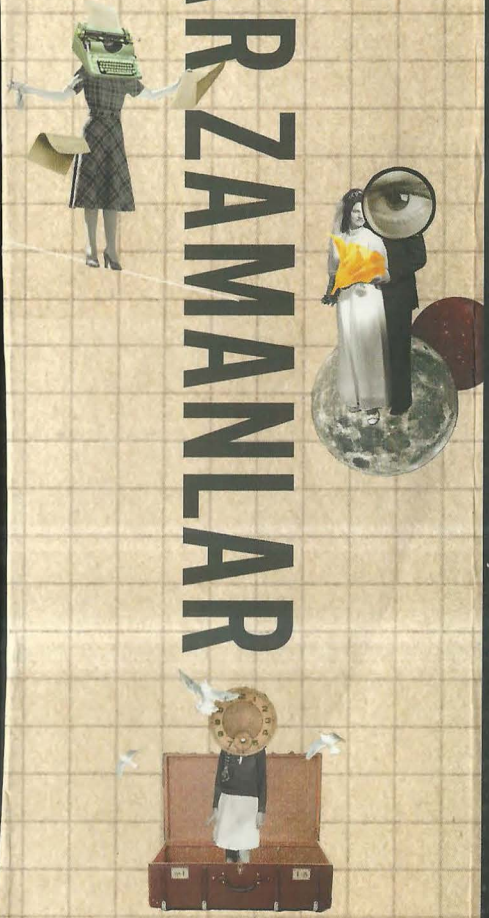
adalet ağaoğlu

DAR ZAMANLAR

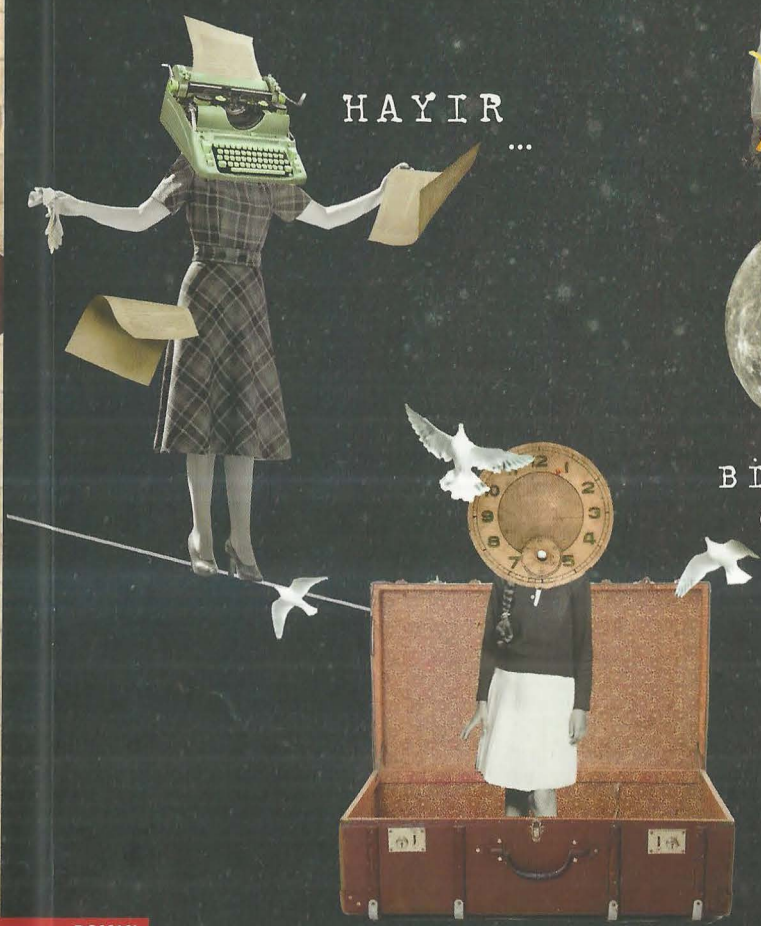

ROMAN

§

DAR ZAMANLAR

adalet ağaoğlu

2. BASKI

ROMAN

§

ADALET AĞAOĞLU

1929'da, Ankara'nın Nallıhan ilçesinde doğdu. Ortaöğrenimini Ankara Kız Lisesi'nde tamamladı. Ankara Üniversitesi DTC Fakültesi'nin Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi (1950). Açıları bir sınavla Ankara Radyosu'na girdi. Kuruluşundan sonra TRT'de çeşitli görevlerde bulundu (1951-1970). TRT Radyo Dairesi Başkanlığı'ndan, kurumun özerkliğine el konulması sonucu istifa etti. Öğrencilik yıllarında başladığı yazarlığı 1970'ten sonra başka hiçbir işle paylaşmadan sürdürdü. Radyo ve sahne oyunlarını romanları, öykü, anı, deneme kitapları ve günlükleri izledi. Bu çalışmalarında toplumumuzdaki değişim ve dönüşümlere duyarlı yaklaşımlarıyla dikkat çekti. Değişimler konusunda edebiyatın yapısal durumu bakımından da arayışçı davranarak, kendine özgü anlatım biçimleri geliştirdi. Evlilik öncesi soyadı Sümer'dir.

Oyun: *Bir Piyes Yazalım* (1953, oynanmış, basılmamış); *Yaşamak* (1955-1956, radyo oyunu, yayınlanmış, basılmamış); *Evcilik Oyunu* (1964); *Tombala* (1967); *Çatıdaki Çatlak* ve *Sınırlarda* (1969, iki oyun); *Üç Oyun: Bir Kahramanın Ölümü, Çıkış, Kozalar* (1973); *Kendini Yazan Şarkı* (1976); *Çok Uzak Fazla Yakın* (1991); *Duvar Öyküsü* (1992); *"Fikrimin İnce Gülü"* –Oyun (1996); *Radyo Oyunları: Çağımızın Tellalı* (2011).

Roman: *Dar Zamanlar Üçlemesi*: *Ölmeye Yatmak* (1973); *"Fikrimin İnce Gülü"* (1976); *Bir Düğün Gecesi* (1979); *Yazsonu* (1980); *Üç Beş Kişi* (1984); *Hayır...* (1987); *Ruh Üşümesi* (1991, Oda romanı); *ROMANTİK Bir Viyana Yazı* (1993); *Dert Dinleme Uzmanı* (2014).

Öykü: *Yüksek Gerilim* (1974); *Sessizliğin İlk Sesi* (1978); *Hadi Gidelim* (1982); *Hayatı Savunma Biçimleri* (1997).

Anı-Anlatı: *Göç Temizliği* (1985, Anı-roman); *Gece Hayatım* (Rüya-kâbus anlatıları, 1991), *Damla Damla Günler I-II, III* (2007); *Duvarların Dışında* (dokümanter, 2013).

Deneme: *Geçerken* (1986); *Karşılaşmalar* (1993); *Başka Karşılaşmalar* (1996); *ÖYLE Kargaşada BÖYLE Karşılaşmalar* (2002); *Yeni Karşılaşmalar* (2011).

Seçmeler: *Adalet Ağaoğlu, "Okurunun Yazarı"*, Hazırlayan: Sefa Kaplan (1993, 2006).

Nehir Söyleşi: *Adalet Ağaoğlu kitabı, Sen Türkiye'nin En Güzel Kazasısın*, Feridun Andaç (2001).

Mektup: *Mektuplaşmalar* -Adalet Ağaoğlu ile Memet Baydur arasında mektuplaşmalar- (2005).

Yayına Hazırlama: *Güner Sümer Toplu Eserleri I-II Cilt* (1983). Ayrıca basılı olan ve olmayan çevirileri vardır.

Ödülleri: *Üç Oyun*, 1974 Türk Dil Kurumu Tiyatro Ödülü; *Yüksek Gerilim*, 1975 Sait Faik Hikâye Armağanı; *Bir Düğün Gecesi*, 1979 Sedat Simavi Vakfı Edebiyat Ödülü, 1980 Orhan Kemal Roman Armağanı, 1980 Madaralı Roman Ödülü; *Çok Uzak-Fazla Yakın*, 1992 Türkiye İş Bankası Edebiyat Büyük Ödülü (Tiyatro); *ROMANTİK Bir Viyana Yazı*, 1997 Aydın Doğan Vakfı Roman Ödülü. 1995, Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat (Edebiyat) Büyük Ödülü. YKY, Afife Jale Tiyatro Ödülü, 2014.

Unvanlar: TÜYAP Onur Yazarı (1994), Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Fahri Doktora Unvanı (1998), ABD OSU (Ohio State University, Humane Letters) Edebiyat Fahri Doktora Unvanı (1998).

Sempozyum: *"Adalet Ağaoğlu 85 Yaşında Sempozyumu"* (Everest Yayınları-Bilgi Üniversitesi, 2014).

ADALET AĞAOĞLU

DAR ZAMANLAR

§

Yayın No: **1776**
Türkçe Edebiyat: **698**

Dar Zamanlar
Adalet Ağaoğlu

Editör: Didem Ünal
Kapak tasarımı: Füsun Turcan Elmasoğlu
Sayfa tasarımı: M. Aslıhan Özçelik

© 2018, Adalet Ağaoğlu
© 2018, bu kitabın tüm yayın hakları
Everest Yayınları'na aittir.
Bu yapıtın yayın hakkı Adalet Ağaoğlu'nun temsilcisi
Telif Hakları ONK Ajans Ltd. Şti.'den devralınmıştır.

1. Basım: Eylül 2018
2. Basım: Ocak 2020

ISBN: 978-605-141-842-1
Sertifika no: 43949

Baskı ve cilt: Melisa Matbaacılık
Matbaa sertifika no: 45099
Çiftehavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi, No: 8
Bayrampaşa/İstanbul
Tel: (0212) 674 97 23 Faks: (0212) 674 97 29

EVEREST YAYINLARI
Alemdar Mahallesi Ticarethane Sokak No: 15 34110
Fatih-İstanbul
Tel: (212) 513 34 20-21 Faks: (212) 512 33 76
e-posta: info@everestyayinlari.com
www. everestyayinlari.com
www. twitter. com/everestkitap
facebook.com/everestyayinlari

Everest, Alfa Yayınları'nın tescilli markasıdır.

İÇİNDEKİLER

ÖLMEYE YATMAK / 7
BİR DÜĞÜN GECESİ / 377
HAYIR... / 721

ÖLMEYE YATMAK

I

Saat 07.22

Asansörle tam on altı kat çıktık. On altıncı katta indik. Bana odayı gösterecek oğlanın peşinden yürüyorum. Kısa bir koridor geçti. Bir odanın önünde durdu. Ben de durdum. Kapıyı açtı, içeri girdik.

Perdeler sıkı sıkıya kapalı. Çocuk perdeleri açıp dışarısını göstermek istedi. Engel oldum. Lambaları yaktı. Banyo kapısını açtı. Oranın da lambalarını yaktı. Bir şey isteyip istemediğimi sordu. İstemediğimi söyledim. Bahşişini verdim; gitti.

O çıkınca kapıyı hemen kilitledim. Bütün ışıkları söndürdüm. Çarçabuk soyundum. Köşedeki yatağı açtım. Çırılçıplak içine girdim; ölmeye yattım.

Bakmadım ama saat yedi buçuk falandır. Aşağıda otele kaydımı yapan delikanlıdan duydum sanıyorum.

Çantamı odanın bir köşesine fırlatmışım. İçinde bir buçuk paket sigara, bir çakmak, kırmızı kaplı bir not defteri, güneş ve okuma gözlüklerim, bir kalem, yarım simit, dibine ermiş ruj tüpü, bozuk para cüzdanım ve kapalı bir zarf içinde beş bin lira var. Beş bin lira o zarfın içinde yalnız değil. Üç dört satırlık bir notla birlik. Birkaç saat önce, paranın yanısıra o zarfa kapattığım notta ne demiş olduğumu anımsamıyorum. Anımsamaya da çalışmıyo-

rum. Sadece, böyle bir iş yapmış olmama şimdi gülesim geliyor. Ama denenecek son şeyin eşiğinde de ciddi olmayı beceriyorum.

Ölüm bazan o denli çabuk gelmiyor. Ölümle savaşmak gerekiyor. Gülünecek en uygun ânda gülmeyi kasıklarıma hapsedişim bundandır belki. Ölmeye yatarken ölümle savaşmak gerekeceğini düşünmemişim.

Doğdu Gün Işıkları Ülkü'nün

Sümerbank keteni bordo renk perde, okul sahnesini tam örtmüyordu. Hademe Cemal, müsamerede perdecilik edecek. Elindeki ipi az çekiyor, perde aralığı hiç kapanmıyor. Bütün korkusu da, ya hiç açılmazsa?.. Günlerdir bütün işi bunu prova etmek. İpi usulca geriyor, bırakıyor. Yeniden geriyor, bırakıyor.

Perdenin gerisinde çocuklar itişip kakışıyorlardı. Toz, yağ, sirke, sidik ve bitotu karışımı bir koku. Okulun her günkü alışılmış kokusunun az daha yoğunu. Kekremsi, ama yıllar geçtiğinde de hâlâ duyulabilen, duyulmasından tat alınabilen bir koku. Bazı zamanlar insanın kendi kokusunu sevmesi gibi bir şey.

Başöğretmen, eski bir Ermeni evinden bozma okulun ikinci kat koridorunu geçti. Ahşap duvar delinerek sahneye bir kapı açılmıştı. O kapının önünde durdu. Başöğretmen'i ilkin, bahçede yüzünü yıkamaktan dönen Namık gördü. Koşup sahne içine haber vermek istedi, ama Başöğretmen'in önüne geçemedi. Duvar boyunca kıyın kıyın yanaştı. Soluğu kesildi. Başöğretmen, Namık'ı yengeç yürüyüşü içinde gördü:

"Ne dolaşıp duruyorsunuz hâlâ ortalıkta? Beni rezil mi edeceksiniz?" diye bağırdı. O hızla sahnenin koridora açılan tek kapısından içeri daldı.

Üçüncü, dördüncü ve beşinci sınıflar öğretmeni Dündar Bey, sahnede çocuklara son öğütlerini veriyordu:

"Unutmayın! Koro biterken, yani 'ilelebet' derken ikiye ayrılacaksınız. Bir, üç, beş, yedi, dokuzlar bir yana; iki, dört, altı, sekiz ve onlar bir yana. Siz ayrılınca aradaki bu pencere görünecek. İyi ayrılın. Yoksa, her şey bozulur. Ulu Önderimize de çok büyük saygısızlık olur. Tamam mı? Anladınız mı?"

Kan ter içindeydi. Çocuklara uzun uzun baktı, haykırdı:

"Ali!.. Ali, beni mahvettin!"

Toparlacık, fırça saçlı bir çocuk, titredi. Ellerini hazır ol'a koydu. Başına bir sumsuk bekledi.

"Hani senin kara papyonun, kahrolmayası? Hani, nerde?"

"Lastiği koptu öğretmenim... Kopuverdi..."

Kara kıl dokumadan soluk siyah, uzun kısa pantolonunun cebinden beyaz lastiğe dikilmiş kelebek biçimi bir kumaş parçası çıkardı. Papyona benzetilmeye çalışılmış bu kara nesneyi, evin ambarında kuyruğundan yakaladığı bir fare gibi tutuyordu. Çocuklar, birbirlerini dürtüp gülüşüyorlardı. Dündar Bey, evinde, demir maşayla ondülelediği saçlarını sıvazladı. Sınıfına göre yaşı en büyük, en iri kız öğrenciye döndü:

"Semiha! Gel buraya!.. Şunun lastiğini dik. Ekle. Koş... Acele edin... Saat geldi!.."

Semiha, iğne iplik bulmak için korkunç bir telaşa düştü. Bu arada Namık'ın kafasına da iki yumruk indirdi. Öğretmen Dündar, öğütlerini sürdürüyordu:

"Koro bitti. Siz yavaş yavaş ikiye ayrıldınız. Siz yavaş yavaş ikiye ayrılınca Büyük Atamız çıktı. Ulu Atamız üstümüze bir güneş doğmuş gibi yüzünü gösterirken koro bitiyor. Atamız gidiyor. Atamız gitti... Hemen polkaya başlıyorsunuz. Erkekler, damlarının önünde eğiliyorlar. Damlarını alıyorlar falan... Derken polka bitince rondoya başlıyorsunuz... Haa, Aysel, rondoyu oynarken kazık gibi durma. Rahat ol. Sen de Hasip!.. Kapının önünde çember çevirmiyorsun. Rondo oynuyorsun. Kafanı da ayet okur gibi sallama. Camide değilsin. Uygarlık kaynağı bir okulun sahnesindesin. Uçkurunu topla kerata!.. Rondo bitince *Meslekler*'e geçiyoruz. Tamam mı? Anlaşıldı mı?"

Başöğretmen'in sahne içinde olduğunu o sırada gördü. Savcı'nın kızı Sevil de gruptan ayrılıp, bir kibrit sandığının ardından usulca süzülerek kendini Başöğretmen'e gösterdi.

Başöğretmen, ellerini arkasına kenetlemiş, sabırsızca ortalıktaki dağınıklığa bakıyordu. Kolları kısa, soluk, çizgili ceketi, çizgili dokuma gömleği, bol kısa paça, göbeğine dar gelen pantolonuna, çocuk kakası rengindeki kunduralarına rağmen bir başöğretmenden çok, bir cami hocasını andırıyordu. Ama o tarihte bir başöğretmen olarak da fazla yadırganmıyordu. Hayır, hiç hem de. Latin harfleriyle adını yazmayı beceren, azıcık da, değişimlere karşı yumuşakbaşlı davranan her orta yaşlı kimse, bir

ilçe ilkokuluna başöğretmen olabilirdi. Başöğretmen'in kırmızı toparlak yüzü, ağda yapıştırılmış gibi parlıyorsa, bu da, hafızlığında önüne fazla pekmez konulmuş olmasındandır herhalde.

Çocuklar toptan hazır ol'a geçmişlerdi. Öğretmen Dündar, onları elinin tersiyle bir adım geri itti:

"Buyrun Başöğretmenim, buyrun... Ben de çocuklara son öğütlerimi veriyordum. Malmüdürü bir vazo gönderecekti. Hâlâ gelmedi... Ben diyorum ki..."

Başöğretmen, tombul ellerini havaya kaldırdı. Öğretmen Dündar'ın sözünü kesti:

"Vazo da olmayıversin canım. Kıyamet kopmaz ya? Burası Merkezi Hükümet değil. Nihayet bir ilçe okulu. Elimizden geleni yaptık. Vazo üstünde fazla durmayıverin. Gerisi tıkır tıkır gitsin, ben razıyım. Çekilen bunca sıkıntıya değsin bari. Öldük canım!.."

Çocukların arasından bir parmak kalktı. Kaymakam'ın oğlu Aydın, en şıkları, yüreklilikle bağırdı:

"Aysel saçlarını örmemiş ama öğretmenim!.."

Bütün başlar Aysel'e döndü. Kızın sarıya yakın kumral saçları ta beline kadar dökülüyordu. Sıtmadan sarı yüzü hemen kiraz alına döndü. Belinden aşağı bir ter indi. Başöğretmen kaşlarını iyice çattı. Öğretmen Dündar'a can sıkıntısıyla baktı:

"Gördünüz mü işte?.. Daha saç meselesi bile..."

Öğretmen Dündar'ın içini öfke bürüdü. Aysel'den çok, Kaymakam'ın oğluna kızıyordu: Bu oğlan da ikide bir, birini gammazlar. Pis şımarık. Bıktım bu kendini beğenmiş meretten. Ama neme gerek, her şeyi yine tastamam işte.

Ütülü siyah kısa pantolonu, ipek beyaz gömleği, sahici siyah papyon kravatı, beyaz çorapları, siyah rugan iskarpinleri, güzelce kolonyalanıp taranmış saçları... Koro için de, polka ve rondo için de verdiği modelden daha güzel herbir şeyi.

"Sana teşekkür ederim, Aydın oğlum. Evet, hepimiz birbirimizi gözden geçirmeliyiz. Bir eksiğimiz var mı, yok mu, görmeliyiz. Artık son dakikalarımız bu..."

Birden Aysel'e döndü:

"Size saçlar gergince taranacak, derlenip toplanacak, demedim mi?"

Bütün çocuklar hep bir ağızdan, "Dediniz öğretmenim!" diye bağırınca, Başöğretmen'in önünde aklanan Öğretmen Dündar da, Aysel'in saçlarını Ülker'e havale edip, sızlanmaya başladı:

"Günlerdir herbir şeyi tek tek anlattım bunlara efendim. Ama suç çocuklarda değil ki. Analarında, babalarında asıl... Bütün evleri tek tek dolaştım. Biliyorsunuz. Tek tek. Yine de..."

Ellerini çaresizlikle iki yana açtı. İçini çekti:

"Buna da şükür!.."

Başöğretmen düşündü. Dündar Öğretmen şükretmekte haklıydı. Doğrusu, iyi kötü, yine bir şeyler hazırlanmıştı işte. Birinci ve ikinci sınıflar öğretmeni henüz çok yeni, çok da genç olduğu için yük kendisine, en çok da Dündar Öğretmen'e düşmüştü. "Ama o da fazla büyüttü işi canım. Koro, peki. *Meslekler*, iyi. Türküler, pek güzel. *Ergenekon Destanı*; pekâla, mükemmel... Eee, polkada ne diye diretti bunca? Merkezden gelen emirde, Batı'ya pencere açılması isteniyordu. İyi ya işte; Savcı'nın kızı keman çalacak. Kız öğrenciler erkek öğrencilerle birlikte *Çiçekler ve Böcekler*'i oynayacaklar. Polka ille gerekli miydi? Polkada oğlanlar kızlara sarılacaklar. Elele tutuşacaklar. Evet, belki Batı'ya daha geniş bir pencere açılmış olacak, ama bütün kasaba halkı da ayağa kalktı. Çocuklarını okuldan geri almak isteyenler bile çıktı. Baksana, Kör Enver, kızının müsamereye girmemesi için sonuna dek direndi. Şimdi yolda gördü mü, başını çeviriyor bana. Sağda solda da, kerhaneci, diyesiymiş. Gâvur Hoca adı bitti, şimdi de bu. Kaymakam'dan çekinmeselerdi, bunca yıllık hemşerilerimle nerdeyse toptan aram açılacaktı canım. Şu iş bir bitse hayırlısıyla."

Derken kendine acıdı Başöğretmen. Ülker'in küçücük ellerinde saçlarını ördüren Aysel'e acıdı:

"A kızım, niye şu işi evinde annene yaptırmadın?" dedi.

Kızcağız yutkundu. Sıtmalı karnını Ülker'in arkasına sakladı:

"Babam anneme kızdı da, Başöğretmenim... Annem de, 'Ben karışmam artık, ne olursa olsun!' dedi... Ben de geç kalıyordum. Annem de ağlıyordu sonra..."

Kendisi de sessizce ağlamaya başladı. Ülker'in arkasına iyice gizlendi. Gözleriyle Semiha'yı aradı. Ondan yardım bekledi.

Çocukların çoğunun durumu bu. Daha çok yerli halk kızlarının. Dündar Öğretmen farkında: Her ev, ya içinden bir ölü çıkmış, ya kapısına kırmızı bir fener asılmış gibi. Çocukların sızıldanmaları, karıkocaların artan günlük kavgaları hep aynı nedenle: Okulda ilk müsamere. İlk mezuniyet müsameresi. Geç bile kaldı bu okul. Bu yıl da olmasaydı, Öğretmen Dündar kararlar bağlayacaktı. Beceriksiz, yenik, ülküye sırt çevirmiş olacaktı. Ondan sonra, saf dışı duyar kendini. Boşlukta sallanır kalır. Merkezi Hükümet'e bir çağırsalar, kimsenin yüzüne bakmaya surat kalmaz. Başöğretmen'i zorlayışları bundan. Kulağının dibinde arı gibi vızıldayışları. Polkayı kabul ettirmek için artık bir seferinde, "Atam, Atam, Büyük Atam!.." diye hıçkıra hıçkıra ağlamıştı. Ağlayışı içten.

Başöğretmen:

"Herkes geldi. Çabuk olun bari" dedi.

Sesi bu kez, hoşgörülü, yumuşak.

Okulun sıraları yanyana dizilmiş. Bazı öğrencilerin babaları, anaları, hısım akrabaları, fötrlü, kasketli, başörtülü, sıkmabaşlı; yerlerine oturmuşlardı. Bazıları, erkeklerden bazıları, başlarını açmayı akıl etmişler. Yaşlı kadınlar damalı örtüleriyle yüzlerini kapatıyorlar. İçlerinden on kez, "Allahım sen günah yazma" diye yakarıp dua ederek, üç kere bağırlarına tükürüyorlar.

Erkek kadın "umum" bir yerde ilk bulunuşları. Yine de Başöğretmen akıl etmiş: İlk sıralar, sandalyeler gerisinde, yerli halktan erkeklere ayrı, kadınlara ayrı yerler ayırtmış.

Seyirciler arasında sadece iki kadın, başlarına tavuskuşu tüyleriyle süslü şapkalar giymişlerdi. Biri Kaymakam'ın karısı, öteki

Savcı'nınki. Jandarma Kumandanı yalnızdı. İlçeye yeni atanmış olduğu için karısını, çocuklarını getirtememişti henüz.

Eşraf ve esnaftan Şakir Ağa, Koca Torik, Kâtip Osman, Emin Efendi, hepsi, tavuskuşu tüylü kadınlarla birlikte okul sıralarının önüne dizilmiş sandalyelerde oturuyorlardı. Kaymakam en önde, hasır bir koltukta. Sağında Savcı, solunda Jandarma Kumandanı. Yanında boş bir sandalye: Başöğretmen'in yeri. Savcı'nın yanında da boş bir sandalye: Doktor'un yeri. Sonra sırasıyla Malmüdürü, Tahrirat Kâtibi (ilçenin deyimiyle "Târet Kâtibi"). Doktor bekârdır. Sarı saçlarını parlatarak her yere geç gelmeyi, kendisini henüz bir hastadan dönüyor göstermeyi ve böylece herkesten daha ülkücü olduğunu belirtmeyi sever. Her şeyin durup oturduğu en uygun bir saatte içeri girecektir. Beyaz gömleğinin açık yakası ceketinin üstüne devrilmiş olarak. Bütün başlar ona dönecektir. Otuzunu geçip de hâlâ evlenememiş bulunan ablası, seyirciler arasında, tavuskuşu tüylü kadınların yanında, şifon eşarbı başında, bir kendini beğenmeyle yerinden kımıldanacaktır. Giderek bu ve buna benzer gizli şeyler de olacaktır işte.

Sünnet düğünlerinde çalan bando, bir iki bum bum'dan sonra "İstiklal Marşı"na başladı. Çocuklar, sünnet düğünlerinin bandosu eşliğinde, perde gerisinden ağır ağır, "Korkma sönmez bu şafaklarda yüzen" diye başlayınca, önce Jandarma Kumandanı, başında kokartlı şapkası, ayağa kalkıp dimdik selam durdu. Ötekiler onu izleyip ayağa kalktılar. Ancak başörtülü kadınlardan hemen hepsi, utanarak yerlerinde kaldılar. Onları da Macuncu Zühtü dürterek kaldırdı.

"İstiklal Marşı", bir cenaze marşı ağırlığıyla bitti. Herkes yerine oturdu. Perdenin gerisinden tik tik tik tik bir değnek sesi işitildi. Sonra, Dündar Öğretmen'in alçak sesi:

"Dikkat! Bir... ki... üç!.."

Ardında çocuklar, kimi biraz önden, kimi biraz geriden, ama yine de bir ağızdan, "Yurdun tanyerinde doğdu gün ışıkları ülkünün"e başladılar. Kendileri henüz görünmüyorlardı. Ama sünnet düğünlerinin bandosu, sarı pirinçten kocaman bombort-

larıyla, sahneyi bir türlü tam örtemeyen bordo keten perdenin bir ucundan görünebiliyordu.

Koro:

"Hayda karanlıklar savaşı var, atıl ileri
Türk'ten ulu yok bir millet
Türk'e açık şan yolu
Işık yolu Cumhuriyet!"

diye bitirdikten sonra, hemen bir başka marşa geçti. Bu kez de perde gerisindeki seslerde nefes nefese bir koşudur başlamıştı:

"Volga Volga!.. Volga Volga!..
Arkadaşlar çıktık yola
Zaferimiz şen olsun
Gönüller neşe dolsun
Hayda da hayda, hayda da hayda
Arkadaşlar çıktık yola!.."

Derken, bordo keten perdenin ardında bir kıpırdanma. Sonra bir sessizlik. Bir ara Öğretmen Dündar'ın maşalanmış saçları perdenin aralığından püskürdü. Bir kolu, birini itti. Öteki kolu, aralık perdeyi birleştirdi. Yeni bir sessizlik. Perdenin alt ucu da kısa kalmıştı. Bu yüzden Öğretmen Dündar'ın ordan oraya koşan kahverengi-beyaz pabuçları izlenebiliyordu. Çocukların, sarı, siyah, lastik, kösele, potin, kundura; eski-yeni; birbirini tutmaz pabuçları da... Ali ise çarıklarının içine işlemeli, uzun tiftik çoraplar giymiş. Köyden eşekle onun mezuniyet müsameresini görmeye ve gece Ali'yi köye götürmeye gelen amcaoğlu, seyirciler arasında, en geriden bile çocuğu hemen tanıdı. Kendi kendine bir tuhaf güldü. Azıcık da yüreği çarptı.

Başöğretmen sahneden, artık perdenin açılacağı bu en önemli ânda ayrıldı. Ayaklarının ucuna basa basa geldi, Jandarma Kumandanı'nın yanına oturdu. Jandarma Kumandanı onun sırtı-

nı okşadı ve birden çocukların sesi, inceli kalınlı, önlü arkalı yeniden yükseldi. Bando eşliğinde, bir ayin söyler gibi söylüyorlardı:

"Ey Türk Gençliği
Birinci vazifen
Türk istiklalini
Türk Cumhuriyeti'ni..."

Sümerbank keteni perde ağır ağır açıldı. Tam da açılamadan takılıp kaldı. Tüh, battık! Oldu mu olanlar? Hademe Cemal, can havliyle ipi salladı. Perde az daha açıldı. Dört buçuk sıra olmuş çocukların bir bölümü göründü. Çocuklar, sağdan soldan ortadakileri sıkıştırıyor, uçta kalanlar da görünmek istiyorlardı. Bu itişip kakışma arasında yine de koroyu sürdürdüler:

"İlelebet muhafaza
ve müdafaa etmektir!.."

Gönülleri elverdiğince ortada bir boşluk bırakarak ikiye ayrıldılar. Sahnenin arka duvarındaki dört köşe bir delikten –bir pencere– Atatürk'ün yüzü göründü. Hademe Cemal ipe yeniden asıldı. Perdenin bir yanı açıldı, öteki kanadın ipi koptu.

Yine de başarılmıştı işte. Sekizle on dört yaş arasında otuz kadar çocuk, sahnede sıraya dizilmiş iki grup halinde duruyorlardı. Yürekleri sünnet düğünlerinin bandosundaki davul gibi güm güm vurarak. Oğlanlar uzunlu kısalı, açıklı koyulu siyah pantolonlar, ipekliden, satenden dokuma beze değişen beyaz gömlekler giyinmişlerdi. Boyunlarında gerçek ve gerçeğe benzer birer siyah papyon. Kızların üstünde de açıklı koyulu, uzunlu kısalı, askılı kara önlükler. İçlerinde renkleri kar beyazından krem rengine değişen bluzlar vardı. Bluz yakalarının altına kara kıldan bükülmüş bağcıktan tut, ipek kurdeleye kadar varan fiyonklar. Hepsi bando eşliğinde:

'İlelebet muhafaza
ve müdafaa etmektiiiir!.."

derlerken ortadan gelişigüzel bölündüklerinde, sahnenin arka duvarı seyircilerce görülüvermişti ya, asıl görünen, bu ahşap arka duvarda sonradan açılmış dört köşe küçük bir pencereydi. Atatürk'ün Türk gençliğine seslenişi sürerken, Öğretmen Dündar da sahne gerisinde, dört köşe deliğin dibinde diz çökmüş, çerçeveli bir Atatürk portresini yavaş yavaş bu delikten yukarı itiyordu. Bu kez öncülüğü Kaymakam yaptı; alkışa başladı. Onun alkışını Jandarma Kumandanı'nın, Savcı'nın, Başöğretmen'in, ardından tavuskuşu tüylü bayanların ve geride oturanlardan bazılarının alkışları izledi. Başları örtülü birkaç kadın avuçlarını birbirine yapıştırdılar, ama ses çıkmadı. Macuncu Zühtü arkada, ayakta, en son ve en uzun alkışladı. Doktor da briyantinli sarı saçlarıyla o sıra girdi içeri. Son alkışlardan biraz parsa topladığı için Jandarma Kumandanı ona, tebessümü altında gizli bir öfke duydu. Başöğretmen yerinden kalktı. Doktor'u önceden ayrılmış yerine buyur etti.

Perdenin yeniden kapanması gerekiyordu. Fakat sağ kanadın ipi koptuğu için bu iş pek kolay olmayacaktı. Dündar Öğretmen, sahne gerisindeki yerinden koşup geldi. Hademe Cemal'e işaret etti. Kendilerini gizleyip elle çektiler perdeyi. Birkaç çocuk da onlara yardım etti. Pantolonlarındaki çengelliiğnelerden ikisiyle perde birleştirildi. Dündar Öğretmen de sol uçtan perdenin önüne çıktı. Hâlâ "Ulu Önder"i bir güneş gibi üstlerine doğurtup kendi ağzından konuşturmuş bulunmanın heyecanı içindeydi. Kemikli yüzünün bütün damarları dışarı fırlamış halde söze başladı:

"Sayın, saygıdeğer ve yüce misafirlerimiz! Medeni veliler!

Değerli ilçe erkânımız!..

Önce hoş geldiniz deriz. Okulumuza şeref verdiniz. Sefalar getirdiniz!"

Elindeki kâğıtta bu kısmın sonuna "şiddetli ve sürekli alkışlar" diye yazmıştı. Bekledi. Birkaç alkış oldu. Fakat sürekli değildi. Ne

de şiddetli. Kimse onun, her gün büyük bir dikkatle *Ulus* gazetesi okumakta olmasının etkisini ayırdedemezdi. Kendi kendine azıcık bozuldu. Sonra konuşmasını sürdürdü:

"Büyüğümüz Sayın Başöğretmenimiz, sizlere okulumuz adına, hoş geldiniz demek görevini bana vermişlerdir. Kendilerine huzurunuzda teşekkürü bir borç bilirim. Bu konuşmayı az daha önce yapmamız gerekirdi. Fakat Ulu Önderimiz Yüce Atatürkümüzden önce söz almak istemedik. Başımızda O varken ilk söz bize düşmezdi..."

Bu kez ön sıralardan şiddetli bir alkış koptu. Öğretmen Dündar korkunç heyecanlandı. Bir süre bekledi. Ceketinin yakasını düzeltti. Öksürdü ve yeniden söze başladı:

"Okulumuz, büyüklerimizin izinde aylardır bu büyük, bu manalı güne hazırlandı. İlk mezunlarımızı verdiğimiz şu günlerde, üçüncü ve dördüncü sınıftaki arkadaşlarının da katılmasıyla, irfan ordumuzda yerlerini almış bulunan öğrencilerimizle sizlere bu müsamereyi hazırladık. Biz, bu müsamereyi Cumhuriyetimizin 13. ve 14. yıldönümlerinde de yapmayı çok istemiştik. Geçirdiğimiz 23 Nisan ve 19 Mayıs bayramlarımızda yapalım dedik. Kısmet bugüneymiş. Bundan ötürü de hepimiz mutluyuz. Ülkemizin aydınlar ordusuna ilk erlerimizi kattığımız bu sevindirici günü kutlamak için elimizden geleni yaptık. Sizlerin yardımlarınızı da burada şükran ve minnetle anmayı bir borç ve görev biliriz..."

Aşağıdan birkaç, "Estağfurullah" mırıltısı işitildi.

"Bize bu gecenin hazırlanmasında güç veren, azim veren Sayın Kaymakamımıza, bizi her ân teşvik eden Sayın Jandarma Kumandanımıza, bize Yüce Atatürkümüzün az önce iftiharla sunduğumuz değerli portrelerini dairelerinin duvarından indirerek ödünç veren –çünkü, Ulu Önderimizin okulumuzdaki resimleri bu kadar büyük değildi, üzülerek söyleyeyim–, Müddeiumumimiz Beyefendi'ye, bize dispanserden iğne aleti ve beyaz gömlek veren ülkücü, genç doktorumuza, sahnemizin perdesinin kumaşını bağışlayan tüccardan Şakir Bey'e, bize terazi veren

Talat Efendi'ye, bize çuval veren yine Şakir Bey'e, bize krepon kâğıdını taksitle veren Emin Efendi'ye ve çocuklarına bu müsamereye çıkmak için izin veren bilumum sayın velilere şükranlarımızı sunarken, kusurlarımız olursa bağışlamanızı şimdiden ve Başöğretmenimiz, babamız Hüdai Bey adına hepinizden rica ve istirham ederim.

Başöğretmenimizin biz öğretmen ve öğrencilerine karşı gösterdikleri anlayış, yardım, sevgi ve baba şefkatinden dolayı burada, huzurlarınızda kendilerini hep birlikte alkışlamamızı..."

Dündar Öğretmen sözünü bitirmeden Başöğretmen yerinden kalkmıştı. Gözleri sulanmıştı. Öğretmen Dündar, hemen alkışlara öncülük ederken Başöğretmen de önü, arkayı selamladı; yerine oturdu. Savcı arkasını sıvazladı. Kaymakam'la Jandarma Kumandanı ve Doktor, eğilip elini sıktılar. Başöğretmen hıçkıra hıçkıra ağlamak üzereyken Dündar Öğretmen perdeyi tutan çengelliğneleri çözdü. Selamlar vererek geri geri gitti. Çocukları önce yeniden bir dizdi. Sonra birbirinin üstüne itti ve pencere deliği altındaki gizli yerine döndü.

Çocuklar yine sünnet düğünlerinin bandosu eşliğinde polkaya başladılar. Onu rondo izledi. Birkaç memur çocuğundan gayri, hemen hepsi polka ve rondonun adını bile bu müsamereden ötürü duymuşlardı. Kız ve erkek öğrenciler ilk kez birbirlerine değeceklerdi. Ama, onca provaya karşın değemiyorlardı. Adımları birbirine karışıyordu. Sarılmak gerektiğinde, birbirlerinden birer metre uzakta duruyorlardı. Bu bile, erkek ve kız çocuklar arasında, birinin de kendini dereye atıp boğulmasıyla sonuçlanan büyük aşklara yol açacaktı.

Emin Efendi'nin karısı Kâtip Osman'ınkine gizlice kuru üzümle ceviz verirken çocuklar, krepon kâğıdından kanatlarla yapraklar takınmış olarak *Çiçekler, Böcekler ve Kelebekler* tablosuna başladılar.

Aysel, sarı, benekli kanatlarıyla böcekler ve çiçekler içinde kelebekti. Böcekler hep oğlan çocuklarından... Ağustosböceği, arı, karınca, çekirge, sinek ve kocaman, kapkara bir bokböceği. Bu sonuncu, Hasip, Hafız Bilal'in oğlu. Okula geç başlamıştı. Şimdi,

bitirirken de on dört yaşını dolduruyordu. Kur'an'ı ezbere bilir, ablasının çeyizine de gizli gizli kanaviçe işler, dantel örer. Babası, rondo ve polkaya katılmasına izin vermemiştir. Sadece, kara bir kılıf içinde, sahnede bokböceği olmasına hayır diyememiştir. Seyirciler tarafından kimin oğlu olduğu bilinmeyecek sanmış, bunda da yanılmıştır. Çünkü çocuklar, çoktan bütün ilçeye yaymışlardı Hasip'in sahnedeki görevini. Ama şimdi, kara kılıfının içinde utançtan ağladığını, işte bunu bir Hasip, kendisi bilecekti.

Aysel'in dışında bütün öteki kızlar çiçek olmuşlardı: Lale, gül, menekşe, papatya falan... Böcekler, hoplayıp zıplayıp vızıldayarak çiçekler üstüne konuyor, diplerini eşeliyor, kemiriyor, kokluyorlar; kelebek ise özgür, hep kanat çırpıp, o çiçekten bu çiçeğe konuyor.

Gösterilmek istenen buydu, evet. Ama bu tabloda da önüne geçilemez yanlışlıklar oldu. Bir seferinde papatya, kalkıp kelebeğin üstüne kondu. Uğurböceği, lalenin üstüne konmuş gibi yapacağı yerde, arıya kendini sokturdu. Ne de olsa renkli bir tabloydu. Seyredenlerin hoşuna gitti. Gül olan, Savcı'nın kızı Sevil, kelebeğin bir kanadını kırdıysa da, rolüne hiçbir şey olmamış gibi devam ettiği için hoşgörüyle karşılandı. Krepon kâğıdından kanatlar, petaller, yapraklar yer yer sökülüp dökülürken Hademe Cemal, Öğretmen Dündar'ın ta gerilerden yankıyan, "Çeek!" seslenişiyle koştu. Eliyle perdeyi çekti. İki kanadı birleştirip çengelliğneyle iğneledi.

Seyirciler arasındaki eşraf ve esnaf babalar, polka ve rondo ile kirlenen namuslarını örtbas etmek için durmadan öksürüyor, kafalardaki bütün sıkıcı düşünceleri kovalamak için gerekli gereksiz gülüyorlardı. Medeni olmak buyrulmuştu. Eh, ne yapsın onlar da medeni olmuşlardı işte. Suç kendilerinde değildi.

Aysel, annesiyle babasının müsamereye gelmediklerine şimdi için için seviniyordu. Önce Başöğretmenine ve Dündar Öğretmenine karşı çok utanmıştı. Hatta kendini biraz da öksüz duymuştu. Ama şu ânda özellikle babasının orada bulunmayışına seviniyordu işte. Çünkü, arı olan, Kaymakam'ın oğlu Aydın, bal almak üzere menekşeye konacağı yerde, kelebek olan kendi

belinden tutuvermişti yanlışlıkla. Üstelik de şaşkınlıktan dudaklarını Aysel'in yanağına kondurup, "cızz" diye sokmuştu onu.

Sahne de, dershane de artık o yağ, sirke, bitotu ve sidik karışımı kokunun en ağırından kokuyordu. Macuncu Zühtü, arkadan bir pencere açtıysa bu, kokudan rahatsız falan olduğundan değildi. Kaymakam'la Doktor ve Savcı'nın üstüste içtikleri sigaraların dumanından sahne, geridekilere busbulanık görünüyordu. Pencere açılınca, bu kez de müsamereyi seyre giremeyip de akasyaların üstünden içeriyi görmeye çalışan çocukların gürültüsü yakınmalara yolaçtı. Doktor'un kız kardeşi örneğin... Pencere kapansındı, kapanmasındı derken, Dündar Öğretmen perdeyi araladı, sahnenin önünde, savaştan çıkmış gibi, pesperişan durdu ve:

"Şimdi efendim, sizlere *Meslekler* adlı temsilimizi sunuyoruz" dedi. Sesi çatladı. Utanarak eliyle ağzını örttü. Gülmeye çalıştı ve öksürdü:

"Bu piyesi baştan sona naçizane bendeniz yazdım. Edebiyata, yazı yazmaya biraz merakım vardır da... İçimden gele gele, severek, heyecanlanarak yazdım. Böyle bir mevzu buldum. İstedim ki çocuklarımız irfan yuvası okullarından, daha yüksek okullarından birer şerefli meslek sahibi olarak çıkmadan önce, hayatta her mesleğin ne olduğunu, kendilerini bekleyen türlü fedakârlık ve vefakârlıkları bilsinler. Her mesleğin çilesini de, sevincini de öğrensinler. Atamızın çizdiği yolda şerefli vatanımıza yararlı birer insan olmak için mesleklerini buna göre seçsinler; buna göre yılmadan, usanmadan bu güzel, bu eşsiz vatan için çalışsınlar. Gerekirse uğrunda ölsünler..."

Sözleri bitmişti. Fakat eliyle kavuşturduğu perdeyi bir süre bırakmadı. Çocuklar üstlerini değişecek, meslek kostümlerini giyineceklerdi. Bunun için birinci ve ikinci sınıflar öğretmeni Ziya'ya güveniyordu. Kendisi hazırdı Dündar Öğretmen'in. Oyunda yine öğretmen olacaktı. Ülkücü bir öğretmen. Geceler boyu bekâr odasında, yatağında, helada, sofrada kendi kendine tekrarladığı, ama hiçbir fırsatla kimselere söyleyemediği ne kadar düşüncesi, ne kadar sözü varsa, hepsini bu akşam söyleyecekti

işte. Büyük memurlar, kasaba halkının ileri gelenleri, öğretmenlerinin ne olduğunu görecek, ne düşündüğünü duyacaklardı en sonunda. İyi bir yazar olduğunu da öğreneceklerdi. Hele bir sözü vardı!.. "Bir gün öğretmen de ölür. Ama ardından binlerce ve binlerce kişide yaşar o. Bir alev, sönmez bir ateş gibi, ilim meşalesini nesilden nesile devreder." (Bunları yobaz bir hocadan başına taş yiyip ölürken söyleyecek.) Acele etmek gerek.

Seyircilere baktı:

"Bana beş dakika izin. Sizi bekletiyoruz. Artık kusura bakmayın" dedi; perdenin arkasına geçti. Hademe Cemal'e bağırdı:

"Tutsana şunu! Dokuz elim yok ya..."

Perdenin iki ucunu Cemal'e bırakmak istiyordu.

Hademe Cemal, güçlüğü anlamıştı. Fakat perdeyi tutayım derken seyircilere görünüvermekten çok korkuyordu: Nasıl ettim demincek? Perdeyi çekmek için nasıl attım kendimi orta yere? Düşünemedim. Bütün kalabalığın beni gördüğünü anlayıverince aklım başımdan gitti. Aman öğretmenim, kurbanın olayım. Ben sahneye çıkmadım ömrümde. Yüzümün derisi yere geçti. O şaşkınlıkta bir de kaynımla gözgöze gelmeyeyim mi? Maskara olduk canım. Darendeli'nin oğlu kumpanyacı olmuş, demezler mi?..

"Tutsana be adam!.."

Hademe Cemal'in eli ayağına dolandı. Öne çıkacağına büsbütün geriledi. Ah, biri fırlasa da perdeyi Dündar Öğretmen'in elinden kapıverse!.. Kimse çıkmadı... Cemal de perdenin bir kanadına sarındı ucundan, usul usul yanaştı.

Sahnede görevli çocuklar, kendi dertlerine düşmüşlerdi. İşçinin tulumunun düğmesi kopmuştu. Karakaya köyünden Ali'nin yabası sahneye sığmıyordu. Doktorun gömleği ise ortalarda yoktu. Ertürk, dispanserden getirilen bir enjektörü eline almıştı. Tansiyon aletini de boynuna asmıştı, ama gömleksiz kalmıştı. Biri, "Namık çalmıştır!" diye fısıldadı. Ali, bunu diyenin sırtına bir yumruk indirdi. Akyazı köyünden Namık olandan habersiz, Talat Efendi'nin dükkânından getirtilen teraziyle ortada dolaşıyordu. Boyu küçük geliyor, terazinin kefeleri yere değiyordu.

Kaymakam'ın oğlu, üstünde yerleri süpüren, kırmızı saten yakalı siyah bir avukat cüppesi, yakılmış şişe mantarıyla çizilen bıyıkları, kurumlu kurumlu geziniyor, "Adalet mülkün temelidir. Söz milletindir" tümcelerini yineleyip ezberliyordu. Yine her şeyi tamam olan bir o. Bir de Savcı'nın kızı. Sevil, fırfırlı pembe tafta elbisesi, başında çiçeklerden yapılma bir taç, elinde keman; tırnakları ojeli, dudaklar rujlu, ortada sabırsızlanıp duruyordu. Oyunda viyolonist olacak. Bir konser salonunda konser vermesi öngörülmüştü. Ah canım, nasıl düşmüştü gerçek bir konser salonu yerine bu bataklığa? Üstelik bir yengesi de Alman'ken Almanya'da? En güç durumda olan da Aysel. O, kentli bir memur hanımı canlandıracaktı. Dündar Öğretmen, Kaymakam'la Savcı hanımlarının da yardımıyla Aysel'in canlandıracağı mesleğe en uygun olarak şöyle giyinmesini düşünmüştü: İpekliden, modaya göre dikilmiş bir "rop". Omuzlarında yakası kürklü bir manto. Başında modaya uygun bir şapka. Elinde hanım çantası. İpekli çoraplar ve ökçeli ayakkabılar.

Aysel'in babası, Salim Efendi, Kurtuluş Savaşı'nda İsmet Paşa'yı Ankara'ya götüren jandarmalardan biri olmakla yakın zamana dek övünmüşse de, artık bunu unutmuş gibidir. Hele bu müsamere işini hiç güleryüzle karşılamamıştır. Kasabanın yerlisidir. Çarşı başında, içinde bitotundan urgana, tencere tavadan kalem kâğıda, zencefil ve makaraya, pazenden balmumuna kadar her şeyin satıldığı küçük bir dükkânın sahibidir. Kızını gönül rızasıyla sokmadığı bir işe cebinden para harcamaya, dükkânın sağ duvarındaki birkaç top Şam ipeklisinden iki metre kesmeye yanaşmamıştır. Karısı da, kızının gözyaşlarına dayanamayıp, sandığında Aysel'in çeyizi için sakladığı Bursa ipeklisi, açık filizi bir kumaşı ister istemez ortaya çıkarmıştır. Bir yıldır Balıkesir'de, ortaokulda okuyan oğlu İlhan'a duyduğu hasreti, kızını sevindirerek dindirmeye çalışmıştır. (Oğlu İlhan'ı bir ortaokula göndermek, Salim Efendi'nin belki de son İsmet Paşacılığıdır.)

Fitnat Hanım, Aysel'in annesi, komşusu Zekiye ile elele verdi. İlerde, kızım evlendikten sonra da giyer düşüncesiyle filizi ipekli

kumaşı yandan drapeli, dar uzun kollu, sivri yakalı, yakasının ucuna da bir çiçek konduracak biçimde diktiler. Terzi olmadıkları için, biçki dikiş kursundan getirttikleri modele çok benzetemediler. Yine de kumaşın büsbütün elden çıkmamış olduğuna inandılar.

Aysel'e yakası kürklü bir manto bulunamamıştı. Bulunan, Ertürk'ün ninesi Zişan Hanım'ın gelinliğinden kalma, parlak siyah kadife bir mantoydu. Ama Zişan Hanım o sıralar bir yetmiş boyunda, doksan iki kilo ağırlığındaymış. İşte bu pürtüklü kadife manto, Aysel'in üstünde bütün hoşgörülere karşı direndiği için, yeniden bohçalanıp Zişan Hanım'ın sandığına kalktı. Memur hanımlarının kabul günlerine orta ve ortanın altı esnaf karıları da gidebilseydi, belki Aysel'e manto için uygun bir yol bulunurdu. Memur hanımları, Öğretmen Dündar'a akıl vermekle yetinmişler, sonra da Aysel'i unutup gitmişlerdi. Onların da fırfırlı elbiseler, avukat cüppeleri, beyaz gömlekler, siyah pantolonlar dikecek çocukları vardı. Bütün bu nedenlerle, Aysel'in kentli memure giysisi çok dar olanaklarla tamamlandı. Ebe Nurinnisa, başlarından uçuca birbirine eklenmiş iki tilkisini getirip verdi. Öğretmen Dündar da, yakası kürklü bir mantonun yerini bu tilkilerin almasına ses çıkaracak zamanı bulamadı. Aysel'in tiftikten örülmüş bir başlığı vardı. Annesi, yine Zekiye ile bir olup, bu başlığı kurdelelerle ve tavuskuşu tüyleri yerine horoz telekleriyle süsledi. Filizi yeşil Bursa ipeklisi elbisenin yakasına da, iğne oyası bir buket çiçek yerleştirdi. Asıl büyük güçlük, çocuğun giyeceği ökçeli ayakkabılardaydı. Aysel'in ayakları, annesinin düğünden düğüne giydiği, uçları yılan derisi beyaz iskarpinlerini ancak yarısına kadar doldurabiliyordu. Üstelik kızcağız sivri ökçeler üstünde hiç duramıyordu. Evde yapılan bir iki deneme de iskarpinlerin belinden kırılmasıyla sonuçlanmıştı. Annesi, o zaman başkaldırdı artık. Salim Efendi'den gizli yapılan bütün hazırlıklar canına tak etmişti:

"Bıktım senin okulundan da, müsamerenden de! Öff, git başımdan!.."

Meslekler sahnesinde, Aysel'in ayaklarında yine de beli kırık bu ayakkabılar vardı işte. Yürürken ayağında durabilsin diye içleri bezle doldurulmuş, ipek çorapların üstüne de kalın yün kısa çoraplar giydirilmişti. Aysel'in kentli memuresi böyle oldu.

Ali'nin elindeki yaba neredeyse Semiha'nın gözünü çıkarıyordu. Dündar Öğretmen, efendimiz rolü için yabalı bir prova yapamadığına üzüldü. Ali'ye:

"Yabayı bırak. Sadece şu orakla şu heybeyi al bari" dedi.

"Ama sıram gelince samanı neyle savuracağım öğretmenim?"

"Saman savurma. Heybeden bir şeyler çıkarıp yiyormuş gibi yap."

"'Es ey rüzgâr es!' şarkımı söylemeyecek miyim?"

"Çok yorulmuş ve terlemiş gibi yaparsın, öyle söylersin... Serinlemek istiyormuş gibi..."

"Eee, ama örtmenim,

'Es ey rüzgâr es
Savur samanı
Sen bize nefes
Hasat zamanı.

Başındayım bak
Ekinimin ben
İşim duracak
Sen de esmezsen.'

demeyecek miyim?"

Seyircilerin de, Dündar Öğretmen'in de sabırlarının sonu gelmişti. Ali'yi bir yana itti öğretmen. "Nasıl yaparsan yap!" dedi. Yener'in tulumunu iğnelemeye, Ertürk'ün uçkurunu toplamaya koştu. O sırada elinde terazisiyle ortalıkta dolaşmakta olan Namık'a çarptı. Terazi büyük bir şangırtıyla çocuğun elinden düştü. Öğretmen Dündar da oğlanın kulaktozuna bir tokat patlattı: Bu Ziya'nın da hiçbir şeye yararı yok canım. İçinden gelmiyor bir kez. İçinden gelse yine de el verebilirdi bana. Şuna bak şuna! Memur masası üstünde gemici fenerinin işi ne? Gemi-

ci feneri 19 Mayıs 1919 sahnesi için be kardeşim! Son. En son. İnsan bunu da mı düşünemez? Kendiliğinden bir şey yaptığı yok bunun. Eh, kendiliğinden bir şey yapmak için, insanın bağrında ülkünün ateşi yanmalı, ülkünün...

Meslekler tablosu iyi kötü oynandı. En önemlisi, Dündar Öğretmen, kendi "tiradını" eksiksiz söyledi. Çok alkışlandı. Bu bile her şeye değerdi.

Program gece saat ona doğru, çocukların yine sünnet bandosu eşliğinde söyledikleri "Onuncu Yıl Marşı" ile son buldu. Çok şükür. Çok şeyler başarılmıştı. Çok şeyler de başarılamamıştı ama, Dündar Öğretmen de, elbet çocuklar da, her savaştan açık alınla çıkıldığına ta yürekten inanmışlardı ya: Nasıl olsa, ne olsa, Türk'üz, Cumhuriyet'iz, göğsümüz tunç siperi...

II

Saat 07.28

Derse gitmeyeceğim. Habersiz derse gitmeyişim sekreteri şaşırtır. Dersimin olduğu saatte çocukları koridorda dolaşırken görür. "Aysel Hanım gelmedi" derler. Sevinirler. Parklara çıkarlar. Kantinde otururlar. Ölmüş olduğum kimsenin aklına gelmez. Sekreter belki eve telefon eder. Sonra, daha sonraki günler ne olur? Hiç öğrenemeyeceğim nasıl olsa. Burada yatıyorum işte. Ölümün tamamlanmasını bekliyorum.

"Yeni bir kuşak doğuyor!" Bizim çocukluğumuz için böyle denirdi. Böyle doğumun ayrı bir sorumluluğu vardır. "Ey Türk Gençliği! Birinci vazifen..." İlk görev. Nedir bir ilk görev? Size verilen, sizin de gücünüzü ölçmeden yüklendiğiniz bir sorumluluk.

Oda gittikçe ısınıyor. Perdelerin gerisine gün vurmuş olmalı. Saat kaç acaba? Sekiz, dokuz, belki de on...

Sabaha doğru Küçükesat'taydım. Küçükesat'ın bütün sokaklarını dolaştım. Dedeman Sineması'nın üstünde kocaman iki afiş gördüm. Biri, *Zor Yıllar*. Öteki de, *Benimle Dalga Geçme*. Sonra bir apartman adı gördüm: Şencan Apartmanı. Yapı sahibi bu adı nasıl koymuştur acaba apartmanına? Bir akşam yemeğinde bütün

aile toplanmıştır. Bu mirasta hakkı olan herkes bir şey söylemiştir. Anne: "Adı, Uğur olsun" demiştir. Kızı beğenmemiştir: "Yuva olsun" demiştir. "Yuva Apartmanı." Küçük oğlan, babasının dizine sıçramış, "Şimşek!" demiştir. "Baba, baba, Şimşek koyalım adını!" Anne tiksintiyle bağırmıştır: "Olmaz! At ya da köpek adı gibi bir şey. İstemem!" Küçük oğlan babasının dizinde hoplamıştır: "Şimşek, baba, Şimşek!.." Duvarlar taze boya kokuyordur. Babanın ya da annenin tansiyonu yoksa, en üst kata yerleşmişlerdir. Kimsenin tepelerinden halı silkmesine ve gürültü etmesine izin vermemek için... Yeni eşyalar satın almışlardır. Kiracılarını sora soruştura seçmişlerdir; yaşayışlarına dikkat kesilmişlerdir. Apartmanın adını siyah mermer üstüne mi yazdıralım, yoksa ışıklı cam üstüne mi, diye de tartışmışlardır. Apartmanın adı ve adın yazılacağı levha, gece saatlerini doldurmuştur. Baktı ki baba, her kafadan bir ses çıkıyor, kestirip atmıştır: "Adı Emek olsun!" Buna hem babanın kız kardeşi, hem annenin erkek kardeşi karşı durmuşlardır: "Sen işçi misin? İşçiler koyarlar böyle övüngeç adları!.." Yine anlaşamadan yatmışlardır. Ertesi sabah anne, kahvaltıda, bütün gece uyuyup uyanıp da kafasında oluşturduğu adı söylemiş, gerekçesiyle açıklamıştır: "Hem mal canın yongası olduğu için, hem sen bey, apartman yapılsın diye canından can kattığın için, hem de Allah hepimize içinde neşeyle şen şatır oturmayı kısmet etsin diye, adını Şencan koyalım bunun. Kul da sever, Allah da sever bu adı." Herbiri kendilerini alıştırmak için bir süre, "Şencan, Şencan, Şencan..." diye tekrarlamışlardır. Kiminin içi pek yatmamıştır ama, bir eleştiren olursa, "Ben de hiç sevmemiştim zaten" demek üzere düşüncelerini kendilerine saklamışlardır.

Neyse ne, apartmanın adı Şencan'dı işte. Belki de soyadıdır ailenin...

Yatağın içinde kımıldamadan yatıyorum. Ölmeye girdiğim oda sıcacık. Çıplak gövdem temiz, kolalı çarşafların üstünde yine de üşüyor. Battaniyenin altında titriyorum. Bu titreme beni hem ölüme yaklaştırıyor, hem ölümden uzaklaştırıyor. Bir ölüm

titremesi belki. Ama titredikçe ölmemiş olduğumu anlıyorum. Hücrelerim henüz yaşadığımı bağırıp duruyor. Acaba ne zaman öleceğim? Ne zaman tamamlanacak can çekişmesi. Kız öğrencilerimden biri, Anna Karenina ya da Madame Bovary gibi ölüme yattığımı görse, kimbilir nasıl güler! Kafa kafaya verip ne dalga geçerler bu tür seçimlerimizle...

"Şu kitabınızı imzalar mısınız hocam?" Bu oğlan da çok saf canım. Hiçbir şeycikler değişmemiş gibi, insana kendi çocukluğunu anımsatıyor. Yine da fakülte öğrencilerimden biri önümde durup da böyle dedi mi, için için sevinirim. Bir kitabımı imzalarken yarına kalacak etkili bir söz bulmaya çalışırım. Ardından hiç önemsemezmiş gibi bir ad yazar, bir imza atarım. Sonra da kendimi ele vermeden çıkarım sınıftan.

İnsan krepon kâğıdından kanatlar takınca kelebek olduğuna inanır. Koyun postunda koyun, kurt postunda kurt... Ülkü de giydirilebilir üstünüze ve Etlik tepeleri dağ görünür gözünüze.

Dündar Öğretmen *Ulus* Gazetesi Okuyor

Yazıişleri Müdürü Mümtaz Faik Fenik'tir. Başyazarı Nasuhi Baydar. İç fıkra yazarı Yaşar Nabi. Dış politika yazarı ise Ahmet Şükrü Esmer.

Hatay *hür* olmuştur. Hatay Millet Meclisi ertesi gün toplanacaktır.

Başvekil Celal Bayar'ın, yanında *Milli Müdafaa Vekili* Kâzım Özalp ve *İstanbul Komutanı* Halis Bıyıktay olduğu halde 30 Ağustos *geçit resminde* fotoğrafı çekilmiştir. Daha sonra *Adliye Reisi* Şükrü Saraçoğlu, *Hariciye Reisi* Tevfik Rüştü Aras, *Maliye Reisi* Fuat Ağralı ile birlikte eksprese bağlanan *hususi vagonla* Ankara'ya hareket etmişlerdir. İstasyonda Riyaseticumhur *Umumi Kâtibi*, Başyaver, *saylavlar*, generaller, hükümet erkânı ve kalabalık bir halk kütlesi tarafından uğurlanmışlardır.

Bir Kültür Bakanlığı vardır. Bütünleme sınavlarına *engel sınavları*, ekim ayına *birinciteşrin*, Adalet Bakanlığı'na *Tüze Bakanlığı* denilmektedir.

Sıtmadan korunmak ve kurtulmak için Biogenine satılmaktadır.

Ankara'ya son model Blaupunkt radyoları gelmiştir.

Vehbi Koç ve ortağı, kışın kömür sıkıntısı çekmemeleri için Ankaralıları, Ulus Meydanı 13 numaralı dükkânına, kömürlerini şimdiden almaya çağırmaktadır. Odundan kömüre geçiş hızlı olmaktadır.

Pazar günleri çok erkenden Ankara'nın Taşhan'ında sıra sıra otobüsler görünmektedir. Bunlar, başkentin bir iki yıl önce kavuştuğu Çubuk Barajı yolcuları içindir. Bu baraj mesiresindeki gölde yüzen iki kayık vardır. Bir fotoğrafta aile reisi, bu kayıklardan birine binmiş görünmekte, kürek çekmekte; bahriyeli giysileriyle oğlu, aile reisinin zevcesi yanında oturmakta; anne, başında geniş kenarlı, geniş kurdeleli, beyaz hasır bir şapka ve elinde şemsiye ile kendini güneşten korumaya çalışmaktadır. Aile reisi, kruvaze ceketinin üstüne beyaz bir gömlek yakası devirmiştir. Kalem

cebinden beyaz bir mendilin uçları sarkmaktadır. Dudaklarının üstünde Victor Francen bıyıkları. Kürekleri büyük bir transatlantiği yürütmenin dikkati içinde çekmektedir. (Fotoğrafa *Başkentte Belle Epoque* adı verilebilir.)

Ankara Avcılar Kulübü Yönetim Kurulu, Ağustos Genel Kurul Toplantısı'nı vakans nedeniyle Cumhuriyet Bayramı'ndan sonraya bırakmış ve av açma bayramının, üç gün sonraki pazar günü, İvedik Çiftliği söğütlüğünde yapılmasını kararlaştırmıştır.

Samanpazarı'ndaki İstihlak Oteli *muteber kefil* gösterilmesi şartıyla kiraya çıkarılmıştır. İçindeki eşyaların da ayrıca kiracıya satılması düşünülmüştür. Buna karşılık Avrupa Oteli temiz ve konforlu olarak açıldığını sayın müşterilerine bildirmiştir.

Cebeci Yenidoğan Bahçe Sineması'nda Türkçe *Çoban Kızı* ile "tekmili birden", *Volga Mahkûmları* gösterilmektedir. Yeni ve Halk sinemalarında ise mümessili Paul Muni olan *Sarı Esirler*.

Çok güzel oyunlarla Finlandiya Milli Güreş Takımı'nı 4-3 yenmişizdir. (56 kiloda Kenan Olcay, 61 kiloda Ahmet Işık, 66 kiloda Yahya Kalkan, 72 kiloda Celal Atik, 78 kiloda Mersinli Ahmet, ağırsıklette Mehmet Çoban, yani Çoban Mehmet.) Büyüklerimiz milli maçı seyretmişlerdir. Celal Bayar, Şükrü Kaya, Ali Çetinkaya, Rânâ Tarhan, Faik Kurdoğlu...

İzmir *Fuvarı*'nı bir haftada 164.712 kişi gezmiştir.

Adana Belediyesi bir sıhhi imdat otomobili almaya karar vermiş ve bu işi müteahhide ihale etmiştir. Yine Adana'da, 160.000 hektarlık Adana Ovası'nın sulanması ilk planda olduğundan, ovada o güne dek dokuz sondaj kuyusu açılmış, Seyhan regülatörü kontrol binası inşa edilmiş ve memur içine yerleşmiştir. İki yılda tamamlanması öngörülen yeni baraj ve kanalların su baskını ve kuraklık yerine, sağlık ve servet getireceği söylenmiştir.

Kazanç vergisi ve tatbikatı 3479 Sayılı Kanun'u da içine almak üzere Nihat Ali Üçüncü tarafından en son değişikliklere göre yazılmıştır.

"Dersim'e sefer olur, zafer olmaz" diyenlere karşın, *Umumi Müfettiş* Korgeneral Abdullah Alpdoğan, Dersim'e gidip köylü-

lerle konuşmuş ve bu konuşma sırasında bir fotoğrafı çekilmiştir. Dersim'i (Tunceli) itaate alan iki güçten söz edilmektedir: Asker ve beton. (Mazgirt, Mameki'ye keçiyoluyla da bağlı değildir. Ama Mameki, Pertek'e kağnıyla bağlanmıştır. Başvartenik-Hozat arası Çemişkezek üstünden noktalı bir yolla bağlıdır. Haritalar bunu göstermektedir.)

Samsun Vilayeti İdare-i Hususiyesi ayda 70 lira ücretli bir muavin veterinerle, ayda 30 lira asli maaşlı bir veterinere ihtiyaç bulunduğunu ilan etmiştir. Açıkta, emekli, sivil ve askeri veterinerlerden istekli olanların vilayet makamına belgeleriyle başvurmaları bildirilmiştir.

Ankara Gençlik Parkı'nın yapımına başlanmış, havuzun yeri tespit edilmiş ve kazılmasına girişilmiştir.

Orta Anadolu'nun fidan gereksinmesini karşılamak üzere Eskişehir'de bir fidanlık ve tohumluk kurulmuş, fidanlığın yılda bir buçuk milyon fidan yetiştireceği bildirilmiştir.

Odéon, yeni çıkan *Söğüt Yaprağı Yerde* ve *Sarıyer'den Su Gelir* plaklarını ilan etmiştir. Bu alanda otuz yıldır çalışmakta olan Odéon'un öteki plaklarını Bayan Safiye, Vedia Rıza, İfakat, Küçük Melahat ile Bay Münir Nurettin, H. Fahri, Kemal Gürses, Malatyalı Fahri ve Refik Başaran gibi seçkin sanatçıların doldurmuş bulunduğu da bildirilmiştir. Odéon Saz Heyeti ise keman, kanun, klarnet ve cümbüşlü "Müstear Karşılama" ile "Çargâh Karşılama"yı bir başka plağa kaydetmiştir.

"Küçük Menderes Havzası'ndaki müthiş bir felaket kaynağı olan Cellat Gölü kurutulmuştur."

"Ankara Radyosu yayını, saat 14.30'da karışık plak neşriyatı ile başlamakta, 15.15'teki Ajans Haberleri'yle bitmektedir. Akşam neşriyatı ise 18.30'da plakla dans musikisi ile başlamakta, Selahattin ve Semahat'tan halk şarkıları ile sürmekte, saat 20.00'de memleket saat ayarı verilmekte, ardından Arapça neşriyattan sonra 20.15'te (gününe göre) gençler grubu tarafından *İftira* adlı bir radyofonik temsil sunulmakta ve bunu şan plakları ile 21.15'teki Stüdyo Salon Orkestrası izlemektedir. Stüdyo

Salon Orkestrası, Rudolf Kattnigg'den 'Des Königs Soldaten'i, Mauton'dan 'Marche Héroïque'i, Bruno Marks'tan 'Die Kleinen Soldaten'i ve Vieniawski'den 'Légende'ı çalmaktadır. Saat 22.00'de verilen Ajans Haberleri'nden sonra 22.15'te ertesi günkü program okunarak yayın son bulmaktadır."

"İstanbul Radyosu, öğle yayınına 12.30'da Plaklardan Türk Musikisi ile başlamaktadır. 12.50'de havadisleri vermektedir. 13.30'da kapanmakta, 18.30'da plaklardan dans musikisi ile yayınına yeniden başlamaktadır. Saat 20.00'de Grenviç Rasathanesi'nden Naklen Memleket Saat Ayarı'nı vermekte, sonra –diyelim' Belma ve arkadaşları tarafından Türk musikisi ile halk şarkıları sunmakta, ardından Ömer Rıza Doğrul 'Arapça bir söylev' vermekte ve 21.00'de yine saat ayarından sonra orkestra Buske'den 'Örö Denuman'ı, Moskoviski'den 'Dans Espanyol'u vb. çalmakta, 22.00 sularında Olga dö Şomogyni idaresinde Macar artistleri çeşitli şarkılar söylemektedirler: 18. Yüzyıl'dan Berjöret, Ştravs'tan 'Danüpblö', Rossini'den 'Barbiye dö Sevil' gibi... 22.50: Ajans Haberleri, ertesi günün programı, saat ayarı ve SON."

Ankara'da yeni radyo istasyonu törenle açılmıştır. 5 kw'la çalışan Ankara Radyosu, artık 120 kw'a çıkmaktadır. Bu yüzden de bir fıkra yazarımız, "Aman dikkatli olalım. Sesimizi artık bütün dünya duyacak" diye yazmıştır.

Bir başka yazarımız, "Ankara'nın Köylü İşçileri" başlıklı fıkrasında, "Ankara'nın çok modern ve medeni manzarası içinde gönle eza veren bir nokta var: Akşam saatlerinde kafile halinde bulvarda rastlanan işçi köylülerin kıyafet perişanlığı... En kötü ihtimal, bu kılıklara bakarak bir yabancı, bütün Türk köylüsünü bu derece yoksul ve zavallı sanabilir" demiştir.

Coty, son moda renklerini bildirmiştir: *Jitan*, *Peş*, *Nuvazet*. "Coty'nin Paris'te, Bois de Boulogne methalindeki laboratuvarında yarattığı yeni pudra renkleri yazın canlılığını cildinize bahşedecektir."

Bir Orta Avrupa sorunu söz konusudur. Ama, *Ulus*'un "Yankılar" sütununa göre barışın *tehdit altında* bulunması söz konusu değildir:

"Sözüm yurdumuzdan dışarı; şuradan buradan gelen haberler arada sırada ufuklarda harp bulutları dolaştığından, sulhün tehdit edildiğinden bahsederler. Fakat hamdolsun, bugüne gelinceye kadar bu derece sık tehdide uğramış olan sulh, bugüne kadar da bu derece cesur, mukavemetli, pervasız olmamıştır.

Baksanıza, Milletler Cemiyeti Paktı'nın falanca maddesi çiğnendi; 'Sulh tehlikede' dediler; sulh oralı olmadı. 'Habeşistan çiğneniyor, sulh tehdit ediliyor' dediler; gene sulh aldırış etmedi.

'İspanya'da iç harp olmuyor, orada birbirine düşman ideolojiler çarpışıyor; bunun zararını sulh çekecek' denildi. Gene bizimki kılını kıpırdatmadı.

'Japonya Çin'e yürüyor. Uzak Şark'taki bu istila hareketi yalnız Şark'ın değil, bütün dünyanın sulhü için de tehdit sayılır' dediler; neticede kanlar döküldü, şehirler yakılıp yıkıldı, fakat ne resmen harp ilan edildi, ne de sulh bu vaziyetten ürktü.

O halde, sağdan soldan uçurulan mütalaalara, bedbin haberlere kapılmayınız. Sulhün tehlikeye maruz kaldığı bir hakikat olabilir. Fakat 20. yüzyılda sulh o kadar dayanıklı, vurdumduymaz bir hale gelmiştir ki, korkmayın; harbin ve harpçilerin yaygarasına pabuç bırakmayacaktır..."

Bununla birlikte Anadolu Ajansı, Prag'dan aldığı habere dayanarak Almanya'nın Prag Sefiri'nin, Çek Dışişleri Bakanlığı'na yeni bir protesto notası verdiğini bildirmektedir.

Aynı sabah Londra'daki White Hall'da olağanüstü bir telaşın göze çarptığı belirtilmektedir: Lord Halifaks saat dokuzda Hariciye Nezareti'ndeki bürosuna gelmiştir. Nazır, birkaç dakika sonra İngiltere'nin Berlin Büyükelçisi Nevil Henderson'u kabul etmiştir. Henderson bu görüşmeden birkaç dakika sonra aldığı yeni bir talimatla Berlin'e hareket etmiştir. Daha sonra Lord

Halifaks, bir gün önce Çemberlayn ile bir görüşme yapmış olan Amerikan Büyükelçisi Josef Kenedi'yi kabul etmiştir.

"Çekoslovakya'ya karşı bir hareket mi yapılıyor?"

Hitler'in Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri reisleri ile gizli bir toplantı yaptığı söylenmektedir.

Japon kuvvetlerinin Çinlileri Loşan Dağı önünde yenilgiye uğrattıkları Şanghay'dan bildirilmektedir.

Fransız Başbakanı Daladiye'nin Ordu Encümeni'nde açıklayıcı bir konuşma yaptığı, Çekoslovakya'ya bir saldırı halinde alınacak tedbirler üstünde durduğu bildirilmiştir.

"Rayştag toplantı halindedir. Rünsiman Heyeti'ne de Londra'dan bir sandık gaz maskesi gönderilmiştir... Prag, a. a."

Amerikan Efkârı Umumiye Enstitüsü bir anket yapmıştır. Ankete göre, Amerikalıların yüzde 55'inin İngiltere'yi, 8'inin Almanya'yı, 8'inin Finlandiya'yı, 4'ünün de İrlanda'yı sevdikleri anlaşılmıştır.

Leo Blum Berlin'den, Alman-Fransız sınırında askeri hazırlıklar yapıldığını, Ren Nehri kıyılarındaki bütün kasabaların askerle dolu olduğunu bildirmiştir.

Büyük Almanya başlığı altında "Nürenberg Kongresi bugün toplanıyor", "Hitler nutuk söyleyecek", "Her şey bu kongrenin neticesine bağlı" gibi haberler gazetelerde yer almıştır.

"Çörçil Esseks'e bir söylev vermiştir:

Çılgınca bir ihtirasın tesiri altında kalan bazı kimseler, Südet Almanları işinin muslihane bir surette halledilmemesi için ellerinden geleni yapmaktadırlar.

Bunda muvaffak oldukları takdirde Avrupa, Almanya'nın korkunç bir taarruzu ile karşılaşacağını aklından çıkarmamalıdır. Bu ani hücum Almanya'nın zorla boyun eğdirmeye çalıştığı küçük bir millete karşı olacağa benzemektedir. Halbuki bu, sadece Çekoslovakya'ya tevcih edilmiş alelade bir hücum olmayacaktır. Bu hücum, medeniyet ve bütün dünya hürriyetine karşı bir

cinayet olacaktır. Ondan sonra her memleket, 'Sıra acaba hangi kurbanda?' diye sormak zorunda kalacaktır."

Hitler, Nürenberg'de beklenen söylevini vermiştir: Saat 19.00'a gelirken kongre salonuna girmiş ve, "Hail!" nidalarıyla selamlanmıştır. Orkestra, "Nibelungen Marşı"nı çalarken salonun dibindeki büyük gamalı haçın altına sancaklar çekilmiştir. 19.10'da Hess, Hitler'in konuşacağını bildirmiştir. Söze başlayan Führer, özetle, "Südet Almanlarının hakları verilmezse onlar adaleti ve yardımı Almanya'dan göreceklerdir" demiştir.

Südetler, Prag'da başkaldırmıştır. Prag Hükümeti de sıkıyönetim ilan etmiştir.

İngiliz Başbakanı Çemberlayn "sulhü korumak" için uçakla Berchtesgaden'e, Hitler'le görüşmeye gitmiştir.

Derken bir gün: "Dünya Sulhü Kurtuldu!"

Ertesi gün: "Almanlar Südet Toprağına Girdi."

Takvimler eylülün son gününü göstermektedir.

Ankara'da hava bulutlu, sıcaklık gölgede 15° civarındadır.

Pazarlıksız Satış Kanunu yürürlüğe girmek üzeredir.

Çankırı'da muhteşem bir Atatürk anıtı yaptırılması kararlaştırılmıştır.

Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras, İzmir'deki demecinde, "Atatürk Türkiyesi yüz milyonluk dost kütlesi ortasında bir sulh ve ilerleme adası gibidir" diyeli iki hafta olmuştur.

Geniş boy fotoğraflar *Türkkuşu'nun İnönü ve Ergazi Tayyarecilik Kampı'ndaki başarılı çalışmaları*'nı yansıtmaktadır.

Başbakan, yanında İçişleri Bakanı Şükrü Kaya olduğu halde Yalova'ya gitmiştir.

Fırat-Çaltı Boğazı üstüne kurulan "varagele"nin fotoğrafı "tabiat güçlüklerini nasıl yendiğimizi" göstermektedir.

Ankara Halkevi Avcılar Kolu, av başlama bayramını Nenek Çehriliği'nde kutlamıştır.

Yine Ankara Halkevi sporcularıyla Gençler Birliği dağcılarından *mürekkep bir kafile*, bir sabah saat yedide Halkevi önünden hareketle yürüyüşe başlamış, Etlik Dağları'nı aşarak

Ovacık Köyü'ne girmiş, oradan Bağlum'a inmiştir. Daha sonra Ankara'nın *en güzel bağlarından* Hacıkadın üstünden geçerek akşam saat 19.30'da şehre *avdet etmiştir*. Sporcuların, geçtikleri köylerde özellikle köy gençleriyle uzun ve içten konuşmalar yaptıkları, onları aydınlattıkları ve köylü üstünde çok olumlu etkiler bıraktıkları belirtilmiştir.

Horosköyü'ndeki eğitmen kursunda, gri gömlekli, "saçları taranmış, yüzleri yıkanmış" eğitmen adayı köy çocuklarından biri, Kızılçullu'daki eğitmen kursu öğrencisinden gelen mektubu, bir kardeşlik örneği olarak, öğle yemeğinden sonra, eğitmenlerinin önünde kendi arkadaşlarına okumuştur:

"... Arkadaşlarım, bizi soracak olursanız, çalışıyoruz. Sabahleyin 7'den 8'e kadar eğitim bilgisi dersi, 8-10 ziraat dersleri, 10-12 ise atelye işlerinde çalışıyoruz. 12'den sonra kültür dersleri yapıyoruz. Çok güzel bilgiler öğrenmekteyiz.

Biz kursa yeni geldiğimiz zaman bayağı cahildik. Şimdiyse bayağı bir canlılık ve bilgi edindik. Arkadaşlarım, merak etmeyin. Yalnız çok çalışın... Dünyada her güçlüklere göğüs germeliyiz."

Konuyla ilgili bir röportaj yayınlayan Kâzım Nami Duru, bu çocukların, başlarında Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Şubesi'nde yetişen öğretmenleri olduğu halde, on gün içinde yalnız alet tutmayı değil, etajer, dolap, elbise askısı, karyola gibi, "bir köy evi için gerekli" bütün eşyayı yapmayı öğrendiklerine tanık olmuştur.

"Ankara, Halk Bankası gibi çok önemli bir müesseseye daha kavuşmuştur."

Ulus'un köylü ilavesi *Yurd*, yayın hayatına girmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı, ülkemizde öğrenci sayısının 54.000'i bulduğunu gururla açıklamıştır.

Dündar Öğretmen'in ilk mezunları Aydın, Sevil, Ali, Aysel, Namık, Semiha, Hasip ve Ertürk'tür. Okuldan sekiz çocuk eksilmiştir. Ama, Kaymakam'ın da yardımıyla okula on dört yeni çocuk kaydolmuştur.

İstikbalin Dikenli Yollarında İlerlerken

İlkokulu birincilikle bitirdiğim için bana halamın armağan ettiği bu deftere hayatımı yazmaya karar verdim.

25 Eylül

İstanbul'da, dedeme ait harap bir köşkün, her yanından rüzgâr alan bir odasında, okumuş bir baba ile Yanyalı çok güzel bir anneden doğmuşum. Bir kız kardeşim vardır. Annem ve babamla birlikte ilçededir. Orada bu yıl ilkokulu okumaktadır. Babamsa halen ilçenin kaymakamıdır. Kurtuluş Savaşı'nda Ulu Önderimizin yanıbaşında kahramanlıklar gösterip bizlere hür ve şerefli bir vatan teslim etmelerinden sonra, esas mesleği olan kaymakamlığa başlamış bulunmaktaydı. Babamı çok severim ve onunla hep iftihar ederim. Memuriyeti küçük bir ilçede kaymakamlık değil de, burada İstanbul'da olsaydı, tabii daha çok sevinirdim. O zamanlar küçük olduğum için ben de ilkokulu çaresiz, o küçük yerde okudum. Fakat her zaman büyüklerimin, öğretmenlerimin iftihar ettikleri bir talebe olmaya gayret ettim ve bunda da muvaffak oldum sanıyorum.

İlçenin bir ortaokulu yoktur. Bunun için babam beni bu yıl İstanbul'a yolladı. Kendisi beni Galatasaray'a yazdırdı. Bütün iyi aile çocukları Galatasaray'da okuyormuş. Halamın kocası, yani eniştem, kaptan olduğu için onlar da burada oturuyorlar. Hafta sonları halama çıkıyorum. Halam bana öz çocuğu gibi bakıyor. Fakat ne olsa bu yıl ailemden uzakta ilk yılım olduğu için annemi, babamı ve kardeşim Nurten'i çok özlüyorum. Ne yalan söyleyeyim, bazı geceler yatağımda gizli gizli ağlıyorum. Bu yıl ihzarideyim. Ortaköy'de, denize nazır çok güzel bir okul.

Halam Fenerbahçe'de, dedemden kalan köşkte oturuyor. Kaptan eniştem içgüveysiymiş. Ev biraz eskidir. Fakat bahçesi çok güzeldir.

Galatasaray ihzariden istedikleri bütün yorgan, yastık kılıfı ve çamaşır torbalarını annem zaten diktirmişti. Fakat üstlerine

markalarını halam işledi. Eşyalarımızın üstüne marka işlenmesi mecburiymiş. Benim adım da çok biçimsiz; Aydın Alpdemir. İkisi de A ile başlıyor. Marka işlenince A. A. oluyor. Okula geldiğim günler bütün çocuklar arkamdan, "Aaaaa!" diye dolaştılar. Çok gücüme gitti. Babam küçük bir kasabada kaymakam, evet. Fakat dedem paşaymış. Bunu kimse bilmiyor ki. Bir gün öğrenirler.

İlkokuldayken, Dündar Öğretmen beni çok severdi. Her yaptığıma, "Aferin" derdi. Hep birinci olurdum. Okulun müsameresinde, bayram törenlerinde falan hep en önde gelirdim. Öteki çocukların ekserisi köylüydü. Pis olurlardı. Bitli olurlardı. Annem her hafta sonu kardeşimi ve beni iyice yıkardı. Ellerimi bir taşla güzelce ovardı. Saçıma bitotu sürerdi. Çocuklar hep bitli olduğu için, benim de bitlenmemden korkardık. Bizim sınıfta bir de müddeiumuminin kızı bir Sevil vardı. Annesi ona da bitotu sürermiş. Zaten bir o temizdi, bir de kız kardeşimle ben. En temizleri bizdik. Sevil şişman bir kızdı. Keman çalardı. Yani, görgüsüz biri değildi. Zaten bir onlarla gidip gelirdik, bir de Belediye Reisi ve Malmüdürleriyle. Sınıfımızda bir de Ali diye bir çocuk vardı. Geçimsizin biriydi. Durumuna bakmaz, bana kafa tutardı. Sınıf birinciliğini elimden almaya çalışırdı. Ama tabii alamazdı. O, hep ikinci olurdu. Belki artık ortaokula bile gidemez. Ailesi hem köylü, hem de çok fakir. Babası da yokmuş zaten. Hele, Galatasaray'a hiç giremez. Hem girse bile, burada bütün dersler Fransızca. Onun dili dönmez. Herkes güler. Ben onun gibi köylü olmadığım ve İstanbul'da doğduğum halde, İstanbullu çocuklar benimle bile alay etmeye çalışıyorlar. Ama ben, aldırmıyorum. Çok iyi çalışıyorum. Bir Hasip vardı. Çalışır çalışır, bir türlü öğrenemezdi. Cumhuriyet'in ne zaman ilan edildiğini bile zor öğrendi. Babası hoca olduğu için, ona Kur'an ezberletirmiş; Kur'an'ı Arapça ezberlediğini bizden saklardı. Ben, öğretmenime söyledim. Neredeyse okuldan kovuluyordu. Başöğretmen acıdı da kovmadılar. Onu nasıl başöğretmen yapmışlar bilmem. Buradaki müdürümüz çok bilgili. Çok kibar. Beni nerde görse, bahçede olsun, koridorda olsun, hep, "bonjo-

ur" diyor. "Bonjour"un "günaydın" demek olduğunu biliyordum zaten. Babam öğretmişti. Aynı zamanda "merhaba" demek de oluyor. Burda arkadaşlarımızla birbirimize hep, "bonjour" diyoruz. Tünaydın içinse, "bonsoir". *Mon père est bon*, "Babam iyidir"; *Atatürk est le père des Turcs*, "Atatürk Türklerin babasıdır" demek. İşte böylece yavaş yavaş Fransızcayı da öğreniyorum. Atatürk'ü görmeyi çok istiyorum. Yaz gelip de okul tatil olunca halam beni Florya'ya götürecek. Belki onu orada görebilirmişim. Aklıma geldikçe şimdiden kalbim çarpıyor. Onun istediği gibi medeni, çalışkan ve vatana faydalı bir evlat olmaya babama ve kendi kendime söz verdim. Namık beni sevmezdi, ama nedense hep çantamı taşırdı. Galiba babam ona bunun için üç beş kuruş, annem de benim eski elbiselerimi veriyormuş. Nurten'in eskilerini de onunla köyündeki kardeşlerine gönderiyorlardı zaten.

İlkokuldaki arkadaşlarım pistiler ama uysaldılar. Ali pek uysal değildi, o kadar. Buradaki arkadaşlarım çok yaramazlar. Üstümde bir çekingenlik var nedense. Şimdi de kendimi tutmasam ağlayacağım fakat artık uzun pantolon giyiyorum. Ağlamayı kendime yakıştıramıyorum.

1 Birinciteşrin

Müzik hocamız bize daha ilk dersinde "Mon ami Pierrot" diye bir şarkı öğretti. Çok hoşuma gidiyor. Unutmayayım da tatilde görürsem o aptal Aysel'e okuyayım. Yazın herhalde o da evlerine döner. Şarkıyı duyunca kimbilir nasıl şaşırır, nasıl imrenir. Öyle utangaç da bir kız ki, her şeye hemen yüzü kızarır. Bakalım önümüzdeki yıl ortaokula yine devam edebilecek mi? Ortaokula gidebilmek için çok ağlamış. Kendini dereye bile atmaya kalkmış. Babası, onu yine de öyle kız haliyle başkente gönderemezdi ama babam araya girdi. Babamın zoruyla Aysel'i Ankara'ya, teyzesinin yanına gönderdiler. Zaten abisi İlhan da bu yıl orada devam ediyormuş. Aysel'in babası çok geri kafalı bir adam. Aysel'i mezuniyet müsameresine bile çıkarmak istemedi. Yine benim medeni ve uyanık babam araya girdi. Atatürk inkılaplarına böyle karşı

gelirse, Belediye Reisi'ne dükkânını kapattıracağını söyledi de, Aysel müsamereye öyle çıkabildi. Zavallı Aysel! O, hiç Ulu Önderimizin istediği gibi bir Türk kızı olamayacak bana kalırsa. Muaşeret dersimizde öğretmen anlattı: Avrupa'da kızlar erkeklerle rahat rahat arkadaşlık ederlermiş. Ben bunu zaten duymuştum. Ama bizim basit kızlarla arkadaşlık edilir mi? (Hoş etsek de öğretmenlerimiz kızar.) Aysel'e bir ders sormak istesen kıpkırmızı kesilirdi. Öğretmenimiz dedi ki, ilerde, daha büyüyünce bizim de kız arkadaşlarımız olacakmış. Biz, onlara birer kardeş gözüyle bakarsak, onlar da bize birer kardeş gözüyle bakarlarmış. Elele, yanyana memleketimizi uygar milletler seviyesine çıkarabilirmişiz. Öğretmenimizin bu sözleri çok hoşuma gitti. Ben de dünkü tatil günümüzde halama misafir gelen bir hanımın bizim yaşlarımızdaki kızına, "Kardeşim, benimle arkadaş olur musunuz?" dedim. Kız da ağlaya ağlaya beni annesine şikâyet etti. Gel de bizim memleketin kızlarıyla arkadaşlık et. Ama, belki daha büyümeyi beklemeliyim. Acele etmemeliyim.

Okula alışmaya çalışıyorum. Biraz annemi ve kardeşimi özlüyorum. Başkaca bir sıkıntım yok. Nurten'e mektup yazdım. Tabii okuyabilsin diye el yazısıyla değil de, kitap harfleriyle yazdım.

3 Birinciteşrin

Burada henüz yakın bir arkadaşım yok. Bizim sınıfta Metin diye bir çocuk var. Babası eskiden saylavmış. Şimdi gazetesi varmış. Daha ilk günden bütün çocuklar Metin'in etrafını aldılar. Biz hiç bilmediğimiz halde, o biraz Fransızca biliyor. Ben daha kendisine pek yaklaşamadım. Biraz burnu büyük zaten. Ama galiba o, asıl benimle arkadaşlık etmek istiyor. Geçen sabah kahvaltıda bana kendiliğinden, "Siz hangi ilkokuldan geldiniz?" diye sordu. Söyledim, ama çok utandım. Bizim aslen İstanbullu olduğumuzu söyleyecektim. Tam o sırada, Can diye bir çocuk var, onunla konuşmaya başladı; söyleyemedim.

"Mon ami Pierrot"nun sözlerini iyice ezberledim. Yarın derste parmak kaldıracağım.

12 Birinciteşrin

Ne zamandır, harp olacakmış diyorlardı. Neyse, olmayacakmış. Bugün tarih hocamız söyledi. Fakat binlerce İngiliz çocuğu Londra'dan daha emin yerlere gönderiliyorlarmış.

Kaptan enişte seferden döndü. Gelirken en son model RCA marka bir radyo getirmiş. Bu, möbleli cinsiymiş. En iyisiymiş. Parlak çubukları var. Bu çubuklar krommuş. Bir çeşit paslanmaz maden yani. Bu hafta sonunu köşkte, yeni radyonun başında çok neşeli geçirdim ve babama mektup yazdım. Okulun yemekhanesinde gerçi bir radyo var, fakat çok eski, külüstür bir Blaupunkt o. Radyonun çaldığı saatlerde de biz zaten uykuda oluyoruz.

13 Birinciteşrin

Bütün hocalarımız harp olmayacağı için çok seviniyorlar. Buna biraz içerliyorum. Ne olsa, hocalarımızın çoğu ecnebi. Türk olsalardı harpten korkmazlardı.

İçimde bir sıkıntı var. Hocalarım beni sevdikleri halde bazan evimizi özlüyorum. Kardeşim Nurten'i de çok özlüyorum. Oysa hiç sevmediğimi sanırdım onu. Hep kitaplarımı yırtardı. Döverdim. Meğer seviyormuşum. Onun ilkokulu bitirmesine daha çook var. Belki o, benim gibi böyle gurbet ellerinde okumak zorunda kalmaz. Yine de şikâyetçi değilim. Vatana faydalı bir evlat olmak için bazı çileleri de çekmek lazım. İlerde kaptan olmak istiyorum. Eniştemin şapkası çok hoşuma gidiyor. Hem de yabancı memleketler görüyor insan.

14 Birinciteşrin

Nurten'den mektup aldım. Babamın mektubunun içine koymuş. Okurken hem güldüm, hem gözlerim sulandı. Eğri büğrü yazmış. Mektup kâğıdını da kuş ve çiçek resimleriyle süslemiş. Çiçekler fena değil. Fakat kuşlar, ördekle tayyare arası bir şey. "Buraya gelsene" diye yazıyor. Fakat N harfini ters yazmış. Ben

onun yaşındayken bu yanlışları yapmazmışım. Yine de Nurten'in mektubu çok hoşuma gitti.

15 Birinciteşrin

Okulda Cumhuriyet Bayramı'na hazırlanıyoruz. Ben trampet çalacağım. Çok heyecanlanıyorum.

19 Birinciteşrin

İlkokulda bizim sınıftan Ertürk'ü Bursa'ya askeri liseye göndermişler. Bana bir resmini yollamış Ertürk. Okulun üniformasını giyinmiş olarak çektirmiş. Şapkası koca kulaklarının üstüne hiç yakışmamış doğrusu. Babası, Emin Efendi diye biri. Hali vakti fena değil. Ama, ne olsa köylü işte. Avrupai kafalı biri olsa o da oğlunu Avrupai bir okula gönderirdi. Bakalım ilerde Ertürk'ün boyu uzayacak mı hem? Bu haliyle yakışıklı bir subay olamaz bence. Türk subayı, uzun boylu ve iriyarı olmalıdır.

Bugün *être*, yani "olmak" fiilinin çekimini öğrendik: *Je suis, tu es, il est, nous* ....

III

Saat 07.36

Ben...im, sen...sin, o...dur, biz... Biz'iz. Biz olduk. Ne olduk? *Nous sommes cultivés*. Yetiştik, büyüdük, kültürlü olduk.

Daha sonraları, geceler boyu oturup Fransız şarkıları dinledik. Ülkemizi iyi yönetemeyenleri Fransız şarkılarıyla kesip biçtik.

Aydın'a son rastlayışım altı ay önce. Birbirimize hiçbir şey katamadan yine, öylece ayrılıverdik.

Altı ay önce gökdelenin dibinde rastladım.

"Ne var, ne yok?"

"Ben olmasaydım canım çok sıkılacaktı" dedi.

"Benimle niye Alexandre Dumas Fils'çe konuşuyorsun?" demedim. Büyümemiş çocuk gülüşünü bazı küçük duraklara saklar o. Aktardığı bir şeyi bilebileceğim aklına gelmez. Ne yapsın? Ona en iyi ezberletilen: "*Je suis, je suis, je suis...*"

Yine de içimde önlenemez bir yazıklanma var. Ölmeye yatmadan önce telefonu çevirebilirdim. İstanbul'u arayabilirdim. Aydın, bir uçağa atlar gelirdi hemen. Bundan hiç kuşkum yok. İlk uçakla gelirdi. Bir deneme daha yapabilirdi. İnsan ömründe son bir deneme hiç gerçekleşmez. Bilinmek istenen o son şey.

Ben de bilemeyeceğim işte. Kımıldamadan yatıyorum. Hücrelerimin direnmekten cayıp ölüme geçmesini bekliyorum.

Canım turşu istiyor. Hem de karpuz kabuğu turşusu. Ölüme yatmam nasıl bir gerçekse, bu da bir gerçek. Hem de en son gerçek. Aydın'ı son bir kez aramadığım için duyduğum yazıklanmadan daha son ve bu yüzden de daha gerçek. Son zaman biriminin gerçeği. Ah, annemin o karpuz kabuğu turşuları! Limona yatırılmış hayat parçası!.. Yoksa gebe miyim? Öyle ya. Çoktan aybaşı olmam gerekirdi. Neden olmadım? Kadınlığını mı bitti? Bunu da bilemeyeceğim işte. Yine de her ay şarıl şarıl kan akıtırken kadınlıktan böyle birden kesilmiş olduğumu sanmıyorum. Bu ilk gecikişi. Hem de kocamdan gayri ilk kez bir başkasıyla yatmamın ardından. Kızımı sekiz aylık ölü doğurduğumda doktor, artık çocuğumuz olmayacağını söylemişti. Bunu şimdi düşünüyorum. Bir başka erkek tohumunun içime dolduğunu ilk akıl ediyorum. İyi ama, aşerme bu denli çabuk başgöstermez. Hem, "aşerme, kadının çevresindekilerden bir çeşit ilgi dilenmesidir" demiyor muydum? İlk ve son çocuğumu ölü doğurmadan önce hiç böyle dilencilik etmedim. Aşermedim. Yeniden çocuğumuz olmuş olmamış, bunu da kocamla hiç düşünmedik. Yapılacak önemli işlerimiz vardı bizim. Şimdi?.. Tuhaf... Gerçekten gebe miyim? Yıllar sonra, ikinci kez?..

Annem akşama kendisine uğramamı bekler. Uğramayınca gece eve telefon eder. Kocam, o iş gezisinden geç saatlerde dönmüş olur. Beni bulamayınca şaşırır. Ama asıl kıyamet yarın kopar.

Şimdi beni bütün bunlardan çok, karpuz kabuğu turşusu ilgilendiriyor. Demek ki gerçekten ölüyorum. Son özlemimi yaşıyorum. Bir ara umudumu yitirmiştim. Hiç ölemeyeceğimi sanmıştım. Her şeyin ötesinde bir turşu özlemi. Ölüm belki de budur.

Birden titriyorum. Ya hem ölüyorsam, hem de bende yeni bir şey henüz yaşamaya başlıyorsa? Çarpıldım. Son dakikada önem-

senmesi gereken bir şey çıktı karşıma. Bunu aklıma getiren turşu da olsa, başka bir şey de, aklıma geldi bir kez.

Çıplak kalçalarıma yapıştırdığım parmaklarımla saydım. Durmadan sayıyorum. Günleri, ayları karıştırdığımı sanıyor, yeni baştan sayıyorum. Birkaç kere saydıktan sonra, sonuç beni yine güldürüyor. Karnımda bir çocukla öleceğim. Özgürleşmek ve özgür kılmak adına olacak bu da! Gülmeyip de ne yapayım?

Evet. Bir kez yattım öğrencimle. Bu yatıştan kısa süren, değişik bir tat aldım. Burası gerçek. Bedenimden çok, beynimde kurulan bir imparatorluğun şehvetiydi belki. İnsan kendini tek başına özgürleştiremezse ve tek başına özgürleşme düşü içinde boğulmuşsa, kendinden sonra gelenlerin altına yatmalıdır.

Cafcaflı sözleri, üstüne ilk keşfediliyormuş kokusu püskürtülen düşünceleri bir yana bırakmalı. Ortada yalın bir şey var şimdi: Gebeysem bu çocuk ondandır. Öğrencimden. *Zor Yıllar* için bir konu. Ama hiçbir yerli film, bir öğrenci odasında, kendi öğrencisinin odasında, bir doçent hanımın kadınlık zarının yeniden nasıl bozulmuş olduğunu göstermez. Şimdi bunu böylece söylüyorsam kendi kendime, az sonra ölmüş olacağım içindir.

Yatakta ilk kez şöyle bir dönüyorum. Dönerken dizlerimi büküyorum. Bükerken dizlerimde beklemediğim bir sızı duyuyorum. Öyle ya, neredeyse bütün Ankara'yı yürüdüm. Sabahın dördünden bu odaya girene dek yürüdüm. Tanyeri ağarmadan önce epeyce de ürktüm. Gece eğlencelerinden dönen yalnız adamlar, otomobillerinin içinden, kaldırımlardan bana sesleniyorlardı. Beni de götürmek istiyorlardı. Anacaddeyi bırakıp yan sokaklara saptım. Ortalık iyice aydınlandığında Cebeci'de, Tıp Fakültesi Hastanesi'ne çıkan yokuşun üstündeydim. İşçiler, hizmetçiler, hastabakıcılar, marangozlar, marangoz çırakları, dükkân çırakları, hademeler, çöpçüler... Bu gece Büyük Tiyatro'da *My Fair Lady*'yi seyretmeye gidemeyecek kim varsa başkentte, hepsi. Hepsi, saba-

hın köründen başlayarak, asla erişemeyecekleri bir masal hayatına vergi ödediklerini düşünmeksizin... Bir gün bir "sir"ün ya da bir "lord"un bir sokak köşesinde belirip kendilerini yeniden yaratmaya kalkacağını mı umuyorlar? Öyle hızlı koşturuyor hepsi, vergi mükellefleri...

Solda bir yola saptım. Bir jandarma karakolunun önünde durdum. Karakoldan iki jandarma çıktı. Gülerek bana baktılar. Biri, elindeki leylak dalını koklayarak önüme fırlattı. Eğilip aldım. Sonra da koşarak kaçtım. Şimdi de yattığım yerden bu leylak dalını görüyorum. Dirseğime yaslanmış, odanın yarı karanlığında, pörsümüş leylak dalına bakıyorum. Ortadaki yuvarlak masanın üstünde duruyor. Demek buraya gelene dek elimde taşımışım!..

Cezaevinin oralarda ince, ırak ıslık sesleri duymuştum. Pek güzel. Adı *Zor Yıllar* olan filmde, buna benzer bir sahne mutlak vardır. Ama orada kadın kahraman herhalde daha yürekli davranmış, elindeki leylak dalını tutuklulara fırlatmıştır. Ardından da kendi özgürlüğünün değerini bilip, hayata dönmüştür. Eh, ne yapalım? Benim durumum öyle olmamış işte. Leylak dalını kendi tutukluluğuma ayırmış, buraya kadar taşımışım!

Oysa, karşıma başka fırsatlar da çıkmıştı. Mezarlara mermerden taş yapan, üstüne ölünün künyesini yazan mezar taşçıların orada da durdum. Caddenin kısa bir bölümü yer yer mermer, alçı beyazlığındaydı. Hela ve musluk taşları, beyaz alçıdan süs heykelleri de vardı. Yontulmuş mezar taşları, yatık ve dikey, yontucu barakalarının önlerini doldurmuştu. Her gece kapınızda nöbetçi mezar taşlarıyla yatmak...

Bitirilmiş mezar taşlarından birinin üstünü okudum: Celal oğlu Timur Yurdaer – 1943-1968. Küçücük bir mezar taşıydı zaten. Yirmi dört yaşında ölenin başucuna dikilecek. Celal Bey bugün gelip alır onu. Bir taksiye yükler. Asri Mezarlık'a götürür. Geçenlerde teyzemi gömerlerken Almanya'dan dönen bir işçiyle,

bir de kimliği belirsiz kişilerin vurduğu bir öğrenciyi gömüyorlardı. Timur Yurdaer de yirmi dörtle yirmi beşi arasında bir günün bir saatinde ölmüş. Teyzem fazla yaşamış demek.

Mezar taşlarının yapıldığı barakaların önünde oluşum hiç kuşkusuz bir rastlantıydı. Elimdeki leylak dalını Timur'un mezar taşı üzerine bırakmayışım da bu yüzden olsa gerek.

Zaten sabah saat sekize doğru ölmeye yatacağımı da bilmiyordum. Sezinliyordum ama, geciktiriyordum. Acaba öyle mi? Gerçekten bilmiyor muydum? Bir beceriksizliğin sonucu mu karar verdim buna? Yoksa, kararımı kolaylaştırmak için mi evden çıktım? Hangisi önce?..

Sıhhiye'de, tren üstgeçidinin altında; Mamak'tan, Kayaş'tan gelip Yenişehir, Kızılay, Kavaklı, Çankaya, bir de Bahçelievler ve Yeşiltepe'ye doğru akan kalabalığın arasında durdum. Simitçiler en doğru yerde ve en doğru saatte simitlerini satıyorlardı. Ben de bir simit aldım. Yarısını yemeyip çantama koyduğum anlaşılıyor. Bana odayı gösteren çocuğa bahşişini verirken elime geldi.

Başucumdaki telefon durmadan aklıma takılıyor. Neden ille telefon edip Aydın'ı çağırmak istiyorum? "Özgür bir Türk kadını" oluşumu onunla kanıtlamadım! Yirmi beş yaşında bir delikanlı ile kanıtladım. Anlaşılan bunu bilmesini istiyorum. Böyle ise, apaçık bir öç alma özlemi içindeyim demektir. Ne ki, bazı çirkinlikler fırsatsızlıktan önlenir. Benim de fırsatım yok şimdi. Ama bazı güzellikler de fırsatsızlıktan çirkinleşir. Onunla şimdi konuşmak istiyorsam, bu belki de son ânda tamamlanabilecek bir şeyi tamamlayabilmek içindir. Hiçbir şeyi tamamlayamadan ölmüş olmamak için.

"Yalnızız. Çoğalana dek birlikte olmalı..."

Öğrencime bunu söylediğimde onunla yatmaya hazırdım artık. Kendimi yok saymaya. Gömleği kanlandı. Ona yeniden yırtılan kadınlık zarımı sildim. Kimse inanmayabilir. Ama ben gördüm, biliyorum: Kadınlık zarı yıllar sonra yeniden pekişiyor.

Hiç değilmemiş gibi oluyor. Bütün tutsaklık perdelerini yırtıyorsun, yırtıyorsun; sonra bir de bakıyorsun, hiç el değmemişlik. Hiçbir şeye başlanılmamış sanki. Hiçbir şey eskimemiş. Yeniden eskitmeye başlamak. Aynı şeyi hep yeniden, yeniden denemek. Kendine hiçbir şey katmadan ve üstelik usanmadan, usanmaya kendinde hak tanımadan. Kadın olmadan önce insan olduğunu kendine bile unutturarak. Kendini yeniden pekiştirerek, sonsuza dek hep aynı yerde dönerek, dönerek... Kimbilir, bu belki de derimizin altına zorla tıkıştırılmış bir hastalıktır.

Aynı hastalıktan işte, kimseler bana gülmeden, ben kendime gülüyorum. Ama sanırım böyle derin düşünceler yüzünden gülmüyorum. Ali de tatlı bir çocuktu. Tatlı çocuklara gülümsüyorum belki.

Dündar Öğretmen okuldan çıkınca bir kere daha pazar yerine indi. Pazar kurulduğu günler üç kez iner alana: Sabah derse başlamadan, öğle tatilinde, bir de işte bu saatlerde; akşamüstü. Pazar kurulduğu gün, posta otobüsünün de gelme günüdür. Bütün çocuklar gibi o da, posta otobüsünü ta ilçenin giriş yerinde karşılamaya canatar. Ama yediremez kendine. İlçenin en kıdemli öğretmenidir. Çocuklara nerede, nasıl davranılacağını öğretmekte çok titizdir.

Pazar alanı bu saatte canlılığını çoktan yitirmiştir. Hanın önündeki atların, eşeklerin yem torbaları ağızlarından çıkarılmış, üstlerine çuvallar ve sepetler bağlanmıştır. Macuncu Zühtü, sabahleyin gökkuşağı gibi yedi renk donattığı macun tepsisini, boyası dökülmüş griliği içinde getirip çınarın altına koymuştur. Köylü kadınlar, boşalan yoğurt bakraçlarına yağ ve gaz şişelerini oturtmuşlardır. Kağnılar tiftik ve yapağı çuvallarından boşaltılmış, kılçanların kara genişliğine birkaç metre kaputbezi, basma, pazen, tuz, tırpan, urgan ve belki biraz kırmızı loğusa şekeri konulmuştur.

Biraz pırasa, biraz lahana, biraz leblebi ve çekirdekli kara üzüm. Pazar yerinde döküntüsü kalan ve henüz satışta olan şeyler bunlardı işte. Bir de Hımbıl Osman'ın kavutu. Hımbıl Osman, köydeki üç muşmula ağacının bütün yemişlerini güneşte iyice bir kurutur. Kuruttuktan sonra, un haline gelene dek dövdürür karısına. Bir elekten geçirtir. Her hafta torba torba yalnız bunu getirir pazara. Çocuklar bayılırlar kavuta. O gün ucuna makara geçirilmiş küçücük keselere kavutu doldurup da makaradan emmeyen çocuk, bütün hafta mutsuz olur. Ne çok ana, her hafta dikilmesi gerekli bu keseler yüzünden çocuklarını dövmüş, ne çok baba, kavut için bir kuruş vermemekte diretip onları dilenci gibi saatlerce karşılarında bekletmiştir. Kaç ana baba, kavutu yüzünden Hımbıl Osman'a ilenmiştir! Yıllar önce, bu yüzden de adını Hımbıl'a çıkarmışlardır: "Muşmula tozuyla zengin ola-

cağını sanan hımbıl!" demişlerdir. Hımbıl Osman'ın çevresinde, ellerinde ağzına makara büzülmüş boş torbacıklarıyla yine beş on çocuk birikmişti. Çoğu, bir kuruşu var da, kavut alabileceği için değil. Alanların torbasından bir nefesçik çekebilmek için.

Hasip, ikindi ezanını okuduktan sonra camiden çıktı. Pazaryerinden geçecekken Dündar Öğretmen'i gördü. Yüreği ağzına geldi. Yolunu değiştirdi. Çeşmenin orada, eski bir hanın yıkık duvarları dibinden yürüyüp hanın içindeki at pazarına girdi. Posta arabasının gelişi yakın. Otobüsün başına toplanan kalabalığın arasında kendisinin de olamayacağını yeniden anladı. Baharda, ilkokulu bitirdiğinden buyana öğretmeniyle de, öğrencilerle de karşılaşmaktan çekinir olmuştu. Yanık sesiyle camide ezan okumaktan bir yanı gurur duyuyor, ama bir yanı da kavut alamama, sapan atamama, bir yaşıtıyla okuldan konuşamama, postanın başına gidememe yalnızlığını yaşıyor. Hanın iç duvarının dibine çöktü. Dirseklerini dizine dayadı. Bir atın kuyruğunu kaldırarak sarı bokunu top top yere döküşünü seyre daldı.

Dündar Öğretmen, Salim Efendi'nin küçük, karanlık, daracık ön camı üstünde salkım salkım gaz fenerlerinin, urganların, cezvelerin, yemeni ve at boncuklarının asılı durduğu dükkânından içeri girdi. Yüz para verip bir avuç leblebiyle kuru üzüm aldı. Cebine koydu. Aysel'in babası, önce öğretmenin parasını almak istemedi: Dükkâna kadar gelip hal hatır soruyor madem, misafirimdir, dedi içinden. Sonra aklını toplayıp, kızı Ankara'lara göndermek kimin başının altından çıktı? Bunun. Eee, kıza da ayrı para gerek şimdi. Versin züppe!.. diye düşündü. Yüz parayı eski bir bisküvi kutusunun kapağındaki bozuklukların içine attı.

Salim Efendi'nin yüzünün güldüğünü pek gören olmamıştır. Öğretmen Dündar'dan da oldum olası hoşlanmamıştır. Her sözü kitaptan ezberlenmiş gibi düzgün bu oğlanın. Sahiciye benzemez.

"Tünaydın Salim Efendi. Umarım kazançlı bir gün geçirmişsinizdir?"

Salim Efendi, hem öfkelenir ona, hem çekinir, ezilir karşısında:

"Çok şükür Öğretmen Bey. Bin berekât!"

"Oğlunuzdan, kızınızdan aydınlık haberler aldığınızı umarım. Sizi bu ilçede herkese güzel bir örnek olarak göstermekten en büyük sevinci duymaktayım. Sağ olun, var olun. Beni kırmadınız. Kaymakamımızı kırmadınız. Aysel'i ortaokula gönderdiniz. Bu bile benim alnı açık yaşamama elverir Salim Efendi."

Dündar Öğretmen, Salim Efendi'nin omzunu okşadı. Ağzına cebinden birkaç leblebi atıp dükkândan çıktı. O çıkınca Salim Efendi, mesire yerindeki çamlara bağrını vermiş gibi ferahladı. Bir şeyleri kendine yediremiyor bir süredir. Bir süredir yüreği ecinniler baskınına uğruyor sanki. Boğum boğum boğuluyor: Cumhuriyet'in bir kötülüğünü gördüm diyemem. Şurası kötüdür, desem, diyemem. İnönü'nün jandarmasıydım ben, ta nerden nereye ağdırırken onu. Ama bu Cumhuriyet'in işime gelmeyen bir yanı da var. Şudur, diyemem, kızı okutmak, ilçede yakınauzağa, kızını şehirlere salıvermiş, dedirtmek... Sade bu mu içimi durmadan boğu boğuveren?

Aysel'i başkente yollamadan da durmadan boğulmaktaydı Salim Efendi. Oğlu okuryazar olduğundan buyana boğulmakta. Öğretmene rastladıkça boğulmakta. Kaymakam mahfellerde, bayramlarda, kalkınan ışıklı bir ülkeden söz ettikçe, boğulmakta. Şakir Ağa, erkâna rakı sofraları kurdukça, bağına bahçesine kuzu çevirmeye götürdükçe onları, boğulmakta. Onu, Belediye Reisi'nin kolunda, şosede dolaşırken görüp görüp boğulmakta. Onun öğretmenden yanak aldığını görüp boğulmakta. Jandarma Kumandanı'na besili hindiler gönderdikçe boğulmakta. Kimin kimden yana olduğunu çıkaramadıkça boğulmakta. *Memurinin* gittikçe dışına düştüğünü, hiçleştiğini görerek boğulmakta. Boğuldukça nemrutlaşmakta. Nemrutlaştıkça yenilik, uygarlık adına ne görürse ortalıkta, topuna birden soğukluk duymakta, hatta kin toplamakta...

Cumhuriyet'in 10. yılında karısını Ankara'ya, törene götürmüştü. Olup biten her şeye şaşkın bakakaldılar. Olup biten her şeyi ikisi de pek sevdiler, beğendiler. Ama bir yandan da başkentteki o üç gün Salim Efendi'yi küçültmüş, küçültmüş de, Hımbıl Osman'ın torbalarındaki kavut gibi unufak edivermişti.

10. yıl adına başkentte, ömründe hiç harcamadığı kadar para harcadı. Aysel'e gözleri açılıp kapanan küçücük bir bebek bile almışlardı. İlçeye dönüşte karısı günlerce hısım akrabaya, eşe dosta uçakları, bahriyelileri, Atatürk'ün yüksek siyah şapkasını, bando mızıkaları, tankları, bahriyelilerin kordonlarını, fener alaylarını, Havuzbaşı'nı, Havuzbaşı'nın güllerini ve ışıklarını, üç katlı yüksek yapıları, otel odasının elektrik düğmesini, o *envai çeşit* şeker vitrinlerini falan anlattı durdu. Fitnat Hanım'ın ablası ve ablasının kocası, onları Gazi Çifliği'ne de götürmüşlerdi. Fitnat Hanım, orasını da, dünyanın sonuna dek yürümüş gibi anlattı durdu. Anlatacak şeyleri hiç bitmedi. Salim Efendi'nin ise o gün bugündür içinde gittikçe büyüyen küçülmeyi kimse anlamadı. Küçük esnaf, ne *efendisiydi milletimizin*, ne de *büyüklerimiz*. Söylevlerde tek adı anılmayan, ilçe *mahfelinde* ne övülmek, ne de henüz yerilmek için tek sözü edilmeyen...

Öğretmen Dündar'ın okşadığı omzunda bir ağırlıkla duran kaba kıl ceketini çıkarıp attı. Aptes alıp, dükkânın daha da karanlık bir köşesinde namaza durdu. Salim Efendi'yi unutmayan, bir gökyüzü sanki. Onu da, bütün her şeye inat, Salim Efendi unuttu.

Posta otobüsünün duracağı yere alışılmış kalabalık toplanmıştı. Dündar Öğretmen, ağzına cebinden birkaç leblebi daha atıp, o yana doğru yürüdü.

Askerliğini er olarak yaparken, Mahmudiye'deki ilk eğitmen kursuna aday seçilen kardeşi geldi aklına. Otobüsten hop diye o iniverse!.. Kardeşi adaylığı reddetmek için direttiğinde, Dündar Öğretmen, ona iki tokat aşketmişti, "Ulan hödük, işte sana okumak için bedavadan bir fırsat! Köyde öküz çobanlığı etmek daha mı iyi?" diye indiri indirivermişti tokatları. Şimdi o tokatları attığı için mutludur Dündar Öğretmen. Oğlan, Sarayköyü'nde eğit-

menlik ediyordu. Yazmadı ama kendisine. İki satırı esirgedi. Şimdi iniverse otobüsten!.. Alsa götürse onu mahfele. Kaymakam'a, Jandarma Kumandanı'na, Malmüdürü'ne falan gösterse kardeşini. Dese ki, "İşte benim eserim." Çünkü, Aydın'lar, Sevil'ler, Ertürk'ler, Aysel'ler, o, ilkokuldan mezun ettikleri için umduğu kadar bir ilgi görmüş değildi. Ne bakanlıktan, ne de ilçedekilerden. Çocukların oraya buraya dağılır dağılmaz kendini mektuplara boğacaklarını da ummuştu: Ama bakalım, acele etmeyelim daha. Daha ilk gidenin ardından bile henüz iki ay geçmedi.

Kimbilir, Sarayköyü'ndeki kardeşinden değilse bile, belki bu öğrencilerinden birinden bir mektup alırdı bugün. "*Ben işte şimdi sayın öğretmenim, sizden feyz alarak...*"

Ne kardeşi indi otobüsten, ne de bir mektup çıktı.

Her zaman üç gün gecikmeyle ikisi birden gönderilen *Ulus* gazetelerini kolunun altına sıkıştırdı. Bu akşamüstü tek övüncünü on altı sayfalık gazetenin iki sayısının da adına postalanmış olmasında özetleyerek alanın kıyısından sağa saptı; mahfele doğru yürüdü. İçinden, "feyz"in öz Türkçesi ne acaba, diye geçirerek...

Mezuniyet töreninden buyana Ali'yi ilk o sırada gördü işte. Saçları taranmayı yeniden unutmuş, kara bacakları kir pas içinde, bir eşeğin üstünde gidiyordu. Eşeğin ardından, damalı bir örtünün altında yuvarlanarak bir kadın koşuyor, koşarken, "Ulan Aliii! Koşturma şu hayvanı... Yolu tutmadan yoracan!.." diye haykırıyordu. Eşeğin iki yanına birer sepet bağlanmıştı. Biraz da kuru ot, Ali'nin oturduğu semerin altından sarkıyordu.

Dündar Öğretmen'in içi biraz cız etti. Nasıl da unutmuştu Ali'yi? Okulun o en akıllı, en cin ve en yoksul çocuğunu?.. Bu ülkede o, Ali ve Ali gibileri yüce Atatürk'ün istediği yola yöneltemeyecekse, neye yarardı öğretmenliği? En azından, çocuğu bir eğitmen kursuna sokmanın yollarını neden aramamıştı hiç? Ali'yi öyle, merkebin üstünde, okula ilk geldiği günden daha kirli ve daha köylü görünce, Dündar Öğretmen'in dünyası başına yıkılıverdi. Beş yıl boyunca onlara yüz yıkamayı, düzgün giyinmeyi, saç taramayı, doğru konuşmayı öğretmişti. Şimdi?.. Şimdi Ali'nin

görünüşü, sanki öğretmeni ona hiçbir şeycikler öğretmemiş gibiydi işte!

Hemen merkebin önünü kesti. Çocuk başını kaldırdı. Kadın daha koştu.

Ali, öğretmeniyle gözgöze gelince çok kötü oldu. Kaç aydır, her ilçeye inişte bu karşılaşmadan korkmuş; tıpkı Hasip gibi o da uzaktan öğretmenin gölgesini görse yolunu değiştirmişti. Onca kaçtığı şey, işte önlenemez biçimde burnunun ucundaydı şimdi. Üstelik öğretmenin bakışları da hiç sevecenlik dolu değildi. Utandırıcıydı, hatta öfkeliydi. Anası iki adımda koşup yetişti. Dündar Öğretmen'i görmemezliğe gelip, "Ne durdun len? Yürüsene!" dedi.

"Oğlunu ben durdurdum hanım."

Böyle dedi Dündar Öğretmen ve Ali'ye dönüp ekledi:

"Ayıp değil mi sana? Merkebe sen binmişsin, ananı yürütüyorsun. Böyle mi öğrettim ben size?"

Ali, bir yerine bir iğne batırılmış gibi kendini merkepten yere attı. Öğretmeninin karşısında hazır ol'da durdu. Tıpkı okulda olduğu gibi. Ama kılığı bu duruşa hiç uygun düşmüyor, ona büsbütün gülünç, acınası bir görünüm veriyordu.

"Şöyle geçin bakalım ikiniz de. Merkebi de çek şöyle."

Ali eşeği bir duvarın dibine çekerken, anası ürkek, sordu:

"Kim bu herif Ali, len? Ne ister?"

Beş yıl boyunca oğlunun öğretmenini hiç görmemişti. Ya da görmüş de, kimdir, diye sormamıştı. Okulun önünden hiç geçmemişti. Ali'nin amcası, "Oğlunun okula gitmesi lazımmış" demiş, alıp götürmüştü. Ali de beş yıl boyunca çok söz etmedi öğretmeninden. Azıcık maskaracaydı. Evde öğretmenini anlatırsa, güldürecek bir yanını bulur, çıkarırdı. En çok onun kendilerini, "Yiyçiğim, içiciğim" diye konuşturmasına takılırdı. Bir de, her şeyi büyüttüğüne, ortalığı gereksiz telaşa verdiğine inanırdı nedense. Bu yüzden evde anasını, bir öğretmeni saymaya alıştıramamıştı. Bunun üzgünlüğünü şimdi duyuyordu işte. Hele anası-

nın öğretmene, "herif" demesinden ötürü iyice yerin dibine geçti. "Öğretmen Bey..." diye kekeledi. Kadının damalı örtüyle kapalı yüzünde tek görünen yeri olan gözlerinde kuşku dolaştı. Öyle de olsa, böyle de olsa, hükümetin bir adamıdır öğretmen. Hükümet adamlarından korkmak, çekinmek gerekir.

"Aferin Ali sana!.. Hâlâ bey diyorsun. Bey yok, bay var. Nasıl da çabuk unutuyorsunuz size öğrettiklerimi... Bay Öğretmen, Bay Mehmet, Bay Hasan... Böyle değil miydi, ha?"

Ali başını salladı. Öğretmenini onaylarsa çabucak salıverecek-ğini sandı. Oysa Dündar Öğretmen, bu kez de anasına dönmüştü işte:

"Söyle bakalım kadın, ne yapıyor oğlun şimdi?"

"Heeç..."

"Ne demek hiç? Okula gitmiyor mu?"

"Eee, getti ya? Bitti çok şükür."

"Öyle çabucak biter mi bu iş?"

"Çabuk mu deyon? Beş yıl..."

"Bana baksana sen... Çocukları tırnak kadarken tarla işine sürüyorsunuz. Davar güttürüyorsunuz... Ayıp değil mi bu?"

Ali tırnak kadar da değildi üstelik. Okula, ilçedeki birçok çocuğa göre geç başlamıştı. Artık on üçünü bitirmişti. Yazboyu da serpilip irileşti.

"Nesi ayıpmış? Bubanın tarlasını kim sürüyo peki? Kim otlatıveriyo hayvanını, varsa eğer?"

Bu kadın nerden biliyor babasının bir tarlası olduğunu? Sürdürecek adam bulamayıp ortakçıya verdiğini söylese mi? Söylerse nasıl inandırabilir kadını, Ali'nin ille okuluna devam etmesi gerektiğine? O bunları düşünürken Ali'nin anası daha da baskın çıktı. Sözün nereye varacağını çoktan anlamışçasına, "Benim bi bu yetimim var işte. Kızları sayma. Yanımda erkek diye bi bu var. Başka da kimsem yok. Amucası, emmilerim var emme, onlar anca kendi işlerine. Eh, çok şükür, yine de arka aldılar şimdiye

dek. Ali mektebi bitirsin diye dişlerini sıktılar..." dedi ve acele oğluna dönüp, onu azarladı:

"Hadi len, yürü. Akşam ezanı okunacak neredeyse. Karanlığa galacaz eyice..."

Ali fırladı, "Öpüym elinizi öğretmenim" deyip Dündar Öğretmen'in eline sarıldı. Onun şaşkınlığı geçmeden de, elindeki çomağı merkebe batırdı, yürüyüp gittiler. Artlarına bakmadılar hiç.

Ana, yaklaşan bir tehlikeden böylece kurtulduğunu sandı. Ali, anasının kendini öğretmeninin önünde daha çok utandırmasını böylece önleyebileceğine inandı. Ama bu inancı çok sürmedi. Yolboyu kendini ayıpladı. Daha fazla okuyabilmeyi hiç düşünmemişti. Buna hiçbir olanak görmemişti. Yine de bir öğretmenin iyi niyetinin, ilgisinin böyle havada kalışından acı duydu. Onların böyle kaçışları ise Öğretmen Dündar'ı daha da biledi. O akşamdan sonra Ali'yi bir ortaokula ya da sanat okulu olan bir yere gönderebilmek için durmadan planlar kurdu. Yollar aradı. Bunu kendine yeni bir ülkü edindi. Başkente dilekçe üstüne dilekçe yazdı. İlçenin ileri gelenlerine, büyük memurlarına teker teker akıl danıştı. Ali'yi okutacak bir kişi ya da bir yol ararken, bu arada belki yedi kez çocuğun köyüne gitti. Anasıyla, yakınlarıyla teker teker konuştu. İşi, onları "vatan hainliği" ile suçlamaya kadar götürdü.

O böyle çabaladıkça Ali'de de okuma ve "bay" olma isteği körüklendi. Kendisini önemsemeyi öğrendi. Tarlayı marlayı boşladı. Anasının ilenmelerine, dayılarının, amcasının sopalarına aldırış etmeden ikide bir ilçeye kaçıp, öğretmeninin ardına düştü. Öğretmen önde, o arkada, mecnun gibi dolaştılar ilçenin içinde. Çekilecek her kapının ipini çekip sonunda, artık Ali için büyünün bozulduğu, tanımadığı değerini kanıksamaya başladığı bir gün, Öğretmen Dündar muradına erdi: Şakir Ağa, Ali'yi başkente, Hergele Meydanı'ndaki oteline yamak olarak almayı kabul etti.

Ankara 1. Erkek Sanat Okulu'nda dersler başlayalı üç hafta olmuştu. Ama okulun müdürü, öğretmeni tarafından bu denli övülüp göklere çıkarılan, bu denli de acındırılan bir öğrenciyi, geç de olsa okula kabul etmekten gurur duydu.

Dündar Öğretmen, Ali'yi, cebinde Şakir Ağa'nın bir mektubu, posta otobüsüyle başkente yolcu ettiği sabah, alnında doğan yeni bir ışıkla erkenden okula gitti. Bir gece önce Ali'yi odasında yatırmıştı. Gazetelerini okuyamamıştı. Bütün geceyi çocuğa öğütler vermekle geçirmişti. "Beni mahcup etme. Adam olmadan buralara dönme!" demişti. Okula vardığında gazetesine sarıldı. Derin bir hak etmişlik duygusu içinde 18 Birinciteşrin günlü *Ulus* gazetesini açtı. Daha ilk bakışta, alnında balkıdığını sandığı ışık, şıp diye sönüverdi:

Atatürk'ün Sıhhatleri Hakkında Resmi Tebliğler:

İstanbul 17 a. a. – Riyaseticumhur Umumi Kâtipliği'nden:

1- Reisicumhur Atatürk'ün sıhhi vaziyetleri hakkında müdavim ve müşavir tabipleri tarafından bugün verilen rapor ikinci maddedir.

2- Reisicumhur Atatürk'ün duçar oldukları karaciğer hastalığı, normal seyrini takip ederken... pazar günü birdenbire aşağıdaki ârazı göstermiştir:

a) Saat 14.30'dan 22.00'ye kadar gittikçe artarak devam eden umumi zâf ile birlikte hazmi ve asabi âraz. Bu saate kadar nabız dakikada 116, teneffüs 22 ve hararet derecesi 36,5 idi.

b) Saat 22.00'den bu sabah 10.00'a kadar bu âraz kısmen hafiflemiş, nabız 104, teneffüs 20, hararet 36 derece olmuştur.

c) Yapılan muayene ve müşavere neticesinde tesbit ve tatbik edilen müdavattan sonra umumi ahvalde hafif bir salah görülmekle beraber vaziyet ciddiyetini muhafaza etmektedir.

3- Müteakip sıhhi vaziyet raporları neşredilecektir.

Bir gün öncesine göre durumun daha iyi olduğunu belirten ikinci bir tebliğ ile birlikte bu tebliğin altında şu adlar okunuyordu: Prof. Dr. Neşet Ömer, Kemal Öke, Nihat Reşat Belger, Âkil Muhtar...

Dündar Öğretmen, ilk kez bu gazetenin yazdıklarına inanmadı. İlk kez olmayan, olamayacak bir şeyi var gösterdiklerini sandı. Gazete, şimdi gözünde, Atatürk'e "hasta" demenin kusurunu da taşıyordu.

"Bir tanecik Kardeşim Aysel,

Güzel mektubunu aldım. Ne güzel yazıyorsun. Teyzengillerin yanındaki hayatını, okulunu, teyzengillerle kestane kavurduğunuz geceleri çok güzel anlatıyorsun. Okudukça ben de seninleymişim gibi oluyorum. Nerde o günler... Biz işte böyle yabani kaldık. Babam izin verseydi de keşke ben kardeşin Semiha da senin gibi okuyabilseydim. Ah Aysel, ne mutlu, bir Türk kızı olarak sana! Güzel kardeşim, Atatürk Babamızın öldüğü gün çok ağladığını, bütün arkadaşlarının, öğretmenlerinin, müdüranımın bile hıçkıra hıçkıra ağladığınızı yazıyorsun. Bunları okurken inan, ben de hıçkıra hıçkıra ağladım. Hem Ulu Önderimizin ölümüne, hem kendi kaderime. Orada, okulda olsaydım, ben de herkesle birlikte ağlardım. Evde gizli gizli ağladım kardeşim. Kimseler derdimi anlamadı. Keşke bari ilkokul hiç bitmeseydi. Böyle bir günde öğretmenimiz Bay Dündar ne güzel konuşur, Başöğretmenimizle birlikte okulda merasimler yaparlardı. Yine yapmışlardır herhalde. Ama ben, artık bütün bu şeylerden mahrumum. Benim için hayat bitti. Keşke benim yaşım da senin gibi biraz küçük olsaydı. Bilirsin çabuk da serpildim. Beni şimdi eve kapattılar artık.

Neyse kardeşim, böyle şeylerle senin de canını sıkmayayım. Ne olsa sen de şimdi daha ana kuzususun. Teyzen de olsa, yanında gariplik çektiğin doğrudur. Aman Aysel dişini sık. Sakın buralara dönüp gelme. Buralarda ne var ki? Hem, hiç değilse yanında abin var. Bir derdine ortak olur ne olsa. Demek bütün okul, Atamızın tabutu önünden geçtiniz. Mürüvvet Hanım'ın kızından duyduğuma göre, burada da Kaymakam Bey mahfelin önünde Ulu Atamızın bir baş heykelini koydurmuşlar. Üstüne siyah kurdeleler bağlamışlar. Bütün okul çocukları da bahçelerinden falan çiçekler, dallar toplayıp Atamızın baş heykelinin önüne koymuşlar. Önünden hıçkıra hıçkıra geçmişler. Dündar Öğretmen öyle çok ağlamış ki, Ölmez Atamız için kendi yazdığı şiiri okurken baygınlık geçirmiş. Doktor Bey dar yetişmiş. Ona

naneruhu koklatmış da anca ayıltmış. Nasıl üzüldüm bilemezsin. Bir de senin mektubunu okuyunca, ben de kendimi tutamadım artık. O'nun öldüğüne ne kadar inanmasan o kadar haklısın.

Canım kardeşim, ilk günler sınıf arkadaşlarının seninle çok alay ettiklerini, giyiminle, kuşamınla eğlendiklerini, o güzel örgülü saçlarından çektiklerini yazıyorsun. Sen aldırma. Onlar ettiğiyle kalsın. Onlara verdiğin ders iyi olmuş. Üstüne Türk bayrağının resmini çizip de, 'Sevgili kardeşlerim, biz hepimiz Ulu Önderimizin birer çocuğu değil miyiz? O'nun bize gösterdiği şerefli yolda elele ve birbirimizi severek, sayarak çalışmalıyız...' diye yazıp sıralarına bıraktığın o mektuptan sonra kimbilir hepsi de ne utanmışlardır. Mektubun etrafına da çiçekler yaptığını söylüyorsun. Ne çiçekleri yaptın? Menekşe mi? Bilirsin, ben menekşeyi ne kadar severim. Müsamerede de menekşe olmuştum ya... Hatırlıyor musun o müsamerede, sen bir de Ölmez Atamızın bizden beklediği meslek sahibi şehirli bir kadın olmuştun da ne güzel oynamıştın. Bu şimdi senin okuman hakkındır kardeşim.

Gerek Ulu Önderimizin, gerek öğretmenlerimizin bizden istedikleri yolda ilerlemek fırsatına kavuşmuş biri olarak hayatın dikenli yollarında ilerlerken geride bıraktığın ben talihsiz kardeşin Semiha'yı sakın unutma e mi, benim güzel ve akıllı kardeşim? Bakalım benim hayatım ne olacak artık. Seni doya doya kucaklarım ve bütün bildiklerden selam ederim. Duyduğuma göre, annen, "Çoluksuz çocuksuz bir başıma kalakaldım" diyormuş ve seni de çok özlüyormuş. Biçki dikiş kurslarına yazılmış. Yazın geldiğinde herhalde sana çok güzel şeyler diker. Hoş, sen şimdi şehirlerde ne güzel giyiniyorsundur değil mi? Yeniden selam ederim kardeşim.

Talihsiz kardeşin: Semiha

Hamiş: Az kalsın unutuyordum. Ali'yi hiç görüyor musun? Bilmem haberin var mı? Ali, orada hem Şakir Ağa'nın otelinde yatıp kalkıyor, hem de okula gidiyormuş. Ali'yi görürsen benden

selam söyle. Onun bana verdiği kiraz çubuğunu da hep sakladığımı bir yolunu bulup söyle. Fakat bunları sakın kimseye söyleme ve mektubumu da sakın kimseye gösterme. Hatta bu mektubumu yakarsan daha iyi edersin kardeşim. Senden bu kardeşliği beklerim."

Aysel, Semiha'dan bu mektubu almadan iki hafta önce *Dil Fakültesi*'nde bir Atatürk Günü düzenlenmiştir. Aysel'in kruvaze ceket giyinmiş bütün abileri, omuzları geniş tayyörler giyinmiş bütün ablaları, fakültenin konferans salonunu hıçkırıklarla doldurmuşlardır. Bütün ellerde geniş beyaz mendiller görünmüştür. Sahnedeki kürsüye konuşmacılardan biri çıkıp biri inmiştir. Hepsi de, ta yüreklerinden koparcasına bir O'na, bir O'nun evlatlarına seslenmişlerdir. Kürsüye çıkan en son konuşmacı, sözlerini bitirirken, "Ağla kardeşim, ağla bacım, ağla Mustafa Kemal'ler doğuran ana, ağla!" diye haykırdığında, salonda bulunan en yaşlı profesörden en genç öğrenciye dek herkes, sanki bu çağrıyı bekliyormuş gibi büyük, çok büyük, çok geniş bir tek hıçkırık olmuştur.

Aynı gün İstanbul'da halk ve öğrenciler, sabah saatin onundan gecenin yarısına kadar Dolmabahçe Sarayı'nın önünden geçmişlerdir.

Ertesi sabah tabut, Dolmabahçe'den harekete geçirildiği ândan başlayarak, Galata Kulesi'ndeki *vardabandıra* tarafından verilen işaret üzerine, Selimiye açıklarına demirlemiş bulunan Yavuz, her beş dakikada bir, top atmıştır.

Aysel, yüzünü hiç görmediği Atasının tabutunu, yağmurlu bir akşamüstü, abisinin ve eniştesinin elinden tutmuş olarak *Kamutay*'ın önünde görmüştür. Eniştesi, tabutun çevresinde yanan altı meş'alenin altı oku anlattığını söylemiştir. Altı meş'alenin yanlarında, sağ ve solda birer general, birer subay ve birer er de, merasim üniformaları içinde, altı kişilik saygı nöbet grubunu teşkil etmişlerdir. General ve subaylar kılıçlarını çekmiş, hepsi de selamlama durumuna geçmiştir.

Bir bando Chopin'in "Matem Marşı"nı çalmaktadır.

Yollarda, kepleri kırmızı ponponlu Fransız bahriyelilerine rastlanmaktadır. Aysel'in abisi asıl Alman askerlerinin hangileri olduğunu ayırdedememektedir. Fakat, okulla Etnografya Müzesi'ne götürüldükleri gün, asasını kaldırarak, başında tuhaf bir şapkayla yürüyen kişinin İngiliz Mareşali Bird Wood olduğunu öğrenmiştir.

Onun gördüklerinden biraz daha fazlasını Ali de görmüştür. Namık da. Ali, henüz kaldığı otele de, başkente de alışamamış olmanın şaşkınlığı içinde ağlamayı beceremiştir. Ağlayamamanın utancını içinde taşırken, bir gün kendini Halkevi'nin kapısı önünde bulmuştur. Dışarılara kadar sarkan kalabalığın arasından bir delik açıp başını içeri uzatmıştır.

Halkevi'nin bütün ışıkları yanmaktadır. Her yere yepyeni ampuller takılmıştır. Bu aydınlık altında Ali, gözünün doğrultusuna baktığında sadece bir yığın erkek sırtı görmüştür. Başka hiçbir şey göremeyeceğini anlayınca, başını yukarı kaldırmış ve çok süslü, aklına durgunluk verecek kadar süslü bir tavan görmüştür. Bir tavanın nasıl bu kadar süslü olabileceğine akıl erdirememiştir. Ta dışarılara dek uzanabilen güçlü, gür bir sesin söyledikleri kulaklarından yavaş yavaş silinip gitmiştir. Ömründe gördüğü bu en güzel, en şaşılası şeyin içine karışmış, onun bir parçası olmuştur. Yaldızlara, kıvrımlara, renklere, oylumlara bürünmüştür. Çok daha sonraları, bu tavanı görmeden önce neden girişteki iki güzel kadın heykelini, o beyaz mermer merdivenleri görmediğini anlamakta güçlük çekecektir Ali. Yapının tarihçesini iyice öğrenene dek o heykellerle o merdivenlerin sonradan eklenmiş olabileceğini düşünüp duracaktır.

Tavandaki dünyadan yere, yeniden hıçkırmaya başlayan kalabalığın içine nasıl düşmüştü acaba? Biri mi itmişti onu, yoksa o mu birilerini itmişti? Yoo, hayır. Bir kadın, erkek sırtları arasında tek tük yer alan kadınlardan biri, ak mendiliyle hıçkırıklarını ağzına hapsederken, birden, "Öff, ne pis kokuyorsun sen çocuk!" deyivermişti. "Biraz öteye gitsene!"

Ağlayamamanın utancına yeni bir utanç karışırken dışarı çıktı. İçerdeki, o sanki hiç sıtma görmemiş gümbürtülü sesin biraz daha gümbürdeyerek:

'Ey bu yüce davaya ant içen yeni nesil
Yanan avuçlarınla gözünün yaşını sil!"

diye haykırdığını işitti. Kimileri, "Ağla!" buyruğuna uyarken, Ali de bu buyruğa uymanın içini rahatlattığını sezdi.

Çok geçmeden okullarda pek çok öğretmen dersini, o sıralar bir yazarın kaleminden çıkmış olan şu sözlerle bitirdi:

"Gençler, O'nun açtığı tarihi çağın içinde dünyaya geldiniz. Size gıpta ediyorum."

Ali gibi Aysel de, kendini ilk kez böyle beğendi.

Batı'da yeni savaş silahları yapılıyordu: İngilizlerin *Arc Royal* zırhlısının kıç güvertesinde uçakların kalkmasını sağlayan bir kısım bulunduğu söyleniyordu. Almanların Berlin yakınlarında yaptıkları bir tank manevrasında o güne dek hiç görülmemiş çok tekerlekli yeni bir tür tank görülmüştü. Yine Almanların savaş gemisi *Graf Spee*, Hitler tarafından Hamburg'da denize indirilmişti.

Paris'te Daladier'ye karşı işçi hareketleri yoğunlaşmış, Renault fabrikalarında 30.000 işçi greve başlamıştı.

Ankara'da, Kutlu Lokantası'nda her gece nefis orkestra çaldığı haber veriliyor, başkente mevsimin ilk karı yağıyor, Ankara Palas ile Karpiç Şehir Lokantası'na uğrayan büyüklerimiz, üstlerinden Büyük Yas urbalarını henüz çıkarmış bulunuyorlardı.

IV

Saat 07.42

Bacaklarımı yeniden gerdim, uzattım. Kollarımı çıplak kalçalarıma yapıştırdım. Bir tabuttaymışım gibi yattım. Dizlerim daha az sızlıyor. Ya da sızıya alıştım. Belki de gövdemin duyarlığı azalıyor.

Dışardan bir elektrik süpürgesinin horultusu geliyor. Kat hizmetçisi odaları temizlemeye başlamış olmalı. İşine geç kalmamış mı? Ansıdım: Oda kapısının dışına "*Lütfen rahatsız etmeyiniz*" levhasını asmayı unutmuşum. Yazık. Asmalıydım. Ama artık kalkamam. Ölmeye yattım.

Evin suyu kesikti. Evden çıkarken muslukları açık bırakmış olmalıyım. İçerisini su basmıştır. Alt kata sızmıştır. Kapıcıya haber vermişlerdir. Kapıcı hava boşluğundan mutfak penceresine tırmanmıştır. Mutfak penceresi açık mı? Açıksa, dün akşamüstü komşular bizim mutfakta çıplak bir delikanlı görmüşlerdir. Çırılçıplak, buzdolabının başında. Ben oturma odasında görmüştüm. Orada görmedim. Henüz gündüzdü. Mutfak aydınlıktı herhalde. Çıplakken bir matbaa işçisini bir öğrenciden, bir efendiyi bir uşaktan, bir zorbayı bir âşıktan nasıl ayırdedebilirsiniz? Beni şaşırtan, sadece bu oldu: Ona ne ad vereceğimi bilemedim. Elinde bir tavuk budunu parçalıyordu. Odalarımızda kaygısızca

dolaşıyordu. Kadınlık zarımın bir kez daha yırtılışı o zaman değil. Çok daha önce olmuştu bu. Yinelenmesi, benim için bir fikir olmuş bulunan ilkini anlamsızlığa iterdi. Kutsal evlilik yatağıma sokmadım. Mutfağa gönderdim. O da gitti.

Mutfak penceresi açık mıydı acaba? Temizlikçi kadın az sonra gelir. Evin bir anahtarı da onda var. İçerde olmadığımı görünce telefonumu bekler. "Şunu yap, bunu yap!" diyeceğimi düşünür. Bir telefon etsem mi? Ayrıntıları düşünmekten ölemiyorum. Temizlikçi kadına telefon etmeyi düşünüyorum. Gülünç. Sabah saat dörtte de ölmüş olabilirdim.

İyi ki en üstlerde bir kattayım. Kentin gürültüsünü duymuyorum. Sadece koridordaki elektrik süpürgesinin homurtusunu işitiyorum. Ara kapıyı kapamayı akıl etmiş olsaydım keşke. Kalkıp kapasam mı? Hem levhayı da asarım. Ama kalkamam. Bu yatağa hiçbir şeysiz ve kalkmamasıya yattım.

Beni buraya çıkaran çocuk, çok ince davrandı. Uzun açıklamalara girişmedi. Çabucak çekilip gitti. Asıl ince davranan aşağıda, resepsiyondaki delikanlı. Çok şey sormadı. Önüme, doldurulması gerekli bir fiş uzattı. Fişe adımı yazmam gerekiyordu. En güç şey buydu. Beni tanımasını istemiyordum. Şimdi üniversiteli gençlerin çoğu otellerin gece işlerinde çalışıyorlar. Dün? İlk bakışta bir erkekle buluşacağımı sanmıştır resepsiyondaki. Ya da bir müşteriden döndüğümü. Otele kibar bir fahişe gibi girdim. Erken saatte. Yorgun. Elimde bir leylak dalıyla. Pörsümüş bir leylak dalı, kibar fahişelerin eline yaraşmaz. Yine de belli olmaz ki. Her fahişe gecelerden ucuz bir anı taşıyabilir.

Beni öyle sanması daha çok işime gelirdi. Ne yazık ki adımı yazdım: Saygısını kazandım. Bana oda vermeyeceklerinden korkmuş olmalıyım. Ama artık önemi yok. Odaya girene kadar önemi vardı belki. Şimdi buradayım. Her şeyin uzağında. Hiçbir savaşım yok. Hiçbir görevim yok. Hiçbir şeyi de doğrulamaya çalışmıyorum. Duruyor, odanın yarı karanlığına bakıyor, bekliyorum. Kocaman bir düğmeyi kendine dar gelen bir ilikten geçi.....

Düğmelerim?.. Öyle ya, soyunurken hiçbir düğmemi çözmedim. Zaten çözüktüler. Bluzumun kolundaki düğmeler. Önündeki düğmeler. O en şık, el işi yeleğimin düğmeleri... Düğmelerim nerede kaldı acaba? Yanılıyor olmalıyım. Neredeyse bütün Ankara'yı yürüdüm. Göğsüm bağrım açık yürümedim ya? Elbet canım; yağmurluğum vardı. Çıplaklığımı örtmüştür. Kopan her şeyimi; sökülen, dağılan, yırtılan... Belki de evden çıkarken iliklemedim?..

Yatağın içinde yeniden güldüm. İşte kendimi bir kez daha yakalıyorum böylece. Ölüyorsam bütün bunların ne önemi var? Açık düğmelerimin, resepsiyondaki delikanlının, levhanın, açık muslukların, yağmurluğumun, çıplak ya da örtülü oluşumun? Hele bir fahişeye benzemiş olmaktan korkuşum! Ha seni satın almışlar, ha sen satın almaya kalkmışsın. O beş bin lirayla gençleşmek istemiş olmalıyım. "Türk'e durmak yaraşmaz"lı bir yeniden başlama.

Az önce, zarfa koyduğum notta ne yazmış olduğumu anımsamak istememiştim. Şimdi istiyorum bunu. O kadar istiyorum ki, ölmekten cayabilirim. Caymak hâlâ elimdeyse tabii... Beynimi çatlatıyorum. Ama notta ne demiş olduğumu bir türlü bulamıyorum. Oysa, her şey olduğu yerde duruyor. Eline veremedim. Ne parayı, ne notu. Ne düşündüğümü bilmedi. Buna fırsat kalmadı.

Odasında beklemiştir. Öyle buyurmuştu. Gideceğimi sanmıştır. Öyle istemişti. Hayır, gideceğimi sanmamıştır. Yine de ummuştur. Ben gitmeyince ne yapmıştır? Merak mı etmiştir? Yatıp uyumuş mudur? Dolgundur. Uyuyamamıştır. Belki de çıkıp eve telefon etmiştir. Karşılık alamayınca tedirgin olmuş mudur? Temizlikçi kadın gelmişse, onunla konuşmuştur. Bilinmez ki. Bakarsın az sonra fakülteye gider. Beni sekretere sorar. Ders saatime dek bekler. Bekleşirler. O, öteki öğrenciler, sekreter, temizlikçi kadın, annem, kendisine doğum günü için bir kutu boyalı kalem söz verdiğim Gülten'in oğlu. Yine de en erken bu geceye dek hiçbir şey patlak vermez. Ancak kocam eve dönünce. Ömer... Onu

düşünmeyi hep sona bırakıyorum. Bu yatağa yattığımdan beri kafama bir yığın şey doluşuyor. Ömer'i düşünmektense kaçıyorum. Onu düşünürsem birçok şeyi istemem gerekecek. Buradan kalkmayı, yeniden giyinmeyi, eve dönmeyi, hatta belki derse bile gitmeyi, derste milli gelir dağılımından söz etmeyi, Gülten'in oğluna boyalı kalemleri götürmeyi, dönerken akşam yemeği için alışveriş etmeyi, güzel bir sofra hazırlamayı, bir budu eksik, haşlanmış tavuğu fırına koymayı, Ömer'i beklemeye koyulmayı, onunla sevişmeye hazırlanmayı... Birden sıçrıyorum. Bunu da düşünmemiştim işte: İyi ki o gün bugündür kocamla yatmaya vakit olmamış. Ya da geri atmışım hep. Ya da Ömer'in evde olduğu zamanlar ben aybaşılıymışım... İyi olmuş. Yoksa çocuğun babasını bilemeyecektim. Kırk gündür aybaşı olmadım. Niye akıl etmedim peki? Bütün bu gerçek olan, gerçek olduğu için de en önemli olması gereken şeylerin hiç aklıma gelmemiş olması tuhaf. Bunları düşünmemişsem son aylar neyi düşünüyorum ki? Herhalde babamın bisküvi kutusunu.

Babam paralarını, bütün değerli şeylerini, sayısı yirmi beşi bulan Reşadiye altınlarını eski bir bisküvi kutusunda saklardı. Teneke kutunun üstü, rengi solmuş, sarılı kırmızılı çizik çizik bir kâğıtla kaplıydı. Ön yüzünde sanki elle gelişigüzel çekilivermiş gibi geniş bir daire vardı. Daire çizgisinin tepesinde *Georges Kindinopoulo* yazısı okunurdu. Bu yazının altında sırayla şu bilgiler:

(Petit-Beurre)
Small

1922
Biscuits

Tam bunların altında, daire çizgisinin içyüzünü boydan boya izleyen:

CONSTANTINOPLE

Neredeyse yarım yüzyıllık bu bisküvi kutusunun soluk kâğıdı, yanılmıyorsam, ayrıca da başak desenleriyle süslüydü. Kutunun arka yüzünde:

H.C
GEUICKNAVORIAN

Sonra yeniden:

Biscuits
(Constantinople)

yazısı.

Çok sonraları, bir iki yabancı dili az buçuk öğrenince de, bu 1922'li bisküvilerin Yunanlı mı, İngiliz mi, Fransız mı, yoksa Rus ya da Bulgar mı olduğunu bir türlü çözememişimdir. Ama sözcükleri öyle, yazıldıkları gibi okumayı ezberlemişim. Bugün de, ne zaman "bisküvi" demem gerekse, içimden birkaç kez *biscuits* diye geçer. Öyle, yazıldığı gibi aynen. Sahi, nereliydi ki o *biscuits*? Ne biçimdiler? Kare mi? Dikdörtgen mi, daire mi? Herhalde süte bandırılıp bebelerin eline verilmemişlerdir. Hiç değil, benim doğduğum yerde... Benim doğduğum yerde yenilmişlerse, *memurin* hanımlarının konuk günlerinde yenilmişlerdir. (Sahi, kabul günü ne zaman ithal edildi acaba yurdumuza?) Belki de o kutu, babamın eline geçtiğinde bisküvisizdi. İçinde başka bir mal taşımıştır belki. Kına, bitotu, şap ya da kükürt. Belki de kurşunkalem, Ayyıldız marka. Kutu babamın olduğu zaman, kutunun içindeki asıl mal çoktan *Constantinople*'lu bebekler tarafından yenilmişti belki de.

Ayrımında olmadan elimi çıplak karnıma koymuşum. Parmaklarımla bastırıyorum karnıma. Böyle nasıl anlaşılır? Ölü doğurduğum ilk çocuk. Onun verdiği işaretleri de hiç anımsamıyorum ki. Diyelim gebeyim. Ne yapalım? Otopside anlaşılır. Ardından, gerçeğin yanından bile geçmeyen bir sürü yargıya varılır. Hiçbir yargı gerçek olmayacaktır, evet. Gebeysem gebe

olduğum, değilsem değil olduğum dışında, hiç. Karnımda bir çocuk taşıdığımı bilseydim ölüme yatabilir miydim? Öyleyse bununla ilgilenmem gereksiz artık. Bilmiyordum. Ölüm uzamasaydı yine de bilmeyecektim. Düşünmemeliyim. Başka bir noktaya parmak basmalıyım. Geldiğim noktaya. Nereye geldim peki? Bir bekâr odası. Odanın ortasına gerilmiş bir ip. İpin üstünde bir pantolon, iki çamaşır... Biri bir uçta, öteki öbür uçta. Sonra bir yatak. Kadınlık zarımın bir kez daha yırtılışı. Böyle bir noktada ya gülünür, ya ölünür. Ruhbilim. Ali'ye bunu söylesem, dinlemez: Dur hele, acele etme. Karıştırıyorsun. Sakin ol...

Mezar taşçılarının oradan bir minibüse bindim. Minibüs beni nereye götürürse oraya gidiyorum. Dağınık yüzler anımsıyorum. İçlerinde olmamı yabancılaştıran yüzler. Çankaya'lardan, Kavaklıdere'lerden, Bahçelievler'den, Kızılay'lardan Ankara'nın başka yerlerine çıkmayı artık tümden unutmuşluğum demek üstümden akıyordu. Onlar herhangi bir gece, nasıl ışıklı bir büyük tiyatrodan içeri dalamayacaklarsa, ben de öyle; aklımın estiği yerde aklıma esen her minibüse dalamayacağımı düşünmeliydim. Ama o sıra kendimi nerede bulursam, kendiliğinden oluyordu bu. Sonra, kendimi bulduğum yerde, gereksizliğimi de buluyordum.

Minibüsün içindekilerin beni yabancılayan yüzlerini de neden sonra farkettim. Ta, artık birbirlerini dürtmeye başladıklarında. Hemen bir yerde inivermek istedim. Ama şoföre bir durak adı söylemem gerekiyordu. Geçtiğimiz yerlerdeki durak adlarını bilmiyordum. Bu caddeleri, bu caddelerin adlarını, içerlere giren yolları, o yolların ucunda asılı duran çamaşırların kimlere ait olduğunu, o boyalı gaz ve Vita ve Matolin ve Ülfet tenekelerine kimlerin çiçek diktiğini, o ta tepelere çıkan dik yokuşların kıyıcıklarına üstüste kimlerin taşları yığdığını; duvarlara, tavanlara paslı otomobil karoserlerini kimlerin çaktığını, plastik çağını çeşme başlarında kimlerin yaşattığını bilmiyordum.

Bir durak adı söylemeden hiç inilemeyeceğini sandım. Hoplaya hoplaya geldik. Ulus'ta boşaldık hepimiz. Başkentin yine hiç bilmediğim bir yerinde boşalacağımızı sanırken, bildik bir yerde, bir geniş dörtyol ağzında durdum. Böylece geceden beri ikinci kez ürktüm. Fakat bu ürküntüm bir öncekinden başkaydı. Gece, yolumu değiştirmek, bir yerden uzaklaşmak, bir yere doğru yürümek, sabahı beklemek, yorulmak, tükenmek ya da kendime gelmek gibi belli belirsiz amaçladığım şeyler vardı. Ulus'un dörtyol ağzında ise amaçsızdım. Üstelik beni yabancılayan bir minibüs içine kendimi henüz alıştırmaya başladığım bir sırada olmuştu bu. Nerdeyse, herkesin bana bakmayı kanıksadığı, birbirlerini dürtüklemekten vazgeçtiği, benim de neredeyse yüklenip şoföre, durulabilecek en yakın bir yerde durmasını seslenebileceğim bir sırada. Bu bile bir amaç haline gelmişti benim için. Ulus Meydanı'nda öyle dikilip dururken, dıştan gelen hiçbir şey beni, şunu ya da bunu yapmaya doğru itmiyordu artık.

İndirildiğim yerde dikilmiş, önümden geçen gazeteci çocuklara bakıyorum. Dört bir yana koşarak gidiyorlardı. Böylece ürküntümden sıyrıldım. Kendime yapılacak yeni bir şey buldum. Çocuklardan birinin peşine takıldım. Öyle hızlı gidiyordu ki, koşmak zorunda kalıyordum. Koşarken Sümerbank yazısını okudum. Yapının arka yüzündeki vitrinlerde sonsuz karışıklıkta renkler. Çiçekler, noktalar, çizgiler, kareler... Yine de, gazeteci çocuk nereye giderse oraya gideceğim. Ama işte Maliye Bakanlığı'nın köşesinde çocuğu gözden kaybettim.

Artık bir vitrine bakıyorum. Sümerbank'ın ucuz pamuklu vitrinine. Daha doğrusu, dışımda olup biten her şeye arkamı dönmüş, orada öyle duruyorum.

Şimdi bana ölmek üzere sadece başımı sokacak bir yer gerektiğini o zaman düşünmüş olmalıyım. Neden ille başımı sokacak bir yer gerekti? Bu oda örneğin?.. Orada ölünemez miydi, bir ucuz pamuklu vitrininin önünde? Hem ölmek üzere bir yer düşünmüşsem, az sonra bir başka minibüsün içinde ne işim vardı?

Bir çığırtkan yukardan doğru, Ankara'nın çoğu adını ilk defa duyduğum uzak semtlerini bağırıyordu. (Biz, doğum kontrolü araştırmasını yaptığımızda bu semtler neredeydi? Yok muydu? Ya radyo dinleyicisi araştırmalarını yaptığımızda? Ah Alev, uzak semt, kıyı semt diye bana Yenidoğan'ın adını getiriyorsun. Daha zorlansam Balgat'tan öteye gidemiyorsun...) Maliye'nin orada, yukarıda, karşısında, minibüslerden boşalıp dağılanların binip gidenlerden on kat fazla olduğu bir zaman parçası içinde, şoför yerinin hemen gerisine oturmuş, öteki yerlerin dolmasını bekliyorum. Bu bekleme olmasaydı belki şimdi hâlâ başkentin doğusundan batısına, kuzeyinden güneyine dolaşıp durmaktaydım. Bindirip kendimi bir dönmedolaba... Acaba öyle mi? Bilmiyorum.

Minibüsün başındaki adam, "Etlik-Ayvalı!.." diye, "Ufuktepe-Kuşcağız!" diye bağırıyor. "Etlik-Karşıyaka!" Yolun sonunu değilse de, başını ve ortasını biliyorum. Yine de yepyeni bir mahalle adı, bilinen yerlerden geçilerek bilinmeyen bir yere, bilinmeyen bir ülkeye varılacağı duygusunu getiriyor bana. İnip dağılanların binip gidenlerden çok olduğu bir yer ve zaman parçası içinde kendime yeni amaçlar uydurmam birden olanaksızlaşıyor. Halka halka açılan bir dalganın herhangi bir halkasında olmak. Oysa ben, en son halkanın dışına doğru kayıyorum. Durmadan kayıyorum. Yürüyerek, çevremle gizli ilişkiler kurarak, yeni semt adları öğrenerek, yeni yüzler görerek ve her ilişkiden biraz daha az algılanmış çıkarak gittikçe geciken, gittikçe yorucu olan, gittikçe hiç dışına çıkılamayacakmış gibi olan, gittikçe hiç geri de dönülemeyecekmiş gibi olan ağır bir kayış.

Minibüsün gideceği yere gitmeyi bekleyemeyecek derecede büyük bir yorgunluk duydum. Aynı zamanda yerimden kalkıp minibüsten inemeyecek kadar da büyüktü bu yorgunluk.

Bir geceyi uykusuz geçirmekten, üç saat yürümekten, bir geceye, bir gecenin sonuna sığabilecek hiçbir şeyden birikemez böyle bir yorgunluk.

"Semiha, Kardeşim,

İşte yaz tatili de sona erdi. Ben buraya geleli nerdeyse on günü buluyor. Sizleri erken bırakmamın sebebi kardeşim, teyzemlerin evden taşınacak olmaları. Bari bu taşınma sırasında onlara bir yardımım dokunsun dedik. Eskiden teyzemler İsmetpaşa Mahallesi'nde derme çatma bir evde oturuyorlardı. Bu yıl enişte terfi etmiş olduğu için Işıklar Caddesi'nde daha genişçe bir eve taşındılar. Biz teyzemin kızı İclal'le aynı odada yatıyoruz. Abime artık ayrı bir oda verdiler. Ben eskiden, İsmetpaşa'dayken sofada, sedirde yatardım. Bu odamız çok güzel. Penceresinden hastane görünüyor.

İki gün sonra okullar başlayacak. Bakalım bu yıl da sınıfımı iyi olarak geçebilecek miyim? Seni oradayken çok üzgün gördüm. İçime dert kaldı. Acaba bildiğimden başka bir derdin mi var, anlayamadım. Okullu bir kız olduğum için benden çekiniyormuş gibi de bir halin vardı. Buna çok üzülüyorum. Ben ne kadar başkentimizde okusam da seni unutmam ve küçük görmem kardeşim, bunu bilmiş ol. Hele şu, bizim Kaymakam'ın oğlu Aydın'ın tatile geldiği o bir ay içindeki burnu büyüklüğü neydi? Onun bu halini görmek bile bana güzel bir ders olmaya yeter. Ben oraya gelince, en ağırıma giden de annemin, babamın bana başımı örttürmeleri oldu. Sana anlattığım gibi, burda benim yaşımdaki kızlar, hiç başlarımızı örtmüyoruz. Sadece, okula giderken kasketlerimizi giyiyoruz. Zaten Ölmez Atamız, bizlerin uyanık ve medeni olmamızı istemiştir. Şayet beni burdan bir öğretmenim yazın, başım örtülü olarak dolaştığımı görseydi kimbilir neler derdi? Ama gel de bunu anneme ve bilhassa babama anlat. Buraya geri göndermeyiverirler korkusuyla ben de sesimi çıkarmadım. Sana bile derdimi açamadım. Eh tabii Aydın da beni o halde görüp iyice tepeden baktı. Sanki bunu ben istemişim gibi...

Teyzemler yeni bir soba aldılar. Şakir Zümre marka. Şimdi onun başında yazıyorum. Bu sobalar Türk Sanayii Harbiye ve Medeniye Fabrikası'nın, yani memleketimizin ilk soba fabrikasının mallarıymış. Eniştem bu sobaların on beş yıllık bir tecrübenin mahsulü olduğunu, yani en iyi sobaların bunlar olduğundan kimsenin şüphesi bulunmadığını söylüyor. Bilirsin, biz, bizim oralarda çok çok sacdan odun sobaları yakardık. Ben böyle bir taşkömürü sobasını ilk görüyorum ve teyzemlerin yakacakları günü iple çekiyorum.

Dediğim gibi Semiha kardeşim, rahatım çok iyidir. Fakat harpten çok korkuyorum. Gerçi patlayan bu harp büyüklerimizin sayesinde, bize hiç ulaşamazmış ama ne bileyim işte, belki anamdan babamdan ayrı olduğum için olacak, öyle, bazan geceleri korkuyla uyanıyorum. Yerleşme telaşı içinde önceleri pek bir şey duymamıştım. Fakat dün, burada hava tehlikesine karşı bir pasif korunma tecrübesi yapıldı. Gökyüzünde birçok tayyareler uçtular. Bunlar bombardıman tayyareleriymiş. Çok alçaktan uçtular. Görsen, insanın kulaklarının zarı patlayacakmış gibi oluyordu. Bunlar ayrıca Ankara'nın şurasına burasına bazı gaz bombaları da atmışlar. Bizim tarafa atmadılar. Vekâletler tarafına atmışlar galiba. Eniştemin anlattığına göre, düdükler çalınmış ve gaz bombaları atılmadan önce herkes bodrum katlarına, dairelerdeki memurlar falan da, tabii eniştem dahil, bazı sığınak denen yerlere girmişler. Mezar gibi yerlermiş. Tayyareler gittikten sonra yeniden düdükler çalındı. Biz duyduk. Öğleye doğru falandı. Hatta ben teyzeme fasulye ayıklıyordum. Fakat tehlike geçti işaretini veren düdükler çalınmadan önce belediyenin itfaiye arabaları bütün caddelere çıkıp gaz bombası düşen yerleri hortum tutarak yıkamışlar. Çünkü bu bombalar iperit gazı saçıyorlarmış ve çok tehlikeliymiş. Ancak her yer hortumlarla tertemiz yıkandıktan sonra, herkes saklandığı yerden çıkıp işine gücüne bakabildi. Ben düdüklerden ve tayyarelerden telaşlandığım için olacak, bütün fasulyelerin başlarını büyük büyük kesivermişim. Teyzem biraz kızdı, ama pek yüzüme vurmadı.

Ha sahi. Bak unutuyordum. Enişte Güneş Spor Kulübü'nü tutuyormuş. Güneş Sporlular da enişteni çok tutuyorlarmış. Orda yakın arkadaşları var. Ben de bu sayede ilk defa 2 Eylül Cumartesi akşamı, yani buraya döndüğümün ertesi günü bir gardenpartiye gittim. Yani, bahçede bir eğlence demek oluyor. Güneş Sporluların gardenpartisi Eski Bomonti denilen yerde, Yenişehir Parkı'ndaydı. Bilet başına iki bayan ve bir bay olmak üzere bir liraymış. Güneş Sporlulara ayıp olmasın diye enişte de iki bayan ve bir bay için olmak üzere bir bilet almış. Ben henüz misafir sayıldığım için, enişte de beni ve İclal'i alarak gittik. Çok üzüldüm. Hiç istemedim teyzem evde kalsın, ama artık işte ısrar billah üçümüz bu gardenpartiye gittik ömrümde.

Kardeşim Semiha, sana nasıl anlatsam bilmem. Burası Ulu Atamızın bize açtığı yolda medeni bir âlem. Bütün herkes kız demeden, erkek demeden orta yere çıkıp ikişer ikişer birbirlerine sarıldılar, döndüler. Bizim orda müsamerede oynadığımız oyunlardan çok daha samimi. Sen ne düşünürsün bilmem, ama bence, ben çok uygar buldum. Dündar Öğretmen'in o kadar çabalayıp da bize zorla yaptırdığı bir işin böyle artık tabii bir şey oluşu çok hoşuma gitti. Fakat enişte, yanımıza gelip de beni birlikte dans etmeye çağıran kırmızı saçlı bir oğlanı azarlayınca, çok utandım. Ne olsa enişte de benim yanlarında emanet olduğumu düşünüyor. Eve dönünce teyzeme, 'Babasının bana pezevenk demesini istemem tabii' dediğini duydum, ki o da haklıdır bir bakıma. Ancak sen de bilirsin ki, biz kendimizi bildikten sonra ne olacak değil mi? Biz Türk erkeklerine hep kardeşimiz gözüyle bakarız ve bakmalıyız. Onun dışında bizim kötü düşüncelerimiz olamaz ve olmamalıdır. Biz böyle yetiştik ve gerek Dündar Öğretmenimizden, gerekse buradaki öğretmenlerimizden böyle feyz aldık. Onun için kardeşim, benden yana sakın şüphen olmasın. Ben zaten o kırmızı saçlı çocuğun beni dansa kaldırmasını tabii karşılasam da, niyetini bilmediğim için, enişte kalk dese de, kalkmazdım.

Bir de biz yeni eve yerleştikten sonra eniştem bizi Cebeci'deki açık hava sinemasına götürdü. *Lorel Hardi Hindistan*'da diye bir film gördük. Çok komikti. Ayıp olmasın diye fazla gülemedim. Kendimi zorla tuttum. Ben en çok Hardi'yi beğendim. İclal ise, belki kendisi de sıska olduğundan hep Lorel'in daha esaslı olduğunu söylüyor.

Sevgili kardeşim Semiha, burada hep ihtikâr yapan tüccarların lafı ediliyor. Babam da esnaf olduğu için çok çekiniyorum. Bilmem yarın okul açılınca arkadaşlarım bana ne gözle bakacaklar? Babam biliyorsun sessiz, fakat namusludur. Ama Belediye Reisi'yle arası açık olduğu için ve zaten babam da biraz huysuz olduğu için, bir şey olur, ben de burada yerin dibine geçerim diye korkuyorum. Sözde ben gelirken, benimle buraya un kaçırmış. Bunu duydum, kanım dondu. Annemin abimle bana yolluk diye yaptığı çörekleri mi söylüyorlar acaba? Bana öğrenip bildir. Senden bu kardeşliği beklerim. Bana doğruyu söylemezsen bil ki ölürüm.

Ben de sana bir kardeşlikte bulunup, Ali'den haber vermek istiyorum. Fakat Ali'yi nasıl görebilirim, bilmiyorum. Yazın herhalde o da köyüne gitmiştir. Acaba Aydın'la karşılaşmamak için mi hiç pazara inmedi? Ali çok gururlu bir çocuktur. Hergele Meydanı'nda Şakir Ağa'nın yanaşması olarak çalışmak belki ağırına gidiyordur. Aydın gibi bir Galatasaraylı'nın yanında kendisi Erkek Sanat Okulu'na gidiyor diye de belki üzülüyordur, utanıyordur. Ali'yi görsem bile, bilmem ki kardeşim, senin ona karşı olan hislerini bildiğimden herhalde selamını söyleyemem. Anlar diye çekinirim. Çekinme dersen, söylerim. Belki 29 Ekim Cumhuriyet Bayramımızda o da jimnastik hareketlerine katılırsa, görebilirim. O da uzaktan.

İngiliz tayyareleri Berlin üstünde çok dehşetli bir uçuş yapmışlar. Buna herkes çok üzülüyor, fakat Hitler'in buna pabuç bırakmayacağını söylüyorlar. Keşke bu Hitler oturduğu yerde otursaydı da tayyareler öyle tepemizde kulak patlatmasalar diyo-

rum. Herkesten Hitler'in çok büyük bir adam olduğunu duyuyorum. Sevgili kardeşim, yurtta sulh, cihanda sulh diye, ben hiç harp olmasın istiyorum. Fakat Hitler, Ulu Atamızı tanımadığı için ve O'nun ölümünün dünya için ne büyük bir kayıp olduğunu bilmediğinden olacak, böyle herkesi telaş içine sokuyor. Ne istiyor bilmem. Sözlerimi, ne mutlu Türk'üm diyene, diyerek bitirir, senin de bir Türk kızı olman sıfatıyla iki gözlerinden ve güzel yanaklarından öperim kardeşim. Bana, oradayken verdiğin oyalı mendili bir yadigâr olarak saklıyorum.

Aysel"

Vous Permettez?.. Avec Plaisir...

12 İlkteşrin

Bu sene ihzariyi bitirmiş olarak Galatasaray'ın asıl binasına gidiyorum. Geçen sene defterime yazdıklarımı çok çocukça ve komik buldum. Bu seneki hatıra defterime daha oturaklı his ve duygularımı yazmaya karar verdim ve ilk olarak da bugün İngiliz Iron Duke gemisinin Flow Limanı'nda hasara uğradığını öğrendim. Neyse ki İngilizlerin eski hariciye nazırı ve şimdi dominyonlar nazırı olan Mr. Eden, harp patlayınca orduya girmeye karar vermiştir ve zannıma göre, Mr. Eden, bir Fransız dostudur.

Bugün Edip Bey müzakere etti ve münakaşalar yaptık. Bize Paris'teki Sen Nehri'nin, bir de Louvre Müzesi'nin resimlerini gösterdi. Ben çok beğendim. Ama bütün üzüntüm, ya Hitler oralarını alırsa, diye.

Artık bu sene yavaş yavaş iyi arkadaşlar edindim. Çekingenliğim de biraz geçtiği için, Metin'le de iyi arkadaş olduk. Hafta sonları o da Suadiye'deki köşklerine gidiyor. Bu hafta sonu için halama haber verdik. O, beni almaya gelmedi. Biz karşıya Metinlerin uşağıyla geçtik. Pazar günü de beni bahçelerinde voleybol oynamaya çağırdı. Kremalı pastalar yedik ve çok güzel bir pazar günü geçirdim. Fakat Metin'in babası Almanları tuttuğu, Metin de Almanları tuttuğu için aramızda bir ara biraz soğukluk oldu. Ben Almanları severim, fakat Fransızları daha çok seviyorum ve Almanların Polonya'ya öyle durup dururken saldırmalarını hiç hoş bulmuyorum. Halam böyle iyi aile çocuklarıyla arkadaş olmama seviniyor. Babama mektup yazdım. O da çok sevinmiş. Anneme mektubumu okurken annem yine ağlamış. Bunu okuyunca nedense elimde olmayarak benim de gözlerim sulandı. Halbuki daha yeni ayrıldık. Beni getirip yerleştirdiler. Yazın da hep ailemin yanındaydım ve onların her halinden çok rahatsız oluyordum. İlçe bana köy gibi göründü. Babam kaymakam oldu-

ğu halde yemekte ağzını çok şaplatması sinirime dokunuyordu. Kardeşim Nurten'e, "mersi" demesini öğrettim.

16 İlkteşrin

Bugün Fransızca dilbilgisinden sekiz aldım. Bazı dikte yanlışları yapmışım. Dikkatsizliğime kızdım. Bahri Bey, "Siz bu Fransızca'yı iyi öğrenemezseniz yarın başvekil olsanız nafile" diyor.

Dün sabah baktım, lise kısmından Cezmi Abi, grand court'da elinde Fransızca bir roman, su gibi okuyor. Kendi halime acıdım ve ona öyle imrendim ki! Ah, ben de Fransızca bir kitabı okuyup baştan sona anlayabilecek hale gelsem! Ama Cezmi Abi'nin babası sefir müsteşarıymış. Çocukluğu hep Cenevre'de geçmiş. Cenevre de çok güzel bir yer galiba. Mösyö "Lolu" (biz bu adı taktık), resimlerini göstermişti. Mösyö Maurin ise İsviçre göllerini gösterdi. Göllere bayılırım. Cenevre, Lozan Antlaşması'nın imzalandığı Lozan şehrine de çok yakın. Bir gün oralarını görebilecek miyim acaba? Şimdi etütte bunları yazarken hariciyeci olmaya karar verdim. Hariciye vekilimiz Şükrü Saraçoğlu hariciyeci olduğu için Moskova'da tam 27 gün kalmış ve müzakerelerden sonra bugün başkente dönmüş. Tabii hariciyeci olunca kaderde Moskova'ya da gitmek var. Nitekim, bir gün doktor da olsan, Şark hizmeti şarttır ve memleket uğruna insan bazan istemediği yerlere de gitmeye mecbur kalabilir.

Ben eskiden ilçenin, geceleri böyle karanlık olduğunu bilmezmişim. Bu yaz tatile gittiğimde anladım. Hele bizim ilkokul iyice küçük ve çirkin göründü gözüme. İlkokuldaki kız arkadaşlarım da meğer ne kadar sünepeymişler! Aysel'e sözde geçen sene ezberlediğim Fransızca şarkıları söyleyecektim. Nerdee!.. Değil şarkı söylemek, selamlaşamadım bile. Sanki Ankara'da ortaokula gidiyor. Hep başı örtülü geziyor ve karşıdan bir erkek arkadaşını görse, yolunu değiştiriyor. Bir seferinde çarşı başında burun buruna gelmiştik. Acele bir selam verdi ve kıpkırmızı kesildi. Bir Atatürk çocuğu olarak hiç hoş görmedim bu hallerini. Kadınla-

rımız tam Batılı olmadıktan sonra Türkiyemizi muasır medeniyet seviyesine çıkarmak çok güç.

17 İlkteşrin

İzmir dün bir "hava hücumu"na uğramış! Tabii şaka ediyorum. Aslında bu, bir pasif korunma tecrübesiymiş. Edip Bey bizim de bu tecrübeden öğreneceklerimiz bulunduğunu düşünmüş ve bu yüzden İzmir'deki tecrübevi hava hücumunu bize uzun boylu anlattı.

Sabah saat tam 10.25'te dokuz tayyareden mürekkep bir hava filosunun Değirmendere istikametinden İzmir'e doğru geldiklerini şehirde mevcut hoparlörden (Fransızca *haut-parleur* olarak yazılıyor) ve canavar düdükleriyle halka bildirilmiş. Saat tam 10.30'da dokuz tayyare hükümet konağı üstünden Karşıyaka semtine doğru geçmişler. Filo, hükümet konağına tahrip, gaz ve yangın bombaları atmış. Ah, keşke İstanbul'da da böyle bir tecrübe yapılsa! Çünkü, Ankara'da da yapılmış. Ben Edip Bey'i dinlerken bunun sahici bir hücum olmadığını unutup çok heyecanlandım. Edip Bey de çok güzel anlatıyordu. Hükümet konağında çıkan yangın, konağın itfaiye ekibi tarafından söndürülememiş. Neyse, hemen şehir itfaiyesi yetişerek yangını söndürmüş. Gaz temizleme ekipleri de etrafa saçılan gazları temizlemişler. Tayyareler, Kışla denen yerin üstünden uçarlarken oraya da iperit gazı atmışlar. Gaz ekipleri bu gazı da Allahtan hiçbir felakete meydan vermeden temizlemişler. Tahrip bombalarından iskele üstündeki bir kahve yıkılmış, ne yazık ki dikkatsizliklerinden dolayı burada yaralanan iki kişi olmuş. Bu iki kişi, hemen acil servisle hastaneye kaldırılmış. Vaktinde sığınaklara girmedikleri ve bu tehlikeli tecrübeyi sanki oyun oynanıyormuş gibi seyre daldıkları için iki mektep talebesi de tabii, gazdan zehirlenip boğulmak tehlikesi geçirmişler. Fakat hemen yardım ekipleri, onların da yardımına koşmuş ve çocuklar muhakkak bir ölümden kurtarılmışlar. Alarm işareti vaktinde verildiğinden, İzmirliler de vaktinde sığınakla-

rına ve diğer kapalı yerlere çekildikleri için tecrübe büyük bir intizam içinde geçmiş.

Bunları dinlerken nerdeyse Clark Gable ile Myrna Loy'un başrollerini oynadıkları *Harp Muhabiri* filmini yeniden görür gibi oldum. Bu filme halamdan da izin alarak Metin'le gitmiştik. Çok dehşet bir filmdi. Yanımızda tabii Metinlerin adamı da vardı. Yoksa halam göndermezdi. Bu, benim burada bir arkadaşımla ilk sinemaya gidişim. Hoş sinemaya da daha ikinci gidişim. Bir de halam, tarihi bir filmdir diye, *Marie Antoinette*'e götürmüştü. Biraz aşkiydi. Tyrone Power diye bir artist oynuyordu. Doğrusu çok güzel oynuyor ve çok yakışıklı bir artist bu Tyrone. Kadın artistin ismini şimdi hatırlayamıyorum. Gözleri biraz şehlaydı. Ama bu da ona yakışıyordu. Aman canım, bana ne?

18 İlkteşrin

Bütün Galatasaray perşembe gününü iple çekiyoruz. Çünkü o gün bizim okulda da bir pasif korunma tecrübesi yapılacakmış. Çok heyecanlı günler yaşıyoruz. Okulun bodrum katına inecek ve tam iki saat karanlıkta oturacakmışız. Tehlikeli durumlarda bu işe ayrılan ekipler gaz maskelerini falan takarak yardıma koşacaklarmış. Bakalım ben bu pasif korunmada vazife alacak mıyım? Lise kısmına gaz maskelerini dağıtmışlar. Bize daha dağıtmadılar. Erol, evinden babasının sis gözlüklerini getirtecekmiş.

19 İlkteşrin

Bizden bir sınıf yukarda Bülent diye bir çocuk var. Babası doktor. Doktor olan Başvekilimiz Refik Saydam'ın çok yakın arkadaşıymış. Onun için Bülent'in her şeyden haberi oluyor. Dün sığınakta bana dedi ki; biz Almanları tutmalıymışız. Çünkü Almanlar, Polonya'yı nasıl imha ettilerse daha birçok memleketi de öyle haritadan sileceklermiş. Ben de, "Nah silerler" dedim. "Fransa'yı silemezler, bizi de!.." Bülent, Fransızların çok korkak olduğunu söyledi. Acaba doğru mu?

25 İlkteşrin

Çok kötü günler geçirdim. Ne yaptığımı da anlayamadım. Defterime son yazdığım satırları ben sığınakta da, petit court'da da, yani bizim teneffüse çıktığımız avluda da söylemişim. İftira! Petit court'da hiç söylemedim; bodrumda da Bülent'e kızmıştım. Müdür beni çağırarak kulağımı çekti ve politikayla uğraştığım için bir tekdir alacağımı söyledi. Babam bunu duyarsa ne yaparım, diye acı acı ağladım. Neyse, Müdür Bey bu seferlik affetti. Yine de ölsem daha iyi. Bütün arkadaşlar ve başta Metin olmak üzere benden kaçıyorlar. Benimle arkadaşlığı tek bozmayan Nihat oldu. Fakat onun da babası muhtekirmiş. Ben de şimdi kala kala bir muhtekir oğlunun arkadaşlığına mı kaldım? Bugün hiç ders çalışamadım. Bütün gece yatağımda, ağlamadım da, ağlayacak gibi oldum. Bir daha da artık bu deftere hislerimi ve düşüncelerimi yazmamaya, hiçbir şeye de burnuma sokmamaya karar verdim. Deftere bilmeden bir şey yazarsam diye korkuyorum.

4 Sonteşrin

Çok yalnız olduğum için çaresiz yine defterime sarılıyorum. Bu defter benim en vefalı arkadaşım. Derslerime her zamankinden fazla çalışıyor ve yeniden öğretmenlerimin gözüne girmeye gayret ediyorum. Metin neyse, bu hafta sonu birlikte dönmemizi söyledi. Geçen hafta köşke gittiğimde bir de ne göreyim? İlkokuldan Sevil, annesiyle halamı ziyarete gelmemişler mi?.. Doğrusu Sevil'i görünce üstüme biraz çekingenlik geldi. Fakat nemelazım, tanıdığım bütün kızlardan daha medeni bir kız. Herhalde yengesi Alman olduğu için. Sevil bana çok yakınlık gösterdi ve yeniden arkadaş olduk. O zaten keman çalardı. Burada da hem keman dersleri alıyor, hem de okula devam ediyormuş. Babası İstanbul'a tayin olmuş. Sevil hâlâ biraz şişman. Fakat güzel ve temiz giyiniyor. Onlar şimdi en çok Almanya'da bulunan amcasını merak ediyorlar. Annesi de kaptan enişteml e ona biraz öteberi gönderebilirler mi, diye sormaya gelmiş. Amcası Sevil'e kışlık bir

manto gönderecekmiş. Herhalde bu sebeplerden Sevil'in halleri biraz şımarıkça. Fakat ne olsa Aysel gibi geri kalmış olmadığı için kızı takdir ediyorum.

Pazar günü okula dönemedim. Birçok arkadaşım da dönememiş. Çünkü şiddetli lodos fırtınası yüzünden akşam saat dörtten itibaren Haydarpaşa, Kadıköy ve Adalar vapurları seferlerini tatil etmişlerdi. Çaresiz ertesi sabah döndüm. Okulda yine gözden düşerim diye çok korktumsa da muallimlerimizin bile çoğu gelememiş olduklarından kimse ses çıkarmadı.

Bu hafta *géographie*'den dokuz aldım.

Dikili'de bir zelzele olmuş. Aramızda para topladık. Felakete uğrayıp evsiz barksız kalan kardeşlerimize göndereceğiz. Ben de *1001 Roman* alacaktım. Artık şimdilik vazgeçtim.

9 Sonteşrin

Yarın Ulu Önderimizin ölümünün birinci senesi. Hepimiz grand court'da toplanacağız. Konuşmalar yapılacak, şiirler okunacak. Bunlardan önce beş dakika Ölmez Atamızın aziz ruhuna tazizde bulunacağız.

Lise kısmında bir canavar Ferda var. Yaşı çok büyük. Üstünde bir peştamal ve ayağında takunyalar dolaşıyor hep. Kimse de sesini çıkarmıyor. Bakalım yarın Ulu Önderimizin huzuruna nasıl çıkacak?..

Fransız *Match* ve *Vue* mecmuaları, memleketimize ait çok güzel resimler basmışlar. Çok güzel yazılar yazmışlar. Mösyö Maurin bize gösterdi. Birer Türk olarak çok gurur duyduk. Fakat resimlerden birinde bir erkekle başları örtülü on kız görülüyor. Resmin altına da "Elèves du Conservatoire de Musique" (Musiki Konservatuvarı Talebeleri demek oluyor) diye yazmışlar. Modern Türkiyemizde bütün talebelerin böyle başı örtülü olduğunu sanıyorlar galiba ecnebiler. Ne yanlışlık! İşte Aysel gibi kızlarımızın yüzünden Garp dünyasında böyle tanınıyoruz. Buna çok canım sıkıldı. Mösyö Maurin bir mektup yazıp bu yanlışlığı düzelt-

tireceğini söylüyor. Doğrusu bu muallimimiz biz Türkleri çok seviyor. Ben de buna seviniyorum tabii.

13 Sonteşrin

Yarın Kurban Bayramı. Okul tatil. Bayram tatillerinde üstüme bir mahzunluk çöküyor. Annemi, babamı ve kardeşimi çok göreceğim geldi. Annem bayram için bana bir kazak örmüş. Babam kibrit tüccarı Hadi Bey'e vermiş, onunla göndermişler. Kazak çok hoşuma gitti. Külotlarım sökülmüş, fakat dikmesi için halama söylemeye çekindim. Bir yandan ailemi özlerken, bir yandan da Avurupa'da harpte ölen Fransız, İngiliz çocuklarını düşünerek halime şükrediyorum.

22 Birincikânun

Dündar Öğretmen'den bir mektup aldım. Mektubunda Ulu Atamızın istediği vatana hayırlı bir evlat olmam için bana bazı nasihatlerde bulunuyor. Dündar Öğretmen de Atamızı bir kendisinin sevdiğini sanıyor.

Dün *dictée*'den yedi almışım. Ona canım sıkıldı. Derslerimiz gittikçe ağırlaşıyor. Onun için defterime hislerimi ve düşüncelerimi yazmaya pek fırsat bulamıyorum. Öğretmenlerimin de, arkadaşlarımın da yeniden gözüne girdim ve artık öyle anlamadığım siyasi işlere hiç karışmıyorum. Bir yandan da Paris'te yine bir köprünün havaya uçurulmuş olduğunu duydum. Çok üzüldüm.

Birkaç zamandır yeni yılı karşılamaya ve bilhassa Réveillon'a hazırlanıyoruz. Yemekhaneye kocaman bir çam konuldu. Çamı yarın, bu iş için seçilen bir grup, renkli kâğıtlar, teller ve balonlarla falan süsleyeceğiz. İçine renkli ampuller koyacağız.

Jimnastik ve müzik hocalarımız bir olup bize valsi ve tangoyu öğrettiler. Ben, Metin'in damı oldum. Epey güldük. "Vous permettez?", "Avec plaisir'" ("Müsaade eder misiniz?", "Memnuniyetle..." demek.)

Hocalarım Fransızca'ya çok kabiliyetim olduğunu söylüyorlar. Fakat galiba dansa pek kabiliyetim yok.

2 İkincikânun

Çok içim sıkılıyor. Arkadaşlarımın çoğu yılbaşı tatili dolayısıyla ailelerinin yanına gittiler. Ben gidemedim. Aksi gibi halam da ameliyat oldu. Köşke bile çıkamadım. Mektepte kalanları hep bir yatakhaneye topladılar. Yatakhane çok kokuyor. Karnemde notlarım çok iyi olduğu halde nedense hiç sevinemiyorum. Babam, büyüklerimizden takdirname almış. Takdirname merasimi için Ankara'ya gitmiş. Bu yüzden gelip beni alamadı. Annem çok üzülmüş. Kendisi gelmeye kalkmış. Fakat Nurten anjin olduğu için, bu kışta kıyamette gelememiş. Bana baklava gönderdiler. Onun da çoğunu Bülent yedi. Yılbaşı için bana hediye olarak gönderilen parayla gidip *80 Günde Devriâlem*'i aldım. Şimdi onu okuyorum.

Düğme dikmesini öğrendim. Külotumun birini de dikmeye çalıştım, ama pek iyi dikemedim. Semih, "Ben sana dikiveririm" dedi. Bakalım.

Ankara Ankara Güzel Ankara...

Ankaralılar cuma geceleri saat 20.10 - 21.10 arasında "Radyo Temsil Saati"ni dinlemektedirler. Şimdi yayınların içinde Bayan Semiha tarafından "Opera Geceleri" de yer almaktadır. Başkente mevsimin ilk karı düşmüştür. Ankara Palas büyük salonlarında her pazar THE DANSANT ve Baraj Lokantası'nda da her gece SWING BOY's CAZ VE MEZEY REVÜSÜ. Ayrıca DANS. *Ankara'nın en büyük oteline köpekle giren yabancılar bizi ne sanıyorlar?* "Garp âdet ve muaşeretlerine uygun yaşayan bizler, bu âdet ve muaşeretleri bilmeyen, veya bizi tınlamayan bir Garplı'ya sadece acıyarak bakarız."

Halkevleri *Ar Komitesi* bir resim sergisi açıyor. Serginin açılışına çağrılı bulunanlar, limonata içiyor, kuru pasta yiyorlar. *Ar Komitesi*'nin uygarlık örneği bu çalışması *büyüklerimiz tarafından takdirle* karşılanıyor. Başkentte *yalnız ekmek satan dükkânlar* da açılıyor. Bu dükkânlarda ekmekler ince ve bağıran yeşil, bağıran pembe renkteki kâğıtlara sarılarak satılıyor. Yazık ki, özellikle çocukların gözüne çok hoş görünen bu güzel *teşebbüs*, muhtekirler yüzünden sürekli olamıyor. Buna karşılık Gençlik Parkı'nın yapımı ilerliyor. Nitekim büyük göl üzerinden Ankaralıları akın akın geçirecek olan köprünün yapımı tamamlanmıştır. Büyük göl de elbet bir gün tamamlanmış olacaktır.

Cumhuriyet Bayramı Balosu, Çocuk Esirgeme Kurumu Balosu, Erzincan Zelzelesine Yardım Balosu, *Réveillon*, Yılbaşı Balosu ve özellikle her hafta sonu okulların kendi aralarında düzenlemeye başladıkları danslı çaylar, genç ve orta yaşlılar için kaçınılmaz bir gereksinmeyi doğuruyor. Şurda burda *müsait şartlarla dans dersleri* veren yerler açılıyor: Yeni bir uğraş alanı ortaya çıkıyor.

Kızılay Cemiyeti Umumi Merkezi, Türk kadınını vazifeye çağırmaktadır: "Cemiyetimiz tarafından harp, kıtlık, muhaceret ve emsali ahvalde zuhuru muhtemel olan hastalıklarla yapılacak

mücadelelerde ve bilhassa seferberlik esnasında, hastanelerde Kızılay hemşirelerine yardımcı sıfatıyla çalıştırılmak üzere, Ankara Numune Hastanesi'nde kurs açılacaktır. Hamiyetsever kadınlarımızın..." vb.

Memurlar akşam eve döndüklerinde karılarının sevecenlikle, vatan sevgisiyle dolu olarak bu çağrıya uyma isteği taşıdıklarını görüyorlar. Bir kısmı bu isteği görmemezliğe, duymamazlığa geliyor. Daha *medenileşmiş* kocalar, karılarını destekliyorlar. Sabahları dairelerine gittiklerinde de *Ulus* gazetesini daha bir dikkatle okuyorlar:

"Çemberlayn, Hitler'i Avrupa'daki facianın tek mesulü tutmaktadır."

"İngiltere ve Fransa'da Umumi Seferberlik ilan edildi."

"İtalya bitaraf."

"İngiliz tayyareleri Berlin üzerinde."

"Sigfrid Hattı üstünde müthiş bir hava muharebesi oldu."

"Almanlar tarafından batırılan Royal Oak zırhlısının süvarisi kurtarılmıştır. Zırhlının mürettebatından çoğu ölmüştür. Fakat bu darbe İngiltere'nin gayretini artıracaktır."

"Ruslar, Almanya'nın askeri yardım teklifini reddetmiştir."

En son haber Ankara Paktı ile ilgilidir. Başkentte imzalanan Türk-İngiliz-Fransız Antlaşması üzerine Royter Ajansı şu haberi vermektedir:

"... Hitler geçen hafta ikinci diplomatik mağlubiyete uğramıştır. Türk-İngiliz Paktı'nın imzalandığı haberi henüz alınmıştı ki Stalin, Fransa ve İngiltere ile müsellah bir ihtilafa girmekten imtina ettiğini Hitler'e açıkladı. Rusya'nın Almanya ile birlikte resmen beyanatta bulunmaya amade olduğunu, fakat sözden fiile geçmek istemediğini bildirmiştir."

"Londra'da çıkan *Daily Express* gazetesi, "Ankara Paktı" dolayısıyla büyük manşetini şöyle atmıştır:

Yasha Dost Turkiye!
Bravo, Well Done, Turkey!

Almanya ile de dostane ilişkilerimiz sürdürülmekte, yeni yeni ticaret antlaşmaları yapılmaktadır.

Savaştan az buçuk haberli olanlar, yani gazete okuyup ajans haberleriyle Nurettin Artam'ın "Radyo Gazetesi"ni dinleyenler, bir yanda İngiliz-Fransızcılar, öte yanda Hitlerciler olmak üzere iki takım kurmuşlardır. Hitler'in attığı her gol, Hitlercilerin bıyıklarını biraz daha küçültmeleriyle sonuçlanmaktadır.

Hüseyin Cahit Yalçın, *Yeni Sabah* gazetesinde Nazi Almanyası'nı şöyle anlatmaktadır: "... Avrupa'nın ortasında Töton ırkının Allah tarafından bütün ırklara üstün ve hakim olarak yaratıldığına iman etmiş yüz milyonluk bir kitle..."

Sovyetler, Fin sahillerini abluka etmişlerdir. Bu saldırganlıkları yüzünden de Avrupa Birliği'nden çıkarılmışlardır.

Garp Cephesi'nde göğüs göğüse ilk çarpışma olduğu sıralarda *devletimizle muhtekirler arasında* da göğüs göğüse bir çarpışmanın başladığı anlaşılmaktadır. Ticaret Bakanı Nazmi Topçuoğlu, İstanbul Ticaret Odası'nda yapılan bir toplantıda, çeşitli ithal malları üstünde anormal fiyat artışları nedeniyle ortaya çıkan duruma karşı alınacak tedbirleri bildirmiştir.

İhtikârla Mücadele Komisyonları böylece kurulmuştur.

Dar gelirli vatandaşlarımız ne köylümüzdür, ne de esnafımız. Doğal olarak işçimiz zaten söz konusu değildir. Dar gelirli vatandaşlarımız memurlarımızdır. Bu yüzden memurlarımız *İhtikârla Mücadele Komisyonları*'nda canla başla çalışmaktadırlar. İşte bir örnek:

"Bir paket çikleti 130 krş. yerine 170 krş.'a satan bir ticarethane 4 gün, 13 krş.'luk makarnayı 30 krş.'a satan bir bakkal 10 gün müddetle kapatılmışlardır."

Başkent belediyesi, *Pazarlıksız Satış Mecburiyeti Kanun hükümlerine* üstüste aykırı hareketleri görülen, Anafartalar Caddesi'ndeki bir tuhafiye mağazasını, Atpazarı Meydanı'ndaki

bir kumaş dükkânını, İtfaiye Meydanı'ndaki bir hazır elbise dükkânını, Numune Hastanesi karşısındaki bir bakkal dükkânını, Işıklar Caddesi, Kurum Sokak'taki bir başka bakkal dükkânını, Atpazarı Meydanı'ndaki yine bir bakkal dükkânını, Yeni Hal'de bir pastırmacı dükkânını, yine Yeni Hal'de bir sebzeci dükkânını, Saraçlar Çarşısı'ndaki bir hazır ayakkabı dükkânını birer, ikişer gün süreyle kapatmıştır. Bu dükkân sahiplerinin çocukları okullarda başları eğik durumda kalmışlardır. Çünkü memur babalar akşamları çocuklarına, "muhtekir elinin kimse tarafından sıkılmamasını, ona selam verilmemesini; bunlar ve aileleriyle her türlü ilişkinin kesilmesini, itibarsızlıklarının her fırsatta ortaya konulmasını, resimlerinin gazetelerde basılmasını; kısaca, toplum içinde birer hain olarak yaşadıklarının kendilerine belli edilmesini" öğütlemişlerdir.

İçişleri Bakanlığı; vali, kaymakam, mektupçu gibi bazı idare amirlerini *kıdemlerine zam suretiyle taltif* etmiştir. Bu idari amirler içinde Aydın'ın kaymakam babası da vardır. İlçenin Belediye Reisi ile birlikte Salim Efendi'nin Ankara'ya kaçak peksimet yolladığını tespit etmişler, duruma el koymuşlar, Salim Efendi'nin dükkânını üç gün süreyle kapatmışlar ve hakkında tahkikat yapılmak üzere evrakını Cumhuriyet Savcılığı'na sevk etmişlerdir. Böylece peksimetleri ne Aysel'le abisi İlhan, ne de teyze kızları İclal yiyebilmişlerdir. Fitnat Hanım, çocuklardan herbirine beşer adet düşeceğini, ablasıyle eniştesinin de tadabileceklerini hesaplamıştı.

Ankara Palas salonlarında FRED GARDEN ORKESTRASI, bütün *varyete programının iştirakiyle ve tam Avrupai bir atmosfer* içinde sunduğu akşam yemeklerine müşterilerini çağırmaktan gurur duymaktadır. Yemek fiyatı, meşrubat hariç adam başına *peşinen beş* liradır.

Bir otobüs yolsuzluğundan söz edilmektedir.

Cumhuriyet gazetesinde Nadir Nadi, *Noel*'in kanlı bir savaş içinde geçmesinin hüznü altında 'İsa'nın Gözyaşları' başlıklı makalesini yazmıştır.

Bulgar Kralı Boris, örnek bir davranışta bulunmuş, *Noel*'i sınırda, askerlerinin yanında geçirmiştir.

Majino Hattı'nda Almanlar çok şiddetli taarruzlar yapmışlardır. Fin-Rus Savaşı ise –25 derecede ve kar yağışı altında sürmektedir. Belçika ve Hollanda'nın Hitler'e yaptığı barış çağrısı bir sonuç vermemiştir.

Başkentin *güzide bayanları* yılın kostümlü balosunun her zamankinden parlak olması için büyük çaba harcamaktadırlar.

Güzel Ankara, mutlu bir yeni yıla doğru böylece adım adım yaklaşmıştır.

Atatürk Bulvarı'nın orta geçidindeki çamlar üstünde karlar ışıldamaktadır.

Şakir Zümre taşkömürü sobalarının mikalar geçirilmiş küçük, dört köşe ön kapakları, turuncu, kızıl aydınlıkları nikelajlı bölümlerde yansıtmaktadır.

"Canım Kardeşim Semiha,

Görüyorsun ki kardeşin Aysel seni hiç unutmuyor. Kardeşim, burada okula ilk başladığım zamanlar bile kendimi bu kadar çaresiz görmemiştim. Çok büyük meraklar içindeyim. Babamın başına neler geldi öyle? Enişteme de babamı çok ayıpladığını hissettiğim için, ona da bir şey soramıyorum. Teyzem ise adeta benimle konuşmaktan kaçıyor. Babamın bir muhtekir olduğuna inanmak bile istemiyorum. Sen babamı bilirsin. Milli Şefimiz İnönü'yü Ankara'ya kadar götüren jandarmalar içinde olmakla her zaman iftihar etmiştir. Ben bazı şeyleri abimden duydum. İclal de biraz çıtlattı. Sözde Namık, babamın başına gelenleri Gazi Lisesi'nde herkese yaymış. Bundan bir hafta kadar önce abim İlhan eve alı al, moru mor geldi. 'Ben artık o okula gidemem ve kimsenin yüzüne bakamam' diyor. Babam, teyzemlere bir dayanak olsun ve biz de yiyelim diye, her yıl bilirsin, buraya bazı öteberi erzak gönderirdi. Bütün pirincimiz, unumuz, pekmezimiz gelirdi. Yoksa, başka türlü eniştem bir küçük maaşıyla nasıl altından kalkar değil mi? Hem, ne mecburiyeti var? Nihayet erkek tarafından akrabası da değiliz. Bizi yanında okutuyorsa, tabii az buçuk babamın ona destek olmasından ve teyzemin bin bir fedakârlıkla hepimize bakmasındandır. Senden ricam, güzel kardeşim; bilirsin, annem mektup yazamaz, şimdi de gidip ellere yazdırmaktan çekiniyordur, bir zahmet anneme git ve bana seninle bir mektup yollatsın. Abim o gün bugündür mektebe gitmiyor ve el içine bile çıkmak istemiyor. Yarın eniştem bir tanıdığından bir rapor uyduracak ve abimi bu raporla yeniden mektebine göndermeye çalışacak. Çok şükür benim okulumda daha kimse bir şey bilmiyor. Belediye Reisi ve Kaymakam Bey, babamdan ne istiyorlar bilmem. Şakir Ağa'nın yaptıklarını görmüyorlar mı? Onlar gibi babam da çocuklarını rahat şartlar içinde okutamıyorsa kabahat onun mu? Hem abim, hem ben okuyalım diye önayak olan ve babamı buna razı eden de yine Kaymakam Bey değil miydi?

Kardeşim, bütün bu üzüntülerim yetmiyormuş gibi, bir de geçen gece korkunç bir sallantıyla uyandık. Hepimiz kış kıyamette sokağa fırladık. Hava zehir gibi ayaz. Ben telaştan

yalınayak inmişim. Şimdi çok öksürüyorum, fakat okulumdan da kalmamak için öksüre möksüre gidiyorum. Teyzem eksik olmasın, Katran Hakkı Ekrem içiriyor. Meğer o gece bizim Ankara'da sallanmamız hiçbir şey değilmiş. Belki duymuşsundur, Erzincan ilimiz feci şekilde zelzeleden yıkılmış. Ölenler yüzleri, yaralananlar binleri aşıyormuş. Kışta kıyamette sokakta kalanların haddi hesabı yokmuş. Radyodan bizleri hep yardım bağışına çağırıyorlar. Enişte de dairesinde 1 lira yardımda bulunmuş. Biz de yardım topladık. Ben, ne yapayım ki, sadece bir on kuruş verebildim. Bizden büyük abiler, mesela burda, Cebeci'de bir fakülte var, Mülkiye deniyor; oradaki talebeler aralarında tam bin lira toplamışlar. Bu bin lira ile Erzincanlı kardeşlerimizin neye ihtiyacı varsa görülebilir, değil mi? Belki yeni mektepler de yapılır artık. Buradaki Kızılay Merkezi giyecek eşyası da kabul ediyor. Para pek veremiyorum, fakat üstümdeki kazağımı çıkarıp ben de Kızılay'a verdim. Bunu daha teyzeme söylemedim. Mektepten çıkınca acele bir koşu gittim, çıkarıp verdim. Teyzem farkedince aklına kötü şeyler gelir diye korkuyorum. Onun için üstüme eski hırkamı giydim. Önünü de hiç açmıyorum. Ancak kazağımı verdikten sonra, bu gece biraz rahat uyuyabildim.

Yine yardım için buradaki Halkevi'nde piyes ve konserler tertip ediliyormuş. Adı *Vatan ve Vazife* olan piyesteki bir okullu küçük kız için Melahat Öğretmen benim rol almamı istedi. Ordan biliyorum. Ne yazık ki ben bu rolü alamayacağım. Ne kadar utangaç olduğumu bilirsin. Hadi vatan ve vazife uğruna utangaçlığımı yenmeye çalışsam bile, başta abim, burda ne teyzem, ne enişte beni bu piyese çıkarttırmazlar. Melahat Öğretmen'in beyi de öğretmenmiş. Piyesi de o hazırlıyormuş. Fakat Melahat Öğretmen niye beni seçti bilmiyorum. Bizim sınıfta dolu memur kızı var halbuki. Duyduğuma göre, piyesteki kız, bir köylü kızı olacakmış. Başta öğretmenlerim olduğu halde, okulda beni hâlâ köylü görmelerine elbette üzülüyorum. Herkesin önlükleri dizinin üstünde, benimki dizimin altında. Herkesin saçları kısa, benimki hâlâ bildiğin gibi iki örgü. Eh, beni köylü

görmelerinde, bir yanda da haksız değiller doğrusu. Fakat neden? Övünmek için söylemiyorum tabii, ama biz de köylü değiliz ki... Tarlada tabanda çalışan insanlar mıyız? Ben, bizim evde hizmet gören köy kadınlarını hiç aşağı görmediğim halde, burda beni küçük görmelerine ne demeli? Bir de buna babamın durumu eklenirse...

Güzel kardeşim, benim ne üzüntüler içinde olduğumu görüyorsun. Ona göre bana tez elden bir haber gönder. İnşallah babamın başına gelen bir yanlışlıktır. Ah, ben o züppe Aydın'ı bir görsem, babası için söyleyeceklerimi biliyorum ya, neyse... Çok şükür onunki gibi kılıbık bir babam yok. Evet, Ölmez Atamız, kadınımızla erkeğimizin eşit olmasını istemiş; o zaman Kaymakam Bey'in de evinde hanımı kadar söz sahibi olması lazım gelmez mi peki?.. vb..."

Ne Mutlu Sana!

Atatürk Bulvarı bir zamanlar Ulus Meydanı'ndan kalkar, Çankaya'ya dayanırdı. Şimdi baksak, Çankaya'dan kalkıp Ulus Meydanı'na saplanmış gibidir. Renkli reklam dörtgenleri, çeşitli yanardönerler, kente tepeden bakan güzel perdeli ve güzel balkonlu, balkonlarında mevsim çiçekleri açan ve kışları henüz yoğun kömür isinin dışında kalan, dört bir iklim ve bin bir beğeninin şekillendirdiği yapıların orta yerindeki bu flaster, bir türlü kapanamayan yara durumundaki Kızılay Meydanı'nı örter.

Trafiğin hemen hemen sadece Ulus'la Kızılay arasında gelgit yaptığı, ışıkların henüz bu üç kilometrelik çizginin baş, orta ve son noktalarında yoğunlaştığı bir dönemde Ali, caddenin Ulus'a yakın ikinci adasında, sol kolda bulunan Erkek Sanat Okulu'ndan çıktı. Hava ayaza kesiyor. Kitaplarını, Dündar Öğretmen'in armağanı olan cetvelini, bu ilk başkentli şeyini kolunun altına sıkıştırdı. Paltosuzdur. Kendisine artık iyice dar, kısa gelen ceketinin içine büzüldü. Hergele Meydanı uzak değil. İki koşsa üç dakikada o eski alandaki otelde olabilir. Yine de acele etmiyor. Kısacık bir yolboyu kendine kalan özgürlüğün tadını seviyor. Sağlı sollu yapıların, işte o bankaların kara ya da sarı madenle parlak camlardan oluşmuş kapılarına bakıyor. Bu kapılardan girip çıkanlara. Yüksek memurları çizgili koyu renk kumaştan dikilmiş kruvaze elbiselerinden, sıçan rengi ağır paltolarından, küçük kara, gölge bıyıklarından; ama daha çok boyunlarını tutuş biçimlerinden tanıyor. Küçük memurları, daktiloları, kâtipleri, odacıları ve banka müşterilerini; hepsini birbirinden ayırabiliyor. Kenara çekilişler, ondüleli saçlar, boyuna sarılmış bir ipek beyaz eşarp, bir baston ya da mes lastik, bankalara girip çıkanları Ali'nin gözünde eleveriyor. Ali, o yıl kadın ayakkabılarında yüksek mantar tabanların moda olduğunu da biliyor. Çünkü kadınlar alışveriş için Ulus'a geliyorlar. Her yönden geliyor ve en çok Sümerbank'ın önünde kuyruk oluyorlar. Kimileri Anafartalar boyu dizilen dükkânlardan içeri sızıyorlar. Kimi, Postane'nin

yanından sağa sapıp İkinci Anafartalar'a çıkıyor. Sola dönüp 101 Çeşit'e, Apa'ya; sağa dönüp Menekşe'ye, Rehber'e uğruyor. Babalar, Halil Naci'ye girip çocuklarına kalem defter, karartma için de, eskimiş mavi kâğıtların yerine yenilerini alıyorlar.

Eski, ahşap otelin sobası sönmüştür. Su kapları boşalmıştır. Çeşmeler buz tutmuştur. Helaları yıkamak gerek. Ali, bir sabahları okula gitmeden, bir de akşamları, okul dönüşü yıkıyor helaları. Sekiz oda ile sofaya konmuş altı yatağa iki hela. Biri alt katta, öteki üst katta. Su bol değil. Çok çok dökülemiyor; dökse de, otelin pis suları, alttaki bir çukura akıyor. O yüzden otel hep hela kokuyor.

Gece otelde konaklayanlar; meydan şoförleri, hastasını Numune Hastanesi'ne getiren köylüler, başkente mal almaya gelen küçük kent esnafı. Batırıyorlar helayı, musluk başını. Apteslerini bir türlü deliğe rast getiremiyorlar. Ali'yi en çok bu bıktırıyor. Derken silkeleniyor:

Oğlum Ali, uzun ettin. Üç yılda inceldin, kopacaksın. Dışın değilse de için bopstil oldu çıktı. Sanki köyünde helalar daha mı mamurdu, aptal? Aklını başına topla. Nankörlük istemez. Otelin hiç değilse elektriği var. Çekmişler pekâla işte duvarların, tavanların üstünden hatları, sokmuşlar elektriği içeri. Yatıp kalkma, elektrik, akşam yemeği, ayda da yedi lira cep harçlığı sana. Arkanı babana dayamadın ya köpoğlusu? Yürü. Bir baltaya sap olmaya bak. Vatanına yararlı olmaya. Yürü bakalım? Muhtaç olduğun kuvvet...

Sahi, ne kanı benim damarlarımdaki? Karakaya'da, Esma'dan doğma... Babam da illetlinin biriymiş. Sıtmalı. Maraz Kâmil derlermiş. Ben tanımadım. Ulan, hep de kötü şeyler kurcalar aklını. İyi şeyleri düşünemez misin, salak? Halis muhlis Türk kanı işte damarlarındaki. Ve sen bu kana sorumlusun. Milletine sorumlusun. Ulu Atana, Dündar Öğretmen'e, Cumhuriyet'e, devrimlere, Esma Anana sorumlusun. Şakir Ağa'ya da. Elbet Şakir Ağa'ya da, salak! Ne kötülüğünü gördün? Kasılırmış. Kasılsın. Şu, bankaya giren memurlar kasılmıyorlar mı? Yüzüne mi gülüyor herbiri?

Selama mı duruyor önünde senin? Sana başkentte okuma yolunu açan kim? Dündar Öğretmen? Şakir Ağa yollamasaydı seni oteline, yatırıp kaldırmasaydı burda seni, iyi, Dündar Öğretmen ne yapabilirdi bakalım? Kasılırmış adam. Kasılacak elbet. Eşeğe yemini veren üstüne biner. Bi güzel de mıhlar topuklarını karnına. Üç ayda bir yüzünü görüyorsun. İki tokadını yiyorsun, olup bitiyor. Hadi, sen Cumhuriyet'e sorumlusun. Elin adamı neye sorumlu?

Nezleye tutulmuş. Gövdesi kırılıp dökülüyor. Keyfi yok. Keyfi olsa yokuş aşağı bir de ıslık tutturur. Ya da gece gündüz içinden geçirdiği, fakat henüz kâğıda dökemediği şiirlerinden okur kendi kendine. Şiir düşüneceğine sabahleyin marangozluk dersinde tahta yerine dibinden doğradığın tırnağını düşün sen. Acıyor. Testere hocasından yediğin küfürler de caba. Gerçek. Nasıl kaptırdım tırnağı?

Bayramda köye gitti. Ekmek karnesinin "A" kuponlarını biriktirip anasına iki beyaz francala götürdü. İlk geldiği yıl daha beyazdı francalalar. Şimdi o kadar değil. Anası için yine de değerli bir şeydi ama. Ekmekleri görünce bir ağıt tutturdu. Ali, adını pek bilemiyor, ama anasının iaşe işlerine bakan bir yerden yakındığını anlıyor:

"Vallah naha daha tarlada, oracıkta yayıyorlar buğdayımı. Okka okka tartıyorlar. Şu sana yeter, diyorlar; iki kasnağını bana bırakıyorlar. Dört kasnağını onlar alıyorlar. Bakakalıyom artlarından. Una arpa katıyom bulup buluşturup. Gapgara bi ekmeği de sana yollayamıyom ki..."

Özür mü diliyordu yoksa? Yakınmıyordu da, oğlundan özür mü dilemek istiyordu? Marangozluk dersi boyunca Ali'nin aklına takılıp durdu bu. Artık okuma ülküsünün, kentte kravatlı bir bay olma ülküsünün şuradan buradan su almaya başladığı bazı yalnız geceler, bazı soğuk sabahlar Ali, ekmek karnesini iç cebinden çıkarıyor, orası burası damgalanmış sayfalarına bakıyor. Bu iki aylık karneler ne de çabuk eskiyor... Sonradan nüfus kâğıtlarını topladılar. Onların da arka sayfalarını damgaladılar. Halk Tevzi Birlikleri. Yazın otelden on beş gün izinle köyüne gittiğinde

kurulmuş bu birlikler. İlk deneme temmuz ayında ekmek karnelerinin geç dağıtımıyla sonuçlanmış. Otelin kâtibi Molla anlatır durur; nasıl gidip gelmişler "A"lı, "E"li, "U"lu, "T"li kâğıtlarını almak için. Ne çok beklemişler. Topu topu öğün başına bir buçuk dilim ekmek, günde hakkına düşen iki çay kaşığı şeker... Molla Kâtip de şoförlere, küçük esnafa, Numune'ye girmek için bekleşen hastalara başkentte oturmanın, kentli olmanın güçlüklerini böyle anlatır durur. Art düşünceli, ne olacak! Fesat. Sanki keyfinden çıkarıyor büyüklerimiz bu güçlükleri. Efendim, ona kalsa yürümeliymişiz Moskof'un üstüne. İki kılıç darbesi bir yana, iki kılıç darbesi öte yana... Türklüğümüzü iyice bir gözlerine sokmalıymışız. Böyle durmaylan, sarı İngiliz'e kuyruk sallamaynan ohooo... Bak bakalım Hitler'e. Korkusu var mı Moskof'tan? Ta dayandı da Moskova kapılarına, İleningırad'a, zor artık onu oralardan sökmek. Korursa bizi ancak Alaman korur...

Ali, sabahları sobanın külünü boşaltırken Molla Kâtib'in böyle mır mır söylendiğini işitir. Otel müşterilerine bilgiç geçinir, onların yanında her şeyden anlar Molla. Bir de Şakir Ağa iniverdi mi otobüsten, sırtında heybesi, elinde bir tahta bavuluyla, Molla Kâtip bilgiçliğini ona devreder. Bırakır bütün kurum ve çalımlarını. Eline peşkirini tutar, yatağına sobada kızdırılmış tuğla koyar geceden ve yüz bulursa, "Ağam ne olacak bu memleketin hali pür melali?" diye sorar.

Amma soğuk! Bu artık dördüncü kışım burada. Hiç böylesi oldu mu ki? Bilmem. En soğuk gün bugünmüş gibi. Yoksa iyiden mi hastasın ülen? Hasta olmak yasak. Dik dur. Yüz verme. Anam bulama yollamış. Otele varınca ağzıma bir parmak atsam içime ateş olur mu ki? Derslerde de üstüste amma kötü numaralar aldın bu aylar. Böyle giderse bu yıl da güç bitirirsin sen Sanat Okulu'nun ortasını. Utanmadan taktın geçen yıl. Okul levazımatını; pergelini, elişini, resim kâğıdını, kıl testereni alamıyormuşsun... Dinler mi elin oğlu? Alamıyorsan gitme. Bitireceksin. Ne olacaksın? Diplomalı elektrikçi! Bu Namık bizden becerikli çıktı. Aldı başını gidiyor. Liseye geçmiş. Yüksek mühendis. Bel-

ki de o, bunu alacak işte. Onca saylav oğlu, vekil oğlu, yüksek memur oğlu içinde iyi valla bu Namık. Milli Şefimizin oğluyla da kurmuş ahbaplığı. Geçende baktım, kaykılmış onun yanında, otomobile. Önde şoför. Başı kasketli. Araba da pırıl pırıl, siyah bir araba. Uzun. Camları billur. Üstüne tek toz konmaya cesaret edemiyor herhalde. Öyle öyle: Belki biz gerçekten alevler ortasında bir gül bahçesinde yaşamaktayız.

Ali, soğuğu göğüsleyip başını kaldırdı. Bir yapının üstünde gözüne bir döviz ilişti:

Tarihi Yeniden Yapan El Seni de Yapıyor. Ne Mutlu Sana!

Ne mutlu Namık'a, ne mutlu Aysel'e ve İlhan abisine diye geçirdi içinden.

Kız Lisesi'nin önüne gitse mi bir koşu? Git bakalım. Git de Şakir'in canavar otelcisinden iki tokat daha ye o kocaman kafana.

Aysel büyümüş. Yanakları pembe pembe olmuş. Güzelleşmiş çok. Herkesin bayramlarda el öpmeye gideceği bir yerleri vardır. Ali de, nerde oturduklarını Namık'tan öğrenip bir bayram Ayseller gitmişti. Aysel'in annesinin, babasının elini öpmüştü. Aysel'i çok yabancıladı. Bir daha da gidemedi. Fitnat Hanım, önüne ıspanaklı börek koyduğu, Aysel de lokumla karışık akide şekeri tuttuğu halde yeniden gidemedi. Salim Efendi, ilçede memur takımıyla geçinememiş. Hele Belediye Reisi'yle büsbütün arası bozulmuş. Üstüne sürülmek istenen lekeden ötürü de memleketine küsüp bu yıl dükkânını başkente taşıyıvermişti. Hal'in karşısında yine küçük, karanlık bir dükkâna yerleşti. İlçede her şeyini satıp savmış diyorlar. Doğru mu ki? Namık'a yine bir seferinde Gazi Lisesi'nin önünde rastladığında, o, "Çocukları okutmak için göçtüm buraya, diyor, ama sen bakma. Büyük yerde at oynatması daha kolaydır hey oğlum!" diye anlattı. Salim Efendi mi at oynatacak? Hadi canım. Aysel'in babası o. Aysel'in babası nasıl kötü olur? Öyle olsa bir kez, Aysel o evde durmaz.

Ali otele değil, Kız Lisesi'nin önüne gitmek istiyor. Çok istiyor bunu. Aysel'i uzaktan bir görebilmeyi diliyor. Ama çok da çekiniyor. Bakarsın şimdi İlhan Abini görürüm. Gazi Lisesi'nden çıkarlar. Çoğu kez beni görmemezliğe geliyor. Daha iyi. Görmemezliğe gelsin.

Görürse, konuşursa ona ne diyeceğini bilemiyor çünkü. Sanki İlhan, üstüne saldıracakmış gibi geliyor Ali'ye hep. Otel yamaklığı ettiğini bilmemezliğe vuruşu da iyice belini büküyor Ali'nin. Şimdi içi daha ağır:

Gece de amma çabuk bastırıyor ha!.. Kara dokumaları yeniden bağlayıp çekmeli camların üstüne. Karartmaya hazır olmalı. Eli kulağında gecenin. Şunun bir kolayını bulmadı da Molla Kâtip. Şakir Ağa bir gelse, söyleyeceğim: Kara perdeleri her gün indir, bindir; başa çıkmıyor, diyeceğim. Bu pasif koruma da daha ne kadar sürer ki? Kaç ay? Kaç yıl? Söylemeli de pencerelere cırcır mı taktıracaklar, ne yapacaklarsa yapsınlar. Ağlamasını öğren oğlum Ali. Ağlamadın mı olmuyor. İyi ama, kime ağlamalı? Ağlamak için de biri gerek.

İstanbul'da olduğu gibi, şimdi Ankara'da da kışları öyle yirmi bin, otuz bin yoksula sıcak aş verecek aşevleri açılmış. Bunlardan bir tane de Hergele Meydanı'nda var. (Namık bu meydana Hergele Meydanı demiyor da, İtfaiye Meydanı diyor nedense...) Ali'nin burun kanatlarına bazan bir çorbanın buram buram tüten kokusu çarpıyor. Hevesleniyor. Ama orada, aşevinin önünde öyle, çinko ya da bakır taslarını uzatarak duran kalabalığı Türklüğün yüzkarasıymış gibi görüyor. Hevesini içinden de, burnundan da kovuyor. Türk, hem bu denli yüceyken, hem nasıl bu kadar küçülmüş olabiliyor; buna akıl erdiremiyor. Orada aş dağıtımı yapanların insanları itip kakmaları, söyledikleri sözler de sıcak çorbanın çekiciliğini silip süpürmeye yardımcı oluyor. Ve Ali kendini daha yüce şeyler düşünmeye zorluyor. Hemen de önüne ilk çıkan güzel sözlere sarılıyor:

Tarihi Yeniden Yapan El Seni de Yapıyor. Ne Mutlu Sana!

"Ne mutlu bize!.. Ne mutlu bize!.."

Adımlarını bir sağ, bir sol hızlı hızlı atarak ve içinden bu sözleri bir marşa dönüştürerek yürüyordu Ali.

Bir tütüncünün büfesinin kırık camı ardında bir akşam gazetesi büyük harflerle, "Zimmetine Ekmek Karnesi Geçiren İaşe Şefi" diye yazıyordu. Altında, saçı alnına yapıştırılarak taranmış bir adamın fotoğrafı.

Yer buzlanmış. Kıçüstü oturayazdı. Tam Hergele Meydanı'na sapacağı yerde, caddenin üstünde. Alacakaranlıkta Aysel'in yüzünü görmesin mi bir de. Yüreği ağzına geldi. Düşeyazmanın korkusundan mı, Aysel'i gördüğünden mi, yoksa Aysel'in onu bu durumda görmüş olmasından mı? Vay köpoğlu buz! Kim sulamış burayı böyle?

"Aman Ali, düşüyorsun sandım!"

"Yok canım, düşmem."

"Mektepten mi?"

"Evet. Siz nereye böyle, bu saatte?"

Aysel, ne yakın davranmıştı oysa. İşte şimdi birden uzaklaştı yine. Yabancılaştı. Gözün çıksın senin oğlum Ali! Buza yat da, bir daha kalkama e mi? Mankafa! "Siz nereye böyle?" Ulan, bu senin memleketlin. Hiç değilse sen onun köyündensin. Üç aşağı, beş yukarı aynı mektepte okudunuz. Aynı sahnede dans mans bile yaptınız sarmaş dolaş. Neymiş şimdi kırk yılın yabancısı gibi bu sizli bizli olmalar?

"Babama gidiyorum. Dükkâna. Mutfak penceresinin kara perdesi yok da, babam onu kesiverecek. Ben gitmezsem unutuyor."

"Haklısınız. Kara dokuma çok lazım oluyor bu sıralar..."

Yeni bir söz bulmazsa kız çekip gidecek.

"Üşümüşsünüz..."

"Siz de öyle."

Aysel şimdi gidecek. O gidince Ali'nin yüreği yine buza kesecek. Otelin su kapları boşalmıştır. Kömür sobası geçmiştir. Perdeleri asmak gerek. Molla Kâtip kapıya bakıp duruyordur. Aralıkta

soğumuş kıymalı patates yiyecek. Yattığı yerin ampulüne geçirilmiş kirli mavi kâğıdı düzeltecek. Derslerine sığınmaya çalışacak. Uykusu gelecek, ama uyuyamayacak. Sofada yatan hastalardan biri inleyecek. İçecek su isteyecek...

"Anneniz babanız nasıllar?"

"İyiler. Siz haber alıyor musunuz annenizden, köyden?"

"Eh işte. Gelip giden olursa... Mektup yazamaz ki o."

"Doğru tabii. Yazamaz. Ben ara sıra Semiha'dan mektup alıyorum. Düğünü olacakmış. Çok üzülüyorum. Kendisi de çok üzülüyor."

"Niye üzülüyorsunuz? Onun da kısmeti böyleymiş. Herkes sizin gibi olamaz ki..."

Aysel sesini çıkarmadı. Başını eğip durdu.

"Elbet herkes sizin gibi olamaz. Siz, babanızı dinlemediniz. Okuyacağım, diye direttiniz. Geçen yıl sizi eve kapamışlar da nasıl Nuh deyip peygamber dememişsiniz. Duydum. Semiha diretmedi. Atamızı sizin kadar sevseydi, kimseleri dinlemezdi. Ne demiş Atamız? 'Kadınlarımız, erkeklerimizden daha kültürlü, bilgili, uyanık olmak mecburiyetindedirler. Şayet gerçekten bu milletin anası olmak istiyorlarsa böyle olmalıdırlar' demiş."

Bu bilgililiğine Ali'nin kendi de şaştı. Aysel'in gözlerinden bir hayranlık geldi, geçti. Ali bunu da gördü. Kendine güveni geri geldi. Aysel'e artık her şeyden söz edebilirdi. Napolyon'dan bile. Hatta ona Hergele Meydanı'nı bir şiir gibi anlatabilirdi. Ama Aysel:

"Affedersiniz. Fazla gecikmeyeyim ben" dedi, yürüdü. Biraz ötede döndü. Usulca seslendi:

"Semiha'nın size her zaman çok selamı var."

Ali başını salladı. Ayağıyla buzu yokladı. Yeniden kayarım korkusundan mıdır nedir, bir süre orada tek başına dikilip kaldı.

Aysel eve döndüğünde, İlhan sedirin üstünde kaval çalıyordu. Duvara da bir saz asmış. Odayı yeniden *Kızılelma*, *Bozkurt* dergi-

leriyle doldurmuş. Dergilerin üstündeki resimler, insanın üstüne her köşeden bir kurt fırlayacakmış gibi görünüyordu.

Şimdi bir de radyoları var. R.C.A. marka. Enine doğru uzun. Ayna gibi parlak cilalı. Bir yanında üç nikelaj çubuk. Evin en üstüne titrenen eşyası. Gelgelelim, abisi bir aydır bu kutunun içinden alafranga dinlemeyi yasakladı. Arkadaşları gidip geliyorlar. Durmadan Fethi Abi, Nihal Abi diye birilerinden söz ediyorlar. Babası eve dönmeden çocuklar dağılıyorlar. Annesi oraya buraya saçılmış bozkurtlu dergileri topluyor. Abisi kaval çalıyor. Derken pencerelerin siyah perdeleri çekiliyor. Sobanın kömürü yenileniyor. Buz tutmuş bir tenekeden biber turşusu çıkarılıyor. Akşam sofrası kuruluyor.

Yemekten sonra mısır patlattılar. İlhan, ders çalışıyormuş gibi yapıp bir esericedit kâğıdı üstünde yeni bir "gizli" gazetenin provasına başladı. Aysel, o akşamüstü Ali'ye rastladığını nedense evdekilere söylemedi. Şam işi bordo kadifeden bir masa örtüsü üstünde ertesi günkü *tahrir* ödevini yazdı:

"O'nun büyük kaybı üstüne dünyanın birçok yerinden devlet adamı başsağlığı telgrafları gönderirlerken Ulu Önderimizin ebediliğini de bir kez daha bütün dünyaya haykırıyorlardı. Fransa Cumhurreisi Albert Lebrun, Bulgar Kralı Boris, İsveç Kralı Güstav, Arnavutluk Kralı Zogo, Japon Kralı Hiro Hito, Amerikan Kralı Franklin Ruzvelt ve Alman Başbuğu Adolf Hitler telgraf gönderenler arasındaydılar.

Her 10 İkinciteşrin günü O'nu anıyor, O'nun istediği gibi bir Türk kızı olabilirsem, Ölmez Atamızın, yattığı Etnografya Müzesi'nde rahat uyuyacağına inanıyorum."

Burada durdu. Ali'nin akşamüstü Ata'dan aktardığı sözlerden daha iyisini biliyordu. Fakat tam olarak anımsayamıyordu. Bütün kitaplarını, defterlerini karıştırdı. Sonunda ödevini şöyle tamamladı:

"Bir milletin yarısı topraklara zincirle bağlı kaldıkça, diğer yarısı göklere yükselebilir mi? Bizim milletimizin başarısızlığı kadınlara karşı gösterdiğimiz kusurdan ileri gelmektedir.

Büyük Atamız, büyük nutuklarında böyle buyurmuşlardı. Bu sözleri kendimize rehber etmeliyiz. Ve bugün şayet O'nun çocukları olan bizler, harbin kızıl alevleri ortasında bir gül bahçesinde yaşıyorsak bu, Ulu Önderimizin ve O'nun en yakın silah arkadaşı Milli Şefimiz İsmet İnönü'nün eseridir."

Bu ödevinden on numara alacaktı. Fakat Amerikan Kralı, diye yazdığı için Sabiha Öğretmeni bir numarasını kırdı. Dokuz aldı. Sabiha Öğretmen hep, ödevini en iyi yapan çocukların, görevini en iyi yapan ve Türklüğü yücelten vatandaşlar olacağını söylüyordu.

"Sevgili Kardeşim Semiha,

Önce seni bütün kalbimle tebrik ederim. Söz kesilmiş. Senin bu işi hiç istemediğini biliyorum. Fakat ne yaparsın ki tebrik etmem de lazım. Geçende baban öteberi almaya Ankara'ya geldiğinde babamın dükkânına uğramış. Ben de babamın Hal'den aldığı öteberiyi götürmek için dükkâna gitmiştim. Babanı orada görünce, senden yana çıkacak oldum. Bir iki söz söyleyecek oldum. Babam gözlerini üstüme devirerek ve beni bir yana iterek susturdu. Bilmem baban söyledi mi? Orda yerin dibine geçtim. Demek ki, ne yapsak bizim söz hakkımız yok. Ama ben bu durumlara boyun eğmek istemiyorum. Evcek buraya taşınmadan önce babamın beni bir yıl okulumdan alıkoyduğu yetmiyormuş gibi, şimdi de enstitüye göndereceğini söylüyor. Ortaokul bitsin, doğruca oraya yollayacakmış. Hiç değilse, dikiş nakış öğrenirsin. Kız kısmına asıl bu yakışır deyip duruyor. Ben, bilirsin, nakış yapamam. Ellerim terler. Bakalım ne olacak? Abim bana arka alır sanıyordum. Fakat hiç arka aldığı yok. Üstelik hep babamdan yana çıkıyor. Bazan, tövbe ama, abimin Atatürk'ü hiç sevmediğini sanıyorum. Bana göz açtırmıyor. Ali, bayramda bizim eve gelmişti. Ali'nin vaziyeti bana çok dokundu. Onu bir de geçende yolda gördüm. Üstünde yok, başında yok. Durup konuştum. O sırada da Gazi Lisesi'nin dağılma saatiydi. İlhan Abim görürse diye çok korktum. Ama Ali'ye korktuğumu hiç belli etmedim. Çünkü onun, fakir de olsa, çok ileri düşünceli bir çocuk olduğunu sanıyorum. Çok da bilgili. Ona seni başgöz edeceklerini söyledim. Çok üzüldü, ama herhalde gururundan olacak, hiç belli etmek istemedi.

Bu yıl Türkçe öğretmenimiz Sabiha Hanım'ı çok seviyorum. Galiba o da beni seviyor. Fakat Tarih öğretmenimiz Nihal Hanım'dan çok korkuyorum. Çok sert ve benim çok çirkin giyindiğimi söylüyor. Saçlarımı Garplı bir kız gibi kestirmemi, alagarson yaptırmamı istiyor. Fakat babam, bunu duymak bile istemez.

Bu yıl Behire adında bir arkadaşla aynı sırada oturuyorum. Çok iyi ve çok çalışkan bir kız. Burayı bitirince hemşirelik mek-

tebine gidecekmiş. Hemşire olacakmış. Çünkü, babasının onu daha uzunboylu okutmaya gücü yokmuş. Behire de, 'Ben ancak hemşire olursam hayatımı kurtarabilirim' diyor. Nihal Öğretmen bu memlekette hemşirelerin de çok faydalı işler yaptıklarını, İstiklal Savaşı'nda bilhassa büyük faydaları olduğunu söylüyor. Hatta Halide Edip diye çok bilgili bir kadınımız, üstelik romanlar da yazdığı halde, cephede yaralılarımızın yaralarını sarmış. Annemse, hemşireliğin, ebeliğin falan tahsille olmayacağını söylüyor. İnsanın önce hastaları sevmesi lazımmış. Eh annem de ne bilsin, bütün hemşirelerin bizim ordaki Ebe Hatun gibi olacağını sanıyor. Ulu Önderimiz demiş ki, 'Bu dünyada ne varsa, kadının eseridir' demiş. Acaba Ulus Meydanı'ndaki ve Güven Parkı'ndaki heykelleri kadınlar mı yapmış? Bunu daha öğrenemedim.

Cumhuriyetimizin bu yıldönümünde izci oldum. Pileli lacivert etekler, boz renkli ve dört cepli gömlekler giydik. Kırmızı fularlar takındık. Belimize sıkı kemerler bağladık. Kemere arkadan su mataraları asılıyor. Benim mataramın tıkacı yoktu. Onun için az su koyabildim. İzci bayrağını Yıldız taşıdı. Halbuki jimnastik öğretmenimiz, benim taşımamı istemiş. Fakat Yıldız'ın babası saylav olduğu için, müdüranım onun taşımasını uygun görmüş. O zaman beni de trampet takımına verdiler. Trampetlerimizle Milli Şefimizin önünden geçerken trampet çalınmıyor. Değnekleri öyle trampetin üstünde tutuyor ve dimdik geçiyorsun. Yoksa, çok şaşırır ve belki de iyi çalamazdım.

İşte böyle kardeşim. Evden sorarsan hepsi iyiler. Annem saçını ondüle yaptırdı. Fakat babam daha başörtüsünü çıkarttırmıyor. O Aydın'ın babasının, hele Belediye Reisi'nin babama ne iftiralar yaptıklarını gördün ya kardeşim? Neyse, iyi oldu. Babam hepsine sırt çevirdi işte. Böylece ben de, abim de, sığıntı olmaktan kurtulduk. Yine de benim yüzümden babamla annemin arasında kavga eksik olmuyor. Bir yandan annem beni daha güzel giydirmek istiyor. Ben de kız arkadaşlarıma bakıp imreniyorum. Fakat öte yandan babamın burda çektiği sıkıntıları görüp ne yapacağımı bilemiyorum. Nihal Öğretmen sık sık bizlere, bugün birer

Moskovalı çocuk olmadığımız için halimize şükretmemiz lazım geldiğini söylüyor. Ona da hak veriyorum. Moskova'da çocuklar değil arpa unu, yiyecek ağaç kökü bile bulamıyorlarmış.

Baban senin yaşını büyütmüş öyle mi kardeşim? Seni çabucak ellere verecekler de ellerine ne geçecek sanki? Bu mektubu coğrafyacı gelmedi de onun dersinde yazıyorum. Özendim, ama bilmem nasıl oldu? Kendini sakın Nimet gibi dereye atmaya kalkma. Seni seven kardeşin Aysel'i düşün. Sen istersen evde de okuyabilirsin. Ben sana kitaplarımı gönderirim. Bana da abimden kaldıkları için belki biraz eskidirler. Artık kusura bakmazsın. Behire, her ne kadar tanımıyorsam da benden de selam yaz diyor. İşte ben de yazıyorum canım kardeşim. Ah bir yolunu bulup buraya gelsen. Baharda Güven Parkı çok güzel oluyor. Havuzundan sular fışkırıyor. Her yana menekşeler dikmiş oluyorlar. Ordaki heykellerin altında 'Türk Öğün, Güven, Çalış' diye yazıyor. Ben şimdilik sadece çalışıyorum. Bakalım sonum ne olacak? Övünecek günlerim gelecek mi bakalım?

Seni hasretle kucaklar, selamlarımı yollarım benim vefalı kardeşim.

Seni seven
Aysel"

V

Saat 07.55

Sanırım biraz uyudum. Titremem geçmiş. Tabanlarım yanıyor.

Ne kadar uyudum acaba? Yoksa hiç uyumadım mı? Saate bakmamakta direniyorum. Bütün bir gün ve bir gece geçmişse Ömer ne yapmıştır? Özel hayatımızı dışarı yansıtmayı sevmez. Anneme telefon etmemiştir. Arkadaşlara da. Beklemiştir. Beni ya da benden bir sesi. Belki de hâlâ beklemektedir. Ortalık henüz ayağa kalkmamıştır. Fakat Ömer yaşlanmıştır. Kendi kendine soru üstüne soru sormaktan tükenmiştir. Üç paket sigara içmiştir. Evde olağanüstü hiçbir şey bulamamıştır. Kitaplarımı karıştırmıştır. Ders notlarıma bakmıştır. Her şey, hiçbir şey olmamış gibi. Peki ama, ne oldu? Öğrencim gitti. Bütün gece çalıştım. Bütün gece çalıştıktan sonra evden çıktım. Neden çıktım? Yolunda giden bir evlilik. Yıllar sonra yatakta birbirine hâlâ istekle sarılan iki kafa dengi. Evliliğin bir tanımı varsa, en yalını bu olmalı. İki kişiyle bütün bir dünya kurulamayacağını da bilen üstelik. Neden çıktım evden? Matbaada işçilik eden bir öğrencimle yattım. Ama çok önceydi bu. Neden yattığımın da öyle uzunboylu üstünde durmuş değilim. Olması gereken bir şeydi. Kaçınılamaz. Evden bu-

nun için çıkmadım. Öğrencimle hangi neden altında yatmışsam o yüzden... Başı sonu olmayan bir ân. Öyle mi acaba?

Ölümüm henüz tamamlanmadığına göre, ne yapmam gerek? Beklemeli miyim?

Ali'yi düşündüm bir ara. Bir ara Aydın'ı. Aydın'ı düşündüm mü? Hayır. Semiha'ydı düşündüğüm. Yağmurlu bir gün altında üşüdüm. Hangi yağmurlu gündü o? Burnuma kavrulmuş kestane kokusu geliyor. Gözlerimi odanın yarı karanlığında gezdiriyorum. Yok. Kestane kokusu değil duyduğum. Pörsümüş leylak dalı. Ama bu, ancak kirli bir su lekesi gibi duran şey kokmaz. Dalından kopalı ne kadar oldu, artık bilemiyorum.

Saate bakmayacağım.

Her şey yolunda görünüyordu. Artık öyle görünmemeli. Otuz yılda hiçbir yere gelinmemişse, bir başkaldırı mutlak olmalı. Bu hiçlik de yaşanmalı. Bir boşluğa olanca hızla düşülmeli. Bu düşüş gerçek yüzünü göstermeli. Bir düşüş yokmuş gibi yaşanılamaz. Düşülen yerden yıldızlar seyredilemez. Ülkücülük şırıngası ile Oscar Wilde bilgiçliği arasında asılı durulamaz. Bir yere dikilmeli. Orada sağa sola bakılmalı.

Midemde pis bir bulantı başladı. Ya bunları düşünmekten ya ölüm yaklaştığından. Yatağın içine kusmak istemiyorum. Beni burada ölü bulduklarında tertemiz olmalıyım. Çırılçıplak ve tertemiz.

Ölümün eşiğinde hâlâ güzellikçi oluşuma kızıyorum. Bulantı zorluyor. Yataktan fırlıyorum. Masaya tosladım. Banyo kapısına çarptım. Banyonun elektriğini yakmak zorunda kaldım. Musluk ya da hela; önüme gelen ilk deliğe kustum.

Bütün gövdemden ince bir sızıyla soğuk bir ter süzülüyor. Sanki büyük bir sancı da birlikte süzülmekte içimden. Hafifim şimdi. Gözlerim kendiliğinden açılıyor. Banyoyu görüyorum. Banyonun aynalarını. Aynaların içinde çıplaklığımı. Her şey göçüyor. Yarım yamalaklık ayakta sallanmaktan cayıyor sanki.

Sol kalçamın üstünde iki mor damar. Sonra enlemesine birkaç ince mor çizgi. Bu hasta damarları son aylar sık sık görüyorum. Nice yorgun, koşturmalı günleri özetliyor bu hasta damarlar. Yine de hiç bu kadar başkaldırmamışlardı. Damarların kendilerini böyle apaçık dışa fırlatışlarını sevdim. Böyle bir kafa tutuşa nicedir hazır oluşlarını da sevmiştim. Yine bu yüzden, yapabileceğim hiçbir şey kalmadı. Odasına gitmemi istedi. Yapacak bir şey kalmadığı için gitmedim. Kafada sürdüremediğimi yatakta sürdürmek. Bu sürdürülmeli miydi acaba? Sürdürmek mi? Neyi? Ne düşündüğümü bilmiyorum. Karıştırıyorum. Beynimi tek tek sözcükler zorluyor. Bunlar bir türlü yanyana gelip de bir cümle olamıyor.

Karnıma bakıyorum. Son iki yıldır hafifçe yağlanıp şişkinleşen karnım, sanki birden bir topak yağını salıvermiş. Geriye sarımtırak kalınca bir deri kalmış. Gergin olmayan tabii, biraz kaputbezini andıran, neredeyse selülitleşmiş bir deri. Bu deri bir çocuğu saklayabilir mi? Bu yorgun derinin altında yeni bir hayat barınabilir mi? Bir saksıya tıkılmış bir avuç toprak, daha ne kadar zaman obur kökleri besleyebilir? Yoksa gebeliğin kusma döneminde miyim? İşte diriliğini yitirmekte geciken, ama şimdi birden, sanki bir gecede gevşeyivermiş olan göğüslerim. Gebeysem dolmaya başlamaları gerekir. Gerekir mi şimdiden? Göğüsler gebeliğin kaçıncı ayında dolar? Bilmiyor muyum? Biliyorum elbet. Biliyorsam neden her şeyi yeni baştan öğreniyormuşum gibi bu gereksiz soruları soruyor beynim? Benim bir Ümmü Ninem vardı. Evimize sığınmıştı. Daha gençliğinde anneme ev işlerinde yardım edermiş. Dere boyunda çamaşırlarımızı tokaçlarmış. Ben bildiğimde artık çok yaşlıydı. Çocukken onun pörsük memelerini emermişim. Onun memelerini severmişim. Lastik çiğner gibi çiğnermişim. O da benim onları sündürüşümü severmiş. Kendisini böyle sömürüşüm hoşuna gidermiş. Anamın dolgun memeleri yerine, onun artık hiçbir işe yaramaz sanılan memelerini seçtiğim için olacak. Ümmü Ninemi hoşnut eden şey... Tamam... Buydu işte beni de hoşnut eden... Bir gençliği paylaşmak. Önünde her

şey için daha çok zamanı olanlardan zaman otlamak. Ümmü Ninemde beni hoşnut eden şey; o sakınılmazlık var ya; o artık cömertleşmek... O artık, bir gövdeyi neden bu denli koruduğunu anlayamamaktan gelen boşverirlik... Buydu işte. Öğrencimin bir yalnızlığında bana sığınışı. Doygunluğa benzer bir duyguyu uzatmak. Bana uzanan elin boşa çevrilmemesi. Onlar için de bir kolaylık. Hep hazır ve nazır. Uğraştırmadan. Yormadan. Yarına borçlu çıkarmayacak bir gövde üstelik.

Aydın bilse, "Geciktirmeden hemen kocanla yat, Ömer'le" der, "Yat onunla." "Neden?" desem, "Gebe kalmışsan çocuğun babası belli olsun, o olsun" der. Yine gülüyorum. Hem bu sefer yüksek sesle. O uzun süren ağırbaşlılığımdan, her şeye ciddi bir gözle bakışımdan ancak ölümün eşiğinde sıyrılıyorum. "Çocuğun babası..." Ağırbaşlılığım, her şeye ciddi bir gözle bakışım yine de bir işe yaramıştır, diyorum. Aydın'ın aklına taktığı bir şey vardı: Benimle yatmak. Hiç caymadı bu düşüncesinden. Hep sezdirdi. Ben evlendikten sonra da. Her rastlayışında. Bu gerçekleşseydi çocuğun babası kim olacaktı o zaman? Herhalde yine Ömer.

Galatasaray eğitiminin de ayrı kuralları var. Bu yargıya nasıl varıyorum? Hem de bu kadar geç? Geç mi? Neden geç olsun? Kendi eğitilmişliğimin kuralları neydi ki?

Ümmü Ninemi, artık oturduğu yerden kalkamaz olunca geri yolladılar. Köyüne. Orada emmisinin torununda ölmüş. Öyle yaşlıydı ki, üzülemedim. Sırası çoktan gelmişti. Ve artık hiçbir çocuk, pörsümüş memelerine sarılmayı istemiyordu.

Yüzüme bakıyorum şimdi. En son. Yüzüm, banyonun mavi fayansları üstünde duruyor. Bana ucuz işporta seramiklerini düşündürüyor. Ancak, o tabakların, çanakların, tepsilerin, kül tablalarının üstündeki çiçekler hiç buruşuksuz, kadın yüzleri hiç çizgisizdir. Benimki bin tane ince kılcal damarla bezenmiş. O kılcal damarlardaki kan sanki hiç akmıyor. Kılıfını zorlamıyor. Birden durmuş kanın akışı. Sabahın dördünde belki. Belki matbaada. Ama kesinlikle ben daha Ankara'yı yürümeye başlamadan

önce. Kanın akışı tam bir ağma ânında durmuş. Yoksa bu derece inişli yokuşlu olmazdı yüzüm. Gözlerimin altı bu kadar kuruyup kıvrılmazdı. Bir yersarsıntısı her şeyi geriye dümdüz de bırakabilir, inişli yokuşlu da. Ümmü Ninem kadar cömert değilmişim demek. Onun gibi cömert olsaydım, bir son gecede, bir son temrin yüzünden gözlerim ışığını böyle yitirmezdi. Yapaydım anlaşılan. Bütün yapaylıkları alt ettiğimi sandığım bir zaman, en yapaylaştığım zamanmış işte. Çabuk ölmek istiyorsam bu düşünceye iyi sarılmalıyım.

Kim istemez kendini beğenerek ölmeyi? Kendimi doğrulamış olarak ölmeyi ben de isterim. Her şeyde haklı bularak kendimi. Bütün haksızlıkları da başkalarına yıkarak. Devrederek. "Kısmet değilmiş!.."

Aynaya omuz silkiyorum. Hiçbir şeyi doğrulamaya çalışmadığım için artık, artık denenecek hiçbir şeyim olmadığı için ve belki de ölerek hâlâ tek başıma haklı olmaya çalıştığım için, arsızca silkiyorum omuzlarımı. Omuzlarım. Beni üst yanımda hâlâ genç tutan. Yüklendiklerinden övünç duyan. Daha çok yüklenme gerekliliğini hep duymuş olan. Kürsülerde, miting alanlarında, köy kahvelerinde, dans pistlerinde, büyük otellerin yemek salonlarında, ara sokakların küçük meyhanelerinde, bir plak dolabının başında, bir ozanın ayakucunda, bir Kürt karısının başucunda beceriklice durmayı başarmış olan omuzlarım. Kendine Rize bezini de, saf Japon ipeğini ya da Brüksel dantelini de yaraştırmayı bilmiş olan. Artık nerdeyse bir işçinin tulumunu ya da bir hippi yeleğini özlüyordu açgözlü omuzlarım. "Kısmet değilmiş!.."

Beyaz bayrağı çektim böylece. Banyonun elektriğini söndürdüm. Çıplak kolumu uzatarak oda kapısının dışına, "*Lütfen rahatsız etmeyiniz*" levhasını da asmayı akıl edip odaya döndüm yeniden.

Hemen yatağa girmeliyim. Ölüm fazla gecikmeyecektir artık. Hele omuzlarımın da hesabını gördükten sonra. Ölüm, istemese de gelecektir. Ama çantamın içindeki o zarfı ne yapmalıyım?

Olduğu yerde kalmalı mı? Araştırmaya, kovuşturmaya falan geldiklerinde, içindeki notu açıp okumalılar mı? Kimseye hiçbir şey demeyecektir belki. Yine de bir ipucu olacaktır. Bütün ipuçları gibi rastlantısal bir şey. Bir varsayım. Bu not olmayabilirdi de. Şimdi ordan çekmeye başlayacaklar. O zaman ölümüm de yanlışa boğulacak. İyi ama, bir ölümün gerçek anlamını nasıl anlatmalı? Anlatmak mı? Artık bir görev yüklemek istemiyorum ki kendime. Bu bir görevsizlik kararıdır. Zarftaki notu yırtıp böyle mi yazsam? Ne olacak böyle yazarsam? Elimizde kalan tek gösterişli araç: Bildiri. Ölümü göze alamayanların en ileri aşamadaki yiğitlikleri. Hemen bir bildiri yazalım. Altını imzalayalım. Kaç kere istemeden yiğit olduk böyle. Kaç kere, yoklaya yoklaya karanlıkları elimizle ve görüp ardında ölüm olmadığını. Oranlamada alta düşmüş bildirilerin cenneti.

Ölmeden önce son sigaramı içsem mi artık? Çok istiyorum bir sigara içmeyi. Neden içmeyecekmişim peki? Henüz ölmediğime, canım da çektiğine göre, beni ne alıkoyabilir bir sigara içmekten? Hangi görevim benim? Hangi ödevim? Hangi Atam?..

Çantama saldırıyorum işte. Ezik bir Samsun paketi çıkarıyorum. Evden çıkarken nasıl tıkıştırmışım bunu çantama böyle? Yanına açılmamış bir paket koymayı da unutmamışım... Demek tedbir zehiri fazla karışmış kanıma. Belki de bu zehirle savaşmaktan ölemiyorum.

Ölmeye yatarken kendime saate bakmayı, sigara içmeyi, perdeleri açmayı, pencereden bakmayı; yaşarken yapılan bütün bu şeyleri yasaklamış olmam çok gülünç! Hatta Aydın'a telefon edip, "Gebeyim, ama çocuk kocamdan değil!" demeyi. Bunu nerden çıkarıyorum? Aydın'la ne ilişkim var benim? Bilmiyorum. Ama sigara içmeyi istediğim kadar istiyorum ona telefon etmeyi. Ne diyeceğimi bilmiyorum, hayır.

Sigarayı ağzıma koyuyorum. Ama yakmadan önce başka bir şey yapıyorum: Başucumdaki lambanın düğmesine basıyorum. Oda çok duygulu bir biçimde aydınlanıyor. Sigara paketini alır-

ken elime değen... Ölümün eşiğinde dürüst olalım. Elime falan kendiliğinden değmiş değil. Pek güzel çekip çıkarıyorum işte zarfı çantamdan? Açıyorum. Güzel, işlek bir yazıyla yazmışım. Öğrencime aşağılık duygusu verecek denli işlek bir yazıyla. Küçük, dört köşe bir kâğıt: "*Enginciğim, bu parayı bildiğin o son araştırma kitabımdan aldım. Bana gerekli değil. Senin odanın biriken kira borçlarını ödeyebilirsin. İnsan olmanın bazı küçük ânları vardır. Son kez onu kaçırmak istemedim. Sevgiler.*"

Böyle yazmışım işte. Kelimesi kelimesine böyle. Tiksindirdi beni bu satırlar. Oysa yazarken hiç tiksindirici değildi. Tam tersine. Soylu bir iş yaptığım kanısındaydım. Şimdi bu sözlerde üstelik bir çıkarcılık kokusu da seziyorum. Ne kokusu? Tam bir çıkarcılık. "*İnsan olmanın bazı küçük ânları vardır. Onu kaçırmak istemedim.*" Aman ne iyi! "*Enginciğim*" bunu okuyacak. "Ne büyük kadın!" diyecek. "Ne insan kadın!" Parayı kendisi kullanmayacak üstelik. Götürüp doğruca Parti'nin Gençlik Kolu'na yatıracak. Bundan kıvanç duyacağımı bilecek. Partimiz daha da güçlenecek. Elele tutuşup miting alanlarına koşacağız. Yanında durmamdan övünç duyacak. Yanında olduğum için övünç duyacağım. Bu değil miydi beklediğim? Böyle yücelmeyi beklerken matbaa karası eli, bileğimi büktü. Öfkeli bir homurtu işittim. Zarfı eline vermeden oldu bu. Zarfı vermeye fırsat kalmadan. Matbaanın ortasında. Beni içerde görür görmez nerdeyse üstüme çullandı. Neden acaba? Üstelik bu soruyu da şimdi, ilk soruyorum kendi kendime.

Bana neden öyle davrandığını matbaadan çıktığımdan buyana hiç düşünmemiştim. Bunu düşüneceğime mezar taşlarına, sinema afişlerine, jandarmaların önüme fırlattıkları leylak dalına bakıp durdum. *Şencan* Apartmanı'nın adı niye Şencan diye kafamı yordum. Böyle yapacağıma, "*Enginciğim*"in öyle birdenbire neden kükrediğini düşünseydim ya. *Ciğim*! İyi ki zarfı vermeye fırsat olmadı. "*Ciğim*"lerin ve "*sevgiler*"in üstüne öyle öfkeli bir tepkiyle karşılaşmak, durumu büsbütün içinden çıkılmaz kılardı yoksa. Çocuk, "*ciğim*"li mektubumu bilmiyor. Zarfın içinde

ne olduğunu da bilmiyor. Neden büktü kolumu öyleyse? Daha akşamüstü uslu uslu, anlayışlı anlayışlı ayrılmışken yanımdan, o son, olağanüstü sandığı davranışımla gözlerinde büsbütün yücelmişken ben, neydi *"ciğim"*i böyle?.. Hayır işte, buna uygun bir karşılık bulamıyorum şimdi. Bulamıyor muyum, yoksa bunu kendime bile açıklamanın yorgunluğundan mı kaçıyorum? Açıklamaya girişmeler bazan çok uzun sürüyor. Yine de hiçbir şey çözümlenmiş, hiçbir şey anlatılmış olmuyor. Bu da insanı bir ân önce kesin, somut bir iş yapmaktan, diyelim ölmekten alıkoyuyor hep. "Ölmek de bir iştir işler içinde" der, Ömer'in şair arkadaşı.

Önüme bir anahtar fırlattı: "Gidin, beni odamda bekleyin. Bekleyin ama!" Arkamdan böyle bağırdı sanıyorum. Bir buyruk verdi, biliyorum. "Git, beni orda bekle!" dedi ya da "Gidin, beni orda bekleyin. Bekleyin ama!" Buna benzer bir şeydi söylediği. Peki ama anahtarı ne yaptım ben? Almış mıydım? Almamışsam, ille alayım diye niye koşmadı ardımdan? Anahtarı almıştım, evet. Uzanıp uysallıkla şaşkınlık arasında almıştım anahtarı. Sonra ne yaptım? Belki de matbaanın girişinde bıraktım. Odasına gitmeyi hiç düşünmediğime göre, anahtarı ya hiç almadım ya da dışarda bir yerde bıraktım. Belki de çıkar çıkmaz bir ağacın dibine atmışımdır. Şimdi en az anımsayabildiğim şey bu.

Karnımda bir çocuk var mı, yok mu; bunu artık nasıl olsa bilemeyeceğim. Ama iyice sönmeden önce hiç değilse Engin'e karşı kendimi haklı çıkarabilirim belki de. Ya da onu haklı bulabilirim. Aynı şeydir bu belki. Fakat daha önce çözmem gereken bir şey var: *"Son kez onu kaçırmak istemedim"* diye yazmışım. Demek, daha notu yazarken ölmeye karar vermiştim. Demek, ölmeye karar verişim onun bu davranışından ötürü değil! Demek, öyle, gurur kırılması falan gibi cıvık bir duygu yüzünden yürümedim ölüme. Birden, sigaram dudaklarımda, çırılçıplak oturduğum koltukta, az önce hesabını gördüğüm omuzlarımı dikiyorum. Kendi gözümde yeniden güzelleşip büyüyorum. Yeniden, bana verilen bütün haklarımı giyiniyorum; bu haklarla yeni haklara uzanıyo-

rum. Türkiye'nin ayrıcalıklı aydın kadını oluyorum yeniden. Ölümümü kendim seçmişim işte. Kendim için de ölüyorum... Devredip soylu nöbetimi...

Yine gülüyorum. Gülmeyi bu denli sık becerebiliyorsam gece bu notu yazmadan önce ölmeye karar vermiş olmam anlaşılmaz bir şey. Hoş, cenazelerin başında da, "Kalan sağlar bizimdir" diye avunurduk hep. Kalan sağlara sevinmek. Her zaman sevinilecek bir şey bulmak... Artık sevinecek bir şey bulmak istemiyorum demek. Geleceğe inanmakla Pollyannacılık arasındaki çizgiyi kesinlikle ayırmak...

Önce pusulayı yırtıyorum. Sonra sigaramı yakıyorum. Öylesine tat alarak çekiyorum ki ilk nefesi, ölüme henüz bir lokmacık bile yaklaşmamış olduğumu seziyorum. Yine de bilinmez ki? Belki de son nefesin tadıdır bu. Saat? Kaç?..

Şimdi kalksam, koyu yeşil perdeleri ardına dek sıyırsam, çıplak gövdemin önüne serilmiş başkenti göreceğim. Acaba günün hangi ışığında? Nereye bakıyor bu Brezilyalı pencere? Kaleye mi? Gençlik Parkı'na mı? Bir uçtan apoletli Çankaya'ya, öte uçtan eski, soylu ve ucuz Etlik'e mi? Cebeci Mezarlığı'na mı yoksa? Yoksa, Nil Bar'a mı? Belki de Roma Hamamı'na.

Hangi otel bu?

İçinde uzun yıllar yaşadığım bir kentin, nerdeyse birlikte büyüyüp, nerdeyse kimliksizliğiyle özdeşleştiğim bir kentin bilmediğim bir noktasına asılmışım duygusu içindeyim. Perdeleri sıyırsam karşıma ne çıkacak? Bilmiyor muyum gerçekten? Yoksa korkuyor muyum? Dışarısıyla ilgimin yenilenmesinden mi korkum?

Gerçekte korkmam gereken şeyler odanın içinde. Burnumun dibinde. Biri kolumdaki saat. Öteki başucumda duran telefon. Aklım saatten çok telefona takılıyor: Nasıl olsa kendimi beğenerek ölmeyeceğim. Neden öyleyse Aydın'ı aramayayım giderayak? Hem insanca da bir şey olurdu bu. En azından kendisini anla-

maya çalıştığımı, buna da oldukça büyük bir bölüm ayırdığımı bilirdi...

Besbelli. Bu hâlâ yaşamak için bir savaş. Kendimizi doğrularsam ölümün gereği kalmayacak! Yaşamaya, hayır; yakınmaya devam edilecek. Yeni doğmuş bir çocuk gibi, her gün hiç de yeni olmayan bir şeye şaşılacak. Beklenecek...

Bu, kişinin her şeyle ve kendi kendisiyle uzlaşmasını gerektirir. Demek, kendimizi, her şeyi doğrulayamazsam, o içgüdüsel savunuyla ölüme büsbütün karşı durulacak. Gerilenemeyecek.

Geri Çekilmek İçin Artık Yerimiz Kalmadı...

Yazın sonu gelmiştir. Gazetelerde *karne zayii* ilanları artmıştır. Ama yiyecek içecek dağıtımında bir genişlemenin olacağı, karne usulünün birkaç kentimizde uygulanacağı, yaz içinde yetkililerce bildirilmiştir. Şükrü Saraçoğlu başkanlığındaki yeni hükümet, gıda maddelerine el konma kararının kalktığını, denetim görevinin de belediyeler ve ticaret odaları tarafından yapılacağı kararını almıştır. İşte o yaz ayının bir pazar günü, İstanbul'da Veliefendi'ye, at yarışlarına gidenler, aylardır ortadan kalkan 2,5 kuruşluk susamlı simide *saldırmışlardır.*

Buğday ununa nohut ve bakla unu karıştıran fırınlar cezalandırılmıştır.

"Karaborsada fiyatlar kökünden sarsılmıştır."

Ama çivi yolsuzluğunun dedikoduları sürüp gitmektedir. Otobüs yolsuzluğunun ise artık sözü edilmemektedir.

İstanbul Belediyesi Ticaret Odası'nda yeni yeni komisyonlar kuruldu. Pirinç-Bulgur Komisyonu, Peynir Komisyonu, Şeker-Tuz Komisyonu gibi...

Bardak, çanak, Avrupa sateni ve astarlık kumaş sakladıkları için ihtikâr suçlusu dört Yahudi tutuklanmıştır.

Ya iki Yahudi çocuğunun marifetleri? Onlar da Hava Kurumu'nun yararına rozet dağıtırken kutuya atılan paraları çalıvermişler, suçüstü yakalanmışlardır.

Anlaşılan Yahudiler birden kötü kesilmişlerdi. Bunu da ilk gören Hitler olmuştu zaten!

Bir süredir Anadolumuzun en çok sözü geçen yeri, Aşkale'dir.

Büyükada'daki Tilla Pastanesi, terasını tentelerle örtmüştür. Büyükadalı gençler artık rüzgârlı ve yağmurlu havalarda bile orada dans edebileceklerini bilmektedirler. Tilla'nın masalarındaki porselen fincanlarda güzel kokulu çaylar tütüyor. İnsan, "Çay bulunmuyor" diyenlere şaşıyor. Fırıncıların una neden nohut ve bakla karıştırdıklarına da. Çünkü Tilla'da has undan yapılmış güzel, küçük rozettalar, paskalya çörekleri, meyveli kekler, çiko-

latalı pastalar satılıyor. Gençler en çok "nisuvaz"ları seviyorlar. Dış kabuğunun kıtır kıtır edişine ve içinden çıkan o nefis tada bayılıyorlar. Anneler, çocuklarının bunca "nisuvaz"dan, o güzelim meyveli dondurmalar, "kafe glase"lerden sonra neden şişmanlamadıklarına şaşıyorlar. Ya kendileri? Yalnız karınları, kalçaları değil, kolları da yastık tıkıştırılmış gibi oldu. Atlı arabaların arka kısmına anneler, arabacıdan yana sırt veren kısmına ise gençler, çocuklar oturuyorlar. Alman ve Fransız şarkıları, faytoncuların ve gençlerin ağızlarından düşmüyor.

Babalar, Pirinç-Bulgur, Şeker-Tuz, Çivi-Bakır komisyonlarında parmak kaldırıyorlar. Akşamları yazlıktaki evlerine terlemiş dönüyorlar. Ellerindeki paketlerde çekirdek kahve, çikolata, İngiliz kumaşı bulunuyor. Bir kupon *fişer*, bir kupon *ganyer-dormöy*.

Amerika'da Henry Kaiser deniz tezgâhları, savaş gemisi yapmakta bütün rekorları kırıyor. On bin tona yakın bir geminin on beş saat, yirmi beş dakikada denize indirilebildiği günlerdir. Henry Kaiser mi? O aynı zamanda Amerika Çimento Fabrikaları'nın sahibidir. Bir gazetecimiz Amerika gezisinde, Detroit'teki fabrikaların yirmi dört saat sürekli çalışmasıyla her saat başı bir bombardıman uçağı yapıldığına tanık olmuştur.

Almanlar bir haftada yüz seksen bin tonluk otuz müttefik gemisi daha batırmışlardır. Ordularının Kafkasya'da dağ geçitlerini tuttuklarını bildirmektedirler. Sovyetler? Onlar da Kalinin Cephesi'ndeki üç *müstahkem mevkii* tutmuşlardır. Ama Stalingrad önlerinde Almanlar yeni gedikler açmışlardır.

Rommel Ordusu, Afrika'da on iki kilometre ilerlemiştir.

Ülkemizle Almanya arasındaki son ticaret antlaşması gereğince onlar bize, içi mal dolu altmış beş vagondan sonra şimdi de yüz seksen beş vagonu daha yolcu etmişlerdir. Bu arada Almanlardan on beş lokomotif de satın alınmıştır.

Amerika Başkanı Roosevelt'in özel temsilcisi Wandell Willkie, başkentimize gelmiş ve Dışişleri Bakanımız Numan Menemencioğlu ile görüşmelere başlamıştır.

Kafkas Dağları'na kar erken düşmüştür. Rus Başkumandanlığı'nın buyruğu üzerine Volga Nehri'ndeki bütün gemiler batırılmış ve Stalingrad'ı savunanlar için artık geri kaçma olanağı kalmamıştır. Kentte her ev bir savunma mazgalıdır.

Ekonomik buhranımız karşısında onurlu üretici ve onurlu tüccar gibi, onurlu memura da duyulan gereksinme gün günden artmaktadır. İlk *muhtekir*, Kemah'a sürgün edilmiştir. Çeltik ve pirince devlet kısmen el koymuştur. Üretimin yüzde on, yirmisini hükümete teslim edenler, gerisini serbestçe satabileceklerdir.

İşgal altındaki Fransa'da tarihin bugün ulusal direnme olarak nitelendirdiği hareketi o günkü basınımız *kargaşalık* diye nitelendirmektedir. Alman Kumandanlığı, Fransa'da yeniden yüz on altı kişiyi kurşuna dizdirmiştir. Kurşuna dizilenlerin suçları *anarşi* ve *suikast*'tır.

Aydın, ilk kez Büyükada'daki Tilla'ya gittiği zaman Amerika henüz *Beyaz Kitap*'ı yayımlamamıştı. Ama Amerikalılar çoktan, hükümetlerinin Avrupa'daki savaşa el koyması isteklerini belirtmişlerdi. Aydın, Henry Kaiser'in adını da henüz duymamıştı. Bu ad, onun için daha yıllarca belli bir anlam taşımayacaktır. Babası, Suadiye'de, dededen kalan toprak üstüne bir ev kurmanın düşü içindedir ve yaz aylarında İstanbul'a tatile geldikçe demiri, çimentoyu hesap etmektedir. Amerika o denli uzaktır ki, evini elbet Alman demiri ve çimentosuyla kuracaktır. İstanbul'a, hem oğlunu ilçedeki yaz tatilinden geri getirmek, hem de bu ev işiyle uğraşmak için gelmiştir.

Sevil, yanında amcası ve Alman yengesiyle Fenerbahçe'deki eski köşkten içeri girdiğinde Aydın bir çinko tasın başında dişlerini fırçalamaktadır. Sakalları biraz geç bittiği için bugün ilk tıraşını olmuştur. Babasının verdiği eski tıraş makinesiyle... Aydın'ın gözünde Sevil'in amcası tam bir şövalyedir. Kadınını "kızıl alevler" ortasından çıkarıp atının terkisine attığı gibi, bir gül bahçesine götüren o masallardaki şövalye. Kaptan enistenin gemisiyle belki de savaşın içinden ilk sıyrılıp çıkan iki kişi işte bu,

Sevil'in mimar amcasıyla onun sarı saçlı, iri göğüslü, elleri, ayak bilekleri boğum boğum, ama Aydın'a göre yine de üstünden bir *Batılılık* taşan yengesidir. Aydın, o yaz kaptan enişte nin kitaplığından gizlice *L'Assommoire*'ı okumuştur. Türkçesinden tabii. Ders yılı başlayınca okulun kitaplığından romanın Fransızcasını bulacak ve yakın arkadaşlarına sanki bütün kitabı baştan sona Fransızcasından okumuş da anlamış gibi yapacaktır. Sevil'in yengesini işte o romandaki çamaşırcı kadına benzetiyordu Aydın. Yine de Batılı çamaşırcı kadınların kendi ülkesindeki en soylu hanımefendilerden daha ince olduklarına inanıyordu.

Babası, kaptan enişte, halası, Sevil, Sevil'in amcası ve yengesi. İşte böyle, birlikte olmaktan pek de utanç duyulmayacak, tam tersine belki de övünülecek bir grup, Büyükada'ya, Tilla'ya çay içmeye gittiler. Alman yenge göğsü, kolları açık, çok renkli bir rop içindeydi. Saçlarını kıvırmıştı. Sevil tam bir papatyaydı işte. Beyaz organzeler içinde ve hepsi Almanya'dan getirilmiş: Diz altına uzanan çorapları dahil, üstünde ne varsa hepsi Batı'dan. Ancak bacaklarının biraz fazla kalınlığı ve kırmızılığı bu, diz altına uzanan çoraplara azıcık tozluk görünümü veriyor, organzenin uçuculuğuna aykırı düşüyordu, ama olsun. Türk kızları bugünler soğan kabuğu ile boyanmış amerikanbezi giyiniyorlardı. İnsan, hep aynı bezi benzetmeli renkler içinde görmekten bıkıyordu. Ulusal bayram günleri aynı bezin kireçkaymağına yatırılarak beyazlatılmışından dikilen şortlarla törene çıkıyor, jimnastik hareketleri yapıyorlardı. Bu şortların tulum mu, gecelik entarisi mi, yoksa *Hilaliahmer* üniforması mı olduğunu ayırdetmek olanaksızdı. O zaman Sevil'in görünüşü kuşkusuz iç açan bir görünüştü. Yanında olmaktan gurur duyulacak bir görünüş. Üstelik Tilla'da mimar amca, karısıyla hep Almanca konuşuyordu. Başlar bu uygar gruba beğeniyle dönüyor, hatta onlara gülümsüyordu çevredekiler.

Tilla'da çay, mimar amcanın kaptan enişteye bir teşekkür borcuydu. Kaptan enişte ise Aydın'ın gözünde hiç bu denli büyümemiştir: O gün Alman yengeyle de, mimar amcayla da –olsun,

epey el kol işaretleri karışsa da işin içine– biraz Almanca, hatta Fransızca konuşmayı beceriyordu. Aydın, okulunun dışında ilk kez, o güne dek öğrendiği Fransızcasını kullanma olanağını buluyordu. Alman yenge, daha önce Belçika'da bir otelde temizlikçilik etmiş olduğundan masaya taşınan çayı koklayıp, "Mais, ça sent bon!" demesini, "Allez, dansez mes petits" demesini biliyordu. Aydın, içinden bu tümcelerin gramer kitaplarındaki yerlerini arıyordu. Ama kadının ne demek istediğini anladığına da seviniyor, "Oui, nous allons danser" diyordu. Tek uyumsuzluk babasındaydı. Biraz da halasında. Babası, öyle uygar, o kadar bilgili tanıdığı babası, hele kahverengi beyazlı yazlık pabuçları içinde şimdi gözüne o küçük ilçedeki yerlilerden herhangi biri gibi görünüyordu. Süklüm püklüm bir duruşu vardı. Alman yengenin iri kollarına, göğüslerine bakışı incelikten yoksundu. Her şeye durmadan gülüyor, güldükçe yüzü parlak, yağlı bir kızıllık alıyordu. Mektepte öğrendiği ve çoktan unuttuğu üç beş Almanca sözcüğü yerli yersiz kullanıyor, ikide bir, "bitte, bitte" diyordu. "Bitte"lerden, ya da "danke schön"lerden gayri tek söz bilmiyordu. Hele çikolatalı pastalar yendikten sonra birdenbire geyirivermesi!.. Tilla'nın tenteli terası ansızın zindan oluvermişti. Tıraşta yaraladığı çenesini yeniden o zaman kanattı galiba.

Halası hiç değilse bilmediğine özenmeyecek kadar sağduyu sahibiydi. Sessiz oturuyor, çayını yudumluyor, garsona bir dilim limon getirmesini söylemesi için kaptan kocasının kulağına fısıldıyordu. Yine de dudağına hafif bir ruj sürmekten ve yarım kollu bir giysi içinde olmaktan gayri Batı'yla hiçbir ilişki kuramamış olduğu ortadaydı.

Sevil, artık on altısını sürüyordu. Saçlarının üstüne organze giysisinin yakasını çevreleyen sarı yapma çiçeklerle birörnek ince bir çember kondurmuştu. Çiçeklerin bu giysiden ayrılamaz bir biçimde satıldığı apaçık. Ayrıca, Sevil'i Aydın'ın gözüne biraz da kalabalık gösteriyordu bunlar. Gürültücü bir kızdı hem. Masadakiler gibi çevredekilerin de sürekli kendisiyle ilgilenmelerini istiyor ve bunu sağlıyordu. İlgiler bir ân üstünden eksilince surat

ediyor, "Uff, sıkıldım işte! Çok sıkıcı bir yer burası!" deyiveriyordu. O zaman Aydın telaşlanıyordu. Galatasaray'ı, Galatasaray'daki arkadaşlarını, derslerini anlatmak, ezberlediği Fransızca birkaç şiirden birkaç dizeyi okumak Sevil'i pek ilgilendirmemişti. Alman yenge ikide bir, Aydın'ın gözünün önüne nedense bir yığın toprak testi getiren bir aksanla, "Elle est charmante, notre Sevil!" diyordu.

Tilla'nın üç kişilik Swing Caz Topluluğu "J'attendrai"yi çalmaya başlayınca Aydın, babasının hoşgörülü keh keh'leri arasında Sevil'i dansa kaldırdı. Okulda oğlan oğlana yaptıkları bu dansı, herkesin gözü önünde ve bir kızla ilk defa yapacaktı. Yüzü terlemişti. Fakat elleri buz kesiyordu. Yine de Sevil'i dansa kaldırırken şakacı bir tavır almayı becerdi: "Vous permettez, Madame?" dedi, sonra çabucak başını salladı: "Ayy, şaşırdım, Mademoiselle" dedi. Herkes gülüştü. O da bu patırtı arasında Sevil'in peşinden pisti boyladı.

Sevil'i anlaması gittikçe güçleşiyordu. Yarım saattir masanın altındaki bacakları çalınan müziğe tempo tutup dururken şimdi, sanki piste lütfen gidiyormuş gibi isteksiz görünüyordu. Piste, organzenin uçuculuğuna aykırı düşen izci adımlarıyla gidiyordu. Yürürken bir kadının sandalyesinin arkasına astığı şalını sıyırdı, yere düşürdü. Üstüne basarak yürüdü, geçti, gitti. Sanki hiçbir şey olmamış gibi... Aydın, şalı kaldırmak ve kadından özür dilemek için piste biraz geç vardı. Sevil, kollarını kaldırıp Aydın'ın kendisini elinden ve belinden tutmasını hazır beklerken, "Çok ayıp bu senin yaptığın. Bir kadın dans pistinde bekletilmez ama!.." diye çıkıştı. Aydın bu yüzden ilk adımını yanlış attı. Ondan sonra da bu yanlışlık sürüp gitti. Ama Sevil aldırmıyordu yanlış atılan adımlara. Bu durum öteki çiftlerden bazılarının kendilerine bakmalarını sağlıyordu. O da ötekilerle birlik gülüyor, işaretleşiyordu. Üstelik böylece kendisinin iyi dans edemediğini de gizlemiş oluyordu. Başkalarıyla kurduğu gizli ve keyifli ilişki sürüp gitti.

Sevil'in birden bu kadar neşeli, böyle hoşgörülü olmasının nedenini hiç düşünmüyordu Aydın. Aklı hep yanlış attığı adım-

larındaydı. İkide bir, çevresindekilerin ayaklarına bastıkça, "Affedersiniz" diyordu.

"Çok kötü dans ediyorum, değil mi?"

"Belimi sıkı tutmuyorsun da ondan" dedi Sevil.

Gözü, iki çift ilerde, mavi ütülü pantolon, beyaz gömlek giymiş, ayağında da beyaz iskarpinleri olan parlak saçlı gençteydi. O genç dans ettiği kıza iyice sarılmıştı. İkisi de güneşten yanmışlardı. Aydın, elini Sevil'in beline biraz değdirince, Sevil, "Yahudi kızıdır o" dedi. "Kim?" "Şu işte. Yahudi'dir. Pis kokar onlar." "Rum" dedi Aydın. "Bir Rum kızı o." "Sen nerden biliyorsun sanki Rum olduğunu?" Aydın, sesinde, çok şey biliyor da, çok şey gizliyormuş gibi bir tınıyla, "Ben Rum kızlarını hemen tanırım" dedi. "Nerden tanırmışsın? Nasıl tanırmışsın?" "Tanırım işte. Biz Galatasaraylılar hemen tanırız onları."

Tango bitmişti. "Teşekkür ederim" dedi Aydın. "Oturacak mıyız?" Sevil'in Aydın'a ilgisi birden artmıştı. "Ya tango çalmazlarsa yeniden? Ben başka dans yapamam." Bir vals başladı o sıra. Sevil hemen Aydın'ı elinden çekti. "Ben valsi severim. Çok severim." İster istemez durdukları yerde Sevil'i döndürmeye başladı. Çok ağır dönüyorlardı. Ama olsun. Bu kez nasılsa ilk adım yanlış atılmamıştı. Üstelik de Aydın'a bir güven gelmişti sanki. "Yalancının birisin sen!" dedi Sevil. Aydın güldü sadece. Bu, Sevil'in gözünde onun ilginçliğini artırdı.

Aydın, pek uzun boylu değildi. Ama alnına düşen kumral saçları, bir çizgi gibi duran çekik gözleri, küçük, yuvarlak çenesinin üstündeki ince yara iziyle hiç de sevimsiz görünmüyordu. Üstelik Galatasaraylı'ydı. Hareketleri inceydi. Bakalım o mavi pantolonlu genç, Aydın kadar Fransızca biliyor muydu? "Şunlar yanımızdan geçerken Fransızca bir şeyler söylesene bana!" "Niçin? Hem ne söyleyeyim?" "Bir şeyler söyle işte. Bakalım anlayacaklar mı?.." "Ne söyleyeceğimi bilmiyorum ki..." "Amaan sen de, geliyorlar, hadi! Söyle bir şey. Seni seviyorum, de işte. Laf olsun diye."

Parlak saçlı gençle dans ettiği kız yanlarına gelmişlerdi. Sevil hemen gözlerini yumdu. Bekledi ve Aydın bir çırpıda, "Je vous

aime" dedi. Sevil hemen Aydın'ı itti. Ondan ayrıldı. Burnunu kıvırdı. Parlak saçlı gence doğru bir omuz silkti: "Ama ben seni sevmiyorum, ne yapalım" dedi; organze giysisinin eteğini hoplatarak masalarına döndü.

Masada çaylar içilmiş, pastalar bitirilmişti. Aydın'ın halası peçetesiyle usulca dudaklarını siliyordu. Kaptan enişte Atılay denizaltımızın Çanakkale Boğazı'nda dalış talimi yaparken nasıl battığını, kırka yakın mürettebatın kurtulmayı beklerken neler yaşamış olduklarını anlatıyordu. Anlattıklarını arada bir Almanca'ya çevirmeye çalışsa da, bu uzun, ayrıntılı bilgiden Alman yenge sıkılmışa benziyordu. Sevil'in mimar amcası, "Kırk denizcimizi kaybetmişiz. Evet, çok acı. Ama dua edelim ki savaşta değiliz" diye konuyu kapattı. Aydın'ın babası ortaya bir teklif attı: "Haftaya yeni açılan İnönü Gezisi'ni görmeye gidelim. Yine böylece, hep birlikte" dedi. "Oturur birer gazoz içeriz. Benim davetlimsiniz. Hepiniz, böylece... Sonra da, eh yolcu yolunda gerek." Güldü, güldü. Yüzü kızardı yine gülerken. Aydın yine terledi: Gazoz ısmarlamayı da davet sayıyor bu, babam...

Sevil'in pisti öyle bırakıp gidişinden ötürü zaten bozulmuştu. Herkesin kendisine baktığını sanmıştı. Az önce kendine duyduğu güven yitmişti. Bir ân önce okulda olmak istiyordu. Babasının bir ân önce ilçeye, işine dönmesini istiyordu ve bu hafta ne yapıp yapıp Beyoğlu'nda bir Rum kızıyla tanışmayı düşünüyordu.

Caz birden coştu. Tilla'da bulunan herkes bir ağızdan, "Tout va très bien, Madame la Marquise" şarkısını söylemeye başladı.

Her Köye Bir Orkestra

Ocak ayının bir pazar günü, hava baharı aratmayacak derecede güzeldir. *Ulus* gazetesi, bu güzel günde "caddeleri ve parkları dolduran güler yüzlü halk"ın fotoğrafını basmıştır. Sevil'in Alman yengesi de ülkesinden gelirken getirdiği buzdolabında kremalı pasta ile bir şişe şampanya soğutmaktadır. Bugün mimar kocayla evliliklerinin üçüncü yılını kutlayacaklar. Tilla'daki danslı günle İnönü Gezisi'ndeki gazozlu gün üstünden birkaç ay geçmiştir.

Mimar amca, Ankara'da açılacak olan Alman Şehir Mimarisi Sergisi'nin hazırlıklarına girişmiştir. Sık sık başkente gidip gelmekte, orada önemli kişilerle tanışmakta... Bu tanışıklıklar mimar amcaya yeni yeni üyelikler, yeni yeni bilirkişilikler, komisyon başkanlıkları sağlamaktadır. başkentteki yöneticiler, bilirkişi ve uzmana duydukları susuzluğu, Avrupa savaşından yakayı kurtarıp yurda dönen okumuşlarla gidermeye çalışmaktadırlar.

Sevil, mimar amcanın evden birkaç günlük ıraklıklarının bitiminde kurulan sofraların, çalınan piyanoların, oynanan kadrillerin güzelliğinden edindiği övünülesi izlenimleri okuluna, arkadaşlarına taşımaktadır. Mimar amcayla Alman yengenin Teşvikiye'deki apartmanları Sevil için artık neredeyse alevler ortasında gerçek bir gül bahçesidir. Akaretler'deki eski ahşap evin siyah demir parmaklıklı, taşlıklı, taşlığında bir yasemin dalı olan alt katı; katın arkasında yanan tuğla fırınının, un, is kokusu içinde Sevil'in Avrupalı giysileri tedirgindir. Daha sık arayamazlar mı sanki kendilerini mimar amcalar? Daha çok paylaşılamaz mı doğum günlü, yılbaşılı, paskalyalı, evlenme yıldönümlü akşamlar? İsa daha sık doğamaz mıydı sanki? On çocukları olamaz mı mimar amcayla Alman yengenin? Yengenin gebeliği en çok Sevil'i mutlu kıldı. Bunu kimseler bilemez! Çocuk doğacak. Onun da doğum günleri olacak. Evdeki fırından sıcak çörekler çıkacak ve dolaplardan kuruyemişler, meyveler, dondurmalar, mumlar, renkli mumlar... Renkli akşamların birkaçına yılda biri

daha eklenecek. Yengesiyle Almancasını da ilerletiyordu. Oraya gelen konuklarla...

O evlenme yıldönümünde, tam da yengesinin gramofona bir Viyana valsi koyduğu sırada ve henüz öteki konuklar beklenirken babası, mimar amcayı tatsız konuşmalarla sıkıyordu: "Varlık Vergisi'ni zamanında ödemeyenlerin başına neler gelecek biliyor musun? Doğru Aşkale'ye!.. Hıh... Mükellefler tarafından hesap defterlerine zarar olarak geçirilen varlıkların hesabı sorulacak... Bununla ilgili kanun layihası Maliye Vekilliği tarafından Yüce Meclis'e sevk edildi bile..." diyordu. Amca, abisinin omzuna vuruyor, "Sana ne?" diyordu, eline bir aperitif kadehi tutuşturuyordu. Ama babası, rakıdan başka bir şey içmeyi bilmiyordu ki... Sevil, babasının yüzünü her geçen gün biraz daha çirkinleşmiş buluyordu. Annesinin kolundaki iki altın bileziği sevmiyordu. Şık günlere giderken giydiği dantelli kombinezonun dantelini elbisesinin yakasından göstermesini de. Yengesinin kristal bardakları masaya dizmesinden yararlanıp, annesini bileziklerini çıkarmaya zorluyor...

Okulundaki kızlardan hiçbiri henüz biranın bile tadını bilmezken o, bu gece üçüncü kez kristal bardağını büyüklerle tokuşturacak. Yengesi de, amcası da şarabın çocuklara kan yaptığını, gelişmeyi sağladığını söylüyorlardı. Neyse ki babası, Alman yengenin her söylediğini saygıyla karşılamasını bilecek kadar uygarlaşma ülküsü taşıyordu. Yine de kim daha yüceltecek bu ülkeyi? Babası mı? Yoksa o uzun, kara çoraplı Nihal mi? Gülerken bile eliyle ağzını kapatan Nihal? Çok ender düşünüyordu bunu. Ama düşünüyordu. Okulun çaylı toplantılarında Sevil, hep önde geliyordu. Müsamerelerde, törenlerde oyunculuk yeteneği gelişiyordu. Ayy!.. Annesi gibi bulaşıkçıbaşı olacak değil ya?.. Toz alır hep. Durmadan halıları silkeler. Durmadan soğan kavurur ve taşlı avluya çamaşır asar. "Bil bakalım Gary Cooper kim?" diye sorar Sevil. Annesi, "Şu iskeledeki saraylıya taktığınız ad mı?" diye sorar. Sevil hem gülmekten kırılır, hem kendi gözünde kendisi büyür. "Bil bakalım Barbara Stanwyck kim?" Durur annesi.

Omuz silker. "*Cihan Hakimi*'nde oynayan artist, akıllı!.." Annesi, "Nerden biliyormuşsun sen?" demeye görsün; Sevil hemen bir omzunu kırar, burnunu kaldırır, sana anlatmak boş, der gibilerden yürür çıkar sokağa. Ardında biraz ürkek, biraz saygılı, biraz da hüzünlü bir kadın bıraktığını bilir. Annesinin kendisine duyduğu saygıyı büyütmek için sanki ya da onun okumamışlığından pişmanlık duygusunu pekiştirmek için, tam da kadının, "Öff, artık çekilmez oldun!" diyeceği bir sırada kemanını alır eline, kollarını gerer, başını yukarı kaldırır, gözlerini kapar ve "Berjöret"yi çalmaya başlar.

"Yenge, annem hiç dinlemez kemanımı. Çok mu kötü çalıyorum yoksa?"

Alman yenge, bir vazoya bir gül koydu. Getirip sofranın ortasına yerleştirdi. Tabakların çiçek desenleriyle aynı renkte, turuncu bir gül. Mumlar da turuncu turuncu yanmaya başlamıştı. Yengesi yeni yeni öğrenmeye başladığı Türkçesiyle, "Oooоğ, ne münasebet libişim! Çok güzel..." dedi. Sevil yine bir omzunu kırıp annesinin önünden geçti inadına. Yengesinin yanağından öptü, "Danke" dedi. Bir dizini kırdı, reverans yaptı. Amcayla yenge güldüler. Anne gülümsedi. Babası, 2.000'den yukarı numarayı taşıyan kupon sahibi olarak geçen ay *İthalat Birliği*'nden aldığı şu sağlam ve zarif elbise kumaşının serbest piyasada asla bulunamayacağını, kendisinin, kupon sırasının gelmiş olmasından ötürü Sümerbank şubesine müracaatla işte üstündeki bu kostümü yaptırabildiğini anlatıyordu. Sevil'in "danke"sini de, diz kırışını da ayırdetmiyordu. Derken yine dünyayı idareye kalkıyor, "Ama canım, anlamıyorum neden Japonlar Cenup-Batı Pasifik Karargâhı'na kafa tutuyorlar sanki? Bunlar Bruno'da, sağ kanatta yenildikten sonra iyice ümitsiz durumda değiller mi artık yani, aaa?.." diyordu. Mimar Amca sakin sakin içkisini yudumluyordu: "Kartımı verdin tabii değil mi Sümerbank'taki İskender Bey'e? İyi. Japonlar mı? Aldırma... Hadi bitir martinini yemekten önce. Şimdi neredeyse gelir konuklar da..."

Konuklar? Öyle ya. Ah, acaba o sevimli çocuk, o Demir de gelecek miydi annesi babasıyla? Hani şu, babası doktor olan Demir. Demir'in babası Almanca'yı ne güzel konuşuyor! Su gibi... Demir de Saint-Joseph'te okuyormuş. Aydın, Galatasaraylı ama hem biraz kısa boylu, hem de güzel giyinmesini bilmiyor.

"Amca, benim de kavalyem olacak mı acaba bu gece?"

Çocuklarını genç yaştan toplum hayatına alıştırmak isteyen Avrupa görmüş ana babalar, onları böyle arada bir gece toplantılarına taşırlar. Babası, Sevil'i nereye taşımak istiyordu acaba? "Ben kızımı esaslı surette okutacağım!" dedi, dedi de, şimdi bir de kızıyor kavalye üstüne soru sorduğu için. Hemen sözü değiştiriyor: "Almanlar ne güzel oturtmuşlar *Beyaz Kitap*'a karşı! Şunu okudun, değil mi?"

Öff bu babası! Ne ilgisiz şeylerden söz ediyor.

O, yeni kostümünün cebinden dörde katlanmış bir gazete parçası çıkarıyordu. Ağzı köpürerek bunu kardeşine uzatıyordu. Annesi kar beyaz perdelere bakıyor. Maun eşyalara. Antika lambalara. Gümüşlere.

"Bak işte, senin Almanlar *Beyaz Kitap*'a, gerçeğe aykırı ve harbin asıl müsebbibi Roosevelt'in kötü bir methiyesi diyorlar."

Sevil'in aklında böyle bir tümce kalmıştır. Mimar amcasının bu sözlere katıldığı da. Ama o geceden en etkili izlenimi, bütün babaların, amca ve dayıların, hatta zaman zaman yenge ve annelerin, teyzelerin Trenton adındaki Amerikan kruvazörünün 1939'da Columbia adındaki Alman yolcu vapurunu İngiliz gemileri yetişinceye dek izleyip izlemediği üstünde bir türlü anlaşamamalarıdır. Konuşma çok uzun sürmüştü çünkü. Tartışma yemekten sonra, tam da Sevil'in piyanodaki yengesine kemanıyla katılacağı ve Demir'in gözüne gireceği bir sırada patlak vermişti. Ne olurdu, ne olurdu sanki o denli çok konuşmasalardı! Sonunda işte, mumların aydınlattığı pasta da şarkısız, törensiz kesilmişti. Demir, bir koltukta uyumuştu.

Keman hocası her zaman, "Şimdi başkentimizde bir orkestra var. Ama ne zaman ki her vilayetimizde bir orkestramız olur, işte

o zaman Batı uygarlığına erişiriz" derdi. "Her vilayete bir orkestra. Yani, altmış üç vilayetimize en azından birer orkestra!.."

Kıvırcık, bol saçlı, uzun burunlu, boynuna hep benekli bir eşarp bağlayan, yazları beyaz pantolon giyen ünlü bir kişiydi keman hocası. Herkese ders vermiyordu. Alman yengesiyle dostlukları hatırına Sevil'e ders vermeyi kabul etmiş, Sevil de böylece o sıska matmazelden kurtulmuştu. Babası, bir ücret de ödemiyordu bu keman hocasına. Acaba amcası ödüyor muydu, yoksa salt bir zamanlar Berlin'de başlayan dostlukları uğruna mı?..

"Anlıyorsun değil mi kızım? Her vilayetimize, hatta her köyümüze bir orkestra! İşte o zaman biz Yüce Atamızın..."

Ne zaman Atatürk'ü ansa, ağlardı. Ağladığını göstermek istemez, elleriyle bol, kıvırcık saçlarını sıvazlayarak içini çekerdi. O zaman Sevil, onun ellerine sarılır, "Hocam, hocam, yapmayın! Ben de ağlarım sonra" derdi. Keman hocası, hemen onu bağrına bastırır, artık kendini hıçkırıklarını tutmaya zorlamadan mırıldanırdı: "İşte tek umudumuz sizlersiniz!" Eli, Sevil'in körpe kolunu usul usul okşardı.

Sevil de kendisine asıl güveni ilk böyle öğrendi. Keman hocasını çok iyi anlıyordu. Cebir, geometri, tarih... Sevmiyor bu dersleri. Keman hocası ince ve haklı. Demir, elinde Madame la Comtesse de Ségure'ün *Masallar*'ı, bir koltukta uyuklamakta. Sevil, birden keman hocasını özledi. Ders günü daha ta çarşambaya. Biraz zayıflasa parmakları daha bir incelir. Keman hocası da belki daha bir beğenir keman tutuşunu.

"Bir Alman gemisi bunun üstüne batırmadı mı kendini? Sorarım size?"

"Almanları böyle savunamazsınız!"

Babasının sorusuna bu gece ilk defa gördüğü, her şeyi, yüzü bile beyaz, çok açık sarı saçlı gençten bir adam böyle karşı duruyordu: "Hitler, insanlığın celladıdır. İşte bu! Amerika Beyaz Kitap'ında yerden göğe kadar haklıdır."

İthalatçı bir bey atılıyordu: "Aman efendim, ne kolay bunu söylemek! Benim elimde resmi vesikalar var. 15 Haziran 1940'ta

Ruzvelt, Fransız Başvekil Reyno'ya çektiği telgrafta, Fransa Almanya'ya karşı direnmekte devam ederse Amerikan yardımını beş misli artıracağını bildirmiştir. Bundan haberiniz yok mu sizin?"

Her şeyiyle beyaz adam, "Amerika'nın sulhperverliğini bundan iyi ne gösterebilir?" diye gülüyor. Mimar amca atılıyor: "Karışmak istemem, fakat şunu da unutmamalıyız ki, yine 1940'ta Ruzvelt, Yunanlılara yardım edeceğini bildirmişti. İtalya ile yaptıkları savaşta yani. Yugoslavya'yı savaşa girmeye zorlamak içinse, oraya Albay Donovan'ı göndermedi mi? 1941'de mihver devletlerine karşı dayanmasını Prens Pol'a kim tavsiye etti?"

Babası hemen amcayı destekliyor: "Bir Kanada esir kampından kaçan iki Alman subayını İngilizlere kim teslim etti? Hem de bağlı olarak? Amerika, değil mi?"

İthalatçı Bey, "Alman gemilerini kim tevkif ve müsadere ettirdi? Kim bunların mürettebatını zincire vurup dağ haydutlarıyla aynı yere tıktı?" diye haykırdı.

Demir'in babası susuyordu. Her şeyi beyaz adam gitgide yalnız kalıyordu: "Bunlar oyunun kaidesidir. Amerika sulh istiyor."

"Sulh! O, Almanların Avrupa hâkimi olmasını kıskanıyor. Geçen nisanda Amerika Bahriye Nazırı'nın beyanatını hatırlayın: Alman harp gemilerinin bulundukları yeri haber vermek için bir Amerikan devriye servisi kurulmuştur, demişti. Ve bu servis kurulmuştur. Bu mudur sulhperverlik? Dün gibi hatırlarım. 14 Haziran'da da Ruzvelt, mihver devletlerinin Amerika'daki alacaklarını bloke etmiştir, yaa..."

Mimar amca gülümseyerek Demir'in babasına dönüyor: "Sen hiç konuşmuyorsun, Doktor?" diyor. Demir'in doktor babası yorgun görünüyor. Kadehinde buğulanan şampanyadan bir yudum alıyor ve "İşin içinde Ruslar olmasaydı karar vermek zorlaşırdı" diyor.

Tepeden tırnağa beyaz adam kimdi acaba? Sevil'in belleğinde bir ad kalmamıştır. Ama onun, üstü kırmızı şekerden güllerle süslü kremalı pastayı iştahla yediğini anımsıyor. Beyaz adam,

kolalı bir peçeteye ağzını siliyor ve taşbebeklerin cam gözlerini andıran parlak mavi gözleriyle açık açık bakıyor çevresine: "Ruslar, evet. Fakat Stalingrad'daki Almanların büyük bir kısmının yok edildiğini, Alman askerlerinin artık belki de son süratle çekilmek mecburiyetinde kalacaklarını da unutmayalım. Kimbilir, belki de artık yeni bir politika izlememiz gerekecek... Yeni bir tarafsızlık." Demir'in babasının can sıkıntısıyla başını çevirdiğini görüyor. Gülerek mimar amcaya, "Karınızın yemekleri gerçekten nefisti. Kremalı pasta da..." diyor. Sonra, "Hazır oradan evlenmişken, neden Hitler'in yanında kalmadınız şaşıyorum size!" diye ekliyor. Amcası da gülüyor: "Hitler'in daha iyi aşçıları var" diye karşılık veriyor. O, en gergin durumların içine kahkaha saçmasını bilen amcası. Hemen uzanıyor ardından işte; karısının al al yanaklarından öpüyor. Alman yenge, konuşulanları pek iyi izleyemiyor. Bu öpüşün bir yıldönümü öpüşü olduğunu sanıyor. Boşalan kadehlere yeniden şampanya koyuyor, "Lili Marlen"i söylemeye başlıyor. İşin tuhafı, o tepeden tırnağa beyaz adam da söylüyor şarkıyı Alman yengeyle birlikte. Ah, şimdi Demir, Comtesse de Ségure'ü okurken uyuyakalmasaydı, belki de bu kavgada kimin haklı, kimin haksız olduğunu birlikte çözebilirlerdi. Ama bakalım gerçek bir kavga mıydı bu? Babası neden birden suspus olmuştu öyle? O *Beyaz Kitap*'ı ortaya atan babası değil miydi peki? Ya üstündeki? Üstündeki bir İngiliz kumaşı değil miydi? Bu gece ilk kez bir İngiliz kumaşı giymiyor muydu? Hem de Hitler'i savunan mimar amca sayesinde?

Kimi tutmak gerek peki?

Sofradan kalkılınca Alman yengesi Sevil'in eline kemanı verdi. Kendisi de piyanoya geçti. Sevil içinden, "Her köye bir orkestra, her köye bir orkestra!" diye diye kemanın yayına hırsla asıldı. Şu günler bildiği, anladığı tek doğru bu. Acaba keman hocası şimdi nerde? Ne yapıyor? Sevil'i düşünüyor mu? İnanıyor mu gerçekten Sevil'e? Ah, koskocaman yaşında masal okuyup da uyuyakalan bir oğlandan ve bütün bu anlaşılmaz tartışmalarla geceyi karartan büyüklerden ne kadar başkaydı o!..

Dar Kapı

Ertürk, Bursa Askeri Lisesi'nde sert adımlarla yürümeyi, sert bakmayı ve sert yataklarda yatmayı öğrendi. Saçını her hafta tıraş ettirmeyi, öğrenci üniformasının şapkasını yana eğik değil de, siperliği kaşlarının tam koşutunda giymeyi. Kız adı anmamayı, ağlamamayı, anasına değil de babasına mektup yazması gerektiğini...

Tatillerde ilçeye döndükçe, "Aslan oğlum" diyor büyükler. Sırtını Ertürk'e yaraşır biçimde sıvazlıyorlar: Küt kütleyerek. Kız kardeşlerinin hiçbir şeye hiçbir nedenle gülmelerine izin vermiyor. Babası Emin Efendi'nin Yemen anılarını sabırla dinliyor ve abisi Remzi'nin anasız oğluna sofada yat-kalk talimi yaptırıyor.

Bursa'da cumartesi akşamüstleri iki arkadaşıyla kolkola girip Cumhuriyet Caddesi'nde bir aşağı bir yukarı gidip geliyorlar. Sinemanın resimlerine bakıyorlar. Sonra yüz paralık kabak çekirdeği alıp anıtın altında çekirdeklerini çitliyorlar. Almanya'da on altı ile altmış beş yaş arasındaki bütün erkeklerin on yedi ile kırk beş yaş arasındaki bütün kadınların silah altına alındığını konuşuyorlar ve silaha sarılma sırasının kendilerine de gelmesi için neredeyse gül bahçelerinden çıkmayı diliyorlar. Ama bunu birbirlerine açıklamıyorlar. On altı yaşında birer erkek olmanın sorumluluğunu, gittikleri her yerde sessiz dolaştırıyorlar.

Ertürk, yalnız kaldığı bir cumartesi akşamüstü, caddede dolaşırken kitapçı tezgâhında *Dar Kapı* adlı bir kitap gördü. Cebindeki paraları saydı. Sinemaya girse, kitaba yetmeyecek. Kitaba verse, sinemaya giremeyecek; Tyrone Power'la Betty Grable'ın oynadıkları *Kahramanlar Filosu*'nu göremeyecek. Betty'nin iç gıcıklayıcı bir sesle Türkçe olarak, "Sizinle tanıştığımıza memnun oldum, yüzbaşım" dediğini duyamayacak. Bir sinemanın kapısına yürüyor, resimlere bakıyor, bir kitapçı tezgâhına yanaşıyor. Önünde yapayalnız geçirilecek bir buçuk gün var. Sinemaya girse, iki saat içinde her şey tükenecek. *Kahramanlar Filosu*'nun yüzbaşısı

da henüz kendisi olamayacak üstelik. Adını çok esrarengiz bulduğu *Dar Kapı*, ona çocukluğunda dinlediği *Kırk Haramiler* masalını anımsatıyor. Bursa'ya sicim gibi bir yağmur düşüyor. Ertürk nerdeyse ana kucağı özlüyor. Bir masal. Sonunda *Dar Kapı*'yı almaya karar verdi. Ders kitapları dışında ilk kez kendinin olan bir kitabı vardı şimdi. İlk kez kendi kendine almaya karar verdiği bir şey. İstediği kadar okuyabileceği bir kitap.

Liseye döndü. Yağmur devam ediyordu. İçeri girdi. Yatakhaneye kapanmak istedi. Kilitliydi. Aşağı, yemekhaneye indi. Ancak bir yabancı için rahatsız edici olan bulaşık suyu kokusu içinde bir köşeye oturdu. Kitabı okumaya koyuldu. Kim yazmıştı bu kitabı? Nereliydi bunu yazan? André Gide diye bir ad okudu. Ama bu ad ona pek bir şey söylemedi. Okuyor, okuyor; kitaba adını veren esrarengiz dar kapı ne zaman söz konusu olacak, diye sayfaları çabuk çabuk tüketiyordu. Aslında hiç de umduğu gibi bulmuyordu okuduklarını. Hiç kimse, "Açıl susam, açıl!" diye bağırmıyordu. Her şey bir bulanıklık içindeydi. Dar kapı ise bir türlü görünmüyordu.

Bir ara omuzbaşından bir el uzandı. Kitabı Ertürk'ün elinden çekip aldı. Ertürk şaşkın baktı: Nöbetçi subay!

Ondan sonra bitmez tükenmez günler. Bir sürü sert bakışlı yüzler, gözler. Ardı arkası hiç kesilmeyecekmiş gibi gelen sorular, sorular... Milliyetçi bir öğrenci olarak yetiştirilmeye çalışıldığın bu okulda *Dar Kapı*'yı okumakla ahlakdışı hareket ettiğini biliyor musun? Övündüğümüz Türk gençliğine kara bir leke sürdüğünün farkında mısın?

Bursa Askeri Lisesi'nde Ertürk o günler çok ürktü. Çok gözyaşı döktü. Bilmeden vatana nasıl ihanet edilebileceğini öğrendi sonunda. Bazı geceler, sert yatağında, ilçeye bir vatan haini, daha kötüsü bir ahlak düşkünü olarak dönmektense ölmeyi düşündü. Yemekhanede, yanına kimselerin oturmamasını, hela kapılarına "İbne Ertürk" diye yazılmasını içi yırtıla yırtıla gördü. Disiplin Kurulu'nun kararı geciktikçe gecikti. Bu arada Ertürk, on yedi yaşına bastı. On yedi yaşında, bir yatılı okulda, insanın kendini

ne gibi yollarla öldürebileceğini denedi ve askeri bir yatılı okulda asla öldüremeyeceğini öğrendi.

Ertürk, bu ilk suçundan ötürü bağışlanınca, bir daha bilmeden suç işlememeyi de öğrendi. "Oku!" diye verdiklerinden gayri hiçbir şey okumamayı, "Düşün!" dedikleri dışında hiçbir şey düşünmemeyi...

Tehlike vaktinde önlenmişti işte.

Bursa Askeri Lisesi'nin en "itaatkâr" bir öğrencisi olarak daha sonraki günler ve yıllarda da büyüklerine sonsuz *gururlar* verdi.

İç Rahatlığı

Hükümetimiz, halka otuz milyon kilo çeşitli tohumluk dağıttığını bildirmiştir. Dar gelirli ve yoksul yurttaşlara da, daha önce verilen ucuz ekmek karnelerini gösterdikleri takdirde, nüfus başına her ay üç yüz gram ucuz şeker verileceğini. Tuz satışı dağıtımını *Ankara İnhisarlar Başmüdürlüğü* üstüne almıştır. Tüccarların tuz naklinde güçlüklerle karşılaştıkları göz önünde tutulmuştur. Seçimler yaklaşmıştır.

Varlık Vergisi'ni hiç ödememiş olanlardan ilk ağızda on bin kişinin Kars-Sivas yol yapımında çalışması için hazırlıkların tamamlandığı, yüz bin kişi için de ayrıca hazırlık yapıldığı bildirilmiştir.

Dündar Öğretmen bunları gecikmeli gelen *Ulus* gazetelerinden öğreniyordu. O kadar çok *Ulus* okumuştu ki artık, kömür alabilmek için yarım teneke gazyağını komşusuna satan Zeynel'i gururla yeni savcıya teslim etmişti.

O günler, Dışişleri Bakanlığı'ndan daha da büyük bir telaş içindeydi. Şubatın ilk günü İngiliz Başvekili Churchill'in Milli Şef tarafından Adana'da kabul buyurulduklarını yine gazeteden öğrenmişti. Okulda haritanın başına geçmiş ve yeni öğrencilerine orada Adana'nın yerini göstermişti. Onlara Adana'nın nüfusunu, yer ölçümünü, denizden yüksekliğini, burada yetişen ürünleri ve buradan denize dökülen nehirleri anlatmıştı. Geceleri odasında *Adana'nın Yolları Taştan* adlı bir okul oyunu yazmaya başlamıştı. 23 Nisan'da çocuklara bunu temsil ettirmeyi kuruyordu. Mahfelde Adana Konferansı üstüne uzun yorumlara girişiyor, "Churchill'in kabul buyurulması" sözünden Milli Şef'in ona pek yüz vermediği, İngilizlere hiç mi hiç ihtiyacımız olmadığı sonucunu çıkarıyordu. Arkamızda "muzaffer Alman" varken, İngilize mi kalmıştık sanki? O İngiliz ki, Kurtuluş Savaşı'ndan önce cennet ülkemizin pay edilmesi planlarını kuruyor, hatta bu planların *yapılmasında* önde gidiyordu. Hayır, Churchill (*Ulus* gibi o da bu adı Çürçil diye söylüyordu) Adana'ya gelse de, gelmese de, boş. Bizim onunla kuracak planımız yok.

Mahfelden çıkınca, dar gelirli bir vatandaş olarak, *Emin Efendi ve Şürekâsı* Remzi'nin dükkânına uğruyor; tuzunu, üç yüz gram yerine beş yüz gram şekerini kolunun altına sıkıştırıyor, o hafta başarılı olan öğrencilerine dağıtmak üzere de beş altı kadar renkli halka şekeri alıyor, bunları kısa, bol paçalı pantolonun cebine koyuyordu. Öğrencilerini ileri, ülkücü yetiştirmek için elinden geleni yapmış, merkezden gönderilen buyrukları, Başöğretmen'e yalvara yakara da olsa, bazan iki paket Reji sigarası karşılığında da olsa, harfi harfine uygulamıştır.

İçi rahattır Dündar Öğretmen'in. Modaya uygun dar paçalı bir pantolon yaptırabilse, başkente gitmeyi, yetiştirdiği öğrencilere serptiği tohumların nasıl yavaş yavaş filiz verip yeşermeye başladığını da görebilmeyi dilemektedir.

İçi rahattır Dündar Öğretmen'in. *Büyüklerimizin*, şimdi daha üst sınıflarda ve okullarda olan çocuklarını yanlış yollara saptırmayacaklarından, onları gözü gibi sakınacaklarından emindir. *Ulus* gazetesi yoluyla, bakanlığın yeni eğitim planlarını ilgiyle ve beğeniyle izlemektedir.

İçi rahattır Dündar Öğretmen'in. Ancak, ite kaka Köy Enstitüsü'ne soktuğu ve şimdi ordan mezun olan erkek kardeşinin son aylardaki konuşmaları, tutumu, içine kurt düşürmektedir. Hasanoğlan'a eğitmen çıktığından buyana *büyüklerimizi* beğenmez olmuştur. Onları, İstanbul'daki büyük çivi ve lokomotif yolsuzluğu yapanlarla bir saymakta, ortak görmektedir. Kardeşi yüzünden kendi günaha girmişçesine, bir yemini bozmuşçasına içi ıpıldamaktadır Dündar Öğretmen'in. Yetiştirdiği öğrencilerinin gözünde kendisi nasıl yemez, içmez, uyumaz, helaya gitmez biriyse, *büyüklerimiz* de öyle insanüstü varlıklardır Dündar Öğretmen için. Hem de hepsi. Hiç ayırdedilmeksizin.

Son kez, bir yaz tatilinde kardeşi nihayet yanına geldiğinde neler ummuştu! Oysa kardeşi onu iyice öfkelendirdi. "Nedir Türkiyemiz? Hangi boyadandır? Almancı mı, İngilizci mi? Hangi siyasi politikayı izlemekte? Hangi rejimi gütmekte? Bugün belli bir rotası olmayan ülkelerin kendileri de yoktur!" demesin mi? Tepesi

attı artık, "Haltetmişsin!" dedi. "Türk yok ha? Türk ne demek sen biliyor musun? Kanın mı bulandı yoksa senin? Politikamız bellidir. Rejimimiz bellidir. Sulhçüyüz biz. Ağzının altındaki bakla oysa, çıkar. Tamam mı? Biz ne sağız, ne soluz oğlum. Biz ileriyiz! İleri! Ancak kafasında dünden hiçbir şey bulunmayan, ama asıl, asıl bugünün huzurundaki değeri bilmeyen ve yarının müspet hayali içlerine yerleşmemiş milletler, fırtınaya tutulmuş bir kayık gibi bir sola, bir sağa yalpa vururlar. Biz çok şükür o zavallı ülkelerden değiliz." Bu sözleri bir yerlerde okumuştu. Nerde okumuştu acaba? Anımsayamadı. Ama iyi oturtmuştu işte. Ardından da, "Alevler ortasında bir gül bahçesindeyiz biz. Değerini bil!" diye yapıştırınca kardeşi mosmor olmuştu. "Aklın ermiyor. Neyi nasıl değerlendireceğini bilmiyorsun. Yarın, bir hayal, bir düş değildir önce. Yarın, müspet bir şeydir. Üstelik ben bugün hiç de senin gibi huzurlu değilim. Gül bahçesinin dikenleri yürümeme engel oluyor ve çok dikenli bir bahçe bu." Böyle dedi kardeşi. Gelmiyor artık kendisini görmeye. Kimbilir, belki de utanmıştır nankörlüğünden. Değerbilmezliğinden. Dar paçalı bir pantolonu olsa şimdi, ilk fırsatta başkente gidecek. Oradan Hasanoğlan'a. Yine de boş bırakmamalı başını. Çocuktur. Gençtir. O da bir gün doğru yolu bulur. *"Büyüklerimiz ne yaparsa iyidir. Görevini bil. Onu yap. Başka şey sana düşmez. Bu dünyada herkesin bir işi var."* Böyle yazdı son mektubunda. Karşılık alamadı. Karşılık gelmedikçe kara kara düşündü: Yoksa, kendi yetiştirdikleri de mi bozuldular? İstanbul'larda, başkentlerde, Bursa'larda? Yok canım. Neden bozulsunlar? Büyüklerimizin eğitim planı ortadadır. Ve *Ulus* gazetesinde. Yeniden içi rahatladı Dündar Öğretmen'in.

İçi rahattır artık: Bir Hasanoğlan'la huzurumuz bozulsa ohoo!..

Merkezden son istediği araç ve gereçler gelmemiştir. Böyle uygun görmüştür büyüklerimiz.

Son müsamerede, eskiyen Türk bayrağının yerine yenisini kendi cebinden diktirmiştir. O ay karnesiyle az şeker alabilmiştir. Dersini iyi çalışmış öğrencilerine de pembe beyaz renkli halka şekeri dağıtamamıştır.

Okulun bahçesine bir Atatürk büstü dikme emeli, ödenek geciktikçe suya düşmektedir. Büyüklerimiz şimdi, Avrupa'daki kızgın savaşın alevleri bu güzel yurdu da sarmasın diye uykusuz geceler geçirmekteyken, büst işine vakit ayıramamaktadırlar. (Doğruya doğru, eğriye eğri.)

Beklemek en iyisi.

Dündar Öğretmen beklemeye koyuldu.

Mahfelde altmışaltı oynamakta ve beklemektedir inançla...

Bir gün dar paçalı bir pantolonu da olacak ve başkente gidecek. Artık köye hiç dönmek istemeyen, başkente gittiğinden daha sağlıksız, daha üstbaşsız olan, çünkü daha okumak, ilerlemek isteyen Ali'yi görecek. "Aferin oğlana!" diyor içinden. "Anasına da, emmisine de çekti resti. Kentli olmayı aklına koydu bir kez. Kentli olacak Ali!" Bundan gizli bir gurur duyuyor ve mahfelde politika konuşup, kâğıt oynayarak bekliyor.

İlçede pazar kurulduğu günler Ali'nin anasını görüyor. Kadın oturmakta ise, ona arkasını dönüyor, damalı örtüsünü iyice yüzüne sarıyor. Yanında eşeğiyle yürümekte ise, yolunu değiştiriyor. "Cahilliğinden" diyor Dündar Öğretmen; açık çuvallarda satılan leblebi üzümden birer avuç satın alıyor. Kuru üzümle leblebiyi karıştırıp cebine koyuyor ve içi rahat, posta otobüsünü bekliyor. Postadan çıkan *Ulus* gazetelerini alıyor. Gazetelerde takdir ve taltif edilen idare amirleriyle öğretmenlerin adlarını okuyor ve "Bir gün bana da, eh ilçede görevini en iyisinden yaptın. Öğrencilerin için, ilçenin uyanması için canından can kattın. Herkesle iyi geçindin. Hiçbir eğrin büğrün görülmedi. Çapkınlığın duyulmadı. Kimsenin karısına, kızına göz koymadın. Bağrına taş bastın. Artık seni şuranın başöğretmenliğine, şuranın maarif müdürlüğüne atıyoruz. Bu da işte takdirnamen" diyecekleri günü bekliyor. Bu günün ergeç geleceğine inanıyor. Takdirname hele, mutlak gelecektir.

İçi rahattır Dündar Öğretmen'in.

Leblebisini yiyerek şosede gezintiye çıkıyor. İlçeye yeni atanan Malmüdürü'nün yetişkin kızına Bay Şakir'i ve karısını görücü çıkarmayı kuruyor. Kendisi gibi ülkücü bir öğretmene Malmüdürü de kızını vermezse, Dündar Öğretmen bu Malmüdürü'nün vatanseverliğinden kuşkuya düşecektir. Ama Malmüdürü vatansever görünüyor. Ulusal bayramlarda evinin penceresine ay-yıldızlı bayrağı astırıyor. Bu yüzden içi rahattır Dündar Öğretmen'in. Şakir Ağa'nın mağazalarının bitişiğindeki kahveye oturuyor, tavla oynuyor. Uzaktan Ali'nin emmisini görüyor. Emmi, ona bakıp bakıp yere tükürüyor. Dündar Öğretmen görmemezliğe geliyor. "Bir gün değerimiz anlaşılır. Çocuğu da kendilerine benzeteceklerdi, o cin gibi çocuğu" diye düşünüyor. Çevresindekilere de söylüyor bunu. Onaylatıyor kendini. "Doğru, değil mi?" diye soruyor. "Doğru, doğru" diyor Macuncu Zühtü.

Dündar Öğretmen akşamüstleri bentlerde küçük memurlarla kuzu çevirmeye ve rakı içmeye gidiyor. Gece ayışığında evine dönünce, "Kırk yılda bir. Bu da bizim hakkımız değil mi? Aziz Atam da içermiş, ne olacak?" diyor kendi kendine.

İçi rahatlıyor.

Yatağına uzanıyor. Hemen de uyuyor.

Masanın üstünde, bir gaz lambası altındaki *Ülkü Ateşi* adlı okul oyunu yarım kalmıştır.

Ali, bayram harçlığıyla ilk kez bir lokantaya gitmeseydi şimdi oteli bırakmış, bir tamir atelyesinde işe başlamış olacaktı. Fakat o lokantaya gittikten sonra, ertesi gün atelyedeki ustaya uğradı. "Kusura bakmayın usta. Ben işe gelemeyeceğim. Aklıma koydum. Ne yapıp yapıp okuyacağım daha. Her şeyi öğreneceğim!" dedi. Usta, elindeki işten başını kaldırmadan kısa bir karşılık verdi: "Oku bakalım, nasıl okuyacaksan."

Ali, ustanın yanından biraz öfkeli, biraz utanarak çıktı. Okumanın değerini ne bilsin bir elektrik tamircisi! Erimiş kurşunlar, alüminyum telleri ve kablolar arasında vaktini öldürüyor. Oysa dün gece lokantada tanıdıkları; ne çok şey biliyor onlar. Ne çok şiir, ne çok roman adı. Bütün şiirleri ezbere okuyorlar. "Bahçesinde ebruli hanımeliler açan" diyorlar. "Çıkıyor kayık, iniyor kayık..." diyorlar. Bir kısmı memur. Bir kısmı işsiz. Memur olanlar, işsiz olanlara şarap ısmarlıyorlar. Ama ister memur olsunlar, ister bir memur olabilecek bilgiye sahipken işsiz gezsinler; ne önemi var? Ömründe hiç rastlamadığı ölçüde yürekliydi bu insanlar. Savaş üstüne, eğitim üstüne, sanat üstüne, ülkemiz ve yöneticilerimiz üstüne çok değişik, çok da haklıya benzer düşünceler söylüyorlardı. Her şeye rahatça dil uzatabiliyorlardı. Ağızlarından bal damlıyor. Her dakika gülünçlü bir söz fırlatıyorlar ortalığa. Kimse kimsenin altında kalmıyor. Biri ötekine küfürler yağdırıyor. Sonra gidip omzunda ağlıyor onun. "Biz böyle mi olacaktık?" diyor.

Posta Caddesi üstündeki lokantaya öyle, bir rastlantı sonucu girivermişti. Gözünü korkutacak derecede zenginlik ya da kendisine bir bayram armağanı olamayacak kadar da aşevi görünümü taşımayan bir yer. Üstelik camın dışından içerisini görebiliyordu. Yarıya çekilmiş kirli tül perdelerin ardından seçtiği yüzler, sık rastlanan yüzlere benzemiyordu. Bu yüzlerde bir başkalık vardı. Bu insanların giysileri özenli dese değil, özensiz dese değil. Kravatı çözülmüş yakalar, koyu renkli, dirsek yamalı

kazaklar, basbayağı eski, ama bir zamanlar iyi dikilmiş olduğu belli ceketler, özenle özensizliği birleştirivermişti sanki. İçeri her girene merhaba deniyordu. Hatta sarılıp öpüşülüyordu. Belki de Ali'yi bu yüreklendirmiştir. Çerçeveleri griye boyanmış, ama bir zamanlar belki de mavi yağlıboya olan kapıyı çekinerek itti. İçeri girdi. Burnunu alışık olmadığı bir koku, gözlerini bir dumanlı hava doldurdu. Ama bunları düşünmesinin olanağı yoktu henüz. Birkaç göz kendisine ummadığı biçimde yabancı baktı. Ummadığı biçimde kuşkulu. Kuşku... Neden peki?

Yine de içerdekiler çok bilgili, çok gün görmüş geçirmiş kişilerdi işte. Ali'nin ne olup olmadığını hemen anladılar. Ne olduğunu biliyordu Ali. Ama ne olabilirdi ki? Onu bilmiyordu. Bu küçücük lokanta başlangıçta ona Halkevi'ne giriş gibi ulaşılmaz, yanına yaklaşılmaz, yaklaşılsa kendisini hemen kapı dışarı edebilirmiş farklılıkta görünmüştü. Ürkekliğinden sıyrılana dek içeri girdiğinden pişmanlık duydu. En göze çarpmaz sandığı bir köşede, üstü beyaz muşambalı bir masaya ilişti. Bir masa. Üstelik muşamba örtülü. Bu yaptığı, hovardaca bir işti doğrusu. Bu bayram armağanı. Cebinde üç lira otuz beş kuruş. Ya yetmeyiverirse sıcak bir kap yemeğe? Bir tas çorbaya?.. Başka masalar beyaz örtülüydü. İyi ki onlardan birine oturmadı. Belki de hiç ödeyemezdi o zaman...

Akşam ilerledikçe lokantanın yükü artıyordu. Saat yediye ulaşıyordu.

Ali, ertesi sabah otelin merdivenlerini süpürürken süpürgeyi yere fırlattı:

"Vay be! Güçlü olan güçsüzü ezecekmiş! Ezilmeyeceğim işte!"

Geceden kalan her şey; bütün şiirler, bütün konuşmalar, bütün davranışlar, lokantanın o dumanlı havası, birasına katılmış, kendisine ısmarlanan o ilk votka, o akıllı şakalar, o abiler, başkentte gördüğü bu ilk yakınlık, o öfkeler, o gözyaşları birinden ötekine aktarılan; birinden ötekine geçen, hemen geçen kahkahalar, sövmeler hatta, hatta adam yerine konuluşu kendisinin, yanağından

öpülüşü toplandı toplandı, Ali'nin kafasında böyle bir tümce oldu.

Molla Kâtip, otelin girişindeki eski tahta masanın ardından fırladı. Camlı ara kapıyı şangırtıyla açıp gözlerini belerterek, "Ne homurdanıyorsun yine? Seni burda zorla tutan yok, deyyus!" dedi.

Ali karşılık vermedi. Kendisini dört yıldır tanımış olan bu adamı, akşam ilk kez rastlaşıp tanıştığı kimselerin davranışlarıyla kıyasladı. Molla Kâtip'e iğrentiyle baktı. Bu, ona yetti. Böyle bir bakış fırlatabilmek. Gerisini umursamadı bile. Süpürgeyi, artık bir süpürge olduğunu unutup, yeniden eline aldı. Merdivenleri toz kaldıra kaldıra süpürmeye başladı.

Molla Kâtip'in namaz zamanı. Aptesini almış. Kolları sıvalı. "Niye durmamış hâlâ bu dürzü namaza?" Dinle artık:

"Ulan o ne süpürüş öyle? Mektep mektep o da bitti. Sanki kaymakam olacak! Bi bok olamadın işte. Olamazsın da. Gönül yok sende adam olmaya. Ye iç, yat kalk. Oh beyim! Sineman, kız peşi kovalaman, lokantan, işretin hiç eksik değil. Ben çatımın altında işretli adam barındırmam. Bunu böyle bil işte! Bizimki can değil mi, alık? Sabahtan gece yarısına şurda kavun küfesi gibi müşteri bekliyorum. Her gelenin ağzının kokusunu çekiyorum. Şu da imanıma aykırı adamdır, demeye hakkım olmuyor. Şu anacaddeye bile kaç kere çıktık sanırsın? Gördüğüm gökyüzü bu kapının üstündeki gökyüzü işte. O da donumun yaması kadar bir şey. Bunu bildin mi sen? Vay beyim! Şuna bak! Keyfi küreği yerinde. Sıra bir merdiven süpürmeye geldi mi, homur da homur... Aah, ah! Şakir'in yerinde ben olacaktım ki!.. Sözümona seni okuttum deyip, ilçeye şişinecek. Şuna da yaranacak, buna da. Okudun da ne oldun? Bulduğun eli yüzü düzgün bi işi bile beğenmez oldun. Meslekse meslek. Kötü müydü şurdaki kaynakçı? (Daha elektrik tamir atelyesinden haberi yok Molla'nın.) Öyle ya. Irahat burası. Ekmek elden su bilmem ne... Gadrini bilip de ona göre dursa ya durduğu yerde. Durmaz ıhh... Dedim ya, Şakir'in yerinde olsam, çekerim seni hemen ilçedeki koza, pirinç mağazalarıma. Basarım ümüğüne. Ben okuttum mu, okutmadım mı, deyip eşşek sudan

gelene çalıştırırım. Hem ne çalıştırmak ki, bak bi gör... Çüş len, çüş! Üstüme üstüme süpürme, deyyus!"

"Çekil sen de be!"

Bayram üstü Molla Kâtip'in Şakir Ağa'ya yolladığı pazenleri, kaputbezlerini otobüslerin oraya taşıdı. Çuval çuval. Denk denk. Mal kaçırıyorlar keratalar! Bütün fakir fukaranın pamuklu karnelerini ellerinden almışlar. Sergievi'ndeki dokuma satışında da bir adam uydurmuşlar; arşınlatıp arşınlatıp basmaları, kaputbezlerini, nazillileri, tülbentlikleri hadi babam el altından Şakir Ağa'nın mağazasına. Hoş, büyük savaş zenginlerinin yanında bunların yaptığı ne ki? Devede kulak.

"İstanbul'da daha dağıtım komisyonlarında olup bitiyor her iş. Asıl o ithal mallarında. Kalayda, demirde, ayakkabı çivisinde, köselede, kahvede, çengelliiğnede... Asıl vurgun böyle vuruluyor. Ondan sonra da kırk paralık kürdanı kırk bir paraya sattın diye hadi babam garip vatandaş içeri!"

Akşam, lokantadaki öfkeli abilerden biri böyle diyordu. Bunları duydukça Ali'nin yerin dibine geçesi geliyordu. Otobüse taşıdığı malların hesabı hemen oracıkta sorulacak sanıyordu. Karşısına dargın gözlerle Mustafa Kemal Atatürk dikiliyordu. "Bu vatanı meğer kimlere emanet etmişim ben!" diye hayıflanıyordu sanki. Halkevi'ndeki günden sonra Ata için ağlayamamanın utancı içinden silinmişti ama, şimdi böyle yeni bir utanç başlıyordu. Şakir Ağa'ya sorsa, ne diyeceğini biliyor onun: "Keyfimden mi topluyorum ulan kuponları ben? Köylü, kasabalı yakama yapışıyor durmadan: 'Ölülerimizi neyle kefenleyeceğiz, ağa? Kaputbezi bulmadıktan sonra sen bize, cıbıldak mı gideceğiz öte dünyaya da biz?' Böyle diyorlar. Hani onların karnesi? Kiminde pembe, kiminde yeşil; kiminde "A"lı, kiminde "U"lu olanı var. Bunlarda ne var? Hem bedava toplamıyorum ya kuponları. Alan razı, satan razı. Satan da ne diye satıyor? Ya müdürdür, kıl dokuma giyemez, İngiliz kuponu ister; ya odacı-kapıcıdır, yarım teneke gazyağı allı güllü nazilliden daha elzemdir kendine. Anladın mı şimdi işin dibini, benim eli kalem tutan mankafa oğlum, ha?"

Neyse ne. Yine de Şakir Ağa'nın ve Molla Kâtip'in suç ortağı olmuyor muyum ben acaba? Vatanıma ihanet etmiş olmuyor muyum? Şimdi merdivenleri süpürürken iki el, Ali'nin içini sıkı sıkıveriyordu. Hiç mi sokmasaydı acaba burnunu başkente? İki dönüm toprağı sürer, eker, biçer... Anasının yüzü güler. Oğluna yaslanır. İyi ama, ne konuşacaklar akşamları? Almanlar şunu etmiş, Çörçil bunu demiş, Milli Şef böyle yapmış dese, kim dinleyecek? Şiirlerini kime okuyacak? Kim sahip çıkacak vatana peki? Onca yıl gurbet ellerde niye okumuş, eline bir sanat okulu diplomasını niye almış olacak? Hangi elektrik prizlerini takacak, onaracak köyünün? Yok, asıl vatana ihanet geri dönmeyi düşünmektedir. Ya girmeli helalinden bir atelyeye, ya bir devlet dairesine... Ah, asıl bu olmalı işte! Nasıl? Dündar Öğretmen'in buralara sözü geçmez ki artık. *Leyli meccani* sınavlarına girse tutturabilir mi ki? Nasıl girilir bu sınavlara? Kime gidilir? Nerden başlanır?

Aysel'i düşünüyor. İçinde kıskançlık hayranlıkla çarpışıyor. Kızlığıyla o bile okuyor. Okula gidebilmek için bir gün pencereden kaçmış. Eh, penceresinden kaçmak için insanın bir evi olmalı önce. Kafa tutmak için de birileri gerek. Molla Kâtip'e kafa tutsa eline ne geçecek? Olsa olsa eski Türkçeyi bir türlü yeni alfabeye çeviremeyen eliyle sinek kovalar gibi kovalar başından kendini. Ya da işte, çenesi düşer.

İlhan, lise bitirmelerinde takmış. Babasını, Salim Efendi'yi de on paralık düğme için yine sorguya almışlar. Hem de tam İlhan'ın bütünleme sınavlarına girdiği sıra. Namık, "Haklı oğlan. Dükkâna mı yetişsin, sınava mı? Takar elbet. Üstelik utancı da var" diyor. Aysel ne yapıyor acaba? Geçen yıldan buyana hiçbir yerde rastlamadı Aysel'e. Okullar açık olsa Kız Lisesi'nin önünden geçiyormuş gibi yapar. Hâlâ iki örgü halindeki saçları, kolunun altında kitaplarıyla herkesinkinden uzun, soluk mantosu içinde görür onu. Aysel, yanındaki arkadaşlarının rahat kahkahalarına gülümsemeyle katılır. Ali'nin daha bir yürekliliği tutarsa ona görünür. Yanından geçer. Selamlaşırlar. Ali, Aysel'in arkadaşlarının alaycı gülüşlerle dönüp dönüp kendisine baktıklarını,

Aysel'e takıldıklarını, "Teyzenin oğlu mu?" diye gülüştüklerini seçer. Aysel'in de onlara, "Ne varmış gülecek? O benim memleketlim. Yoksulluk ayıp mı?" diye çıkıştığını varsayar. Kızlar belki de salt çalışkan bir öğrenci olduğu için Aysel'den çekinirler. Onu sayarlar. Aslında Aysel, küçümsendiğini bilir. Babasının ikide bir soruşturma, kovuşturmaya çağrılması, farklı ekmek karnesi nedenleriyle bir küçük esnaf kızı olduğunu unutturması elinde değildir.

Her yaz bir kez ailece Bomonti'ye gidilir. Yanlarında ilçeden gelmiş hısım akrabalar olur. Annesi dolmalar, börekler hazırlar. Limonatalar ve ayranlar... Bunları Bomonti'ye fileler, çantalar, sefertasları içinde İlhan'la birlikte taşırlar. Onlar böyle takım taklavat bir akşamüstü Bomonti'ye taşınırken memur çocuğu arkadaşlarından biri de mutlak görür. Memurlar halbuki, ne yiyip içeceklerse Bomonti'de, bunları garsonlara ısmarlarlar. Beyaz ceketli adamlar koşturur. Aysellerin masasında ise unutulmuş bir tuzluk edinmek için yarım saat beklemek gerekir. Aysel'in babası masa hakkı olmak üzere hısım akrabaya ve çocuklara birer gazoz söyler. Kendisine de belki bir şişe bira. Dans edenleri seyre koyulurlar. İlhan, dans edenlerin birer ahlaksız olduğunu, üstelik de Türklüklerini unuttuklarını yineler.

Ali, bunları Aysel'in bir defa kırık dökük mırıldanmalarından çıkarıyor; İlhan'ın öfkelerini falan...

Gerçek. Gidip İlhan'ı bir yoklamalı. Hatırını sormalı. Bir geçmiş olsun demeli. Ama nasıl? Ne zaman? Molla Kâtip'in gözünden nasıl sıyrılmalı? Kapı önünden hiç ayrılmaz ki bu zehir hafiye. İçerde, tahta masanın ardında hesap, kayıt işleri falan yoksa, bu kez de otelin önüne sandalyesini atar, kasketini çevirir, öyle kargalar gibi tüner durur orda.

'İnsanlık öldü mü be? Gideceğim işte İlhan Abi'yi görmeye. Molla'nın gözü önünde basıp çıkacağım!'

Süpürgeyi küt diye fırlattı kapının ardına. Üstünü başını silkeledi. Omuzlarını dikeltti. "Hem de" dedi içinden, "Salim Efendi'yle bu sefer de Şakir'in uğraştığını, hesaplarını kontrol etsinler diye el altından hükümet adamlarına haberler saldığını,

istidalar yolladığını da söyleyeceğim İlhan Abi'ye. Ekmeğini yediğim kapıya nankörlük olacakmış. Olsun. Söyleyim de doğruyu bilsinler..."

Şakir Ağa'nın Salim Efendi'yle oldum olası uğraştığını, ona bir hırka, bir lokmayı çok gördüğünü bilmektedir Ali. Adamı ilçeden kaçırdılar. Şimdi de burda rahat yüzü göstermeyecekler. Salim Efendi, o gün bugündür Şakir'le selamı sabahı kesmiş... Dükkânına da uğratmıyor ya; bunun acısını çıkaracak...

Gürültüyle indi merdivenleri. Molla Kâtip, zaten deminden beri göz ucuyla kendisini kollamakta. İçinden bir şeyler hesapladığını kestirmekte. Şeytan diyor ki, dehle şu asiyi, gitsin!

Ama Ali'yi dehlemek Molla Kâtip'in pek de işine gelmez: Böyle karın tokluğuna her işe, her yere koşturacak adamı nerde bulursun? Keşke işe mişe girmeye hiç kalkmasa.

Ali'nin öyle paldır küldür inişini görünce alttan aldı:

"Hadi, hadi. İşsizlik başına vurdu senin. Gezip tozmaya da alıştın. Alışmış kudurmuştan beterdir. Git, acık dolaş da gel hadi. Tafranı çekmektense..."

Yaz can çekişiyor. Otobüsler şimdi dörtbir yandan tozduman içinde Hergele Meydanı'na yığışmıştır. Alanın en güzel, en civcivli zamanı. Bazı akşamüstleri Ali burasını Kızılay Parkı'na değişmez. Kızılay Parkı'nda hem kendini hâlâ yabancı duyuyor, hem de biriyle iki çift söz konuşmak olmuyor. Çocukları kum bahçesinde oynatmaya getiren hizmetçiler, dadılar, kapıcılar bile başkentin üst yanından olmuşlardır. Hergele Meydanı'nda şimdi millet otobüslerin başına üşüşür. Torbalar, sepetler, ısınmış peynir kokusu... Börekçiler, peksimetçiler, helvacılar, sucular. Haşhaş yağı. Bekleşenler, gelenlerin elinden, ezilip suyu akan üzüm, kayısı sepetlerini, çırpınan hindileri, tavukları alırlar. Yumurta sepetlerinden samanlar dökülür. Biri, "Benim mısır torbası olacaktı bir. Mısır torbası! Mısır torbasını verin!" diye bağırır. Uzun süre çınlar bu ses. "Mısır torbası!" Karşılayıcılar, gelenlere acele bir sarılırlar. Sonra, büyük bir savaş içinde, torbaları, sepetleri aramaya koyu-

lurlar. Evlere bir iki torba, bir iki sepet erzak girmesini beklemenin açgözlü evecenliğiyle şoför muavinlerini, yardımcı oğlanları serseme çeviriler. Yardımcı oğlan, otobüsün tepesinden indirdiği üzüm sepetinden bir salkımı çekip alır, aralayıp asma yapraklarını ve sicimleri. Sonra salkımıyla sokar ağzına. Karşılayıcılar hasetle bakarlar, "Afiyet olsun", "Helal olsun" derler. Başı örtülü bir kadının kucağında, boynuna kanaviçe işlemeli yuvarlak bir önlük bağlanmış çocuk, bu önlüğe beyaz beyaz kusar. Bütün yol boyunca pıhtılaşmış bir süt çıkarmıştır. Annesi artık aldırmaz. başkente gelinmiştir.

Ali şiirlerine bunları koydu mu, yazdıkları bayağılaşıyor. Oysa seyrederlerken hiçbir bayağılık yok. Her şey olduğu gibi oluyor. Karşılayıcıların uzak köylerden kopup gelen erzağa açgözlü saldırışları bile.

Seçimler yaklaşmış, hükümet yeni bir kararnameyle un, irmik, makarna, şehriye, nişasta ve bulgur yapabilmeyi, bunları rahatça satabilmeyi halka serbest bırakmış; yirmi üç vilayete de ekmeklik hububat verilmiş, bu hububatın dar gelirli vatandaşa dağıtılmasını buyurmuştur. Yine dar gelirli vatandaş için ucuz ekmek karneleri çıkarmıştır, ama Hergele Meydanı'ndaki otobüslerden indirilen torba ve sepetlere karşı gösterilen büyük saygı ve özen, Ali için yine de şaşılmayacak, anlaşılabilir bir şeydir. O, dar gelirli vatandaşa dağıtılan karnelere sahip olmak hiç de kolay değildir. Ali, akşamki lokantaya gidene değin, "Demek darın da darı var" diye düşünürdü. Şimdi alana uğrayıp ordan yukarı, İlhan Abi'nin yanına çıkmayı kurarken, dar gelirin bir maaş olduğunu anlıyor. Bir maaşın yoksa hükümet kapısından, dar gelirli de değilsin.

Kafası karıştı. Alana çıkmaktan caydı.

Musluklu tenekeden yüzünü yıkayıp saçını ıslattı. O, bir türlü yola gelmez, dik, fırça saçlarını. Bu saçları şöyle kalın, kara bir hortum gibi alnına dökebilmeyi nasıl istiyordu! Yaşıtları hep öyle yapıyorlar. Alnın ortasına yakın, hafif yana doğru kaymış kocaman bir lüle nerdeyse. Yaşıtları... Onlardan da hiçbir yakın

arkadaşı yok. Sanat Okulu'ndan tanıdıkları; kendi gibi içine kapanık çocuklar onlar da. Ezikler. Kendilerinden söz etmeyi hiç öğrenememişler. Şimdi herbiri nerelerde kimbilir! Ali'nin yeniden yüreği daraldı. Düşünmekten kaçtı. Islık çalarak tahta merdivenleri indi. O çıkarken, sırtında heybesiyle tombalak bir adam otele giriyordu. Alana ilk otobüsler gelmiş olmalı.

Ali, acele sola saptı. Caddeye çıktı. İlhan Abi'yi görmek biraz da Aysel'i görmek demek.

Yazın son günleri. Başkent akşamüstleri iyice serinlemiş oluyor. Posta Caddesi'ndeki eski, karanlık yapıların kırık camları onarılıyor. Yolun iki yanına dökülmüş terlikçiler, süpürgeciler bağrışıyorlar. Sebzeciler, meyveciler terazilerini şakırdatarak, bazan kefelerden birine beş kiloluk iki kavun oturtarak öteki kefeye turşuluk biber, gök domates dolduruyorlar. Kavunları ağırlık birimi olarak kullanıyorlar. Babalarının elinden tutmuş çocuklar, az ötede, çukurda boyalı şekerler satan şekercilere doğru yaylanıp geriliyorlar. Babaları onları yeniden turşuluk döküntü sebze satılan tezgâhlara doğru çekiyorlar. Çocuklar, uzun süren pazarlık ve tartı işlemleri sırasında yeniden şekercilerden yana bir atılım yapıyorlar. Bu gizli savaş, babaların tezgâh başlarındaki işleri bitene dek sürüyor. Babalar, oğlanlarının atılım yaptıkları yönü görmemiş oluyorlar. O zaman oğlan çocuklardan biri ikisi bir ağlama tutturuyor. Babalar, bir ellerinde fileleri, bir ellerinde ağlayan çocuklarıyla soluya soluya Posta Caddesi'nden aşağı iniyorlar. Şekerciler biraz daha uzakta kalıyor. Oğlan çocuklar biraz daha sesli ağlıyorlar. Bir baba, bu anlaşılmaz yaygara karşısında elindeki fileyi çocuğun yüzüne sallıyor, "Bağırma!" diye haykırıyor. Çocuk daha çok bağırınca onun elini bırakıyor ve kafasına bir sumsuk atıyor, "Seni bir daha yanımda daireye getirirsem!.. Hadi bakalım, kal burada yalnız. Kal da tayyareler gelip tepene bomba atsınlar senin!" diyor. Oğlunu geride bırakıp hızlı hızlı yürüyor. Çocuk dizinden aşağı düşmüş çorapları, babanın gömleğinden bozulup genişçe dikilmiş frenk gömleği, yana çarpılmış papyon kravatıyla babasının ardından düşe kalka koşuyor. Birer

lastikle yukarı çekilip elden geldiğince kısaltılmış gömlek kolları içindeki ince bileklerini başının üstüne siper ederek koşuyor: "Beyba! Beyba!.."

Ali, çocuğun boyalı şekerleri artık çoktan unutmuş olduğunu düşünüyor. Neden sanki büyükler evlerinde hep turşu kuruyorlar da, çocuklarına bir boyalı şeker alıvermiyorlar?

Vatkalı omuzları, ondüleli saçlarıyla erkek yürüyüşlü kadınlar, kimi kolkola girmiş olarak Posta Caddesi'yle Anafartalar'ın kesiştiği köşeyi dönüyorlar. Kalın ipek çoraplarının altından bile varisleri görünüyor. Adliyenin kadın memurları. Ali, içinden böyle diyerek Salim Efendi'nin beton bir basamakla inilen daracık, karanlık dükkânına giriyor.

İçerisinin alacakaranlığında birkaç top pamuklu, raflara özenle dizilmiş durmaktadır. Yumak, düğme, dikiş yüksüğü, kopça, çıtçıt kutuları böyle düzenli değil. Bunlar, boyları birbirinden farklı, kıyıları yırtık kutularda. Üstelik bu çeşit malları Salim Efendi güçlükle bulabilmektedir. İlçeden getirdiği pantolon düğmeleriyle mintanların yakasına dikilen mavi renkli cam düğmeler, ceket düğmeleriyle aynı kutuda durmaktadır. Bir müşteri kahverengi dört pantolon düğmesi istemeye gelse, Salim Efendi hemen bütün düğme kutularını daracık, kısa tezgâhın üstüne indirir. Hepsini teker teker karıştırır ve aynı boy, aynı renkten dört düğmeyi bazan güçlükle yanyana getirebilir. Aynı tip mal, ayrı kutuları dolduracak kadar bol değildir. Salim Efendi ilçedeyken köylülerle alışverişte sabırlı olmayı öğrenmiştir. Şimdi kentli müşteri, Salim Efendi'nin karşısında sabırlı olmak zorundadır. Ama İlhan tezcanlıdır. Siyah kopça almaya gelen biri için bütün kutuları eşelemeye üşenir. "Yok siyah kopça" deyivermek daha kolayına gider. Bu yüzden, işte şimdi, Salim Efendi bir haftadır adliyede soruşturmada olduğundan beri, dükkânın zaten pek bol olmayan müşterisi iyice azalmıştır.

Ali içeri girdiğinde İlhan kürsü gibi dar, yüksek bir kasanın ardında oturmaktaydı. Yalnız değildi. Kasanın önünde, biraz yana konmuş bir iskemlede genç bir adam vardı. İriyarı, elleri ve çenesi

kocaman, burnunun bir kanadında da kara et beni olan genç bir adam. Dudaklarında hiç eksilmeyen bir gülümseyiş. Kara gözleri dükkânın yarı karanlığında fırdönüyordu.

İlhan, Ali'nin ürkek ürkek içeri girdiğini görünce, onu hiç alışık olmadığı biçimde coşkuyla karşıladı. Ali'ye şurda burda rastladığında başının dikey bir hareketiyle ivedi bir selam verip geçerdi oysa. Şimdi kasanın ardında bir tabureyi devirerek ayağa fırladı. Ali'yi tutup iki yanağından öptü. Bir yandan da elini koparacakmış gibi sıkıyor. İlhan, onu genç adamın yanına sürükleyip, "Bak işte Fethi Abi, köküne kadar Türk oğlu Türk bir delikanlı!" diyor. "Bizim köylülerden. Aslan!" Omzuna vuruyor Ali'nin. Fethi Bey, o bitmez gülümseyişi sürdürüyor. İskemlesinde öyle, kanlı canlı bir derviş gibi oturuyor.

Ali, İlhan'a, "Geçmiş olsun abi. Duydum ve valla çok üzüldüm" diyor. İlhan da yumruğunu birden kasanın tahtasına indiriyor. Kasanın üstündeki, çocukların 23 Nisan bayramlarında ellerinde taşıdıkları türden kâğıt Türk bayrağı, zaten iğreti durduğu yerden düşüyor. İlhan, acele bayrağı doğrultup eski iğreti yerine takmaya çalışırken, bir yandan da, yanakları al al olmuş, bağırıyor: "Aldırma! Bütün bunların hesabı bir gün sorulacaktır!.." Dönüp Fethi Abisine bakıyor. Fethi Abisinin yüzünde, elbet sorulacaktır, anlamını yakalayıp yatışıyor. İlhan, kasanın ardında yere devirdiği tabureyi alıp Ali'nin altına sürüyor: "Otur... Otur bakalım..." Onu oturtuyor. Sonra da Ali'yi nerdeyse taburenin üstünde unutuyor. Daha önce kimbilir belki kaç kere söylediği şeyleri yine Fethi Abisine bakarak söylüyor: "Hele hele... Vay babam vay... Beylerimiz dükkânımızı da kapayacaklardı nerdeyse. Boru mu? Bir suç bulamadan nasıl kaparlar milletin dükkânını? Görürsün abi, babamı da salıverecekler. Salıvermezlerse adliyelerini başlarına yıkarız. Yıkmaz mıyız?" Genç adamın üstüne eğilmiş, ondan doğrulayıcı bir yanıt bekliyor. Beklediği yanıt gelmekte geciktikçe ağlamaklı oluyor: "Söylesene Fethi Abi? Yıkmaz mıyız bu adamların başına adliyelerini de, mahkemelerini de? Ben niye bekliyorum lise bitirmelerde? Vekilin oğlunu dövdüm de ondan,

değil mi? Dövülmez mi o züppe peki? Heleee, hele daha neler yapacağız onlara, değil mi Fethi Abi?"

Genç adam sigara çıkarıyor. Ağır ağır bir yasemin ağızlığa geçiriyor. Hep öyle gülümseyerek ağızlığı dudaklarının arasına yerleştiriyor; dişleriyle ısırıyor ve neden sonra, "Dur. Her şeyin bir zamanı var. Heyecanlanma. Her şey sırayla" diyor.

Uzun bir sessizlik oluyor. Adam dönüp, ağızlığı dişlerinin arasında, bir süre Ali'ye bakıyor. Öyle aralıksız, vazgeçmesiz bakıyor ki, Ali, taburesinin üstünde usulca bir kımıldamak zorunda kalıyor. Fethi Bey, "Okulunuz ne diyor bu işlere bakayım?" diye soruyor birden. Ali ne karşılık vereceğini bilmiyor. Ne üstüne bu soru acaba? Salim Efendi'nin dükkânı üstüne mi? Adliyemiz üstüne mi? Genç Türkiye üstüne mi?

"Ben okulu bitirdim efendim. Bu yıl bitirdim..."

"Fakat okudunuz orada. Gidişimizi beğeniyorlar mıydı Sanat Okulu'ndakiler?"

"Bilmem ki... Onlar..."

İlhan yumruğunu yeniden kasanın tahtasına vuruyor:

"Ne demek bilmem, ha Ali? Sen bu memleketin çocuğu değil misin?"

Ali gözlerini, uçları kıvrılıp didiklenmiş kunduralarına dikmiştir. Bir İlhan Abi olsa neyse. Fakat bu Fethi Bey çok çekingenlik veriyor. Hiç ağzını açmasa da bakışı, hele o dinmeyen tebessümüyle sanki kendisini durmadan çetin bir sınava çekiyor. İlhan, Ali'yi azarlamaya devam ediyor:

"Bu memlekete sahip çıkmalıyız aslanım. Ahlak bozuldu. Yahudilerle Ermeniler yükü tuttu. Aşkale'ymiş! Aşkale'ye kimler gidiyor aslında? Ha? Türk oğlu Türkler. Yahudilerse Adalarda, Modalarda keyfinde. Baştakiler bütün onlarla ortak. Al gülüm, ver gülüm. Kendi açıklarını örtmek için sözümona Varlık Vergisi koydular. Varlığının vergisini ödemedin diye, yürü bakalım. Ellerinden gelse babamı Aşkale'ye sürer bunlar. Sen babamı tanırsın. Söyle bakalım; babam, Türk oğlu Türk değil mi benim? Bi katışığı var mı? Ama bunların niyeti Türklüğün kökünü

kazımak zaten. Valla Fethi Abi, inanmazsın, işte şu sokağın içinde bir garip Memduh Efendi var. Kolonyacı. Kendi imalatı. Enfes limon kolonyası, menekşe, sümbül kolonyaları yapıyor. Vanilyalı kolonya bile... Yok efendim, kolonyasına kaçak ispirto kullanıyormuş da... Adamcağızın dükkânını tam bir hafta kapatıverdiler. Arkan yok mu gâvur evladısın. Sorarım sana Ali; kahraman Alman milletinin bile eşek eti yediği bir sırada nedir beylerimizin debdebesi? Vekil oğlu dövmüşüm. Niye dövmeyeceğim? Giyip çıkardığı hep İngiliz. Ayakkabısına kadar. Sonra da voleybol topunu benim önüme fırlatıyor ben geçerken... Top oynaması kolay. Savaşsana bakalım sıkıysa!.. Evet, Almanlar eşek eti yiyorlar ama, kahramanca, yiğitçe savaşıyorlar. Irkları önünde bütün dünyaya başeğdirecek onlar, görürsün! Bir millet, millet olduğunu böyle gösterir zaten..."

Fethi Bey, yasemin ağızlığındaki sigarasını söndürüyor. Bu derece bir coşkunluk karşısında hem mutlu, hem tedirgindir:

"İyi dedin İlhan. Ama unutma ki onlar katıksız bir millet. Bizse henüz katıksız bir millet değiliz..."

"Fakat böyle bir millet olacağımız günler yakındır, değil mi abi? Yakındır!.. Bozkurtların peşinde gürül gürül akacağımız?.."

Fethi Bey yeniden Ali'ye bakıyor. Ama bu kez biraz huzursuz bakıyor: "Sizlere güveniyoruz hepimiz..." diyor.

"Ali bizden abi. Konuşabiliriz yanında. Bilmiyorsa da lütfedip öğrensin artık. Türklüğümüzü hiçe sayanlara, şanlı ırkımızın değerini bilmeyenlere aman vermesin o da..." Sonra birden Ali'ye dönüyor: "Gözünü aç, gözünü! Bu memlekete her felaket Moskof'tan gelmiştir. Haberin olsun haa!.." diyor.

Ali ne diyeceğini, ne düşüneceğini şaşırmıştı. Her şeyden ne kadar habersiz olduğunu anlıyordu. Akşam lokantada tanıdığı yüzleri anımsadı yeniden. Onlar da büyüklerimizden yakınıyorlardı. Onlar da onurlu bir ulus olamamaktan söz ediyorlardı. Ama onlarla İlhan'ın yöneticileri beğenmemesi arasında büyük bir ayrılık vardı. Neydi bu ayrılık acaba? Nerden geliyordu? Lokantadakilerin konuşmalarını, duruşlarını, şakalarını, tartışmalarını

yüreğinde bir sıcaklıkla düşünüyor Ali. Onlar şiirler okuyorlardı, ondan mı acaba? İlhan'ın şimdi bir yumruk sallayıp, bir haykırıp, bir ağlayıp, bir nutuk çeker gibi konuşması ise Ali'ye hem biraz ürkeklik, hem de için için bir gülme duygusu veriyordu.

"Yoksa Almanları sevmez misin sen?"

İlhan, gözleri çakmak çakmak olmuş, üstüne eğilmişti:

"Moskofları mı seversin yoksa?"

"Bilmem..."

İlhan, Fethi Abisine dönüyor. Bitkinlikle:

"Hani köylüye güvenecektik? Nasıl güveneceğiz Fethi Abi?"

Fethi Bey hiç boynunu kullanmıyor. Dönmek gerekirse bir yana, bütün gövdesiyle dönüyor. Gülümsemesi ise, sanki birden, beklenmeyen bir ânda yok olacak yüzünden. O kalın, dik boynun üstünde salt insana ürküntü veren kara bakışlar kalacak. Ali şaşırıyor. Çünkü beklediği olmuyor. O gülümseme dudaklarda hiç değişmesiz duruyor:

"Hiçbir şeyle ilgilenmiyorsanız neden okudunuz peki? Neden okumak istiyorsunuz?"

"Kızlar bile okuyor."

Ali bu sınavdan terlemiş, sıkılmıştır. Üstelik ne dese İlhan Abisinden sıkı bir azar işiteceğini de biliyor artık.

"Bu da yeni moda işte! Kızlar okuyormuş... Öyle. Bizimki de okuyor. Hakim olacakmış. Vay, vay... Kadının en kutsal görevi, analıktır, analık!.." İlhan böyle diyerek yumruğunu yine Ali'ye doğru sallıyor. Fethi Bey birden ayağa kalkıyor. İşte beklenen olmuştur. Yüzündeki gülümseme yer yarılmış, içine düşmüştür. Dükkânın ıslak beton yeri üstünde rap rap bir gidiyor, bir geliyor Fethi Bey. Gözleri Ali'nin beklediğinden de öte sertleşmiş oluyor. Her şeyi kısa kesmek, kestirmeden sonuçlandırmak emelindedir. İlhan'a buyuruyor:

"Delikanlıya bizim mecmualarımızdan ver. Okusun. Aydınlansın."

İlhan siniyor. Çekingenleşiyor. Kekeliyor:

"Bilmem ki... Verelim mi?.."

"Ver!" diye buyuruyor Fethi Bey'in sesi.

İlhan gidiyor. Dükkânın dar kapısından dışarı bir göz atıyor. Sonra dip köşeye yürüyor. Yerden bir kapak kaldırıp aşağı iniyor. Ali, onun bir kibrit çaktığını işitiyor. İlhan gidince Fethi Bey'le Ali arasında yeni bir sessizlik oluyor. Ali, birkaç kez pantolonunun paçalarını çekiştirip parmaklarını çıtlatıyor. Bir söz söylemesi gerekiyor. Ama ne söylemeli?

"Öğretmen misiniz efendim?"

Genç adam, Ali'ye donuk donuk bakıyor:

"Biraz..."

"Biraz" öğretmen nasıl olunur ki? Yani, öğretmenin birazı nasıl olur?

"Ayrıca yazarım..."

"Ne üstüne? Yani, ne yazıyorsunuz? Affedersiniz, yani tahmin edersiniz, biz ne de olsa Sanat Okulu'nda..."

Beriki kesiyor. İyi de oluyor. Çünkü Ali, sözün sonunu nasıl getireceğini zaten bilmiyor.

O sırada İlhan, elinde bir tomar dergiyle dükkânın altından çıkıyor. Kapağı yine özenle kapatıyor. Soluk soluğadır. Fethi Bey, İlhan'ın elindekini gösteriyor Ali'ye:

"Bunları okuyun. Ne üstüne yazdığımı göreceksiniz. Okuyun. Üstünde düşünün. Sonra yine konuşuruz" diyor.

Ali, otele hava karardıktan epey sonra döndü. Kolunun altında kırmızı-beyaz kapaklı dergiler: Dört sayı *Kızılelma*, üç sayı *Bozkurt*, beş sayı da *Ergenekon*.

Sabaha hazır olsun diye hela tenekelerinin suyunu doldurdu. Sofanın açık pencerelerinden birini kapatırken orada yatan uzun, beyaz donlu biri, "Kapama lan. Sıcak!" diye homurdandı. Gece rüzgâr çıkar, camı kırarsa cep harçlığından olur. Onun için Ali, uzun donlu adamın arkasını dönüp yeniden horlamaya başlamasından yararlanarak yine de kapatıyor camı. Öylece, üstündekilerle gidiyor, dar bir bölmedeki yer yatağına uzanıyor.

Kızılelma'lardan birinin sayfalarını çevirirken, eline birkaç kuruş geçer geçmez yine o lokantaya gitmeyi kuruyor. Fethi Bey'in içini bunaltan gülümseyişlerinden, İlhan'ın kasa tahtasında gümbürdeyen yumruk seslerinden kaçıp o lokantadan belleğinde kalan tatlı sohbetlere sığınıyor. Bunlara sığındıkça Aysel uzaklaşıyor. Aysel'e yaklaşmak istedikçe, İlhan'ın sinir damarları gerilmiş genç boynuna tosluyor. Bir punduna getirip Aysel'in hatırını bile soramadı. Acaba Aysel de bu dergilerden okudu mu?

O zaman Ali de okumaya başlıyor. Dergilerin içinde şiirler de oluşuna seviniyor. İlkin şiirleri okuyor zaten. Ama fazla sürdüremeyeceğini anlıyor. Bu şiirlerden tat almıyor. Dün gece lokantada kendini daha bir sarıp sarmalayan şiirler dinlememiş olsaydı, belki şimdi bunları sevebilirdi. Dün geceki abilerin okuduğu şiirler yüreğini ısıtmıştı. Oysa şimdi bunları okumaya çalışırken kim olduklarını bilmediği birtakım adamları öldürmeye gider gibiydi. Niçin olduğunu anlayamadığı bir kavgaya kızgın köpükler saçarak gitmek...

Turan neresiydi acaba?

Ya lokantada adı geçen boyalı kuş? Boyalı kuş gerçekten var mıydı?

Denizi hiç görmemişti. Denizi görse. Denizin üstünde bir kayık olsa. Ali kayığa binse. Kayık bir inse, bir çıksa, bir inse, bir çıksa... Kendini böyle bir sallantılı düşe koyverdi.

Salim Efendi'nin dükkânında, kasanın üstünde duran türden küçük kâğıt Türk bayrakları nicedir çoğalmıştı.

VI

Saat 08.03

Oda perdelerinin koyu yeşil olduğunu ayırdediyorum. Acaba oda karanlık da ondan mı koyu görünüyor? Bir ara, arkalarına güneş vurmuş gibiydi. Şimdi hiçbir ışık, dışarda zamanın ne olduğunu söylemiyor. Bana hiçbir ipucu vermiyor. Koyu yeşil perdeleri açsam mı, açmasam mı?

Yatakta değilim. Bir koltuktayım. Perdeleri açsam mı? İşte hep aynı koltukta, üstüne gerçek anlamını yüklemeden bu soruyu soruyorum. Çünkü perdeleri açmak için ne istekliyim, ne de isteksiz.

Her şey kendiliğinden oluyor. Bilinmez. Az sonra bu perdeleri açabilirim de. Sonra da, neden açtım, diye düşünebilirim.

Suyu en kurak güne saklamış, ağzına kadar dolu bir havuzdum sanki. O, artık en kurak gün, artık nerdeyse bütün köklerin kuruyuvereceğini sandığım gün, havuzumun tıpasını açtım. "Gürül gürül akacağım. Her şeyleri sulayacağım. Sonra kendim kuruyacağım, kuruyacağım..." Böyle bir düşünceye kapıldım mı gerçekten? Sanmıyorum. Kendimi bu kadar da önemsemiş olamam. Ağzına dek dolu bir havuz oluşumu nerden çıkarıyorum? Belki de ölüm geldi, kapıya dayandı. Kişi böyle parlak imgeleri olsa olsa

ancak ölümün eşiğinde yakalar. Böyle, romanlara özgü tanımları en acınası durumlarında yakıştırır kendine. Herhalde yine aynı korkudan: Önemsiz bir toz parçası gibi üflenip gitmekten. Ama ben bu duyguyu daha önce yaşamış olmalıyım. Son haftalarda. Son haftalar boyunca hemen bütün boş saatlerim genç öğrencimle dolu. Sanki dünyanın sonu gelmiş de, sanki iki dakika sonra tümümüz küller altında kalacakmışız da... İşte bu yüzden bütün sevecenliğimi, bütün sıcaklığımı, hoşgörümü engelsiz boşaltıveriyordum. Bir yatağa yeniden girmeden, daha önce yapılmış olanı aşarak, daha önce yapılmış olan her şeyi başkalarına bırakarak, birlikte olunan zamanın her saniyesini yoğunlaşabilecek denli yoğunlaşmış bir özle doldurarak... Hemen nerdeyse sonu gelecek bir dünyanın seyri içinde...

Hatıralarımı ve Hislerimi Yazdığım Defterdir

Başlangıç

Galatasaray'ın orta kısmını pekiyi ile bitirdim. Fakat babam Ankara'ya tayin olduğundan, annem de artık bensiz yaşayamayacağını söylediğinden, hepimiz başkente toplandık. Nurten de zaten ilkokulu bitirmiş bulunuyordu. İsmet İnönü Caddesi üstünde yeni bir apartmanda oturuyoruz. İçinde hem elektriği, hem suyu var. Tabii ailemle birlikte olduğum için çok memnunum. En çok Fransızcam yarım kaldı diye üzülüyorum. Fakat onu da ihmal etmiyorum. Madame Irène'den hususi ders alıyorum. İstanbul'da en çok arkadaşım Metin'i özlüyorum. O liseyi Galatasaray'da bitirecek. Ne mutlu ona! Birbirimizle Fransızca olarak sık sık mektuplaşmaya söz verdik. Şimdiye kadar ben ona iki Fransızca mektup yazdım. İlk yazdığım mektubu Madame Irène'e göstermiştim. Çok yanlışlarımı bulmuştu. Öyle utandım ki... İkinci mektubumu artık daha dikkatli yazdım. Bakalım, daha Metin'den bir cevap gelmedi.

Gazi Lisesi'ndeki arkadaşlarım, tabii Galatasaray'dakiler gibi değil. Sınıfın yarısı köyden, kasabadan gelme. Namık bile bizim sınıfta. İlk yıl çakmış meğer. Namık'a çok kızıyorum. Yapışkan bir hali var. Hemen Milli Şefimiz İnönü'nün oğluna sokulmuş. Erdal da çok nazik olduğu için bir şey diyemiyor. Sınıfımızda bazı vekil ve saylav çocukları da var. Derslerime hızla çalışıyor, yeni hocalarımın gözüne girmeye gayret ediyorum.

Bundan önceki hatıra defterlerimden birini kaybettim. Birinin eline geçmesin de ziyanı yok. Kimbilir o zamanlar ne çocukça şeyler yazmışımdır. Bu defterim yeni çıkan, kapağı anahtarla kilitli defterlerden. Artık bu deftere çekinmeden hatıra ve hislerimi yazabilirim.

1 Sonkânun

Bugün yeni yılın ilk günü. Ders çalıştım ve fizik ödevlerimi bitirdim. Geçen yılların bana kazandırdıklarını bu yıl da bulabilmek temennisiyle bugünümü şen geçirdim.

5 Sonkânun, Pazartesi

Sabahleyin mektebe gittim ve bir toplantı yaptık. Erdal toplantıda benim yanımda oturdu. Biraz konuştuk. Oradan çıkınca fotoğrafçıya gittim ve annemin yılbaşı balosunda çekilen resimlerini ısmarladım. Akşam, annem ve babam, Ferda Hanımlara yemeğe gittiler. Ben ders çalıştım, Nurten'e de ders çalıştırdım. Radyo dinledik. Ajans haberleri müdafaa savaşının Don'da ve Mozdok'ta çetin şekilde devam ettiğini söyledi. Acaba Mozdok neresi? Atlasıma baktım. Bulamadım. Coğrafya hocama sormak istiyorum ama niye bu Rus adıyla alakadar oluyorum diye aklına bir şey gelmesinden çekiniyorum.

7 Sonkânun, Çarşamba

Ulus Sineması'nda *Güliver Cüceler Ülkesinde* filmini gördüm. Çok güzeldi. Sinemada annesiyle birlikte ilkokuldan tanıdığım Aysel de vardı. Babası, onları nasıl sinemaya bırakmış, şaştım. Onlar beni görmediler. Aysel güzelleşmiş. Fakat saçları hâlâ uzun. Böyle giderse Avrupai bir genç kız olamaz. Acaba yine teyzesinin yanında mı okuyor?

12 Sonkânun, Pazartesi

Yılbaşı tatili bitti. Mektep başladı. Yeni yılın bu ilk ders gününde çok çalıştım. Erdal'a yetişmek için daha da çok çalışacağım. Bugün edebiyata çok kalkmak istedim. Fakat hoca kaldırmadı.

21 Sonkânun

Bugün Nail Bey'le bir münakaşa ettik. Bana lisandan sekiz vermiş. Halbuki ben onluk bilmiştim. Gel de bunu Nail Bey'e izah et. Bir de bana, "Daha ne istiyorsun?" demez mi?.. Evet, gerçi Erdal da sekiz almış. Fakat kendi söylediğine göre o, "aller" fiilinin çekiminde iki yanlış yapmış. Ben hiç yanlış yapmamıştım. Namık'ın hali çok komik. Hep bizden kopya çekmeye çalışıyor. Türkçe olsa neyse. Fransızca kopya çekmek kolay değil ki. Bizim ilkokuldan Ali, Erkek Sanat Okulu'nu bitirmiş. İş bulup annesine yardım etmek istiyormuş. Fakat galiba iş bulamamış. Üzüldüm doğrusu.

30 Sonkânun

Dersler kolay. Bu akşam okuldan çıkınca Güner'le Yeni Sinema'ya giderek *Sönmeyen Işık* (Edison'un hayatı) filmini gördük. Fizik hocamız görmemizi tavsiye etmişti. Hakikaten bize çok faydalı, kültür verici bir filmdi. Elektriğin kâşifinin hayatını ibretle seyrettik. Ben de acaba fizikçi mi olsam, diye düşünüyorum. Bir şey keşfetmek de vatana büyük yararlar sağlayabilir. Bunu Güner'e söyledim. Güner de, her şeyin keşfedildiğini, artık keşfedilecek bir şey kalmadığını söyledi. Bilmem ki. Yine ben fikrimde sebat edip, hariciyeci olayım bari.

Akşam evde annemle biraz münakaşa ettik. Beni ne yerine koyuyor bu annem? Erdal'a söyleyecekmişim de, o da babasına söyleyecekmiş de, babamı vali muavinliğine terfi ettireceklermiş. Çok kızdım. Annem de hâlâ, "Ne var bunda? Herkesler öyle yapıyor işte!" deyip duruyor. Bir insan yükselecekse kendi çalışkanlığı sayesinde yükselmeli. Fakat bunu anneme anlatmak kolay değil.

13 Şubat

Bugün lisancı *dictée* yaptırdı. Bir tek yanlışım var. Askerlik dersinde de dışarda talim yaptık. İdman dersi de çok güzel geçti. Voleybol oynadık.

Çoktandır sınıfta kendimi gösteremeyip sessiz sessiz yerimde oturuyordum. Sonunda tarihçi derse kaldırdı. Malazgirt'i anlattım. On aldım. Enver Bey de, "Keşke hepiniz Aydın gibi olsanız" dedi. Yarına geometriden çizilecek şekiller var. Erdal mütalaaya gelmedi.

14 Şubat, Cumartesi

Bugün beni hem sevindirecek, hem de sıkacak iki hadise oldu. Önce Müdür Bey sınıfa gelip Erdal'la benim iftihar kitabına geçeceğimizi söyledi. İkincisi, coğrafyacı bir şeyden ötürü bana kızdı. Ona gidip, kabahatim olmadığını anlatacağım. Sözde marşı, "İmtiyazlı sınıflı kaynaşmış bir kütleyiz" diye ben değiştirmişim. Coğrafyacıya böyle söylemişler. Bunu kimin değiştirdiğini biliyorum, ama neyse...

Öğleden sonra annemle çarşıya çıktık. Bana elbiselik kumaş aldık. Babam da akşam gelirken bana bir dolmakalem almış. Annem kalemi pek beğenmedi. Fakat babam da, "Bu, bulduklarımın en iyisi. Avrupa'da kan gövdeyi götürüyor. Artık iyi kalemler gelmiyor" dedi. Şimdi yeni kalemimle bu satırları yazarken halime şükrediyorum. Fransa'da çocuklar kedi eti yiyorlarmış. Enver Bey'in söylediğine göre, Almanlar zaferden zafere koşuyorlarmış. Radyodan pek geniş bir şey öğrenemedim.

18 Şubat

Nihayet bugün Metin'den bir mektup aldım. Önce çok sevinmiştim ama, sonra baktım iki satırcık bir şey. Acaba onların dersleri şimdi bizimkinden ağır mı? Metin mektubuna, "Mon Vieux" diye başlamış. Önce beni niye kocamış bir adam yerine koyduğunu anlamadım. Alay ediyor sandım. Sonra Madame Irène'e sordum. Meğer, "Mon Vieux", eski dostlar arasında kullanılan samimi bir tabirmiş. "İhtiyarcığım" falan demek değilmiş. "Benim eski dostum" falan gibi bir şeymiş. Bunun üstüne çok sevindim.

Ben burada ne kadar çalışsam nafile. Galatasaray Fransızcası başka oluyor.

Fizikçi derse gelmedi. Biz de dışarda top oynadık. Edebiyatçı beni derse kaldırdı ve çok memnun kalarak benim çalışkan olduğumu söyledi. O sırada Namık, "Bizim de rahat bir evimiz olsa, biz de çalışkan olurduk!" demesin mi? Namık çok değişti. Geçen gün Bahriye Hanım onu yolda sigara içerken görmüş. Namık'ın bu haline çok canım sıkıldı. Üstelik öyle saygısız konuşması üstüne edebiyatçı, onu dersten atmasın mı? İnzibat meclisine vereceğini de söyledi. Mütalaada Hayri Bey'e giderek Namık'ı affetmelerini söyledim. Onun ailevi durumunun bozuk olduğunu anlatmaya çalıştım. Hayri Bey de, "Bu seferlik senin hatırın için affediyorum" dedi.

Kardeşim Nurten'le Park Sineması'nda *Harun Reşid'in Gözdesi* filmini gördük. Çok muhteşemdi. Fakat her şeye rağmen bugün nedense hayatımdan memnun değilim.

21 Şubat

Vilayetin garajında bisikletimi yaptırdım. Garajda bir ustabaşı var. "Babası müdür olan bisikletini bize dayıyor" diye söylendi. Çok aksi bir adam. Canım sıkıldı ama, belli etmedim. Babama da, bir tamirciye götürelim demiştim zaten. Dinlemedi. Neden bilmem, bu son zamanlarda herkes sinirli. Yapılan bisikletime binerek epey gezdim. Uzaktan yine Aysel'i gördüm. Galiba bu sefer o da beni gördü. Bisikleti, gidonu tutmadan sürebiliyorum. Annemle babam şimdi Ferda Hanımefendilere çaya gittiler. Sabah paltosuz çıkmıştım. C'est pourquoi bugün biraz malade'ım. Boğazım ağrıyor. Fransızca ders aldığım Madame Irène İstanbul'a gitti. C'est pourquoi bu hafta Fransızca derslerimiz aksadı. C'est pourquoi, "bunun için, bundan dolayı" demek. Unutmayayım diye tekrarlıyorum.

Bugün beni Nail Bey çağırdı. İmtihan kâğıtlarını vererek sıraya dizmemi söyledi. Yani, Nail Bey'e asistanlık ediyorum.

Hemen kendi imtihan kâğıdıma baktım. Tabii on almışım. Bir de Nail Bey beni inzibat meclisine vereceğini söylemesin mi? Sözde geçen pazar günü bisikletli ve çekik gözlü biri, bir kadına laf atmış. Şaşırdım kaldım. Şaşkınlığımdan ben olmadığımı anladı. Meğer ağzımı arıyormuş. Laf atmak alaturka bir şeydir bir kere. Bir kızla konuşmak istersem, çekinmem ki ben. Ama belki hocalarım bunu da hoş karşılamazlar. Güner, teyzesinin kızıyla Orduevi'ne gitti diye söz konusu oldu.

Galatasaray daha medeni idi. Keşke yine oraya dönsem. Belki gelecek sene...

9 Mart

Bugün İbrahim Bey beni çağırdı ve cebir dersinde böyle dalgın olmamamı söyledi. Demek dalgınlığım belli oluyor. Doğrusu bende bazı değişiklikler var. Ne olduğunu bilemiyorum.

Edebiyat dersinde "Eski Türk Orhon Kitabeleri" bahsini okuduk. Mektep 20 Mart'ta tatil olacakmış ve biz de ikinci karneleri alacakmışız.

15 Mart

Bugün kardeşimin doğum günüydü. Çiftliğe gittik ve babamın uzaktan tanıdığı olan Osman Bey'in delaletiyle Ulu Atamızın evini gezdik. Bira fabrikasına da girdik. Bize tatmak için bira verdiler. Hayatımda ilk içkimi de böylece içmiş oldum. İkram olduğu için annem de ses çıkaramadı artık. (Aslında, bu benim ilk biram değil. Metinlerde bir sefer kaçak içmiştim...)

19 Mart

Yarın tatil diye hocalar bol bol vazife veriyorlar. Bugün mütalaada ikinci karneleri aldık. Askerlikçiye çok kızdım. Yedi vermiş. Çok bozuldum. Zaten, "Dersini iyi öğreniyorsun, ama askerliği sevmiyorsun!" deyip duruyordu. Seveyim sevmeyeyim, mühim olan dersimi bilmek değil mi? Adama bak!..

Tatilde vazifelerimi yapacağım ve bir de *Arsen Lüpen*'leri okuyacağım. Güner'den ödünç aldım. Almanlar galiba gerilemeye başlamışlar.

21 Mart

Artık tatil. Bir hafta dinleneceğiz. Fakat ben boş durmuyorum. Geometri vazifelerimi yapıyorum. Gazi Lisesi'nde çok çalışkan talebe var. Onları geçmek biraz zor oluyor. Bir yandan da Hayri Bey'in tavsiyesi üstüne, *Zavallı Çocuk* romanını okudum. Ama, asıl *Arsen Lüpen*'leri elimden bırakamıyorum. Belki çocukluk ama, bu eserin her tarafı, mevzuu, üslubu ve yazarın buluşları çok hoşuma gidiyor.

22 Mart

Bugün bisikletimize binip arkadaşlarla Çankaya'ya gidecektik. Fakat öyle bir kar var ki. Her taraf bembeyaz. İnsan ister istemez yoksulları düşünüyor. Namık, benim yoksulları hiç düşünmediğimi sanıyordur herhalde.

Tatil ertesi eski elbiselerimizi falan toplayarak savaşta evsiz barksız kalan Avrupalı çocuklara gönderilmek üzere mektebe teslim edeceğiz. Anneme söyledim. Benim Galatasaray'da giydiğim kazağımı ve Galatasaray üniformamı zaten Erbaa kazazedelerine vermiştik.

25 Mart

Yarın tatil bitiyor. Bugün de geri kalan derslerimi tamamladım. Hayri Bey yine uzun saçlara çok kızıyor. Son günler her tıraşsız gelenin saçını kazıtmaya başlamıştı. Ben de bugün berbere giderek saçlarımı kestirdim. Berberden çıkınca, o kabak gibi halimle Aysel ve abisine rastlamayayım mı? Abisi bizim lisede. Ama son sınıfta takmış. Futbol takımında. Mektebin ırkçılarındanmış sözde. Sert bakışları bende bir çekinme duygusu uyandırıyor. Hemen bir hal hatır sorup ayrılmak istedim. Fakat İlhan Abi, "Bize

de buyurun. Görüşelim. Konuşalım..." dedi. Aysel, meğer Kız Lisesi'ne gidiyormuş. Şaştım kaldım. Bir taraftan da hoşuma gitti doğrusu. Bravo bu kıza. Akşam evde, Salim Efendi'nin çocuklarına rastladığımı söyledim. Annem de, "Bırak şu köylü çocuklarını!" dedi. Babamsa Salim Efendi'nin bir muhtekir olduğunu söyledi. İnanamadım. Fakat annemle babamın akıllarına bir şey gelir diye çekindim. Sesimi çıkarmadım. Ben, Sevil gibi şımarık bir kız olmadığı için Aysel'i çok takdir ediyorum doğrusu.

Radyodan çok feci şeyler duyuyoruz. Müttefikler Alman şehirlerini bombalayarak taş taş üstünde koymamışlar. Kadın, çocuk, binlerce insan ölmüş yine. Açlık da varmış. Bizim karne ile yediğimiz ekmeklere de arpa unu karıştırılıyormuş. Şimdi artık hiç un kalmadığı, saf arpa unu yiyeceğimiz söyleniyor. Geçen akşam Ferda Hanımefendiler bize oturmaya gelmişlerdi. Annem ona, "Fakat, biz at mıyız ki efendim, arpa yiyeceğiz çoluk çocuğumuzla?" diyecek oldu. Ferda Hanımefendi'nin gözleri sulandı. Zaten Yardımseverler Cemiyeti'nde çalışıyormuş. Bugün bize yarım çuval has un göndermiş.

26 Mart

Mektep başladı. Fakat Erdal bugün gelmedi. İstanbul'a gitmişti. Gezmeden kendini alamamış olacak. Gelince ona böyle takılacağım. İbrahim Bey müzakere etti. Dersten çıkınca Namık yanıma gelip, "Biz mazeretsiz mektebe gelmezsek, kıyamet kopar ama..." dedi. Erdal'ı kastediyor tabii. Erdal zaten Namık'la arkadaşlığı kesti. Namık herhalde bunun kızgınlığından olacak, ikide bir laf atıyor böyle. Geçen yıl arabasından inmezmiş halbuki. "Bak Namık, seni bir defa kurtardım, bir daha kurtaramam!" dedim. "Hadi ordan bacaksız! Sen kim oluyorsun beni kurtaracak, ana kuzusu!.." demesin mi? Dişimi sıktım. Yürüdüm gittim. Efendilik bende kaldı. Serkeşliği bırakıp sıkı çalışsa, o da sınıfın önde gelenlerinden olabilir. Nedense durmadan geriliyor. Şimdi

de kendinden büyüklerle sıkı fıkı olmuş. Aysel'in abisiyle çok sıkı görüşüyor.

Boyum daha uzasın diye, yarın holün kapısına tutunup sallanacağım. Bunu her sabah tekrarlayacağım.

Bu gece iyi çalışamadım. İçimde bir sıkıntı var.

30 Mart

Bugün Erdal da mektebe geldi. Hayri Bey saçlı olanları derse kaldırdı ve herbirine birer adet, kendi deyimiyle "aded-i sahih" sıfır verdi. Tarihçi gelmedi. Akşamüstü lisemizin Ticaret Lisesi'yle yaptığı maçı 5-1 kazandık. Maçtan sonra İlhan Abi "Bozkurtlardan Altaylara" diye bir şiir okudu. Kıyamet alkışlandı. Hatta öteki sınıflardan bazı çocuklarla birlikte Namık, koşarak onu omuzlarına aldılar. Acaba bir gün evlerine gidip tebrik etsem mi? Fakat nedense kavgacı bir hali var. Çekiniyorum. Ayrıca da şiir okuyuşunu pek sevmedim ben. Çok didaktik. Galiba ben his şiirlerini daha çok seviyorum.

1 Nisan

C'est le jour de poisson d'Avril. Bundan dolayı da je suis très heureux. Bugün Fransızca'dan 37'nci özel dersimi aldım. Biz sınıfta Fransızcacılar çok azız. Herkes nedense Almanca'ya yazılıyor. Madame Irène bana, *Le Petit Chose* adlı bir kitap verdi. Onu okuyorum. Fakat çok zor anlıyorum ve buna çok üzülüyorum. Kitabı okumaya çalışırken ben nedense Cezmi Abi'yi hatırlıyorum. Galatasaray'a ne hayallerle girmiştim. Bakalım Gazi Lisesi'ni ne hayallerle bitireceğim.

Babam, Atamızın çok yakın arkadaşlarından ve büyük bir insan olan Tevfik Rüştü Bey'le tanışmış. Cumartesi gecesi bize yemeğe davet etmiş. Annem, Ferda Hanımefendilerden bazı yemek takımları getirtti. Kardeşim Nurten'le getirdik.

4 Nisan, Cumartesi

Yarın arkadaşlarla bir kır gezintisi yapmayı kararlaştırdık. Bu akşam Tevfik Rüştü Bey bize yemeğe geldi. Çok gururlandım. Çok bilgili bir bey. Hatıralarını çok güzel anlatıyor. Ben de onu büyük bir dikkatle dinliyorum. Fakat, Nurten masada su bardağını devirdiği için annem çok mahcup oldu. Bir de saat ona doğru sarhoş olarak Ziya Bey çıkıp gelmesin mi? Babam da nerde bulur böyle alaturka ayyaşları bilmem. Ben bu gece rakı denen nesneye düşman oldum. Ziya Bey'in yakışıksız halleri yüzünden tabii. Herkes gittikten sonra annemle babam arasında büyük bir kavga oldu.

5 Nisan, Pazar

Şimdiye kadar hiç gizli kapaklı bir şeyim yoktu ve gizlenecek hislerim de yoktu. Fakat mademki bu defter benim sır arkadaşım, ben de gizli hislerimi buraya yazmaktan çekinmeyeceğim. Bunları yazarken ellerim terliyor. Titriyorum. Nerden başlasam bilmem. Beni çok ciddi ve çalışkan bilen ailem, hocalarım, şu satırları okusalar, kimbilir nasıl şaşırırlar ve ben ne hallere düşerim. Aslında ben, bir kızla erkek arasındaki arkadaşlığı çok tabii karşılarım ve buna taraftarım. Fakat bugün üstümde isim koyamadığım veya isim koymaktan kaçındığım bir hal var.

Sabahleyin sekiz buçukta mektepte toplanarak arkadaşlarla Gazi Çiftliği'ne gittik. Hava çok güzeldi. Biz sekiz bisikletliydik. Güner çok neşeliydi. Benim akşamki durumlardan ötürü önce pek keyfim yoktu. Fakat yola koyulduktan sonra her şeyi unutmuştum. Nejat'ın annesi çok güzel bir dolma yapmıştı. Bana annem akşamdan kalan ve Ferda Hanımefendi'nin gönderdiği undan yapılmış börekten vermişti. Çiftlikte biraz gezdikten sonra Söğütözü'ne giderek yemeğimizi orada, çimenlerin üstünde yedik. Sekiz kişi tam üç şişe de bira içmiştik. Biraları Yılmaz getirmişti. Birayı içince beni biraz tutar gibi oldu. Ziya Bey'i gözümün önüne getirerek hakkımın hepsini içmedim. İlerde Kız Lisesi'nden bir grup da, başlarında öğretmenleri olduğu

halde bahar bayramı yapmaya gelmişlerdi. Biz, önceleri onlarla hiç ilgilenmiyorduk. Kendi aramızda top, birdirbir oynayarak eğleniyorduk. Fakat Güner, biraz çakırkeyif olmuş, "Böyle yaban ayıları gibi kızlara uzaktan bakmak biz Atatürk çocuklarına yakışmaz. Uygar olmalıyız..." deyip duruyordu. Nejat bir kızı seviyormuş. Onu anlattı. Yılmaz da biraz açık saçık konuşuyor. Evet, ben bu hususlarda geniş ve ileri fikirliyimdir. Fakat her şey terbiye dahilinde olmak şartıyla. Bu konuşmalardan biraz canım sıkıldığı için, "Çocuklar, ben bisikletimle az dolaşacağım" deyip yanlarından uzaklaştım. Ben yatılıyken daha ne şakalar duydum, böyle. Ama orada çocuklar daha kibar oluyorlar galiba. Bir yandan da içime bir yalnızlık çökmüştü. Neyse, ben daha ağaçların ordan toprak yola çıktım çıkmadım, karşıdan elinde paketlerle Aysel'in geldiğini görmeyeyim mi? O da beni görünce yıldırımla vurulmuşa döndü. Kıpkırmızı kesildi. Üstüne çiçekli basmadan bir rop giymişti. Bilmem neden, çok güzelleşmişti. Kekeleyerek:

"Rabia Öğretmen otobüste paketlerini bırakmış. Beni onları almaya göndermişti de..." falan demeye başladı. İşte o ânda içimde bir şeyler oldu. Gizli gizli uyuyan bir yaraya parmak basılmıştı da, o yara birden kanamaya başlamıştı sanki. Ben İstanbul'larda, Galatasaray'larda okumuş bir çocuk olayım da bu hallere düşeyim ha? Aysel gözlerimden her şeyi anlamış olacak ki, hemen kaçıp gitmek istedi. Bense, çoktan bisikletimden inmiş, onu kolundan tutmuştum. Bunu nasıl yapabildim bilmiyorum. Onu çoktan beri sevdiğimi nasıl bilebilirdim. Ben kolunu tutunca Aysel çok utandı. Gitmek istedi. Fakat gidemedi. Anlamamış gibi yaptı:

"Bir şey mi oldu?" dedi.

"Evet. Galiba..." dedim. Usulca güldüm. O da usulca güldü.

"İlkokulda kelebek olduğun günü hatırlıyor musun?" dedim.

"Siz de arı olmuştunuz" dedi.

"Ben yine arıyım işte" dedim. "Erkek bir arı."

"Çok manidar" dedi.

"Evet. Öyle" dedim.

Biz böyle konuşurken o, ürkek ürkek etrafına bakınıyordu:

"Rabia Öğretmen beni merak eder. Gitmeliyim" dedi.

Bütün aklımı kullanıp, "Bir Atatürk kızı olarak hiç yakışmıyor sana bu ürkek haller" dedim. Şaşırıp kaldı.

"Anlayamadım?.." dedi.

"Biz Cumhuriyet çocukları medeni olmalıyız, değil mi ya? Annelerimiz, babalarımız gibi kaçgöç içinde mi yaşayacağız? Bizi Galatasaray'da çok medeni yetiştirirlerdi..." Böyle dedim. Biraz da atıyorum tabii.

"Haklısınız. Ben de sizin gibi düşünüyorum. Fakat öğretmenlerimiz çok serttirler. Böyle şeyleri hoş görmezler."

Nedense içimi birden öfke sardı. Artık bu öğretmenlere de kızmaya başlamıştım doğrusu. Hem, "medeni olun" derler, hem de nefes aldırmazlar.

"Onları da bizim gibi düşünmeye ve hareket etmeye zorlamalıyız. Böyle masumane konuşmak bizim en tabii hakkımız!" diye adeta bağırdım.

Bu öfkeli halim onun da hoşuna gitti galiba:

"Sizin hiçbir şeyden haberiniz yok ama. Size söylemesi kolay geliyor. Okumak için neler çektim. Daha fazlası elimden gelmez. Bir eğri halim görülse, okulumdan olurum sonunda" dedi.

O ânda dünyalar benim oldu. Demek ki istediği yolda azimle ilerlemek için her güçlüğe göğüs germişti. Benim seveceğim kız da ancak böyle bir kız olabilirdi!..

"Mücadelemiz bu kadarla kalmamalı" dedim.

"Mücadelemiz mi? Siz niye katıyorsunuz kendinizi? Siz benim gibi değilsiniz. Memur çocuğusunuz siz. Aileniz açık fikirli. Hem, siz erkeksiniz. Siz beni anlayamazsınız. Beni ancak Ali anlar" demesin mi? Beynimden vurulmuşa döndüm.

"Ali de kim oluyormuş? Demek onu bana tercih ediyorsun?" diye adeta sayıklıyordum. Çok üzülmüştüm. Hislerimi anlamış gibi anlattı:

"Ali bizim sınıftaydı. Ama belki unutmuşsunuzdur. Çünkü o, bir köylü çocuğuydu. Köyünden okula hep merkeple gelirdi..."

Ali'yi biliyordum tabii. Fakat o fırça saçlı, kaba saba oğlanla neden böyle ilgilendiğini anlayamıyordum doğrusu.

"Ya, demek böyle?" diye neredeyse nefes gibi bir ses çıktı ağzımdan.

"Aramızda bir şey olduğunu sanmayın. Onu burada bir iki kere gördüm. Hem çalışıyor, hem okuyordu. Doğrusu çok takdir ettim" deyince artık dayanamadım, "Ben de yatılıdayken ailemden uzakta neler çektim. Üstelik hep sınıf birincisi, ikincisi oluyorum ve Erdal'ın da en yakın arkadaşıyım!.." diye kükredim.

"Siz hep bizleri küçük görürdünüz. İlkokulda da, sonra Galatasaray'a giderken de dünyalarımız hep ayrı oldu. Dünyalarımızın büsbütün ayrıldığını, sizi bir gün sinemada görünce büsbütün anlamıştım" dedi.

Demek sinemada o da beni görmüştü? Fakat hiç belli etmemişti. Sözleri acı da olsa, içim yine sevinçle titredi. Aynı zamanda da, onu yenmek için elime bir fırsat geçmiş olduğundan hemen atıldım:

"Demek sinemada belli etmeden bana baktınız? Böyle kaçamak bakışlar medeni bir kıza yakışmaz. İnsan, eski bir arkadaşını görünce rahatlıkla yaklaşıp elini sıkmalı."

Sesimdeki alaycı ifadeyi sezmiş olacak ki, cevap vermeden öfkeyle koşup uzaklaşmak istedi. Onun bu öfkeli hali de çok hoşuma gitmişti. "Aysel" dedim, "bu güzel tesadüf, böyle acı sözlerle bitmemeli. Elinizi uzatın. Dost olalım. Ve yine görüşelim" dedim. Karşılık vermemesinden cesaret alarak da, "İstemesen bile ben seni yine göreceğim. Abin beni evinize davet etmişti. Buna da bir diyeceğin olamaz ya?" diye ilave ettim.

"Senlibenli konuşmayı Galatasaray'da öğrenmiş olmalısınız" diye öyle bir tatlı güldü ki, içime ferahlık doldu.

"Tabii. Yakın arkadaşlar, aralarında sizli bizli konuşmazlar" diye manidar bir söz sarfettim. Bunun üstüne, o da "Biz yakın arkadaş mıyız?" deyince, somurtmuş gibi yaparak, "İyi. Peki. Sen Ali ile yakın arkadaş ol. Hoş, onunla bile rahat konuşamazsın

ya sen. Korkarsın. Bizim cahil kızlar hep korkak olurlar zaten!" dedim. "Biz de böyle erkek erkeğe dans edip gezeriz artık."

Bu ânda beni şaşırtan bir şey oldu. Ben, onun yeniden kızacağını sanırken Aysel bana doğru bir adım attı. Sütlü kahverengi gözleri parıldayarak, "Yok yok. Ben korkmam. Sizler de korkmayın. Babalarımız gibi yalnız kalmayacaksınız. Sizi yalnız koymayacağız, korkmayın!.." dedi. Aslında ne demek istediğini anlamama fırsat kalmadan koşarak uzaklaştı. Çevik koşuyordu. Avrupai bir genç kız gibiydi. Saçlarını da çok güzel bir şekilde omuzlarına bırakmıştı.

Arkadaşlarımın yanına döndüğümde bendeki değişikliği anlamalarından çok korkmuştum. Neyse ki bir şey anlamadılar. Fakat ben biliyorum ki Aysel, ilerdeki kızlar grubunun içindedir ve elimde olmayarak göz ucuyla hep onların arasında yeşilli beyazlı sarılı bir robu kolluyordum. Şimdi ise o benekli kahverengi gözleri hiç gözümün önünden gitmiyor. Bilhassa son sözleri kulaklarımdan silinmiyor. Ruhbilimi kitabı buldum. Orada, "yalnızlık" bahsini okudum. Şimdi düşünüyorum da, Aysel'in son sözleri onun çok akıllı bir kız olduğunu ortaya koyuyor.

Acaba Erdal'a bütün bunlardan bahsetsem mi? Hayır. Olmaz. Sonra âşık olduğumu anlar. Artık bu duygularım üstüne Ayseller gitmeye de cesaretim yok. Yarın Kız Lisesi'nin önüne gitsem mi? Hayır. Bu bana hiç yakışmaz. Bir de hocalarımın kulağına giderse ne yaparım?

Bu gece kendimi hem çok bahtiyar, hem de çok bedbaht hissediyorum.

10 Nisan

Hayri Bey bugün beni de 19 Mayıs'a girmem için yazdı. Akşam babama söylediğim zaman, babam, "Ben seni sokturmam! Yorulur terlersin. Derslerinden de olursun. Nail Bey'e de, Hayri Bey'e de söyler, hallederim" dedi. Ben bu sefer nedense 19 Mayıs'a katılmayı çok istiyorum. Provalarda Aysel'i de görürüm, diye ümit ediyorum. Fakat babama söz anlatmak mümkün değil.

Bir yandan da kendini Güner'in babası gibi saylav zannediyor bu babam. Nail Bey'le uzaktan akraba olduğuna güvenip sözde bana torpil yaptıracak. Çok gücüme gidiyor. On sekizime bir girsem, ben yapacağımı bilirim.

Ne kadar değiştim. Eskiden annem için, babam için kötü bir şey düşünsem içim içimi yerdi. Şimdi sadece Aysel'i düşünüyorum. Allahtan derslerim iyi de vaziyeti idare ediyorum.

Derdim yetmiyormuş gibi, bir de bugün bizim bodur askerlikçiyle kavga ettik. Önce bana herkesin ortasında, "Hayvanoğlu hayvan!" diye bağırdı. Ama sonra koca yüzbaşı öyle bir tarziye verdi ki, görülecek şeydi. Kavga, bahçede nişan alma taliminde bana, "Tüfeği öyle korkak Fransızlar gibi tutma. Şöyle yiğit Almanlar gibi tut!" demesinden çıktı. İnadıma, "O yiğit Almanlar galip gelecek mi bakalım?" deyivermişim. "Tabii galip gelecek, hayvanoğlu hayvan!" demesin mi? "Fransız askerlerine küfrettiğiniz gibi babama da küfredemezsiniz efendim! Babam, her şeyden önce, Ölmez Atamızın yanıbaşında çarpışmış ve bu vatanı düşmanlardan kurtarmıştır!.." dedim. Tabii çok bozuldu. Arkadaşlar da donup kaldılar. Herkes işin sonunun nereye varacağını merak ederken tüfeği attığım gibi, "Sizi müdür beye şikâyet edeceğim efendim!" dedim. Bodur yüzbaşının o zaman eli ayağı titremeye başladı. Ne yapacağını bilemiyordu. Doğrusu ben bir Türk subayının bu hale düştüğünü görmektense, ölsem daha iyiydi. O sırada Güner ileri atıldı ve askerlikçiye, "Lütfen arkadaşıma tarziye veriniz efendim. Yoksa çok üzücü durumlar olabilir" dedi. Askerlikçi biraz hık mık etti. Sonra baktı ki olacak gibi değil, Güner'in babası saylav olduğu için durum kötüye gidecek, o zaman bodur boyu ile önüme geldi ve "Oğlum Aydın, sen yanlış anladın. Ben onu demek istemedim? Sen benim çok çalışkan bir talebemsin. Ben hiç senin babana dil uzatır mıyım? Affedersin, ama uzatmam" dedi. Bu sefer de ben çok fena oldum. Affetsem bir türlü, affetmesem bir türlü. Neyse, bundan sonra bizim askerlikçi öyle her önüne gelene küfredemez artık. Olsa olsa ancak astlarına... Vatanını kurtarmak için çırpınan şu kibar ve kültürlü Fransız-

lardan da ne isterler bilmem. Doğrusu ben Fransızları severim. Galatasaray'daki bir hocamız bize hep, "Fransızlar çok kültürlü ve hayatı seven bir millettir" derdi. Anlaşılan ben de kültürü ve hayatı sevdiğim için Fransızları seviyorum. Fakat herkes Almanları tuttuğu için tabii sesimi çıkaramıyorum. Galiba büyüklerimiz artık Almanları tutmuyorlarmış.

17 Mayıs

Hislerimi ve hatıralarımı yazdığım bu defteri ihmal etmeye başladım. Bir yandan 19 Mayıs, bir yandan dersler... Erdal 19 Mayıs'a katıldığı için, annem benim de katılmam hususunda babamı kandırdı. Sık sık provalara gidiyoruz. Çok heyecanlıyım. Dün Harp Okulu'nun provalarını seyrettik. Pek güzeldi. Bugün de bizim genel provalar vardı. Fakat kızlar arasında Aysel'i göremiyorum. Zaten babasının, onun böyle şortlu falan olarak bayrama girmesine izin vereceğini hiç ümit etmiyordum. O da sonunda yenildi işte. Jimnastik hareketlerine katılsaydı gözümde daha büyüyecekti.

20 Mayıs

Bugün tatil. Yorgunluk çıkarıyoruz. Tören muhteşemdi. Milli Şef'in ve diğer büyüklerimizin önündeki resmi geçitten sonra hepimiz yeşil sahada sırayla yerlerimizi aldık. Kız okullarla erkek okullar birarada ve siyah-beyaz formalarımız içinde bayramımızı Ölmez Atamıza layık bir şekilde geçirdik. Fakat Aysel'e karşı içimde hafif bir kırgınlık var nedense.

Bugün Metin'den bir mektup aldım. Mektupta çok güzel Fransızca sözler olduğu için buraya bir kısmını geçiriyorum. Şöyle yazıyor:

V2 ismindeki bu bombayı duymuşsundur. Çok dehşet bir şeymiş. Tam on bin insanı birden öldürürmüş. Biz, Rusların sonu geldi diye düşünüyorduk. Tevekkeli. Bunlar dokuz canlı olurlarmış. Bütün Avrupa'da ölen ölene. Babam Londra'dan yeni geldi.

Çok feci şeyler anlattı? Eeee, c'est la guerre, mon vieux! (Buna savaş demişler dostum!) Et toi? Qu'est-ce que tu fais? Si tu me demandes (Eğer beni sorarsan), je suis heureux, parce que je suis amoureux. –Artık bunu anlarsın diye Türkçesini yazmıyorum. Zaten bu lafı Türkçe yazınca banalleşiyor. Ankara'da sıkılmıyor musun? Est-ce que tu connais des jolies filles à Ankara? Ankara'da güzel kız ne gezer desene... Yazın buraya gelirsen ben, o ve sen birlikte denize girebiliriz. Elle est comme une fille européenne... Yani, tam anlamıyla Garplı bir kız. Geçen gün yolda kimseye aldırmadan yanyana yürüdük.

Ben bu yıl galiba mathématique'ten ikmale kalacağım. İlk notlarım kırık. Bu hafta doğum günüm var. Evde bir parti veriyoruz. Tabii onu da çağırdım. Annenden, babandan izin al, sen de gel. Bir hastalık bahanesi uydurur mektebi birkaç gün asıverirsin. Zaten tatile ne kaldı? Göreceksin, ne çok eğleneceğiz."

Metin'in bu dersi asma teklifi hiç hoşuma gitmedi doğrusu. Yine de kibar bir çocuk. Beni ta Ankara'lardan doğum gününe çağırması güzel bir hareket. Fakat okulu asıp annemi babamı kandırmak meselesi aklımın alamayacağı bir şey. Halbuki biraz eğlenmek benim de hakkımdır sanıyorum. Aysel'i içimde gömmeye ve onu düşünmemeye çalışıyorum. O beni düşünmüyor ki. Düşünse bir yolunu bulur beni görürdü.

23 Mayıs

Edebiyat hocamız güzel bir veda konuşması yaparak son dersini bitirdi. Bana da bir şiir okuttu. Dördüncü derste Hayri Bey iftihar kitabına geçenleri topladı. Müdür bey birkaç güzel söz söyledi. Akşamüstü Kolej'e giderek orada Erdal ve Güner'in tenis oynamalarını seyrettim. Dönüşte, iftihara geçmiş iki kişi olarak, Erdal'la birlikte geldik.

26 Mayıs

Bugün cebirci, kimyacı ve coğrafyacı da son derslerini verdiler. Lisan dersinde bahçede hatıra resimleri çektik. Mektepten sonra asker elbiselerimi ısmarlamaya gittim. Çünkü haziranda kamp var.

27 Mayıs

Çektirdiğim vesikalık resimleri bugün alarak iftihar kitabı için Hayri Bey'e götürdüm. Fakat bugün, Muallimler Meclisi toplandığı için, içeri bırakmadılar. Tatilin ilk gününden itibaren canım sıkılmaya başladı. Mektepler tatil olunca bazı kimseleri görmek ihtimali de iyice azaldı. İçimde nedense gizli bir kırıklık var.

Kardeşim Nurten ikmale kaldı. Ona da çok canım sıkıldı. Bu yaz onu da çalıştırmam icabedecek. İstanbul'a halamın yanına da gitmek istiyorum. Bakalım gönderecekler mi?

29 Mayıs

Bugün asker elbiselerimi aldım. O kadar yakıştı ki, üstümden çıkarmak istemedim. Biri beni böyle görse kimbilir ne kadar şaşırır.

3 Haziran

Bugün kampın ilk günü. Asker elbiselerimi giyerek mektebe gittim. Oradan da Sarıkışla'ya gittik. Sarıkışla'da palaska ve matara aldıktan sonra ancak saat ikide eve dönebildik. Bugün hiç talim yapmadığımız halde çok yoruldum. Fakat savaşın burnumuzun ucuna kadar geldiği bir zamanda yoruldum falan demeden iyi bir asker olmak gerekiyor. Bir de bizim askerlikçi, benim askerliği sevmediğimi söylüyor. Teğmenimiz, savaş sırasında memleketin bizlere güvendiğini söyledi ki, bence haklıdır.

4 Haziran

Saat sekiz buçukta Sarıkışla'da bulunduk. Bu ilk talim gününde esas vaziyetine ve dönmelere çalıştık. Belki mühim şeyler, ama bir lise talebesine aynı hareketleri birkaç saat yaptırmak biraz can sıkıyor.

5 Haziran

Bugün de yanaşık nizam hareketlerine çalıştık. Erdal başka taburda. Fakat talimden dönerken yanıma geldi. Beni taburumdan aldı. Güner'le beraber bizi otomobiline bindirdi. Beraber döndük. Nejat da hemen koşarak geldi ve otomobilin önüne oturuverdi. Ben olsam yapamam.

6 Haziran

Bugün ilk defa olarak silahları aldık. Fakat muamelesi çok uzun sürdüğü için öğleye kadar boş oturduk. Kasatura da verdiler. En mühimi de, bugün 1 lira yemek parası aldık. Bu benim hayatımda kendi kazancım olan ilk para. Harcamadım. Uğur diye saklıyorum.

10 Haziran

Havalar artık iyice sıcaklaştı. Kampta çok sıkıcı talimler yapıyorduk. Fakat dün durum biraz değişti. Yürüyüş kolu halinde Karadeniz havuzuna gittik. Yollarda hep bize baktılar. Bugün de atışa gittik. Ben, 8-5-8 vurdum, fakat 8-9-9 yazdılar. Çavuş karışmasa daha iyi vurabileceğim. Bugün de dahil olmak üzere artık hep Erdal'ın arabasıyla dönüyoruz. Birbirimizi çok seviyor ve sayıyoruz. Üstelik Erdal'ın burnu hiç büyük değil. Metin'den bile daha mütevazı; Metin'in babası eninde sonunda bir gazete sahibi.

Bugün mektepten ikinci 1 liraları aldık. Doğru sinemaya gittik. Nurten'i de götürdüm. *Gece Nöbetçisi* isimli filmi gördük. Peşimize bir oğlan takıldı. Nurten'e laf attı. Asker olmasam bir hadise çıkaracaktım. Nurten de az değil. Şimdiden sağa sola kırıtıyor. Hayır, ben aldırmam. Böyle şeyleri hoş görürüm, ama etraf hoş görmez ki. Sonra ne olsa abisiyim.

Bu sıcaklarda yat-kalk talimi yaptırıyorlar. Dün Nejat bayıldı.

18 Haziran

Kampta istirahat zamanlarımız çok iyi oluyor. Erdal kiraz getiriyor. Çocuklar hemen kapışıyorlar. Bana birkaç defa ısrar etti. Fakat ben kiraz sevmediğimi söyledim. Çünkü kendisine hiç kalmıyor sonra.

Asker kıyafetim artık çok bozuldu. Hemen kirlenip eski gibi oldu. Aysel beni böyle görmese daha iyi.

19 Haziran

Bugün kışlada bir telaş. İnönü gelecek dediler. Fakat sonra yalnız tabur kumandanı geldi. Yılmaz ile Vural bir keşif manevrası yaptılar. Vural çok güzel hareketlerle karşısındakini yendi. Tabur kumandanı da onu tebrik etti.

20 Haziran

Artık kampın son günleri. Sabah çok az talim yaptık ve silahlarımızı artık teslim ettik. Teslim etmeden önce iyice temizledik, parlattık. Öğleden sonra kardeşime ders çalıştırdım ve Madame Irène'e derse gittim. Sözde ikmale falan kalmadım. Yine de ders çalıştır, derse git. Rahat bir soluk alamadım daha. Babam bugün bir işi için İstanbul'a gitti. Galiba halamla mal kavgaları var. Gelirken bana bir tenis raketi getirecek. Erdal'la tenis oynayacağız. Yarın da Erdal'la birlikte Havayolları'na giderek yeni gelen Amerikan tayyarelerinin içini gezeceğiz. Akşamları birçok kız, bulvarda dolaşıyor. Oğlanlarla bakışıyorlar. Aysel yok.

23 Haziran

Sabahleyin sivil olarak Erdal'ı bekledim. Birlikte kışlaya gittik. Teçhizatı teslim ettik. Erdal bana *Yaban*'ı verdi. Ben de ona *Don Quichote*'un Fransızcasını verdim. Bunu bana Galatasaray'ın orta kısmını bitirdiğim zaman babam almıştı. Yepyeniydi. Erdal çok sevindi. Böylece birbirimizden ayrıldık. İstanbul'a gideceği için

onu epey göremeyeceğim. Metin'i tanıyormuş. Selam gönderdim. Tenisi de artık Nejat'la Stadyum'un oradaki tenis kortunda oynayacağız. Tabii babam raketimi getirirse. Ah bir getirse! Eh, amma fiyakalı olur ha!

Her iş bittikten sonra mektebe gidip 25 kuruş paramı aldım. İçime bir gariplik çöktü. Bu yetmezmiş gibi bir de Namık'la yine kavga ettik. Bütün yaz birbirimizi görmeyeceğimiz için onunla arkadaşça ayrılmak istedim. O köyüne gidecekmiş. Mektepten çıkarken rastladım. Ona güleryüz gösterdim. Fakat Namık, "Biz tarlada çift süreceğiz, beylerimiz sırtüstü yatacak!.." demesin mi? Erdal aleyhine de atıp tuttu. Halbuki bir zamanlar en yakın arkadaşıymış. Bu kadirbilmezliği için ona çok içerledim. Erdal'ın aleyhinde bulunmanın Milli Şefimizin de aleyhinde bulunmak olduğunu söyledim. Yüzüme güldü. Dişleri sapsarı. Önce dişlerini fırçalamayı öğrense ya... Böyle giderse biz adam olmayız.

İtiraf ederim ki, birkaç sefer Aysellerin mahallesine gittim. Evlerinin önünden geçtim. Fakat bir türlü içeri girmeye cesaret edemedim. Onun benimle hiç alakadar olmamasına kızdığım için tabii. Yoksa ben yapacağımı bilirdim. Bir kere çok uzaktan gördü de beni, görmemiş gibi yaptı geçende...

Babama söyleyeceğim. Mutlaka Galatasaray'a dönmek istiyorum. Onu ancak böyle unutabilirim.

"Sevgili Kardeşim Behire,

Senden uzun zamandır mektup alamıyorum. Çok merak ediyorum. Dün mektubun gelince nasıl sevindim bilemezsin. Benim tek dert ortağım sensin. Sen gideli daha kimseyle yakın arkadaş olamadım. İki yıl önce sen Konya'da hemşirelik okuluna giderken yine arada bir buraya geliyordun. Birbirimize içimizi döküyorduk.

Kütahya Hastanesi'ne gideli hiç gelmez oldun. Neyse kardeşim. Senin oradaki güzel çalışmalarını göğsüm kabararak öğrenmiş bulunuyorum. O difterili çocuğun başında sabahlara dek nasıl beklediğini görür gibi oluyorum. Sen bir kahramansın kardeşim. Genç yaşında kendini vatan hizmetine adadın. Ne mutlu sana. Keşke ben de bir gün senin gibi milletim için çalışabilsem ve ona faydalı olabilsem.

Arkadaşlardan ve öğretmenlerimizden haber soruyorsun. Bilirsin, benim Fransızcam en zayıf dersimdi. Fakat bu yıl Fransızca'ya gelen Nükhet Hanım beni çok seviyor. Böylece çekingenliğim yavaş yavaş geçiyor. Bu karne Fransızcam sekiz. Kimyaya Mualla Hanım geliyor. İzmir'den naklolunmuş. Çok sert bir öğretmen. Bu yıl bütün korkum ondan. Geçen derste Yıldız bana usulca bir şey sordu. Mualla Hanım da gördü. Bana, 'Sen hiç aile terbiyesi almadın mı?' dedi. Çok gücüme gitti. Benim bir suçum olsa neyse. Ailemin bana nasıl sıkı bir terbiye verdiklerini bilirsin. Daha iki arkadaşımla bir sinemaya gitmedim. Sinema şöyle dursun, beni arkadaşlarımın evlerine bile göndermezler. Şimdi var gücümle kimyaya çalışıyorum. Tarihçinin bu yıl bizim sınıfta olan kızı Tülin sınıf birinciliğini elimden almaya çalışıyor. Ne de olsa öğretmen kızıdır. Kayırırlar diye korkuyorum. Bakalım. Babamın suçsuz yere tam on gün hapiste kalmasının acısını çok çekmiştim. Sen Konya'dan geldiğinde nasıl perişandım, biliyorsun. Bu daha yeni yeni unutulmuşken şimdi de kimya öğretmenimizin sözleri... Neden bilmem, durmadan haksızlığa uğruyoruz. Bu durumlar beni çok değiştirdi kardeşim. Milli Şefimize karşı duyduğum sevginin tellerinden biri içimde koptu sanki. Bu arada Ayten'in babası öldü. Şimdi annesi dikiş dikerek onları geçindirmeye çalışıyormuş.

Ulus gazetesinde bu yıl çok zengin Güzel Sanatlar sayfaları var. Bol bol güzel şiirler, hikâyeler falan çıkıyor. Bir de ben, Nurullah Ataç Bey'in yazdıklarını çok beğeniyorum. Abim her şeyime karışıyor. Eve hep *Tasvir* aldırıyor. Ben de *Ulus*'ta sanat sayfası olduğu günler, Tülin'den istiyorum. O getiriyor. Okuyo-

rum. Tülin benim gizli şiirler ve hikâyeler yazdığımı biliyor ya, tutmuş edebiyat öğretmenimiz Sabahat Hanım'a söylemiş. O da geçenlerde beni çağırdı. Yazdıklarımı istedi. Azarlayacak diye çok korktum. Meğer Nurullah Bey tanıdıklarıymış. Sabahat Hanım, yazdıklarımı okuyup da, eğer bende ümit varsa, beni kendi eliyle Nurullah Bey'e götürecekmiş. Ondan sonra yazıya devam edip etmeyeceğim belli olacakmış. Fakat Nurullah Bey çok aksi bir adammış. Sabahat Hanım'ın benimle böyle alakadar oluşuna çok sevindim. Geceleri gözüme uyku girmez oldu. Bakalım Nurullah Bey ne diyecek?

Kütahya'da Yusuf Vehbi'nin *İstanbul Kızı* filmini gördüğünü yazıyorsun. Bu film burada da Park Sineması'nda oynadı. Fakat bilirsin bizimkiler sinemaya pek gitmez. Annem bazan babamdan habersiz komşularla gitmeye çalışıyor. Bazan beni de götürüyor. Yılbaşı tatilinde gittik. Filmin adı *Sabah Olmasın*'dı. Charles Boyer ile çok güzel bir artist olan Paulette Goddard oynuyorlardı. Filmde insanda çok yüksek duygular uyandıran Olivia de Havilland da oynuyordu. Ben bu artisti çok beğeniyorum. Ağırbaşlı bir hali var. Film bana çok dokundu. Bilmem gördün mü?

Abim İlhan bu yıl Hukuk Fakültesi'ne gidiyor. Yeni yeni arkadaşlar edindi. Fakat bunlar kendi mektebinden değil galiba. Geçen gün eve bunlardan birini getirdi. Üstelik beni de tanıştırdı. Oğuz, yani abimin bu arkadaşı, 'Kardeşin mazbut, merbut. Tam bir Türk anası olmaya namzet' dedi durdu. Çok sinirime dokundu. Hem, 'Kardeşimiz, kardeşimiz' diye konuşuyor, hem de durmadan manalı manalı bakıyor bana. Yok efendim neler okuyormuşum? Nurullah Bey delinin biriymiş. Onu okumamalıymışım. Onu okuyacağıma Japonca okusam daha iyiymiş. Reşat Ekrem Koçu'nun *Esirci Başı*'sını okumalıymışım. Kendisinin yazılarını okumalıymışım. *Bozkurtların Ölümü*'nü okumalıymışım falan. Herhalde bu Oğuz Bey beni hâlâ çocuk sanıyor. Geçen gece odamda Shakespeare'in *Romeo ve Juliette* piyesini okurken abim tarafından yakalandım. Bunu da bana Sabahat Öğretmen vermişti. Yırtacak diye çok korktum. Beni bir dolu azarladıktan

sonra, kitabı başıma fırlatıp gitti. Sözde ben, böyle balkon sefaları anlatan yabancı kitapları okuya okuya, züppe oluyormuşum.

İşte kardeşim böyle. Yanımda olsan sana daha neler anlatacağım. Bir Aydın var. Fakat şimdi mektupta olmaz. Hem sakın aklına kötü şeyler gelmesin. Sen de sakın benim eski ve canciğer bir arkadaşım olan Semiha gibi düşünme. Ali yüzünden onun bana neler ettiğini biliyorsun. Kahrolmuştum. Ben erkek arkadaşlarıma kötü gözle bakmam ki. Hem, ben her şeyden önce tahsilimi düşünüyorum. *Yıldız* mecmuaları okuyan Suna'ya bakıyorum da, Suna gibiler bu ülkeye nasıl faydalı olabilir, erkeklerin yanında nasıl elele, kolkola çalışabilirler, diye kara kara düşünüyorum. Suna ise hiç aldırmıyor. Ballandıra ballandıra *Yıldız* mecmuasının yıllığını anlatıyor. Yok efendim dört renkli kapağı varmış. Kapakta Betty Grable'ın mayolu bir resmi varmış. Ayrıca içinde de tam iki yüz adet artist fotoğrafı varmış. Bunların dört tanesi de kesilip tablo halinde duvara asılabilecek boyda artist resimleriymiş falan. O, Robert Taylor'unkini kesip odasına asmış bile. Her gece onun resmine bakarak uyuyormuş. Ailesi Suna'yı çok serbest yetiştiriyor zaten. Hoş bilirsin, Yıldız da öyle. Ben de serbestlikten yanayım ama artist resimleriyle uğraşıp ülkemizi bir yana bırakarak değil. Haksız mıyım sen söyle? Bu Suna bana, ilkokulda Sevil diye bir kız vardı bizim sınıfta, işte onu hatırlatıyor. Dedim ya kardeşim, senin gibi ciddi ve çalışkan bir arkadaşı ben bir daha bulamam. Buna inan. Kutsal vazifende sana muvaffakiyetler diler, hasretle gözlerinden öperim Behireciğim. Buraya bir geldiğinde sana Aydın'ı da anlatırım. Ona karşı nasıl yenilmediğimi ve güzel bir ders vermiş olduğumu göreceksin ya... Neyse. Beni unutma. Ayten'in sana çok selamı var.

Aysel"

VII

Saat 08.12

Koyu yeşil perdeleri açmadım. Bunu yapacağım yerde, oturup ayak parmaklarıma bakıyorum. Birinin üstündeki bir nasırı koparıyorum. Canımı acıtmaktan çekinerek koparıyorum. Küçük kalın deri parçasına bir süre bakıyorum. Sonra, bu yozlaşmış deri parçasının şimdiye değin bana hiç acı vermemiş olmasına şaşıyorum. Öyle ya, uzun süredir pedikürcüme gitmedim. Her on beş günde bir uğrardım. Birinde yalnız ellerim için; birinde hem ellerim, hem ayaklarım için. Ayaklarımı sıcak, sabunlu suya koyarlar. Hep de acelem vardır. Ayaklarım bir tas sıcak, sabunlu suda ıslanıp yumuşarken pedikürcü Gönül'ün kız kardeşi önüme dar, tekerlekli bir masa sürer. Masanın üstü açık renk bir formikayla kaplıdır. Gönül'ün kız kardeşi –adını bir türlü öğrenememişimdir– formikanın üstünden hemen bir alkollü pamuk geçirir. Küçük bir plastik kapta ılık, sabunlu su getirir. Sağ elimi alır, tasın içine koyar. O sırada Gönül, benden bir önce manikürüne başladığı hanımın tırnaklarının cilasını sürmektedir. "Hemen geliyorum abla" der. Başını, dikkatle cilaladığı tırnaklardan kaldırmadan söyler bunu. Eteğinde bir dolu alet edevatla hemen de gelir. Bütün törpülerini, makaslarını, penslerini alkollü bir pamukla çabuk çabuk siler. Formika masanın öteki ucuna alçak taburesini

çekip karşıma yerleşir. Öteki hanım, tırnaklarındaki cilayı üflerken, Gönül'ün kız kardeşi de, içi karamela kutusu gibi, renkli cila şişeleriyle dolu plastik bir sepeti getirir; formika masanın başucuna koyar. Sağ bileğimin altına bir yastıkçık sokuşturur. Sağ elimin tırnakları yumuşamıştır. Gönül, bu elimi sudan çıkarır. Masanın gözünden çektiği mendil büyüklüğündeki bir havluya siler. Tası sol yanıma geçirir. Sol elimi sabunlu, ılık suyun içine koyar. Sağ elimin tırnaklarına şöyle bir bakar. "Kısaltacak mıyız?" diye sorar. "Evet, evet" derim. "Yazı makinesinin tuşlarına hep dikey vuruyorum. Uzun olursa çatır çatır kırılıyorlar."

Böyle yazı, yazı makinesi, kitap vb. gibi işlerle uğraştığımı sağa sola çıtlatmaktan zevk duyarım.

Bundan haz duyduğumu ilkin ne zaman anlamıştım? Bir gün yakalayıvermiştim kendimi. O güne dek sözü bilmeden hep buraya değdiriverdiğimi birden farketmiştim. Ne zamandı? Tamam. Üç ay kadar oluyor. Engin bizde ilk sabahladığı gece.

Birer koltukta karşılıklı oturup sigara içmiştik. Ruhi Su'dan halk türküleri söyleyip Nâzım Hikmet'ten şiirler okumuştuk. Bizim hâlâ kurtarmayı başaramadığımız ülkeyi onların nasıl kurtaracaklarını anlamaya çalışmıştım. Böyle, karşılıklı bir beyin futbolu içinde koltuklarda oturuyorduk. Arada bir kendimi yadırgıyordum. Toparlanmak istiyordum. Sonra Ahmed Arif'ten bir şiir de ben okuyordum. Ya da, benden sonra gelenlerin evirip çevirip devrimciliğe uyarladıkları bir türküye, Batı müziği karışımı bir şarkıya başlıyordum. Devrimciliğin topluca bir dünya görüşü, hatta bir yaşama biçimi olduğunu ona anlatabilmek için başka yolum kalmamıştı sanki.

Bu coşkunluk başıma vurdu. Nerdeyse, hemen o gece devrimin gerçekleşebileceğine ben bile inandım. Yine de kendimi seyredecek aralıklar buluyordum. Coşkunluğumun nedeni apaçık: Aydın oluşum gibi –neden küçümsemeli– kadın oluşumun da giderek gölgede kalmaya zorunlu bulunduğu bir dönemde, kendimi birden yine önde, dipdiri ayakta görüverdim. "Bu, belki

de son fırsatımdı. Dört elle sarıldım." İlericiliğimi dirilten bir şırınga yemiş gibi taptazeydim işte.

Bütün bir gece kendime hiçbir şeyi çok görmedim. O kadar da değil. Bazı sahtekârlıklarım oldu. Bana nasıl baktığının farkındaydım. Ama farkında değilmişim gibi durdum. Kadınca şartlanmalar nedeniyle değil. Bir doçent oluşumun şartlanmalarından henüz sıyrılamadığım için.

Yeniden diri, dolu bir kızdım. Bütün aklım, bilgim, saçlarım, dudaklarım, göğsüm, belim, dünyaya bakışım, gülüşüm, söyleyişim bir bütün halinde ortaya dökülüyordu. Bir arada hem saygıdeğer, hem saygıdeğmez; hem kusursuz, hem kusurlu; hem giyinik, hem çıplak. Hem kadın, hem insan.

Havaya değip de bozulmasın diye salamura tenekelerinin üstüne taş koyarlar. O zaman düşünmemiştim sanıyorum. Ama galiba taşı kaldırılmış bir peynir tenekesiydim.

"Dünyam zenginleşti. Büyüdü..." diyerek gitti. Gün ağarıyordu. Daha kalmak istiyordu. "Kal" demedim.

Sabahın oluverdiğini görünce korkuya kapılmıştım. Son on saatin sadece karşılıklı oturarak bu kadar çabuk geçivermiş olması beni ürküttü. Derslerime, notlarıma, okumama, yazmama, konferanslara, sınav kâğıtlarına, forumlara, öğrenci dertlerine, evime, kocama, pedikürüme, alışverişime, bacaklarımın kılını almaya, telefonlara cevap vermeye ve mektuplara; yatakları düzeltmeye, gıdası dengeli sofralar kurmaya, resmi yemeklere, kokteyllere, tiyatrolara, konserlere, tartışmalara gitmeye; bazı geceler evimizde aydınca toplantılar yapmaya, böyle başka toplantılara gitmeye; en yeni sol yayınları okumaya, en yeni olayları izlemeye, bunları derleyip toplayıp, ayıklayıp, birleştirip bir sonuç çıkarmaya; yeni bir araştırma kitabı hazırlamaya, yapılmış araştırmaları değerlendirmeye; dağ taş gezilere çıkmaya, gezi valizlerini hazırlamaya, saçımı kestirmeye, biten rujumun, kremimin yerine yenilerini almaya, temizlikçiye elbiselerimizi taşımaya, kasapta sıra bekle-

meye; tıkanan muslukları pompalamaya, anneme seveceği bir şey armağan etmeye, onu doktoruna götürmeye, fizik tedavisinden getirmeye, eş-dost çocuklarının doğum günlerini kutlamaya, başları sıkıştıkça eve doluşan öğrencilerime kendime yaraşır akıllar vermeye, kendime yaraşır yollar göstermeye; kocamla sevişmeye, seviştikten sonra tepeden tırnağa yıkanmaya, ona temiz çamaşırlar hazırlamaya, işlerini dinlemeye, kendi işlerimi anlatmaya, sevgimizi eskitmemeye çalışmaya, yeni sözler icat etmeye, yeni heyecanlar yaratmaya, ekonomimiz üstüne raporlarını tape etmeye –bu işte benden başkasına güvenmez–, onun gezi valizlerini hazırlamaya, gidişinde hüzünlü, gelişinde kıvançlı olmaya; ıspanak ayıklamaya, hamsi kafası koparmaya, soğan doğramaya, yazı makinesini onarıma götürmeye, onarımdan getirmeye, sökülen fermuarımı dikmeye, etek boylarımı gününe uydurmaya; *Le Nouvel Observateur*'ü, *Les Nouvelles Littéraires*'i, *Le Monde*'u okumaya, günlük gazeteleri okumaya, *Ant*'ı, *Yeni Ufuklar*'ı, *Türk Dili*'ni, *Papirüs* ve *Yeni Dergi*'yi okumaya, Parti bültenlerini izlemeye; bütün bunlarda tadına varacağım bir şeyler bulmaya, bütün bunları kafamda vuruşturup tokuşturup, eleyip tarayıp sağlıklı sonuçlar çıkarmaya; dişlerimi fırçalamaya, yüzümü kremlemeye, eskiyen perdelere, koltuk yüzlerine bakıp, "Çok eskidiler" demeye, yıllardır üstünde dolaştığımız iki küçük halımızın çilekeşliğini seyretmeye ve eriyen yatak çarşaflarını yenilemeye hep dar gelen zamanımın on saati birden, bir dalganın şurdan kalkıp şuraya ağıvermesi kadar yalın bir biçimde geçivermişti. Acaba gerekli ya da gereksiz, severek ya da sevmeyerek yapılan böyle yüzlerce şeyden hangisi beni bu kadar ısıtmış, pırıltılara boğmuştu?

Engin gidince ağzına dek dolu kül tablalarına baktım. Fikirlerin, öfkelerin, kıvançların, yarım yamalak boşalımların birer kül tablasına sığınıp kendilerini orada özetlemeleri canımı sıkardı hep. Soyut olan her şeyin bu somut kalıntısını hemen götürüp çöpe boşaltmakta acele ederim. Şimdi öyle yapmadım. Kül tablaları ince ilgimin dışında kaldı. Kendimi sedire attım. Bacaklarımı tavana dikip ince uzunluklarına baktım. Yenilenmemin ilkağızda

tek başına bacaklarımla, kollarım, ellerim, saçlarım, gözlerim ve dudaklarımla bir ilintisi olmadığını bile bile içeri, aynanın başına koştum sonra. Gözlerim yanaklarıma ışıklar yağdırıyordu. Bu aydınlık altında burnumun iki kanadından aşağı inen iki ince çizginin; o her zaman, yorgun günlerin akşamlarında bakıp görmeye bile fırsat olmadan banyoda, dişlerimi fırçalarken gözüme şöyle bir çarpıveren iki çizginin bana bu derece anlamlı bir yüz verişini kıvançla seyrettim. Kendimi kovalamakta bir adım daha attım: Topuzumu çözüp saçlarımı uzun uzun fırçaladım.

O sabahtan başlayarak ilk kez gövdemin elle tutulur, bakılıp görülür somut bir şey olduğunu anladım. Ama o sabah henüz çekingendim. Kılları alınırken bile kendi gözümde hep bir fikir yığını haline gelmiş olan bu başı, bu boynu, bu kolları, bacakları hemen yeniden var saymakta bocaladım. Ellerimi belime, kalçalarıma koydum. Giyinikken öylece önden, arkadan seyrettim kendimi. Bir ân soyunup aynanın karşısında çırılçıplak durmak istedim. Bu isteğimi aynadaki görüntümü azarlayarak yendim. Yine saçlarıma sığındım. Saçlarımı yeniden ve bir dolu fırçaladım.

Bütün o pedikürler, manikürler, geceleri yüzümü iyi bir kremle silişim, sabahları yüzüme hafif bir nemlendirici sürüşüm, kollarımın altına, orama burama talk pudraları serpişim, o sabaha değin sanki hep kadınlığımdan kopuk; sağlık, rahatlık için yapılmış birer görevdi. Acaba hiç kendim olmuş muydum? Hiç kendimiz olduk mu? Görevlerin birlikte götürülmediği bir yerim oldu mu hiç? Engin'le doldurduğum son on saat görevsiz miydi acaba? Hayır. Bunu düşünmeyeceğim. Tatildeyim. Acaba nasıl kokuyor tenim? Süveterimin kolunu sıyırdım hemen. Kolumun üst yanını kokladım. Ama pek bir şey anlayamadım.

Aynanın önünde soyunmaya hâlâ cesaretim yok. Koridora çıkıp orada soyundum. Sonra, alacakaranlık bir banyoda kendimi duşun altına attım. Ilık su gövdeme değdikçe büyük tat alıyor-

dum. Buradan hiç çıkmasam. Bütün tortuları akıtsam üstümden. Gövdeme ilgim arttıkça artıyordu. Bu ilgiyi, az önce Caudwell'in *Özgürlük Düşüncesi* üstüne yaptığımız tartışmayı içimde yineleyerek sürdürmeye çalışıyordum. Caudwell'in düşüncesini biraz daha ileri götürmüş, "Toplumculuğun en ileri aşaması, insanı bir kişi yapmaktır" demiştim de, birden ayağa fırlamış, "Bu bireycilik tir! Toplumcu bir felsefeyi, bireycilikle nasıl bağdaştırabilirsiniz? Böyle düşünüyorsanız siz de gerçek bir toplumcu değilsiniz" demiş, kendini bana karşı üstünleştirmek için de, "Bu bir sınıf sorunudur" deyip geri oturuvermişti. Sınıf? Öyle ya. Hangi sınıftanım ben? Düşünenler sınıfı. Bunu da ilk düşünmüyoruz zaten. Ama Engin de sözlerin altında yaşayan, hareket eden kımıltılı dünyanın farkında değil. Yaşanmışlığı olmayan hiçbir cümle kalıbının hiçbir anlamı yüklenmediğini bir gün anlar mı acaba?

Kişi olmak üstüne o düşüncemi Ömer'e açtığımda, "Bunu söylemek için henüz çok erken" demişti.

Her şey için hep erken... Sonuç: Geç kalmak.

Banyodan ağzımda geceden kalan türkülerle çıktım. Karşı dursa da sözün önemi hâlâ yitmemiş demek? Dünyasını zenginleştirdiğime göre... Banyodan türkülerle çıkışım da bundan olmalı. Omuzlarıma bir havlu koydum. Yine yatak odasına, aynanın karşısına koştum.

Odalarda çırılçıplak dolaşmayı o sabah öğrenmiştim demek. Az önce içerdeki banyoda çıplaklığıma nasıl bir alışkanlıkla, nasıl bir rahatlıkla baktığımı düşünüyorum.

Gövdemin bunca yıl benden böylesi kopuk oluşu nedendi acaba?

Yatak odamız tek bir döşek ve tek bir aynayla duru bir yalınlıktaydı. Ben aynanın içinde dimdik duruyordum. Karnımın hafifçe yağlanıp küçücük bir yastık kadar şişkinleşmiş olduğunu da o sabah farkettim. Epeyce baskın bir korkuya kapıldım. Hiç

tanımadığım bu korku duygusundan ötürü daha da çok korktum. Hemen giyindim. Mutfağa çay yapmaya gittim. Geceden kalan türküleri unutuvermiştim. Kaşlarımın orta yerinde bir ağırlık duyuyordum. Kanımın kaynaması dinmişti. Bütün o yapılacak şeylerden de kopmuştum. Musluk tıkanmıştı. Pompalamam gerekirdi. Suyun kirli kirli musluğun içine doluşuna bakakaldım.

Temizlikçi kadın o sıra geldi. Yatak odasını havalandırmaya gitti. Çayımı alıp gazetelerin başına çöktüm. Kadıncağız nerdeyse koşarak geldi: "Odayı derleyip toplamışsınız bile" dedi. "Hiç bozmadım ki" dedim. Çırpınmaya başladı: "Uyumadınız mı hiç? Uyumadan olur mu? Niye ama uzanmadınız birazcık olsun?" "Çalıştım da" dedim. Önümden geçti. Banyoyu temizlemeye gitti.

Gazeteyi yüzüme örttüm. Kendi kendimi asıl ilk böyle yakaladım işte. Temizlikçi kadına, "Konuklar geldi. Oturdum", "Bir arkadaşımla kaldım", "Canım yatmak istemedi. Dikiş diktim" ve bunlara benzer bir yığın başka şey söyleyebilirdim. İlle bir açıklama yapmak zorunda da değildim üstelik. Ama fırsatı bir kez daha okumuşluğum üstüne değerlendirivermiştim.

Pedikürcü Gönül'e de böyle yapıyordum. Ayaklarımı sudan çıkarıp topuklarımı sünger taşıyla ovmaya başlayınca ben de, "Çabuk olun. Kuzum beni geç bırakmayın!" diye tutturmaya başlıyordum. Kızcağız elinden geleni yapıyordu. Hep acelem oluşuna alışıklığından ötürü, hiç "Nedir bu aceleniz?" diye sorduğu falan da yoktu. Ama ben, ne yapıp yapıyor, bir punduna getirip, "Çabuk, konferansa yetişeceğim", "Araştırma Enstitüsü'ne vereceğim raporu tape edeceğim daha" ya da "Aman derse geç kalıyorum" falan diyordum. Pedikürün ardından bir kokteyle davetliysem, alışverişe gideceksem ya da akşama konuklarımız varsa, bunları hiç söylemiyordum.

Hep ciddi görevlerim olmalıydı.

Başparmağımla işaretparmağım arasında sarımtırak sert bir deri parçasıyla bunları düşünüyorum. Nerdeyse, öleceğimi unut-

muş gibiyim. Bu odanın içinde nasıl olsa öleceğim. Bu yüzden odaya ilk girdiğim zamanki aceleciliğim de yok şimdi. Kopardığım nasırıma baka baka ölümün gelmesini bekliyorum.

Dinginim. Ağır ağır soluduğumu sanıyorum. İlk savaş bitti. Pürtüklü kumaşla kaplı boz renkli bir koltuk üstünde anadan doğma oturuyorum.

Ölümüme dıştan anlamlar yükleyecek o küçük pusulayı yırttım. Yırttığım kâğıt parçalarını ne yaptım? Alçak, yuvarlak masanın üstüne bakıyorum. Sonra orada duran küçük kâğıt parçalarını hâlâ elimde tuttuğum yoz deri parçasıyla birleştiriyorum. Avucumda götürüp tuvalete atıyorum. Üstüne sifonu çekiyorum. Banyo kapısını yeniden örtüp yatağa dönüyorum. Tahta ayaklı başucu lambasının duygusal ışığını kapatıyorum.

Bir küçük deri parçasının beni perdeleri açmaktan kurtarışına seviniyorum. Kendimi aldattığımı biliyorum. Perdeleri açıp nerede bulunduğumu, güneşin nereye yükseldiğini ya da ne zaman battığını görmekten kurtuluşuma seviniyorsam, dışarısıyla yeniden ilgi kurma isteğimi pek de köreltmemişim demektir. Tersine. Asıl istediğim bu. Engin'in beni hâlâ nerelerde aramakta olduğunu bilmek istiyorum. Aydın'a telefon etmek, birtakım açıklamalara girişmek, hiç yerli yerine konulmamış bir şeyleri sanki böylece yerli yerine koymak istiyorum. Boş, geçersiz görevler yüklenilmiş olduğunu, bile bile bunun sürdürülmez olduğunu... Ömer'i de uğraştırmak istemiyorum. Bir sabah, birdenbire ağır ağır solumaya başlamamışsa, hep kendi kendine seçtiği bir şeyleri olduğunu sanıyorsa ne yapsın?

Annem ağlıyor mudur? Kız kardeşime telefon edip kayıplara karıştığımı söylemiş midir? Öyle ise, kız kardeşim gündüz uykusunu uyuyamamıştır. Ya da akşamüstü Park Otel'in barına uğrayamamıştır. Haberi bir gece vakti öğrendiyse Taksim'e koşmuş, Ankara otobüsünden bir bilet almıştır. Ama haberi bir gece vakti öğrenemez. Bunun olasılığı çok az. Tezel o saatlerde

Kulis'te, ya da Lefteraki falan gibi bir yerlerdedir. Sanatçı oğlanlarıyla. Ressamlar, şairler, patron olamamış tiyatro oyuncuları, adı İstanbul'un dışına taşamamış öykücü tanıdıklarıyla. Annemin tekne kazıntısı. İkinci Dünya Savaşı'nın altıncı yılında doğdu. Üç yılda iki kocadan boşandı. Birinci kocası tiyatro oyuncusuydu. İkinci kocası henüz bir öğrenci... Ama babası zengindi çocuğun. Bizim Tezel'den iki yaş kadar da küçük. Vurgundu kardeşime. Babasından ne koparabildiyse Tezel'e verdi. Kız kardeşim hâlâ bu çocukcağızdan aldıklarıyla yaşar. Resim yapar. Seramik fırınlarına gider. Yeteneklidir de. Arada bir, bir sergi bile açar. Gazetelerde kendinden övücü cümlelerle söz ettirir. İkinci kocasını, günlük bir gazetenin adı çok yaygın bir fıkra yazarına göz koyduğu için sepetlemiştir. Bu fıkra yazarıyla Tezel, Boğaz'ın balıkçı lokantalarına falan gitmiştir. Onunla ülkemiz sorunlarını tartışmıştır. İki çocuk babası olan bu ünlü yazar, kız kardeşimle gezip tozdukça kendi kuşağının kızlarının bir zamanlar –ve tabii şimdi de şişmanlayıp Divan Pastanesi'nde oturarak– ne yavan şeyler olduğunu, bu yüzden de kadınsızlığa bürünüp gençliğini hiç mi hiç yaşayamadığını düşünmüştür. Bu arada Tezel'in ikinci kocası, Tezel için elinden geleni yapmaya devam etti. Tezel'in sergisinden beş tablosunu babasının, anasının eşi dostu satın aldı. Tezel için hava hoş. Önemli olan sonuç. Sonuçlara övünülecek bir yan, üstün renkler katacak olan da yine Tezel. Biz bir kuşağız ya, Engin de bir kuşak. Diskotekleri dolduranlarla miting alanlarını dolduranlara bakıyorum da, miting alanlarındakileri kalabalıklaştırmak... Evet. Tezel? Şimdi annemden bir telefon almış olsa... Benim ortadan kaybolduğumu öğrense, kadehini Park Otel'in barında boşaltıp, "Amma matrak ha!" diye güler. Çevresindekilere hiçbir şey açıklamadan elinin altındaki ilk araçla annemin yanına koşar. Annem, bu en küçük çocuğunun kendisini avutacağına bir kez daha inanır. Gelişine sevinir. Gözleri yaşlı yaşlı, kucaklar onu. Kızının bütün sorumsuzluklarını unutuverir. Tezel'de hoşlanmadığı, geceleri uykusunu kaçıran ne varsa hepsini unutur. Can havliyle, "Ah Tezel, ne yapacağız? Ne olacak?.." der. Tezel evin içinde dört

döner. Can havliyle sorulan o soruları şöyle yanıtlar: "İçecek bir şey yok mu?" Sonra başlar bağırmaya: "Ne diye ağlıyorsun sen? Ne olmuş yani? Koskocaman kadın! Olduğu yerde daha ne kadar kazık kakacaktı ya? Kaçıvermiştir bir adama. Yoo ama, bunu yapamaz o. Bozamaz o güzelim düzenini. Korkar. Gömmüştür o öğretmen kafasını bir yerlerde yine, bir yığın rakamla dolu kitaplar üstüne. Yok efendim, Anadolu'da beslenme yetersizliğinden ölen çocukların oranı yüzde bilmem kaç. Yok efendim, oyunu kendi kendine kullanmasını bilmeyen kadın oranı şu. Yok efendim bilmem ne... Dur, dur. Kızılcahamam'a gitmiştir yahut. Çamlarda sağlıklı hava almaya. Başka bir şey yapamaz. Keşke yapsa. Ah şu Ömer Abi'yi bir aldatsa! Adam öyle bir emin ki karısından ve de durumundan. Ayaklı kütüphane o da. Hayret yani. Burnundan kıl aldırmaz benim bildiğim. Nasıl oldu da haber verdi sana? Sosyalist bir insan böyle özel mızmızlıklara yüz vermez yaa. Sen de derdine ne şifa olmuşsundur ya adamın. Başlamışsındır siğlim siğlim ağlamaya. Adamcağızı söylediğine söyleyeceğine pişman etmeye... Meraklanacağı yoksa da meraklandırmaya... Büsbütün kuşkuda koymaya... Aman be, ne bileyim ben! Bana ne sizin kıymetli Ayselinizden!.."

Hayır. Annem Tezel'e haber vermemiştir. Ona sormamıştır. İlhan'a haber vermeyi istemiştir. Ama benim kızacağımdan çekinmiştir. Onunla uzak iki ülkede yaşar gibiyiz. İşverenin ünlü avukatı. Şimdi Çankaya'nın tepesine mermer girişli apartmanını diktiriyormuş. Karısına banyo fayanslarını seçtirecek. Adını da Emek koyar belki. Bu yapıya tek kuruş yatırmamıştır. Birinden arsayı iki daire karşılığı almış, sonra, daha temel atmadan bütün daireleri tek tek satmıştır. Bir zamanlar Meclis'te kendine bir de milletvekilliği bulmuştu. Namazlar kıla, mahkemeler basa, alanlarda, "Kıbrıs Türk'tür, Türk kalacaktır!" diye diye vatanı Türk oğlu Türk yapacak, kurtaracaktı. Kendini kurtardı. Ömer'le benim tutumumuzu çok kötü karşılıyor. Gerekli yerlerde görmemezliğe geliyor, aile içinde de dişlerinin arasından bize küfürü bastığı belli oluyor. Evet. Annem abime de haber vermemiştir. Yarım

saatte bir Ömer'e telefon ediyordur. "Polise haber versek mi?" diyordur. "Yalnız oturma. Gel yemeği birlikte yiyelim" diyordur. Sonra kocamı avutmaya kalkıyordur: "Benim bu kızım öteki gibi değildir. Aklı başındadır. Ne yaptığını bilir. Nerdeyse bir haber iletir..." Annem böyledir. Durmadan Ömer'in gözüne sokmaya çalışır beni. Sanki orta yerde kalıverecekmişim gibi. Sanki Ömer beni kendinden daha iyi tanımazmış gibi. Sanki hâlâ on sekiz yaşımdaki beni, o bitmez tükenmez görücülerine çıkarıyormuş gibi. Annem üstelik kendine göre tahminler de yürütüyordur: "Kızımı belki de komandolar kaçırdı. Belki de komünistler alıp uçurdular Moskova'ya?.." Haksızlık etmeyelim. Artık bu kadarını Ömer'e söylemiyordur. Çekiniyordur. Aklına gelen buna benzer daha pek çok şeyi içine atıyordur.

Karnımda bir çocukla belki, bir otel odasında ölmeye yattığım, Tezel'in bile aklına gelmiyordur. Kız kardeşim bunu bilse, yerimde olmak için can atardı. Değişik bir şey yapmış olmak. Tam ona göre! Şu içinde bulunduğum durum gerçekten öyle ise bu hak Tezel'in olmalıydı. Öyle ya, o fıkra yazarına değil, onun son yıllar bir kahraman gibi gençlerin omuzları üstünde taşınışına vurulmuştur Tezel. Adamı karısından ayıramadı. O zaman da kadıncağızla sıkı fıkı oluverdi. Son görüşmemizde, "Kötü mü? Hepimiz birarada geçinip gidiyoruz işte. Ne gereği var bir yığın problem yaratmanın?" demişti. Asıl aramak istediğim Tezel. Ama, bana gülmesinden çekiniyorum. Şimdiki çocuklara kimseler görev yüklemiyor. Bir görevi kendileri seçerlerse seçiyorlar. Ya da görevsizliği yaşıyorlar. İnançsızlığı. İyi ama, neye inansınlar? Kime? Kimbilir, belki Tezel bile haklıdır. Ya abim, İlhan? O da bir zamanlar çocuktu. Ben de...

Hâlâ neyin haklı, neyin haksız olduğunu araştırıyorum ben. Üstümden birden buz gibi bir rüzgâr esiyor. Kolalı çarşafa sarılmış renk renk kare desenli battaniyeyi tepeme kadar çekiyorum. Battaniyenin altındaki karanlığa bakıyorum. Baktıkça karanlık azalacağı yerde yoğunlaşıyor. Beynimin içinde bir duraksama oluyor. İçine çimento dökülmüş gibi kıpırtısızlaşıyor. Başımı

yastığın üstünde sağa sola döndürüyorum. Beton duvarlara tın diye bir çakıltaşı vuruyor. Ardından ne kadar sallasam başımı, artık hiçbir tınlama olmuyor. Bütün beyin sinirlerim kafatasımın içine dökülen çimentoyla birleşiyor. Soğuyup donuyor. Anımsama, düşünme adına ne varsa yok oluyor. Karanlık battaniyenin içine bazı yüzler koymak istiyorum. Bu yüzlerin çizgilerini, ağız burun kıpırtılarını görmeyi, gülümseyip konuşmalarını bekliyorum. Hiçbir şey olmuyor. Ardından beynimin son çabası geliyor. Betonlaşmış beyin sinirlerimin ucu duyulur duyulmaz, "İşte" diyor, "işte bitti bu iş. Ölümle savaşmak o denli uzun sürmedi."

Şu odaya girdiğimden buyana bu kadar ağır solumanın, solumanın ardından artık başka bir şey gelemez miydi? Ne gelebilir ki? Hep aynı çizgide boy atmak, büyümek, yaş almak, sınıf geçmek, değişmeyen kurumlarda değişmiş kişiler bulmayı ummak, tek başına değişmeyi ummak, buna inanmak hatta, hatta suçlamak ve yakınmak... Yakınmak ve bir gün, bir cami imamının sizi yönettiğine nerdeyse şaşmak... Çocukları unutmak... Unutup çocukları, ölüme yatmaları bile suçlamak...

"Bin Atlı Akınlarda Çocuklar Gibi Şendik"

Aysel'in *Ulus*'un Güzel Sanatlar sayfasını okuduğu yıl, kuru soğanın ve patatesin kilosu 24 kuruş, pırasanınki 16 kuruştur. Tanesi 5 kuruşa satılan mandalina evlerine çok ender giriyor. Muz henüz hiç girmemiştir. Cumartesi öğleden sonraları annesiyle Yenişehir Pazarı'na gidiyorlar. Annesi, Salim Efendi'den aldığı dört lirayla küfenin dolmayacağını, dolsa da küfeciye verecek para kalmayacağını biliyor. Çünkü artık biraz mercimekle pirinci ve birkaç kalıp Hacı Şakir sabununu da pazardan almak gerekiyor. Salim Efendi, İsmetpaşa Pazarı'nın daha ucuz olduğunu söylüyor. Fakat İsmetpaşa şimdi oturdukları eve çok uzak düşüyor. Esat neresi, İsmetpaşa neresi...

Öyle. Salim Efendi doğup büyüdüğü yerden soğumuştu. Bir iki tarlasını, dükkânı başkente taşırken geride bıraktığı evini de satmış, ilçeyle bağını tümden koparmıştı. Artık ilçeden bir iki torba erzak da gelmiyordu. Hergele Meydanı'nda otobüs başı beklenmiyordu. Fakat Salim Efendi, sattıklarından eline geçeni çarçur etmedi. Küçükesat tepesinde, iki katlı bir yapı satın aldı. Küçükesat'ın hemen hemen son yapısıydı. Üç küçük dairesi vardı. Üst kattakine kendisi yerleşti. Alttakilerden birini 23 lira 25 kuruştan, ötekini ise 19 lira 75 kuruştan kiraya verdi. Böylece *müstecir* sahibi oldu. Kontratların altına mal sahibi diye imza koydu.

Milli Korunma Kanunu yürürlükteydi. İstanbul'dan Aşkale'ye gönderilenler ise nedense çarçabuk geri dönmüşlerdi. Kars-Sivas yolu yapılmış mıydı? Aşkale'den İstanbul'un Büyükada'sına, Moda'sına, Şişli'sine geri dönenler keyifle ellerini ovuşturuyorlardı. Durumu kolay atlatmışlardı. Varlık Vergisi adı altında pek de bir şey ödememişlerdi. Çoğu, neleri var neleri yok, çoktan karılarının, çocuklarının, analarının üstüne yaptırmışlardı çünkü. İthal mallarının fiyatı durmadan yükseliyordu. Kısıtlı ithalat, değer kuralını işletiyordu.

Japonya ile ilişkilerimizin kesildiği söyleniyordu. Amerika'nın bize büyük dostluk göstermeye başladığı, o halde artık Moskof'tan da çekinmenin bir nedeni olmadığı anlaşılıyordu!

Avrupa'nın batısında Alman direnmesi gittikçe zayıflıyordu. Şimdi en çok düşünülmesi gereken buydu işte. Almanlarla dostluğumuz bozulur, ticari ilişkilerimiz sona ererse ne olacak? Amerika çok uzak. İşadamlarımızın Amerikalı işadamlarını tanımaları güç olacak. Avrupa'da Almanların üstüste geri çekilmeye başlamalarıyla Hitler'e yavaş yavaş sırt çevirdiğimiz bir gerçek. Hükümetimizin Almancı bazı yazarları, genç genç üniversite öğrencilerini, Hitler'i örnek alarak kendilerini ırkçılığa adamış olanları, şimdi birden gözaltında tutma çabasına girişmesi neden? Bugüne dek göz yumulan bir hareketin şimdi peşine düşülmesi bile, İstanbul ithalatçılarının durumlarını yeniden gözden geçirmelerine yetmektedir.

Salim Efendi on paralık düğmeyi yirmi paraya sattığı iddiasıyla hakkında açılan soruşturmayı ucuz atlattığına sabah akşam şükretmektedir. İlçedeki boğulma duygusunun yerini korku almıştır. Şimdi, soruşturma sırasındaki borçlarını da ekleyerek günde belki on kez namaza duruyor. Dükkânın bir köşesi küçük bir mescide dönmüştür. Oğlu İlhan'ın, dört beş yıl önceki o çörek dedikodusunda olduğu gibi, yine kendisinden utanacağını sanıyordu. Ama gördü ki, İlhan'daki utanç duygusunun yerini gözü dönmüş bir öfke almıştır. Salim Efendi'nin, neye karşı olduğunu hiç anlayamadığı bir öfke. Sıkıyönetim mahkemesinde tutuklu olarak süren soruşturmasından dükkânına döndüğü zaman, kasanın tamtakır olduğunu gördü. Buna karşılık dükkânın altı, kırmızılı beyazlı, bazılarının üstünde uluyan bir bozkurt resmi bulunan tomar tomar dergiyle doluydu. Oğluna bunların ne işe yarayacağını sordu. İlhan baştan savma bir karşılık verdi: "Bir arkadaşın da... Yakında alacak..."

Salim Efendi oğlunun, liseyi bitirdikten sonra artık dükkânda oturmasını, baba işini sürdürmeye hazırlanmasını isterdi. Ama İlhan, "Yoo baba. Eskiden olsaydı belki. Ama artık geçti. Şimdi

ben hukuk okuyacağım. Türklüğümüzü yerlerde süründüren bütün o soysuz takımından teker teker hesap soracağım!" dedi. Salim Efendi düşünüyordu: Acaba hukuk okumakla bu hesap nasıl sorulur? "Gördük mahkemedekileri. Onlar benden hesap soruyorlar. Sen de benden, benim gibilerden ve daha da sahapsızlardan mı hesap soracaksın yoksa?" İlhan dik dik, "Kimden, nasıl hesap sorulacağını biliriz biz!" dedi. Baktı, oğlu hiç kendini dinlemez olmuş, kendi başına buyruk olmuş; öfke tepesine sıçradı Salim Efendi'nin. Hiç aklında yokken işi inada bindirdi. Bir oğluna bile kendini saydıramayacak mıydı? Oğlu bile onu adam yerine koymayacak, İstiklal Savaşı'nda İsmet Paşa'yı ta nerden nereye götürdüğünün, göğsünü ona siper ettiğinin değerini bilmeyecek miydi? "Bana karşı durma! Bana karşı durma! Yoksa parçalarım seni!.." diye haykırdı. İlhan, küçümsemeyle, "Zoor!.." diye başkaldırdı. Sonra yüzünde bir iğrenti sanki, "Hay keşke göğsünü siper etmez olaydın o tilkiye!" diye söylendi. Salim Efendi oğlunun üstüne yürüdü: "Nankör!" İlhan kollarıyla başını sakınıp dükkândan kaçtı. O günden sonra babayla oğul arasında sık sık su yüzüne çıkan bir savaşım başlamıştı.

Salim Efendi, oğlundan öç almak için, onun Hukuk Fakültesi'ne yazılmasına inat, tuttu, dükkânın altındaki bütün o kırmızılı beyazlı dergileri bir akşamüstü kapının önüne yığıverdi. Hem de İlhan'ın gözleri önünde. İlhan'ı önce bir telaş, bir korku aldı. Sonra ağlamaklı oldu. Sonra da, "Yedik sanki dükkânını. Hoş, bu kutsal şeyler zaten senin küflü bodrumuna çok!" dedi. Doldurup bir çuvala dergilerini, çekti götürdü. Nereye götürdü acaba? Bir gün de dükkâna uzun boylu, burnunda et beni bulunan ve yüzünden gülümseme hiç eksik olmayan gençten bir adam geldi. İlhan'ı sordu. Salim Efendi de, "Kâhyası değilim!" diye homurdandı.

Salim Efendi'ye şu dünyada karşı gelmeyen, onunla zıtlaşmayan tek kişi karısı: Giderek daha da gözünün içine bakar oldu. Sessizce yuğup yıkar, pişirir kotarır. Eskiden arada bir şundan bundan yakınırdı. Şimdi yakınmaları yok. Çünkü Fitnat Hanım,

başkentte oturmaktan, içinde akarsuyu, elektriği ve çevresinde beton duvarları bulunan bir evi olmasından mutludur. Babayla çocuklar arasındaki çekişme olmasa, nerdeyse Allah'ın kendisine son dirliği verdiğine inanacaktır. Sinemaya da kaçıyor arada bir. Daha ne?

Yatakta da daha bir sıcacıktır Fitnat Hanım. Hem başkent onu güzelleştirdi. Topukları, elleri yumuşacık oldu. Ocak üflemekten, lamba şişesi silmekten, çamaşırı isli bir kazanın başında avluda yıkamaktan, her yanından yelin üfürdüğü ahşap bir evin tahtalarını ovmaktan kurtuldu; ondan olacak. İki gözlü bir havagazı ocakları da var. Çak kibriti, koy tencereyi üstüne. İstediğin kadar kaynat. Sok kordonu deliğe, ütünü yap. Çevir düğmeyi, odan alabildiğine ışısın. Arada ellerindeki farklı renkli ekmek karneleriyle, karnelerin "T", "V" kuponlarıyla Salim Efendi ona çiçekli Sümerbank basmalarından, nazillilerinden kesiveriyor. Fitnat Hanım, kızına ve kendisine yarım kollu, havuz yakalı giysiler dikiyor. Omuzlarına pamuktan küçük yastıkçıklar tutturuyor. Böylece kentli bayanların havası usulca onların da üstünde esiyor.

Son aylar en büyük derdi, ya tekne kazıntısını Salim Efendi soruşturmadayken doğuruverseydi? Bundan çok korkuyordu. Korktuğu olmadı işte. Bir de şu baba-oğulun arası açılmasaydı!.. Fitnat Hanım o zaman belki de ömrünün en rahat doğumunu yapacaktı. O sıralar Tezel'e altı buçuk-yedi aylık gebeydi. Amerikanbezlerini kireç kaymağına yatırarak beyazlatmayı öğrendi. Beyazlattığı bu bezleri özene bezene işlemeye, yeni kundak takımları yapmaya başladı.

Evin sobası kuruldu. Çok geçmeden de kış bastırdı.

Fitnat Hanım, bazı akşamüstleri, kızı okuldan döndüğünde, onun eline mendil kadar tülbent bezleri sıkıştırıyor, "Ha anam, şunları oyulgayıver" diyordu. Evdeki sessiz düzen, ana-kız açısından da böyle bozulmaya başladı. İlçelerde çocuklar ya çok küçük ya çok büyük yaşta okula başlarlar. Okuma yazma seferberliği okul sıralarını başka türlü doldurmuyordu çünkü. Aysel de işte

bu yüzden, yarı yıl ara vermek zorunda kaldığı halde, bir lise son sınıf öğrencisi olmak için çok küçüktü. O yıl on yedisini sürüyor. Okumaya karşı olan deli ve anlaşılmaz tutkusuna Salim Efendi teslim olduğu sıra, karşısına annesi çıktı. Sanki kendi okumamışlığının öcünü alıyordu. Aysel'e durmadan ev işi buyuruyordu. Kızını her ân bir kitabın başından kaldırmaktan nerdeyse gizli bir tat alıyordu. Önüne bir de bebek bezleri oyulgamak işi çıkınca Aysel, "Kendin yap!" deyip fırlatıverdi bezleri. Annesi önce şaşırdı. Sonra artık kızının yaşının erdiğini, onu iyi bir baskıya almak gerektiğini düşündü.

"Yarın senin de çocukların olacak. Kim dikecek bezlerini? Eller mi?" diye çıkıştı.

Herkes evleniyor. Herkesin çocuğu oluyor ve herkes, "Evlenmez olaydım!.." diye ağlıyor. Semiha da işte...

"Evlenmeyeceğim ben! Çocuklarım da olmayacak!.."

Vurdu holün kapısını, çıktı.

Fitnat Hanım kapıya bakakaldı. İlk aklına gelen, kızını Salim Efendi'ye söyleyip, "Bunun gözü açıldı artık, alsak mı eve?" diye sormak oldu. Ama yine aynı ânda, kızının ne sinsi bir çetin ceviz olduğunu düşündü. Ondaki inat insanı öldürür. Boşuna babasına duyurup da İlhan'dan gelen dirliksizliğe bir yenisini eklemek istemedi. "Ben usul usul kendim başa çıkarım onunla, alırım zapta rapta. Hep babasına karşı korudum. O da çıktı oturdu tepeme hınzır!" diye geçirdi içinden.

Aysel, holün önündeki aralıkta, soğukta durmuş, "Şimdi de sıra çocuk bezleri diktirmeye geldi. Beni ille kendine benzetecek!" diye düşünüyordu. Aklına yeniden Aydın geldi. Ta bahardan buyana Aydın, hep en beklenmeyen zamanlarda aklına düşüyordu. O çekik gözlerini, gözlerinin hoşgörüyle alay karışımı bakışlarını sevmiyordu. Ama sanki ne yapsa ona inat, ne yapsa onun gözüne girmek için... Sanki Ulu Ata, Aydın'ı başına bekçi koymuş gibi bir şey... "Bir de çocuk bezi oyulgarken görse ne demez!.."

Elinde file ya da sepet, annesiyle Yenişehir Pazarı'ndan dönerlerken, kuru köfteleri Bomonti'ye, Kocatepe'nin arkasına taşırken yüreği ağzına geliyordu. Ata ya da Aydın, kendisini bir köşeden seyrediyormuş sanıyordu. "Bugünlerde Nurullah Bey beni kabul edecek. Görürler hepsi günlerini!" diye şişindi. Sonra yeniden bir korkuya kapıldı: "Ya annem kendisine kafa tuttuğumu babama söylerse? Ya babamın aklına getirirse beni!.."

Annesi holün kapısını araladı:

"Ne duruyorsun orada, soğukta öyle?"

"Hiiç" dedi.

Elinden geldiğince yumuşak söyledi bunu.

"Gel içeri. Bir de hasta olma başıma. Eline iş veriyorsak öğrenesin diye veriyoruz. Yaptığın bana ise, öğrendiğin kendine. Hadi gel içeri."

Aysel içeri girdi. Sehpanın üstündeki bezleri görmezden geldi. Yine de uysal uysal odaya döndüğü için kendine kızdı: "İlle dalkavukluk ettirecekler insana!"

Bir Atatürk çocuğu olup da bu ödünleri vermek zorunda kalmak! İşte bu, yalnız bu bile mutsuz etmeye yetiyordu kendisini. Dünya başına yıkılıyor, bu yıkıntının altından, "Yakında lise bitecek. Üniversiteye gideceğim. Yurduma daha yararlı olacağım ve benim gibi kızlar sayesinde erkeklerimiz artık yalnız kalmayacaklar" düşüncesiyle çıkıyordu.

Ana-kız arasındaki yeni çekişme sessiz sürüp giderken İlhan, evin içinde bağırıp çağırıyordu. Annesinin giydiğine, kız kardeşinin yürüyüşüne karışıyordu. Fethi Abisiyle milliyetçi bir şair kendisinden çok memnundular. İlhan'ı pek seviyorlardı. İlhan da onların gözüne daha iyi girebilmek için çırpınıyordu. Babasının kendisini derste bildiği saatlerde Fethi Abisinin düzenlediği toplantılara gidiyordu. Türk'ü kurtarmak için yeni yollar öğreniyor, bunları Hukuk'taki sınıf arkadaşlarına da, kendince çaktırmadan, öğretmeye çalışıyordu. Fethi Abisi liselileri de boş bırakmamak gerektiğini söylüyordu. İlhan da eski okuluna, Gazi Lisesi'ne yöneliyor, orada tanıdığı daha küçük çocuklarla neredeyse bir

çete kurmanın planlarını yapıyordu. Bu tasarılarını Fethi Abisine ve milliyetçi şaire anlatıyordu. Ötekiler, onu ilgiyle dinliyorlardı. İlhan, adam yerine konulmaktan gurur duyuyordu. Böyle böyle *Bozkurt*, *Kızılelma*'nın bir iki sayısına da atak, heyecanlı şiirler yazdı. Evde babasının olmadığı saatlerde bu şiirleri büyük gümbürtülerle okudu. Hartı hurtu o denli artı ki, Aysel bir akşamüstü artık bu gürültücü abiye dayanamadı, eline alıp evin içinde öttüre öttüre dolaştırdığı zurnanın sesinden şişmiş kafasını tarih kitabının üstünden kaldırıp, "Abi ne olur sustur şunu artık!.." diyecek oldu.

İlhan sanki bu fırsatı bekliyordu. Birden kız kardeşinin üstüne atıldı. Suratına iki tokat aşkettikten sonra, ağzı köpükler saçarak bağırmaya başladı: "Niye susturacakmışım? Halis muhlis bir Türk sazı! Hanımefendimiz ders çalışacakmış!.. Niye okuyorsun bir kere sen? Kadın kısmına okumak nerden çıkmış? Anandan mı gördün, ninenden mi? Yarın lise bitince bir de üniversiteye gitmeyi düşünüyorsan, nah gidersin! Babam bıraksa, ben bırakmam. Oralarda okuyan kızların ne mal olduğunu şimdi çok iyi biliyorum ben. Üniversite öğrencisi adı altında bir yığın yırtık orospu!.."

Aysel ilk kez o akşamüstü umutsuzluğa düştü. İçinden, "Ne talihsiz kızmışım ben! Herkesin kızları okumak istemez, anaları babaları zorla okuturlar. Özel hocalar tuta tuta... Ben okumak isterim, karşıma ya babam dikilir ya annem. Şimdi de bu çıktı işte!.." diye ağlamaya başladı. Neden sonra annesi mutfaktan gelip, "Sus, baban böyle yumruk gibi gözlerle görmesin seni. Bir şey var sanır. Birine tutuldun falan sanır!.." deyince aklı başına geldi. Öyle ya, abisi o sözleri söylerken ya babası evde olsaydı! Ya hazır yanında bir destek de bulmuşken, yeniden, "Hadi bakalım artık eve!" deseydi? Hayır. Babasının aklına getirmemek gerek; ne büyüdüğünü, ne de hâlâ okumakta olduğunu. Bir bardak su istedi mi, hemen fırlayıp vermeli. Ders çalışıyorum falan dememeli.

Böylece kendini evin içinde yeniden unutturmak için elinden geleni yaptı. İlhan, daha o akşam radyodan Batı müziği dinle-

meyi yasakladı. Aysel üstelemedi. Abisi evde olmadığı sıralar Beethoven'i, Çaykovskiy'i falan dinlemeye devam etti. Hatta bir cumartesi öğleden sonra pek hasta olan, ölüm halinde bulunan bir öğretmenini görmeye gidiyormuş gibi yapıp, Konservatuvar konserlerinden birine bile gitti. Bileti kendisine Sabahat Öğretmen vermişti. Bir başka hafta okuldan seçilen bir grubun içinde Devlet Konservatuvarı Tiyatro Bölümü'nün ilk temsili olan *Kahvehane*'yi bile gördü.

Yeni yılın ilk ayıydı. Fitnat Hanım'ın doğumu iyice yaklaşmıştı. İlhan bu kez de eve *Doğu* başlığını taşıyan, altında da ince harflerle "Büyük Ülkü Gazetesi" diye yazan bir yığınla geldi. Dipteki karanlık bölmeye girdi. Saatlerce çıkmadı. Annesi öğle yemeğine çağırdı. İlhan, mercimek çorbasını içti. Kıymalı patatesini yedi, çıktı. Az sonra kafasını usturayla kazıtmış olarak geri geldi. Annesi, "Ah oğlum, ne yaptın o güzelim kıvırcık saçlarını?" diyecek oldu. İlhan homurdandı. Ne dediğini anlaşılmadı. Kazınmış kafayla pek çirkinleştiğinin farkındaydı. Ama, inandığı dava uğruna saçlarını feda etmiş olmanın da gururunu taşıyordu. Yeniden karanlık bölmeye kapandı. Yeniden çıktı. Elini yüzünü yıkadı. Üstüne nerdeyse yerleri süpüren paltosunu giyip, "Fakülteye gidiyorum" diyerek, gitti.

İlhan, Gazi Lisesi'nin bahçesine vardığında çocuklar henüz mütalaadan çıkmamışlardı. Onların çıkmasını bekledi. Avlu kapısı önünde iki araba duruyordu. İçinde sırma kasketli şoförler. İlhan o yana baktı. Yere tükürdü. Zil çaldı. Dışarı boşalan öğrenci kalabalığının içinde Namık göründü. Sanki kolları gittikçe kısalıyor, gövdesi gittikçe dört köşeleşiyor, rengi nerdeyse morluğa dönüşen yuvarlak yüzü, patlayacakmış gibi şişkin duruyordu. Garip, önlenemez, üstüne geçirilen her şeyi dar bulan bir gelişme içindeydi Namık. Şişmanlamaktan çok, genişliğin söz konusu olduğu bir büyüme.

Ortaokula başladığından buyana başkentte uzak bir akrabasının yanında kalıyor, her gün Telsizler'den İtfaiye Meydanı'na kadar çamurlu yolları tepiyor, yazları köyüne gidip bağrını esen

rüzgâra vererek yatıyor, okullar açılınca gözüne kestirdiği en iyi, en çalışkan öğrencinin yanına yerleşiyor; kâh ondan kâh kitaplardan ustalıkla kopya çekiyordu. Bu yüzden adı, arkadaşlarının arasında, "Kopyacı Namık"a çıkmıştı. Girişkenliği ve becerikliliğiyle saylav ve büyük memur oğullarının en zengin evlerindeki en zengin sofralardan o uzak akrabasının bir torba içindeki kuru eriğine dek ne bulsa yiyordu. İlk yıllar Milli Şef'in oğluyla kurduğu arkadaşlığı, "şu sinsi Aydın" geleli beri bozulmuştu. Ömründe ilk öfkeyi de belki sadece bu yüzden tanıdı. Bir süre peşlerinden ayrılmadığı *büyüklerimizin* çocuklarından şimdi nerdeyse nefret ediyordu.

Lisenin iç kapısından çıkınca çevresine bakındı. İlhan'ı gördü. Ona el etti. İlhan da ona belli belirsiz bir işaret yaptı. Bunun üstüne Namık, hemen kalabalığın içinden beş altı çocuğun kollarını dürterek, "Tamam. Şöyle gelin. Hadi, toplanıyoruz!" dedi. Çocuklar, başlarında, Namık, okulun arka duvarının dibinde, İlhan'ın çevresinde halka oldular. Kimi çömelmiş, kimi yere diz çökmüş, kimi ayakta durmuştu. Bu görünümleri o, alanın bir köşesinden hiç eksik olmayan bastıkaracıları andırıyordu. İlhan çevresindekilere tek tek baktı. Sonra Namık'a, "Tamam mıyız?" diye sordu. Namık sinirlenerek, "Tamamız abi" dedi. "Bu kadar mı olduk?" Namık bir yığın oyunla, bir yığın becerikli sözle toplayabildiği bu altı çocuğun az bulunmasından ötürü biraz düş kırıklığına uğradı. Bir kaşını kaldırdı, "Kötü mü abi? Bu kadar olduk işte, kötü mü?" dedi. İlhan hoşgörüyle onun omzunu okşadı. Çömelmesini işaret etti. Namık düğmeleri gerilen eski ceketinin içinde yere çömeldi. İlhan, çocuklara yeniden teker teker baktı. Ötekiler heyecanlı bir oyuna başlamanın sabırsızlığı içindeydiler sanki.

"Genç arkadaşlarım..." diye söze başladı İlhan. "Keşke her Türk çocuğu sizler kadar vatansever olsa. Sizler kadar Türksever olsa. Sizler kadar ahlaklı olsa. Nerde?.. Onlar analarını, bacılarını Moskof'a satmaya hazır, alçak kişilerdir. Arkadaşlarım, biz bu davaya başını koymuş çok değerli abilerimle birlikte ant içtik.

Ben de onlara namus sözü verdim. Biz bu ülkede Türk oğlu Türk olmayana artık hayat hakkı tanımayacağız. Bir kendi halinize bakın, bir kapıda özel arabaları, öğle vakti ellerinde dört kat sefertasıyla apartmanlarının kapıcıları bekleşen öteki arkadaşlarınıza bakın. Siz bu vatanın evladı değil misiniz? Asıl Türk oğlu Türk olan sizler değil misiniz yani? Başımızdakileri sevmeli, saymalıymışız! Niyeymiş? Memleketimizi savaşa sokmamışlar da ondanmış. Vay vay... Türklüğün şanı, şerefi öldü mü yani? Almanların yanında biz de ırkımıza layık şekilde kahramanca savaşsaydık, bir yandan yeniden Viyana kapılarına, öte yandan Turan'a dayansaydık kötü mü olurdu? Atalarımızdan bize miras kalan bu ırk, böyle durumlara mı düşecekti arkadaşlar?.." Ağzında tükürüğü kabarmaya başlıyordu. "Benim gözümü de bu vatanı kendi gibi seven Türk oğlu Türk abilerim açtı arkadaşlar. İnanın gözüm açıldı, aptallığıma şaştım kaldım. Öyle ya! Başımızdakiler, yaptıkları yetmiyormuş gibi, bir de babalarımıza, bu vatanı asıl kurtaran kahraman babalarımıza leke sürmeye çalışıyorlar. Onları mahkeme kapılarında süründürüyorlar. Milli Korunma Kanunu'ymuş!... O kanun babalarımıza işliyor da, Kambur için işlemiyor ama. Kimden söz ettiğimi anlamışsınızdır?.."

Çocuklar evlerinde bu "kambur" sözünü sık sık duyuyorlardı. En sonunda onlar da bir şey bildiklerinin sevinci içinde, bir ağızdan, "Anlıyoruz!" diye bağırdılar. İlhan başını çevresindekilerin karın hizasına doğru indirdi, "Eğilin!" dedi. Eğildiler. Çocuklardan biri, yanındaki birine oyun olsun diye bir parmak attı. Kıkırdaştılar. İlhan kaşlarını çattı, "Gülmeyin çocuklar, gülmeyin! Gülünecek zaman değil!.." dedi. İki çocuk gülmelerini tutmaya çalıştılar. O sırada uzaktan, hademenin, "Üle Hüseeeynnn!" diye nağmeli bir seslenişi geldi. Bu kez çocuklardan dördü birden hık hık gülmeye başladılar. İlhan, çok çirkin bir şey görmüş, acı bir şey yemiş gibi yüzünü buruşturdu, "Yazık... Yazık!.." dedi. "Ben de sizleri sahici birer Türk erkeğisiniz sanmıştım. Yazıklar olsun!" Sonra daha bir yığın "teessüflerini" bildiren söz sıraladı. Çocuklar

utanır gibi oldular. Boyunlarını dikip artık dikkatle İlhan Abilerinin ağzının içine bakmaya koyuldular.

"Sanki o okuduğunuz 'Mantık' kitabını anlayabiliyor musunuz siz? Kim yazmış? Milli Eğitim Bakanımız... Hıh. Sözde öz Türkçe. Ben tam bir yıl bu kitaptan bekledim arkadaşlar. Ben Türkçe bilmiyor muyum? Şu konuştuğumuz özbeöz Türkçe değil mi? Ama bir satırını anlayamıyordum o 'Mantık' kitabının. Kökü Altaylar'dan gelmeyen bir yığın uydurma laf. Siz anlayabiliyorsanız aşkolsun!" Çocuklar yine bir ağızdan, "Valla biz de anlayamıyoruz. Çok zor abi, haklısın" falan dediler. "Yarın sizler de bu kitaptan çakacaksınız işte. Nah, buraya yazıyorum, çakacaksınız? Yeni uydurma kelimeleri özel hocalarından öğrenen çocuklar geçecekler ama... Hoş, onlar öğrenmeseler de geçerler ya!.." Sapsarı saçlı, sapsarı kaşlı bir oğlan kımıldadı: "Yahu, son yazılıdan yine üç almışım be!.."

İlhan birden ayağa kalktı. Ökçelerini birbirine vurdu: "Kalkın! Bu vatanı seviyorsanız, kendinizi seviyorsanız, ananızı, bacınızı seviyorsanız benimle gelin!.."

Çocuklar doğruldular. Şaşkın sarsak durdular. İçlerinden ikisi, "Nereye gidiyoruz abi?" diye sordu. İlhan, yeniden çocukların karın hizasına eğildi. Sesini alçalttı: "Yürüyün. Halkevi'nde bir tören var az sonra. Orayı basacağız. Orada başka arkadaşlar da var. Daha kalabalık olacağız."

Çocuklar epeydir heyecanlı bir oyun oynamamışlardı. Her gün aynı şey. Liseye gir, liseden çık; derse kalkmaktan kork, evde ders çalışmaya otur, kafana girmesin. Eh, işte şimdi önlerine bir fırsat çıkmıştı. Değişik bir şey yapmış olacaklardı. Üstelik bu oyunda vatanı ve kendilerini kurtarmak gibi soylu bir yan da vardı. Birbirlerini ittiler, "Hadin!" diye bağrıştılar.

İş bu noktaya gelince Namık biraz duraksadı. Toplantının yalnız lise avlusunda kalacağını sanıyordu. İlhan ona dönüp, "Hadisene!" dedi. Namık bir çöple dişini karıştırarak gözlerini İlhan'dan kaçırdı, "Valla abi, gelirdim, ben de seve seve gelirdim ama, evdekiler okul dönüşü biraz odun kırmamı istediler di...

Odun kıracağım ben..." dedi. İşte ben elimden geleni yaptım. Çocukları topladım. Benden bu kadar, demek istiyordu. İlhan öfkeden kudurdu, "Odun yerine sen o koca kafanı kır! Pis!.." diye homurdandı. "Hem niye sen habire odun kırıp, kar kürüyorsun? Hariciye Vekili'nin oğlu neden hiç odun kırmıyor, ha? Sen mi daha Türk'sün, yoksa o mu daha Türk? Ama müstahak sana! Hakkını aramayanın hakkını yiyiverirler işte. Oh olsun!" Baktı, Namık kıvranıyor, onu hemen sırtından itti, "Hadi yürü! Fethi Abine, bir de sana güvenebileceğimizi söyledim ben" dedi.

Önde İlhan ve Namık, ardlarında öteki çocuklar, Halkevi'ndeki törene doğru yola çıktılar. Denizciler'i atlayıp Sergievi yokuşunu tırmandıkları sırada Namık, elini sağlıksız kırmızı yüzünden geçirdi, "Ne merasimiymiş bu abi?" diye sordu. İlhan, "Dil ve Edebiyat Komitesi tarafından ikinci defa açılacak Edebiyat Müsabakası için" diye yanıtladı. "Demek daha müsabakanın açılışı bu? Kimler kimler geliyor?" İlhan başını bozkurt gibi yukarı kaldırdı, "Bütün o bok soylular! Dalkavuklar!.." dedi.

Sergievi Caddesi üstündeki bodur çamları atlayarak kestirmeden Halkevi'nin önüne çıktılar. Yapının önündeki küçük alana varmadan İlhan birden durdu. Şaşırmış, nerdeyse paniğe kapılmıştı. Halkevi'nin önünü polisler sarmıştı. Milliyetçi şairi ite kaka götürüyorlardı. Kalabalık bir lise öğrenci topluluğu kâh ileri atılıyor, kâh ellerinde taşlarla geri çekiliyordu. İlhan ne yapsındı? İlerlesin mi küçük ordusuyla, geri mi çekilsin? Ne yapacağını bilemeden olduğu yerde kakılıp kaldı; curcunayı seyre daldı. Bu arada baskın için sabırsızlanan küçük ordusunu yatıştırmakta epey güçlük çekti. Milliyetçi şair, bir polis arabasına doğru itelenip götürülürken İlhan cılız bir sesle, "Tamam çocuklar. Bugünlük bu kadar. Bitti" dedi. Bodur çamların arasına dalıp, gözden kayboldu. Çocuklar bir süre alanın önünde itişip kakıştılar. İkisi, aralarında güreşe tutuştular. Bir polis gelip sopasıyla onları kovaladı, "Evlerinize!" dedi. Çocuklardan birkaçı baskının başarıya ulaştığına inanıyordu. Namık da ortalarda yoktu. İçlerinden ikisi başbaşa verip durumu görüştüler ve kendilerine öncülük eden

Namık'la o kabak kafalı abiden uzak durmaya karar verdiler. Bu ikisi, Samanpazarı'na doğru çıkan yokuşu tırmandılar. Keskin bir ayaz vardı. Üşüyorlardı. Okuldan çıkışta eve dönmekte geciktikleri için babalarına ne diyeceklerini düşünüyorlardı. Öteki ikisi, Kız Lisesi'nden aşağı inen yokuşu bir solukta koştular. Keyifliydiler. Cıvıl cıvıldılar. Değişik, başka günlerinkine benzemeyen bir akşamüstü geçirmişlerdi. Yeni polis arabalarını ve saçları rüzgârda dalgalanan bir ünlü şairi görmüşlerdi. İçlerinden geri kalan ikisi, polis arabasının peşine takıldılar. Koşabildikleri kadar Sergievi yokuşundan aşağı koştular.

Halkevi'ndeki Edebiyat Komitesi üyeleri iç rahatlığıyla masalarının başında otururlarken, İlhan, bir süre bodur çamların altında bekledi. Ortalık yatışıp hava iyice kararınca uzun yün atkısıyla başını gözünü iyice sardı; Halkevi'nin arkasına dolandı. Kız Lisesi büyük sessizlik içindeydi. Kız kardeşi çoktan eve dönmüş olmalıydı. Ah, onu şimdi görebilseydi! Verilecek bazı görevleri vardı. Dükkândan babasının attığı dergiler... Fethi Abi'nin bugün, saklaması için kendisine Kolej'in oralarda teslim edeceği bildiriler... İkisini birden nasıl koruyacaktı? Kolej'in oraya koştu. Ağlayacak gibiydi. Uzun süre, yakasında küçük bir bozkurt rozeti olacak genci bekledi. İnce bir kar başladı. Babası eve dönmeden, hiç değilse evdeki dergilerini koruyabilmek umuduyla, Esat'ın yolunu tuttu. Sonra caydı. Görevden kaçıyormuş duygusuna kapıldı. Yanakları pençe pençe kızararak her zaman toplandıkları ve adına "otağ" dedikleri odanın yolunu tuttu. Baktı, sokakta, kapının önünde küçük bir kalabalık. İçerde ne var, ne yok, birtakım adamlar dışarı taşıyorlar... Kalabalığa yaklaştı. Bir adama, "Ne oluyormuş hemşerim burada?" diye sordu. Adam, "Bilmem ki. Irkçıların yerini mi ne basmışlar" dedi. Demek otağları basılmıştı? Fethi Abi neredeydi acaba? Halkevi'nin önünde onu görememişti. "Yine de bana düşen görevler var!" dedi. Yeniden evin yolunu tuttu. Alı al, moru mor kapıdan içeri girince annesine,

"Beni soran olursa, evde yok deyin" dedi. "Ben Ankara'da değilim. Oğlunu seviyorsan bunu yaparsın!"

Fitnat Hanım, oğlunun bu gözleri patlamış, dudakları uçuklamış haline bakıp bakıp ağlamaya başladı, en sonunda, "Hay seninle uğraşanlara!.." diye uğundu. Eliyle günü gelmiş karnını tuttu. "Şu halimle ortada dönenlere bak sen!" Aysel fırsatı kaçırmadı: "Hep o Atsız olacak adamın başından!"

İlhan öylesine korkmuştu ki, kız kardeşine ikinci bir tokat indirmeyi bile akıl edemedi. Sadece, "Neden anlarsın sanki sen?" diye homurdanarak karanlık aralıkta bekleşen, Türklüğün şanlı tarihini kurtaracak dergilerinin yanına gitti. Kuluçkaya yatmış tavuk gibi, tam bir saate yakın, eli çenesinde bu dergi yığınının üstünde oturdu. Bu arada bir kez evin kapısı çalındı. İlhan'ın yüreği ağzına geldi. Memnune Hanım'ın, alt katta telsizci oğluyla oturan geveze kadının, evinde sigorta atmış. Elektriği sönmüş. O da korkmuş. Oğlu eve dönene dek Fitnat Hanım'ın yanına çıkmış. İlhan işitiyor. Kadın arada bir sokuşturuyor, "Bu evin de sık sık sigortası atıyor kardeş. İkide bir karanlıklarda kaloorum. Korkuorum..." diyor. Aysel ona kahve yapıyor. Memnune Hanım, ev sahibinin kızını oğluna alabilmeyi tasarladığı için, "Kahve yapan güzel ellerini seviym senin, yavrum" diyor. "Aman kardeş, bu kızı okutup da ne edeceksiniz? Yazık değil mi? Baksana gül yüzü solmuş. Ver kocaya, o da kurtulsun, sen de. Hem ortalık kötü" diyor. Tabii bunu Aysel odada olmadığı bir sırada söylüyor. Telsizci oğlu çelimsiz melimsiz ama, ayda tam 58 lira getiriyor eve. 22 lirasını kiraya veriyorlar. Elektrik, su parası; pekâla kalanıyla da tencereleri kaynıyor işte. Soğanın kilosu yirmi beş kuruşa çıkmamış olsa daha rahat edecekler. Fakat oğlunun bir levazımcı arkadaşı var. Ucuza sabun, pirinç, fasulye, nohut alıyorlar. Urfa'dan her kış başı bir teneke yağ geliyor. Biraz acımış oluyor ama, halis tereyağıdır. Eritiyor, süzüyor. Pilavda bile belli olmuyor beklemiş yağ olduğu.

Memnune Hanım, Aysel'den çok oğlunu öve öve gitti: Şuna buna kapılmaz, etliye sütlüye karışmaz. İşinden evine, evinden işine. Eli her işe yatkındır. Evin kopan, bozulan her şeyini o

onarır. Günde tek bir sigara içer. O da akşam yemeklerinden sonra. Eh, şimdiki kızlar da sigara içen erkeği beğeniyorlar. Ama oğlunun her şeyi planlı. Haftada bir mutlak yıkanır. Çoraplarını beş günde bir değiştirir; yine de mis gibi kokarlar. O, bu temizliği esasta Bursa Lisesi'nde öğrenmiştir. Disiplini de. Tabii Harp Okulu'nun da hakkını yememek gerek. Eh, Allah devlete millete zeval vermesin. Yetişti gitti işte. Ben memnunum. El kızı da memnun olur. Kapıda ayakkabılarını çıkarıp terliklerini giymeden içeri girmez.

Aysel, Memnune Hanım'ı geçirmek üzere geri geldiğinde bu son sözleri işitti. Oğlu akşam nöbetini bile bitirip dönmüş, annesini yukarda aramaya gelmişti. Sivrisinek gibi bir adam. Aysel ondan hoşlanmıyor. Merdivenlerde rastladıkça gövdesinden yapışkan bir sıvı aktığı duygusuna kapılıyor. Çelimsiz bir telsizcinin de içinde bir yürek taşıyabileceğini düşünemiyordu henüz. Ama o zaten, "Türkiye'yi uygar milletler seviyesine yükseltecek" görünüş ve çabada olmayan hiçbir şey ve hiçbir kimseyle ilgilenmiyordu. Bu, ayakkabılarını kapı önünde çıkarıp terliklerini giyen, annesi Haymana Kaplıcaları'na gidince kendilerinden salatası için bir fincan sirke istemeye gelen miskin telsizci mi sanki Türkiye'yi uygar uluslar düzeyine çıkaracak?

O akşam, Memnune Hanım gittikten az sonra, Salim Efendi, elinde bir küçük teneke tahinle döndü eve. Dar gelirlilere aylık şeker hakkı dokuz yüz grama çıkarılmıştı, ama Salim Efendi dar gelirli karnesi taşımıyordu. Şu sıralar biraz bolluktan söz edilmeye başlanmış olsa da, Salim Efendi yemeğin üstüne pekmezle karılmış tahini yemeden doyduğunu anlamıyordu. Çocukları da ısıtıyor hem.

Aysel, babasını öfkeli gördü. Elinden tenekeyi kapıp aldı. Salim Efendi, tenekeden kurtulur kurtulmaz, "Nerde bu öküz?" dedi karısına. "Bekle... Bekle. Uğramadı dükkâna. İnsan bir uğrar... Eve gidecek gelecek bir şey var mı, diye sorar!" Karısı usulca, "Varma üstüne" dedi. "Oğlun bir şeylerden korkmuş. Aman bugün varma üstüne oh olasın" demeye kalmadı, Salim

Efendi gürledi: "Len rezil! Çık ortaya!.. Başımı yeni dertlere mi sokacaksın sen? Çık ortaya diyorum, köpek!" Yolda gelirken, yakalanan gençlerden söz edildiğini duymuştu. Zaten içine kurt düşmüştü. Oğlunun boyundan büyük, üstüne elzem olmayan işlere kalkıştığından kuşkulanıp duruyordu: Vatanı kurtaracak sanki! Biz kurtardık da ne oldu? Ülen şu Ankara'nın hayhuyundan artık göze batmam, son günlerimde onunla bununla dalaşmam diyorsun, sıkıntını içine gömüyorsun; bu sefer de karşına ya Milli Korunmacılar çıkıyor, ya oğlun ortalıkta kızgın kurt gibi döneniyor. Hukuk okuyacaktın. Okusana! Hakim olacaktın. Olsana!.. "Len köpek!.." Böyle haykırdı.

İlhan, dergi yığınlarının üstünde önce daha bir büzüldü. Babası oda kapılarını gümbür gümbür açıp kapamaya başlayınca ansızın, ta Halkevi'nin önünden buyana içine çöreklenip kalan korkudan utandı. "Ölmek var, dönmek yok!" diye yemin etmemiş miydi? Hem de ölüm yok ya ucunda: Olsa da ne çıkar? Utanç altında yaşamaktansa ölmek yeğdir. Yaptığın şerefli bir iş. Irkının yücelmesi için mezarının üstünden sert adımlar yürüsün!.. Yer gök inlesin!..

Başını yine uluyan bir kurt gibi yukarı dikti. Karanlık köşesinden çıktı. Sert adımlarla babasının önüne yürüdü. Salim Efendi, onu öyle, kazınmış kafasıyla karşısında görüverince boşa giden bir yumruk salladı. İlhan, yana kaçırdığı başını yine havaya dikti, "Vur!" dedi. "Vur bakalım! Gülerek ölürüm!.."

Salim Efendi, kazınmış kafanın dışında, oğlunun bu bozkurt halini farkedemedi bile. Galiba korktuğu başına gelmişti. Ona yanıyordu. İlhan, vur dediği için değil, zaten vuracağı için suratına iki tokat, sırtına da bir yumruk indirdi: "Geçen yıl Milli Korunmacılar dükkânı teftişe geldiklerinde alt kata da iniverirler diye ödün bokuna karıştıydı. Anladım şimdi! Sonunda, al bu boku püsürü, nerden getirdiysen oraya götür, demedim miydi ben sana? Dükkânın önüne yığıvermedim miydi? Demet demet insan topluyorlar. Otobüslerde konuşuyorlar. Meğer asıl kanunsuzluk

benim bağrımın içinde, başımın altındaymış yahu! Burnumun dibinde!.."

Öfkelenip bağırdıkça aklı başına geliyordu Salim Efendi'nin. İlk kızgınlığı tahin tenekesini taşımaktan. Bunlar başlangıçta hiç yoktu aklında. Bak bak şimdi daha neler söküyor işin içinden. Neleri yeni yeni keşfediyor.

Karısına döndü, yine bağıra bağıra anlattı: "Hadi onları kapının önüne yığdım, başımdan gitti sandım da bilemedim..." Oğlunun kafasını sumsukladı: "Hay benim uyurgezerliğime hay. Geçen sabah boş bir çuval aramak için dükkânın altına indim. Orayı burayı karıştırırken bir de ne göreyim? Merdivenin altına yeniden tıkmış tıkıştırmış. Ülen sen bunu o gün, ben Şengül Hamamı'na gittiğim zaman yaptın! Tıkmış tıkıştırmış yeniden... Yasak değillerse bu zıkkım olası mecmua mı nelerdir, eh ben de bir şey bilmiyorum artık. Yasak olmasalar niye tıkıştırıyorsun dükkânın altına ikide bir, ikide bir?.. Milli Korunmacılar bana yetmiyorlar mı ülen? Onlara verdiğim hesaplar yetmiyor mu ha?" İlhan homurdandı, "Hiç bile yasak değil onlar. Artanlar..." diyecek oldu. Dinlemedi babası: "Attım hepsini bodrum penceresinden arkaya. Verdim ateşi, verdim ateşi!.." "Ne yaptın baba? Irkına ihanet ettiğinin farkında mısın?" Ağlamaya başladı. Babası bir tokat daha attı. Kendisine o kadar güvenmiş olan abilerine nasıl hesap vereceğini bilememenin acısından ağlıyor İlhan. Ağlarken bir yandan da burnu akıyor.

Aysel ilk kez, abisini yine de sevdiğini anladı. Son aylar, zorbalığından ötürü onu hiç sevmediğini sanıyordu. Bir üniversite öğrencisi olan abisinin şimdi kendi önünde böyle çocuklar gibi dövülmesinden çok, İlhan'ın birden içine düştüğü çaresizlik yüreğini parçaladı. Yanına sokuldu. "Abiciğim..." diyecek oldu. Babası, bir itişte onu aradan çekti: "Seninle de görüşeceğim daha! Seninle de! Ankara büyük yer. Sahip çıkamadım. Memlekette, Salim Efendi büyük şehirde de tutunamadı, dedirtmemek için, ardımdan güldürmemek için milleti, varsa yoksa dükkâna sarıldım dört elle. Yetmezmiş gibi, başım boktan kurtulmadı. Böyle böyle

bunun gibi senin de başın bokta kaldı değil mi? Yoo ama, artık bitti! Yağma yok. Şu ananın haline bakmazsın. Karnı burnunda, demezsin. Elde çanta, kırıta kırıta mektebe... İyiymiş! İşten kaçan soluğu mektepte alıyor."

Aysel'in yüreği güm güm atmaya başladı. Ne iyi unutulup gitmişti işte. Artık okula gidersin, gitmezsin savaşı bitmiş gibiydi sanki. Babasının aklına gelmemeye, gözüne çarpmamaya çalıştı durdu. Şimdi ne olacak? Bir yandan İlhan da sümüğünü çeke çeke ortalığı kızıştırmaz mı? "Hah işte, sen benim şerefli işimle uğraşacağına, kızınla uğraş! Ne yakıyorsun benim şeylerimi? Ne yakıyorsun?.." "Yakarım. Bilmiyorum sanma! O eve taşıdıklarını da hemen şimdi buradan defetmezsen, o cenabet şeylerini değil yalnız, evi de yakarım, seni de yakarım! Anlaşıldı mı? Şerefli ırkımızı kurtarmak, Altaylar'a varmak size kalmış. Pis sümüklüler! O, Oğuz olacak solucanla sen mi varacaksınız Altaylar'a ha? Bu değil mi kafa kafaya verip dükkân köşesinde olsun, burada olsun fiskoslaştığınız? Fiskoslaşmayla Viyana kapılarına varılsa, hey babam!.. Öyle olsa o Meclis-i Mebusan'dakilerin herbiri, devlet dairelerinde müdür kıçı yalayanlardan herbiri dünyayı dört bucağından Merkezi Hükümetimize bağlarlardı be!.." Aklına geldikçe herbir şey, öfkesi daha bir kabarıyor. Haykırdıkça eli ayağı titriyor. Titredikçe aklına yeni yeni şeyler geliyor: "Ben kimin için yerimden yurdumdan, bağımdan bahçemden olup buralara geldim, ha?" İlhan homurdanıyor: "Niye olacak? Geçinemedin kimseyle. Şakir Ağa'yla bile takıştın!" Babası üstüne yürüdü yine: "Vay! Akla bak herifte!.. Vay! Demek sen bunu böyle bildin ha? Yuf olsun sana nankör! Ülen ben, önce sen, sonra olmaz olasıca şu kız, ille okuyacağım, diye tutturdunuz da, ondan göçmedim mi? Unuttun mu Balıkesir'de okurken zır zır ağladığın günleri sen? Şakir Ağa'yla takışmışım da ondanmış! Takışsam da, takışmasam da memleket onun malı mı, dürzü? Herkesin oğlu okuryazar oldu, kaymakam oldu, doktor oldu, diye karşıma dikilmedin mi? Paydos! Bir daha başından büyük işlere burnunu soktuğunu görmeyeceğim anlaşıldı mı? O Fethi Abin

midir, ne herzedir, onun yanında da görmeyeceğim bir daha seni! Boşnak suratlı herif! Kendi önce bakalım özbeöz Türk mü? Bir de gelmiş geçende, beni kışkırtacak. İyi. Dangalaktım ben sanki. Bir vuruştum; bir daha hiçbir bok için vuruşmam. İşte evim, işte dükkânım, işte siz. Bu kadaaar!.."

Fitnat Hanım kocasının tir tir titremesinden korkmuş, korkudan neredeyse doğuracak hallere gelmişti. Ama bu son sözleri duyunca yüreği azıcık yatıştı. Gururla baktı Salim Efendi'ye. Bir aile babası da olursa ancak böyle olur işte. Beri yandan İlhan, Fethi Abisine Boşnak suratlı, dedi diye Allahına küfredilmiş gibi oldu. Kendini tutup tutup, sonra birden, "Boşnak sensin!" diye babasının üstüne yürüyüverdi. Annesi, işte o zaman, bir çığlık atarak araya girdi. "Vay başıma gelenler" deyip çırpındı. Salim Efendi o sıra sobanın maşasını kapmış veryansın sallıyordu İlhan'a. Aysel yarım kalan matematik dersini düşünüyordu. Fitnat Hanım ağlıyordu: "Hay dilim kopsaydı da söylemeseydim!" diye inledi. Olup bitenden kendini suçlu saydı: "Ne bilirim böyle olacağını? Bilsem, evde yok, deyiverirdim." Çocukların kusurlarını kocasından sakladığını da böylece eleveriverdi. Salim Efendi'nin elinde maşa, oğluyla tahta masanın çevresinde dönmeye başladılar: "Bir de bana el kaldırıyor. Benim gibi bir babaya! Ülen senin leşini sermezsem yere!.."

Salim Efendi, ta Kurtuluş Savaşı'ndan buyana... Yoo, belki de Cumhuriyet'in onuncu yılından buyana hiç kendisini böyle atak, bu derece çevik bulmamıştı. Aysel, babasının kalpten gidivereceğini sandı. Kendisini yeniden hatırlatmayı bile göze alıp, "Babacığım, babacığım!" diye önüne geçmeye, onu okşayıp yatıştırmaya çalıştı. Oysa Salim Efendi hiç hoşlanmaz, "babacığım" gibi cıvık sözlerden. Ama o sıra Aysel'i görecek durumda değil. Habire maşayı sallayıp, masanın çevresinde dönüyor; İlhan'ı kovalıyor. Sonunda yoruldu. Soluk soluğa durup oğluna son sözü söyledi: "Ya bu eve sakladığın döküntüler hemen bu evden gider, ya sen defolup gidersin!" İlhan da soluk soluğa durup son sözünü söyledi: "Yoluma ışık tutan her şey nerdeyse, ben de ordayım!"

"Defol ülen! Cehennemin dibine kadar yolun var. Mapuslarda sürüneceğine öl daha iyi!"

Sanki ev Fitnat Hanım'ın başına göçtü. O artık, içinde akarsuyu, elektriği olan evi... O artık, dördü bir arada rahat yaşayacakları sıra...

İlhan hemen karanlık aralığa daldı. Irkı için kendisini feda etmenin zamanı gelmişti işte. *Bozkurt*'ları, *Büyük Doğu*'ları, *Kızılelma*'ları üstüne yorgan eder, uzanıp bir köşede ölürdü. Gözlerinden sicim gibi yaş inerek hepsini bir kömür sandığına doldurdu. Annesinin yakarmalarına direnip sandığı sürükleye sürükleye çıktı, gitti. Salim Efendi ardından sokak kapısına koşup, "Bir çıktın madem, bir daha dönemezsin haa!" diye bağırdı. Aşağıdan ses gelmedi. Kapı bir süre açık kaldı. Salim Efendi, aptes alıp namaza durdu. Yüksek sesle, "Sen doğru yoldan çıkanları yola getir Yarabbi" diye dua etti. Selam verip kalktı. Aysel'e buyurdu: "Örtsene şu kapıyı!"

İlhan, aşağıda, kapının ağzında bir süre arkasından koşmalarını, geri çağırmalarını bekledi. Hiç değilse, Aysel koşar gelir diye umuyordu. Kız kısmının akşam karanlığından sonra evinin kapısından burnunun ucunu bile çıkarmaması gerektiği üstüne ona da, annesine de verdiği öğütleri unutmuş gibiydi. Epeyce bekledi. Gelen giden olmadı. Demek bu kadarmış bu evde değeri! İçine bir acı çöktü. Fethi Abisine, şair Hüsamettin'e, Osman Bey'e büsbütün bağlandı gönlü. Onlar kendini adam yerine koyuyorlardı işte. Şimdi nerdeler acaba? "Otağ" basıldığına göre, onları nerde bulabilir? Oraya devam eden öteki arkadaşlarını aramak acaba doğru olur mu? Bu akşam kimsenin kapısını da çalamazdı ki? Çalmamak gerekir. Kimbilir, belki de izleniyordur bile! Bu, ilk ân aklına geldi. Kapıdan vuran ayaza karşın, ellerini, alnını bir ateş sardı. Bu sandıkla ortalıkta da duramazdı. Bir ara kömürlüğe inmeyi düşündü. Ama sabahın kör karanlığında ya Aysel, ya annesi bir kova kömür almak için oraya inerler. Kömürlükte gecelemiş olduğunun bilinmesi gururunu incitir. Salim Efendi'nin hiçbir şeyiyle, kömürlüğüyle de ilgisi kalmadı artık!.. "Onurlu bir

Türk, tükürdüğünü yalamaz!" Böyle deyince, yeniden yüreklendi. Kömür sandığını dış kapının basamağına koyup sırtına yükledi. Pencereden görünmemek için, arkaya, çöp tenekelerinin toplandığı duvar dibine gitti. Sandığı duvarın üstüne koydu. Kendi de çıktı. Yükünü yeniden yüklendi ve Turan'a yürürmüş gibi, içi kabara kabara dere yatağına doğru inmeye başladı. Karanlıkta birkaç kere tökezledi. Birinde ise kıçüstü oturakaldı. Sonunda yüzükoyun kapaklandı ve gerçekten de *Bozkurt*'lar, *Kızılelma*'lar ve *Büyük Doğu*'lar bir yorgan gibi üstünü örttü. Bir süre öylece kaldı. Şimdi ölüverseydi ne iyi olurdu! Burada ölüsü böyle bulunduğunda, bugün, bu karanlık dönemde değilse bile ilerde, gerçek vatanseverlerin anlaşılacağı, mutlak anlaşılacağı şanlı bir gün, adına marşlar düzülürdü... Fakat, adına marşlar düzüleceği günü kendi gözleriyle görmek için yerinden doğruldu. Üstüne, çevresine saçılan dergileri çamurların içinden silkeleyip teker teker öptü, alnına koydu, sandığa doldurdu; derenin çukuruna indi. Çok uzaktan bir bekçi düdüğü işitti, ürperdi. Çıt çıkarmadan bekledi. Üstünde o uzun, yerleri süpüren paltosu bile yoktu. Peşinden koşamayacakları, ardına düşmeyecekleri, geri çağırmayacakları hiç aklına gelmemişti... Daha sabaha saatler var. Bu sandıkla hiçbir yere gidemez. Yürüse, hızlı, sert adımlarla yürüse ısınır. Fakat şu inişli çıkışlı yerde, sırtında bir sandıkla bunun olanağı yok ki... Keşke doğrudan Esat Caddesi'ne çıksaydı. Artık geri dönemez. Derenin içinden çıkarken bir gören olur. Başkentte pasif korunma günlerinden talimli herkes, yadırgayabileceği her şeyin altında Türkiye'yi bir gecede ele geçiriverecek savaş planlarının kokusunu sezer. En azından İlhan'ın kendisi...

Derenin içinden sırtında bir sandıkla çıkamaz işte. Kuşkuyu çeker. Bakarsın bir bekçi, bir polis falan dikilir karşısına; sandığın içindekileri görmek ister. İşte o zaman her şey çorap söküğü gibi gider. Arkadaşlarının evini sorarlar. Fethi Abisinin izini bulurlar. Ne yaparlarsa yapsınlar tek söz söylemem ben! Derimi yüzseler konuşmam. Hem sanki ben Fethi Abimin nerde olduğunu biliyor muyum kendim? Düşünüyordu: Fethi Abisi hiç mi

gelmemişti Halkevi'ne? Yoksa gelmiş de durumu vaktinde haber mi almıştı? Yoksa, Halkevi'nde toplanacak olan "o komünist güruhu" basmak işini haber alır almaz, önce Fethi Abisini mi götürmüşlerdi? Baskın başsız kalsın istemişlerdi mutlak. İyi ama, Fethi Abisi hep arkalarında yüksek yerden kimselerin bulunduğu söylüyor, "Korkmayın, yürüyün!" diyordu.

Düşündükçe aklı karışmaya başladı İlhan'ın. Soğuktan dudakları, ellerinin uçları keçeleşti. Son bir güçle kafasını çalıştırdı. Toplatılmadıysa da, artık mutlak toplatılacak olan bu dergiler, bu bildirilere ötekilerin kirli elleri değmemeli. Bunları, kendisinin de, arkadaşlarının da başını derde sokacak şeyler olmaktan çıkarmalı: Hem değil mi ki içlerinde yazılı olanlar kafamıza kazınmıştı. Geçende gördüğü bir filmde, pusuya düşen iki Alman askeri, Ruslara teslim olmamak için kendi beyinlerine ateş ettiler! Sinema alkıştan yıkıldı.

Esat'ın yolları karanlıktır. Bu yüzden hepsi de ceplerinde birer kutu kibrit dolaştırma alışkanlığı edinmişlerdi. Sandığı boşalttı. Kibriti çaktı. Her dergiyi birbirinden tutuşturdukça başını yine uluyan bir bozkurt gibi karanlık gökyüzüne kaldırıyordu. Dergiler, bildiriler teker teker yanıp kül olunca ısındı, gevşedi ve gerçekten de ulumaya başladı. İyice bir ağladı. Ağlaması bitince aklına İvan geldi. İvan, Beyaz Rus'tu. Komünizmden nefret ediyordu. Türkçülüğün, Türklüğün en ateşli savunucusuydu. Fethi Abi ona çok güvenirdi: "Memlekette İvan gibi on komünist düşmanı olsa sırtımız yere gelmez. Davamızın en elle tutulur delili bu İvan'dır işte," derdi. Evi, Kolej'in yakınlarındaydı. Onunla tavan arasından indirilmiş, tuşları eksik çok eski bir yazı makinesinde bildiriler çoğaltmışlardı. Makinenin "Z", "Ş" ve "Ç" harfleri yoktu. "B", "Ü" ve "H" ile "Y" de hep büyük harf çıkıyordu. "E" ise taş çatlasa kırmızı. Lise son sınıf beklemelerde bu makineyle bildiriler çoğaltırken çok da eğlenirlerdi. Ama kızamık çıkarmış gibi kâğıt üstünde küçük kırmızı 'e' harflerini gördükleri zaman, "Ah şu kızıl mikrop 'e'!" diye küfrü basarlardı. O güzel günleri düşündükçe içi ılıdı. Kalktı. Önündeki ilk patikayı izleyerek İvanlara doğru koşmaya

başladı. Hem İvan daha yatmaz. Karpiç'te garsonluk eden babasını bekler. Onun tabaklardan toplayıp getirdiği bir çikolatalı pastayı ya da iki muzu yemeden uyumaz.

Oraya varınca baktı; iki katlı ahşap evin alt katı karanlık: Burada ev sahipleri oturuyor. İvanlar üst katta. Üst katın, önünde şimdi çiçekleri kurumuş boyalı gaz tenekelerin durduğu küçük penceresinden ışık geliyor. Radyodan misket havası. Kapının ipine asıldı; çaldı. Radyonun sesi bir ân kesilir gibi oldu. İlhan yeniden kapının ipine asıldı; asıldı, ama radyonun sesi büsbütün kayboldu. Küçük penceredeki ışık söndü. Kapı açılmadı.

Aysel, annesi ve babası, birbirlerinden gizli, bütün gece kalkıp bir kapıya, bir pencereden aşağı, sokağa baktılar. İlhan'ın geri dönüp geleceğini umdular. Aysel yatağında, ertesi gün okula gitmemeyi de kuruyor. Okula gitmeyi bir yana bırakıp abisini aramaya çıkmayı... Buna izin verilir mi ki? Buna izin verilirse kime, nereye başvurmalı? O, Oğuz denen Dil-Tarihli çocuğu hiç sevmiyor. Üstelik koskoca fakülte içinde, o her gün saygıyla önünden geçtiği, üstünde "Hayatta en hakiki mürşit ilimdir" diye yazılı büyük yapının neresinde kim, nasıl aranılır, bilmiyor. Aklına birden Ali geliyor. Ali'yi bulsa, işte o arayabilir İlhan'ı. İyi ama, Ali'nin çalıştığı otele gitmek de olmaz. Otel... Aysel'in kafasında otel çekinilesi bir yerdir. Hele bir kızın orada bir delikanlıyı aramaya gitmesi... Durup dururken Semiha bile neler uydurdu. Bir de Ali'nin oteline gitse, kimbilir oradaki adamların aklına neler neler gelir... Belki artık Ali'nin bile... Aydın? En iyisi sabah erkenden gidip Aydın'ı Gazi Lisesi'nin önünde beklemeli... Bunu düşününce eli ayağı titredi. Ne ilgisi var Aydın'ın? Buz gibi bahane işte. Aydın'ı görebilmek için İlhan'ı öne sürmeyi düşünüyor...

Kırdaki o rastlaşmadan çok sonra sokakta bir iki kez daha karşılaştılar. Her rastlaşmada ikisi de mosmor kesiliyor. Öyle, ne olduğu belirsiz bir ilgiyi herkesler seziverecekmiş gibi... Aysel, Aydın'ı görmemiş gibi davranıyor. O böyle yaptıkça Aydın, hem Aysel'e öfkelenip ondan soğuyor, hem kız büsbütün aklına çakı-

lıp kalıyor; oradan gitmiyor. Kim ki Aysel? Bir esnaf kızı. Nasıl olur da kendisi gibi İstanbul'larda doğmuş, Galatasaray eğitimi görmüş, Tilla'larda çay içip dans etmiş bir kaymakam oğlunu görmemezliğe gelebilir? Aysel'in onu küçümseyişi daha az değil: Yürekli bir çocuk olsa benim görmemezliğe gelişime aldırmaz bile. Korkağın biri. Sözde Galatasaray'larda okumuş. Batı kültürü almış!.. Biz de Batı kültürü alıyoruz okullarımızda... Zaten erkek arkadaşlarımızın bize kardeş gözüyle bakmaları gerek... Elele, öyle, vatanı... Nerdee?.. Bu Aydın hem kötü niyetli, hem de korkak. Onun bu ikiyüzlülüğünü, bu yalnızken başka, şunun bunun ortasındayken başka tutumunu bizim ilçenin köylü oğlanları bile göstermez. Bence Ali ondan daha Batılı...

Böylece Aydın, hem gözünde küçülüyor, hem büyüyüp erişilmez oluyor. Onun bu tutumunda daha uygarca bir yan bulmasından ve bunu kendisinin sezememiş olmasından korkuyor. Yolda son rastladığında Aydın'ın elinde bir tenis raketi vardı. Aysel artık, tenis oynayan bir Cumhuriyet çocuğunu önemsememezlik edemez. Durup başka ufuklar görmeye yer kalmamıştır. Üstelik başkentte öyle ender, öyle yepyeni bir şey ki bu; tenis oynamak... Elinde bir raket dolaştıran her genç kız, her genç erkek, ilgi çekicidir. Övünçlü, övülesi...

Aysel, Aydın'ı düşünmekten hemen cayıyor. Yandaki odada annesinin derin derin iç çektiğini duyuyor. Babası artık uyumuş olmalı. Az sonra holün ışığı yanıyor. Aysel hemen doğruluyor. Holün kapısına çıkıyor. Annesi, gözleri ağlamaktan şişmiş, geceliğinin üstünde bir hırka ile eli böğründe, ayakta duruyor. Aysel'i görünce, "Niye uyumuyorsun?" diye soruyor. Bir ân sessizlik oluyor. Sonra Aysel, "Siz neden uyumuyorsunuz?" diyor. "Bilmem ki... İşte... Belki sancı... Geliyor belki..." Derken kadıncağız birden boşanıyor: "Ah kızım, nereye gitti acaba abin? Böyle bir günümde ne yaparım şimdi ben?" Ve böylece Aysel'e ilk kez bir şey sorulmuş oluyor. Aile içinde ilk kez bir şey için fikri alınmak isteniyor. Akşamki olayın geçmiş olmasına nerdeyse sevinecektir Aysel... "Üzülmeyin siz anne. Ben bulurum abimi." "Bulur

musun? Nerde bulursun? Bulsan bile eve döner mi bakalım?" "Ben getiririm onu." Artık kendine güveni olan kocaman bir kadındır. Annesinin doğum yapacağını babasına da kendisi haber verecek belki. Belki telsizcinin annesine de haber vermek gerekecek. Memnune Hanım'a... "Ben bulur getiririm onu. Bir de kardeşimiz oluyor, derim... Ama siz de babama söyleyin. Üstelemesin artık." Annesi derin derin içini çekiyor: "Korkma. Üstelemez. O da ancak uyudu zaten. Bütün gece bekledi durdu. Ne olsa tek oğlumuz. Tek umudumuz..."

Aysel, içinde onarılmaz bir kırıklık duyuyor. Yeniden evin kıyıda köşede unutulmuş eşyası olduğunu seziyor. İlk gerçek öfkeyi tanıyor. Dışa vurulamayan, o, insanı içten içe kırbaçlayan, insana kendini aştıran ve durmadan kendini zora koşturan... Eline geçen bu ilk fırsatı ne olursa olsun iyi değerlendirmeli. Kendisinin de bir "kişi" olduğu akıllara yer etmeli. Yer etmeli. Hiç çıkmamasıya...

Lise olgunluk sınavlarını verdikten sonra üniversite ve yüksekokullara o yıl toplam dört bin sekiz yüz doksan sekiz öğrenci kaydolmuştu. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Anayasa'nın Türkçeleştirilmesi görüşmeleri sürüyordu. Bazı ay isimlerinin değiştirilmesi için de Meclis'e bir önerge sunulmuştu. Kızılordu Varşova'ya doğru yürüyordu. Her gün hemen hemen bin Alman ele geçiriliyordu. Başkentteki bütün ırkçılar nerdeyse ele geçirilmişti. 1 No.'lu Sıkıyönetim Mahkemesi'nce duruşmalara yakında başlanacaktı.

Sabah 7.30'da radyoyu açtılar. Fitnat Hanım'ın doğum sancıları sıklaşırken bunları duydular.

Salim Efendi, Aysel'i önce gazeteciye koşturdu. *Tasvir*'in yanısıra bir yığın başka gazete aldırdı. Başta *Ulus*, sonra *Tanin*, *Cumhuriyet*... Hayır. *Tan* çıkmıyordu. Aysel kimden duymuştu bu gazetenin adını? Neden almak istemişti? Bilmiyordu. *Tan* kapatılmıştı. Evet. Çıkmıyordu. Salim Efendi dünkü tutuklamalarla ilgili haberleri kızına okuttukça çeşitli korkulara kapıldı. O kork-

tukça Fitnat Hanım'ın sancıları sıklaştı. Aysel'in babası o sabah dükkânını açmaya gitmedi.

Tezel, eve ilk defa dört gazetenin birden girdiği, ilk defa, dolaşma sokaklarda, denmeksizin Aysel'in bir ebeye, bir komşuya, bir Sakarya, bir Ege eczanelerine koşturulduğu ve bu koşturulmalar sırasında abisini bir duvar dibine sinmiş olarak görüverdiği, görüp onu kucakladığı, kucaklayıp çenelerinin birbirine vurduğunu bildiği, yalnızlığını, bırakılmışlığını bildiği, Fethi Abi'siz, Oğuz'suz kalıp, İvan'sız, İvan'ın tuşları eksik yazı makinesiz kalıp merdiven başında kız kardeşinin ellerine sımsıkı sarılarak, "Beni sakla, beni sakla!" dediği, sonra ardından sessizce yukarı çıkıp sessizce bir köşeye oturduğu; Salim Efendi'nin oğluna sadece, "Saklan, birkaç gün görünme ortalarda. Dükkâna da gelme!" diye buyurduğu; ekmek istihkakının 450 grama çıkarıldığı ve Ankara Valiliği'nin de şeker dağıtımıyla ilgili olarak gazetelere şu resmi ilanı verdiği o, Aysel'in kafasında süsleyip püslemeden bile pek süslü püslü bir roman sayfası olabilecek, gün doğdu:

"1– Değişmez ve dar gelirlilere ocak-şubat-mart ayları için şeker dağıtımına ayın 15'inden itibaren başlanacaktır.

2– Dağıtma, Memurlar Kooperatif Şirketi tarafından yapılacaktır.

3– Miktarı: Değişmez gelirliler için nüfus başına 1 kg., dar gelirliler için 500 gr.'dır. Şeker satış fiyatı 128 kuruştur.

4– Emekli, dul ve yetimlere dağıtım ayrıca ilan edilecektir."

Ta bir hafta sonra bile; başkente sabaha doğru kar yağmaya başlarken ve o gece radyodan DDT'nin keşfedildiğini öğrenmişlerken, İlhan Abisi, yeniden coşup, o gün kimin arkasına takıldıysa takılarak ırkçıların duruşmasında 1 No.'lu Sıkıyönetim Mahkemesi'ne baskın yapmaya gitmişken, baskında yakalananların içinde bir kez daha kendini dar kurtarıp anasının loğusa döşeğine sığınmışken ve ortalıkta Moskova'nın zafer şenlikleri yaptığı haberleri dolaşırken; işte karlı bir başkent sabahı, içeriden Tezel'in ağlayışları hiç durmamasıya iki katlı beton yapının içine

yayılırken Aysel, X'i, Y'yi ve Z'yi belirsiz bir denklemi vazgeçmeksizin çözmeye çalışıyor: Değişmez gelirlilere X, dar gelirlilere Y ve geri kalanlara da Z dersek, değişmez gelirliler de Aydın'ın babası ise, o zaman Ali'nin anası, Z, yani değişen ve çok gelirli olursa, babam ne olur? Biz Y isek, Yıldız'ın babası da Z ise, Ali X olur. Ama Ali hem yetim, hem dar gelirli olduğuna ve Valiliğin bildirgesine göre de hem X, hem Y ve hem de Z olamayacağına göre... Hayır, olmuyordu. Bu denklemi kuramıyordu. Henüz kuramadığı bir denklemi çözmeye çalışmanın boş çaba olduğunu kendi de biliyordu. Ama vazgeçemiyordu. Bir tutku gibi bütün edebiyat, tarih, coğrafya, mantık kitaplarının içine karışıyordu kurulamayan bir denklemin havada uçuşan X'leri, Y'leri, Z'leri... Sonunda dayanamadı. Cebir öğretmenine 128 kuruştan ayda nüfus başına 1 kg. şekerin kimin hakkı olacağını sordu. Cebir öğretmeni, önce hiçbir şey anlamadı. Aysel, çevresinden örnekler vererek, bildiği ilçesinden, Ali'den, Namık'tan, bütün o, ilkokula gelen yakın köy çocuklarından örnekler vererek, hatta alt katlarında oturan telsizciden, Memnune Hanım'dan örnekler vererek ve Tezel'i doğurtan ebeden ve babasının dükkânının karşısındaki demirciden örnekler vererek, Çocuk Esirgeme Kurumu Ankara Merkezi'nin iki ay sonraki kostümlü balo hazırlıklarına girişen bayanlardan örnekler vererek, Yıldız'ın babasını da örnek olarak öne sürmekten kendini alıkoyamayarak derdini anlatmaya çalıştı.

O kadar çok şeyi birarada anlatmaya çalıştı ki, cebir öğretmeni bu beyin karmaşıklığı önünde sadece güldü. Çocuğun çok çalışmasını da özür olarak gözönünde tutup, öfkesini içinde saklamayı becerdi. Sadece, "Senin beynin karışmış son zamanlarda. Bundan nasıl bir problem çıkabilir ki Aysel? Senin anlatmaya çalıştığın problem o ise, o çoktan çözülmüştür: X+Y+Z = İmtiyazsız Sınıfsız Kaynaşmış Bir Kitle." Ardından kendini alamadı. Arkadaşlarının kıs kıs gülüşmesi ortasında Aysel'le alay etti, "Yetişmiş dahileri iyi öğrenelim yeter. Bir de dahi çıkma başımıza kuzum" dedi. Aysel çok utandı. Önüne baktı. Kızardı. Durup dururken başına iş açmıştı: Cebir öğretmeni artık en küçük yan-

lışını hoş görmüyordu. Ne zaman küçük bir hata yapsa, "Eee usta matematikçi, nedir bu iş?" deyiveriyordu. Böyle böyle Aysel, okul kitaplarının yazmadığı ve kendisinin çözemediği hiçbir sorunu öğretmeninden sormamaya karar verdi. Başka yerler... Başka... Kitaplar mesela. Belgeler... Hayat...

Fethi Abisinin, Oğuz'un, Hikmet ve Hüsamettin ile daha tanımadığı pek çok ırkçının mahkemeleri başladığında mahkemeyi basan bir grubun içinde bulunduğunu İlhan yalnız Aysel'e söylemişti, "Ama ağzını sıkı tut. Yoksa patlatırım! Babam duymasın. Sana da söyledimse, yeniden saklanmak zorunda olduğum için söyledim haa!" demişti. "Hem sömestr tatili. Bok izimi bulurlar! Evi bulamadıkça bulamazlar!.." Ama bu sefer, daha da çok korkmakta olduğu belliydi: "Bundan sonra zaten derslerime çalışacağım. Son gayretimi gösterdim. Ülkümüz adına elimden geleni yaptım. Yapmadım mı? O gece donacağımı bile sandım hatta. Ölümü göze aldım." Böyle durmadan mırıldanıyordu Aysel'i buldukça. Bir çeşit günah mı çıkarıyor, içini mi rahatlatıyordu? Korkusunu paylaşmaya mı çalışıyordu? Yoksa, mahkeme bile basmayı göze aldığı halde içeridekilerin, "Burnunu sokmasın artık bir şeye!" diye haber salmış olmalarından ötürü kırılmış mıydı? Neyse ne, fakat Aysel, abisinden artık eskisi kadar çekinmiyordu.

"Ülkünüz neydi ki abi?"

İlhan şaşkın bakakaldı. Sahi, neydi ülküleri? Araya o kadar çok olay girmişti, öylesi yalnız günler yaşamıştı ki, daha önce abilerinden, o bozkurtlu falan dergilerden öğrendiklerini bir türlü kafasında toparlayıp cümlesini kuramadı. Sadece, "Vatan Turan'dır, vatan Turan'dır, vatan Turan!.." diye mırıldandı. "Vatan, üstünde yaşadığımız yerdir" dedi Aysel. İlhan düşünmekten yorgundu sanki. "Anlamazsın seen!" deyip kız kardeşini başından savmak istedi. Abisi belki de haklıydı. Aysel'in anlamadığı şeyler çoğaldıkça çoğalıyordu.

Tezel'in salıncağı başına koştu: "Gül bakayım kız, gül. Sen gülünce ay, güneş, toprak, deniz de gülecek mi bakalım!"

Tezel'in yumruk kadar yüzü morardı, buruştu. Kundağının içinden pırt diye bir ses geldi.

İçeriden abisinin hüzünlü sesi geliyordu. Yenik, kırgın; artık hiç de kükremeden: "*Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik / Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik*" diye mırıldanarak iki yanına sallanıyordu. Meydan acaba şimdi iyice o Kızıllara mı kalmıştı? O *Markopaşa*'cılara, *Zincirli Hürriyet*'çilere, *Yirmi Dört Saat*'çilere? Artık hiçbir görevi olmayacak mıydı vatanı uğruna? Turan'a gidilmeyecek miydi artık, bin atlı, öyle, nallarını şakırdatarak ve şen?..

VIII

Saat 08.23

Sıçrıyorum. Ne oluyor? Odanın dışında bir kadın sesi. Koridorda. "Çıt istemem. Uyuyacağım!" Açık seçik duyuyorum bu üç sözcüğü. Oysa beynim bulanık. Bir ara tüm karanlıktı sanıyorum. Beyin sinirlerimde hiçbir hareket yoktu. Nerdeyim? Ne yapıyorum? Niçin? Hiçbir soru yoktu. Bir ameliyattan uyanmış gibiyim. Tam böyle de değil. Ameliyattan uyanılırken her şey henüz buğuludur. Henüz hiçbir acı duyulmuyordur. Yaranın yeri neresi, nereyi kesip biçtiler; hemen bilinemez bu. Yavaş yavaş bir uyanıklık başlar. Oysa ben açık seçik işittim kadının sözlerini. Küçük, olağan bir dalgınlıktan birden uyanır gibi. Ardından mırıl mırıl konuşmalar. Sonra kapının küt diye kapanışı. Bir anahtarın kilitte çevrilişi. Bir "Uff!" sesi hatta. Hatta bir gırtlağın temizlenmesi. Gargara. Bir duş sesi sonra. Bir gecede olmalıyım. Ya da bir sabaha doğru. "Çıt istemem. Uyuyacağım!" Bu ses pürtüklü. Çok ve kötü sevilmişlik kokan, sigara ve uyku kokan bir ses. Sonra uzun. Uzun ve kuru bir şey. Uzun. Gelip gelen, bir yerde duran, orda kuruyan... Yine de bir kadın sesi işte. Belki bir işkadını. Yoldan gelmiş. Ardında da bırakıp aynı tür yorgunlukları. Bir işkadını. Bir toplantıya, belki bir seminere gelmiş başkente. Geç bir saatte. Ya da sabaha doğru. Bir hostes de olabilir. Türk

Hava Yollarımızın uzamış seferlerinden... Hayır. Bu tür bir sesi ayırdedebilecek yaştayım. Bilmek, görmek, tanımak her şeyi, her şeyi seyretmek üzere, bilgililiğim içinde, takıp okuma gözlüklerimi, barlara falan dalıp çıkmışlığım da var. Erkek arkadaşlarımın yanında önce. Sonra kocamın kolunda. Hayata bakarken, toplum yapımızı incelerken barlar, barların orospuları seyredilmesin olur mu? İşte yararı. Bu tür bir sesi ayırdedebiliyorum. Bir orospunun sesi bu. Kabul etmeliyim. İşkadını falan nerden çıkıyor? Hostes ya da? Bu da bir iş işte, işler içinde... Bir orospuyla aynı çatı altında bulunmak incitiyor mu yoksa beni? Ve saygıdeğer oluşumu ve yüce düşüncelerimi ve anlamlı ölümümü?

Sesi ayırdedince bir tedirginlik duydum. Hâlâ da sürüyor bu. Şimdi yatağı o denli temiz, odayı o denli namuslu bulmuyorum galiba. Buraya girdiğimde öyle mi bulmuştum? Oysa buraya fahişe gibi girdiğimi bir ara düşünmüştüm. Büyük bir oteldi ama. Döner camlı kapısı vardı. Karşımda iki büyük devetabanı beni selamladı. Her şey güven vericiydi. Sanıyorum *Daily News*'ların durduğu ince demir çubuklu gazete sehpası. Adımı öğrenip saygısını belirten karşılayıcı da... Şimdi bu ses... Sanki ölümüm kirlenecek. Böyle garip bir tedirginlik içindeyim. Ölümümü temiz mi kılmak istiyordum ben? Ona bir anlam mı yüklemek istiyordum? Buna mı çalışıyordum? Saçma. Böyle uzun süren bir ölüm nasıl temiz kalabilir ki? Nasıl yüce olabilir böyle bir ölüm? Bir türlü dirilmeyen, bir türlü de sönmeyen... Çehov'un anlattığı halk, onun mujikleri ya da bizimkiler böyle bir durum karşısında tek şey isterler: Ölse de kurtulsak!

İşte battaniyenin altındayım ve sinsi sinsi dışardaki sesi, sonra kapıyı, sonra gargarayı, sonra duşu dinliyorum. Duyuyorum. Ayırdediyorum. Kendimi de ayırdediyorum ve her şey olduğu gibi duruyor. Çehov, evet. Bir kadın ona sormuş bir gün, değil mi? "Sizce hayatın anlamı nedir?" demiş. Hep sıkılan, Moskova'da Kırım'ı, Kırım'da Venedik'i, Venedik'te Melikhovo'yu özleyen Çehov'a... "Bir havucun anlamı nedir?" "Havuç havuçtur işte. Havucun anlamı neyse, hayatın anlamı da o." Galiba buna benzer

bir şey söylemiş Çehov da... Evet. Hayatın anlamı? Ölümün anlamı? İnsanın anlamı? İnsanın anlamı? Tiyatroya pek tutkun bir öğrencimin, Alev'in gözünde Çehov gerici. Tutucu. Belki öteki arkadaşlarının gözünde de. Üner'in belki... Henüz bu konudaki düşüncelerini söylemedi onlar. Eh, biz de zaten 19. yüzyıl Rus toplum yapısını inceliyoruz. Çocuklar iyi bilsinler istiyorum; doğru değerlendirebilsinler her şeyi. Yanlışlarımı ben de arıtıyorum. Yeniden, yeniden... Yüzümüzü döndürdükleri yerde bir doçentin önüne yeni baştan, yeniden ve yeniden öğrenilecek bu kadar çok eski şey birden çıkar mı? Bir yeni dönemde her şeyimi gözden geçiriyorum. Ta, o dersten bir hafta kadar önce, gövdemi bile gözden geçirmemiş miydim? Kendimi; hücrelerime, kokuma değin?..

Alain'i de tanıdım oysa ben. Yıllar önce. Paris'te. Paris'te ya... Tabii. Sorbonne'a konuk öğrenci oldum. Bir yıl. Kendi fakültemde bir yıl kaybedecekmişim. Umurumda mı?.. Eh, babam da öldüğünden... Bir gemiye binip... Elimde beyaz eldivenler, başımda beyaz bir keten şapka. Yemek kampanası çalındı. Eldivenlerim hâlâ elimde. Çıkarırsam gemide olmanın büyüsü bozulur sanıyorum. Geminin yemek salonunda siyahlar giyinmiş garsonlar bana hizmet ediyorlar. Hepimize. Ancak bileklerimde biten beyaz eldivenlerim... Onları çıkarmam gerek artık. Ama şapkamı? Onu çıkarmak için de bir neden bulmak gerek. İşte o nedeni bir türlü bulamıyorum. İlk yemek geldiğinde, çatal bıçağıma sarılmak gerektiğinde eldivenleri çıkarmamın bir nedeni vardı. Bir masada yalnızım. Hep gözetleniyorum sanki. Sanki... Öyle ya, o yıllar bir genç kız tek başına, Marsilya'ya doğru yol alan bir gemide... İşte yaz tatillerini İstanbul'da, ailelerinin yanında geçirip Sorbonne'larına, L'Ecole des Beaux Arts'larına, Strasbourg'daki Avrupa Konseyi bürolarına dönen delikanlılar. Bir elmayı bir tabak içinde çatal bıçakla yemeyi nerde öğrenmiştim ki ben? Neden yaptım bunu? Herhalde karşımdaki masada oturan dört kişi öyle yapıyordu da ondan. Darwin sağ olsaydı da bizi tanısaydı, kolayca kanıtlardı kuramını. Yanımdan geçen delikanlılardan biri, "Isıra ısıra yemek daha kolaydır" dedi. Metin'miş.

Metin'i Parisli günlerimden sonra gördüm mü hiç? Gemide tanıdığım zaman Batı görenekleriyle dalga geçmeye başlamıştı çoktan. Yerine ne koymuştu? Doğallık. Intelligenzia'nın yeni buluşu. Yeni peygamberler: Köylüler.

Sınıfta anlatıyorum: "1860'ların Rusyası'nda büyük çoğunluk köleliğin kalkmasını, sosyal reformların gerçekleşmesini özlüyordu. Okumuşlar, aydınlar daha güzel bir geleceğin umudu içindeler... Rus toplumunda kötü olan ne varsa hepsi de mujiklerin köle oluşundan ötürü. Aydınlar bunu görüyorlar. Mujikleri de oldukları gibi görecekleri yerde, düşlerinde onlardan kusursuz bir model yaratıyorlar. Onu yüzyılların getirdiği koşullar altında çürümüş, bozulmuş bir topluluk olarak görecekleri yerde, çıplak ayaklı, kirli sakallı bir peygamber olarak görüyorlar. Kölelik bir kalksın, toplum hemen ertesi gün cehaletinden sıyrılacak, ortalık güllük gülistanlık olacak. Mujiklerin köleliği kalktı. Ama bir de bakıldı ki köylü eskisi gibi hırsız, yalancı, pis, cahil... Soylular, ağalar, beyler de yarım yırtık şimdi. Hele memurlar... Dosyalarının başında uyumaktalar... Hoş, Gogol'ün anlattığı gibi, memurlar zaten birer entrikacıdırlar. Hep uyuyan tozlar arasında... Derken, 1881 suikastından sonra düşünceye yasak, basına yasak, konuşmaya bile yasak. Rus Intelligenzia'sının yaptığı helva, önce kendi boğazını tıkamıştır. O denli yüksek düşünce, o denli halkını sevmek, o kadar yazı, o kadar söylev... 'Neye yaradı bunlar?' diyorlar. Artık ne düşüneceklerini bilmiyorlar. Suskunluğa gömülmüşlerdir. Politikadan da, sosyal reformlardan da usanmışlardır. Tam bir umutsuzluk, bezginlik. Yalnız, işçi sınıfı hâlâ biraz hareket içindedir. Ama onlar da aydınlardan öyle uzaktalar ki..."

Evet. Aleş'in görüşünü tartışabilmek için Irène Nemirovsky'nin çizdiği bu yalın tabloyu onlara da göstermem gerekiyordu. Ama biliyordum, "İşçi sınıfı artık bizden o kadar uzak değil" diyecekler. Ben bile inanmıyor muyum buna? En azından inanmak istemiyor muyum? İşçi Partisi mitinglerinde işçiden çok memur, öğrenci, yazar, öğretmen, taşra politikacısı, her yeni akıma sevecenlikle

sarılan yufka yürekliler, açıkgözler, saflar, renkli, atak genç kızlar tıpkı Tezel gibi, sonra Selma'lar, günün parlak kürsü adamlarına tutulu tutuluveren... İşçiden çok bunları gördüğüm halde; açılası bir kapı arayacağım yerde, kapalı bir kapının önünde umutla durmayı, yeni peygamberleri sevmeyi yeterli bulmam neden? Ne denli anlatmaya çalışsam öğrencilerime, ne denli göstermeye çalışsam kitaplardan kafamda kalan tabloyu ve ne kadar iyi anlamış olsam da Çehov'u; geçilmesi ille gerekli bu yolu... Olunması kaçınılmaz olanı... Neydi belli belirsiz bir içtensizlikle beni, kafamda durmadan tazelediğim o tabloya kuşkuyla bakmaya iten? Korku. Ne korkusu? Engin'in gözleri. Bakışı. "Bunlarda iş yok. Olamaz da!" dedirtmemek... Görülmemiş şey! Duyulmamış... Bir öğrenciden çekinmek... Alev'e her şeyi anlatmam daha kolay. Üner'i inandırmam da. Bir yığın kitap salık verirsin. Tarihi iyi değerlendirmelerini, toplumu iyi çözümlemelerini anlatırsın. Kitaplar üstünde olduktan sonra kolay. Kanıtlarsın herbir şeyi teker teker. Ama karşına fabrikalardan gelmiş bir delikanlı oturmuşsa dikkatli bakışları, yaşanmışlığı olan alnıyla; haklıysan da hakkın yok. Bir kez çalıştığım yerle anlaşamayıp istifa etmiştim. "Tabii onun istifa etmesi kolay. Arkasında kocası var kendini doyuracak" demişlerdi. Bazı dönemlerde ve bazı koşullarda kimseleri kendine inandıramazsın. Daha buralarda çok uğraşılacak. İlle inandırmaya çalışmanın gereği ne peki? Olmayacağı olur yapmaya çabalamanın?

Dışardaki bir pürtüklü sesin bana ettiği oyun bu: Alain'i düşünmeye zaman kalmıyor. Bir yargıcın karşısındaymışım gibi kendimi kendime karşı savunmaya yelteniyorum. Hani her şeyin dışındaydım? Hani ölü bir deri parçasına bakmıştım öyle? Hani omuzlarım, hani görevlerim, hani yeşil perdeler, hani temizlikçi kadın, hani Gülten'in çocuğuna söz verilen boyalı kalemler, hani Ömer –hep sona bıraktığım– dışında kalmıştı bir odanın? Karnımda bir çocuk olup olmadığı bile ilgilendirmiyordu beni? Hani

hiçbir anlam yüklemeye çalışmıyordum hiçbir şeye ve Engin'in odasında yeniden yırtılan kadınlık zarıma?

Çok özel bir duruma geniş anlamlar vermeye çalışmamalıyım. Yalın bir şey: Belki de salt gövdesi çekmiştir beni. Şimdi Intelligenzia'larımızdan biri de olsa, evde kalmış kızlardan biri de kalkıp odasına gittiğimi bilen, "Bazı kadınlar yaşlanmaya doğru gençlere düşerler... Bu da öyle!" derdi. Bu yargıyı hemen kabulleneceğim. Kolay da olacak. Bir şeyi çözebilsem! Neden seyrettiğimi onu, odasını, Anıtkabir'i... Ve son üç ay içinde isteklenebilseydim. Yeniden girseydim yatağına... Yeniden özleseydim... Özleyip yasaklasaydım kendime onu... Hemen kabulleneceğim okumuş ya da cahil, kolay çözümleyici hayat yargıçlarının yargısını. Ve bu öylesine işime gelecek ki!.. Artık hiçbir şey fazla uzamayacak. Bu yatakta öleceğim. Ya da kalkıp giyineceğim. Çantamı alıp çıkacağım... Asansörle tam on altı kat ineceğim. Girişteki devetabanlarına bakacağım. Kasaya hesabımı ödeyeceğim. Döner kapıyı itip dışarı çıkacağım. Geceyse evime, gündüzse fakülteye gideceğim. Akşamüstüyse annemi görmeye ya da Gülten'in çocuğuna boyalı kalemleri almaya... Aradan birkaç gün geçmişse, "Bir bunalımdı" derim. "Sürmenaj..." "Böyle yapmam gerekiyordu, böyle yaptım." Aydınların bu tür hakları vardır. Bu haklardan birini kullanmış olmam kimseyi yadırgatmaz. Yadırgatsa da aydınların başkalarına aldırmama hakları vardır. Ne yapalım? Bu böyle.

Herhalde bir saat gelecek, bir gün yahut, yahut bir zaman... İşi sağlam tutup tutmadığımı bileceğim. Ya da hiçbir şey bilemeyeceğim artık. Hiçbir şey öğrenemeyeceğim. Engin'le yatışımı, o pek yalın görünen, ama bana kalırsa pek karmaşık olan gerçeği çözemeyeceğim. Biliyorum, yığınla çözümleyici çıkacaktır. Hasip çözecektir örneğin. Düğününde tutup kendisinden yirmi yaş küçük bir kızın elinden, karısı diye, bir İsrail türküsü eşliğinde hora teperken çözecektir... Sevil çözecektir asıl. Bir özel tiyatroda sahneye çıkıyor. Köy oyunu yazmış ve köy oyunu yazdığı için övünçle bağra basılmış, İstanbul sanatçılarının bağ-

rına, Silifke'nin köylüklerinden İbrahim'i kendine üçüncü koca yapan... Hayır. Sevil değil böyle yapan. Ama biri var. Bir başkası daha var. Sevil olmuş olmamış ne farkeder? Neyi seviyoruz? Bir gövdeyi mi? Bir düşünceyi mi? Bir akım bile olmayan yeni esintileri mi? Maksiyi... Miniyi... Takma saçları... Yapma burunları...

Engin'in odasındayım. Eğri tavanlı, tek küçük penceresi tavana yakın bir oda. Bir hafta önce matbaada açıkladığı ve benim de üstüme alınmamakta ustalık gösterdiğim isteğini aynı ustalıkla anlamamazlıktan gelememiş olacağım. Salt bir merak da olabilir bu. Bilmiyorum. Ordayım işte. Demir bir somya üstüne atılmış yataktan kalkmışım. Bir gömleğe silinip giyinmişim. Onunla yatmaktan aldığım tat bitmiş. Hiçbir şey olmamış gibi. Öfkeli miyim? Sanmam. Utanıyor muyum? Neden? İki kişiyle yapılabilen bir iş bu. Ömer'e saygım mı azaldı? O saygı, o, olabildiği kadar iyi, olabileceği kadar güzel birliktelik zedelendi mi? Neden? Her şeyi merak eden karısıyım. Bu da onun bir uzantısı belki... Kimbilir? Ayrıntı bunlar. Düşünmek yersiz. Ama orda, odanın ortasında durmuş, içimden hep bir şarkı gibi mırıldanıyorum: Senin okumuşluğuna da, koşuna da, yarışına da, Fransız plaklarına da, makalelerine de, kitaplarına da, Cebeci mitinglerine de, vatanı kurtarman, erkeğini kurtarmana da senin!.. *Topal Karganın Hatıraları*! *Topal Karganın Hatıraları*! *Topal Karganın Hatıraları*! İçimden geçen şarkının nakaratı da bu: *Topal Karganın Hatıraları*. Pitigrilli'den gizli gizli okuduğum ve gizli gizli okuduğum için kendimi övdüğüm bir kitabın adı. Ya koskoca Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde, Mareşal Fevzi Çakmak komünistlerle işbirliği yapmakla suçlanırken neyle uğraşıyordum? Wendell Wilkee'nin *Tek Bir Dünya*'sıyla. Ya eski bir milletvekilimizin, karısını ve kızını ille devlet büyüklerinden birine peşkeş çekmek zorunda olduğuna inandığını duyduğumda? O zaman ne düşünüyordum? *Beaumarchais'nin Yapıtlarında Sosyal Kritik*... Bu budalalıkları, bu "saf kız"lıkları tamamlamak gerekir. Ne tuhaf bir öç alış!.. Bu öç alıştan ne tuhaf ve hemen de tükenen bir tat alış!..

Engin demir somyada uyuyor. Pencerenin uzağında Anıtkabir'i görüyorum. Anıtkabir'in başkent isinden güçlükle seçilebilen alnı: Bir beyaz uzunluk, bir kara uzunluk. Bir beyaz, bir kara... Bir beyaz, bir kara... Böyle, tekdüze sürüyor Anıtkabir'in alnı. Sıkıcı. Hiçbir yerlere kondurulamayan can sıkıntısı bir yapı. Anıtkabir'in çizik çizik can sıkıcı alnına sırtımı dönüyorum. Somyanın başucundaki duvardan karşı duvara bir ip gerilmiş. Üstünde bir pantolon, bir kazak, bir çatkılı gömlek, bir çorap teki. Ta öteki uçta bir çorap teki daha. Engin'in gardrobu... İpin üstündekiler bu kadar değil. Bir de don var tabii... Fanila. Yıldız marka ve beyazı azmış. Anlaşılan düzenli bir delikanlı. Az önce büyük bir acelecilikle soyunup üstüme yatarken –rızamdan cayıvereceğimi sanmıştır belki– donunu yere fırlatmamış. Kaldırıp ipin üstüne asmış... O donunu çıkarırken ben gülümsüyordum. Mutluluğumdan sanmıştır. Aklıma çok eskilerden kalmış bir söz gelmişti. Ömer beni yatağımıza alıştırırken donuyla hiç görünmezdi. "Babam bana, sevdiğin bir kadının yanında sakın içdonunla gezme, demişti!" Saçma olduğunu bile bile bu öğüdü tutar kocam. Demek Engin böyle görgü dersleri almamış. Şu yapılır, bu yapılmaz, denmemiş ona hiç. Biraz çekingenliği vardı tabii. Hocası oluşumdan. Eh, bu kadarı da olur artık... Saygıdeğerliğime aldırmayışım bile şaşırtmadı onu. Ben biraz şaşırdım galiba. Yani onu böyle bir durumda hiçbir şeyin şaşırtmayışına...

Odayı nerdeyse ikiye bölen yıpranmış giysilerin ve rengi azmış bir donun altından geçiyorum. Hapishane grisi gibi bir renge boyanmış kapının, o tek kapının iki yanında uzanan duvarlara bakıyorum. Herhalde duvarlara bir zamanlar tirşe renkli badana vurulmuş. Ama sonra, çatıdan sızan yağmurla, üstlerine asılıp kaldırılan öteberiyle duvarların asıl rengi yer yer, sonradan takma süs gibi kalmış. Şimdi de birinin üstünde bir tabak asılı. Ortasında Mevlevilerin döndüğü bir Konya tabağı. Turistik bir tabak. Şimdi her yerlerde var. Tabağın altında, alçak bir taburenin üstünde boş bir Çubuk şarabı şişesi. (Bir kadın, yattığı adamın hemen

bütün geçmişini, geleceğini, yaşayışını, özelliklerini bilmek ister. Hemen. Hemen. Belki de anaçça bir gözetleme, anaçça bir görme, anlama merakıdır bu...) Plastik bir küçük tabakta kavrulmuş kestane kabuğu. Çok değil. Belki iki kestanenin kabukları... Bir yerde kırık bir ayna da vardı. Ama nerdeydi? Şimdi bilemiyorum. Kestane sever mi ki? Ben çok severim. Kavrulmuşunu. Yere düşmüş bir tıraş sabunu. Ama bu, ipe asılmış donun düzenine yakışmıyor. Çelişiyor onunla...

Bu oda bizim öğrenci odalarımızdan ne kadar farklı ama... Ali'nin odasını görmeyi çok istemiştim. Gizli bir özlemdi bu bende. Belki o da göstermek istemiştir. Nerden uyduruyorum? Hiç böyle bir istek olmadı. Akıllarından bile geçmedi. Olsa olsa Engin'in odasına bakarken böyle düşünmüşümdür.

Öteki duvarda bir eski lider fotoğrafı. Engin'in bıyıklarını takınmış. Castro, yumuşak olup da sert olmaya çalışan bakışlarıyla, duvara çizilmiş küçük bir kız resminin üstünü süslüyor. Küçük, güleç; evleri bizim evlerimize benzemeyen, kır yolları ve bahçeleri bizim kır yollarımıza ve bahçelerimize benzemeyen; inekleri, babaları ve gıcır gıcır kolalı önlükler kuşanmış köylü anaları bizim ineklerimize, babalarımıza ve köylü analarımıza benzemeyen, ilkokul okuma kitaplarında sayısız rastladığım bu küçük kız resminin, Castro'nun görev yüklenmiş ince omuzları altında işi ne? Bunu sorayım mı uyanınca? Hayır. Sormayayım. İnce, çok ince düşlerini herkesin kendisine bırakmalı.

Köşede derisi yüzülmüş, bir kilidi kopmuş, orta boy bir valiz. Uzun ve kötü yolculuklardan edindiği deneylerle... Görmüş geçirmiş. Şimdiden... Belki henüz yirmisindeyken Engin, bütün Türkiye'yi uzun ve kötü yolculuklarda tanımış...

Başkent dışına birinci yolculuğum Bursa Hüsnügüzel Kaplıcaları'na idiyse benim, ikincisi Ankara vapuruyla Marsilya üstünden Paris'e. Uslu ve çalışkan bir öğrenciye verilen ödül.

Evet. Yine bu. İlk Parisimizi birbirimize yıllarca anlatırız biz. Hâlâ da anlatmaktayız. İlk Parisimizin hiçbir şeyi unutulmaz. Hiç. İlk gece Sophie'nin lokantasında, karşı masada oturan Tunuslu öğrenciyi bugün görseniz tanırsınız. Cluny Oteli'ndeki Madam Valérie'nin yüzü ananızın bile yüzünden daha belirgin durur kafanızda. Hatta birilerini sokakta, durmadan ona benzetirsiniz. Ve sık sık, "Aah, Deux Magots'nun güngörmüş tahta masaları uzun!.." dersiniz. Otuz yıl geçse, orada ilk kez kiminle ya da kimlerle oturduğunuzu hiç unutmazsınız. Hüsnügüzel'den akılda kalan ne? Havuza sarkıtılan karpuzlar... Her neyse. Bizim valizlerimizin Anadolu tozuyla tanışması için 60 sonralarını beklemek gerekecek. Hani öyle büyük bir özlemle de değil bu bekleyiş. Bir görev yüklenerek... Geciktirilmiş, utanç verici olmaya başlamış bir nezaket ziyareti.

El kadar bir sırmalı yelek. O da duvara çakılmış. Artık şaşıyorum. Dönüp yatağa bakıyorum. İnce, kavruk ve yine de güzel uyuyor. Dönüyorum. Sırmalı yeleğin sol alt yanında, delikli tuğlalardan örülmüş bir kitaplık. Yığınla *Yön*, yığınla *Ant* dergileri, Karl Marx: *Kapital*, I. cilt, birinci kitap. Oscar Lange: *Sosyalizmin Yeni Meseleleri*... Sonra yine Lange: *Sosyalizmin Ekonomi Teorisi*... Nüvit Özdoğru: *Siğil Taş Olsa. 38 Harp Okulu Olayı ve Nazım Hikmet*... Kitaplara hiç dokunmadan, hiç oynatmadan yerlerinden, gözüme değenlere bakıyorum: *835 Satır*, *Sesini Kaybeden Şehir*, *Varan 3*. *İnce Memed*. *Dava*: Kafka. *Vatan İçin Dövüştüler*: Şolohov... Gorki: *Ekmeğimi Kazanırken*... Aristophanes: *Kuşlar*. *James Bond* (iki adet)... *Zübük*: Aziz Nesin. *Ölüm Gemisi*. Traven'in... Adalet Cimcoz'un çevirisi. *Kaderin Cilvesi*: Hüseyin Rahmi Gürpınar. Gorki: *Ana*, cilt I. *Balık ve Amatör Balıkçılık*. *Osmanlı Tarihi*, I. cilt. Ne diye görmemeye çalışıyorum? İşte tuğlaların üstünde, en üstte daha matbaa mürekkebi kurumamış, benim, geniş boyu, geniş bosu, sütbeyaz kapağıyla yeni araştırma kitabım. İmzalatmadı. İstemedi. Alıp getirmiş. Koymuş. Henüz dağıtılmamışken hiçbir yere.

Güzel uykusundan uyanmış. Somyanın ortasında çıplak, ama sanki öğrenci sırasında karşımda oturuyormuş gibi duruyor: "Kitaplarımın hepsi bunlar değil. Burada fazla yerim yok da..." Hiçbir şey olmamış. Tohumunu içime akıtmamış. O bir sınıfın sıralarında, bense kürsüde yine. "Bütün bu kitaplar okununca, Hanya'yı Konya'yı görünce bir insan... Bir erkek... Yani nasıl anlatsam, her kadından tat alınmaz olunuyor. Salt bir kadının gövdesi değil aradığım. Beynimle de doymak istiyorum. Aynı düşünceyi paylaştığımız bir kadın istiyorum yatağımda. Ama öyle bir kadın da yatmak için temiz bir yatak, sonra da yıkanmak istiyor." Duruyor. Kıs kıs gülüyor: "Bir duş almak..." Bir çeşit özür dileme. Ama sorun bu denli yalın işte.

Bütün gün derslerde sayıları birbirine vuruyoruz. Oranlıyoruz. İstatistikler, araştırmalar... Oranlıyoruz, oranlıyoruz. Hiçbir şey hiçbir şeye yetmiyor. Hiçbir şey hiçbir şeye denk düşmüyor. Elbet. Bunu biliyoruz. Bile bile olmuyor. Bile bile, göre göre...

Tuhaf bir canlılıkla yatağın içinde doğruluyorum. Şimdi beynim daha aydınlık. Ölmediğime göre, belki henüz çok erken. Belki henüz başındayım, diyorum. Şimdi böyle düşünüyorum.

Artık Savaş Bitti Ey Şen Arkadaş!..

Yirmi yıl önce imzalanan Türk-Sovyet Dostluk Antlaşması'nın süresi dolmaktadır. Bu nedenle Sovyet Hariciye Halk Komiseri Molotov, özellikle savaşta ortaya çıkan değişikliklerden ötürü bu antlaşmayı yenilemeyeceklerini hükümetimize bildirmiştir. Açık adıyla bu bir fesih kararıdır.

Molotov bu kararı bildirdiğinde mart ayının son haftasıdır. Ama ondan önce, mart ayının ilk haftasında, başkentte ve İzmir'de öğrenciler solculara karşı bir yürüyüşe çağrılmışlardır. Ulus Meydanı'nda toplanan Ankara Üniversitesi öğrencileri, Birlik Başkanı'nın çağrısına uyup hep bir ağızdan, "Kahrolsun Kızıllar!" diye bağırmışlar, toplayabildikleri kadar *Markopaşa*, *Zincirli Hürriyet* ve *Yirmi Dört Saat*'i alanın ortasında yırtıp ateşe vermişlerdir.

Grip salgın haldedir. İlhan da o gün yüksek ateşle gripten yatmaktadır. Yazık ki kendi kendisine yaktığı *Büyük Doğu*, *Kızılelma* dergilerinin öcünü, bu izinli yakıp yırtma gününde almak fırsatını kaçırmıştır.

Daha önce, şubat ayının son haftasında yani, Türkiye Büyük Millet Meclisi, alınan tarihi bir kararla Birleşmiş Milletler Topluluğu'na katıldığımızı, böylece artık özgür ve uygar devletler içindeki yerimizi aldığımızı açıklamıştır.

Ulus gazetesinde bir ilan çıkmıştır: İsteyenlere anasız babasız iki yaşında bir erkek çocuğun evlatlık olarak verileceği bildirilmektedir. İlanı, başkentteki amcasının posta kutusu numarasına başvurulması dileğiyle Adapazarı ilçesinin genç ve çalışkan kaymakamı vermiştir. Kaymakam başkente, Adapazarı parkesinin yapımıyla ilgili bazı işleri görüşmek üzere gelmiştir. İş gezisinin görünürdeki nedeni bu. Bir taşla çok kuş vurmayı sever Kaymakam. İçişleri Bakanlığı'nın bazı kaymakamları takdirname ile taltif edeceğini duymuştur. Bu kaymakamlar içinde kendisinin de bulunmaması için neden yok. Merkezin buyruklarına harfi harfine uymakta, hatta son gelen genelgeye uygun olarak, Köy

Enstitüsü'nü bitiren eğitmenleri Sapanca'da olsun, Arifiye'de olsun, Akyazı'da olsun korumakta, "halkın onlara kötü gözle bakmamaları için" çaba göstermektedir. Ayrıca Belediye Başkanı ile iyi geçinmekte, Adapazarı ilçesi İmar Cemiyeti'ne başkanlık etmekte, Belediye Meclisi toplantılarında başkan vekili olarak ilçenin, yol, su, elektrik yapım, onarım sorunlarını tez elden çözmek üzere olağandan gayri olağanüstü toplantılar da yaptırmakta, ilçelilerin her derdiyle yakından ilgilenmektedir doğrusu! İşte başkentte de yalnız bu Adapazarı parkesi yapımında ortaya çıkan pürüzleri Nafıa Vekâleti'ndeki ilgililerle görüşmekle kalmayacak ki... Şu çocuğa bir yuva bulmak için de çırpınacak... Çocuğu evlat edinmek isteyen "köklü bir aile" bulursa keyifle dönecek Adapazarı'na... İçi rahat olarak... Döndü değil mi? Hemen İmar Cemiyeti Umumi Heyeti'ni toplantıya çağıracak. Olağanüstü bir toplantıya. Çünkü şu 16 büst işine girişecek. Bu 16 büstün dikilmesi için karar çıkarttıracak. Önerisi çoktan hazır:

"1- Cumhuriyet Alanı'na Atatürk'le İnönü'nün tek kaidede tabii cesametten en az üç misli büyüklükte olmak üzere birer büstleri.

2- Sapanca Nahiye Merkezi ve Arifiye'de de İnönü'nün tabii cesametten iki buçuk misli büyüklükte birer büstü.

3- İlçenin diğer on iki köyünde de yine Milli Şef İnönü'nün tabii cesamette birer büstleri...

4- Sanatçıların fiyat tekliflerini almak ve ona göre bir karara varmak üzere hemen gazeteye (*Ulus*'a) resmi bir ilan verilmesi..."

Evlatlık ilanını verirken çocuğu, anasız babasız olarak göstermek zorunda kaldı. Analı babalı dese, kimse ilgilenmeyebilir. Anasız babasız bir çocuk iyilikseverlerin yüreklerini daha çabuk yumuşatır. Hele evlat edinmek isteyen birileri çıksın, gerisi kolay... Kendisinde inandırma yeteneği var. Bunu biliyor. Konuşkan. Sevimli. Boyu kısa, kaşları da biraz fazla kalın ve kara, ama farkında: Bu kaşlar ona güvenilir bir hava veriyor. Boyunun kısa oluşu ise zıpır bir genç gibi görünmekten kurtarıyor kendisini. Sesi etkili,

sıcak. Şimdiye dek bütçe olanakları içinde ya da dışında, dileyip de kararını çıkarttırmadığı hiçbir şey hatırlamıyor.

Büstlerin onayı çıksın, gerisi kolay... Bunun ardından hemen elektrik santralı işiyle uğraşacak. Şimdilik ilçeye elektrik enerjisini sağlayan, *Ziraat Donatım Fabrikası*'nın santralı. Ama bu santralın lokomobilleri çok eskimiş. İkide bir karanlıkta kalıyor Şehir Kulübü. Adapazarı'na yepyeni bir santral kurulmalı... İlçe, İstanbul gibi parıldamalı her gece... Santral için para? Kolay.

Şehir planına göre yapılacak binalar sorunu da var. Evlerin, resmi yapıların kat sayıları için dikkatli olunmalı. Bu iş bir plana bağlanmalı. Yapıların kat sayılarını "tayin ve tespit" edecek bir komisyon kurulmalı...

Adapazarı ilçesinin kaymakamı atılgan, yaratıcıydı evet. İdare meclislerine böyle çeşit çeşit öneriler verir, verdirtir, bunları kabul eder, ettirir... Ancak küçük bir kusuru vardı Kaymakam'ın: Kararlar alınıp yapım, onarım, büst dikilmesi gibi işler için ihale, teklif ilanları *Ulus* gazetesinde çıktıktan, bu ilanların içinde, örneğin, "Belediye Meclisi, Başkan Vekili Kaymakam'ın başkanlığında olağanüstü toplanarak... vb." gibi bir cümle yer aldıktan sonra, işin ucunu pek aramaz. Görevinin bittiğine inanır. Ondan sonra da yeni yeni tasarılarla, yeni yeni toplantılara koşturur meclis üyelerini...

Adapazarı parkesi mi? Ne yapsın ki, onunla uğraşmak zorunda kalmıştı. Devletin yol bölge şefi ve kontrol mühendisi bir olmuşlar, Kaymakam'ı müteahhitle işbirliği yapmakla suçlamışlar. Kaymakam baktı, eli kulağındaki takdirnamesi suya düşecek belki; *Ulus*'un bölge muhabirine hakkında, "Adapazarı'nın ateşli ve dinamik kaymakamı sayesinde..." falan diye yazdırdığı onca haber boşa gidecek, ne yapsın? O da koyduğu gibi parke yolun yapımında taş kırıcılığı eden Recep oğlu Rıza'nın bir çocuğunu evlatlık vermeyi dileyen pullu, pulun üstünde de eğri büğrü "Irıza" diye bir imza taşıyan rızanamesini cebine, –Kaymakam, taş amelesi Rıza'ya böyle takılmıştı da–, ver elini başkent. Milli Eğitim Bakanlığı'nın bir dairesinde reis olan amcasının evine

indi doğruca. Orada tam on gün kaldı. Nafia'nın da, İçişleri'nin de herbir dairesini, hemen her odasını ince ince dolaştı. Sonunda Bakan Hilmi Beyefendi'yle bile görüştü. Önünü ilikleyip daire daire dolaştığına, oraya buraya koştuğuna yandı. Suyun başına çıkmak varken... Hayır. Korkusu boşuna. Bakanlığa hiçbir asılsız haber yansımış değil. Hem Bakan Beyefendi, başarılı kaymakamları öz evlatları gibi adım adım izliyor. O yörelerde en çok Adapazarı göğsünü kabartıyormuş. Evet. Gerede, Ayaş, Beypazarı kaymakamları da fena çalışmıyorlar. Ama Adapazarı'ndaki ilerleme, kalkınma haberleri hepsinden göğüs kabartıcı.

"Beyefendi, bendeniz şimdi ilçemizdeki Cumhuriyet Alanımıza Ulu Önderimizle Milli Şefimizin tabii ebatlarından üç misli büyüklükte birer heykellerini diktireceğim. İlçenin kuzeybatısından geçen derenin üstüne de bir çark kurdurursak elektrik enerjisi için..."

Bu çark işi hiç yoktu aklında. Kafasına orada doğuverdi işte. Bakan, bu yaratıcı kaymakamı pek sevdi. Memleketin uyanık ellerde olmasından gurur ve sevinç duydu. On dakikalık bir randevuydu. Sıcacık, loş ve bir duvarında yanyana Atatürk'le Milli Şef'in büyük boy fotoğraflarının asılı bulunduğu makam odasında yarım saat karşılıklı oturdular. Her şeyden de konuştular hem. İki gün önce Misis ve Ceyhan'daki yer sarsıntısında ülkemizin uğradığı mal ve can kaybından söz ederken çok hüzünlendiler. Ama Kaymakam hemen beyefendiyi teselli etmesi gerektiğini düşündü: "Başımızda sizler gibi büyüklerimiz varken daha ne Ceyhan'lar, ne Misis'ler yaptırırız beyefendi..." Bakan da, "Sizlere güveniyoruz" dedi. Ürperdi Kaymakam. Kıvançla ekledi: "Birleşmiş Milletler camiasına girişimiz ise hakikaten Yüce Meclisimizin tarihi bir kararıdır." Birkaç yıl önce Almanları severdi. Ama şimdi onların kamplarda insanlara ettiklerini öğrendikçe soğumuştu. Açıkça söyleyebilirdi artık düşüncesini. Montgomery, dört cephede birden Ren'i geçmek üzereydi. Batıda Alman direnişi ha sona erdi, ha sona erecek. General Patton, Berlin kapılarında: Aslan Amerikalılar!

Bakan yeniden hüzünlendi: "Bir de şu Boğazlar meselesi olmasa savaş tehdidi üstümüzden büsbütün kalkardı. Ülkemiz o zaman hızlı ilerler..."

Kaymakam sonu gelmez iyimserliğiyle atıldı hemen: "Haddim olmayarak konuşuyorum ama beyefendi, göreceksiniz San Francisco Konferansı'nda her şey güzelcene hallolacaktır. Dostumuz Amerika, Rusya'ya da ağzının payını verecektir... Bizlerin içimiz rahat beyefendi. Geçende bir büyüğümüzün inanç ve güvençle söyledikleri gibi, *gerekirse Memet'le Coni elele ölüme bile gideceklerdir*. Hem de seve seve efendim. Sizler çok daha iyi bilirsiniz tabii beyefendi, ama kanaatimce sayın Dış Bakanımız Hasan Saka Beyefendi başkanlığındaki heyetimiz çok güzel haberlerle dönecektir Amerika'dan."

Bakan biraz şaşırmıştı. Ama gülüyordu: "Bir heyetimizin gideceğini nereden biliyorsunuz?" Boynunu büktü Kaymakam: "Bir mahzuru yoksa beyefendi, duydum." Ve bir öykü anlatır gibi tatlı tatlı anlattı yine: "Çok şükür halkımız da seviyor Amerikalıları. Belki henüz yüksek malumatınız dışındadır. Çok daha mühim işleriniz arasında duymamışsınızdır belki. Fakat bugün emrinizdeki yiğit emniyet mensupları Karapençe Çetesi namını taşıyan bir çeteyi yakalamışlar efendim. Yoo, telaş buyurmayın... Çocuk işi... Yaşları on yedi ile on sekiz arasında üç gangster taslağı, beyefendi. Bunlar bugüne kadar Samanpazarı'ndaki bir kundura mağazasından dokuz çift kundura, yine aynı semtlerdeki bir tuhafiye mağazasından şöyle bin küsur liralık eşya, Anafartalar Caddesi'ndeki bir radyocudan da beş yüz lira kıymetinde radyo çalmışlar. Her girdikleri yere de Varan I, Varan II, Varan III diye pusula koyarlarmış... Efendim, bu çocuklar işte... Amerika sevgisi... Bu işte, evet. Çocuklar yakalanınca ne demişler, biliyor musunuz efendim? Şöyle demişler: 'Biz bu çaldıklarımızla Amerika'ya gidecek, orada yerleşecek, hayvan yetiştirecek ve sinema artisti olacaktık' demişler."

Yeniden gülüştüler. Neyse, söz tatlıya bağlanmıştı. Artık izin istedi Kaymakam. Evlatlık isteyen biri var mı acaba, diye de sora-

caktı. Adapazarlı ile nasıl yakından ilgilendiğini de iyice anlatmış olacaktı böylece, ama vazgeçti. Amcasının posta kutusunda bir düzine istekli mektubu bulmak umuduyla geri geri gitti. Saygılarını, teşekkürlerini sunup bakanın himmetlerini de dileyerek güneşli bir kış gününün pespembe başkent akşamına çıktı.

Amerika'nın bize on beş kuruştan un vereceği doğru mu acaba? Ah bir doğru çıksa bu haber! Rıza'yı, oğlunu evlatlık vermekten hemen vazgeçirir. Cebinden Rıza'ya her ay bir elli kuruş verse, o çocuk da öteki beşinin arasında doyar gider mis gibi... Un böyle ucuz, böyle bol oldu mu, gerisi kolay... Kaymakam da çok gönüller fetheder. Ama Rıza okutamaz bu çocuğu. Kendisi gibi bir amele olur kalır. O da her zaman bulunur bir iş değil ya! Kimbilir ne zaman nereye yeni bir parke yol?.. Yine en iyisi başkentte iyi, namuslu, zengin bir aile bulmak. Okuturlar oğlanı belki. Kendisi gibi kaymakam çıkar belki de... Kaymakam olmak kolay mı? Öyle üniversite bitirmek falan da yetmiyor. Tatlı dil, güler yüz istiyor. Büyüklerin gözüne girmek, küçükleri sevmek ve sevdirmek kendini... Aynı zamanda da sert olmak. Herkeslerin senden çekinmesini sağlamak. Hem iyi yürekli olmak, hem katı yürekli. Hem dindar, hem serkeş; hem tutucu, hem uygar görünmek. Rakıyı da adabına göre içmeyi bilmek, şarabı da. Kendisinde bütün bu yetenekler vardı işte. Takdirnamesi ise pek yakında gelecektir. Herhalde taltif edildiği gazetede çıkar. Ondan sonra kendisi ilçenin ileri gelenlerine bir ziyafet verir. Büyüklerimiz hakkında çıkarılan bütün dedikoduların yalan, yersiz olduğunu gösterir onlara: İşte, herkesin hakkı veriliyor. Kimseninki hasıraltı edilmiyor.

Çocuk gibi seviniyor Kaymakam, İçişleri Bakanı'nın, anlattıklarını gerekiyorsa gülerek, gerekiyorsa ciddi ciddi, gerekiyorsa hüzünlü dinlemiş olmasına... Çok dozundaydı her şey canım!

Uça uça yürüyor sanki. Uça uça Atatürk Caddesi'ndeki kestane ağaçlarının yapraksız dalları altında bir gidip bir geliyor. Kızılay'ın kırmızı ayını seyrediyor. Tek tük yanmaya başlayan dükkân ışıklarını...

Sapanca Gölü'ne kuzu çevirmeye giderlerdi bazı. Göle akşam güneşinin düşüşüne bakar bakar, "Cennetteyiz biz? Cennet... Cennet...." derdi. Belediye Başkanı takılırdı: "Sanki doğma büyüme Adapazarlısınız Kaymakamım." O da hemen kondururdu: "Eee, Reisim, Cumhuriyet Türkiyesi'nde vatanın her karış toprağı bizim doğup büyüdüğümüz yerdir. Vatanın her köşesi baba ocağımızdır." Oradakiler, Kaymakam'ın bir ara Nusaybin'e tayini haberi çıkınca başkenti boylayıp işini düzelttiğini bilmemezliğe gelirlerdi. İmar Cemiyeti üyeleri, bu düşçü Kaymakam'ı severler. Onun yeni tasarıları kendilerine yeni "hakk-ı huzur"lar sağlar. Gerisi de... İş olacağına varır zaten. Yapılan yapılır, yapılmayanın da üstüne varmaz Kaymakam. Yeni tasarılar düşünür hep. Yalnız bir kez Cumhuriyet Alanı'nın tam orta yerine uzun bir havuz yaptırılması, havuzun orta yerine boy boy kadın heykellerinin konulması ve suyun tepesine de boydan boya "*İnönü Sağol*" sözlerinin yanıp söner, yanıp söner, renkli *Osram* ampulleriyle yazılması önerisiyle gelince, hepsi karşı durmuştu artık: Hayır bizler '*İnönü Sağol*' ibaresinin yazılmasına karşı değiliz. Milli Şefimiz sağ olsunlar tabii. Fakat, onca elektrik enerjisini nereden bulacağız böyle gece gündüz yanacak, onca ampulü biz? Yaa, bakın şimdi bile hava kararır, Zirai Donatım lokomobilleri de bir arıza yaparsa, bu toplantımızı da dağıtmak zorunda kalırız. Sonra daha önemli endişelerini belirttiler: Kadın heykellerini gören halk ne demez hem? Azdı bu meclis üyeleri, demezler mi? "Versay Sarayı'nın avlusunda ne heykeller var. Resimlerini de mi görmediniz baylar? Çıplak çıplak... Her uygar ülkedeki her havuzda vardır bu çıplak kadın heykellerinden." "Onlara eskiden kalmış" dediler. "İyi ya! Biz de yeni yaparız. Bizden sonrakilere eskiden kalır." "Hem onlar Hıristiyan memleketi. Biz Müslümanız, elhamdülillah." Ardından hemen düzelttiler: "Hayır, yani, din işlerini devlet işlerine karıştırdığımızdan değil. Gerekirse çıplak kadın heykeli de kondururuz ilçemizin münasip bir yerine. Ancak şimdi daha su derdimiz var. Yol derdimiz var. Gıda derdimiz, yakacak derdimiz, gaz, tuz... et..."

Yapraksız kestane ağaçlarının altında gülümseyerek yürüyor Kaymakam: Taşralıların derdi günü yemek olur zaten...

Gülümsemesi nerdeyse gülmeye dönüştü: Çıplak kadın heykeli, deyince benim azdığımı sandılar. Kötü mü oldu? Düğün dernek, mis gibi başgöz edildim. Doktorun kızıyla. Hem zengin, hem okumuş. Çıtıpıtı bir eczacı hanım işte. Şimdilik işletsin dükkânını bakalım da, ilerde ben vali olunca alırız eve. Vali hanımı da ilaç dükkânında çalışmaz ya!.. Başkentten karısına bir şey götürmeli. Ne götürmeli? Bir kadın neden hoşlanır acaba? Caddenin üstündeki Bezen Parfümeri dükkânının vitrinine yaklaştı. Ooo, buradaki her şey çok pahalı. Yarın Ulus'a çıkmalı. Oralarda bakınmalı. Vitrinin önünden ayrıldı. Aynı sıradaki muhallebiciye girdi. Bir supangle yedi, çıktı. Bir *Akşam Haberi* aldı.

Kızılordu'nun Avusturya sınırını geçtiğini, Danzig'in düştüğünü, Çıkrıkçılar Yokuşu'ndaki eski Mahmutpaşa Bedesteni'nin Ankara Arkeoloji Müzesi haline getirildiğini, ırkçıların davasının karara kaldığını, Amerikalıların Okinava'yı işgal etmek üzere olduklarını, Devlet Konservatuvarı Tatbikat Sahnesi'nin Amerikalı yazar Thornton Wilder'in *Bizim Şehir* adlı eserini temsile hazırlandığını, şapka moda salonu Beyhan'ın kış ve baharlık son moda bayan şapkalarını satışa çıkardığını ve Kastamonu'da kostümlü bir balonun hazırlıklarına başlandığını öğrendi. Kafasında yeni bir ışık çaktı. Neden Adapazarı'nda da kostümlü bir balo yapılmasın? Yerliler biraz homurdanacaklardır. Onların da gönlünü etmenin bir yolunu bulur. Belediye Başkanı'na söyler; bir süre balkabaklarının, kuru soğanların, az fındık ve az tütünün üstünden kontrolü gevşetiverir. Hem canım, ne yapabilirler ki sonunda? Cumhuriyet'in bir idare memuruna karşı duramaz onlar. Hükümetin ilçe temsilcisine... Bir iki homurdanırlar. Dedikodusu olur balonun. Hepsi bu... Eh, buna da göğüs germezsen nasıl uygarlaştıracaksın bu ülkeyi birader? Yine bakanla karşı karşıya oturuşu geldi aklına. Mutluluktan titredi. Koşup amcasına her şeyi anlatmak için sabırsızlandı. Ayrıca, evlatlık verilecek çocuk için de mektuplar gelmiş olabilir... Başkentin göbeğinde, akşam

karanlığına sığınmış bir merkeplinin tıkır mıkır geçtiğini gördü. Hemen önünü kesti: "Ayıp değil mi? Niye merkeple geçiyorsun buradan?" Merkebin üstündeki adam korkuya kapıldı. Bir şey anlatmaya çalışıyordu, ama Kaymakam dinlemedi: "Hadi hadi, bir daha görmeyeyim. İyi günüme rastladı, yoksa!.." Gününü berbat eden, tek can sıkıcı olay.

Üç gün sonra bindiği tren kavaklıklar, kabaklar, şekerpancarları, donsuz çocuklar, çamurlara yan gelmiş mandalar arasından geçe geçe Arifiye istasyonunda durdu. Kaymakam'ın cebinde *Hasanoğlan Köy Enstitüsü* dergisi ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın çıkardığı *Kadın ve Ev* dergisinin iki sayısı. Karısı için yengesi tarafından. En önemlisi de cebinde Rıza'nın oğlu için üç ciddi teklif mektubu. Kaymakam, ailelerin üçüyle de görüşmüştü. Üçü de birbirinden insaniyetli, üçü de birbirinden varlıklı... Artık Rıza seçsin seçsin beğensin oğlunun yeni yuvasını. 23 Nisan Bayramı'nda, Cumhuriyet Alanı'nda vereceği söylev için iyi bir örnekti şimdi şu Rıza'nın oğlu. Bir çocuğumuzun yüzü daha gülecek. Vatan biraz daha şenlenecek...

Çocuğu hiç görmemişti. Çağırtıp görmek istedi. Hemen. Ertesi günü. Ama bu kadar bile beklemesi gerekmedi.

Soyunup dökünüp yemeğe oturmadan az önce ahşap Kaymakamlık evinin kapısı vuruldu. Ev işlerine bakan Döndü Kadın, "Kimmiş bu şimdi akşam karanlığı?" diye söylenerek açmaya gitti. Karısı da merakından ya da belki ilaç içindir diye, Döndü'nün ardından yürüdü. Öyle, henüz kabaran üç aylık karnıyla. Kaymakam musluklu tenekeden elini yüzünü yıkıyordu. Karısı esmer ve ufak, gelip yanıbaşında durdu, "Bir köylü karısı ille seni görmek istiyor" dedi.

Kapısının olur olmaz saatlerde vurulması alışılmamış bir şey değil. Ama bir köylü. Hem de kadın! Ne ilçeden, ne çevre köylerden hiçbir kadın tek başına gelip de bir ezan saatinde Kaymakam'ın kapısını çalamaz. Ona bir derdini söyleyemez. Onlar dertlerini memur karılarıyla iletirler en çok.

Karısı, geleni içeri almamıştı. Yarı aralık bırakılmış kapının dışında bekliyor. Başı gözü bir örtüyle sarılı. Kapının ağzına bırakılmış eski ve kirli bir pamuk çuvalı gibi hareketsiz duruyor. Kaymakam, boynunda havlu, kapı önüne çıkınca kadının gövdesinde hafif bir kıpırdanma oldu. Yırtık kara lastikli ayakları usulca geri çekildi. O zaman Kaymakam boz renkli dokumadan, ama artık gerçek bozluğunu çoktan yitirmiş uzun bir etekliğin kıvrımları arasında hafifçe kımıldayan bir çocuğu da gördü. Çocuk durmadan etekliğe asılıyordu. Oraya, içine, bir yerlere saklanmak istiyordu. Kadın hemen kucağına aldı. Kuş kadar bir şey. Çelimsiz. Boncuk gibi gözleri var.

"Ne o hatun? Ne var bakalım?"

"Senunla konuşacağum Kaymakamum!"

Dışarısı soğuk, ıslak. Kaymakam üşüdü. "Yarın gel Kaymakamlığa." "Çarşidan ceçüp de nasil varirum Kaymakamluğa? Şimdi konuşaçağum senunle... Takmışım çanumi tırnağuma. Celmişum kapina. Dinle derdimu, da..." "Gir bakalım. Gir içeri. Soğuk baksana." Döndü Kadın koştu geldi. "Ayaklarını çıkar bari hatun. Baksana çökek lastiklerin." "Ortaluk çamurdur da. Bataktur..." Kendince özür diledi. Konuk odasına alınmadı. Çocuğu yeniden kucağından indirdi. Sofada, bir odun sobasının başında kendisine gösterilen yere ilişti. Hemen soba maşasına saldırmak isteyen çocuğu yanına çekti: "Azutma ha! Bonaltuyisun Kaymakamummun başuni... Hem de hanumisunun da..." Çocuk, anasının kucağına tırmandı. Oraya yerleşti. "Anlat bakalım. Neymiş derdin?"

Kadın, "Ben Rıza'nınkiyim" dedi, başladı. Anlattı: Çocuğu ellere vermeye kalkmış. İşte şuncağızı. Ellerden duydum. Sana mühürlü kâğıt vermiş. Kendi konuşmaz. Samut. İnat. Zor elbet. Ben bilmez miyim? Altı çocuk. İki de biz. Doymuyoruz. Bir inek, bir bahçe. Biz Düzce'deydik önce. Ablamların yanında. Hoş orda da gurbetteydik. Olmadı memlekette. Rıza saat tamir ederdi. Hep kafasızdır zaten. Köy yerinde saat kimde ki sen saat tamir edeceksin? Elinde bir kara çanta, köy köy dolaşır. İlle saat

tamir edecek. Samut. Konuşmaz. Eline bir zilli saat geçirdi mi günlerce oturur başında. O zamanlar üçtü çocuk. Fındıkta çalışırdım. Çayda sonra. Bez de dokurdum. Babasının da fındıklığı vardı sonra. Küçük. Az. Benim samut, saat onaracağım diye hiç el vermedi oraya da. Kardeşleri de dehleyiverdiler bunu. İyi oldu. Kaldık iyice ipsiz sapsız. Enişteme haber salmış sonra. Benim ondan da haberim yok ya. Yeni yol geçecek İstanbul'la Merkezi Hükümet arasından, demiş. Sanırsın ki diyecek, yolda çalışacağım. Gelen geçen, saati bozulan çok olur, demiş meğer. Enişte, önce buna yanında bir iş verdiydi. Karosercilik eder de. Onlarla da geçinemedi benim samut. Kız kardeşimle görüştürmez şimdi beni. Derledi topladı bizi Düzce'den ablamların yanından, getirdi attı buralara. Meğer, enişte, işi bıraktı, saatle oynadı diye, bir gün surat etmiş buna. Biz Düzce'deyken iki çocuk daha olduydu. Önceki üçünden biri oğlan, ikisi kız. Düzce'dekilerin biri kız, biri oğlan. Parke yolda çalışırım. Etmem kimseye müdana, demiş ablama. Küstürdü onları da hınzır samut. O kara çantayı yanından ayırmaz. İlle bozuk saat bulacak da onaracak. İyi oldu. Buldu da onardı sanki. Böyle işte. Bu sonuncu buralı. Yol bitecek ya yakında. Rıza yine saat tamirciliği diyecek, başka şey demeyecek. Ondan atar şu masumu başından. Ben anasıyım fakat. Vermem yavrumu. Ötekiler doymuyor, peki. Ölmüyorlar da işte. Bu da ölmez. Düşkündür bana. Hepsinden çok. Ana kuzusu daha. Veremem. Hayır. Sana geldiğimden haberi yok. Sabahleyin haber soracak senden. Soracaktır. Madem bastı pullu kâğıdı, tutuşturdu eline. Ne oldu, der. Sen de dersin ki: Yok evladını evlat etmek isteyen. Böyle dersin. Ne yapacak? Sokağa atacak değil ya? Ta gelinliğimden sakladığım herbir şeyimi sattım savdım. Bir bahçe edindik. Küçük müçük. Bahçe. Batak ama. Soğan dikiyorum. Memur hanımlarına çamaşıra gidiyorum. Yahut baklava börek açmaya. Güzel yufka açarım. Size de açayım. İstemem bir şey karşılığında. Ama yavrumu vermem.

Kadın sustu. Bu kez de Kaymakam anlattı: Başkenti, başkentteki şekerci dükkânlarını, pastaneleri, ışıklı vitrinleri, asfalt

yolları. Böyle bir başkentte oğlunu evlat edinmek isteyen aileleri. Onların Haraççı Kardeşler möblelerini, kadife masa örtülerini, bu masalarda yenen tatlıları... Ballandırdı. Sıra geldi vatana. Onu da anlattı: Vatanın okumuş evlatlara ihtiyacı olduğunu, vatanın evlatlarından hizmet beklediğini, bir diploma edindi mi oğlan, her şeyin tamam demek olduğunu, ne çocuğun kendine, ne anasına, ne vatana yok diye bir şeyin kalmayacağını... Fakat ne anlattıysa Kaymakam, kadını yumuşatamadı. Yumuşamak şöyle dursun, daha da zorlanırsa Milli Şef'e kadar çıkacağını, o da olmazsa çocuğu bir gece koynunda boğuvereceğini, ama gözü göre göre asla ellere vermeyeceğini söyledi. Kaymakam ürktü. Bunlar yapar mı yapar. "Sizdeki de Laz aklı işte. Akıl olsa!" dedi sadece. Okumuş karısı araya girdi. Çocuğu bu şekilde anasından ayırmanın doğru olmayacağını söyledi. O, hiç öfkelenmeyen Kaymakam, artık parladı. Çıkarıp oğlanı evlat edinmek isteyenlerin yazılı kâğıtlarını cart cart yırttı, bağırdı: "Sanki bana ne!.. Beni de kaç gün uğraştırdınız boşu boşuna be! Başkentteki kıymetli günlerimin içine ettiniz, içine!" Çocuk ağlamaya başladı. Kaymakam'ın karısı kâğıtlı şekerler getirdi. İkisini çocuğun eline verdi: "Adı ne?" "Ha bunun mi? Bunun ati Encin'dur hanumum. Demeysun bu nasil attur. Doğduğunda pire cibiydi bu. Çansuz doğdi sandiyduk. Cırlamadi. Tutçi oyle çansuz. Tedu Rıza, ha bu çocuk encin..." "İyi. Güzel. Engin. Modern bir ad" dedi Kaymakam.

Ertesi gün öğle tatilinde Kaymakamlık'tan çıkarken taş işçisi Rıza'yı karşısında buldu. Gerçekten de çok az konuşan bir adamdı bu Rıza. Ellerini karnına bitiştirmiş duruyordu. Çocuğu isteyen var mı Kaymakamım, demeye getiriyordu. Kaymakam, kadının tembihini unutup, "Ulan Rıza çocuklarını evlatlık vereceksen analarının da rızasını al bir daha. Ananın rızası olmadan olmaz. İşte bu. Hadi artık, gelme başıma!" dedi. Yürüdü gitti.

Ondan sonra Rıza'yı Adapazarı'nda bir daha gören olmamış. Kaymakam daha sonraları öğreniyor: O öğle vakti, doğru ilçenin dışındaki bahçesine koşmuş, ineğin böğrüne bir tekme atmış.

Çapa çapalamakta olan karısının elinden çapayı kapmış, ta uzaklara fırlatmış. Kimi, Sakarya'ya düşmüştür o çapa belki de, der. Böyle fırlatmış çapayı ve "Ha sen penu caymacama nası mahcup koyirsun karıı!" diye bağırmış, fırlamış, bahçenin kıyısındaki o tek gözlü, her yanından su alan evden saat tamir çantasını kapmış, kolunun altına sıkıştırmış, öylece, sanki bütün dünyaya küs, çekip gitmiş.

Başkentte dar ve sabit gelirlilere ekmek karnelerinin "U" harfli kuponlarıyla zeytinyağı, "S" ve "R" harfli kuponlarıyla ve yalnız büyüklere 25 gr. çay, 300 gr. kahve dağıtılacağı bildirilmiştir. Tereyağının da karaborsaya düştüğü, İstanbul'da Mısırçarşısı'nda 2 kg.'lığı 328 kuruş olan zeytinyağı fişlerinin el altından beş liraya satıldığı söylenmektedir. Türkiye İş Bankası, o yılın ikramiyesi olarak "sayın mudilerine İstanbul'da, Büyükyalı'da bir adet arsa ile 20.000 lira tutarında para" dağıtmaktadır.

Avrupa'da savaş, Almanlardan son olarak toplanan 15 vagon cesetle son bulmak üzeredir ve Amerika'da Carmen Miranda *Değişen Dünya* adlı filmini çevirmiştir.

Herkesin olan güneş, toprağı ısıtmaya başlamıştır.

Saat tamircisi Rıza'nın karısı, altı çocuğu ve bir ineğiyle Adapazarı'nın batak bir köşesinde kocasını beklemekten vazgeçmiştir. Gözünü güneşe dikmiştir. Kendi dokuması iki çulunu evin önüne, çalıların üstüne asıp kurutmakta, bahçenin otunu yolmakta, çamurunu kabartmakta, en büyük oğlunu iş arasın diye on üçünde İstanbul'a yolcu etmekte, öteki çocukları en büyük kızına bırakıp Ziraat Donatım'ın önünde kuyruk olmakta, üç beş gün böyle gidip geldikten sonra bir avuç tohumluğunu, birkaç fidesini almaktadır.

Kaymakam'ın karısı, kostümlü balonun yemekli olmasını istemiştir. O yüzden de Rıza'nın karısına tepsi tepsi börek yufkası açtırılmıştır. Kadın böyle güpgüzel, akpak, tül gibi ince bir unu yıllardır görmemiştir. Engin, annesi oklavayı bir yuvarlak tahtanın üstünde tıkır tıkır getirip götürürken onun yanıbaşında, eline

tutuşturulan minicik bir hamur parçasıyla oynayıp durmuştur: Bu tırmık. Bu kürek. Bu yaba... Hamura kendince böyle şekiller vermiştir. Sessiz, sıska, esmer ve durmadan burnu akarak...

Avrupa savaşının sona ermesinden ya da Rusların Japonya'ya harp ilan etmesinden bir şey anlamayacak kadar küçüktü Engin. Annesi ise daha yeni bir savaşın başında. Kimbilir daha kaç yıl annesinin durmadan oradan oraya koşan kara lastiklerinden, ikide bir ipini koparan sarı inekten, hep gözyaşı döken ya da bir türkü tutturan ablalarından, küfrü bol abilerinden ve durmadan karınlarının acıkmasından gayri de bir şeyden haberi olmayacaktır Engin'in. Ona bir zamanlar bir babası olduğunu düşündürecek hiçbir anısı da yoktur.

11 Nisan

Ders yılı sonu geldi. Yakında liseyi bitiriyorum. Sınavların ne zaman başlayacağı belli değil. Takıntısız bitireceğimden emin olsam da, imtihan korkusu başka. Oğlum Aydın, göreyim seni... Aklını başına topla.

13 Nisan

Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Roosevelt dün ansızın ölmüş. Dostumuz Amerika'nın bu sulhperver başkanının beklenmeyen ölümü hepimizi derin kedere boğdu. Tarih hocamız bize onun hayatını anlattı. Ankara'da bütün bayraklar yarıya indirildi. Roosevelt'in yerine muavini Harry Truman geçecekmiş. İnşallah o da Roosevelt gibi sulhperverdir.

17 Nisan

Ben artık gazeteci oldum. Sevinçten uçuyorum. Annem böyle bir işin şu imtihan sıralarında beni derslerimden alıkoyacağını sanıyor. Babam da, "Hele lise bitsin, sonra" diyor. Fakat ben, elime geçen bu fırsatı kaçırmak istemiyorum. Bu yüzden evde yine bir tatsızlık oldu. Fakat ben kararımı verdim.

Ne zamandır Nejat'a gazetecilikte çok hevesim olduğunu söyleyip duruyordum. Metin'in babasının hayatı gibi bir hayatım olsun istiyordum. Ahmet Bey'i herkes tanıyor. Sonra insan her yere kolayca girip çıkıyor. Her şeyden haberi oluyor. Kültürü, bilgisi artıyor. Asıl benim, kendimin bir gazetesi olsa, belki de hariciyecilik mesleğini seçmekten vazgeçerdim. Çünkü insan büyük bir gazetenin sahibi ve iyi de bir gazeteci olunca zaten sık sık yabancı memleketleri görmek mümkün oluyor. Nejat beni pek ciddiye almıyor sanıyordum ama, meğer alıyormuş. Onun dayısı yazıişleri müdürü. Başka birçok da gazeteci tanıdıkları var.

Nejat, Ulus Meydanı'nda bazı gazetelerin nasıl yakılıp yırtıldığını gördüğümüz gün kahrolduğumu, üzüntüye boğulduğumu anlamış. Gazete ve gazeteciliğe sevgimin bir hevesten ibaret olmadığını sezmiş. Geçen hafta beni *Ulus* gazetesine götürmüştü. Cemal ve Kemal beylerle tanıştırmıştı. Onlara benim edebiyatta çok kuvvetli olduğumu, çok iyi kompozisyon yazdığımı da söyledi. Cemal Bey de bana, bu haftaki Salı Pazarı'na giderek, orda Halkevimizin köy çalışmalarını yazıp getirmemi istemişti. Ben de yazıp götürmüştüm. Fakat Nejat'a da yemin ettirdim. Kimseye bahsetmiyorduk. Yazım çıkmazsa mahcup olurum diye korkuyordum. Halbuki işte bugün çıktı. Çok heyecanlıyım. Daha yazılarıma imza konmuyor. Yani henüz muhabirim. Olsun varsın. Bu benim ömrümde gördüğüm ilk basılı yazım. Nurten'e gösterdim. Onun bile bugün bana saygısı arttı. Okulda kız arkadaşlarına söylemiş. Aklı sıra övünecek. Dur bakalım daha... Kızlar şimdi yolda görünce birbirlerini dürtüp gösterirlerse beni, işimiz var doğrusu!..

Yazım mot à mot şöyle: (Eee, Fransızcamı çok ilerlettim tabii.)

SALI PAZARI

(Bu büyük başlık. Ardından küçük başlık konmuş. Onu galiba Cemal Bey koymuş. –Muharririn notu–.)

Ankara Halkevi Köycülerinin
Haftalık Şehir İçi Çalışmaları

(Derken yazım başlıyor. Gazeteden kestim. Defterime tamamını yapıştırıyorum.)

Halkevimizin Sayın Köycülük Komitesi Başkanı ve Değerli Üyeleri'yle çeşitli meslekten pek çok köycü dün gece Koyun ve Atpazarı'ndaki kahvehane ve hanlara giderek, Salı Pazarı dolayısıyla şehrimize gelmiş bulunan köylü konuklarımızı ziyaret etmişler, şehir içi çalışma programı gereğince köylülerin dert-

lerini dinlemişler, bitirilmesi zaman isteyen işlerini defterlerine not etmişler, köylümüze Halkevi'nin ve büyüklerimizin selam ve sevgilerini götürmüşler, Cumhuriyet Hükümetimizin köylümüz yararına son günlerdeki büyük çalışmalarından, Toprak Kanunu Tasarısı ve sıtma ile savaş için alınan tedbirleri ve bu noktalarda köylüye düşen görevlerle ödevleri belirtmişlerdir.

Bu samimi ve faydalı konuşmalardan sonra Küçük Ali'nin öğretici ve güldürücü konudaki Karagöz oyunu kahkahalarla seyredilmiş, köylülerimiz kendilerini köyde ve şehirde düşünen Cumhuriyet Hükümeti'ne sonsuz minnetlerini anlatmışlardır.

(Yukardaki paragrafta "götürmüşler"den sonraki cümle ile son paragrafta virgülden sonraki cümleyi, utanarak itiraf edeyim ki, ben yazmadım. Ben "götürmüşlerdir" ve "seyredilmiştir ve sonra da herkes neşeyle hanlarına uyumaya çekilmişlerdir" diye bitirmiştim. Aziz köylülerimiz elbette hükümetimize minnet duymuşlardır. Bunu Yazıişleri Müdürü'nden önce benim düşünüp yazmam gerekirdi. İyi bir gazeteci, gördüğü bir olayın her cephesini, hatta görünmeyen cephesini bile iyi aksettirebilen insandır. Neyse, bu benim daha ilk tecrübem...)

–Gece–

Ankara Kız Lisesi'ni Bitirenler Kurumu üyeleri, yoksul öğrenciler yararına E. Behiç Koryürek tarafından tercüme edilen *Şaşkın* piyesini hazırlıyorlarmış. Provalarda bulunup bir sonraki yazımı da bu faaliyet üstüne yazacakmışım. Yazıişleri Müdürü, Kurum Başkanı'na telefon edecek. Provalara girebilmem için bana izin çıkacak. Provalar Halkevi'nde yapılacakmış. Acaba Aysel'i de görür müyüm oralarda? Bana yine yüz vermezse şaşarım doğrusu! Acaba "Salı Pazarı"nı benim yazdığımı biliyor mu?

Ders çalıştım. Fiziği su gibi biliyorum.

23 Nisan

Bugün tatil. Evde ders çalışıyorum. Radyoda marşlar dinledim. Annemle babam, Nurten'i Orduevi'ndeki Çocuk Balosu'na

götürdüler. Koskoca kıza kırmalı mavi tafta bir elbise giydirdi annem. Görgüsüz bir kılık. Ne çare ki sesimi çıkarmadım.

25 Nisan

Bitirmeler yaklaşıyor. Bugün İbrahim Bey herkesin doğrudan doğruya imtihanlara girebileceğini, imtihana girme hakkı diye bir şeyin ortadan kalktığını söyledi. Bazı dersleri zayıf olan arkadaşlar yaşadı.

Molière'i ve *Şaşkın* piyesini iyice öğrendim. Yarın kızların provasına gideceğim. İçimde sebebini bilmediğim tuhaf bir his var. Provayı gördükten sonra oturup yazmaya başlamalı. Galiba annem haklı. İmtihan üstü biraz vaktimi alıyor gazetecilik.

–Gece–

Akşamüstü okuldan gelince çok güzel haberlerle karşılaştım. Birincisi: Babam terfian vali muavinliğine getirilmiş. Taşraya vali olarak tayini söz konusuydu. Şimdi ailem başkentte kaldı demektir. Annem çok seviniyor tabii. 19 Mayıs'ta tören dolayısıyla protokoldeymişiz. Yani, kapalı tribünde bizim de bir yerimiz olacakmış. Gerçi benim ihtiyacım yok. İstesem gazeteden bana da bir yer verirler herhalde...

İkinci sevindiğim haber, Metin'den gelen bir mektup. Çoktandır sesi çıkmıyordu. Zarfın içine bir de resmini koymuş. Tam bobstil modasına göre giyinmiş. Saçını da uzatmış. İnce düz bir bıyık da bırakmış. Robert Taylor'a benzemiş nerdeyse. Galatasaray'da bıyık bırakmaya izin vermezler. Fakat Metin bir aydır hastaymış. Okula gitmemiş. "Hastalığım da numara haa. Dame de Sion'lu bir kıza tutuldum da ondan" diyor. Bazan çok kızarım şu Metin'e. Vatanın bizden görev beklediğini unutuverir. Şıpsevdi gibi sık sık da âşık olur. Fakat ben severim onu. Savaş gerçekten biterse babası onu siyasi ilimler öğrenmesi için Paris'e gönderecekmiş. Dame de Sion'lu kızını değilse de bunu kıskandım doğrusu!

On gün önce babasıyla Galata rıhtımına, Almanya'dan dönen Türkleri görmeye gitmiş. Rıhtımdaki heyecan ve sevinci öyle güzel anlatıyor ki, ben de oradaymışım gibi oldum. Hükümetimiz, Almanya ile ilişkilerini kesince Almanlar da talebe ve diplomat olmak üzere orada bulunan tam 314 Türkümüzü "interné" edivermişlerdi. Yani, bulundukları yerde tutmuşlardı. Buna biz bütün Türkler çok üzülüyorduk. Neyse Drottningen adındaki İsveç bandıralı bir gemi nihayet bu vatandaşlarımızı da güzel yurdumuza kavuşturdu. Metin'in yazdığına göre, gemi sabahın saat sekizinde Sarayburnu'nda görünmüş. Bütün karşılayıcılar, gelenlerin yakınları, daha yığınla halkta heyecan o ânda son haddini bulmuş. Gemideki Türklerimiz, Drottningen rıhtıma yanaşana kadar bir ağızdan hep:

"Yaslı gittim şen geldim
Aç koynunu ben geldim."

marşı ile kulakları ve kalpleri çınlatmışlar. (Ah, ben orada olsaydım da bunu yazsaydım işte gazeteye.) Gemi rıhtıma yanaşınca, başta İstanbul Vali ve Belediye Reisi Dr. Lütfi Kırdar olmak üzere, daha bazı ileri gelenler gemiye binip, gelenlere, "Yurdumuza hoş geldiniz" demişler. Metin'in babası da ileri gelenlerin arasındaymış. Tabii Metin de. Sevinçten bayılanlar olmuş. Gelenler uzun uzun Almanya'nın halini anlatmışlar. Berlin yerle bir olmuş. Dresden de öyleymiş. Almanlar artık ne Hitler'i dinliyorlarmış, ne de Goebels'i. Goebels'in V1, V2 silahlarına onlar şimdi, "Goebels'in Kurusıkısı 1, Kurusıkısı 2" diyerek alay ediyorlarmış. Hitler balon gibi sönmüş. Gestapo şefi Himmler ise karanlıkta şarkı söyleyen çocuklar gibi boşuna esip savuruyormuş.

Metin'in siyasi işlere merakına hep hayran olmuşumdur. "Almanların sonunun iyice geldiğine inandım. Babam barışın artık çok yakın olduğunu söylüyor. Babamın Amerikalı yakın dostu Mister Herman çok hoş bir adam. Babama yakında Amerika'nın Almanların ipliğini iyice pazara çıkaracağını söy-

lemiş. Onların Nazi kamplarında yaptıkları müthiş mezalimi yerinde çektikleri filmlerle bütün dünyaya ibret olsun diye göstereceklermiş" diye yazıyor. Ben babası gibi Metin'in de Alman taraftarı olduğunu sanıyordum. Neyse, böyle zamanla değişmiş olmasına sevindim.

Bazan düşünürüm: Acaba benim babam ne tarafı tuttuğunu neden hiçbir zaman söylemez? Bizim evde konuşulanlar, yok terfi, yok tayin, yok şu yemek pişecek, yok bugün falanlara gidilecek... Bir ilçe kaymakamıyken babamla daha çok iftihar ediyordum. O zamanlar daha önemli bir adamdı galiba.

27 Nisan

Halkevi'nde provaya gittim. Kızlar güzel çalışıyor. Yazımı hazırlıyorum.

28 Nisan

Bitirme imtihanları 29 Mayıs'ta başlıyor. Bugün bildirildi. Hepimizi bir korku ve heyecan aldı. Sınıfta hocalarımızla hep imtihanların nasıl olacağını tartışıyoruz. İnşallah Metin'in yazdığı doğru çıkar, savaş biter de, biz imtihanlarımıza yürek huzuru içinde gireriz. Gerçi biz savaşa girmedik, fazla bir yokluk da çekmedik ama, ne de olsa Avrupa'da ölenlere üzülüyorduk.

–Gece–

Şimdi radyodan dinledik. Himmler, Amerika ve İngiltere'ye bir mesaj göndermiş. Almanya'nın kayıtsız şartsız teslime hazır olduğunu söylemiş. Müttefikler de, bu teklif Rusya'ya da yapıldığı takdirde Almanya'nın isteğinin kabul edileceğini bildirmişler. Hitler kayıpmış.

Bütün ev halkı radyonun başındaydık. Ders çalışamadım. *Şaşkın* üstüne yazımı da bitiremedim daha... Hoş, çalışamamam sadece radyodan duyduğumuz heyecanlı haberlerden değil ya, neyse...

Akşamüstü gazeteye giderek yazımı verdim. Fakat Kemal Bey bu yazıyı hemen koyamayacaklarını söylediler. Çünkü savaşa ait üstüste çok önemli haberler geliyormuş. Bunun için benim yazı belki biraz geç çıkabilirmiş. 6 Mayıs'tan daha geç kalmasın da, ziyanı yok. Temsil 6 Mayıs'ta çünkü. Keşke derslerimi bırakıp acele acele bu yazıyla uğraşmasaydım.

Bu defterimde Aysel'in sözünü artık hiç etmek istemiyorum. Fakat yine de kendimi tutamıyorum. Öğretmenlerinden izin alıp geçen gün o da provaları seyretmeye koşmuştu. Fakat benim de gazetecilik inadım tuttu. Çekinmeden yanına yaklaştım kapıda. Çok tabii bir ses tonuyla, "Merhaba Aysel. Ne kadar zayıflamışsın?" dedim. "Evet" deyip koşarak salona girivermesin mi? Öteki kızlara karşı çok mahcup oldum. Artık ne yapıp yapıp onunla konuşmayı kafama koydum. Birinci perdenin provası bittikten sonra öğretmenlerinden izin aldım. Dedim ki: "Provaları seyreden öteki seçkin talebelerinizle de bir röportaj yapmak isterim. Onların da intibalarını yazmak çok iyi olurdu." Tabii biraz yukardan atıyorum. Ne yaparsın? Şu Kız Lisesi'nin hocaları öyle cadı şeyler ki... Bir erkekle konuştu diye Ayselciği sınıfta bile bırakırlar. Bizimkiler de farklı değil ya!.. Babama dinletememiştim ki Galatasarayıma dönmek için... Ah, biz ne zaman tam anlamıyla uygar olacağız acaba? Aysel'i önceden tanıdığımı ve içimdeki niyeti öğretmenleri bilseler, beni oradan yaka paça atarlardı dışarı. Ben de böylece ilk gazetecilik hünerimi göstermiş olurdum.

Önce birkaç kızla şöyle üstünkörü bir konuştum. Hepsi de ne sorsan gülüp duruyorlar zaten. "Adınız efendim?" diyorum, gülüyorlar. "Kaçıncı sınıftasınız?" diyorum, gülüyorlar. Güle güle zorla bir, "Son" diyebiliyorlar. "Nasıl buldunuz arkadaşlarınızın çalışmalarını?" diyorum. "İyi bulduk" deyip gülüyorlar. Derken beni de bir gülme almasın mı? Baktım, kimse ciddi bir işle uğraştığıma inanmayacak; hemen toparlandım. Birkaç koltuk ötede tek başına oturan Aysel'in yanına iliştim: "Adınız?" dedim.

Bu sefer ikimiz birden gülmeye başlamayalım mı? Tabii Aysel fırlayıp öğretmenlerinin yanına koştu. Böylece de kaçırdık fırsatı elden. Ama ben yine de yılmadım. Kapılarda bekledim. Yollarda bekledim. Sonunda konuştum onunla. O da bu yıl bitirecek. Ben, Aysel'in bir yıl sınıfta kaldığını sanıyordum. Meğer Aysel hiç sınıfta kalmamış. Bir yıl babası onu ilçeye geri çağırmış. Sonra kendi de başkente taşınınca kızcağız yeniden okuyabilmiş. Demek birlikte mezun olacağız! Artık büyüdük. Ona istikbalde daha serbest hareket etmesini söyledim. "Ne olacak?" dedi. Ben de ona artık rahatça arkadaşlık etmemiz lazım geldiğini söyledim. Güldü. "Bir kere ekmek karnelerimizin rengi ayrı. Biz sizinle arkadaş olamayız" deyip gitti. Ne demek istediğini anlayamadım doğrusu. Kendi kendime de kızdım.

Aman canım! Ne istiyorum bu Aysel'den? Kendi halinde bir kız işte. Başkentte daha ne kızlar var. Atatürk inkılaplarına göre yetişmiş kızlar... Tenis oynamaya gelen bir Semra var mesela. İstersem hemen benimle arkadaş olmaya hazır... Aysel'in üstüne düşmemin sebebi? Düşünüyorum da herhalde onun böyle erkekten kaçan bir kız oluşunu doğru bulmuyorum ve bir Atatürk çocuğu olarak değişmesini istiyorum. Bu da bize düşen bir görev, değil mi?

"Behireciğim,

Şimdi derslerimi çalışıp bitirdim. Sana yazmaya başladım. Sen beni unuttun. Fakat görüyorsun ki ben seni unutmadım. Nasılsın kardeşim? 19 Mayıs Bayramı'na buraya gelecek misin? Hani geçen yıl mektubunda geleceğini söylemiştin? Tören bu yıl çok parlak olacakmış. Fakat biz son sınıflar için, bir yandan da bayrama hazırlanmak çok zor oluyor. Bitirmelerin tam üstüne geliyor. Yine de hepimiz sevinçle hazırlanıyoruz tabii. Bu bizim gençlik bayramımız.

Babam beni üniversiteye göndermezse, aklıma koydum, ben de ilkokul öğretmenliği yapacağım. Acaba liseyi bitirene ilkokul öğretmenliği yaptırırlar mı? Benim amacım kardeşim, ne olursa olsun, bizlerin de bir işe yaradığımızı ispat etmek. Hani sana Aydın diye birinin sözünü etmiştim. Ona 'Galatasaraylı Aydın' derler. İyi ki bir orta kısmını bitirmiş! Ben kaçtıkça üstüme geliyor. Bir de gazeteye yazı yazmaya başlamış, artık görme! Benim açık fikirli bir meslek kadını olabileceğime nedense bir türlü inanmak istemiyor. Bugün yine karşıma çıkıp beni küçültmek istedi. 'Yakında kocaya verirler seni Aysel. Bir sevgilin bile olmadan çoluk çocuğa karışır gidersin' demesin mi? Cevabını verdim. Ama bu onu kaçıncı utandırışım... Neyse kardeşim, ben de kendi dertlerimle senin başını şişiriyorum.

Burada uzak akrabalarımızdan birinin oğlu askerliğini yaparken bize sık sık geliyor. Benim edebiyata merakım olduğunu bildiğinden şair Nazım Hikmet'ten çok söz eder. 'Piyer Loti' diye bir şiirini de verdi. Çok sevindim. Ona göre ise bu, en kötü şiiriymiş. Şairden abimin yanında hiç söz etmez. O evde yokken gelirse, uzun uzun anlatıyor. Şiirlerini ezbere biliyor. Bana okuyor. Bu genç bana tam bir kardeş gözüyle baktığı için onun yanında hiç çekingen olmuyorum. Aydın'la hiç de böyle değil. Hem alaycı, hem insana hep kadın gözüyle bakıyor.

Hastanede işlerin çok mu? Bazan sana gıpta ediyorum. O güzel ellerinle hasta vatandaşlarımıza şifa dağıtıyorsun. Halide Edip'in *Türk'ün Ateşle İmtihanı*'nı okudum. Hep seni düşündüm. Hele *Ateşten Gömlek*'ini okurken... Bugün memleketimiz de kazara bir savaşa gidecek olsa, sen de Mehmetçik'le birlikte cephede olacaksın demektir. Ne güzel!

Abimin bağlı olduğu o grubun mahkemeleri görülmüş. Hepsi üçer beşer yıl hapis cezasına çarpılmışlar. Bir Oğuz'la bir de Hikmet mi ne vardı; onlar kurtulmuşlar. Abim artık onlarla bile görüşmüyor. Gazi Lisesi'ni Bitirenler Derneği'nin eğlence komitesinde. Şimdi bir yandan Hukuk'a devam ederken bir yandan da okulun çayını hazırlıyor. Çaya beni de götürmek istiyor. Fakat ben gitmek istemiyorum. Son sınıflar da gelecekmiş.

Benim ilkokulda Semiha diye bir arkadaşım vardı. Ona çok güvenirdim. Fakat o, Ali adında bir başka arkadaşın benim yüzümden köyünü, anasını bırakıp da buralarda sefil olduğunu yaymış herkese. O gün bugündür küsüz. Onu da hoş görmeli. Ne de olsa bir ilkokulu bitirdi. Hem de kalbi yaralıdır. Yine de Ali'yi böyle küçük düşürmesine, bana da iftira etmesine çok kızdım. Bu söylediklerimden dolayı sakın sen üstüne alınma. Aydın'la aramızda bir şey olduğunu sanma.

İçim çok sıkılıyor Behireciğim. Nedense avazım çıktığı kadar bağırasım geliyor. Halbuki bu ılık bahar günü benim için ne güzel bir gün olabilirdi. Öyle ya, ilk defa yanımda oldukça kültürlü bir çocukla biraz yürümek, ne derse desin onun yine de benim peşimde koştuğunu bilmek... İçim rahat olsaydı, ben de bugün genç kızlığımı biraz yaşadım diyebilirdim.

Beni unutma. Arada sırada yaz. Senden sonra lisede hiç yakın bir arkadaşım olmadı. Evet, okumayı seviyorum ama, arada sırada insan bir yakınıyla de dertleşmek istiyor. Başını şişirdimse beni hoş gör kardeşim. Bayramda bekliyorum. Hasretle gözlerinden öperim.

Aysel"

"İngiltere'den ithali sabırsızlıkla beklenen en kaliteli Ganyer-Dormöy, Fişer vb. gibi en mükemmel elbiselik kumaş markaları. Kuponu (3 metresi) 70 TL'den mağazamızda."

Metin'in babası, kumaş mağazasından içeri girdi. Dükkân sahibi, onu koşarak karşıladı. Ahmet Bey. Herkes tanır. Her yerde sözü geçer. Aşkale'ye gitmekten onun sayesinde kurtuldu. Altına hemen bir koltuk sürdü. İlle otursun, bir şey içsin istedi. Ahmet Bey istemedi. "Degüstasyon'da bir Amerikalı dostumla buluşacağız. Yemek yiyeceğiz, konuşacağız." Dükkân sahibinin gözleri parladı: "Nedir? Diplomat mı? Meslekten midir?" Ahmet Bey anlatmadı. "Sen şurdan bizim oğlana bir kupon ver bakalım. Galatasaray bitiyor. Eli kulağında. O da artık bir İngiliz giysin değil mi? Gençtir. Kızların da gözüne girmek ister." Güldü. "Yol hazırlığı da olur hem." Dükkân sahibi çırpındı, didindi ve Ahmet Bey'e güzel bir kupon beğendirdi. Ahmet Bey 70 lira ödemedi ama. Kumaşçının istediği 30 lirayı verdi, kolunun altında paket, dükkândan çıktı. Bir yandan düşünüyor: Yer yerinden oynasa, kimimize yok yok.

Üç dil bilir Ahmet Bey. Kültürlüdür. Kafasının içi doğruyu da, eğriyi de zamanında yakalar. Fakat doğruların da eğrilerin de dışa vuruluşu yerine göredir. Buna göre de eğitmiştir kendisini Ahmet Bey. "Yer yerinden oynasa adama bir güzel Marmara kılıcı tattırırım ben. Defnelerle, biberlerle şişe geçmiş..." Ağzının tadını bilmek de belli bir kültür ister.

Lokantadan içeri girdi. Başgarson koştu. Mister Herman henüz gelmemişti. Ama Ahmet Bey'i telefonla gazetesinden aramışlardı: Mussolini ölmüş. Cesedi Milano'da tepe aşağı asılmış. Ölmeden önce son sözü, "Beni kurtarınız. Size bir imparatorluk veririm" olmuş. Ahmet Bey bir ân düşündü. Sonra almacın içine güldü: "Machiavelli de öldü işte" dedi. Yazıişleri müdürüne, okumadıysa henüz, *Prens*'i okumasını salık verdi. "Ama *Prens*'in

öğütlerine uymamak şartıyla!" Masasına döndü. Mister Herman geldi. Her şeyi biliyordu.

Mussolini, Dongo kenti yakınlarında bir villada tutuklanmış. Yanında yirmi beş yaşındaki metresi Clara varmış. Vatanseverler müfrezesi kendisini yakalamaya gelirken önce kurtarmaya geliyorlar sanmış. Sevinip metresini kucaklamış. Öpmüş. Ama bakmış ki diktatör, iş başka türlü... Müfreze tarafından hemen yakalanmış. Yargılanması sonunda ölüme mahkûm edildiğini öğrenince böyle bağırmış işte. Müfreze gülmüş. Mussolini ve metresini kurşuna dizmek için hemen hazırlığa girişmiş. İdam mangasının başı, "Ateş!" buyruğunu vermeden önce Mussolini, "Hakkınız yok! Hakkınız yok!.." diye bağırmaya başlamış ve metresiyle birlikte kurşunları yemişler. İkisi de delik deşik yere serilmişler. Mussolini, gözleri bile bağlanmadan kurşuna dizilmiş. Onların ve diğer on beş faşistin cesetleri Milano'ya getirilmiş. Tabii törensiz falan. Cesetler kentin Loretta Alanı'nda tepesi aşağı asılmış. Halk, memleketin felaketine sebep olan bu adamın cesedine şu ânda bile tükürmekte ve onu ayakları altında çiğnemekteymiş. Hatta yaşlı bir kadın, diktatörün cesedine beş el ateş etmiş. "Bunlar öldürülen beş oğlum için!" demiş. Milano'da saatler 16.10'u gösteriyormuş. Günlerden 28 Nisan.

Mister Herman, her şeyi bu kadar inceden inceye öğrenmişti işte. Bir adam bir başka ülkede, bir başka ülke üstüne her şeyi böyle inceden inceye biliyorsa, ondan çekinmek de gerekir. Ahmet Bey böyle düşünüyordu. Durmadan kalın çerçeveli gözlükleriyle oynuyor, Mister Herman'ın İstanbul'daki gerçek işinin ne olduğunu bulmaya çalışıyordu. Bir ticaret müşaviri için Mister Herman'ın kulağı fazla delikti.

"Prens'in kurbanı!" diye ince ince güldü. "Bilirsiniz Mister Herman, diktatör hep bu kitaptan ezberlediği cümlelerle konuşurdu: Bir başka devletin ilerlemesine izin veren Prens, kendi gücünü sıfıra indirir, derdi. Biz İtalya'dan başka hiçbir devletin ilerlemesine izin vermeyeceğiz, diye haykırdı durdu. Savaş sanatını tek inceleme konusu yapmalıyız. Hükümranların en özel ilmi,

savaş ilmidir, derdi. Tıpatıp Prens'in sözleri..." Mister Herman'ın kitap bilgisi kıttı. Prens'in haklı olabileceğini düşündü. Ama onun ilmini uygulamak için de yeni ilimler gerekli, diye geçti aklından belki. Fakat Ahmet Bey'e duyduğu hayranlığı belirtmekle yetindi. Pembe şarabı kristal bardaklarda havaya kaldırdılar.

Mister Herman, taptaze başka haberler de getirtmişti: Laval ve arkadaşları Bavyera Hürriyet Hareketi'ne bağlı oldukları sanılan ihtilalciler tarafından İsviçre sınırı yakınlarında ele geçirilmişlerdi. Onlar da vatana ihanetten suçluydular. Münih alınmıştı. Berlin'de Reischtag binası ele geçirilmişti. Buraya ilk giren Amerikan askerleri Buchenwald'dakinin tıpkısı işkence odaları ve fırınlarla karşılaşmışlardı. Ortalıkta Hitler'in öldüğü haberi dolaşıyordu.

Mister Herman'ın anlattıklarını gece gazeteye gelen yabancı ajans haberlerinin bültenleri doğruladı. Anadolu Ajansı'ndan geçen bültenlere ekli fotoğrafta ise, müttefik orduları Elbe'de el sıkışıyorlardı.

Ahmet Bey de Mister Herman'la el sıkışarak ayrılmıştı. Amerika'ya çağrılması gecikmedi. Gazetesinde, gelişen Amerikan harp sanayiinin övülmesi ve Amerika'nın bize eski elbise, postal ve hurda demir vermeye hazır bulunduğunun yer alması da. Onlar bize, kilosu 12 kuruştan şeker vermeye de hazırdılar.

Memleketimize şeker geldi. Şekerden önce de –çörçillerin ardından fazla gecikmeden– ruzvelt postalları ve bol bol montgomeri ceketi.

Çayeli'nden Rıza'nın İstanbul Şişe Cam Fabrikası'nda çalışan en büyük oğlunun ayakları sağlam bir ayakkabıyı ilk böyle gördü. Engin'in silik anılarında, o küçüklük yıllarında bu ruzveltlerin ayrı bir yeri vardır. Abisi bayramlarda, tatillerde, eve geldikçe, Engin'in yüreğini büyük bir güven duygusu kaplar. Ruzveltlerin üstünde onun her şeyi ezip geçiverecekmiş gibi bir yürüyüşü vardır. Postalların çamurlu bahçede bıraktığı nokta nokta izler günlerce avutur Engin'i.

IX

Saat 08.31

"Anam bir bayram günü ineğini kaybetti. Dört bir yana saçıldık. Ben tabii anamın eteğindeydim. Çok küçüğüm. Bayram, diyorlar. Yer yerinden oynuyor. Bize ne? Anam ineğini kaybetmiş. Deli danalar gibi gece yarılarına dek koştuk Adapazarı'nın dere ve tepelerinde. Saatçi babam Kaymakam'a atmış, daha ikime bile basmadım diye. Ama dördüme yakınmışım. Çelimsizliğimden göstermezmişim. Siz bilmezsiniz. Bir çocuk ne kadar küçükse o kadar kolay evlatlık oluyor. Gözü açılmaması gerek. Henüz anasını, babasını, sarı ineğini, abisinin postallarını falan tanımaması... Tanısa ne yapsan, ne etsen berikileri ana-baba bilmiyor. Onlar da tabii onca masraf edip, bakıp büyüttükleri bir çocuğun artık kendilerini ana-baba bilmesini istiyorlar. Sahi, o gün ne bayramıydı acaba?"

"Kimbilir? Belki de Almanların Reims'te teslim vesikasını imzaladıkları gündür. Zafer günü, diye ilan edilmişti Ankara'da. Bütün yurtta bayram yapılması buyrulmuştu. Her yana Birleşmiş Milletler'in bayrakları asılmıştı. Kızılay'da bir bando çalıyordu. Herkes, 'Yaşasın Amerika!' diye bağırıyordu."

"Biz anamla, kaybolan sarı ineğimizi arıyorduk."

"Saatçiyi aramadınız mı hiç?"

"Saatçiyi aramadık. İnek bizim karnımızı doyuruyordu."

Gençlik Parkı'ndayız. Kış sonu. Havuz kuru. Gazinolar birer tahta yığını. Göle bir vapur konduruyorlar. Parkın bir yığın banka kanepesini bir düzlüğe üstüste yığıyorlar. Parkın açık olan tek kahvesinde birer bardak çayın başındayız. Orta yere bir soba kurmuşlar. Sobayı beyaz yaldız boyayla boyamışlar. Acı bir koku tütüyor. Az önce fakülteden çıkmıştım. Öğrencilerde belli bir tedirginlik. İsteksizlik. Bir süredir böyle. Kurul toplandı. Tartıştık. Öğrencilerin İşçi Partisi mitinglerine katılmalarına göz yummakla suçlandım. Vicdan ve fikir özgürlüğünden söz ettim. Birkaç başka öğretim üyesi de böyle şeylerden söz ettiler. Bilgiç bilgiç başlarımızı salladık. Dağıldık.

Parktayız işte. Benimle olmak istedi. Oturup konuşmak. "Siz düşünürsünüz, biz yaparız!" demek için bana. Oturacağımız yerin Gençlik Parkı olmasını ben istedim. Gençlik Parkı'nda otururşak, halka daha mı yaklaşacağım nedir? Engin'in gözüne girmek istemişimdir belki. Düşüncemle tavrımı, tutumumla yaşamımı özdeşleştireceğim... Hayır. Böyle değil. Bu düşüncenin dışındayım. Daha yalın bir nedeni var bunun: Seyretmek. Değerlendirmek.

Uzaktan parkın o ilk küçük meyhanesini görüyorum. Orada ilk "Avrupai kız" oluşumu. Aydın'la oturup bir bardak bira içişimi yani. Daha da "Avrupaileşip" az sonra karlı bir bank üstünde kıçım üşüye üşüye elimi tutmasına izin verişimi. Ne üstünde oturduğum ıslaklığı, ne yanımdaki genci; fakat uygar olmayı sevişimi...

Üstümdeki renk renk kareli battaniyeye bir tekme atıyorum. İşte o zaman ölmeyi bile beceremeyecek denli geç kalınmış olduğunu anlıyorum.

Ölmek nedir? Ölmek, yaşamış olduğunu bilmeyi gerektiriyor.

Ah benim Dündar Öğretmenim! Ah benim gazetelerim, liselerim, kaymakamlarım, babalarım, abilerim. Kâh Alman, kâh Amerikan kılıklı askerlerim, çocuk yüzlü Halkevlerim, "Bir Türk

bir dünyaya bedel"lerim, marşlarım, heykellerim, Alman yengelerim ve "Tout va très bien Madame la Marquise" şarkılarım! Havada uçuşan her şeyden biraz. Ve savaş bitmiştir ey şen arkadaş! Büyük zaferin gününü terennüm edelim... Bu muymuş yurdunu sevmek? Yurdunu budununu özünden çok sevmek? Sevmek...

Sevmek, bilmektir. En iyi öğrendiğim şeyse "vecize" söylemek.

Çantam düşmüş. İçindekiler yere saçılmış. Ne zaman olmuş bu? Bilmiyorum. Bütün o aydın ve Türk kadını karışımı öteberinin arasında açılmamış Samsun paketini de görüyorum. Bu bana yeniden bir sigara içmeyi düşündürüyor. Dışardan yine bir elektrik süpürgesinin horultusu geliyor. Ne çok süpürüyorlar odaları. Bütün gün. Günün hangi saati? Ölmediğime göre, belki de artık hiç ölemeyeceğime göre, zamanı bilmek gerek. Çıplak kolumu kaldırıyorum. Odanın o hiç değişmeyen karanlığı. Saati görmeye çalışıyorum. Yüzükoyun dönüyorum. Başımı bileğime yaklaştırıp yakından bakıyorum. Sekizi on geçiyor. Sabah mı, akşam mı? Durmuş mu yoksa? Kulağımı dayıyorum. Saatin yüreğini dinliyorum. Durmuş. Evet. Ben ölümümü beklerken, o ölmüş demek! Ölebilen tek şey bu. Zaman. Bir de jandarmanın önüme fırlattığı leylak dalı. Şimdi o kirli morluğu da kalmamış. Kararmış.

Saat günün hangi sekizi on geçesinde durmuş? Bunu neden bilmek istiyorum? Ölümden caydım mı büsbütün? Yoksa ölüm mü benden caydı?

Kalkıyorum. Saçlarımın cıvık bir terle enseme yapışmış olduğunu anlıyorum. Bu ter ne zaman, niçin, hangi uyurgezerliğin bunaltısıyla fışkırmış ense kökümden? Terin, ensemde bir tüy gezdiriliyormuşçasına usul usul soğuyuşunu seviyorum. Bundan nerdeyse cinsel bir tat alıyorum. Bu tat alışı sezinlememden olacak, ölümü hak etmeyen birine ağlar gibi başlıyorum ağlamaya. Zayıf olmayı kendime yasaklamaksızın. Bir toplumcuya yakışıp yakışmayacağını düşünmeksizin. Bu ağlayışı durdurmaya kalkmayışım şaşılası bir şey. Bir sarı inek peşinde koşanları şaşırtmayacak denli de gerçek. Böyle işte. Ne ağlamayı yasaklıyorum

kendime, ne de ağlamamla dalga geçiyorum. Geldi. Boşandı. Akacağı kadar aktı. Sonra dilediği yerde durdu.

Şimdi bir sigara yakıyorum. Ardından ne yapacağımı biliyorum. Aydın'a telefon edeceğim. Ondan sonra en az iki saat beklemem gerekecek. En az iki saat daha ölmek istemiyorum. Buraya girdiğimden beri ilk korku. İlk telaş.

Aydın'a telefon edeceğim. Merhaba saksı çamı diyeceğim. Merhaba saksı çamı. Benim: Saksı çamı. Hayrola, diyecek. Gülecek. Hepimiz saksıda. Saksıda çam olur mu? Ben de ona, Olmaz tabii, diyeceğim.

Hayır. Böyle bir şey söylemeyeceğim. Bir türlü ölemiyorum. Çabuk gel. Ölmeme yardım et, diyeceğim. Ölmeye yattığımı söyleyecek miyim? Sanmam. Ölmeye yattığımı söylemeyeceğim. Asıl bilmek istediğim ne? Matbaaya gittim. Kendisiyle yattığım delikanlıya. Bu yatışı odasında seyrettiğim... O da koskocaman, matbaa mürekkebine dalmış eliyle dışarı itti beni. Yani, tamam artık. Uygarlaştım. İşim bitti mi demek bu? Aydın'a bunu mu soracağım?

Çok karmaşık. Böyle bir şey nasıl sorulabilir? Hele gelsin. Gelsin de Ertürk'ün, Namık'ın, Metin'in, elbet, neden olmasın Metin'in de ve Sevil'in, hatta Ali'nin, Ali'nin ne olduğunu soracağım ona. Kendisinin, kendimin... Dündar Öğretmen'in "irfan ordusu"nu, Dündar Öğretmen'in... Bir ilçe mahfelinde bekliyor mudur hâlâ? Leblebisini tek tek atarak ağzına, emekliliğini mi bekliyordur? Kaymakamlarla uzlaşmakta mıdır? Ya da valilerle? Ya da maarif müdürleriyle? Ve onlar Atatürk'ün "tabii cesametten üç misli büyüklükteki heykellerini tek kaide üstüne dikmek" için şehir meclisleri üyelerini olağanüstü toplantılara koşturuyorlar mıdır? Yok. Bunu sormam. Bunu biliyorum. Tek kaidelerin hep oldukları yerde durduğunu, kaidenin değişmediğini, ama üstündeki heykellerin çeşit çeşit, bir galeriyi dolduracak denli değişik çoğaldığını biliyorum. Kaideler durursa heykel dikmek daha mı ucuza gelir ki? Apaçık öyle. Bunu da sormam. Ama basıp istifayı

Dışişleri'nden, onca dilediği "hariciyecilik" mesleğinden, niye İstanbul'da tümen tümen sol yayınlar basan bir yayınevi kurduğunu soracağım Galatasaraylı Aydın'a. Bunu sormak hiç aklıma gelmemişti. Tepip çıtkırıldımlığı; o, bir tabak içinde çatal bıçakla armut ve şeftali soymaları sefir sofralarında ve sofraların altında bacaklarını kadın bacaklarına değdirmeleri, o, "Vous permettez?.. Avec plasir" demeleri, usanasıya Moustache sürünmeleri, usanasıya Calèche koklamaları ve gittiği her yerde milletvekili karşılamayı, milletvekili uğurlamayı, karşılamayla uğurlama arasında milletin vekillerinin karılarına ucuzluk satışlarından avuç ölçüsüne göre sutyen aramayı, satıcı kızların kalçalarını kararlayıp kararlayıp lasteks mayo, korse, don seçmeyi. Evet. Tepip bütün bunları nihayet, oh nihayet, aslan gibi, bir değişim kavgasına yayınlarıyla katılışına sevinmiştim. Yine de seviniyorum tabii. Ama onca, yılların getirdiği onca susuzluk, açgözlülükle okunan bu kitapları, bu kitapların yeni yeni biriktirdiğini yeni okuryazarlarda, evet biriktirdiğini, nereye, kiminle, nasıl akıtacağız? Elbet, Parti'nin İstanbul'da bir ilçesinin başkanıdır da Aydın. Bilecektir. Ne yapacağız birikeni? "Salı Pazarı'ndaki Karagöz'lü, Halkevi Köycü Akşamı'nda derdini dinleyip, gerçekleşmesi zaman isteyen dileklerini bir köşeye not ettiğimiz efendimiz... Yaklaşın. Size bir çift sözümüz var" mı diyeceğiz? Böyle mi diyeceğiz? Bunu soracağım. Bir çift söz yerine, bir çift öküz beyim, derse ne yapacağız? Bunu soracağım. Bir matbaa işçisine ya da bir öğrenciye istediğini verdik. İyi. Bir kez için bir duş almaktan vazgeçip. Gülünç.

"Elimi uzattım, geldiniz. Benimle yattınız. Uysal. Kolay. Alçakgönüllü. Neden?"

Gençlik Parkı'nda birer bardak çayın başında oturuyoruz. Sobanın tüten boyası genzimi yakmıyor artık. Alıştım. Parkın o ilk meyhanesi de ilginçliğini yitirdi. Engin'i dinliyorum. Durmadan parlayan gözlerinden kuşku karanlığı geçiyor. Bunu örtmek için mi nedir, kumral Gorki bıyıklarının altında usul usul gülüyor. Bir şey söylemem gerek:

"Analarımızın erkekleri Hitler bıyıklıydı. Bizimkiler, iyi tıraş olmuş bir Teksas kovboyu gibi bıyıksız. İçlerinde Don Ameche ya da Clark Gable bıyıklı olanları da vardı ama..."

Yüzünün sinirleri geriliyor. Bekliyor. Onun Gorki bıyıklarını atlıyorum. Yollarda çoğalan Lenin bıyıklarını da. Kalkıyorum: "Gel Hergele Meydanı'na gidelim. Yıllardır gitmedim." Yerinden kımıldamıyor. Mavi yağlıboyası Vietnam askerlerinin arazi üniformaları gibi sarı-yeşilimtırak-kahverengiye boğulmuş tahta masaya abanarak dik dik bakıyor. Alnında bir yığın çizgi. Engin çocuk değil. Hayır. Nerden takmışım aklıma çocuktur diye? Güç bir yaşamışlığa saygısızlık etmeyelim. Kendime güldüğümü anlamıyor. Kendisine güldüğümü sanıyor. Parmaklarının matbaa karası tırnakları... Bir fikirden yana olmakla bir fikir olmak aynı şey değil. Bu delikanlının yanında kendime bir yer ayıra ayıra, nerdeyse benimsediğim fikir olduğuma inanacağım. Parmaklarının matbaa karası tırnakları. Onun tırnakları bu. Benim değil. Benimkiler... Benimkiler bana yaraşır: "Hadi Gönül, çabuk ol. UNESCO'ya vereceğim rapor gecikiyor." Ne bilsin kız UNESCO'nun ne olduğunu? Benim tırnaklarım manikürcü Gönül'ün önünden kalkar, UNESCO'nun yeşil keçeli toplantı masası üstünde durur. Orada bir yeri olsun diye ellerimin, Galatasaraylı delikanlılar beğensinler diye ellerimi durduracağım yeri...

"Ama süs değil bu bıyıklar!"

Söylemesi gerekmezdi.

"Belki" diyorum.

"Belki... Belki... Ne demek belki?" Böyle söyleniyor. "Gelir misin benimle şuraya?" "İşe gideceğim." "İyi ya."

Yürüyüp çıkıyorum parktan. Yüreğimde büyük bir rahatlık duyuyorum. Kendi yaşıtımdan kim olsa, işi mızmızlığa dökerdi. Ya "Sen de gitme" ya da "Ben de geleyim" diye... Ne zaman buluşuyoruz yeniden? Nerde görüşüyoruz? Bize gelin. Hayır, biz size gelelim. Aramadınız bizi. Biz de sizi arayamadık...

Engin'le rahattım işte. Onunla aynı yatağa girdiğimi unuttuğum çok günler olmuştur. Gerçekte hiç önemli değil bu. Öyle mi?

Sigaram bitti. Telefona uzanmak için garip bir çekingenliğim var. Sanki burada sesimi kim duysa, mezardan çıktığımı sanacakmış gibi çekiniyorum. Ne garip yer burası! Kapının dışına, "*Lütfen rahatsız etmeyiniz*" levhasını asmak yetiyor. Sukabağı biçimindeki o levhayı dışarı asalı, bir horultu kapının önünde dolaşıp dolaşıp uzaklaşıyor. Elektrik süpürgesinin hortumu ağzını dayıyor bir yerlere, bütün tozları emiyor. Odalarda, koridorlarda, kapı aralarında, pencere önlerinde dünden kalan, önceki günden kalan bütün tozları, göze çirkin görünen bütün döküntüleri emiyor. Ayırmaksızın yutuyor. Sonra temizlikçi kadın gidip, torbaya herkesten ve her yerden doluşan, doluştukça benzeşen, benzeştikçe sonunda çimento rengi bir küçük kaba kitle haline gelen yığını, dökülmesi önceden saptanmış yere boşaltıyor.

Aydın'a telefon edecektim. Geciktirmenin bir anlamı yok. Sonunda kaldırıveriyorum almacı. İstanbul'da şu numarayı aramalarını söylüyorum. Acele aramalarını istiyorum. Ben almacı kaldırır kaldırmaz santraldaki adam, "Günaydın efendim" dedi. Hangi sabahın günaydını bu? Hangi sabahtayım? İki gün sonra mı, üç gün sonra mı, bir gün sonra mı?..

"Aysel,

Bu mektubum biraz sert ve kısa olacak. Artık kusuruma bakmazsın.

Şu karışık zamanda ve Moskof'un bize temelli göz diktiği bir sırada güzel yurdumuzu Ruslara satmak isteyen o adamdan şair mair diye bana sakın bir daha söz etme. Ve sen de eğer, söz etmesen bile, bu pisi seviyorsan ve hâlâ bu hainin yazdıklarını okuyorsan, boz. Ne yapalım, ben de kader böyleymiş der, bağrıma taş basar otururum. Çok şükür bizim buradaki hastanede Moskof'u da, Moskof'u sevip beğeneni de seven hiçbir kimse yok. O bakımlardan çok rahat ve memnunum. Bizim gibi az çok okumuş Türk kızlarına Moskof uşağı birini, şair de olsa, sevip beğenmek yakışmaz.

Bu mektubu senin iyiliğin için postayla göndermiyorum. Ankara'ya gelen bir hemşire arkadaşımla elden gönderiyorum. Bu Nebahat arkadaşım benim en iyi arkadaşımdır. Ona güler yüz göstermeni bilhassa rica ediyorum. İnşallah bitirmelerini muvaffakiyetle verir, mezun olursun. Ben 19 Mayıs'ta oraya gelemiyorum. Çünkü nişanlanıyorum. Darısı senin başına. İnşallah karşına benimki gibi helal süt emmiş biri çıkar da, sen de bir yuva sahibi olursun. Nişanlım bir sağlık müdürüdür ve haklı olarak bazı şeyleri hoş görmez. Buradaki doktor hanım birçok hususlarda bizi uyarıyor ve bize gerçekten tam bir analık ediyor.

Yolda oğlanlarla dolaştığını öğrenince de sana kızdım doğrusu. Dolaştığın kimse Aydın yahut başka kim olursa olsun, doğru değil. Yakışık almaz.

İstikbalde sana da namuslu bir hayat temenni eder, selamlarımı bildiririm Aysel.

Behire"

"Kardeşim Ali,

Bu mektubu sana, tatil dolayısıyla ilçeye geldiğimde ve pazarda anneni gördüğümde biraz da annenin ağzından yazıyorum.

İlkokuldan sonra hayat herbirimizi bir tarafa attı. Seninle de iki yıldır görüşemedik. Çünkü sen köyünden de, evinden de iyice elini ayağını çektin. İki yazdır buralarda görünmedin. Daha da okuyup, daha da büyük adam olmak isteyişini ben şerefli Türk Ordusu'nun müstakbel bir subayı olarak iftiharla karşılarım. Eylülde Bursa Askeri Lisesi'ndeki takıntımı hayırlısıyla verirsem artık Ankara'ya Harp Okulu'na geleceğim Ali. Subay çıkıp vatanımı ölünceye kadar müdafaa edeceğim.

Neyse kardeşim, benim sana söylemek istediğim, annenin yürekler acısı perişan hali. İki kız kardeşinle birlik saçlarını sana süpürge etmişler. Sen de, bilmez miyim, bunlara nankörlük edecek bir çocuk değilsin. Belki niyetin orada bir iyi iş tutup ailene olan borçlarını ödemektir. Fakat duyduğuma göre, eline aldığın sanat okulu diplomasıyla hiçbir işe de girmemişsin. Dündar Öğretmen de, Ali bizi beğenmez oldu, diye çok hayıflanıyor.

Bana kalırsa, sen şimdilik yüksekokullara girmekten vazgeç. Kız kardeşinin büyüğü geçenlerde Akyazılı İsmail'e kaçmış. Buna bile ses etmemişsin. Ayrıca, burada senin hakkında kötü laflar da dolaşıyor. Ben söyleyeyim de bil. Sözde komonist olmuşsun. Komonist olan bazı edebiyatçılarla düşüp kalkıyormuşsun. O uyanık gençlerimizin yaktıkları *Markopaşa* mecmuası için bile bütün kış bedavadan çalışmışsın. Kardeşim, sen ne yapıyorsun? Farkında mısın? Ben bu satırları belki kıymetli bir kardeşimi düştüğü çukurdan kurtarabilirim, diye yazıyorum. Sözlerimin sana bir tesiri olursa kendimi bahtiyar addederim. Kardeşim, ya mesleğinle ilgili şerefli bir işe gir, annene, kız kardeşine para yolla, ya köyüne dön, sabanının başına geç. Ailenin mert bir erkeği ol. Bu gittiğin yol yanlış bir yoldur. Bunu söylemekle sana, ailene ve vatanıma karşı olan vazifemi yerine getirmenin huzuru içindeyim. Ben askeri lisede çok şey öğrendim. Bana inanmanı ve güvenmeni hassaten rica ederim.

Hadi benim yiğit Alim. Ertürk kardeşini kırma. Gel bir baltaya sap ol. Hiç bilemedin burada ilçede bir elektrik tamir atelyesi kurarsın. Nasıl deme. Allah kerim. Gerçi ilçemizde henüz elektrik yok, fakat yakında o da olacaktır. Allah'ın izniyle. Allah büyüktür. Bak üstelik Toprak Kanunu da Yüce Meclisimize sevk edilmiştir. Şakir Bey babamla konuşuyordu, duydum yaa... Bu kanuna göre, topraksız köylüye bol bol toprak dağıtılacakmış. Bakarsın sizin hissenize de dönüm dönüm toprak düşer, sen de sürer, biçer, büyük bir çiftçi olursun. Tabii Şakir Bey de, babam da bu işe çok muhalifler, fakat görüyorsun ki ben, o kadar muhalif değilim inan. Beni kırma kardeşim, hadi seni göreyim.

Baki annenin ve kendimin selamlarını gönderir, iki ellerinden sıkarım kardeşim Ali.

Kardeşin
Harp Okulu Talebe Namzedi
Ertürk Tarakçı"

Not: Kızılcahamam'da bir Sovyet uçağı düşmüş, değil mi? Burada çok heyecanlandık. Herkes onların Rus casusu olduğunu söylüyor. Düştülerse iyi oldu. Allah ayaklarına dolandırdı demektir. Hasip Hoca'nın ayrıca selamı var. Bu eski arkadaşımız, camimizin saygıdeğer bir imamıdır. Yeni Türkçe yazmayı unutmuş. Buna, bir Atatürk çocuğu olarak çok üzüldüm. Ben kendisini, Eskişehir'deki İlahiyat'a girsin diye zorluyorum. Bakalım...

"Salim Efendi Kardeşim,

Memleketi bir terk ettiniz, bir daha da biz eski hemşerilerinizi unuttunuz. Siz sağ olun, afiyette olun da ziyanı yok. Biz ailecek sizi takdir etmiş, çoluk çocuğunuzu nafakasız bırakmayacağınızı her daim söylemişizdir. Şimdi de gelip gidenden duyuyor, Sümerbank bayiliğini almış olmakla biraz işlerinizi yoluna koyduğunuzu öğreniyorum. Allah daha âla buyursun.

Efendim, size bu satırları yazmaktan muradımız, hayırlı bir iş içindir. Kerimeniz hanımın artık mektebi bitirdiğine ve artık evde dizinizin dibinde oturduğuna muttali olmakla, bahtiyarlığımız sonsuzdur. Efendim, ayrıca benim şimdi burada küçük de olsa bir manifatura dükkânı açan büyük oğlum Remzi, geçende mal almaya oraya vardığında ve selamlarımı tevdi için sizin dükkâna uğradığında, oradaki kerimeniz hanımı anneleriyle beraber görmüş. Beğenmiş. Küçük oğlum Ertürk, bu yıl Harp Okulu'na girecek. Gerçi bu oğlum Remzi tahsilsizdir. O zamanlar ille çocuklarınız okuyacak diye bir şey olmadığı için bu oğlum hayat içinde pişmiştir. Çok akıllı çıkmıştır ve dükkânını da günden güne tekâmül ettirmektedir. Siz de kendisini tanırsınız. Tam olgun bir yaştadır.

Hülasa efendim, dükkânınızdaki o tesadüfte sizin bu yaz sonu çocukları Bursa Kaplıcaları'na götüreceğinizi de duymuş. Oğlum Remzi de eylülde Ertürk'ün imtihanı dolayısıyla ve mal almak üzere Bursa'ya gidecektir. Bilal ve şürekâsından biraz ipekli almak istiyor. Allah'ın izniyle orada olacakları tarihleri denk düşürürsek, ben de çocukların analarıyla hamamlara gelirim. Kısmetse görüşür, konuşur, hayırlısı ise bu işi bir karara bağlarız efendim. Maruzatım sizce de münasipse kaplıcalarda olacağınız tarihi bize bildirmeniz kâfidir. Malum ya efendim, çocukları da bir vesile ile gözümüzün önünde bir görüştürmek, devrimizin icabatındandır.

Baki selam .....

Hemşeriniz
Emin Efendi"

"Kıymetli Hemşerim Emin Efendi,

Evvela selam ve hürmetlerimi arzeder, iki ellerinizden sıkarım. Nasılsınız? İyi misiniz? Mektubunuzdaki niyetiniz için size şimdiden münasip bir şey söyleyememekteyim. Allah ne yazdıysa o olur. Ben de kendim Bursa'dan mal alacağım. Çocukları da bu vesileyle götürmeyi düşünmekteyim. Kıştan beri bizimkine bazı sırt ağrıları ârız olmuştur. Yeni doğmuş olan kız da, boğmaca olmuştur. Sümerbank bayilik işleri vaktinde biter ve Allah kısmet ederse eylülün ortasında kaplıcalara gidip on beş gün kadar kalalım diyorum. Çoluk çocuk yıllardır dünya yüzü görmedi. Şimdilik başım çok sıkışık olduğundan bu kadar yazıyorum. Bu işin olup olmayacağını şimdilik bilemem.

Baki selamlar.

Salim"

"Ali Baysal

Emniyet Oteli
İtfaiye Meydanı
Şehir.

Kardeşim Ali,

Ne zaman başım sıkışsa nedense aklıma hep siz gelirsiniz. Fakat her seferinde çekinir, vazgeçerim.

Kardeşim, şimdi artık dişimi tırnağıma taktım, ayıbı falan bir tarafa bıraktım size yazıyorum. Sizinle mutlaka görüşmem lazım. Benim için hayati bir mesele. Pazartesi günü diplomamı almak bahanesiyle Kız Lisesi'ne gideceğim. Hazır abim de üniversite askerlik kampındayken sizinle daha korkusuzca buluşup konuşabilirim.

Eğer sizin için de büyük bir engel yoksa, beni pazartesi günü sabah saat 10.00'da Dil-Tarih'in arkasında biraz yukarı doğru, yani eski taşmektebin orada bekleyin. Görüşünce her şeyi anlatırım.

Selamlarımı sunarım kardeşim.

Kardeşiniz
Aysel"

"Aziz Kardeşim Günay,

Size bu mektubu ilçemde, karasineklerin arı gibi vızıldadığı, uyuz bir çamın altında lise yıllarımızın bize verdiği kıymetli arkadaşlığa güvenerek yazıyorum.

Aziz kardeşim, ailemin durumunu az çok biliyorsun. Onlar ilçeye taşındıktan sonra durumları büsbütün kötüleşmiş. Harp yılları içinde köydeki birkaç malımızı da satıp savıp yemişler. Benim babam zaten biraz tembeldir. Biraz da beceriksizdir. Bu arada kimler ne adamlar oldu halbuki!..

Aziz kardeşim Günay, lisenin son yıllarında sana ve ailene karşı borcumu ne yapsam ödeyemem. Bana çok yakınlık gösterdiniz. Sofranızda yer verdiniz. Çok rahatsız ettimse hepinizden özür dilerim. Vatanıma olan borcumu biraz olsun ödeyebilmek için ırkçıların davasında şahitlik etmiştim biliyorsun. Herhalde benim bu şahitliğim bu davada çok yararlı olmuştu. Baban da bu yüzden benimle iftihar etmişti. Ben o mahkemede bildiğim her şeyi söyledim de birinin adını söyleyemedim. Ne olsa memleketlimdi. Ve zaten oldukça masumdu. Şimdi böyle karanlık işlere burnunu sokmaktan vazgeçti. Bu itirafımı bugün sana yaptığım için, ağır bir yükten kurtulmuş gibiyim kıymetli kardeşim. Sen İstanbul'da Yüksek Mühendis Mektebi'ne girecektin, ne oldu? Elbet bu senin en tabii hakkın. Ben de artık bu ilçede kalmayacağımı anlıyorum ve senin yardımına müracaat ediyorum. Duyduğuma göre, benim bütün varlığımla bağlı olduğum CHP'nin İstanbul'da bir talebe yurdu varmış, fakat bu yurda değil parasız, paralı olarak girmek bile çok zormuş. Tahsiline devam etmek isteyen bir kardeşin olarak, babana söylesen de beni bu yurda parasız alsalar. Babanın Parti'de çok tanıdıkları vardır. Senden yalvararak babandan bu istirhamda bulunmanı istiyorum. Eğer ben bu yurda yerleşebilirsem istikbalim kurtulur. Fakir ailemin başında kalmaktan da kurtulurum. Bir yandan Hukuk'a devam edip bir yandan çalışmak benim idealim. İstanbul'da iş bulmak daha kolaymış. Eğer pek sayın ve değerli babanız bana bu imkânı

bağışlarsa, bu iyiliğini de ötekiler gibi hiçbir zaman unutmam ve ne senin ne de babanızın yüzünü kara çıkartmam.

Beni kurtaracağınızdan emin olarak, gözlerinden öperim aziz kardeşim.

261 Namık Şener"

8 Temmuz, Pazartesi

Liseyi bitirdikten sonra geniş bir oh çektim. Ondan sonra da hakkım olarak kendimi eğlenceye, gezip tozmaya verdim, İbrahim Bey, bitirme konuşmasında bize istikbalde de başarılar diledi ve yaz aylarında hiçbir şey düşünmememizi, bol bol gezip tozmamızı söyledi. Arkadaşlarımla çok güzel günler geçirdim. Fakat şimdi herbiri tatil için bir yere ayrıldılar. Canım sıkılmaya başladı. Ben de babamın iznini bekliyorum. Beni hâlâ çocuk yerine koyuyorlar. Hiçbir yere göndermiyorlar.

Erdal'la da artık yollarımız ayrılıyor. Ben burada Mülkiye'ye gideceğim. O, yeni açılan Fen Fakültesi'ne girecekmiş. Ben ta çocukluğumdan aklıma koyduğum hariciyecilik mesleğini elde etmeye çalışacağım. Annem buna çok memnun oluyor. Halbuki benim için mülkiye ve hariciyecilik artık eskisi kadar cazip değil nedense.

Nurten'i sık sık sinemaya götürüyorum. Yine cebir-geometriden ikmale kaldı. Bir de onu çalıştırmak var. Babam bu akşam annemle onu Baraj'daki Yardımseverler Derneği'nin yemeğine götürdü de, neyse rahatım.

9 Temmuz, Salı

Dün gece evde yalnız kalınca eski hatıra defterlerimi okudum. Birinin ilk sayfasına, "Hatıralarımı ve Hislerimi Yazdığım Defterdir" diye bir başlık koymuşum. İçine de bir bok yazmamışım. Ders, ders, ders... Korka korka biraz da Aysel'den bahis var. Ey Aysel! Şimdi sen nerelerdesin? Yine öyle papatya gibi beyaz ve ince misin? Alaturkalık etmeyip, benimle arkadaşlık kursaydın kötü mü olurdu? Bu gece seni Gençlik Parkı'na götürürdüm. Çocuklar gibi eğlenirdik.

Sıkıntıdan patlıyorum. *Ulus*'a yazı yazmak hevesim de kaçtı. Adımla basarlarsa belki o zaman yazarım. Mülkiye'de de kızların yanında biraz forsum olur hiç değilse. Çok yalnızım.

10 Temmuz

Dün güneş tutuldu. Akşamüstü saat dört falandı. Herkes ellerinde isli camlarla güneş tutulmasını seyre çıkmıştı. Ben de hemen isli bir cam uydurdum, babamın bana lise bitirme hediyesi olarak aldığı fotoğraf makinesini da omzuma takarak parka koştum. Herkesin güneş tutulmasını nasıl karşıladıklarını fotoğraflarla ve müşahedelerimle tespit ettim. İyi bir yazı konusu çıktı. Hemen eve döndüm. Oturup yazdım. Başlığını da "Karanlık Dünya" koydum. Bugün *Ulus*'a götürdüm. Kemal Bey izindeymiş. Nihat Bey'e verdim. Yer olursa koyacak.

14 Temmuz, Pazar

Oh, nihayet bu şehirden kurtuluyorum. Yarın trenle İstanbul'a gidiyorum. Harçlığım çok olmadığı için, halamlarda kalacağım. Hiçbir ciddi işle uğraşmak niyetinde değilim. Onun için bu defterimi de götürmeyeceğim. Bütün eski arkadaşlarımı göreceğim. Metinler Büyükada'da yazlıktaki evlerindelermiş. Bir gün ona gideceğim. Mektup yazdım. Uzun uzun konuşacağız. Kimbilir onu artık bir daha ne zaman görebilirim. Sonbaharda Sorbonne talebesi oluyor.

İstanbul'a gündüz tren seferleri de haziranda başladı. Sabah 7.30'da kalkıyor, 9.30'da Haydarpaşa'da oluyormuş. Fakat bana gece trenine bilet aldık. Tenzilatlı kuşet. Gece tren yolculuğunu çok severim. Hele yalnız olunca. Hep karşıma bir macera çıkacakmış gibi gelir. Elbet, geceler kimbilir nelere gebedir.

15 Temmuz, Pazartesi

Çantamı hazırladık. İçine bütün temiz ve yeni gömleklerimi koyduk. Bugün kendime bir de yazlık ayakkabı aldım. Yıkanacağım. Fakat sular kesik. Suyun gelmesini ve tren vaktini beklerken bu satırları yazıyorum.

Ulus'ta "Karanlık Dünya" yazım çıktı. Hem de ismimle! Fakat Nihat Bey başlığını değiştirmiş. Bugün vedaya ve teşekküre gittiğimde benden özür diledi. "Bugün için Japonya'nın, Çin'in,

Suriye'nin, velhasıl geri memleketlerin dünyası karanlıktır. Cumhuriyet Türkiyemizde bizlerin dünyası daima aydınlıktır ve aydınlık olacaktır" dedi. Bilmiyorum. Belki de haklıdır. Bana iyi tatiller diledi.

Annem, babam ve kardeşim istasyona beni geçirmeye gelecekler. Oradan da galiba Gar Gazinosu'nda babamın işi dolayısıyla danslı bir resmi yemeğe gidecekler. Annem saçlarını kıvırıyor. Babam içme suyuyla tıraş oluyor. Bakıyorum da, babam iyice göbek bıraktı. Eskiden kaymakamken, memleket meseleleriyle ilgilenirdi. Şimdi hiç. Dünyada olup bitenleri ajans haberlerinde dinliyor. Bu kadar.

Artık ders çalışmak bittiği için ben, her şeyi dikkatle izliyorum. Şimdiye kadar dünyadan hiç haberim yokmuş meğer. Dünyada olup bitenleri bilmem, zaten seçeceğim meslek için de lazım değil mi?

Şimdilik durum şöyle: Avrupa'da savaş bitti. Fakat bir yandan Suriye'de, bir yandan Japonya'da bütün hızıyla devam ediyormuş. Geçenlerde Tokyo, Amerikan uçakları tarafından tam sekiz saat aralıksız bombalanmış. 160 Japon gemisi de batırılmış. MacArthur'un Filipinler'deki Manilla Karargâhı, Japonların yenilmesinin artık bir gün meselesi olduğunu bildiriyormuş. Mister Truman da zaten ellerinde çok güçlü bir yeni silahın olduğunu söylüyor. Bu silah kullanılırsa bütün dünya altüst olabilirmiş. Henüz daha vatanımız için hiçbir şey yapamamışken bizim de sonumuzun gelmesi çok acıklı olur. Ayrıca, daha bir kızla doğru dürüst arkadaşlık bile edemedim. Semra ile konuşmayı istedim. Ama sonra öğrendim ki, o meğer üç kişiyi birden idare ediyormuş. Kızdan soğudum. Aysel fazla çekingen. Semra da pek malmış canım... Neyse, ne diyordum? Öte yandan Suriye'de kanlı savaşlar olurken ve Fransızlar Şam'ı dehşetli bir top ateşine tuttukları zaman, İngilizler hemen araya girdi. Mister Çörçil, Fransız kuvvetlerine derhal ateşkes emrinin verilmesini istemiş. Fransızlar aslında sulhü severler. Mecbur kalmasalar Şam'ı top ateşine tutmazlardı sanıyorum. Bu arada bir de Birleşmiş Millet-

ler Anayasası kabul edildi. Bir de Polonya işi var galiba. Bunun aslını pek bilmiyorum.

San Francisco görüşmeleri çok uzun sürdü. Sanırsam Ruslar mızıkçılık ediyorlarmış. Memleketimizde bu yüzden bir huzursuzluk varsa da koyun eti bollaşmış durumda. Ekmek de daha bol. TBMM'de ise Toprak Kanunu görüşülüyor. Fakat görüşmelerde bazı çatlak sesler çıkıyormuş. Saylavlardan Emin Sazak, Hikmet Bayur ve Adnan Menderes, bilhassa bu Adnan Menderes kanunun hazırlanışını hiç beğenmemişler. Kanunda Nasyonal Sosyalist maddeler bulunduğunu iddia etmişler. Nasıl olur? Aklım almadı. Bazıları da çatlak seslerin solcuların başının altından çıktığını söylüyor. Bildiğimize göre Celal Bayar, Recep Peker falan da şiddetli muhalifler arasındalar. Bunlar yakında Parti'den ihraç edileceklermiş. Onların da yeni bir parti kuracakları söyleniyor. Biz aslında artık çok partili olmalıyız. Mademki her medeni ülkenin demokrasisinde çok parti var, elbet bizim de öyle olmalı. Fakat önce aynı partiden olup da sonra ayrı parti kurmak bana çok çocukça geliyor. Lisedeki arkadaşlarımdan da biliyorum ki CHP'liler hep yakın dostturlar. Sonra birbirlerinin yüzüne nasıl bakarlar? Mesela ben Erdal'la iyi arkadaşım. İlerde başka bir partiyi tutmaya başlasam ona karşı biraz ayıp olur. Ben de çocukluk ediyorum ya. Elbette siyasette her şey efendicedir ve görüşler değişse de öyle olmalıdır. Benim fikrim bu. Atatürkümüz başımızda sağ olsaydı, zaten bütün bu çekişmelere lüzum kalmazdı sanıyorum.

Annem sesleniyor. Sular gelmiş. Saat 18.00 olmalı. Acele etmeliyim. Trene ancak yetişiriz.

Ada'da bir gün Aysel'le dolaşmak isterdim. Ne yapalım? Bu da içimde kalacak işte. Bizim gençliğimiz de böyle hep, ders çalışmakla, sinemaya gitmekle geçiyor. İş mi? Beğendiğim bir kızla bir akşamüstü güneş batarken deniz kıyılarında, çamlar altında yürüyemedikten sonra ne anladım ben okumuşluğumdan?.. İçimde böyle bir hasretle gidiyorum açıkçası. Annem gene

sesleniyor. Şu ânda birden nasıl dertlendiğimi bilmiyor tabii. Ona bakarsan kızlar oğlunu sanki hemen elinden kapıverecekler. Nerde?..

Şimdilik hoşça kal benim tek dostum, büyük dostum, defterim.

X

Saat 08.40

Telefonun zili çalıyor. "İstanbul numaranız cevap vermiyor efendim. Başka numaranız var mı?"

Hayır. Yok. Günün hangi saatinde olduğumu bilmiyorum. Hareket etmek için zamanı bilmek gerek. Aydın'la ne konuşacağım hem? Onu görmek istiyor muyum gerçekten? Ona ne anlatacağım? Anlattıklarımdan ne çıkaracak? Neden hep ona anlatmam gereken bir şeyler olduğunu sanıyorum? Bu da ölümle didişmenin bir parçası olsa gerek. En olmadık işleri, en olmadık biçimlerde anımsıyor insan.

"Bizim Adapazarı'nda bir kaymakam vardı. Frenk Ziya derlerdi. Adam ilçede uzun süre kalmış olmalı. 'Takdir' ve 'taltifname'lerini altına minder yapmıştır herhalde!.."

Üç ay önce. Başkentin buzlu ve isli bir öğleüstü. Sınıfta seminerdeyiz. Örnekleme yoluyla bazı illerimiz ve ilçelerimizde yaptığımız, idare-halk ilişkisi anketlerini değerlendiriyoruz. Onlara katılıyorum. Tersini savunabileceğim yeterli belgem yok. Bir gün önce UNESCO'daki *Sosyal İlimler Dokümantasyon Komitesi* toplantısında... Çevresinde bir uzun masanın... Kaykılmış, yorgun gövdeler yüksek arkalıklı iskemlelere... İskemlelere, kırmızı vini-

leks kaplı... Yüzlere bakıyorum. Sanki bir ilçe ilkokulunun derme çatma sahnesinde yeniden toplanmışız. Ardımızda bir öğretmenin bir delikten usul usul yukarı doğru ittiği Atatürk portresi ve bir komut: "Hazrol! Marş!" Bir komut. Kan ter içinde koşmuşuz, koşmuşuz, düşe kalka. Ayaklarımıza dolanan dikenleri ayıklaya ayıra ve birbirlerimizi ite kaka. Soluk soluğayız, bitkin. Bildiğimiz tek şey koşmak, yorulmak. Nereye koşuyoruz? Ne yapmaya? Birer sandalyeye oturmaya. Bir uzun, keçe kaplı masa başında profesörler, doçentler, uzmanlar: Kalküta Kollekyumu, Tokyo Semineri, Madrid Forumu... Genel sekreter, gelecek Yetişkinler Eğitimi Alt Komisyonu'nun Venedik'te toplanmasını önermiş. Kabul edilmiş. Venedik'te film festivali de var o zaman. Kim gidecek? Kim seçilecek? Yorgun yüzlere, daha genç ya da daha yaşlı, bu yüzlere bir anlam verebilmek için, Cebeci Çayırı'nda yeni bir mitingi beklemek gerekecek. Bir anlam vermek için bu koşuya, bu Venedik'teki Türkiye sıramızı doldurmaya, fakülte sıralarındaki sabırsız kıpırdanmalara anlayışla bakmak gerekecek. Onlarla bir olup gülüşmek hatta. Bizler gibi sonradan ve yavaş yavaş ayılmalarını bekleyemeyiz ki.

"Anlat bakalım. Nerden çıktı bu Frenk Ziya? Sizin Adapazarı kaymakamı?"

Matbaada kitabım diziliyor. Provaları görmem için çağırdılar. Gittiğimde orada karşılaştım. Engin'le fakülte dışında ilk karşılaşışım. Kitabı diziyor. Makine gürültüleri arasında insanı ezici bir rahatlığı var. Doğduğundan buyana hep bu işi yaptığı sanılır. Elbet değil. Ama buna benzer işler: Kampana fabrikası önce, sonra kibrit fabrikası. Ardından su pompaları, elektrik sayaçları, hatta traktör montajı. Bunları gün geçtikçe öğrendim. Birazını Gençlik Parkı'nda, biraz odasında, biraz matbaada. Çoğunu da o gün işte, matbaada karşılaştığımız gün; kalkıp bize gittiğimiz, karşılıklı koltuklarda tam on saat oturup, şiirlerle türküler söylediğimiz zaman. Nerdeyse her şeyin birden değişivereceğini sandığım gece. Değişti, evet. Ne? Engin'in dünyası. Söyledi ya: Zenginleşti. Ah,

en sonunda, en sonunda okumuşluğumun bir işe yaradığı duygusu içindeyim. Somut, elle tutulur. Vermek, vermek... Sakınılmış ne varsa... O gidince gövdemi incelemeye kalkışım herhalde bundandı. Pamuklardan çıkarmaya hazır.

Kadınlık zarı gerçekte nasıl yırtılır? Kan nasıl şorul şorul akar? Sonra nasıl unutulur bir yandan da kadın olduğumuz? Gecikerek de olsa bir şey, yani yeni bir şey öğrendim işte. Uygun bir birleşme hiçbir kadının hiçbir yerini parçalamaz, yırtmaz, eskitip, atıp değiştirmez. Uslu bir ülkücülük ile uygun bir birleşme arasındaki ayrım ne? Biri ötekinin uzantısı değilse?.. Herhalde bir gün Engin de öğrenecek bunu. Frenk Ziya'lara güle güle, değerlendire değerlendire en küçük ayrıntıları bile.

Kalıpların başından kalktı. Anlatmadan önce bana bir kahve ısmarladı. Sonra iyi yürekli ve heykel dikmeye meraklı bir kaymakamı anlattı. Onu başkente evlatlık vermek için nasıl çabaladığını bu kaymakamın. Güle güle anlatıyordu. Matbaada gürültü cam bölmeyi zorluyor. Zorlayıp sözlerin arasına giriyor. Bir sigara dumanının, daha doğrusu başkent isinin her köşe bucağa dağılması, kapı altlarını, kitapların aralarını, halı püsküllerini, tül perdelerimizin deliklerini, kuruma bulaması gibi. Her yere sızmış, her yere bulaşabilirliği olan... "Her yer bunlarla dolu hâlâ!.."

Güle güle anlatırken birden yüzünde beliren iğrenti, başkentin kömür isinden olamaz. Ama artık düşündüğüm bu değil. Uzun bir gecikmeyle de olsa, kurulu bir düzenin bir yerinde bir köşe tutmak için sıraya girişinin nedenini düşünüyorum. Nereye olduğu bilinmeyen bir koşuya katılmak için mi? Durdurmak, bozmak bu koşuyu, sonra da bildiği yöne doğru gitmek için mi?

"Ama adam haklı. Şaşmayın hayır. Gülmeyin de. Haklıymış işte. O ailelerden birinin yetiştirmesi olsaydım ve sizden bunu isteseydim, yatardınız benimle..."

Saygıdeğer kalmanın en kolay yolu, makine gürültülerine sığınıp duymamış olmak. Duymamış, görmemiş, bilmemiş. Ben de

öyle yapıyorum zaten. Duyup, "Aaaa, terbiyesiz!" demek için okumuş, incelmiş biriyim. Böyle diyemem ama duyup ona kaşlarımı çatabilirdim. Hatta derslerde sinsi sinsi uğraşırdım onunla. Yahut –tabii, anlayışlı, soğukkanlı davranmanın onun tarafından nasıl yorumlanacağını kestiremediğim için o da– evli ve namuslu bir kadın olduğumu uygun biçimde anlatmaya kalkmam da söz konusu olabilirdi. Geçelim hepsini. Bir kez duymuş olduğumu belli ettikten sonra, biraz ucuzlamaya katlanabilirdim. Buna katlandıktan sonra artık daha bilinen hiç su götürmeyecek engeller de hatırlatılabilir: Biraz gayret etsem, anası olabileceğim, örneğin... Bunu da geçelim. "Hocanım, canım ben senin..." Ya, yönetmelik üstelik. Bir öğretim üyesi, öğrencisiyle nasıl özel bağlar kurabilirmiş! Hem de yatıp kalkmacasına! Nasıl düşünecektim başka? Bir aydın gibi. Evet. Aydın bir kişi gibi: Olur böyle şeyler. Önemli değil. Hemen kollarına atılacak değilsin. O da senin hemen üstüne atlayacak değil zaten. İnsanca bir duygu işte. Baktın sen de istiyorsun, konuşulmaz bile. Olur, geçer. Hem zaten bir fikri anlatmak için söylenmiş bir söz. Bir durumu. Seni kastetmedi. Yani ille seni kastetmedi. Kastettiyse de bir öğrencime gerekli saygıyı verememişim demek. Saygı... İlle gerekli mi peki? İlle kürsülerin tepesinde mi durulacak? Kürsülerin tepesinde olununca bir dokunulmazlığa mı bürüneceğiz? Hem canım, kadınlığımı, kocamın yanında bile düşünemem ben. Beni düşündüren hep başka şeylerdir. Hep başka şeyler... Daha yüce, daha soylu şeyler. Okudum o kadar, öğrendim. Koştum, koştum... Nerdeyse yoruldum. Nerdeyse bir köşede oturmak dönemi. Nerdeyse... Ama daha vatan... Kurtarmak, yüceltmek, öğrenmek, öğretmek, koşmak daha... Daha uygarlaşmak.... Batı... Az gelişmiş... Çok gelişmiş... Gelişmekte olan yani... Daha kurtarmak... Kurtulmak... Semiha... O da bir şey mi?.. Nizip'te on iki yaşında bir kız, babasına tam on yıl karılık etti... O baba da... Hasip... Hasip kendini kurtarmış diyorlar... Ertürk. Albayken emekli olmuş... Eşitlik daha... Daha ahlak... Kural... Yönetmelik... *Yön... Ant...* 1.75 miyopmuşum... Gözlük tak... Geçen seçimler... Gelecek seçimler... Halk... Kı-

zılcıklar oldu mu, selelere doldu mu?.. Rapor... Hizmetçi gitti... Mali porte. Hâlâ "portre" diyorlar, koskoca milletvekilleri bile... Yıllık gelir... Parti... Kurul... Vietnam... Russel... Sartre... Kemal Tahir... Boris Vian... Tekin Erer... Miting... Georges Brassens... İyi oldu gitti de. Çok konuşuyordu o hizmetçi zaten... Kıbrıs... Türk...lük... Ortak Pazar... NATO... CENTO... Tiyatro... Peynirin kilosu... Kapıcı çöpü dökmemiş... TRT... Sular kesik... Aybar... Sınavlar ne zaman?.. Çorabım kaçmış... Yetişkinler eğitimi... Örgün eğitim... Bu notlar neden çıkmadı hâlâ teksirden ama Nurten Hanım!.. Kaloriferler yanmıyor... Castro... Aslan Fidel!.. Bugün aybaşıyım... Kasıklarım... Paris düştü... Okumalı Ehrenburg'u... Niye? Evet... Dolmuşun kontak telleri ya... Ateş aldı... Hah hah... Yanmadım. Çarpışacağız... İlhan Selçuk ne yazmış?.. Haklı... Böyle kurtulmaz... Böyle kurtulur... Sivilceyle oynama. Mikrop alır... Balık güzel. Taze... Turp al... Doğu'da durum... Cezvenin sapı kopmuş... Var git ölüm yine gel diyor... Al onu sosyalizm için kullan... Evet... Hayır... Her sabah bir kaşık bal ye. Güç verir... Örgüte inan... Örgütün de yanlışları var... Tatil geliyor... Bir deniz kıyısı... Kadın derneğiymiş!.. Siz hiç Dişi Kuşlar Derneği diye bir şey duydunuz mu? Ayrı kapta mı onlar?.. İnsanın geleceği... İnsanımızın... Mızmız... *Devlet Ana*. Sen çok sigara içiyorsun... Öksürüyorsun... Molloy... *Bitmeyen Kavga*... Fosfostimolüm nerde?.. Kimindi *Uğursuz Avlu*?.. İvo... İvo.. Hay Allah!.. Olur. Yatarım. Neden yatmayayım? Batılı bir şey gibi, bir insan gibi yani... Neyim eksilir?.. "Sende olanı bölüş" demiş hem Marx, hem de Hazreti Muhammed. Rodin... Rodinson... Maxime Rodinson... Duymuş gibi yapmadım ki... Duymadım. Hem neden ille ben?.. Kim kimle neyi bölüşüyor ki? Hiçbir şey bölüşme üstüne bütünleşmemişken... Önemli mi bu öyle? Olup biter. Sadaka mı veriyorsunuz? "İnsan olmanın bazı küçük ânları..." Tezel olsa, "zayıf bir an"a sığıştırıverir her şeyleri. Ümmü Ninem? Ninem benim. Sen hiç bilmezdin: Bu dünyada ne varsa kadının eseridir, yaa... Öyle öyle erkeklerini yalnız koydun hep. Sonra da pörsük memeni bana sömürterek... Duymamış gibi olur mu? Duymuşken?

Hiçbir şey duymamışken duymuş gibi oluyor da bu neden olmuyor? Duymadım. Makineler... Bir matbaanın ortasında... Kocam canlı bir adam benim... Demek bende de yansıyor bu canlılık!..

Özet: Sevinmişim demek. Duymamış gibi yapsam da pek sevinmişim. Kadınca mı bu sevinç, uygarca mı, Batı'ca mı, yoksa geri kalmışça mı, bilemiyorum... Hepsi de söz konusu olabilir. Neden olmasın? Nasıl ayırabilirim ki artık bunu? Nasıl ayrılabilir herbiri ötekinden?

Kalkıp giyinsem. Ölünecekse giyinik de ölünebilir. Çok eskiden bir gün hesap etmiştim, yılda kaç kez giyinip soyunuyoruz, diye. Bu yılki 698 bilmem kaçıncıyı da 699 yapmak niye? Ölüm gecikiyor. Ölüm geciktikçe de insan eski alışkanlıklarına dönmeye vakit buluyor. Yeniden giyinme düşüncesine saplanışım bundan olmalı. Ya da yeni bir direnme gücü icat etmek...

Ali, Ertürk'ün mektubunu almadan bir hafta önce, içinde altı yıla yakındır barındığı o karanlık köşesine oturmuş, Nazım Hikmet'in şiirlerini bir defterden bir deftere geçiriyordu. Dil-Tarih'te ve Halkevi'nde sık sık düzenlenen *şiir matinelerine* gide gele (tabii oralarda her şey, her şiir okunmuyordu. "Vatan borcu biter bitmez ordayım" ya da "Atam ben her zaman izindeyim / Bayrağımı istersen mezarına dikeyim" ve "Bu mis kokulu hava bu toprak...", "Aşk çiçekleriyle bezenmiş masum bakışlı kızlar..."a benzer şiirler okunuyordu) yeni arkadaşlar edinmişti. Bu gençlerden biri, kendi gibi boysuz bossuz bir şiir dergisi çıkarıyordu. Evinde. Yeni, çağdaş şiire çok hizmet ediyordu. Ali, vakit buldukça dizgi düzeltmeleri için oraya gider. Bu işi seve seve yapar. Derginin yayımladığı şiirlerden ayrı, yeni bir tat alır.

Avni Abisinin yanında Ali başka dostlar da edinmişti. Onlar Ali'yi, iki yıl önce kendi kendine bir bayram armağanı sunmak üzere gittiği lokantaya da götürüyorlardı. Ali onlar için, "tam bir halk çocuğu"ydu. Onu seviyorlardı.

Ertürk'ün mektubunu aldığı günler Ali'nin başkentteki o uzun yalnızlığından henüz kurtulduğu günlerdi. Çevresindeki "yazar-çizerler"e bakıyor, bir kişi olmak için ille de bir yüksek diplomanın gerekli olmadığını düşünüyordu. Yeni arkadaşları ona, o büyük şairin hayatını da anlatıyorlardı. Daha doğrusu Ali, konuşmalarından öğreniyordu. "Onun mektebi hayattı işte" diyorlardı. Ali biraz diretiyordu: "Ama abiler, O yüksek bir aileden miş. Bu biir. Bizim gibi köylü değilmiş. Memleketini, memleketinin insanını sevmiş, o başka. Sonra, ikincisi, onunki gibi bir kafa, onunki gibi bir yürek hangimizde var be abiler?.. Hele bende hiç!.." diyordu.

Avni Abisinin evinde rastladığı, lokantada tanıdığı yaşlı başlılar bile Ali'yi görünce sevinirler. Duruluğu, açıklığı, gözlerinin acılı acılı bakışı, hele bir yazar dendi mi, elinin ayağının birbirine

dolanışı yüreklerini titretir hatta. Şimdi bir başka sarı samanlı deftere aktardığı şiir defterini bu abilerden birine vermişti. "Şunun gibi dört dörtlük eserler nasıl okunmaz ulan? Ama yasak işte. Okunması da yasak, elden ele dolaşması da. Basılması tümden yasak yaa... Sen de ona göre işte" demişti. Ali için gizli bir hazineydi bu defter. İçindeki son şiiri de kendi defterine çekerken aşağıdan Molla Kâtip'in sesi geldi: "Nerdesin yezit!.. Koş, müşteri var!.." Yaz günü. Akşam karanlığı düşmek üzere. Radyoda *ajans haberleri* okunuyor: "Şeker ve gaz dağıtımı 1 ve 2 Temmuz günleridir... Hindistan bağımsızlık istiyor... Gandi, Lord Wawell'le görüştü... Balıkesir'e Milli Şefimizin heykeli dikildi..."

Ali, defterleri yatağının altına soktu. Aşağıya indi. Molla Kâtip'in önünde beyaz hasır şapkalı, terlemiş bir adam duruyor. Oda sormuş. "Kaça gecesi?" diyor. Ali, pazarlığın sona ermesini beklerken radyo spikerinin sesini açık seçik duydu: "Ankara Radyosu'na Sanat Okulu mezunu elektrik tamircisi alınacaktır... İsteklilerin yapılacak imtihan için diplomaları ve doğruluk kâğıtlarıyla birlikte Radyomuz Müdürlüğü İdari İşler Şefliği'ne müracaatları..." Kendi koşulları uyar mı acaba? Girse bu sınava, kazanır mı ki? Kazanırsa eline belki ayda seksen lira falan geçer. Geçmez mi? Seksen lira geçerse bunun on beş lirasıyla bir göz oda tutar. Bir duvarını kitaplarla döşer. Yeni dostlarıyla her akşam buluşur. Onlardan tümen tümen kitap da alır ödünç olarak. Okur. Geri verir. Kim karışacak? Odasında rahat rahat istediği şiirleri çeker defterine. İstediklerini yüksek sesle okur geceleri. İlk maaşından annesine öteberi yollar. Sonra her ay birazını yollar kazandığının. Bütün o arkadaşlarını lokantaya çağırır yine ilk maaştan. Şarap ısmarlar onlara. İkinci ay, bir ayakkabı alır. Yok, ayakkabıyı kışa girerken alır. Şimdi yerler kuru daha. Bir pantolon alır en iyisi. Ardından gömleği yeniler. Sıra ayakkabıya geldi mi, bir bayram tatilinde falan, kalkar köyüne gider. Kollarının altını doldurur. Has ekmek, akide şekeri falan götürür. Biraz portakal. Köyüne böyle girince kimse de artık, "Okudu da ne oldu?.." diyemez. Hele bir de Radyoevi'nde çalıştığını duysalar, ohooo!..

Yoo, belki yanlış anlarlar. Şarkıcı, sazcı falan oldu sanırlar. Kendisi de geçen yıla kadar o kapıdan içeri kimin girdiğini görse, öyle sanmaz mıydı?

Molla Kâtip, kolundan sarstı: "Sana diyom ey Âşık Kerem! Alsana beyin çantasını!.." Adamın bavuluyla Molla'nın önüne fırlattığı kocaman anahtarı aldı. (Tozlu, tahtakurulu odalar hep kilitli durur nedense. Sanki Molla görmeden biri yukarı çıkacak da somyanın üstüne yatıverecek...) Yukarı çıktı. O çıkarken Molla, hasır şapkalıya dert yanıyordu: "... Kaldı bu oğlan da başımda sülük gibi. Otur dersin oturmaz, git dersin, gitmez. Git de diyemiyorum ya pek. Şakir'in canına minnet. O çekmiyor ki derdini tasasını... Eee, boğaz tokluğuna başka da kimi bulur bugüne bugün, elbet. Ama olmuyor beyim. Eline vereceksin ki biraz bi şey, ümüğüne basmaya hakkın olsun."

Başkente ilk kez geldiği belli olan hasır şapkalıya bir çay ısmarladı. Öteki de memnun. Yabancı bir yerde akşamın garipliğini attı üstünden. Çözüldü. Bu kez de o anlatmaya başladı. Molla da ona başkent hakkında çok bilgiler verdi. Hacıbayram'daki cuma namazlarını anlata anlata bitiremedi. Otelde el ayak çekilince Ali, fırladığı gibi Radyoevi'nin önüne gitti. Karanlıkta yapının çevresini dört dönüyor. Gözcüler kendinden kuşkulanmasınlar diye önündeki kaldırımda durmuyor. Karşı kaldırımdan yürüyor. Sonra Türkkuşu'nun ta oralara geçiyor, yeniden karşı kaldırıma. Oradan Dil-Tarih'in önüne... Tekrar derenin yoğun yoğun aktığı bu yana. Bakıyor Radyoevi'ne göz ucuyla. Giriş pek aydınlık değil. Ama altta bir oda ile üst katta daha çok pencereli bir oda iyice aydınlık. Geri yanlarında ışık yok yapının. Gece hiç girilemez ya, gündüz olunca nasıl girilir ki buradan içeri? Hemen alırlar mı? Yoksa bir sürü adamlar, polisler, jandarmalar falan karşısına dikilip, duur, nereye mi derler? Öyle derlerse... Eh, ben de, efendim, derim, akşamki ilan üstüne... Kılığına kıyafetine bakacaklar. O iş için geldiğine inanmayacaklar... Bu hiç aklına gelmemişti. Üstbaşın önemli olabileceği, köye geri dönmek söz konusu olunca düşündürürdü Ali'yi. Kente gitmenin, orada bir

okul bitirmenin gereksizliğini anlamasınlar diye. Bu biçimsel kaygı ilk kez kafasında anlamını yitiriyor, Radyoevi'ne baktıkça o oranda da kaçınılmaz oluyordu. Avni Abi'ye gitmeli. Bu tedirginlikten kurtarır o, Ali'yi. Yine şiir düşünmeye yöneltir belki. Koşmaya başladı. Yoğun akan dere boyunca koştu. Sonra kestane ağaçlarının tozlu serinliğinde Kızılay'a vardı. İzmir Caddesi'ne gitse. Dese: "Avni Abi..." Bu saatte? Artık o kadar da rahatsız etmek olur mu?

Havuzbaşı'nın ışıkları yanıyor. İnsanlar parkta kanepelerin üstüne doluşmuşlar. Kabak çekirdeği çitliyorlar. Küçük memurlar, abideyi görmeye gelmiş taşralılar. Abidenin iki iri heykeli çıplak, tunç-siper, parkın üstünde ürkütücü bir gerginlikle duruyor. Ali, bu iki iri heykele uzunboylu bakamamıştır hiç. Küçüklük duygusuna kapılır. Yanlış bir adım atacak da iki iri heykelin ikisi birden elli adaleyle bezenmiş kollarını ensesine uzatacaklarmış, "Nereye, aylak?" diye soracaklarmış ya da kendisini ağızlarına atıp yutacaklarmış sanır. İki iri heykelin altında iri harflerle TÜRK yazılı. Ali, heykelleri ilk gördüğünde, Bunlar Türk'se, ben neyim, diye düşünmüştür. Küçüklük duygusu o zamandan kalma. Ama TÜRK'ün altındaki Öğün-Çalış-Güven buyruğu onu çok sarsmamıştır. Dündar Öğretmen'den hazırlıklı. Ne ki, bu üç sözcüğü bu sıraya göre bir ara nasıl bağdaştırabileceğini şaşırdığı çok günler de olmuştur. Bu gece gibi örneğin. Bu üç sözcük beyninde garip bir karışıklık yaratıyor. Bu karışıklıktan ürküyor. Sözcüklerden de sık sık kaçıyor. Birer buyruk olan sözcüklerden. Yine öyle yaptı. Abidenin ardına dolandı. Gitse mi Avni Abisine? Sınavı kazanırsa en sonunda, işte en sonunda bir şeyle övünebileceğini söylese mi? Avni Abisi daha uyumaz. Okumaya yazmaya dalmıştır. Ama ev halkı bu saatte kapının çalınıp yüreklerinin oynatılmasına içerleyebilir. Bütün o anneler, yengeler, gelinler, enişteler... İşte Ata. İki adam bir yanında, iki adam öte yanında. Ata'nın sarındığı çok ince bir pelerin olmalı. Bir çarşaf belki. Hadi ulan, koskoca Ata. Çarşaf olur mu? Bütün kolları, bacakları bir tül altındaymış gibi. Kaşları çatık. Boyunsuz burda

Ata, belli değil. Kükrüyor belki. Belki Ata'nın en yüce duruşuydu bu. Göğsünü, adalelerini şişiriyor da boynunu kısıyordu belki... Bir yanında, sağdakiler elele. Ali'ye kalırsa güreşe tutuşmuşlar. Köy alanlarında, bayramlarda zeytinyağlanmış iri güreşçiler de tıpkı böyle tutuşurlar ilkin. Yok canım. Güreşe tutuşmamışlar. Ata'nın yanında niye tutuşmuş olsunlar güreşe? Bunlar elele böyle, dostluk-barış-yurtta sulh-cihanda sulh demek istiyorlardır belki. Ata'nın öte yanında, solundakiler bir palayı almışlar orta yerlerine, çekiştiriyorlar. Sanki dünyanın bu en büyük palasını paylaşamıyorlar. Ötekiler barış demekse, bu palayı çekiştirenler, onu paylaşamayanlar ne öyleyse? Ama bunlar da iki yüce ve çıplak Türk işte. Bütün adaleleri dışa fışkırmış iki güçlü Türk. Çenelerini, saçlarını, kafa biçimlerini ne köylüde, ne başkentte gördüğü insanlara benzetebilmekte Ali. Bir gün bir derste Yunan tanrılarını okudular. Bazı resimler gördüler. Ata'nın iki yanındaki güçlü dört kişi o derste gördüğü resimleri anımsatıyor Ali'ye. Ama tanrıların adlarını bir türlü bulup çıkaramıyor. Sonra birden şair abilerinin konuşmalarından bir ad bulup çıkarıyor. Öyle ya, Herkül bunlar.

Bütün bu heykeller, bütün bu yüce ve çıplak Türkler neden bu kadar surat asıyorlar? Neden kızıyorlar? Öfkeleri niye? MCMXXX. Hepsi de yukardan aşağı. Ortalarına Ata'yı almış dört öfkeli heykelin altında MCMXXX. MCMXXX'un iki yanındaki kabartmalara hiç dikkat etmemişti. Parkın ışıklandırıldığı bu sıcak başkent akşamında, Avni Abi'ye gidip gitmemeye bir türlü karar veremediği için, şimdi kabartmalara inceden inceye bakıyor. Solda saban süren bir adam. Saban sürenin ardında tozsuz, topraksız, yırtıksız, yamasız köylüler. Tek kolla gidiyorlar. Onların ardında yine tek kolla kadınlar. Herhalde kadınlar. Düzgün etekler altında adım atışları hiç de hantal değil. Bu görünüm yine de pek düşündürmüyor Ali'yi. Saban var önde ve ardındakiler, besbelli işte, köylüler. Besbelli. Anlaşılıyor. Ama sağ yanda, bir dizi kabartmada çözemediği çok şey var: Düşünen adamın ayağının dibindeki kedi başına benzer baş örneğin! Son-

ra, örse doğru eğilmiş adamın tepesine bir ruh gibi asılı duran sakallı, sarıklı, galiba, evet, sarıklı adam başı. Ali Şir Nevai mi bu? Hangi padişah yahut? Yok canım, padişah olur mu? Padişahları devirdik. Ne işi var çekiç sallayan bir adamla bir duvarcı arasında? Ama kimbilir, padişahları bunlar ezdi işte, başlarında Atamız denmek istenmiştir. Duvarcı da duvarcı haa! İstesem ben de böyle olurdum pekâla. Okumuş bir duvarcı olurdum. Şu aşağıdaki bankanın yapımında çalışsaydım burnu büyüklük etmeyip, olurdum. Ama insan okuyunca duvarcı, amele falan olmak istemiyor nedense. Duvarcı olacak olduktan sonra ne diye otelin ve Molla'nın kahrını çektim bunca yıl? Anamı da dertli ettim üstelik... Hep şu sabanın başında olmamak için... Hep bu duvarcı olmamak için... Dündar Öğretmen ne kadar çırpındı. Adamcağızın kendini paralamasından utandım. İnsan olan insan utanır tabii... Elin adamı. Babam değil ya. Çırpındı okuyayım diye. Kravat takayım, ütülü pantolon giyeyim diye. Kendimi kurtarayım; bir zanaatkâr olacaksam da temiz pak olayım, köylü kalmayayım, diye... Dündar Öğretmen'den utanmasam zaten bunca yalnızlığı çekmezdim. Köpekliği Molla'nın yanında... Evim evimdir. Evimin tek erkeği olarak üstelik...

İlk iki yıl böyle böyle çok düşündü. Şimdi pek düşünmüyor. Kabartmadaki duvarcının sağlıklı görünümüne bakıyor: Ya sen fırça kafa? Gücün ne senin? Soysalar, ortaya kemirilmiş mısır koçanı gibi çıkarsın. Senden nasıl duvarcı olur? İki taşı kaldırıp koysan tamam. Halin duman.

Molla anlamaz. Ama Ali, kömür, su tenekelerini merdivenlerden yukarı çıkarıncaya kadar ikide bir oturmak ister: Önceleri hep açlık duyardım. Hep bir şeyler olsa da yesem derdim. Şimdi, iyi, çekmiyor canım. Şair-yazar abileri Ali'ye, "Ulan, miden büzüşmüş senin!" derler. Gururunu incitir bu. "Yoo, ben oldum olası az yerim" der.

Zaman durmadan ilerliyor. Kabak çekirdeklerini bitirenler, çocuklarını ellerinden tutup çoktan gittiler. Parkta kalanlar, bir şapkalı bey, boynunda bir atkı, yaz günü; iki kapıcı. Herhalde

kapıcıdır bunlar. Kasketleriyle parka girme üstünlüğü olanlar yalnız kapıcılar. Bekçiler onları tanır. Mahallenin kasketlileri. Köylüklerinden kim gelse Havuzbaşı'nı göstermeye getirirler bir kez. Bodrumlardaki kapıcı odalarına dönerlerken de onlara en küçük külahlarından birer dondurma alıverirler.

Zaman ilerliyor. Avni Abi'ye gitmeli. Şurayı aşıvermeli hemen. Radyoevi'nde sınava girme düşüncesi öyle kolay kolay, tek başına altından kalkılabilecek bir düşünce değil ki. Nerdeyse reisicumhur olmaya karar vermekle bir. Kabartmaların karşısında da durulup durulmaz öyle. Bakmıyor bile artık.

Parktan acele çıktı. Avni Abisi evdeydi. O eski, tek katlı evin meyve ağaçlarıyla dolu, ama her yanını ot bürümüş bahçesine bir masa atmış. Tepesine de bir ampul sallandırmış masanın. Ali, pek sevindi bahçede yanan ampulü görünce: Benim çektiğim hat bu. Evden alıp çektiğim. Duyunu falan taktım da, o gün fazla ampul bulamadıydık evde. Annesi aralıktakini almamıza izin vermediydi. Şimdi iyi. Bahçe şenlenmiş.

Avni Abisi de almış on iki yaşındaki kız kardeşini karşısına, şiir dinletiyor. Çocuk sıkılmış. Uykusu gelmiş belli. Başı masanın üstüne düşmüş. Avni Abisi hâlâ okur: "Ak güvercin göğsünde/ Al al açmış gelincikler..."

Ali'yi görünce birden, sevindi: "Sıcak ulan. İçerlerde oturulmuyor. Tüü be, kız da uyumuş baksana..." Kaldırdığı gibi çocuğu içeri götürdü. Gülerek geri geldi:

"Sen ışıttın gecemi
Ey elleri nasırlı
Yüreği somun gibi sıcak
Âcemi çaylak!"

deyip gerindi: "Bunu sana ithaf ettim." Bir dingildek iskemleye oturdu: "Evcek açık hava sinemasına gittiler. *St. Louise'de Buluşalım*'a. Buluşsunlar bakalım. Judy Garland! Kızı götürmediler. Daha da götürmezler tohuma kaçana dek. Bekçi durduk başına. Dur ulan, limonata yapacağım sana. Dayadık şeker tevzi

kâğıdımızı, aldık yeni istihkakımızı... Değişmez gelirli olaraktan... Kartın yanındaki 'A'yı da verdik, pirinç. Yüklenip geldik. İstersen pilav pişireyim sana, ha?" Ali güldü: "İstemez abi. Ben de değişmez gelirli olucam artık." Ardından kem küm edip niyetini açıkladı. Avni otuzuna yakın, ama Ali'den çocuk. Hemen onunla bir oldu. Oturup şöyle olur, böyle olur, diye tartıştılar. Planlar kurdular. Sonunda Ali'nin üstüne bir de pantolon gömlek uydurdular. Avni bunları liseyi o yıl bitiren erkek kardeşinin dolabından aşırdı. Pantolunun belini kayışla iyice sıktılar. Gömleği de üstüne sallandırdılar: Eh, idare eder.

Ali gideceği sıra, Avni onu tuttu. Dikkatle yüzüne bakıp düşündü: "Radyoevi'nin sınavına gireceksin, iyii... Ama kardeş, birinin kulağına fıslamalı ki hakkın yenmeye. Torpil sanma haa! Başka türlü hakkın yenir. Başarsan da başaramadın olursun..." Bir utangaçlıkla ekledi: "Hadi git. Ben bizim Doryan Grey'e söylerim. Forsum var yanında. Senin hatırına o bok şiirlerinden birini de basıveririm, n'olacak be!" Ali'nin içi daraldı. Yine de Ankara yaz gecesinin yıldızları başına hiç böyle yakın olmamıştı. Giysi paketi kolunun altında, bahçe kapısına koştu. Avni Abisi ardından bağırdı: "Ulan sümüklü! Sen de dalacaksın bürokrat çarkına ha?.. Sen de kaybolacaksın!.." Böylece içine bankada toplanan zehri boşalttı oracıkta. Ali o saat ağlamaklı oldu. Geri koştu. Paketi geri verecek, Radyoevi'ni falan da unutacaktı nerdeyse. Avni anladı. Bir sorumluluktan ya da bir bencillikten kaçar gibi Ali'nin yanağını okşadı: "Hadi hadi... Bir başaracaksın ki!.." Ali karşısındakine yüklediği çaresiz bocalamayı sezdi. Bunu, Avni'nin yanağına değen, gözünden, yüzünden fışkıran sıcaklığını, her şeyi ödemek için, "Kaybolmayacağım valla! Görürsün abi... Kaybolmayacağım işte!" dedi. Kim kaybolmuş ki? Avni böyle düşündü. Ama bu kez ağzını açmadı.

Ali, ertesi gün ikinci vesikalık fotoğrafını çektirdi. Tam altı adet. Hergele Meydanı'nda, körüklü bir fotoğraf makinesi karşısına Avni Abisinden aldığı giysileriyle durdu. Bu fotoğrafını

Hamamönü'ne giden yokuşun ordaki fotoğrafçıda çektirebilmeyi isterdi. Orada bir aynanın karşısında duruyorsun. Kendi kendine pozunu verip düğmeye basıyorsun. Yanında kimse olmuyor. Bakışını, tebessüm durumunu, baş eğimini istediğin gibi ayarlıyorsun. Ama Hergele Meydanı'nda ayaküstü çekilenden daha pahalı bu. Şimdi şu fotoğrafı bile, on altı kuruşluk dilekçe pulu da dahil Ali'ye yüz on altı kuruşa patlamıştır. Onun da elli kuruşunu alandaki fotoğrafçıya borçlandı. Ali değişmez gelirli olabilmek, bir yerde kazık kakabilmek için ne çok kişiye ne çok şey borçlanmak gerektiğini düşünüyor. Şakir Ağa'ya bile... Ardına bakmadan tepip çıkmak oteli. Molla'yı da nazı geçecek birinden yoksun bırakmak sonra... Hep "değişmez ve müemmen olmak" için...

İyi hal kâğıdı da çıkarttı. Sonra koyup diplomasının yanına bunu, parlak kâğıt üstüne soluk soluk çıkmış suretlerini ve altına on altı kuruşluk pul yapıştırılmış dilekçesini, götürüp Radyoevi'ne verdi. En güç iş o zaman başarılmış oldu. O "mabetten" içeri nasıl girişi, gerekli kâğıtların nereye nasıl verilişi... "Anlatsam bir roman olur..." dedi daha sonra Avni Abisine. Çok telaşlı günlerdi. Nazım Hikmet defterini epeyce bir zaman yatağın altına bıraktı. Tam bir hafta başını eski okul kitaplarından kaldırmadı. Yalnız şiirlere değil, otelin helasına, suyuna, temizliğine de boş verdi. Bir okul arkadaşı, şimdi babasının yanında, onun radyo tamir atelyesinde çalışıyor. *Altın Ses Radyo Tamir*. Günde üç saat oraya gitti. Bir alıcının tellerini, lambalarını, vidalarını ezberlemekle bir vericinin işletilmesi aynı mı? Arkadaşının babası, bildiği her şeyi anlattı. Henüz kimsenin radyosu bozulmuyordu galiba. İşler çok değildi.

Sınavdan bir gün önce işte o, Ertürk'ün mektubu geldi. Ali'nin kafası yine karıştı. Yine bocalamaya başladı. Her şeyden cayıp köye dönmeyi düşündü. Kız kardeşlerine sahip çıkmayı. Ama boşuna geçmiş altı yılı nasıl ödeyecek onlara? Hem nerede yazıldığı belirsiz o yasa ne olacak? "Bir bay olmadan köye dönmeyi yasaklayan" yasa?.. Dönmeyeceğim be! *Markopaşa*'ymış! Nerde o günler? Ben *Markopaşa*'yı çıkaran abinin yanına yaklaşacak kadar

adam olsam daha ne isterim? İnek! Komünistlikmiş! Sittir ol sen de!.. İçinden böyle dedi; Ertürk'ün mektubunu yırtıp attı. Henüz çocuk sayılır Ali. Gelecekte şerefli Türk ordusunun saflarına katılacak şerefli bir Türk askerine hakaretin cezayı gerektirdiğini bilmiyordu daha!

Ertesi gün Molla'nın, "Tereees! Suları taşımadan nereye sıvışıyorsun yine?.." diye bangır bangır bağırmasına aldırmadan, giyinmiş, kuşanmış, taranmış olarak Radyoevi'nin, o "esrarengiz mabet"in yolunu tuttu.

O mabet artık çoktandır 120 kw'la çalışmaktadır. Yayınlar saat 7.28-12.29-17.58'de başlamakta, aralıklı olarak saat 23.00'e dek sürmektedir. Ali, Ankara'nın sesini bütün dünyanın dinlediğine içtenlikle inanmaktadır. İşte nihayet bu ülkeye yararlı olacağı gün gelmiştir. Hem ülkesine, hem annesine, hem kendine. Ah şu sınavı bir kazansa! "Sesimizi bütün dünyaya duyurmak"ta onun da küçücük bir katkısı olsa, ah!.. Biraz da karnı doysa. Ama Ali'de vatan için bir şey yapmak duygusu, doymak özleminden daha güçlü gelişmiştir.

Mabedin azizleri Ali'ye sınavı kazandırdılar. Hatta, *Ulus* gazetesine bir de vesikalık resmini bastırdılar. Altına da "*Köyden çıkma bir Türk evladının radyo sınavlarındaki başarısı*" diye yazdırdılar. Ancak, "Hükümetimize ve büyüklerimize şükran duyma"yı hiç akıl etmemişti Ali. Ama resmin altındaki iki satırlık yazıda muhabir, Ali'nin bu kadirbilmezliğini düzeltmişti işte. İyi. Güzel. Ne yapalım? Şükran gerekliymiş demek? İşe başlanınca bir kutu şekeri bütün çalışanlara tek tek dolaşıp sunmak gibi bir şey. Dündar Öğretmen, bir hafta içinde Ali'nin resmini *Ulus*'ta gördü, başarısını okudu. Çok geçmeden de ona okul piyeslerinden birini gönderecek ve *Temsil Saati*'nde oynatması için "tavassut"unu isteyecektir.

Evraktan orta yaşlı bir kadın, Ali'ye, "İşleriniz, yapılacak, edilecek şeyleriniz varsa yapın. On beş gün müddet. On beş günü geçirmeden gelin. İşe başlayın. Fakat ay başından önce gelin ki, bordroya giresiniz" demişti. Bordro da ne ki? Sevecen bir kadın.

Ali'ye bakarken gözleri sulanıyordu. Memleketi adına gurur duyuyordu herhalde. Belki de, Avni Abisinin bu işteki payını bilmediğinden, Ali'nin başarısını gözünde büyütüyordu. Çok iyi. Ali, bu ara belki bir köyüne gidip gelebilir. Ama ya otobüs yollarda bozulursa? Bozulur da Ali işe başlama gününü kaçırırsa? Gireceği bordronun kapısı kapanırsa ya? Hem dur bakalım. Kılığı kıyafeti düzmeden köye gitmek yok. İşe başlama gününü beklerken asıl başka bir kurt içini kemirip duruyordu Ali'nin. Acaba teknisyen sınavına giren on altı kişiden en başarılı olan gerçekten kendisi miydi? Avni Abisi şeyetmeseydi acaba?.. Bu kurt da içini daha uzunboylu kemirmeye fırsat bulamadı. Ali, Molla Kâtip'e, yerine başka birini bulmalarını haber verip, kendisine oda aramaya başladığı güzel, aydınlık, yanık yaprak kokulu bir günün akşamında Molla, artık kendisine körkütük küs olarak, önüne Aysel'in mektubunu fırlattı. Yine iyi adam. Domuzluk olsun diye, vermeyebilirdi de Ali'ye gelen bir şeyi.

Günlerden cuma. Kimse için değilse de, Ali için en önemli gün. Sınavı kazandığını öğrendiği günden daha önemli bir gün. İşte bunda kime ne söylendi? Mektup kendiliğinden geldi. Ali bu mektubu alsın diye hiçbir yere başvurulmadı. Hiçbir kulağa hiçbir şey fısıldanmadı. Yufka yürekli bir bey ya da duygulu bir küçükhanım Ali'ye acısın da onunla ilgilensin denmedi. Geçende güneş tutulmuş. Hadi bakalım, şimdi de tutulsun! Bu, üstünde bir tavandır diye oturduğu, daha iyisini düşünemediği, her gün boklarını temizleyip Şakir Zümre sobalarını yaktığı otel ne güzelmiş meğer! Ne beyaz, ne iç açıcı, ne mis kokuluymuş!..

Mektup dikkatli bir şekilde, "Kardeşim..."le başlıyor. Yine dikkatli bir şekilde, "Kardeşiniz"le bitiyor. Aysel özenli, sana başka bir gözle baktığımı sanma, demek istiyor. Aferin oğlum. İyi bildin. Nasıl bildin yahu? Yok senin fırça saçlı kafana vurgundu da... Kızcağızın kimselere açamadığı bir derdi var besbelli. Yine de bu derdini açmak için seni seçti ama, ne haber? Bu, onun gönlünde iyi kötü bir yerin olduğunu göstermez mi yani? Son bir yıldır sokakta bile rastlaşmadığımız halde beni unutmamış demek?

Yerimi izimi bildiğine göre, hayatımı izliyor demek? Acaba gazeteyi gördü mü? Resmimi gördü mü? Başarımı beğendi mi? Gurur duydu mu benimle? Bir iş sahibi oluyorsun... Sevinmez mi inek? İnsanın düşmanı olsa sevinir.

Kâh böyle düşüne düşüne, kâh Molla'nın homurdanmalarını dinleye dinleye pazartesi sabahını dar etti. Bir ara yatağının altından şiir defterini çıkardı. Belki Aysel'in de hoşuna gider düşüncesiyle şiirlerden ikisini temiz bir kâğıda özenle yazıp cebine koydu. Aysel, onun neler okumakta olduğunu bilirse belki önemser kendisini... Götürdü de, Avni Abisi pantolonla gömleği geri almadıydı. "İşe giderken ne giyeceksin ulan? Baksana, sınavda giydikleri de ödünçmüş garibin mi dedirteceksin be? Hadi maaşı peşin aldın, üstbaş nerde bulacaksın peşin?" "Hergele Meydanı'nda çook. Dolu eskici var" diyecek olduydu da, Avni Abisi artık bağırı bağırıverdiydi: "Elin giyilmişini giyecek olduktan sonra, mis gibi kardeşimin mis gibi giyilmişinin suyu mu çıktı ulan!"

Şimdi giyinirken Ali keyifli keyifli gülümsüyor. Avni Abisinin kendisine böyle kızışını seviyor. Onun bu öfkelenişleri, bu bağırı bağırıverişleri insanın içini ısıtıyor nedense. Okşanıp sevilip tatlı sözler dinlemekten çok ısıtıyor. Biri tarafından yürekten sevilmenin tadına varıyor Ali.

Çok erken kalkıp işlerini bitirmişti. Giyindikten sonra aşağı indi. Baktı, Molla körkütük küslüğünden caymış, "Nereye gene len?" dedi takkesinin altından. "Bazı kâğıtlar lazımmış da Radyoevi'ne... Perşembeye de işe başlıyorum zaten..." "Eee, biz ne olacağız?" "Birini bulacaksınız, bulana dek kalırım. Elimden geleni yaparım. İşten çıkınca tabii... Şakir Ağama da yazdım. Beni hoş görsün dedim. Hakkını da helal etsin istedim. Bir cevabını alamadım daha..." "Ben aldım... Ben aldım..." diye başını salladı Molla. "Salıver dürzüyü gitsin, köpek!" demiş. "Nankör çıktı baksana... Gözü daha yüksekte olandan zati bana hayır gelmez..." demiş. Bunu öğrendi; içinde bir cızlama, yanma gibi bir şey duydu Ali. Şakir Ağa'nın kendi adına pek fazla sevineceğini

ummamıştı. Fakat böyle diyeceğini de hiç beklemiyordu. Bir teşekkür, bir hayır dua paraynan mı be ağa? Ama bunu Molla'ya söylemedi. Yüreği dolmuştu. Giderayak patlamaktan, hatta ağlamaktan çekindi. Çıktı. Aysel'i bulmaya gitti.

Beklemesi gereken yerde birini, bir kızı üstelik, beklediği belli olmasın diye, yoldan bir gazete aldı. Binde bir dayanamayıp bir gazete alırsa, *Tan* alıyor. Abilerinden öyle duyuyor. Kendisi de bu gazeteyi daha çok seviyor. Yine öyle yaptı. Sokakta bazı beyler görür. Gazeteyi okuyarak yürürler. Bu onlara üstün bir görünüm verir. Hergele'deki bütün insanlardan ayırır onları. Ali de bu güzel gün onuruna aldığı gazeteyi yolda açtı. Bir göz attı:

"İngiltere'de Seçimi İşçiler Kazandı. Churchill İstifa Etti..."

Allah Allah!.. Daha bir hafta önce Mister Çörçil, Potsdam Konferansı'nda Truman ve Stalin'le birlikte Almanya'ya verilecek yeni şekli görüşmüyor muydu? Şair arkadaşları son günler aralarında hep bu konuyu, en çok da İngiltere'deki yeni seçimleri tartışırlardı. Kimi, muhafazakâr İngilizlerin taş çatlasa iktidarı vermeyeceğini; kimi, bu kez işçi lideri Attlee'nin çok güçlü olduğunu söylerdi. "Attlee seçimi kazanacak" derlerdi. "Keşke. Ama görülmüş mü İngiltere tarihinde böyle bir şey hiç?" diye atılırdı biri. Avni abisi öfkelenir, "Görülmemişse görülür oğlum. Ne yapalım... Sen de görürsün hem" derdi.

Ali'nin, gazeteyi açar açmaz karşısına ilk çıkan bu haberle ilgilenişinin nedeni salt bu tartışmalar. Yoksa ne İngilizler hakkında bir fikri var, ne Attlee ne yapmak ister, onu biliyor. İşçi Partisi kazanırsa ne olur, kazanmazsa ne olur? Yeni kabineyi Attlee kuracakmış. İşçi Partisi'nin seçimi kazanması bütün dünyada büyük yankılar yapmış. Neden acaba? Bütün dünyayı İngilizler yönetmiyor ya? Kendisine kızdı yine: Hay benim sınav kazanmalarıma hay! Ulan kafam hiçbir şeye yatmıyor be! Gazeteyi haşır huşur katladı. Kolunun altına sıkıştırdı.

Dil-Tarih'in arkasına doğru bulvardan gitmiyor da, tırmanmış, eski Ankara evlerinin arasından, kamyon, torna sesleri, kantarcılarla yoyocular arasından gidiyor. Yolu doğru tutsa, Radyoevi'nin önünden geçmesi gerekecek. Oradan geçerse, sanki bütün memurlar pencerelere üşüşecekler de, "Bakın, bakın... Yeni alınan elektrik tamircisi geçiyor!.." diyecekler. Hoş, işinin ne olduğunu da tam tamına bilmiyor ya...

Aysel, saat onda, diye yazmış. Gazi Lisesi'nin üstündeki saate baktığında henüz dokuzu on geçiyordu. Erken çıkmış yola. Neyse, ağır ağır yürüyüverir. Yine erkense, bir boy Samanpazarı'nın oraya çıkar. Ya da daha önce Sümer-Sus sinemalarına bir göz atar, vurup sola. Oraya saparsa gecikebilir ama. Sinemaların afişlerinden değil. Oradaki eski ve ucuz kitap sergisinden... Bir kez tam üç saat başından ayrılmamıştı okunmuş eski kitaplar sergisinin. Karınca duaları, sureler ve hıçkırık romanlarıyla *Mandrake*'ler arasından... En iyisi doğruca gider, Hacettepe Parkı'nda oturur biraz. Belki bir boyacıya eski ayakkabılarını da boyatır. Aslında bunu daha önce yapmalıydı. Bir mendil, bir *Tan* gazetesi, iki yaprak esericedit kâğıdı –Allahtan sınava giderken yeni saç tıraşı olmuştu–, ayakkabı bağı... Epey pahalıya malolmuştu bu buluşma Ali'ye. Ayakkabıları boyatmayı bir yana koymalı. Yeni bağcıklar pabuçlarının fırt fırt ayağından çıkmasını önlüyor işte. Hacettepe Parkı'na gitmemeli. Erken olsun daha iyi. Belki Aysel de erken geliverir. Beklemesin. Ben beklerim, hadi neyse. Ama o, köşebaşlarında bekleyemez. Dikkati çeker. Niye kapalı bir yer, bir pastane falan dememiş acaba? Neden olsun inek? Bir pastanede bir kıza keşkül, dondurma ya da gazoz diyelim, bir gazoz bile ısmarlayamayacak denli züğürt olduğunu bildiğinden...

Yokuşun sağ yanında bir avlunun üstüne odaları çepeçevre sıralanmış, biraz da Yahudihane'yi andıran iki üç ev vardı. Ali, "Bir memleket de bunlar" diye düşünerek önlerinden geçiyordu. Avluların kırık dökük tahta kapılarından, duvar üstlerinden dışarıya kavrulmuş soğan ve susamyağı kokusu taşıyordu. Karşıdan yokuş aşağı bir atlı araba geliyordu. İçi eski püskü eşyayla

dolu arabayı çeken at, kendini frenleyemeyip iki ön bacağının üstüne kapaklanıverdi. Arabanın üstünden bir teldolap düşüp, zaten yırtık olan telleri iyice dağıldı. Bir hamur tahtası tıngır mıngır yuvarlandı, ta yokuşun altında, üç beş çocuğun gazoz kapaklarıyla ütmece oynadıkları düzlükte fırıldak gibi döne döne durdu. Çocuklar hamur tahtasının üstüne fırladılar. Arabacı, "Vay başıma!.." diye bir feryat koyverip ata üstüste dört kırbaç şaklattı. Ama at, tozlu yokuşa iyice yayılıp kaldı. Evlerin geniş tahta kapılarından donsuz çocuklarla başları yemenili kadınlar sokağa fırladılar. Arabacı, ağlamaklı bir yüzle durmuş, çevresine bakıyordu. Ali, yürüyüp geçmekle durup yardım etmek arasında bocaladı. Temiz pak da giyinmiş şimdi. Ellerini yıkamış, tırnaklarını kesmiş.

"Aldırma dayı. Boşaltalım arabayı önce, gel..."

Neyse ki arabanın yükü beş dakikada boşaltılabilecek kadar azdı. İki denk, bir lazımlık, bir süpürge, bir leğen, birkaç bakır tencere, bir çamaşır kazanı falan... Avlu kapısından bakan kadınlardan biri, "Uyy, elin eşyasını sokağın ortasına yığıverdiler!" diye bağırdı. Gençler gülüştüler. Ali ile arabacı yükü hafifleyen atı biraz aşağı sürüklediler. Sonunda arabacı, atın karnına iki tekme vurdu. Ali atın başını tuttu. At, salya sümük kalktı. Başını salladı ve paldır küldür aptesini yaptı. Seyirci kadınlardan biri, "Amanın bunun götü torbasızmış!" dedi. Yine gülüşenler oldu. Belediye başkanı bir zamanlar kent içinde dolaşan at ve merkeplerin arkalarına torba bağlanmasını zorunlu kılmıştı da şimdi, aradan zaman geçse de, halk ağzında böyle şakalar edip gülüşmek âdet olmuştur.

Ali, "Artık sen yüklersin dayı. Ben geç kalıyorum" deyip ayrıldı. Ellerini, Hergele Meydanı'ndan aldığı turuncu mendiline sildi. Mendil kirlendi. Aysel'in yanında elleri terleyecek yine. Yüzü terleyecek. Bu mendili ortaya çıkarmak da olmaz ki artık.

Orada beklerken, yıkık bir taş duvarın önünde, ayağını şöyle mi tutsa, böyle mi? Elini şöyle mi koysa, böyle mi? İşte herkes bilir bir kızı ilk kez bir durakta, bir pastanede, bir köşebaşında

falan beklemenin ne olduğunu. Gazete okumaya dalmış gibi de yapılabilir. Kızgın güneşli bir başkent sabahında beklemek... Yüzünü buruşturuyor insan. Acaba duvarın dibine, gölgeye çömelse mi? Hiç olmaz. Ayıp. Öyle, elin kızını beklerken çişe oturmuş gibi...

Başını çevirdi. Ardında, yeni yapılmakta olan uzun beton yapıya baktı. Eski taş mektebin yeri. Şimdi burada Tıp Fakültesi kuruluyormuş. Yanına baktı: Pembe Dil-Tarih... Sırtını güneşe vermiş, dalında erken olgunlaşan bir kışlık Ankara armudu... Daha çok da, Hergele Meydanı'nda satılan boyalı kalıp helvaları andırıyor. O, bu yapılarda hiç okumayacak. Buraların ünlü profesörlerini hiç tanıyamayacak. Aysel tanıyacak. Belli de olmaz ki... Bakarsın yine tıkarlar eve. Başlatırlar koca bekletmeye... Belki Aysel yine dinlemez...

Aysel'i karşıdan bekliyordu ya, o ardından çıkageldi. İyi de oldu. Ta uzaktan bakışa bakışa yanyana gelmek pek güçtür. İnsan ne yapacağını şaşırır. Gülümsesin mi, ciddi mi dursun, el mi sallasın, gelene doğru yürüsün mü?.. Böyle durumların en salak ânı...

Aysel, "Beklettim mi?" diyerek yanında bitivermişti işte. Ali, onun yüzüne bakıp kaldı. İlk karşılaşmada söylemeyi tasarladığı hiçbir söz şimdi aklına gelmiyor. Aysel, sıkıcı sessizliğe izin vermiyor ama: "Ben bir koşu Hacettepe'ye bakıp geldim de Ali... İçeri giremedim tabii... Kapısından. Şöyle uzaktan bakıp geldim. Tenha gibi park. Gelin oraya gidelim isterseniz... Durmayalım burada... Hem sıcak... Hem..." Böyle bir solukta konuşuyor. Tedirginliğini, ilk karşılaşmanın yadırgatıcılığını falan silip süpürmek istiyor. Rahat da görünmek istiyor bir yandan.

Yürümeye başladılar. "Siz daha çok zayıflamışsınız Aysel..." "Bitirmelerden... Belki. Bilmem. Neyse, bitti... Keşke bitmeseydi ya... Daha da zayıflamıştım ama, bir aydır evde otur otur... Sevmiyorum öyle, evde ev işlerini bitirdikten sonra, elim çenemde oturmayı. Pencereden bakmayı. Hiç sevmiyorum. Tezel ağlar bir yandan... Ben anneme küserim bir yandan... Sıcak da... Çenem

kilitleniyor sanki. Bazan üç gün konuşmuyorum annemle. Bunaltıyorum onu da... Onun elinde ne var, değil mi? Neyse, kusura bakmayın. Sizi de rahatsız ettim. Hemen de başınızı şişirmeye başladım işte. Hele oturalım da gölgeli bir yere... Çok kalamayacağım zaten. Saatle çıkıyorum evden. Ne o elinizdeki? *Tan* mı? Bizim eve *Tan* girmez. *Tasvir* girer en çok. Romanı da gizli okuyorum. Okulda da gizli okuyordum ya zaten... Ben bir gün Russo'nun *İtiraflar*'ını okuyordum. Okudunuz mu bilmem... Kışın, mütalaada coğrafya kitabımın altına koymuş okuyordum. Onu da zaten eniştemin kitaplarının içinden almıştım gizlice. Yakalandım okurken... Yaa, coğrafyacı beni yakaladı... Ama ne oldum! 'Seni sevmesem, muallimler meclisine veririm' dedi. 'Ne okuyacağınızı bilmiyorsunuz madem, bize sorun bari' dedi. Onlara sorsak, *Ev ve Kadın* dergisi... Çok çok *İki Çalgıcının Seyahati*... Düşünün artık... 'Hem ders çalışacağına roman okuyorsun. Utanmıyor musun? Görmeyeyim bir daha!' dedi. Kitabı da aldı elimden. Vermedi de. Yalvarttı beni. Ta evine kadar gidip yalvardım. Benim olsa neyse... Vermedi. Kendisi okumamış. Adını duymuş. Terbiyesiz bir kitaptır, diye duymuş. Okuyacakmış da şimdi, ne kadar zehirlendim, terbiyem ne kadar bozuldu, onu anlayacakmış. Neyse aman, bitirdim şurayı... Şimdi de diyorum, keşke bitmeseydi... Yine de biraz gizli, biraz saklı bir şeyler görüyor, okuyordum. *Tek Bir Dünya*'yı bile okudum. Bir şey daha okudum ama, artık onu belki siz bile ayıplarsınız diye söylemeyeceğim. Yani çok da bir şey değil canım... *Topal Karganın Hatıraları* diye bir şey... Hoşlanmadım zaten..."

Yokuşu tırmanıyorlardı. Artık soluğu kesiliverdi. Saçlarının dibi terlemişti. Gözlerinin çevresi yeni ağlamış gibi kırmızı kırmızı olmuştu. Dirseklerinin üstünde biten bir mavi ketenin altından uzun düzgün kolları tutuk tutuk sallanıyordu. Ali biraz şaşkındı. Ama sıkılmıyordu. Aysel'in bu, hani susarsa dünyanın sonu geliverecekmiş, konuşursa bir şey sanki hep ayakta duracakmış gibi aralıksız, nefes nefese anlatışı hoşuna gidiyordu. Sık sık

tuhaf bir duyguya kapılıyordu: Uzanıp hemen Aysel'in tedirgin bileklerinden tutuveresi geliyordu.

Parkın önünde ona, "Girelim mi?" dedi. "Bilmem ki... Acaba girmesek daha iyi olmaz mı? Otururken görürlerse belki herkesin aklına bir şey gelir. Acaba geri dönüp Cebeci'ye doğru yürüsek mi? Hamamönü tarafından gitmeyelim ama... Orada bizim tanıdıklar oturuyor... Bakın, şimdi buraya gelince düşündüm: Oturmamızın daha kötü olacağını düşündüm... Yürürsek, ne olacak, yolda rastlaştığımızı sanırlar... Hem de..."

Birden küt diye sustu. Ama dudakları kımıldıyordu. Sanki konuşmasını sessiz sürdürüyordu. Hızlı hızlı yürüyor. Başını da durmadan sallıyor. Yanında Ali yok artık. Kimse yok. Almış başını gidiyor. Birden küt diye de durdu. Yüzünü Ali'ye çevirdi. Bu kez gözlerini hiç kaçırmadan, hem de iyice açarak dedi ki: "Üstelik çok gururuma dokunuyor böyle böyle hesaplar yapmak. Planlar kurmak... Nasıl anlatsam?.. Kendi gözümde kendime rezil oluyorum. Küçülüyorum kendi gözümde..."

Yeniden yürümeye başladı. Tabii Ali de. "Aldırmayın Aysel... Kimseye aldırmayın siz de... Kötü bir şey yapmıyoruz ki..." Hoş buna Ali de pek inanmıyordu ya.

Aysel'in yüzündeki, gövdesindeki gerginlik gevşedi: "Tabii ya" dedi, güldü. Sol yanağının altı çukurlaştı. "Tabii ya. Suç bende. Her şeyi dert ediniyorum..." Derken sizli bizli konuşmayı bir yana bıraktı: "Düşün bak... İlkokullarda bizleri pekâla birbirlerimizin üstüne ittiler. İlle dans edin, dediler. Atatürk öyle istiyormuş diye... O zaman bizim ne kadar zorumuza gitti, ne kadar utandık değil mi? Şimdi de şuna bak. Bir arkadaşına bir derdini söylemek için bin türlü dalavere. Bir roman bile okutmazlar insana. Sanki Atatürk, Jan Jak Russo'yu okutmayın mı dedi? Okulda danslı müsamere yaptığınız arkadaşlarınızı yolda tanımamazlığa mı gelin dedi sanki? Büyüdükçe uzak, daha uzak mı durun dedi birbirinizden?" Ali, "Bence tam tersi" dedi. "Bana kalırsa Atamız kaçgöç olmasın... Eşitlik olsun istedi... Kız erkek elele... Bence...

Benim kanaatim bu. Bana sorarsan..." Hay Allah! Şair arkadaşlarının, abilerinin yanında pek güzel konuşkan, derdini açıklayabilen biri olmuştu; şimdi kekeleyip duruyor. Ne düşündüğünü anlatabilmenin güçlüğünü çekiyor. Bir yandan da Aysel'in kendisini neden aradığını merak edip duruyor tabii. Kafasında hep bu. Cebindeki şiirler de var. Acaba şimdi mi verse, ayrılırken mi? Öyle pat diye de verilmez ki. Yeri gelmeli, sözü düşmeli. "İş buldum ben!" Aysel pek ilgilenmedi. "İyi" dedi sadece. Sonra toparlandı: "Affedersin yani. Kendimi düşündüm hep. Seni hiç sormadım. Artık o otel işinde çalışmayacak mısın?" Ne ince kız! Otel hizmetkârlığı demiyor. Benim gururumu düşünüyor bak. Ne iyi kız... "Radyoevi'nde bir iş. Sınavla..." "Ne güzel! Çok sevindim inan. Sen şimdi hep Mesut Cemil'leri, Tahsin Temren'leri, Ayşe Abla'ları, sonra Saime Arcıman'ı, Kadriye Tuna'yı falan, hepsini görürsün değil mi? Arkadaş bile olursun onlarla değil mi?" Sesinde gizli bir kıskançlık çınlıyor. Ali utanıyor. Avni Abisinin Doryan Grey'ini bir suç gibi gizliyor. Bunu kendi içinden itmeye, sürüp çıkarıp unutmaya çalışıyor. "Bilmem ki... Bakalım... Kendimi sevdirebilirsem, bakalım..." Ali'nin içini bir bunaltı kaplamıştı. Neden acaba Aysel beklediği kadar sevinmedi bu işe?

"Köye dönmeyeceksin öyleyse?"

Aysel de Ertürk gibi köye dönmesini mi istiyor yoksa onun? "İstiyordum ama, şimdi..." "Ben, döneceksin diye duymuştum. Hiç değil birkaç günlüğüne de gidip gelmeyecek misin şu sıralar?" "İstiyordum ama... Vakit yok ki... İki üç gün sonra başlıyorum..." Aysel'in canlılığı yitmişti. Kızgın güneş mi onu böyle bitkinleştirdi acaba? "Bir şey mi oldu, Aysel?" "Hayır. Ne olsun? Bir şey yok."

Bir süre yine sessiz yürüdüler. Sonra Aysel yine soluksuz başladı: "Dönelim. Cebeci'ye falan da gitmeyelim. Ne diye saklanacakmışım? Ne diye kıyı bucak dolaşacakmışım yollarda? Yengeçler gibi yan yan, niye? Doğru bulvara çıkalım. Güven Parkı'nın orta yerine de oturalım. Oturacağım işte. Görürler...

Eylülde on yedimi bitiriyorum. Kimse bir şey yapamaz. Döverler, söverler. Söz ederler. Ölüm değil ya bütün bunlar. Canımızı da alacak değiller ya? Basıp yürüyeceğim bulvarın ortasında seninle. Havuzun başında da en gözönü yere oturacağım. Çekinecek bir şeyim yok benim. En, en gözönüne oturacağım!.." Ali gülüyordu. İçindeki sıkıntı biraz çözülür gibi olmuştu. "Gel. Oturacağım bak. Görürsün... Rahatça... Gölgelik, serin bir kanepenin üstünde rahatça oturacağım. Sırtımı yaslayıp, bacaklarımı güneşe uzatacağım. O tüccar herifle de evlenmeyeceğim işte!"

Ali nihayet anladı Aysel'in derdini. Ardından hemen onun kendisini neden aradığını da: "Ben diyordum ki hazır Ali köye gidiyor madem, nasıl olsa ilçeden de geçer... O adama bir mektup yazmıştım. Ertürk'ün abisi işte. Ona. Koskoca adam. Yazdım mektubunu. Elden seninle gönderirim diyordum. Gizlice cebine koyuversen de olurdu pekâla... Peşimi bıraksın. Ben daha okuyacağım. Hiç umutlanmasın. Nah işte mektup!"

Mavi, ucuz ketenden, Yenişehirli kızlara göre etek boyu biraz ihtiyatlı tutulmuş entarisinin cebinden mektubu çıkardı. Bir kâğıda sarılı ayrıca. Sarı bir okul defteri yaprağına. "Bizim oraların adamlarını bilirim. Kendilerine gizlice, üstelik bir oğlanla mektup gönderen bir kızı zaten istemezler. Bu adam da şıp diye cayardı, ne güzel." Babasına yazılan mektup eline geçmiş. İşte o zaman aklı başından gitmiş Aysel'in. "Beni kimse istemesin, kimse beğenmesin diye ne kadar eskim varsa onları giyiyorum. İnadına giymiyorum yeni ketenimi işte. Yazık, annem özeniyor. Bir jorjet dikti. Giymedim. Neyse, Bursa'da giyersin, deyip duruyor. Bursa'ya giderim. Niye gitmeyeyim? Ankara dışında hiçbir yer görmedim daha. Ben Bursa'ya gideceğim ya, o jorjeti de giymeyeceğim... Hem gitmesem zorla götürürler zaten. Burada yalnız koymazlar evde. Gideceğim. Gidip, Behire'ye inat, Nazım Hikmet'i bir göreceğim. Konuşacağım onunla hem. Niye hapsediyorlar? Ne yapmış ki? Anlatır herhalde, değil mi? Anlatmaz mı?"

Caddenin orta yerinde yine durdu. Ali, onun Nazım Hikmet'le ilgilendiğini hiç bilmiyordu. Nereden bilsin? Böyle ortak bir yanları oluşundan ötürü coştu, sevindi. Cebinden hemen o iki şiiri çıkardı: "Bunları senin için çekmiştim kâğıda ben de. Al." Aysel iki yaprak kâğıda bir göz attı: "Ne güzel yazmışsın. Özenmişsin de... A, ama bunlar bende var! Çaldım bir yerden. Olsun olsun... Yine de teşekkür ederim. Senden bir hatıra kalır Ali. Çok sağ ol. Hiç arkadaşım yok benim. Hem kızlardan ne öğreneceğim? Yemek tarifi, kek tarifi, modellerden patron çıkarma ve hangi oğlan kime bakıyor... Kim kime iç çekiyor... Bunlar... Bir Behire vardı. Şımarık değildi. Yoksuldu da. Ben de severdim onu. Okula götürdüğüm bütün zeytinlerimi onunla ortak yerdim. Eskiden, çocukken daha. O da böyle çıktı işte. Sen hiç Nazım Hikmet'i gördün mü sahi?" "Görmedim. Ama bir arkadaşım var. O görmüş..." "Nasılmış, nasılmış?.. Yani, öyle senin benim gibi bir insan mıymış?" "Eee tabii. Ama bir saçları varmış, çok gürmüş. Sonra sarıymış.... Şiirlerini de çok güzel okurmuş kendi..." "Uyku uyur muymuş mesela?" Ali güldü. "Niye uyumasın? Herhalde uyuyordur." "Yeri rahat mıdır peki?" "Cezaevi bu. Rahat olur mu? Bacakları ağrıyormuş galiba..."

Yine yürüdüler. Aysel şiirleri cebine koydu. Ama o mektup hâlâ elinde: "Şimdi bu ne olacak?"

Çok üzülüyorum Aysel. Kahroluyorum. Kırk yılda bir bana işin düştü. Beni aradın. Bense... Tabii seninle konuştuğuma çok seviniyorum. O Remzi'ye varmak istemeyişine de... Ama senin için bir şey yapamıyorum. Seni sevindiremiyorum. Bana olan güvenini boşa çıkarıyorum...

"Bak istersen gidip postaya atalım, ha?" Cebini karıştırdı. Pula yetecek kadar parası olduğunu göstermek istedi. "Ben postayı düşündüm, ama aklıma bin türlü şey geldi. Bakarsın olmayacak birinin eline geçer. Bizim orada posta memuru herkesin mektuplarını bile açıp okuyordur belki..." "Yok canım artık. Olur mu öyle? Haberleşme hürriyetimiz ne olur o zaman?"

Düşündü: Bu hürriyet var tabii de, işte baksana yine de her insan her insana rahatça mektup gönderemiyor. Bu sıkıntı Aysel'i iyice şaşırtmış. Peki şaşırtmasa ne yapabilir? Ali ona ne akıl vereceğini bilmiyor. Kendisi gitseydi bile rahatça götürebilir miydi Remzi'ye Aysel'in mektubunu? Derken aklına bir fikir geldi: "Ertürk bana bir mektup yollamış, Aysel. Beni kendimden utandırmaya kalkışmış. Sanki bugüne kadar bir arayıp sordu da... Cevap bile vermeyecektim Ertürk'e. Ama istersen ona yazarım. Aysel, abisi istemiyor derim..." "Sakın. Olmaz öyle! Seninle aramızda bir şey var sanırlar. Kendin gitseydin başka. Bakarlar, görürler, seninle aramızda bir şey olamayacağını anlarlardı o zaman... Şey... Onu demek istemedim yani... Seni küçük gördüğümü sanacaksın şimdi de... Aklına öyle bir şey gelmesin bak, küserim. İyi anlatamadım ben. Artık bugün kusuruma bakma olur mu Ali? Böyle şaşırdım kaldım da işte... Ne yapayım artık, baktım gördüm, adam kalkmış Bursa'ya gelmiş... Babam da verimkâr... Yüzüne karşı, ben sizi istemiyorum efendim, derim. Olur biter. Bunu diyemezsem eğer, annemin babamın görmeyeceği zamanlarda hoşuna gitmeyecek bir şeyler yaparım. Mesela, bir oğlanla konuşurken yakalatıveririm kendimi. O da cayar."

Ali iyiden iyiye kırılıyor. Bu kez kırıldığını da belli ediyor: "Benimle böyle ortalarda yürümen de ondan olmasın Aysel?" "Hii! Ölümü öp! Aklımda böyle bir şey olsa, söylerdim ben. Sana her şeyimi söylemedim mi zaten? Bunu da söylerdim? Baştan, bak Ali, böyle böyle yapacağız, derdim. Çok üzüldüm şimdi. Böyle düşünmeni hiç istemezdim. Hep böyle oluyor zaten... Hep bir şeyler birbirimizle arkadaş olmaktan alıkoyuyor bizi. Çok üzüldüm şimdi... Kolum kanadım iyice kırılıverdi işte..."

Aysel öyle içtendi ki, Ali söylediğine pişman oldu. Neden sanki her şeyin altında bir sinsi düşünce yatıyor? Neden sanki her şey daha başlamadan bozuluyor? Nasıl inandırabilir ki Aysel'i kendine yeniden? "Ben şaka ettim sadece... Takıldım öyle... Gülelim diye..." Birbirlerine bakıp zorla gülümsediler. Daraltılmış, tutuklu

gülümsemeler... Bu çocuklar ta yürekten patlayan bir gülüşü hiç tanımıyorlar.

Konuşacak hiçbir şey kalmamıştı sanki. Suskunluk uzadı. Böyle hiç konuşmamak Aysel'in konuşurken kovaladığı her tür baskıyı, basıncı yeniden üstüne yığıyordu. Sağını solunu kolaçan etmeye başlıyordu. Tedirginleşiyor, uzaklaşıyor, yok oluyordu. Ali de, gövdesi hiçbir yere tutunmuyormuş, boşlukta sallanıyormuş duygusu içindeydi. Kayıyor. O boşlukta durmadan kayıyor. Bir yere tutunmalı. "Bak Aysel, sen istemezsen olmaz o iş. Korkma. Sen korkacağına, onlar korksun."

Aysel de önüne sallandırılan kemente asıldı: "Doğru ya. Ben korkacağıma onlar korksun. Babam korksun. Evden kaçarım diye korkarlar. Konu komşuya utanmaktan korkarlar. Onlar korksun tabii... Bak gördün mü? İçimi rahatlattın işte. Olsun. Mektubu da vermeyiveririz." İsmet Paşa Caddesi'nin köşesindeki bir evin çitinden bir yaprak kopardı. Yaprağı parmaklarının arasında iyice ezdi: "Görüyor musun, bir şeyde yüreklenirken bir şeyde yüreksizleşiveriyor insan. Havuzun başında seninle rahatça otururum dedim ya hani? Oturamayacağım galiba. Cesaretim bir şeye yetiyor hep. Her şeye birden yetmiyor. Neden acaba?"

Amerika Birleşik Devletleri, Japonya'dan kayıtsız şartsız teslim olmasını istemiştir. Teslim olmazlarsa iki gün içinde on beş Japon kentinin yok edileceği bildirilmiştir. İki gün sonra da Başkan Truman, ilk atom bombasını açıklamıştır: "Patlama gücü yirmi bin ton dinamite eşit olan bu bomba, ilk olarak bugün, tam on altı saat önce, bir uçağımız tarafından Hiroşima üstüne atılmıştır."

Hiroşima 244 bin nüfusludur. 244 bin kişiden 150 bini o ânda ölmüştür. Patlamadan doğan sarsıntı 450 km. uzaklıktan duyulabilmiştir. Rusya, Japonya'ya savaş açmıştır.

Ertesi gün İkinci Amerikan atom bombası 250 bin nüfuslu Japon hava üssü Nagasaki'de patlatılmıştır. Yirmi dört saate varmadan da Japonlar teslim olmuşlardır. Dünya Savaşı son bulmuştur. Mikado'nun sarayı önünde harakiri yapan halkın sayısı çok artmıştır.

Fransa'da Pétain ölüm cezasına çarptırılmış, bu ceza ağır hapse çevrilmiştir. Yurdumuzda, "Petain mi daha vatan haini, Nazım Hikmet mi daha vatan haini?" diye yeni bir tartışma alanı açılmıştır. Okuryazarlar bu sefer de böyle iki kampa ayrılmışlardır. Ankara'da bir "baş müdür", haksız yere tekaüde sevkedildiği iddiasıyla bir bakan hakkında dava açmıştır.

Bu arada *münhal* altı milletvekilliği için seçimler sonuçlanalı iki ay olmuş, seçimler sırası satışı serbest bırakılan pamuklular da hiçbir tüccarı iflasa sürüklememiştir. Bursa ipekli piyasasında küçük taşra esnafı yeni bir hareket sağlamaktadır.

Bursa'nın Hüsnügüzel Kaplıcaları'nda çığırtkan, her sabah gün doğmadan avluya çıkmakta, yüzünü yanyana odaların sıralandığı çirkin beton yapıya döndürmekte ve "Baylara banyoo!" diye bağırmaktadır. Uykulu odalarda bir kıpırdanma başlamakta, hamam havluları odaların önündeki iplerden çekilip alınmakta, az sonra da sabahın sessizliği nalın tıkırtılarıyla bozulmaktadır.

Tezel uyanmakta, gaz sancısı tutmakta, çığırtkan yeniden avluda görünüp de, "Bayanlara banyoooo!" diye sesleninceye dek ağlamaktadır.

Akşamüstleri Salim Efendi kaplıcanın bahçesindeki fıskiyeli havuza bir karpuz atmakta, karpuz soğuyup yemek vakti olana dek, katlanıp açılan demir iskemlelerde ailesiyle birlikte taze ceviz soyup yemektedir. Fitnat Hanım çekinerek bir bardak çay istemekte, çaydan bir nebze teneke çay kaşığına alıp üflemekte, kaşığı Tezel'in ağzına sokmakta, çocuk bunu hemen dışarı çıkarmakta ve kanaviçeden kelebek işlemeli önlüğünü kirletmektedir.

Çakıllar üstünde durmadan sallanan madeni bir eski masanın üstü her bardak ve şişe altı izleriyle kirli durmakta, taze ceviz kabukları lekelerin üstünde uçuşmaktadır.

Aşağıdan, ovadan, incecik, uzak bir tren, dumanını savurarak, tiz düdüğünü öttürerek geçmektedir. Kaplıca müşterilerinden hemen hepsi trenin geçişine olağanüstü bir şeye bakar gibi bakmaktadırlar. Çocuklar bahçenin ovaya bakan taş duvarı önünde mevzilenmekte, o ince, uzak; yeşillikler arasından bir solucan kadar görünen ve bir solucan gibi kıvrıla kıvrıla giden treni el kol çırparak selamlamaktadırlar. Neden sonra Fitnat Hanım, Tezel'i Aysel'in kucağına vermekte ve patlıcan kızartmak için odalarının önündeki maltızın başına gitmektedir.

İlhan, fakülte arkadaşlarıyla Kızılcahamam'a çadır kurmuştur. Düşen iki Rus uçağının esrarını çözecekler. Hiroşima'da patlayan bombadan bu yüzden haberi olmadı. Aysel, kaplıcalardaki emekli bir subaydan bombanın sadece dokuz Türk askerine bedel olduğunu öğrendi.

Emin Efendi'nin büyük oğlu, Aysel'i görmeye gelmedi. Onun yerine küçük oğlu Ertürk gelip Salim Efendi'ye bir pusula verdi: "Kerimenizin köylüklerimizden Ali oğlanla gizli münasebet kurmuş olduğu öğrenilmiş bulunduğundan..."

Salim Efendi'nin Hüsnügüzel'de tuttuğu dört kişilik odadan o akşam yükselen iniltiler nerdeyse Hiroşima'daki iniltileri, ağlaşmaları geçti. Kocasının zoruyla Fitnat Hanım, kızını çok sıkıştırdı. Hiçbir şey öğrenemedi. Hamamda gövdesini inceden inceye gözden geçirdi. El değip değmediğini keşfe çalıştı. Bu kız başına gelen felaketin hiç mi farkında değildi? Babasından şu yaşında onca dayak yedi de, bir ağlamadı. Sanki üstüne geçici bir şey çullanmıştı; sıyrılıp gideceği zamanı bekliyordu. Yalan, demiyordu; yapmadım, demiyordu; tövbe, demiyordu ve evet, hatta ağlamıyordu. Kızının yerine Fitnat Hanım bol bol ağladı. Kendine öğretildiği ve kendine de yapıldığı biçimde kızına duyduğu sevgiyi içine gömdü. "Kırk yılda bir, bir gezme. O da burnumdan

geldi. Kaplıcaya rezil olduk. Kızımın adı çıktı!.." deyip deyip ağlıyordu. Artık kimbilir başka daha nelere ağlıyordu! Adlandıramadığı ince, derin sızılar...

Hemen geri dönmek gerekiyordu.

Salim Efendi'nin işlerini acele bitirmek üzere sabahtan Bursa'ya indiği gün, Aysel kaplıcadan kaçtı. Annesi onu, utancından sessiz, bir ağacın altında falan oturuyor sandı. Bunca korkutulmanın ardından hamam avlusunun dışına çıkabileceği hiç aklına gelmedi. Oysa Aysel, artık kaybedecek hiçbir şeyi olmadığını anlamıştı. Büyüklere bakılırsa kaybedilecek her şeyini kaybetmişti. Kaybedecek hiçbir şeyi kalmadığını anlayınca yüreklendi. Sora soruştura Bursa Cezaevi'ni buldu. Dosdoğru müdüre çıktı. Müdür, Aysel'in isteğini öğrenince dik dik baktı, "Nesi olursun?" dedi. Ama sorusunun karşılığını kendisi biliyordu. Aysel bilmiyordu. Başını eğip sustu. Müdür de bağırdı: "Geyiğe döndüm burada ben de! Naklimi isteyeceğim artık, öff!.." Tabii Aysel'i, "elleri öyle büyük işler için hazırlanmış" olan şairle görüştürmedi. Aysel, müdürün bunu bildiğini de sandı. Aldandı. Müdür birini çağırdı, "Çıkarın bunu buradan!" diye buyurdu.

Aysel'in içinde büyüttüğü ilk aşkı: Yüzünü görmediği, ama "bahçesinde ebruli hanımeli açan bir ev"deki minnacık kadını artık hiç sevemeyecek kadar "büyük işler için hazırlanmış" birine ait bir yığın sarı saç... O "mavi gözlü dev"...

Salim Efendi'nin Bursa dönüşü kararı: "Bu kız artık evde kaldı. Gitsin meret, okusun bari de bir iş sahibi olsun..."

Marlene Dietrich 1931'den buyana ilk kez Berlin'e gitmiş, Amerikan işgal kıtalarına şarkı söylüyor.

Fuat Köprülü ve Adnan Menderes partiden çıkarılmış: Milli Şef de TBMM'de ikinci bir parti kurulması gereği üstüne ilk söylevini vermiştir.

Milli Şef'in son söylevi özetlenmiştir: "Birleşmiş Milletler'in bir üyesi olan Türkiye de artık çok partili demokrasiyi benimsemelidir."

Atatürk'ün öldüğü yıl ilkokulu bitirenler artık yaşça yeterince büyüktüler. Ama az ya da tek partili bir demokrasinin ne demeye geleceğini bilemeyecek ölçüde de çocuk kalmışlardı. Büyüklerin yaptığı ve yapacağı her şey iyi. Artık yalnız bu iyi olan her şeye katılmak gerekiyordu. Bunun için büyünüyordu.

XI

Saat 08.44

Yüreğimi delen bir düşle uyanıyorum.

Sıkılma, boğulma, utanma, korku her yanımı sarmış. Gövdem bunlarla tutulmuş. Bir ân kim olduğumu, nerede olduğumu, ne yapmam gerektiğini bilemiyorum. Gözlerimi her köşe bucakta, pörsümüş leylak dalına değin her şey üstünde teker teker gezdirerek ölmeye yattığım odayı yeniden tanımam gerekiyor. Ardından, bu oda içinde hâlâ var olduğumu anlamam geliyor.

Koltuktayım. Gözlerime değen yerlerime göre çıplağım. Son olarak giyinmeyi düşünmüştüm oysa. Salt bir şey yapmış olmak için, geciken ölüme karşı kendimi oyalayabilmek için giyinmek istemiştim. Demek bunu yapamadan koltukta uyumuşum. Sızmışım.

Hiç uyanmamam gerekirdi artık. Ne umutsuz bir durum! Her şeye yeniden başlatacak, bu yorucu, hiçbir gereği olmayan bekleyişi sürdürtecek bir düşle uyanıyorum. Hâlâ da düşümdeki benle ve düşümdeki durumla buradaki ben ve buradaki durum arasında bir çizgideyim. Çıldırtıcı bir çizgi... Ne oyum, ne bu. Nerdeyse insanüstü bir çabayla yeniden koyu yeşil perdeli, alçak yuvarlak

masalı, kareleri renk renk bir battaniyenin üstünde karman çorman durduğu bir yatağı olan, yatağın başucunda da bir telefonuyla tahta oturaklı bir gece lambası bulunan yarı aydınlık bir odanın malı oluyorum: Bacaklarımdan birini altıma almışım. Bir elim boynumda. Kollarımdan öteki, boz renkli kumaşla kaplı koltuğun yanından sarkmış. Bu elim nerdeyse yerde duruyor. Durumumu değiştirmeye istekliyim. Ama gücüm yok. Daha doğrusu gücüm olup olmadığını tartmaya isteğim...

Doçentlikten profesörlüğe geçme sınavındaymışım. Profesörlük tezimi sunacakmışım sözde. Türkiye'nin nasıl kalkınıp kurtulacağı üstüne en kesin formülü bulmuşum. Mumya müzesi gibi bir yerdeyim. Bir ulu kapının önünde Viktorya Hanedanı'nın iki muhafızı duruyor. Hiç kımıldamıyorlar. Kendime büyük bir güvenle bu ulu kapıdan geçiyorum. Muhafızların beni durdurmayacaklarını, çünkü onların birer mumya olduklarını biliyormuşum. Kapıdan geçince kendimi dar, uzun bir salonda buluyorum. Tam karşımda ince uzun bir masa, bu salonu bir haç gibi kesiyor. Masanın ardında harmanilere sarınmış yeşil yüzlü bir dizi yaşlı adam. Onlar da kımıltısız duruyorlar. Fakat ben tezimi savunur savunmaz onların mumyalaşmışlıklarından çıkacaklarına kesin inanıyormuşum. Tezimi duyar duymaz harmanilerinin içinde birden canlanacaklar, yeşil yüzleri pembeleşip beyazlaşacak ve "Yaşa!.. Yaşa!.." diye bağıracaklar... Atatürk beni alnımdan öpecek, diyorum kendi kendime. Sağ elinin işaretparmağını ileri doğru uzatarak, "Ordular! İlk hedefiniz Akdeniz'dir, ileri!" der gibi, "Türk milleti! Hedefiniz bu bayanın gösterdiği yoldur, ileri!" diyecek... Masanın ardında yanyana duran harmanili, yeşil yüzlü ve ellerinde göğüslerine bastırdıkları kalın, yabancı ciltli birer kitap bulunan profesörlerin tam ortasında nedense Atatürk de varmış işte. Sağ yanında altı yeşil yüzlü profesör, sol yanında yine altı yeşil yüzlü profesör. Atatürk'ün yüzü yeşil değil ama. Kanarya sarısı. Üstünde de traktör kullandığı zaman giydiği geniş yakalı beyaz –ya da açık renk– kostümü var. Başında geniş kenarlı bir şapka.

Ortada traktör falan yok. Fakat Ata'nın başı üstünde, o resimdeki traktörün üstünde görünen tente, gölgelik gibi bir şey. Tentenin kıyısından bir yüz görünüyor. Başındaki subay şapkasına benzeyen bir şapkanın siperliğine tayyareci gözlüklerini takmış olan bir yüz. Tentenin kıyısından görünen bu başın gövdesi yokmuş. Atatürk'ün sol elinde bir deri eldiven. Sağ elinden çıkardığı bu tekini eldivenli sol elinde tutuyor. İki muhafızın ortasından geçip de bu dar, uzun salona girerken şimdiki yaşımdaydım. Fakat Atatürk'le yaşlı profesörlerin önünde dururken bir de bakıyorum on yaşındayım. Ayaklarımda yılan derisi ökçeli iskarpinler... Eyvah, öğretmenlerim şimdi beni süs düşkünü bir kız sanacaklar, diye telaşlanıyorum. İskarpinlerin teki o sıra bir kuyuya düşüyor. Kuyuya ip sallandırıp alayım derken bir de bakıyorum, ayağımda. Ama bu sefer de ökçesi yok. Ata'nın ve on iki yeşil yüzlü profesörün karşısında bir süre oraya buraya koşmaya çalışırken topallıyorum. Topallaya topallaya bir şey arıyorum. Yazılı tezimi arıyormuşum galiba. Koşmam, acele etmem gerekiyormuş. Karşımdakiler sabırsızlanıyorlarmış. Ama ben hep topallıyorum. Bir türlü çabuk olamıyorum. Çok sıkılıyorum. Yılan derisi iskarpinlerden kurtulmak istiyorum. Kurtulamıyorum. Topallamaktan da bir türlü tezimi bulamıyorum. Üstelik artık her yeri aradığımı sanırken bir de bakıyorum henüz hiçbir yeri arayamamışım... Sonunda, "Hah, buldum işte!" diyorum ve bir çuval bulgurun içinden bir plak çıkarıyorum. Plak, Edith Piaf'ın *Non, rien de rien*'iymiş. Fakat kapağında bir jandarma resmi var. Plağı uzun masanın üstüne koyuyorum. O masa bir pikapmış sözde. Ben pikaptan Edith Piaf'ın sesinin yükselmesini beklerken, "Odeon rekor!" diye Hafiz Burhan'ın sesine benzer bir ses duyuyorum. Ardından, "Tanrı uludur!.. Tanrı uludur!.." diye ezan okunuyor. Çırpınıyorum. Boynumdaki tilki kürkünün başı o sırada canlanıyor. Tilkinin ağzı habire çenemi ısırıyor. Konuşamıyorum. Tilkinin ağzı derdimi anlatmama engel oluyor. Tilkinin ağzını çenemden kovuyorum kovuyorum gitmiyor... Kovuyorum kovuyorum gitmiyor... Ben böyle kırık ökçe, plak ve tilkinin başıyla uğraşırken Atatürk bir-

den kımıldıyor. Sol elinde tuttuğu deri eldivenini yüzüme doğru sallıyor. Ürkerek başımı kaçırıyorum. Ata, sönmekte olan bir ateşi yelpazeler gibi durmadan yüzümü eldiveniyle yelpazeliyor. Fırtınaya tutulmuşum sanki. Bir türlü gözlerimi tam açamıyorum. Açıp kapıyorum, açıp kapıyorum. Bu nedenle Ata'nın yüzünü güçlükle görebiliyorum. Yüzü sanki bir ocağın küllerini üfler gibi. Bir yandan üflüyor, bir yandan, "Hani tezin? Göster bakalım tezini!" diyor. Çok zorluyor beni. Paralanıyorum, yoruluyorum, tükeniyorum, tilkinin başını kovuyorum; Türkiye'yi kalkındırıp kurtaracak olan kesin formülü bir türlü bulup çıkaramıyorum. Sözde o formül küçücük bir kâğıtta yazılıymış ve bu kâğıdı da önlüğümün cebine koymuşum. Bir elimle tilkinin başını tutup, öteki elimle okul önlüğümün ceplerini karıştırıyorum. Elim cebime daldıkça dalıyor. Cebimin dibini bir türlü bulamıyorum. Atatürk ise durmadan, "Hani tezin? Hani tezin?" diye beni yelpazeleyip yüzüme yüzüme üflüyor. "Nerde tezin? Göster tezini? Hani tezin? Hani tezin?" Sağ yanındaki yeşil gözlü altı profesörle sol yanındaki yeşil yüzlü altı profesörün ellerindeki ağır, kocaman ciltler meğer kitap değilmiş. Birer yemek tabağıymış. Çatal bıçakları da var. Masanın çevresinde oturuyorlar bu kez. Çatal bıçaklarıyla tempo tutuyorlar: "Getir tezini, getir teziniii!.. Getir tezini, getir teziniii!.." Önlerine telaşla bir tencere dolma koyduğumun ayırdında değilmişim. Birden anlıyorum ki tezim değil, dolma tenceresi bu. Çok utanıyorum. Hele Atatürk'ten çok utanıyorum. O'na asıl tezimin bu olmadığını söylemek istiyorum. Ama Atatürk'ü göremiyorum. Atatürk olduğunu sandığım kişi, bir de bakıyorum bir avcı. Boynumdaki tilkiyi vurmaya çalışıyor. Bir av tüfeğini üstüme doğru çevirmiş, nişan alıyor. "Canlı tilki değil o. Müsamere kürkü, müsamere kürkü..." demek istiyorsam da sesim çıkmıyor. Tayyareci gözlükleri olan o avcı, üstüme üstüme nişan alıyor hep. Ay vuruldum, vurulacağım derken...

İşte böyle: Bir elim boynumu korurken sıçrıyorum. Uyanıyorum. O, hâlâ ne bu düşte, henüz ne de bu odada olamamanın çıldırtıcı çizgisinden ağıp, tümüyle bu odanın malı olana dek aynı

güven, gurur, korku, telaş, şaşkınlık, utanç ve dehşet duygularını yeniden yeniden yaşıyorum. Midemde, bir tencere etli biber dolması yemişim gibi bir ağırlık. Boynumu koruyan elimin altındaki damar zonk zonk atıyor. Düşteki, bir damarı koruma içgüdüsü, bir av tüfeğiyle vurulup ölme korkusu, içinde bulunduğum durumu hiç açıklamıyor. Tam karşıtı; onu büsbütün karmaşık kılıyor. Acaba tam artık bitmek, sönmek üzereydim de içgüdüsel bir direnmeyle ölüme baş mı kaldırdım? Önledim mi ölümü? Bir ân için de olsa, atlatılmış bir şey mi bu?

Hiçbir şeyden ölemesem, artık nerdeyse bir sönüşün ucuna gelip gelip dirilmekten, dirilip dirilip sönmekten, sonra yine dirilmekten, sonra yine sönmeye başlamaktan ve bu kez de bunu önlemekten; işte bu gidip gidip gelişlerin yorgunluğundan öleceğim.

Son günler sık sık böyle uzun, karışık, yorucu düşler görüyordum. Uykularım uyanıklıkla karışık. Sanki bir gözümle uyuyor, öteki gözümle uyanık yatıyordum. Bir kulağım sağır, öteki kulağım gecelerin bütün seslerine açık. En hassas bir alıcı gibi açık hem de. Düşünüyorum da, uykularımın uyanık oluşu yeni değil. Hayır. Kendimi bildim bileli bir nöbetçi gibi uyuyorum. Sanki uyuyakalmam ayıpmış gibi. Bir görevi kötü yapıyormuşum, kaytarıyormuşum gibi... Doğru ya, yeni değil bu bende. Ama yorucu düşlerle boğuşuşum... Bu yeni işte. Öğrencilerimin karşımda sabırsız, tedirgin, kımıltılı duruşlarına bakınca da bazan düşle gerçeği karıştırıyorum. Onların hem ta yanında, içinde; hem çok uzağında, dışında oluyorum. Ömer'i de sanki on beş yıldır hiç görmediğim denli çok ve uzun gördüm son günler. Kısa buluşmalarda. Gece uykularında. Oysa ne kadar az birlikte olduk bu son aylar!.. İkimiz de çok çalışıyorduk. Artık her şey bizim, bizlerin yılmadan yorulmamıza kalmıştı... Her şeyin başı ve sonu belli görünüyordu artık. Belki yine de öyledir. Bilmiyorum. Bu, en sonunda bir anlam yükleyebildiğimiz yorulmalardan birden cayıp, niye bu odada ölmeye yattığımı bile hâlâ çözemiyorum. İsteme-

den, bir gereği ve bir yararı olmadığını bile bile bunu çözmeye çalıştım oysa. Hayır. Çalışmadım. Beynim bir türlü sönmek bilmedi, ondan... Yine de işte hâlâ aynı noktadayım ve sadece bir düşle uyanıyorum. Acaba gerçekten hep aynı noktada mıyım? Burdayım. Bir düşle uyanıyorum. Aşağılardan bir otomobil kornasının uzun ve nağmeli çalışını dinliyorum. Kornayı öttürenin, bu sinir bozucu sesi ta buraya kadar nasıl ulaştırabildiği ise ayrı bir soru.

Zamanın ucunu iyice yitirdim. Bir Engin sorunum vardı galiba. Ama şimdi kendimi onca zorluyorum, çocuğun yüzünü, yüz çizgilerini, saçının rengini bile gözümün önüne getiremiyorum. Engin'in yüzüdür diye gözümün önüne gelen, sanki bildiğim bütün yüzlerin bir karışımı. Engin sanki bildiğim ve yaşadığım her şey. Bir sabaha doğru nerdeyse bütün başkenti yürüyüp de mezar taşçılarının orada gördüğüm bir mezar taşı, mezar taşının üstündeki "Timur Yurdaer: 1943-1968" yazısı da Engin sanki. Sanki bir gece Çankaya tepesinden aşağı, geleceğe doğru güleç güleç bakarak inerken ikimiz... Sahi, ne zaman olmuştu bu? Geçen ay. Mart. Bir yığın kar yağdı. Yerleri buz tuttu. Selma, bir sabah İstanbul'dan çıkageldi. Bizde yattı. Başkente –Anadolumuza– bir eğitim şûrasının hazırlıkları için çağrılı gelmişti. Bütün gün oradan oraya koştu. Öğleden sonra fakülteye uğradı. "Eğitim Devriminin Amaçları, İlkeleri ve Yeni Gereksinmeler" üstüne şûraya bir bildiri verip veremeyeceğimi sordu. Ön çalışmaları konuştuk, tartıştık. Elbette verebileceğimi söyledim bu bildiriyi. Telefona sarıldı. Gerekli yere durumu bildirdi. Şûra belki ağustosta, en geç eylülde toplanacakmış. Bu konuda ilk kez yapılacak olan böyle geniş kapsamlı, geniş alanlı ve enine boyuna tartışmaya açık bir bilimsel toplantının çok şeye ışık tutacağına, bütün çelişkilerin ve çıkış yollarının saptanacağına inanıyordum. Varılan sonuçların uygulamaya konulması için bütün kurumların zorlanması gerekiyor. Ama ben beklemedim. Ne ağustosu, ne de eylül ayını göreceğim. Mayısı da göremeyeceğim. Evden çıkmadan önce çalışma masamın üstünde bıraktığım öğrenci kâğıtlarını, ders notlarını

ve şûra için derlenip toplanmaya hazır tümenle araştırmayı yarı yolda bırakmış oluyorum. Bu bir kaçışsa, bu kaçıştan utanmaya çalışıyorum. Şimdi tek çabam bu. Utanmaya çalışıyorum. Ama utanamıyorum. Neden acaba? "Yarın her şeyin güzel, güpgüzel olacağına" inanıp dururken nasıl olup da bu mızıkçılığı yapıyorum? Bu mızıkçılıktan neden utanmıyorum? Çok gizli bir kuşkuyu mu taşıyordum içimde yoksa. Yoksa tarihi yeniden yapan elin Dündar Öğretmen'in irfan ordusunu da yaptığına, çattığına, daha doğrusu bu irfan ordusunun tarihini sahiden yazdığına yürekten iyice inanmadım mı hiç? Buna inanmak da salt bir görev miydi yoksa? Peki. Bu bir görev olmuş olsun. Bu da... Her gün karşımda bir bölüm temsilcisini gördüğüm genç öğrencilerime inanmak da mı bir görev? Neden utanamıyorum yüzlerini bile anımsayamamaktan şimdi? Bu denli uzağımda kalmış olmalarından?..

Selma, Ömer, ben ve bir de bir yazar arkadaş, bütün gece ülke sorunlarını tartıştık. Konuştuk, konuştuk... Yığınla kül tablası doldurduk. Konuşmalarımıza, çözümlemelerimize, yeniden birleştirmelerimize; kendimize inanmıyor muyum? İnanıyorsam, neden özenle, dolu kül tablalarının üstünde duruyorum? Neden ortada tek somut şey olarak göre göre bu dolu kül tablalarını görüyorum?

Geç yattık. Ertesi sabah Selma'yı yolcu ettik. Ömer ayrı bir uçakla Erzurum'a gitti. DPT, uzmanını yeni bir araştırmaya gönderiyor. Getirdiği verilerden hoşlanmayacak, biliyoruz. Kocam tam bir bilim adamı. Bu kadar incelmiş bir bilim adamı olması bazan kızdırıyor beni. İspatlanması gerekli hiçbir şeyi ispatlamadan yerini, tavrını almıyor. Oysa bugün artık acele yerimizi ve tavrımızı almamız gerekiyor. Hemen, hemen!.. Acaba öyle mi? Yoksa daha çok, daha çok araştırmalar mı gerekiyor? Bilimsel kuşkuculuğu en çok duymamız gereken gün bugün mü yoksa? Ömer'in soğukkanlı bilimciliği yine de günün kaynaşan heyecanı ortasında fazla soylu kalıyor. İşte Engin'in tam, "Sizler düşünürsünüz, biz yaparız" dediği adam! İyi ama, Ömer'i doğru bulmuyor

muyum? Doğru bulmuyorsam neden kendime bir milyon soru soruyorum? Kuşkuculuğuma mı güvenim yoktu acaba? Selma'nın bütün gece, millet sanki yedisinden yetmişine kadar Parti'nin ilkelerini benimseyivermiş gibi büyüterek konuşması, Ömer'i kıs kıs güldürmüştür. Üstünde konuşmaya fırsat olmadı. Erzurum'a gitti. Evet. Nihayet kocam. Yorucu, utandırıcı bir düşün ardından. Tam bunun ardından Ömer'i düşünmekten kaçamıyorum artık. Asıl düşünülmesi gerekli olan şeye daha fazla karşı duramıyorum. Ömer düşüncesi beni, en güçsüz, yaşayıp yaşamadığımı bile artık bilemediğim bir ânımda yakalıyor, kıstırıyor.

Erzurum'a uçmak üzere Ömer Esenboğa'ya giderken ben dersteydim. Engin karşımda oturuyordu. Eskisinden daha atak, belki biraz şımarmış ve bana karşı da inançsız olması gerekirken daha saygılı ve daha inançlıydı. (Bana karşı neden inançsız olmasını bekliyordum?) Açıkça görüyordum: Hiçbir şeyi atlamak istemiyordu. Bana olan tutkunluğunun dalgasına kapılıp da kafasına benimsemeyeceği bir fikrin, bir bilginin sokulmaması için nerdeyse hücum hattında tetikte bekliyordu da denilebilir. Aramızdaki karmaşık ilişkiyi ne kullanıyor, ne de kullandırmak istiyor.

Kar, hafif hafif atıştırmaya başladı. Son dersimdi. Onlara şûra için yapılması gereken hazırlıktan söz ettim. Bir ekip kurup bildiri için gerekli oranları çıkarmalarını ve kendi görüşlerini de eklemelerini istedim. Öğrenciler ilk kez olumlu bir işin eşiğinde bulunulduğuna inandılar. Heyecanlandılar. Ekibe Engin'i almadım. Çekiniyor muydum? Tarafsızlık ilkelerinin bozulmasından mı korkuyordum? Hiçbiri değil. Hiçbiri değil. Fakülte dışında da çalışmak zorunda. Geçinmek zorunda. Sanırım öğrencilerim arasında en güç durumda olan o. Bu ek görev için yeterli vakti yok. Bir öğretim üyesinin öğrencilerinin sosyal durumlarıyla da ilgilenmesi gerektiğini iyi öğrenmişim!..

O sıralar Ömer'den çok Engin'i gördükçe bir suçluluk duygusuna kapılıyordum. Neden açıklamamalı artık? Bu duygu, peşinden yeni sorular getiriyordu. Engin'e istediği bir şeyi vermek iyi

mi olmuştu acaba? Yeniden bulamayacağı bir şeyi vermek? Sonra bu duygu da geçti zaten. Çabucak silindi gitti.

Bir ara önlenemez bir tutkuyla Esenboğa'ya koşup Ömer'e, "Bir öğrencimle yattım" demek istedim. Bir gün önce buna fırsat kalmadı. Şimdi ise alana yetişebilmem olanaksız. Dersimi verirken sık sık kapıldım bu tutkuya. Üç ay içinde sadece o iki gün, bu düşünceyi kafamda dolaştırdım. Gece kül tablaları dolup dururken neler konuşulduğunu pek iyi anımsamıyorsam herhalde bundandır. Söylesem ne derdi ki? İkimizin de bir sonuca varabilmemiz için, Engin'in odasında geçirdiğim o bir saatin neyin nesi olduğunu bilmemiz gerekirdi ama. Ben biliyor muydum? Biliyor muyum? "Yazık olana tutku." Engin kendini biraz böyle açıklamaya çalıştı. Çokça da ekonomik bir sorun bu onun için. Benim için? Ben böyle açıklayamam. Hiçbir sorunun tek kişiyle ve bir saat içinde çözümlenemeyeceğini bile bile, yeniden bilmemezliğe gelme gülünçlüğüne sığınamam. Bursa Cezaevi'nde bana bir şairi göstermedikleri ilk gençlik günlerimden buyana ise uzun yıllar geçti.

Fakülteden çıkıp ince ince yağan karın altında dolmuş durağına yürüyorum. Kar yere düşer düşmez ince bir tabaka halinde buzlaşıyor. Dolmuş bekleyen yüzler gecikmiş kışa karşı şaşkın ve umutsuz duruyorlar. Karşımda Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin bütün ışıkları yanıyor. Sağda, girişteki geniş camlı bölüm ise karanlıklar içinde. Artık orada eskisi gibi şiir matineleri düzenlenmiyor. Art arda konserler de yok ve çocuklar arka bahçeye voleybol oynamaya çıkmıyorlar. Böyle düşünüyorum. Ve yıllar sonra ilk kez, bu altlı üstlü konferans salonunda, iğne atsan yere düşmez denilen bir kalabalık içinde Ömer'le elele Beethoven'in dokuz senfonisini birden Herman Scherchen yönetimindeki Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestramızdan dinlediğimizi anımsıyorum. Karşımdaki karanlık salonda son olarak bir forumda bulunmuştum. Öğrenciler üniversite öğretimindeki kusurlardan,

tutarsızlıklardan, kokuşmuşluktan söz ettiler. "Geleceğimiz daha bu kapılardan içeri girerken belirleniyor" dediler.

Biz, Beethoven senfonilerini dinledik. Son senfonide koro, "Hep insanlar kardeş olun!" diye haykırırken Ömer'le ben gururla ellerimizi birbirine kenetliyorduk. Yanaklarımız al al. İlericiliğimiz, Atatürk devrimciliğimiz Beethoven'e, oradan da barış ve kardeşlik düşüncesine kadar uzanmıştı işte. İşte, en sonunda, Cumhuriyet'in bir erkek ve kızı olarak elele, yanyana pembe ufuklara ulaşmış oluyorduk... Ben Mülkiye üçüncü sınıfta. O aynı fakültede ünlü bir profesörün gencecik asistanı. İkimiz de Fransızca biliyoruz hem ve Beethoven'in bütün senfonileri de ezberimizde nerdeyse. Atatürk başımızın üstünden bize bakıyor. Göğsü kabarıyor.

Konserden çıkıp eve dönerken Sağlık Sokağı'ndaki akasyaların altında öpüştük. Marsilya'ya giden vapurda, güvertede Metin üstüme atılıp da beni öptüğünden buyana, artık bir yıldır, öpülmekle gebe kalınmayacağını biliyorum çok şükür! İçim rahattı. Muntazam aybaşı olacaktım yine. Tek şeye dikkat etmem gerekecekti: Nikâha kadar aybaşı olmaktan kesilmemeye... (Gülün ey ardımdan gelenler! Ardımda kalanlar, ağlamayın, gülün!) Ertesi gün Atatürk'ün huzurunda, bir ondan izin aldığımızı bilerek yani, Ömer'le nişanlandık. Bütün kokuşmuş töreleri de böylece alt ettiğimizi sandık. Evlendikten sonra ise günlerce, aylarca Beethoven'in senfonilerini çaldık evimizde.

Bahçelievler dolmuşu bir türlü gelmiyor. Gelse de durmadan geçiyor. Kar gittikçe hızını artırıyor. Kolumun altındaki dosyalar ıslanıyor. Kendime daha geniş bir çanta almalıyım. Ya da ısmarlayıp yaptırmalıyım. Şöyle, evden fakülteye, fakülteden eve getirip götürdüğüm bütün kâğıtlarımı, dosyalarımı içine alabilecek, hem de kadınca görünüşü eksik olmayacak bir çanta. Geçen bahar Stockholm'deki toplantıya gelen Mrs. Marasco'nun elindeki ne güzeldi!.. Ne pratik ve ne de şık...

Nihayet bir Bahçeli dolmuşu geldi. Durdu. İçine atladım. Ardımdan biri koşarak geldi, yanıma atladı. Baktım, Engin... "Bir rastlantı hocam... Birden öyle oldu... Son dakikada... Sizi gördüm, birden... Son dakikada..." Bu açıklama telaşı. Bu telaşa karşı duyduğum başkaldırı mıydı acaba kendimi az sonra Bahçelievler yerine Çankaya Tepesi'nde onunla yanyana buluşumun nedeni? Yoksa benimle eve kadar gelmesinden mi çekindim? "Kocasını kent dışına yolcu eder etmez âşığını içeri almak..."tan korkmak! Yapma. Kendinle bu kadar dalga geçme. Bu kadar da küçültme kendini Bayan Aysel!.. Böyle soysuz bir düşüncenin hesabını nasıl kurarsın? Cinsel bir tutkun bile yok ona. Engin nerden âşığın oluyor senin? Keşke? Övünecek bir şey bulmuş olurdun hiç değilse. Ya da varla yok arası bir ilişkiye bir anlam yüklemiş olurdun. Bilmek adına, anlamak adına, evin içinde çırılçıplak dolaştırmazdın delikanlıyı. Yanan bir sigarayı avucuna bastırır gibi neyin ne denli acıtacağını, neyin ne denli yırtılıp parçalanacağını ve neyin seni nereye götüreceğini bilmek için kendine bir seyirci koltuğu seçmezdin.

O korkunç soğukkanlılığı yeniden yaşamak istemem. Neydi beni insanlıktan bu kadar uzaklaştıran?

Nerede olduğumu anlamak için böyle bir denemeye girişmenin, vatanı kurtarmak uğruna bir erkeklik organını karşımda dolaştırmanın utancıdır belki de benim burada ölmeye yatmamın nedeni. Ama, o karlı akşamın gecesinde gördüğüm bir düş, az önce şu koltuğun üstünde gördüğümden de öldürücü, tüketici, kusturucu bir düş, beni durmadan bunu yapmaya zorladı. Asıl dayanılmaz olan bu zorlama işte. Belki de Aydın'a anlatmak istediğim, hep anlatmak istediğim, benim için artık bir gerçekliği olan o düştür.

Yayınevinde bulunmayacağı bir saatte mi aradım acaba onu? Günlerden pazar mı yoksa? Ankara telefonundan da arasam mı bir kez? Burada, gerektikçe içinde günler geçirdiği, çevirilerine

gömüldüğü bir yeri olduğunu biliyorum. Gökdelenin altında vermişti numarasını. Bununla yetinmemişti. Orada benimle birleşmeyi özlediğini de söylemişti. Hiç tükenmeyen bir inat. Oysa ben gökdelenin altında ona doçent olduğumu müjdeliyordum. Bunu önemseyeceğini sanıyordum. Asıl bunu önemsemesini istiyordum.

Marsilya'ya giden vapurda Metin'le Kuzey Yunanistan'daki EAM hareketlerini ve seçim kanunumuzu ve Sabahattin Ali'nin *Kağnı*'sını ve Isparta linç olayını tartışırken; kendimi artık kadınlığına bilgi de eklemiş genç bir Türk Cumhuriyeti kızı sandığımda; Metin'in bütün fikirlerine akıllı akıllı, bilgili bilgili karşılıklar verebildiğim ve karşı durabildiğim bir sırada; öyle işte, düşüncelerimi güzel güzel savunurken; öyle işte, kendi gözümde yücelip dururken; soluk soluğa, şaha kalkmış bir kısrak gibi yücelirken kendi gözümde ve fikirlerimi dinlediğini, dinleyip düşüncelerimden etkilendiğini sanıp dururken, "Ne güzel dudaklar!" diye birden üstüme atlayışı!.. Neden bu derece yalnız koymuşuz erkeklerimizi? Niye inandıramamışız kendimize? Atamızın ruhu üstümüzde hep kol gezip dururken, "Kadını özgür olmayan ülkenin erkeği de özgür değildir" deyip dururken ve O'na layık olmak için kaç milyon Türk kadınına sırtımızı çevirip başımızın çaresine bakmak üzere küçücük gövdelerimizi nelere, ne törelere siper etmişken, niye?

"Gövdesiyle birlik beyniyle de doymak" isteyenlere yetmek için kaç kişiyiz? Kaç parça olması, kaç parçaya bölünmesi gerek kadınlık zarımızın bütün okumuş erkeklerimizi doyurabilmesi için? Sonuna dek özgürleştirebilmemiz için onları ve vatanı, bir gecede kaç yatağı bölüşmemiz gerek? Bunun oranlamasını da yaptırabilir miyim öğrencilerime? Bizlere güvenip güvenemeyeceklerini anlamaları için, böyle bir oranlamaya da itebilir miyim onları? Bunun gereğini nasıl anlatabilirim onlara?

"Beni neden katmadınız yeni araştırma ekibine, hocam?"

Dolmuş şoförünün yanında oturuyorum. Engin de benim yanımda. Silecekler camın üstünde biriken karı tam süpüremiyor. Karın süpürülmeyecek denli yığışmış olmasından değil. Cam sileceklerinin ince yağan kara bile ayak uyduramayacak denli yavaş, güçsüz çalışmasından. Biriken karın aralıklarından, önümüzde hamamböcekleri gibi beklenmeyen ânda, beklenmeyen hareketlerle her yöne dönebilecek ve her yöne kayabilecek olan taşıtlara bakıyorum. Akşamın geç bir saatinde yoğun bir trafik, yerin gizli buzu, ince kar perdesi ve birbirleriyle savaşa savaşa Kızılay'a doğru yol alıyor. Altımızda bir kar zinciri şangırdıyor.

"Böyle bir araştırmada çalışmak isterdim. Şûraya benim de bir katkım olmalıydı..."

Sesinde bir yakınma yok. Ne de bir zorlama. Salt bir isteği yansıtıyor. Yalın.

"Yeterli zamanın bulunmadığını sanıyorum."

"Olumlu bir iş için her zaman vakit vardır hocam..."

Benim öğretmen sözümü yineliyor. Burada sesi kendine altı çizilmemiş bir gülümseyişi katıyor. Sonra da içinde hiç aşağılık duygusu barındırmayan bir kendine güvenle ekliyor: "Böyle bir araştırmaya biz, yani hem çalışıp, hem okuyanlar yaşarlılık da katabiliriz."

Ömer'in uçağı Erzurum'a inebildi mi acaba? Kar, doğuya iyice indirmiş olmalı. İnebildi mi ki uçak? İnemeyecek olsa kalkmazdı ama. Yine de... Türk Hava Yollarımız... Belli olmaz ki. Ömer nerede kalacak? Kendisi de bilmiyordu. Gece telefonunu beklemem gerek. Temizlikçi kadın üç gün sonra gelecek. Dün gecenin döküntülerini biraz toplamalıyım. Sonra bir duş almak... Tarçını karanfili bol bir ıhlamur yapsam. Hiç çalışmasam bu gece. Şöyle, sevdiğim bir eski kitabı okusam. Hayır. Bu lüksü kendime bağışlayamam. Dergiye, özgürlüğün kapanın elinde kalacak, bir kez de yapıştın mı, üstünde gerine gerine ve mutlu yüzdüğün o, çocukların lastik deniz simidine benzer bir simit olmadığını yazacağım. Nasıl unutuyorum! O tiyatro davetiyesi bu gece için değil mi? Genç bir topluluk. Umutlandırıyorlar. Sevimli yanlışlarına

hoşgörüyle bakılması ise onları yüreklendiriyor. Sevimli yanlışlar yapıyorlar evet. Örnekse, oyun boyu bir dizi ezilen, sömürülen insanları gösteriyorlar. Bunlar niye ezildiklerinin, hatta ezildiklerinin bile farkında olmuyorlar ama, oyun sonu mutlak, her şeyin farkındaymışlar gibi ağaların, beylerin korkudan dudaklarını uçuklatacağını sandıkları sözler ediyorlar. Gerçekte böyle şeyler olmadığı için, sahnede oluyormuş gibi gösterilmesi yüreklere bir ferahlık verse gerek. Hani küçük memur, dairesinde müdürüne için için öfkelenir öfkelenir de, ancak gece düşünde ona, gözünü budaktan sakınmadan ne ağır, ne yenmez yutulmaz, ne yürekli sözler eder; bunun gibi bir şey. Yine de bir boğuntunun dışa vurulması işte. Gitsem mi? Hatta bir taksiye atlayıp annemi de alsam yanıma. Tiyatro sıralarındaki yerimiz, çekilmiş iki diş gibi boş kalmasın. Ömer bu oyunu görmek istemişti. Sevimli yanlışları seyretmekten de bilimsel bir sonuç çıkarır o. Oyunun sonunda oyuncularla birlik herkes, çoğu genç öğrenciler olan seyirciler, sol yumruklarını havaya kaldırıyorlarmış. Annemi götürsem, o da sol yumruğunu havaya kaldırır mı ki?

"Gülmeyin... Elbet yaşarlılık katarız."

Ona gülmüyorum Engin. Bir zamanlar analarımız bize katılmazlardı. Bizi kendilerine katmaya çalışırlardı. Biz de onları beğenmez olmuştuk zaten. Şimdi öyle mi ya? Bak ben sizlere katılabiliyorum.

İyi işte. Üstü kapalı bir şekilde anası yerinde olduğumu –bunu demeye getirerek– nihayet çıtlatıverdim. Rahatladım.

"Bazan, şaşma sakın Engin, diyorum. Ama beni şaşırtıyorsunuz. Başka bir şeyden söz ederken başka bir şeye kayıverme hüneri gösteriyorsunuz hocam. Dersinizi verirken değil ama..."

Şimdi her şey yerli yerinde. Dolmuş şoförünün bize yan gözle bakmasını gerektirmeyecek bir düzende her şey. Engin henüz çocuk. Beni uğraştıramaz. Dilersem aramıza hemen gerekli uzaklığı koyabilirim. (Ama acaba bu gereğe iyice inanıyor muyum bakalım?) O benim öğrencim. Ben onun yanında yer almak

çabasında değilim. Hayır. Nereden çıkarıyorum bunu? O bana erişmek çabasında.

Yine de tiyatroya gitmiyorum. Hatta evimde bile değilim. Çankaya'nın tepesinde, bir küçük yerde Engin'le oturmuş sütlü kakao içiyoruz. Engin, kakaosunu bir kadının ödeyeceğini bilmenin ince öfkesi içinde. Belki de böyle saçma bir ayrıma koşullanmamış olduğunu yakalamış da, için için ona öfkeleniyordur. Her adımda karşısına bir fırsat çıkıyor işte: Bir fikri olmakla bir fikir olmanın hiç de aynı şey demeye gelmediğini anlatan fırsatlar...

Dolmuştan Kızılay'da inip Çankaya'ya yürüme isteğini nasıl bir biçimde ortaya koydu ki ben yolumu değiştirdim? Yoksa bunu ben mi istedim? Dengesiz bir coşkunlukla bütün görevlerimi bir yana bırakıp, hadi gel, karda yürüyelim, mi dedim? Hayır. Bu istek ondan geldi. Ama beni ürkütmeden, o, gerekliliğine inanmaya çalıştığım uzaklığı metreleyip aramıza koymayı düşündürmeden bana, nasıl yaptı bu işi? Belki de hiçbir şey söylenmemiştir. Kendiliğinden öyle olmuştur. Yürürken büyük bir tatil günündeymişim gibi keyifliydim ama.

"Benim gibi siz de hiç çocukluğunuzu yaşamamışsınız galiba hocam?"

Bir cümle. Bu cümle gepgeniş yayılıyor. İsmet İnönü'nün evinin karşısındaki çamların beyazlığını örtüyor. Her yeri kaplıyor. Her yeri, her şeyi kaplıyor...

Aydın'ı bir kez de Ankara telefonundan arasam mı? Hiç kullanmadığım numaradan? Kullanılmamış numaralar nasıl günler için gereklidir ya? Eğer ölümlü günlerde de değilse?..

O karlı gece gördüğüm düşü anlatacağım ona. Aydın'dan tüm olarak ancak böyle kurtulabilirim. Bu düşü ona mutlak söylemeliyim. Gökdelenin altında beni uğrattığı son düş kırıklığını ödetmeliyim. İyi ama, onun ve onların öcünü kim alacak? Kim onu kurtaracak? Herbirimiz çekip gitmeden, bir odada ölümle tokalaşmadan önce, kim hesabımızı kimden soracak? Vatana

yararlı bir evlat olmak için onca iyi niyetin, inanmışlığın, saflığın sonunda biraz sol yayınla bolca da masa altlarından kadın bacağı sıkıştırmaya gelinmişse, günübirliği pırıltılarla avunulmak için donatılmışsa her şeyler, bizim soracağımız ve bize de sorulacak sorular olmalı. En azından bir soru kalmalı geride. Bir soru deyip geçmemeli. Kişiyi düşünmeye zorlayan bir şeydir küçük bir soru. Sol yayınları bile Aydın'ın, bir çeşit masa altından kadın bacağına sürtünmek değil mi sanki? Benim Çankaya tepesinde bir yere Engin'le oturup sütlü kakao içmem de... Sürtünüyor muydum acaba bu delikanlıya? Sözcüklerin en bayağısını, Aydın'ın deyimiyle, "en banalini" kendime maletmekten kaçınmıyorsam nasıl öleceğim? Nasıl tamamlanacak bu can çekişmesi?..

Aloo! Bana lütfen... Lütfen şu numaradan Aydın Alpdemir'i arayın... Teşekkür ederim... Evet kapatıyorum...

"Gövdenizi benden sakınmadığınız için teşekkürde geciktim. Hep geri attım bunu söylemeyi. Hak etmediğim bir şeydi..."

Yoo, ne demek? Çoktan hak ettiğin bir şey. Hak ne söz? Nasıl yırtacaktık kızlık zarımızı başka? Kadınlık zarımızı? Nasıl büyüyecektik? Hem gençlik, hem işçi sınıfıyla nasıl özdeşleşecektik? Sonra da nasıl asacaktık kendimizi çelişkilerin ipiyle? Bir taşla kaç kuş baksana...

Bunu söylemedim mi? Galiba söylemedim. Hiçbir şey söylemedim. Hiçliğin doruğunda, öyle ağzım açık duruyorum. Bir şey değil, estağfurullah, falan mı demem gerekiyordu? Konuşacağım yerde onun pek eğitsel bir Amerikan oyunundan söz etmesine izin verdim. *Laura ile Tom*'u anlatırken çok eğlendi. Ben de... Ben de çok eğlendim. Ne kötü bir oyundur. Ne zamandan beri kötü buluyorum bu oyunu? Düşün bakalım. Ne zamandır? Engin sınıfta bıyıkları ve aslan "nasırlı elleriyle" karşıma oturduğu günden buyana mı? Ciddi ol. Daha önce. Çok önce. 60 Devrimi'nden sonra. 61 Anayasası'ndan sonra. Yoksa 58'lerde pekâla beğendiğim bir oyundu. Artık bir altı yedi yıldır beğenmiyorum. O çok anlayışlı, o çok cömert Laura'yı budala buluyorum. Ya da isterik.

Kendimi nasıl buluyorum peki, kendimi?

Kendim telefona uzanıyorum. Zili çalıyor çünkü.

Meşgul. Uzun uzun meşgul çalıyor Aydın'ın Ankara telefonu. Alo... Alo... Santral... Birkaç dakika sonra tekrar arayın... Meşgul görüyorsunuz... Tekrar arayın...

Yeniden arasın. Henüz ölmedim. Bekliyorum. Yeniden arasın... Yeniden arayalım... Yeniden...

Rainbow Kayışları ve "Zarfla Mazruf"

Yanmaz boya keşfedildi. DDT Parazitol satışa çıktı. Başkent evlerinde korkunç bir saldırıya geçen tahtakurularıyla savaş hızlandı.

DP Zonguldak Kongresi yapıldı ve bir Portekiz dergisinin Çörçil'i, *Rus ayısını Moskova'da öldürmek üzere bulunan Avrupa kuvvetlerine karşı olmakla* suçladığı bildirildi.

Avrupa Birliği'ne doğru çalışmalar hızlandı. Gözaltında bulunan Sabahattin Ali serbest bırakıldı. *Tasvir*'in bir muhabiri de onu cezaevinden çıkar çıkmaz izlemeye başladı ve Moda'da, gittiği evdekilerle uzunboylu *müdavele-i efkârda* bulunduğunu nasılsa gördü.

O yılın diğer siyasal olayları:

Birleşmiş Milletler'de barış çalışmaları İran'da olaylar Hindistan'da bağımsızlık hareketleri Mısır'ın bağımsızlığı - Cava Müslümanları - Çin Hindistanı'nda savaşlar - Yeni bir Arap devleti kurulması için hareketler - İran ve Rus antlaşması - Almanya sorunu - İstanbul ve Çanakkale Boğazları sorunu - Türkiye'de komünizm ürpertileri - Komünizm, faşizm çarpışması - *Tan* Olayı - İstanbul'da sıkıyönetim, vb...

Ertesi yıl Aydın, Ali, Aysel, Namık ve yakın-uzak benzerlerinin kaçak olarak okudukları yeni kitaplarla dergiler:

1. *İfşa Ediyorum* (Roosevelt'in oğlunun kitabı).
2. *Gönülden Geçenler* (Yurt, kahramanlık, gençlik tahassüsleri).
3. *Özleyiş* (Bilim-sanat-ülkü dergisi).
4. Kodin (Roman. Bu sadece Aydın tarafından ve son derece gizli okunmuştur. Kitaptaki başkahramanın bir kenar mahalle yosmasıyla olan ilişkisinden ötürü de Aydın, arkadaşlarına çok açık saçık bir kitap olduğunu söyleyerek övünmüştür. "Kenar mahalle yosması" deyimi de Aydın'a ait. Başkahramanla küçük erkek çocuğun dostluğu öyküsü ise aklında pek yer etmemişti o zamanlar).

5. *Varlık* dergisi (Dergide "Bir Köy Öğretmeninin Notları" bölük pörçük de olsa Ali ve Aysel ile yakın benzerleri tarafından büyük ilgiyle okunmuştur. Bu notlar daha sonra *Bizim Köy* kitabı olacak ve başta Dündar Öğretmen'in kardeşi, okunduğundan ötürü çok canlar yakacaktır).

6. *Dikmen Yıldızı* (Aka Gündüz. Başkent delikanlıları uzun süredir Dikmen'deki o yıldızı başkentin öteki yıldızları arasında keşfe çalışmaktadırlar).

7. *Topal Karganın Hatıraları* (Pitigrilli. O sıralar "irfan ordumuzun" kültür kaynağıydı bu yazar).

8. *Tek Bir Dünya* (Bütün öğretmenlerin salık verdiği...) vb.

Son moda kadın giysileri omzun iki yanından ve göbek ortasından büzgülü. Çok kadınca. Ama vatkalar yine omuzlara tahta uzatılmış gibi. Alt kadın, üst erkek görünümlü yani...

Ebüzziya Takvimi 750 resim ve 1.000 ayrı konuyla 800 sayfa olarak çıkmıştır: (*Ahlaki hayat hakkında seçme hadisler. İslam tarihi. Türk musikişinasları. Dost kazanmak için ne yapmalı? Pul ve pulculuk. Meşhur Türk kadınları. Ameli radyoculuk vb...*)

Aysel, *Meşhur Türk kadınları*'nı ezberlemektedir. Sevil, *Türk musikişinasları*'nı ezberlemeye gerek görmemekte. O, bu dönemde artık Alman ve Fransız "musikişinaslarını" ezbere biliyor. Konservatuvara gidiyor. Ali, Radyoevi'nin takviminden tam "Ameli Radyoculuğu" bildikleriyle karşılaştırırken askere çağrılıyor. Muhabereye ayrılacağını umuyor, ama piyade oluyor.

Ete *narh* konmuştur: Karamanın kilosu 220 kuruştan, kıvırcık 225 kuruştan, sığır 192 kuruştan satılacaktır. Kahve satışları serbest bırakılmıştır. Fakat Tekel, sipariş edilen kahveler gelene kadar *satışları yine kendisi idare edecektir.*

Evet, Sabahattin Ali serbest bırakılmıştı ama, peşine *Tasvir* muhabiri düştü. Sonra ne oldu? Bilinmiyor.

Sinemalar:

Senede Bir Gün (Yeni bir Türk filmi. Cahide Sonku, Suavi Tedü).

Günah Çocuğu (Yusuf Vehbi, Fatma Rüştü).

El Tarik-i Müstakim: Doğru Yol. (Yusuf Vehbi sizi gözyaşlarına boğuyor).

Yarın Bizimdir (Alan Ladd, Loretta Young. –Sevil "Genç Loretta" diye çevirebiliyor).

Fiyatlar: 50 kuruş ve 1 lira.

İstanbul Şehir Tiyatrosu Dram Kısmı'nda *Ağlayan Kız* (R. N. Güntekin) ve Komedi Kısmı'nda *Küçük Şehir* (C. F. Başkut) oynanıyor. Bunlardan birini Namık ve yakın-uzak benzerleri gördü. Sevil, "telif oyun" sevmediği için ikisini de görmedi. Alman yengesi artık İngilizce öğrenmesinin iyi olacağını söyledi. O da ertesi yıl, Visamiral F. Shermann idaresinde üç hafif kruvazörden oluşan bir Amerikan filosu İstanbul'a gelene kadar biraz İngilizce öğrendi. "Too Young To Know" (Bilmek İçin Fazla Genç) şarkısını da öğrenince filodan küçük rütbeli bir subayla dansa gitti. O gece ilk "resmi" günahını işledi. Gebe kalmış olmaktan çok korktu, ama neyse ki böyle bir şey olmadı. Üzüntüden biraz kilo verdi, inceldi. Konservatuvardaki keman derslerini bırakıp Arnavutköy Amerikan Kız Koleji'ne yazıldı. Babası memuriyetten ayrılmış, mimar kardeşiyle taahhüt işlerine girişmişti. Ama babanın Sevil'in gözüne girmesi gittikçe güçleşiyordu. Eskiden incecik bir adamdı hiç olmazsa... Şimdi ise... Sevil için para harcanmalı ama nasıl kazanıldığı böyle ortalarda görünmemeliydi. Hatta arasıra yokluk sözü bile edilmeliydi. Amerikalı kadınlar fimlerde yoksulları, zavallıları nasıl da seviyorlardı...

Yine bundan bir yıl öncesi: Boğazlar sorunu, Boğazlar sorunu, Boğazlar sorunu, Boğazlar sorunu... Buna koşut olarak komünizmle savaş.

Namık, arkadaşı Günay'ın babasının yardımıyla CHP öğrenci yurduna girdi. Ama hukuk okumaktan cayıp Yüksek Ticaret Okulu'na başladı. Bunu kendi koşullarına daha uygun buldu. Biraz gecikmiş bir öğrenci oldu. Orada yeni çalışkan arkadaşlar edindi. Yeni ateşli gençler de. Birlikte Rus Konsolosluğu'nun önüne gidip fotoğrafında Stalin'in bıyığına tükürdüler. (İstanbul'da

sıkıyönetim vardı.) Bir polis de onları yakalayıp gözaltına götürdü. Üç gün gözaltında tutuldular. Namık, gözyaşları içinde önce emniyettekilere, sonra subaylara yalvardı. Çok dikenli yollardan geçerek nerdeyse artık varmak üzere olduğu "istikbali" elden gidecekti. "Ne yapayım? Bana Rus ayıdır, kötüdür dediler. Vatanıma hizmet ettiğimi sandım" dedi. Subayın kaşları daha çok çatılınca, aslında kendisini arkadaşı Cahit'in kışkırttığını söyledi. (Cahit yıllar sonra işte bu yüzden komünist oldu, derler.) Namık'ı sorguya çeken mavi gözlü, çok beyaz elli bir subay, "Allahın belası! Rus elbet kötüdür. Ama şimdi sırası mı Stalin'in bıyığına tükürmenin, cahil!" diye bağırdı. Arkadan suratına iki tokat indirdi, "Arkasını yüksek yere dayamış it!" dedi. Ardından da, "İt ürür, kervan yürür!" ve "İt derisinden post olmaz!" gibi atasözlerini peşpeşe sıralayarak yüzüne tükürdü. Tokadı yiyince Namık'ın gözünde şimşekler çaktı. Sonra da bütün aşağılanma duygusunu oracıkta tüketti. CHP öğrenci yurdundan kovulmaktan çok korktu. Üstelik henüz fazladan iki buçuk lira bulup da Beyoğlu'nun yan sokaklarında erkekliğini ispatlamamıştı. Bu yüzden bundan böyle Stalin'in bıyığına tükürmemek gerektiğini ispata çalıştı durdu. İşte bu kez hapı yuttu. "Komünizm propagandası yapıyor" gerekçesiyle yurttan da, okuldan da kovuldu. Bir ân aydan kıçüstü yere düştüğünü sandı. Gözünün önünü zifiri bir karanlık sardı. Okuyup adam olmak için başvurulması gerekli yolları artık tümden yitirdi. Bu yolları göremez oldu. Ankara Gazi Lisesi'ndeyken her şey ne kadar da açık seçik, yalınmış meğer!.. Yüksek memur ve saylav çocuklarının yanından ayrılmamak, onları pohpohlamak yetiyordu. Şimdi kimi pohpohlamak gerek peki? İlçeye dönüp babasını mı? Çok geç. Ailenin yaşam kavgası içinde kendisini yüzüstü, tek başına bırakıp şimdi de, "İstanbul'lara sefahate dalmaya" giden en büyük oğlunu çoktan evlatlıktan çıkardı o. Yıkık dökük, üç odalı bir ahşap evin en az rüzgâr alan odasındaki sedirde, bir pencerenin önüne yerleşip inatla orada oturmaya başladı. Sedirdeki minderinin üstünden ölene dek de kalkmadı.

Ortada kaldı Namık. CHP'ye lanetler savurdu. Günay'a da, onun CHP'li babasına da lanetler savurdu. Üç gün, umutsuzluğu içinde, Milli Şef'e öyle çok küfretti ki ve onun kötü yönetimine ve onun "oğlu"na ve "sakat kardeşi"ne ve hatta Haşmet Orbay'a; üçüncü gün sesini duyan oldu. Buna bir ad koyan oldu. Alınıp İstanbul'da yeni kurulan DP teşkilatına götürüldü. Böylece, çaresizlikten pohpohlayacak yeni bir yer, koltuğunun altına sığınılacak yeni bir ocak buldu. DP il teşkilatının gel-git işlerine bakmaya koyuldu. Öğrencileri DP lehine teşkilatlandırmak üzere de Edebiyat Fakültesi'ne yazdırıldı. Gerisi kolay oldu zaten. İş amana binince kavga uzamaz.

8 Ocak'ta DP'nin ilk büyük kongresi açıldı. Namık da Celal Bayar'ın orada verdiği söylevden şu sözleri her yerde aylar boyu yineledi: "... Seçim Kanunu'nun değiştirilmesi milli bir dava haline gelmiştir. DP hareketi baştan başa bir feragat, fedakârlık hareketi olarak tarihe geçecektir..."

Namık bu sözleri yürekten inanarak tekrarladı. Yığınla eski arkadaşının kendisine bıyık altından gülüşlerini görmek, hele Günay'ın yüzüne bakmak az fedakârlık değildi. Toplumda daha rahat bir yer edinmenin başka yollarını da öğrenmişti. "Mühür kimde ise, Süleyman odur." Ya da: "Isıracak it dişini göstermez"; "Isıramadığın eli öp başına koy" vb. gibi... Evlendi. Bir de metres tuttu. Hatta metresine Münih'ten naylon donlar satın aldı. Milli Emniyet yıllarında orada bir solcu delikanlıyı tokatlayarak ve yüzüne tükürüp, "Köpeğin duası kabul olsaydı, gökten kemik yağardı!" diyerek Stalin'in bıyığının öcünü ise çoktan almıştı.

Yine dönelim:

Altmış bir yaşındaki sosyalist lider Vincent Auriol, Fransa cumhurbaşkanı olmuştur.

Romanya gazetelerinin Türkiye hakkında şu yayını yapmakta olduğu belirtilmektedir: İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye, tarafsızlık maskesi altında Hitlercilerin emperyalizmini pek faal bir şekilde desteklemiştir. Balkan Paktı'nın mevcudiyetine rağmen ezilen memleketleri müdafaa için kılını bile kıpırdatmamıştır.

Hitler'in Rusya'ya tecavüzünden üç gün önce Türkiye, Almanya ile dostluk paktı imzalamıştır. Buradan kalkan Alman uçakları Sovyet Rusya üstünde görünmüşlerdir. Boğazlar'dan Türkler yalnız mihver gemilerinin geçmesine izin vermişlerdir. Ankara'daki Sovyet mümessilleri aleyhine dava açmışlar, böylece Sovyet Rusya'ya husumet duygularını aşılamışlardır.

Hitler Almanyası ile olan uzun dostluk ve işbirliği, Türkiye'nin bugünkü yöneticilerinin ideoloji ve metotlarında derin bir iz bırakmıştır. Resmi Türk basını, Avrupalı komşularına savaş sonrası açılan sosyal ve ekonomik hürriyet rejimine karşılık bir tahrik mücadelesine girişmiş, girişmektedir.

Seçimler büyük bir tedhiş içinde geçmiştir. Millet ıslahat istemekte, baştakiler demokratik partilere karşı müfrit tedbirlere başvurmaktadırlar. Binlerce insan hapishanelere atılmıştır...

18 Ocak gecesi "Radyo Gazetesi" saatinde Rumenlere şu cevap verilmiştir:

Bu efendiler Romanya'nın halini unutup halkla alay etmektedirler...

Rumen salon komünistleri arasına bir yeni isim daha karıştı: Yüzbaşı İvan Tipo... Bu salon komünisti, bir kızıl dergide, "Türkiye" başlıklı yazısında malum efendilerinin emirlerini yerine getirmektedir... Bunlar gelip geçene çamur ve taş atan, aile terbiyesinden mahrum, arsız, terbiyesiz mahluklardır... Halkın milyonlarca leyini işgal kuvvetlerine sarfeden Türkler değil, kendileridir. Rumen milleti, bir gün bu efendilerden hesap soracaktır. Bizim dileğimiz, Rumenlerin bugünkü faciadan bir ân önce kurtulmalarıdır.

Ali, o sıralar henüz Radyoevi'nde görevindeydi. Nurettin Artam'ın bu söylediklerini kelimesi kelimesine dinledi. Hiçbir şey anlamadı. Ne oluyor? Rumenlere neden aile terbiyesi dersi veriliyor? Neden Rumenler bizim sorunlarımıza bizden çok sahip çıkıyor? Acaba efendileri kim? Onlardan neden ve ne zaman hesap soracaklar? Böyle bir hesaplaşmayı neden diliyoruz? Buna benzer bir yığın soru. Ali hiçbirinin karşılığını bulamıyor.

Ulus gazetesi bir ek çıkarıyor. Daha doğrusu, bir propaganda broşürü. Bu broşürde komünizm, DP, Mareşal Çakmak'ın adları yanyana geliyor. Ali'nin aklı büsbütün karışıyor. DP gerçekten sol bir parti mi acaba? *Tasvir*'e göre komiser ve jandarma teşkilatı köylüye ürpertici şekilde işkence ediyormuş. Isparta'da öldürülen DP ilçe başkanının köylüyü soyup soğana çevirdiği, bu yüzden de köylünün ilçe başkanına, "Ya borç senetlerimizi yırtarsın, ya seni öldürürüz!" diye tehditler savurduğu bir CHP uydurmasıymış.

İçişleri Bakanı Şükrü Sökmensüer, 28 Ocak'ta Meclis'te Türkiye'deki komünistlik faaliyetleri üstüne geniş açıklamalarda bulunmuştur. Sökmensüer'e göre, 1919'da 15 yıla mahkûm olan Şefik Hüsnü aftan sonra, Türkiye'ye dönüp üstü örtülü olarak Türkiye Sosyalist-Emekçi ve Köylü Partisi'ni kurmuş. *Tan* zaten ondan azıtmış. Olaylar hep bu TSEKP'nin yüzünden çıkmış. İyi ama, Milli Şef çok partili sisteme gidilmesini istememiş miydi? Bu da bir parti işte. DP de bir parti. Milli Şef'in isteğine uymuşlar. Partileri çoğaltıyorlar işte. Neden kızılıyor acaba? Kusurları ne? Neden "Vatan Sathı" böyle karman çorman? Acaba şimdi tam da Türk Gençliği'nin muhtaç olduğu gücü asil kanında araması gereken bir zaman mı? Öyle de acaba Ali, vurdumduymaz bir memur olmuş, Atatürk'ün verdiği göreve sırt mı çevirmişti? 102 lira uğruna: "Durun, durun. Biz varız. Dinleyin. Okumam için beni ite kaka başkente salıverdiler. Sonra da ardımı arayan olmadı. Yalnız öğüt verdiler. Okula gidip gelirken yollarda ne denli üşüdüğümü, okul sıralarında ne denli üşüdüğümü bilen olmadı. Bir ben olsam iyi..." demekten çekinir mi olmuştu? "Yine de, öyle böyle okuduk. İstendiği gibi. Her şeyden habersiz kalarak vatanımızı, milletimizi nasıl sevmemiz, ne çok sevmemiz gerektiğini de öğrendik. Karasevda gibi bir şey oldu bu sevgi. İnsanın eli ayağı kesiliyor. Acaba ne yapmak için bu kadar çok seviyoruz vatanımızı ve milletimizi?"

Baş teknisyen ve teknik şefin gözlerine bakıyor. Onların gözlerinden ise uyku akıyor sadece. Ali, birtakım kollar kaldırıp kollar indiriyor, durmadan, "Ses!", "Işık!" komutları alıyor, durmadan

bazı kırmızı ve yeşil ışıkların yanıp sönmesini sağlıyordu. Yayın saatleri dışında makineleri siliyor, yağlıyor; kopan telleri onarıyor, çıkış kanallarını gözden geçiriyor, stüdyolardaki platoların –bunlar iki taneydi neyse– disklerini, iğnelerini çalışır durumda tutmaya çabalıyordu. Mikrofonlara özel bir dikkat göstermesi gerekiyordu. Ama arızaların sonu gelmiyordu. Yedek lamba, yedek iğne, yedek düğme, yedek silindir vb. sağlamak bir türlü mümkün olmuyordu. Şef'e yalvarıyordu. Şef de üstündekilere bin ricada bulunuyordu, ama mikrofon çekmek üzere iki metrelik bir kablo satın alınması için sanki sonsuza kadar beklemek gerekiyordu. Baş teknisyen, gece evine giderken, çalınmaması için, elmas iğneyi de beraberinde götürüyordu.

Ali, Avni Abisini de öteki abilerini de artık eskisi kadar sık göremiyordu. Çoğunun işten çıktıkları saatlerde Ali işbaşında oluyordu. Sonra da Telsizler'deki odasına yorgun dönüyordu. Ya da o saatlerde gömleğini yıkaması, kravatını ütülemesi gerekiyordu. Radyoevi'ne kravatsız kimse giremiyordu. Avni Abisini bazan aylarca göremediği oluyordu. Uğrayıp da hazır çıkmış dergiyi ücretsiz almaya da artık hakkı olmadığını düşünüyordu. Biraz para biriktirip annesine gönderiyor, vatana değilse de ona yararlı bir evlat olduğuna, en azından buna inanmak istiyordu. Yayın canlı sürüyordu. Sesimizi bütün dünyaya duyurmak, Etimesut'taki dahil neredeyse dört beş kişinin omuzlarındaydı. Hoş artık Ali, sesimizi bütün dünyanın duyduğuna da pek inanmıyordu ya... Anası bile duymadıktan sonra... Çok çok iki yüz kilometre uzaklıktaki anası. Bir gün ilçeye, pazara indiğinde utana sıkıla yeni açılan Halkevi'ne girmiş. Oraya bir radyo kondurulduğunu duymuş da. Şimdi buraya bekçi duran Macuncu Zühtü'ye yalvarmış. "Ha Alimin çalıştığı yerin sesini bir duyuruver bana gayrı' demiş. Öğle vaktiymiş. Bir yığın cızırtıdan gayri pek bir şey duymamış. Alisinin görevini iyi başaramadığını sanmış. Hatta, "İşaret mi veriyor Ali?" diye de pek korkmuş, telaşlanmış. Zühtü geceleri daha iyi duyabildiğini, kutunun içinde saraydan kız kaçırdıklarını falan öğrendiğini söylemiş. Ali'nin anasının büsbütün aklı başın-

dan gitmiş. Ali mektupla anlatmaya çalıştı. Ama bilmiyor, acaba annesi anladı mı? Her şey şimdi tüm karanlık.

Bir gün Kemal Abisi, genç bir şair, çıkageldi. Radyoevi'nin bütün nöbetçilerini, hademelerini falan yara yara bu üst kata dek çıkmış. Girişten sonra ikinci ve son kat oluyor. "Küçük bir matbaa kurdum. Bir de yeni dergi çıkaracağız. Göreceksin herkesin önünde nasıl yepyeni ufuklar açacağız. Vaktin olursa uğra" dedi. Ali çok istedi. Ama uğrayamadı hiç. Çünkü şefe hemen haber gitmiş. "Ali bir komünistle görüştü" denmiş. Şef de Ali'yi çağırdı, "Servisimizde böyle pislikler istemem! Bunlarla bir daha görüştüğünü duyar ve görürsem işine hemen son verdirtirim!" dedi. Oysa Ali'nin önünü gün günden örten yeni karanlığı yırtmak için yepyeni bir ufka öyle ihtiyacı vardı ki! Artık Molla Kâtip'in yanına, otele de dönemez. Kendini kıskıvrak bağlı duydu. Gövdesini sanki durmadan örümcek ağları sarıyordu. Avni Abisine verdiği söz aklına geldikçe içinde bir cızlama oluyor. Fen Fakültesi, buğulu kış günleri, uzaktan yakmış ışıklarını, durmadan Ali'ye göz kırpıyor. Aysel'le aynı çizgide olmak, onunla bir kez daha yanyana yürüyebilmek.... Ama aradaki uzaklık gittikçe büyüyor. Fen Fakültesi sislerin ardında gittikçe uzaklaşıyor. Bazan hiç görünmez oluyor. Aysel istese, yine de kendisini arayabilir. Bulabilir. Demek ki istemiyor. Aysel, Fen Fakültesi'nden de daha uzakta, daha da puslar içinde kayboluyor. Gün günden kayboluyor. Gün günden erişilmez oluyor.

O kış, hükümet kiralara zam kararını çıkardı. Ama Salim Efendi bunun sevincini tadamadı. Memnune Hanım'dan ayda yedi lira fazla alamadan, safrakesesi ameliyatında gümledi gitti.

İlhan hem dükkânı, hem avukatlık stajını bir arada yürütmekte büyük beceriklilik gösterdi. Üniversite çaylarının, balolarının şimdi parlak bir delikanlısı, Anafartalar piyasasının da işbilir bir tüccarı oldu. Ama Anafartalar Cephesi'nde iyi dövüşen Salim Efendi'nin şimdi bu yeni Anafartalar'da çarpışan oğlu, bu cephede uzun süre kalmayacak. Çünkü İlhan'ı daha da parlak bir gelecek bekliyor. Paranın tek otorite olacağı bir toplum düzenine

doğru hızla yol alındığını sezinlemiştir. Babasının küf kokan karanlık dükkânında bir "otorite" olmaktan da daha gösterişli, daha saygıdeğer bir alan için donanmıştır. O karlı geceden buyana; İvan'ın kapısını açmadığı, Fethi Abisinin, "Ne oldu bu çocuğa?" diye kendisini bir arayıp sormadığı, o korkulu, yalnız günlerden buyana kendinden başka kimseye güvenmiyor İlhan. Aysel'le uğraşmaya da fazla zamanı yok artık. Sık sık Ankara Palas'a gidiyor. Yeni politikacılar tanıyor. Başarılı bir hukukçu, ünlü bir avukatın hep önemli kişilerin yanında görünmesi gerektiğine inanıyor. Kendinden öncekilerin birçoğu öyle yapıyorlar. İçlerinden bazıları, politikacı kızları ve karılarıyla yakın ilişkiler kuruyorlar. "Dün kanlı bıçaklı olduğumuz Yunanlılarla bile sıkı dostluk antlaşmaları imzaladık. Bana mı kaldı vatana canımı adamak ve Altaylar'a gitmek?"

O yaz bir miras işi için ilçeye gitti. Orada Hasip'i gördü. Tanımakta çok güçlük çekti. Eskişehir'de ilahiyat okuyormuş. Yüzünün sarılığı çoktan gitmiş. Sarılığın yerini yağlı kırmızı bir kurnazlık almış. DP ilçe başkanına tapıyor. O da Emin Efendi'nin büyük oğlu Remzi zaten. Hasip'i Eskişehir'e de o göndermiş. "Din elden gidiyor İlhan Abi! Bu işin de diplomasını almaktan gayri çıkar yol yokmuş. Madem ötekiler hep diplomalı, biz de ona göre tedbirimizi almalıyız tabii... Dündar Öğretmen'in beni hiç adam yerine koymaması nasıl olurmuş bakalım!.." dedi. "DP hele bir başa geçsin... Merkezi Hükümet'te diyanet işlerini de kuracak. Beni de oraya gönderecekler..."

İlhan'ın kendisini yürekten destekleyeceğini sandı. Fakat İlhan, ne destekledi, ne karşı durdu. Hasip'in şöyle bir omzunu okşadı: "İyi etmişsin. Kurtar kendini!" dedi. Kız kardeşinin Paris'e gitmek üzere olduğunu söylemedi. Gelecekte ilçeden pek çok dava alabilir. Dincilerle de arayı bozmaması gerek. Ürkütmemek hiçbir şeycikleri... Aysel'inki de akıl yani! Bir yılını yakıyor. Bir öğrenci bursu için profesörleri onu aday göstermişler. Kız sevinçten uçuyor. Güzelce de hınzır. "Olmaz" dese, onca profesörün yanında adı yobaza çıkar da, sonra kimseler bakmaz olur yüzüne

Ankara Palas akşamlarında. Aysel de abisine hiç fırsat vermiyor. Ciddi bir kız. "Efendi kız" diyorlar ona. Ali oğlan dedikodusundan buyana İlhan, abilik görevini iyi yaptı ama. Aysel'in arkasına adamlar koydu. Fakülteden bir iki çocuk edinip kız kardeşini uzun süre gözetletti. Bahçede hiç top oynamaya çıkmamış. Koridorlarda hiçbir erkek öğrenciyle başbaşa konuştuğu görülmemiş. Dil-Tarih'in kantinine de hiç uğramamış. Tek kuşku Aydın'ın üstüne. Aysel'den bir isteği varmış ama, gözcüler ne istediğini bir türlü kestiremiyorlar. Aynı sınıftalar. Aydın, Aysel'le kâh alay ediyor, kâh öfkeleniyor, bazan da dertli dertli bakıyormuş ona. Ama bu bakışları kısa sürüyormuş. Sık sık saldırıya geçiyormuş: "Hıh, Bergson'u hiç anlamamışsın!" diyormuş örneğin. "Köylü geldin, köylü gideceksin. Tam bir Batılı kız olsan kendinden korkmazdın... Senin bir çaya bile gelmemen, kendine güvenin olmadığını gösterir bir kere" diyormuş. Aysel ona yüz vermiyormuş. Uzak durmaya çalışıyormuş. Çalışkanlığıyla ona üstün gelmek istiyormuş. Bir defasında çok kızmış fakat. "Sen benimle uğraşacağına, çayı baloyu düşüneceğine, o üç öğretim üyesini neden bakanlık emrine aldılar onu düşün! Kendini beğenmekten sağı solu göremez olmuşsun!.." demiş. Aydın da sözde çok utanmış. Kuyruğunu kıstırıp gitmiş. Yoksa bu kız komünist mi oluyor? Ona ne bakanlık emrine alınan Dil-Tarihli hocalardan? Yoksa onlarla gizli ilişkileri mi var?

İlhan, bir süre de bunun için ayrı adamlar koydu Aysel'in ardına. İzlenecek konular durmadan çoğalıyordu. O şiir matineleri, o münazaralar... Kalabalıklarda kız kardeşini gözlemek ve gözetlemek güçleştikçe güçleşiyor. Yani bir yandan da şu kız bir uzaklaşsa buralardan iyi olacak. İlhan bir yıl rahat nefes alacak. Göz görmeyince gönül katlanır. Yarın Tezel de büyüyecek. Bir de ona göz kulak olmak gerekecek. Annesi kızlara karşı zayıf. Hele Salim Efendi öleli. "Aman oğlum ben ne gün gördüm ki? Sonumuz da ölüm işte. Bırak kızlar biraz gün görsünler" deyip çıkıveriyor işin içinden. Başına çatkısını çatıp yorgun ve bezgin

oturuyor. Aysel'in çıkıp gitmesi, İlhan'ın sorumluluklarını biraz olsun azaltacak...

Birleşmiş Milletler'in toplandığı Chaillot Sarayı yangınında Aysel üç aydır Paris'teydi işte. Konuk öğrencisi olduğu Sorbonne'la kütüphaneler arasında koşturuyor. Bir yandan Fransızcası... Son iki yıldır o kadar çabalamasına, bütün gramer kurallarını öğrenmesine, sözlükten her gün en az on sözcük ezberlemesine rağmen bir türlü rahat konuşamıyor bu dili. Tutukluğunu alt etmeye çabalıyor, inatla. Arada bir, ya üniversite avlusunda ya da bir kahve içmek için girdiği Dupont'da Metin'e rastlıyor. Metin'in yanında hep çeşit çeşit Fransız kızları bulunuyor. Yüzünü onların saçlarına gömmüş oluyor. Aysel bu tablolara sevecenlikle bakıyor. Böyle kaçgöçsüz olunabilmesi hoşuna gidiyor. Ah, kendisi de bir rahatlayabilse! Montparnasse Bulvarı'nda örneğin ya da Saint-Michel'de, yahut Luxembourg Parkı'nda Alain'le; o tatlı, o hem akıllı, hem çekingen delikanlıyla çocuklar gibi güle oynaya yürüyebilse!.. Metin'le değil ama... Hayır. Metin'le değil. Vapurda üstüne atlayışını hiç unutamıyor. Tam on beş gün yeniden aybaşı olana kadar, tam on beş gün bu yabancı yerde, bu yabancı koşullar altında kendisine bir büyük korku, bir işkenceyi yaşatmış bulunandan kaçıyor. Metin de ona rastladıkça soğuk duruyor zaten. Bazan Dupont'da jambonlu uzun sandvicini yerken, yanına bir delikanlı oturuverirse Metin, Aysel'e, boynuzlanmış gibi öfkeli öfkeli bakıyor. Bunu da Alain farketti zaten: "Niye kendisini boynuzlatmışsın gibi bakıyor vatandaşın? Ne diye bu sahiplik?" diye güldü. Aysel bu yeni sözcüğü, "boynuzlatmak" sözcüğünü Alain'den öğrendi. Ardından, Alain'in uyarıcı durumundan incinmiş, kendi kendisinin sahibi olmak düşüncesini pekiştirdi.

İtalya'da yer yer çarpışmalar oluyormuş. Komünist lider Togliatti, bir öğrenci tarafından vurulmuş. Fakat vücuduna saplanan üç kurşun ameliyatla çıkarılmış. Amerika'da komünist liderlerin tevkifine başlanmış. Yığınla yazar, sanatçı hapislere tıkılmış. Şimdi burada, Fransa'da ise kabine buhranı varmış. Yeni kabineyi

Schuman kuracakmış. Eski Çekoslovak Başkanı Beneş ölmüş. Birleşmiş Milletler Filistin arabulucusu Kont Bernadotte öldürülmüş. Kuzey Atlantik Paktı kurulmuş.

Aysel bunları da Alain'den öğrendi. Alain, her şeyle ilgileniyor. Sonra öğrendiği her şeyi eleyip tarayıp aklıyla bir bileşime varmaya çalışıyor. Fransız tarihini, kendi tarihini çok iyi biliyor. Camus'ye tapıyor. Hele geçen yıl *La Peste*'in (*Veba*) Eleştirmenler Ödülü'nü kazanmasından beri ona, "çağımızın adamı" diyordu. Sonra, daha sonra, mektuplarında Camus'yü suçlayacaktır. Ona, kimsenin kimseyi umutsuzluğa sürüklemeye hakkı olmadığını anlatacaktır. Ama o günler kendini durmadan, Camus ile çoğaltıyordu. *Yanlışlık*, *Yabancı* gibi oyunlarını da çok beğeniyordu. Asıl onun *Combat*'daki savaşının hayranıydı. Geçen yıl baharda matbaacıların grevi *Combat* için büyük bir ekonomik yıkım olmuş. Gazete el değiştirmiş. Ama Alain bundan önceki üç yıl boyunca Combat'yı büyük bir erkek gibi sayfa sayfa izlemişti. Pascal Pia ile birlikte Camus'nün orada çok büyük işler yaptığına inanıyordu: "*Combat*, Dünya Savaşı sonrası mukavemetçi basının özgürlük düşüncesinin en büyük onuruydu" diyordu. İlk sayısında çıkan makalesinden Camus'nün bir cümlesini Alain sık sık tekrarladı: "*Paris fait feu de toutes ses balles dans la nuit d'Août.*" (Paris bir ağustos gecesinde bütün toplarını ateşliyor.) "Çünkü" diyordu Alain, "*Combat*'nın ilk sayısı ağustos ayının son haftasında çıkmıştır. Bütün satılmışlıklara bayrak açmıştır." Sonra da okuması için Aysel'e *La Peste*'i verdi. Anlayamadığı yerler olursa kendisine sorabilirdi. Hayır. Aysel okuduğunu anlamakta pek güçlük çekmiyordu. Asıl güçlük konuşmada. Alain ona romanı verirken hemen fikrini de söyledi: "Bence bu kitap bütün kemikleşmiş ya da çürümüş güçlere; yönetime, orduya, entrikacılığın kurallarına tutsak olmuş polis düşüncesine, spekülatörlere, baldır bacak basınına; görevini kötüye kullanan bütün o it sürülerine karşı ateş açılmasıdır. Hepsinin kepaze edilmesidir." Aysel bu konuşmadan bir yeni sözcükle bir deyim daha öğrendi: *Kepaze* ile *görevini kötüye kullanmak.*

Alain'in çekingen, duru, yalın görünüşüyle kullandığı sözcükler birbirine ters düşüyordu. Ama o derecede de inandırıcıydı bu terslik. Alain henüz yirmi yaşındaydı. Yine de Chaillot Sarayı yangını üstüne kendine göre bir düşüncesi vardı. "İhmalden yanmıştır" deyip geçmiyordu. "Dur bakalım. Şimdi sakin sakin düşünelim. Bugünkü olaylar ve gidişat içinde sarayın yanmasında kimin çıkarı var? Ya da bir ihmalse, bu ihmalin kökü nereye dayanıyor?" Yeniden Amerika'da olanları, İtalya'da olanları bir bir gözden geçiriyordu. Sonra eliyle tık tık oturdukları sıranın tahtasına vuruyor, "Bir sabotaj olabilir ve bunu da sola yüklerler şimdi. Kamuoyu böyle etkilenir ve böyle yanıltılır işte!" diyordu.

Aysel, *La Peste*'i bitirip de kitabı Alain'e geri verirken, "Sanırım bu, içinde yaşadığımız hayatın ta kendisi" dedi. Oysa hayat hakkında ne biliyordu? Ama belki de küller altında çok şey birikmişti. Bu kitap belki de onun beynindeki külleri güçlü bir solukla üfleyivermişti. Orada kımıltısız, birer kalıp halinde duran her şey kımıldamaya, nefes almaya başlamıştı. Kafasının içi hiç bilmediği aydınlıklarla doluyordu. Her yeni ışık pırıltısı, yeni ve daha da parlak aydınlıkları çağırıyordu. Sabırsızca.

Aysel, "Sanırım bu, hayatın ta kendisi" deyince Alain, işte o tatlı ve çekingen oğlan, kendisini kucaklayıverdi. Belki de akıllı bir arkadaş, dikkatli bir dost seçtiği için kendi kendini kutluyordu. Kimbilir? "Şimdi yanlışları gördük. Doğruları kurmak gerek."

Alain'in öyle büyük bir doğallıkla kendini kucaklayıvermesi Aysel'i hiç irkiltmedi. Tek düşünce: Alain'le arkadaş olmak ne güzel! Gözleri kollarını, bacaklarını yemiyordu. Gözleri, "Sen bir şeyden anlamazsın" da demiyordu. Alain oysa, henüz yirmi yaşında. Neden sanki ötekiler, kendi ülkesinin gençleri de böyle değillerdi? Acaba neden Aydın, Alain gibi olamıyordu? Örneğin, bir "*Tan* Olayı"nı karşılıklı oturup sakin sakin, bütün doğruları ve yanlışları tarta biçe değerlendirmeleri, birbirlerini böylece çoğaltmaları için ne eksikti? Eksik olanları ortaya çıkarmak ve değerlendirmek için neden ille yabancı bir ülkede bulunmak

gerekiyordu? Mantık kitaplarından onlar da düşünme yöntemlerini, doğruyu saptama yöntemlerini öğrenmişlerdi. Kitaplardan öğrendiklerinin hayatla hiçbir ilintisi yokmuş gibi yaşamasız kalması nedendi? Birden kendinden utandı Aysel. Ülkesinin bütün gençlerine haksızlık etmiyor muydu acaba? Aydın ya da benzerleri bir genelleme olabilir miydi? İşte Ömer. Geçen yıl asistanları olan. Ömer de gözleriyle hiçbir kız öğrenciyi yemiyordu. Düşünmesini ve düşündürmesini biliyordu. Davranışlarıyla düşünceleri arasında büyük uçurumlar görünmüyordu. Ama sakın Asistan Ömer, özel bir durum olmasın? Hem nereden geldi Ömer? Dosdoğru Oxford'dan değil mi? Bir İngiliz soğukkanlılığını altı yıl içinde giyinmiş olarak! Aysel yeniden utanmasından sıyrıldı. "Ülkemin gençleri" derken Ömer'i ayrı tutmak gerekiyordu. Ülke gençlerini ve kendini, hatta Behire'yi düşünürken çok daha belirli, çok daha birlikte yaşanmış şeyleri düşünmek gerekiyordu. Aynı çizgide yaşanması sürdürülen şeyleri de...

Çok soğuk bir aralık günü nehir kıyısındaki eski kitapçıların orada Metin'i gördü. Metin büyük bir heyecan içindeydi. Yüzü kıvançla parlıyordu: "Amerika bize askeri yardımı genişletiyormuş, duydunuz mu? Amerikan Ekonomik İşbirliği İdaresi dolar garantisi verecek. Artık sırtımız yere gelmez."

Ekonomi okuyordu Metin. Bunun ne demeye geldiğini herhalde biliyordu. *Yanmış, yıkılmış bir Paris* ortasında acaba nasıl bir değeri vardı bunun ve hükümetimizin dolar transfer izninin? Amerika, bir yandan Çin'in iç durumuna el atarken, bir yandan neden askeri yardım dağıtıyordu sağa sola? Aysel henüz siyasi tarihi çözmeye çalışıyor. Bir de fazladan Camus. Metin'in yüzüne anlamsız bakıyordu. Metin yüzünü buruşturdu: "Neyse... Neyse... Ben de sizi arıyordum. İyi oldu rastlaştık. Aydın'dan size bir mektup. Benimkinin içinden çıktı."

İncecik, buruşuk bir kâğıt. Yeşil mürekkeple yazılmış. İçine ayrıca bir ince kâğıt, bir de kupür katlanıp konmuş. Aysel, Metin'e teşekkür edip ayrıldı. Metin'den mektubu alırken bir sıkılganlığa kapıldığı için de kendi kendine kızdı.

"Aysel Hanım,

Nasıl, iyi eğleniyor musunuz Paris'te? Doğrusu kıskanıyorum. Oradan bana bir kart atsanız kötü mü olur yani? Eiffel'in resmini mesela... Ta Galatasaray'dan buyana bu kulenin özlemini çekerim nedense!.. Haa, Fransız erkekleri çok çapkın olurlar. Kendinizi koruyun! Neyse, şaka bir yana, geçen gün Halkevi'nde bir Şairler Günü tertiplendi. Ben hiç şiir yazmazdım. Nedense siz gideli romantik oldum biraz. Birçok şiir yazdım. Şiirlerimden birini ben de Halkevi'nde okumak istedim. Kurul beğenmiş, seçmiş. Çok komik değil mi? Neyse, böylece ben de ilk defa bir topluluk önünde şiir okudum. Çok alkışlandım üstelik. Kendim bile şaştım. Samimi duygularımı söylediğim için beğenildim belki de. Bu münasebetle *Ulus*'ta çıkan resmimi kesip size yolluyorum. Dinleyiciler arasında O. S. Orhon, M. F. Ozansoy bile vardı. Şiirimi de belki merak edersiniz diye ekte takdim ediyorum.

Ne olsa üstünüze biraz Paris kokusu sinmiştir. Çabuk gelin artık. Selamlar.

Aydın"

Aysel kupüre baktı: Aydın bir kürsüde. Papyon kravat takmış. Kruvaze ceketi üstünde çok bol duruyor. Saçları fazla parlıyor. Bu resim, resimde Aydın'ın duruşu, Aysel'i elinde olmayarak güldürdü. Sonra da yine ülkesini pek küçük görüyormuş gibi bir duyguya kapılıp yine kendinden utandı. Aydın'ı ciddiye almaya çalışarak, ikinci ince ve yarım kâğıttaki şiiri okudu sonra:

"Ey sütlü kahve gözlerinde
Bakışların en lekesizi
Aşkla parlayan Bakir Kız!
Gel, bana gel, unut denizi
Dinlerken uzak sesinizi
Başlarken seherle şarkımız
Gel, bana gel, özledim sizi."

Alain, öğrenci yurduna geldi. Kolunun altında bir battaniye. "Çabuk ol. Sartre'ı dinlemeye gidiyoruz" dedi.

Anfi korkunç kalabalıktı. Alain'in korktuğu başlarına geldi. Dış camın önünde güçlükle bir yer buldular. Ayaz sırtlarına üflüyordu. Battaniyeye sarındılar. Alain sıkı sıkıya onun elini tuttu. Ama aklı Aysel'de değil. Sartre'ın sözlerini iyice kafasına çakmak, bir sözünü atlamamak için böyle yapıyor. Arada bir battaniyenin içinde sıçrıyor, "Anladın mı? Anladın mı?" diyor. Bir futbol maçı seyreder gibi bütün benliğiyle konferansa katılıyor. Sartre'ı, Sartre-Camus çarpışmasını yaşıyor sanki. Bu maçın bir beki oluyor. Bu katılma Aysel'e de yeni bir şeyler katıyor. *Şey*'lere bir anlam yüklüyor. Aysel, bir erkekle hem elele oturabileceğini, hem bunun unutulabileceğini öğreniyor.

Ertesi yıl Gençlik Parkı'nda, yine böyle bir kış günü, karlı bir bankın üstünde Aydın'la belki de bunun için yanyana oturmuştur. Bir ormanda bütün ağaçlar gibi bir ağaç, bir fabrikada bütün araçlar gibi bir araç olduğunu ummuştur.

"Bayan Çan Kay Şek neden Amerika'ya gitti? Yardım mı isteyecekmiş? Amerika neden yardım ediyor herkese? Silahları çok mu geliyor kendisine?"

Kıçı üşüyor. Ama Aydın'ın eli içindeki eli terliyordu.

"Ne tatlısın!"

Öptü sonra Aysel'i. Elbet öpebilirdi. Mademki bir parka gelinmiş birlikte. Birlikte birer bardak da bira içilmiş az önce... Öpüşülebilinir. Durum bunu gerektiriyor. Yine de, yine de ne eksikti o akşam? Öldürücü bir şey eksikti. Tamamlanamayacak bir şey. Bir türlü bütünlenemeyecek... O *şey*'e özlenen anlamlar yüklenemeyecek... Yer yerinden oynasa Aydın yanındakinin, sadece bir kadın olduğunu unutamayacak. Yanındakinin insanlar içinde bir insan olduğunu düşünemeyecek...

"Hah şöyle! Şimdi uygar bir kız gibisin işte. İtmeyen, kaçmayan, nazlanmayan, erkeğini yalnız komayan..."

Oysa Aysel bir daha Aydın'la bu işi hiç tekrarlamadı. Hiç. Aydın bunu Aysel'in korkaklığına verdi. Paris'in yeniden çok uzakta kalışına...

Acaba "uygar bir kız"ın nasıl olacağını nereden çıkarıyordu Aydın? Hangi gözleminden, hangi geleneğinden, hangi görgüsünden? Neden, nasıl kuruyordu böyle bir düşü? Belki de her şeyden. Çevresini sarmış ve sarmakta olan her şeyden. Hatta şimdi artık ikide bir, "Mersi" deyişinden Aysel'in.

Alain ona Camus'yü, Marshall Planı'nın özünü, Nankin'deki savaşları anlatırken Ankara Hukuk Fakültesi de bir münazara düzenlemiştir: Bakanlar Kurulu Meclis dışından da teşkil edilmeli midir, edilmemeli midir?

"Edilmeli" diyenler Aristo'yu temel fikir almışlar. Kazanmışlar. Montesquieu kaybetmiş. Demek ki *Kanunların Ruhu* ya da kanunların özündeki anlam, Aristo'nun mantığıyla başa çıkamamış.

Bundan dört gün sonra da yükseköğrenim gençliği Cebeci Çayırı'nda bir miting düzenlemiştir. Öğrencilerin yakalarında Birleşmiş Milletler rozetleri varmış galiba. Altıok yerini nedense bu rozetlere bırakmış. Pankartlarda "Yeşil Ada Kızıl Olamaz!", "Kızıl Salyalara Paydos!" gibi yazılar okunmuştur.

Üç öğretim üyesinin duruşmasında önce bir öğrenci tanıklık etmiştir. Yedek Subay Okulu'nda kalan askeri bir öğrenciymiş bu. Şöyle konuşmuştur: "Fakülteye ilk girdiğim sıra Felsefe Şubesi öğrencilerinin fena fikirli olduklarını duydum. Bu şubenin bazı öğrenci ve hocaları birbirlerine hoca-öğrenci muamelesi etmiyorlardı. Birlikte sigara içiyorlardı. Bazan fakülteye Ruhi Su da gelirdi. Mandolin dersi vereceğim diye gelir, fakat öğrencilerle konuşulurdu. Namık Kemal'i tenkit ettiklerini bile duydum."

Savcı soruyor: "Fena fikirden kastınız?"

Cevap: "Kastım, solculuktur. Fakat solculuğun ne olduğunu bilmiyorum. Öğrenmek de istemiyorum çok şükür."

Bu öğrenciyi Ertürk, tanıklığından sonra alnından öpmüştür. En yakın arkadaşı.

Şeker dağıtımı için yeni kuponlar basılmıştır. Yeni basılan kuponlar "A" ve "B" harflidir. Harflerin aradan zımbayla ikiye ayrıldığı, aylık şeker dağıtılırken "A" harfinin verilmesi gerektiği, "B" harfinin zımbalı yerden ayrılıp gelecek aya saklanacağı resmen bildirilmiştir.

Bir ilan: US Rainbow kayışları ve diğer US ithal malları (arazi için kamyon lastiği, izole tel, US hortumları, transport kayışları ile çeşitli salmastra vs.) satışa çıkmıştır. Türkiye Umum Acentesi: Koç Ticaret TAŞ.

Bir fıkra yazarımız gazetesinde şöyle demiştir: "Zarf mazrufa tesir eder. Memurlar montgomeri giyerlerse tasarruflu ve makul olmaya doğru ehemmiyetli bir adım atmış sayılırız.

Ceketlerle birlikte ayakkabılarımız da hem kesemizi, hem aklımızı kurtaracaktır. *Makul* olunmalıdır."

"Müjde! KÖYLÜLERE VE İŞÇİLERE:

Karda, buzda, çamaşırda –çamurda olacak belki–, taşta en az bir sene giyilen altı üstü siyah Amerikan kauçuğundan su geçmez ayakkabılarımızın satışına başlanmıştır.

Rosingam kauçuğu: 10-12 lira.

Tradgom kauçuğu: 8,5-10 lira.

Küçük no.'lar daha ucuzdur. İçi muflonlular 1 lira farklıdır."

Makul olmak gerek. Bu adamlar da ne yapsınlar savaş sonrası eski otomobil lastiklerini ve çadır bezlerini? Atlantik Okyanusu'na mı yığsınlar? Koca okyanusları mı doldursunlar?

Makul olmak gerek.

Makul olunuyor.

Ali'nin küçük kız kardeşi, herhalde yeterince makul olamayıp Tradgom kauçuğu giyemediğinden zatürreeden ölüyor. Ama Namık, üstüne bir trençkot geçirip en sonunda Beyoğlu'nun yan sokaklarında erkekliğini –geç de olsa– ispatlıyor.

Makul olunuyor.

Ali, Avni ve Kemal abilerine karşı içinde durmadan büyüyen czikliği, bir çeşit suçluluk duygusunu askere çağrıldıktan sonra unutmaya çalışıyor. Annesi, oğlunun mürüvvetini pek kısa görüyor. Mürüvvet aklında sadece ölen kızının adı olarak kalıyor.

Makul olunuyor.

Ertürk, mandolin ardına gizleneni Savcı'ya kovalatan arkadaşını alnından öptükten sonra *Beyaz Zambaklar Ülkesinde*'yi bile okumuyor. Daha da makul oluyor: Harp Okulu hocalarının caddelerde, sokaklarda, muhallebicilerde, bütün umumi yerlerde, her köşebaşında sert ve put olmaları öğüdünü içtenlikle tutuyor ve cinsel açlığını hamamda, helada kendi kendine gideriyor.

Dündar Öğretmen de makuldür: Şimdi bulunduğu bir başka ilçede Atatürk'ün resminin yanına General Montgomery'ninkini de iliştiriyor ve bir gün, bir gün Rainbow kayışlarının kendisini böyle uzun, böyle unutulmuş beklemekten kurtaracağını umuyor. Tozlu ilçe yollarında çiklet çiğniyor.

Gönen (Isparta) Köy Enstitüsü Resim Öğretmeni "komünist bir ruh taşıdığı" gerekçesiyle 8 ay 10 güne mahkûm ediliyor. Ama zaten 8 aydır tutuklu bulunduğundan tahliye ediliyor. Milli Eğitim Bakanlığı'nda dokuz ay önce yangın çıkmış. Bu öğretmen de, "Aferin çocuklara. bakanlığı yaktılar" demiş. Kimdi acaba bu öğretmen? Bir türlü makul olamayıp, içinde komünist cinler barındıran bu öğretmen kimdi? Belki de Dündar Öğretmen'in kardeşidir. Dündar Öğretmen'in kardeşi ya da değil; şimdi resim yapıyor hep. Yapacak başka şeyi yok. Hep resim yapıyor.

Herkes, hemen herkes makuldür. Dündar Öğretmen'in kardeşi, biraz bu aklın dışında kalıyor. Durmadan resim yapıyor. Büyük bir tutkuyla yapıyor. Altmış birden sonra artık pek çok tablosu Metinlerin, Selmanların, Aysellerin, Aydınların, hatta Sevillerin duvarlarını süslüyor. Kendisi bir köşede, çok içmekten ölümü bekliyor.

Hasip *Makuller Ordusu*'nun başında gidiyor. Hem de montgomeri giymeden. Radyoya, "gâvur icadı" demekten vazgeçip

dini günlerde mikrofonun önünde mevlit, Kur'an-ı Kerim falan okuyor.

Güreşçilerimiz (Nasuh, Gazanfer, Celal, Yaşar Doğu, Adil, Muharrem) Londra'da dünya şampiyonu olmuşlardır.

Amerikan Tarım Heyeti Adana'dan Ankara'ya dönmüştür. (Acaba Çukurova'nın sulanmasını değilse de, lojmanda oturan memuru görmüşler midir?) Tarım Bakanı Cavit Oral, heyete Ankara Palas'ta bir akşam yemeği vermiştir. Yemekte Nihat Erim (Bayındırlık Bakanı), Kasım Gülek (Ulaştırma Bakanı), Cemil Sait Barlas (Ticaret Bakanı), Cavit Ekin (Ekonomi Bakanı) ve Amerikan heyetinden Prof. Charp, Mister Arlington, Cooper, Ogden, Gray ile Marshall Planı İktisadi İşbirliği İdaresi Türkiye Özel Heyeti Başkanı –Elçi Sir Dorr'un hastalığından ötürü yardımcısı– Wiens hazır bulunmuşlardır. Fotoğraflardaki giysilerine bakıp, "Hiçbiri yeterince makul ve tasarruflu değillermiş" mi demek gerekecek peki?

Bir Eşeğin Hatıraları, Milli Eğitim Bakanlığı'nca ilk ve ortaokullara salık verileli bir yıl olmuştur artık.

Aydın, Aysel ve Ali ile onların uzak-yakın benzerleri, makul olanlarla hiç olamayanlar ordusunun orta yerinde kalmışlardır.

Başkentin Akalın Pastanesi fok ilanını vezinli ve kafiyeli olarak yapmıştır. Başkentteki şiir günlerinin bolluğu etkisiyle olacak:

"Tatmayan varsa bilmez nedir Akalın Foku
Nasıl kendisine çeker her zaman açı-toku
Kutuplardan koparak gelmiştir Ankara'ya
Yazın fok almak için girmek lazım sıraya..."

Dündar Öğretmen o yaz nihayet başkente gelmiştir. "İrfan Ordusu"ndan bir tekini bile gönderdiği adreste bulamamıştır. Akalın'ın önünde sıraya girip bir fok almıştır. Başkentin ortasında, elinde usul usul eriyen fokuyla yapayalnız kalmıştır.

İlçeye dönüp okulun önündeki Atatürk büstüne uzun uzun baktı sonra. Büstün çenesinden iki küçük parça kopmuştu. Taşı, alçıyı, tuncu kuşların yediği nerde görülmüş? Büstü yeniden taş-

latmamak için nöbete yattı. Kendi kendisine ilk kez verdiği bu yeni görev yapabileceği tek şey; varlığının tek nedeni oldu.

Yurtta seçim kampanyası kızışmıştır. Bakanlıklardaki memurlardan DP'ye adaylığını koyanların sayısı gün günden bir çığ gibi artmıştır. Ekmeğin, şekerin ucuzlatılacağından yeniden söz açılmıştır. Basınla hakaret davaları hiç olmadığı denli çoğalmıştır. Bir gazetemiz Kızıl Çin Lideri Mao'nun aslında Amerika'ya yakın olduğunu, Ruslarla ilintisinin uzun süredir artık yalnız dış görünüşten ibaret bulunduğunu yazmıştır. Herhalde Rus'u övmemek için, Mao'yu övmüştür. ABD, Bayan Çan Kay Şek'in General Marshall'la dört saat görüşmesinin sonucu olarak, milliyetçilere yardımı kesin kararlaştırmıştır. Çin bölünmüştür kısacası. (Pekin Müzesi'ni dolduran binlerce değerli eşya usul usul güneye doğru yola çıkarılmıştır.) Kuzeydekiler Pekin'in 32 km. yakınına sokulmuşlardır.

Eskişehir'i su basmıştır. Binlerce Eskişehirli sularla boğuşmuştur. Köylülerin yatak, yorgan ve sabanlarını sular götürmüştür. Ankara Toptancı Hali yanmıştır. Cemil Bey TBMM'de, "Gerekirse devletçiliği köye de götüreceğiz" demiştir. Toprak Reformu, her yeni seçim dönemi başında olduğu gibi, yeniden görüşülmeye başlanmıştır.

Bütün yurdu karakış ve kar sarmıştır.

"Yollar geçilmez kardan
Haber gelmiyor yardan!.."

Bu şarkıyı Ali, Erzincan'daki askerlik günlerinin ara nağmesi yapmıştır. Nöbette donmamak için yeni usuller öğrenmiştir. Hayvan pisliğiyle, çocukluğunda olduğundan da ileri bir yakınlık kurmuştur.

İlkokullardaki öğrenci sayımızın 1.625.452'ye çıktığı bildirilmiştir.

Rita Hayworth, Ali Han'la evlenip Yasemin'i doğurmuştur.

Başkentte mevsimin ilk opera temsilleri *Köylü Namusu* ile *Palyaço* olmuştur.

Halkevlerinin 18. Kuruluş Yıldönümü kutlanmıştır. (Yakında öleceklerini bilmiyorlardı henüz Halkevlerimiz ve hayatlarının baharındaki bu doğum gününde çok şendiler.)

Kuluçka mevsimi gelmiştir. Bu yüzden de Amerika'nın 337 yumurta yapan rekortmen tavuklarıyla modern kuluçka makineleri ve levazımı da yurdumuza gelmiştir. Askeri yardım ve rekortmen tavuklar dışında o sıralar yurdumuza bir soprano, bir filo, bir gazeteci grubu ile "yanında karısı, kızı, sekreteri ve kalabalık ekibiyle" *Herald Tribune*'un sahibi Mc. Gormick de gelmiştir. Yeni yeni kadın dernek ve birliklerinin kurulması da yeni ithal malları arasındadır.

Marshall Fikir Planı pek yakında Âyan Meclisi Dış Münasebetler Komisyonu'nda görüşülmeye başlanacaktır. Amerikan halkıyla dünya halkı arasındaki fikri boşluğu doldurmak gayesiyle Amerika'nın Sesi eski başkanı William Benton tarafından yapılan bu teklifin geniş çapta bir Amerikan haberleşme programı olduğu bildirilmektedir. Bu program, yeryüzündeki bütün insanlara demokrasinin öyküsünü anlatmayı amaçlayacakmış.

Bütün bunlar Aysel'in kafasında yeni boşluklar yaratıyordu. Bitirme tezinde demokrasiyi pratik açıdan nasıl tanımlayacağını, cumhuriyetleri nasıl sınıflandıracağını(!) şaşırıyordu. Paris kitaplıkları çok uzaklarda kalmıştı. Şimdi yeterince kitap da bulamıyordu. Öğrendikleriyle yaşamda, çevresinde gördükleri birbiriyle durmadan çelişiyordu. Yüzme isteği gittikçe artıyor, fakat çevresindeki sular da gittikçe kararıyordu. Çok bunalınca Asistan Ömer'e başvuruyor, onunla uzun uzun tartışıyordu: Biz cumhuriyetsek, yeni kurulan Çin de cumhuriyetse; biz demokrasiysek, ABD de demokrasiyse Marshall Fikir Planı, dünya halkları arasında nasıl bir *fikri boşluğu*, nasıl bir yöntemle dolduracak? Demokrasi, günlük politikaya göre durmadan değişen bir temelsiz ilkeler yığını mı, yoksa kaçınılmaz olan bütün değişimleri insanın özgürlüğüne ve yücelmesine doğru yöneltecek bir temel görüş, bir fikir mi? İnsanı özgürleştirmek için canı-kanı olmayan ilkeleri koltuk değneği etmek yeterli mi?

Ömer, iki göz kırpımı arasında bazan ne kadar da biraz Ali'yi, biraz Aydın'ı, biraz da Alain'i, hatta azıcık, o bir zamanlar evlerine gidip gelen, kendine Nazım'ın şiirlerini veren uzak akraba çocuğunu andırıyordu! Ama bu çok kısa süreli andırımlar dışında ne kadar da tek başına kendisi... Aysel, Ömer'in serinkanlı, fakat bilimsel doğru adına teoride mutlak bir yere ulaşan kuşkuculuğundan etkilendi.

Aydın "hariciyecilik" sınavına hazırlanıyordu. Zavallı bir daktilo kızı gebe bırakmış olduğu söyleniyordu. Bitkin ve şaşkındı. Onca özlediği bir mesleği, koşunun en son noktasında, o en son saniyede kaybediverecekti. En azından, "bu cahil ve alaturka ve hiç de güzel olmayan, tek yol yordam bilmeyen daktiloyu" sefir sofralarına nasıl oturtacak? Neyse ki "babası duruma el koymuş. Kızı önce Aydın'a nikâhlayıp sonra boşatmışlar. Gizlice tabii. Çok para gitmiş. Aydın'ın annesi de, istikbali parlak oğlunu böyle "baştan çıkaran bir süprüntü" yüzünden çok gözyaşı dökmüş.

Aydın, bir gün Aysel'i gördü. Ortadan kaybolduğu kısa süre içinde çabucak yaşlanmıştı sanki. "Niçin yaptım bunu, bilmiyorum. Üstelik hiç hoşlanmadım ondan. Ama hiç..." dedi. Sonra güldü. Hiç eskimemiş bir çocuk gülüşüyle güldü. Ciddiye alınması gerekli hiçbir şeycikleri tanımıyormuş gibi. Bir kelebeğin uçup gidişine bakıyormuş gibi bir gülüş: "Kendini benden kaçırdın. Ondan böyle oldu. Okumuş Cumhuriyet kızı!.. İşte beni yalnız koydun!.." Sözüyle yüzü, gülüşü, bakışı arasındaki aykırılık Aydın'a özgü bir şey olmuştu hep. Aysel buna hiçbir karşılık bulamadı. Gizli bir suçluluk duygusunu örtbas etmeyi başardı. Çok kolay başardı bunu. Tezini düşünüyordu. Belki de ondan. Derlediği bütün bilgiler henüz pek havada uçuşuyor.

Bahar geldi. Leylaklar çiçek açtı.

Demokrasi... Cumhuriyet... Eşitlik... Özgürlük... Özgürlük... Eşitlik... Cumhuriyet... Demokrasi...

Puslu bir nisan sabahı fakülteye gidiyor. Beyni oyuluyor: Özgürlük, eşitlik; eşitlik, demokrasi, cumhuriyet; cumhuriyet, Türkiye; Türkiye, Atatürk...

Bir küçük parkın duvar dibinde boyvermiş iki leylak ağacı gördü. Beyaz beyaz ve eflatun eflatun açmış çiçekleri... Çiçekler alabildiğine fışkırmış... Kişi bazan böyle sesizce fışkırmış güzellikleri görmeden geçer. Durmadan durulacak yerlerde, durulacak duraklarda. Ali böyle bir durak mıydı acaba? Ali'nin yanında durmamakla onu yalnız koydu. Ne yapabilirdi? Aydın'ın hiç de hoşlanmadığı bir işi yapmasında gerçekten payı mı var kendisinin de? Şimdi taze açmış leylak dallarına uzansa. Kimseye, hiçbir bekçiye göstermeden küçük bir dal parçası koparsa. Koparıp gitse. O leylak dalını Aydın'a verse. Dostça verse. Nedenini bilmediği o gizli suçluluk duygusundan arınsa. "Bunca yorgunluktan sonra birbirimiz için yok olamayız. Hiç var olmamış gibi olamayız" dese... "Gelecekte inanmak için birbirimize, güvenmek için..." deyip veriverse leylak dalını.

Beyazlara uzandı. Leylak ağaçlarının sık dalları, ta yere yakın dalları hışırdadı. Kapkara gözlükleriyle bir adam. Üstünde bir montgomeri. Adam, Aysel'e erkeklik organını gösterdi.

Zarf mazrufu ne kadar da değiştirmişti!..

XII

Saat 08.46

Bunu yüklenmek için ne biliyordum?

"Küçüktüm ufacıktım
Top oynadım, acıktım..."

Beş yaşındaydım. Bostanda, otlar arasında korkunç güzellikte bir çiçek gördüm. Hiç görmediğim, belki de hiç görmediğim için bana göre güzel olan bir çiçek. Elimi uzattım. Dokunmak istedim. Değmek. Değmek. Cennet bahçelerinin o hiç görülmemiş çiçeğine elimi sürmek. Kendi kendime bulduğum bir güzelliğe dokunmak. Tutmak. Uzattım elimi. Otlar arasında, o benim için yeni olan şeye dokundum. Bir acıyla haykırdım sonra. Çiçek değilmiş. Zehirli bir hayvanmış. Parmağımı yardılar. Kanımı akıttılar. Beklenmedik, hiç umulmadık bir acı. Zehirli bir hayvanın sokmasından binlerce, milyonlarca kat dayanılmazlıkta... Ümmü Ninem beni kucağına aldı. Pörsük memesini ağzıma yapıştırıyor. Artık emmediğimi bile bile yapıştırıyor. İtiyorum onu. Hayvanın sokmasından ağladığımı, bu can acısından haykırdığımı sanıyorlar. Yanılmış olmanın acısını anlamıyorlar. Umulmadık bir ânda yanılmış olmanın acısını. Bundaki dayanılmazlığı...

Dayanmak. Giysiler, pabuçlar, araçlar...

Telefon hiç çalmayabilir. Aydın hiç bulunmayabilir. Belki o da bir yerlerde ölüm dirim kavgasındadır artık. Ölüm hiç gelmeyebilir. Ölümle daha uzun savaşmak gerekebilir.

Engin'e su vermeye kalkmam ne gülünç! Başka ne yapabilirdim ki? Herkes kendi kabının içini tanır.

Ek Bilgi:

1.

Çok geçmedi. DP *kahir ekseriyetle* iktidarı aldı. Bunun halk iktidarı olduğu söylendi. Hani o güne dek hep büyüklerimize *şükran* ve *minnetlerini* sunup durmuş olan halkımız; köylümüz, efendimiz iktidarı...

"Tarihi yeniden yapan el seni de yapıyor."

Tarihi yeniden yapan el, Dündar Öğretmen'in "irfan ordusu"nu da yapmıştı: Sıtma ile mücadele başarılmıştı.

2.

Namık, önemli bir bankanın önemli bir koltuğuna oturdu. Kredi istemeye gelen köylümüzü, efendimizi elinin tersiyle kovdu. Tarım kredisi alıp işhanı yapanlarla Gar Gazinosu'nda yemek yiyip numaraları seyretti.

Ertürk, bir teğmenin elinde *Cumhuriyet* gazetesi yakaladı ve ona katıksız hapis verdi. Rüyasında, "Fideler, fideler!" diye sayıklayan bir askerin adını Fidel Castro'cuya çıkarıp –tabii o zamanlar albaydı artık– (geçen yıl), ona tezkere bıraktırdı. (Bir gün bir de Anadol alacak ve yine de ne vatana, ne karısına yaranamayacak. Oysa ölümlerden kurtulmuştu bir zamanlar Kore'de, vatan uğruna...)

Ali, fakülte sıralarında, ilim ve bilim dalında Aysel'e yetişebilmek için artık çok büyüktü. Namık'ın önemli olduğu bir yönetim altında çalışabilmek için de fazla inançsız. Engin'in saat onarıcısı babası gibi bir eski çanta edindi. Evlere elektrik onarımına gitti. Boş zamanlarında Karayolları, Demiryolları işçileriyle ucuz lokantalarda ucuz şaraplar içti. Kafasında kendi okulunu kurdu.

Hasip, o dönemde mikrofonlu hoca oldu. "Vatan Cephesi"ne bol üye buldu.

Sevil... O İstanbullu'dur. Sanat çevrelerinde adı geçer. Bir armatörün oğluyla evlendi, boşandı. Oğlunu istemeyerek (!) baba

tarafına bıraktı. Ona doğum günlerinde almış olduğu oyuncakların adını andı.

3.

60 Devrimi'nde yüksek memur çekmecelerinde gizli aşk mektupları, banka borç senetleri, çıplak kadın fotoğrafları ve biraz da prezervatif bulundu.

Devrim sabahı Aysel, Atatürk Bulvarı'na fırlayıp subaylara gülücükler ve üç kilo pasta dağıttı. Sabah kahvaltılarını etsinler diye... Ziya Gökalp Caddesi üstünde, bir cipin içinde Kemal Bey'i, daha önceki gün daireyi ziyarete gelen bir DP milletvekiline, "Sayenizde beyefendi" demiş olan ve beyefendiye eliyle bir bardak su taşımış bulunan Hukuk Müşavirliği "elemanını", genç bir subayın boynuna sarılıp onu şapur şupur öperken gördü.

Aysel, sosyalizme inanıyordu, ama DPT'deki işinden atıldı. Bir yaz tatili kampında garsonun, müsteşarın karısından önce Aysel'e çay vermesi, üstelik de Aysel'in garsonlarla, kamp bekçileriyle durmadan yeni kurulan partiden konuşması hiç doğru bulunmamıştı. Müsteşarın karısı, Aysel'in "aile terbiyesinden mahrum" ve dolayısıyla "komünist" olduğuna karar vermişti. Bu karar resmi makamlarca onaylandı.

Aydın, DP'li olmadığını bir türlü kanıtlayamazdı. Peşte'deki kâtipliğinden geri çekildi. Başkentte beklemekten usandı. Ayrıca da, DP zamanında uzun süre valilik etmiş olan babasıyla iyice arası açıldı. Nedeni: Peşte'deki metresi... Annesi sağ olsaydı ayılır bayılırdı. Annesinin de yerine, babası iki görevi birden yaptı. O da babasına, "Siz ne anlarsınız? Yaşamamış hödükler!.." diye bağırdı. Birden her şeyin suçlusunu babası olarak gördü. "Gazozcu Vali" koydu adını. Peşte'den geri alınışı, birinin bir uykudan sarsılarak uyandırılması gibi olmuştu. Kendi meslektaşlarından birine varıp, iki çocuk doğurup, briç partilerinde modadan, kokteyl tarifinden ve yeni aşklarından gayri bir şey konuşmayan kız kardeşi Nurten'e bakıp bakıp, yeniden Türk kadınını ve memleketi kurtarmanın heyecanına tutuldu.

XIII

Saat 08.49

Aydın şehirlerarası konuşuyormuş. Telefon ondan meşgul çıkıyormuş. Otelde ne işim olduğunu sordu. Bilmediğimi söyledim. Ölüm ya da dirim sözü etmedim. Sesimin her zamanki gibi oluşu kendimi şaşırttı. Doğal olarak onu şaşırtmadı.

"Bekle. Bir duş alayım. Hemen geliyorum' dedi.

"Ben de bir duş alayım" dedim.

"Pablo Neruda'nın bir şiirini plağa okudum. Çok güzel oldu. Getireceğim. Orada sana dinletecek bir yol bulurum" dedi.

"Olur" dedim.

"Plağı üniversiteliler kapışıyor. Parti de satın alacak. Düzenlediği toplantılarda çalacak" dedi.

Çok sevindiğimi söyledim.

"Hadi. Duşunu al. Şimdi geliyorum ben" dedi. Birazcık durdu. Şakaya vurup ekledi: "Seninle yatmak istiyorum. Biliyorsun hep istedim bunu..."

"Biliyorum" dedim.

Almacı, evet, almaç; onu yere bırakınca ellerini ovuşturmuştur. Islıklarla yıkanmıştır. Geceki yol yorgunluğunu, uzun yolculuklar yorgunluğunu üstünden atmıştır. Başarılı bir sabah. Bol bol satı-

lan yayınları. Günün olayı bir plak. Özlenmiş bir kadının, o kendi ülkesinde hiç bulamadığı kadının en sonunda kendisine açtığı bir kucak. Üç yıl önceki seçimler ne kadar umut verici. Parti'nin miting alanları gün günden kalabalıklaşıyor. Yöneticiler tedirgin.

Tezel, "Her şeyi çok ciddiye alıyorsun" diyor, gülüyor.

"Bendeki de salt duygu, salt coşku" diyor, somurtuyor.

Engin, Çankaya'nın tepesinde kaşlarını çatıyor.

"Şimdi kızların çoğu kendilerine ciddi görevlerin düştüğünü bilmiyorlar. İnanın öyle. Ders verdiğiniz sınıflarda çok azı bizim kavgamızın içinde. Onların da kökeni..." diyor. Susuyor. Düşünüyor.

Öteki kardeşlerin nerede Engin? Ne yapıyorlar? Anan? Ya saat onarıcısı baban? Kampana fabrikasındakiler ne diyorlar? Kurtulmak ve kurtarmak istiyorlar mı? Sordun mu onlara? Sor. Bunun karşılığını ben bilemem ki. Kitaplar çok şaşırtmalı bilmeceler için yeterli formül vermiyorlar. Onun için yaşamın ta kendisine sığınmak gerekiyor. Bu yüzden sen bilirsin. Bilmelisin. Anlat bana. Pablo Neruda'yı Aydın'ın sesinden dinleyip dinleyip de kendilerini savunacaklar mı? Haklarını bilecekler mi? Nerdeyse artık Tezel'in bile umurunda değil. Bari sağ kalan kız kardeşlerinin, öteki kardeşlerinin, yeğenlerinin umurunda mı? Eski ve yeni arkadaşlarının?..

Söyle bana Engin: Şimdi hayran hayran ve güvenle yüzüne baktığın kadın özgür mü? Özgürleşti mi hiç değilse o? Söyle Engin. Kurtardı mı bir şeyleri? Bu mümkün mü? Tek başına kurtulmak ve kurtarmak mümkün mü?..

"Sizlere de çok iş düşüyor hocam."

Evet. Elbet. Çok iş düşüyor. Haklı olarak...

Ben Engin'e hiçbir şey anlatmadım. Hiçbir şey söylemedim. Onu anlamaya çalıştım. Beni anlaması için de hiçbir çaba göstermedim. Öfkesini bende denemesine izin verdim.

Matbaadan çıkıp, bir sabahı yürüyüp bu odaya gireli sadece iki saat kadar olmuş. Zamanı, Aydın'dan öğrendim. Her şey bıraktığım yerde. Sadece Engin... Matbaadan sekizde çıkmıştır. Odasına varmak yarım saati almıştır. Bana odasında ne anlatmak istiyordu acaba? Öfkesinin nedenini mi açıklayacak?

Artık ne o parayı, ne "insan olmanın bazı küçük ânları"nı ne de ölüm dirim kavgasını bilecek. Zamanla öğrenir belki.

Duştan çıkıyorum. Bir saksıyı çatlatıp ağır ağır toprağa yayıldığımı duyuyorum. Ama toprağın beni kavrayıp kavramayacağını bilmiyorum.

Çankaya'nın tepesinden inerken karlara bulandık. Engin bir çam dalına asıldı. Dalın üstünde tortop oldu. Sallandı. Sonra da yere atlayıp, "İşte sizi eğlendirmek için biraz maymun oldum" dedi. Çamdan dökülen karlar, saçlarını örttü. Benim yüzüme sadece serpintisi geldi. Artık gülemedim. Sonra sessiz yürüdük. Ne yanyanayız, ne de ayrı. Yine bunaltıcı bir çizgide.

O gece gördüğüm düşü yeniden anımsıyorum:

Koskoca, geniş bir avlunun ortasında tören kurulmuş. Topkapı'nın avlusu gibi bir yer. Avluda binlerce genç dolu. Kızlı erkekli. Büyük ateşler yakmışlar. Marşlar söylüyorlar. Marşları kendileri bestelemişler. O güne dek duyduklarıma hiç benzemiyor. Marşlarla yer gök inliyor. Benim bu törenin ardından çok önemli bir görevim varmış sözde. Marşlar bitince içerde büyük bir salona alınıyorum. Salon da tepeleme genç dolu. Mahkeme salonu gibi bir yer. Set set kürsüler. Set set banklar. Biraz da Sorbonne'un anfilerini andırıyor. Oralarda sıra sıra gençler oturuyor yine. Hepsinin üstünde bir örnek yeşil-gri renkli giysiler var. Gençlik Parkı'ndaki çaycının masasının rengini andıran bir renkte. Salonun ortasına doğru yürüyorum. Bir de bakıyorum, orta yere doğru yürürken yalnız değilim. Yanımda birkaç kadınla birkaç da erkek var. Sözde bunlar benim bugüne varmak için ele ele çalıştığım arkadaşlarımmış. Sert adımlarla yürüyoruz. Son bir

görev dağıtımının başındaymışız. Bu öyle bir ânmış ki, sanki bir düğmeye basılacak ve bir tren raylarının üstünde hızla yol alacak. Ya da geminin, yıllarca kızakta, denize indirilmeyi bekleyen bir geminin denize indirilme ânıymış. Düşü gören ben olduğum için olacak, bütün gözler de özellikle bana çevrikmiş. Galiba gemiyi denize ben indirecekmişim. Şişeyi ben kıracakmışım, düğmeye ben basacakmışım. İşte böyle, çok önemli bir görev bekliyormuş beni.

Yanımdaki kadınlardan biri, bir de bakıyorum nasılsa defileye çıkmış oluyor. Dekolte giysiler içinde, bir podyumda salına salına yürüyor. "Semiha! Semiha!" diye bağırıyorum. Semiha beni görmemezliğe geliyor. Ben hariç, herkese gülücükler dağıtıyor. Herkes de ona. Bağırıyorum: "Semiha! Semiha!" Ama bir de bakıyorum, o kadın Semiha değilmiş. Behire'ymiş. Gelinlikler giyinmiş. Ardında metrelerce uzun beyaz tüller geliyor. Tülleri bir yığın köylü çocuk taşıyor. İki yanında da terzi atelyelerinde çalışan dikişçi kızlara benzer, kamburu çıkık, sarı yüzlü, ama kulaklarında küpeleri olan kızlar var. Behire'nin iki yanında büyük bir saygı, hatta korku ile yürüyorlar. Behire de onları azarlıyor, "Tüllerime basmayın! Dikkat edin, salaklar!.. Basmayın... Basmayın!.." diyor. "Tüllerin sırası mı Behire? Görevimiz var" demek istiyorum. Sesim bir türlü çıkmıyor. Bir türlü de gelinin yanına ulaşamıyorum. Çünkü o sıra gelinin çevresini birçok şişman ve kolları altın bilezikli, elleri silahlı kadın çevirmiş oluyor. Gelin bir yandan sağını solunu azarlarken, bir yandan da eliyle durmadan birini çağırıyor. Kıpkırmızı, parlak kadifeler giyinmiş asık suratlı bir adam beliriyor o sıra. Gelin asık suratlı, kırmızı kadifeli adamı kolundan zorla çeke çeke götürüyor. Şişman kadınlara da, "Giymediğim her şeyimi size vereceğim" diyor. Kadınlar da paraşütlere asılmış olarak onların ardından uçuyorlar. "Rezil olduk, rezil olduk!.." diye bunalıyorum. Ama bakıyorum, yine aynı salondayım. Yine gözler umutla bana bakıyor. Ortada hiç rezil olunmuş gibi bir şey geçmemiş sanki. Yanımdakiler acele acele gidip geliyorlar. İkisinin ellerinde spor-toto kâğıtları var.

Galatasaray 1, Fenerbahçe 31, Beşiktaş 0, Ankaragücü 211 falan deyip duruyorlar. Onları çekiştiriyorum, "Sonra, sonra... Rezil oluyoruz!" diyorum. "Kımıldama. Herkes sana bakıyor!" diyorlar ve yerde üçer takla atıyorlar. Bir de bakıyorum, yanımdaki öteki erkekler, ellerinde filelerle, domates, havuç almış olarak pazardan dönüyorlar. Beni görmüyorlar. "Hadi gelin. Rezil olduk!" diyorum. "İmzaya geç kaldık biz" diyorlar. Çok telaşlanıyorum. "Baksana, gemi denize indirilmeden önce imzalamamız gereken kâğıtlar varmış meğer" diyorum. "Bunu nasıl unuttum" diyorum. Çok utanıyorum. Meğer ondan utanmıyormuşum. Herkes beni arıyormuş, bense lunapark gibi bir yerde dönmedolaba binmeye dalmışım da ondan utanıyormuşum. İki küçük çocuk geldi. Beni eteğimden çeke çeke dönmedolaptan indirdiler. "Çok geç kalıyorsunuz" dediler. "Çok geç kaldım, çok geç kaldım" diye diye yürek çırpıntıları içinde koşuyorum. Ama gemiyi denize indirmek için de beni beklemiş olmalarından gurur duyuyorum bir yandan. "Artık her şey tek başına bana kaldığı için olacak, görürler onlar!.." diye düşünüyorum. Sabırsızlanıyorum.

Derken kendimi bir eşeğin üstüne binmiş görüyorum. Eşeğin üstünde, cezaevi koridorlarına benzer koridorlardan geçiyorum. Sağımda solumda demir parmaklıklı hücreler var. Hücrelerden ıslık sesleri geliyor. Sözde ben onları kurtaracakmışım. Eşek yok oluyor. Beni geniş, yarı karanlık bir yere alıyorlar. Bu alacakaranlık yerde beş altı kadar, hiç tanımadığım, ama iyi yüzlü adamlar var. Onlar da görevimi yapmamı bekliyorlarmış. Kısacası, kendimi öyle duyuyorum ki, herkes, her şey benden son görevi yapmamı bekliyor, ben gecikiyorum.

Korgeneral gibi biri geliyor. Karşımda hazır ol'a durup bana, "Başlayabilirsiniz efendim," diyor. Ben de, "Başlayalım," diyorum. Alacakaranlık yerdeki iyi yüzlü erkekler acele soyunmaya başlıyorlar. Meğer görevim onlarla yatmakmış.

Haykırarak uyandım. Titrememi bir süre engelleyemedim. İlk uyku hapımı o zaman kullandım. Yeniden uyumadan önce pen-

cereden baktım. Kar dinmişti. Keskin bir kömür kokusu genzimi yakıyordu. Ömer'in arada bir, deliksiz uyumak istediği zamanlar aldığı o Mogadonlardan biriyle yeniden uyumuşum.

Bu düşümden Ömer'e hiç söz etmedim. Benimle eğlenmesinden çekinmiş olmalıyım. Onun da, her şeyi çok ciddiye alıyorsun, demesinden korkmuş olmalıyım. Ya da beni ayrıntılara fazla önem vermekle suçlamasından...

Banyodan çıktım. Acele kurulandım. Çoraplarım, sutyenim, düğmelerini nerede kopardığımı bilmediğim yeleğim... Acele acele giyiniyorum.

Dün öğleden sonra dersim yoktu. Ömer'in bu akşamki dönüşü için hazırlık yapıyordum. Bir piliç haşlayıp buzdolabına koydum. Gelirken aldığım enginarları ayıkladım. Bir şişe votkanın içine rendelenmiş limon kabukları attım. Bir yandan da şûraya ağustosta sunacağım bildirinin ana hatlarını düşünüyorum. Kapı çalındı. Açtım. Engin. Onda hiç görmediğim bir eziklik ve çekingenlikle kapının önünde duruyordu. Ürkek gözlerle bakıyordu. Kendinden hiç hoşnut görünmüyordu. "Beni geri çevirmeyin" dedi. Çok utanıyordu. Yeniden ne istediğini anladım. Benim için unutulmuş bir şeydi. Denenecek denenmiş, verilecek verilmiş, ödenecek ödenmiş, seyredilecek seyredilmiş. Bunu ona nasıl anlatabilirdim? Durmadan ödeyecek, her şeyi ödeyecek denli zengin olmadığımı, elimde olan, bildiğim, biriktirdiğim bütün zenginliğimi kendisine çoktan verip tükettiğimi nasıl açıklayabilirdim? Sonsuza dek cömert olmak için sonsuza dek verilecek bir şeyinin olması gerek.

O halde birazını geri ver Engin.

"Soyun bakalım!"

Şaşkınlıkla soyundu. Hemen oracıkta, odanın orta yerinde.

Siz? Hayır. Bunu sormadı. Yeni bir atılım için, kısacık da olsa bir zaman gerek.

"Dolapta tavuk var. İstersen biraz ye" dedim.

Sonucu anlamış olmalı. Sezdirmeden dediğimi yapıyor. Belki de, bakalım nasıl gidilecek belli sonuca, diye o da oyunu bozmuyor. Bir pencerenin önünde, kollarımı kavuşturmuş, onun çıplaklığına bakıyorum. Gözümü kırpmadan bakıyorum. Bir sigarayı daha avcumun içinde söndürüyorum. İlk kez hiçbir acı duymuyorum. Tepeden tırnağa giyiniğim. Hırkamın düğmelerini bile ilikliyorum.

Elinde bir tavuk budunu kemirerek geldi.

"Ne yapayım şimdi?"

"İstersen '*Çıktık açık alında*'yı söyle. Bilmiyorum..."

Tavuk budunu vazodaki çiçeklerin içine soktu.

"Bu büyük olan, yani öğreten, yani eğiten, yani bilgi veren sizin derslerinizin hangi bölümüne giriyor?"

Hangi büyük Engin? Daha kendimi senin yardımınla tanıyorum. Kişi kendini bilmeden neyi bilebilir ki?

Güzel kurulmuş bir tümce, oturaklı bir karşılığı çağrıştırır:

"İlk bölümüne" diye karşılık veriyorum ben de.

İyiliğin bazan kötülük kadar tehlikeli olabileceğini sende öğreniyorum. İnsan olmanın küçük ânlarını kaçırmak ne denli kötü ise, enayilik de o denli kötü. Bunu kaç kez romanlarda okudum, filmlerde gördüm, oyunlarda seyrettim, kuramların içinden çıkarttım. Yine de, kaçınılmaz bir biçimde...

Odasının üç aylık kirasını ödeyemediğini ne zaman söylemişti? O sırada; ne mutlu, ne mutsuz bir biçimde, ne öfkeli, ne de keyifli olarak, durumu olduğu gibi alarak, bir kitabı şuradan kaldırıp şuraya koyar gibi, yapılması en doğal şeyi yaptığını bilerek yeniden giyinirken mi? Yeniden giyinip, "Böyle olması gerekirdi" dèrken mi acaba?

Elimi sıkıp gitti. Enginarı pişirdim.

Ben de yeniden giyiniyorum işte. Çantamdan dökülenleri yeniden içine dolduruyorum. Ama her göze gerekli parçasını koyarak yerleştiriyorum çantamı. Kalemler şurada, pudriyerim burada,

beş bin lira cüzdanda, yarım simit çöp sepetine, tarağım bu göze, not defterim şu cebe. Hatta dudağıma biraz da ruj sürüyorum. Pörsümüş leylak dalını da yarım simidin yanına gönderiyorum: Masanın altındaki kâğıt sepetine.

Aydın nerdeyse gelir.

Yağmurluğumu giydim. Önünü iyice kapattım. Kapının dışına astığım "*Lütfen rahatsız etmeyiniz*" levhasını tersine çevirdim. Anahtarı aldım. Kapıyı örttüm, koridora çıktım.

Artık hiçbir şey dinlemek istemiyorum plaklardan.

Bir süre daha boğuşup çocuğumu büyütmek istiyorum. Çocuk ister saat onarıcısı Rıza'nın oğlundan olsun, ister Ömer'den... Yeterince saygıdeğer değilsem değilim. Her şeyde haklı ve doğru olmak için her şeyin haklı ve doğru olması gerek.

Belki de çocuk yoktur. Belki de kendimim yeniden büyütmek istediğim; saksısını çatlatmış.

Aydın'ın plağı kolunun altında, eli de yine böğründe kalacak. Ne yapalım?

Asansörle tam on altı kat indim. Otele faturamı ödedim. Döner camlı kapıyı ittim. Dışarı çıktım.

Başkentin puslu nisan sabahı.

Ankara, 1968-1971

BİR DÜĞÜN GECESİ

I

"İntihar etmeyeceksek içelim bari!"

Tezel. Az önce devetabanının dibine bıraktığı içki bardağından boşalan eli titriyor. Ailenin anlayışlı damadı olarak hemen Tezel'in yardımına koşmam gerek. Tezel ne anlayışlı, ne de dengeli olmak zorunda. Titreyen ellerini koltukaltlarına sokuyor. Boşalan bardağına yeniden sarılmamak, o bardağı alıp yere çalmamak için yapıyor bunu. Bulunduğu yerle bir gece için uyum sağlama adına gösterebileceği tek özen bu. Onu da kötüye kullanmayın sakın!.. Benim sabrımı taşırmayın. Hadi Ömer!.. Çabuk ol. Bul şunlardan birini! Nereye kayboldular tepsileri dolaştıranlar?

"Allah kahretsin! Bilsem gelmezdim. Doğru dürüst içki de vermeyeceklerse, ne işim var benim bu yaşama fukaralarının töreninde?"

Sanki bu yaşama fukaraları onun hiçbir şeyi değil. Ya da üç beş kadeh içki ile abisinin kızı Ayşen'in gönlünü azıcık hoşedecek, anasının da yüreğine bir fiske su serpecek kadar bir şeyi. Karımın, Aysel'in bu kadarcık bile ilintisi kalmamış olabilir mi bu düğünle?

Dereli ve Özkan Aileleri

Kalkınan memleketimizin milli temeline yeni bir harç olmak üzere kızımız Ayşen'le oğlumuz Ercan'ın –yoksa Ertan mıydı?– Anadolu Kulübü'nde yapılacak olan nikâh ve düğün töreninde sizleri de aralarında görmekten mutluluk duyarlar.

Babası
İlhan Dereli

Babası
Tümgeneral
Hayrettin Özkan

İki kuşun gaga gagaya verdiği mavi kartın altında, 1972 yılının 26 Kasımında, saat 19.00'da temele bu harcın konulacağı törenin başlamış olacağı bildiriliyordu.

Beklenen gün ve saatte buradayım. Şunca yıl sonra Aysel'le birlikteliğimizin temeline ilk ayrılığı koyarak. İki yanlı, bunu hiç engellemeyerek. En önemsizi en önemli kılmayı başarmak için, gerçekten önemli bir birikim. Hem de böyle bir günde.

İntihar etmeyeceksek içelim bari!

Tezel'in yardımına koşmam gerek. Sözü buraya getirmesine kızamayacak, bunu söylerken alaylı, vurdumduymaz gülüşüne katılamayacak ya da Tezel'i anlamaya çalışamayacak kadar yorgunum. Bunun da adı, başkalarının ânlık dileklerini ânında yerine getirmek olmalı. Bir ot. Bir dal. Esinti çıkarsa kımıldar. Yağmurda ıslanır. Güneşte başını ışığa uzatır, pırıldar. Bir araba yanından tozutarak geçerse matlaşır, rengi toprağa yaklaşır. Biri üstüne düşünmeden basabilir. Az sonra da kaldırıp bir duvar kıyısına, bir çukura birikmiş lağımsı suyun içine atabilir. Evet, evet. Tamam. İnsan ise direnir. Kırk beş yıl bile olsa, kırk beş yıl, bataklarda yürürken de hiç çamur sıçratmadan paçalarına, hiç çirkefe batmadan, hiç tozlatmadan üstünü başını, hiç sallanmadan boralarda, fırtınalarda, hiç midesi bulanmadan, hiç başı ağrımadan... Ne baştır o baş... İnsan başı değil, çivi başı! Kılıç başı. Bir gürz.

Kırk beş yıllık bu gürzü şimdi çevir bakalım Tezel'e. Sor.

"Ne içiyordun sen?"

Tezel, koltukaltlarında tutukladığı ellerini tam özgür bırakıyordu, durdu. Şimdi iyice eziyor o elleri koltukaltlarında. Bu yeryüzüyle onu uyuma zorlayacak tek kişi kaldıysa ortada, onun da şimdi burda, Ömer olduğunu düşünerek. İyi ki Aysel yok, diyerek. Eziyor ellerini koltukaltlarında. O elleri titrememeye çağırıyor.

"En ucuz deyimle, su gibi viski akıtacakmış ya İlhan bu gece? Ben de hakkını veriyordum... Daha doğrusu vermek istiyorum da, değerimi bilen yok..."

Onun iyi niyetini kötüye kullanmayalım bari.

Garsonlardan birinin gözüne çarpabilmek için bakınıyorum. Yok. Tezel'in iyi niyetini ödüllendirmek için değil. O garsonlardan biri, burda bir Ömer'in de varolduğunu görebilsin diye...

Törenin bildirilen başlangıç saati üstünden daha otuz dakika bile geçmedi. Daha Ayşen, General'in oğlu, –Ertan mıydı adı?– kız tarafı ana ve baba olarak oğlan tarafı General, General'in karısı ve karısının kız kardeşi, karısının erkek kardeşi olarak ayrıca; ayrıca bu erkek kardeşle bu erkek kardeşin karısı da önem sırasının az dışına itilmiş olarak, düğün salonunun giriş kapısı önüne dizilmişler, gelenleri karşılıyorlar. İşte onlar. O damat dayısıyla o dayının karısı, bu sıraya yarım omuzla da olsa, ne denli katılmak isteseler boş. Rafa dizilmiş kavanozlar arasına fazla gelen kavanoz onlar. Rafın önü boş kalsa ileri fırlamış olacaklar ama, Müjgân'ın, gelin annesi Müjgân'ın yüzüne bakılırsa, –çok şükür, çok şükür, asansörden inenler rafın önünü tıkıyorlar ve yine çok şükür, rafın gerisinde daha bir adımlık yer var da– bunlar, neyse geri itilmiş oluyorlar. Hem siz gidin canım, gidin. Sizin başka sıralarda başka yerleriniz var. Başka işlevleriniz. Burası reçel kavanozlarının yeri.

Hayır. Onlara bakmıyorum. Garsonlardan birinin gözüne çarpabilmek için bakınıyorum. Ayşen'in gözüne çarpabilmek için değil. Garsonların gözüne çarpabilmek için. Sanki garsonlar, kulübün kan kırmızısı halılarının tıraş edilmiş tüyleri arasına karıştılar da...

"Allah kahretsin!" diyor Tezel yeniden. "Allah kahretsin!.."

Peki ben kulübün, ortada bir dikdörtgeni boş bırakarak duvardan duvara çekilmiş kan kırmızısı halılarına bakarken mi yakalandım? Gözlerim bir ara giriş kapısındaki karşılayıcılara, –Ayşen'e değil canım, neden Ayşen'e olsun?– en çok da Ayşen'in annesi Müjgân'a takıldı sanıyordum. İster istemez. Garsonlardan birini aranırken elbet. Elbet ister istemez. Tezel'se boş durduğumu sanıyor. Boş durur muyum? Durmuyorum. Doğrusu Tezel'in bir garson ele geçirmekte, bir kadeh içki bulmakta bile ne denli beceriksiz olduğumu düşünmesini istemem. Bugün ablasıyla, Aysel'le ayrı yerlerdeysek bunun, benim beceriksizliğim, işbilmezliğim sonucu olduğunu düşünmesini istemem. Tam karşıtını isterim, tam. Ama apaçık ortada işte. Onun "Allah kahretsin"leri bu kez karşıda, kapı önünde sıraya dizilmiş "yaşama fukaralan"na değil, bana. Yoo, bu kadar nankörlüğe gelemem artık! Babamın sefirlik günlerinde, benim Oxfordlu günlerimde edinilmiş bir iki incelik de bunca yıl yedekte bekletildiği, iyi bir salamura, dinlendirilmiş bir şarap gibi iyice değerlendiği halde...

"Allah kahretsin! Şu gelene bak, şu kürek mahkûmuna!"

Tezel'in, içkisi dışında bir şey düşünüyorsa, hep benimle ilintili, üstelik beni küçültücü şeyler düşündüğünü sanmam ne saçma! Kötü. Demek kendime güvenim sıfır. Çarkına okunmuş bir profesörüm demek? Aysel söyleyince kızmıştım. Demek bu başarılmış? "En sonunda General'in oğluna 'peki' diyen Ayşen gibisin Ömer, başka ne? Ama Ayşen çocuk daha... Ayrıca, başka türlü olması da pek beklenemezdi... O çevrede, öyle bir baba, öyle bir ana ile... Sarsıldık, sallandık, doğru. Ne ki... Yok, böyle konuşamam. Seninle böyle konuşmak... Buna izin verme Ömer. Saçmalatma beni şimdi..."

Öyleyse sus bakalım Aysel. Çekil. Tezel konuşuyor.

"... Gördün mü? Karı, boynuna dört ayrı kalınlıkta ve hiç kullanılmamış parlaklıkta dört sıra altın zincir takılmadan bir general oğlunun düğününe gidilemezmiş sanıyor!"

İşte. Bu akşam böyle geçebilir. Gelene gidene bakılabilir. Burda, sırmalar, kadehler, çiçekler, katlar arasında...

Birinci katta tanışılır. İkişer üçer oturulur. Başbaşa kahve, çay içilir. Sağındakini gözünün ucuyla tartarsın. Solundakinin ağzını

kurcalarsın. Gününe göre, içlerinden biriyle kolkola çıkarsın. Bir başka gün ikisiyle, üçüyle kolkola çıkarsın. Yeniden buluşmak için sözleşirsin. Gününe göre, ya buluşursun, ya buluşmazsın. İkinci katta ellişer-yüzer toplanılır. Söze dökülmemiş elele-kolkola vermeler kutlanır. En çok burda göz kırpılır. En çok burda eller omuzlara sıkı sıkı bastırılır: Hadi yukarı çıkalım.

Üçüncü katta cinfiz içilip kumar oynanır. Fiyatlar tartışılır. Komisyonlar, yüzdeler... Dördüncü katta öğle yemeği, akşam yemeği: Bay Bakan'ı tanıyor musunuz? Tahsis Kurulu Başkanı da gelecek mi? Ne içersiniz, yemekten önce bir şey için. Bir martini?.. İlhan, söyle senin o banka müdürüne, ayılık etmesin ulan... Bilmez miyim, senin sözünden çıkmaz o. Çok ötme. Bakan geldi, yer aç. Fırla ayağa! Kapıya fırla! Bak oğlum, mebus bey ne emrediyorlar? Ne emredersin kirvem? Şey yir misin şey, kariydez şiş yir misin he? Yi yi...

Dördüncü kat uzun sürer. Beşinci katta...

Az sonra nikâh kıyılacak. Biraz gecikmiş, öncesi uzun sürmüş bir nikâh. Konuklar beşinci kata asansörle çıkıyorlar. Birden burda oluveriyorlar. Aşağıda, girişte mantolarını, paltolarını, rölövelerini –bazıları kürklerini değil ama– bırakıp üçer beşer ulaşıyorlar buraya. Dün tarhana kararken bugün ansızın pokere oturuvermiş eller gibi. Dün köylüye urgan, kına satarken bugün ansızın yedek parça, motor ve kaçak otomobil lastiği satar gibi...

Çiçekçiler çiçekleri merdivenlerden yukarı, salona taşıdılar. Sepet sepet, buket buket... Bazılarını salondaki orkestra yüksekliğinin iki yanına –Tezel'in hakkı var. Gerçekten altın zincire vurulmuş bir kürek mahkûmu bu kadın–, bazılarını dans pistinin çevresine –orda bir garson duruyor, ama eli boş–, birçoğunu, sonbaharın çok renkli ve en iri patlarıyla göze en çarpıcı kılınmışlarını giriş kapısının tam karşısına dizdiler. Pistin üst başına yerleştirilmiş parlak kırmızı örtülü, üstüne güller, karanfiller serpili masanın –kayınvalidem oralarda, hem başköşe, hem hiç köşe olan bir koltukta oturuyor şimdilik– üç yanına... Geciken çiçekler, salonda kendilerine uygun yer bulunamayanlar ve daha gelmekte

olanlar ise asansör iniş kapısının tam karşısına, duvarın dibine sıralandı, sıralanmakta. Kız ve oğlan tarafı da, her çiçek sepetinin önünde biri olmak üzere çoktan dizilmişlerdi oraya zaten. Belki ilerde birine anlatırım, kimbilir. Aklımda bulunsun. Yok, kimseye bir şey anlatacak değilim. Anılarımı da yazmayacağım. Kendimi bir düğün salonunun şu köşesine diktim; bakıyorum işte.

İlhan, General'in bir omuz başı gerisinde duruyor. Müjgân, General'in karısının bir ayak boyu gerisinde. Buna nasıl boyun eğiyorlar? Müjgân, nasıl oluyor bu? Müjgân'ın dudaklarında bu durumu, bu durumun akla getirebileceği soruları yanıtlamakla görevli bir gülümseme: Bir kez için. Bir kez için. Giriş çok sıkışık. Çok da gelen var, onun için. Bir kez için bir omuz boyu ve bir ayak boyu gerileyebiliriz. Kızımın hatırına. Kızımın mutluluğu için. Bugüne bugün General General'dir, General'in karısı da General'in karısı. Yoksa Nuriye'nin de, o General'in de dün ne olduğunu bizden iyi kim bilir? Hem bu bir şey mi canım? Sen bunları, bu Nuriye'yi falan kabul günlerinde görsen!.. Bu ne ki? Bir akşam için, bir nikâh süresince Nuriye'nin şu kadarcık gerisinde durabilirim. Ne çıkar bundan? Yarın nasıl olsa yuvalarını yaparım. Nuriye'nin Nuriş Hanımefendi'liğini nasıl yerle yeksan ederim, görürsünüz. Dün koskoca bir mebus kızıyken, bugün de İlhan'ın karısıyken ben, bir zamanların şalvarlı, başörtülü Nuriye'sini takar mıyım? O gün telefonda da dedim ya sana Ömer, demedim mi? Punduna getirip getirip nasıl Nuriye deyi deyiverdiğimi söylemedim mi? Daha durun. Daha görürsünüz...

"Oy, oy, oy! Suç bende. Bir kadeh içki için bile General'den kumanda bekliyoruz. En önemliler toplaşmayınca asıl toplar atılmayacak desene? Tam İlhan'a göre!.."

Tezel'in bu gülüşünü severim. Kısık. Dolgun. Salaklığı düştüğü yerden el uzatıp kaldıran. Ya da bir çukur açıp içine gömen. Üstüne de bol toprak atan. Gözönünde dolanıp durmasın diye.

"Nuriş Hanımefendi, oğlumun düğününde aileyi tam takım isterim, demiş. Taa Amerikalardan kız kardeşini bile getirtmiş...

Orda, yanında duran var ya, o işte. Hani brokarlı, etollü... Eytın Hanım diyorlar..."

Devetabanının öte yanında birileri böyle bir şeyler söylüyor. Biri, yaprakların arasından başını uzatıp da, "Öyle değil mi Ömer Bey? Damadın teyzesi değil mi o hanım?" diye soruverirse ya? Bundan korkuyorum. Bu tür soruları Tezel yanıtlamalı. Ama hiç böyle bir görevi üstlenmeyecek, bilmez miyim? "Hıh" dedi bir başka ses. "Ayten adı ne zaman Eytın olmuş ayol?"

Aysel'e sormalı. Her şeyin yılını, gününü koyar o. Koyar kafasına. Abisiyle, yengesiyle bağlarını tümüyle kesişinin bile bir günü, bir saati vardır. Hâlâ her şeyi kendisi yönetiyor sanıyor. Yaklaşmaların da, uzaklaşmaların da gününü, saatini ötekilerin ayarlayıp kararlaştırdıklarını bir türlü göremiyor. Bir türlü inanmak istemiyor buna. Hâlâ, makas kendi elinde de, zamanını seçip makası kırt diye bastırıverdi sanıyor abisiyle onu bağlayan aile kurdelesinin orta yerine. Kırt. Kırt ha? Abin isteseydi ya bu düğün olmazdı ya sen de burdaydın. Abin ne söz? Müjgân bile gerçekten isteseydi, Ayşen'in düğünü bir başka çeşit olurdu, sen de o zaman burda bulunurdun. Müjgân'ın telefondaki sesi: Biliyorum, istesek de gelmez Aysel. Onun böyle yapmasına çok üzülüyorum inan. Ama lütfen sen gel bari Ömer. Lütfen gel. Rica ediyorum. Beni kırma...

Öyle ya, paçasına biraz Batı uygarlığı bulaşmış eski bir milletvekili kızının onuruna onur katacak bir profesör de bulunsun bu törende. Biraz okuyup yazmış, biraz oynayıp çizmiş kişiler de bulunsun. Oğlan tarafına "Bak bizde daha neler var" diyebilsin Müjgân... Birkaç saat önce Aysel'in bir yandan bilmem ne araştırma kitabını karıştırıp, bir yandan da sigarasının dumanlarını havaya püskürte püskürte söyledikleri bunlar. Yok saydığı, sırt döndüğü birtakım adları nicedir ilk kez ağzına alarak. Bu adları anmak zorunda kaldığı için de kendine öfkelenerek bir yandan... Ben de durmuşum, o en tanınan bilim adamı sesimle "İnsan kitaplardan ve kürsülerden iyice yere indi mi, artık batsan da, çıksan da yürürsün..." diyorum. Aysel şunca yıllık karım. Ne olsa,

batana dek yürürsün, iyice batana dek, diyemedim. Ayrıca, dengeli bilim adamı oluşum, yirmi iki yaşında güzel bir kızın bana tutkunluğunu sezmemden gizli bir sevinç duymama da engel değil. Değilmiş işte. Aysel'le tartışmayı kısa kesmemin nedeni bu sevinci kendimden bile gizlemem miydi acaba? Ayşen sıranın en ucunda duruyor. Burdan bütünüyle görünmüyor şimdi. Bazan iyice görünmez oluyor hatta. "Ayşenimi kırma Ömer!" Ana sesi. Bu ana sesi Müjgân'ınki bile olsa, yürekten inandırıcı ve nedense güvercinsi. Gurklayan. "Beni kırma" demesi yetmedi. "Ayşenimi kırma"yı da ekledi.

"Ayşen kırgın bir gelin. Minicik bir kırgın gelin. Amaan, umurumun teki değil Ömer! İçkim nerde?"

Sahi, Tezel'in içkisi nerde? Onu unuttuk gitti. Ama asıl aranması gereken içki tepsileri mi şimdi, yoksa "Ayşenimi kırma"nın ardından patlayan Tezel'in bu "kırgın gelin" sözü mü? Amaaan, umurumun teki değil! Bunu söylerken ellerini koltukaltlarından çıkarıyor Tezel. Sesi bir an, birkaç kişinin kulağına varacak denli yüksek patladı. Müjgân da, taa ordan bir koku aldı. Bir kıpırdanma. Durgun, yolunda akan bir su bulandı. Bir şey var. O yanda bir şey oluyor? Ne oluyor? Ya Tezel edebiyle duramaz da, bir noktada kız tarafını, bizi utandırırsa?

Açgözlü Müjgân'ın –kitaplardan yere inmenin başlangıcı yeni bir dil öğrenmektir– gittikçe azala azala pek az kalan korkularını da benim yatıştırmam gerekiyor. Bu yeni dili öğrenmekte de bocalanıyor ne de olsa: Ayşen'in beyinsiz annesi, ne bakıp duruyorsun göz ucuyla Tezel'e ha? Çağırmasaydınız. Taa İstanbul'lardan kalkıp gelmesini istemeseydiniz. Aa, olur mu? Ele güne karşı, General'e, General'in karısına, üstüne "... Bankası çiftlere mutluluklar diler", "Tel-San Şirketi: Tebrikler", "Yunus Dağcı ve Ortakları", bilmem ne "... Kuvvetleri Komutanı ve eşinden" –*Kuvvetleri*'nin önünü portmanto gibi her yanından bir şey sarkan, her yanına bir şey asılı bir kadın kapamış, görünmüyor– "Şark halıcılık Şirketi" –demek Müjgân halı istifleme

merakını tüketmemiş daha–, "Oyak Pazarlama: Mutluluklar", "Sertek İnşaat'tan en iyi di...", "Kar-Taş ve Ortakları'ndan saa... ler" kurdeleleri geçirilmiş bütün bu çiçek sepetlerine, çiçek buketlerine karşı olur mu? Hem canım, aile çemberinde adı sanatçıya çıkmış, üstelik geçen hafta bir televizyon programında iki dakika görünen biri de bulunsun.

İşin kötüsü, Aysel haklı. Öyle ya, bunlar duvarlarını Bitaraf Kadın Ressamları'nın manzara resimleriyle süslemeye, kirazların çiçek açtığı dev panoları içki köşelerinin arkasına döşemeye başlamadılar mı çoktan? Müjgân, ünlülerin ressamına kendisini çok güzelleştiren bir portresini yaptırmadı mı daha ta kaç yıl öncelerde? Bale, opera gecelerine gitmiyorlar mı?.. "Bunlar Ömer Abi, annem gibiler, bunlar, bale, opera gecelerine gidiyorlar saçlarını kabarttırıp ve ertesi sabah kahve içmelerde buluşarak rengi solmuş yüzleri, buruşuk gözkapaklarıyla, hantal elleriyle, ama o ellerin parmaklarından iki pırlanta, bir elmas, bir de her yıl değiştirilmiş, her yıl yeniden edinilmiş, her yıl birbirleriyle yarışarak, vitrinlere yeni konmuş yeni taşlardan, beyaz ya da sarı altından evlilik yüzükleri de eksik olmadan, dün gece Meriçimizi seyrettik, şeyde, nerde seyretmiştik, canım işte o kocasını aldatan karının nasıl rezil rüsva oluşunda, demiyorlar mı, boğacağım geliyor onları!.. Bizim eve asılan iki manzara resmi, bitaraf ressamların da olsa, sorun anneme, sorun babama bakalım hangi tarafsızın resmiymiş bu, adını söyleyemez size!"

Bir solukta anlatacağı ne çok şeyi varmış Ayşen'ciğin. Boş bıraktığı nice yeri ise şimdi benim doldurmam gerekiyor. Tezel'inse bir yandan zararsızlaşırken, öte yandan en utanılası, en tehlikeli yıllarında olması ne kötü! Ne kötü Müjgân için, İlhan için ne kötü –tek birleştikleri nokta olmalı bu– Salim Efendi'den artakalanların bir general ailesine, hadi onu geç, yarın vızgelecek bu general ailesi, ama böyle bir yüksek topluluğa karşı yüz ağartacak üç beş üyesini çıkaramaması!..

Müjgân, asansörden inip önlerinde kuyruğa dizilenlerden bir bayın –vişneçürüğü kadife ceket giymiş, kötü dikilmiş– elini

öpmesine izin verirken bir yandan da bana bakıyor. Rica dolu bakışları: Kuzum, sen ayarla, kiminle tanışmalı, kiminle tanışmamalı Tezel, olur mu? Ne kadar içmeli, ne kadar içmemeli, olur mu Ömer? Bak daha şimdiden... Şimdiden iki kadeh devirdi. Gözümden kaçmadı. Evde de içmiştir gelmeden. İçmiştir o...

"Sen bekle Tezel. Taa dipte eli tepsili bir garson görüyorum."

"İki bardak birden al."

Müjgân, elini öpen kadifeli bayı damadın teyzesine, Ayten Hanım'a devrediyor. Üzülme sen Müjgân. Yorma kendini. Dünürleriniz ne bilecekler, yıllardır Amerika'ya yerleşmiş Eytın Hanım'la şimdi burda olmayan, Cincinnati'de, "sitizen" olan kocası Cim Törk ne bilecek ve ne bilecek konuklarınızın büyük bir bölümü, Tezel'in İstanbul'da nasıl yaşadığını? Ne bilecekler burdakilerin çoğu onun "serbez" yaşadığını? "İlhan Bey, küçük hemşireniz büsbütün serbez yaşıyor diyorlar, doğru mu allahaşkınıza, inanamıyorum." "Damat teyzesi mi, damat dayısı mı böyle demiş diye üzme canını sen Müjgân. Ne kaldı şurda alnımızın akıyla ilk torunumun mürüvvetini görmeye? Ahh Tezel hınzırı, ötekinin yüzünü bile doğru dürüst göstermeyecek bana. Kimbilir kimin ellerinde şimdi biricik oğlan torunum." Bu da kayınvalidem. Sevmekten cayamam Fitnat Hanım'ı.

Yirmi yıllık kayınvalideme yakın gelmemeye özen göstererek içki tepsisini ikinci bir umut ışığı gibi dolaştırmaya başlayan garsona yaklaşmaya çalışıyorum. Ayrıca emekli albay Ertürk'le karısı Gönül'e de –artık iyice raf dışı, safdışılar– hemen şimdiden rastlamamam, kendimi onların aklına getirmemem de gerekiyor. Kavanozların dışına püskürtülmenin kabağı niye benim başıma patlasın? Birader, Ömer Bey, biraz kıyıya çektirseniz şu çiçekleri. Nikâh memuruna geçecek yer kalmamış baksanıza. Her şeye yetişemiyorum ki tek başıma...

Böyle bir şeyler diyebilir bana; orkestraya ilk olarak, yani düğün marşından önce, "Harp Okulu Marşı"nı ya da "Kore Gazileri"ni çalmalarını söylememi isteyebilir emekli albay Ertürk, damadın

dayısı. O isterse olmaz. Ben istersem, kimse emekli albayımızın kendisi için bir şey istediğini anlamaz. Çünkü o, kendisi için hiçbir şey istemedi ki bu hayatta, hep vatan için istedi ne istediyse. Sen de haddini ve yerini bil Ömer Bey kardeşim. Kore'ye sen gitmedin bir kez. Marşını çaldırmak da sana düşer; bu kadarcık bir zahmete katlan artık. Herkes haddini ve görevini bilsin, işte bu kadar!..

Emekli albayla rastlaşmadan garsona ulaşmak da kolay değil. Her köşeyi tutmuş bir hali var.

Tezel'in burada bulunuşundan azbuçuk gurur duyan, buna sevinen iki kişi de mi yok peki? Olmaz olur mu? Biri annesi işte, Fitnat Hanım: Bak bir de serseri derler benim bu kızıma. Serseri diyemem ya, isyankâr, hatır gönül dinlemez olanı asıl öteki. Aysel. Tezelciğim, nesi var işte, koşup geldi yine de torunumun düğününe. Evden çıkarken yakama bu çiçeği bile o takıverdi.

Emekli albayın karısı Gönül, Tezel'in burda oluşundan daha da hoşnut. Kapıdan girerken biz –tabii aile çemberinin önden, gecikmeden gelmesi gerekirdi– "Aaaa, Tezel Hanım, sizsiniz değil mi, geçende *Paravan*'da resminiz vardı vallahi!" demişti. "Televizyonda da gördük sizi. Bütün komşulara söyledim. Bakın, bakın, dünürümüz İlhan Bey'in kız kardeşleri, dedim hatta!.."

Paravan'daki resmi, İstanbul'un onlara mesken olmuş bir gece kulübünde, Yeşilçam'ın bir yığın, iş teklifi bekleyen üçüncü sınıf oyuncularıyla çekilmiş bulunsa da –görmedim ya–, o televizyon programında Tezel, ünlü bir ressamın yaşamöyküsünde iki dakikalık –yok, yarım dakikalıkmış; kendisi, emekli albayın karısına, bırakın canım, yarım dakikalık bir şey, demişti çünkü– bir figüranlığa çıkmış olsa da, şu Gönül Hanım'ın bunu önemseyişinden gizli bir hoşnutluk duyacak kerte güçlük mü çekiyor yaşama tutunmaya? İntihar etmeyeceksek içelim bari!.. Böylece ne olmuş oluyor? Emekli albayın karısından ayrılınca biz, "İyi bir kadına benziyor bu hatun" deyivermiş olmasını, önleyemediği bu gizli hoşnutluğu şöylece kafasından silip atmış mı bulunuyor: Bu iyi hatunlar, bu salaklar beni ayakta tutsunlar... Yok tutmasınlar! Yok tutmasınlar! Alkol beni ayakta tutar.

Kayınvalidem, oturtulduğu koltuktan beni seçti. Toparlanıp yanında bir yer açmaya bile çalışıyordu benim için. Ama ben onu seçmemiş, gözüm ona değmemiş gibi yapıyorum. Kullanılmamış miraslar ne gün içindir, böyle sıkışık ânlar için değilse? Babamın sefirlik günlerinden bana kalan torbanın ağzını Ayşen'in düğününde de açmazsam ne zaman açacağım? Her törende açılır o torba. Bayramlarda, kutlamalarda ya da gömülmelerde.

Tezel devetabanının yanında, son umudunu bana bağlamış bir cinayet zanlısı gibi duruyor. Daha doğrusu, o saksının önünde ayakta durabilme, böyle bir geceyi atlatabilme umudunu, serinkanlı bilim adamlığımdan henüz istifayı basmama bağlamış biri gibi. O istifaya karşın, zarafetle ve ciddiyetle bir kadeh içkinin peşine düşerek maşanın ucuyla da olsa, bir şeylerin ucundan tutuyorum. Bir şeyleri kurtarmaya kalkışıyorum. Birkaç saati ya da bir Tezel'i. Ayşen'in hatırına, iyi niyetim de üstümde.

"Bu bardaklarda ne var?"

En sonunda karışık kokuları, değişik kumaşları, altınları, elmasları, çok ve beceriksiz boyanmış yüzleri, kendini hiç sorguya çekmemiş kadın ve erkek gülüşlerini, şimdiden terlemiş enseleri, eğlenmeye ve kutlamaya kesin kararlı "vaay canım!", "ah şekerim!" ünlemelerini yara yara yanına ulaşıp omzuna dokunmayı başardığım garson, ağzının içinde bir şeyler geveliyor. Limonata bardaklarındaki sarımtırak sulara uzanıyorum. Sarımtırak sıvıyla dolu bardaklardan birine, ikisine, üçü... Yok. Üçüne değil. İkisine. Uzun yıllar dışişleri ailemizin üyesi bulunmuş bir babanın oğlu, üstelik de daha hiçbir gencin tabanlarını bir masanın üstünden karşısındakine göstermediği çağlarda Oxford eğitimi görmüş biri olarak, elimde üç bardak birden taşıyamam. Sonunda Tezel gerçekten intihar edecek bile olsa. Yeniden garson peşine düşmemek, çiğköfteyle Ankara tavasını gümüş çatallar ve köpüklü şarap eşliğinde yiyecek bu kalabalığı ikide bir varlığından kuşkuya düşürmemek için Tezel'den başka olsa olsa bir de kendime, evet, en sonunda bir de kendime bir kadeh içki alabilirim. Bardakları

iyice sakınarak, kadifelere, brokarlara damlatmadan içindekini, duvarların dibinden kıyın kıyın yürüyüp, tanıdık hiçbir yüze rastlamamaya da özellikle özen göstererek –yıllardır damadı bulunduğum ailenin herhangi bir yerinden çıkabilir böyle bir yüz– Tezel'in yanına ulaşabilirim.

Tezel, artık nerdeyse, benim elimde iki bardakla dönüşüme değil de, yanına dönüşüme seviniyor. Sanki yokluğumda biri ona, bluzunuz ne güzel, nerden aldınız, diye sormuş, o da bunu iyi kötü yanıtlamak zorunda kalmış. Ya da Gönül Hanım geçmiş bir kez daha yanından. Gitmeden bize de buyrun, buyurmazsanız valla üzülürüm, demiş. Misafirlerimizi siz de karşılasanız. Sizi televizyonda gören bana soruyor. Buyrun gidelim, burda bir komşularımız var, onların yanına götüreyim, pek merak ediyorlar, benim kız da öyle, şimdi telaşem biraz azalsın da getireceğim zaten, demiş de olabilir daha kötüsü. Çünkü "Bana ne bu yaşama fukaralarının düğününden!" sözü tuzla buz olmuş gibi duruyor.

Ne güzel kızdı Tezel. Ne havalı. Ailenin en güzel, en yetenekli, en çağdaş çocuğu. Şimdi şu hale bak. Gözlerinin altı balon balon. Yanyana durmuş, protokolü ikinci dereceden, üçüncü dereceden, ne kadar geriden olmak elimizdeyse o kadar geriden yerine getirmeye çalışıyoruz. Ses vermez bir laternayla kolu dönmez bir borulu gramofonuz işte.

"Sana ne oldu? Pek içmezdin bir zamanlar?"

Uzattığım bardağı çarçabuk yarılarken söylüyor bunu. Bir çeyrek saattir yalnız içki tepsilerini gözetlemiyor mu? Dört dizi altın zincir takınmış kadını seçişi bile, geciken içkiye karşı kendini oyalamak değildiyse ne? Benim de, birinin önünde eğilmeye hazırlanan garsonu önleyivermem salt Tezel için miydi? Soruyor bir de. Eskiden içmezmişim pek. Pek içmezdim, evet. Ne olmuş? İnsanlar değişir. Her bir biçimde. Her bir yöne doğru. Son yıllar hele, pek içmiyordum. Kafamdan, bilgimden başkaları daha iyi yararlanabilsinler diye. Sigarayı da bırakmıştım hatta. Beynimi uyuşturuyordu. Oysa benim iri beynim başkalarına gerekli. Bu

nedenle, başkaları adına sigarayı bırakmak için verilen savaş da var.

Tezel, kendisine tuttuğum sigarayı tüttürüyor. Ben birini bitirdim. Birini daha yaktım. Buna değgin bir sorusu olmadı neyse. Sigaraya karşı verdiğim büyük savaştan habersizdi çünkü. Şimdi camlı kapıdan içeri girenlere mi bakıyor, yoksa bardağı dikerken bakış açısı o yana mı rastlıyor, ayırdedemiyorum. Buzu erimiş, kalitesi düşük bir viskiyi art arda yudumlayıp duruyor.

"Chivas Regal bile değil!"

"Suç sende. Abine öğretmeliydin. Her yere birden tırmanırken bazı aksamalar olacak elbet, kolay mı?"

Konfeksiyon çağı. Ben de bu çağa uygun hazır sözler bulup söylüyorum işte. Tezel, hazır giyimin bu denli ayağa düşmüşünü sevmez. Omuz silkip başını çeviriyor zaten: Kısa kes Ömer. İnişte sin. İnişte, göz çıkaran iri laflara yer kalmaz hiç.

Tezel öyle sansın. Ben o inişte yirmi yıllık karımla, aydın olmak adına sırt çevirdiğimiz, görmezden geldiğimiz bütün ucuzluklara rastladım. Onların arasında kendime de. Şimdiki kendime. Gencecik bir kızın bana sevdalanmasından delikanlı sevinci duyabilen kendime. Bu da mı ucuz? Ucuzsa ucuz olsun.

Tezel'in ilgisiz bakışları. İlgisiz bakışları kimin üstünde? İlhan'da mı, Müjgân'da mı, General'de mi bütün nişanlarını takınmış, kat kat çene altı dar yakasının üstüne yığışmış olarak asansörden hâlâ uç uca inip duranların ellerini yüzakı oğlunun yanıbaşında sıkıp duran, aşağıda da iki cip dolusu koruyucusu bekleyen? Bana ne Tezel'in nereye baktığından ya da General'den ve onun kara-sarı parlak bir kumaşa sarınmış ağlak suratlı bodur karısından? Ben Ayşen'i görmeye çalışıyorum. Bana ne onların yüzakı Ertan'ından? Ertan mıydı?

"Ertan mıydı damadın adı?"

"Sen Ercan demedin mi?"

Bilmem. Belki de demişimdir. Ben Ayşen'i düşünüyorum. Hem buraya gelmemezlik edemeyecek, hem buradan çıkıp gitmeyi her saniye isteyecek ölçüde...

Tezel'e, bütün içkilerin benden, yürü çıkıp gidelim buradan, demek bile istiyorum. Deme. Deme. Burada hem Ayşen'in sevgisi kanat çırpıyor başının üstünde, hem güven altındasın Ömer. Sonsuz derecede güven altında. Tezel'in yarın sabah bütünüyle başına kalmayacağından emin değilsin. Gözünü kırpmadan yapar bunu. Siyah eteği, Rus biçimi ipek bluzuyla, dizlerinin üstüne çıkan çizmeleriyle bir sabah, bir aralıkta ayılır ayılmaz, poflayarak çekip gidene dek başına kalır. Kalsın. Aysel'in bu sabahki bakışını, kanayışını içinin, son aylardaki uzaklığını, uzaklığınızı, senin onun içini kanatışını bu akşamüstü, kanatışını –Aysel yeniden doğrulmak zorunda kalacak şimdi– hak etmiş olurdun. Kız kardeşiyle... Yeğeninin düğünü başlamadan daha, Anadolu Kulübü'nden kaçarak... Ayşen'in seni bir delikanlı gibi nerdeyse sevindiren, buraya gelmeden önce ilk kez kendine dikkatle baktırıp sana, yaşlandım mı, bile dedirten tutkusundan kaçarak... Yalnız olmayı bile göze alamadan. Sığınmak için bula bula Tezel'in içkili dünyasını bularak... Tezel'le ayakta duramayacak denli sarhoş olup herkeslerin girdiği şu kapıdan sarmaş dolaş çıkarak. Müjgân'ı, İlhan'ı ve belki Fitnat Hanım'ı da kuşkular, öldürücü tedirginlikler içinde bırakarak... Kimselere renk vermeyecekler. Yine de sürekli aranacaklar. Alçak sesle, üçü birbirine soracak. Ayşen'e soramayacaklar. Ama Ayşen onlara soracak. Müjgân da, burdalar burdalar, şurdalar şurdalar, diye baştan savma yanıtlar sıralamak zorunda kalacak. Göz ucuyla her şeyi kollayıp, her şeye yön vermek kolay mı? Bu "rezalet" en çok onu uğraştıracak, en çok onu yoracak: Ben anayım İlhan, ben anayım! İster miyim biricik kızım, bu mutlu gününde herkeslere mahcup düşsün? Keşke bunları da çağırmasaydık. Otursalardı oturdukları yerde Aysel gibi!

İlhan, annesini hem hiç göze batmayacak, hem kimsenin gözünden kaçmayacak, gerekli kimselere onur köşesi bile dedirtebilecek bir koltuğa oturtmuştu. Fitnat Hanım siyahlar içinde, yakasına da Tezel'in iliştiriverdiği bir sarı gonca gülle, aileyi büsbütün tarumar edebilecek gizli planlarımdan habersiz,

gelenlere bakıyor: Şükür bugünleri de gösterene, diyen bir yüzle. Kendisini, bulunduğu köşede seçerek gelip elini öpenlerin, ne mutlu size, torununuzun düğününü de gördünüz, inşallah onun çocuklarınınkini de görürsünüz, diyenlerin çok olmasını bekliyor. Severim onu. Bu sevgiyi elinden, iki yanaklarından öpmeye vardıracak denli açığa vuramadım belki. Ona yeterince yakın duramadım ama, kendisine sevecenliğim sonsuz. Kaç yıldır artık geceli gündüzlü bir hizmetçisi olduğu halde, o hizmetçiye karşı "hanımefendilik" etmekte gösterdiği beceriksizliği sevdim. Yaşar, ona kahvesini getirirken usulca bir toparlanmadan, ayağa kalkacakmış gibi yapmadan alıkoyamaz kendini de, oğlunun gelini Müjgân'ın, "Anne, anne, bunlarla yüzgöz olmaya gelmez. Otur, hanımlığını bil canım"larını anımsayıp, bu kez de aşırı bir çalımla geri oturup kurulur koltuğuna. Bunu sevdim. Az sonra burada birçok kişi, ilk dans adımlarını nasıl şaşıracak. Fitnat Hanım da artık bu kadarcık şaşırmasın mı yeni adımlarını? Üstünde en çok ne yanı seçeceğini bilememenin yorgunluğu var. Onu evlatları arasında bir seçme yapma durumunda kim bıraktı, bir bilebilse!

İlhan, onu bu koltuğa oturttuğunda Tezel'e annesinin yanından ayrılmamasını söylemişti. Protokolü bu sırada, böylece yerine getirmesini istemişti ondan. Ama Tezel, usulca bir okşadı annesinin omzunu: Otur burda sen. Otur sessizce. Gelene gidene bak. Oğluna bak. Torununa bak. Mutlu ol, demeye getirerek. Sonra beni kolumdan tutup, bu devetabanının yanını seçti kendine: Şimdi annemin yanında kalsam, herkesle tanışmak gerekir. İşin büsbütün rezili çıkar, dayanamam...

Henüz otuzunda olmalı. Belki otuzunda bile yok. Yine de nerdeyse Aysel'den çok yıpranmış. Eli yüzü üfürülmüş sanki. Daha düne dek incecik bir kızdı bu. Ünlüydü de. Epeyce ünlü bir ressam. Nasıl böyle oldu Tezel? Tablolarına kullanamadığı boyaları gözlerine, yüzüne mi sürüyor artık? Tablolarını daha güzel boyardı ama. Gergin bir tuvale. Hep kendi renklerini, kendi esintilerini bularak. Hiç sezdirmeyerek bir boya, bir fırça kullan-

dığını. Hiç elevermeyerek bu resimlerin bir resim bilgisi taşıdığını. Hiç bağırmayarak hücrelerin de rengini bildiğini, biçimlerini sezdiğini, kokusunu bile duyduğunu. İyi bir resim nasıl anlatılır? Hem kendini siliş bu resimlerde, hem tepeden tırnağa kendisi oluş nasıl boyanır? Gergin bir tuvale böyle boyardı. Şimdi, gözlerini, gözkapaklarını boyamakta daha hünerli olabilirdi yine de. Kusur gözkapaklarında mı, ellerinde mi? Elleri titremeye başlayınca gözkapakları elbet... elbet gözkapakları şeydince de...

"Bana bakıp durma. Kapının önüne dizilmiş aileye bak sen!"

Haksızlık etmişim. Onu, yalnız içki tepsilerini kolluyor sanmakla yanılmışım.

"İlle gitmek zorunda değilsin sen de" diyordu Aysel bu sabah. Uzun süre susuldu sonra. Ben de, kafası olduğu gibi önündeki işte, o Allahın belası bitmez tükenmez araştırmalarında sanıyordum yine. Anadolu Kulübü'nde boy göstermeyi Ayşen'i sevindirmek için mi, kendimi sevindirmek için mi düşündüğümü bile soruyordum kendi kendime. "Ama gitmek istiyorsan, iyi ya Ömer, kendi bileceğin şey elbet. Tezel de var işte."

"Tezel de var işte" der demez, sesinde bir değişme oldu. Titredi o ses. Ne denli önlemeye çalışsa da, hüzün elini kolunu sallayarak geldi, çöküp oturdu yüzüne, gözlerine: Tezel, neden eskisi gibi konuşamaz olduk biz? Konuşursak neden anlaşamaz olduk? Hiçbir sözün sonunu birbirimizi kırmadan getiremez olduk, neden?

Ben de o zaman neden o eski aşk dolu dostluğumuz için yeni bir çaba harcamaktan çekindim? Yüzüne, gözlerine bulaşan bu hüznü neden sevip okşamadım? Kim tuttu beni?

Tezel sabah erken, otobüsten annesinin evine iner inmez telefon etti. Ama bu, salt bugünkü protokolü yerine getirmekte nasıl bir yol izleneceğini Aysel'den öğrenmek istiyor süsü verilmiş bir telefon olmalı. Ablasıyla aralarında çok uzak, yakınlığı özenle bastırılmış uzak, soğuk bir konuşma geçti: Hoşgeldin. Sanırım düğüne geldin. Yok, ben gelmeyeceğim. Bilmem. Ömer'in ken-

disine sor bunu. Gidecekse birlikte olursunuz. Yaa, evet. Öyle. Güle güle.

Zorla takınılmış bu uzak tavır, bu soğuk ses, hadi kalk bize gel, çabuk gel, özledim seni, diyemeyişi bütün gün içinin bir yanını didikleyip durmuştur. Kendi yapamadığını kız kardeşinden bekliyor.

Şimdiyse Tezel'e bakıyorum. "Bana bakıp durma!" demesi ona bakıp durmam için bir çağrıymış gibi. Onunsa içkisiz kalmamaktan öte beklediği hiçbir şey yok. Öyle görünüyor. Aysel'in uzak sesini ânında unutmuş bir Tezel bu. Değilse de alkol unutturur.

Park Otel'in barında hava kararana dek kaldım. Allah kahretsin, burada da ciddileşiyorlar artık. "Ne oldu, ne olacak?" gibi sorular soruyorlar birbirlerine. Güzel, ölmez fıkraları anlatanlar gittikçe azalıyor. Anlatıyorlarsa da, en çok cumhurbaşkanı üstüne anlatıyorlar. Yarın unutup gidecekler. Biri akıl bile ediyor bunu. "Yahu, şunları bir deftere geçirsek, yarın unutup gideceğiz" diyor. Bunu bile kendine iş ediniyor. Deftere geçirilerek anımsanan şeylerden bir hayır gelirmiş gibi. Hele bu anımsamak, unutmamak istekleri yok mu, iyice canımı sıkıyor. Babalarının fotoğraf biriktirmeleriyle, yıllar sonra da o fotoğraflara dönüp dönüp "Bak ben neydim!" demeleriyle matrak geçiyorlar ya, şimdi bunlar babalarından gülünç. Gülünç olan her şeyi bile bile gülünç kalmak! Anımsamak, gözden geçirmek, derlenip toparlanmayı çağırır. Demek bunlar hâlâ tutunacak bir yer, ayaklarını basacak bir toprak istiyorlar! İçkini içersin, hiçliğe bakarsın, kendi hiçliğini görürsün; hiçbir şey, hiçbir biçimde canını sıkmaz olur.

Park Otel'in barında hava kararana dek kalmadım canım. Oraya hava kararmak üzereyken girdim. Şu düğün gibi, bardakiler de zorla zaman üstüne yeniden çetele tutturuyorlar bana.

Allah kahretsin! Yeniden önemsemeye başladılar kendilerini. İkinci sınıf gazetecilerden duydukları üç güncel fıkrayla cumhurbaşkanı ya da siyasal parti liderlerine ilişkin birkaç dedimdediyi anlatırlarsa birbirlerine, bir şeye katkıları olur sanıyorlar. Avutuyorlar kendilerini. Öyle ya, kimbilir, bakarsın yarın yeniden devlet diye bir şey olursa, yani gerçek demokratik devlet dedikleri cinsten bir devlet, dişi mi, erkek mi her neyse işte, böyle bir devlet olursa, her şeyi ona teslim edip yeniden vicdan sızılarından kurtulurlar. Yeniden böyle böyle birtakım inançlarla umutların peşine düştüler. Tokadın sersemleticiliği geçer geçmez üstlerinden. Tokat arsızı olmuş çocuklar gibi, kimseler görmedi ya, deyip çevrelerine soluk soluk gülümseyerek... İçin için de "Büyüyünce ben sana gösteririm"li bir öç alma duygusunu biriktirerek.

Doğrusu herkes bir şey yapmak peşinde. Herkes tutukevlerine, cezaevlerine, gözaltı yerlerine hiç değilse bir tepsi suböreği, iki sandık portakal götürebilme peşinde. Yitirilen inançların yerine, durum zorluyor diye, acilen yarım yırtık yeni inançlar koyuveriyorsan, utanmamak için, salt utanmamak için yeni inançlar edinmişsin gibi dört dönüyorsan ortalıkta, daha çoook utançlar yaşarsın. Yaşayan görecek.

Sözümona benim birkaç yaş büyük abilerim, sözümona benim yaşıtlarım, idealistlerin zavallılıklarına bakıp bakıp da, en azından böyle zavallı olmamak için, son kez utanabileceğimiz denli utanarak, utanç denen evde kalmış kızı başımızdan atmıştık. Pencere önüne oturup mıy mıy mıy ötmeler de ne oluyormuş için içini yiyerek? Az buz, tokadı yer yemez hiçliği seçmiştik: Makineler senin elinde olmadığına göre, seni senin hiçliğin paklar ancak. Nokta. Bitti. Hadi içelim.

Ne oluyor şimdi bizimkilere? Yeniden neye sıvanıyorlar? Hiçliklerini bile savunamaz oldular. Uzat yüzünü, tükürsünler o yüze. Ne var bunda? Bir kâğıt mendile bakar. Öyle ya, bunu somut olarak yaşamamış kimse, uzatmaz yüzünü. Kendini o yüzün tükürülemez bir yüz olduğuna inandırır. Sanki bizimki İstiklal Caddesi, Üsküdar İskelesi de, sizinki Vilayet'in kabul salonu. Bunlar da, yüzlerini temiz tutmak için "Bir şey yapmalı, bir ses duyurmalı ya da bilmem kimi bilmem ne cezaevinde ziyarete gitmeli" gibi paravanalar kuruyorlar önlerine. Kurun, kurun; iyi kurun. Belki kurtulursunuz. Kendinizden.

Ne dünden sorumlu, ne yarına borçlu olduklarını ilan etmiş kişilerin küçük koalisyonu çözüldü. Kim kimden daha murdar, kim kimden daha temiz, bunun peşine düşüldü. Kimin polis, kimin yiğit olduğuna da yine bizimkiler karar verir oldu. Bu soytarılık hiç hoşuma gitmiyor işte. Kardeşim, sen güzel güzel içkini içsene; kim resmini kaça satmış, kim almış, kim kimle yatarak ve kim iyi hikâye yazarı, kim beş para etmez, buna karar vermekle yetinsene. Sen de devgençlere silah bulanlardan olmayıver, bunu kulaklara usuldan usula fısıldamayıver, neyin eksilir?

Yine de üç saate yakın kaldım Park Otel'in barında. Küçük yol çantam ayaklarımın dibinde duruyordu. Dokuza çeyrek kala da içkimi bitirdim, çantamı alıp çıktım. Geçerken Taksim'deki büfeden bir cep kanyağı edindim. Geceyi böylece sürdürmek... Hasan da barın öte ucunda durmuş "Şişmanlıyorsun dikkat!" diyordu. Otuz saniye önce Adana Cezaevi'ndekilerin sağlık durumlarıyla yakından ilgilenen bu değil mi? Şişmanlıyorsam yatağına almazsın, ne yapalım. Üç ay önceki pantolonuma sığmıyorsam, iki ay önceki eteğin beli zor kavuşuyorsa, bu benim bileceğim şey. Yenisini edinmek. Onu da sen alacak değilsin zaten. Hem canım, işte nicedir olup gidiyorum. Fermuarları açık bırakıyorum. Üstüme de kocaman, uzun bir kazak geçiriyorum, tamam. Tüy gibi duyuyorum kendimi. Önünde sonunda etek de, pantolon da bacaklarımda, kalçalarımda dursun yeter. Aman, durmazsa da durmasın. Bunu bile düşünmek zorunda kalınca, kendimden kuşkuya düşüyorum. Allah kahretsin, yine de, artık turistlere resim yapmadan edememek gibi bir şey bu.

Konyağı çantamın gözüne soktum. Otobüs kalkmak üzere.

"Valiziniz?" diyor uzun, mavi otobüsün yanında duran çocuk, M. Benz'in karnında bir kapak açıp kaldırmış olarak. Yavrum ne de güzel öğrenmiş "valiziniz" demeyi...

"Valizim yok" diyorum ben de.

Bir gece için el çantama tıkıştırdığım kara etekle artık bizimkilerin hatırına –canım anneciğim Fitnat Hanım'ın yüzünü kara çıkarmaya da gönlüm pek elvermediğinden– akşamüstü Park Otel'e giderken eski biçim giysiler satan çok züppe bir butikten aldığım –uçak biletinin bütün gelirini çekti elimden pis karı!– bu Rus biçimi ipek bluz neye yetmez? Ulan, bunu bile yaptın Tezel! Özel bluz aldın o Allahın belası düğün için. Bir ana hatırına olsa hadi neyse... İşi gücü kazanç zamanını kollayıp üstüne atlamak olan İlhan'la bütün utanma duygularını senin için harcayan korkunç yenge Müjgân için değer miydi be? Ayşen'leri de ne biçim bir kız, doğru dürüst tanıyamadık ya... Aldırma. Düşün-

mek yasak. Sen öyle aile vırvırlarına kafanı yoracak biri misin be? Hadi, atla bakalım. Şu lahmacun kokularından bir ân önce uzaklaşalım.

Zor uzaklaşırsın. Aile gibidir bir ülke, aile!.. Baksana, en öne yerleşmiş hanımteyze, bir lahmacunu dörde katlamış, otobüsün içini kokuta kokuta yiyor. Ardından iki elma soyar. Bu da onu ilk çiş molasına dek idare eder. Sık sık da su ister şoför kardeşimizin yardımcısından. İstesin. Canı sağolsun. Vardığı yerde midesine indirdiği lahmacunu saklayıp gelinine, kızına, ah midem hiç iyi değil, diye sızlanıp durmasın da. Sızlanır, sızlanır. Rahatsızlığın baş sorumlusu da ya o gelin, ya o kız olmuş olur.

En arka sıradayım. Otobüslerde yerimi en arka sıradan almak benim alışkanlığım. Azala azala tek tük kalan alışkanlıklarımdan biri. Kimse seni görmez. Sen herkesi görürsün. Herkesi görmek istemezsen, kimseyi görmemiş olursun. Yolboyu bir motor horultusu duyarsın, hepsi bu. Karşıdan gelenler farlarını kısmışlarmış, kısmamışlarmış; ha çarpıştık, ha çarpışmadıkmış; bütün bunlar, o gerilip doğrulmalar, derin solumalar, küçük bir cana bunca önem vermeler falan senin dünyandan içeri sızamaz. Nereye sızamaz dedin, nereye? Senin dünyan da neymiş?

O boktan kente gitsem gitsem belki artık ancak annemin cenazesinde bulunmak için giderim, diyordum. Şuna bak. Bir düğüne gidiyoruz. Arka sırada kimse yok. Az sonra kolonya dolaştırması biten yardımcı gelir, gelir benim halkımın çocuğu, oturur şu uca. Hanımteyze "su" diye inleyip uyandırmazsa, kıvrılıp yatar. Adapazarı'nın ya da Düzce'nin oralarda bir yerlerde bir iki kez de, adı çay molası olan iki çiş molası verirler.

Allah belalarını versin! Allah kahretsin! Konyak şişelerinin teneke ağzı da hep yalama çıkar oldu. Döndür döndür, kırılıp açılmaz. Ne yakınıyorsun? Devlet mi istiyorsun sen de? Konyak şişelerinin kapağını çevirdin mi, şırp diye açılabilmesini sağlayacak güçlü bir hükümetin olmasını mı istiyorsun yoksa? Hiçbir şey olmasın. Kimse bir şey yapmasın. Çünkü ben kimseye bir şey yapmayacağım. Anamın gönlünü hoşetmek de son olsun! Yalnız,

bizi korumaya andiçmişler, hazır üstümüze kanat germekteyken, süngülerinin ucuyla şu şişenin de ağzını açıverseler, başka ne isterim? Kurtarılma törenine katılamadıysam hep bacağım yüzünden. O sevinci bile yaşayamadım. Nice aklı evvel büyüklerimiz, koca koca yazarlarımız, tam iki hafta şenlik ettiler de –her şey ödetilir, ne sanıyordunuz?– daha ta o zamandan, tam bir vatan haini gibi, hoplayıp zıplamadan kalakaldım.

Geçen yıl, daha da önce, bacağı kırdık. İçkinin beni ilk devirişi, bacağı kırıp, alçı içinde kıçüstü oturakaldım. Tam artık her şeyler bizden sorulacakken, oldu mu? Aysel koşup geldi. Kimden duymuş? Duyururlar. Dururlar mı? Üstelik kınamışlardır bile. Ayıp değil mi, kız kardeşinizi bu çaresiz durumunda böyle yüzüstü bırakıyorsunuz, bile demişlerdir bizim çocuklar. Telefonlar yağdırmışlar. Tek vicdanları rahat etsin de. Hem kesinlikle unutamazlar bir sakatı, bir hastayı, bir tutukluyu, hem iyi günlerini o sakat, o hasta, o tutukluyla geçirememiş birini bulup, bulup o enayiyi, kendi vermek istemedikleri hizmete ve yardıma koşarlar. Hemen bir yolunu bulurlar yükü üstlerinden aşırtmanın. Ben de öyleydim. Kuyruğum sıkıştı mı, gelsin Aysel, gelsin Ömer! İşlerim yolunda mı, keyfim tıkırında mı, unut bunları gitsin! Pek de unutmazdım yaa. Ne olsa ikisinin de çevremde iyi adları vardır. Bana, parmağımı kıpırdatmadan sık sık ilerici, devrimci kocalar bahşedecek kadar. Onların yüzü suyu hürmetine, devrimcilerimizin benden akıl sordukları da çok olmuştur haa... İkinci kocam hele. Ömer, Aysel dedin mi, bana olan aşkı on misli depreşirdi. O konuda hâlâ da öyledir. Aysel'in alaşağı olacağı yok çünkü.

"Yok, istemez."

Böylece kolonya faslı bitmiş oluyor. Şimdi bu otobüs de mutfağında durmadan kapuska pişen bir eve benziyor. Burnuma bizim Küçükesat'taki evin kokusu geliyor. Aman, tıka burnunu. Bir de eski, iyice eski kokulara dönersek işimiz var!

Otobüsün kıçı havaya kalka ede, kıvrıla büküle, bir süre de Mecidiyeköy'ün oralarda vınladıktan sonra ünlü köprümüze var-

dık bile. İşte bunu kaçıramam. İşte burda gözümü de, burnumu da kapayamam. Burda Boğaz'a, Kız Kulesi önlerine salkımsaçak düşen ışıklar bir yudumluk içkiye ne güzel meze olur! Gül gülebildiğin kadar. Bak, Kuzguncuk sırtlarından Oktay'ın ışığı bile, Oktay'ın masamızdaki varlığını bildiriyor. Çocuk Oktay'ın anasında. Kendisi Kuzguncuk sırtlarında. Ben de burdayım. Köprünün üstünde. "Tam konforlu" bir otobüsün içinde. Hadi, hepimiz için! O çocuğu doğurmak da benim büyük yanlışlarımdan biri ya. Daha doğrusu, yanlış diye bir şeye inanabilsem, adamakıllı yanlıştım diyeceğim. Yanlış, ha deyince elle tutulur bir şey olabilse, önünde şapkamı çıkarırdım. Bunun için de ciddi bir şapka bulunmalı insanın başında. O da bende hiç olmadı, hiç resmi şapkam olmadı ki.

Şu köprüyü kurdular. İyi mi ettiler efendim, kötü mü ettiler efendim? Ne ettiler? Bir zaman ben de düşündüm bunu. Üç yıl zıp zıp zıpladım ortalıkta. Bir kez daha inançlıydım. Hem de yarım yırtık inançların öcünü almak istercesine. Deli gibi, mecnun gibi takılıp Ömer'in, Aysel'in ve burda karınca sürüsü gibi çok olan onların kopyaları peşine, sanki ben de gittiğim, oturup kalktığım her yerde "Efendim, bu iktidar çok kötü bir iktidar. Bu adamlar çok rezil adamlar. Çok yanlış işler yapıyorlar ve bile bile yapıyorlar köpekler! Memleketi hiç düşünmüyor, hep kendi çıkarlarını düşünüyorlar. Çoğunluğa yararı olmayacak bir köprüyü, bilmem kaç paralar yedirip elin adamlarına, getirip İstanbul'un tuzu kuruları için, kendi adamları için uruyorlar!.." demesem olmazdı. Üstelik ben iyi ressamım ya, o günler el üstünde tutuluyorum ya, göz zevkime güven pek yaygın ya, İstanbul'un estetik sorumluluğunu yüklenmek de bana düşer. Sanat ve kültür kolonimiz öyle istediği için estetik konusunda uzmanım ya, konuş artık: Efendim deli bunlar! Köylü bunlar, deli olsalar hadi neyse. Köylü aklıyla getirip güzel İstanbulumuzu çeliğe, halata, betona bulayacaklar karşıdan karşıya... Şu tablomun üstüne bir uçtan bir uca karakalemle sert iki çizgi çizseniz, aynı kalemle bu

çizgilerin arasını da cart cart tarasanız neye dönerse bu resim, işte İstanbul da ona dönecek...

Bunları bile dedim. Savaştım doğrusu. Oysa ben savaş gönüllüsü olmamaya bir kez karar vermemiş miydim? Büyüklerimin hep iyi düşlerle yatıp kötü sabahlarla kalktıklarını göre göre, kız sen uyurken de bunal, uyanınca daha az bunalmış olursun, diye öğütler verirdim kendime. Elbet on sekizimde, Akademi'ye kapağı atarken değil. Akademi'ye kapağı atarken sırtımda daha Kızılay'da yediğim copların sancısı vardı. Gözlerimde gözyaşartıcı bombaların kırmızılığı... Akademi'nin yolunu tutarken ise "Nasılmıış?" havalarındaydım.

Ah sevgili Aysel, nasıl destekledi beni! İlhan'ın sırt dönmelerine, bir kuruş koklatmamalarına –Akademi de neymiş, kaç para getirir kâğıt boyamak adama, senin derdin İstanbul'larda fink atmak, ben buna aracı olamam– anamın iki arada bir derede ve iki eli böğründe kalakalmalarına karşın. Derken efendim, pırıl pırıl bir Anayasa'ya da kavuşmuşuz yediğim copların ardından, neden desteklemesin Aysel beni? İstanbul'larda, Akademi'de mekân tutmamı? –Ben çok bunaldım, çok bastırıldım, bari bu kız yaşını yaşasın, dilediğini yapsın, dilediği olsun– kimi ana-babalar, kendi bulamadıklarını çocuklarından büsbütün sakınırlar, kıskançlıklarından dünyanın en büyük cimrisi olup çıkarlar ya, kimileri de, ablalar-abiler dahil, canım biz ne gün gördük, bari bizden sonrakiler gün görsün, acı çekmesinler, deyip neleri var, neleri yok ortaya dökerler. Kendilerini bile sakınmazlar: Hadi Tezelciğim, yolun açık olsun kardeşim. Yanındayım, korkma. Arkandayım, çekinme. Akademi'ye gitmek mi senin derdin? Ressam olmak mı? Buyur git. Yeteneğin var, geliştir. Savaşımız, savaşın yaratıcılığına güç katsın. Sağol canım Aysel! Sen de varol Ömer Abi! Ver elini Akademi...

O Akademi'yi aşağıda ve onun kapısında günlerce nöbet tuta tuta beni kendine çekebilmiş kadife bakışlı ilk kocamı, o hınzır oyunbazı da çabucak gerilerde bırakıp Oktay'a doğru yol alıyoruz. O günler yaşanırken de böyle, iki dakikacık sürüverseydi ya.

Başım ağrıyor. Kanyağı sürdürmek gerek. Yoksa bu baş ağrısı dinmez, artar. Oktay'ın ışığına nerdeyse değecekmiş gibi yakın geçtim. Orda oturdum mu ben gerçekten? Kaynana, kayınbaba parasıyla o menekşeli, yaseminli balkona güzel sofralar kuruldu mu? Sofralar kurulması ne söz? Kerem'i bebek arabasına koyup birlikte denizboyu dolaştırmalara bile çıktık. Ardından koştur bakalım Taksim Alanı'na.

Yahu, o çocuğu niye doğurdum ben? Öf, doğurdumsa doğurdum! Yarın, seni ben doğurdum, diyerek başına çöreklenip beni dişçiye, hastanelere ya da kaplıcalara götürmesini isteyecek değilim ya. Ahh gençliğim, ah sana saçımı süpürge ettiğim gençliğim de diyecek değilim. Çünkü bunamadan ölmeye kararlıyım. Ben, kendi anamı bile alıştırdım benden bir şey beklememeye. Benim oğlan, ne güzel işte, ana takıntısı diye bir şeyi hiç bilmeyecek. Bize zorla kurdurduklarını bozma, koparma savaşı vermeyecek. Peki, baba takıntısı? Eh, orasını da Oktay düşünmeyeceğine göre, kendisi düşünsün artık. Oktay'ın şimdi Bodrum sahillerinde bile benden bir türlü cayamayışının nedeni nedir, diye de sorarım kendi kendime. Sormasam iyi ya, rahat bırakmıyor ki. Sonunda buldum. Oğlunun anasıyım. Ya İstiklal Caddesi'nde salya sümük, paçası düşük ve kendi kendisine konuşup gülen alkolik kadınlardan biri olup çıkarsam? Nasıl taşınır bu yüzkarası? İyisi mi, bana göz kulak olmalı, peşimi bırakmamalı...

Şu tepe ışıklarını ne zaman söndürecekler? Otobüsün içi ne zaman uyku karanlığına bürünecek? Yarın İstiklal Caddesi'nde ne olacağımı düşünmek zorunda mıyım?

Uçağa binebilirdim. Kasvetli bir evde, o kasvetli evlerden birinde, kasvetli insanlar arasında bir gece fazla geçirmek mi? Ölüm yolunu kilometre kilometre katedecek bir otobüsün içi, bizimkilerin mağmum kalplerinden, mağmum bakışlarından bin kez iyi. Hele İlhan'ın, kapısında kullar besleyen, seni öperken bile o öpücüğü alacak defterine kaydeden halleri! İmparatoriçesine bayılıyorum ama. Bir gün aklıma esse de, yirmi-yirmi beş yılda

New York'tan daha New York olmuş bir Amasya çizeyim desem, Müjgân'ı çizerdim. Tabii bir adım önünde de başkentimizi; İlhan'ı. İşin sevindirici yanı şu ki, böyle bir şey hiç esmeyecek aklıma.

İşin doğrusu, ben tam nikâh saati orada olacak bir uçağa da binebilirdim. Otobüsten inişle akşam saati arasındaki zaman parçasını da aradan çıkarabilirdim. Yok edebilirdim. Artık çok ender gelen o krizlerimden birine, bir kez daha yakalanıverdim. İyi yürekliliğim tuttu işte. Ailenin yüzünü akedecek aklıkta bir bluz için o uçak biletini şeydiverince...

Yok, yok, kendime bir şey anlatmak istemiyorum. Hele benim beni anlamamı hiç istemiyorum. Böyle bir derdim yok. Arada bir yoklayan bu nöbetler de geçer. Zaten iyice seyrekleşti. İşte bak, bir otobüstesin. Vınlayarak gidiyorsunuz. Sen abinin kızının düğününe gidiyorsun. Bir kadeh içkiye uzanmak gibi bir şey bu. Bir hiç. Yokum ben. Duruyorum. İçiyorum. İçebilmek için turistik resimler yapıyorum. Ne suç biliyorum, ne ceza. Ne seviyorum, ne nefret ediyorum. Yine de nasıl oluyor peki şimdi, bir otobüste –yarı karanlık– bir yolculuğa çıkar çıkmaz ya da buna benzer karanlık, alacakaranlık her fırsatta olduğu gibi örnekse ışığı söndürüp uyumaya geçmeden önce ya da eski bir tanışa rastlayıverince bir köşebaşında ya da birinin sizi kendi dışınıza itmeye zorladığını seçer seçmez, bir şerit geçiyor kafanızdan? Gözlerinizin önünden bir dizi resim geçiyor. Neden tümüyle engel olunamıyor buna? Onu bunu bilmem. Meğer nihilist olmak komünist olmaktan da zormuş! Vay canına, komünist olmaktan da zor. Yaşayan bilir. Ama az kaldı. Epeyce yolaldım. Bir büyük temizlik yapmadan da tamam olmayacak bu iş. Şöyle büyük bir mevsim temizliği. Yaşanan yaşandı. Görülen görüldü. Yaşanan da, görülen de üstümüzde ne yaptıysa yaptı. Biz ne olduysak olduk. Biraz dıştan, biraz içten derken yuvamızı yaptık. Bu durmazmış. Sen durursan, durur.

Artık cezaevlerinde tek kişiyi görmeye gitmedim işte. Kimse için ah vah etmez oldum. Kendime hiçbir görev vermiyorum.

Evet efendim, kendime de hiç acımıyorum. Bir tek görevim var: Akşamüstleri içkimi içebileceğim bir yerlere çıkabilmek. "Hiç"e varmam, oraya demir atıp durmam yeterince başarılı olmayabilir. Ordan beni, ara ara, bir düğün davetiyesi –kötü bir dalga– koparıp alabilir. Bir o yana, bir buyana küçük yalpalanmalarım olabilir, ama bu kadarı da kaçınılmaz artık, elden ne gelir! –Elinden geleni yap, bitir.– İşte her şey nasıl yarım yırtıksa, devrimcilerimiz de nasıl geri kalmışsa –aralarında ben, Oktay falan bile vardık–, benim anarşizmim de öyle yarım yırtık, öyle geri kalmış. Elden ne gelir? Kitaplar eksik de yaşam eksik değil mi? Ne sanıyor bunlar? Yoo, bir tek şey kesin ama: Şimdi durduğum yer, şimdiye dek koşturduğum yerlerden daha gerçek.

Ne oluyorum? Konyak şişesine sarılmak da pek iyi bir sonuç sağlamadı. Bir yolculukta, daha ta başında o yolculuğun, daha yüzlerce kez gördüğüm, yüzlerce kez içine dalıp çıktığım Akademi'nin yakınından geçer geçmez, daha Oktay'ın Kuzguncuk'taki ışığını görür görmez başladım; yok oğlumdan şunu isterim, bunu istemem... Geldi ardından onu nasıl ve neden doğurduğum. Allah kahretsin! Bacağım kırıldığı zaman Aysel'in nasıl koşup geldiğini bile düşündüm. Ardından kimbilir daha neler çıkacak. Sen, en iyisi şimdi, Göztepe'nin Adalar'a kucak açan dalkavukluğuna bak. Hep aynı şey. O ondan bir şey kapacak, bu bundan. Doğa dengesi... Kapmak, kapışmak. Bu, doğayla insan, insanla insan arasında olunca; manzara? Manzara şu: Bir yığın maymun vayk vayk ayk ayk, üyk üyk diye çığlıklar atarak tutunacak dal peşinde koşuyor.

Boşluk. Hiçlik. Gecenin karanlığı. Değil. Yeterince karanlık değil. Gece dediğin katran gibi olmalı. Denizde yalpalayan ışıklar, gelip geçen art arda bir kuyruk oluşturan araçların farları... Böylece işte, ne gece ne gündüz. İkisi arası bir şey. Benim gibi. Ben de bir şeyin ikisi arasıyım. "Tant de bruit pour une omlette!" Onca kıçını yırt, sonuç... Bunu düşünüyor olarak bile (bunu düşünüyor olarak bile, deyince hele) boşluk hapı yutuyor. Hiçlik piç oluyor.

Puşt Ruslar! Onlar da adam kandırdılar. Onların düşünürleri de, yazarları da, sanki her bir şeyi ve her bir kişiyi tek tek yaşamışlarmış, YAŞAMIŞLARMIŞ gibi ya şu, ya bu deyip çıktılar... Ne o, ne bu. Bu inançsızlığın, o bunalımın ve yorgunluğun, bezginliğin sonu bilmem nereye varırmış... Niye varmadı peki? O sıralar üç buçuk duyarlı aydının mı vardı yoksa kendini asabilecek? Sıra kendine gelince de, Allah'a sığın, paçayı kurtar. Oldu mu şimdi? Bir inançtan kaç, ötekine tosla. Bizde böylesi çok. Her zaman çok. Kendini asan hiç yok. Haa, o çocuklar mı, o çocuklar çağdaş birer müntehir, öyle mi? Çünkü her şey gelişiyormuş, her yöntem de... Evet gelişiyor, evet gelişiyor. Yukardakine hiç selam çakmadan ve çağdaş bir müntehir de olmadan, yaşama ölümlü kılmak canını. İşte benim gelişmiş okulum da bu. Belki tam gelişmiş bir okul değil daha. Ya da geri kalmış devrimcilerimizin en ilerisi kadar gelişmiş. Neden başka türlü olsun ki?

Tezel, kaçma. Hadi canım, anımsa. Hadi koyver kendini. Anımsamaktan kaçmayı bile boşver. Bunu boşvermedikçe hiçlik yolunda bir adım daha atamazsın. Kendini suçlayıp suçlayıp bağrına kurşunu sıkan üç beş aptal Rus'tan biri olup çıkarsın. O döndü. Bugünse bugün. Onlardan hangisi Hitler gibi bir canavar çocuk, Hiroşima'lara, Nagasaki'lere dek tehlikeli oyuncaklarla oynayan çocukları, çokuluslu bankalardan her yeri ve her şeyi ve herkesi parmaklarının ucunda oynatan o sinsi, o fesat, yalanı soğuk mavi gözleriyle örtmeyi beceren çocuklarla dolu bir ailenin iyi beslenmemiş gerizekâlı, budala üyeleri olarak yaşadı? Cömertlikle uzatılan her gül goncasının birer saatli bomba, birer saniyeli bomba, birer ateşli silah olduğunu hangisi gördü, hangisi Vietnam'da kanın sarı sulara karıştığını, oluk oluk akarak o sarı suları kızıla boyadığını?

Yok aman yok. Duygulu falan değilim. Bencilim bencil! Defolsunlar başımdan! İnsan yüceymiş, insan direnirmiş, insan yönetirmiş... Gördük. Para yönetir, silah yönetir, yönetir tomsonların ucu. Sen orda saf saf insanlığı yönetiyorum güzellikle, barışla, sevgiyle derken, başkaları üstüne bir fiske şeltoks sıkıyor,

işin tamam! Karnıgöğe geliyorsun. Mutfağın her yanında yine cirit atan karafatmaları dün gece nasıl şeltokslayıp canına okudum? Sonra da dedim, bak kızım, bu karnıgöğe debelenen pis yaratıklar sensin, sizsiniz, elinde şeltoksla bu işi beceren de Papa, pardon para!..

Keşke ben de daha gaddar, yani daha paralı olabilsem. Ondan sonra da yeterince olanak çıksa önüme. Diyelim Aysel. O bir kötü hastalığa yakalansa, bu yeryüzünde onu kurtarabilecek tek canlı yaratık da ben kalmış olsam ve üstüne şeltoks sıkarak işini tamam etsem!

İnançlı salak! Sırtına inancını yüklemiş, onunla birlikte yaşamasını sürdürebileceği yere doğru koşup duruyor. Şurda önü tıkandı mı, hadi bakalım yeni bir iz, yeni bir kanal. Danaburnu ordusunun burnu sağlam üyesi. O burun da ne burunmuş ya! Sürt sürt aşınmıyor. Vur vur kırılmıyor. Sahi be, bu Aysel'i öldürebilseydim, kökünü kazıyabilseydim, kendim de o, bir türlü tamamlayamadığım hiçlik tahtına kurulup rahat ederdim ya. Geride artakalan küçük bir kuşkuyla hâlâ "Ne olduk, ne olacağız?" diye –çook derinlerden– sorup durmazdım kendi kendime. İkide bir, hadi yaşlı anamı üzmeyeyim, hadi bunca uğraşı arasında Aysel'i bir de ben uğraştırmayayım, gibisinden mıymıntılıklara yakalanmazdım –çook derinlerden. Onun her şeyini biliyorum. Icığına cıcığına dek. İnançsızlığımı tam pekiştireceğim, düğümü atıp noktayı konduracağım, bir de bakıyorum, gözlerimin önünde suya batmış bir ördek gibi yeniden silkelenip doğruluyor. Bu da benim çok canımı sıkıyor. Şeytanım diyor, bastır şunu suya, boğulana dek bırakma ensesini. Kalsın çamur çökek içinde. Bir daha hiç silkinip doğrulamasın. Hah, şimdi nasıl silkinecek, doğrulup dikilecek bakalım. Doğrusu çok merak ediyorum. Süngüler, tomsonlar, sürek avları, üstüne bir de benim o mektup, bir de sevgili kocası Ömer, tepenaşağı gelmiş... Öyle ya, ben belki şimdi o düğüne değil de, Aysel'in sonunu görmeye gidiyorum. Ömer'in tövbe deyip de salıverildiği söyleniyor. Ağızlarda hep bu laf: Yoksa niye salıversinler iki haftada? Aysel, artık

buna dayanamaz. Şimdi artık başını şurama dayar –hep ben onun omzuna dayayacak değilim ya– dayar o başı şurama, inleye inleye, "Gücüm kalmadı, sürdüremeyeceğim. Bitti. Son" der, demediyse hâlâ. The end.

"Son diye bir şey yok ki Tezelciğim."

Yeni dindarın duası. Mıy mıy mıy mıy... Son diye bir şey yok ki Tezelciğim! Eski Bizans'tan yeni Anadolu'ya doğru yolalan bir gece otobüsünün içinde, bir zamanlar onca güvendiğin, ayakta dursun diye onca sırt verdiğin öz kardeşinin senin için ne cinayet planları kurduğunu bilseydin, son diye bir şeyin olup olmadığını anlardın. Tabii eğer hayat arkadaşının, o en büyük yoldaşının bütün devrimcilerin gözünden nasıl düştüğünü gördükten sonra da, "the end" dememişsen...

Bayılıyorum ülkeme. Bu ülkeye! Her gün festival. Her gün çok eğlenceli geçiyor. O iyi sergilerim döneminde, o iyi sergilerimden birinde, usulca yanıma sokulup da yüzüme tüküren, elinin tersiyle de, yeterince devrimci bulmadığı şu yanağıma bir şamarcık konduran –hay Allah, geçende onu bir TV reklamında görmeyeyim mi?– bir yığın Jeanne d'Arc'ımızdan en millet kurtarıcısı bile, şimdi yeni Mehmetçik'imizin elinden, kızlığını nasıl kurtaracağının telaşına düştü. Sıkı bir devrimci, bir halk kahramanı için saklanmış o kızlığa sıkı bir komando ya da kontrgerilla darbesiyle son verilmesi gülmekten gebertir insanı. Ayşe Anamızın orasında Kardinal Hazretleri'nin şeyi... Keşke o kızı da ben, taa o zaman saçlarından yakalayıp sürüye sürüye Murgul Bakır İşletmeleri'nde aylardır kadın yüzü görmeden bir dağı dilim dilim kesen Rizeli, Sivaslı, Yozgatlı işçi kardeşlerinin arasına fırlatıverseydim! Halkı kurtarmak, işçiyi uyarmak, ona bir iyilikte mi bulunmak istiyorsun? Buyur işte. Bundan yararlısı can sağlığı! Sanki şimdi ne oldu? Kükürt dumanıyla her gün biraz daha zehirlenenlerin pek güzel işine yarayabilecek bir şey, kendilerine ölümlerden ölüm beğenemediğin kodaman uşaklarının işine yaradı. İçerde ya da TV reklamında. O reklamda bu genç kız, kendisine koca bir yazlık villa armağan eden dazlak kafalı

şişko kocasına "Sevgilim!" diye sarılıp, seyirciye de göz kırparak, "Saadetimi bilmem ne kokularına borçluyum" demesin mi?

Bakalım Ayşen'in kızlığına son verecek delikanlı ne biçim bir şey. Bu İlhan'ın isteyip de yapamadığı ne kaldı acaba? Birileri Maltepe'de –az önce yanından geçtiğimiz–, bir tanesi TV reklamlarında –geçen gece görüverdiğimiz–, öteki de Anadolu Kulübü'nde –yarın akşam içinde olacağımız– esir alınan bazı çok genç ve çok inançlı kızlarımızın sonları nasıl da birbirinin aynı... Tüh Allah kahretsin! Bu aynılığı düşünmem iyi olmadı işte. İçimde bir yanma uçverdi. Şuram tıkandı, gözlerim sulandı. Nerdeyse ağlayacağım. Çok mu içtim? Yok canım. Daha şişeden beş yudum ya aldım, ya almadım. Bu altıncı yudum, beni bana bağışlasın. İçimde kurumadık hangi köşe kaldıysa onu da kurutsun. Amin! Hadi bakalım, bu ise Oktay'ın Kuzguncuklu penceresinin de, Selimiye'nin de, Maltepe'nin de, o reklamın da, hatta nerdeyse ağlayacakmış gibi oluşumun da artık gerilerde kalışının onuruna!

Camın kıyısından ince, keskin bir soğuk sızıyor. Şuramda küçük bir ürpermenin uçverişi bundan. Konyak şimdi ısıtır. Giderek daha iyi ısıtır.

II

Bir, perdeleri sıkı sıkıya kapalı camlara, bir, kapı yanına bakıyor Tezel. Sanki bir yerlerden bir esinti geliyor da, nerden geldiğini bulmaya çalışıyor.

"Üşüyor musun?"

Şaşırıyor. "Üşümüş gibisin" diyecektim yeniden. Önünde sonunda, orda, hâlâ o devetabanının yanında dikilip duruyoruz. Şu sıra içeri giren, ellisinde ansızın aynı berbere gidip aynı saçı yaptırmış, yine ansızın aynı dükkâna girip ayrı renklerde, ama aynı giysileri seçip giyinmiş iki kadına bakıyoruz. O zaman, Tezel'le aramızda yerleşen sıkıcı sessizliği de bir ucundan bozmak gerekiyordu. Ayrıca, apaçık işte; garip bir titreme geçiriyor. Ellerinin titremesine hiç benzemeyen bir ürperme. Tedirginleşiyorum. Yeni bir soru bulup soruyorum:

"Şu hanımları tanıyor musun?"

"Yok" diyor Tezel. "Tanımıyorum" diyor kısaca.

Burdan iyice koptu, görüyorum. Benden bu denli kopmasından da nerdeyse ürküyorum.

"Sana telefon mu etmişlerdi, İstanbul'a? Düğüne gelmen için yani?"

"Telefon değil. Kart geldi."

Tezel'in uzaklığı yavaş yavaş dağılıyor. Seviniyorum. Onun o, her şeye gülen vurdumduymaz canlılığı öylesine gerekli ki bana

şimdi. Çünkü Ayşen, asansörün önünden giriş kapısına doğru gittikçe kayarak benimle yüzyüze gelmek üzere.

"Kartı İlhan'dan geçen hafta aldım. Taksim Galerisi'ne giderken... Bir arkadaş beni orda yabancı iki resim alıcısıyla tanıştıracaktı. Galeride bekledim... O arkadaş gelmedi. Ne oldu, bilmiyorum. Alıcılara kendi resimlerini mi sattı nedir?.."

O arkadaşı kimse, şimdi karşısında da, hoşgörüyle dalgasını geçiyor Tezel. Bardağından büyük bir yudum içki alırken kıs kıs gülüyor bir yandan da. Ayşen'in yüzünün yarısı göründü. Şimdi tamamı görünecek. On sekizinde bir delikanlı gibi ürküp ya da utanıp başımı yeniden ve hemen Tezel'e çeviriyorum. Ama Tezel çoktan içki bardağının arkasında kaybolmuş. Giriş kapısına yan dönüyorum. Sanki Tezel'le uzun bir konuşmaya dalmışız gibi yapıyorum.

Tezel'in uzun konuşması

Kartı İlhan'dan geçen hafta aldım. –Abi desene be, abin değil miyim senin?– Üstünde iki kuşun gaga gagaya verdiği mavi bir kart. Karta bir de gidiş-dönüş uçak bileti eklenmiştir. İlhan, biricik kızının onuruna iyice cömert. –İlhan deyip durma kız! Abi desene.– Daha ne yapsın, nasıl göstersin abiliğini? Güldüm. Kartı da, azür mavisi uçak biletini de aylardır tozu alınmamış, el değmemiş kitapların, elimden gelse boyarken gözlerimi sıkı sıkıya yumacağım tuvallerin falan arasına atıverdim.

Taksim Galerisi'ne gideceğim. Sami beni orada İsveçli aptal iki turistle tanıştıracağına söz verdi. Duvar dibinde, anasının eteğine yapışmış dilenci çocuk resmini –çocuk tek elli, anasının başı yemenili– onlara okutabilirsek, parasını kırışacağız. Akşamüstleri yine kahvelere çıkabilirim o zaman. O kahvelerde, benim gibi iki günde bir sıkışık durumda kalanlara acilen ve ucuzuna kitap çevirtecek sol tacirlerimizden birine, örnekse Aydın Alpdemir'e rastlamak için bekleyebilirim. Nedense o tutuklanmadı. Ona üç kuruşa beş kitap çeviren iki kişi bir ara tutuklanıp koyverildi sanıyorum.

Bir ân bileti Türk Hava Yollarımıza geri verip, parasını da cebime indireyim, diye düşündüm. Sonra gideyim, eski kocalarımdan birini bulayım ve ona Park Otel'de gün doğumuna karşı, krallarla kraliçelere layık bir kahvaltı ısmarlayayım. Sersemlerin aklına bile gelmez böyle bir şey yapmak. Paracıklarını nerelerde harcarlar bilemem. Ha sahi, kötü yolculuklara çıkarlar. Mavi, pembe yolculuklara. Bunalmış, aşk kırgınlıklarına uğramış, motorcuyu devrimci yapamamış, kendi devrimciliklerine de inandıramamış, hiçbir yerde ise aradıklarını bulamamış, yarım yırtık iki arkadaşları varsa, onlarla da küsüşmüş olarak geri dönerler. Çevrelerinde herkes ne yapıyorsa bunlar da ille onu yapacaklar. Aman koşun. Belki onlar Akdeniz, Ege kıyılarında balıkçıları, pamukçuları, portakalcıları aracının elinden kurtarıyorlar ya da oralardan iki devrimciyi şu günlerin zulmünden azat edip öte yakaya aşırtıyor-

lar da, sen geri kalıyorsun. Herkesin, elbet kendi çevrelerindeki herkesin yaptıkları dışında bir şey yapmak, önce kendi özgürlüklerini kanıtlamak ikisinin de aklından geçmedi. Bir gün olsun birdenbire kaldırım taşları üstüne oturup da, ağlamadı bunlardan biri be! İçlerinden bir kez bile, yolda gördükleri sevgi dolu bir çifte üçüncü kişi olarak sarılmak geçmedi. Elbiseleriyle kendini suya atan da olmadı hiç. Taksi şoförlerine hep istedikleri parayı verdiler. Ne daha azını vermek için kavga ettiler, ne çoğunu vermek akıllarından geçti. Sonuç?

Galeride bekledim. Sami gelmedi. İsveçlileri tek başına mı yoldu, nedir? Neyse, söz verenin söz verdiği yere, söz verdiği saatte gelmemesine iyice şerbetliyim de, kılım kıpırdamadı. Önceleri, bu İstanbul'a ayak uydurmaya çalıştığım ilk zamanlarda yani, nasıl üzülürdüm! Şimdi, söz veren söz verdiği şeyi yaparsa üzülüyorum. Bir borçluluk duygusuna kapılıyorum. Şu yeryüzünde sözünün eri insanlar da varmış, diye şaşkınlığa uğruyor, bu dünyayı yeniden bir gözden geçirmeli mi acaba, gibilerden kuşkulara kapılıyorum. Kapılıyordum daha doğrusu. Aysel'i şeltokslamak özlemim de bunun bir uzantısı ya zaten.

"Abla, önde boş yer var. İsterseniz geçin..."

Sürücünün yardımcısı. Birine su mu vermiş ne olmuş, köşesine dönerken bana iyi bir yer sunuyor. Yalnızlığıma üzülmüş gibi...

"Burda rahatım."

Çocuk belki de upuzun yatmak istiyor şuraya. Allah kahretsin! Bak, hemen iyi niyetine verdim. Beni düşündüğünü sandım. Eski dangalaklıklarıma bu gece sık sık yakalanıyorum nedense. Unuttun mu Tezel? Bir zaman önceydi o. Yani, neyle karşılaşırsam karşılaşayım, ne söz duyarsam duyayım, herkes işi gücü bıraktı da, yalnız benim iyiliğimi düşünüyor sanırdım. Niye, diye sorsaydın ya bir kezcik! Ne diye insanlar başkaları için, senin için iyi şeyler düşüneceklermiş? Sen öyle düşünüyorsun diye... İyi ya işte, artık böyle düşünmezsin. Ellerini yüzünü umut mu, iyimserlik mi

ne diyorlar, işte onlardan bir güzel yıkar arıtırsın. Arapsabunuyla. Ova ova. Sonra, sen sağ, ben selamet! Benim asıl ümidim ümitsizliğimdir! Mutluluksa mutsuzluğun bilincinde olmaktır! Ne güzel söylemiş adamlar, ne güzel! Yoksa benim kendi buluşlarım mıydı bunlar yahu? Neyse ne, işte Tezel'in özdeyişleri, işte artık her yana bağıra bağıra söyleyeceğim sloganlarım! Herkes bir dua uydurup peşinden gidiyor. Ben de artık bu dualara amin diyorum: Ümidim ümitsizliğimdir. Mutluluğum mutsuzluğumdur. Nokta. Şu ân çok mutluyum. Çünkü çok mutsuz bir düğüne gidiyorum. Orda herkesleri mutsuzluğa garkedeceğimi biliyorum. Çok mutluyum, çok. Sami, o İsveçlilerden hiç değilse birini getirseydi, ben de o tabloyu bu salağa okutabilseydim daha mutlu olurdum tabii. Resmi okuttuğumdan da çok, bizim dilenen, gözüyaşlı çocuklardan birini bir İsveçli'nin duvarına çiviletip, onların bize acımasına, bu değişik tadın iğrençliğini yaşamalarına olanak sağladığım için...

Doğrusu, bileti de o bluz adına geri vermedim. Gitme. Boşver. Onları daha mutsuz et, daha mutsuz olursun. Yani daha mutlu. Ne işin var o analar, abiler, ablalar arasında? Sonra onların yan takıntıları: Enişteler, yengeler, yeğenler. Yeğen yani. Sonra o yeğenin yeni yan takıntıları: Damat, damat babası, damat anası, damat kardeşi, damat teyzesi, damat şusu, damat busu... Tümgeneral'in başkentteki ordusu kaç kişilik acaba? Kaç tümen, kaç takım, kaç tabur? Kaçı tankçı, kaçı topçu, kaçı piyade? Bu düğün tam "zamane düğünü" gözüm çıksın. "Zamaniyûn" arasında da benim gibi bir iki "haşerât-ı lâyefzûnûn!.." Bizim çok yaşlı bir hocamız vardı. Karşısındaki "zamane kızlarıyla zamane oğlanlarına" derin bir kederle bakarak "Güzel sanatlar talebesi namı altında bir sürü haşerât-ı lâyefzûnûn!" derdi. O derin kedere karşı ya kıkır kıkır gülünür, ya "Türkçe konuş hoca, Türkçe!" diye bir iki başkaldırı sesi yükselirdi ki, o sesler daha sonra en öztürkçe, gereğinden çok öztürkçe konuşanlara da "Gidinin gardıropçuları! İşçi sanatından söz etsenize, işçi sanatından!" diye bağıracak.

"Haşerât-ı lâyefzûnûn"luğa göğüs gerdiğim yıl Akademi'deki ilk yılım. Kıkır kıkır gülenler arasında değilim, öztürkçe adına başkaldırı sesi yükseltenlerin "bacı"sıyım. O "bacı" da boş durur mu? Kaç arkadaşımın elleri üstünde taşınarak, kaçının müze gibi evlerinde, o mertabani vazolar, bakara bardaklar, Çin gülabdanlar, famiy rozlar, famiy vertler, pendibuhara yollukları, koyu ceviz kaplama duvarlar arasında, en ince bürümcük gömlekler gibi, en değerli Anadolu kilimleri, en ince oyalar gibi ta başköşelerde bir yerim oldu. Doğrusu haklarını yiyemem. Benim sanat kültürüm Akademi'den çok, o evlerde gelişti.

Gelişen o kültürü şimdi Anadolu Kulübü'ne iyice sarhoşlamış olarak taşıyoruz. Bir kez daha başkent yolunda. Kestane ağaçları çoktan ve bir bir söküldü. Onlar söküldükçe ben de söküldüm ordan. Gerçekte hiçbir bağım kalmadı o kentle, hiçbir ilgim. –Aysel, özür dilemiyorum.–

"Acıyı yenmeliyiz Tezelciğim. Acının bizi yenmesine izin vermemeliyiz."

Biz... Böyle de alçakgönüllü Ayselcik. Sırasında acıya yenilmenin de bir erdem olabileceğini bile bile, kendinden önce beni ayakta tutabilmek için –Allah benim bin belamı versin!– yüreği benim için titreye titreye, gerçekten severek beni, ama gerçekten, tökezlemelerimden kendi tökezlemelerinden öte üzünç duyarak sordu durdu: "İyi misin? İyi misin ha?" Kendimi koyverdim mi, koyvermedim mi? Hep geleceğe dönük mü yüzüm? Yoksa sallanıyor muyum? Sallanıyorsam bu kendi güçsüzlüğümden değil de, pisliğin fazla güçlü oluşundan mı? Senin için bir şey yapabilir miyim? Kafanda karışmış bir şey varsa, –nasıl olmaz, nasıl karışmaz insan kafası bu curcunada?– çözemediğin bir şeyler varsa, birlikte çözebilir miyiz? Güzel insanlar tanıdım ben. Ali gibi. Daha güzellerini de tanıdım. Yeğeni Murat gibi. Pırıl pırıl yetişip geliyor. Bilirim, Ali onu kendi okulunda eğitti, yetiştirdi. Ama Ali'nin bile bir yanı yaralı. Öteki yeğeninden yanı. Ona dilediğince sahip çıkamadı. Bu bir şey değil. Daha neler oluyor. Benim de bazan gücümün sonuna geldiğimi sandığım zamanlarım olu-

yor. Ömer'in bile... Bana yardım etmez misin? Acıyı yenmeliyiz Tezel. Acının bizi yenmesine izin vermemeliyiz.

Deli Aysel! Kandır bakalım kendini, daha ne kadar kandıracaksın.

Şöyle içimden gele gele, salt onun için, onun seveceğine, beğeneceğine iyice inandığım bir resim yapabilmişsem, alıp Aysel'e getirebilmişsem onu –çünkü elimden gelen bu– yüzünde, gözünde, hatta ellerinde bir sevinç patlaması olurdu. Resme sevindiği, kendisini düşünmüş olmam kadar, hayır ama, bunlardan da çok, benim hâlâ iyi bir şeyler yapmaktan caymamış bulunmama sevinirdi. Kaç zaman var, onu hiç sevindiremedim. Hiç sevindiremeyeceğim de. Kimse kimseyi sevindirmesin. Sevinmek yok. Yasak!

Aysel, bize ne oldu?

Aa, tadını kaçırıyorsun Tezel! Ne oluyorsun be? Bu ne biçim eziklik taa yüreğinin kökünde duyduğun? Keşke o hanımteyzenin yanında otursaydım. Bana gelininden ya da damadından, romatizma ağrılarından, midesinin yandığından –yemeseydin o lahmacunu!– ya da ne bileyim, kiraların ne çok arttığından, kiraların hiç artmadığından, apartmanının masraflarını bile karşılayamadığından söz ederdi. (Otobüsle gidip geliyor ve lahmacun yiyor, demek ki apartmanı ikileyecek.) Oğlunun ya da kızının bilmem ne cezaevine tıkıldığından –suçu ne, vatan haini mi benim çocuğum, benim çocuğum pırlanta gibi, kalbi vatan sevgisiyle dolu bir çocuktur, benim çocuğum iyi aile çocuğu– onu görmekten, görememekten, onca didinip çırpınıp da izini bile bulamadığından, sağ mı, ölü mü –ah sağ olsun da başka bir şeycikler istemiyorum–, nerde bulunduğunu bile öğrenemediğinden anlatmasın da... Bugünlerde kimin yanına düşsen böyle bir şeyler anlatıyor. Canları cehenneme! Hiç ilgilendirmiyor bütün bunlar beni, zorla değil ya? İçerdekilerin dışardakilere kurtarıcı havari bakışlarıyla bakmaları hele!.. Hele bu, hiç mi hiç etkilemiyor beni. Ayıp değil mi, sen niye dışardasın daha? –Ha Tezel?– Ayıp değil mi, sen niye içkini içip yan geliyorsun daha? Git bir general vursana!..

Ben bir general vurabilirdim vurmasına da, bunların kahraman kesilmesinden daha kahraman oluveririm diye korktum. Üstelik, bir generali vuracaktıysam da, onlar istedi diye vurmazdım. Ben aslında bütün generalleri, CIA'nın oyununa gelmiş masum generalleri temizlemek isterdim, çünkü Amerikan pazarından sürme aşırırken yakalanıp da, kurtuluşu "Pis kapitalistler!" diye bağırı bağırıvermekte bulan Sevil Hanım gibileri de devrimci kadromuzun içine ithal etmelerini önlemenin tek yolu bu. Ayrıca "Satılık General" diye de bir şarkı var bu yeryüzünde. Yalnız sürme satılmıyor ya Amerikan pazarlarında?

Şu çocuk ağlaması da çekilir gibi değil! Bak bebecik bak, anan sana meme veriyor. Alsana sersem! Em de kıs sesini. Karnı ağrıyordur. "Karnı ağrıyor da ondan" derdi Oktay da... Çocuk bakımından pek anlardı. Bu nedenle hemen bir telefon anneciğine. İki çocuk doktoru birden. Bizim başka görevlerimiz var. Taksim'e gidip "Amerika defol!" diye bağıracağız. Kayınvalidem iki doktoruyla oğlanı nasıl susturacaksa sustursun. "Hadi Tezel, çabuk ol, gecikiyoruz!.." Yaa, çocuğu kaynanama teslim etmekte hiç gecikmiyoruz ama. Kendi çocuğunu koruyup kurtaramayan neyi kurtarabilir, deseydin ya? Olur mu? Biz bu dünyaya çocuk kurtarmaya mı geldik? Biz Amerika'yı kurtaracağız, yani kovacağız önce. Ondan sonra çocukları da devlete teslim ederiz, yapacak işimiz kalmaz. Resim mi yaparım? Ne diye yapacaksın? Resim sömürülen halkları uyandırmak içindirse, eh halkın da uyanmış işte, senin resmine ne gerek artık?

"Bunu, bunları siz mi yapıyorsunuz?"

"Bunu, bunları ben yapıyorum."

"Hani fabrika, hani işçi burda?"

"Efendim?"

"Hani emekçi sınıf? Emekçi sınıfı yapmayacaksanız hiçbir şey yapmayın daha iyi. Alanlara koşun, alanları onların direnmeleriyle, başkaldırılarıyla boyayın..."

"İyi ama, ben de gül resmi yapmıyorum ya? Gül resmi bile yapsam, o gül bir şeyi konuşur benim resimlerimde..."

"Haa, haa, ha, haaay! Gülü direniş, başkaldırı, emperyalizme paydos ve kahrolsun faşizm, diye bağırırmış, duyuyor musun?"

Kız çilliydi. Saçlarını fabrika kadınlarınınki gibi kundak etmişti –bilmem ne kokularının reklamında pırıl pırıl omuzlarına dökmüş. Ama bacaklarındaki blucin iyi bir marka. Ben de, bunlar galeriden içeri girerlerken nasıl sevinmiştim! Hep İstanbul züppeleri, hep Oktay'ın mama, papa çevresi, hep saçları meç yapılmış karılar mı gelecek bizim sergilere? Bildiğim devrimci gençlerse, işte Oktay'ın arkadaşları falan –birkaç da Memoş'tan artakalan, ilk kocamdan–, onlar, kotralarında sosyalizm tartışıyorlar ve iyice canımı sıkıyorlar. Bak bunlar yeni. Bak bunlar senin hiç bilmediklerinden Tezel! Bak bunlar çakı gibi devrimciler işte. Gelin, gelin... –Beni de aranıza alın ey dalgalar!– Gelin, sizler gelin. Bakın, kafam böyle çalıştığı, gözüm böyle gördüğü, yüreğim böyle çarptığı için yapıyorum ben bu resimleri. Birileri bana böyle şeyler ısmarladığı için değil. Gelin, bakın; iyi bakın: Şu resimde popülizmden eser yok. Kaç yıl Oktay'ın yanındaydım; ben sezmesem kim sezer bu maskaralığı? Yaşayan en iyi bilir dememişler mi? Demişler. Bakın, bu barut rengini her yerde barut kokusu duyduğum için böyle boyuyorum. İçine kan kırmızısı sızmış bu barut rengini, bakın bu şafak rengi, şafak rengi nasıl önü açık, önü açık engin bir turunculukla, bir morlukla örtüyor bakın... Ve şu çiçek, bakın, bakın, nasıl şafak rengi. Uzaktan uzağa büyüyüp geliyor, çok uzakta daha, yine de ayırdedilebiliyor, yine de o renkle canlandığını, dirildiğini, o renge kendi renginden de renk kattığını nasıl söylüyor, söylüyor değil mi ve hepsini hep dirençli olmak, yaşamak için ayakta durmak, hep güçlü kalmak zorundaki insanın hüznü, o güzel, saygın hüznü nasıl sarıp sarmalıyor, çünkü hüzün...

"Boyayacaksanız bir şeyler, hiç değilse işçilerimizi anlatın; onların ezilmişliğini. Sömürüyü anlatın, sömürüyü!.."

Bu ne biçim buyruk? Bunlar benim beklediklerim mi gerçekten? –Henüz halkımı beklemiyorum, öyle aceleci değilim ben–,

gerçekten bunlar benim görmeyi, yeniden ama bu kez daha sağlıklı bir yerde bulmayı özlediklerim mi? Oktay'ı ve arkadaşlarını defettik. Oysa onlar şöyle yap, böyle yap bile demiyorlardı. İncelmiş beğenileri, incelmiş kuramsal bilgileriyle yanyana geldi mi, domuz gibi ayırdediyorlardı neyi, niçin, nasıl boyadığımı. Bari işçiler gelseler –peki, öyle küt diye– bari onlar gelseler... Onlardan duysam bu sözleri...

Saftın saf! Onca cingöz geçinirsin, hâlâ saf bir yanın kalmış demek. O çilli kıza, o seyrek sakallı, düşük bıyıklı delikanlıya hesap bile vermeye kalktın, baksana. Nerdeyse, "aman beni sevin, beğenin beni"li bir alttan alış, bir durma, katlanma... Ee, ama bunun da bir görev olduğunu sanıyordum o sıralar. Onların böyle kabızlıklarıyla da savaşmak gerekir, diye düşünüyordum. Salt general öldürmeyi düşünüyor değildim elbet. Ya da pazarda şalgam satar gibi üç liradan satmayı onları...

"Ama nasıl olur" diyorum çilli kıza. "Nasıl böyle konuşabilirsiniz? Sosyalist sanat..."

Küfreder gibi konuşmuştu yanındaki delikanlı da, yüzünü buruşturmuştu:

"Hadi... Hadi!.. Ağzınıza almayın bir de sosyalizmi..."

"O sizin yiyeceğiniz nane değil, anlaşıldı mı?"

"Ya fabrikaları, işçileri konu edinirsiniz, ya biz bu resimleri..."

Tanrım, Tanrı mısın neysen, –yoksun ya– eğer yerini tutacak başka bir şey varsa, peki öyle olsun, sen varsan koru resimlerimi! Koru beni, aklımı. Beni genç yaşımda katil etme! Ben bu resimlere, sabahlara dek kırpmadan gözümü, inancımı koyuyorum. Geleceğe ve geleceğin daha güzel olacağına, –Tanrı mısın nesin işte– bunu senin bile engelleyemeyeceğine değgin inancımı. Bu resimler güzelse, yalnız bunun için de güzel değil. Bu resimler güzelse, düşüncem güzel olduğu için güzel, düşüncem güzelse bu resimler güzel olduğu için...

Oktay'ı da, onunkileri de attık başımızdan. Güç yolu seçtik. –Aysel gibi mi olacaktık? Kırk yıldır aynı Ömer. Bir Engin buldu, ona da yan çizdi. Kırk yıldır aynı Ömer'le. Bir çıkarı olmasa...

Hadi be, saçmalama Tezel, kaç aydır kovulmuş bir planlama uzmanıydı o. Kaç aydır kim baktı Ömer'e? (Yeni kitabını bitirecek hâlâ.) Defettim başımdan Oktay'ı işte. Güç yolu seçtim ben de. Seçtim de iyi halt ettim.

"Bak kardeşim..."

"Ben senin kardeşin falan değilim, pis entelektüel!" demesin mi kız?

İkisi karşımda, talana, yakıp yıkmaya, kırıp dökmeye çıkmış bir yeniçeri ordusu gibiydiler. Öyle gördüm. Elimde değil. Aldırmasam ya? İnsan birkaç boyalı kâğıt parçası için –şimdi bunu söylemesi kolay, turistlere dilenci çocuklarımızı ya da bizim yoksulseverlerimize paçası düşük köylüleri boyayı boyayıverdikten sonra kolay bunu söylemesi–, birkaç çerçeveli bez parçası için bağrını onların kılıçlarına, palalarına, yatağanlarına siper eder mi? Bir ülke, bir saray, bir sevgili, bir can, ne bileyim, korunması mutlak gerekli bir şey gibi korumak tablolarımı... Onlardan birine bir şey yapsalar, bir çakıyla birini kazımayı akıllarından geçirseler, kendi gövdem jiletle dilim dilim ediliyormuşçasına acılar duyardım. Duyacaktım. Gerildim, kasıldım; iyi bir ana, yiğit bir asker gibi gerdim kollarımı tablolarımın önüne:

"Siktirolun be!"

O zamana dek böyle keskin küfürler edemezdim. İsterdim de beceremezdim. Ağzımdan çıkanı kulağım duyunca kendim bile şaştım.

Yok canım, atma. Şaşırmana hiç zaman kalmadı. Kız beni yakalayıp, safi sinirden müteşekkil kupkuru eliyle suratıma bir tokat aşketmesin mi? Che'nin kalıbı da omzumdan ittiği gibi beni, hark edip suratıma tükürmesin mi? Kabil Habil'i öldürmüş gibi oldum. Romülüs Romüs'ün kellesini bir kılıç darbesiyle koparmış gibi oldum. "*Roma'nın temelinde kardeş kanı var!*"

Ama şu da var: Hadi her şeyden tiksinip –ne de olsa en azından bir kuşaktır burjuvalaşmaktayız, kim inkâr ediyor?– resim yapmaktan caymayı göze aldık diyelim. Nasıl cayılır? İlk ağızda İlhan'a avuç açmak zorunda kalırım. Üstelik o günler Aysel kira-

sını zor ödüyor, bilim adamı kocasının yeni kitabını bitirmesini bekliyor –o ağır yük katarının–, kahramanca göğüs gerip fakültesinde her şeye... Sahi, o hikâyenin aslı astarı neydi, hani adamlar durup durup da, bekleyip edip de balyoz kafamıza iner inmez Aysel'i de o masum çekiçle defettiler hani? Çoktandır açık seçik konuşamıyoruz ki. Tam başlandı, bir yerde koptu anlatılmak istenen. Ya kendimizden çok utanıyoruz, ya çevremizden... Ne olduysa oldu, şöyle iyi bir açılıp dökülemedik Aysel'le... Kaç aydır böyle bir istek de kalmadı zaten. Bitti. Kökünden. Neyse ne, o günler zaten bizimki de kan kusuyor, kızılcık şerbeti... Çünkü biz –işte bu yanımız en çok benzer birbirimize–, kimselere bağımlı olmadan, salt geleceğe bağımlı kılarak kendimizi, bilmem nelerden ne beğenmişiz. Yani ben de son yıla dek, son aylara dek... Oktay'ı da sonunda bundan atmıştım başımdan. Aysel öyle sansın. Hâlâ ondan, yani onlarınkilerden geçiniyorum sansın. – Sanıyor mudur?– Kötü resim yapıyor, iyice kazanıyorum; canım işte, geçinecek gibi, diyemedim ki ona. (Burda kekeme olurum hep.) Ama şu Oktay ne ince çocuk! Çok ince bir biçimde param olup olmadığını yoklardı aralıksız. Ne olur ne olmaz, geneleve düşerim ya da pespaye gece kulüplerinden birinde göbek atmaya kalkarım da sonra, İstiklal Caddesi'nde kendi kendine konuşup gülen bir alkolik olmasam bile!.. Oktay'ı hep de geri çevirirdim. Ama resimlerim? Onlar da oğlumuz Kerem'in anası değil ya. Onları satabilirim. Kim alırsa ona. Neden satmayayım? Bizim resimlerimizi İstanbul'da kimler satın alacak peki? Herhalde beni tokatlayan kızın öz kardeşleri demir-döküm işçileri ya da kızın kendisi değil. Hele o yanındaki! Hele o, işçi kardeşlerine sevgisini ağzında bir okka tükürük olarak biriktirmiş canım delikanlı... Hele ona kalsa, işçi kardeşleri görüp de akılları bozulmasın, sınıflarını unutmasınlar, devrimcilikleri yozlaşmasın diye –çünkü bu sınıf tepeden tırnağa pırıl pırıl devrimci bilinçtedir, tepeden tırnağa ve Gleb'den öte (Memoş *Kapital*'i sahne adımlarıyla sıçraya atlaya bitirmiştir, şimdi *Çimento* elinden düşmemekte) ve o

zaman da sormalı nasıl yozlaşır Gleb'den öte olanlar?– tablolarımı usturayla doğrayacaktı nerdeyse...

İlhan da, yüzyıllar önce ne zaman görsem, öter dururdu: "Yahu, şu bizim duvara da bir resim yapsana. Şöyle büyücek bir şey." "Renkler möblelerime ve halılarıma uysun bari" demişti Müjgân da. Özveriyse bu kadar olur! Bunlar öldürür insanı. Çok içiyorsun, çook... Beni düşün be, abini düşün! Önünde sonunda demezler mi, şu koskoca İlhan Dereli'nin kardeşine bak? İstanbul'da da herkes tanır beni canım. Aile ahlakımıza uymaz. Yaa, insanın abisine yapacağı resimden para alması da aile ahlakına uymaz. Ama biz sevdiğimiz resmi yapar da sürünürsek bu aile ahlakına uyar, değil mi? Müjgân'ın halılarını düşüne düşüne tuval boyamak hele; bu her ahlaka uyar. Yapma efendi, sana resim yap diyen mi var? Gel annemin dizi dibinde otur işte. Getir oğlunu da, ailemize yakışır bir terbiye alaraktan aramızda büyüsün gitsin işte –çünkü bizim ailemiz Sait Halim Paşa'nın ahfadındandır da!.. Annemizin yanında anneme verdiklerimle siz de olur geçersiniz canım. Hem ne oluyor öyle, evlenip boşanıyorsun, evlenip boşanıyorsun?..

İlhan bunu soruyor, karısı kafa sallıyor. Ama biz, ne oluyor öyle, arsa alıp arsa satıyorsun, bütün alıp parça satıyorsun, diye sorarsak suç.

Tokadı yer yemez, galerinin orta yerinde çevreme bakıp kalmışım. Kimseler yok. Çok kimse var da, hepsi burnunu bir tablonun içine sokmuş. Hiçbir yüz yok. Sırtlar var salt. Geride ne olup bittiğini domuz gibi bilen sırtlar. Hani nerdesiniz bana alkış tutanlar, daha açılışta "Bu renkler insana insanlığını duyuruyor, bunlar bizi sarsıyor" diyenler? Fazla sarsılmışlar. Dönüp bakacak dermanları kalmamış.

Yahu, bu senin ilk bakakalışın mı? İlk şaşırışın mı? Bu anlamda belki ilk, bu kez zokayı yanında olduğunu sandıklarından yemiş bulunuyorsun. Bütün ayrım bu. Ama ne ayrım! Hani Aysel'den gelse, ancak böyle yerle yeksan olurdun! Olmadın mı? Ne ki onunla başka. Onunla böyle bir celsede değil... O tek celselik

kıçüstü oturakalmalar yok mu, onlar yanyana eklene eklene işte, bu çilli kızın tokadı da üstüne binince, şu yanağımda ise devrimci tükürüğü; bir kaşık suda boğuluyorum sandım. Yoksa İlhan'dan gelen tekmelerde, onun elini şöyle sigara dumanından kurtulmak ister gibi sallayarak, amaaan senin ressamlığına da, sana da, senin o kökü dışarda sapık fikirlerine de, Aysel'in ifsat ettiği şırfıntı sen de, demeye getirişlerinde ne var? Bunlar çerez. Bilinen, ezberlenmiş çerezlerden. Ucuz meyhanelerin piyazı, peyniri, ciğeri; yine piyazı, peyniri, ciğeri bunlar. Ciğeri piyazı, peyniri bile değil, sırayı bozmak yok. Ne sunacaktı başka? Ama bunlara ne oluyor böyle? Bunlar ne dolanıyorlar peki Taksim'lerde, Maçka'larda? Neden işçi kardeşlerinin yanında ter dökmüyorlar? Döküyorlarmış. Öğrendik. Bizi tokatlayarak. Onların da ağır işi buymuş. Ama daha kötüsü bu değil. Daha kötüsü, o dönemde şimdi düşündüklerimi düşünmekten bile korkuşum. Yirmi beşlerinde çiçeği burnunda, elinden en iyi gelenle insanlığını ve ülkesini mek parmak yüceltmeye çalışırken sınırdışı edilmiş, yersiz yurtsuz bir vatandaş –ne vatandaşı canım–, sınırdışı edilmiş bir HİÇ olarak duydum kendimi. Hiçbir yerde oturma vizem yok. Nüfus kâğıdım yok. Pasaportum yok. Hiçbir şey yok. Sonu gelmez bir yolculuk... Geldin mi Aysel'in sözüne?

"Son diye bir şey yok ki Tezelciğim..."

Galeri kapanmadan Oktay çıkageldi.

Nerdeyse yeniden karısı olacağım. Ben ettim, sen etme deyip kollarına atılacağım... Yok canım, yok canım... İki zibidi sana böyle davrandılar, sanatının değerini bilmediler diye hemen düşüşe geçecek değilsin ya? Dik dur. Dimdik. Hiçbir bok olmadı. Hiçbir şey yok. Bunlar bugün öyleyse, yarın akıllanırlar. Hem senin surat tokat acısına alışıktır. İlki İlhan'dan. İkincisi oyuncu bozuntusu ilk kocandan. O kadife bakışlı çocuk. Orospu çocuğu! Aysel'le Ömer'in adları gazetelerde birinci sınıf şarkıcılar gibi kocaman kocaman yazılıp dururken iyiydik. Başkentimizden sırtımızda Kızılay'da yediğimiz copların acısıyla geldiğimiz zaman iyiydik. "Sen bakma Mehmet, biz copları yediğimizle kaldık. Bu işte iş

yok oğlum, orta şekerli bir Anayasa" derken kulaklarını tıkayıp durdun: Çocuklar, bi seferinde Tezel ne yapmış biliyor musunuz? Koraltan geçerken "Yuuh inek!" diye bağırmış, diye benimle övünüp –yani avunup–, bir yanda da ellerimi kollarımı mıncıklayıp durdun: Aslan sevgilisi, yiğit karısı... Devran değiştikçe sahne değiştirir bunlar. Devran değiştikçe sahne değiştirmekle kalsalar yine iyi. Karı, sevgili değiştirirler. Ailede benim adım sık sık koca değiştirire çıkmış bir de, işin içyüzünü bildikleri yok... Devran da öyle sık değişiyor ki! Yeni Anayasa kahramanları gözden düşmeye başladılar, başlamadılar, bizim Mehmet de –çevresinin Memoş'u, o kadife bakışlı çocuk işte– beni alaya almaya, beni bir küçük görmeye başlamaz mı? Sanki ben o Ak Zambaklar Ülkesi'nden biriyim. Anayasa sevincini de tüketir tüketmez, artık nerde neye ağzımızı açmaya kalksak: Sen sus. Sen anlamazsın! Kendisi her şeyi pek iyi anlıyor, pek. Anlıyor elbet. Rüzgârın ne yandan ne yana eseceğini, buna göre kendisi de ne yana doğru uçacağını, nasıl yaparsa bir avuç oyuncu çevresinde bir bok sanılabileceğini çok iyi seziyor ya, daha ne olsun? Hoş geldin Karaosmanoğlu'nun Selma'sının şeylisi işte... Ben de ne bileyim canım, bozkırlı bir çocuğum. On sekizime varmadan Anadolumuzdan kalkıp İstanbulumuza iniş yapmışım. Akademi makademi derken, iyice bulaşmışım adımını yoklaya yoklaya atman gereken yerlere, insanlara. Görgüsüzlük de var ne de olsa! Buyur bilmem ne sanatçıları kulübüne, diyorlar koşuyorsun. Ömür boyu aylık gelir! Ömür boyu öyle el üstünde tutulacaksın sanıyorsun. Sanki yeni Anayasa'yı da tek başımıza bizler çıkarmışız gibi, hop deyip oturmayalım mı abilerimizin, ablalarımızın –aman benim abimin değil tabii– çektikleri onca çile, onca emekleri üstüne... Nazım, Nazım, koş, gel, bak: Hürriyet!

Bize ne oluyordu peki öyle, acilen, burunlar altı karış havada, özgürüz, özgürüz artık diye, Boğaz kıyılarında, Kumkapı meyhanelerinde, Akademi avlularında; gündüzleri denize karşı hep, geceleri kuytu, karanlık köşelerde, vatana yeni doğmuş hür çocuklar pozuyla ve daha ana rahminin karanlığı silinmeden üstümüz-

den, dünyanın bütün aydınlıklarını gülücüklerimizde taşıyarak?.. Bunalımcılar ise bunalımlarından sıyrılıvermezler mi? Ah, bütün suç onlarda zaten! Bu denli çabuk cayacak ne var? Ne var böyle çarçabuk ferahlıklara garkolacak? Sonra da geri alamadılar kendilerini işte. Kolay mı? Sınırdışı edilirdin valla. Tıpkı benim gibi. Sınırdışı edilmek, yersiz yurtsuz kalmak için birkaç yılcık bunalımcılık munalımcılık bile oynamamışken, şu başıma gelene bak sen. Korkaklar! Direnseydiniz bunalımlarınızda –rol kesmekle olur mu, bunalan bitirir–, bak o iki piç kurusu, Maçka'nın oralarda alanı boş bulup da öyle, bir sanatçının üstüne çullanabilir miydi? Müntehir cesetleriniz bile yeterdi be önlerine barikat kurmaya; ayakları biraz takılırdı da durup bakarlardı şöyle...

Yahu, unutsana artık. Kaç yıl geçmiş. Hatırası kıt kocakarılar gibi dönüp dolaşıp aynı noktaya takılıyorsun. Kanyağı az mı içtim, çok mu içtim? Olmadı. Tutmadı. Bu oyunu şu otobüs oynuyor bana. Camın kıyısından sızan soğuk... Geçmişe, Ankaramıza doğru yapılan bu yolculuk oynuyor... Tokat dedin mi de, gelsin İlhan... İlhan'ın o pis Müjgân önünde indirdiği tokadı sineye çekip... Benim dövülmelerim de hep gözönünde. Hep ortalıkta. Hep ciğeri beş para etmezler ortasında; sözümona sırtları dönük de bir şeyciklerden bu nedenle maalesef haberi olmayanlar nezdinde. Adama bu koyuyor zaten. Şimdi olsa vız gelirdi. Şimdi hiçbir şey koymuyor artık. Yalama oldum. Tükettim. Utanç denen şeyden şuncacık kaldıysa kabımda... Kalmadı da ondan evirip çevirip aynı plağı döndürüyorsun...

Kızılay'larda dört dönüp durdum ya, artık İlhan'a göre o şanlı devrimin, ak elli devrimin tek sorumlusu benim. –Baş sorumlusu Aysel ya, ona pek gücü yetmiyor, Ömer'den çekiniyordu herhalde; ya başına bırakırsa bu asi karıyı?– Evet, başına gelebilecek belaların tek sorumlusu benim artık. Mehmet'e göre tek kahramanı da bendim nerdeyse. Sonradan işleri beğenmedi; suçlu yine ben. İlhan içinse, tek kıçüstü oturup kalan yine ben. Daha o zaman, İstanbul'a, Akademi'ye, diye direttiğim sıra, aile erke-

ğimiz "Olmaaz!"ı bastırınca "Seni de Yassıada'ya göndereceğiz. Bak o zaman nasıl olur görürsün!" deyivermeyeyim mi? O tokadı korkudan mı attı acaba? Halbukiyse "à méchant chien, court lien!" Azgın köpeğin ipi kısa olur. Ne diye sokuluyorsun İlhan'ın burnunun dibine dek, desene!.. Ne yaparsın, henüz Memoş'un bu Fransızca lafları dilinden düşürmeyen kaşları yoluk, yanağı benli mamisini tanımamıştım ki...

"Aman oğlum, ben korkarım. Şoför beye söyle, acık usul sürsün!"

Önümdeki beyamca, elleri, ayakları titreye titreye gelip sürücü yardımcısını uyandırmaz mı! İnsana uykusunda yılan bile dokunmazmış. –Yoksa su içerken miydi?– Ah bu korku, ah! Herkes de bir şeyden korkar. Beyamcanın üç günlük ömrü kalmış, o da bunu koruyamamaktan korkuyor. Buyur beyamca, benim geriye ne ömrüm kaldıysa, tümünü alıp sana eklesinler, ne yapacaksan!

Oktay, oğlanın elinden tutmuş, bizim oğlumuzun, "Yemeğe çıkalım mı birlikte?" diyor.

Ben de bundan korktum işte. Onunla, oğlunla yemeğe gidersin, bakarsın yine iki kadeh fazla kaçırmışsın, duygulanırsın... Sen de, seninkiler de daha iyiymişsiniz be, falan dersin. Bu da tutar – övüldü mü hiç dayanamaz zaten– tutar uzatır elini sana yeniden. Çocuk mocuk... O da, "anneciğim, anneciğim"leriyle yumuşatıp durur seni, Oktay desen ikide bir: Seni arıyor, özlüyor... Çocuğun ruh sağlığı bozulacak, diye korkuyorum, gibisinden bilinen baskıları kor üstüne... Hadi bakalım tornistan. Ne olursam olurum, tornistan yok. Hiç olurum, hiçlik olurum, tornistan olmam...

"Yemeğe başka bir arkadaşa söz vermiştim Oktay."

Biz de katılabiliriz belki, diye bakıyor yüzüme. Çarçabuk yapıştırdım:

"Çok özel bir durum..."

Boynu büküldü tabii. Kerem'in umurunda değil.

Neyse, çocuğu ortamıza aldık. Daha üç yaşında. Benim ne olduğumdan, şurda on dakika önce başıma gelenden, neyin ne olduğundan habersiz. Ruh sağlığı neden bozulsunmuş? Onu sonra düşünürüz. Hem bozulsa, sen bozarsın Oktay, seninkiler bozar onun ruh sağlığını. Onca antika arasında ayağını nereye basacağını şaşırır çocuk.

O küçük, dağınık, pis evime bir atsam kendimi. Bir boşansam... Bir ağlasam hüngür hüngür... Yok, ağlamasam... Yok, ağlamasam... Çok da ağlamak geliyor içimden. Ne yapsam peki? Kime gitsem? Gidecek kimse yok. Herkes görev başında baksana. Herkes işi gücü bırakmış, başkalarına neyi nasıl yapacağını öğretme peşinde... –Faşizmin tarifi mi, buyrun faşizmin tarifi işte. Yepyeni, pırıl pırıl.– Bizim anladığımız toplumculuk ise ne diyor? Kim ki işini puşt burjuvazinin buyruklarından sıyırarak en iyi yapar, o en iyi toplumcudur, demiyor mu? Peki kim öğretiyor, kim buyuruyor o Che bıyıklı delikanlı ile başını tütün işçisi karıları gibi kundaklamış kıza bizi tokatlamalarını? Onu yapma, bunu yap demelerini?.. Bir yerde bir şeyler oluyor da, benim mi haberim yok? Yaya mı kaldım? Benden habersiz, benden habersiz nerde ne işler dönüyor?

Amma önemsemişsin kendini Tezel!..

Gebze sırtları karanlıklar içinde. Birkaç ışık, birkaç far; ölü, ölez, pısmış. Buraları böyle pısırık mıydı? Böyle sessiz? Her şeyin üstüne ölü toprağı serpildi sanki. Gebze sırtlarında yine de tek katlı bir yapı seçilebiliyor. Orada bir delikanlı saklanıyor mudur şimdi? Bir lider? Aman canım, bana ne? Yarın, oraları parsellemiş bir eski helvacı –şimdi emlakçi– tuttuğu gibi o kulübedekini doğru Maltepe'ye... Villa Zarif'e!.. Bana ne? Ne halleri varsa görsünler. Konyak çok kötü çıktı. Bazan saf ispirto denli zehir zıkkım bu şişelerin içindeki. Çocuk da susmadı. Ağla babam ağla... Geber inşallah! Böylece, büyüdüğünde durmadan yarına umut beslemekten kurtulmuş olursun. Bunu işleyecekler kafana. En iyisinden bunu: Umut, umut, umut... Başka hiç. O zaman sen,

olup olacağı, pembe bir fanus içinde karnın ağrıyarak aptal aptal oturacaksın. Fanus pembe, ama karnın çok ağrıyor...

Kerem'in bir eli Oktay'da, bir eli bende, Harbiye'den aşağı doğru yürüyoruz.

"Nasıl gitti sergin?"

Enfes! İki devrimci bana çengel attı. Demek önemli bir ressamım. Çınlama yapmayacak bir tuval boyacısıyla neden böyle yürekten ilgilensinler yoksa, değil mi? Bense, nerdeyse resmin gereksizliğine inanacaktım şu sıralar. Senden ayrıldığımdan buyana öyle alanlarda falan koşturduğum da yok. Okul sıraları ise gerilerde kaldı. Üç beş yıl geride. Yapabileceğim başka bir şey yok, ben de iyi bir şeyler yapmaya çalışıyordum. Zıpırlıktan arınmış inancımı güzel yansıtmak. Yarın da herkesin sevebileceği, koruyup kollamak isteyeceği kadar iyi yapmak işimi... Bak, nasıl keşfetmişler beni. Yarın da işe yarar bir boyacı olduğumu nasıl bilmişler! Bundan iyisi can sağlığı. Sevinmeliyim, değil mi?

"Tepkileri anlamak gittikçe güçleşiyor."

Böyle dedim Oktay'a. Şaşırttım onu da. Düşünceli, derin bir laf etmiş gibi oldum. Sesim güzel tınladı. Olgunlaşmış bir kavun benzeri.

"Nasıl yani?"

"Üzme canını. Dört tablo sattım. Üç ay yeter..."

"Para için resim yapmayacağına söz vermiştin, unutma..."

Aptal bu Oktay be! Hep böyle aptal kaldı. Ben öyle bir söz vermedim. Sen beni öyle görmek istedin. Dırlanıp durdun, yoksa boşanmam bak, diye tutturdun. Ben de, hı hı, dedim geçtim. Yoksa, insanın kendinden gayrı söz vereceği kimi olur, nesi olur? Hayır, böyle diyecek de, yine cüzdanına el atacak –babasınınkine: Paraya ihtiyacın var?.. Yeter ki bunu demeye kapı açılsın. (O kapı tèmelli kapansın diye, yatak döşek hikâyeleri fıkralarından ünlü o gazeteciyle o haber ajansı meyhanede elele gözgöze bile oturdum bir iki kez.)

"Ben, elimden ne gelirse onu yapıyorum."

Sesimin duygulu derinliğine ne oldu? Neden hırçınlaştım sanki? İyi oldu. Başka türlü de bu, Harbiye'deki Fransız filmlerine

özgü yürüyüşümüzü ağdalanmaktan kurtaramazdım. *Mutluluk*. İlle ona benzetecek bizi. İlle hem Taksim alanlarında, Paşabahçe toplantılarında, grev kapılarında falan olunacak, hem de *Mutluluk* filmi çevrilecek. Üniversiteyi bitirmeye gelince, hayır, o yok. O dursun. Üniversiteye devam etmek artık burjuva piçlerinin işi ya? Onun çok daha önemli işleri var. Profesyonel devrimci... Ben de kanmıştım bu palavraya... Kaynana ile kayınbabaya kendimizi besleterek profesyonel devrimcilik yapacağız. Tadına baktım, hiç hoşlanmadım. Aman, bilmiyorum işte, üretimi artırmadan grevin ne işe yarayacağını da bir türlü kavrayamadım. O zaman, hadi bana eyvallah, deyişim de çoğunca bundan oldu ya. "Taktik bilmiyorsun Tezel, taktik!.." Boşanma işlemleri arasında bir de bunu tutturmasın mı?

"Sen artık şu fakülteyi bitirsen iyi edersin..."

Hep o bana kanat gerecek değil ya? Biraz da ben onu düşünmüş olayım. O tarihte yirmi beşini çoktan aşmış koskoca herif. Hâlâ fakülteye dün girmişlerle aynı.

"Bu konudaki düşüncelerimi biliyorsun..."

Sessizlik. Biliyoruz çünkü.

Tak tak tak, adım seslerimizi duydum bir süre. Küçük Japon adımları. Zira elimizde çocuk var. Bir ara oğlanın saçını bile okşadım. Bilmeden. Baktım, ellerim Kerem'in kıvırcık, kumral saçlarında. Baktım, Oktay'ın da yüzünde hemen yayılan, her ân yayılmaya hazır –alanlarda koştururken hep çatık kaşlıdır ama, hep sert yüzünün çizgileri– o mutluluk havası...

"Gideceğin yer uzaksa götüreyim. Arabayı Divan'ın önünde bıraktım..."

Beni "çok özel" arkadaşımın yanına arabasıyla bırakacak!

O arabayla bir işbirlikçiyi, bir bankacıyı ya da Silahlı Kuvvetler komutanını –daha sonraları başbakanı da– kaçırmayı düşler dururdu ya, görünüşe göre bir türlü beceremedi bu işi. Bekledi ki onlar İstanbul'a teşrif etsinler. Evinin önüne. Kuzguncuk'ta kendisine tahsis buyurulmuş o güzel, şirin evimize, –evine yani– o evin önüne teşrif etsinler. Ya da en iyisi şöyle, bütün arkadaşla-

rının daha ayan beyan görebilecekleri bir yere... Yine de yapardı ama, kaçırdığı üniformalıyı devir teslim eyleyeceği yeri bir türlü kestiremedi. Geçen yıl. O zaman da bunlar onu devir teslim alarak derdest edip... Her yerde, "Bu arabayı keyif için tutmuyorum altımda. Bir gün... Bir gün..." der dururdu. İlle devrimci bir kılıf bulacak arabasına. Babasının armağanı –oğlunu böylece zararlı akımlardan koruyacaktı bizim kayınpeder de– bir arabayla ordan oraya fink atmasına ille devrimci bir anlam yükleyecek. Bir bok yese yüreğim yanmaz. Ötüp durdu, ötüp durdu; sonra da hadi bakalım, buyur içeri... Biz de ne olsa bu memleket için yanıp tutuşmuşuz, hâlâ da için için çıra gibi yanıp duruyoruz. Milletsiz memleket idare etme düşkünlerinden yana değiliz ya önünde sonunda; gidelim, onca ne yaptığını bilir aydınımızı, ilericimizi bile düşman bellemiş, eli yüzü kara ve kanlılara karşı, arabalı profesyonel devrimcilerimizin yanında da olsa, yerimizi alalım ki bir dayanışma havası sunulsun, diyorsun... O sıra yani... Daha dün. Üç gün, üç gece çocuğumun babasını aradım. O zaman da çocuğumun babası oluverdi işte, ne yapayım? Başka türlü insana her kapının önünde soruyorlar: Nesi olursun? Niye göreceksin? Kimi olursun da arıyorsun? "Size ve efendilerinize karşı güçbirliği gösterisinde bulunacağım da ondan arıyorum pis faşistler!" diyemezsin ki. "Çocuğumun babası olur efendim" diyorsun. Hatta sağına, aylardır yanlarına yörelerine uğramadığın saygıdeğer eski kayınpederinle saygıdeğer eski kayınvalideni bile alıyorsun. Tabii çocuğu da... Tablo tamam. Elele oğlumuzu, kocamızı, babamızı arıyoruz.

Sora soruştura izini buldum. Keşke bulmasaydım!.. Kendini ansızın bin misli nasıl önemsiyorsa, beni de ansızın bin misli küçümseyen yüzünü gördüm. Keşke görmeseydim!.. İneklikleriminden biri de bu işte. –Yahu bu gece günah çıkaran Katolik rahibeye döndüm be!– İneklikti, başka hiç. Faşizme karşı Oktay'la yanyana, elele dayanışma tablosu sunmaya kalkmak. Hem nasıl içtenlikle!.. O dayanışma bizim aramızda gerçekten olabilseydi... Her birimiz bir hava tutturmuşuz, onu çalıyoruz. Hadi be, ne

dayanışması! Kimileri dışarda ağlar, ah vah eder –kaynanam–, kimileri içerde, burnu Kafdağı'nda, onlar için her gün taa nerelerden kalkıp nerelere taşınanlara, onlara temiz çamaşırlar getirip kirlilerini götürenlere, kendileri yemeyip, çoluklarına çocuklarına da yedirmeyip, bunlara tepsi tepsi baklava, börek taşıyanlara, ordan burdan borç alıp, iane toplayıp azlığından da utana sıkıla paralar verenlere bir afra, bir tafra: Biz içerdeyiz, siz niye dışardasınız? Salt bu nedenle hâlâ kendi kendilerini ihbar edip yanlarına gidenler var. Nasıl olsa imzasız mektuplar, meçhul telefonlar işe yarıyor. Bir görüş gününde, elinde iki paket sigaracığıyla Oktay'ı ziyarete gelmiş gencecik bir öğrenciye, abi abi, diye onu gözünde büyütüp duran o, dün taşradan çıkmış Aziz'e şöyle alçaltıcı bir bakışla bakarak, "Ulan beni sen ele verdin değil mi?" diye fısıldayıvermesin mi? Duydum. Duydum. O çocuk ne oldu, oracıkta nasıl yıkılıp gitti, onu da gördüm. Aziz sonra ne oldu? Ne olacak? Fatih Camisi'nde namaz kılmaya başlamış. –Tanrım sen aklımı koru!– O camiden çıkmaz olmuş. Ah yavrucuğum, bir telefon, bir mektup... Kendini tutuklatmayı akıl ediverseydin ya sen de. Ya da bir küfür trafik polisinin birine, doğru Oktay'ın yanındasın. Motorlu treni havaya uçurma teşebbüsünden sanık. Abinin de gözünde temize çıkardın böylecene. İnsan hiç, aç biilaç öyle, Fatih camilerinde namaza durur mu?

Nerdeyiz? Nereye geldik? Canını pek sakınan şu beyamcaya inat, otobüs devriliverse!.. Annem şimdi, ikinci uykusuna yatmadan önce, Yaşar'ı uyandırmıştır: Kalk Yaşar, kalk.. Dolma tenceresi soğudu. Buzdolabına koy da öyle yat. Tazece dursun...

Dolmayı Yaşar'a geceden sardırmıştır çünkü. İçini dışını, her şeysini hazırlaması annemden, sarması Yaşar'dan... Ne olur ne olmaz, sabah bakarsın o telaşta eli değmez, Tezel de ana sofrasında dolmasını yiyemez. Ah anacığım, niye beni düşünmek beni sevmek zorundasındır ha? Neyin eksik? Sana kendimi sevdirecek hiçbir şey yapmadım ki. Hiçbir şey de yapmayacağım... Hiçbir şeyinle ilgilenmedim, ilgilenmeyeceğim. İlhan'la övünüyorsun,

Aysel'e güveniyorsun, bana da çalışıyorsun... Çalışıyorsun, çünkü benim için üzülüyorsun. Tekne kazıntısına yazık oldu, yazık olacak diye korkuyorsun: Acaba ne yiyip içiyor, nerelerde yatıp kalkıyor? İlhan'a soruyorum, omuz silkiyor, kaş çatıyor: Bana ne? Ben mi gönderdim onu oralara? Hep bu. Ne olur sanki, alsa oğlunu, gelse yanıma... Şurda ben de yapayalnız... Yoo, şükür, yapayalnız değilim, fakat işte ne de olsa... Tezel yaprak dolmasını pek severdi. Akşamdan saralım. Yarına hazır olsun... Geliverince...

Yat uyu anacığım, yat uyu. Daha sabaha yıl var. Uzun bir gece. Otobüs de devrilmeyecek. Caydım. Şişem bitiyor. İçmeye başlayınca durduramıyorum artık. İlk çiş molasında bir şişe daha bulmalı. Yoksa bitmez bu gece. Manzara ressamı da değilim ki, yolboyu gecenin buralarda nasıl olduğuna gözümü dikeyim. Teftişe çıkmış memur ya da bir avcı gibi usul usul, koklayarak yanı yöreyi sokulayım konunun içine: Bak efendim bak, araçların farları asfaltta, hele bak, nasıl kırık cam üstünde yansıyan ilk gün ışınları gibi yansıyor ve gökte parça parça bulutlar nasıl şu fabrika bacasının dumanı gibi dalga dalga koşuyor, genişleyip yayılıyor çığlık çığlığa...

Kanyağın tadı kötü, çok kötü.

Çocuk yeniden ağlamaya başladı.

Sürücünün yardımcısı bir kez daha öne gidip geldi. Sürücünün kulağına bir şeyler söyleyip geri döndü.

Biri horluyor. Daha çok ıslık sesi...

Teyp konseri çoktan başladı. Sabaha dek susmaz artık. İndiğimiz çiş molası yerlerinde hakeza! Sıtma görmemiş bir ses, formika masalara çarpa çarpa, iyice çınlayarak haykırır durur: "Kız ben seni alıp nerelere kaçam?" Tümgeneral'in oğlu Ayşen'i almış kaçıyor işte. Yeri hazır onun. Yer mer aradığı yok oğlanın.

Çok geçmez bir yerlerde dururuz. Gecenin soğuğu çilli kızın tokadı gibi çarpar yüzüme. Beni istemeden ayıltır. O sidik ve donmuş etyağı kokan yerlerden birinde konyak bulabileceğim de kuşkulu. Yanıma iki şişe almalıydım. Bir saat sonrasını ömrüm boyu düşünemedim zaten.

Seni Sami seni! Alacağın olsun. Dönünce konuşuruz. O İsveçli'ye neyini okuttun, onu da çok merak ediyorum doğrusu. Mutlak, sabahtan oturup çabuk çabuk iki kasketli çiziktirmişsindir. Ellerinde birer yaba. Yabalara iyice özenmişsindir ama. Adamlar yaba görmeyeli kimbilir kaç yüzyıl var. Bir yüzyıl var. O İsveçliler'den biri evinin duvarına, elinde yaba, iki kasketliyi astı mı, doğayla birlik müzeden çıkarılmış en ilkel üretim aracına el koymuş gibi duyar kendini. Sen onlara o eski kilimini okutsaydın daha iyi ederdin. Hem daha çok kazanırdın, hem de hakkımı çalmamış olurdun. Neden benim hakkım oluyor? Elimde hazır resim yok, senin o eşekli Çingeneler'den birini şırp diye satın alır o İsveçliler, dememiş miydin? Eee? Sakın bir yerlerde yıkılıp kalmış olma da?.. Yıkılırsan yıkıl! Pek yürekten kaygılanmayacağımı biliyorsundur. Yine de, eh işte, hiç değilse yıkılıp kaldığımız yerleri birbirine haber vermek için birbirimizin işine yarıyoruz, birbirimize gerekliyiz. Bak Sami, sen gelmeyince ben gittim, İlhan'ın düğün için gönderdiği bileti Hava Yollarımıza geri verdim. Son dakikada İsveçli'siz çıkıp gelseydin de olurdu. Eski kocalarımdan birine çekemediğim şampanyalı sabah kahvaltısı ziyafeti yerine sana iyi bir votka ziyafeti çekerdim. O da olmadı, bir gece bizi idare ederdi canım havadan –ama gerçekten havadan– gelmiş bu para. Bir yerlere giderdik. Sonunda sen yine, ille yatalım, iki aydır kimseyle yatmadım, diye tuttururdun. Ben de, git hamama, iyice yıkan paklan gel de yatalım, derdim. Yıkanmayı göze almaktansa benimle yatmaktan cayardın sen de. Bu laflar ise yarı gecemizi doldururdu. Hem, "Yahu, ayıp bize, bir boka yaramadık, bir iş yapamadık, şu günlere ağırlığımızı bile koyamadık" diye inlemelerin tutar ya hani, inan "Gel yatalım" diye tutturman bile ondan daha az canımı sıkıyor şu ara. Silah bulmuşsun ya da bulmaya söz mü vermişsin ne o çocuklara?.. Hay Allah!.. Anlaşıldı senin devrime katkın da işte. Bana İsveçli'yi nasıl getirmişsen –insan birini de dostuna ayırmaz mı?– o çocuklara da silahı öyle tedarik etmişsindir sen. Sen ne palavracısındır sen!.. Biliyorum, biliyorum, palavra olsun diye yapmazsın. İçinden öyle gelir. Bir bok becere-

meyeceğini bile bile becereceğini sanırsın. Çünkü bir işe yaramak istersin. Dişi halimizle biz bile bu duygululuklardan arındık, sen bakıyorum hâlâ iki votka çeker çekmez kapılara uğruyor, üstüme benzin döküp Atatürk heykelinin dibinde yakacağım kendimi diye tutturuyorsun. Senin bu halin Oktay'ınkinden iyi, kabul edeyim. Baksana ona, iki ay içerdeyken bizlere karşı Hannibal gibi duran ona ne oldu? Gitmiş, Bodrum'a yangelmiş. Babası deri tüccarıymış diye –aah, saray kalıntısı o anaya kokmuş derilerin ticaretini yapan biri mi layıktı, aah– devrimcilik oynuyordu. Bu kez Bodrum'da kendisi devrim tüccarlığı yapıyor. Ne mallar satıyor, di mi ha? Bodrum'a sığınmış nice dul, yaşı geçkin ve geç kalmış toplumcu karı varsa toplamış çevresine, yağ satıyor, bal satıyor –ustalar öldü–. "Ben içerdeyken..." diye bir başlıyor, o geç kalmış hatuncuklar süzgün gözleriyle şefkatten içlerinin yağları eriye eriye –bunlar ondan et tutmuyorlar zaten?.. Canım, ne istiyorum kadıncağızlardan? Varsın Oktaycığı el üstünde tutsunlar. Okşasınlar, sevsinler... Sevişirken bunları bir delikten seyretmeli. Sevişme fısıltıları: Aah ben içerdeyken, oyy sen içerdeyken, ah o domuz teğmen ah, off o derisi yüzülesi çavuş of!..

Allah kahretsin!.. Az eşelesem ortaya Oktay'ı kıskandığımı bile çıkarabilirim. Kıskanıyorum elbet, neden kıskanmayayım? Deniz, aşk, yüceltilme, devrim, kahramanlık, çile çekmişlik, parapul, her tür mirasyedilik onda. Olan olanlara oldu. Oktay'lara ne oldu? Aman, iyi ki oğlanımızı yanına alıp, karşıdevrimci bir karı tarafından terk edilmiş, son günler kendisini cezaevinde bile görmeye gitmemiş bir karı tarafından yüzüstü bırakılmış baba-koca pozlarına girmiyor. Bir bu eksikti!

Amma matrak günler!.. Amma gülünçlü yıllar!.. Güldürüsü amma da bol yıllar!.. İlk koca da... Hay Allah, geçende Bonn'dan bir kız göndermiş bana... Bir kız göndermiş... Bir...

"Abla niye gülüyorsunuz?"

Demek sesli gülmüşüm... Oysa içimden gülüyorum sandım. Canı sıkılan, görevi gereği de bir türlü tam uykuya geçemeyen

sürücü yardımcısı, ikircikli bakıyor. Beyamca bile uykusunda kıpırdandı. Çocukcağız bu tedirginliği de hemen algıladı:

Acaba bir deli mi taşıyoruz otobüsümüzde? Bir mesele çıkarsa ya, hele şu sıra? Habire de çekiyor...

"Aklıma bir şey geldi de..."

Yine gülüyorum. Elimde değil. Bir kez ipin ucu kaçtı. İşte, çocuğa da geçti benim gülmem. Kaygısı dağıldı mı, dağılmadı mı, bilemem ama, şimdi o da gülüyor:

"Ben de böyle olurum bazı..."

"Nasıl olursun?"

"Otobüs gidip dururken işte, düşüne düşüne bi bakmışım ya gülüyorum ya da..."

"Ya da?"

"Hiç işte. Ağlayası gelir hani insanın..."

"Yok bak, ben düşünürken hiç ağlayasım gelmez... Hep gülesim gelir..."

"Niye? Bir ölünü düşünürsün mesela... Aklına geliverir. Sevdiğini düşünürsün..."

"Hele onu deme!.. İyice güldürürsün beni..."

Sevgili Memoş, beni bu denli güldürmemeliydin... Bak işte, kendimi tutamıyorum. Yunan tragedyalarında bütün belalar nasıl başkahramanın üstüne yığılırsa, çağdaş tragedyaların başkahramanı gibi bütün gülünçlükler de benim başıma gelmiş; hiç bilmiyordum, ah hiç bilmiyordum. Çok komik!..

III

Tezel, durup dururken gülüyor. İçkiyi eskisi gibi kaldıramıyor mu, yoksa şu sıra düğün salonuna giriş yapan mor kadifeli kadına mı gülüyor? Benim gibi, kadının girişte bütün elleri sıktıktan sonra çantasından kolonya çıkarıp usulca eline döktüğünü seçmiş de olabilir.

"Neşen yerinde..." diyorum.

"Sorma..."

"Korkunç bir renk. Korkunç bir tuvalet kadının üstündeki değil mi? Bunca titizliğe karşın..."

"Hangi kadın? Haa, şu mu? Bırak Ömer, yaşamın kendisi bu kadından daha gülünç. Daha çığırtkan mor, daha soytarı kılıklı, titizlendikçe de daha pis."

Kimselere, kendime bile belli etmeden sinsi sinsi Ayşen'i görmeye çalışarak, bunun dışında kendimi hiçbir şeye vermeyerek bir ara öylesine içime tıkılıp kalmıştım ki, şimdi Tezel'in konuşmaya, açılmaya istekli tutumu ikimiz için de bir sağlık belirtisi gibi sevindiriyor beni. Tezel, hadi Ayşen'i unuttur bana. Aysel'i unuttur. Daha pek çok şeyi unuttur bana. Bana beni unuttur. Biraz daha açılsa... Artık hızla dolan salonun şu köşesinde birbirine söyleyecek tek sözü bulunmayan iğreti iki kişi olmaktan kurtulsak. Bir içki taşıyıcısı olmaktan kurtulsam. En çok Ayşen'i düşünmeye başlamaktan, çokça da ona acımaktan...

Bu çirkinlikten. Kendi adıma derinden sevinirken onun adına apaçık kederleniyorum.

"Yaşamın kendisiyle ne kadar ilgilisin? İlgili misin?"

Tezel'in kaşları can sıkıntısıyla yukarı kalkıyor. Can sıkıntısıyla bir yudum daha içiyor içkisinden.

"Her şeyi ciddiye alıyorsun Ömer. Aysel'e de aşıladığın bir hastalık bu. İnsan durup dururken gülemez mi?"

"Gülemez ki, yaşamın kendisi mor kadifeden daha gülünç, diye açıklamak zorunda kalıyorsun..."

Tezel bunu hiç duymazdan geliyor.

"Hâlâ çok yakışıklı olduğunu biliyor musun?"

İçten mi? Dalga mı geçiyor? İçten olmasını diliyorum. Hoş bir duygu bu, neden saklamalı: Bana kız öğrencilerimin sık sık duydukları hayranlığı bile anımsatıyor şimdi. Hoş, çok hoş bir duygu. Olgun, dengeli bilim adamlığından sıyrılıvermek gibi, insanlar içinde herhangi bir insan oluvermek gibi... Herhangi biri olmak hiç acı vermiyor sanki bana. Ansızın. Bir ân için de olsa...

"Böyle bir destek şu ân çok gerekliydi bana..."

İkimiz de gülüyoruz. Hiç susmak istemiyorum şimdi. Ne ki Tezel'in içkisi bitti. Benimki de bitmek üzere. Neyse, garsonun biri bu kez iki adım ötemde...

"Dur bakalım, beni hâlâ yakışıklı bulmandan ötürü ne kadar sevindiğimi göstermek için ikimize birer içki daha geti..."

Oğlan sözü uzatmaya hevesli. Allah kahretsin! Aklınca bastıran uykuyu ya da kederi savuşturacak. Ondan sonra, sabaha dek işin yoksa bir de bunun yaşamöyküsünü dinle... Biz kendimizinkinin altından zor kalkarken... İyisi mi, sav başından gitsin!

Yüzümü camdan yana dönüverdim. Kimselerin ölüsünü, sevdiğini mevdiğini düşünemem. Ben, benimkileri bile düşünmemek için nice büyük savaşlar vermekteyim, baksana...

Gerçekte hiçbir bağım yok o kentle. Hiçbir gözyaşım ya da kahkaham. Son yıllar oraya her gidişimde aile bağımın bir ilmiği kopa kopa, her dönüşümde ardımda bir iki yok bıraka bıraka o kentten boşaldım. Daha dün bana sıcak, sevimli gelen aile sofraları –ne yalan söyleyeyim şimdi–, annemin iyi ovulmuş banyoları, muslukları, mis kokulu yataklarıyla güzel yemeklerinin tadını çıkarışlarım; küçük Ayşen'in boynuma sarılışları –abartma, sadece iki kez–, Aysel'in bir kolunu omzuma atışları –yılların alışkanlığı, sevgisini gösterebilmesinin en iyi, en başarılı yolu–, Ömer'in beni kendi bilgisinin, aklının, olgunluğunun düzeyine koyuşları, zirzopluğuma sevecenlikle bakışları, zorlamadan derlenip toparlanmaya çağırışları beni –ne çok şey öğrendim bu ikisinden ve sonunda hiçbir işe yaratamadım–, yine Ömer'in en sıkışık ânlarında bile, iki eli kanda olsa beni uçağa, trene, otobüse götürüşleri; İlhan Abimin, onun bile, çenesini kaşıya kaşıya, orda yaralar açma pahasına benden utanmasız durmaya çalışışları; Müjgân'ın ben geldim diye en iyi sofra takımlarını çıkarışı ortaya, giderken valizime, kendisinin kullanmayacağına iyice inandığı birkaç metre kumaşı sokuşturuşu hatta; hepsi, her şey azbuçuk sevindirirdi beni. Anamın ördüğü yeni kazağımı sırtıma geçirip de daha uçağa kurulur kurulmaz, nelerinden sıkılmış, nelerinden bunalmış, neleri önemsediklerine bakıp da onları için için küçümsemiş olduğumu çarçabuk unutur, nerdeyse hemen, ilk ânda geri dönüverme isteklerine kapılırdım.

Yanlarına her gidişimde bir şey eksilmiş oldu. Her dönüşümde dönüş hüznü biraz daha yok oldu. Eski küçük kırgınlıklar bile silineceğine azmanlaştı. Ömer ve Aysel dışında hepsiyle. Ama artık Aysel de yok. Ömer'se ne yapsa, ne etse sıcaklıktan yoksun. Kendi yaşadığım yerde hiçbir şey daha iyi değil. Belki çok daha kötü. Yine de başkalarının kaybı kendininkiler kadar acı vermez kimseye... –Hınzır oğlan, ne keyifliydim az önce, beni keyfimden niye kopardın?–

Bütün bağları koparıyorsun. Bütün zorunlu aile bağlarını yok ediyorsun. Ya da ağır ağır, her yaşananla biraz daha yok oluyor bu bağ... Ardından, abinin kızının düğünü için bir çağrı geldi diye...

Yok canım, ben o düğüne gitmek için gitmiyorum. Bileti nasıl geri vermiş, parasını nasıl cebime indirmiştim?

Şimdi bu parayı ne yapmalıyım? Kiminle başbaşa geçirmeliyim bu akşamı? Saat henüz dört. Kasım ayında, ağır bulutlarla yüklü bir günde hüzün, akşamı beklemeden bastırıyor. Ama art arda kopuşların hüznü değil bendeki. Art arda kopa kopa, kopacak tek şeyi kalmamış olduğunu algılamanın hüznü. Hüzün duyulması gereken her şeyden hiç hüzün duyamamak, altından kalkılması en ağır hüznü yığıyor üstüme. Biri olmalı. Birini aramalıyım. O birinin karşısında hiç konuşmayabilirim. Sürekli susabilirim. Yine de çok konuşmuş gibi, içime durmadan yığılan ağırlığı, adına yalnızlık denen bu kötü yükü atabilirim üstümden.

Bu öğlesonu hâlâ beklediğim bir şeyler olduğunu korkuyla algıladım. Saat dört sularında. Sami gelmemişti. O ağır, yüklü bulutlar bir türlü boşanıp inmemişti. Beklediğim büyük yağmur yağmamıştı. Bir rüzgâr patlamamıştı. Hava ne kararmış, ne aydınlanmıştı. Yokuş aşağı iniyordum. Cihangir'e doğru iniyordum. Deniz bir türlü karşıma çıkmıyordu. Deniz benim oturduğum sokakta bir türlü çıkmaz insanın karşısına. O eski külüstür apartmanın sürekli tavada balık kokan merdivenlerini onca tırmanırsın, ta tepeye, benim kötü bir gaz sobasıyla ısınıyormuş gibi olduğum iki odalı döküntüye girersin, dosdoğru cama yürürsün de, deniz yine göstermez yüzünü. Pencerenin önü yeni, büyük

yapılarla örtülmüştür. Örtülmese ben burda oturamazdım. Yarın burası da yıkılacak. Burası da ardındaki başka yapıları örtecek. Şimdi içlerinde bir Tezel'in ya da Tezel gibilerinin oturdukları yapıları. Deniz bizden hep kaçırılacak ve yağmur hep, yağmuru hiç seçemediğimiz yerlere yağacak.

Yokuş aşağı inerken biri mutlak omzuma dokunacak sandım. Öyle biri dokunacaktı ki omzuma –Aysel–, ya yağmur boşanacak, ya güneş patlayacaktı. Öyle bir şey olmadı. Merdivenleri tırmanırken de ne ılık tıpırtılar duydum yüreğimde, ne, güzel bir nisan güneşinin pırıltısını. Evimin kapısı nasıl da çirkin! Sanki bir çocuk, lazımlıktaki kakasını parmak parmak çalıp elli yıllık beyaz yağlıboyanın üstüne sıvamış. Yağlıboya mağlıboya yok. Daha doğrusu sararak parça parça kalmış tahtanın üstünde. Aldıran kim? Şimdi içeri gireceğim. İçerde biri olacak. Adı yok. Artık adının olmasını istemiyorum. Adsız biri. Ama biri. Beni, kendisini gördüğüm için gerçekten sevindirecek biri. Yok. Yoksa yok. Onu ben bulacağım. Koskoca İstanbul. İçinde koskoca on yıl, on yıldan fazla zaman geçirdiğim İstanbul. Burda böyle birini mutlak tanıyorum. Böyle biri kesinlikle var, olmaz olur mu?

Odaları dolaştım –zaten iki adet–, dolapları açıp kapadım. Kapı artlarına baktım. Tuvallerin gerisini, koltukları, iskemleleri yokladım. İsli perdeleri silkeledim. Son iki ayda gelen son birkaç mektuba –Aysel'den yok, tek satır yok– göz attım. Üç gündür dökülmemiş bayat çayla dolu çaydanlığın içine bile baktım, hatta dün gece boşalttığım cin şişesinin içine de; yok. Kimse yok. Adres defterimi dört kez karıştırdım. Bütün adları okudum. Bütün telefon numaralarını, bütün cadde, sokak adlarını, ev kapıları üstündeki kartları, ad levhalarını okudum. Kimse yok.

Demek, kimse yoktur, herhalde yoktur, demek başka, kimsenin olmaması başka. Demek, "Artık kimse yok, 'the end', yalnızım" dediğim zamanlardaki yalnızlığım geçici bir yoksulluk gibiymiş. Doğduğum kenti ve oradakileri hemen hemen hiç düşünmez olduğum, Oktay'ı başımdan defettiğim, Maçka'daki galeride küfrü basıp ardından tokadı yediğim, –ardından yüzüm-

deki tükürüğü silemediğim– cezaevi kapılarında dayanışmaya koşmaktan caydığım –yani caydırıldığım–, sonra benden kutsal bir görevi yerine getirmem istendi diye, yeniden paçaları sıvadığım –paçaları yeniden sıvadığım için kendime lanetler ettiğim–, "the end"i kondurmak için de kalkıp bir mektupla bezginliğimin bütün yükünü Aysel'in üstüne yükleyerek her şeyden elimi yüzümü yıkadığım zaman; "the end"in altına koskoca bir tura gibi "Her şey hiç. Tek gerçek yalnızlık" imzasını atışım, üç gün sonra, üç ay sonra, ama önünde sonunda biteceği bilinen bir yoksullukmuş. Geçici bir sıla ya da. Vay canına! Vay canına! Tek ad yok, olacağı da yok. Tek adres yok, olacağı da yok. Vay canına! Elim çenemde –hayır, böğrümde– düşünüyorum, düşünüyorum; bu koca kentte kimse gelmiyor aklıma. Aysel'den ise ilk kez yanıt yok. O gün bugündür. Tabii, tabii. Gecekondularda, fabrikalarda öyle insanlar varmış ki, insan dersin sen onlara!.. Öyleymiş. Hiç tanışmıyoruz. Şu iki koltuk amma da içki, boya lekelerine bulanmış. Üstlerinde çok konuşulmuş, konuşula konuşula yorulup ömrünü tüketmiş iki koltuk...

Sürücü yardımcısı çocuğa dönüp desem mi ki şimdi, haklısın, ben de ağladım bir kez? Niye, diye sorarsa, ona anlatamam. Elimi elinin üstüne koyup ya da ne bileyim, dizinin dibine oturup da –artık konuşarak mı olur yine, ağlayarak mı olur– içimi dökebileceğim, beni de aralarına alsın o iyi insanlar (gerçekten varsalar) diyebileceğim tek Allah kulu gelmedi aklıma, diyemem ona. Ona bunu diyebilmeyi kimler yasaklıyor ha, kimler? Bakma be öyle yan yan. Salak sen de! Konuşamayız işte, görmüyor musun? Konuşmak yasak. Anlaşmak yasak! Bitti.

Buna karşın üç yıldır resim satın alanlar çoğaldı. Nasıl çoğaldı? Sanki ansızın. Duvarlarına küçükten büyüğe ün yapmış ressamların tablolarını asanlar ansızın çoğaldılar. Banka kasaları sanki çarçabuk duvarlara taşındı, oralara çivilendi. Ah korku, ah korku, sen ne kutsalsın, sen ne yücesin ve sen ne yararlısın!

Londra'da güzel bir otelde kalmıştım bir kez. Çok değil, sekiz ay önce ve üç gün için. O zaman turistlerimize yerli renklerimizi,

eşeklerimizi ve dilencilerimizi boyamaya başlamamıştım daha. O tokada karşın direnmiştim, neme gerek. Sanatımla başkaldırıyordum ben de ucun ucun, kıyın kıyın; kimseler istemese de...

Dört tablomu beşer bin, altışar bin liradan satar satmaz, kapağı Londra'ya atıvermiştim. Uzun tatilleri sevmezsin canım Tezelciğim. Sevme. Sakın sevme uzun tatilleri. Kısa olsun da adam gibi olsun. Şu kadar parayla bir ay tatil yapıp rezil ve sefil olmaktansa, aynı o kadar paraya iki gün krallar, kraliçeler gibi yaşamak varken... Aysel'e de bir mektup –öf be, vicdan azabı gibiydi bana bu Aysel zaten, iyi ki kurtuldum o vicdan azabından: Beni kınama Ayselciğim. Böyle bir zamanda insan bu kadar bencil davranır mı? Paran çoksa, içerdekilere yardım et, deme. –Böyle bir şey dediği de yoktu ki kadıncağızın.– Demezsin ya, yine de deme... Çünkü sana söz veriyorum, döner dönmez vicdan borcumu faiziyle birlikte ödeyeceğim. Nasıl ödediğimi göreceksin zaten.

Böyle bir mektup işte. Çok şaşırmış. Kuşkulanmış. Ülkeden kaçıyorum, başımda bir bela dolaşıyor bile sanmış. Ne belası olsunmuş? Bela bile alçakgönüllü değil. Herkesi sevmiyor. Beni koynuna almıyor. Ben de kendimi Londra'nın kucağına attım. O otele indim. Hyde Park'a bakan nefis bir oda. Uzaktan Thames'in soylu akışını bile görüyorum. Sabahı dört gözle bekliyorum. Sabah olunca Westminster'e bir dalış yapmayı, kraliçenin birkaç milletvekilini, kraliçenin kocasını bile baştan çıkarmayı düşünüyorum çünkü.

İnsanın, kandıramayacağını bile bile kendisine yalan söylemesinden daha kolay ne var acaba? Aysel'e o mektubu yazdımsa, kendime karşı kendimi savunmam gerekiyordu. Ben böyle kutsal bir görevin adamı mıyım bakalım? Kraliçenin milletvekillerini ya da kocasını kendime âşık etmeyi düşünüyordum, çünkü böyle bir şey düşünmüyordum. Cebimde minicik harflerle, en az yere en çok şey sıkıştırılarak yazılmış küçücük küçücük kâğıt parçaları var. O kâğıtlar cebime nasıl girdi, o elektrik akımı verilmiş göğüsler, sökülmüş tırnaklar, burulmuş hayalar, sigarayla yakılmış deriler nasıl girdi cebime ve ben böyle, buraya, Thames'e bakan

bu odaya nasıl geldim? Güzel tatilleri kim sevmez? İster iki günlük, ister iki haftalık; herkes sever. Ben de severim elbet. Eşşek miyim? Ama tatil matil düşünecek sıra mıydı? –Sıra mı?– İçime yumulup kaldığım günler. Oktay'ın görüşlerde karşımda Hannibal gibi duruşları, bana kavga dışı zavallı biri gibi bakışları... İnsan ne denli aldırmasa da olmuyor... –Eşşek değiliz ya.– İçime yumulup kalmışım. Geceler boyu bir tek şey boyuyorum. Garip bir tutsaklığın, ilk kez yüzyüze gelinen türden bir yalnızlığın resmini boyuyorum.

Son sergimde tokadı yemişsem de bedelini almıştım. –Kimi sizi tokatlarsa, kimi de sizi bağrına basar.– Üstelik birileri henüz huzuru iade gerekçesiyle insanlarımızı koruyucu kanatları altına da almamıştı. Tokat beni içime kapaklatsa bile, dışarda ünüm yerinde. Ama artık namluların koruyuculuğu altındayız ve ben durmadan o acayip tutsaklığın resmini yapıyorum.

Böylece efendim, geldik ilk kez cebimizde topluca biraz paramız olduğu günlere... Sami'nin de, biz adam mıyız, biz adam mıyız, kendimi Taksim'de üstüme gaz döküp yakacağım, diye tutturduğu günlere...

Günlere... Günlere... Güzel günlere... Ankara, Ankara... gibi bir şey...

Çocuk ağlaması durmuş sanıyordum. Durmuştu da yeniden mi başladı? Şimdi haykırışları büsbütün dayanılmaz. Hanımteyze taa burdan bile duyulabilen "off, off" sesleri çıkarıyor. "Pış pış pış... Sus anam, sus anam..." diyor çocuğun anası da. Delirtecek bir tekdüzelikle sürekli bunu söylüyor! "Sus anam, sus anam..."

"Parmak kadar çocuk gece yolculuğuna çıkarılır mı?" diyor uykuyla uyanıklık arasında önümdeki beyamca da...

Şu kadarcık çocuk gece yolculuğuna... Aptallar, gündüz nerde?

"Sen" dedi Sami, "bir yolculuğa çıkacaksın."

Geceydi. Resim yapıyordum. Kapım yürek çarpıntıları gibi çalındı. Doğrusu gelenin Sami olabileceğini düşündürmeyen bir çalış. Ohh, çok şükür, şükür Allahıma, beni de götürmeye geldiler,

diye sevinmiş olabilirim. Böyle bir şey istiyor, diliyormuşum... Şu insan yüreği kadar örtülü, sinsi, saman altından su yürüten ne var?

Sami.

Önemli ânlarından birinde. –Yazık, ben yine dışarda tutsak kaldım.–

Yüzü sarı. Yanakları titriyor. Elleri, üç tel sarı saçları bile. Çok mu içmiş? Tam karşıtı. Hiç içmemiş. Ama şimdi içecek. Yoksa doğru dürüst tek tümce kuramaz. Soluk soluğa. Bende bıraktığı ilk izlenim: İyi bir esrar kaçakçısının, ilk kez tongaya düşürüldüğünü anlar anlamaz, bir süre kaçışı; kaçabileceği son yere dek koşuşu... Nasıl böyle düşünebilirim? O günlerde de, bugünlerde de, kimi olağanüstü bir kıpırtıda görüyorsan, hemen anlamalısın ki, bunun tek nedeni yeni koruyucularımızın koruyuculuklarından kaçmaktır. Saklanmaktır. İzini şaşırtmaktır.

"Ne oluyorsun yahu? Benzini üstüne dökmüş de, tam tutuşturamamış gibisin?"

Şakadan anlamaz, özür dinlemez bir baba gibi azarladı beni:

"Sus! Kes! Zırvalamanın sırası değil!.."

Bir bardağa cin boşalttım. Üstüne iki damla soda. İçkiyi uzattım. Hemen almak istedi. Ama elleri öylesine titriyor ki, "Koy şuraya" demek zorunda kaldı.

Koydum oraya.

O iki koltuk henüz gözüme o denli müzayede malı görünmüyordu. Otur şuraya. Oturttum. Al iç. İçti: Şimdi beni iyi dinle...

Bir eli sürekli cebinin birinde ve o el, o cebin içinde kıpırdayıp durmakta. Benden gizli para sayıyor ya da tespih çekiyor. Soğuk, ama ışıl ışıl bir nisan gündeyiz. Adı Huzur olan sürek avı bayramının ilk yılını kutlamamızın üstünden bir ay geçmiş. Günleri saniyelerine dek sayardık, saymaz mıydık? Günleri saniyelerine dek sayanlar arttıkça arttı. Ben de sayardım. O zamanlar. Ölülerin adlarını, yaralıların adlarını, tutuklananların adlarını... Her bir şeyi tek tek saymamı Oktay'ın rezilliği, onun gibiler için dayanışma tabloları sunuşum da önlemiyordu. Allah kahretsin!

Allah kahretsin! Sami de cebinde bir şey sayıyor işte. Ne sayıyor? Puşt yargıcı, satılık generali, köpek ajanı, manyak çavuşu mu?

İlk yudumu içer içmez hoşgörmez baba tavrı gitti; üstüne sevecen, olgun, düşünceli baba hali geldi:

"Bak yavrucuğum, senin acele bir yolculuğa çıkman gerekiyor..."

İnsan kendinden hiç umudu kesmemeli, hiç. Aptal mıyım? Hemen sezdim: Ya aranıyorum, beni kaçıracaklar, ya biri aranıyor –Sami olmasın?–, onu kaçıracağım... Elele iyi, onurlu bir iş yapacağız işte. Burası kesin. Oktay'ın önünde başarısızlıkla sonuçlanan dayanışma tablosunu başarılı, gerçek kılacağız.

Ah, üç yıl önce şurama yediğim tokat acısını hâlâ duyuruyor olmasa, silmeyi bile onuruma yediremediğim o tükürük şuramda birazcık kurumuş bulunsa, Oktay'ın görüşlerdeki halini de birazcık unutabilsem –çok değil, azıcık–, hemen atlayacağım Sami'nin önüne: Eeee?

Yok Tezel, yok. Gülmenin, Sami ile dalga geçmenin hiç sırası değil şimdi, hiç. Bak işte şu ân, kendinin olsun, başkalarının olsun yanlışlarımızı unutmanın tam sırası. Hatta o yanlışları sevmenin. Yanlış insanlıktır. Üstelik aylardır çaresizlikten geberiyoruz, gebermiyor muyuz? Sami, üstüne benzin döküp kendini yakmanın nasıl bir şey olduğunu bilse yapardı, kesinlikle yapardı canım. Bak yine dalga geçiyorsun onunla. Hakkın yok. İşte seni kaçırmaya gelmiş ya da sen onu, birini, faşizmin kirli, pis ellerinden kaçıracaksın. Hem sonra, Sami kendini bir türlü yakamadıysa beceriksizliğinden mi? Kulağının dibinde durmadan şunu fısıldayanlar da yok mu: "Sen gerçek bir aydın, gerçek bir devrimciysen sağ salim dışarda kalır, bir işe yaramaya bakarsın." Onun gerçekten bir işe yarayacağına inanıyorlarsa Sami ne yapsın? Az önce, dörtbir yana ses alıcıları koymuşum gibi, gözleriyle odanın içini tarıyordu. Dinleniyor mu? Ona bir tuzak mı kurulu bir yerde? Kendisine verilen sorumluluğu iyi taşıyabilecek mi?

"Ne oluyorsun be?"

"Şu radyoyu aç!"

Ben radyoyu açıyorum. O, kapıları, kapı arkalarını, perde aralarını yokluyor. Pencereyi yokluyor gözleriyle: Gökyüzünden bizi gözetleyen biri olmasın? Dün gece çaydanlığın içinde bile kendisine çözülebileceğim birini ararken, yalnız dün gece için ağlamamışımdır...

Nasıl böyle olduk? Zayıfmışız. Zayıfız elbet! Ne olacaktık ya? İşkenceci mi?

Sami, radyonun sesini sonuna dek açtırdı. İçerde insanlar kendi gözlerinde nasıl küçülüyorlar küçülüyorlarsa, bilmiyorum ama, dışarda nasıl küçüldüğümüzü kendi gözümüzde, bunu iyi biliyorum.

Kanlı Pazar günü Sami'yi görmeliydi! –Saçları daha çoktu–. Esintide büyük şairin saçları gibi dalgalanıyordu o saçlar. Pazar henüz kanlı olmamıştı. O saat gelmemişti. Kötü sesinin olanca gücüyle güzel bir marşı söylüyordu. Gören, ömründe hiçbir şeyden bir ân olsun korkmayacağını, o sesi hiç kısmayacağını sanır.

Şimdi taa kulağımın dibine sokulmuş, duyulur duyulmaz bir sesle, kendine bile duyurmak istemediği bir sesle konuşuyor:

"Bak yavrum, bir yolculuğa çıkacaksın. Yanımda şeyler var... Şunlar..."

İşte o küçücük küçücük kâğıt parçaları. Sekize, on altıya katlanarak daha da küçültülmüş, çocukların piyango için hazırladıkları, bir sepete doldurdukları –ya da kasketlerine–, kasketlerine doldurup "Çekiniz, boş mu, dolu mu?" dedikleri kâğıtlara benziyor... Ama Sami, çocukların piyango çektiren o aydınlık sesini çoktan yitirmiş. Boğuk, titrek, aynı zamanda da bir savaşın gizli planlarını anlatan sesle konuşuyor:

"Bunlar bize ulaştırıldı... Nasıl ulaştırıldığını söyleyemeyeceğim sana. Bunlar şeyler... İşkence görenlerin kendi yazılarıyla şeyleri işte... Başlarına gelenler... Vahşet... Okuyacaksın zaten... Duyduklarımız hiçmiş meğer... İşte yazıyorlar... Bir bir... Belgeliyorlar faşizmin insanlık dışı, kanlı elini... Neyse, neyse... Şimdi şey... Arkadaşlarla düşündük ki, şu ara elinde biraz parası olan, biraz vakti olan ve aynı zamanda güvenebileceğimiz bir sen

varsın... Bak yavrucuğum, senin bu kâğıtları tez elden götürmen gerekiyor... Şeye... Şu adrese... Londra'da dost bir Türk o. Bu adres işte. Bunu yanına al..."

Bu, acıya polisiye bir roman içeriği kazandırmak, diyecekken başka şey diyor içim: Neden ben? Vaktim varmış, param varmış... –Beni iki ay geçindirirdi.– Feda olsun! Ama neden ben? Önemsenmek ne güzel. Önemsenmek, hele böyle bir zamanda birilerinin seni –biraz, ise de– güvenilir kişi olarak seçmeleri, bunun söylenmesi sana, ne güzel! Yine de neden ben?

"Bir şey daha var" dedi Sami. "Düşündük ki... Hani abinden ötürü... Neydi adı? Neyse, önünde sonunda büyük, ünlü bir işadamı değil mi o? Bu nedenle sana pasaport vermemezlik edemezler. Etmezler. Bir şey olursa, vermemeye kalkarlarsa da abine söyler alırsın... Anlıyorsun ya, bu işler, bu sırada..."

Nerdeyse ikinci "siktir olun"u o zaman çekecektim. Aşk mı, gurur mu, yok yani, gurur mu, vazife mi, kutsal görev mi, burjuva, yok yani işte, devrimci gururu mu, aptallaşmak, yok aptallaşmak değil, öfke, öfke, öfke değil de yıkılmak, önemsenmenin ardından yıkılıyor öyle içimde, önemsenmenin sevinci yok oluyor.

Dilim dolanmıştı. Bu ne rezil görev veriliş, bu ne rezil görev alış?.. Aristokrat olsaydım kılıcımı çeker, benim kendi onurum var, o bana yeter, diyerek düelloya çağırırdım Sami'yi. Ama ne yazık ki aristokratlık diye bir şey –o da suyunun suyunun suyu– Ömer'e ve Ömer gibi pek az kişiye özel locadır bu ülkede. Bense? Düello için güzel bir ormanlık, iki tanık, bir hakem, iki de armalı kılıç ister. Yeni Türkçe çıkınca imzasını Salm... –Salim yani– diye zorla atıp bir kalıba döktüren babamın külüstür mührü bütün bunların yerini tutar mı, nasıl tutar?

"Ne olacak bu kâğıtlar?"

"Bu kâğıtları yavrucuğum, Londra'daki o dost, o büyük uluslararası örgüte ulaştıracak. O ulaştırır. Sen kendisine teslim et yeter. Çünkü sen, tabii seni o örgütte tanımadıklarından, kendin gitsen olmaz... Ama bu dost orada herkesi tanıyormuş..."

Yok yahu! Nerelerde ne dostlar varmış da bilmiyoruz. İnsan, bilgisinden o kadar da kuşkuya düşmemeli. Dünyanın nerdeyse bizim dünyamız kadarcık olduğuna inanıyoruz. Oysa dünya ne geniş! Nerde ne insanlar var, baksana!..

İçimde birçok şey gitti geldi, gitti geldi. Sonuç: Sami'yi ansızın önemsedim. Onu ciddiye almadığım için usul bir utanma şuramda. Sonra tabii ansızın, kendimi önemsediğimi de yakaladım. Doğrusu bir şeyler yapabilecek olmanın erinci her şeyin üstünde. Sami içten değil miydi o sıra? Her zamanki gibi, yerden göğe içten. Ben de. Yüreğimin köküne dek. Hep öyleyiz. Acıya bulandıkça kaçınılmaz biçimde buruklaşıyoruz. Yüreklerimiz kanırıldıkça, üstümüze kapaklanmak zorunda kalıyorsak da bakma... Öyle değil mi Tezel?

"Giderim elbet. O kâğıtları götürürüm Sami. Ama abimi hesaba katma. Kafamı bulandırma benim şimdi! Güzelliğe çirkinlik bulaştırma..."

Hayranlıkla bakıyor bana. İkide bir tutturduğu "yatalım"lar ne söz? Artık el sürülmeye cesaret edilemeyecek kutsal bir varlığım. Meryemana'yım. Olimpos tanrıçasıyım. Sami'nin gerçek sevginin işte bu olduğuna inanan, buna kavuşmaktan coşan bakışları: Ah işte aşk bu, aşk bu, aşk bu! Ah işte, asıl birlikte olmak, asıl içiçe geçmekler bu, bu, başka hiçbir şey değil, bu... Ah işte Tezel, güzel yavrum benim, ah işte çocuğum, sevgilim, anam, bacım, her şeyim!.. Ülkem, vatanım, halkım, sanatım...

Sami coştukça coştu.

Böylece düğün gecesi gibi bir gece oldu. Bayram gecesi. Sanki bütün cezaevlerinin kapılarını ardına dek açıvermişiz. Hepsi dışarda. Hepsi özgür. Oktay da... Hadi peki, Oktay da olsun! Bugün bayram günü. Bu bayram gecesinin onuruna, o yüce tasarılar onuruna, üç gecemi ise Londra'nın güzelce bir otelinde geçirebilirim. Çünkü bir daha asla yirmi bin liram olmayacak. Onu bir daha hiçbir zaman böyle kutsal bir görev için harcamayacağım ve asla o servetimin ucundan bana üç gecelik güzelce bir otel odasını ödeyecek küçük bir pay kalmayacak. Salm..'den

payımıza düşen en küçük birer daireyi, Küçükesat'taki külüstür apartmanın iki dairesini işte, Aysel'le ben –ee mirasa karşıyız ya–, yeni Anayasa özgürlüğünden başımız dönmüş olarak, subaylara yüzme havuzu, kıyı konutu falan yapılsın diye, şanlı ordumuza bağışlamıştık, çoktaan!

Böylece Thames'e bakıyorum işte. Sabah çabuk olsun istiyorum. Kraliçenin kocasını falan ayartacak değilim.

Gelir gelmez bana verilen numaraya telefon ettim. Soğuk, kuşkulu bir sesti benimle konuşan. O donuk sese karşı, kendiminkinin neden öylesi coşkulu olduğuna şaştım ve buna kızdım. İlk kez yurtdışına çıkıp da, yol üstünde ansızın, motosikletine Türk bayrağını asmış birini görüverince ardından "Hemşerim, hemşerim!.." diye bağırarak koşan, onun boynuna sarılmak isteyen biriymişim gibi duydum kendimi. Beni ancak yarın, öğleüstü kabul edebilecekmiş o kadın. Bir kadındı, evet. "Burda bir İngiliz'le mi evliymiş ne? BBC'ye bizi tanıtıcı programlar da mı yapıyormuş ne?" Herkes de neler biliyor. Ben dünyadan habersizim canım. Koca alıp bırakmaktan, içmekten, zalimlerden nefret etmekten ve resimlerimi güzel yapmaya çalışmaktan sağı solu görecek halim mi oldu? Özellikle son yıllar... Sahi, bu işler arasında Aysel'e o mektubu yazmak da var. Ne istedim ki Aysel'den? Ha Aysel, ne istedim senden? Neden bu derece yalnız bırakmak istedim kendimi?

Bu çiş molası ne zaman verilecek? Alnıma soğuk bir rüzgâr çarpsın. Beni bana bağışlasın... Beni bana bağışlasın... Hiçe, hiçime, boşluğuma geri göndersin beni, beni bana geri versin... Zıbarmayacaksam ayılayım. Soğuk rüzgârda titreyip kendime döneyim. Çocuk da az önceki gibi çığlık çığlığa ağlasa bundan iyi. Şimdi anasının tekdüze "sus anam sus, sus anam sus"larına koşut bir tekdüzelikle "hı, hı, hı..." edip duruyor. Bu da sinirlerimi daha kötü geriyor. Sürekli içimin "hı hı hı hı hü hü hü hü"lerine itiyor beni. Bunamışlar örneği, hep geriyi yaşayan...

Otel odasında pinekleyip durmanın gereği yok. Camdan bakıp, yarın dizlerim ağrımazsa şöyle kapı önüne dek bir çıkarım, ilacımı alıp yatayım da şimdi, yatmadan önce ılık bir süt içeyim de, diyenlere benziyorsun.

Yatmayı falan boşverip –Westminster'den bir iki milletvekili ayartmayı da tabii– aşağı indim. Tam üç saat yürüdüm: Parkın yanındaki karanlık sokaklara saptım. Sonra şık semtlere geçtim. Yukarı doğru gittim. Erkek bekleyen erkeklere baktım. Gece fenerlerini azalttım, ışıklı vitrinleri geride bıraktım; bir kez daha serinkanlı, ölçülü biçili, ağırbaşlı –Ömer– bir karanlığın içinden geçtim. Victoria ve Albert Müzesi önünde durdum. Bir tavaf. İlk ağızda. Devrimcilere yardıma çabalayan bir devrimci yardımcısıysam da, her şeyden önce ressamım. Yarın, kutsal görevim sona erer ermez bu müzeye geleyim. Bütün Doğu-Batı uygarlığını bir bir gözden geçireyim. Hatta kitaplarda, albümlerde gördüğüm, hani şu Kraliçe Elizabeth'in kabarmış tavuskuşları gibi bir resmi var ya –üstündeki tantanalı giysiden ötürü–, işte onun koskocaman bir kopyasını satın alayım. İçerde böyle bir kopya mutlak satılıyordur. Ona bakmak, duvarımda o kopyayı sürekli görmek en kötü günümü bile gülümsetmeye yardımcı olabilir. Şu dönemdeki en kötü gün bile, dünün o iğrenç sömürgeci şaşaasına yeğdir.

Böyle düşündüm, anımsıyorum. O ciddi ışıklar altında gerçekten ciddi ciddi düşündüm bunu. Yine de şuramda yeniden uç vermeye hazır kuşkuyu, inançsızlığı yatıştıramadım. Hep telefondaki o sesin soğukluğundan... Biliyorum, ondan. Canım, belki de kadının bir yeri sancıyordu? Hem dur bakalım, sen gerçekten sen misin, yoksa kadının başını belaya sokacak biri mi? Hele senin kimin nesi olduğunu bir sorup soruştursun –yarın öğleüstüne kadar–, İstanbul'daki en yakın dostunun ona yazdığı mektubu da bir ver eline hele!.. Bak o zaman nasıl yakınlaşacaksınız... Güven nasıl sarıp sarmalayacak ikinizi, nasıl sarılıp öpüşeceksiniz... Belki de şu karanlık günler için ılık gözyaşları dökersiniz birlikte. Öyle ya, çocuk oyuncağı değil ki, ciddi bir iş bu. Kadın uzak durmakta haklı.

Ama şuramda bir bulantı. Gitmiyor, geçmiyor. İnsanlar arasında durmadan mikrop gibi yayılan bir hastalığın bulantısı bu. Kuşku ve güvensizlik. Bunları böyle böyle düşünmek zorunda kalışım... Yoklaya yoklaya yaklaşmak herkese. Şu anlamda ya da bu anlamda... Adımları hesaplı atmak. Yürekleri hesaplı açmak. Açık olamamak. Her gün biraz daha kapanmak. Her gün biraz daha köstebekleşmek, tilkileşmek, böcekleşmek...

Bütün gece açık olan bir dükkâna rastladım. İçki dükkânı. Bir şişe viski aldım. Otele döndüm.

Sabaha dek ne yaptım?

Kuşkunun, güvensizliğin resmini.

Yarın müzeye gitmeyeceğim. Bugünün insanının kapısından içeri, bir müzeye girebilecek rahatlıkla giremiyorsak, bilmem ne yapmışım ben Doğu-Batı uygarlıklarını da, o uygarlıkları sergileyen müzeleri de. Bizim içimiz müze be! Her gün biraz daha karanlıklaşan, kuytulaşan birer müze!..

Ama o gencecik kızlar, delikanlılar, güvenilecek o denli çok kişi bulabilmişler ki, demek bulabilmişler ki, bak, yaralarından, yakılan tırnaklarından, elektrik geçirilen göğüslerinden; işkencenin iğrenç ellerine karşı duydukları öfke, başkaldırılarından; aşağılama, hiçleme çabalarına karşı direnmelerinden damıttıkları şu minicik kâğıtları, insan hakları için savaşan bir örgütün kapısına dek ulaştıracak köprüyü kurabilmişler.

Sen şimdi, o sağlam köprülerin ucuna, o uzun köprünün yetişemediği yere geçici bir süre için eklenmiş ince bir tahta parçasısın. Düşürmeden geçir bu kâğıtları –o haykırışları–, geçir bu tahta köprüden. Düşürmeden. Uçurmadan. Sulara garkolup gitmesine izin vermeden.

Tarihte nice ulak, nice komutandan fazla işe yaramıştır. Bunu küçümseyemezsin. Güvensizlik mikrobu ortalığa ne kadar saçılmış olursa olsun, bunu karşıtıyla yenebilirsin... Ah işte, tepeden tırnağa Aysel'leştim. Aysel'den feyz alarak.

Gittiğim yer bir konak yavrusu. Geri kalmış ülke elçiliklerini çağrıştıran bir yer. Kapısında armasıyla üstünde bayrağı eksik.

Olmayan, tutmayan bir şey var. Seziyorum. Her şeyi bir bir sordum da kendime, Sami ve bilmediğim arkadaşlarının bulduk-ları "destek kapısı"nın nasıl bir kapı olabileceğini hiç sormadım. Demek Sami'nin geldiği gece coşan duygularım bunu engellemiş. O "destek kapısı" nerdeyse ödağacı kokan bir girişe açıldı. Müze-ye neden gideceğim? Müze burası işte. Müzenin kapı ardında bekleyen de lordlar gibi bir uşak... değilmiş neyse. Çomak gibi bir İngiliz karısı. Oysa İngiliz karısı da değilmiş. Beni bekleyen kişiymiş.

Ölçülü biçili bir gülümseme. Ölçülü biçili, uzaklığı iyi hesaplanmış ses tonu. Telefondaki. Kapıyı kendisi açıyor, çünkü yüzüm, bakışım, duruşum ona güven vermezse geri çevirecek beni. Canım, haklı dedik ya... Aynı plağı yeniden çalmaya baş-lamasana... Düşün, dünyada neler oluyor. Tedbirli davranması kötü mü?

Bense güvenilecek biri olduğumu gereğinden çok göstermeye çalıştım. Buna gereğinden fazla çabaladım. Önce mektubu vermiştim. Sessizce okuyordu –güzel antikalarla döşenmiş bir salonda. Çıt çıkmıyordu. Gümüş çaydanlıklar önümüzde soğuk soğuk duruyordu. Bu türden sessizlikler beni her zaman üşütür. Kötü üşütür. Gümüş pırıltıları beni sinirlendirir. Derken... Kadın, mektubu okuduğu süre içinde hiç susmadım artık, biliyorum. Suç işlemediğini ille kanıtlamaya çalışan suçlanmış bir çocuğun telaşı içindeyim. Çünkü kendime karşı güvensizim. Ne oldu benim özgür kişiliğim, ne zaman tarumar olup gitti? Bu kendime güvensizliği ben ne zaman, nasıl edindim? Kâğıtçıkları doldur-duğum zarfı, kadın mektubun okunmasını bitirmeden önüne, gümüş çaydanlıkların yanına bırakmıştım.

Mektup okundu. Şimdi gülümseyecek. O gece Sami ile nasıl yüce sevinçlerle sarsılmışsak, şimdi bununla da öyle olacağız. Ama kadının alnındaki can sıkıntılı iki çizgi hiç eksilmiyor. Hep orda duruyor o iki çizgi. Aynı can sıkıntılı el hareketiyle mektubu katladı. Masanın üstünde duran zarfı alıp kâğıtçıkları avucuna döktü:

"Bıktık artık bu bölük pörçük kâğıtlardan!.. Bunların bir anlamı yok!" demesin mi?

Durgun, ağır bir sesle bir şeyler konuşup durdu sonra. Memlekette örgüt eksikliğinden mi söz ediyordu nedir? Benimse açık seçik duyduğum iki tümce var. Sürekli bu iki tümce: "Bıktık artık bu bölük pörçük kâğıtlardan!.. Bunların bir anlamı yok!"

Copu senin kıçına sokarlarsa bir anlamı olup olmadığını anlarsın! Elektriği senin tahta göğsüne bağlarlarsa ne anlamı olduğunu öyle bir bilirsin kiii!.. Eşşek. Benim bu görevime ne umutlar bağlayanlar var. Ben şimdi onlara ne diyeceğim? Hepsi bizim Oktay değil ya, hepsi o çilli kız, o Che suratlı oğlan değil ya çocuklarımızın?.. Ben şimdi onlara ne haberler götüreceğim, ne diyeceğim ha? Bizi elçi –ya da köprü ucu, her neyse– seçen size de, bu karıyı destek kapısı seçen bize de lanet! Bunu mu diyeceğim, ha? Bütün o damıtılmış acıların, öfkelerin, umutların, evet umutların; karanlık hücrelerde, sıkışıkta çoğaltılmış, beslenip büyütülmüş son umutların antikalarla dolu bir salonda, gümüş bir tepsi üstünde, yarısı da şu karının soğuk ellerinde durması... Bu kadını buraya Jön Türkler miras bıraktı, başka biri değil. Bunu Jön Türkler bıraktı buraya miras olarak!.. Biz de Mısırlı bilmem ne paşaların torunları... Yok, yok. Ben paşa torunu falan değilim. Memişler'in Salim Efendi'nin kızıyım ben... Ben böyle yüz buruşturmalara, kuşku duyulmalara, öğüt dinlemelere gelemem. Aklım karıştı mı, kendime bile küserim ben. Ben dönüşümde kimseye, önce bir örgüt kuracakmışız, bu kâğıtları da o örgüt yoluyla gönderecekmişiz, diyemem. Hayvan karı! Ulan mevcut örgütlerin de kapatıldığını bilmiyor musun ha? Millet içerde, görmüyor musun? Ne örgütü sayıklıyorsun bu günde? Örgüt işte burda. Şuraya imzalarını atanların, içerde olup bitenleri bu kâğıtçıklara damıtanların sesini dünyaya, onların kardeşlerine duyurmak için... Olacak olan bu. Salt bu. Bana gelince, ben yarın belki o çocukların yüzlerini bile görmem. Görmek de istemem. Ben onların karşısına geçip, "Sizler için o soğuk karıdan öğütler bile dinlemeye katlandım. Katil olmamak için kendimi

derin sınavlardan geçirdim" de diyemem. "Bir Jön Türk'ün en yoz kalıntısı yüzünden dünyam başıma yıkıldı be!" de diyemem. Bunun gibilerin topunu birden kolundan tutup Türkiye'ye taşımak, Maltepe'de, Selimiye'de, o Villa Zarif'lerde –bu bile gerekmez– Türkiye'nin orta yerinde konuk etmek de elimde değil ki... Öyle yapacaksın öyle. Bunları getirip Türkiye'nin orta yerine, hem de yaya olarak salıvereceksin, yeter!

"Kim ödüyor bu yolculukların karşılığını?" diye soruyor kadın.

Ben ödedim, kendim; resimlerimden aldığım parayla, diyemedim. Hiç inanmayabilirdi. Ayrıca, doğrusu, böyle boktan birinin önünde enayiliğimi iyice ortaya koymak istemezdim.

Neden enayi olacakmışım? Asıl enayi o. Enayiden beter. Kopuk. Kopuk. Günlerce insan avlanırken televizyona çıkıp kelaynak kuşlarının soyundan sopundan söz edebilen o kabak kafalı herif, tırnaklar sökülürken "Hanımlar, tırnaklarınızın kırılmaması, onları koruyabilmeniz için size şu tavsiyelerde bulunmak isterim" diyebilecek denli duyarlıktan nasipsiz o manken artığı denli kopuk bu kadın.

"Bakalım. Kocama vereyim de götürsün bari. Orada çok yakın bir arkadaşı çalışıyor da... Ama böyle olmaz ki... Biz de koskoca adamları bu küçücük kâğıt parçalarıyla rahatsız edip duramayız ki, değil mi? Çay içer misiniz?"

Öyle ya, arada bunlar olmasa kimse bir derdini postayla doğrudan bir örgüte bildiremez, o küçücük kâğıtlar da başka bir yolla o büyük örgütün büyük adamlarının eline ulaşamaz değil mi? –Hepsi o eski aşağılık duygularımız, hep!– Onun için bu yozun da yozu, Jön Türk artıkları hep arada olacaklar... Hep araya girecekler...

"İçmem."

Eh işte, benim de sesimin tokat gibi şakladığı ânlar var. Ne yaparsanız yapın! İşte kâğıtlar, işte siz. Zaten biliyorum, yarın bu kâğıtları yazanların da yanlarına salavatla yaklaşılacak. Bir de seni suçlu çıkarırlar. İçlerinden "Kim size bizim için af istemeye gidin dedi!.." diyenler bile çıkar.

Aysel, yine yalancıyım. Yine yalan söyledim kendime. Benim yeniden şahlanmış inancım o gün, o kadının karşısında yıkılmadı, hayır. Ondan bize ne? O gelip geçici bir süs. Bir aracı. Bizse burdayız. Varız. Yaşıyoruz ve hep birarada yaşamayı sürdürmek zorundayız.

Sen de, biliyorum, sevgiyi tam zamanında istersin. Ne daha erken, ne daha geç. Sen benden daha hepçi ya da hiççisin. Ya da öyleydin. Nasıl oluyor da bunca sevgisizlik, güvensizlik, bunca hıyarlık ve en iyisinden çocuksu enayilikler ortasında hiçte değilsin? Sorarım elbet. Çünkü benden iyi bilirsin ki, "hep" diye bir şey zaten yok. O zaman nasıl oluyor da "hep"in peşindesin... Sürekli olarak o bütün sevginin, o bütün insanın peşindesin ha? Beni inançsızlığımdan kuşkuya düşüren sensin. Kendi kendime yalanlar söylemek zorunda bırakan, yeniden inançlara sıvanmak zorunda bırakan sensin. Senden kurtulmak tümüyle her şeyden kurtulmak olurdu. O mektupta ne dediğimi çok iyi biliyorum: "Kop artık yakamdan!" Sanki o yakaya ikide bir yapışıp, "Aysel imdaat!.." diyen ben değilim. Boğulurken boynuna sarılıp, seni de karanlık sulara çeken sanki ben değilim! Beni sevme! Göz ucuyla, için titreyerek bakıp durma bana! "Yakamdan kop!" Sana olan sevgim de, katır gibi ayaklarının üstünde dikilip duruşuna duyduğum hayranlık da bana yük. Sırtıma koca bir yük sevgin.

Ayağım kırık yatarken, "Benim oyuncu koca birini yollamış bana" diyorum.

Aysel, elini yine omzuma koymuş, "Sen de bu çocukla hep dalga geçiyorsun. Seviyorsa ne yapsın?" diyor.

"Yok yahu. Öyle değil. O kendinden gayrı kimseyi sevmez, bilmez miyim? Milleti toplarlarken hani, bizimki de Bonn'a tüymüş... İşini bilir o..."

"Önemli olan dışarda kalabilmek çünkü. Hem insanları bu kadar çabuk suçlama Tezelciğim..."

"Bana bak. Akıl hocalığını bir yana bırakırsan konuşurum. Yoksa hiç..."

Neyim var? Ne oldum? Ona çok mu düşmanca baktım? Çok mu küçük gördüm onu iyi niyetinden ötürü? Aysel'i suçlayabilecek ilk fırsatı elime geçirmiş gibi?.. Beni yeterince tanımaya zamanı olmamış bir kardeşin, elin Memoş'unu anlamaya kalkışmasına mı bozuldum?

"Hiçbir şeye tam anlamıyla güvenemedin Tezel!"

Bunu söylerken sesinde bir hüzün olsaydı hiç değilse. Bir çırpınış. Bir, araya sıkışmışlık... Bir zayıflık... Bir şey... Bir öfke...

Bir zamanlar doğru dürüst, güpgüzel kavgalar ederdik. Şu sesteki düzlüğe, tınlamasızlığa bak sen şimdi!.. İyi niyetli, diyecektim; akıl hocalığını bir yana bırakırsan, diye başlamıştım. Önümü kesiverdi: İster beğen, ister beğenme; ister anla beni, ister anlama Tezel; ister inan, ister inanma; ister acı çekmiş ol, ister olma; ister sevmiş ol beni, ister hiç sevmemiş; temelde sen hep buydun ve şimdi de tam kendinsin işte. Önünü hep açık buldun. Gerçek bir acıyı bile hiç yaşamadın, bu nedenle de kendin dahil, kimseye güvenmedin. Bana bile.

Kendim dahil, doğru. Ve geriye kalan tek güvendiğim kişi, bana böyle diyor şimdi. Hayır, demiyor. Daha kötüsü, demeye bile istek duymuyor. Böyle bir şeyler demesini bekliyordum. Onun yerine sorduğu soruya bak:

"Peki, anlat. Sevda değilse ne istiyormuş senden?"

"Hiç canım..."

Üstelemedi. Yeniden sormadı. Oysa daha o gün dökülüp saçılabilir, bunu ertelemeyebilir, sonra da yağmayan, kendini örtüp saklayan bir öğlesonu, iki odamın her yanında dört dönerek kendimin yağıp, boşalıp açıklığa çıkacağım, gümgüneş olacağım bir yer, bir toprak parçası, bir kap içi aramayabilirdim. Birbirimizi bu kadar tanıyoruz işte.

Sen de hâlâ benim, o ünlü fıkra yazarını baştan çıkarmaya çalıştığımı san. Herkes gibi. Herkesin bana gerçekten sevdalandığını san. Aşk nerde be! Gerçek aşk? Bolluğundan geçilmiyor da Memoş'a bile artıyor ha?..

Soluğu Bonn'da almış. Aysel, bunu duysaydın, yani niye soluğu Bonn'da aldığını, beni konuşturabilseydin, hiçbir şey olmasa, çok güzel gülebilirdik. Yoksa gülmez miydik? Peki, öyleyse, güpgüzel hüzünlenebilirdik. İnsanları böyle yapan ne, nasıl diye? Adresini saklıyor. Adını saklıyor. Bana o Alman kızıyla gönderdiği mektubun altına bile adını koymamış. Gülünç değil mi bu? Peki acı değil mi?

"Neden kaçmış?" diye soruyorum kıza.

Omuz silkiyor:

"Bence durumunu gereğinden fazla önemsiyor" diyor.

O, öyle der. Ne de olsa bir Nazi çocuğu, torunu falan... O, öyle der. Belki bir eyleme katılmıştı Memoş, ne biliyorsun? O zaman ben de Aysel gibi düşünüyordum. Aysel'e öfkem de bundan ya işte!..

Gerçeği elbet Memoş'un mektubu söylemedi. Mehmet'çiğin mektubunda salt şu var: Abinin başkentte sözü geçer. Yönetici çevrelerde özellikle şimdi yığınla tanıdığı vardır. Bana Bonn'da bir süre daha kalabilmem için bir burs bulabilir mi acaba?

Abim batsın! Bıktım be. Nerden abim oluyor ha? Ben ondan bir şey istedim mi de, sen şimdi kendin için bana ondan bir şey istetiyorsun? –Elçiliklerde, golf kulüplerinde boy göstermek dedin mi avukat; gazinolarda göbek atanların alnına para yapıştırmak dedin mi, taşra esnafından azma taşeron-inşaatçı-emlakçi-parçaçı kesilen abim...– Allah kahretsin!..

Öfke burnumun ucunda. Neden? Dur bakalım, yoksa Memoş'un mektubunda sana olan periyodik aşkını okuyacağını sanıyordun da, düş kırıklığına mı uğradın? Yok be, yok! Ben seni bir zamanlar nasıl koynuma aldım, yaşamımı seninle nasıl paylaştım alçak, dese yine bundan trilyon kez iyi. Ben böyle düşünüyorum. Kim nasıl düşünürse düşünsün. Memoş o bursu alarak isterse ülkeyi kurtarmış olsun –olur mu öyle şey– ben yine böyle düşüneceğim.

Neden kaçmış? Onu da zamanla öğreniyoruz. Zaman, sen ne büyük öğretmensin, ah saygıdeğer zaman, sen ne büyük bir bilgesin! Gaddar bir bilgesin ama. Acımasız. Gerçekler biraz da saklanmalı değil mi? Birazcık, çok değil. İnsanları içkide boğulmaya ya da beynine bir kurşun sıkmaya kalkıştırmayacak ölçüde olsa yeter.

Memoş neden kaçmış?

Daha fi tarihinde, Huzur bayramının ilanına ramak kaldığı günlerden birinde yani, bu, oyun çıkışında başka bir oyuncu arkadaşının evine gidiyor. Daha bir yığın oyuncu, daha bir yığın genç şair falanmışlar. Eh o günler bol bol devrim laflarını ettiğimiz günler... Sanki devrimin eli kulağında. Sanki gelir gelmez de, ertesi gün her şey dümdüz olacak. Bunlar da bol bol etmişler o lafları. Lenin falan da demişler. Güpgüzel kavgalara girişmişlerdir içip içip. Arada plak çalınıp bir ağızdan söylenmiştir de. Nerden biliyorsun, diye soramam kendime. Artık bu kadarını soramam. Ne olsa Memoş'la iki yılım geçti ve böyle geçti. Ben de onlardan biri olarak...

Orada bulunan başka oyuncu gençlerden biri, evine dönerken bir taksiye biniyor. Hiç de inmezler taksilerden ve hep şoför kardeşlerimizin kafasını şişirirler: Arkadaşım, sen bir emekçisin, kalk yürüsene bizi yönetenlerin üstüne!.. Bu da böyle mi konuşmuştur, yoksa emekçi kardeşinin parasını vermemeye mi kalkmıştır –en doğrusu bu olabilir–, tartışmanın sonunda taksi sürücüsü diyor ki buna:

"Sen kim oluyorsun be!"

"Ben devrimciyim arkadaş!"

Oyuncu Memoşumuzun oyuncu olan arkadaşının yanıtı bu. Ulan, oyuncuyum, desene. Küçük bir şey mi bu? Oyuncu olmak devrimci olmaktan kolay mı ha –hele bu ülkede? Sevsene işini, saysana! Korusana.. Yoo, olur mu? Madem herkes militan devrimci, o da ille militan devrimci olacak. Yanıtı bu: "Ben devrimciyim arkadaşım..." İyi yiğitlik değil mi yavrum, sürücü yardımcısı, sana söylüyorum, iyi yiğitlik değil mi? Hani herhangi bir meslek

adı söyler gibi, sürücü yardımcısıyım, ayakkabı onarıcısıyım, maden işçisiyim, tornacıyım, der gibi "devrimciyim" diyor. Balyoz sonrası olsa, düşünebiliriz ki, bu çocuk yiğit bir çocuk. Ne general takıyor, ne işveren, ne onların politikacısını, ne de benim abiyi, İlhan'ı yani... Öyle ya, sol takım henüz burnundan mıhlanmamış. Taksi sürücüsü de, "İtler, hep sizin gibilerin yüzünden değil mi huzursuzluğumuz? İkide bir yolları tıkarsınız, işimize, müşterimize engel olursunuz... Yettiniz be!.." demez mi?

Bu da devrimci kardeşliğe pek teşne bir sürücü değilmiş demek. Öylesine değilmiş ki, hadi bakalım ikisi de karakolluk. Eski kocamın oyuncu arkadaşı, karakolda bu kez ne olduğu, işi gücü gerçekten sorulduğunda, atkısını şöyle bir atıyor boynuna, şöyle bir geriliyor komisere doğru, "Komünistim!" diyor.

Ağzı da leş gibi içki kokmada. Ama egzibisyonistliği de ondan baskın. Ayrıca o gecenin ardından hemen bir asker darbesinin geleceğini ne bilsin? Ne suçu var çocuğun? Hiç, hiçbir suçu yok. Kendini vitrine koymayı sevişinin azıcık suçu var, hepsi bu. Benim suçum nerde peki? Neden karşıma hep böyle boktan serüvenciler –ne ayıp onlara bu adı takmam, takabilmem– çıkıyor? Goşistleeeer!..

O gün bugündür ilk kocamın "komünist" oyuncu arkadaşı içerde oladursun, Memoş, öteki arkadaşları onun için gözyaşları dökedursunlar –sonradan, olayı duyunca benim de gözlerim sulanmıştı–, generallerimiz de haydi bakalım ver kardeşim elini bana, diyen işadamlarımıza demir eldiven ellerini uzatıp ülkeyi düze çıkarmaya koşmasınlar mı? Tabii bu düze çıkarmanın içinde öyle, ben toplumcuyum, sosyal demokratım, bilmem ki neyim, demelere bile izin yok. Değil "komünistim" demelere izin çıkacak.

Şimdi Memoş ne yapsın? Şimdi oyuncu arkadaşı daha sıkı sorularla karşılaşacak, masum komiserinkine pek benzemeyen sorularla... Herkese soruyorlarmış. Ya buna da sorarlarsa kimlerle kimlerle düşer kalkardın diye? Daha kimlerin kimlerin gırtlağına biniyorlar. Önden, peşinen "komünistim" diye bağırmış

olanın gırtlağına binmezler mi? Binerler... Hatta belki bugün bineceklerdir. Memoşçuk da –oyy bu güvensizlik, Allah seni kahretsin– arkadaşına güvenebilse, soluğu taa Bonn'larda almazdı tabii. Haklı. Kahraman olmayı da pek severdi. On sekiz yaşında, 27 Mayıs'ı yapıp gelmiş sümüklü bir kızcağızı kendine karı seçmesinden belli değil mi? Şimdi de, hem tüy git, hem dillerde dolan. Bunlar örgüt kurmuşlar, kendisi de o "komünistim" diyen delikanlının örgütünden ve efendim bir gece hücreleri tam basılacakken... İyi bir devrimci ne yapar, ele geçmemeye çalışmaz mı? Bu da öyle yapmış zaten. Ondan çıkmış sınır dışına. Bunun adı Bonn değil de, "sınır dışı" olunca daha bir anlam kazanıyor. Siyasi sürgün gibi bir şey oluyorsun. Ondan sonra da, gelsin Mustafa Fazıl Paşa yardıma. İlhan Dereli... Acaba Mehmet'in Jean Pietri'si kimdi? Bunu hiç öğrenemeyeceğim. Ama, Jean Pietri kendisini yarı yolda bırakmış ki, benim o Pietri'nin halefi olmamı istediği kesin. Canım Mehmetçiğim, iyi güzel de, onlar, Namık Kemal'ler, Ziya Paşa'lar birinin yardımıyla... Neyse, neyse... Hep bu tür siyasilere rastladımsa, bu da benim yanlışım elbet. Benim yerim.

"Bize, Ankara'ya gel. Bir süre bizimle kal istersen" demişti Aysel.

Hiçbir şeye güvenmedin, güvenmiyorsun, demesindeki hüzünsüzlükten mi ürkmüştüm, renksizlikten mi korkmuştum? Bilmiyorum ki, o iyice yıkkın günlerimde –bacak da alçıda– Aysel'in yanında olursam, kendi gözümde büsbütün küçülürmüşüm korkusu düştü içime. Ömer'in cetvele vurulmuş akılcığı da üstüne üstlük...

Oysa korkum bundan da öncesine dayanıyor.

Koskoca yaşında Aysel'deki büyük değişim. Buna tanık olmak.

Kişinin önünde, onu kendi yargıcı yapacak bir örnek bulunmamalı.

O zaman soruyorsun: Böyle büyük bir temizliğe nasıl girişebilir bir kimse? Buna nasıl sıvanabilir? Süpürge yok, sabun yok, bez yok.

Nasıl kalkışılır büyük mevsim temizliğine? Sonra bunu nasıl başarabilir? Başardı mı gerçekten? Başardıysa neyle? Neye dayanarak?

Eski kocalarım, şunlar bunlar, eski tanışlar, kendilerinden tümüyle umudu kestiklerim, kendimden tümüyle umudu kesişim; kesinleşen inançsızlığım... Hiçbiri, ne onlarla ilgimi temelden kesmeme, ne kesmememe elveriyor. Ailemle de, onların şusuyla busuyla da koptuğumu sanıyorum, o isli kentte iyi hiçbir şeyin beni beklemediğini biliyorum ve üç gün, "Gitmem. Ne işim var benim o yaşama fukaralarının düğününde?" dedikten sonra, kendimi o kente giden bir otobüsün içinde buluyorum. Hem de çantamda o düğün için özel olarak satın alınmış bir bluzu taşıyarak, ona en iyi gidecek eteğimle.

Amaan, her şey hiç. Gitmek de, gitmemek de. Adını andıklarımı geride bırakmak da, adını andıklarıma doğru yolalmak da.

Umarım Aysel de düğüne gelir. Gelmez.

Gelmezse, beni hiçlikten bile nasıl kuşkuya düşürdüğünü hiç bilmeyecek.

Umarım Aysel düğüne gelir.

Aysel düğüne gelmezse, bana altından kalkılamaz bir suçluluğu yüklediğini, üstüme altından kalkamayacağım bir dünya yıktığını bilemeyecek.

Bir insandan bu istenemez.

Benim önceleri önemsediğim her şey, şimdi beni olduğum yerde rahat bırakıyor.

Aysel de beni rahat bıraksın.

Umarım Aysel düğüne gelir. Gelir ve Anadolu Kulübü'nde bir de çiftetelli oynar hatta.

Otobüsü durdurdular. Otobüsü jandarmalar durdurmasaydı, o otobüs, adı çay molası olan çiş molasını hiç vermeyecekti.

Jandarmalar, uyduruk bir araştırma ile geçiştirmeseler işi. Jandarmalar şimdi bu otobüsü geri döndürseler. Ya da tümümüzü derleyip toplayıp kurşuna dizseler. Şu, tekdüze bir sesle zırlayıp duran çocuğu unutmaksızın. Özellikle onu unutmaksızın.

Şimdi herkeste bir kıpırdanma. Nerdeyiz?

IV

Kapının önünde bir sepet devrildi. Müjgân irkildi. Devrilen bilmem ne halıcılık şirketinin çiçek sepetiyse, o şirket devrildi sanki. Devrilen bilmem ne kuvvetlerinin sepetiyse, o kuvvetler devrildi sanki.

Asansörün önündeki protokol sırası da, bakıyorum, çağrılılarca itile itile düğün salonunun içine dek sürülmüş. Tam Tezel'in, "Bu çocuk zırlaması da ne? Bir bu eksikti"sine uygun bir karşılık arıyordum, Ayşen'in yüzünü seçtim. Şu ân beni görmesine fırsatı olmasa da –seziyorum– aklı fikri bende. Aslında öyle olsun istiyorum. Nikâh kartını bize getirdiği gün ayırdettiğim şey nedeniyle duyguları uyandırılmış bir delikanlıyım. Daha önceleri kaç kez, öğrencim nice genç kızın, karşımda yürek çırpıntılarına yakalandığını sezmiştim, ama bir türlü delikanlılaşamamıştım.

Ayşen, gelenlerin yanaklarını öpmelerine katlanıyor. Az sonra kâğıt üstünde kocası olacak olan delikanlının, şeyden –Neden? Kumaş adlarını da hiç bilmem ki; yaldızlı bir papyon kravat işte– yapılma papyon kravatı, bordo ceketi, ceketinin yakasına iliştirdiği beyaz karanfil; firfirlı beyaz gömlek; hepsi, tümüyle Ayşen'in üstüne el koymaya hazırlanıyor. Bir de kız. On yaşında mı, on iki yaşında mı; saçları lülelenmiş, tırnakları boyanmış, başına çiçekler takılmış, tombul ve iyi köpürmüş pembe bir banyo sabunu gibi Ayşen'le damadın arasına bir giriyor, bir çıkıyor. Kız kardeşim

Zeynep'in banyo sabunları... Fransalı, Belçikalı banyo sabunları. Mektuplarında da köpürüp duran... Ayşen, pembe banyo köpüğünü iki kez itti. Bir eli usulca kalktı, sonra gelenlerden birine uzandı. Vuracak mıydı kıza? Kız, damadın kız kardeşi olabilir. Dayısının, teyzesinin falan kızı da olabilir. Kimseleri doğru dürüst tanımıyorum ki. Sadece damat dayısı, emekli albay; –özellikle kız tarafına– çarçabuk tanıtıyor kendini. Nerdeyse topuklarını birbirine vurup, kimin nesi olduğunu, özyaşamöyküsünü bile bir solukta okuyor. Damat da oldukça iyi tanıtıyor kendini. Başka bir biçimde. Zayıf, fırfırlı göğsünü sık sık ileri çıkarıyor. Sık sık dikeltiyor omuzlarını. Amerikancasını sık sık kullanma olanağı yaratıyor. Teyzesi Ayten Hanım'dan daha başarılı, daha yerinde ve zamanında. Çınar yaprağı gibi kumral, sarı pembemsi bir çocuk. Ertan. Ercan mıydı yoksa? Ayşen'e baktı. Gülümsedi. Bir başarı gülümsemesi: Nasılmış? Ben sana demedim mi? Bizim Hakan'ı bilmesem –Hakan diye bir erkek kardeşi varmış, sessizliğiyle Ayşen'i ürküten– senin gözünü açamazdım.

Sessizliğiyle Ayşen'i ürküten bir Hakan. Birkaç gün önce Aysel'in bizi başbaşa bırakıp çıktığı yarı karanlık bir odada, Ayşen'in bölük pörçük, şaşkın dağınık anlattıklarından aklımda kalan. Bu Hakan nerde şimdi? Neden damadın yanıbaşında değil? Ne ki şu ân, Ayşen bile Hakan'dan ürküntüsünü, onun nerde olduğunu düşünemez artık. Gelen gelene. Yüzünü öpen öpene. Aslında damadın Ayşen'e "nasılmış"lı bakışında bir tedirginlik de var. Hakan'ın yanıbaşında bulunmamasındandır, diyorum. Ayşen'in anlatmaya çalıştıklarını anımsadıkça, öyle olmalı, diyorum: Görseniz nasıl iyi, sevecen bir çocuk. Ama abisine karşı, babasına karşı nasıl düşman. Düğüne gelmezse hiç şaşmam Ömer Abi...

Aysel de gelmedi. Aysel'in yokluğu kimi tedirgin eder? Beni etmiyor. Çünkü gelmeyişinin nedeni apaçık. En azından kendisi için. Ben de eve dönünce noktayı koyarım. Derim ki ona: Genç kızların hayranlık karışımı ilk sevdaları ilgi görmeli. O sevda yüzüstü bırakılmamalı.

İşte OYAK memuru. Emekli albay Ertürk. O. Devrilen sepeti doğrultmaya koşuyor. İlhan, burda önemli yeri olmaması gereken bir çifti –zenginlik yarışında geri kalmış iki uzak akraba belki– omuzlarından usulca iterek salona sokuyor: Bu iş bu kadar. Onlara bu kadar ilgi yeter. Al bakalım Ertürk Bey kardeşim, bunlara fazla göze batmayacakları bir yer göster. Karın da karısıyla ilgileniversin. Bu, ona düşer. Götürün, tanıştırın işte kendilerine uygun birileriyle. Öf yahu, bunları da çağırsan bir türlü, çağırmasan bir türlü!.. Adama bak, pantolonunun kıçı nasıl parlıyor. Bankalarda, maliyede, sigortada, vergi dairesinde –bunlardan birindedir bu adamcağız– küçük ellerden daha kolay çıkacak büyük işlerime koşturur. Ne yaparsın? Yok sayamazsın ya?

Nerdeyse Tezel'inkine eş bir hızla bitirmekteyim elimdeki içkiyi. İlhan'ın bir general oğluna kız veren işadamı pozları, başarmış adam suratı. Müjgân'ın "O sepetler şuraya, bu buket buraya, orkestranın önüne!.." diye diye çok renkli bir kuş benzeri ötüşleri; kaşıyla gözüyle emekli albayımıza ve albayımızın kuyruğu kesik bir tavuk örneği ortalıkta dolaşıp duran karısına buyruklar yağdırışı. Bütün bunlar başka nasıl çekilir? Aslında sen kendini nasıl çekersin? Hem onlara bakıp, kendini sıyırma. Görmüyor musun, Müjgân'ın taa ordan durmaksızın sana da, "Dikkat!.. Aman dikkat!.." çekişleri var: Dikkat Ömer! Sen de Tezel'e dikkat!

"Ömer, senle ben, şu generallerin –hepsi general mi bunların?– ortasında nişanları sökülmüş, rütbeleri çıkarılmış eski savaş kahramanlarına benziyoruz!.. Gözden düşmüş savaş kahramanlarına.."

Gülüyor. Ben gülemiyorum. İstiyorum ama beceremiyorum. Ben kafası büyük işlerle, büyük sorunlarla uğraşmış bir adamım, kolay mı? Tezel'in, içine biraz tereyağı karışmış bal gözlerinde söylediklerine uyumlu başıboş bir ışıltı da yok üstelik. Kahvaltı artığı gözler, salt küçültücü, meydan okuyucu: Hadi Ömer, eski sefirin oğlu. Göster incelmişliğini artık. Göster bakalım kimileri-

ne az, kimilerine çok gelen yerini. Gelip gelip de geldiğin o yerde ne olduğunu açığa vur artık. Nasılsın? Hadi bakalım, bir şey yap. Bir söz söyle. Kötü bir şaka da olabilir. Ya da hüzünlü bir kelam. Gerçekten yaralı mısın, ne kadar yaralısın, anlayalım. Yoruldun, yumuşadın. İşte sonunda seni de kattılar aralarına. Küssen ne çıkar, küsmesen ne çıkar? Daha dün kadar yakın bir geçmişte başkalarına, bana, hepimize çektiğin nutuklar, o çok titiz ve çok bilimsel incelemeler bile; herkesin, hepimizin ağzının içine bakıp duruşlarımız, hepsi, hiçbir iz bırakmadan uçup gitti. Bulutlara karıştı. Bulutlar biriktirir, birikeni taşır ve en uygun-uyumlu yere boşaltır bir gün, demekle de avunabilecek günlerde değilsin ki. Bezdin. Yorgun düştün. Her şeyin üstüne, karın bile –benim gibi iğretilikle de olsa– kendisinin bulunması gereken yere seni uygun gördü. Doğrusu, sen bunu kendine uygun gördün. O zaman, kasılıp durmasana! Neysen o, nerdeysen orda olsana! Burdaki varlığın, onları benim varlığımla Aysel'in yokluğu denli bile tedirgin edemiyor. Benim şurda bir yere keyif için bir bomba koymuş olmamdan ya da sarhoşlayıp rezalet çıkarmamdan korkabilirler. Senin neyinden çekinecekler? Konferanslarında vergi düzensizliğinden, yatırım planlarından, bankaların devletleştirilmesi gereğinden falan söz ettiğin sıralarda çekinebilirlerdi senden, tedirgin olabilirlerdi. Burası bir konferans salonu değil ki. Okuma salonu da değil, dershane de. Burası bir düğün salonu. Onların. Burda o konuşmaların, o yazıların tek tümcesine yer yok artık.

"Ben burada olmasaydım sen ne yapacaktın Tezel? Gerçekten merak ediyorum."

"Ben her yerde olurum. Bundan böyle ben her şeye bulaşabilirim, ama bana tek zerre bulaşmaz."

Bitirdi içkisini. Bununla yetinmedi. Bardağı tepenaşağı tutup salladı. Şimdi yeniden bir garson kollamam gerekecek.

"Aysel de..." diyor birden.

O bardak hep öyle tepenaşağı sallanıyor.

"Aysel de... Sanki iş... Diretseydin... Gelseydi ya o da..."

Diretseymişim! Kendisi uzak duracak, ben diretseymişim!..

Gelmelisin, gelmelisin. Mutlak gelmelisin Aysel! Annenin, abinin, en önemlisi Ayşen'in gönlünü hoşetmelisin. Kızcağız ancak bir iki yıldır seni anlamaya, sana güvenmeye başlamıştı, biliyorsun. Ancak ayırdetmeye başlamıştı sağını solunu. Ne var hem? Aile yapısını yeniden düzenlemedik daha. Annen senden çok oğluyla övünüyor işte. Sanki sen mi güvence altına aldın kadının yaşlılık günlerini. Sanki sen mi kaldırıp taşıdın onu o sobalı evden? Sanki sen mi televizyon alıverdin ona, geceler boyu canı sıkılmasın diye, yapayalnız?

Aysel hiç oralı olmuyordu. Çat çat çat... Keşke bu son cümleyi söylemeseydim. İyice battığıma inandırsaydım onu. Bu sabah, sesi yazı makinesinin çatçatları arasından son kerte açık, hiç inişsiz çıkışsız, ne öfkeli, ne hırçın, ne de kırgın; ama belki birazcık yorgun çıkıyordu. Bu pek az yorgunluğa, usul ama nerdeyse aydınlık bile denebilecek bir gülümseme de katıyordu: Yapayalnız, evet. Ama kim gidiyordu yanına yalnız kalmasın diye? İlhan mı, Tezel mi, Müjgân mı, sen mi, Ayşen mi, öyle ya Ayşen mi? Tonton babaannesinin yanına kim uğruyordu? Pis bir şey değil mi insanın anasına çiçekçi kanalıyla çiçek göndermesi yılbaşlarında, bayramlarda? Ya da pazarları şoför kiralayıp Çiftlik'te açıkhava aldırtmaya göndermesi iğrenç, sevgisizlikle örülmüş büyük bir çirkinlik değil mi?

Bir insan kusarken nasıl öğürtü sesi duyulmaz? Bir insan, pislik değil mi, iğrenç değil mi, çirkin değil mi bu, derken nasıl dümdüz çıkabilir sesi? Bir ağız nasıl buruşmaz bu sözcükleri çıkarırken dudakları arasından? Bir göz nasıl çat çat çat yazılan o kâğıtların üstünde kalabilir? Salt o kâğıtlara yazılanlarla bir olabilir de, ağızdan çıkanlara bunca uzak durabilir?

"İlle gitmek zorunda değilsin sen de" diyordu Aysel bu sabah, akşamüstü yeniden dönülmeden bu konuya. Tezel'in telefonundan sonra arada kalmış gibiydi. Düşünceli duruyordu. Ben de,

kafası ne bende, ne Tezel'de, ne düğünde; o yazıda, o raporda sanıyordum.

"Ama gideceksen, iyi ya. Kendi bileceğin şey. Tezel var işte."

Demek bu törenden büsbütün de kopmuş değildi. Ya da Tezel'in sesini telefonda duyduktan sonra bile "ben gelmiyorum"larına yeni sözler ekleyebilmişti. Çat çat çat... Oturmuş bir yere, bilmem nereye söz verdiği raporu yazıyor. Böyle bir zamanda o yerleri nerden buluyor? O yerler Aysel'i nasıl buluyorlar? Nasıl ondan istenecek bazı şeyler olabiliyor, sol takım arasında kocasının adı da "kuşkulu"ya çıkmışken üstelik? –Kendisi bile, kendisi bile!– Aylardır hâlâ nasıl oturup, çat çat çat bilmem ne araştırmasının sonuçlarını yazabiliyor? Onun başından kalkıp, bilmem nereye, bilmem kime, bilmem neyi anlatmaya koşuyor? İçeri alınıp bırakılmış bir Prof.'u üniversitesi hiç dırıltısız-zırıltısız yeniden bağrına basmışken, bundan da herkesten öte kendisi ikirciklenip dururken, nasıl? İşte biriktirilen, açığa vurulmayan ilk uzaklık her gün biraz daha aramıza girerken? Bildirileri!.. Yerin dibine batsın o bildiriler!.. Kaç tanesinin altında imzam vardı. Şimdi, "Yerin dibine batsın o bildiriler!" diyeceğimden en küçük bir kuşkusu yokmuş gibi, yenilerini benden uzak tutuyor. Çat çat çat.

Makineden başını kaldırmadan, "Hem bak görürsün, Tezel kaç tane tablosuna, o artık beş para etmez tablolarına müşteri bulacak o düğünde" diyor. "Tam yeridir. Onları, düğün için Cincinnati'lerden kalkıp gelen Eytin Törk'e nasıl kolayca sokuşturur, görürsün!" Ve nasılsa, bir kezcik usul bir titreme sesinde: Ah Tezel, nasıl bırakıverirsin kendini böyle, nasıl yazık edersin o güzelim resimlerine?.. Sonra yine çat çat çat... Bitti. Geçiştirdi yüreğine damlayan yağmuru. Şimdi kupkuru bir gökyüzü. Kupkuru bir yürek. Makine çatçatları arasına sıkışan bu sözleri içinden tamamlayan da şunlar olmuştur: Tezel, evet. İnadına kasketli adamlar, inadına üstüne elek asılmış duvarlar, başına yemeni dolamış alnına alınlık takmış kadınlar çiziyor. Çıngıl çıngıl çiçekli pazenleriyle köy çocukları çiziyor. O pazenler üstüne uyduruk iki yama atmayı unutmadan, kırk örgü saçları, bitliyim, diyen çocuklar çiziyor... Burunlarından

akan sümükleriyle, vahşi hayvan bakışlarıyla... Yurdum, yurdumun insanları, diye gözleri yaşaracak orda, uzakta, Cincinnati'deki Cemil Türk'ün o eski yüzbaşının. Cim Törk! Karısı, bir Amerikan evinin iki yanı camlı şömine duvarına asar asmaz onları dönüşünde. Eski yüzbaşının gözleri yaşarırken kaç tablo ısmarlanacak artık karga sesli, geçmişsiz, "Isn't that amazing!" çığlıkları atan seyrek saçlı Cincinnati kilise kadınları adına. Gidin canım, çekilin başımdan! Sen de çekil, annem de çekilsin, Tezel de! Ben nasıl ayakta durabileceğimi anlıyorsam öyle yapıyorum!..

O çatçatlar arasına karışan sözler bunlardır. Başka hiçbir şey olamaz. Başka hiçbir şey! Gorki "bir daha hiç" sözünden iğrenirmiş. Ben "hiçbir şey" sözünü ağzıma almazdım. Hangi gün, o günün hangi saatinde sözlüğüme girmiş?

Aysel'le son aylara sığan ve alttan alta çatlayarak sığan ikiye bölünüşümüz hiç böylesi kesin belirmemişti. Bu düğünü paravan eden iğneler ucunu gösterinceye dek, hiç. İşte yine, hiç böylesi, hiç böyle, hiçbir zaman, hiç...

"Hiç tüketmeyeceğim bir şeyi, kendime güvenimi bile tüketiyorsun Aysel!"

Çatçatlar duruverdi. Çok kısa bir ân. Yeniden başlamadan önce, bir tek tümce:

"Öyleyse gitme. Seni zorlayan mı var Anadolu Kulübü'ndeki düğüne gitmeye?"

–Var. Ayşen!– İçimin sesi bu. Aysel'in sesi ise Anadolu Kulübü'nün altını özenle çizdi. Hilton havuzunun başı olsa sanki sevinecek! Şunca yıllık karım, bilmez miyim: O bile bir şeydir. İkisi arası olmanın ötesinde bir şey, diye düşünmüştür. Bu sabah. Gitme. Seni zorlayan mı var? Yok. Senin şu tavrını görmeye katlanmak zorunda kalmanın ötesinde tek bir zorlayıcı yok. O andı. Ayşen'i kendimden bile gizlediğimi ayrımsadım. Gizlediğimi bilmekten kaçtığımı. Kendime karşı bile Aysel gibi dürüst davranamadığımı. Ayşen'e sarılmak, öpmek onu, onu kendimin yapmak için nasıl derin bir istek duyduğumu... İstemekle yapmak aynı şeydir, istenen yapılır, diyen Ömer'e bak. Baksana. Hayır.

Bakmıyorum. Kaçıyorum. Başka yerlere: İnsan nice güçlü olursa olsun, günün birinde bir bunalıma düşebilir. O gün yanında tek bir kişiyi, yirmi yıllık karısını, dostunu, düşünce arkadaşını, yalnız onu bulmak isteyebilir. Ama sana kalırsa bu istek de zamana denk düşmeli değil mi? Dört yıl öncesinde senin olduğun gibi. Engin'e akmak, zamana, koşullara uygundu. Kaçınılmazdı, çünkü gerçekti. Oysa şimdi Ayşen'e akmak hiç zamansız. Engin'i yeni bir biçimde ortaya atmanın tam sırası değil mi? –Kendimden iğreniyorum.– "Sanki sen bu düğüne gelmezsen, yeni bir aile biçimi, yeni bir düzen mi oluşacak?" demiştim Aysel'e. Ama nasıl demiştim? Nasıl aşağılayıcı bir bakışla, bir sesle?

Bunu anımsayınca Tezel'e yanıt vermek kolay artık:

"Sen bu düğüne gelmezsen her şey düze mi çıkar, dedim ona."

Tezel gülüyor. Tam böyle mi demiştim peki? Ona, ağzı açık bakakalacağı bir iğnelemede de bulunmamış mıydım? Yok. O öğleüstüydü ya da akşamüstü.

Tezel gülüyor...

"İyi demişsin! Eee?"

"Hiç. Diyor ki: Belki Ayşen... Kafasında yeni bir soru belki... Hepsi bir yana, geri dönmek, bulaşmak istemiyorum oralara... Böyle söyleyip çıktı işte."

"Amma matrak şu Aysel ha! Yarım saatçik uğrasa ne olurmuş?"

"Annenle seni almaya geldiğimde de sordun bunu Tezel. Neden yineliyorsun?" –Aysel'den söz etmesin de...–

"O zaman daha kısa kesmiştin canım."

Tezel yine gülüyor. Ama bu, bir öncekinden ayrı bir gülüş.

Tezel'in bu gülüşünü iyi tanırım. Bozgun bir gülüş: Ya Aysel haklıysa? Özgürlük gibi haklılık da görece bir şeydir. Haklılık ya da özgürlük diye tek, bütün zamanlar için geçerli bir şey yoktur, bunu biliyorum Ömer. Ama yine de, şu yeryüzünde değişmez bir şey var ki, herkesler benim gibi boşluğa garkolmuyor. Temel bir şey. Sevgi gibi, onur gibi, seçme gibi, bir soru gibi en azından. Bir soruyu sordurtmak gibi... Aysel'in tutumu ya gerçekten

bunlardan biriyse? Kendimi kendi gözümde temize çıkarmak için bütün yükü Aysel'in omzuna yıkan o mektubumdan sonra, telefondaki sesini benden bu denli uzak tutabileceğini beklemiyordum. Ne olursa olsun beklemiyordum. Bunu ummuyordum. Sesimi duyar duymaz fırlar gelir anamızın evine ve orda boynuma sarılır ve orda ağlaşırız ve orda bana "Seni bile yitirecektim nerdeyse Aysel" deme fırsatını verir ve yeniden ummayı öğrenirdim ve çünkü böyle bir şeyi ben yolboyu gizli gizli, çok gizli, çok belirsiz bir biçimde umdum ve şimdi bana sorarsan Ömer, Aysel bir canidir, son insan umudunu katleden biridir, ama neden? Ama neden? Neden ama? Bir soru bir soruysa ya gerçekten? Şu bizim çevremizde, şu bizim dünyamızda bile, yarını olmayan bu dünyamızda bile, bütün bu dünyaya sırt çevirerek, kendininkilere sırt çevirerek, "hiç"e garkolmadan, boşluğa yuvarlanmadan onurla ayakta durulabilecek bir yer varsa ya? Ya onur hâlâ varsa, yeni bir onur?

O bozgun gülüş, karman çorman böyle bir şeyleri söylüyor bana. Yine de Tezel Tezel'dir: Bu yeryüzünde sorulacak tek soru da kalsa, artık asla dönüp onu sormamak gerek. Dayanmak da, direnmek de çocukların işi. Kendimden biliyorum, çocukların işi bu. Benim yeniden başlamaya hiç niyetim yok. Pişmanlıklara ise hiç izin verilmemeli. Nerde yanlış yapıldığının sorusu hiç sorulmamalı.

Tezel yeniden yorulmayı göze almayacak. Öyle görünüyor. Küçük, bozgun bir gülüş dışında, öyle. Böylece, coşku ve iyi niyetle akıl ve dengenin bozguna uğradığı aynı noktada buluşmuş oluyoruz işte. Coşku ve akıl, mantık ve iyi niyet hiçbir zaman aynı yerde, hele bir bozgun noktasında "asla" buluşamaz diyebilecek robotlar ise hâlâ var bu yeryüzünde. Üstelik bugünlerde hiç olmadığı denli çok var. Tezel'le burda buluştuk işte! Bu noktada. Tezel de o tokadı unutamaz. Ablasının bu sabah telefondaki uzak sesini bile unutur. Belki çoktan unutmuştur. Ama o tokadı unutmaz. "Unuttum" dediklerimiz değil mi, en unutulmaz olanı? Ve tam bu ân, gözüm neden damada takılıp kaldı? Bilmiyorum. Tezel'e o

tokadı atanlar, o zamanlar bu damatla bu gelinin yaşında birileri olmalılar. Tezel, benim bildiğimi bilmiyor ama. Çok sonra, Aysel, Tezel'in o mektubunu alınca oturup adam gibi bir güzel üzülmüş, biraz da anlatmıştı: Herkes kaldıramaz.

"Damadın adı neydi Tezel?"

"İkidir soruyorsun ve tam da adamına soruyorsun. Kendin Ercan demiştin ya? Yok, sen demedin. Yoksa sen mi dedin? Demin şurdan geçen tavuskuşu gibi bir kadın 'Ercanıma maşallah' dedi. 'Ercanıma maşallah' denince, o Ercan kim olur? Damat olmaz mı? Ne o, beğenemedin mi yoksa? Canımıza can katacak yüce ordumuzun bir evladı işte, nesi var?"

Şimdi böyle söyleyerek Aysel düşüncesinden artakalan bozgunluğunu örtmeye çalışıyor olmalı. Bir dizini devetabanının saksısına dayıyor. Göz ucuyla annesine, Fitnat Hanım'a bakıyor bir ân. Sonra gözlerini ondan hemen kaçırıyor. Ben de aynı şeyi yapmıştım. Kayınvalidemin en derin isteğine kör kalmak: Ne olur yanıma gelseler. Ne olur şurda, omuz başımda dursalar...

Salonu gittikçe daha hızla dolduran renkli, tüylü, pırıltılı kalabalığın arasından gözleri bize, bana ya da Tezel'e değdikçe hep bu. Ama hemen özrünü buluyordur: Görmediler çocuklarım. Görseler çağırdığımı, gelirler. Neden gelmesinler? Ne yaptım ki ben onlara?

Emekli albay, OYAK bilmem nesi –bir de küçümsüyoruz bu adamı, oysa ne çok işe yarıyor, ne çok kişiyi ne çok dertlerden kurtarıyor, severek ya da sevmeyerek–, az önce eğilmiş, kayınvalidemin kulağına bir şeyler söylüyordu. Tam kayınvalidemle gözgöze geldiğim sıra. O da, oğluma sorsanız, İlhanıma, diye bir şeyler söylemiş olmalı. İyi ama, düğün salonunun düzenini sağlamakla görevlendirilmiş bu adam, eniştesi Hayrettin Paşa'ya bundan böyle İlhan'a da kul köle bu Ertürk Efendi, bu eski Kore savaşçısı, bu sabah, o çatçatlar arasında Aysel'in değiniverdiğine göre ise, en sonunda OYAK'a kapılanmak suretiyle –Aysel'e göre: Bu işler böyledir, ben mi sana öğreteceğim? Zincirleme

gider– altına bir araba da çekerek cıvıl cıvıl, kendine vurgun bir kadın dışında özleyebileceği her şeye kavuşmuş, ömründe bir kez bile kendine "Ne yapıyorum? Nerdeyim?" diye sormayı akıl etmemiş bu adamcağız, kapının önüne yığılı konukları yarıp da, İlhan'ın yanına nasıl varabilecek? Nasıl, İlhan'ın her ân, herkesin, Tümgeneral'in bile bir kusur işlemekte olduğu kuşkusu taşıyan bakışları karşısında, artık iyice sıkışık bir kuyruk oluşturmuş çağrılılara "Hoş geldiniz", "İhya ettiniz"leri aksatarak yeni gelen çiçekleri sıraya dizebilmek, yeni, daha önemli konuklara yer açabilmek için Fitnat Hanım'ın koltuğunu az daha geri çekmeleri gerektiğini söyleyebilecek?

"Şu adam kim yahu?"

"Hangisi?"

"Canım işte şu. İyi bir protokol müdürü, iyi bir maiyet memuru gibi ortalıkta seğirtip duran? Lacivertlerini çekmiş adam var ya, o işte, şimdi annemi geri çeken?"

"Memleketliniz olacak. Sen bilmiyorsun da, ben biliyorum. Bir zamanlar bunun abisi Aysel'i babandan istemiş de üstelik... Yüzlerce yıl önce yani..."

Her ân herkesle dalga geçmeyi iş edinmiş asalaklar gibi gülüşüyoruz. Tabii en çok Tezel gülüyor:

"Bildim Ömer! Şu Remzi'nin kardeşi bu. Aman beni karıştırma o memleketimize. Unuttun mu, başkent çocuğuyum ben. Aysel'i de o nedenle amma kızdırırdım eskiden..."

Doğru. Takılırdı. Kızdırır mıydı, bilmem, ama çok takılırdı. İstanbul'lardan, şurdan burdan ne zaman çıkıp gelse, iki kadeh içtikten sonra, başlardı takılmaya: Aysel, sen bu Ömer'e varacağına, hani şu memleketlin, taşra esnafından, bilmem ne ve şürekâsından Remzi'ye varsaydın ya? Alınma ama Ömer, bana kalırsa annemin bile hâlâ aklına takılıyor bu mesele. Takılmasın mı? Bak adama, sonunda milletvekili bile oldu be Aysel. Evde kalmış kız kardeşlerinden her birini de sırasıyla ve zamanıyla birer subaya verip, hem kapitalci devletin iktidar koltuğuna, hem

Cincinnati'ye kuruldu. Oralarda bile kök saldı. Salmış yani. Köklü ailedir, diyor ya annem... Anlatıp duruyor. Müteşebbis adamdır, diyor İlhan da. Sen bu Remzi'ye varsaydın, bak biz o zaman ne rahat solculuk yapardık.

Ben kahkahayı basardım. Şimdiki gibi. Basabildiğim kadar. Aysel de gülmeye çalışırdı ya, biraz zorlama. İçin için, genç kızlığında kendi başına yaptığı küçük ihtilallerine Tezel'in hazır konmuş olmasına içerleyerek. Her fırsatta da bu küçük ihtilallerini sürdürmeli. Altta kalır mı? Yapıştırır: Ben ona varacaktım varmasına. Kendimi beğendirmek için topralkodan yeni bir entari bile dikinmiştim ama, adam topralko basmamın yakasını açık buldu. Ahlakımı gözü tutmadı.

Der demez Tezel: Hadi hadi... Ahlakını gözü tutmamasının nedeni, senin basman değil, yosmalığın. Köksüz köylü bir oğlanla başkent caddelerinde fink attın da, ondan kaçırdın elinden bu Remzi'yi. Kendi itirafın, yalan mı? Bize de çok kötülük ettin, çok... Olmadı. Beceremedin. Küçük kardeşlerini, senden sonra gelecek çocukları düşünmedin. Düşünseydin, ardından gelenler ikide bir bunların sillesini yiyip durmazlardı... Sizin kuşağınızda en saygı duyduğum şeyi göstermedin. Özveri yani...

Bilse, daha da ileri giderdi Tezel: Bir öğrencinle bir kezcik yatıverdin diye kendin de (ahlakçılarımız iki yıl ancak dişlerini sıkabildiler) üniversitedeki kürsünden kovulmazdın üstelik. Bu iş örtbas edilirdi hemencecik. Bunlar ne işleri örtbas etmekte ustalar, bir bu masum delikanlıyı mı örtbas edemeyeceklerdi, bile diyebilirdi. Yeter ki Aysel'i hırpalama yolunda sonuna dek yürüyebilsin.

Devetabanının dibine sigarasını bastırıp, "Ne fayda" diyor Tezel. "Aysel'i artık kızdıramıyorum bile."

"Senin yerine ben yapıyorum o işi."

"Nasıl yani?"

"Kendini bilime adayıp yaşamayı ihmal etmiş biri değil miyim Tezelciğim? Bilim fazla, yaşama eksik olunca, ya yaşama küskün-

leşir insan, ya bilim içinde hödükleşir. Bende şimdi ikisi de var. En yakın bilimci dostlarımın hödüklüklerinden küskün, küskünleştikçe de hödük bir Ömer oldum son aylar..."

"Biz bu semineri burda değil de, şurdan sıvışıp bir meyhanede yapsak ne dersin?"

"Senin bu semineri sulandırma tuzağına düşemem, derim."

Tereyağı bulaşığı bal gözlerini iyice kısıp bakıyor Tezel. Dudak büküyor.

"İnsaf Ömer! Sana bir kurtuluş yolu öneriyorum, yan çiziyorsun. Benim için hava hoş. Ayrıca, tuzağıma düşüversen ne olur sanki?"

"Dedikodu olur!"

"Allah kahretsin!" diyor Tezel, kirpiklerini kırpıştırırken. Bilse bu "Allah kahretsin"le kalmazdı. Sanıyorum yine yapıştırırdı: Sen, o devgençten bile ürkmemiş insansın. Benim gibi zararsız bir anarşistten, bütün eylemi içki kadehlerini dinamit gibi içine boşaltmak olan birinden çekinmene akıl erdiremiyorum doğrusu.

İşte yine Engin. Tezel'in bütün takılmaları ardından beynimin ikide bir bulup çıkardığı Engin.

Dönüp dolaşıp yine oraya saplandım.

Öyle ya. Akşamüstüydü. Bugün. Aysel "Engin'den mektup var, cezaevinden" der demez, hırçın bir Ömer yakaladım içimde. Sanki bu mektuplar oradan ilk geliyor! Böylece, büyük savaşımlarla kazanılmış çok insanca, açık ve aydınlık bir dostluğun bağrına saplayıverdim hançerimi: "Bu ne sevinç!" Aysel'e yanıtım bu oldu.

Kendi gözümde iyice düştüğüm ân, o ân mıydı? Aysel, bütünüyle yabancısı bulunduğu, üstelik hiç hoşlanmadığı bir insanla dört duvar arasında kalmışçasına şaşkın. Şaşkın ve yıkkın: Demek bu adamcağızın aşkınlık, diye geveleyip durduğu şey, içinde dört yıldır sinsi sinsi besleyip büyüttüğü kocaman bir düşmanlık, uçsuz bucaksız bir kinmiş! Demek açıksözlülüğüme duyduğu saygı bir tuzak. Faşistlerin sosyalist parti kurdurup da, üyelerini bir kepçede toplamayı amaçladıkları türden bir tuzak!

Aysel çabucak toparlanmıştı. Şimdi dudaklarının kıyısında küçük, alaycı bir gülümseme:

"Apaçık olmak suçtur. Apaçık olmanın cezasız kalmayacağı bir yerdeyiz henüz. Ben de diyordum, bakalım benim apaçıklığım ne zaman cezalanacak?"

Öyle ya. Dört yıla yakın. Bana apaçık davrandığı akşam, ölümcül bir ameliyattan yeni kalkmış gibiydi. Anlattıkları da aramızda ilk kez kapalı kalmış son üç aylık yaşaması. Birçoğunu birlikte geçirdiğimiz birçok enayi ya da Tezel'in deyimiyle "özverili" yılın son üç aydaki özeti: Engin adlı öğrencisinin ona olan eğilimi. Aysel'in bu öğrencisine eğilimi. Gövde birlikteliğine kadar uzanıp orada noktalanmış bir eğilim. "Bütün ayrıntılarını vermek zorunda değilsin" diye kesmiştim sözünü.

Bir gecekondu cinayeti işleyecek değildim elbet. Buna karşın Aysel, uygarlığı da, aşkınlığı da, denetimsiz bir doğallık, içgüdülerine tutsak başıboş bir özgürlük olarak almadığımı da bilir. Tıpkı kendisi gibi. Yine de Aysel'in sözünü kesişimde ne öfke, ne kırgınlık, ne yıkkınlık vardı. Çünkü Aysel anlatırken korkunç bir şey algılamıştım o gece: Bir insan narkoz almadan, kesilip biçilecek yerini uyuşturmadan kendini kendi eliyle ameliyat eder, bunu da ölmeden başarırsa, insanoğlu için yaşamın en güç yanını, adı yapayalnız olmak denen şeyi de başarır. Kendinden gayrı kimseye verecek hesabı bulunmayan bir Aysel vardı karşımda. İçinde tek kaçamak nokta barındırmayan apaçık bakışları. Gelecek günlerin yeni yüklerini yüklenmeye iyice hazır. Hep yanlış yapmaktan korkardı. Şimdi yanlışa da hazır bir Aysel. Ama yeni yanlışa. Eskitilmiş olana değil.

Yüreğini oyup önüne koymuş. Beynini çıkarıp eline almış. Görebildiği bütün kötü urları, kılçıkları, tozları, geçmişin biriktirdiği, tarihinin yığdığı nice hastalıklı hücre varsa hepsini, elbet bir gözün görebildiği, bir mikroskobun seçebildiği oranda tek tek cımbızla ayıklamış. Buna dayanan, yalnızlığa en iyi dayanır. Kesip biçtikleri, ayıklayıp attıkları arasında değilsem, birlikteliğimizin sürmesinden onur duyacağımı söylemiştim ona. Bunu ben

istemiştim. Onur, evet. Birlikteliğimizi pamuklara sarıp, ancak böyle korumuş olacağını sanan ben, onu pamuklardan çıkarıp ovan, üstüne çaba harcayan, yalnız bu birlikteliğin değil, varoluşumuzun da, bulunduğumuz yerin de üstüne çaba harcayan ben değilim. Aysel. Kanayarak, acı çekerek, ödeyerek. Yarayı deşmekten kaçınmayarak. Oysa ben, Doğululuk'la Batılılık arasında bir savaş vermekten bile kaçındım. Ne diye yoracakmışım kendimi? Bizim kendimizi yoracağımız nice yerler, nice konular var daha? Ben Batılı'yım, bitti. Ayşen'in şimdi bana karşı duyduğu eğilimi kendimden bile gizlemeye yeltenecek denli Batılı ama. Bu akşamüstü Aysel, "Engin'den mektup var" deyince, "Bu ne sevinç!" diye hırçınlaşabilecek denli Batılı... Kaç zamandır gizlenmiş bir öfke varmış demek içimde. O aşkınlık bir numaraymış, bir yapaylık; kendini beğenmişlik ya da. Ayşen'in sana hayran, sevdalı bakışlarından duyduğun uçarı sevince, külleri eşeleyip bir özür bile bulmak gerekiyordu değil mi? Bir zamanlar Engin'i tanımak isteğinin altında yatan da o miskin gururun olmasın? Bu ülkenin kalburüstü bir aydınının, koskoca Ömer'in yerine el uzatan, o yeri nerdeyse aşmaya aday bir Engin, nasıl Engin'miş bakalım!

Bir düğünde hemen herkes, bir ucundan eski nikâh defterlerini kurcalar. Geçmiş, evlilikte adanma ya da adanmama bölümleriyle yeni bir yuvanın temelleri atılırken elden geçirilir en çok. O bölümleri incelemeden, o bölümler içindeki kendi durumlarını irdelemeden bir yastığa baş koymuşlar tarafından şöyle: Yürekler cızlayarak, gözler sulanarak, içler çekilerek... Değilse, dudaklarda bir "Ehhh!..", bir "Hey gidi günler!.." tebessümüyle. Bazan böyle bir yaşamadan en güzel, bazan en çirkin dakikalar yakalanarak. Bazan bir konuşmanın, akılda tutulabilmiş bir iki tümcesine olumlu ya da olumsuz, ama kesinlikle abartılmış, olağanüstü anlamlar yüklenerek.

Böyle günlerde, bir düğünde yani, ne kendini adayarak, ne kendine adatarak sürdürülebilmiş ender birliktelikler bile elden, gözden geçirilir. O da şöyle:

Evet. Engin'le tanışmayı ben istemiştim. Ne ki, olanağı sağlayan yine Engin'in kendisi. Aynı nedenle! Koskoca Ömer, bu türden bir isteği dışa vuramaz. Yaraşır mı Ömer'e böyle, çok insanca bir isteği, çok insanca bir zayıflığı ya da, açığa vurmak? Koskoca Ömer'e, birlikte yaşadığı kadın coşkuyla, "Engin'den mektup var, cezaevinden!" der demez, ters bir surat, ilkel adam sesiyle, "Bu ne sevinç!" diye yanıtlamak yaraşır. Ama ondan önce de, nerdeyse dört yıl boyu, Engin'in bir süre üstünden atamadığı ürkekliği altedip onunla dost olmak yaraşır bu Ömer'e.

Kötü acılaştım bu son aylar. Oysa Engin'i yalnız sevmem değil, saymam da onun kişiliğinden gelen bir şeydi. Ona karşı içimde sinsi sinsi nice düşmanlık duyguları yeşertmeye çalışmışsam da, başaramamıştım. Çok güç koşullar altında şimdi geldiği çok boyutlu bir yeri küçümsemeyi başaramamıştım.

Önümden pek çok öğrenci geçti. Hâlâ da geçiyor. Pek çoğunu sevdim. Pek çoğunun toyluklarını sevecenlikle karşıladım. Bir kez, Tuncer'in "İn aşağı, in aşağı!.."lara öncülük ettiği gün dışında, gerçek bir öfke duymadım çoğuna. Hepsini tek tek anlamaya çalıştım. Nicesine, yaşamı kuramsal kitaplardan indirerek tanıtmaya çabaladım. Sayılarla, örneklerle... Sayılar, örnekler yetmezse, bir sistemi açıklamaya yeterli değilse bu sayılar, belgeler, örnekler; şiirlere, romanlara da başvurdum. Tek tek insanlara bile. Tek tek... Bunların içinde pek az öğrencim bana öğretmenlik de etmiştir. Pek az gençten pek çok şey öğrendim. Seve seve, sevine sevine. Ama yaşamasını bildikleriyle özümlemiş, öğrenebildiğini insanlığına yedirmiş; kendini sınava çekmeden başkalarını sınamaya kalkmayan, kendini anlatmada gösterdiği acemilikleri bile tam kendisi olan; şimdi bulunduğu yerde sahiciliği belirgin çok ender gençlerden biriydi Engin benim için.

Başka biri, başka koşullarda daha güzel, daha "tam kendisi" bir insanla karşılaşmış, ondan daha güzel, eli yüzü düzgün mektuplar almış olabilir. Benim içinse, Engin'in ya bana, ya Aysel'e, ya ikimize birlikte yazdığı cezaevi mektupları, bugünlerin tek ışığı, tek pırıltısıydı. Öyleyse nasıl "Bu ne sevinç!" diyebiliyorum Aysel'e?

Ona nasıl şaşkınlık ve yıkkınlık arasında, "Öyle ya, apaçık olmak suçtur. Apaçıklık er geç cezalandırılmalıdır!" dedirtiyorum? Yıkkınlıktan öte, dudağının kıyısında bir küçümsemeyle.

Engin'in mektupları. Bu mektuplardan salt güzellikler ulaşabilir. Şunca insansızlık, durmadan üreyen şunca suçlamalar arasında "Ömer Abi, beni suçlu, mahkûm ilan etmemeniz, burda, içerde benim kurtuluşum oldu. O kurtuluşla burda birçok hastalığın kökenini çok daha iyi kavrayabiliyorum. O kurtuluşladır ki, geçmişten içinde öçle, doyumsuzlukla kabarmış urlar, kinler biriktirmişlerin tekmelerinden incinmiyorum. Sadece anlamaya çalışıyorum. İnsan, insanlığının bilincinden nasıl bu denli uzaklaştırılmış olabilir, diyorum" diye yazan Engin'den.

Beni derinden sevindiren o mektuplara ansızın bir düşmanlıkla işte...

"Al bak, ikimize de içki buldum."

Kalın çerçeveli gözlüklerimi düzeltiyorum.

"Çarçabuk nasıl yaptın bu işi Tezel?"

"Sen uyuyorsun Ömer! Emekli albayın karısının adının Gönül olduğunu bile öğrendim. Görümcesi Ayten'in Cincinnati'den getirdiği saçın renginden de, etolün renginden de hoşnut değilmiş."

"Gönül Hanım'ın seni önemsemesine sevindin galiba?"

Tezel yine güldü. Ama çok hoş bir gülüş bu. Adamakıllı kavrayan bir gülüş. Elleri de daha az titriyor. Kadehlerimizi kaldırdık. Birbirimize doğru. Usulca. Ne garip!.. Aramızda tatlı, utangaç bir esinti...

"Ömer Bey, sizinle hep yakından tanışmak istiyordum."

Önüme uzanıveren eli sıkıyorum. Kim bu adam? Gözlerinde yuvarlak gözlükleriyle bana gülümseyen yüze bakıyorum. Ben bu adamı hiçbir yerden tanımıyorum. Bu, üstten bir dişi beyaz maden adamı hiçbir yerden gözüm ısırmıyor. Tezel'e dönüyorum. Tezel çoktan iki adım geriye sıyrılmış, kendini devetabanının yaprakları ardına gizliyor: Aman boşver, sakın tanıştırma beni kimseyle...

Bununla da yetinmiyor. Ne olur ne olmaz, belki tutar, bu bilmediğim adamın önüne kendisini sürüveririm kaygısıyla, "Annemin yanındayım ben..." diyerek kendini daha da güven altına alıyor. Üstelik annesinin yanına falan gitmiyor. Arkasını bir duvara dayayıp, sözümona düğün salonundaki kalabalığı seyrediyor.

"Özür dilerim, tanıyamadım sizi" diyorum adama.

"Konferanslarınıza gelirdim. Kızım haber verirdi. Nerde konuşacak olsanız, oraya koşardım. Sizden çok şey öğrendim..."

Benden çok şey öğrenmişler! Hâlâ da öğretiyorum bayım, biliyor musunuz? Ama artık kimse dinlemiyor. Anlattıklarım aynı oysa. Değişen ne peki? Adamcağız adını söyledi, arada Gül, kızım, falan diyor. Uğultudan mı işitemiyorum, başka bir şey mi giriyor aramıza? Ne oluyor? Yok. Onun polis molis olduğu geçmiyor aklımdan. Nerden çıkarıyorum? Kimse polis değil. Çünkü herkes polis. Herkes polis olunca, kimse polis olmaz artık. Bu adam benim kim olduğumu biliyor. O zaman ben de polisten başka bir şey olamam. Hepsinin hakkı var. Bütün arkadaşlarımın, bütün toplumcuların. Herkes, hepsi içerde. Ben neden değilim? Beni kim korudu? Kim beni kısa bir süre alıp bıraktı? Şimdi de polis olabilecek biriyle tanış çıkarıyorlar burada.

"Tarım Bakanlığı'nda çalışıyorum. Bütün incelemelerinizi okudum. Bir zamanlar anlayamadığım birçok şeyi, kızımın da anlamadığı birçok şeyi anlamaya başladım, biliyor musunuz?"

Bu adama bir şey söylemeliyim.

"Teşekkür ederim."

"Asıl bizler sizlere teşekkür borçluyuz."

Bizler sizlere, sizler bizlere. Borç. Teşekkür. Böyle nur saçan bir polis yüzüyle de hiç karşılaşmamıştım.

"Şimdi ne yapıyorsunuz?"

Şimdi ne yapıyorum? İşte sizinle Anadolu Kulübü'nde, karımın abisinin kızının düğününde tanışıyorum ya? Burda duruyorum. Bir viski içiyorum. İkincisini yani. Çok sulu ve çok kötü bir viski. Sonra, Engin'i düşünüyorum. Mektuplarından cümleler anımsıyorum. O, her adımını, her deneyini bir güzelliğe dönüş-

türen delikanlıya düşmanlık beslemeye çalışıyorum. Müjgân'ın kulaklarından sarkan zevksiz, çok gösterişli küpelere bakıyorum. Kayınvalidemin romatizmadan şiş bacaklarının kan kırmızısı bir halının üstünde nasıl ayrık durduğunu görüyorum. Sık sık Tezel'e sığınıyorum. Tezel'in beni kendi alkol dünyasına çekmesine izin veriyorum. General'in karısının asıl adının Nuriye olduğunu, ama ona artık çoktandır Nuriş Hanımefendi denildiğini öğreniyorum. Damadın teyzesinin bu düğün için ta Amerika'lardan kalkıp gelmiş olduğunu, gelirken de yanında okuttuğu Ertan'a –Ercan mıydı yoksa?– fırfırlı bir smokin gömleği getirdiğini, ayrıca elektrikli elektriksiz bir yığın öteberi getirdiğini ve bunların bir bölüğüne karşılık eniştesi Tümgeneral Hayrettin Paşa'dan büyük saygı, gelinin babası İlhan Dereli'den de, kurduğu yeni bloklardan birinde bir kata şimdiden sahip olma hakkını aldığını öğreniyorum. Öğreniyorum. Aylardır, günlerdir öğreniyorum. Sizin öğrenmekte gecikmiş kafanız gibi, durmadan öğreniyorum. Şimdi öğreniyorum. Arada bir karım Aysel'i düşünüyorum. Arada bir, eski defterleri bile karıştırıyorum. Burada. Temeli atılacak yeni bir yuvanın eşiğinde, o eşiğe sıralanmış kız ve erkek yanına baka baka, bu öğrenmenin nasıl bir öğrenme olduğunu düşünüyorum. Sizin kim olabileceğinizi de düşünüyorum.

"Ne olacak dersiniz?"

Ne, ne olacak derim? Biraz içkiye alışırım belki. Belki bundan böyle ömrümün geri kalan yıllarını Aysel'e şaşmakla geçiririm. İlerici bilim adamlığımdan emekliye ayrılmış bulunuyorum anlayacağınız. Şimdi gericilerin sırıtık bakışlarıyla dışarda artakalmış birkaç ilericinin kuşkulu, uzak bakışları arasında, geçmişi yalnız kendi gözünde bir değer taşıyan züğürt baronlar gibi, derslerime gülünç bir kasılmayla girip çıkmaktayım. Aysel'e büsbütün yük olup kalmasam bari. Ayrılsak mı?

"Olanlar oldu ya."

Aptalca bir konuşma bu. Adamın karşımda bunca saygıyla durması, benden bir ışık, bir umut beklemesi de aptalca. Tarım Bakanlığı'nın neresinde çalışıyormuş?

"Kızım içerde, Gül. Ayşen'in çok iyi arkadaşı" diyor adam. "Ayşen benim kızım gibiydi. Bir zamanlar sık sık bizde kalırdı. Sizin, karınızın yakını olmaktan çok gurur duyardı. Yani... Duyar, demek istiyorum... Şüphesiz benden iyi bilirsiniz..."

Şüphesiz efendim!

Alay ediyor bu adam. İşte her şey ortada. Yoksa o da Ayşen'in "kırgın bir gelin" olduğunu mu görmeye gelmiş? Belki de kızının yiğitliğini anlatmaya gelmiştir. Bekliyor. Sormamı istiyor: Kızınız içerde ha? Demek Ayşen General'in oğluna "hı" derken, kızınız bir adım gerilememiş olarak, yumrukları sıkılı, dimdik öyle?..

Sormayacağım. Ona kızının başından neler geçmiş ve geçmekte olduğunu anlattırmayacağım. Bir generalle bir Anadolu Kulübü üyesinin kurdukları düğündeyim ben. Burdayım. Her şeyin bir kuralı var. Kızından söz edecekse buraya gelmeseydi. Hele onunla övünecekse... Peki, bu devrimci kız babasını Ayşen mi çağırmış düğüne? Garip. Artık o yörelerden kimseyi görmek istemediğini sanıyordum. Kim çağırmışsa çağırmış. Bu da koşa koşa gelmiş işte. Bakarsın arkadan şu çıkar: Bu sıralar General Hayrettin Özkan'ın sözü her yerlerde geçer. Herkeslerden her şeyi isteyebilir ve herkeslere her şeyi yaptırabilir o. Buyruklar verebilir: Bunun kızını derhal çıkarın! Herkesi içerde tutun, bunun kızını çıkarın.

Ben de böyle çıkarılmamış mıydım? Şunca yıllık karım bile kuşkuda, "Acaba" diyor: Öyle olmasa, bunların düğününe gitmezdi...

Adam suskunluğumdan sıkılıyor. Aradığını bulamadı. Bulamasın. Kim diyor ona, uzaktan kafanda kurduğun bir dağın tepesine tırmanmaya kalk diye? İşte böyle, kalakalırsın. İlle de konuşacak bir şeyler bulunmalı. "Çocuklar ne çabuk büyüyor" denmeli. "Durumlar kötü." "Havalar bozuk" falan... "Ne olacak?"

Ne olacağını da hep bir kişi söylesin, her şeyi o tek kişi biliversin isterler. Hazıra konsunlar. İşte bu da beni beklemiş, belli. Şimdi düş kırıklıkları içinde. İşte, ne soğuk adammış bu, diyor üstelik. Kızından, onun Ayşen'le arkadaşlıklarından söz açıyor

da, kılım kıpırdamıyor. Yok, istiyorum. Adamcağıza bir şeyler söyleyebilmeyi, onun gözüne girmeyi, onu kazanabilmeyi istiyorum. Yüreğine sular serpmeyi: Geçer bugünler. Böyle sürmez. Bu düğün biter. Biraz zayiat olur, biraz tabak bardak kırılır, bu doğal. Halılar sigaralarla bir iki yerinden yanar, tüter; ama bu düğün biter. Geçer bugünler...

Mendilini çıkarıyor işte. Durup dururken ağzını siliyor. Ne yemişti ki? Meze tepsileri asker karavanasındaki et parçaları gibi ender. Üstelik daha gecenin başlangıcındayız. Daha aperitiflerimizi alıyoruz. Daha Ankara tavası üstüne peşmelbayı indirmedik midelerimize. Ne diye ağzını siliyor bu? Ne yemiş ki? Ne yapsın? Bir hareket, bir şey. Kapıya bakıyor işte.

"Ne güzel bir gelin olmuş" diyor.

Sevinerek değil, üzülerek söylüyor bunu.

"Yaa..." diyorum.

Kendimi aynı hüzne kapılmış buluyorum.

Ayşen'in başına on dokuzuncu yüzyıl sonları bir Tuileries'li düşes şapkası kondurduğunu ilk kez bu ân seçebiliyorum.

Sütbeyaz, uçuk mavi dantelalar, uçuk pembe çiçeklerle bezenmiş bir şapka. Bembeyaz gelin giysisi, kalçalardan aşağı yormadan akıyor. O eteği, o arsız kızdan, pembe banyo köpüğünden hep korumak gerek. Ayşen'in elinde dantelalı bir şemsiye olmalıydı, diyorum... Şu kızı şemsiyenin ucuyla havuzdaki nilüferleri karıştırırcasına karıştırmalıydı, sırnaşıklığının köpüğünü söndürmeliydi.

Yazık ki, elinde şemsiye yerine bir demet mum çiçek. Nilüferler yok. Şemsiye olsaydı, Boulogne'da gezintiye çıkmaya hazır, denebilirdi ayrıca. Az sonra da Baron Ömer'le buluşacak...

Tarım Bakanlığı'nda çalışan baya, darısı kızınızın başına, desem mi? Böyle diyeceğim ama, gözlerinin sulanmasından korkuyorum.

"'Özel Kalkınma Mantığı' adlı incelemeniz tarımdaki fiyat artışlarının kimin işine yaradığını ne güzel açıklıyordu..."

Böyle bir şey mi oldu? Belki binlerce yıl önce. Binlerce yıl önce bir yerde, bir zaman içinde, bu tür şeylerle uğraşmış olmalıyım. Adam da –amma alçakgönüllü bir gülümsemesi var bu adamın– o binlerce yıl öncesinden umudunu hâlâ kesmiş değil.

"Eski bir çalışma o."

"Fakat sağlam bir çalışma."

Tezel, nerdesin? Gel şuraya! Bu adamı kendine âşık mı edeceksin, bu adamı sarhoş mu edeceksin, ne yapacaksan yap. Çek şunu karşımdan. "'Özel Kalkınma Mantığı' var, ama bizler de varız" falan de ona.

Tezel'se yeni bir garson arıyor. Elleri yeniden ve daha çok titriyor. Karanlıkta anasını kaybetmiş çocuk elleri... Bu ellerle o turistik resimleri bile nasıl yapabildiğine şaşıyorum. Bir elinden kadehi hiç bırakmıyor, öteki elini de böylece dizgine alıyordur.

"Tezel!"

Kendim sesleniyorum sandım. Oysa seslenen başka biriymiş. Müjgân mı, Fitnat Hanım mı?

"Tezel, beni tanıdın mı şekerim?"

Cırtlak bir kadın sesi. Upuzun, koyu kırmızı tırnaklarıyla Tezel'e saldırmaya hazır iki pençe. Sonra şu: Şakakları kaskatı favorili, bıyıksız bir Pierre Loti. Bu Pierre Loti çivit mavisi, çok ince bir kumaştan, çok bol pantolon giyinmiş, pantolonun üstüne de hemen hemen hiçbir şey giyinmemiş, daha doğrusu bir yığın incik boncukla, altınla, köstekle biraz giyinmiş esmer, bodur ve kırmızı tırnaklı pençeleri Tezel'e doğru atlamaya hazır kadının peşinden geliyor. Sert, geniz tıkayan bir koku. Korkunç bir koku. Elli yıl geçse insanın burnundan çıkmaz. Ucuz bir koku. Giysileri, gelinlik modalarını, kumaş adlarını bilmeyebilirim. Satenle kadifeyi, tülle şifonu, tobralkoyla pazeni her zaman birbirine karıştırabilirim. Ama kokunun iyisini kötüsünden, bayağısını incesinden ayırmakta pek güçlük çekmem. Annemin dışişleri yemekleri, kokteylleri, resepsiyonları ardından kız kardeşim Zeynep'in Chanel'leri, Hermès'leri. Kocası Bülent'in basın ataşelikleri. Mektuplar, kartlar. Dört yılda bir yüzü görülen Zeynep.

O mektuplardaki, o kartlardaki Zeynep: Ağabeyciğim, Brüksel kasvetli bir yer. Evimiz güzel. Apartmanın girişinde koskocaman bir pano var. Dantel nefis bir şey. Sahi, sana bir şey olmadı değil mi? Her şeyi açıkça soramıyorum, fakat çok merak ediyorum. Şimdi sana yazarken koca bir şişe Hermés'imi kırmayayım mı? Bak kokla...

Bu çok bayağı bir koku. Tezel'e seslenen bodur kadının kokusu, olabileceği denli kötü bir koku. Ardından gelen bordo yeleklinin, işte o Pierre Loti ile Keşanlı Ali karışımı genç adamın ise nerdeyse ruganları gıcırdayacak. Favorilerinin bir teli yerinden oynayıverecekmiş korkusuyla yürüyor. Bunlar beni Tarım Bakanlığı'nda çalışan fazla iyimser suratlı baydan kurtaramazlar. Bunlar, kadının geniş bir "Şekerim!" çığlığıyla üstüne atladığı Tezel'i hiç kurtaramazlar. İyice batar Tezel şimdi. Yanımda kalsa mı, gitse mi artık, buna bir türlü karar veremeyen adamcağızın karşısında benim battığım gibi.

"Düğünler böyledir işte" diyor Tezel. İşitiyorum. "Kırk yıldır görmediği kişileri görüverir insan."

Gittikçe çoğalıyoruz. Köşemizde kalabalıklaşıyoruz. Artık tek başıma Tezel'in titreyen ellerine, her türlü inançtan kirişi kırmış bakışlarına da sığınamam. Geriye biraz daha itilmiş koltuğunda, eli durmadan öpülmesine karşın hep yalnız kalan kayınvalidemin yanına mı sığınsam? İlhan'ın, özellikle emekli albayın gözüne değmeden, hele Müjgân'ın yüreğini ağzına getirmeden, onlara, şu iktisatçı artığı da bir işe yarasa, aile adına biraz bir şeylerle ilgilense, hiç değilse Tezel'in başını boş bırakmasa, dedirtmeden, bunu akıllarına getirmeden durabileceğim yeni bir köşe arıyorum.

"Sizi tutmayayım" diyor Tarım Bakanlığı'nda çalışan bay.

Çok ince düşünceli, duyarlı bir adam. Onun polis olabileceği geçmiş miydi aklımdan? Geçmemiştir. Böyle bir düşünceyi kendime yasaklamıştım. Yüzüne bakıyorum. Bu yüz artık bana,

benimle ilk karşılaştığı ândaki sıcaklıkla gülümsemiyor. Yazık. Ne iyi adam oysa.

"Size bir yer bulayım."

Böyle dedim. Demek karşımdakinin beni hep saymasından, bana sevgi duymasından vazgeçemiyorum. O zaman da ne oluyor? Beyaz madenle kaplı dişi bütünüyle bir kez daha görüyorum. Gül'ün babası çok seviniyor. Sevine sevine, rahatsız olmamamı, şöyle bir köşeye ilişivereceğini, Ayşen'in "evet" diyeceği dakikayı ordan izleyivereceğini, zaten onu bir kutlayıp gideceğini... Buna benzer şeyler söylüyor. Geldiği gibi, elimi saygıyla sıkıp gidiyor. Ne hali varsa görsün! Ben, ailenin dengeli damatlık görevimi yaptım. Birazcık ilgilendim canım adamla. Büsbütün ilgilenmemiş de değilim. Hem daha bitmedi ki bu iş. Daha başındayız. Kimbilir daha kaç kez onunla gözgöze geleceğiz. Bir ara "Ne sıcak oldu, değil mi?" diyeceğiz. "Karınız yok mu?" Bunu sormadı neyse. Yine bir ara "Siz de oynasanıza" diyeceğim ben ona. Daha sonra. Artık saatin iyice ilerlediği bir sırada. Bankacılar, generaller, milletvekilleri, halıcılık şirketinden, yapım şirketlerinden, OYAK'tan falan olanlar; gömlekleri pantolonlarının dışına taşmış, birçoğunun şakaklarından aşağı terler akarak ve artık kıvrak davranmakta çok güçlük çeken bacaklarını büküp, sırtlarını dalgalandırarak ve nedense çoğu durup dururken yanındakinin ensesine bir tokat atarak misket ya da Aydın havası oynarlarken... Misketi "Volare", "Volare"yi "Dağ Başını Duman Almış", "Dağ Başını Duman Almış"ı "Oh Guitare Guitare", onu da bir kaşık havası, kaşık havasını "Esperanza", "Esperanza"yı "Gül Ağacı Değilem", onu da "Harp Okulu Marşı", "Harp Okulu Marşı"nı ise bir İsrail oyun havası izlemeye başladığı zaman...

"Şimdi mi? Şimdi Tufan Reklam'ın sahibiyim şekerim, duymadın mı?"

Bol, mavi pantolonlu kadın. Reklamcı. Tezel'in hiç pırıltısız boynuna, kulaklarına acıyarak bakmak istiyor ama, bu elinden gelmiyor. Bakışları Tezel'e değer değmez ufalanıyor. Reklamcı

kadının koyu renk, uzun tırnakları durmaksızın boynundaki şangırtıları arasında dolaşıyor. Boynundaki, kollarındaki, parmaklarındaki, kulaklarındaki bütün bu kalabalığın, bu sesli pırıltının bir şey, "adamakıllı bir şey" olmadığına kimse inandıramaz onu. İnandırmamalı. Tezel'in vurdumduymaz, aldırmaz mı, yoksa kılını kıpırdatmaksızın hiçleyici, ezici mi, nasıl denirse işte öyle olan bluzu bile. Reklamcı göz ucuyla yeniden tartıyor Tezel'i: Hay Allah! Önü sonu bir beyaz bluz. Tepesine darmadağınık toplanmış saçlar... Gözaltları ise daha bu yaşta balon balon. Yine de çekici bu hınzır! Nasıl oluyor? İnsan bunun karşısında derlenip toparlanmak, neyim eksik, neyim yanlış, diye sormak zorunda kalıyor. Hadi canım! Çekici olsa ne çıkar? Kaç parası var? Kaç elması? Tamtakır kuru bakır bir Tezel işte! Onda bu züğürtlük varken erkek tavlamakta beni geçecek değil ya?

Pierre Loti-Keşanlı Ali kırması genç adama bir omzuyla yaslanıveriyor.

"Şimdi mi? Şimdi Tufan Reklam'ın sahibiyim şekerim, duymadın mı?" derken oluyor bütün bunlar. Aynı ânda Tezel'in bu şangırtılı kadından kaçmak, uzaklaşmak, bir ân önce içkisiyle –benimle de değil– başbaşa kalmak istediğini seçiyorum. Ama Tezel'inki boşuna çaba. Tufan Reklam'ın sahibi buna izin verse de, belli, favorili adam izin vermeyecek. O adam, reklamcı tarafından kuşatılmış kaleye girmeye hazırlanıyor. Yüzü pomatlı, gözleri de sürmeli. Bana sürmeliymiş izlenimi veren gözlerinde gizli bir kıpırdanış: Boşver sen bu yaşı geçmiş reklamcı karıyı. Bana bak, çünkü ben sana bakıyorum. Seninle ilgileniyorum. Daha da çok ilgileneceğim.

Ne ki Tezel bu tür bakışlardan, gizli göz kırpışlardan huylanıp da, üstünü başını silkeleyecek kadınlardan değil. Hani o, acaba biryerlerimden bir ucuzluk mu akıyor, diye kendini üzenlerden...

Çok güzel Ömer. Bak, kafan artık ne değişik konularla uğraşıyor. Kendini ekonomiden, bilimden boşalttın. Bir torba iyi seçilmiş deniz çakılı. Topla topla, ne yapacaktın? Bir mozaik.

Sonunda torbayı alırsın. İşte böyle tepenaşağı getirirsin. Bir deniz kıyısına bile değil, bir çöplüğün yanına boşaltıverirsin. İyice bir silkelersin torbayı. Oh, sen sağ ben selamet! "Özel Kalkınma Mantığı." "Bağımlı Ekonominin Sınıfsal Temeli." "Türkiye'nin Devletçi Kapitalizmi..." Güzel seçilmiş deniz çakılların senin. Bunların özenle ayıklanması, ayrıştırılması. Sen ayrıştır. Sulandıkça güzelleşen bir mozaik kimin nesine? Ortalıkta kol gezen vebaya, o durmadan çoğalan kuşkuya seni de kurban istemek varken. Daha neler! Bu yaşta, istesen de boşaltamayacağın kafanla sen kendine üzülemezsin bile! En iyisi döndür başını. Pierre Loti'ye bak. Ona sırtını dayamış şangırtılı kadına... Zaten Tezel de sana bakınıp duruyor: Al şunları başımdan! İmdat!

Almayacağım. Her şeyden birden kopmanın pek kolay olmadığını görüyorsun değil mi Tezel? Bir yere girince, en azından üstüne başına oranın kokusunun sineceğini?

Birer uyduruk selamla tanıştık. Pierre Loti benzeri genç adam. Kafam iyice karışmadıysa, onu bir yerlerden tanıyorum. Sanki bir kez, ayaklarında Yunan'ın yüksek sandalları, üstünde kiremit rengi bir harmani, başında defne dallarından bir taçla onu, bir yükseltinin üstünde, tanınan bir sesle "Ey Thebai halkı!.." derken gördüm. Kuzgun kara saçlarını bol talk pudrasına bulamış, kırçıl sakalları ve bıyıkları tutkallanmış, yüzüne kahverengi kalemle derin çizgiler çekilmiş olarak... Şimdi gördüğüm Pierre Loti duruşu ise bu düğün için seçilmiş bulunsa gerek. Keşanlı Ali de öz kendisi. Daha çok bir Şark dansözünü andıran ve az önce adının İnci olduğunu öğrendiğim kadının omuz başında hem gaddar bir efendi, hem süngüsü düşük bir uşak gibi duruyor. Adımları yerinde sayarken de kadını izliyor. Omuzları, başı, alnı ise "Efendi benim" diyor.

"Ayol valla, nerdeyse tanıyamayacaktım seni be Tezel!"
"Zaten pek rastlaşmazdık, öyle değil mi?"

Tezel'in çenesi durur mu? Kadının coşkusunu, o kolayca insan sevişini, kolayca ve balıklama insanlara yaklaşışını ne diye bozuyorsun sanki?

"Yok, niye? Abinde görüşmüştük ya?.. İlhan'ı hep görüyorum. Bir yığın işimiz oluyor onunla. Beyefendi enişten oluyor, değil mi? Ablanı hiç tanımıyorum. Sorması ayıp, abinle konuşmuyorlar mı ayol? Ayol, olur mu? Hele böyle bir günde... Bakın size Semih'i tanıştırayım. Ay aman, unutup gitmişim. Semih şekerim, kocam..."

Tezel'in alnı can sıkıntısıyla iyice buruşmuş, kestirip atıyor:

"Tanıyorum."

Buldum. Bu Pierre Loti bir tiyatro oyuncusu. Bunlar bir punduna getirip analarını yerinde reklam patroniçeleriyle evlenirler. Ondan sonra televizyonu aç, karşında bunlar. Radyoyu aç, bunların sesi. Bir akşamüstü radyonun düğmesini çevirirsin; nefret sesi, sevda sesi, yakarma sesi, tehdit sesi, onur sesi, erdemlilik sesi, kıskançlık sesi, vatanperver ses... Hepsinin kesin belirlenmiş tonları vardır. Böyle, sekiz on kalemde toplanmış ses tonlarıyla adamın kafasını patlatır dururlar. İyice gergin bir çelik teli ortasından çekip bırakırsın; sözü bu tınlamaya teslim edersin, nefret sesi olur. Sanki bol soda içmişsindir. Nefesborun gazla sıkışmıştır. Güç soluk alıp vermektesin. Geğirmekle geğirmeni tutma arası bir sesle konuşursun; demek ki bir kadına aşkını bildiriyorsun. Avurduna iki bademşekeri sokuşturursun. Olmazsa, ağaçtan yapılma bir ağızlığı yan dişlerinin arasına sıkıştırırsın ve "Yarın başka şartlar altında yine görüşürüz" dersin; birini tehdit ettiğin anlaşılır.

Tezel'e, "Eskiden... İstanbul'dayken biz... *İmparator Conz*'un turnesindeyken... Bir serginize uğramıştım. Resme pek meraklım yoktur da, bir arkadaşın ısrarı üstüne şöyle bir uğramıştım o sergiye..." diyor reklamcının hem efendisi, hem uşağı olan Semih. Bir kaşı yukarda. Ses tonu: Ilık. İyi bir konyak akıyor genzinden aşağı. Ama kendisi, konyağın iyi bir konyak olduğunun ayrımında değil. Ses tonu ılık, kavrayıcı çıksın, yeter. Çapkın bir erkek

sesi: Ne de olsa ilginç kadın Tezel. Yeni bir yüz. Yarın yine İstanbul turnesi... Yine açıkta kalmayayım...

"Bir şey içsek canım!"

İsteğini bana bakarak belirtiyor: Ne duruyorsun bay profesör, kımıldasana!.. Bize bir şeyler ikram etsene. Sen de bu ailedensin madem, ev sahibi sayılırsın. Ayrıca burda senin sosyalistliğin falan sökmez. Hele şimdi hiç.

Toplumculuktan birçok toplumcu tarafından kızağa çekildiğini bilse –karın bile–, bir parmağının ucuyla şöyle göğsünden iter ya da dikildiği yerde gıcırdayacakmış izlenimi veren pabuçlarını burnuna dayayarak "Boya şunları" diyebilirdi sana. Sevin ki, bilmiyor!

Tezel, kaçarcasına yanımızdan sıyrılıp geçen garsonu kolundan tutarak yolunu çevirmese Pierre Loti'yi nasıl hoşnut ederdim, bilemiyorum. Yine iyi kız, anlayışlı kız şu Tezel. Bu kadar da değil. Reklamcı İnci'nin Semih'i, garsonun tepsisinden kendine içki seçerken ve bu arada tehdit sesini kullanarak, "Ne var bu bardaklarda?" diye sorarken Tezel, reklamcı kadına şöyle demesin mi:

"İlhan'la işin tıkırında, anladık. Bu erkek manken ne oluyor peki?"

"Aa, aşkolsun ayol!"

Bütün yanıt bu. Ve bir kahkaha. Ne anlama geldiği asla anlaşılmayan, daha doğrusu işi gürültüye getirmekten gayrı hiçbir amacı bulunmayan bir kahkaha. Reklamcı İnci'nin kuyu gibi açılan ağzı. Sonra büzdürüp o kuyu ağzını Tezel'e, sus ayol sus, duyar şimdi herkes –Semih'e aldırdığı yok–, demeye getirişi...

Yine de burada Tezel'i uzaktan yakından tanıyan üç kişi varsa, o üç kişi için de orospu olan Tezel. Özellikle Müjgân için. Müjgân, kocasıyla reklamcı İnci arasındaki ilişkiye göz yumabilir. Bu Semih de İnci ile İlhan arasındaki ilişkiye severek katlanabilir. Çünkü bu ilişkinin ortasında parlak çıkar yıldızı oturmakta. Ama Tezel'inki ne? Tezel'inki düpedüz aile ahlakını hiçe saymak. Müjgân'ı da, İlhan'ı da elâlemin gözünde rezil etmek: İyi oldu işte. Buldular cezalarını. O zamanlar bunların zamanıydı.

Kimseye soluk aldırmazlardı. Kimse de ilişemezdi. Bu ebediyete kadar kimse de ilişemez demek değil ya? Aysel'e de bak; hem öğrencileri kışkırtacaksın, hem onlarla kırıştıracaksın, hem bunu gizlemeyeceksin, hem de hâlâ seni o üniversitede bırakacaklar, ne iyiymiş? Biz bırakır mıyız?

Müjgân uzaktan, dört konuk arası bulduğu boşluktan reklamcıya el sallıyor. Ona el sallarken bunları demiyorsa, ne diyor? Senin de yuvanı yapacak gün gelir, mi demek istiyor? Oyuncu Semih de o zaman bana kalır, mı demek istiyor? Artık hangi nedenleyse, yarı düşman-yarı dost, o sıkışık durumda bile yakaladığı ilk fırsatta, çok boyalı gözlerini bizim taraftan ayırmıyor.

"Evladım Ayşen!.. Şekerim, damat da pek akıllı çıktı valla. İnat çocukmuş haa... Ne yaptı yaptı, sonunda muradına erdi. Ayşen sülün gibi kız. Varlıklı da. Babası sağolsun... Sen şundan haber ver, sen şuna bak ayol!"

Reklamcı, çok yüzüklü parmaklarından ikisini bitiştirmiş, para sayar gibi yapıyor. Tezel'in bakacağı yer mi yok? O, elindeki kadehin dibine bakıyor. Burnunu kadehe sokmuş, en sonunda reklamcıyla kendi arasına istediği uzaklığı koyuyor. İçki olunca kolay. O zaman sığınacak başka yer aramaz. Kadehin içine sığınır.

"Bu votka mı sahi?"

Oyuncu Semih yüzünü buruşturmuş, bana soruyor. Yüzünü votkaya mı buruşturuyor, bana mı, şimdi ayırdedemem artık. Şimdi buradan bir ân önce uzaklaşmam gerek. Yoksa, bir ân önce düğünden çıkıp gideceğim. Tarım Bakanlığı'nda çalışan bay, önümü kesip de bana saygılarını sunmasaydı, şu ân reklam saatlerinin kötü aşk hikâyelerini ya da "Anılarımızdan Seçmeler"i dinlemek zorunda kalmayacaktım. Bir yere gideyim. Kayınvalidemin yanına gideyim.

Tam özür dileyip ayrılacaktım. Pierre Loti, bu kez azarlarcasına yineledi sorusunu:

"Votka mı, değil mi?"

"Size ne tat veriyor?"

Bunlar ne de çabuk şaşırırlar! Deşifreleri her zaman noksan. Ezberlenmemiş, önden tasarlanmamış bir söz nasıl bulunup çıkarılır şimdi? O düşünedursun, ben biraz dolaşayım.

"Nereye?" diyor Tezel ansızın. İçki kadehinin içinden çıkıyor. Böylece reklamcıyla oyuncu da onun gerçek sesini ilk kez duyuyorlar. Ya da bana öyle geliyor.

"Anneye bir bakayım."

Kayınvalideme bir bakayım, diyorum ama, gittikçe artan kalabalık onun önüne kalın bir duvar çekmiş. Bu duvarı yıkıp geçmek kolay olmayacak. Şişman kadın kalçalarından aşağı inen parlak kumaşlar, bodur erkek bacaklarında koyu renk pantolonlar, ayaklarında iyice parlatılmış siyah ayakkabılar, çok kalabalık bir bilekten aşağı sarkan zincirli bir küçük çanta, bir çocuk, banyo köpüğünden daha az köpürmüş ve daha küçük. Sahi, pembe banyo köpüğü nerelerde? Acaba hâlâ orada mı, gelinle damadın arasında, itip kakarak onları, lüleli saçlarını Ayşen'in beyaz eteklerine sürtüp durmakta mı ve Ayşen bu sürtünmelerden hâlâ bunalmakta mı? Kaldırıp bir tokat atsam bu kıza, der gibi?

O kız birden benim bacaklarımın dibinde bitiyor.

"Acaba, babamı gördünüz mü?"

"Baban kim kızım senin?"

"Benim babam Bay Ertürk, bilmiyor musunuz? Babamı çağırıyorlar."

Kendisine verilen bir görevi çok önemseyen bir çırpınış içinde.

"Babanı kim çağırıyor?"

"Benim babamı Nuriş Halam çağırıyor."

Anlaşıldı. Emekli albayımızın kızı olan bu banyo köpüğü, okulda arkadaşlarından epey dayak yiyor. Müzevir kılıklı bir kız çünkü.

Emekli albayın içerlerde bir yerlere girip çıktıkça yuvarlayıverdiğini sandığım içkilerden tüy gibi hafifleyen –az önce bu denli çevik, kendine de bu denli güvenli değildi– tıknaz gövdesi ordan oraya uçuyor. Et benleriyle dolu yüzü kıpkırmızı.

"Bak kızım, orda işte baban."

"Nerde amca?"

Cehennemin dibinde! Bana ne senin babandan canım? "Üff, nerde, nerde?" diye sızlanırken bırakıyorum o kızı da. Belli olmaz, şimdi ağlamaya başlar. Ondan sonra, işin yoksa tut elinden, emekli albayı kovalamaya başla...

Kendimi bir duvar dibine atar atmaz –burdan herkes, her köşe görülebiliyor ve ben her şeyin dışında oluyorum– algıladım. Algıladığım şey, son kerte şaşırttı beni. Hem şaşırttı, hem garip bir ürperti duydum. Sevince benzer bir şey.

Bende sayıların, istatistiklerin, kuramsal kitapların dışına taşmış, daha doğrusu onları dibe döşeyerek kendi üste çıkıp oturan bir yan gelişiyor. Sanki, torbamdaki güzel çakıl taşlarını bir çöplüğün yanına boşaltıverdikten sonra, kendimi böyle herkeslerin tek tek seçilebildiği bir köşede bulunca, yepyeni bir kişiliğe bürünmüşüm. Bu salona şimdi, şu ân girmiş gibiyim. Sıkıyönetimli bir yılın bir gecesinde, adı Anadolu Kulübü olan bir yere şu ân dalmışım sanki. Hoş. Çok hoş. Yepyeni duygularla bezeli yepyeni bir kimlik bu. Görüyor musun Ömer, bir romancı olmanın eşiğinde duruyorsun.

Az önce Tezel'i düşünürken, Ayşen'i ya da Engin'i düşünürken, Aysel ikide bir zihnimi dolaşıp giderken, dahası burada gördüğüm her yüze bir söz, her söze bir anlam, her anlama uzak-yakın bir geçmiş, "şu ân"a da yine uzak–yakın bir anlam yakıştırırken bunun bilincinde değildim. Şimdi, sırtımı dayadığım bu duvar dibinde, ansızın bilincindeyim bunun. Bilincinde olmam hem iyi, hem çok kötü. Bundan sonraki günlerimi roman okuyarak geçirmeyi düşünüyordum. Şimdi öylesi rahatlıkla düşünemem bunu. Şimdi, bu düğüne ve bu düğündeki yüzlere, her şeye eski Ömer olarak bakma güçlüğü çekeceğim. Ailenin dengeli damadı olarak, uzaktan ve soğuk ve serinkanlı. Fazla bulaşmadan bu kalabalığa...

Gel de bulaşma!

"Neden yalnızsınız Ömer Bey? Şöyle geçsenize. Bakın, oğlum Yılmaz da orda."

Neden yalnızsınız?

Bunu, kafasına kızılla kahverengi arası, karalahana yaprakları benzeri dolambaçlı bir peruk oturtmuş şu kadından, emekli albayımızın karısından duymak istemezdim. Oraya gidecekmişim, oğulları Yılmaz'ın yanına. Köpüklü kızlarından sonra, demek şimdi sıra onunla tanışmakta. Gönül Hanım'ın takma saçı naylon kıllardan yapılmış olmalı. Ölü maddenin pırıltısında. Yüzü de böyle. Donuk, anlamsız, derinliksiz, plastik bir pırıltıda. Fabrikadan yeni çıkmış, boyaları kurumamış bir kukla başı ya da. Ama dudaklarının iki yanında, dağılmış sürmelerinin iki ucunda Ertürk'e karılık, o çocuklara da analık etmiş olmanın ince çizgileri var. Bu plastik yüze biraz canlılık katan da o çizgiler zaten. Bir de, omzundaki uçsuz-sapsız, kısa kürkü bir türlü yerinde tutamadığı için, onu dizgine almaya savaşan yıpranmış elleri. Cilası yer yer dökülmüş tırnakları...

"İyi burası Gönül Hanım."

Sesimde kaçınılmaz bir yakınlıkla söyledim bunu. Şimdi soğuk değilim. Uzak değilim. Ne garip. Nerdeyse bu kadına yakınım. Kadıncağız da beklemediği bu yakınlıktan, sesimdeki bu sıcaklıktan, yıllarca bekledikten sonra en sevecen abisine, en koruyucu yakınına kavuşmuşçasına mutlandı. Ona bu sesle "Gönül Hanım" diyen hiç kimse olmamış mı acaba?

Gönül Hanım, yıllar önce yardımseverler tarafından gelin edilmiş birine benziyor. Üstüne eğreti giydirilmiş o gelinliğe ömür boyu değer olmaya çalışmış, ama bunu bir türlü gereğince yerine getirememiş. Başındaki saç gibi kürkü de eğreti. Kolundaki sarı pırıltılı, çok örselenmiş çanta eğreti. Boynundaki iki sıra altın zincir bile eğreti. Oysa burda pek çok kadının boynunda tıpkısı var bu zincirlerin; en eğretisi onunki. Kahverengi ipek kadife giysisinin yakasını biraz açmak istemiş; bu açıklık da eğreti. Ürkek bir açıklık gerdanının açıklığı. Makas vurulmuş, sonra durulmuş:

Dur, yeter o kadar! İki göğüs arasındaki çizgi görünmesin. Senin göğüs açmaktaki yerin bu kadar. Orada dur.

"Ay benimki beni çağırıyor... Nuriye Ablam bir bardak su istemişti de... Nerde bulsam?"

Tümgeneral'in karısı asansörün karşısında dikilip durmaktan bunalmış mı, üstüne fenalık mı gelmiş, ne olmuş? Görünmüyorlar ki... Hani her şey görünecekti burdan?

Gönül Hanım, küçücük yarım kürkünü –etol mü diyorlar, onun güdük bir yavrusu işte– düşürmemeye çalışarak kalabalığı yarıyor. Perukalı başını dik tutmaya çalışarak. Susturmaya çalışarak o başı.

Ne yaptım komşum? Ömer Bey'e karşı ayıp mı ettim acaba? Koskoca profesör. Tam konuşacaktı, sözünü yarıda koydum. Dinlesene: Su koşturacağız büyük görümceme. Su: Git Gönül, bana bir bardak su bul, çabuk. Dilim kurudu!

Bunlar bizi hep uzak tutarlar zaten. Hizmetçileriyiz sanki. Dolma sardıracaklar mı, mantı açtıracaklar mı, varız. Düğünde, bir yeğenimizin düğününde onlarla yanyana sıraya dizilmeye gelince, yokuz. Hep bizimkinin köpekliğinden! Hep o ezdirir de beni böyle bütün aileye komşum. 22 Şubat'ta bari bir şey oluverseydi, bir şey becerebilseydi!.. Geldik Remzi Abisine kul, gidiyoruz Hayrettin Enişte sine râm.

"Affedersiniz." "Pardon, pardon." "Dur hele garson, bir börekçik de ben alıvereyim. İçim kıyıldı."

Nerde bu adam? Kız pis, sana şunu bul gel, demediler mi? O da kayboldu ortalardan işte. "Ay pardon efendim. Bastım mı yoksa?"

İnci'ye bak. Şıllık. Kullandığı etolü getirmiş sana da küçük görümcen, anladın mı Gönül? Hıh, Eytın Hanım. Ayol ne zaman Ayten'din, ne zaman Eytın oldun desene. Artık bir kurum, bir çalım. Doğrusu, düğünde ne yapacağım, herkesler öyle giyinip kuşanırken ben ne olacağım, el içine yarım yırtık mı çıkacağım herif, deyip duruyordum. Bir de tuttum yalvardım Ertürk'e. Kendin bir şey almayacaksın, beş on lira vermeyeceksin belli, sen git artık avuç avuç kazandığın o paracıkları elin karılarıyla, sarhoş herifleriyle ye, beni düşünme, dedim. Yaz bari ablana da Amerika'dan gelirken bana bir etol getirsin. Şu, tuvalet üstüne konulan, sırta be, sırta konulan kürklerden işte. Hem bedava getirecek değil ya. Yavaş yavaş ödersin, ne var? Başka ne zaman benim bir kürküm olur, söylesene?

"Bir dakika kardeşim." "Pardon." "Bir dakika." Öff, durmuyor, işte, kayıyor rezil kürk.

Bu sefer direttim artık. Ağladım, bağırdım. Sanki biz çocuk doğurmadık. İki tane! Sanki biz bu aileye gelin gelmedik. Sanki ben bu aileye Konya'dan geldim de, kendileri İstanbul'ların saraylarından çıkmalar... Hem ben sizin gibi bir kasaba parçası değilim ayol. Koskoca, Konya gibi bir şehirde doğdum.

Söylendim artık komşum. Şurama geldi; döktüm, döşendim. Olsun, canıma değsin! Sonunda ablasına yazdı. Yazdı ya, kimbilir nasıl kemküm etti. Ayten de getire getire kendi kullanılmış kürkünü getiriyor. Modası geçmiş, suyu çıkmış. Bir de demez mi: Al Gönülcüğüm, güle güle kullan. Para mı olurmuş? O nasıl söz kız? Bunu nasıl olsa kullanmıyordum artık. Dolapta durup duruyordu. Sen kullan bari. Bir işe yarasın. Ertürk'ü de sıkmışsın. Bir kürk için değer mi Allah aşkına? Al senin olsun.

Al senin olsunmuş. Duyuyor musun Gönül? Olmaz olsun. Kayıp duruyor işte, durmuyor. Ben şöyle uzunca, gri bir şey istiyordum. Tam olmasa bile, Müjgân Hanım'ınkine yakın bir şey. Buna bak, düttürü. Kollarıma bile inmiyor. Koyu renk. Koyu kahve her şeyle gitmez. O kadarını anlamaz mıyım? Mecbur oldum, iki günün içinde şu kadifeyi diktirttim bu sefer de. Bizimki taa Kore'den getirmiş, o zamandan beri sandığımda duruyor, güzel, mavi bir brokarım vardı. Asıl onu diktirmiştim ben. Nuriş Ablamın terzisine gittim de, zaman yok, yetişmez demesin mi kadın? Nuriş Ablam istese, dikiver şu Gönül'ünkini de, dese, dikmez miydi? Karşı durabilir miydi bu zamanda? Demez! Bizi kim düşünecek? Sonra da, "Ay yazık etmişsin canım kumaşa". Böyle kendini beğenmiş, böyle insanlıksız bunlar. Sanki ne oldu? Oğlunuzun biri anarşist çıktı işte. Fıs fıs fıs fıs, siz istediğiniz kadar saklamaya gizlemeye çalışın, dünya âlem duydu, biliyor. Kaç gündür kaçak olduğunu bizim kapıcı bile biliyor. Siz hâlâ düğün yapın bakalım. Ay, yarın çıkar bizim eve gelirse ya? İster misin bu gece varıp girmiş olsun bizim eve? Gelmez, gelemez canım. Çekinir. Dayısının evi ne de olsa; aranır. Aranmaz, aranmaz! Herkesler tembihli. Olsun. Yine de çıkıp gelmesin. Ben ne severdim Hakan'ı. Bu Ercan'dan çok severdim. Bir o yakınlık gösterdi

bana. Ah, Hakanım, sen başını bir dertlere sarmış olma da. Oh güzel oğlum. Ananın yüreği kan ağlıyor şimdi. Belli etmediğine kim bakar? Kan ağlıyor ağlamasına tabii, fakat o tuvaletleri dikinirken iyiydi, beni düşünen kim?

Ağzım olsa da, söyleyebilsem komşum.

"Ahmet, benimkini gördün mü kardeşim? Hem sen burda durmasana. Aşağıda dursana. Aaa!.."

Böyle tarassut altında düğün nerde görülmüştür? Gelenler de sanıyorlar ki kapıdakiler Paşa abimi beklemek için. Paşalığı icabı. O da var, o da var, Hakan da var. Bilmez miyim?

Hakancığım bir seferinde demesin mi, Gönül Yenge, anamı, babamı, bu ailede sizden başka kim varsa hepsini reddedeceğim! Aman oğlum, bu nasıl söz öyle? Beni düşün. Kimse düşünmez, sen bari düşün. Ben böyle diyorum, o bana, senin de aklın bir şeye ermiyor yenge. Erse ezdirir misin kendini böyle, diyor. Sanki erse ne olacak, ermese ne olacak. Benim Yılmaz'la ne iyiydiler çocukken. Ne iyi anlaşır, oynarlardı. Benim Yılmaz'ı hep bu Hakan korurdu. Sonra düşman kardeşlere döndüler. Yılmaz daha neyse ne. Özbeöz abisiyle, Ercan'la bile düşman oldu bu. En çok da, abisinin Ayşen'e göz dikmesine içerledi sanırsam. Gizli gizli o mu âşıktı kıza yoksa? Öteki atak. Amerika'larda okumuş, işini bilir. Ne sinsi domuzdur o, ne sinsi! Saman altından suyunu yürütür. İstediğini bilir. Ercan hep kızın peşinde, Hakan vahşi. Yaklaşacağına kaçar. Sonraları böyle oldu. Hep içine kapanır, hep içine. Bir türlü belli edemedi Ayşen'e sevgisini. Aman tövbe, günahına girmeyeyim. Belki bana öyle geliyor. Belki değildir, bilmiyorum, fakat başka neden bunca düşman kesilsin özbeöz abisine? Lakin anasına babasına da düşman, bir Ercan'a değil ki. Onları geç, taa nerelerdeki Ayten Teyzesine, onun kocasına da düşman. Eh, bunlar da tabii Amerika'lara kurulup, her bi şeylere garkolunca, herkese tepeden bakmanın tadını kaçırdılar. Kahverengi etol her şeyle gider mi? Gri olsaydı her şeyle giderdi. Artık o kadarını bilmez miyim? Bu el kadar şeyle ağzımı kapayacak Ayten de sanki. Siz ordaki ilk yıllarınızda mektup üstüne mektup

yağdırırdınız: Aman bize biraz sucuk, pastırma, biraz bulgur, tarhana gönderin!.. Sıvanıp hazırladıklarımı, onların posta parasını filan katsan kimbilir kaç gri etol parası ederdi. Bizim adam da koşturur artık. Kuyrukluk bunda anadan doğma. O zamanda sen, bir yumurta için kuyruğa giriyorsun. Çoluğunu çocuğunu doyuramıyorsun. Hep Remzi Abinin eline, hep Hayrettin'in ağzına bakıyorsun. Lakin bunlara pastırma, sucuk göndermekten de geri kalmıyorsun. Ötekiler ne yaptılar? O sıralar, sağır kızları bahane, bir küslük uydurup toptan yan çizdiler, çizmediler mi? Yük yine Gönül'ün başına yıkıldı. Acımıştım o zamanlar. El ellerinde, gitmişler, daha dikiş tutturamamışlar. Kız sakat, kolay mı? Acıdım. Ah, keşke biz de gitseymişik sonradan. İpin ucunu bir tutturunca, bunlar peşpeşe kimlere iş buldular zamanla. Hem kimlere... Kaç aileyi yerleştirdiler, kaç asker ailesini. Bizimki gitmem dedi, diretti. Adı iyi ki bir Kore kahramanına çıkmış. Kore kahramanı vatanını terk eder miymiş? Kaç davet aldı Cemil Türk'ten, gitmedi. Ardından ne oldu? 27 Mayısçılar'a bile yaranamadı. Bu sefer hadi 22 Şubatçılar'ın kuyruğuna. Hep kuyruktu bu. Baş olacağı yok.

Yer yarıldı içine mi girdi, nereye kayboldu?

"Eşimi arıyorum da, ay ne oldu bu adama kardeş?"

Sözde 22 Şubat'tan post kapacaktı. İyi kaptın. Emekliye ayırıp iyice defettiler işte seni. Şimdi de Hayrettin Paşa'ya muhtaç. Ona kuyruk. İki eniştesi de birer bişey oldular, bu... Neyse, bu sefer bari Allah biraz yüzümüze güldü. OYAK işi kurulmasaydı, Hayrettin Paşa onu oraya, iyice bir yere yerleştirmeseydi... Amma ben de çalımlarından bıktım artık. İki görümcemin de tafralarından şurama geldi haaa!.. İşin yoksa bir de su taşı. Bir düğünde bile rahat vermiyorlar, hizmetlerine koşuyorlar. Bu sefer valla billa yapmayacağım. Suyu ben götürmeyeceğim. Kardeşi götürsün. Uşaklığı o pek sever. Hem canım, garsonlar ne güne duruyor? Akıllarınca, bunlar İlhan Bey'in emireri, ben de onların. Ayol, ben de emireri kullanmış bir kadınım, komşum.

Hele şükür, bizimki!..

"Ertürk! Ertürk, git ablana su bul, nerden bulacaksan!"

V

Emekli albayın karısı bocalıyor. Henüz her noktada ve her yerde bocalıyor o. Doğduğu yerle Anadolu Kulübü arasında, şimdi giyindikleriyle dün çıkardıkları arasında, küçük kentle, büyük kent arasında, görmediği Kore ile görmediği Amerika arasında, paşalarla işadamları arasında, tırnaklarını boyamakla iyi boyamamak arasında, kocasına kul olmakla onu kendine kul etmek arasında bocalıyor.

"Ertürk! Ertürk, git ablana su bul, nerden bulacaksan!"

Gönül Hanım, kızının, paçasından tutup çekiştirdiği kocasına öyle dizginlenmemiş bir sesle bağırdı ki, Tezel bile kalabalığın arasından başını uzatıp, bu haykırışın kimden patlak verdiğini aranmak zorunda kaldı. Yanında oyuncu Semih'in heykel sırtını ve reklamcının her şeyden hoşnut yüzünü görüyorum. Bocalamalarını çoktan geride bırakmış o. Olsa olsa hâlâ Tezel'in bluzu önünde bocalıyordur: Amma iş haa! Bu Tezel, saçı başı gibi her şeyini dağıtmış, üstelik şimdi kimbilir kaçıncı kadeh içkisini yuvarlayıp dururken, soylu bir kısrak gibi insanda zorla saygı uyandırıyor. Ben, az önce elimin ayağıma dolanır gibi olmasını o soğuk eniştesinden sanıyordum, adam çekti gitti; hâlâ kimselere pabuç bırakmayan İnci değilim. Nasıl oluyor bu canım? Nesi var bu Tezel'in sanki? Bence hep şu hain bluzdan! Ne ettilerse bizi korkutamadılar ya, aklı sıra bu komünist bluzla korkutacak.

İnadına giyinmiştir bunu. Rüküş Gönül'ün zavallılıkları olmasa, Tezel'in karşısında bocalayabilirdim.

Kendine güvenen bir adamın dolgun kahkahası. İlhan'ın kahkahası. Bu kahkaha bütün düğün salonuna yayılıyor. Burada bocalamayan tek kişi var sanki; İlhan. Kendini tam yerinde, her şeyi de elinin altında buluyor. Ne şaşıyorsun Ömer? Tiers Etat iyimserdir. İlhan daha da iyimser: Bu benim asi kızım Ayşen, bir zamanlar Hayrettin'in oğlunu neden istememiş olduğunu bile unutacak. Hem nasıl unutacak, göreceğim. Baba senden utanıyorum, baba senin paranı da istemiyorum, pulunu da, baba sen bir işbirlikçisin, demelerini nasıl unuttuysa öyle... Nasıl bir gün kuzu kuzu gelip, "Peki baba, Ercan'la evleneceğim" dediyse öyle!..

Gelecekler azaldı mı, büsbütün ardı kesildi mi, ne olduysa, kapının önünde şimdi, bir yanı balta yemiş, yıkılmış koca bir ormanın tarla boşluğu. Bu boşluk nedeniyle İlhan'ın kahkahasını duymamla birlik, yüzünü de görüyorum. Ellisini geçtikten sonra da büyüyüp serpilmesi durmayan bir İlhan. Kurt, kurnaz, nerdeyse yeleli bir İlhan. Sağında yine General'in karısı. Onun da sağında General. İki adım ötede ise gelinle damat. Müjgân tabii hep kocasının solunda. O da, bu akşam için.

Patlayan kahkaha üstüne Ayşen, babasına irkilerek bakıyor. Hiç boyanmamış, kendiliğinden pembeymiş görünen dudaklarını ısırıyor. Gözlerinin bu denli iri olduğunu bilmiyordum. Aysel'in gözlerinin renginde, ama çok daha iri. Hüzün gözleri irileştirir, derdi Tezel bir zamanlar. Sevinçse kısar, küçültürmüş; içlerinde ikişer yüzlük ampuller yanıyormuş gibi de parlarmış ama. Ayşen'in gözleri çok iri ve hiç parlamıyor. Elindeki inci pembeliğinde mumdan çiçeği "Uff" ederek önce kendi yüzüne, sonra iki yanına sallayıverdi. Üstüne bindirmiş bir yükü atmak ya da her yanını sarmış bir yığın eşekarısını kovalamak istercesine.

Tam o an, İlhan'ın yeni bir kahkahası patlıyor. Önünden yürüyüp geçen ve Müjgân'ın eline uzanan dört köşe bir adamın kıçına "al işte bir daha" anlamında parmağını sokuverirken oluyor bu. Bir adamın kendisi, bir de Ayşen farkında. Bir de elbet

ben, uzaktan. Adam, Müjgân'ın elini sıkacakken –o, öpmüyor nedense– geri dönüyor. Ceketinin altındaki girintiye o parmağın daldırılmış olmasından, böyle bir yakınlıktan son kerte hoşnut, ayaklarının ucunda yükselip İlhan'ın iki yanağından şapırtılarla öpüyor. Ardından da, "al bakalım sen de" anlamında bir şaplak İlhan'ın suratına. Böylece ikisinin kahkahaları birleşiyor. Düğün salonu, hemen hemen en şenlikli dakikasında şimdi. Bunlar belli, çok yakın arkadaşlar, hem çok. İçtikleri su ayrı gitmiyor. Bu dostluk, bu katışıksız sevgi, kıça parmak, surata şaplakla belgeleniyor. Müjgân bile, neden güldüklerini bilmeden onların kahkahalarına çıngıl çıngıl katılıyor. –Ayşen durumu benim de gördüğümü gördü, ne denli görmemiş gibi yapsam da anladı, öyle sanıyorum. Yüzü mosmor ve o yüzü yeni gelen birinin başı ardında saklıyor.– Müjgân, kızıyla gözgöze gelmekten kaçınmıştı zaten. İşi çıngıl çıngıl gülmeye vurmuştu. Kocasıyla o adamın, bakın biz general falan, ancak bu kadar takarız işte, diyen hallerinden gizli bir övünç de duyarak... Öyle olmasa, işaretparmağını, "seni gidi seniiii" anlamında sallamazdı adama. Evine durmadan halılar gönderen belki de bu adamdır. Banka genel müdürüyle halıcı arası bir adam. O adam İlhan'ı öperken kulağına, ulan eşşek, başka yerde olsak, arkamda da bekleyen bulunmasa, ben sana yapacağımı bilirdim ya, diye fısıldamış olmalı. İlhan'ın yüzüne vurduğu, bunu böyle diyen bir şaplaktı çünkü. Müjgân'dan da bir yanak alıp yürüyor şimdi. "Ay pis!" dedi Müjgân. Bu çok açık. Duyulmasa da apaçık "Ay pis!" dediği. En iyi sessiz film, en çok konuşan filmdir: Ay pis, yanağımı acıttın. Moraracak şimdi. Neyse, bu gecemize feda olsun!

İlhan, karısını görüyor o zaman. Sanki ilk görüyor. Onun gamsızlığı bu ölçüye vardırabilmiş olmasından ağzı yarı açık, kalakalıyor. Yüzü, yüzündeki gülüş ansızın donuyor. Çok kısa bir süre.

Mücevher kutusunu kendi elleriyle açarken bile aynaya bakıp "Kim göz dikti elmaslarıma, pırlantalarıma, altınlarıma?" diye sormadan edemeyen Müjgân. Benim karı. Bu gülen o mu? Doymak bilmeyen gözü, doymak bilmediği yere değdi mi, bunda kuşku, kıvranma gırla. Onun ötesinde ne gam, ne kasavet! Budala karı, benim bile ta şuramda çöreklenmiş bir sıkıntı. Her şeyi yenmiş ben, İlhan, kızının düğününde içinin korkusunu, kuşkusunu belli etmemek için neler çekiyor, biliyor musun? Ayşen'i ötekilerin elinden sıyırdık ya, kimin kucağına atarsak atalım, senin umurunda mı? Sana kalırsa, kız için en iyi kısmet, bugüne bugün bir general oğludur. Sanki o generaller ilelebet burda böylece kalacaklar. Yarın bu Ercan'ın yolu idama kadar gider belki, hiç belli olmaz. Ama sende bunları görecek göz nerde? Sen her tarafta yayvan yayvan anlatıp dur daha: Biricik kızımızı biz, koskoca bir paşanın oğluna verdik. Tabii böyle olacak...

Sanki o paşa, Osmanlı paşası. Cedden cedde sekiz kuşak sürecek sanki... Gülme, gülme öyle cıvık cıvık, sinirleniyorum!

Bu nikâh kıyılmadan sen karıyı boşamazsan iyidir be İlhan!? Temelli zıddıma gidiyor artık. Kıçını parmakladığım Namık'a sen ne diye yüz veriyorsun ha Müjgân, kaç paralık adam o? Benim yakınlığım buna şimdilik yeter. Kredi, özel tahsis... Karşılığı bir kışlık daire, bir yazlık daire... Eee bunlardan tırnak kadar haberin yok, ne diye yılışıyorsun bu dürzüye? Dön de kızına bir bak. Ne yapsam, ne etsem onun yüzünü bir satırcık gülümsetememişken, sen ne biçim anasın ki, olan şuncacık kaygından da böyle çarçabuk sıyrıldın çıktın? Bana bakma, ben İlhan'ım. Benim burda en gamsız insan olmam gerek. Sen de kararında bırak yeter. Zil takıp oynamak istemez. Ruhsuzdun, hep ruhsuz kaldın. İşin gücün, önüne dünya malı yığacak adam tavlamak. Anan geberdi kurtuldum, bir de senden kurtulsam!.. Ulan, sen bu karı derecesinde duygusuz insan gördün mü be? Kızıma baktıkça şuramda bir cızlama. Hakan olacak it bir bokluk çıkaramaz, haddine mi düşmüş. Dağbaşı mı

burası? Düğünde abisini vuracakmış! İşte buna gülerim. Hadi sahiden davrandı diyelim, önünde sonunda aşağıda nöbetçiler, aşağıyla bura arasında bizim Polis Ahmet. Paranın ucunu gördü mü, ondan öte sırtını da sıvazladın mı, kuş uçurtmaz o. Yani bir bok olacağı yok, lakin güzel mi böyle nöbetçilerle, polislerle bir düğün?

Kıstırıldın İlhan. Nasıl olduysa, iki taş arasında kaldın. Ayşen, biricik kızın bu kadar uzaklaşmasaydı senden, o anarşist takımı kızını senden bu kadar koparmasaydı, ne acelesi var, inatlaşmazdın sen de. Bırakırdın istediğine varsın. Fakat kendi haline koymadılar. Ayşen'i içerden çıkarmak için bir kez pas vermiş bulundun Hayrettin'e. Bana onun canı, bana onun namusu lazım. Millete rezil olup durmaktansa, ne yapaydım?

Ahh Ayşen ah, ikimizin de başını boka sardın işte. Damat olacak oğlana ısınabilseydim bari. Hiç ısınamadım. Ben dışarda okumuş züppelere hep illet olurum zaten, bu da dışarda okumuşların en illeti. Bak şu Ömer'e bile o kadar illet olmamıştım. Hiç değilse Aysel'in yükü üstümden kalkar, yerini yuvasını bilir, diye sevinmiştim hatta. Efendiliğini hiç bozmadı, lakin ben hep bize tepeden bakıyor sandım durdum. Burdaki şu uzak duruşu yok mu yine, beni kendimden kuşkuya düşürüyor. Allah belasını versin!.. İçeri girince bu da, hadi İlhan, sen unut Aysel'in düşmanlıklarını, seni saymamasını, git kızını nasıl kurtardınsa bunu da kurtar, dedim kendi kendime. Nedense o cesareti bulamadım. Böyle bir şeye girişsem, Ömer beni öyle alçaltırdı ki, altından kalkamazdım. İnan olsun, içim yana yana, şunlara bir şey yapamadım, bir iyilik edemedim, diye diye bir köşede bekledim. Bu da çok koydu bana. Kızımı Hayrettin'in oğluna vermek zorunda kalmaklığım nasıl koyduysa, onun kadar koydu nerdeyse.

En kötüsü de şimdi, karım olacak Müjgân'ın tepeden tırnağa gamsız hali. Hem ekimiz belli olmasın, hem bu kadar çok sevinmesin istiyorum.

Lisedeyken evden kaçtığım bir gün var, tıpkı o günkü gibiyim. "Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik" derken zırıl zırıl ağlamıştım, o nasıl şenlikse?

Gülme be Müjgân, bu kadar çok gülme işte!

Nerdeyse, Hakan abisini vurmadan ben seni vuracağım haa!..

İlhan, kendine gel oğlum. Ne oluyorsun? Niye bu düğünün ucunda ille kan görüyorsun?

Kıstırılmıştın bir kez İlhan. Ordan çıkmak lazımdı, çıktın. Bırak gülsün karın da...

VI

Kayınvalidem, bu uğultu ortasında oğlunun yeni bir kahkahasını duyunca nasıl da sevindi! Bırakalım sevinsin. Fitnat Hanım ömür boyu hep kedere rastladı. Lake eşyalarının ortasında, kaloriferli yeni katında da kısmetine düşen, çocuklarından yana yine keder. Bırakalım, torunu mutlu etsin onu. Bir gece için de olsa. Oğlunun gücüne gerçekten inansın.

Başını sağa sola çevirip, bu bir ânlık –pek duru olmasa da– sevincini paylaşabileceği birini aranıyor. O birini omuz başında yakalıyor. Emekli albayın karısını. Doğrusu ben de Gönül Hanım'ı omuz başımda buluvermiş gibiyim. Fitnat Hanım'ın yanına ne zaman, hangi aralıkta varmış? Demek koyabileceği bütün ağırlığını koyup, o bir bardak suyu görümcesine kocasıyla göndermeyi başarmış. En sonunda bu düğün Gönül Hanım'a ikinci kez başını silkeleyip, dikletmek olanağı veriyor, öyle sanıyorum. Birincisi şu üst–baş, şu kürk için olmalı. İkincisi de işte, kendisinden istenen bir bardak suyu götürmemesi. Öyle ya, pembe banyo köpüğü, halası Nuriş Hanımefendi'ye döke saça uzatıyor bardağı. Gönül Hanım'sa kayınvalideme gülümsüyor. Remzi ailesinin eşit koşullarda bir üyesi olduğuna kesinlikle inandırmaya çalışıyor kendisini. Bir adım daha öne çıkıp, elini kayınvalidemin ağrılı omzuna koyuyor. Çantasıyla birlik. Çantası: İyisiniz değil mi teyze? İyiyim çocuğum. Ben iyi olmayayım da

kimler olsun yavrum, bak ne güzel gülüyorlar. Oh şükür, gülsünler. Gülsün oğlum, dokunmayın. Torunum da çok bunalttı onu, çok üzdü... Bir o olsa!.. Oh, oh, gülsün. Hepsi gülsünler. Gördün –çanta, saçımı karıştırıyor– yani Gönülcüğüm. Kızım evladım, benim oğlum böyledir işte. Atıverir arkasına. Basıverir kahkahasını. Yeter ki suyuna gidilsin. Suyuna gidilince iyidir. Kızlarım da abilerinin huyuna suyuna gidiverselerdi ne olurdu sanki?

Gönül'e dönüp sevinçle bakmıştı ama, bu uzun sürmemişti. Başını çevirdi, bakışları nikâh masasının bir köşesine takılıp kaldı. İki elini karnının üstünde birleştirerek derin bir soluk alıp verdi.

Nikâh masasının bir ucuna takılıp kalan yorgun gözlerine incecik bir sis mi indi, bana mı öyle geliyor?

Fitnat Hanım merhum kocasına yine sormakta

Neden ayrı ayrıyız? Hep ayrı yerlerdeyiz?

Ah Salim Bey, Salim Bey, erkenden göçüp gittin. İlhan'ın büyük adamlar oluşunu göremedin. Zaten çocuklarının hiçbirinin mürüvvetini göremeden gittin. Şu günümüzü de göremedin. Durmaz yanar içim. Bazan da diyorum, iyi ki görmedin. Bunların böyle tarumar oluşunu, her birinin bir başka havaya çekip gidişini iyi ki görmedin, diyorum. Ne kusurum oldu, bilmiyorum ki? Gönül'ün çantası da ensemde.

Ah Salim Bey görüyor musun, böyle bir günümüzde bile ayrı ayrı yerlerdeyiz. Neden hepsi burda, yanıbaşımda, kollarımın altında değiller? İlhan ayrı yerde, Tezel ayrı yerde, Aysel hiç yok. Ömer nerde? Bir ara gözüme çarpmıştı ama... O da bir tuhaf. Aysel gelmediğinden mi; koskoca profesör, çocuk gibi boynu bükük.

Müjgân bir ara uğramıştı yanıma. Bir gelip gitti. Şimdiki düğünler de böyle oluyor Salim Bey. Kimse kimseyi bulamıyor. İnsan yakınlarıyla şöyle, güzelcene biraraya gelemiyor. Bir bu düğünde olsa, böyle içim yanmaz, yüreğim darlanmazdı. Her biri, bir telaşta, her biri, bir şeyin peşinde koşturmaktalar; düğün bu, onca konuk, onca iş yapılacak, der geçerim. Sevinirim bile. Her şeyler yoluyla yordamıyla olsun diye nasıl çırpınıyor evlatlarım, damatlarım, gelinlerim, diye içime sular serpilirdi hatta... Bu ayrılıklar, bu birbirine sırt dönmeler, bu uzakta durmalar şu akşamın işi değil ki. Çoktan böyle bunlar. Ben mi bilemedim? Neyi eksik yaptım, nasıl bir türlü toplayamadım hepsini biraraya, bilmem ki Salim Bey. Sana da sorup sorup bunu sorarım. Gine de, Allahıma karşı nankör gelmiş olmayayım. Ne yapayım, aç değiller, açık değiller işte. Aman mutlu olsunlar, bahtiyar olsunlar, sağ olsunlar da... Benim artık senin yanına gelmekten başka bir istediğim yok Salim Bey, ne istediğim olsun? Torunumuzun nikâhının kıyıldığını da dünya gözüyle göreyim, göreyim güzelce yerine yerleştiğini de...

Ayşen yüzünden çok bunaldı İlhanım, çok. Anlayıp durdum. Niye böyle oldu, niye Ayşen dert olup çıktı başlarına, bilmiyorum ki. Neyin eksikti a evladım? Henüz gelinliğiyle şöyle iyi bir göremedim. Ne zaman gelecek şuraya? Elimi öpenler, torununuz pek güzel olmuş, diyorlar. Olmuştur tabii, niye olmasın? Ne giyse yaraşır Ayşenime. Ah, başını kaldır da bak Salim Bey, nasıl fidan gibi torunun. Samur kaşlı. Ağzını senin ağzına benzetirim acık. İnatçı, Nuh der, peygamber demez bir ağızdı seninki de. Aysel'inki... Bilmem, galiba en çok Aysel'e benziyor Ayşen. Neyse, burnu anasının o uzun, çirkin burnuna benzemedi çok şükür! Hoş, onu da ameliyat ediveriyorlar şimdi. Müjgân bile yaptırdı. Bayağı bir şeye döndü. Değişti. Para olunca her şeyin çaresi var artık Salim Bey, her şeyin... Bizim zamanımız... Ah, hiç aklıma gelir miydi bugünleri göreceğim Salim Beyciğim?.. Desene, neden göremeyecekmişsin? Bu bizim dünürlerimiz neydiler ki... Bilirsin, acık paralı pulluydu bunlar memlekette... Hani hatırlıyor musun bu kızların abisi Remzi, Aysel'i istemişti de... Neyse, neyse, işte Remzi'nin bütün kardeşleri neydiler ki o zamanlar? Ben bu Nuriye ile Ayten'in şalvarlı hallerini de bilirim. Tarhana karıp, bulgur serdikleri daha dün gibi gözlerimin önünde... Ertürk o zamanlar, Kore kahramanı mı ne derlerdi, gitmiş uzaklara savaşmış da, aferin oğlana yine de, öyle olmasa zor alırdı o zabitler bu kızları. Onun suyu hürmetine... Yok canım, Remzi işini bilirdi... Remzi bir yandan, bu Ertürk bir yandan, evde kalmış kız kardeşlerini çiçeği burnunda birer zabite verince bunlar... Gine de aklımın ucundan geçmezdi Salim Bey, şu kadarcık düşünemezdim, bir seferinde bunlar zabit kocalarıyla Ankara'ya gelince elimi öpmeye uğramışlardı da, şu kadarcık aklıma getiremezdim o zamanlar, düşünemezdim ki, avurtları göçmüş bu subaylar bugün koskoca paşalar olacaklar, müdürler olacaklar, uçsuz bucaksız bir Amerika'da zengin olacaklar. Bu Nuriye böyle, paşa karısı, bu Ayten böyle, ecnebiler gibi serbest, kürkler, elmaslar içinde; hiç düşünemezdim. Kendimi düşünür müydüm? Salim Beyim, sen ölüverince hele, sandım artık dileneceğiz. Çok çektim, çekmedim

değil. Elimden geldiği kadar, bilmez misin, hep konuştum ya seninle, elimden geldiği kadar çocuklarıma belli etmedim, fakat çok korktum. Neyse İlhan... Şükür Tanrıma. Şükür, krallar gibi oğlum. Ah ah, başını kaldır da bir gör Salim Bey, herkesler dört dönüyor etrafında. Şükür bugünlere!..

Ne tabağı dedi Tezel? Beni buraya oturturlarken işte, yakama taktığı çiçeği düzeltiyordu da, bir tabak lafı etti. Ne tabağını ne yapmışım? Evden çıkarken her şeyi yerli yerine koydum ben.

"Ah anneciğim, gördün mü işte, kapaklı bir saksonya tabağın bile olmamışken şu başına gelenlere bak!" Böyle dedi. Ne gelmiş başıma? Ayşen'e taktığım o elmas iğnenin yanısıra –hep saklamıştım Salim Bey, bugüne diye, dişimi sıkıp kırk düğüm altında saklamıştım, hani buraya göçtüğümüz yıl bana aldığın, babamdan kalan tarlayı satmıştın da hani memlekette–, işte o elmas iğnenin yanısıra koskoca bir gümüş tabak da aldım. Bir buçuk kilo geldi. Onu mu söylüyorlar? Herkes en çok iğneyi beğendi. Eski elmas. Meğer şimdi değeri çok fazlaymış, en çok onlar rağbetteymiş. Onu mu diyor Tezel? Yok, tıpkı Aysel. Tezel'i elmaslarmış neymiş, alakadar etmez. Keşke etse. Başka bir şey demek istedi. Ne demek istedi? Gine bir iğneledi ya, niye? Hep iğneler bu kızım beni. Çok içiyor. Fazla içiyor. Yüreğimin yağı eriyor. Ne var bu kadar içecek? Yok, bu zamanda içmeyen kadın yok, ama Tezel'inki haddinden fazla Salim Bey. Ah, hiç gitmeyecekti o İstanbul'lara. Hep Aysel'in yüzünden. Hep onun arka alması, diretmesi. Bize kalsaydı oturturduk dizimizin dibinde. Ne yapıyor İstanbul'larda, el ellerinde, bir sürü ipini koparmış arasında nasıl yaşıyor? Bir koca alıp, bir koca bırakıyor. Sormasına soruyor, bak hakkını yiyemem. Eksik olmasın, ikisinde de fikrimi aldı. Bilmesem bilmeyebilirim. Sekiz koca değiştirse haberim olmayabilir. Nerden olsun? Diyeceğim, haber vermeden etmiyordu. Evleneceği çocukları getirip gösteriyordu. İkisi de efendi çocuklardı. Tabii İstanbullu, biraz şey, ama efendi çocuklardı. Ne olmuş, niye geçinememişler? Biliyorsam şu düğünün sonuna çıkmayayım.

Tezel o zamanlar bu kadar çok içmezdi canım. Bu kadar değildi. Ne yaptı o çocuklar kızıma, niye mutlu edemediler? Hiç anlamıyorum. Evleneceğini haber veriyor da, boşanacağını hiç haber vermiyor. İlhan'a soruyorum. Azarlayıveriyor. "Sorup durma o kaltakları bana, ikisini de" diye bağırdı bir seferinde. Hiç soramaz oldum. Ne ona, ne şuramda, Salim Beyime. Öz kardeşleri için böyle diyor. Dünyam yıkıldı. Bütün gece ağladım. Az önce nasıldım, yine öyle Salim Bey'i çağırdım. Dedim, sağ olsaydın böyle böyle soğukluklar girmezdi aralarına. Senden çekinirlerdi, derlenip toparlanırlardı. Ben bilemedim. Neyi bilemedim? Hepsini gül gibi büyüttüm, memlekette adları anılır kimseler oldular da, nasıl birarada tutamadım üçünü de? Niye böyle olduk? Bir derdim bu. Döner döner bunu derim. Başka, çok şükür, şu günlere geldik. Şu şerefli düğünü ben çocuklarıma yapamadım da, oğlum kızına yapıyor. Bu da göğsümün kabarmasına yetiyor yetmesine... Evimde, baba evidir, yanyana gelsinler, diye hem çırpınıyorum, hem çok korkuyorum. Gine bir kavga çıkacak, gine olur olmaz laflar edecekler birbirlerine diyerekten içim gidiyor. Aman canım, sağ olsunlar da... Çok şükür, kimse kimseye yük değil. Evet, bol bulamaç yaşamadı Aysel. İlhan'ın Müjgân'ı yaşattığı gibi yaşamadı. Kendi istemedi. İstese o da... Abisine yanaşsaydı, kaç dairesi olurdu şimdiye... Gine de, yirmi yıldır kocasıyla olup gittiler işte. Ne bileyim, o da niye öyle? Niye herkeslerin kendini paraladığı şeylere yüz vermez? Vermesin, canı sağ olsun da. Bana dert getirmiyor. Kendi sıkıntılarını bile getirdiğini görmedim. Bir Tezel. Aklım ona takılır. Resimleriyle geçiniyormuş. İnsan resimle nasıl geçinir? Üç beş boyalı kâğıtla karın mı doyar? İstanbul gibi yerde kira nasıl ödenir, nasıl giyinilir kuşanılır, nasıl başa çıkılır? İşte gine o kara eteği. Ne parmağında adam gibi bir yüzük, ne kulağında bir küpe. İlhan'a sormuştum öncelerde. Bana verdiğinin birazını kardeşine mi göndersem, diyecektim, kestirip attı. "Nafaka alıyordur, üzme canını" dedi. Öyle midir? Başka nasıl olur zaten? Nafaka alıyordur tabii, alması da lazım. Kerem'in anası, baba yanı herhalde

bir şeyler veriyordur, diye inanıp gitmiştim. Çocuğu baba yanına bırakmış baksana, bunu da yeni öğreniyorum. Niye bırakıyor, neden analık etmiyor torunuma? Bana getirse, seve seve bakardım, ne diye baba yanına bırakıyor? Bunu da haber vermedi işte. Ne zaman "Keremim nasıl?" diye sorsam, "İyi, iyi" der geçerdi. Ancak öğreniyorum ki çocuk onda değil. Çocuk onda olmayınca dünyada nafaka alamaz. Ne yapıyor peki, nasıl geçiniyor? Ah en çok da bundan kaçıyor uykularım. Yanıma gelse bari. İçecekse yanımda içse. Resim yapacaksa yanımda yapsa. Koskoca evde yapayalnız oturup duruyorum. Her şeyim var çok şükür. İlhan tek tek her şeyimi yaptı. Kızına da güzel bir düğün. Daha ne yapsın? Memleketin birçok insanı burda. Çok şükür, eşe dosta, memleketlimize mahcup çıkarmadı İlhan bizi. Salim Beyim görebilseydi, aah görebilseydi!.. Ben onun o memleketten nasıl çıktığını unutamam. Sürgün gibi kaçıp ne sıkıntılar çektiğini, nasıl tek başına kalıverdiğini unutamam. Ben işte, hiç bunaltmadım onu. Bunaltsam şu günleri göremezdim herhalde. O evi yapamazdık. O ev bizim her şeyimizin temeli. Fakat İlhan da üstüne koymasa koymayabilirdi. O zamanlar Ankara'da ne zengin aileler vardı. Kaçının oğlu hayırsız çıktı. Kaçı tarumar etti elindeki serveti samanı. Benim oğlumsa yoktan var etti. Düğüne hususi çalgıcılar, oyuncular da çağırmış. Müjgân söyledi. Kimselerin dilinden düşmeyen şarkıcılar. Hep yakından bir göreyim derdim o kadını; bu da olacak şükür. Herkes de memnun kalır, kalınmaz olur mu? Aman arkamızdan laf etmesinler de... Ziyanı yok, her şeyin çoğunu Paşa yapıyor bilsinler, o da bize şeref işte. Aysel de geliverseydi. Şurda hepimiz yanyana oluverseydik.

İlk biz geldik. Beni Ömer'le Tezel getirdiler. Oğlum şurda, kapıda karşıladı. Getirip buraya oturttu. Müjgân da koluma girmişti hatta. "Gel anne, senin yerin burası. Bak burda otur, seyret" dediler. Nikâh kıyıldıktan sonra, yemekte dünürlerimizle, şahitliği edecek Rıfat Paşa ile falan hep aynı masada olacakmışız. Dün neyseler neler. Şimdi yüksek insanlar. Hepsi yüksek kimseler. Va-

tansever kimseler. Kaynanalar sevilmez ya, Ayşenim de bir türlü sevemedi Nuriye'yi, hanımefendiyi. Alışır. Zamanla düzelir. İlk sıralar biz nasıldık Müjgân'la? Evlerindeki bütün artık kurabiyeleri, şekerleri bana yolluk, bayramlık diye getirirdi. Çok gücüme giderdi. Alıp başına çalasım gelirdi. Oğlumun saadeti der, içime gömerdim. Torunumun hatırı için yüzlemezdim. Evet, oğlum sevemedi Müjgân'ı. Arada çocuk, ne yapsın? Ayrılsalar ne olacak? İyi ki dişimi sıktım. İlhan da sıktı. İşte bugünlere erdik. İşte olup gidiyoruz. Şimdi Allah var, kendi kızımdan çok, bu Müjgân yakın bana. Demin geldi bir ara hatırımı sordu. "İyi misin anneciğim, bir arzun var mı?" dedi. Bütün o büyük adamları, karılarını da gönderiyor yanıma. Ellerimi öpüyorlar. "Nasılsınız hanımefendi?" deyip hatırımı soruyorlar. Tezel bıraktı, çekildi işte. Yok, Ertürk Bey de sağolsun, yanıma sık sık uğruyor. Demin bir içki bardağı getirmez mi, elime tutuşturmaya kalkmaz mı?

"İçmem yavrum, ben nasıl içerim" diyorum, dinlemiyor.

"Olmaaaz, çocuklarımızın, torunlarımızın düğünü bu, içeceksiniz" diye tutturuyor. Çocukluğunu bilirim ben onun. Aaa, çekil başımdan, içmem oğlum, desem derim ya, artık bir zamanların koskoca Kore kahramanı, Hayrettin Paşa'nın kayınbiraderi, bilmem nerenin de önde gelenlerinden; diyemiyor insan.

Elime sokuşturduğu bardağı tutup duruyorum. Koyacak bir yer de yok. Ne içkisiymiş bu? Bari bir bardak limonata olsaydı. Müjgân gelse de versem şunu. Elim tutuldu. Tezel nerelerde? Ömer'i bir ara görür gibi oldum, başımla işaret edecektim, gel oğlum diyecektim, o beni görmedi.

Her gelen de soruyor:

"Aysel Hanım burda değil mi? Gelmeyecek mi?"

Sonra yine soruyorlar:

"Küçük kızınız yok mu? Damadınız nerde?"

Ne karşılık vereceğimi şaşırıyorum. Şurda topluca dursak, topluca otursak kötü mü olurdu?

Ötekiler sorulunca, burdalar, şurdalar diyorum. Aysel'i sorduklarında ne diyeceğimi bilemiyorum. Hep de birtakım işleri oldu

büyük kızımın. Anlamaz mıyım, aramıza girmemek için hep bir bahane buldu. Nedir işleri, bir bilebilsem. Çırpınır, çırpınır, gine o, gine o. Şimdi de kaç zamandır, kimin kapısında ne bomba patlamıştır dense, kim nereye ne kâğıt parçaları saklamıştır dense, aklıma hep Aysel düşer. Altmışına gelse yine çocuğum değil mi, hep bir şeyler çeviriyor, başını belalara sokuyor sanırım. İlhan da bilmese söyler mi? Durup dururken benim içime kurt düşürmek ister mi? Hep Aysel gibilerin başının altından bunlar, der mi? Öz abisi bile ona vatan hainidir diye bakıyor. Bu beni yıkıyor işte. Buna hiç dayanamıyorum. Tezel'in durumuna bile daha iyi dayanıyorum da, abisinin Aysel'e vatan hainidir demeye getirmeleri kahrediyor beni. Ya sahiden öyleyse? Koskoca abisi. Her şeyden haberi var. Aysel'den de böyle böyle haberi olmasa, adı geçer geçmez öfkeden bağırıp çağırır mı? Yaban değil ya Aysel? Acaba asıl bunların başı Ömer mi? Biliyorum, kızımı biraz da o ayarttı. Gine de diyorum, canları sağolsun. Bana lazım olanı bu. Başına bir iş gelmesin, arkadaşları gibi hapislerde falan sürünmesin de... Bir yerde bir kötü kurşuna kurban gitmesin de... Yoksa bir şey mi oldu? Yok canım, daha bu sabah Tezel'le konuştular. Soğuk konuştular, anlamaz mıyım? Bu ikisi başbaşa verdiler mi iyiydiler, bunlara ne oldu peki? Bak şimdi aklıma geliyor, Aysel kaç gündür beni aramadı. Bir telefon etmedi. Çoktandır Tezel'in adını da andığı yok. Hiç böyle yapmazdı, ne olursa olsun beni arardı. Hiçbir şeyine aklım ermese insanlığını bilirim. Çıkarı olacak yeri tanımaz, tek kusuru bu. Oldum olası çıkarını bilmedi zaten. Ben onlara iyi kötü bir düğün yapabilirdim. Böylesini yapamazdım tabii, ama bir gelinlik giysin isterdim. Dul kadınlar gibi evlendi. Yirmi yıldır unutamıyorum. Yirmi yıldır bu da içime ayrı dert. Tek çöp istemedi. Yanaklarımdan öptü o zaman da: Anne, beni okuttunuz, bitti. Bundan sonra ben kendi başımın çaresine kendim bakacağım. Düğüne gelince anacığım, unut düğünü. Düğün içimizde olsun, dışımızda değil.

Böyle demişti. Bugün gibi hatırımda. Kandırır beni, inandırır. O zaman da kandım. Kanmasam ne olacak? Düğün içimizde olsun, dedi diretti. Yüzü, gözü, her yanı ışıl ışıldı. Ömer'i sevdi.

Ona ısındı. Bilmez miyim? Şimdi? Sanki Ömer, karısını sorarım diye uğramıyor yanıma. Aralarında bir şey var. Şunca yıl sonra? Ne oluyorlar bilmiyorum ki, ne oluyoruz?

"Pastaları dokuz katlı yapıldı teyze."

Çok memnun oldum. İlhan söylememişti. Müjgân da telaştan unuttu demek. O unutmazdı. O bile unuttu baksana. Analık kolay mı? Ben bilmesem kim bilir? Şimdi Ertürk'ünki söylemese, Gönül, pastanın kaç katlı olduğunu önden bilemeyecektim. – Çantası saçımı dağıtıyor.–

"Dokuz katlı pasta yaptırdık" diyor.

Pastayı onlar mı yaptırmış? Ben, her şeyi oğlum yaptı çattı biliyorum. Zaten buranın üyesi. Buranın sahibi gibi bir şey benim oğlum. Yemekleri bile sık sık burda yeriz. Onlar her pazar mutlaka gelirler. Arada bir beni de getirirler. Yanlarında başkaları, işadamları falan yoksa, biz bizeysek gelirim. Yoksa, evimde otururum daha iyi. Evim her yerden rahat. Her yanı görüyor. Önü açıklık, ferah. Yazları, öğleden sonra güneş alıyor, fazlaca sıcak oluyor... Şu çanta... Üf...

Yazları öğleden sonraları güneş alıyor, fazlaca sıcak oluyor ama yavrum, Gönülcüğüm, buyur bir gün beklerim. Çık gel, çay içeriz. Yapyalnızım. Hiçbir işim gücüm yok. Her işimi Yaşar yapıyor zaten. Yazları oğlum beni zaten çoğunluk ya Marmara Adası'na gönderiyor, ya İstanbul'da, Tarabya'da yer ayırtıveriyor, oraya gidiyorum. En çok da Gönen Kaplıcaları'na gidince seviniyorum. Orda kendime göre eş-dost buluyorum, ne bileyim... Oraya gideceksem, oğlum şoförüyle gönderiveriyor. Ben tabii isterim, yazları hep onlarla olayım. İsterim ya, Müjgân oyun sever. Bayramoğlu'ndaki evde bir oturdular mı, saatler sürer.

"Bir seferinde ben de Bayramoğlu'na gitmiştim. İlhan'ın köşküne de, Gönülcüğüm evladım, orda bir ahbapların çocuğu evleniyordu, ille beni de istediler düğüne ahbapları, gitmiştim. Pasta, dedin de, bak aklıma geliverdi yavrum. O pasta yüzünden o gün

gelinle damadın düştükleri halleri bir görecektin! Ne bileyim? Suyun yüzüne çıkarmışlar pastayı. Havuzda, şöyle sal gibi bir şeyin üstüne. O da epey kat kat bir pastaydı. Suya battı batacak, diye yüreğim ağzıma gelmişti. Sonunda, bunlar pastayı keserlerken korktuğum olmasın mı, bilmiş gibi? Gelinle damat, neye takıldılar, bir şeye mi takıldılar, bilhassa mı yaptılar, pasta mı ağır geldi, bilemiyorum ki, hadi bakalım ikisi birden suya düşsünler! O koskoca pasta da üstlerine yıkılsın... Ay ben boğuldular sandım. Yüreğimi bir çarpıntıdır aldı. Meğer oyun yaparlarmış. Millet kırılıyor gülmekten. Şimdiki gençler böyle. Güzelim gelinlik suya battı çıktı, pastadan ise hayır yok; hiç aldıran olmadı Gönül yavrum. Baktım yenisi geliyor. Hem de daha büyüğü..."

"Ay valla çok hoş."

Beni hoşsohbet bulurlar. Bilmem ki. Gönül de öyle diyor. Ne güzel anlatıyorsunuz teyzeciğim, diyor, eksik olmasın. İçimin şurasındaki sıkıntıyı nerden bilecek? Tezel yanıma gelse ya. Hiç değilse o yanımda olsa. Hepsi kapıda, gelenleri karşılıyorlar. Tezel nasıl olsa kimseyi karşılamıyor. İşte, koskoca Hayrettin Paşa dakikalardır ayak üstünde. Şimdi memleketin her şeyi bunlardan soruluyor. Onlar başımızda olmasalar, oğlum haklı, canım memleket mahvolup gitmişti. Gine de, bilmem ki işte, ne olsa topun tüfeğin adı kötü.

Neydi o, İlhan'la Aysel'in kestirip attıkları gün, Allahım!

Güpgüzel toplamışım hepsini yemeğe, evime. Şu, alttan alta katılan buzlar erisin, demişim. Bayramdır deyip, şunların arasındaki soğukluk kalksın ortadan düşüncesiyle evlatlarımı kollarımın altına almışım.

Güzel bir sofra donatmıştık Yaşar'la. Böyle masamda sık sık biraraya gelsinler diye hep istedim. İstedim konuşup gülsünler... Fakat olmuyor. Olmayınca olmuyor işte. Hiç olmadı. Hatırım için kendilerini tutuyorlardı ya, hep uzak, hep uzaktı bunlar. Nerdeyse düşman. Kaç yıldır Aysel idare etti. Yok, hakkını yiyemem. Hep alttan aldı. Ah, o gün de alttan alıverseydi, ne olurdu! Lokmalar

boğazıma dizilmeseydi... İlhan da ne istiyor? Bilmez miyim, o da istiyor sarmaş dolaş olsunlar. Değiştir bu kafayı Aysel, değiştir, der dururdu. Aysel ses etmezdi. Beni mi üzmek istemezdi, İlhan'la takışmayı mı küçüklük sayardı? Onun öyle usul bir gülüşü vardır, o usul gülüşüyle güler, başını çevirir, duymazdan geliverirdi. Aslında domuzdur, domuz... Daha gençken yırtınırdı, tartışırdı abisiyle. Kim haklı, kim haksız; bir türlü bilemedim. Fakat işte oğlumun geldiği yer belli, kızımın olduğu yer belli. Sanki Aysel o gün de alttan alıverseydi, duymazlığa geliverseydi olmaz mıydı? Büsbütün koparmasaydılar. İlhan'da da kusur oldu. Artık koskoca kadın, çocuk değil ya? Ömer'in yanında üstelik deyivermesin mi: "Ooo küçük hanım, böyle bol bulamaç sofralar sizin için değil efendim. Gidin siz işçi kardeşlerinizle, kıçı boklu halkınızla soğan ekmek yiyin bakalım!.."

Denmez böyle şey, denmez. Ne de olsa benim sofram İlhan'ın kendi sofrası sayılır. "Yettin artık!" diye fırlamıştı Aysel de o zaman. Onu hiç böyle görmedim ben. Onun hiç böyle bangır bangır bağırdığını duymadım. Ne söylese alçak sesle, ne söylese usulünce söylerdi benim kızım. "Yettin artık!" diye bağırmasın mı abisine. Ben o geceyi hiç unutamam. Dünya başıma yıkıldı. Aralarına giriyorum, çırpınıyorum, boş. Beni üzdüğünü, öleceğimi bile düşünmedi Aysel artık! Kendini kaybetti: Aynı karından çıktık diye senin çıkarcı suratını görmek zorunda mıyım? Fırsatçı sen de!.. En yakınlarına bile insanca tek yaklaşımın olmadı. Bir bunu öğrenmişsin. En yakınlarına bile boyun eğdirmeyi. Eğmediler mi edepsizleşiyorsun. Herkese her bir biçimde küfredebilirim sanıyorsun. Buraya seninle sarmaş dolaş olmaya gelmediğimi biliyorsun ya, ondan deliriyorsun. Yaptıklarını üstelik bir de onaylamalıyız ki için rahat olsun değil mi? Onaylamıyorum işte! Onaylamadığımı biliyorsun. Yarın çok sıkışırsanız askerin silahını bile satın alırsınız siz. Her şeyi satın almaya bir kez alışınca, bu memleket sahipsiz, tapusuz bir toprak parçası çünkü, bir kez el koymaya başlayınca askeri de alırsınız ve namluların ucunu öz kardeşlerinize bile çevirirsiniz! Sen de bat,

anama verdiğin şu sofra da yerin dibine batsın! İçimi katılaştırdın, durmadan körükledin beni. Suç bende değil, anlaşıldı mı?!

Ağlamaya başladım. O bile kâr etmedi. Müjgân bayıldı. O bile kâr etmedi. Ömer susuyor. İlhan'ı mı ayıplıyor, karısını mı, bilemiyorum ki. Aysel'i önlemedi ama. Parmağını kıpırdatmadı. "Anneni düşün" diyebilirdi ona, bunu bile demedi. O gün bugündür damadıma karşı da içim bir soğuk. O da hissediyor. Bana karşı eski sargınlığı yok. Ben ne yaptım? Tek isteğim, çocuklarım elele, kolkola, düşman bellemeden birbirlerini, bahtiyar olsunlar. Bunlarınsa, tam üç yıla yakındır, görüştükleri bile yok.

Allahım, Salim Bey, bu en güzel günümüzde bunları böyle böyle düşünmeli miyim ben? Öff, enseme çok yükleniyor Gönül, pullu çantasıyla. –Bunalıyorum.–

VII

Kayınvalidemin gözlerine çöken sis bir türlü dağılmıyor. Pembe köpükse, eteğinden çeke çeke Gönül Hanım'ı alıp götürdü: Kız anne, çabuk ol, Yılmaz Abimin düğmesi kopmuş!

Masalara, omuzlara çarpa çarpa sürükleniyor kadıncağız. Kendine açık bir yol bulmak için arkalardan dolanırken işitiyorum:

"Aman, lanet olasıcalar, ben ne yapayım, şimdi de oturup düğme mi dikeyim burda?"

Böylece, Fitnat Hanım soran, sislenen bakışlarıyla yine yapayalnız kaldı: Bitti mi? Kimse yok mu artık? Elimi öpenler, bugünleri de gördünüz hanımefendi, darısı torununuzun çocuğu başına, diyenlerin hepsi tamamlandı mı?

Boş kadehim elimde, onun yanına varıyorum. Artık hiç ummuyordu sanıyorum. Beni görür görmez sevindi. Bugün için berbere yaptırdığı, Gönül Hanım'ın çantasıyla dağılan kumralı çok az kalmış ak saçlarını yokluyor. Kendine bir çekidüzen vermeye çabalıyor. Ayrık bacaklarını topluyor. Özür dilercesine bakıyor bana:

"Dizlerim ağrıyor da..."

"Oturun... Oturun... Rahatınıza bakın..."

"Gelen gelene..."

"Yaa..."

Ona söyleyecek daha güzel bir söz bulmak istiyorum ama, yok. Hiç bulamadım zaten. Hep, dünyamın dışındaki bir şeylerden söz eder gibi, yemeklerini övdüm, tek başına üç çocuk büyütmedeki yiğitliğini övdüm; bundan öte ona diyecek tek söz bulamadım. Oysa, İlhan'la bizler arasında iyice bocalarken bile onu kendime anamdan yakın duymuşumdur. Şu ânda ise, çoktandır hasıraltı edilmiş büyük bir sevecenlikle dolup taşıyorum ona karşı.

"Ne zaman kıyılıyor oğlum?"

"Gelenlerin ardı kesilmedi ki..."

Onu yatıştıracak, tam yerinde bir yanıt bulduğum kanısındayım.

"Sanki Aysel de geliverseydi..." diyor.

Zavallıcık. Gözleri ciddi ciddi sulanıyor. Burada, böyle bir yerde benimle dertleşmek isteyebileceği önden hiç aklına gelmemiştir. Sen içine göm, göm de en olmayacak bir sırada... Öyle, ağzından kaçmış bir söz bu. Ama bir kez başladı. Bir solukta söylesin, içini boşaltsın.

"... geliverseydi... Şu güzel günümüzde bu ayrılıklar gayrılıklar, bu kırgınlıklar ortadan kalksaydı olmaz mıydı Ömer oğlum?"

Soruyu yanlış yere sorduğunu algılıyor, iyice çekinikleşiyor. Hep öyledir. Bu konu açıldı mı ya da kendisi bu konuyu açtı mı, her ân bir yanlışlık yaptığı, bir yandan bir yanı üste koymuş olduğu tedirginliğini yaşar. Sonra, neyi düzeltmek istediğini de bilemeden, düzeltmelere kalkışır. Yine öyle yapıyor:

"Neyse oğlum, sen geldin ya... Gelip benimle Tezel'i evden alıncaya kadar, senin geleceğinden de kuşkudaydım inan... Böyle oldum. Yaşlandım. Hep bir heyecan şuramda. Gelmeyivereceksin sandım..."

"Gelirim, demiştim. Bir kez Ayşen'e söz vermiştim. Telefonda Tezel'e söylemiştim..."

"Evet. Sağol. Öyle demişsin... Gelip bizi aldın da. Ama ne bileyim işte... İlhan da çok meşgul elbette..."

"Sıkmayın canınızı. Bakın her yan çiçek içinde. Ayşen'i görebiliyor musunuz?"

"Yok. Nerde? Gelinliğinin ucunu seçebildim ancak. O bizlerden sonra gelmiş... Hiç iyi göremedim daha..."

"Az sonra buraya girerler artık. O zaman iyice görürsünüz..."

"İnşallah!"

Bütün konuşkanlığımı seferber ettim, ama ne yapsam, ne desem kayınvalidemin içindeki tedirginliği silemiyorum. Hadi Ömer, bir çaba daha!..

"Bakın ne çok süslü kadın var. En şık kim sizce?"

"Ah, ne bileyim ki..." diyor. Utangaç utangaç gülümsüyor. Olsun, gülümsüyor ya... Gülerken elini ağzına koyma alışkanlığından hiç kurtulamamıştır. Şimdi de kurtulamıyor.

Üçümüz evden çıkarken üstünde mantosu mu vardı, neydi; ayrımında olamamışım. Evden içeri girince Tezel'le çeneye dalmışım da, ooo, çok şıksınız, inanın pek hoş olmuşsunuz, dememişim. Demeliydim. Böyle günlerde yaşlılar hep bir köşede unutulur. Bu kervana ben de katılmışım. Az önce de onunla gözgöze gelmekten bile kaçınıyordum... Gözlerini bir noktaya dikip kaldığını seçince...

Daha önce siyah, ipek bir elbise giydiğini de seçmiştim ama. Yakasındaki sarı gonca gülü. Ayrıca, belli bir soyun sopun armasıymış gibi, burdaki çoğu kadında üçer beşer diziyle gördüğüm –Tezel gösterdi aslında– kalınlı, inceli altın zincirlerden bir tane de o takıvermiş boynuna. Altın zincirin sarı gonca gülü öldüren bir pırıltısı var.

"Siz bana sorsanız, en şık sizsiniz, derdim..."

Takıldığımı sanabilir. Takılmıyorum oysa. Böyle düşünüyorum.

"Tezel hınzırı. Bunu burama taktı. Annelerin gülü, deyip takıverdi."

Bir eli yine ağzında. Öteki elini, o elin boğum boğum olmuş parmaklarını gülün üstünde dolaştırıyor. Bu gülden ötürü büsbütün utangaç ya da büsbütün mağrur. Değil, değil. Bu güle sevinmiş, belli. En çok bu gülün getirdiği yakınlığa sevinmiş.

Bir kızının eli yakasına değdi. Bir kızı salt onu düşündü. Hem de yürekten. Herkeslerin birbirine düştüğü, birbirinin ayağına dolandığı, ortalığı bir telaşın aldığı sırada... Aysel'in alışılmış yakınlıkları –ki çoktandır eksik–, yeni bir şey olmayan sevgisi; sekiz gül taksa yakasına, saçlarına, ayaklarını gülsularıyla ovsa, Tezel'in taktığı bu gül ölçüsünde duygulandıramazdı Fitnat Hanım'ı. Aysel hep böyleydi. Annesini hep düşündü sevgiyle. Ne yapsa yeni bir şey vermiş olmayacaktı ki... Yaptığı tek yeni şeyse, son yıllar o içten sevgiyi göstermemesi: Kaloriferli bir katın yerini tutabilecek yeni bir sevgi arıyor. Çarşı pazar. Beyninde. Bulursa ben de sevinirim. Annesi gülümsüyor. Neyse Tezel... Bari bu deli kızım seviyormuş beni. En ummadığım... Yok, İlhan da sever, neden sevmesin? Sevmese, daha bir hafta önce bu altın zinciri getirir miydi? Al anne, torununun düğününde takarsın, dedi. Ah ne şakacıdır benim oğlum! Göz kırpıyor bir de: Sonra sen de Ayşen'in çocuğuna takarsın, ne olacak?

Kayınvalidemin eli, hep o gülün üstünde:

"Hem bu zincir, hem bu gül; bu yaşta bana çok kaçmadı mı Ömer?"

"Yok canım, yok canım!.." diyorum.

Neden "Yok canım, yok canım" diyorum? O zaman zinciri çıkarın, gül kalsın, diyebilirim oysa. Ama diyemedim işte. –Et tırnaktan ayrılır mı?– Fitnat Hanım'ın etini tırnağından ayırmaya kalkmak olur bu şimdi. İşkence... O kasaplar, o cellatlar, o uşaklar, o karanlık suratlılar; adına işkenceci denenler, ellerine düşürdükleri kimselerin hangi ânda en çok neye karşı duyarlı olduklarını tek tek bilebilselerdi, işlerinde çok daha büyük başarı sağlarlardı. Neyse ki, bir köpek kimin neden korktuğunu ne kadar bilebilirse, ancak o kadar bilebiliyorlar. Herkese ayrı biçimde havlıyor, ama dişlerini aynı biçimde geçiriyorlar. Bu nedenle bana orda yapılanlar, içerdeki o ulumalar vızgeldi de, çıkınca... Ama çıkınca... Ne de olsa dışarı, insanlar arasına çıktığına inanıyor kişi...

"Eski, yeni onca tanışımız, yakınımız çağrıldı. Bakıyorum, hepsi de geldiler. Birçoğunu ise tanımıyorum bile Ömer, ahh, Aysel'i de ne yapıp yapıp getirmeliydin!.."

Aynı aah!.. Onun içinde de kendi yangını.

Sevecenliğimi kötüye kullanmaya başladı işte. Benim buna verecek bir yanıtım yok. Neyse ki şimdi ortalığa birden, büyük bir bollukla saçılıveren içki, yiyecek dağıtıcılarına sevinerek, övünerek bakıyor artık: Oh, çok şükür. Her şey çok güzel. Her şey yolunda gidiyor. Aysel de oluverseydi... Bu kadar. Şimdi, bu kokteylli, nikâhlı ve yemekli düğünün koca salonda yozluklarla pırıldayan kalabalığı, onun beş dakika önce gözünü bir noktaya dikip de düşündüklerini düşünmesine izin vermiyor artık. Artık avundu. Onu yalnız bırakabilirim.

"Teyzeciğim?"

Gidemedim. İncecik, genç bir kadın kayınvalidemin eline uzanıyor. Gülü okşamalarından boşalmış o eli usulca öpüyor. Doğrulunca beni görüyor. İki arada bir derede kalmamış, bocalamasız "Teyzeciğim" beni seçmesiyle yerini tutuk bir, "Nasılsınız efendim?"e bırakıyor.

Bu kadını da tanımıyorum. Yoksa tanıyor muyum?

Kendi kendime bu yüzü tanıyıp tanımadığımı soruyorum.

Genç kadına, "Siz nasılsınız?" diyorum.

Bir garson, tepsiyle yardımıma koşuyor. Yeni bir söz arayıp bulmaktan kurtuluyorum. Genç kadın da tutukluğundan kurtuluyor. Domates sulu bir votka alıyor. Yedekte bekleyen ikinci garsonun tepsisinden sıcak bir börek atıyor ağzına.

Kayınvalidem, "Yalnız mısın Yıldızcığım?" diye çevresine bakınıyor.

"Babam Meclis'te... Gecikecek... Toplantı sürüyormuş... Özür diledi. Tuncer'le geldik. Nereye takıldı bilmiyorum ki..."

Genç kadının yüzü, Mireille Mathieu'nün plak kapaklarından tanıdığım yüzüne benziyor. Onun gibi koyu renk saçlı ve o saçlar

kısacık. Alnında güzel kesilmiş bir kâküllе... O kâküllü başı çevirip gözleriyle kalabalığı tarıyor:

"Kapıdan girince birine takıldı sanırım... Arkamı döndüm, yok."

"Nasıl Tuncer oğlumuz, iyi mi?"

"İyidir teyzeciğim..."

Güzel sürmelenmiş gözlerinde bana doğru kaçamak bir bakış. Bu bakışlarda yine çok gizli bir tedirginliği yakalıyorum. Ayrıca saygılı bir ışıltıyı.

"Doktorasını hazırlıyor o da..." diye ekliyor. "Beni tanımadınız sanıyorum..." Bana dönmüş, tam böyle soruyordu; kayınvalidem ayrımında olamayarak bir "Yaa, ya" ile kesti sözünü:

"Yaa, ya kızım. Ne yaparsın!.. Dünya işte. Herkesin bir işi... Sizin düğün de pek güzel olmuştu. Gelinliğini bir türlü unutamıyorum."

"Biz eskidik bile teyzeciğim... Bir yılı geçmiş nerdeyse..."

Yeniden dönüp bana, "Saçmaladım, özür dilerim... Beni tanımamanız çok doğal" diye gülümsüyor. İlk karşılaşmamızda, bu genç kadın hiç bocalamaz, dedirten tavrını az çok yalancı çıkaran bir gülümseme. Sözünü sürdürecekti ama kayınvalidem, "Bizim milletvekili Remzi Bey'in kızıdır Yıldız" diyerek en sonunda genç kadını benimle tanıştırmayı akıl ediyor.

Yıldız'ın bakışlarındaki, gülümsemesindeki çekingenlik oldukça pırıltılı, renkli esmer yüzüne de dağılıyor. Hiçbir yerde, hiçbir biçimde kekelemeyeceği sanılırken kekeliyor da üstelik:

"Ömer Bey'i... Şeyden... Herkes tanır zaten... Fakülteden tanırız. Gerçi ben bitirmeden ayrıldım... Şey yaptınız mı efendim?.. Yani, kürsünüze dönebildiniz mi yeniden?.."

Kendimi başımı sallayıp dururken yakalıyorum. Hiçbir anlama gelmeyen bir baş sallaması. "Tuncer", dediği ânda gözümün önünde bir yüz belirmişti. Onu düşünüyorum. O Tuncer, benim sırtım dönük olmasa, yüzümü görebilseydi yanımıza uğrar mıydı, yoksa bir süre daha takıldığı yerde mi kalırdı, bilemiyorum.

Arkamda duydum sesini:

"Hah, burda mıydın Yıldız?"

Demek milletvekili Remzi Bey'e damat olan da bu Tuncer mi? Yakışıklı çocuktu. Şimdi daha yakışıklı. Ama bana, bizlere dudak büktükleri günlerinde daha sevimliydi. İnanç güzelleştirir.

"Hocam... Hiç düşünmemiştim, sizi burda..."

Aslında ben Tuncer'in burada, burada olmak bir şey değil, Yıldız'ın ardında ülkeyi sırtlamış kaldırıp kurtarıyorcasına sevinçinden uçarak böylesi uslanabileceğini –eblehçe yani– düşünemezdim.

Onu yeniden şaşırtmaktan bir tat alacağımdan değil, gerçekten merak ettiğim için soruyorum:

"Şimdi nerdesin Tuncer?"

Tuncer'in alnında ince bir ter çığsıyor.

"Şimdi şeydeyim ben hocam... Lozan'dayız... Doktoramı hazırlıyorum."

Neden ellerini ovuşturuyor sanki? İngiltere, Fransa ya da İsviçre'lerde okuma kapıları Siteler'deki marangoz çocuklarına hep kapalı mı kalacak?

"Burda yapılacak ne kaldı ki, değil mi hocam?"

Evet. Burada yapılacak bir şey kalmadı. Sen yapılabilecek her şeyi yaptın. Derslerde karşıma geçip, "Ooo, maşallah hocam, bakıyoruz Küba'nın ekonomisini de eleştiriyorsunuz artık. Sonra da sosyalist geçiniyorsunuz" dedin. –Kendine gel Ömer! Onlar başlangıçtaydı daha. Çocuktular. Sırasında anladığın, hazmettiğini sandığın ne varsa, hiçbirini hazmetmediğin bu akşam tek tek ortaya çıkıyor nerdeyse. O zamanki gibi şimdi de gülümsesene. Marx'ın da eleştirilebilir olduğunu anlatmaya çalışırdın. Hep aynı serinkanlılıkla. Yine öyle olsana.– Olamıyorum. İçim sürekli bir öfkeyle, öyle Tuncer, diyor, sen yapılabilecek her şeyi yaptın. Bir bölük arkadaşınla elele kolkola yapılacak her şeyi hepimize gösterdin durdun: Ders yok arkadaşlar! Çıkın dışarı! Bu düzenin üniversitesini bitirip bu düzenin bir yerinde bir şey olmak istemiyoruz! Boşaltın burasını!.. Halkımız emperyalizmin kıskacı arasında zulmün yumruğu altında inim inim inliyor. Bunlarsa bize hâlâ, yok "Özel Kalkınma Mantığı", yok bilmem ne diye nutuk çekiyorlar... Hocam, yine de size saygımız var, biliyorsu-

nuz. Siz öteki satılmışlardan değilsiniz. Ama artık lütfen bize katılın, dışarı çıkın!..

"Ne zamandan beri İsviçre'desin Tuncer?"

"Evlenince gittik efendim" diyor karısı. Tuncer için güç olan bir yanıtı bulmaktan kurtarıyor onu. Tuncer ise bir ân önce ya gözümün önünden çekilip gitmek, ya bana uzun boylu açılmak için yanıp tutuşuyor. Yine duyarlı çocukmuş. Beni kürsümden inmeye, kırk beş yaşıma merdiven dayadığım yıllarımda "somut eyleme" çağırdığı zamanlarında da, o en sevimli günlerinde de yani, insanı gerçekten sarıp sarmalayan bir duyarlığı vardı. Şimdi de hiç ezilip büzülmeyebilirdi. Bana şu açıklamayı yapma gereğini duymayabilirdi:

"Yıldız'la çok sevdik birbirimizi... Çok da seviyoruz hocam..."

Aşkın devrimciliğe gölge düşüreceğini sanırdı. Bunu kazıdı, altından Yıldız çıktı. Onu da kazısa... Ama bunu yapmak kolay değil. Kazınan şeyin altından belki de aklının ucundan bile geçirmediğini sandığı bir şey çıkar. İnsan hali... Hiç belli olmaz ki.

Yıldız'a "Hah, burda mıydın?" derken, yüzü dünyanın en mutlu insanının yüzüydü. Şimdi aynı yüz çalkalanmalarla, çatışmalarla dolu. Sanırım Yıldız'la onun arasına acımasız bir yargıç gibi girdim. Oysa suçlayıcı değildim. Çünkü ben, ders verdiğim sınıflarda gençleri anlamış, ama bunu onlara dalkavukluk sınırına vardırmamış bir Ömer'im. Tuncer'in öncülüğündeki "çıkın dışarı"lara sabırla, sevecenlikle bakıp, onlara bunun ne anlama gelebileceğini anlatan Ömer'im. Bana "Hadi kırlara" dediklerinde serinkanlılıkla gülümseyebilen Ömer'im. Değil miyim yoksa?

Biliyorum, az önce Tuncer'e karşı içimde küçük bir suçlama dolandı, önleyemedim, –serinkanlılığım ufalanıyor, yeniden kurmam gerekiyor; isteksizim– ama çabuk yendim o suçlama duygusunu. Açığa vurduğumu sanmıyorum. Oysa Tuncer, fırtınaya yakalanmış tekne örneği, bir limana sığınma peşinde; kendini

savunuya geçiyor: Yıldız'la çok sevdik birbirimizi, çok da seviyoruz hocam...

Öğrencimin, şurdaki bir karşılaşma nedeniyle, salt bu nedenle kendisini savunuya geçmesini istemiyorum.

"Sizinle uzunboylu konuşmak isterdim hocam" diyor Tuncer.

Hiç yeri değil. Hiç zamanı değil.

Tuncer'in sesi belki de bu nedenle onca ezik çıkmıştır. Alnında hep aynı ter çığsıması. Karısının önünde mi eziliyor, benim karşımda mı, artık ayırdedemiyorum. İçimde bir yırtılma. Ayşen'in düğünü, o, Ayşen, acıyla birlik bana sinsi bir sevinç de sunmuştu. Şimdi salt acı. Hatta öfke.

Acele etme Tuncer. Anlatma. Bunda direteceksen, söyleyebileceğin her şey tek tümcede özetlenebilir: Kendimi kurtarmaya çalışırken Yıldız'ı sevmişim...

Başka ne anlatacaksın ki bana?

İşte, bakışlarım, yüzüm şimdi suçladı Tuncer'i. Şimdi engelleyemedim.

"Size anlatmak isterdim..."

Başımı çeviriyorum. Karısına gülümsüyor, soruyorum:

"Nasıl, Lozan'ı sevebildiniz mi?"

Ben Yıldız'ı dinliyorum. Tuncer'i değil.

Tuncer: Sizinle konuşmak isterdim hocam...

Şimdi, hiç beklemediğim bir yerde, hiç beklemediğim bir zamanda sizinle karşılaşınca kekeledim hocam. Ansızın, dersini tek satır iyi öğrenmemiş ve bundan utanan bir öğrenci oldum. "Biz Yıldız'la birbirimizi... Birbirimizi çok sevdik hocam" diye salakça açıklamalara giriştim.

Karşımda duruyorsunuz. Kalın çerçeveli gözlüklerinizin ardından bana bakıyorsunuz. "Şimdi nerdesin Tuncer?" diye soruyorsunuz. Size ne diyeceğimi bilemiyorum. Karımı ne çok sevdiğimi söylüyorum. Bana inanmıyorsunuz. Belki ben kendime inanmıyorum. Öyle şeyler yaşandı, beni o denli ayrı çizgiler içinde gördünüz ki, şu ânda ilk aklınızdan geçen olsa olsa, yoksulluğumdan, eylemciliğimden ve sıkıştığım yerden kendimi Remzi Bey'e damat olarak kurtardığım. Kaçamak bakıyorum yüzünüze. Orda suçlama mı –belki değil, belki acı–, acı mı, buna benzer bir anlam yakalıyorum. Keşke bu anlamı yakalamasaydım, "karımı seviyorum" demekle biterdi iş. Başka hiçbir açıklama gerekmezdi. İşte yeniden kaçamak bakıyorum yüzünüze. Tıpatıp ne düşündüğünüzü anlamak istiyorum. Şu ânda ne düşünmekte olduğunuza bütün arkadaşlarımdan çok önem veriyorum. Vermek zorundayım. Çünkü bizimle sokaklarda, caddelerde, alanlarda koşturmamanızı kınayan grubumuzun en ateşli üyesiydim ben. Sizinle en çok ben uğraşırdım. Sizin beni anladığınızı, anlayarak sevdiğinizi bilir, bunu kötüye kullanırdım.

Sizi bu düğünde görüvermek beni bir ân şaşırttıysa da, ilk ağızda pek çok da sevindirdi hocam. "Şimdi nerdesin Tuncer?" diye sorana dek siz. Sevindim: Kimsenin kimseye söyleyecek sözü yok işte. Ben burdaysam, o da burda. Üstelik benim burda olmamın nedeni sevgim, karım. Onun burda olmasının nedeni ne peki? Demek eleştirilerimde ta o zamandan haklıymışım. Onun gerçek yeri burasıymış işte!

Hocam, bocalamamı yüzsüzlükle altetmeye çalışmak bu. Şu topluluk içinde siz, yağa karışmayan bir damla su gibisiniz. Bense... Size rastlayana dek burasıyla iyice uyumluydum. Siz, dikildiğiniz yerde efendice dikiliyorsunuz. Benim gibi diliniz dolanmıyor. Bulunduğunuz yere bir özür aramıyorsunuz. Bense, karımı bu denli sevdiğimi hemen belirtmek de yetmezmiş sanıp, beni uzunboylu dinlemeniz için bir fırsat arıyorum. Aradığımı hiç bulamayacağım bu gece. Kendimi sizin gözünüzde aklatamayacağım. Geçmiş günler henüz öylesi yakın duruyor ki, önünüzde kendimi savunma özlemini de bir türlü yenemiyorum. İsteseniz, karıma değil, bana dönseniz, "hadi başla" deyiverseniz, sanki hemen şimdi, koltukta oturan bu yaşlı hanımın da önünde, bu kalabalık ortasında, bu uğultular, içki ve meze dolaştıran garsonlar, az sonra çalınacak düğün marşı arasında hemen başlayacağım anlatmaya:

"Sevgili Tuncer,

Sizden üç sınıf geride, fakültenin ilk sınıfındayım. Ayşen'in de arkadaşıyım. İnançlı kavganızın hayranıyım. Size yeterince değil, hiç yakın olamamaktan ötürü de çok üzgünüm. Ayşen bile yakın size. Oysa ben kendimde bu hakkı göremiyorum. Apaçık koyacağım kendimi ortaya. Belki söyleyeceklerim, bu hakkı neden bulamadığımı anlatmaya yarar.

İktidardaki partinin milletvekillerinden Remzi Tarakçı'nın ikinci karısından olma kızıyım. Ailemde daha neler yok neler... Tüccarlıktan taşra belediye başkanlığına, ordan milletvekilliğine, milletvekilliği ile de başkente gelmiş babamın yanısıra, onun ağzının içine bakan general bir enişte, sonra Amerika'ya yerleşmiş başka bir enişte, sonra babamın ilk karısından olma iki abim (bir telefonla milyon vuran takımından), sonra o eniştelerin ve bu büyük abilerin kimi Amerikanlaşmış, kimi süklüm püklüm babalarının yanında yer almış, kimi, halamın ikinci oğlu Hakan gibi, babalarına karşı çıkmış çocukları... Bense, ne yürekten bunların yanındayım, babam başta ne de bunların herhangi biriyle çatıştım. Ailenin şımartılmış kızıyım. Onlarla çatışmak bile küçültücü geliyor bana. Uygar yaşamın bütün

kurallarına göre yetiştirildim. Mankenlik kurslarına gönderildim. Koleji bitirdim. Bana dil öğretildi. Kısacası babamın ve ötekilerin yeni uygar yaşamlarında, ziyafetlerinde, kokteyllerinde, yabancılarla ilişkilerinde yüzlerini ağartacak, onların kendilerinde eksikliğini duydukları pek çok şeyi örtbas edecek biçimde yetiştirildim. Abilerim, tutuculuklarıyla bile daha on dört yaşımda boyanmamı, daha on altı yaşımda sigara içmemi hoş gördüler. Beni el üstünde tuttular hatta. Yeni çevrelerine "Yes, yes. No, no" demekle başa çıkmıyor ki, ne yapsınlar?

İşte benim ailem de, aile içindeki yerim de bu Tuncer. Başta siz, fakültedeki gençlerin seslerini yükseltmeleri ile çevreme karşı içimde büyüyen düşmanca yılanı görüyorum. Kıvrılmış, sessizce yatıyor orda. Size yaklaşmak, yılanımı sizin kavganıza katmak istiyorum, ama Remzi Tarakçı'nın kızına kim inanır? Kendiliğinden yanınıza gelmem olanaksız. Gözümde çok yüce bir yeriniz olduğunu bilmenizi isterim Tuncer. Bundan da öte duygularla doluyum size karşı. Adına ne derseniz deyin. Bana elinizi uzatır mısınız? Dilerseniz bizi Ayşen tanıştırır. Gerçekte ben sizi çok iyi tanıyorum, siz beni hiç. Bu mektupla biraz tanımış oldunuz belki. Asıl kendimi size tanıtabilmeyi ne kadar isterdim.

Yıldız"

Mektubu bana karınızın yeğeni Ayşen getirip vermişti hocam. "Benim kolejden bir arkadaşım Tuncer Abi. Sanırım birliğe üye olmak istiyor. Ya da onun gibi bir şey, bilmiyorum..."

Ayşen. Küçücük bir kızdı o zaman. Hâlâ da çocuk o. Bakın, buraya girerken, beni görüverince büyük bir sevinç çığlığı attı, duymadınız mı? Gelinliği içinde bile büsbütün çocuksulaştı. Kendisini düşünmüş, kalkıp gelmiş olmamdan büyük kıvanç duydu. Boynuma sarıldı. Ben de onu yanaklarından öptüm. Bu coşkumuz çok kısa sürdü. Bir çığlıklık, iki öpücüklük. Sonra, sıraya dizilmiş aile büyüklerini seçince, seçmemiz gerekince yani, bilmiyorum, işte, ikimiz de çarçabuk başlarımızı önümüze eğdik.

Bana getirdiği mektup borcunu ödemeli, İsviçre'den bir mektup da ben Ayşen'e mi göndermeliydim acaba? Yıldız'ın halasından ayrı, babasından ayrı ayrı gelen mavi nikâh-düğün çağrısını ve bizi buraya getirecek uçak biletlerini alınca, onları bir yana fırlatıp Ayşen'e yazmalı mıydım? Çok düşündüm bunu: Tümgeneral'in oğluyla evlenmek zorunda mısın? Acele etme Ayşen. Daha çok gençsin. Bir gün daha güçlü ve yeniden birlikte olacağız.

Böyle yazabilir miydim? "Sen niye beklemedin peki Tuncer Abi?" Böyle sormasından çekindim.

Ayşen'in Yıldız'la seviştiğimizi seçemeyecek derecede kendisini kavgaya adadığı günlerdi. Şimdi, kendi duvarlarını yıkamamış bir gelin. Bu nasıl oldu?

Yıldız'la sevişmemiz. Başınızı çevirmeyin hocam. Anlatmalıyım.

Yıldız'ın mektubunu okurken kantindeydim. Yanım yörem arkadaşla dolu. Son sınıfın, derslerinde çok tembel, eylemlerinde çok çalışkan bir öğrencisiyim. O son sınıfa gelebilmem için marangoz babam günde kaç dolap kapağını fazladan biçmiştir!

Kantindeyim. O ân, bir çeşit sevda mektubu okuduğum kimsenin aklından geçemezdi. Kantinde bir çay içebilmek, bir sandviç yiyebilmek için ben günün belli saatlerinde ocakçıya da yardım ederdim, biliyor musunuz? Öte yandan çocuklarla sık sık ders dışı biraraya gelebilmek için de iyi bir olanaktı bu.

Mektubu gürültüler, "Şu puştun şu gazetede yazdığını görüyor musunuz çocuklar?", "Arkadaş, düşündüm, onlar dağa boşuna çıkmadılar", "Ah be, ah be elimde koca bir matbaa olacak ki şimdi!", "Tek yol kaldı, yürüyüp o örgüte girmek" bağırışları ve fısıltıları arasında okudum: "Bundan da öte duygularla doluyum size karşı... Ama babam şu, anam bu, abilerim, eniştelerim de bunlar bunlar..." Boşver, dedim içimden. Orda durdum bir ân. Boşver, diyordum ama boşveremiyordum hocam. Bu mektup beni kendi gözümde durmaksızın yüceltiyordu. Bana hayranlığının ötesinde başka duygular... Bu başka duygular, sevda değilse ne? Böyle bir şey seziyorum mektuptan. Arkadaşlarım arasında inandırıcı bir

sevimliliğim olduğunu biliyordum. Bunu, o mektubu okuyana dek bilinçle önemsemediğimi söyleyemem. Bana "başka duygular da" besleyen bir kız. Kendimi ansızın önemseyivermenin ilk nedeni buysa, ikinci ve asıl nedeni tam karşıtı bir şey. Beni yolumdan döndürmek için peşime birini takmış olabilecekleri düşüncesi. Bir lider değildim henüz, fakat... Bende bir lider olabilecek özellikler bulunmuş ki, önüm kesilmek isteniyor. Kendi gözümde iki kez önemliydim şimdi.

Gülümsüyorsunuz hocam. Ellerimi ne yapacağımı şaşırtıyorsunuz. Bu gülümsemeniz beni küçültüyor mu, eziyor mu, yoksa hoşgörülü bir gülümseme mi bu, bulamıyorum. Ellerimi nereye koyacağımı bilemiyorum. Ta çocukluğumdan bıraktığımı sandığım bir alışkanlığım, şimdi size "Lozan'dayım. Doktoramı yapıyorum" derken geri geliyor. İçki kadehini dudaklarıma rahatlıkla götüremiyorum. Az önce bir kurtuluş gibi sarıldığım o kadehi nereye koyacağımı bilemiyorum. Yıldız, bir ân tedirginleşmişti, şimdi görüyorsunuz, ne denli rahat. Ben hiçbir zaman onun gibi rahatlayamadım. Sevgimizin kılıfı içine ya çok dar geliyorum, ya çok bol duygusu taşıyorum. En çok şimdi. En çok bu ân. Siz bana öyle gülümserken hocam. Babam yüzüme ters ters baktığı zamanlar da böyle ovunurdum. Ellerimi ne yapacağımı bilemezdim. Bana marangozluk öğretmek istediği sıralarda ne zaman, "Yapmayacağım, sevmiyorum bu işi, ben okuyup aydınlanmak istiyorum" desem, aynı beceriksizliğe düşer, kendimle babam arasında sıkışır kalırdım. Ellerimi ovuştururdum. Belki nedenini bilmediğim bir öfkeyi avuçlarımda hapsetmek isterdim.

Bana gülümsemeyin. Bana inanın. Anlayın.

Devrimci arkadaşlarımdan biri, o günler bir kıza benim gibi delice sevdalansa, o kızı her yere peşinden taşısa ve her yere o kızın peşinden gitseydi, inan olsun sayın hocam, bu arkadaşın pestilini çıkarırdım. Elini yüzünü morartmadan, dişlerini dökmeden koyvermezdim onu. O da, bütün bunların ardından başını dimdik tutarak, "Seviyorum. İşte bu kadar!" dese, bunu satılmışlıktan öte bir şey sayardım. Arkadaşlarım bana da öyle

bakmaya kalktılar. Özellikle benden küçükler, o Uğur'lar, Gül'ler, Zehra'lar... Hele Zehra'lar. Güvendikleri dağlara kar yağmış gibi oldular. Bir Ayşen. Bir o beni eski Tuncer Abisi bilmekle bilmemek arasında yalpaladı durdu. Onun iki arada, bir derede kalışı yalnız benimle Zehra arasında, yalnız Uğur'la Ercan arasında kalışı olsa iyi. Ailesiyle bizim, ailesiyle sizin ve Aysel Halasının arasında da kalmıştı yavrucak. Şimdi de şu, yanmış pervane haline bakın. O ışıktan bu gölgeye, bu gölgeden o ışığa çarpa çarpa kendini.

Kantinde kendimi önemsemekten o denli ürktüm ki, Yıldız'ın mektubunu, bu bir büyük tuzakmış gibi, yırtıp atıverdim. Yine de bakmayın; gururum iyice okşanmıştı. Böyle bir kız varsa da, yoksa da...

Mektubu yırtıp atarken, o üç beş saniyelik zaman içinde, kendimi önemsemem de, ama asıl kızı küçümsemem de, kuşku da, hepsi çekilip gitmiş benden. Geriye şu sorular kalmış: Ya böyle bir kız yoksa? Ya bana hayran ve aynı zamanda "bana karşı başka duygular da besleyen" biri yoksa? Ya beni yolumdan edecek bir girişimin başlangıcı bile değilse bu mektup? Salt arkadaşların bir şakasıysa?

Alay, şaka olmasın da, ne olursa olsun!

Yirmi üç yaşında kendini devrime adamış biriydim. Şöyle bir adamak: Bütün kızlar kardeşim. Bütün sevdam halkım. Bütün düşmanlığım egemenlere. Öfkem, kinim onların yeni doğan bebeklerine bile. O çocuklar arasında adamakıllı sevdiklerim de var üstelik. Uğur gibi, Ayşen gibi. Onun o, kendini yakmaya adaylığı yok mu, onu sevmemek olanaksız. Belli etmesem, belli etmekten kaçınsam da... Sonra, benim devrimciliğim içinde evlenmek de yok. Bir emekçi olan babamla bir avuç kıymaya iki tencere yemek kotarmak için çabalayan anamın haline bakın! Evlilik denince, bu yük omuzlanınca, ortaya çoluk çocuklar da dökülünce hocam, o elele, kolkola vermeler karşılıklı bir lanetleme türküsünden, sık sık sille tokat birbirinin üstüne yürümekten başka ne ki? Ben Ali Usta gibi olacağım. Hiç evlenmeyeceğim.

Kim bu Yıldız peki? Ya da o ajan kim, beni kendi gözümde iki kez önemli kılan? Şu kantine girip çıkanlardan, şu masalarda beşi onu birarada oturanlardan hangisi?

İlter, çay ocağına geldi. Bir çay istedi. İçerken, "Tuncer, çıkaracağımız o dergi var ya, topladığımız paralar yetmiyor. Hesap kitap, bir sayı bile çıkaramıyoruz" dedi. "Ne yapacağız?"

Yayın kolundaydı İlter. İlter'i tanıyacaksınız hocam. Gırgırı bol bir arkadaştı ayrıca. Çok çalışkandı. O ve yayın kolunda çalışan öteki arkadaşlarla nerde sosyalist sempatizan evde kalmış kız, yaşlı memure, inançlı bir iki şoför tanıdık, sitelerden bildiğimiz birkaç işçi varsa, onlardan topladığımız paraları saymışlar, hesap kitap bu sonuç çıkmış. Kaşlarımı kaldırıp, göğsümü de şöyle bir ileri doğru çıkarıp, "Üzme canını. Ben nerden para bulacağımı biliyorum" demeyeyim mi?

"Ne o oğlum, zengin bir kapıya damat olmaya mı karar verdin yoksa?" deyince sindim, pıstım. Mektubu biliyor sandım. Ürktüm.

"Hadi lan sen de!"

Ürküntüm arasında böyle dedim. Ne demek peki bu? Evet mi, hayır mı? Hadi lan sen de!.. Utangaçlaşmıştım da. İlter'in gözünden kaçar mı?

"Varsa böyle hayırlı bir iş, hiç kaçırma Tuncer. İşimiz özveri ister. Her anlamda..."

Yok artık, İlter'in şakacılığı her zamanki ölçüsünü aşan bir şakacılıktı. Apaçık. Gırgırı kavgamıza, şakayı inancımıza bu ölçüde bulaştırmazdı İlter. Zaten çabuk toparlandı. Elini omzuma koydu, "Akşamüstü bize gel. Arkadaşlar da gelecekler. Şu işi bir daha gözden geçirelim bakalım" deyip gitti.

İlter çabuk toparlanmıştı, ama beni dağıtıp gitmişti hocam. Doğrusu, söylediği büsbütün akıl almaz bir şey de değil... Öfkelendim kendime. İyi anımsıyorum. Kafamı hızlı hızlı sallayarak bu pis düşünceyi bir kovadan çöplüğe boşaltırcasına boşaltmak istedim. Ama daha sonraki günler, Yıldız'ı tanıyıp ona yaklaş-

tıkça "neden olmasın" sorusu sık sık döndü kafama, o soru geri döndükçe Yıldız'dan kaçmak istedim.

İlter gittikten kısa bir süre sonra kantine ince, uzun ve kısa siyah saçlı bir kız geldi. Onu seçer seçmez başımdan yukarı bir sıcaklık çıktı. Geçen haftaki forumda konuşurken bu gözlere bir kez daha değmişti benim gözlerim. O sıcaklık şuramdan yukarı o zaman da böyle çıkmıştı. Bu durumdan arkadaşlarımın coşkulu haykırışlarıyla kurtulmuştum.

Mektubundan edindiğim izlenime göre Yıldız'ın rahat bir kız olması gerekirdi. Oysa bu kız çok çekingen. Bana bakmakla bakamamak arasında bin parça olup duran bir kız. Bende ise, o ünlü sevimliliğim uçup gitmiştir üstümden, diye bir korku. Mektubu yazan bu kız ise, onun durumu benimkinden bin kez güç. Bunu düşünmek ansızın rahatlattı beni. Fazla bile rahatlattı. Çünkü gereksiz yere ıslık çalmaya başladım, biliyor musunuz hocam? Gereksiz yere, eski ceketimi üstümden çıkarıp attım. Gereksiz yere, taa ilerde oturan Zehra'ya seslendim:

"Bir dakika gelir misin Zehra?"

Fırlayıp geldi. Gereğinden fazla yüksek sesle sordum:

"Kaç kişi oldunuz bildirileri Kızılay'da dağıtmak için?"

Erkeksi yapılı, bizden küçük olmasına karşın çok büyükmüş izlenimi veren bir kız Zehra. Fazla sorulara, yüksek sesle gülmelere, gevezeliklere dayanası olmayan bir kız.

"On bir kişiyiz dedik ya Tuncer, ne sorup duruyorsun?"

Kısa kara saçlı, beyaz tenli kız da kolona dayanmış, yere bakıp duruyor. Ben ona boşvericiliğimi göstermeye çabalarken o, benim Zehra tarafından azarlanmama tanık oldu.

"Eee be, sen de bazan iyice çekilmez oluyorsun ha! Ne var sormuşsak? Seksen işin peşindeyim ben. Kafam defter değil ya!"

Alttan almadın mı pısar Zehra. Yine pıstı:

"Tamam Tuncer Abi. Savsaklayıcının biriymişim gibi baktın da bana, ondan..."

Cebimden bir kâğıt çıkardım. Öğrenci Birliği olarak bu sloganların pankartlar halinde elde çoğaltılması, duvarlara yapıştırılması kararlaştırılmıştı.

"Şunu da al Zehra. İkisi büyük, altısı küçük kartona yazılacak. Renkli..."

Zehra, verilen her görevden kendisine büyük onur payı çıkarır. Elinden gelse, hiçbir şeye kimseyi bulaştırmayacak ama, planlamadaki görevinize son verilişinin ardından, nerdeyse bizlerin omuzları üstünde öğretim üyeliğine gelen sizin yakınınız olduğunu bilmesinden belki, pek küçümsediği Ayşen'in bile arada sırada bir işin ucundan tutmasına izin verirdi. Kâğıdı alıp, gizli bir haber ulağı tavrıyla kazağının içine sokuştururken, kolon dibindeki kızı gördü. Bu konuşmamızı duyup duymadığından hemen kuşkuya düştü tabii. Her şeyden hemen kuşkuya düşen bir kızdı, bilseniz.

"Bana bak Yıldız, ne dikilip duruyorsun orda ha? Bizi babana jurnal mı edeceksin yoksa?"

Demek bu gerçekten o? Kızın o olduğunu anlar anlamaz Zehra'nın yanını tutup, Yıldız'a da, "Hadi kızım, bas bakalım" demem gerekmez miydi? Oysa ne yaptım biliyor musunuz hocam? Zehra'yı şöyle bir omzundan itip, "Sana bir şey söyleyeyim mi Zehra kardeş? İyisin hoşsun, ama çok katısın. Katılık iyi bir sosyaliste yakışmaz" dedim.

Zehra'nın saldırganlığı karşısında Yıldız'ın esmer yüzü al al olmuştu. Görmüştüm. Omzundaki çantanın askısını çekiştirip duruyordu. İncecik, güzel elleri vardı. Var işte, görüyorsunuz. Tutulmaya, sıcaklığını her ân bana vermeye hazır elleri. Bir elin sıcaklığından ne denli yoksun olduğumu o âna dek hiç bilmemiştim sayın hocam; hiç duymamıştım böyle bir özlemi.

O eli tuttum. Caddeler, sokaklar boyunca yürüdük. İnce bir kar altında saatlerce yürüdük. Mektuptan hiç söz etmedim. O da söz etmedi. Hiç sevda sözü etmedik. Bir yasağı üstümden kaldırıp atmam kolay bir şey değildi ki. Eli elimde, ama ben hep "bak kızım"la başlayan sözler söylüyorum ona. Babasının adını hiç an-

mıyorum, fakat babası gibilere karşı düşüncelerimi her zamankinden de büyük bir öfkeyle sıralıyorum. Hep aynı inançla, hep aynı içtenlikle. Şimdi, o derin inancımdan hiçbir şey eksilmedi, desem kim inanır? Burda, sizinle karşılaştığım ândan başlayarak kendim bile inanmıyorum buna artık. Bize iki kişilik mutluluklar yok, bunu bilmem gerekirdi, bundan kaçamazdım. Ama ben Yıldız'ı sevdim hocam, seviyorum!

"Bak kızım"la başlayan her sözümü onaylıyordu. Beni yüceltiyor, dalkavukluk etmeden yanımda yer alıyor. Arada bir, bir sokak lambasının altında durduruyorum onu. Güzel yüzüne bakıyorum. O güzel yüzde, bu akıllı bakışlarda yalan-yapay bir şeyler yakalamaya çalışıyorum, yok. Olan tek şey, teklikten çıkıp iki kişi olmaktan, çoğalmaktan duyduğu sevinç.

İlter'e gitmem gerekirdi. Gitmek istemiyordum. Yıldız'dan ayrılmak istemiyordum hocam.

"Ben çok yoksul bir marangozun oğluyum, biliyor musun?" dedim bir ara.

"Bu sana olan duygumun yanına saygıyı katar ve bu duyguyu pekiştirir" dedi o da. O akşam aramızda geçen tek sevda sözü bu oldu.

Dersleri tümüyle boykot etmenin bu düzenin üniversitelerinde okumama kararı almanın arifesinde olduğumuz günler o günler, biliyorsunuz hocam. Sizse bize, "Yarın bu düzen değişince, ülkenin yine ekonomistlere, mühendislere, mimarlara, yargıçlara gereksinimi olacak. Ama siz bu alanları size karşı olanların eline bırakmak niyetindesiniz. Gerçekçi bir tutum değil bu" derdiniz. Varolan düzene inançsızlığımız o kerte büyüktü ki, bu sözler giderek bize bir aldatmaca olarak görünmeye başlamıştı. Uyarı sizden, sizin gibi saydığımız hocalarımızdan gelse de.

"Bizi geriletmek için bir bahane değil mi bu?" diye sorguya bile çekmeye kalkmıştım sizi, anımsarsınız. Anımsamasanız, dünün Tuncer'ini burda, bu düğünde, Remzi Tarakçı'nın damadı ve İsviçre'de doktorasını yapan biri olarak böyle görünce, dudaklarınızdan şu gülümseme geçmezdi. Size anlatmak istiyorum işte.

İşte şimdi daha iyi bir ekonomist oluyorum, bundan hoşnut değil misiniz peki?

Yıldız kısacık kara saçlarına renkli bir yün bere geçirmişti. Bu kâkülü o zaman da vardı. O akşam kar, alnına düşen saçlarının ucuna sabah kırağıları gibi toplanmıştı. Hava giderek çok soğumuş olmalı. Ama ben sıcacığım. Her yanımı güzel bir ılıklık sarıp sarmalıyor. Demek hep yalnızmışım! Beni seven, benim de yürekten sevdiğim onca arkadaşımın arasında yapayalnızmışım da haberim yokmuş... Yıldız'ın eli avucumda olunca, bütün o sevdiğim arkadaşlarımın elleri de hep birlikte ve aynı sevgiyle avucumdaymış sanıyorum. Yıldız'la yanyana yürürken, iki kişi olarak kalakalmaktan duyduğum korku yok. Tam karşıtı, yüzlerce, binlerceymişim duygusu içindeyim. Bu duyguyu siz hiç yaşadınız mı hocam? Bir kişiyle binlerce olunabildiğini? Bu duygu, gücü oranında da ürkütmüştü beni. Yıldız'la gelen bu garip çoğalmışlık duygusu ne kadar sürecek? Sürecek mi? Çevresini, ailesini unutamıyordum. Gülünç ama, onun yabancı dil bilişini hele, hiç unutamıyordum.

Onu kentin güzel semtlerine değil de, dosdoğru bir yoksunluk ve yoksulluğun kolgezdiği çamurlu yollarına, çıkmaz sokaklarına doğru sürüklüyordum. Bu belki de bir direnişti. Yıldız'a hemen teslim olmadığımı belli etmek için başka yol bilmiyordum da, salt bana acı ve öfke veren bu yolları biliyordum. "Nereye gidiyoruz?" diye sormuyordu. Sormasını bekledim. Sorsa diklenecek, yine "bak kızım"la başlayarak konuşacaktım: Bak kızım, benimle, bizimle olmak istiyorsan, alışık bulunduğun yolları, sokakları ardında bırakman gerek. Hemen unutman o yolları...

Öyle ya, her şey hemen olmalı. Hemen. Hemen...

Şu ânda bunu Yıldız'a sizin önünüzde söylüyormuşum gibi içime bir utanç yayılıyor. Oysa, böyle bir utancı duymamam gerekir hocam. Aynı şeyleri sizin yüzünüze de söyleyebilirdim. Çünkü siz de o dar sokaklardan, dik yokuşlardan, lağımlarını dışarı akıtan çatı altlarından uzaksınız. Oralarda yalnızca yaşamın kavgası var. Oralarda aşklar bile kanlı bıçaklı. Oralarda durup güzel

sözleri uzunboylu söylemeye, güzel duyguları günün her dakikası kesintisiz yaşamaya yer yok. Oralarda sevdalar da her ân bir tokat yer, her ân bir testereyle doğranır, her ân lağım sularına bulanır.

Bizim eve mezarlığın oralardan geçilerek gidilir. Adımını asfaltın iki adım dışına atar atmaz cumburt diye çökeklere batarsın.

O cumburt sesini duyar duymaz durdum. Yıldız'ı nereye götürüyordum? Eve götürmeyi tasarlamamıştım. Aklımın köşesinden geçmemişti. Ayrıca, geçseydi de götüremezdim. Onu bir kahveye, ancak bazı arkadaşlarımın yanında girip çıkabildiğim pastanelere, birahanelere de götüremezdim. Arkadaşlarla aramızda söze dökülmemiş güzel bir anlaşma vardı. Ben Öğrenci Birliği'nin en çalışkan üyesiydim. Arkadaşlarımın bir bölüğü ise benim ve benim gibilerin, bir yerde bir bardak bira içmek gibi, sinemaya gitmek gibi, üşüyünce biz, sırtımıza kendi ceketini koyvermek gibi gereksinimlerini karşılamakta çalışkandılar. Böylece aramızda gittikçe genişleyen bir ortaklaşalık kurulmuş gibiydi. Bazan benim bile güzel parkalar giydiğim oldu. Bakmışım İlter, hiç ayrımında değilmiş gibi, Kızılay'da bildiri dağıtırken üşüyeceğimizi sezer sezmez, sırtındakini sırtıma koyvermiş; ya da bakmışım Uğur, "Abi koş, filanca yerde nefis bir film gösteriliyor, bilet aldık" diye seğirtip geliyor. Benim üniversitedeki yaşamım, küçüklü büyüklü bir grup arkadaşla oluşturulmuş yeni bir aileydi sanki. Kendi ailemden çok uzakta, onlara iyice yabancı.

Yıldız'ın bana soracağı soruyu ben ona soruverdim:

"Nereye gidiyoruz biz?"

"Nereye gelmişiz ki?" diye bir soruyla karşılık verdi o da, gülümseyerek. İçimde yine o sıcaklık. Arkadaşlarımla kurduğumuz ailede eksik olan ılıklık.

"Bak kızım, kafamı karıştırdın sen benim!"

Onu asfaltın üstüne itiverdim. Sanki bir suç işlemek üzereydim. Yıldız'ı asfalta iterek o suçtan kaçıyordum.

"Kafamı karıştırdın, anlıyor musun? Burdan şu köşeyi dönersin, kötü kokular arasından, tüten soba boruları arasından geçer-

sin. Radyolardan kirli avlu duvarlarına, çığlık çığlığa şarkılar dökülür. O şarkılara yine çığlık çığlığa karıkoca kavgaları, komşu kavgaları, bir babanın oğluna indirdiği tokadın sesi karışır. Biz böyle bir yerin eşiğindeyiz işte. En iyisi sen var git. Git güzel evine. Orda şu saçlarını, üstünü başını kurut. Ne yaparsan yap, beni rahat bırak!"

Asfaltın kıyısında sendelemişti. Bunları söylerken bir yandan da yere kapaklanmasını engellemek için onu tutuvermiştim.

"Yok bir şey. Üzülme" dedi.

Üzgündüm. Bunu sezdi. Ya yumuşaklığın, ya katılığın en uç noktasındaydım.

"Bir oyun değil mi bu?"

Böylece, ilk ânda sormam gereken soruyu o zaman sorabildim.

"Ağlayıp da yüreğini yumuşatmaya çalışacağımı, böyle pislikler, maskaralıklar edeceğimi sanma. Seninle çok iyiyim. Sanırım seni çok seviyorum. Yalnız bunu biliyorum, başka hiç..."

Yıldız'ın karşılığı bu oldu hocam.

Eli yine elimde, geldiğimiz yolları ters yöne bir kez daha yürüdük o zaman. Topraklıktan çıkıp Esat'ın dörtyol ağzına dek geldik. Bütün bu uzun geri dönüş sırasında hiç konuşmadım. Kendimi dinliyorum. Ne öfke ne sevda. Hiçbir şey yok. Karışık bir yürek. Orada neler olup bittiğini ayırdedemiyorum.

Dörtyolda iki yanına çamurlar sıçratarak geçen arabaların, ışıklı manavların, kasapların aydınlığında, her şeyin birbirine düğümlendiği bir noktada durdum, "Sen herhalde Çankaya'lara, Gazi Osman Paşa'lara doğru bir yerlere gideceksin" dedim: İşte seni evinin eşiğine getirdim, bıraktım. İşte bu inceliği gösterdim. O çıkmaz, dar sokaklardan kurtardım. İşte bana İlterler'deki toplantımızı da kaçırttın. Hadi artık güle güle.

Söylediğimin buna benzer bir anlamı olmalıydı. Yıldız'a bakamıyordum. Yere, erimiş sulu karın oluşturduğu renkli, ışıltılı küçük bir gölcüğe bakıyordum. İki yanağımdan öpüldüğümü duydum. Bıyıklarımın iki yanına birer çiçek asılmış da, onları

düşürmek istemezmişim gibi kıpırtısız kalakaldım. Yıldız, "İstersen yarın yine yürürüz" dedi. "Vaktin olursa."

"Vaktim olmayacak. İstemeyeceğim de..."

Ellerimle yanaklarımı, bıyık uçlarımı tutmak için delice bir istek. O iki öpücük ordan ha düştü, ha düşecek.

"Başlayan bir şey var Tuncer. Başlayan her şey tamamlanmalı. Kaçmak bir çözüm değil ki. Hele senin için hiç uygun bir çözüm değil. Kaçmadan önce tanımak, tanışmak daha sağlıklı bir tutum değil mi?"

Ona bir yanıt arıyor, bulamıyordum hocam. Yıldız'da bir şey vardı. Az konuşup çok uygulamak, açıklamaksızın tartışmaksızın yaşamak gibi bir şey... Bu nedenle şu son sözleri benden çok kendisini tedirgin etmişe benziyordu. Başka hiçbir şey söylemeden benden ayrıldı.

Elimi yanağıma koydum. Arkasından baktım. Sevdadan ezilmiş değil, sevgisinden büyümüş bir gidişi vardı. Şuramda iyice acılaşmış bir ses, o kendisine güveniyor, ayrıca içimdeki bocalamayı da sezdi, dedi.

Biz, aramıza en çok polis sızmış bir kuşağız ya hocam, hatta karşılıksız bir sevda, şu yeryüzünün bütün güzelliklerini önümüze yığsa, o güzelliklere güven içinde yaklaşmamız, bu uçsuz bucaksız yeşilliğin ortasına kendimizi bırakıvermemiz, orda taklalar atıp yuvarlanmamız olanaksız. Yıldız'ın elini avucumda saatlerce gezdirdim. Bir yüreğin sevgiyle vuruşunu saatler boyu dinledim. Bunu olabileceği denli yakından algıladım. Yine de bir kuşku şuramda. Yıldız'dan sıyrılmak için o kuşku çatısı altına sığınmaya çalışıyorum. Buna özen gösteriyorum. Bir sevgiyi anlamak ve yaşatmaktan çok, buna. O sevgiyi güvensizliğe, kuşkuya bulamaya... Bu kız kim? Neden sevsin seni? Eylemlerimizde birlikte olmak istiyorsa, bunun iznini senden alacak değil ya? Yok, bu güzel yüz, bu apaçık bakışlar yalan. Bunu senin üstüne saldılar. Elini ayağına dolandırmak için saldılar... Derlen toparlan. Unut bu kızı!

Şimdi size birazcık Ali Usta'yı anlatmalıyım hocam. Çünkü önünde sonunda ona başvurmak zorunda kalacağım.

Ali Usta'yı tanımanızı isterdim. Onu tanıyanların insanımıza güveni artar. Ali Usta'yı tanıyan için, halkını sevmek soyut bir şey olmaktan çıkar. Ona duyduğum saygı ve güven, halkıma duyduğum güven ve saygıyla özdeşleşmiştir.

O dörtyol ağzında Yıldız'sız kalınca Ali Usta'nın yanına koşmayı düşünmüş müydüm acaba? Bilemiyorum. Güvensizlik, kuşku tohumunu içimde nice çoğaltmaya yeltensem, Yıldız'ın arkasından koşup "Ne olur biraz daha kal" dememek için güç tutuyordum kendimi. Ali Usta'nın bu yakınlarda bir yerde olduğunu o şaşkınlığım arasında akıl etmesem, belki daha o dakikada Yıldız'ın ardından koşup gitmiştim. Gerçekte bende bu tutku çoktan başlamıştı, bense hâlâ sığınacak başka bir köşe arıyordum.

Ali Usta babamın bir arkadaşı. Benimse babamla aram çok kötü, Ali Usta ile çok iyi. Sanki Ali Usta babamın dostu değil, benim yakın dostum. Gerçekte Ali Usta benim akıl hocam. Akıl verme yerine gösterme, laf yerine örnekleme. Ali Usta'dan öğrendiğim en büyük güzellik, en derin bilgi bu.

Esat'ın bu kesiminde küçük esnafla küçük memurlar, çoğunluğu orta halli kimseler oturur. Özellikle aşağılara sarkan yan sokaklarda. Ali Usta'nın da bu sokaklardan birinin başında bir elektrik-televizyon onarım dükkânı var. Dükkânın on yıldır kiracısıymış. Şimdi bir süredir kendisi de dükkânın arkasındaki iki odada oturuyor. Erken ölen kız kardeşinin iki oğluyla birlikte. İki üç yıl öncesine dek, Ali Usta bizim komşumuzdu. Bilebildiğim kadarıyla bu kesime, dükkânın arkasına Ahmet nedeniyle taşındı. Ahmet. Usta'nın en büyük yürek yarası. Yokluk çektiği günlerde Ahmet'i polis okuluna verdiği için Ali Usta hep kendisini suçlar. Çok konuşmaz, ama Ahmet üstüne sık sık konuşur: "Neden Murat'ı yönlendirdiğim gibi onu yönlendiremedim? Nasıl anlatamadım ona ki, bir insan nerde olursa olur, yine kendisi olabilir; kendi kafasının okulu neyse yine o okulun diplomasıyla çıkabilir

kolunun altında, diye? Polis okulu, polis okulu, anladık. Bu bizim darlığımıza rastladı, anladık. Polis okulundan ille polis çıkmaz ya? Adam da çıkar. Bu Ahmet neden itler sınıfından çıktı, ben neden seçemedim daha baştan?"

Bütün mitinglerimizde, boykotlarımızda Ahmet'i omuz başımda görürüm. Elimi sıkmak istemişti bir kez, geri çekmiştim. Bana elini uzattığını ya arkadaşlarım gördülerse, diye de çok korkmuştum. Elimi sıkacak kadar yakınım olduğunu bilmelerini istemezdim. Ali Usta'nın en derin yarasına, o acıya ilgisiz kalmak ise hiç elimde değildi. Boykotlarımızda, gösteri yürüyüşlerimizde bütün polisler, jandarmalar toplanıp üstümüze gelsinler, ama bu Ahmet'i gözüm görmesin isterdim. Dişlerinin arasında sürekli bir kibrit çöpü kırardı. Sürekli bir kanat germeye yeltenmesi bana, gülümseyerek; ağaların, beylerin kendinden altındakilere kanat germesine benzer bir hal. Bir kasılma bunda.

Ali Usta'nın küçük yeğeni Murat ise, kardeşlerimden öte kardeşim benim. Sanki Ahmet Abisinin dayısına yüklediği tüm dertleri o unutturacak. Sanki onun en derin yarasını Murat sarıp sarmalayacak. Öyleydi de, pırıl pırıl bir çocuk. Onurlu. Çalışkan. Ayrıca sevecen. Bizde güçlükle bulunabilen bir sevecenlik. Ali Usta, bir kez de babama şöyle diyordu, işitmiştim:

"Bu Murat, benim isteyip de bir türlü olamadığım, bir türlü iki ucunu biraraya getirip tamam eyleyemediğim insan olacak görürsün. Bu Murat sanki benim yanlışsızım, çiziksizim."

Bunu söylerken yüzü seviniyordu ya, bana öyle geldi ki, kır düşmüş dik saçları bile seviniyordu.

İçkicidir Ali Usta. Ama adam gibi içer, kafasındaki düşüncelerini, elindeki işini damıtırcasına. Babam aslında onun içki arkadaşı idi. Ne ki, babam içti mi evde kavga gürültü. Ondan bir hafta önce, böyle bir kavgalı gecenin sabahında okula gitmeden Ali Usta'ya koşmuştum. Ahmet yine, dişlerinin arasında bir kibrit çöpünü kırarak, bir eli de tabancasının kılıfında, evden çıkıyordu. Murat, hem dükkânda dayısının baş yardımcısı, hem harıl harıl üniversiteye hazırlanıyor. Erkenden çıkmış. Ali Usta'nın ünlü

onarım çantasını kapıp çağrıldığı yere gitmiş. Onunla tek tartıştığım nokta üniversite konusu. "Biz girdik, ne oldu?" Bunu duyunca Ali Usta, "Hayatta piştiği gibi kitapta da pişmeli insan" demişti. O sabah Ahmet, çıkarken kırdığı kibriti benim önüme fırlattı. Kibritten boşalan dişlerinin arasından, "Kendisi İlhan Bey'in yapılarına elektriği çekip, televizyon antenlerini kurarken iyi. Biz İlhan Bey'e abi dedik mi, kötü!" diye homurdanmıştı. Ardından bakıp kalmıştım. Ali Usta'yı da bir kez bile böyle öfkeli görmemiştim. Bağırıyordu: "Biz işimizi yapıyoruz. Eğilip bükülmeden, anladın mı? İşimizi! İşini iş gibi yaparsan köpekliğe yer kalmaz!" Mosmordu Ali Usta. Yıkkındı. Ona, "Babama bu kadar içirmeyin Ali Usta" demeye gitmiştim ama, bunu diyecek zaman değildi. Desem karşılığı şu olurdu herhalde: Sen o kavgaya gürültüye pek kulak asma oğlum. Kavganın aslı burda, baksana. Hem baban benimle oturdu mu iki kadeh içer. Ben bıraksam, gittiği yerde üç gün içer de başından kaldıramazsın. O zaman da sizin marangoz dükkânı hiç açılamaz. Sen o dükkânı açmaya var mısın? Yoo. Bırak baban da içinin sıkıntısını bu kadarcık vursun dışına.

Nitekim, Ahmet'in ardından tezgâhın başına otururken, "İyi oldu. Kustu içini. Yoksa iyice içten pazarlıklı biri olup çıkacak" demişti. Ter döküyordu. Çok bunalıyordu. Karmakarışıktı.

Şimdi kendi iç karmaşam var. Şimdi Ali Usta'ya ilk kez kendim için gideceğim. Sanki Ali Usta'ya Yıldız'ın mektubunu ve Yıldız'ı anlatırsam, Ali Usta "Aman oğlum bulaştırma kendini böyle şımarık kızlara" diyecek de ben, iki arada bir derede kalmaktan kurtulacağım. Ya da "Sevda bu oğlum, sevda! Yaşındır, yaşa" diyecek daha güzel kurtulacağım içimdeki kavgadan.

O akşam Yıldız konusunda Ali Usta'dan gayrı kimseye açılamazdım. Saat kış gününün yedisine geliyor. Ya dükkânı kapadıysa? Ya evde değilse? Elim böğrümde kalakalacaktım. Şimdiden yarına nasıl çıkacağımı bilmeliydim. Yarın fakültede yeniden Yıldız'la karşılaşınca ne tavır takınacağımı bilmeliydim. Bu duygunun acemisiyim. O denli acemisiyim ki hocam, bu Ali Usta da olsa, başkalarının en akıl veremeyeceği bir konuda birine

danışmaya gidiyordum. İçimi her ân daha hızlı saran o ılıklıktan çok korkuyorum. Ali Usta ya bu ılıklığın yayılmasını engeller, ya korkumu engeller, diye düşünüyordum.

Dükkânı kapamış olsa da, arkada, odadadır o. Gecekonduları bırakıp buraya taşınması Ahmet içindi, demiştim ya, öyleydi. Ahmet'in görüntüsünün bile o mahallede birçok toy-top çocuğu imrendirdiğini sezinlemişti Ali Usta. Kimileri Ahmet'e imrenirken, kimi gençler de onu durmadan horluyorlardı. Bunun Ahmet'in kafasındaki polisliği körüklediğine inanırdı Ali Usta. O öfkeli sabahında da, "Uzaklaştır uzaklaştır, nereye kadar uzaklaştırırsın? Önü sonu sınırları çekilmiş bir memleket işte. Önü sonu aynı kabın içi" demişti.

Şimdi bana ne diyecek acaba? Ne diyecekse desin, Murat orda olmasın da!.. İkinci korkum bu: Aman Murat orda, dayısının yanında olmasın. Murat, dayısına ne için başvurduğumu anlarsa gözünde düşerim. Düşer miyim, bilmiyorum. Bu benim, onun kafasında nasıl bir devrimci genç resmi çizmeyi başardığıma bağlı. Benim devrimci genç imajımda öyle sevdaya, aşka yer yoktu hocam, biliyorsunuz. Devrimci, ilerici kalıbına uymayan tek görüntü bile önümüzdeki bir örneğin parçalanmasına, bizleri düş kırıklığına uğratmasına yetebiliyor o yaşlarda. Son boykotumuzda sizin bizlerle yaptığınız o konuşma, ardından da bizimle avluya çıkıp yumruğunuzu havaya kaldırmayışınız, benim ve pek çok arkadaşımın kafasındaki ilerici aydın resminin bozulmasına yetmişti. Yanlış da olsak, bu böyle hocam. Ben de Murat'ın beni işitmesini istemiyorum. Onun kafasında çizmeye özen gösterdiğim devrimci Tuncer olarak kalmak istiyorum. İşte şimdi bana gülebilirsiniz. Şimdi dönüp bana gülerseniz, ben de size katılabilirim. Kendimi Murat'ın karşısında Ali Usta'dan öte önemsemeye başladığımı görüp acı acı gülebilirim kendime.

Ali Usta dükkânında, karşısına yaşlı bir kadını oturtmuş, ütüsünü onarıveriyordu. O hiç başını kaldırmadan işini yapıyor, kadın da durmadan konuşuyordu. Oğlunun müdürü yemeğe gelecekmiş

de, gelini yemek örtüsünü çabucak yıkamış, kolalamış, tam ütüleyecekken ütü bozuluvermiş işte. Müdürün gelmesine ise sadece yarım saat kalmış. "Her zaman sıkışık dakkalarımızda yetişirsin, bizi kurtarırsın, aklıma geliverdin. Ali Usta, işin küçüğü-büyüğü demez, yapar, dedim. Ah yetişecek mi? Yetişir, sen yetiştirirsin. Komşudan istedik, onunki de bozuk. Bir gün göndersinler de, onlarınkini de yapıver bari... Böyle en dar zamanlarda lazım olur..."

Yıldız'ın babası da bir küçük memur evine çağrılı olsa, o aile böyle yırtınır mı? İki ayağı bir pabuca girer mi acaba? Yıldızlar da bir müdürü ille kolalı örtü üstünde ağırlayacağız diye dörtbir yana seferber olurlar mı? Yıldız'ın babasını bizim eve çağırsak ne olur? Olabilecek olanlar; babamın ortalığı birbirine katacağı, anamın kan ter içinde bunlarınki gibi bir gösteri yarışına çıkacağı düşüncesi öylesine büyüyerek doldu ki içime, Yıldız, az önce ılık eli elimin içindeki Yıldız olmaktan nerdeyse çıktı. Bizi bizim gözümüzde gülünçleştiren, bizi kendi dünyamızda sekiz bin kez daha ezen bir makinenin en öğütücü silindiri olup çıktı. Bizi daha beter ezmeye hazır bir mekanizmanın "başla" işareti tek başına Yıldız artık.

Yaşlı teyze ütüyü dualarla alıp gitmişti. Ali Usta'nın yorgun çizgilerle dolu yüzü de önündeki iş lambasının ışığından çıkıp dükkânın yüz mumluk ampulle aydınlatılmış alacasına karıştı. Gözlüğünü çıkardı. Cıgarasını yaktı. Bana da uzattı. Babamın yanında içerim de, Ali Usta'nın yanında sigara içmek bana hiç olmayacak bir işmiş gibi gelir.

"Cereyan çarpmış gibi bir halin var Tuncer. Çatıştınız mı, ne oldu?"

"Çatışma bugün benim içimde Ali Usta..."

Mektuptan buyana bende olup biteni anlattım. Kendimden bile saklayabileceğim pek çok şeyi Ali Usta'dan hiç saklamayarak... Yıldız'ın açık sözlülüğünden de hiç geri kalmak istemeyerek. Kendimde, taa dipte sezdiğim bir şeyi, hatta belki biraz da abartarak. O şeyin benim için yeni bir gerçek, belki en büyük gerçek olduğunu belirterek.

"Ben de bu kıza sevdalandım sanıyorum Usta. Değilse de sevdalanıyorum."

Ali Usta sevdadan yana ne bilirdi, ne bilmezdi? Hiç düşünmemiştim bunu. Babam bazan takılırdı ona. Hiç evlenmemiş olmasını yüzüne vurarak, "Keşişler gibi geldin, keşişler gibi gideceksin bu dünyadan Ali" derdi. Ali Usta'nın tıknaz gövdesi sarsılır, için için güldüğünü belli ederdi. Yüksek kahkahaları olmazdı onun. İçine dönük gülerdi. Ali Usta hem köydeki anasını, hem kendi anaları gencecik ölüverince, daha altı aylık, daha bir buçuk yaşındayken bunlar, Ahmet'le Murat yani; onları yanına almış. Demiştim ya hocam... O zamanlar Usta'nın kendisi de henüz yirmi beşinde falanmış. Babam evlenme konusunda ona takılınca, kıs kıs güler, "Benim anam, bu çocuklar ele avuca sığana dek yaşadı ya, sen ona bak" derdi. "Çocuklarla temelli başbaşa kaldığım zaman, artık başlarını yirmi dört saat beklemem gerekmiyordu. Ayaklarının üstünde dikilebiliyorlardı. Öyle olmasa, bunları okullarına bırakıp işime koşabilmeseydim, sana bir şey diyeyim mi reis, ben o ucuz şaraplar içinde boğulur giderdim! Sanma ki ben yeğenlerimi kurtardım, kurtardımsa... Yok, yok. Bir bakıma onlar beni kurtardılar, kurtuldumsa... İşimi en çok onlar yüzünden sevdim, en çok onlar için yaptım inan olsun..."

En uzun konuşmasını ya Ahmet, ya evlilik konusu açıldı mı yapardı Ali Usta.

"Ben de o kıza sevdalandım galiba" deyince hemen toparlandı.

"Şu dükkânı kapatalım Tuncer. Mesaimiz bugünlük bitmiş olsun. Arkaya geçelim" dedi.

Öyle yaptık. Murat'ı soracaktım. Soramadım. Ahmet'i nicedir soramıyorum. Orda burda, omuz başımda bitiverişlerini de anlatmıyordum nicedir. Yarasını kanatmaktan çekiniyordum.

"Hele otur, şurdan iki kadeh ver bakalım."

Ortaya biraz leblebi koydu. İkimize de rakı boşalttı. Karşı durmadım. Ali Usta rakısını büyük bir tören gibi içer. Şimdi burda içkilerimizi yudumluyoruz ya hocam, sözümona yudumluyoruz ya, ister istemez Ali Usta'nın içişi geliyor gözlerimin

önüne. İçkiyle bir tören kurmak dedin mi, onun içmesini düşünürüm hep. Burda diken üstünde, burda törene karşı içmekteyiz sanki. Ali Usta, kadehini ağzında tutar, gözlerini yumar, bütün yorgunluğunu ilk yudumda bohçalayıp bir kıyıya koyarcasına rakıyı uzun uzun koklardı. Hiç gürültüsüz, anasonu kokladığını hiç ele vermeden. O ilk yudumu ne zaman almıştır, bilemezsiniz.

"Remzi Tarakçı, alçaklığını ta gençliğinde ortaya koymuştu ya, onu geç. Dar dünyanın bir delikanlısıydı o da. Bunu anlayabiliriz" dedi ansızın. Ben, içerde dükkânda anlattıklarımın çoğunu kafasına yazmadı sanıyordum. Remzi Tarakçı'yı biliyormuş da, bildiğini bile sezdirmemişti.

"Fakat Remzi bugün artık her şeyin domuz gibi farkında. Artık o dünyayı işine göre ister geniş tutar, ister dar. Üstelik İlhan'ın kitapsızı, mektepsizidir bu Remzi. Onlardan sana da, bize de ne hayır gelecek, gelmez. Gelmemeli de. Ama kızın suçu ne?"

Sırıttım. Sırıttığımı iyi anımsıyorum:

"Ben de kızın suçu vardır, demiyorum ki Usta. İçimi rahatlatan şu ki... Demek bir ajanlık işi değil bu?"

"Ah be oğlum, ah be oğlum Tuncer! Sizler de tümden ajanpolis meseleleriyle yaşar oldunuz. En kötüsü bu. En kötüsü, insanı kendinden soğutan en berbat şey bu. Her taşın altında bir tuzak var sanmanız. Doğru, temelde var bu tuzak. Ama o tuzaklar tek tek işlerlik kazanıyorsa, onlara işlerlik kazandıracak bir ortamın da var edilebilmesinden bana kalırsa..."

Anlamadan bakakaldım yüzüne hocam.

"Ha, dur. Dur sana şöyle söyleyeyim en iyisi. Şimdi, senin bu genç yüreciğinde bir sevda noksanı bulunmasa, hangi kız sana sevda mektupları döktürürse döktürsün, hangisi kuyruğunda kedi gibi dolanırsa dolansın, şuranda yer alıp, orada bir dalgalanma yapabilir miydi? Kendini yarının güzel insanına adadın, âlâ. O insanın emekçilerle yeşereceğine inanıyorsun, tamam. Buna inanmazsan kınarım seni. Lakin gençliğin de var, bugün sen de varsın, senin insanlığın da var. Bu gençlik sevda da ister. İnsan

sevdasız olur mu Tuncer? O köşe boşmuş ve o köşe öyle bomboş kalamaz..."

Sevinç içindeyim. Yine de, "Yıldız'dan başka biri de olabilirdi" diyorum. İçtenliksizim.

"Herkes için şundan da, bundan da başka biri olabilirdi. Bugün Yıldız denk düştü. Bakarsın beş yıl sonra, hatta beş gün sonra başka biri denk düşer. Ne bilirsin?"

"Ben, birine sevdalanmayı geçici bir şey olarak düşünmek istemem!"

Bunun altında, ya Yıldız da başka birini severse ilerde, sorusu olmalıydı. Bu korku.

"Sen, her şeyin önünde de, temelinde de tek başına kendin varmışsın gibi düşünüyorsun."

"Yok, değil! İşçidir her şeyin temelinde, başında, önünde olan..."

"Çoğunuzun dili bunu söylüyor ama, bakma. Öğrenciliğin bitince, yaşama iyice bulanınca sen, dilinin söylediğine gerçekten inanıp inanmadığın anlaşılır. Her şey ancak o zaman ayan beyan olur. İşin bu yönünü hiç konuşmadık seninle. İyi oldu, geldin. Başına bir Yıldız meselesi çıkmasa, bu konularda açılabileceğimiz yoktu."

"Bizim hareketimizi, eylemlerimizi küçümsediğini bilmiyordum Ali Usta."

Kırçıl saçlarının usul usul dikenlendiğini seziyorum.

"Kim diyor küçümsüyorum diye be! İç şunu. İç de aklın çalışsın. Küçümsediğim falan yok. Olduğu kadar büyümsüyorum. Sizlersiz olmaz, ama yalnız sizinle de hiçbir bok olmaz."

O yıllar, üç yıl önce yani, bu konuları uzun boylu tartışabilirdim onunla. Konuşkanlığı bir kez ayaklanmışken, onu tedirgin eden şeyin ne olduğunu daha iyi anlayabilirdim. Bense, o akşamüstü söz bir ân önce yeniden Yıldız'a gelsin diye can atıyordum. Dahası, şu ânda Yıldız da yanımda bulunsun istiyorum. Yine eli elimde olsun. Ali Usta'yı, o elin sıcaklığını kanımda duya duya dinleye-

yim. Artık politik tartışmalar nerdeyse ikincil konular benim için. Bu kez de tersten birini ötekinden koparma eğilimim...

"Ne olacak bu Yıldız meselesi peki?" deyivermiştim sonunda.

Kadehinden üçüncü yudumu alırken gözlerini kapama süresini daha kısa kesti sanıyorum.

"Bu sevdanın geçilmez, aşılmaz bir sevda olduğunu hemen şimdiden nasıl bilebilirsin be Tuncer? Seni böyle sıkışıkta koyan, bir ilişkiyi insanca yaşamanı engelleyen Yıldız'ın Yıldız oluşu, onun Remzi Tarakçı'nın kızı oluşu değil bana kalırsa. Bu gündeme gelirse, sonradan gelecek. Bana kalırsa, sen şimdi daha çok içine sevda kurdu düştü diye kıvranmadasın. Bak sana bir şey söyleyeyim mi? Sen ne bu fakülteyi bitirmeyi bir yana koy, ne haklarınızı istemeyi, ne başkalarının da haklarını istemeleri için kendin kadar bir ses olmayı, ne de sevdalanmayı. Adamsan hepsini, adına haysiyet denilen kanaldan pırıl pırıl akıtırsın. Düzen bizim düzenimiz değildir diye ben, Remzi gibilerin televizyonlarını onarmıyor muyum ha? Bak, Murat'ı seviyorsun. Murat'ın, şu hayhuy içinde kazanılmış biri olduğuna inanıyorsun, değil mi? Murat'ı yanıma almasaydım, onu elimden geldiğince kendi okulumda yetiştirmeseydim, sen Murat'ı sevebilir miydin? Murat seni sevebilir miydi? Ahmet, diyeceksin. Ya Ahmet? Çarçur edilmenin gırla gittiği bir yolda, fireler de verilir. Ayrıca ben, bir gün, pek çok gün, pek çok yıl sonra belki Ahmet'in de ayacağına inanıyorum. Bir İlhan Dereli var. İşte, Ayşen'in babası... Şimdi başkentin büyük işadamlarından, duymuşsundur. Arsa alıp arsa satar, bina yıkıp bina yapar; her yanda bir ayağı bulunsun diye, avukatlığını da elde tutar. Dış firmalarla ortaklığı, bunlardan birinin motor, parça temsilciliği. Adamlıksa, insanlıksa, başarıysa; işte bu İlhan Dereli'nin kafasındaki adamlık, insanlık ve başarı. Remzi Tarakçı politikada neyse, bu da ekonomide o. Bu İlhan Dereli kimin abisi biliyor musun?"

Karınızın, Aysel Hanım'ın adını andı hocam. Ama nasıl bir saygı, nasıl bir sevgiyle anış! Bir gururla hatta. Evet, şaşacaksınız, ben de şaşmıştım; düşmanlarla dolu bir yolda tek dost yüz, yoksunluklarla dolu bir yaşamda tek zenginlik anımsanınca böyle

olunur ancak. Kendinden böylesi bir hoşnutluğu hiç görmemiştim Ali Usta'da. Yüzünde bir serinlik:

"Şimdi" diye sürdürdü konuşmasını. "Şimdi bu kimse, İlhan'ın kız kardeşidir diye, sırt mı döneceğiz ona? Bunca yıl iğneyle kuyu kaza kaza edinilmiş bir kişiliği yok mu sayacağız? Bu tür çabaları küçümsersen, kendi çabalarını da küçümsemen gerekir, çünkü seni de küçümseyecekler çıkar gelir günün birinde. Kopa kopa, araya uzun boşluklar koya koya, gelinen her noktayla bir önceki arasına köprüler kurmadan da hiçbir yere ulaşılmaz. Bak sen benim, bu İlhan'ın art arda dizip durduğu konutlarının, apartmanlarının iç elektrik tesisatını yaptığımı da bilmezsin belki. Şimdi biliverince ise, bozulursun. Hiç bozulma. Benim işim bu. Düzen değişti, devlet beni kamu hizmetine koştu da, gitmiyor değilim ya. Bu İlhan, memleketlim olarak, hem de yüzüme güle güle yapılarında çalıştırır beni. Onun bu yüzünü bilmesem, düzenin mutlak değişmesi gerektiğini de bu denli iyi bilemezdim belki. Bu denli yürekten inanamazdım buna. Yaşım elliye geliyor Tuncer. Geçmişim ise senin bugün, bu yaşta, anlamak, öğrenmek olanağını bulduğun pek çok şeyi anlamaya, öğrenmeye elverişli değildi. Ama bak, beni şimdi adam yerine koyuyorsun. Benimle her şeyi konuşuyorsun. Bir sevda işinin çözümü için bile –bak saçmalatma şimdi– bana gelmeden edemiyorsun. Belki benim kitaplardan değil, yaşamadan çıkardığım bir şeylere güveniyorsun. Yoksa ben ne bilirim bu konuda Lenin ne demiş, Marx ne demiş? Onları sen bilirsin. Yo, yo, boşuna kıpırdanma. Ben çocukluğumdan buyana günde on saat çalışacağım, iki delikanlıya hem analık, hem babalık edeceğim –yakındığımı sanma–, sokak içindeki canı sıkılan kadınların dertlerini de dinleyeceğim. Bu arada kafama bir de kendi okulumu kuracağım, orda eğiteceğim kendimi. Böyle bir eğitimde, Marksist kitaplar sevda üstüne ne diyorlarmış, bilmezsem bilmeyebilirim. Zaten bilebildiğim başka şeyleri de hepten kitaplardan çıkardığımı sanmıyorsun umarım. Diyeceğim, benim İlhan'ın yapılarına iki yılda bir priz, duy döşemem, düzenin fırınlarda sattığı ekmeği alıp yememiz

gibi bir şey. Çok uzun konuşturdun beni. Sevda deyince, nerden başlayacağımı şaşırttın bana. Kısacası şunu söylemek istiyorum: Bakarsın Yıldız sana gerçekten sevdalanmıştır. Neden sevdalanmıştır? Kendi çevrenden biri olsa, bunu sormak aklından bile geçmez, değil mi? Böyle bir soru sorulmaz. Ben de soramam. Ama sana sevdalanan Remzi'nin kızı olunca, bugünkü günde şunu düşünmeden de edemem: Her şeyi elde etmeye alışmış insanlar, her şeyi olan insanlar, bakarsın devrim de bizim olsun, devrimciler de bizim olsun, derler. Kız bunu açık seçik bilemez. Bilmeyebilir. Lakin, yaşama okulum beni yanıltmıyorsa, Yıldız'ın sana tutulması da bütün bütün şu sevimli, atak yüzün, bu uzun boyun, güzel saçların için değildir. Kavgan için mi? Ordaki yerin için mi? Arkadaşlarının arasındaki parlak köşen için mi? Olabilir. Bu kızın paraya pula ihtiyacı olsa ve o kız paralı pullu bir delikanlının parlaklığını görse, belki ona tutulurdu. Ama Yıldız paraya pula doymuş bir kız. Bunda eksik olan tek şey var. Çevresinde bulunmayan, elini uzatınca onun olamayacak bir şey. Günümüzün parlak delikanlısı artık iki tür, Tuncer. Zabit üniformalarının modasını yeniden yaratmak istiyorlar, lakin o moda da güne göre biçim değiştirdi. Şimdi yoksul kızlar için altı arabalı, altın çakmaklı delikanlılar gözde ve genellikle altı arabalı, altın çakmaklı kızlar için yoksul, devrimci gençler."

Bu son sözleri beni iyice sarstı. Yıldız'ın mektubunu okurken bende uçveren bu düşünceyi ben, ikide bir geri itiyor, bastırıyordum. Ali Usta'nın sözü hiç uzatmadan, sevda sevdadır oğlum, yaşamana bak, demesini istiyordum; önüme, en fazla kaçtığım soruyu çıkarmasını istemiyordum.

"De ki öyle. Bunu bile bile ya kızdan cayamazsam Usta?"

Beni azarlayacak sandım hocam. Beni küçültecek sandım. Doğrusu kendi gözümde yeterince küçülmüştüm zaten.

"Ooo" dedi, "sen ata binmiş, mavzerini kuşanmış, ava gitmek için benden izin istiyorsun Tuncer. Benim anladığım, Yıldız'ın sana tutulması da senin pek işine gelmiş."

Kendimi tutamadım. Yumruğumu önümüzdeki küçük masaya indirmekten alıkoyamadım kendimi.

"Beni çok yanlış tanımışsın Usta! Keşke gelmeseydim. Keşke açılmasaydım sana!.."

Hiç karşılık vermemişti. Bir süre susulmuştu. İyice bocalıyordum. Sonunda ben konuşmak zorunda kaldım. Sesim pek cılızdı:

"Ee ama sen de, hem sevdaya sırt çevrilmez, gençlik, sevdasıyla da, devingenliğiyle de kendini yaşamalıdır, diyorsun, hem, Yıldız konusunda bana kinayeli sözler söylüyorsun. Ne yapayım peki? Sanki pek teşneydim satılmış Remzi'nin kızını koluma takmaya!.."

O içine dönük gülüşüyle gülmüştü o zaman:

"Hazır değilsen, ne diye dönüp duruyorsun bu lafın çevresinde ha? Hazır olmasan kızı elinden tuttuğun gibi sokaklara dökülür müydün? Nedeni ne olursa olsun, görünürde ikiniz de birbirinize abayı yakmışsınız. Benim demek istediğim bu. Ama bir demek istediğim de şuydu. Kinaye falan değil, apaçık şuydu Tuncer: Bu konularda kimselerden akıl alınmaz. Kimseler de sana en uygun aklı veremez anladın mı? Allah bilir sen, aşkın insan yüreğine kendiliğinden girerek kendiliğinden çıkıp gidecek bir şey olduğunu düşünürsün en çok. Bir de sevdalanmaktan utanırsın, bunu kim öğrettiyse!.. Utanılacak olan sevdalanmak değil be oğlum. Utanılacak olan, her şey için savaşan birinin, söz sevdaya geldi mi, orda savaşmaya yan çizmesi. Şimdi beni burda karşına oturtmuş, beceriksiz aşk hocaları gibi dersler verdirtmesene! Beni asıl hayal kırıklığına uğratan, bu konuda sıkışıkta kalman oldu. Kız senden sağlam bu konuda be. Ne istediğini biliyor. Sen bilmiyorsun. Darılma ama, sen bunu bana anlatmakla biraz övünmek bile istedin. Hadi bunu da benim alınganlığıma, bunu da benim hasta yanıma ver. Herkesin alınganlaştığı bir noktası vardır şurasında. Ben senin yaşındayken, bir kızı sevince o kızın gözünde hiç, yo, hiç diyemem ama, Yıldız'ın gözünde senin olduğun ölçüde önemli olamadım. Niye olamadım? O kız yoksul olsa, ben paralı değildim. Paralı olsa, bende aydın pırıltısı, devrimci parlaklığı

yoktu. Bende pırıltının, kendini açığa vurmuş pırıltının nebzesi yoktu. İçin için yanan, dile gelmemiş, dumanını bile kendinden saklayan bir sevda."

Son yudumunu içti. Üstünü başını silkeledi sanki.

"Hadi kalk. Sendikalılarla toplantımız var" dedi sonra. "O sendika da yeni kavgalar gerektiriyor ya... Hem büyük kavgalar!"

Murat, biz çıkarken geldi. Beni görünce hep sevinir. Yine sevinmişti:

"Abi, bizim akşam kurslarında altı çocuk var, tanısan, altısı da pırıl pırıl, sapına kadar devrimci çocuklar..."

Yeterince sevinemedim mi, sevindiğimi Murat'a gösteremedim mi?

"Öyle ama, abin yine işbirlikçilerin kapısını bekliyor Murat" deyiverdim.

Ali Usta'yı durmadan öfkelendirmiştim o gece hocam. Bana olan inancını, sevgisini sürekli sarsmıştım. Dostluğunu, abiliğini kaybetmeyi hiç istemeyeceğim birini kendimden uzaklaştırmaya çalışır gibiydim. Öyle ki, ben Murat'a bunu söyler söylemez, bir sabah Ahmet'in ardından nasıl morarmışsa, öyle morardı yüzü. Ondan öte morardı, ama kısa sürdü.

"Bana bak Tuncer" demişti sonra. "Ahmet'i polis okuluna gönderen benim. Çatacaksan bana çat. O günlerim içinde elimden gelen buydu. Toplum polislerinin ise salt halkın hizmetinde olacağını, onları bekleyeceklerini sanırdım. Şimdi aptallık edip durma. Yaramı deşme. Murat'ı da kışkırtma şimdi. Kafamızı karıştırma bizim bütün bütün. Hem bakarsın, toplum polisinden de yarın seni koruyacak biri çıkar, bakarsın o biri de Ahmet olur, ne biliyorsun?"

Yirmi üç yaşıma gelmiştim de, kendimi bildim bileli ağlamayı tanımamıştım. Her ağlanası durum salt benim öfkemi biler, ağlama duygularımı geri iterdi. O akşam ne oldu bana? Kim ne yaptı, nasıl oldu da Ali Usta ile benim arama istemediğim bir uzaklığı, bu soğukluğu koyuverdi? Sanki artık ne o bana inanıyordu, ne ben ona. Yoksa ben, bir vicdan ağrısı gibi ondan uzaklaşmayı mı

istiyordum? Ağlama duyguları içindeydim. Kapı önünde yutkunup duruyordum.

Ali Usta paltosunu omzuna atıp geldi:

"Kaş çatmanın, insanlığı geri itmenin gereği yok. Ne yaparsan yap, insan gibi yap. Ne yaparsan yap, kendinden kaçmadan yap. Yalnız başka güçlüklerden değil, kendi güçlüklerinden de kaçmadan yap. Devrimse de, sevdaysa da. Birini iyi yapan, ötekini de iyi yapar zaten..."

Kapıdan sızan yarı aydınlıkta gözlerimin yaşlandığını seçmişti. En çok da o zaman utandım hocam. Artık utanmamı da, ağlamamaya çalışmamı da beğenmeyecekti Ali Usta.

"Ağla be ulan! Ağla hergele! Ağlamayandan insan mı olurmuş?"

Sonra sarıldı bana. Yutkundu o da. Öksürdü. Leblebiler boğazında gıcık yapmıştı sanki. Oysa, gözpınarlarında yaşlar.

İşte, şimdi de buradayım hocam. Yıldız'ın kocasıyım. Onu çok seviyorum. Ne zaman geçecek bu? Bunun ne zaman geçeceğini her ân kendime sormadan edemiyorum. Çünkü, her ân kendime sormadan edemediğim daha büyük bir soru var:

Ben Yıldız'ı mı seviyorum, Yıldız'la birlik kendimi İsviçre'de, doktorasını yapan biri olarak buluverişimi mi? Devrimin iyi ekonomistlere, iyi mimarlara, iyi teknisyenlere ihtiyacı var, diyordunuz. O zamanlar bu sözünüze karşı dururken, şimdi bu sözünüzdeki doğruluğa sığınmayı uygun buluyorum. Ayrıca bu birlikteliğin sürebilmesi için gösterilmesi gerekli özeni de nerdeyse tümüyle Yıldız'ın ellerine bırakmış olarak.

Yıldız'ın babasını topu topu üç kez gördüm. İlki, beni yine elimden tutup, Remzi Bey'in karşısına çıkarıp, "Baba ben işte Tuncer'le evleneceğim!" dediği zaman. İkincisi düğünümüzde. Üçüncü kez de bugün gördüm. Biz uçaktan inince, Yıldız bavullarımızı dosdoğru babasının evine taşıtınca. Dört gün birlikte olacağız. Ta Çankaya'nın tepesindeki güzel bir yapının kapısını bekleyen toplum polisleri içinde Ahmet de var mıdır, diye soru-

yorum kendi kendime. En çok Ahmet'e görünmekten ürküyorum. O kapıdan hiç yanıma yöreme bakmadan girip çıkıyorum. İlk, bu akşamüstü, o kapıdan içeri girerken Yıldız'a karşı küçük bir fren gıcırdaması şuramda. Doludizgin akışta sarsıntılı bir duraksama.

Ali Usta, Yıldız'dan cayamayacağımı daha o akşam anlamıştı. Bir yıl, elele her yerde Yıldız'la birlikte olduk. Miting alanlarında yanımdan hiç ayrılmadı. Arkadaşlarımı benden çok sevdi. Yaşama biçimlerini benden ileri benimsedi. Nikâhlanmayı isteyen de ben oldum üstelik. Beni babasının karşısına götüren o olsa da. Kendisini bana seve seve verdiği halde, bir gün bile evliliğin yanından geçirmemişti sözü. Benden kendisini sevmemi bile istememişti diyebilirim. Beni sevmesine katlanmamı, yanımda bulunmasına katlanmamı; salt bunları istedi sanıyorum. Bir de, babasıyla, kendi çevresiyle sıkı ilişkilerimiz olmasını istemiyordu belki. O zaman, değirmenin suyu? Bunu sorarsanız... Bilmiyorum. Ben de sormuyorum. İçim sormamaya dayanamazsa, bu satılmışların parası hiç değil olumlu bir yere gidiyor, ben iyi bir ekonomist olacağım, devrimci bir ekonomist, deyip kapatıyorum o soruyu. İç kavgamı yatıştırmak için daha başka yollar da buldum. Daha doğrusu Yıldız buluyor bu yolları: İçerdeki arkadaşlarına para göndermeliyiz Tuncer, sevgilim. Senin dışarda kalmanın işlevi bu.

Gönderiyoruz da. Yani gönderiyor da...

Asker yönetime el koyduğunda evli değildik, ama karıkocaydık. O sıralar babasının boş olan bir dairesine bir iki eşya taşıttı. Yalnız beni değil, iki arkadaşımı daha üç ay sakladı orda. Remzi Tarakçı'nın mülkünü aramak kimsenin aklına gelemezdi.

Yıldız, babasına hiçbir şeyin hesabını vermiyordu. Bir kez sordum, "Babam, bazı şeylerin üstüne varmayacak denli kurnazdır" demekle yetindi.

Ailesinden bütünüyle kopmasını isteyebilirdim. Bunu da yapardı. Beni çok aptal bulmazsanız, buna yürekten inandığımı söyleyebilirim. Ama ondan böyle bir şeyi istemedim. İstemedim mi, isteyemedim mi? Anamla babamın zengin bir aileye damat

olmamdan duydukları büyük sevinçten iğrene iğrene, benim bir küçüğüm oğlan kardeşiminse benden iğrenmesini göğüsleyerek. Bu kardeşimi, onun artık benimle konuşmamasını saymazsak –nasıl saymayız?– anamla babama verebildiğim tek sevinç, tek onur, Yıldız'la evlenmiş olmam.

Şimdi baba evimde kavgalar durulmuş olmalı. Duruldu yani. Tabii yine erkek kardeşimin evi bırakmasını, İstanbul'da bir sunta fabrikasında çalışmaya başlamasını saymazsanız. Remzi Bey, özellikle annemle çok çabuk anlaşmış. Onun kendisi gibi bir milletvekili karşısında elpençe durması –demek benden gizlediği oylarını hep onlara verirmiş– Remzi Bey'in pek hoşuna gidiyormuş. Bunları düşünmeden edemiyorum işte.

Ali Usta düğünüme gelmedi. Adıma bir telgrafı geldi: Aşkın düğünü kendisidir.

Ona o ân öfkelenmiştim. Şimdi usul bir utanç. İstiyorum, kızamıyorum hocam.

Ali Usta'yı bu düğünde de görmedim. Görseydim çok sevinecektim, biliyor musunuz? Sizinle karşılaştığım ândan başlayarak usul usul üstüme yığılıp duran pek çok sorunun, geri ittiğim nice kuşkunun ağırlığından birazını da onun omuzlarına yükleyivermiş olacaktım.

Yarın onu görmeye gideceğim. Ama nasıl gideceğim? Sizin karşınızda ellerimi nereye koyacağımı, içkimi nasıl yudumlayacağımı şaşırmışken, Ali Usta'nın dükkânından içeri nasıl gireceğim?

Belki buraya hiç dönmemeliydim. Belki artık bir daha hiç dönmemeliyim.

Ahmet neyi bekliyor acaba? Ayşen'in kayınpederini mi, İlhan Dereli'yi mi, benim kayınpederimi mi? Hâlâ bekliyorsa hepsini birden bekliyordur. Murat ne yapıyor?

"Düğün bahane. Düğüne gitmemiz aslında çok saçma Tuncer" demişti Yıldız. "Ama bu bahaneyi iyi kullanabiliriz sevgilim. İçerdeki arkadaşlarımızdan avukat bile tutamayanlar var, biliyorsun. Onlara avukat tutmalıyız. Şu ara bunun için gitmeliyiz memlekete."

Yıldız'la karşılaşmamdan buyana, ilk kez bu akşam, şu ânda ona bakmaktan kaçınıyorum. Yıldız'ın çok güzel yüzünü çok çirkin bulacağımdan, çok açık ve akıllı bakışlarında baştan sona yalanı okuyacağımdan çekiniyorum. Yoksa, o çirkinliği, o yalanı bir kez daha bulamayacağımdan mı çekiniyorum hocam?

VIII

"Yıldız, hocamızı Lozan'la yormasan?.."
"Ben sormuştum Tuncer."

Tuncer'i yatıştırabilmeyi istiyorum. Ne diyeceğimi de bilmiyorum. "Yıldız'la çok sevdik birbirimizi hocam." Her zaman genellikle geçerli olabilecek bu açıklama, bugün biraz gülünç. Gülünç değil, daha çok yürek burkucu. Çünkü Tuncer yeterince pişkinleşememiş daha. Kendi kendinin savcısı olmaktan bütünüyle kurtulamamış. Şu düğün kalabalığının ortasında, ifadesinde kaçamaklar yapan bir suçlu gibi duruyor. Yıldız'ın yanıbaşında. Kayınvalidemin önünde. Burada onu gerideki günlere doğru çekense, şimdilik yalnız benim. Yarın sokağa çıktığında ne olacak? Nelerle karşılaşacak, neler duyacak? Tuncer, önünde sonunda, düğün salonunun orasından orasına yuvarlanan, Tezel'in, bir saatin içinde dört bardak içkiyi yuvarladığını da gözden kaçırmayan Ertürk değil ki.

Emekli albay, bir süredir yine gözümün önünde. Belki uzun bir süredir ben burdan uzaklaşmayı, yeniden Tezel'in yanında olmayı kurduğum için, her köşe bucakta biten Ertürk'e takılıyor gözlerim. Düğünün düzeninden sorumlu çırpınmalarına, koşuşmalarına sanki yeni bir görev eklemiş. Gözünü Tezel'e takmış. Ya da bana öyle geliyor. Tezel'i yalnız yakalayabilmek için bir fırsat kolladığını sanıyorum. Yıldız, az önce kayınvalideme uzun

uzun Cincinnati'den gelen Ayten Halasını, onların yeni yaşamına değgin bir şeyleri anlatırken, Tuncer de bana, alnında hep o ter çığsıması, "Kürsünüze yeniden dönebildiniz mi hocam?" diye sorarken –kendisine ne yanıt verdiğimi bilmiyorum–, Ertürk'ün elinde, tepsilerde dolaştırılanlardan çok daha koyu renkli –herhalde iyi cins– bir bardak viskiyle Tezel'in yanına koştuğunu bile görmüştüm. Kadehi Tezel'e sırnaşık gülüşlerle uzatmıştı. Sonra, tamam; tombul, kırmızı eli, onun Rus biçimi bluzunun kolunda. O geniş kumaşı Tezel'in tenine yapıştırarak. Sanki kalabalığın bir itmesi, bir sıkıştırması. Sanki kendisinin fırsatçı bir tutumu değil. Tezel'in aldırdığı yok. Hatta bu fırsatçılık için için epey eğlendirmiştir onu. Baktığımı görseydi, bana bir göz bile kırpabilirdi: Şu hödüğü görüyor musun Ömer, şu hödüğü? Bunlar evlerinden boşalmış yağ tenekelerini bile atmazlar. Boşalmış rakı şişelerini de. Bekletirler. Belki bir ay sonra tenekeler ve şişeler diplerine iki damla sızıntı bırakır... Ayrıca bunlar, vezir atının bakışını bile kaçırmazlar. Attan da gelse bir selamdır. Bir gün işe yarayabilir.

Tuncer'i sıkıntılı durumdan kurtarmalıyım. Fitnat Hanım'ı onlara bırakmalıyım. Yıldız, ona daha bir yığın şey anlatabilir. Ailesinin hiçbir şeyi kendisini hiç ilgilendirmiyor görünerek, Ayşen'in nasıl bir aileye, o ailenin hangi yan takıntılarına gelin gittiğini bir güzel öğretebilir kayınvalideme. Kadıncağızın bu konuda merak ettiği, kimsenin de onun bu meraklarını gidermeyi aklına bile getirmediği kimbilir ne çok şey vardır.

Az önce Yıldız'ın anlattıklarından kulaklarımda kalanlar: Yaa teyzeciğim... On beş yılı geçti biliyor musunuz Ayten Halamlar oraya yerleşeli?.. Temelli yerleştiler evet, teyzeciğim... Zor tabii. Güzel değil... Cemil Enişte sık sık ağlar... Ben bile gördüm... Ne yapsınlar?.. Burda çok güç günleri oldu. Kimseye el açmamak için işte... İki de çocuk var yetişecek... Semra'nın kulağı da öyle olunca... Ameliyat edildi. Çok iyi. Büyüdüler ya. Oğlan Ercan'la okudu işte... Evet. Ercan da Ayten Halamın yanında okudu. Atılgan çocuktur Ercan... Ayşen'i ben Ercan'dan çok severim,

inanın teyzeciğim... Torununuz çok şekerdir. Sana da anlattım ya, Tuncer... Bir yıl da ben kalmıştım halamlarla... İngilizcemi ilerletmek için, kolejden sonra gitmiştim... Ercan ta o zamanlardan ordaydı zaten... Birlikte bir Florida bile yapmıştık. Evet, tabii. Ayten Halam, Cemil Eniştem de... Oğulları gelemedi, hayır. Sınavları vardı onun. Kızları Semra işte, o da vardı, böyle birlikte çok neşeli bir Florida gezisi yapmıştık, çok eğlenmiştim... Yine de ne bileyim, Amerika'yı hiç sevemedim ben efendim. Bugün yalvarsalar gitmem... Neden mi? Ne bileyim teyzeciğim, uyuşabileceğim bir hayat değil ordaki hayat. Her şey para. Herkes onun peşinde. Ayten Halam yine ısrar ediyor. İlle Tuncer'le gelin, deyip duruyor, ama yok, ben istemiyorum hocam. Tuncer, sen istersen git, ben asla!..

Çok yumuşak bir sesin kulağımda bıraktığı en derin iz de "sen istersen"ler... Bu tür genç kadınlar insanı ya batırır, ya çıkarırlar. İkisi ortası kalan yine Gönül Hanımcık. Yine birini arayıp durmakta. Oğlunun düğmesini dikti mi? Biraz da kendi ağzını dikebilse. Bu kadından hoşlanıyorum. Bütün budalılığı ortada. Bir ara, "Aaa, bizimki yine Tezel Hanım'ı rahatsız ediyor, kör olmayası!" dediğini bile işittim. Kime diyor, belli değil. Kendi kendine konuşuyor. Doğru, Yıldız'ın amcası emekli albay, Tezel'e doğru yeni bir atılımda bulunma peşinde. On dakikadır burada, Cincinnati yaşamlarını dinlemek zorunda kaldığım ailenin kendinden hoşnut üyesi Ayten Hanım ise, Nuriş Ablasının yanında, Japon incileri, çok parlak giysisi ve Carmen Miranda saçlarıyla ağzını onun kulağına dayamış, bir şeyler fısıldıyor. Nuriş Hanımefendi hep uzak, hep dalgın. Hep o ağlamalı yüz.

Asansörle gelenler ya bitti, ya bitmek üzere. Belli ki, gelecekler in gelme süresi doldu. Çağrılılar gelebildikleri kadar geldiler. Yine de, protokol sırasından tek kişi kapı önünden ayrılmıyor. Bir şey olacak. Ben de bir ân önce kendimi Tezel'in yanına atmalıyım.

"Aysel Hanım yoklar mı?"

Tuncer bir soru daha sormalıydı ve bu kez karşılığını alabileceği bir soru olmalıydı bu.

"Aysel gelmeyecek!"

Gelemeyecek, diye yanıtlamadım Tuncer'i. Gelmeyecek!

Ben bu denli huysuz, bu denli öç alıcı değildim. Ben bir süredir kendimde yeni yeni tepkiler yakalıyorum. Ayşen'in bakışlarıyla karşılaşmaktan da kaçınıyorum. Ayşen'in bana eğiliminden ötürü anlayışlı olmak yerine, yüreğimde derin bir sevinç besliyorum. Burada oluşum Ayşen'i sevindirmekten öte kendimi sevindirmek için. Aysel bunu anlamamış olabilir mi? Olur. Akıl yolundan geçmeyen hiçbir şey kalmadı onun için artık, hiç.

Soluk alacak bir yer olsa. Bir balkon. Bir pencere önü. Öyle bir yer yok. Salt Ayşen'in günler önceki, "Size hayranım Ömer Abi, ama çoktandır hayranlıktan öte bir şey duyuyorum size karşı" diyen titrek sesi. O sese koşmamak için Tezel'in yanına kaçmak istiyorum işte.

Tezel, artık epeydir o reklamcıyla, o tiyatro oyuncusuyla değil. İnci'nin uşağı ya da efendisi Pierre Loti, Tezel'i çoktan bıraktı, ama bakıyorum, bir omzu usulca Tezel'in bir omzuna değiyor. Kendisine arkası dönük, ağzı sakız çiğner gibi durmadan açılıp kapanarak iriyarı bir adamla konuşan karısının topuzundan sarkmış bir tel saçı çekiyor; alıyor o saçı, Musset'nin bir el hareketiyle atıyor kılı. Emekli albayımız ise ansızın iki kişi arasında kayboldu.

"Bir dakika..."

Bu "bir dakika"lar, "bir saniye"ler ne kurtarıcı sözler!

"Elbette hocam, buyrun" diyerek kıyıya çekiliyor Tuncer. İlk karşılaşmamızdan bir saniye önceki mutlu yüzü darman duman. Yıldız ise, başlangıçtaki o sonsuz rahatlığına kavuşmuştu.

"Efendim, yine görüşelim. Biz Tuncer'le sizden yarın için bir randevu isteyecektik. Lütfen hocam, yardımcı olunuz... Bazı konular var da..."

Ayten Halasından, Florida'dan, Amerika'da "asla" olamamasından nasıl çarçabuk atlayarak ülkesini düşünen bir ses tonu bulup çıkardı bu genç kadın? Nasıl gizemli ve önemli bir havaya bürünüverdi?

"Görüşürüz" dedim ben de kısaca.

"Yarın mutlaka, efendim" dedi Yıldız da.

"Neden olmasın?" diyorum Tezel'e doğru yönelirken.

"Bu gece, ayrılmadan bir yer, bir saat kararlaştırırız değil mi hocam?" demek yürekliliğini gösterebildi Tuncer de.

"Elbette, elbette..." demek yakınlığını gösterebildim ben de.

Alışılmış soğukluğumun tek sıfır altı derecesini barındırmayan sıcak iki "elbette". O "elbette"ye, Tuncer'in omzuna usulca konmuş anlayışlı, sevecen elimi de ekleyerek...

"Ömer, oğlum, hadi çağır, Tezel de gelsin buraya. Al da gel..." diyor kayınvalidem ise. Hazır, sıcak bir ânımı yakalamışken çekingenliğini yeniyor: Bunlar gibi can bir çift de yanıbaşımdayken, kızım gelsin, tanışsın. Konuşup gülsünler. Aksi halde şimdi onlar da çekilip giderler. Kendi akranlarını bulurlar. Ben yine, arada bir sıradan çıkıp yanıma koşan, iyi misin anne, iyi misin, diyen Müjgân'ın baştan savma ilgisine kalakalırım.

Bile bile Fitnat Hanım'ı yalnızlığına bırakıyorum. Yürüyorum. İşte. Ben daha Tezel'in yanına ulaşamadan yine emekli albay ulaşıyor onun yanına. Tombul, kısa parmaklarıyla bu kez de bir kürdanın ucundaki sıcak köfteyi Tezel'in ağzına sokuşturuyor. Tezel ne yapıyor? Emekli albay Ertürk'ün o tombul elini tutuyor. Açıyor o kırmızı, terli avucu; yüzüne doğru kaldırıyor –Ertürk'ün içi bayılıyor–, ağzındaki köfteyi o avucun içine tükürüveriyor: İçerken yiyemem!

Ah ne güzel bir şaka bu emekli albay için. Ah ne içten davranış! Ne yakınlıktır bu, İlhan Bey'in küçük kız kardeşinin kendisine gösterdiği... Hayat kadını canım! Hayat kadını dediğin böyle olur işte.

Ertürk böyle düşünüyor olmasa niye atsın şu borazan provasını andıran kahkahalarını. Neden öyle eğilip bükülüp dursun? Neden, nerdeyse gıdıklayıverecekmiş gibi olsun Tezel'i? Bir avucunda Tezel'in ağzından tükürülmüş köfte, öteki elinde ise kendi yiyeceği kürdanlı üç köfte bulunmasa, dayanamayıp gıdıklamıştı

bile. Belki, Tezel bunu anladığı için, boş kalan eli böylece doldu-ruvermiştir.

Ayşen'i görmek istiyorum. Onun beni her ân gördüğünü belli etmesini istiyorum. Belki de, sıkılma Ömer Abi, sıkılma. Ne var bu kadar sıkılacak? Hem ne olmuş sanki, bir Anadolu Kulübü'nde değilse bile, siz de Aysel Halamla yüzüklerinizi başbaşa verip Süreyya denilen bir yerde takmışsınız işte. Süreyya burdan daha mı halka yakındı ha, demesini istiyorum. Yok canım, derim ben de ona, Süreyya halka yakın olur mu hiç, orası aya yakındı. Burası halka yakın, daha yakın... O halkın bağrından kopup uzaklaşsa da, henüz iyice yakın.

Bunları demeye zaman kalmıyor.

Daha ben Tezel'in yanına varamadan, asansörün önü birden karışıyor. Sıranın orta yerindeki Hayrettin Özkan başta, herkes derlenip toparlanıyor. Nerdeyse hazırola geçiyorlar. Müjgân, karnını içine çekiyor; omzuna dökülen, sarıya boyalı genç kız saçlarını eliyle usulca iki yanından ensesine doğru itiyor. Tümgeneral'in karısı, baştan buyana hep o, ha ağladı, ha ağlaya-cak yüzüyle –Hakan'ı mı düşünüyordur, iki oğlunu kaybetmiş bir ana o bu gece– bileğinden yorgunlukla sarkan zincirli çantasını kaldırıp karnının üstünde tutuyor: Orda dur ve rahat dur. Parlak çantasına böyle buyuruyor sanki. Ama yüz çizgilerini, ne denli çabalasa da, değiştiremiyor. Gülümsemeye çalışıyorsa da, bu çaba o yüzü daha ağlamaklı kılıyor. Biraz da kendine acıyası. İlhan, kravatını düzeltiyor; boynunu dikletiyor. Ayşen, bir adım geri kaçarken Ercan, bir adım daha ileri çıkıyor. Asansöre en uzak kalan Ayten Hanım ise, Müjgân'a doğru yaslanıyor; onu iterek asansör çıkışına daha yakın olmaya çabalıyor; bu arada, yere iyice yakın kalçasını bir çiçek sepetine çarpıyor. Bu kez o sepeti itiyor. Korsesini çekiştiriyor.

Sanki bir çatırtı, bir patırtı. Sanki bir makam arabası, önünde öncüsü, ardında artçılarıyla gümbürdeyerek, patırdayarak, vınla-yarak geliyor. Omuzları çok kalabalık, göğsü çok kalabalık, yüzü,

yüzünün çizgileri daha da kalabalık bir korgeneral, bir yanında emir subayı, bir yanında pırıltılı şalını koluna asmış karısı ve manken kızıyla –herhalde kızı ve herhalde manken ama, beş on yıl sonra annesi gibi irileşecek– çıkıyorlar asansörden.

"Paşa geldi... Paşa geldi..."

Paşa gelmiş.

Sağ yanımdan biri, yanındaki birine, "Damadın nikâh tanığı, Korgeneral Rıfat Paşa" diyor. Emekli albay Ertürk birden, salonun giriş kapısı yanında –ne zaman caydı Tezel'i gıdıklamaktan?– üstüne bilmem ne güçlendirme vakfı kurdelesi geçirilmiş çiçek sepetinin önünde bitiveriyor. Sepeti devirmemeye özen göstererek birkaç kişiyi dirsekleriyle iki yana ayırıyor, bölüyor. Orada, salonla kapı önü arası bir yerde, eski alışkanlığıyla asker selamına geçip duruyor.

İlhan iki adım öne çıkmış, elini içeriye doğru uzatıyor:

"Paşam..."

Paşa giriyor. Ardından karısı, kızı –herhalde kızı– giriyorlar. Ardından emir subayı, ardından Hayrettin Özkan, İlhan, onların ardından da protokol sırasında dakikalardır, belki bir buçuk saate yakın bir süre bu ânı bekleyen bütün oğlan ve kız yanı giriyor. İçeriye doğru hemen, Salazar'ın kabul salonuna bir girişinin suyunun suyunun suyunu andıran bir tabur oluşuyor. Tabur, orkestra yüksekliğinde birden patlayan "tatata, tatataaaa"larla ağır ağır onur köşesine doğru ilerliyor. İçerde herkes, oturmakta olan hemen herkes ayağa kalkmış, ayakta duran hemen herkes de soluğunu tutarak, oldukları yerde, ayaklarını birbirine birleştirmiş, karınlarını içeri çekmiş, avurtlarındaki küçük köfteleri, sosisleri, börekleri yutmakla yutmamak arasında kalakalıyor. Tarım Bakanlığı'nda çalışan bayı, bir duvarın dibinde, yüzü ne içeri giren tabura dönük, ne bütünüyle tam karşıtı bir yöne dönük; bakışlarını biraz tavanda, daha çok da salonun boş kalmış ender noktalarında dolaştırırken yakalıyorum. İki omuz aşıyorum. Tezel'i görüyorum yeniden. Tezel, elindeki bardağı dibine dek boşaltıyor. Çok çirkin çatılara bakması gereken, ama şimdi

kalın perdelerle sıkı sıkıya kapalı büyük pencerelere doğru yürüyor. Çizmelerinin alçak topukları, istese de, kan kırmızısı halılar üstünde hiçbir yankı yapmıyor.

Müjgân, Korgeneral'in en yakınında yürüyebilme, içerdeki çağrılılara kendini böyle sunabilme telaşıyla Tezel'in kuraldışı, vurdumduymaz davranışını seçme fırsatı bulamıyor. Gelinle damat, taburun en gerisinde yürüyorlar. Bir yanlarında Ayten Hanım, bir yanlarında da... Daha doğrusu o yanlarında olabilmek için kendini camlı kapıya çarpan, çarpınca küçük kürkünü düşüren, düşürünce çok utanan, utanınca, kimseler gördü mü diye acemi tebessümlerle çevresine bakınan; bir resmi bayram çocuk alayının iyice gerisinde kalmış, sürüden ayrı düşmüş en kısa boylu çocuk gibi yalpalayarak alayın en son üyesine yetişmeye çalışan Gönül Hanımcık.

İlk alkış, Korgeneral'le yanındakiler salonda görününce kopmuştu. Gönül Hanım, kürkünü o ara düşürmüş olmalı. İkinci alkış, Ayşen'le damat salonda görününce koptu. Ayten Hanım, dört sıra Japon incili boynunu biraz daha dikmişti. Yeğeni Ercan'ın koluna girecekmiş gibi yapmış, bu arada adımını şaşırınca da, yürüyüşteki erlerin adım düzeltmeleri gibi bir hareket yapıvermişti. Alkışlar kendineymişçesine bir kurum, çalımla yürüyordu. Kendilerine yetişmeye çabalayan gelinleri Gönül Hanım'ı becerikli bir dirsek vuruşuyla yeniden geriletmiş, alkışlardan onun da pay almasını önlemişti.

Emekli albay, parke pistin elden geldiğince boşaltılmasını, nikâh masasının çevresinde geniş bir açıklık bırakılmasını sağlıyor. Herkesi, yemek için önden kendilerine ayrılmış masalarına ya da ayakta uygun görülmüş yerlerine kışalıyor. İlhan, annesinin koltuğuna yakın, ama piste ve nikâh masasına daha da yakın özel, çiçekli bir masaya Korgeneral'le yakınlarını buyur ediyor. Onları da, birer konukmuşlar gibi dünürlerini de... En son annesini de kaldırıp bu masaya buyur ederken, onu Korgeneral ve Korgeneral'in karısı, kızıyla tanıştırırken Ertürk de, Ayşen'le Ercan'ı taburun kuyruğundan ayırmış bulunuyor; damatla gelini

nikâh masasına doğru götürüyor. Ayten Ablasını da bu masaya dek gençlerle birlikte yürümekten alıkoyamıyor ama, karısını bir sandalye bulmaya koşturarak, bir kez daha kadro dışına çıkarıyor.

Garsonlar, daha "tatata"lar başladığı ânda bulundukları yerde dikilip kalmışlardı. Tepsiler yukarda, havadaysa yine havada. Birine uzatılmışsa, uzatıldığı yerde. Salona, kötü talim görmüş tören taburu gibi o giriş yapılırken dondurulmuş bir film görünümünde olanlar en çok garsonlardı. Yerleşme ve yerleştirme işlemi bittikten sonra, film yine harekete geçiyor. Düğün salonundaki toplu, uğultulu devinim yeniden başlıyor. Çok bulanık bir suda dönüp yuvarlanan kurtçuklar gördüğümü sanıyorum.

Ayşen'in bakışları bütün o "tatataa"lar, iki fasılda tamamlanan alkışların ardından, tam nikâh masasına oturacağı sıra değmişti yüzüme, gözlerime. Artık, az önce kalabalıktan birinin çarpmasıyla birazcık yana kayan gelin şapkasını düzeltmeyi düşünemez. Artık, bir masanın iki başına, ikisi Ercan'la kendisi için karşıya yanyana konmuş sandalyelerden kendisine ayrılana otururken, nice geçmiş günlerin el alışkanlığıyla da olsa, buruşmasın diye gelinliğinin eteğini düzeltemez. Gelin çiçeğinin ucundan sarkan ve Ercan'la kendisi arasına sıkışıp kalan gelin telini bu sıkışıklıktan çekip kurtaramaz da. Ayşen, herkesin yerlerine yerleştiği sırada, bana bakıyor. Kırmızı örtülü, şimdiden solmuş kaba karanfillerle bezeli masanın önüne, olduğu gibi, olduğu biçimde çöküverirken bana bakıyor Ayşen. Yüzü soluyor, Aysel'in gözlerinin renginde, ama onunkilerden daha iri gözleri, bir yakarışla dolup taşıyor. Bir gün, birkaç gün ya da yüz yıl önce bana söylediği sözlerden birini bin kez daha damıtmış olarak yineliyor gözleri: Orada, o düğünde sevebileceğim tek şey bulunsun diye, ne olur düğüne gelin Ömer Abi! Beni yalnız koymayın.

Şimdi de, başı şu kolumun üstünde. Şimdi de, içi yana yana, o gencecik yüreği köpüre köpüre bunu söylüyor: Orada sevebileceğim bir tek şey bulunsun diye...

Bir kez daha ürperiyorum. Artık yabancı olmayan bu ürperişi bir kez daha yadırgıyorum. Bir kez daha ona ne öğüt vermek,

ne onu yatıştırmak, ne de, olur böyle şeyler Ayşenciğim, geçer, demek geliyor içimden. Acıyı yeni bir alanda tanıyan, bir kez tanıyınca da onu her yana yayabilen bir Ömer'im artık. Yüzüme, omuzlarıma, duruşuma sinmiş serinkanlılığı görünüşte öylece sürdürsem de.

Ayşen bana bakıyor. Biliyorum, o bakış çok kısa sürdü. Yine de hep bana bakıyor Ayşen. Bir saattir şu kapı önünde nasıl görmeden hep beni görmüşse, şimdi de tükettiğini sandığı her şeyin yerine beni koymuş olarak bana bakıyor Ayşen: Dün olsa, sizi sevmekten utanabilirdim. Dün olsa, Aysel Halamdan utanabilirdim. Dün olsa, size karşı duyduğum, duymayı engelleyemediğim sevgimi böyle, herkesin ortasında, bu bakışlarımla apaçık söyleyemezdim. Şimdi, siz beni dinlemeye katlandığınız sürece söyleyebilirim bunu. Hiçbir şeyi korumak ve kollamak gerekmiyor. Bir tek şey yapın benim için. Nikâhıma gelin Ömer Abi. O rezil düğüne gelin. Orada sonuna dek sizin olduğunuzu bileyim. Yirmi iki yaşımda bana kalan tek dayanağımı çekmeyin altımdan. Beni tutamaksızlığın boşluğuna bırakmayın.

Yine Aysel'in sesi. Çatçatlar arasında: İyi ya. Gitmek istiyorsan gidersin. Tezel de var işte...

Tezel de var işte. Tezel orada, dipte, kalın perdelerle örtülü camın önünde duruyor. Kendini kendi boşluğuna bırakıyor, Ayşen'den bu istenemezdi. Bir boşluğa kaydığını sansa da, Ayşen henüz yirmi iki yaşında. Henüz içkinin desteğini seçmiş değil. Ansızın bastırarak ona çok ağır gelen yükler altında ezilmiş, bir parmağını evliliğe uzatıyor. Kurtulmak istiyor mu? İstiyor. Çünkü beni sevdiğini sanıyor. Sanmıyor, seviyor. Bir süredir ve bir süre için.

Ayşen'e nasıl baktım? Bir âşık gibi, ondan öte bir koruyucu gibi bakmış olmalıyım. Şu kalabalığın, yabancısı olduğum böyle bir topluluğun altında ezilmemek için ben de Ayşen'in bir sevda çığlığıyla dolup taşan gözlerine sığınmış olmalıyım. Yalan, Ayşen'e karmakarışık bir tutkuyla bakıyorum. Onu hem sevindiren, hem daha da kötü acılara boğan bir biçimde.

Ayşen'in omzumda ağladığını Aysel'e anlatmalıydım. Gülünç olmaktan, dahası kendi gözümde iyice gülünçleşmekten çekindim. Şimdi aynı şeyden çekiniyorum yine. Kendi gözümde bu denli gülünçleşmemeyi başarmalıyım. Kırk beşini geçtin Ömer. Serinkanlılıkla, bilimle, akılla elline merdiven dayadın. Gülünçleşmemek senin elinde. Bunu başarmak...

Bunu başarıyorum. –Şimdi de zayıf ânları yenmeye kalkmanın gülünçlüğü bu: Tezel, beni yanına al.– Tezel, bir saniyecik de olsa, Ayşen'i o masadan kaldırmak, onu elinden tutmak, alıp buradan götürmek istedim.

Başımı çevirdim. Kalabalığa karıştım.

Ayşen'in bakışı geride, kırmızı beyaz karanfillerle süslenmiş nikâh masası başında kaldı. Benim bu garip, bu çok tutkulu bakışımı ise bir daha hiç görmemeyi öğrenmesi gerekecek. Ben bu tutkuyu bu kadar güçlü bir daha hiç duymayacak mıyım?

Tezel'e doğru kaçıyorum. Ona doğru kayıyorum. Durmadan. Ayşen'in bana bakışını orada bırakarak. O bakışı öldürerek. Öldürecek tek şey o bakışı bularak. Bu, vulgum pecus'un, o büyük sürünün, o aşağılık sürünün bir üyesi olmadığını göstermek, o aşağılık sürüden öcalmak için cinayet işleyen Raskolnikov anarşizminden daha büyük bir anarşi değilse ne? Nikâhta beni yanıbaşında görmeyi tek dayanak seçmiş bir Ayşen'in en son umudunu katlediyorum. Hem de, kendi gözümde küçülmeyi örtbas etmek için, bir saniyelik o derin tutkulu âşık bakışımı silmeye, yok saydırmaya büyük özen gösterip yüzümü buruşturarak, başımı gamsızca çevirerek...

Bunu başaran bir irade nerede çözülürmüş!..

Bitti. Ayşen'in bir ânlık sevincini, o son "belki"sini öldürdüm. Şimdi sonsuz bir hızla Tezel'e doğru kayıyorum. İnsanları yararak, kalın perdelere doğru kulaç atarak. İşte Tezel'in yanındayım. İşte, Rus biçimi bluzunun iki karış üstünden ona bakıyorum. Salonun orta yerinde heykel gibi donup kalmış ve yeniden devinimi en son akıl edebilecek acemi bir garsonun tepsisinden alıp geldiğim iki kadeh içkiyle.

"Camdan atlamayı düşünmüyorsun ya Tezel?"

"Aptal mıyım? Birinin kucağına atlamak varken?.."

Sarı mı, yeşil mi olduğunu ayırdedemediğim uzun perdeler önünde hüznün, otuzunda yıpranmış bir kadın yüzünde çiçek açtığını görüyorum.

Tezel'e içki bardağını uzatırken elim titriyor. Onun sezemeyeceği, ancak benim bileceğim kadar titriyor elim. Az önce, taşımaya hiç alışık olmadığım çok ağır iki gülle taşımış gibiyim. Bu, o güllelerden boşalan ellerin titremesi.

"Paşa ve maiyeti yetişmeseydi, emekli albayın kucağına atlayacaktım" diyor Tezel. Böylece hüznünü çağdaş bir örtüye sarıyor. –Nicedir hüzün ve acı ne denli büyük olursa, o denli çok gülünüyor, Aysel bile nicedir böyle yapıyor ve ben buna çok kızıyorum ve ben bundan daha büyük bir acının olabileceğini düşünememeye de başlıyorum ve bütün bunlara karşın ben de az önce, duygularımı çağdışı bir biçimde Ayşen'in gözlerine boşaltışımın son izlerini siliyorum: Gülüyorum.–

"Sen onun avucuna köftesini attın ya?"

"Bu adamlar böyle değil midirler Ömer? Geçmişte doyurulmamış açlıklarını, ağzına köfte möfte ya da yarım kadeh vermut tıkıştırdıkları bir kadınla gidermeye heveslenirler..."

Bu bana da bir taş olabilir. Değil. Evet. Bu, bana da bir taş.

Susuyoruz.

Kıyısında durduğumuz düğün kalabalığına bakıyor gibiyiz ama, baktığımız yerde ikimizin de gördüğü tek şey yok şu ânda. Şu ânda kendimi Ayşen'den ve onun bakışından gıcır gıcır yıkayıp arıtabilmek için Tezel'in "Bu adamlar böyle değil midirler?" sorusuna, kendimi iyice yana çekerek bir karşılık bulabilmeyi düşünüyorum: "O adamlar", geçmişteki açlıklarını nerde, nasıl doyuracaklarını şaşırmış, yaşamının geri kalan yıllarını erken ve şen bir emeklilikle doygun kılmaya çalışanlar; onların bir özeti, Ertürk. "O adamlar", o insanlar, ellerine kırk yılın başı bir gazinoya falan gitme fırsatı geçse mutlak, ne olursa olsun, nasıl olursa olsun "eğlenmek" isteyenler... Sipariş üstüne neşe düşkünleri...

Şimdi içimde birazcık o insanlara yakından bakma isteği bulsam, "Yaa, o adamlar öyledir Tezelciğim" diyeceğim Tezel'e.

"Sen hep ya ta içinde ya da dışında gibisin bu düğünün" diyor Tezel. "İlk girince ben de öyle oldum ve kendime çok kızdım. Şimdi tamam. Şimdi ne içindeyim, ne dışındayım buranın. Burada değilim."

Sen öyle san.

Kalabalığın en dışına çekilmişken İlhan, suçüstü yakaladı bizi. Kulağımızdan tutup, kendi dünyasına çekmeye kararlı adımlarla üstümüze doğru geliyor. Kızının düğününde her şeyi bağışlamak düşüncesi bir ânda yok olmuş, o düşünce yerini Tezel'e ve bana karşı azarlayıcı, ezici olmaya bırakmış. Kalabalığı yara yara geliyor işte.

Emekli albay, ömründe ilk kez bilmeden bir şey kurtardı. Bizi. İlhan'ın, "Nerdesiniz be yahu? Niye öyle yabancı gibi duruyorsunuz? Gelsenize masamıza..." haşlamalarının önünü kesip durduruverdi. Kırmızı alnı, et benleriyle dolu yüzü ter içinde, gözleri dehşetler saçarak, "Nikâh memuru gecikti İlhan Bey!" diye kesti önünü.

Tezel haklı. Şimdi yeniden ta içindeyim bu düğünün. Hatta İlhan'ın ta içindeyim. Bize karşı duyduğu öfkeyi emekli albaya boşaltan İlhan'ın.

İlhan ona, bir yandan kravatını gevşeterek hışımla bakıyor: Düğün düzenini bu salağa bırakanda suç.

Emekli albayı nerdeyse elinin tersiyle iterek geri dönüyor. Kurtuluşumuz da böyle oluyor işte.

"Bir sigara versene" dedi Tezel.

Sigaralarımızı yaktık.

Neden sonra Tezel'e, "İlhan hoşnut mu bu düğünden, değil mi; anlayamıyorum" diyorum.

"Emekli albaya basıyor küfrü, belli değil mi?" diye gülüyor o da.

Evet. Bu kadarı iyice belli:

Hay senin Kore kahramanlığına da, OYAK'ın bilmem ne müdürlüğüne de! Memur işte. Hep o memur. Üniformalıyken de, sivilken de. Nikâh memuru gecikmez. Ben burdayım çünkü. İlhan burda. Sen nikâh memurunu düşüneceğine git de şu orkestrayı sustur. Çalar, çalar hep o marş. "Dağ başını duman almış!" Duman senin başını sarmış. Geciken nikâh memuru mu salak? Bizim kızın nikâh tanığı Namık eşeği! Görmedin mi, demin aşağı kattan haber gönderdiler. İstanbul'dan İrfan gelmiş, kredi işi için Namık'la on dakikacık özel görüşecekmiş. İrfan bir şişe de viski açtırdıysa buna, artık buraya sedyeyle çıkarırız cenabeti.

"Sen şu sepeti kıyıya çektir Ertürk kardeşim. Baksana yolu tıkıyor!"

İlhan'ın emekli albaya buyruğu ta bizim olduğumuz yerden bile duyuluyor. Sesi yumuşak, dost. Ama yüzü hep öyle, Ertürk'ü küçültücü: Rıfat Paşa'nın önünde selama koşana dek, ona yol açsaydın ya önce. Nasıl kıçın kıçın geçmek zorunda kaldık şurdan, kör müsün? Ulan, sanki kızı zorla veriyoruz bunlara be! Eşşoğlu eşek. Damat olacak da, kasılıp kırıtmaktan başka bir bok bilmiyor. Fırfırlı gömleğine tüküreyim. Amerika'larda bir bok öğrendiğini sanmıyorum ya bunun, hayattan kopuk yetiştiriyorlar. Hep hayattan kopuk...

Nikâh masasından yana bakamıyorum. İlhan'ın o masadan yana göz ucuyla bakarak başını neden iki tarafa sallayıp durduğunu, şu ânda yüzüne zorla oturttuğu bir gülümsemenin altından dudaklarını neden kemirip durduğunu bilmiyorum.

"Emekli albayın verdiği içki içkiye benziyordu. Seninkinde iş yok" diyor Tezel.

Gerçekten çok sulu ve çok kötü kalite viskiyi bir yudumda dikip bitiriyorum.

O sıradaydı. Kapıdan ilk girişinde İlhan'ın arkasına parmak attığı adam, bankacı mıymış ne, o, yeniden göründü. Ellerini

açıp, özürler dileyerek İlhan'a yaklaşıyor: Çok geciktim mi İlhancığım?

İlhan ona, "sus, konuşma" işareti yapıyor: İşte böyle, itersin arkasından, oturtursun masadaki yerine. Bizi bıraktı, İrfan'a kredi ha? Çok konuşmasın. Konuştukça bu, elimde değil, dilencilik günleri geliyor aklıma.

"Bak işte, şu adamı tanıdım ben Ömer. Yıllar önce abimlerde bir yemekte karşılaşmıştım. Adını bilmiyorum. O gidince İlhan'ın arkasından nasıl konuştuğunu düşünüyorum da..."

"Nasıl konuşuyordu?"

"Bu adamın çenesi düştükçe, elimde değil, dilencilik günleri gelir aklıma, diyordu. O bankanın genel müdürlüğünde kim tutuyor seni, düşünsene, diyordu. Bir fırsat yakalasa, tepeme çıkar bu dürzü, diyordu... Gördün mü, içtikçe açılıyorum işte. Belleğim pırıl pırıl. Hâlâ öyle. Demek yeterince içemedim."

"Emekli albayın sana taşıdığı viskiyi nerden bulabilirim acaba?"

Tezel sevecenlikle bakıyor yüzüme:

"Sen mi? Ben kendime kıyabilirim ama, sen kendine kıyma. Ben kendimi saymaz oldum ama, seni hâlâ sayarım Ömer."

Ardından, "Garson!" diye sesleniveriyor yanımızdan geçen bir garsona.

Tepsiden üç bardak birden alıyor. Usulca gülüyor, "Şimdi nikâh kıyılırken, bunları mumla arasak bulamayız" diyor özür dilercesine.

Tezel, benim bu gece bile birtakım incelikleri saklı tutabildiğimi sanıyor. Dolu bardakları gülüşerek pencerenin önüne, yere, ayaklarımızın dibine diziyoruz.

Tezel çökünce, artakalmış inceliğimle ben de çökmüştüm.

Sokakta beştaş oynayan iki okul kaçkını sandım ikimizi. Bu okul kaçkınlığını sevdim. Daha doğrusu, çimenlere oturuvermek istercesine kan kırmızısı halılara serilivermek geçti içimden.

Tezel çoktan doğruldu. Ben doğrulamıyorum. Kırmızı halıların üstünde bir yığın ayakkabı ve bacak görüyorum. Usul usul

piste, nikâh masasına doğru yolalan ayaklar. Rugan pabuçlar, deri pabuçlar, parlak sarı pabuçlar, gümüş rengi pabuçlar... O pabuçların arkasından fırlayan kadın topukları, o pabuçların içinde sızlayan, ovunan nasırlı parmaklar.

Burada, bütün pabuçlar bütün ayaklara darmış sanıyorum.

Doğrulunca yine İlhan'ın sesini işitiyorum. Tezel'i yalnız sanıp yanına gelmeye yeniden çabalayan Ertürk'ü omzundan yakalamış, "Ertürk, kardeşim, haber gönderin aşağıya. Şahitler hazır deyin" diyor.

"Hangi aşağıya?"

"Canım, nikâh memuruna işte. Gecikti, deyip duruyordunuz. Onun geciktiği falan yok. Adam kaç dakikadır bizim hazır olmamızı bekliyor. Koşun hadi!.."

Bu kez tutacaktı Tezel'le beni kulaklarımızdan. Bu kez sürükleyip götürecekti aileler masasına. Pembe banyo köpüğü, "Müjgân Teyze sizi istiyordu İlhan Bey Amca!.." diye koşup geldi.

İlhan, bizi yeniden unutup onur masasına doğru yürürken, kan ter içinde, çok telaşlı bir Müjgân, kocasını kalabalığın arasından sıyırarak en sessiz köşe olarak gözüne kestirdiği bizim köşeye doğru sürükleyip getirdi.

"Ne var Müjgân?"

"Dur acık, şöyle gel de..."

"Bir aksaklık mı ha?"

"Yok. Değil de İlhancığım... Şey diyordum..."

Tezel'e aldırmaz. Tezel'in duyup duymayacağı pek düşündürmüyor Müjgân'ı, belli. Ama benim duymam iyi olacak mı, olmayacak mı; böyle bir çekingenlikle kekeleyerek sürdürüyor konuşmasını:

"Şey diyordum... Bu memleketlilerin... Şu teyzeler, hacı baba filan yani... Baksana kılıklarına kıyafetlerine... Onlar hep öyle, en önde mi duracaklar?"

Başını kaldırıp bakıyor İlhan. Sonra bana dönüp bozuk bozuk gülüyor. Baktığı yerde ben yokum ama. Ben olsam bu denli açık

konuşamazdı. Ya da çok yorgun artık. Ya da çok heyecanlı. Bozuk bozuk gülüyor:

"Karı haklı be!" diyor. "Güler misin, ağlar mısın? İlahi hacı baba e mi? Yahu bir koca kentte, Anadolu Kulübü gibi koskoca yerde düğüne geliyorsun. Başından şu hacı takkesini çıkaramaz mısın? Karının, kızının başından şu örtüleri attıramaz mısın? E peki, yapamazsan, bari şöyle geri dur, desene... Baksana herkes nasıl giyinmiş. İnsan biraz çekinir, değil mi?"

Tamam: Değil mi ki siz ikiniz ilerici geçiniyorsunuz, işte ben de ilericiyim. İlericiliğimi de koydum ortaya.

Bunu böyle noktalayınca derin bir soluk alıyor İlhan. Müjgân'ın, "Düşündüm İlhancığım, onları öyle, en gözönü yerde görüverince, düşündüm... Bir bahane bulup ben geri çeksem hiç olmayacak, sana söylesem dedim..." mırıldanmalarını susturup, "Merak etme... Merak etme..." diyor. "Hadi bakayım, sen böyle ufak tefek işleri büyütme. Ben çaresine bakarım" diyor.

"Ayşen'in de şapkası eğrilmiş. Kıyılmadan önce gidip düzeltsem?"

"Git düzelt hadi, git düzelt..."

Müjgân, Tezel'le bana tek söz söyleme fırsatı bile yakalayamadan nikâh masasına doğru koşuyor.

O zaman İlhan boynunu büktü. Yüzü çocuksulaştı ansızın:

"Ne yapsın, ana" dedi: Hoşgörün. Herkese karşı kızına çok düşkün, çok sevecen bir ana olarak görünmek istiyorsa bunu da hoşgörün. Şimdi nikâh kıyılırken bir de ağlamaya başlarsa; onu da hoşgörelim.

"Hadi artık, sizler de masamıza bakalım. Hadi çocuklar... Şey, yani kusura bakma Ömerciğim, sana da çocuklar demişim. Hay Allah yahu, bir tuhafım ben de. Ağlayacak gibiyim. Hadi gelin, hadi beni yalnız koymayın ha... Ben gidip şu hacı baba ailesinin bir çaresine bakayım da..."

Kravatını gevşetip sıkarak, kirpiklerini çırpıştırarak gidiyor.

"Hay Allah! Hay Allah kahretsin! Nerdeyse yumuşayıp o üniformalı masaya gidecektim!" diyor Tezel. "Allah kahretsin!

Allah kahretsin!" diye yineliyor. Kan çekiyor. İlhan'ın hüznünü anlıyor.

Yine de, olduğumuz yerde duruyoruz. Kıpırdamıyoruz. Kafam da, yüreğim de İlhan'ın baba sesini yakalayacağı yerde inatla işadamı sesini yakalıyor. Şimdi küçük bir pürüzü ortadan kaldırmak zorunda olan işadamının sesini: Hacı baba, nasıl sevindim kalkıp geldiğinize bilemezsiniz. Beni çok bahtiyar ettiniz, nasıl söyleyeyim işte... Hemşiranım da... Oh, oh, ikinizi de pek iyi gördüm hem. Ancak, böyle ayakta kalmanızı istemem. Gelin, şöyle geçin hacı baba... Sizler de hemşiranımlarım, lütfen böyle buyurun. Bakın, burda boş koltuklar var. Yemek ayakta olacakmış, ne yaparsınız, zaman size uymazsa, siz zamana uyuyorsunuz. Ama ben sizler için hepimiz için rahat masalar, bu köşeleri de hazırlattım ki, yorulmayasınız. Bizler, ne de olsa değil mi hacı baba, öyle gâvur usulü, ayakta, elde tabak yemek yemeye alışık değiliz...

Ötekiler ne söylerlerse söylesinler artık. İşte İlhan, onları iki garsona bırakmış, arkadaki bir masaya doğru gönderiyor. Hoş kendileri de buna dua ederler ya az sonra...

Ayaktaki kalabalıktan kimse bir türlü yerine oturmak istemiyor. Hepsi nikâhı yakından görmek istiyor anlaşılan. Nikâh masasının önünde giderek kalın bir duvar örülüyor çünkü. Ama bu duvar, Korgeneral'le ailelerin birlikte oturdukları masanın önünü kapatmamaya özen gösteriyor. İlhan'ın o masaya döndüğünü böylece seçiyorum. O da yerine oturmuyor. Saygıyla Korgeneral'in omuz başında duruyor. Kulağını uzatan emir subayının kulağına uzanıyor. Kapıyı gösteriyor.

Gerçekten de nikâh memuru, emekli albayın öncülüğünde o sıra giriyor içeri. Masaya doğru yürüyor. Yerine oturdu mu, oturmadı mı, burdan görülemiyor. Ama onur masasından, bankacının öncülüğünde bu kez ve emir subayının sağ yanında Korgeneral'in ayağa kalktığı görülüyor.

Korgeneral, nikâh masasındaki tanık yerine giderken Hayrettin Özkan'la İlhan'a candan bir söz söylemiş, güzel bir şaka yapmış olmalı. Çünkü, önden üçünün kahkahası patlak veriyor.

Ardından bütün masa bu kahkahalara katılıyor. En çok da damadın babası, Tümgeneral Hayrettin gülüyor. O masada bu ânda bile gülmeyen tek kişi var. Damadın annesi. O, gülen kocasına şaşkınlıkla bakıyor.

Masada herkes gülerken flaşlar patlamıştı. Düğünün ilk fotoğrafı. O fotoğrafta Nuriş Hanımefendi'nin büsbütün ağlamaklı yüzüyle, gülerken ağzı kocaman açılmış kocasına irkilerek baktığı görünecek. Yıllar sonra, bu fotoğrafa da hep aynı şaşkınlıkla bakacak belki.

Tezel eğilmiş, boş bardağını bırakıp yerden dolusunu alıyor.

Nuriş Hanımefendi düğünün ilk fotoğrafında

Hayrettin nasıl gülebiliyor, nasıl içi kaldırıyor yarabbim! Ana değil ya, önünde sonunda baba işte.

Sanki kapıyı vurup çıkarken, "O düğünde bu Ercan'ı vuracağım! Kulübe girerken değilse, çıkarken vuracağım!" deyip giden kendi öz oğlu değil.

Hakan. Benim güzel, benim ağzı var dili yok oğlum. Sana ne oldu? Nasıl böyle birdenbire değiştin sen? Derdin neydi? O derdini neden hiçbirimize, neden gelip anacağına söylemedin yavrum?

Yarabbim! Her dakka yüreğim ağzımda Tanrım. Neye yanayım? Şu konuşup gülüşenlerden hangisi bilir şuramda koskoca bir yumruğun oturup durduğunu? Bu nasıl düğün? Bu nasıl düğün Allahım!

Boş. Boş. Hepsi boş işte. General karısı olacağıma, keşke yine öyle küçük bir subay karısı olarak kalsaydım. Keşke, keşke hiç doğurmasaydım iki oğlumu da. Keşke hiç varmasaydım Hayrettin'e. Kaç günlerdir, mümkün olsa kaçıp gideceğim buralardan. Kızlık günlerimin tasası da tasa mıymış hey Tanrım! Kocaya varamadım, evde kaldım, kalıyorum derken; kanaviçelerimi işleyip dururken kendimi tasalı, karanlıklara batmış bulanmış sanırdım. Karanlıklara bulanmak mıymış o? Açıp baksalar da içimdeki karanlığı görseler şimdi. Zifir. Zifir. Ayten'e bile açılamadım daha. Taa Amerika'lardan kalkmış gelmiş, Ercanımın bir anası da o sayılır; hadi şu düğünü bir de ona zehir zıkkım etmeyeyim, dedim; tuttum kendimi. Tutuyorum ya, nasıl tutuyorum, sen bilirsin Allahım!

"Geliyor memur!"

O andı. Benim de yüreğim ağzıma geldi işte. Dünürümüz böyle diyor. Koskoca İlhan Dereli. Nikâh memuru geliyor, diye hepimize haber veriyor. Şaşıyorum. Onun da dünya umurunda değil. Kızının Ercanımı istememeleri falan, baştan geri çevirmeleri; bütün o üzüntüler bile şimdi hiç bana.

Nikâh memurunun gelmesiyle bir felaket kopacak, Hakan görünmeden bir yerlerden öz kardeşinin, abisinin şurasına ateş ediverecek sanıyorum. Hayrettin nasıl güler? Nasıl unutur Hakanımın o halini? O lafını nasıl çıkarabilir aklından? Yoksa bir bildiği mi var? Bir haber mi aldı bunlar Hakan'dan? Alsa bana söylemez mi? Anayım, söylemez olur mu? Kaç gündür gözümü kırpmadım. Bugün hiç iğneli fıçının içinden çıkmadım ben, bilmiyor mu? Bilip duruyor. Yoksa yakalattılar mı oğlumu? Yakalatıp bir yere tıktılarsa... Yarabbim, buna bile şükredecek hallere düştüm!

"Biraz gülümse Nuriş. Hadi ablacığım, komaaan!.. Gelini kıskandığını sanacaklar..."

Kulağıma eğilmiş böyle söylüyor kız kardeşim de. Gamsız kasavetsiz gülüyor. Onun bu çıngıltılı hali de sinirime dokunuyor artık. Azarlamamak için güç tutuyorum kendimi. Ne kadar da değişmiş! Buna ne olmuş böyle? Hem sanki Ayşen'i kıskanmaya, oğlumu elimden almalarını düşünmeme vaktim mi kaldı, halim mi oldu a Ayten? Sana davulun sesi uzaktan hoş geliyor tabii. Bir bakıma ne iyi ettin, ne iyi ettiniz de oralara yerleşip oturdunuz. Baksana, buralarda kardeş kardeşe yâr değil artık. Baksana, öz oğlumun biri, öz oğlumun ötekini vurmayı bile düşünüyor. Hay keşkim biz de gitseydik o zamanlar! Remzi Abim bir kuruşçuk yardım etmediği sıralarda, üç kuruşluk yüzbaşı maaşıyla ordan oraya sürüklenip durduğumuz günler, bunun kocası Cemil kaç sefer yazmıştı. Hadi bakalım, kalkın gelin, size de burda, kendi çalıştığım kampanide iş buldum, diye yazdı. Üstelik, Hayrettin, sen haritacısın bacanak, haritacılık burda en çok revaçta, kampaninin arazi projeleri için adama ihtiyacı var, burda az verdikleri para, orda çok para, diye yazdı durdu. Niye gitmedik sanki? Sanki bize bakan, elimizden tutan Remzi Abim de: Gidemezsiniz, hadi onların çocuk baktırmak, çocuğun kulağını açtırmak gibi bir mazaretleri var, sizin ne mazeretiniz var, eşe dosta, ele güne karşı kendimi rezil ettiremem, bugüne bugün memleketimin en önde gelen tüccarı, belediyemizin de başkanıyım, dedi tutturdu. O zaman bir on bin aldı attı da önümüze, Hayrettin'i susturdu.

Hayrettin'in abime bağlılığı o bağlılık işte. Bundaki vefa hissi de!.. Cemil'in kızı Semra, kulağı duyar oldu işte. Biz gitseydik, bizim de çocuklarımız şimdi birbirinin gözünü oymaya kalkmazlardı böyle böyle. Ah keşkim Hakan'ı gönderseymişim o zaman. O zaman da ben, ikisine birden dayanamam, dedim tutturdum. Şimdi tuttur bakalım Nuriye karısı. Ne bilirim Allahım, nerden bilirim? Hakan yine babasının iyi, güzel günlerine rastlamıştı. Hiçbir şeyi eksik değildi onun. Nerden bilirim? Hakan, delikanlılığa geçti geçmedi, hiç yokluk yüzü görmedi ki.

En çok o merbut olmalı değil mi ailesine? Neyi eksikti? Niye böyle oldu? Nasıl karıldı katıştı şu anarşistlerin arasına bilmiyorum ki, koskoca bir subay oğlu o, koskoca bir general oğlu, onlar şimdi o çocukları toplayıp dururken öyle öyle, yarabbim, şimdi kendi oğlumuza mı gelecek sıra? Bu sıra geldi mi yoksa? Bilmiyorum ki. Olur mu Tanrım, hiç olur mu? Benim oğlumu nasıl tutarlarmış? Babası olacak, lakin gözü döndü bir kez. Hayrettin bir abime, bir de İlhan Bey'e boyun eğdi durdu ya, artık herkesler ona boyun eğecek. Bunun acısını çıkaracak sözde. Olur mu Allahım? Bu kendi oğlu. Benim oğlum.

Ahh, ah! Şuram yanıyor.

"İçini çekip durmasana" diyor Hayrettin.

Ruhsuz bu adam. Oldum olası ruhsuz. Şu kadarcık his yok kalbinde. Burda da diyemem ki, soramam ki; ayol Hakan'ı hiç düşünmüyor musun, diye? Ters ters bakıyorum. Ağumu içime hapsediyorum.

Ercanım. Aslan yavrum. Ha yanıp yakılmayaydın şu kıza. Ha tutturmayaydın, ille de Ayşen, diye. Evlenmelere kalkmayaydın bu sıralar, kimbilir belki de kardeşin durur, durulurdu. Hem nesini sevdin bu kızın bilmem ki. Sıska, değnek gibi şey. Yüzü gülmez, eli bir işe ermez. Kabul günlerimde, kalk bir börek yap, desem, öyle anlıyorum ki, gülüverir yüzüme. Gülse neyse, çemkirir, arsızlanır. Burnu Kafdağı'nda zaten.

Kabul günlerimde herkesler sanır ki, dünyanın en yüksek, en rahat kadınıyım. General karısıyım. Sanırlar ki, İran'da verdikleri

şu yüzük, bu küpe, bütün bunlar saadetimdir benim. Bu brokarlar, o kadife koltuklar, gümüş takımlarımız o davetli gittiğimiz yerden bana zorla aldırdıkları, bütün bunlar bana yetmektedir sanki. Hepsi kıskanç gözlerini dikip dururlar her şeyime, her şeyimi günülerler. Gelsinler, bir de içimi sorsunlar...

Gönül hınzırı, bir şeylerin kokusunu aldı, fakat Allahım, ne olduğunu pek iyi bilmiyor. Yoksa biliyor da domuzuna mı soruyor Rabbim, inadına inadına:

"Yenge, nerde Hakan?"

Kaçıncı soruşu bu burda. Kaçıncı kurcalayışı. Hep de gelip gelip bana soruyor. Kapı önündeyken fırsat bulamadı, masada kulağıma fıslayıp duruyor. Gelecek, gelecek, diye bir şeyler mırıldanıyorum. Ona da, Ayten'e de. Ayten onu okul gezisinde sanıyor: Düğüne yetişmeyecek mi Nuriş Abla? Düğün sırası ne gezisiymiş bu, olur mu, komaaan...

Yetişecekti ya, gelecekti ya, bilmem ki ne oldu?.. Böyle böyle idare ediyorum ortalığı. Kimse halimi bilmiyor. Of, of!..

"Geldiler!"

Yarabbim! Nikâh memuru gelmiş işte. İşte tanığımız Paşa da kalktı ayağa. Bizimkinin omzunu okşuyor. İlhan Bey'in elini tutuyor. "Çocuklarına da ben tanık olacağım efendiler" diyor. Hepsi gülüyorlar. En çok bizimki gülüyor. Niye gülüyor? Resmimiz çekiliyor.

Gidiyorlar. Namık'la Korgeneral, nikâh masasına gidiyorlar. Alkışlar oluyor. Bir resmimiz daha çekildi. Şu ışık her patlayışta bir silah patladı zannediyorum.

Şimdi nikâh kıyılacak.

Allahım, şimdi ne olacak?

IX

"Kokteyl, nikâh, oturarak ve ayakta yemekli düğün! Temel çok sağlam atılıyor."

Tezel bir şey söyledi. Ama ne söylediğini ayırdedemedim. O da sormak zorunda kaldı:

"Böyle bir temel atma töreninde, böyle derin derin ne düşünüyorsun kuzum?"

"Kötü bir roman yazıyorum" deyiverdim ben de.

Ayşen'i anlatsam mı ona? Kendimi ve Ayşen'i yanyana koyup anlatsam... O zaman belki Ayşenciğe biraz yakınlık duyar. Onu biraz sevmeye başlar. Bunu göze alamam. Tezel, ikide bir annesinin, abisinin, Nuriş Hanımefendi'nin, Tuncer'in, Gönül Hanım'ın vesairenin arasına getirip getirip Ayşen'i koyduğumu, orada kendime de bir yer ayırdığımı bilse, basar kahkahayı.

"İyi. Yaz bakalım profesör, yaz..." diyor. "Ama içine beni de koy haa!"

"Koydum bile" diyorum.

"Başkişi yapmamışsındır."

"Birini başkişi yapsak, Ayşen'i yapardık değil mi? Ne de olsa onun düğünü ya da onun cenaze töreni bu. Aslında bu romanın hiç başkişisi yok."

"Başkişi bu işte. Bu gece. Daha ne olsun? Bu yılın bu ayında ve bu saatte, güç taşra yıllarını geride bırakıp, burada muradına ermiş mutlu zaman parçası."

Tezel, dili usulca dolanarak söylüyor bunları. Dili dolanıyor olmasa, söylediğini önemseyebilirim. Bunda büyük bir gerçek payı olduğunu söyleyebilirim ona. Ama bunu hem Tezel söylediği, hem de söylerken dili dolandığı için, değindiği şey gerçekdışıymış izlenimi veriyor. Daha ayık bir kafayla daha inandırıcı kılınabilir bu.

"Az önce, beni o reklamcı kadınla bırakıp gittin ya hani, hani annemin yanındayken sen, kimdi o karşında ellerini ovuşturup duran delikanlı? O kara kâküllü kadın?"

Kaşlarında büyük bir can sıkıntısının ağırlığı.

"Sahi, kimdi o güzel çocuk?" diye yineliyor.

"Eski bir öğrencim."

O eski öğrencimin yüzünün yarısını, karısının yüzünün yarısıyla yanyana, nikâh masasının yakınlarında bir yerde seçiyorum. Yıldız'ın ince uzun elinin Tuncer'in alnına düşen bir tutam saçı okşayarak yana çektiğini bile görüyorum. Saçlar alında yana itilirken, Tuncer de irkiliyor. Kendini usulca karısının ince uzun parmaklarından kaçırıyor.

"Güzel, ama budala bir çocuk."

"Devrimci bir öğrencimdi."

Tezel, kendisini hiçbir şeyin ilgilendirmediğini, salt içmeyi seçtiğini falan unutup, kadehini karşı duvara fırlatıveriyor. Bir şangırtı kopuyor. O şangırtı arasında Tezel'in, "Devrim!.." dediği duyulamıyor.

Herkes bizden yana dönüyor. Ayten Hanım, buruşuk gözkapaklarına doldurduğu yeşil boyalarla koşup geliyor:

"Şıssttt!.."

Sonra, dehşet içinde, ama fısıltıyla soruyor:

"Ne oldu efendim?"

"Bir şey yok, efendim" diyor Tezel de. "Şuna bir bakayım..."

Devrimci öğrencime mi bakacak yakından, nikâhın kıyılışına mı?

Ayten Hanım'ın sorusunu böylece havada bırakıp kalabalığın arasına yürüyor. O kalabalık da zaten şangırtının geldiği yana doğru daha uzun süre bakma fırsatı bulamıyor. Garsonlar saçılan cam parçalarını toplamaya koşuyorlar. Nikâh kıyılmak üzere.

"Silah patladı, dedi Nuriş Ablam. Ondan koşup geldim beyefendi. Bayılıyordu kadıncağız."

"Orada bir bardak düştü galiba. Meraklanmayın..."

Bu kadınla kapı önünde tanışmıştık. Daha gelirken. Şimdi kim olduğumu unutmuştur bile. Öyle sanıyordum. Yanılmışım.

"Nikâh kıyılıyor Ömer Bey. Siz de yaklaşsanıza."

Direnmedim. Burası iyidir hanımefendi, demedim. Ayşen'i görmek –daha doğrusu ona bir kez daha görünmek– için bir özür bulmuş oldum hatta. Kadının beni kolumdan çeke çeke kalabalığın arasından geçirip ta nikâh masasının yakınına, bir ucuna dek götürmesine izin verdim. Tezel yanımda kalsaydı, belki de sürüklenmezdim. Dışı sağlam, içini kurtlar kemirmiş bir ağacım. O ağaç şimdi, iki kolunu göğsüne kavuşturarak, kalın çerçeveli gözlükleri arkasında duruyor.

"Ayşenciğim, ayağına basmayı unutma haa!.."

"Ohh, gaş!.." diye fısıldıyor Ayten Hanım. "Bizim Gönül hep böyledir. Sesini alçaltmasını hiç öğrenemedi gitti. Şu ânda gelinimizden daha heyecanlı, inanın."

Kayınvalidemin sesini de bu arada işitiyorum:

"Kim o Müjgân? Kalabalıktan seçemiyorum."

"Gönül Hanım anneciğim... Ayşen'e Ercan'ın ayağına basmasını söylüyor da. Hani, 'evet' demeden o. Bir dakika, ben Gönül Hanım'ı şuraya çekeyim..."

Müjgân masadan ayrılıp Gönül Hanım'ı Ayşen'in yanından uzaklaştırmaya gelirken beni görüyor. Elini iki göğüs arası çizgiye koyup, "Ne oldu Ömer? Tezel bir şeye mi sinirlendi?" diye soru-

yor bana. "Yüreğim ağzıma geldi. Neydi o? Bak hâlâ yatışmadı çarpıntım..."

Yanıtımı beklemiyor. Gönül'ü oradan hemen uzaklaştırması gerek.

"Bir dakika Gönülcüğüm... Şöyle çekilir misin? Annem iyi göremiyor da..."

"Ay affedersiniz!"

Kadıncağızda yine büyük bir suç işlemişlik hali. Bir eziklik. Süt dökmüş kedi gibi geri geri çekiliyor. Sanki o bardağı kendisi fırlattı duvara. Sanki, bunca kişi ortasında gelinle damadın herkesçe görülebilmelerini engelleyen tek kimse o. Böyle bir suç işlemekten perişan, Ayşen'e seslenmesinden ise bin pişman; köpüre köpüre halkanın en önüne çıkıp duran pembe kızını da kolundan tutup sürükleyerek gerilere çekiliyor. Pembe köpüğün annesinin kalçasına bir yumruk indirdiğini görüyorum. Gönül Hanım da onun başına usul bir yumruk atıyor: Kibar olsana, başımın belası!

Ayşen, tam bu sıra beni yeniden seçti. Yeniden şöyle bir doğruldu, ayağa kalkacak gibi mi yaptı, yoksa bana mı öyle geldi? Ben onu hiç görmüyormuş gibi yapıyorum. Hep başkalarını görüyormuşum gibi.

"Ayşen Dereli... Ercan Özkan... Evlenmeye karar verdiniz... Evlenmeye mani bir haliniz olmadığı anlaşıldı..."

Derin bir sessizlik.

"Bu köpoğlu sessizlikler canıma okur benim işte!.."

Dönüyorum. İlhan. Yeniden kravatını gevşetiyor. Boğazına bir şey tıkanmış, onu eritmeye çalışıyor. Bununla da yetinmiyor. Kolumu tutup sıkıyor: Babayım ben. Bana güç ver Ömer, kardeşim...

"Bak, Müjgân seni yanına çağırıyor İlhan" diyorum onun kulağına.

Çünkü Müjgân orada, kızından iki adım beride, sulanmış gözleriyle kocasına bakıyor, İlhan'ın yanıbaşında olmasını istiyordu.

İlhan, insan duvarlarının önünden sessizce geçti. Başı yerde, sessizce vardı karısının yanına. Müjgân onun elini tuttu, sıktı.

Ayşen'e bakıyorum. Ayşen artık bana bakmıyor. O zaman ben kaçamak bakışlarla Ayşen'e bakıyorum. Dahası, şu ân Aysel'i düşünüyorum. Bir kez daha onun, bana açık olduğu denli, benim ona açık olmayı göze alamadığımı.

Ayşen gözlerini kapıyor. Beni alıp içine yerleştiriyor. Oraya, yüreğinin kuytuluklarına. Ben ne yapıyorum? Yüreğim nice kanırılsa, artık Ayşen gibi yirmi iki yaşında olamıyorum. Onu tutup bağrıma bastıramıyorum. Uzaktan bile... Bunun yerine nikâh memuruna bakıyorum. Tanık Korgeneral'e, tanık bankacıya bakıyorum. Damadın fırfırlı gömleğine bakıyorum. Karanfillerin, aslında bir türlü sevemediğim bu tören çiçeklerinin daha da sevimsizleştiklerini düşünüyorum. Birçoğu sapsız. Sap yerine ince çubuklar geçirilmiş.

"Siz, Ayşen Dereli, Ercan Özkan'la evlenmeyi kabul ediyor musunuz?"

Gözlerini açtı mı? Ne dedi? "Evet" dedi mi? Müjgân boyalı gözlerini silip durduğuna göre, demiş olmalı, flaşlar patlıyor. Durmadan flaşlar patlıyor.

"Tanıklar lütfen..."

Tanıklar defteri imzalarken yine flaşlar patlıyor. Sonra, oturanlar da ayağa kalkıyorlar. Ayaktakiler iyice ayakta oluyorlar. Alkışlar da oluyor. Birçok konuşmalar oluyor. Fısıltıyla ya da yüksek sesle.

Kayınvalidemin sesi, "Kıyıldı mı Müjgâncığım?" diye soruyor. Demek kimse bir şey anlamadan olup bitti bu iş.

"Paşa imzalıyor anne..."

"Rıfat Paşa mı?"

"Rıfat Paşa anne..."

"Allah bahtiyar etsin Ayşenimizi. Güzel yavrumu. Bakmaya kıyamıyorum Müjgân..."

"Ah anneciğim..."

Bu sözler kulağıma küçük hıçkırıklar gibi çarpıyor. Sonra İlhan'ın bozgun ordular kumandanının sesini çağrıştıran sesi:

"Susun yahu! Beni de ağlatacaksınız şimdi..."

Fısıltılar, fısıltılar...

Elbirliğiyle kurbanımızı verdik. Şimdi duası okunuyor.

Artık eller öpülecek, eller sıkılacak. Herkes mutluluk dileklerini sunacak. Sunamayanlar için gelinle damat masadan masaya, gruptan gruba dolaşacaklar.

Fotoğraflara girmemek için de olabilir; ben geri çekiliyorum; kendimi Ayşen'den kaçırırken Tezel'in elini elimde duyuyorum. O da işitilir işitilmez bir sesle konuşuyor şimdi:

"Neyin var?"

"Neyim varmış? İlhan'a bakıyordum..."

"Baktığın yerde benim gördüğümü göremezsin ama. Oysa romanın için nasıl da gerekli."

"Nedir senin gördüğün?"

"Şu ânda abimin kulaklarında kızının sözleri çın çın çınlıyor: Sen benim düşmanımsın! Baş düşmanımsın baba!.."

Nedense gülüyorum.

"Ne gülüyorsun?" diyor Tezel. "Sen gül. Benim de hâlâ bazı duyargalarımın çalıştığı zamanlarım var. Öyle işte, İlhan'ın kulaklarında çın çın ötüyor o sözler. Sol kulağına küçük parmağını sokmuş, çalkalayıp durması neden sanıyorsun? Bak ama, yabana atma. Beni iyi dinle Ömer. Parmağı çınlayan kulağına takılı kaldıysa, şunu düşünüyor da ondan: O gün nasıl vurmadım bu Ayşen'i ben? Saçlarından yakalayıp nasıl kapı dışarı etmedim; defol git serkeş halalarının yanına, daha beter ol, demedim? İyi ki dememişim. Sessiz sedasız bütün tehlikelerden sıyırıp çıkardım kızımı. Mutlu olmak da ona düşer.

Dur, daha bitmedi. Şimdi, belli etmeden bir daha bak yüzüne. Bak şu ânda ne düşünüyor: Kızım, düşman gibi durma bana karşı öyle. Hadi, gülümse biraz. Gül biraz. Yıllar sonra nikâh resimlerine baktığın zaman, ay ne çirkin çıkmışım öyle, altı karış suratla ne berbat çıkmışım, dersin. Neden birazcık gülümsememişim,

dersin. Anan gibi. Anan sık sık der bunu. O der fakat, bana taş atmak için der. Kala kala bu taşra bozuntusu avukata kaldım işte, diyemediği için, ay ne suratlı çıkmışız resimlerimizde İlhan, der durur. Son yıllar o taşra bozuntusu avukat ona Amasya'nın sünepe milletvekili babasının veremediği her şeyi verdiği için, artık, ay ne çirkin çıkmışız resimlerimizde İlhancığım derken, ah ben nasıl bilememişim o günler senin değerini, demek istiyor. Ne var Ömer, sonunda ben de düğünle organik bağ kurmaya başladım, diye mi şaşıyorsun? Yanılıyorsun. Ben sadece sana yardım etmek istiyorum. Aa tabii, bak unutuyordum. İlhan en çok da şu soruyu soruyordur kendi kendine: Kimdir tek yavrumu bana düşman eden? Ha kızım, kim ayırdı seni böylesine benden?"

Sözleri kulağıma ılık bir esinti gibi doluyor. Ben de onun kulağına, "Olabilir, olabilir" diye fısıldıyorum.

"Olabilir değil, öyle. Çünkü aynı soruyu bir kez de bana sormuştu. Acıklı bir gündü doğrusu. Bir kez, İstanbul'a geldiğinde, bir dolu içtikten, zilzurna olduktan sonra, gelip beni bulmuş, efkârlanıp, 'Yahu Tezel, niye böyle darmaduman olduk be? Neyimiz eksik?' diye sormuştu. 'Düşman kardeşlere döndük' demiş, ağlamaya başlamıştı da, nerdeyse beni bile ağlatacaktı. Onun için kafadan attığımı sanma."

"Sanmıyorum zaten" diyorum. Tutup Tezel'in yeniden ve çok fazla titremeye başlayan elini öpüyorum. Bunu neden yaptığımı bilmiyorum.

"Şimdi bu eli ne yapayım Ömer? Naftalinleyip anılarımın arasına mı katayım? Bak, şurdan bir kadeh içki kapıp gelmezsen, öyle yapacağım. Büyük profesörümüz, çok duygulandığı bir ânda, tutup şu elimi derin bir saygıyla öpüverdi, diye yıllar boyu anlatıp gezeceğim. Beni önemsedi biliyor musunuz, önemsedi beni, diye övünüp duracağım..."

"Seni severim Tezel, bilirsin."

"Yok, sen yalnız Aysel'i, bir de, hangi adreste oturduğunu pek bilmediğin halkını seversin."

Böylece eski Tezel oluyor. Her şeyin dışına çıkıyor. İyi bir cins viskiyi özlüyor. Ben de bakınıyorum, ama şu ânda kimse içki dağıtmıyor.

Orada, iki adım ötemizde tebrikler, "Allah mesut etsin"ler, el öpmeler, el sıkmalar, boyunlara sarılmalar sürüyor. Orkestra yüksekliğinden kötü televizyon programlarının sinyal müziği gibi bir müzik patlak veriyor. Bir ses, aynı kötü müzik patlamasının aranağmesi olarak kulaklarımıza doluyor:

"Ooo, enişte baldız kafa kafaya vermiş kimi çekiştiriyorsunuz bakalım ha?"

Emekli albay, kıyılan nikâhın ve bir anlamda asıl şimdi başlayan düğünün hakkını verebilmek için, benim serinkanlılığıma, soğukluğuma bile aldırmadan, olanca sırıtkanlığı ile gülüyor. Bir anlamda asıl şimdi başlayan gecenin hakkını verebilmek için, sonsuz bir pişkinlikle Tezel'e göz kırpıyor:

"Deminki şakanız var ya Tezel Hanım, unuttum sanmayın haa! Acısını çıkaracağız. İlk dansı sizinle edeceğim. Ayşen'le Ercan'ın şerefine sizinle bir de karşılıklı göbek atacağım, bakın görürsünüz..."

Her şeyi yaşadığını, artık hiçbir şeye şaşmayacağını ve hiçbir şeyi de takmayacağını sanan Tezel'in yüzünden, gözlerinden öfke fışkırıyor ansızın. Dudaklarından o uzak, alaycı gülümsemesi tümüyle siliniyor.

"Sen git albayım, önce bana o gizli gizli içtiğin iyi cins viskilerden getir bakalım hele!" diye buyuruyor.

Kaşları iyice çatılmış. Bir köpeği tekmelemeye hazır.

Fırlatılan kadehin ardından daha kötü bir olay çıkmasını bekliyorum ama, boşuna beklemiş oluyorum. Emekli albayımız bu buyruktan son kerte hoşnut, "Emredin"i yapıştırıyor. Tezel'den ucu bucağı görünmeyen, istediği kadar bozdurup bozdurup harcayabileceği bir açık bono almışçasına, uçarak gidiyor. Daha doğrusu gidecekti. Ama önünde koskoca bir engele tosladı. İlhan, kulak çınlamaları dinmiş, Ertürk'ü omzundan yakaladı. Tebrikler; bahtiyar olsunlar, mutlu olsunlar Müjgân Hanım; çok yakıştılar birbirlerine valla; bir yastıkta kocasınlar, kutlarım

hanımefendi, kutlarız beyefendi; teşekkürler, sizi yorduk Paşam; tebrikler, uğultuları arasında; kızım, Ayşenciğim, a dur, eteğine bastılar ayol, çınlamaları arasında gürledi:

"Nerdesin be Ertürk kardeşim? Nerdesin be canımın içi? Söylesene herkes yerini alsın! Söylesene yemek başlasın. Baksana her şey yolunda mı?"

Bir ân. Emekli albay, İlhan'ın yüzüne acınası bir bakışla bakıp kalıyor:

"Efendim?"

"Her şey yolunda mı?"

Yolunda komutanım!

Kore'den dönüşleri çiçeklerle, marşlarla karşılanan bu albay mı?

Birleşmiş Milletler İrtibat Subayı Ertürk'ün hatıra defterinden notlar

5 Şubat 1952

"Her şey yolunda mı? Erler yemek yediler mi?"

"Yediler komutanım!"

Kulağım devamlı olarak telsizde. Bölük komutanının sualine böyle cevap verdim. Çünkü bölük komutanının telsizle sorduğu bu kodlu sualinin ne manaya geldiğini artık mükemmelen biliyordum. Bu sual, araziyi geçtiniz mi? İlerlemek yolunda mı? Zayiat var mıdır, yok mudur, demek oluyor. Ben de, erler yemek yediler komutanım, demekle, arazide ilerliyoruz, kayda değer bir hadise yoktur, demiş oluyordum.

Bundan tam iki ay evvelsiydi. Bütün gece yolalmıştık. Sabahın ikisine kadar düşman tel engellerine sessizce yanaşabilmiştik. Öncü istihkâmlar mayın arayarak ilerlemekte, bunları evvela tesirsiz hale getirmekte ve tesirsiz hale getirdikleri yerlere beyaz şeritler çekmekteydiler. Benim kulağım devamlı surette telsizdeydi. Bölük komutanının sesini bir kere daha duymuştum!

"Yemeğe oturuldu mu?"

Yani, tel engellere yaklaştınız mı, diye soruyor. Ben de, yaklaştık. Ateşe başlayacağız. Tamam komutanım, demiş bulunuyorum. Bundan aşağı yukarı dört dakika sonra ben Sugar Cone Tepesi ve civar tepeler üstüne açılan havan, tank ve top ateşlerinin gürlemesiyle telsizden artık hiçbir şey duyamaz olmuştum. Düşman, ateşimize karşı ateşle cevap vermekte tereddüt bile etmemiş, bizim bulunduğumuz yerler dahi havan toplarıyla dövülmeye başlanmıştı. Birdenbire İstihkâm Teğmeni'nin yıkıldığını gördüm. Onun yanına koşmak üzere ayağa fırlamıştım ki, aynı saniyede yanıbaşımda korkunç bir patlama duydum. Gözlerimin

önünden rengârenk ışıklar geçti. Kafama, omzuma, bacaklarıma dipçiklerle vuruluyor zannettim. Derken bir ılıklık duydum. Kırmızı bir akıntı gördüm. Kandı. Üstüme ateş, top sesleri yağıyordu. Bundan gerisini hatırlayamıyordum.

Şimdi esir bulunduğum bu kampta, istikbalimin ne olacağını düşünerek Remzi Abimi, Remzi Abimin yanında bıraktığım eşimden çok, yüzünü henüz göremediğim, bana üç aylık bir resmini yolladıkları biricik oğlum Yılmaz'ı düşünerek bu satırları yazıyorum. Ben bu defteri cebime, Kore'deki ilk günümden başlayarak şerefle dolu her günümü yazmak için koymuştum. Maateessüf defterimi kullanmak şimdi kısmet oluyor. İstikbalimin ne olacağını bilemediğim şu zulmet karanlığında, kalbim vatan hasretiyle çarparak ve bizi esir alanların ne yazdığımı görmelerinden korka korka hatıralarımı yazmaya gayret ediyorum. Kaderimi adım adım bu deftere geçirmeye gayret edeceğim.

Biraz evvel yatak komşum Tommy, arkam dönük ne yaptığımı sordu. Ben de, bacağım böyle daha rahat ettiği için böyle yattığımı söyledim...

8 Şubat 1952

Sugar Cone eteklerinde yaralanmıştım. Gözlerimi açtığımda kendimi içi ot dolu bir arabanın ortasında bulmuştum. Omzum ve bacağım sargılar içindeydi. Acılarıma tahammülde güçlük çekiyordum. Burnuma nemli bir koku, kulaklarıma garip çığlıklar doluyordu. Sonra yeniden karanlıklara gömülmüştüm. Derken, bir gün gözlerimi açtığımda kendimi şimdi yattığım yerde buldum. İçerisi yanyana ranzalarla doluydu. Ranzalarda yaralılar inildiyordu. Yaraları biraz iyileşenler, yataklarının içine oturmuş kara kara düşünüyorlardı.

"Burası neresi, nerdeyim?" diye sorduğum zaman hâlâ yarı baygın haldeydim. Sonradan adının Tommy olduğunu öğrendiğim bu yatak komşum, bana cevap verdi:

"Papa–San eteklerinde bir esir kampındayız. Ben yirmi gündür burdayım. İyi bakmıyorlar insana. Yemekler de çok kötü. Bir türlü iyileşemedim."

Nerdeyse bir yıldır Birleşmiş Milletler Kuvvetleri'nin subayı olarak çarpıştığım için İngilizcemi hayli ilerletebilmiştim. Vatanımdan gelirken bizi İngilizce kurslarına da göndermişlerdi, fakat asıl ben geldikten sonra mükemmel ilerletmiş oldum İngilizcemi. Lakin şimdi acılarımın tesiriyle olacak, Tommy'nin söylediklerini zorlukla anlayabiliyordum. Neden sonra Tommy'nin bana yemekten bahsettiğini anlayınca feci şekilde aç olduğumun farkına vardım. Tam bu sırada Tommy, "Bak, bugün sana da yemek getirdiler, işte orada, yanında duruyor" dedi.

Bunu derken çilli yüzünü ekşitiyordu. Öğürme taklidi yaparak, "Yiyebilirsen ye bakalım" dedi.

Yanımdaki tepside haşlanmış pirinç ve çok fena kokan kuru balık vardı. Bütün yiyecek bundan ibaretti, lakin ben hepsini iştahla yedim. Ben yerken Tommy gözlerini fal taşı gibi açmış, hayretle bana bakıyordu.

"Nasıl yiyebiliyorsun bunları?" diye sordu.

O zaman anladım ki Tommy bu yiyecekleri beğenip yemediği için toparlanamıyor. Benim savaş arkadaşıma da, ne olursa olsun bunları yedirmeliydim. Kendisine dedim ki:

"Arkadaşım, belki sen zengin bir beldenin çocuğu olarak hep iyi şeyler yemeye alışıksın. Fakat benim milletim savaş sırasında bunlardan da kötü şeyler yemeye alışıktı. Ayrıca ben kendim de askeri mekteplerde okurken memleketimin bize verebildiği kadarını yiyebildim. Bu sebeple de, bu yiyecekler bana hiç fena gelmedi. Bana kalırsa sen de mümkün olduğu kadar yemene bak. Amerika'ya, o zengin beldene dönmek istiyorsan ye arkadaşım, ye..."

Ben Amerikalı savaş arkadaşlarımı, erinden en yüksek rütbeli subayına kadar her zaman çok sevmiş ve saymışımdır. Onlar çikolatalar, enfes soğuk etler, çörekler, tatlılar yerlerken, bol bol

biralar içerlerken kendilerini kıskanmak aklımın köşesinden geçmemiştir. Çünkü bunları yemek onların hakkıdır. Zengin bir memleketin çocukları oldukları halde bizim gibi fakir memleketlere yardım ellerini uzatmış, düşmanlarımız komünistlere karşı bizleri korumak için her şeylerini seferber etmiş bu insanlar ne yapsalar layık, ne yeseler haktır. Bu erler ve subaylar ki güzel evlerini, mamur şehirlerini bırakıp bizim için esir düşmektedirler. Fakat gözümü açtığım o ân Tommy'nin benim pirinç kâsesine saldırışımı tiksintiyle seyretmesi ilk defa gururumu yaralamıştır. Lokmalar boğazıma dizilmiştir. Bu sebeple Tommy'ye, ye ulan, sen de ye eşşoğlu eşek, dememek için bin güçlükle zaptettim kendimi. İyi ama adamcağız alışık değilse, yiyemiyorsa ne yapsın? Neyse, "Ben senin iyiliğin için söylüyorum" dedim ve barıştık.

Şimdi aramızda iyi bir formül bulduk mamafih. Bize verilen yiyeceklerin en yenilebilir gibi olanlarını birleştiriyoruz, bunları Tommy yiyor. Kalanları da birleştiriyoruz, ben yiyorum. Böylelikle Tommy de biraz kuvvet kazanmaya başladı. Bundan ötürü seviniyorum. Fakat biz burada ne zamana kadar kalacağız? İstikbalimiz ne olacak? Remzi Abime iki satırlık bir mektup gönderemeyecek miyim? Encamımı bildiremeyecek miyim? Ona, kardeşinin büyük ülkü için nelere katlandığını yazabilsem oğlumun adını Yılmaz koymalarındaki mana ortaya çıkardı. Hayrettin'le Nuriye'nin ikinci çocukları da oğlan doğarsa Hayrettin onun adını Hakan koyacakmış. Hey koca Hayrettin hey!.. Onlar da Ercan'ı alıp Sivas'a gideceklerdi. Ne oldular acaba? Ayten'e Cemil Türk'ü benim de münasip gördüğümü Remzi Abime birkaç ay evvel bildirmiştim. Cemil'i tanıdığımı, fakirliğine rağmen mert bir vatan evladı olduğunu söylemiştim. Nişanları takıldı mı ki? Hepsini göreceğim geldi, fakat en fazla vatanıma hasretim.

12 Şubat 1952

Yaralarımın acısı güngünden azalıyor, fakat o nispette de kaderim beni endişelendiriyor. Eğer bir gün buralarda şehit olur kalırsam bilinsin ki ben buralara zaten zafer var, dönmek yok, diyerek gelmiştim. Bu savaşa büyük bir tahallukla katılmış bulunduğum aşikârdır. İkinci Dünya Savaşı sonrası memleketimiz dostsuz, yalnız olduğu halde ve silah teçhizatı son derece noksan bir orduyla, bize tasallut için hiçbir mania tanımayan bir gücün karşısında gerilemedi. Bizim bu asil direnişimiz karşısında komünistler geri çekilmek mecburiyetinde kaldılar. Birleşmiş Milletler'in bir üyesi olarak biz bu haklı mücadeleye böyle katılmasaydık düşmanımızın geri çekilmesi devam edemezdi. Demek istediğim, ben buralarda ölüp gitsem de imanım ve davam için ölmüş olacağım. Şu ânda beni düşündüren tek husus oğlumu anasıyla Remzi Abimin elinde bırakmış olmaklığımdır. Gerçi mali durumu iyidir. Onun yanında pek yokluk çekmezler. Fakat ne de olsa bu bir nevi sığıntılık... Katlanacağız.

18 Şubat 1952

Üç gündür, defterimin arasından çıkan iki fotoğrafa bakıp duruyor, onlarla avunmaya çalışıyorum. Fotoğrafları Tommy'ye de gösterdim. Daha dikkatle baksaydı fotoğraflardan birinde İzmir'den ayrılırkenki saadetimi, seyahat heyecanımı gözlerimden okuyabilirdi. İzmir Limanı'nda bu resim çekilirken ölümün omzuma dokunacağını ve sarıların eline esir düşeceğimi bilebilir miydim? İzmir Limanı'nda, Konak Meydanı'nda Kore'ye doğru yurttan ayrılışımızın fotoğrafı bu. Ben, bölük komutanımızın hemen ayakları dibine diz çöküvermiştim. En öndeyim. Uzakdoğu'nun esrarı daha o günden yüzüme sinmiş. Bu esrarlı sevince hem şerefli bir vazifeye gitmenin gururu, hem de yurdumdan ayrılmanın heyecanı karışmış. Üstümde montgomerim, başımda kepim. Pırıl pırıl bir subayım. Bir de şu yataktaki ha-

lim... Bu ikinci fotoğrafsa oğlumun doğum haberini aldıktan üç hafta sonra çekilmişti. Arkasına tarih atmıştım. Burada bölüğümüz geçit resminde. Ardımızda Sugar Cone Tepesi. Bakıyorum da, tepeyi Birleşmiş Milletler bayrağı adamakıllı örtmüş. Bayrak, bölüğümüzün kırk kadar subayının omuzları üstünde bir insanlık abidesi gibi dalgalanıyor. Ben şurdayım işte. Üstüme bir çarpı işareti koymuşum. Ben bu fotoğrafı abimlere gönderecektim, kısmet olmadı. Üstüme çarpı işareti koymayı akıl edişimin sebebi de, biz ilk Tokyo'ya indiğimiz zaman bir gece çok büyük bir otelde kalmıştık. Remzi Abime o otelin kartpostalda bir fotoğrafını postalamıştım. Kaldığım odayı tarif, yerini göstermek için de resimde bütün katları saydım, sonra bütün pencereleri yukardan aşağı, soldan sağa saydım, böylece benim kaldığım odanın penceresini bulup üstüne o çarpı işaretini koymuştum. Remzi Abim o zamanlar bu buluşumu pek beğenmişti. Bu fotoğrafta da, kırk subay arasında beni hemen seçebilsinler diye aynı metoda başvurdum. Heyhat ki bu fotoğraf bende kaldı.

24 Mart 1952

Tanrım, ne mutlu bir tesadüftü o!

Oğlum, Yılmaz'ım, bu defter bir gün benden sana miras kalırsa, hayatın insan ömrü için sürprizlerle dolu olduğunu unutma. Şerefli bir Türk subayının da aşka ve kadına susayabileceğini unutma. Şunca yıllık ömründe gönül susuzluğu duymamış, duymayı da kendine zul addetmiş bir baba olarak beni affetmeni hassaten rica ediyorum. Ölümün eşiğinden dönmüş ve Birleşmiş Milletler Kuvvetleri tarafından esir kampından kurtarılmış bulunan baban, izinli gönderildiği Tokyo'da aşkların en ulvisini yaşadı. Şimdi de, o aşkın en ulvi hislerini aynı tazelikle kalbinde yaşatmaktadır. Sumida. Sumida. Benim nehir sevgilim. Sana yazacağım. Ölmezsem seni tekrar bulacağım. Sumida, bu kan ve ateş kusan günler ikimizden birinin naçiz vücudunu toprağa mahkûm etmezse, adını aldığın

nehir gibi buralardan sana doğru çağlayarak akacağım. Seni unutmak artık benim elimde olan bir şey değildir. Beni seven, bana ilk defa aşk denen hissi tattıran Sumidam. O mutlu tesadüfü hatırlıyor musun? Ben o saniyeyi tekrar be tekrar yaşıyorum. Karargâhımda da, hücüm hattında da, havan toplarının yeri dövdüğü sıralarda da. Uykumda, uyanıkken, elimde, kolumda, boynumda, koynumda hep sen varsın Sumida... (Bu sayfayı yırtmalıyım.)

14 Nisan 1952

Keşke yeniden yaralansam. Keşke yeniden esir kamplarına düşsem, yeniden kurtarılsam ve moral izni verseler de Sumida'yı dünya gözüyle bir daha...

Ciğerparem Sumida, aziz sevgilim. Mektubun beni nasıl bahtiyar etti bilemezsin. Geçen hafta biz yeni bir hücum için Pyongyang'da bulunmakta idik. Bu sebeple beni saadetlere garkeden o mektup elime biraz tehirli geçti. Meğer aşk insana daha büyük bir mücadele gücü, daha büyük bir kuvvet veriyormuş. Ve ne yalan söylemeli Sumidam, insan kendini biraz da fazla beğenmeye başlıyormuş. Ben de kendimi yalnız bir subay olarak değil, yakışıklı bir erkek olarak da biraz beğenmekteyim. Kendimi bu kadar beğenmenin müsebbibi de senden başkası değildir benim narin sevgilim. Tekrar karşılaşırsak beni Sumida'sından başka hiçbir şeylere pabuç bırakmayan bir subay halinde göreceksin. Mağrur ve mahkûm bir Ertürk. Mağrur, çünkü senin tarafından seviliyor. Mahkûm, çünkü senden vazgeçemiyor. Yeniden hareket emri geldi. Benim için dua et güvercinim.

Oğlum, sen de beni affet. (Bu sayfayı da yırtmalıyım.)

2 Mayıs 1952

Tekrar geri çekildik. Bölüğümüz toparlanma emri aldı. Üç gündür geri çekildiğimiz bu ormanın içinde bekliyoruz. Ailemden, bir ay önceki mektuplarından beri hiçbir haber alabilmiş de-

ğilim. Sumida'dan Tokyo dönüşümden buyana üstüste üç mektup almıştım. Ona beş defa yazmıştım. Son mektubuma ondan hiçbir cevap alamadım. Çılgıncasına meraktayım. Ormandaki bu bekleme günlerimi Sumida ile tanıştığım ânı ve onunla geçirdiğim saatleri hayalimde ta baştan tekrar be tekrar yaşayarak geçiriyorum. Esir kampından nasıl kurtarıldığımız, o tehlikeli günler bile unutuldu, unutulmayan tek şey olarak hafızamda yalnız Sumida ile tanıştığım gün kaldı. Bilahare onun öpe ısıra morarttığım...

Kurtuluşumuzu müteakip moral izniyle Tokyo'ya gönderiliyorduk. Tokyo. O hayal kenti bu sefer iyice görebileceğim diye askeri uçakta yüreğim fırlayacakmış halde çarpıyordu. Fuji-Yama'yı Ginza Caddesi'ni, bu caddenin binbir renkli ışıklarını görecek, Japonların kadınlı erkekli yıkandıkları Atami hamamlarında ben de yıkanacak, imparatorluk saraylarını görecektim. Heyecanlanmamak kabil miydi? Uçakta, izinli giden, birçok Amerikan subayının arasında, Türk olarak yalnız ben vardım.

Gerek havaalanına indiğimiz zaman, gerekse kampta bize yeni üniforma ve çamaşır verdikleri zaman da Amerikan subayları kendi dertlerine düşmüşlerdi. Yıkanıp giyinip hazır olduğumuz zaman baktım ki, bir ânda hepsi de ortadan kaybolmuşlar. Kendilerini şehre götürecek taksileri bu kadar çabuk nereden bulmuşlardı? Kaşla göz arası ne zaman dalıvermişlerdi Tokyo'nun göbeğine? Kampın kapısında uzun kuyruklu Amerikan arabalarında kimler beklemekteydi savaş arkadaşlarımı? Benim bekleyen kimsem yoktu. Şehirde bildiğim bir yer de yoktu. Öteki subaylardan hiçbiri, bizi şehre götürecek otobüsün kalkmasını beklememişti. Askeri otobüs beni tek başıma getirip o esrarlı koca şehrin orta yerine bırakınca, bir dörtyol ağzında ormanda kaybolmuş bir çocuk gibi kalakalmıştım. Mahzunlaşmış, hatta ne yalan söyleyeyim, ateş altında korkmayan ben, burada bir korkuya kapılmıştım. Ayrıca içimde öyle bir his vardı ki, kendi kendime mütemadiyen, bu yeni üniforma, bu temiz çamaşırlar kimin için, ne için, diye soruyordum. Bize yeni verilen bu tatil üniforması

içinde bir hayli yakışıklı göründüğümü bile unutmuştum. Renkli bezlere yazılmış Japonca yazılara şaşkın şaşkın bakıyordum. Yanımı yöremi nasıl bulacağımı kestiremiyor, yürüdükçe bazan yüksek bir binayı, bazan vitrininde binbir renkli bir çiçek kümesi duran dükkânı işaret alıyor, kafama çiziyordum. Caddeden gelip geçen, minicik adımlarla bebekler gibi yürüyen Japon kadınlarını göz ucuyla süzüyor, fakat yanlarına yaklaşmak için kendimde hiçbir cesaret bulamıyordum. Çok da acıkmıştım! Herkes çok acıktığımı anlarsa diye bir lokantanın camekânına bile bakamıyordum. Lokantalardan dışarı ılık, haşlanmış yosun gibi acayip bir koku taşıyor, bu bile iştahımı kesmiyordu. Yine de bu lokantalardan hiçbirine girmeye cesaret edemiyordum.

Bir camekânda başımı omuzlarımın arasına çekmiş olduğumu görünce, kendimi daha da zavallı bulmuştum. Artık, ucuz olduğunu tahmin ettiğim lokantalardan birine girmekten başka çarem kalmamıştı. Hava kararmak üzereydi ve ben daha geceyi nasıl geçireceğimi de bilmiyordum. Bir sinemaya gitsem, dedim. Fakat ben Japonca filmlerden ne anlayacaktım?

Girdiğim lokantada bütün masalar tıklım tıklımdı. Burda daha çok gençler vardı. Bolluk ve neşe içinde yüzüyorlardı... Düşündüm: Mağlup Japon halkı bunlar mıydı?

16 Mayıs 1952

Dün, iki mil şimalimizdeki istihkâm taburuna nakil emri aldığım için hatıralarımı yazmam yarıda kaldı. Buraya gelince akşama kadar istihkâm hazırlığındaki erlere kumanda etmek için ölü gibi yoruldum. Şimdi herkes yattı. Ben de, hem uyku tulumu içinde uzanıyor, hem hatıralarıma dönüyorum. Sumida'mın hayali gözlerimin önünde gittikçe daha kuvvetle canlanıyor. Tanrım, o ne tesadüftü!

Girdiğim lokantada herkes kendi havasındaydı. Sanki iki adım ilerlerinde bir savaş olmuyor ve sanki ben o bombardı-

rnanların, uçak ve top seslerinin arasından, ölümün kıskacından sıyrılıp gelmiyordum.

Ufak tefek garsonlar masalardan masalara dumanları tüten kâseler, içi tepeleme balık kızartması dolu tabakları koşturmakta idiler. Pirinç kâselerini aceleyle herkesin önüne bırakıyorlardı. Ben, bu koku balık kokusu mudur, küf kokusu mudur diye düşünürken birden Tommy'yi hatırladım ve duyduğum kokuyu sevmeye çalıştım. Tommy de benimle aynı uçaktaydı, fakat şehre inerken bir "gudbay" demeyi bile unutmuştu. Lokantada boş masa yoktu. Fakat bazı masalarda boş kalmış tek tük iskemleler vardı. Garsonun biri ayak altında dikilip durmayayım diye olacak, ne dediğini anlayamadığım bir şeyler mırıldanarak bu boş sandalyelerden birini altıma sürüvermişti. Ben de böylece mecburen oraya oturmuş bulundum. O ânda bir baş bana doğru kalktı. Kara üzüm gibi parlak, yıldızlar gibi ışıl ışıl iki çekik gözle karşılaştım. İliklerime kadar titrediğimi hissettim. O gözlerin sahibesi sendin Sumida! Kader daha o ânda yolumu çizmişti sanki. O kuzgun kara, parlak saçların altında sedef gibi beyaz, sedef kadar narin bir yüzün vardı. İnce vücudunu sandalyenle birlikte hafifçe kenara çektin, bana daha geniş bir yer açtın. Sana bakıp kalmıştım. Gözlerimi senden ayıramıyordum. Küçücük bir ağız, kiraz gibi dudaklar beni kendine çekiyordu. Bana bir şey söyledin. Evvela ne dediğini anlayamamıştım. Sonra baktım ki senin İngilizcen benimkinden de geri, o zaman bana bir cesaret geldi. Sana tebessüm ederek "Pardon me?" dedim. Bir şey mi söylediniz, diye sordum. Sen de bana, artık ondan sonraki günlerde seyrine doyamayacağım o nefis tebessümünle, "Türk subayı olduğunuzu hemen anladım. Kolunuzdaki şeritten" dedin.

Hakikat şu ki, çok zeki idin. Bundan başka bir Türk subayına karşı gösterdiği bu yakın alaka, beni tarife sığmaz derecede bahtiyar etmişti. Ah Sumida, Sumida!.. Kaderin bize lütfettiği o tesadüf ne ulvi bir tesadüftü!

"Ben Sumida'yım" dedin. My name is Sumida... O yakınlardaki büyük bir mağazada çalıştığını söyledin. Sonra ilave ettin:

"Nasıl orada, Kore'de her şey yolunda mı?"

Sana saadetten uçarak cevap vermiştim Sumida, hatırlıyor musun? Bir Türk subayının zekâda hiçbir zaman kimseden geri kalmayacağını adeta ispat etmek için, kepimi yana yatırmış ve demiştim ki:

"I don't know right now how the things are up there, but everything is going all right in here..."

Aynen böyle söyledim: Orda işler nasıl, şu ânda bilemeyeceğim. Fakat şimdi burada, her şey yolunda...

X

Durup dururken, "Everything is going all right... Everything is going all right!" diye bir tempo tutturmuş emekli albay. Marş adımlarıyla yürümeye hazır görünüyor. Bu kez İlhan, yarı açık ağızla ona bakıp kalıyor.

"Her şey yolunda" diyor Ertürk gülerek. "Her şey yolundadır İlhan Bey. Şimdi düğün marşı çalınacak. Fakat Ayşen'le Ercan'a haber vermeli..."

"Haber ver kardeşim öyleyse, ne bekliyorsun?"

"Diyorum ki, misafirlerimizi yemeğe, onlar dansı açtıktan sonra mı buyur etsek, yoksa bir taraftan..."

"Sen hâlâ diyedur. Baksana herkes buyurdu bile... Git söyle kardeşim, git söyle. Düğün marşını biraz geciktirsinler... Şu tebrikler bitsin biraz... Ayrıca masalara servis de başlasın... Her şey hiç yolunda değil, her şey çorba, çorba!.."

İlhan, iki kolunu bıkkınlıkla iki yanına açıyor: Görüyor musunuz halimi?

Görüyoruz, "Offf" diyor sonra. Sonra da emekli albayı bir kez daha sırtından iterek kalabalığa karışıyor. Ertürk, hep aynı tempoda, "Everything is going all right... Everything is going all right..." diye mırıldana mırıldana –yok, marş adımlarıyla değil, samba oynar gibi– İlhan'ın peşinden yürüyor.

Düğün marşı yanlış bir zamanda patlak vermeden önce, İlhan'la emekli albay arasındaki konuşmayı ister istemez işitmiş

bulundum. Böylece, Ertürk'ün anılarını yazdığını sandığım bir defterin sayfalarını çok gerilerden başlatmak, işin içine bir de Sumida katmak zorunda kaldım. Bu konuşma düş gücümü iyice harekete geçirmiş olsa gerek. İyi ama, neden Sumida? Ertürk'ün Koreli günlerinde yaşamına bir kez ve doludizgin girmiş bir Japon kızı varsa, o kızın adı başka bir şey olamaz mıydı?

Beş altı yıl önce uluslararası bir toplantıda bulunmak üzere gittiğim Tokyo. Toplantıların turistik programı. Çeşitli ülkelerden kırk beş delege bir otobüsün içindeyiz. Otobüste bize çevreyi tanıtan Japon kızın sesi: Sayın delegeler, şimdi üstünden geçtiğimiz nehrin adı Sumida.

Bellek ansızın çarpılıyor. Bazan orada bir nokta, hep aynı çarpık yere takılıp kalıyor. Ben nedense, o kızın adı da Sumida'ymış sanırım hep.

Beni takıldığım noktadan Tezel'in sesi kurtardı.

"İlhan da fazla horluyor bu adamı canım!"

"Abinin hakkını yeme. Bak seni emekli albaydan kurtardı o. Hem iki kere."

"Beni abimden kim kurtardı peki? Bir işe yaramayacağı için büsbütün çekilmez olan o suçlayıcı bakışlarından?"

"Bunu da Ertürk Bey başarmadı mı?"

Kimden söz açsak, neye göz atsak ardından bir suskunluk geliyor. Sonra saçma sapan bir soru. Boşlukları başıboş doldurmaya çabalama. Tezel'in hiçbir şeye bir anlam vermeye çalışmaksızın o büyük boşlukları alkolle doldurabilmesi. Bense hâlâ her şeye bir anlam verme peşindeyim. Eski alışkanlıklarımdan bir gecede kurtulmayı da beklemiyorum zaten.

Emekli albay, esir kampındaki yemeği beğenmeyen Tommy'ye –belki onun adı da Tommy değildi, başka bir şeydi–, o çilli yüzlü Amerikalı'ya verdiği dersi daha sonra, burdaki subaylık günlerinde nasıl sürdürmüştür acaba? Bir kez –ve elbette haklı olarak– kokmuş balık yediği günlerin acısını, yurda dönüşte, akşamdan kalan yemekleri karısına yedirmekle, taze pişenleri, sofrada ender bulunabilenleri de kendisi yemekle çıkarmıştır. Sanırım Ertürk

böyle bir alışkanlık edinmiş. Akşamdan buyana kaçtır görüyorum. Kaçtır şöyle bir şeyler oluyor: Emekli albay, iki arada bir derede, yan kapılardan birine dalıp çıkıyor. Her çıkışta elinde, ortalıkta görünmeyen bir kadeh içki bulunuyor. Az önce de, her şey yolunda mı, değil mi diye teftişe gidip dönerken bir karidesi yutuyordu.

"Bu Ertürk, demin bir yandan da kolumu sıkıştırıp dururken bana ne dedi biliyor musun Ömer? Tezel Hanım, eğer Ankara'da birkaç gün kalacaksanız müsaadenizle size bir kasa iyi cins viski göndereyim, dedi."

"Sen ne dedin?"

"Ben doğrusu, en çok nerden bulacağını merak ettim ama, kendisini kaçakçı falan sanmayayım diye olacak, daha ben sormadan alnı açık hesabını verdi. OYAK'ın bütün ziyafetleri, kokteylleri falan kendisi tarafından organize ediliyormuş da... Bu 'organize' lafı benim değil haa... Kendisi öyle söylüyor. Ne alnı açık adam gerçekten, değil mi?"

"Öyle" diyorum.

Bunu derken usulca kasıldığımı bile yakalıyorum. Tezel'in bu açıklaması düş gücüme duyduğum güveni pekiştiriyor, ne yalan söylemeli. Öyle ki, nerdeyse Ertürk'ün yurda dönüşte astlarına, erlere ya da en iyisi yedek subaylara çektiği söylevleri bile duyabiliyorum.

Polatlı'da –öyle işte, Polatlı, orada asistanlıktı, doçentlikti, bir de Aysel'le iki kişilik dünyamızı kurmaktı, derken vatani görevimi biraz gecikerek yaptığım günler benim de–, bir manga yedek subayı karşısına dizmiş, Tommy'ye ikramları yüzünden, kendisine bıkıp usanma hakkı tanımaksızın yuttuğu haşlanmış pirinçlerin, içtiği kurtlu suların acısını çıkarıyor: Yemeği beğenmiyormuşsunuz ha? Nesi var hayvanlar? Ne kusuru var size verilen bu mercimeğin? Buldunuz da bunuyor musunuz? Ulan züppeler, sizlerin dedeleriniz, babalarınız neler yemek zorunda kaldılar, unuttunuz mu? Balkan Savaşı'nda Bulgarlar'ın esir aldıkları Türk askerlerine ot yedirdiklerini nasıl unutursunuz ha? Onlar, Sarayiçi'nde ağaç kabukları kemirdiler, inekler gibi çayırlarda otlanmak mecburi-

yetinde bırakıldılar. Hadi, hadi!.. Bu acı hakikatleri gözönünde tutarak önünüze konan yemeklere bin şükredin. Kral sofrasıdır be bu sizin önünüzdeki, kral sofrası! Benim Kore'de, yüce bir gaye uğruna savaşırken gazi olup esir düştüğüm günlerde ne yiyip içtiğimi biliyor musunuz? Şu da var ki, ister iki sene için olsun, ister ebediyen olsun, üstüne bu üniformayı giyen her kimse, ilerde başına gelebilecek en büyük mahrumiyetleri düşünerek önündeki zorlukları iradesiyle alt etmesini bilmelidir. Gün gelir, şimdi yüce devletimizin size verdiği bu nimetleri de hasretle anabilirsiniz!.."

Ola ki, sıra bu nimetleri hasretle anma faslına gelince, Albay Ertürk'ün şurasını usul bir ağlama duygusu da yalayıp geçmektedir. Kurtlu suları içmiş olmak hasretle anılamaz. Ama Sumida –nedense Sumida işte– gibi bir kadın kendini albaya bir daha öylesi aşkla hiç vermemiştir; bu nimet hasretle anılabilir onun tarafından. Suçlamıyorum onu. Düşünüyorum. Beni öyle düşündüren de kendisi zaten. Onun bu gece, yeğenlerinden birinin düğününde, son demlerinin tadını ne olursa olsun çıkarmaya andiçmiş davranışları.

"Ayşenciğim, tebrikler şekerim. Seni de damat bey."

"Bak Tezel Hala, yanınıza sığınıyorum, benimle alay ediyorsun. Alay etmesene!.."

Ertürk çoktan zihnimin derinliklerine gömüldü. Benim de hasretle anacağım bir gecem olacak, bu gecem. Ertürk Bey, ilk dans için gelinle damadı aramaya koyulmuşken, Ayşen benim yanıbaşımda. Kendisine mutluluklar dilememi bekliyor. Hayır, beklemiyor. Bana bakmaktan çekiniyor. Gözlerini her bir yana kaçırıp duruyor. Hırçın bir sesle Tezel'e "Alay etmesene" diyor. Tezel, Ayşen'i hiç tanımıyor ki. Onu yeterince tanımak için hiç fırsatı olmadı. Benim oldu. Özellikle son haftanın herhangi bir saatinde.

Hiçbir şey yapamıyorum. Uzanıp Ayşen'in yanaklarından öperek "Kutlarım" bile diyemiyorum. Fırfırlı bir gömlek ise fır dönüyor gözlerimin önünde. Hadi Ömer, kendini zorla. Bir kuralı yerine getir. Böyle saçmalık olmaz. Yüreğin böyle toy bir

delikanlı gibi çarpıp duramaz. Yanınıza kadar gelmiş gelinle damadı da böyle boşlukta bırakamazsın.

"Güzel bir gelin oldun Ayşen. İkinizi de kutlarım."

Ayşen derin bir soluk alma fırsatı bulmuşken, Ercan da budala mutluluğu içinde sırıtıp dururken sen, kendi olgunluğunu, ünlü serinkanlılığını bir kez daha gösterebilirsin Ömer. Babacan bir tavır bile takınabilirsin. Diyebilirsin ki...

"Ercan, nereye kaçıracaksın bakalım şimdi bizim tatlı kızımızı?"

İkiyüzlülük. İkiyüzlülük. Ayşen'i ben kaçırmak istiyorum. Kendim için değil peki. Bu yozluklar ortasından çıkarmak için. Peki, kendim için. Öyle. Bu durumlarda şaka yapmayı da hiç beceremem ki. Söylediğim tatsız tuzsuz bir sözdü. Neyse ki Ercan da daha tatlı tuzlu değil:

"Biz daha birkaç gün buradayız efendim. Yeni evimizde. Biliyorsunuz sanıyordum. Ayten Teyzemle birlikte çıkacağız da yola. Biz Roma'da kalacağız efendim, Ayten Teyzem Amerika'ya devam edecek..."

Ayşen, elindeki mumçiçeği ve gelin tellerini mıncık mıncık edip duruyor, Tezel pofluyor. Olmadı. Kimseyi rahatlamadım. Ayşen'i hiç rahatlamadım. Tam karşıtı, benim işitmemi, hele Tezel'in işitmesini hiç istemeyeceği bir yığın ayrıntıyı anlatmakta cömert Ercan'ı, bu cömertliğine büsbütün itelemiş oldum. Ercan, Tezel'in poflamaları ve giderek iyice alaycı kesilen "Yaa? Yaa?"ları arasında kendini yeni akrabalarına benimsetebilmenin tek yolu buymuşçasına açıklamalarını sürdürüyor:

"Çok aceleye geldi bizim nikâh efendim. Herhalde biliyorsunuz."

İkide bir bu "herhalde biliyorsunuz"ları, bilmiyorsanız da bilin artık, demeye geliyor sanırım.

Yine Tezel'in bir, "Yaaa?"sı.

Bu kadar çok içmiş olmasa, oklarını fırlatacağı yeri bu kadar yanlış seçmezdi Tezel. Ayrıca okları fırlatmak için de hiç yormazdı kendini. Ercan'ın alınganlık huyu yok, belli. Kendi yerine iyice

yerleşmiş bir delikanlı bu. Çocuk, yengesi Gönül Hanım gibi iki arada bir derede kalmış, bocalıyor değil ki, neden "Hımm? Yaaa?" deyip duruyor Tezel?

Ayşen'in solmuş yüzü renkleniyor. Bozkırda günbatımı pembesi.

Ercan yine açıklıyor:

"Duvak takmak istemedi... Ben önce... Haklısınız efendim... Yakıştı... Modası bu, bu yılın... Müjgân Hanım... Annem... Yazdı... Getirtti..."

Ne diyor bu çocuk? Söylediklerini hiç iyi izleyemiyorum. Ayşen'le aramda, titreşimlerini sürekli artıran bir akım. Elevermediğimi sandığım. Hatta Tezel'in sezebilmesinden çekindiğim... Elindeki bardağı Ayşen'e uzattığını görüyorum:

"Al bakalım. Bir lokma iç şekerim. Rahatlarsın."

"Nasıl kıydın Tezel, hayret!"

"Şekerim"leri duymamış olmayı başarabilen bir Ayşen.

"Kız, Tezel deyip durma. Hala, desene!.." diye sarılıveriyor Tezel de ona. "Ben senin düğününde bulunmak için daha nelere kıydım. Kesin alınmış ne kararlarımı altüst ettim Ayşenim. Bir lokma içkinin lafı mı olur?"

İnsan duygu gölüne balıklama ne zaman dalacağını –güzel, profesör, devam– önden hiç kestiremez. Bunun için en uygun zaman, gerginliğin en uç noktaya vardığı ânda, sevginin de en uç noktaya vardığı ân olmalı. Tezel'in hiç ağlamaz, hiç de ağlamazmış sandığım gözleri dolu dolu. Ayşen'inkiler şimdi onunkilerden de ıslak. Aralarında hiç sözkonusu edilmemiş nice gün, ay, yıl; o gün, ay ve yılların nice ortak yıkkınlıkları, küçük şakalarla sağlanan en büyük yakınlığın tek zenginliği şimdi.

"Sana hiç hala diyemedim ki Tezel. Demin zorladım, ama olmadı. Zaten aramızda toplasak kaç yaş fark var? Ayrıca, uzaktan uzağa ben hep seninle arkadaş olabilirmişiz sanırdım..."

"Uzaktan uzağa ne olunabilir ki Ayşenciğim?"

Ercan, asla anlayamayacağı bu bir ânlık yakınlığın ortasına hödükçe –şımarıkça mı yoksa– dalıyor:

"Bundan sonra daha sık görüşelim. Bize de buyrun... Bizde de kalın..."

İşte bitti. İşte Tezel yine tepeden tırnağa soğudu: Yoo, benim özgürlüğümü kimse alamaz elimden. Hele sen hiç.

Ercan'a böyle bakıyor. Salaklık etme, bile diyecek ama, bunu diyemediği için şunu diyor:

"Düğün marşı çalınacakmış. İlk dansı yapacakmışsınız. Babalar, analar, dayılar, hepsi sizin peşinizde, sizse burada... Baksana Ayşen, size el edip duruyorlar..."

Ayşen'in kupkuru kesilen gözlerinden ateşler fışkırıyor. Düşmanlık dolu: Batsın bu düğün marşı! Düğün de, Ercan da batsın! Benim için bu gecenin çok güzel olabilecek bu tek dakikası da böylece son bulmuş oluyor.

Ayşen'in kafasından bunlar geçiyor olmasa, babasının ve emekli albayın el sallayıp, "hadi hadi" deyip durmalarına karşı sırtını dönerek, "Öğleden sonra, berbere gitmeden önce işte, koşup babaanneme geldim. Seni görmek istemiştim Tezel" demezdi, onu suçlayarak.

"Yaa canım. Gelmişsin. Uyuyordum."

Pembe banyo köpüğü, düğünün bu özel ulağı, Ercan'ın bacakları dibinde o sıra bitiyor:

"Sizi çağırıyorlar Ercan Abi... Çabuk olun... Beni babam gönderdi..."

Ayşen'in pembe köpüğü eliyle ittiğini seçiyorum. İsteyip isteyip de, ilk kez yapabildiği şeyi. Ercan da araya girme zorunluluğunu o zaman duyuyor:

"Söyle, şimdi geliyorlar de..."

Pembe köpük, gelinliğin eteklerini çiğneyerek diretiyor:

"Ama olur mu abii?.. Bana dediler ki, koş, ikisini de alıp gel, dediler..."

Ayşen bir kez daha ve iyice itiyor pembe köpüğü. Tezel'le konuşmasını sürdürecek. Daha doğrusu, onu suçlamayı. Büyük yaş farkından ötürü Aysel'e gösteremediği kırgınlığını Tezel'e gösterecek.

"Biliyorum. Gece otobüsüyle gelmişsin. Uykusuz kalmışsın. Benim için..."

Bu hırçın ses, Tezel'in tek kılını bile kıpırdatmıyor:

"O nedenle biraz güzelleşmek istedim işte."

"Babaannem, uyandırsam mı demişti..."

Tezel, bu tür sorguya çekilmelere gelemez. Bu konuşmayı bitirmeli. Bir ân önce kestirip atmalı. Bir ân önce de pembe köpüğün ayakları dibinde dolanıp durmalarına son vermeli:

"Ben, kim ararsa arasın uyandırmamasını söylemiştim."

Bu konuşmanın arasına içgüdüsel bir tepkiyle dalıyorum:

"Gelenin Ayşen olduğunu bilseydin, herhalde kalkardın Tezel?"

"Evet" de. "Elbet" de. Deyiver Tezel. Lütfen. İlerde Ayşen'de bir tek sevgi tohumu boy atabilsin diye, "tabii" deyiver.

Kendimi Tezel'e böyle dilenen bakışlarla bakarken yakalamak üzereydim ama, Ayşen beni benden önce yakalamış olmalı:

"Beni sevindirmeye çalışmayın Ömer Abi. Bununla birlikte buraya kadar geldiğiniz için teşekkür ederim."

Sesi titriyor Ayşen'in.

"Ben de teşekkür ederim efendim. İkinize de..."

Ercan'ın bize karşı görevi de böylece tamamlanmış oluyor.

Artık düğün marşı çalınabilir.

Uzanıyorum. Ayşen'in yanağına "elveda" öpücüğünü konduruyorum.

Bütün gövdesinden en büyük akımın geçtiğini duyuyorum.

Yirmi iki yaş, her zaman en son dakikada birinin ortaya çıkacağını, kendisini güneşli güzel günlere doğru çekip götüreceğini umabilir. Böyle bir son dakikanın ürperişlerini gelecek güneşsiz günlerde de aynı güçle yeniden yeniden duyacağını sanabilir. Kırk beşini geçmiş bir akıl adamı ise, o aklı başına toplamak zorunda.

Ayşen'den hemen uzaklaşıyorum.

Artık bu, az önceki gibi, bir bakışın kaçırılışı değil. Bir dokunmanın da kaçırılışı. Bu kaçışım önünde Ayşen'in benden daha uzaklara ağışı beni en çok şaşırtıyor. Tezel'in az önceki yakınlı-

ğından en uç uzaklığa geçiverişine benim kararlı geri çekilişim eklenince, Ayşen, yeni yaşamına ilk adımı kesinlikle atmış olmalı. Bu eşikte onun nerdeyse vurdumduymaz, katı, nerdeyse yırtık kahkahasını işitiyorum.

"İşte girişi yapıyoruz. İşte düğün marşı!.. İçkiye teşekkür Tezel, şekerim. Gerçekten iyi geldi."

Kocası da önümüzde eğiliyor:

"İzninizle. Dansı açacağız da..."

Düğün marşı, orkestra yüksekliğinden, daha Ayşen "İşte girişi yapıyoruz" derken patlak vermişti.

Ercan, Ayşen'in elini tutuyor. Sonra kolunu koluna geçiriyor. Henüz masalarına yerleşmemiş konuklar iki yana açılıyorlar. Ayşen, yüzüne yapay mutluluk çizgilerini taşıyan maskeyi oturtuyor. Bir eli, baştan buyana nerdeyse kışalayıp durduğu pembe köpüğün omzunda, üçü birlik piste doğru yürüyorlar. Ayşen, iki adım sonra ansızın bize dönüyor. Bakışları çakmak çakmak, "Biliyor musunuz, ardından 'Love Story' gelecek bunun" diyor.

Yırtıklaşarak mı, muzipleşerek mi, acılaşarak mı; artık pek ayırdedemiyorum.

"Beni hoşgör Ömer."

Tezel böyle diyor ve Ayşen'den artakalan içkiyi bir yudumda içip bitiriyor. Yıkkın, kendini sevmeyen bir Tezel bu. Yok. Karıştırdım sanıyorum. "Beni hoşgörün" diyen de, yıkkın ve kendini sevmez görünen de Ayşen olmalı. Çünkü biz ikimiz, Tezel'le ben, en küçük bir burukluk bile duymadan, birer kadeh içki daha ediniyoruz kendimize. Yeni bir köşe buluyoruz ve oradan, Müjgân'ın, "böyle masamıza gelin" işaretlerini görmemiş olarak, gelinle damadın dansı açışlarını seyrediyoruz.

Ayşen dans pistinde

Dansı açacakmışız. On dakikalık kocam böyle diyor: "Dansı açacağız."

Piste bir yanımda babam, öte yanımda Ercan olarak girdik. Düğün marşı eşliğinde. Sonra babam geri çekildi. Alkışlar da usul usul geri çekiliyor; biz dansı açıyoruz. "Love Story..." Oğlan tarafının marşı bitti. Şimdi sıra kız tarafında. "Love Story..."

Kimse beni alıkoymadı.

Beni kimse alıkoymayacak mı? Tamam mı gerçekten? "Love Story" ile dansı açmaktan artık geri dönülemez mi?

Gidiyorum Ömer Abi... Gidiyorum Tezel... Tutsanıza beni! Sonunda Ercan'ın şu sevimsiz, sırnaşık dayı kızına bile tutunmak zorunda kaldım. Gidiyorum. Baba, sen çekil! İtme beni öyle piste... Yürüyorum işte, acelen ne? Ha, sahii! Laa, lala, laaa... Peki, oldu işte. Eski filmlerde, yeni düğünlerde gördüğümüze birazcık benzedi. Tamam, Git artık. Uzaktan gönderdiğin o öpücüğü geri al anne. Çabuk geri al! Yine senin o etiket öpücüklerinle uğraşacak olduktan sonra, benim burada işim ne?

"Love Story..." Dansı bununla açıyoruz. İşte Ercan'ın kollarındayım. Ömer Abi'nin öpücüğü üstünde Ercan'ın yanağı. Silgi gibi. O öpücük de bana kalmayarak... Yüreğimi en çok ısıtan, beni en fazla sevindiren bu tek düğün armağanı da Ercan'ın yanağı altında tuzla bu. Dansı açtık. Alkışlar. Çok zavallı olmamak için çok mutlu görünmeye çabalayan yüzüm. Tezel'le o bir ânlık yakınlığımızın bedelini şimdi böyle ödeyen yüzüm. Ömer Abi'nin bir ân için bana sunduğu, her yanımda; elle tutulur ve tutulmaz her tarafımda duyduğum o armağanın bedelini, hiçbir yanımı Ercan'a sunmaksızın, onun kollarında dönüp duran gelinliğimle ödeyerek. "Love Story..." Üstüne projektör tutulmuş tavşan... Birileri daha kalksalar dansa. Şu tavşanlıktan kurtulsam!.. Kimse kalkmıyor. Açış dansının tamamlanmasını bekliyorlar. Ne uzunmuş "Love Story!.."

Asansörden inişinde Tezel'in yanında Ömer Abi'yi de görünce –gelirim, demişti oysa, söz vermişti–, olmayacak bir şeyle karşılaştım da, ondan şuramda küt diye bir şey kalkıp oturdu sanmıştım. Sonra sırayla: Hoş geldiniz efendim, hoş geldiniz efendim. Siz de hoş geldiniz. Siz de Gül'ün babası, keşke gelmeseydiniz! Ben nikâh kartını size kendi elimle siz buraya gelesiniz diye getirmedim, beni Gül'ün yanına götüresiniz diye... Hoş geldiniz... Hoş geldin İnci Abla... Hoş geldiniz... Hoş geldiniz efendim... –Defolun!– Ömer Abi nerde?

Nikâhta uyuşmuş gibiydim. Ömer Abi'nin bana baktığını görünce kırmızı, yeşil, sarı, turuncu, göz kamaştıran bir aydınlık içinde yittim. Fotoğrafçının flaşları mıydı yoksa? Nikâh memurunun ağzı. Tanıkların yüzü. Bir evet. Bir evet daha. Babamın sesini duyunca ayıldım. Belki, biri nikâh tanığı, öteki Ercan'ın babası, iki paşanın ellerini sıkmam ya da öpmem için birileri – annemdir– arkamdan usulca itince ayılmışımdır.

İşte böyle Tezel. Şimdi de dansı açtık. Sen orada kal. Ömer Abi'nin yanında. Hiç boşuna gülme Tezel. Boşuna ağlama ya da. Hiç uzak tutmaya çalışma yakınlığı benden. Oldu bitti işte.

Öğlesonu uyanabilir, benimle konuşabilirdin. Hatta "Ayşen ararsa uyandır anne" diyebilirdin. Sen, bir yığın uzak insan arasında yaşamını nasıl sürdürüyorsun, bana anlatabilirdin. Beni elimden tutabilirdin. Kimse tutmayınca, bak işte şimdi, beyaz dantel eldivenli ellerimden biri Ercan'ın elinde. Ötekinde ak kurdelesiyle aka yakın pembe mavi gelin çiçekleri, uzun gelin telleri. Yüzümü bunlarla başka yüzlerden gizleyerek, bunlar her adımda başka yüzleri benden uzak tutarak dönüyorum. Dönüyoruz... Birlikte... Ercan'la... Gelin tellerim dönüyor. Gelinliğim dönüyor... "Love Story..." Ercan ne yakışıklı çocuk değil mi? Tıpkı Kenny Roberts. Canım, şu motosiklet yarışçısı işte. Ercan çok hayranmış ya ona... Öyle, siz nerden bileceksiniz. Hem size ne Ercan'ın neye hayran, neye değil olduğundan. Ercan'ın kim olduğu neden ilgilendirsin sizi. Babamla annemi bile birazcık ilgilendirebildi. Bir tümgeneral oğlu. Uslu. Sorun getirmez. Amerika'da

da makine mühendisliği okumuş. Beni yuvarlandığım çukurdan kurtarıyor. Yetmez mi?

"Çok mu yorgunsun sevgilim?"

Ne düşünceli çocuk. Nasıl gözünün içine bakıyor. Nasıl da anlıyor seni! Gülümse Ayşen. Bulunduğun yerin hakkını ver. "Love Story"nin hakkını ver. Gülümse. "Birazcık" de. De ki, o da Old Spice kokan yanağını Ömer Abi'nin öpücüğü üstüne iyice yapıştırsın. O öpücükten artakalan izi de iyice silip kazısın. Nesi var? Pek güzel çocuk işte. Senin arkadaşların, önemsediklerin, hatta sevdiklerin, nerdeyse âşık olduğunu sandığın –Uğur beni düşünüyor musun?–, hepsi Ercan'dan daha mı insanlar sanki? Bu smokinli damattan daha az robot değildi onlar. Düşünsene... Pis blucinleri, leş parkaları, kokmuş süveterleri içinde bin kez daha robottu senin arkadaşların. Tuncer'e baksana. Günlerce, aylarca arkasından sadık bir köle gibi koştuğun, ağzından çıkacak her sözü sihirli değnek belleddiğin Tuncer Abine baksana... Yıldız'ınki aşk ise, Ercan'ınki de aşk... Love...

"Titriyorsun Ayşen?"

"Herkesin gözü bizde..."

Ya işte, böyle ol. Gülümse. Herkesin gözü bizde.

"Gülünce sen, bin kat daha güzelsin."

"Ali MacGraw kadar mı?"

Ercan'ın alınma huyu yok. Onda, hırçınlaşmadan istediğini alma huyu var.

"Ali ekranda güzel. Yakından görsen..."

"Sen gördün tabii?"

"Tabii..."

"Ne şanslısın!"

İleri gittim. Alındı mı? Anladı mı? Anlamamalı. Çünkü, ne olsa bundan sonra hep bu ve buna benzer şeyler konuşacağım. Konuşacağız. Alınmasın, ne yapayım. İyi niyetle ağzımı alıştırıyorum işte. Defolsun 6. Filo!.. Halklara özgürlük!.. Emperyalizmin uşakları!.. Bütün bunlardan sonra, kolay mı dilin değişmesi? Ercan'ın dili, papyon kravatlı. Güneş dili, uzun kravatlıymış.

Aysel Halam, ben daha küçükken, böyle bir şey söylemişti. Ne olduğunu anlamamıştım. Şimdi, Ercan'ın kullandığı papyon kravatlı dili öğrendikçe anlıyorum. Daha doğrusu öğrenmeye çaba gösteriyorum. Buna sevinmeli Ercan. Kulübe gidelim mi? Briç oynardık. Babam yine yönetim kuruluna seçilmiş. Kokteyle gitmemizi istiyor. Ne giyeceğim? Bu iyi mi Ercan? Geçerken berberime uğra da postişimi alıver kocacığım. Kocacığım ığğğ!..

"Şanslıyım elbet. Seninleyim. Sana kavuştum."

Bu Ercan'la hiçbir şey yapılamaz. Alay bile edilemez onunla. Ancak Eytın Teyzesinin düğün ertesi yorgunluğunu çıkarması beklenir. Onunla Roma'ya uçulur. Orada bu Eytın Teyze'nin Cim Törk kocasının Ercan için –Hangi Ercan için, kayınbabam babamın inşaatından baldızının dairesini çoktan ayırttı– Fiat'a ısmarladığı spor araba Eytın Teyze'den teslim alınır. Aferin bak Ayşen, hepsi bir bir aklında. Böylece şu Ercan'la bu ve buna benzer alışverişler peşinde gidilir. Korkuyorum.

Ya korku, ya nefret var bende. Bir de... Ömer Abi'ye duyduğum hayranlığın yüreğimi dilim dilim eden bir şeye, sevgiye dönüşmesi var. O gün mü anladı Ömer Abi, bu gece mi anlıyor? Anladığı için mi geldi, bana acıdığı için mi? Acımasın... Acımasın...

"Bir bitse şu düğün."

Bunu ben söylüyorum. Hem de Ercan'ın kulağına, onunla başbaşa kalmaktan öte hiçbir şey istemediğimi sandıracak bir sesle.

"Arabayı Roma'da teslim alır almaz Ayşenciğim, süreceğim sürebildiğim yere dek... İkimiz. Yalnız ikimiz. Seni üzen her şeyden uzaklaşacağız, görürsün. Bir alsak arabayı..."

Bence az. Devrimciliğe hevesim bu kadar da ucuza gitmemeliydi. Bir inanç da böyle, bu denli yok pahasına "adaaam sen de" olmamalı değil mi Tuncer Abi? Süt dökmüş kedi gibisin bu gece. Neyin var? Bir suçun var, asıl büyük suçun. Devrimin benim gibilere kalmadığını baştan söylemeliydin bana. Bak, sana bile kalmadı o.

"İlkin nereye peki? İsviçre'ye mi, Yıldızlara?.."

"Yok" diyor Ercan büyük bir rahatlıkla. "İlkin tabii doğru Barcelona-Ajax karşılaşmasına..."

Yaa, beni kaptığı gibi düşkünü olduğu maçlara kaçıracak Ercan. Nerdeymiş bu karşılaşma?

"Love Story" bitti.

Şimdi dünya dönüyor. Biz de daha hızlı dönüyoruz.

Şimdi artık babası annemi dansa kaldıracak. Babam da annesini. Korgeneral'den izin istediler. Lokmaları ağzında, yutkuna yutkuna geliyorlar. Kaynanam Hakan'ın derdinden, elbet bu nedenle, adımlarını şaşıracak. Hakan, nerdesin? Dünya dönüyor, sen ne dersen de. Bak, şimdi yine alkışlar olacak. Oluyor bile. Babam göbeğini içine çekecek. Çekti bile. Ercan'ın annesi bir zamanlar boş bulunup, Ercanımın düğününde ben de dans edeceğim, demiş olduğu için, yüzüne ne anlam vermesi gerektiğini bilemeyecek. Bilemiyor işte. Ha ağladı, ha ağlayacak bir suratla gerdanını kıracak artık. Kırıyor. Annem dudaklarını yalayıp saçlarını... Geriye attı işte. Tümgeneral'e beni çekiştirecek. Başladı bile. Nasıl olsa nikâh kıyıldı artık. Korkusu yok. Artık Hayrettin Paşa korur bizi, hepimizi. Düğünü de. Hakan'dan. Hakan nerde? Ne demiş? Bir şey demiş. Annemle babam ağızlarında geveleyip duruyorlar. Bu geveleme nedeniyle Paşa da iki kez –umarım dört kez olur– annemin ayağına basacak. Annem, ah kusur bendeydi Paşacığım, yorgunluktan nereye bastığımı bilmiyorum ki, diyecek. Dedi. Yatak odam için kaç takım işlemeli çarşaf yaptırdığını, koca pencerelerin perdesi için kaç dükkâna girip çıktığını... anlatıyordur işte. Herkese anlattı. Babamın bütün paralarını hep kendisine harcamıyor ya. Kızına da, iğnesinden ipliğine kadar... Diyor. Dedi. "Dünyaaa dönüyor, sen ne dersen deee..."

"Bak, baban ne kadar keyifli."

Demek şarkıya eşlik eden bu ses, babamın sesiymiş. Ben Ercan'ın kendisi sanmıştım. Ne yapayım. Gül'ün babası bana bakıyordu. Ben de nedense ona bakıp kaldım.

Ne denli düşünsem, bu düğünün böylesi çirkin olacağını düşünememişim. Kendimi Ercan'ın kollarına atıvermenin, soğuk bir suya dalmakla aynı şey olmadığını bilememişim. Soğuk suya daldın mı, bir ân ürperirsin, sonra geçer. Bu gittikçe üşütüyor. Ömer Abi'nin içimdeki yerinin de küçülmeyip büyüyeceğini bilememişim. Bilseydim, başımı omzuna dayayıp, "Aysel Halam gelmiyor, ama ne olur siz gelin Ömer Abi" diyemezdim. Nikâh sırasında bana bakarken, bu dileğimin altında yatan gizli duyguyu anlamış olduğunu kesinlikle bildim. Bu nedenle bin kez daha ikiyüzlü bir düğün bu.

Gül'ün babası bana gülümsüyor. Ben de ona. Nasıl bir gülümseme? Suçlu mu, mutlu mu? Bir teşekkür gülümsemesi mi, baştan savma bir incelik gösterisi mi? Bir utanç mı, bir boşveriş mi? Yırtıklık mı, eziklik mi? Gül'e sevgilerimi gönderen bir selam mı, yoksa "Senin Gül'ün de yerin dibine batsın, sen de" mi? Gülümsüyorum Gül'ün babasına.

Gül... Sevgili Gül... Şu ân senin yanında, senin yerinde olabilmeyi nasıl isterdim! Bu tutukluluğun o tutukluluktan çok daha korkunç, içinde tek onur hücresi barındırmayan bir şey olduğunu yaşamadan bilemezdim. Kimse yaşamadan bilemez. Gül... Beni hoşgör. Bir başkası daha dayanıklı olabilirdi, biliyorum. Ben olamadım. Neden? Uğur'u görüyor musun? Ona soruyor musun? Sanki soracak başka sorunuz yok. Babana, sakın gitme Ayşen'in düğününe, demedin mi? Yoksa dedin de o, yine geldi mi? Kaynanamın dertli başı, babanın gülümseyen yüzünü kapattı. Babanı çağırmadan edemedim. Hem gelmesin, hem gelsin istedim. Onca arkadaşımın arasında bir sen, bir de Uğur vardınız bana insan gibi davranan. Bir gün, dışarda olduğun zaman yani –bu olacak mı, bak biz burda düğün yapıyoruz–, baban düğünü belki de anlatır sana. Ağır, ağır... Alıştıra alıştıra... Dışarıyı anlatmanın bir parçası olarak. O zaman artık beni bütünüyle unutursun. Hiç arayıp sormak istemezsin. Evli evine, köylü köyüne... Ne gamsız çocuklardık biz Gül... Çantalarımızı sallayarak bunu söyleye söyleye evlerimize dönüşümüz daha dün...

Ah Gül, keşke ben de senin gibi küçük bir memur kızı olsaydım. Ya da daha iyisi, daha iyisi Gül, ben Ali Usta'nın kızı olsaydım. Bu gece benim gelin evime kristal avizeleri takıyor. Televizyonu, buzdolabını, çamaşır makinesini, eksik prizleri, lambaları... Banyonun büyülü, gizli ışıklandırılması. Yatak odasının şafak pembeliğine büründürülmesi... Bunların hepsi istendi. Çünkü, bu ışıklar altında bunları isteyenler yatacak Ercan'la! Ben, gelinliğimin eteklerini sürüye sürüye o evin kapısından çıkarken Ali Usta da elinde iş çantası, köpüren tüllere, ipek şifonlara basmamak için usulca yana çekiliyordu. Sessizce yana çekilişinde beni utandıran, ezen bir şeyler vardı. Babanın bana az önceki gülümsemesi gibi. İşte şimdi bir omuzla babamın başı arasında yine babanın yüzü. Aynı ezilmişliği daha kötü duyuyorum. Bu ezilmişliğin daha kötü bir başkaldırıyla sonuçlanmasından çekiniyorum Gül. Kaçtıkça batan biriyim çünkü. İtildikçe daha hızla itildiğim yana doğru kayan biri. Babanın gülümsemesi ansızın öfkelendiriyor beni. Aynı öç alma duygusu işte. İşte yeniden. Böylece, inadıma başımı Ercan'ın omzuna yaslıyorum; baban da –şimdi seninle daha çok övünsün– tepesinde kocaman kara topuzuyla bize, bu çok mutlu dans topluluğumuza katılan; analar, babalar, teyzeler, dayılar, halalar –benimkiler değil–, Namık Bey'ler, başka Namık Bey'ler, Semih'ler, başka Semih'ler, İnci'ler –beş, on, on beş İnci'ler–, beş, on, on beş Ertürk'ler, beş, on, on beş Gönül'ler, mankenler, manken anaları, generaller, general yaverleri, halıcı, işte motor ithalat ortağı babamın, inşaat malzemesi ve yapı şirketi ortağı aynı zamanda işte; hepsinden oluşan bu sıcak mı sıcak, bu çok anlaşmış topluluğumuza katılan Eytın Hanım; yeğeni Yılmaz'ı elinden tutup sürükleyerek bir Amerikan halk dansı oynar gibi "Dünya Dönüyor"la oynayarak bizlere katılan bu kadına "Bravo teyzeciğim" bile diyen, onun "oh my dear"leri, "I'm so glad"leri kulaklarını yırtan, babasının "... sen ne dersen deee"leri beyninde uğuldayıp duran mutlu –çok mutlu–, Ayşen'i görüyor Gül. Başı on beş dakikalık, yirmi dakikalık kocasının omzundaki Ayşen'i. Görüyor Gül, bir Anadolu

Kulübü gelini olarak ben, az sonra dolaşmadığımız masaları da dolaşacağım, henüz yanlarına gidemediğimiz kimselerin de yanlarına giderek bize tebriklerini sunmaları için ellerini öpüp ellerini sıkacağım. Yarım dakika hacı babaların yanında, bir dakika Tuncer Abi ve Yıldız'la yarım dakika reklamcı İnci ve oyuncu Semih'le, bir dakika daha babaannemle, iki dakika daha Korgeneral, karısı ve kızıyla –çünkü onlar çok kalmayacaklarmış, çabuk gideceklermiş ve tabii yine geldikleri gibi "tatataaaa"larla– ve o masadaki, ya henüz danstan dönmüş, ya dansa hiç kalkmamış bizimkilerle: "Yoruldun Ayşenciğim, güzel kızım benim, canım evladım Ercan, ah ne güzel gelin oldun, bak az sonra seninle göbek atacağız haa Ercan, terlemişsin kızım, gel şu makyajını tazeleyelim, ah acaba ne yaptı Ali Usta, İlhan, bitirebildi mi işini, yetiştirebilecek mi, hele yetiştirmesin, yetiştirmeyecek olsa ben ondan ister miydim"lerle; zihnim bir dakikacık o ustayla, her saniye Ömer Abi'yle; gözlerim kaçamak her yerde ve hiçbir yerde; her uğradığım masada ağzıma bir lokma et, bir lokma lahana dolması tıkıştırılarak; her uğradığım yerde herkesin bardağından bir yudum votka, bir yudum kokakolalı cin, bir yudum limonata, iki yudum konyak, sonra bir yudum domates sulu votka, sonra bir yudum sulu viski, ardından biraz sosis, ardından bir yudum nane likörü –"menta" diyor Gönül Hanım–, ardından Namık Bey'in "Öp bakayım şahidinin yüzünden birr" demesiyle ağzımda biraz da tuzlu ter tadı kalarak... Sonra Gül, az sonra, kayınbabamın çağrılısı –bir şarkı bilmem kaç bin liradan– iki şarkılık ses sanatçısını dinlemek üzere; ardından annemin çağrılısı, Semih yoluyla annemin çağrılısı –her şarkı şu kadar bin liradan olarak üç şarkılık– hafif Batı müziği sanatçısı delikanlıyı da dinlemek; daha sonra Gül, daha ne mi var programda, programda daha sonra Gül, babamın çağrılısı olarak –atacağı göbekler toplamı bu kadar yüz bin lira– ünlü bir dansözümüz, yine babamın çağrılısı olarak Gül, gecenin bir saatinde, gazinolardaki programlarının bitiminde yani, burda bize, hepimize; babama, anneme, halıcıya, bankacıya, bankacının karısına, Ertürk Bey'e, Eytın Hanım'a,

belki kayınbabama da ve İnci'ye, hepimize omuz kırdırıp göbek attırmak için "döttürü döttürü döttürü yavrum hey"lerle pistte tepişmemiz için orkestranın yerini alacak olan on bilmem kaç kişilik saz heyeti, Gül... Başım dönüyor.

Babanı yine, iki omuzla üç baş arasından seçiyorum. Yanına hiç gitmeyeceğim; gitmesem daha iyi, değil mi Gül? Şimdi bir köşeye sıkışmış, orada yalnız. Yalnıza yakın. Çünkü, iyi yürekli Gönül Hanım'ın ilgisi sonucu, onun ayakta kalmışlara açık büfeden doldurup getirdiği karman çorman bir tabağı alıyor, teşekkür ediyor. Gönül Hanım'ı sevindiriyor. Bir ara, şu camlı kapının gerisinden kendisinin sevindiğini görür gibi olmuştum. Ömer Abi'yle konuşmaya çalışmıştı. Ömer Abi'nin karşısında çekine çekine duruyordu. O zaman duyulması çok saçma bir umut duymuştum. İçimde bir sevinç patlak vermişti benim de. Kısacık bir ân. Şimdi ikisi bir olurlar, elimden tutup beni buradan götürürler; götürüp bir odaya kitlerler, "Öç almak için evlenilir mi hiç? Daha dirençli olana dek burda kal sen" derler. Her şey unutulana dek, herkes İlhan Dereli'nin benim babam olduğunu, Müjgân Dereli'nin benim annem olduğunu unutana dek. Benim yirmi iki yaşında da bir kişi; arkadaşları, yanlarında alıkoymasalar, itseler de, daha dayanıklı bir kişi olduğumu anlayana dek kitledikleri o yerden çıkarmazlar, diye ummuştum. Ben, Gül, nikâh kartını babana elimle nasıl bunun için götürmüşsem, o lanet olası kartı Aysel Halamla Ömer Abime de bunun için götürmüştüm sanıyorum. Bana bir uyarı, ayağımı basacağım bir yer, tutunacak bir dal...

Tutunacak tek dal kendi dalımdı. O da çok güçsüzmüş Gül. "Fidan gibi" diyor biri biz dans ederken. Nikâhım kıyılırken bir başkası da, "Ayol daha pek çocuk" demişti. Kendi dalıma binip çatır çatır kırıldım işte. Dayanamadım. Baban sana, görüşe geldiği zaman belki de bunu söyler. Ya da salt, "Ayşen evlendi. Hayrettin Özkan'ın oğluyla..." der. Tümgeneral Hayrettin Özkan'ın oğluyla... O generalin, bir sürgün avının yönetilmesinde üstün başarılar gösterdiğini sizlerin babalarınızdan, analarınızdan iyi

kim bilebilir? Benimkiler de biricik kızlarını "o anarşist serserilerin" elinden yine bu Tümgeneral'le oğlunun kurtardığını biliyorlar ya? Annem daha çoğunu biliyor: Kız daha ne istiyorsun? Sana tepeden tırnağa âşık bir Ercan işte! Bana bak, o serserilerle ne yapacaksan yap, ama artık evlendikten sonra yap. Bıktım peşini kovalamaktan! Başına yine, ha bir iş geldi, ha gelecek, yine elâleme rezil olacağız, diye diye yüreğimin ağzıma fırlamasından bittim! Ben anayım be!

Bunları bana söyleyip durmuş olan annem, tabii şimdi, bu geceki annem değil Gül. Şimdiki annem, Hayrettin Paşa'nın kollarında dönüp duran, içi rahatlamış, ama dansı bir türlü beceremeyip de habire ayaklarına bastığı için o paşayı artık horlamak zamanı geldiğine inanan annem. Şimdi de artık her şeyin suçlusu bu aynı Hayrettin Paşa: Hödük adam! Rezil etti gece pabuçlarımı. Ay nasırım... Tırnağım!.. Ay bitse şu dans...

Babanın bana, bize bakıp durması da dansın bitmesini beklediği için olmalı. Ama dans bitmiyor ki. Hep sürüyor. Orkestra, başlamışken repertuvarının ilk bölümünü uç uca ekliyor. Bir solukta. Ortalık bir ân önce kızışsın diye.

Baban daha fazla beklemiyor, Gül. Bir kez daha gözgöze geldiğimizde, usul bir hareket yapıyor. Bana izin, demek istiyor. Gönül Hanım'ın eline tutuşturduğu tabağı koyacak bir yer arıyor, buluyor, sonra yeniden: Bana izin Ayşen, mutlu ol kızım, diye bakıyor.

Boynum kendiliğinden büküldü. Ne yanına koşup, daha kalın, diyebiliyorum ona, ne peki, güle güle... Dans bitsin mi, bitmesin mi? Orkestra ara vermese bile, ben dansı bıraksam mı, bırakmasam mı? Babanı alıp Ömer Abi'nin ve Tezel'in yanına götürsem mi, götürmesem mi? Bir kez daha Ömer Abi'nin yanına koşsam mı, koşmasam mı? Beni, hayır, babanı, babanı yalnız bırakmamasını, onunla ilgilenmesini istesem mi, istemesem mi? Dünya dönüyor Gül. Kimseden bir şey istemeyeceğim. Çok ürktüm.

Bir ân sevinmiştim. Baban, elindeki tabağı yere bıraktıktan sonra Ömer Abi'nin yanına gidecek gibi yapmıştı. Yanına

gelirse tut onu Ömer Abi. İzin verme. Gitmesin. Henüz hiçbir şey konuşmadık. Henüz Gül'e söylemesini istediğim hiçbir şeyi söyleyemedim ona. Çalıştığı yere uğrayınca da söyleyememiştim ama. Söyletmemişti. Güle güle gitsin. Ömer Abi'ye bile "hoşçakalın" demekten ansızın caydı işte.

İşte gidiyor. İşte kalabalığı çekingen çekingen aralayıp, asansör binişine doğru yürüyor. Kendini bu düğüne hiç bulaştırmaksızın, salt isteğimi yerine getirmiş olarak. İşte baban sana benim haberlerimi getiriyor Gül. Bir memleket de orası, diyecek sana.

Yazık. Pastayı kestiğimi görmeyecek.

Pastam dokuz katlı.

Pastamız yani. Çünkü artık nikâhlandım. Artık böylece "biz" oldum. "Ben" demeyi unutmayacak mıydık? "Ben" yok, "biz" var: Pis burjuva kızı! Unutamaz mısın ikide bir "ben" demeyi? Unuttum işte Gül. Söze sık sık "Çocuklar ben..." diye başladığım için, beni sürekli böyle azarlayıp durmuş olan bütün eski arkadaşlarıma selam söyle. "Ayşen 'biz' olmuş" de. Babandan haberi alınca. Elinize kazara, acıları sergileyenlere inat, düğünleri sergileyen bol resimli bir gazete geçerse, oradan da öğrenirsin. Babanın kestiğimi görmediği dokuz katlı pastamızı nasıl kestiğimi, yani Ercan'ın eli elimin üstünde, nasıl kestiğimizi birlikte, birlikte ya, elele öyle, nasıl kestiğimizi görürsün. Nasıl "biz" olduğumu...

Oldum Gül. Artık hiç "Çocuklar ben..." demeyeceğim. Hep biz: Bizim arabamız, bizim buzdolabımız, bizim salonumuz, bizim maunlarımız, bizim şeyimiz... Şeyimiz bizim... Yatak odamız... Bizim yatak çarşaflarımız... Bizim yastıklarımız... –Bir yastıkta kocayın, dedi hacıbabanın karısı–, bizim yorganlarımız, bizim terliklerimiz, bizim çamaşırlarımız, bizim pijamalarımız ve geceliklerimiz... Bizim gecelerimiz... Gecelerimiz bizim... Bizim sevgisizliklerimiz... Bizim sevgisizliklerimiz...

Annemin çok yüzüklü elini alnımda duyuyorum.

"Terledin hayatım. Sarardın da... Gel biraz otur... Biraz oturun Ercan. Annenlerin yanına gidin. Gel canım, iki lokma bir şey ye, bayılacaksın. Nerde babamız?.."

Babamız kaynanamla masaya dönmüş. Korgeneral ve ailesi için hakiki bir Fransız şampanyası açtırıyor. Şampanya patlarken biz de Hayrettin Paşa'yla annemin arasında onur masasına doğru yürüyoruz. Annemin eli elimde. Dantel eldivenim, parmaklarındaki soğuk madenlerin tenime değmesinden koruyor beni.

"Ah canım, ne kadar zayıfladın!"

Gözaltından çıktığım zaman da bunu söylemişti. "Ah canım, ne kadar zayıfladın. Değer miydi?"

İki gözü iki çeşme: Anne olunca anlarsın beni!..

Annemi anlamak üzere ana olmaya hazırlanıyorum.

Çocuklarını anlamak üzere bunlar hiçbir şeye hazırlanmamışken...

Korgeneral ayağa kalktı. Şampanya bardağı elinde. Aynı ânda masadaki herkes de, ellerinde birkaç damlalık şampanya kadehleriyle ayağa kalktı. Ercan benim elime de bir kadeh tutuşturuyor. Korunması iyice gerekli birer demet kır çiçeği gibi tutuyoruz kadehlerimizi. Kır çiçekleri falan yok. Ercan'ın tanığı, gelecekteki mutluluğumuz üstüne uzun bir konuşma yapıyor. Sadece biz ve yakınlarımız değil, memleketimiz de bizim gibi mutlu çitlerle güzelleşirmiş. Kır çiçekleri gerekmiyor işte. Zaten benim de bir elimde şampanya kadehim, ötekinde mumdan gelin çiçeklerim var.

XI

Orkestra ansızın sustu.

Düğün burada bitti, artık dağılacağız sanıyorum. Derin bir soluk alıyorum.

Tarım Bakanlığı'nda çalışan bayı o zaman anımsadım. Ercan'la dans eden Ayşen'e bakmadan bakıp dururken bu bayı tümüyle unutup gitmişim. Bir ara, uzaktan bir şey söylemek ister gibiydi. Şimdi nerede? Hiçbir köşede göremiyorum onu.

Bir şişe patlaması, onur masasından şıp şıp bir iki alkış sesi duyuluyor.

Tezel, "Bak bu sefer damadın annesini korkutan, o münasebetsizliği yapan ben değilim. Özel şampanya şişesi" diyor.

Elimde bir süredir bomboş duran kadehimi alıyor, yerine yenisini veriyor. Ama, içki kadehi tek başına değil. Kadehin yanına bir de sapsarı çiçek eklemiş. Nerden bulmuş? Ne çiçeği bu? Kim, şunca kırmızı, beyaz, sarı hatta mavi, hatta yeşil karanfili, şunca gülü ve glayölü, kasımpatılarını aşıp da buraya kır çiçeklerine benzer çiçekler göndermeyi akıl etmiş?

"Bu nerden?"

"Bir köşeye tek başına atılmış, gelenin geçenin bilmeden ayak ucumuza sürüklediği şu toprak kaptan işte."

Gerçekten de içine bir yığın yaprak tıkıştırılmış, o yaprakların arasına da sanki bir gecekondu önündeki bahçeden toplanmış

sarı çiçeklerin katıldığı toprak kap, tam sağ ayağımın dibinde. Yaprakların üstüne küçük bir zarf iğnelenmiş. Bu çiçekleri başka kimse görmeyecek. Bu kartı kimse alıp okumayacak. Tezel eğiliyor. Yaprakların üstündeki küçük zarfı alıyor, açıyor. İçinden çıkan küçük kartı okuyor: "Ali Usta'dan geline." Bu kadarcık.

"Kimmiş bu Ali Usta?"

Kim? Zihnim arıyor, bulamıyor. Ayrıca Tezel'in yine o buğulu, bozgun gülüşü Ali Usta'nın kim olabileceğini uzunboylu düşünmeme izin vermiyor:

"Ayşenciğin devrimciliğinden artakalan tek ad bu olsa gerek."

Ayşen'i savunmaya hazırlanıyorum: Bak Tezel, kızcağızla hiç ilgilenmedin. Hiç ilgilenmedik, Ayşen üstüne benim kadar da bilgin yok. Kendi burukluğunu onun üstünden harcamaya kalkıyorsun. Bir çocuk o daha. Bizse...

Bunlara benzer bir şeyler söylemeye hazırlanıyordum. Öfkemi ya da delikanlılık sevincimi ele vermemeye çalışarak. Ama bir garson karşımıza dikiliyor:

"Beyefendi, hanımefendi, sizleri bekliyorlar."

Tezel'le bakışıyoruz.

"İlhan Bey, masaya beklediklerini söylediler efendim, buyrunuz" diye ekliyor garson.

Belli ki İlhan garsona ikimizi yanına katmadan dönmemesini buyurmuş. Garson da, bir savcının tutuklama kararını uygulayacak memur gibi duruyor. Kımıldamadığımızı görünce, "Buyrun" diyor yeniden.

Düğün bitti, artık dağılacağız sanırken düğünün bizim için henüz başladığını o zaman kavrıyorum. Öyle ya, aileye hemen hiç karışmadık daha. Korgeneral'e saygılarımızı da sunmadık.

Bizi bekleyemez ki.

Gecenin bir saatinde eve dönünce Aysel belki "Düğün nasıl geçti?" diye sorar. Belki de sormaz. Belki beni ilk kez bu kadar çok içmiş görünce, anlayışlı bir dost gibi mutfağa koşar. Bana bir fincan sade kahve yapar. Belki de yapmaz. Bırakır herkes göçtüğü

yerde kalsın. Bana bir fincan sade kahve getirirse, bu düğüne ister istemez bir yerinden kendisinin de bulaştığını sanır. "İnsan bir yere girer, olduğu gibi de çıkar. Üstüne bulaştırmaz bulaştırmak istemediğini..." Ben de Aysel'e buna benzer şeyler söylemiştim. Bir yandan Ayşen'in şurama yaslanmış başını da unutmaksızın böyle demiştim. Gözlerimi Aysel'den kaçırarak. Bu nedenle de en çok kendime kızarak. "Hep öyle denilir" diyordu Aysel. "Hep öyle sanılır. Öyle bile olsa, ne diye içlerini rahatlatmak şimdi onların? Böyle bir zamanda?"

Ali Usta'yı buldum! Şu sarı çiçeklerin içinde değil elbet. Başka bir yerde, başka bir fırsatta...

"Gidecek misin?"

Tezel'in sorusu. Bekleyen garson. Bu sıkışıklıkta Ali Usta da var. O sıkışıklıkta "Üçüncü Beş Yıllık Plan" için aldığım notlar, o notların, plan taslaklarının peşinde geçirdiğim nice didinmeli, yorgun gün var: Sermayecilere karşın kaliteli çelik üretimi Makine Kimya tarafından gerçekleştirilebilir. Özel şirketlerin kola üretiminin durdurulması. Üç milyarlık yatırımın Urfa bölgesine aktarılması. Kreisler'in gelişiyle ilgili olarak, yabancı sermaye baskısıyla verilmesi istenen rapora, sayısal veriler, ülke çıkarları adına olumsuz rapor...

Planlamadan bir kez daha kapı dışarı edilmem için gerekli fermanı ellerimle hazırlamaktayım. Bu notlar gelişecek. Üsttekilerin desteğini göremeyeceğim nasıl olsa, ama arkadaşlarımın desteğini göreceğim. Yarın Maliye'ye yazılacak raporun paraf edilmesi konusunda da yalnız kalacağım. Olabilir. Benim görüşüm bu raporun böyle hazırlanmasını söylüyor. Devletin kapitalistleşmesini bir günde tersyüz edip önleyecek ve dönüştürecek değiliz elbet. Daha işin başındayız. Taş daha yerinden, ancak şöyle belli belirsiz kımıldıyor. Daha çok sancılar olacak. Bu belli belirsiz kımıldamanın bile gürültüsü ayyuka çıkıyor. Bitlis'e yapılacak yatırım...

Ben serinkanlıyım. Yok, ben dalgınım. Akşam karanlığı, eve doğru yürüyorum. Maltepe köprüsünün oralarda birkaç genç

"İşçi-köylü elele... İşçi-köylü elele..." diyorlar. *İşçi-Köylü* gazetesi satıyorlar. Bu caddeden geçenler de zaten işçiyle köylü karışımı birileri, örgütsüz halk ihtilalinin başıbozuk militanları(!) diye gülümsüyorum, sevecenlikle. Elinde kocaman bir çanta, yaşından çok yaşlanmış tıknaz biriydi. Çok genç, hemen hemen sakalları yeni biten bir toplum polisini kolundan çekiyor. O zaman dalgınlığımdan iyice sıyrıldım. Bu tıknaz adam bir toplum polisinin, gazete satan çocuklara cop sallamasına nasıl engel olabilir? Bakıyorum. Adam, genç toplum polisiyle nerdeyse boğuşuyor. "Senin işin bu değil Ahmet. Senin işin orda beklemek. Senin işin, beğen beğenme, bu gazeteleri satan çocuklara saldırmak değil!.." Şaşırdığım bir şey daha oldu. Babası tarafından azarlanmış çocuk gibi, ister istemez gençlere cop sallamaktan caydı o toplum polisi. Tıknaz adam beni o sıra görmüştü. Gazete satan çocuklar onu alkışlarlarken: "Beni hiç alkışlamayın, hiç alkışlamayın" diyordu soluk soluğa. O zamandı. Yüzüme tanıdık bakıyordu: "Ömer Bey, ben Ali. Ali Usta, derler. Aysel hanım'ın arkadaşıyım, bilmem hatırlar mı? Yürüyebilir miyim sizinle biraz?"

Yolboyu bana Ahmet'i anlattı. Kahroluyordu. "Ben bu yanlışı nasıl işledim Ömer Bey, yoksulluk deyip nasıl ellerimle polis okuluna verdim bu çocuğu? Ne bilirim? Bu da böyle çıktı. Kardeşlerine saldırmaya hevesli biri olup çıktı. Ondan ağzım yandı ya, Murat'a, öteki yeğenime daha başka göz kulak oluyorum artık, ama şunun haline bakın siz..."

Ali Usta'yı ilk görüşümde sevdim. Ona ısındım. Ahmet, dayısının, Ali Usta'nın elektrik dükkânında çalışmak istemiyormuş. Ya üniformalı olacakmış, ya bir yere memur. Bunu söylerken Ali Usta'nın kırçıl saçları diken diken ayağa kalkıyordu nerdeyse. Ahmet'i planlamada bir yere aldırabilir miyim, diye de düşünmüştüm, biliyorum. Bunu Ali Usta'ya söylediğim zaman "Yok, yok. Ya gelir benim dükkânda çalışır, ya olduğu yerde adam olur. Kafa bu kafa kaldıkça hep eğri iş tutar bu, Ömer Bey" demişti. "Ama bilmem sizden çekinir mi? Büsbütün de çiğ süt emmiş değil canım..."

Birkaç gün sonra bana, işyerime getirecekti Ahmet'i. Belki de getirmiştir. Ama ben artık orada değildim ki. Sık sık düşünmüştüm Ali Usta'yı. Sık sık da merak ederdim, acaba yeğeninin nöbet tuttuğu her yerde o da mı nöbet tutmakta, diye. Ali Usta'dan, Aysel'e söz etmiş miydim? Evet, etmiştim. "Çok severim Ali'yi, daha doğrusu çok sayarım" demekle yetinmişti Aysel de.

"Gidecek miyiz? Bekliyor çocuk..."

Öyle ya, garson bizi kıskıvrak bağlayıp İlhan'la Müjgân'a teslim etmek için bekliyor, bense Tezel'in bana verdiği sarı çiçeğe bakıyorum.

"Hadi sen git Tezel. Ben biraz aşağıya iniyorum."

Yüzümü yıkamak istiyorum, diyemedim nedense.

Tezel, o masada kendisini yalnız bırakmama aldırış etmiyor. Beni birazcık merak ediyor, o kadar:

"İyi misin?"

"İyiyim, iyiyim... Biraz açık hava..."

"Hadi in bakalım. Öyle ya, sen hep ayık olmayı seversin. Çabuk ayıl bari..."

Garsonun peşine takılmıştı. Gitti sanmıştım. Kulağımda, asıl kendisinin iyice ayık sesini işittim:

"Ama Ayşen benim değil, senin yanında olmak için can atıyor, unutma çocuğu!"

"Dönünce onu dansa kaldıracağım zaten" diyorum ben de.

Tezel'in duyup duymadığı belli değil.

İyice yuvarlaklaşmış çizgileri, düşüncesinde pek çok bozguncu, tutumunda pek az uysal, delişmen ve sevimli; tam kendisi olarak yürüyüp gidiyor.

Ayşen'i gerçekten dansa kaldırsam, onu şurama, göğsüme bastırsam?.. İçimde ansızın böyle, başı iyi ezilememiş bir özlemin uyanması. Adım adım uzağımda tuttuğum şeye, salt duygularımla yaşamaya büyük bir özlem. Kendimi, aklımın dizginlemediği bir akışa bırakıvermeye...

Bunun yerine musluktan akacak serin bir suyu aramaya koşuyorum.

Ben musluğu açarken dışarda sanki yeniden borular çalınıyordu. Trampetler vuruluyordu. Asansörün önünde koşuşan ayak sesleri, saygılı ses tonları... Sanki mahmuzlu çizmelerin şırak şırak birbirine vuruluşu. Gelişleri gibi, gidişlerinde de öncüler ve artçıların çatırtılı patırtılı devinimi. Sonra dağınık ayak sesleri. Sonra dağınık mırıltılar. Sonra da, dışarda, asansörün önünde derin bir sessizlik.

Tamamlanan, sandığım gibi, Korgeneral'le yanındakileri uğurlama töreniymiş. Çünkü dışarda bir ses, "Ne baba adam, Rıfat Paşa!.. Pek de neşeliydi..." diyor.

İlk avuç suyu yüzüme çarpar çarpmaz gözlerimin önünde Müjgân'ın bakışları. Az önce ben buraya gelmek üzere çıkarken, onun, ardımda kalmış, soran, suçlayan bakışları. Zihnim bu bakışları açık seçik algılayabilmek için demek Korgeneral'i uğurlama töreninin tamamlanmasını beklemiş. Müjgân'ın o bakışları iyice gözümün önünde şimdi: Ömer, nereye? Ömer zaten Korgeneral'e de çok ayıp oldu. Gelip elini sıkmadın. Şimdiden nereye Ömer? Gidiyor musun yoksa? Gidersen Ayşen çok üzülür, anlamaz mıyım?

Müjgân'ın anlamadığı Ayşen'in anlattığı

"Evet, yeniden tutuklanmak istiyorum, anladın mı? Yeniden tutuklanmak istiyorum, anladın mı?"

Gece çok sıcaktı Ömer Abi. Bütün egzoz patlamalarının, askeri araçların bile sustuğu bir saatti. Anneme böyle bağırdım.

Dantel sabahlığının eteklerini uçuşturarak açık pencereye koştu. İlk işi camları kapamak oldu. Camları kapayıncaya dek susabilmişti, biliyor musunuz? Kapar kapamaz haykırdı:

"Sus kız, sus kahrolasıca! Nedir bu senden çektiğimiz?"

"Fakültenin önüne bir daha gelirsen vururum seni, anlaşıldı mı?"

Nasıl söyledim bilmiyorum ama, aynen böyle söyledim Ömer Abi. Kendini bir koltuğun üstüne attı. Küçük küçük hıçkırıklarla başladı: İlhan yetiş, gel gör şu kızının bana yaptıklarını. Bana dediklerini bir duy!.. Nankör evlat. Sen niye bu kadar nankör oldun? Neyin eksik kör olmayası. Beni vuracaksın da başına güller mi yağacak? Fakültenin önüne geliyorsam kötülüğün için mi geliyorum? Baban seyahatten dönsün, vallahi billahi söyleyeceğim. Kızın beni öldürmeyi düşünüyor, diyeceğim. Al bunu başımdan, ne yaparsan yap, diyeceğim...

Gülmüşüm. Öyle ya, bana yapacaklarını yapmışlar, daha ne yapabilirler? Ben gülünce büsbütün sinirlendi.

"Gül bakalım, gül. Söylemezsem..."

"Söyle. Belki bir pırlanta daha koparırsın."

"Gözün çıksın e mi?"

Artık böyle konuşur olduk. Yapay bütün inceliklerimizi kaldırdık ortadan. Ben de nerenin kızı olduğumu koydum ortaya tabii:

"Ne oldu kulüplerdeki, büyük otellerin çay salonlarındaki, kokteyllerdeki falan o kibar hallerin ha? Hani fakülte önünde, arkadaşlarıma karşı inadına kırıtmaların keskin kokular içinde

öyle? Hah şöyle, nerenin malı olduğunu koy ortaya işte, koy. Taşra malı. Amasya'nın elması sen de!.."

Şimdi size anlatırken şey oluyorum... utanıyorum Ömer Abi... Delirmiştim. Böyle dedim. Sonra da onu dinledim. İşte: Ölüyorum. Galiba bu sefer temelli gidiyorum. Su... İlaç... Yatıştırıcı bir şey bana... Allahım, Allahım, Allahım, öz kızım mı bu benim? Kolejdeyken sen, ne iyiydin. Ne iyiydik. Girmez olsaydın bu fakülteye. Bu bozguncu yuvasına. Azıta azıta, şimdi şu halimize bak Tanrım... Gecenin bir saati olmuş. Nerdesin bu saatlere kadar, diye sormayacak mıyım? Daha yılı dolmadı, kaç gün gözaltında kaldın, beş paralık ettin aile şerefimizi, oralarda yattın da sen, ben o geceler gözümü kırptım mı sanıyorsun ha? Ben Ercan'ın yerinde olsam, dönüp bir daha yüzüne bakmazdım. Yine iyi çocukmuş. O olmasaydı, babası olmasaydı, beğenmediğin bizler de olmasaydık, başına daha çook naneler gelirdi senin. Baban Hayrettin Paşa'ya, ben, başka zaman olsa lütfen selam vereceğim Nuriye'ye ne yüzsuları döktük de, öyle çekip kurtardık seni. O zaman bile yüzümüze böyle köpekler gibi hırladın. Köpek soyu sen de!.. Kime çektin bilmem ki... Kime olacak, büyük halana işte. Çekemez olası!.. Sormayacakmışım! Nerdeydin, demeyecekmişim... Demek yeniden içeri girmek senin meramın? Benim yüreğime indirmek büsbütün. Ne işin var senin o anarşist takımıyla, babanın inşaatlarına bomba koyanlarla ne işin var? Öfff, ölüyorum!.. Gidiyorum!.. Korkuyorum. Su... Bir ilaç... Bir...

Bir ân durdum Ömer Abi. Ben de korktum, biliyor musunuz? Su getirecektim. Diazem'inden getirecektim. Damlası mı ne, ondan getirecektim. Nerdeyse, "Anneciğim, anneciğim" diyecektim. Kımıldanmıştım. Göz ucuyla anneme bakmıştım. Güvenseydim, böyle yapmazdım değil mi? Göz ucuyla bakmazdım, hemen fırlardım. Bir yandan korkuyor, bir yandan inanmazlık içinde bocalıyordum. Annemin, sanırım camı kaparken, kırılan

tırnağına bakmakta olduğunu görüverdim. Her şey, ölmesi bile çoktan önemini yitirmiş, inanmayacaksınız ama, kırılan uzun, cilalı tırnağına bakıyordu.

"Geber!"

Böyle haykırdığımı biliyorum. Koşup odamın kapısını bütün gücümle çarpıp kapadığımı, kilitlediğimi, kendimi yatağın üstüne attığımı sonra...

Siz de soruyorsunuz. Nerdeydim ben o gece? Nereye gittim? Ne yaptım?

Ben de bunu, başka her şeyi tek tek düşündüm. Ama en çok sizi düşündüm Ömer Abi. Neden bilmiyorum, en çok sizi. Birine anlatsam en az sizi katardım anlatacaklarımın içine. Sizinle ilgili her şeyi kendime saklardım. Yatağımda yüzükoyun yatarken de öyle olmuştu. En çok düşünmeye başladığım şeyi en fazla kendime saklamıştım.

"Nerdeydin?" diye soruyordu annem. "Nereye gittin? Ne yaptın?"

Anlatsam ne anlayacak? Anlatsam, kırılan tırnağına bakacak.

Aysel Halam, az önce şurada yanağımı okşayıp gitti. Giderken, "Düğününe gelmeyeceğim Ayşenciğim" dedi, duydunuz. Siz gelin Ömer Abi. Ne olur siz gelin. Beni böyle tek başıma...

İyi anlatamıyorum işte. Gelmenizi neden çok istiyorum, bunu da bilmiyorum. Size karşı beslediğim hayranlığa karışan yeni bir duygu... Yok, ağlamıyorum. Ben pek ağlayamıyorum. Annem, "Nereye gittin?" diye soruyor. "Nerdeydin?" Gidecek hiçbir yerim yoktu oysa.

Ben anlatamıyorum Ömer Abi. Hele size, hiç iyi anlatamıyorum. Ercan'la evlenmeye sonunda neden peki dedim, neden düğüne sizin de gelmenizi bu denli istiyorum, anlatamıyorum. Belki siz anlarsınız yine de. Nereye gittin? Gidecek bir yerim yoktu ki... Anlatabiliyor muyum? Ben... İsterdim, başımı... Başı-

mı böyle bir omza dayayıp... İyi, evet. Evet, iyiyim, teşekkür ederim Ömer Abi... Dayayıp başımı böyle, anlatabilmeyi isterdim tabii... Herkes bir şey yaşıyor, evet. Ama ben de bir şey yaşadım. Nasıl anlatsam?

O gün, gidecek hiçbir yerim yokmuş ki... Bunu bildim. Kimseye gerekmediğimi. Bana, dilediğim hiçbir köşede yer olmadığını. Bunu bildim.

Ayşen'in anlatamadığı, Ömer'in anlayabildiği

Gidecek bir yer, yakın biri.

Fakülteye uğradım. Arkadaşlarımın kimi daha içerde. Kiminin nerde olduğu belli değil. Dışardakiler, yanlarına yaklaştım mı, bir hain, bir casus girmiş gibi aralarına, benden uzaklaşıyorlar.

Gözaltından çıkarıldığımdan buyana böyle. Ben istemedim, benim haberim yok. İstemedim ben! Kaç kez kendimi ihbar bile ettim. Gülünç. Ama yaptım. Ama beni koruyorlar. Beni Hayrettin Paşa koruyor, beni babam koruyor.

Uğur da mektuplarını kesti. Son mektubunda, "Hadi kızım hadi, bizim işimiz bize, senin işin sana" diye yazıyor. Ne demek istiyor? Uğur bana inanırdı. Beni anlardı. Şimdi o da...

Babam ayrıca ve son olarak bilmem ne motorlarının Türkiye temsilcisi ise ve o motorları orduya satmakta da hünerliyse ben ne yapabilirim? Bundan bana ne? Bunda benim suçum ne? Neden böyle yapıyorlar? Uğur, neden böyle yapıyorsunuz? "O babadan, o anadan devrimci kız mı çıkarmış?"

İki yıldır en çok bunu işitiyorum. Sen beni korurdun Uğur. Yanına alırdın. Şimdi sen de... Beni nasıl hiçkimsesiz koyduğunuzu biliyor musunuz?

Babamla zaten yakınlık kuramadım. Annemden gittikçe uzaklaştım.

İnadına o kaca arabasını fakültenin önüne dayar, inadına, biz çıkarken, yanlarında güçbela tutunduğum arkadaşlarımın önünde başını camdan uzatıp bağırır:

"Hadi Ayşen, atla kızım. Defileye geç kalıyoruz."

Nasıl da bilir ne zaman çıkacağımızı? Nerden kokusunu alır?

Arkadaşlarımın yalnız anneme değil, bana da pis bir şeye bakar gibi baktıklarını görüyorum. Uğur'un sıkıldığını, bozulduğunu görüyorum. Ötekilerin Uğur'u da suçladıklarını görüyorum: Oğlum, çek şu burjuva kızını yanımızdan. Kopamıyorsan, gidin başınızın çaresine bakın.

Çıldıracak gibi oluyordum.

"Bana ne anne? Sen git. Ben gitmiyorum. Sevmiyorum."

Akşam, babamın karşısında höyküre höyküre ağlayışını seyretmeyi göze alarak.

"Beni bir yığın çoluk çocuğun, o pis sakallıların yanında rezil etti yine senin bu kızın!.."

Babamın soğuk rakısını yudumlayıp mezelerinden atıştırmakla yetinmesi. İçin için ne kuruyor, neler planlıyor, bilemem. Aklından geçenleri gizlediği sıralar, en çok o zaman ürkmeli babamdan. Annem benden yakındıkça o, "Ya Ercan'a varırsın, ya sürerim seni yurtdışına!.." bile demez oldu. Bu tutumu daha da yalnızlaştırıcı. "Peki, sür!" diye haykırırdım. Susardı. Şimdi bu yok. Şimdi hep susuyor.

"Gelme anne, gelme bir daha o arabayla, boynundaki o zincirler, inciler mincilerle fakültenin kapısına! Oturduğumuz kahvelere damlayıp durma!.."

Babamı konuşturabileceğimi umuyorum. Boşuna umuyorum. Yine annem konuşuyor:

"Ayol ben niye utanacakmışım arabamdan? Ben niye utanacakmışım üç buçuk kolyemden, iki yüzüğümden? Onlar utansınlar. Açlıktan nefesleri kokanlar. Babanı örnek alsınlar, babanı!.. Çalışsınlar çabalasınlar da, önce adam olsunlar bakalım. Kıskançlıklarından, onun bunun alın teriyle kazandığı her şeye göz dikmekten vazgeçsinler de..."

Sen utan! Babam utansın! Ben bir tek şeyden utanıyorum işte. Sizden. Babamın arsa alıp arsa satmalarından, motor alıp motor parçası satmalarından, benim üstüme bile alttan alta hesaplar yürütmesinden!.. Çalışmak ha, çabalamak ha? Geçmişinizde bile övünebileceğim şu kadarcık şey yok... O fotoğraflar... Ankara Palas bahçesinde poz poz. Süreyya akşamlarından tümen tümen. Daha küçüklüğümde bu fotoğraflarla beni adamakıllı kandırır, oyalardın. Ama o fotoğrafların esrarını çözdüm artık. Çoktan. Amasya'dan istersen üç gün önce çıkmış ol, babamın bir milletvekili kızı olarak neden senin peşinde dolandığını –o

fotoğraflarda apaçık– senin, "istikbali parlak" bu taşra avukatı peşinde neden dolandığını... İkiniz birlikte gerekliydiniz. Ne için? Para, para, para. Mal, mal, mal. Mülk, mülk, mülk... Sanayi? Memlekete yatırım? Yok. Anneannemle bir olup büyükbabamın koca sekiz yılda bir apartman bile dikememiş olmasına hayıflanıp durdunuz. Babamın, kendi öz babanla alay etmesine bile göz yumdun. Şimdi de benden saygı mı bekliyorsunuz? Sevgi mi bekliyorsunuz? Yok. Sevgi denilen şey hiç uğramadı ki bizim çatımızın altına.

Tezel Halam, bir seferinde İstanbul'dan gelirken güpgüzel bir tablosunu getirmişti size. Küçücüktüm. Hayran hayran bakakalmıştım. Şimdi daha iyi anlıyorum. Alay ede ede, "Nedir bu, tebeşir tahtası mı?" diyerek sandık odasına, dolabın arkasına tıkıverdin. Aysel Halam, bir kitabını getirmişti. Sekiz yaşımdaydım. Bir yaklaşma, sizi bir aydınlatma çabası sayabilirdiniz bunu. Sayfalarını yırtıp yırtıp üstünde tırnak törpülediğini biliyorum. "Nedir bu İlhancığım, bir yığın harf dolu, sayı dolu. Ne işe yarar?" Babamın bile Aysel Hala'ya ilk sorusu, "Kaç para aldın bundan?" olmuştu. Bir de şaşıyorsunuz. Neden uzak duruyorlar bizden, diyorsunuz. Size yakın durmak için, size benzemek gerek. Çünkü sizin onlara benzemeye hiç niyetiniz yok. Tezel'e bile sorsam kimbilir nasıl anlatır sizin çıkara dayalı evliliğinizi. Küçük kızların gözünden hiçbir şey kaçmaz. Kaçar gibi oluyor, bir süre. Tezel'in de gözünden kaçmamıştır. Kaçsaydı şimdi burada, yakınınızda olurdu. Unutabilseydi, içmezdi. Adı evde "yüzkarası, şırfıntı, alkolik!" Size başka nasıl dayanılır? Şu aile albümünüze bakın. Şu fotoğraflara! Tanrım, ne de çok çektirmişsiniz. En çoğu da ananla, Yardımseverler'e de üyeymiş ya? Yok oranın çayı, yok oranın balosu, yok oranın yemeği... Yoksul hastalara pijama, çocuklara tulum, don, önlük dikecek Yardımsever terzileri ne de ustaymışlar, hayret! "Nedense çok iyi dikiş bilirlerdi hepsi." Ben bu lafı az mı duydum çocukluğumda. Nedense... Sanki bilmiyorsunuz neden olduğunu annenle. Hastalara pijama, çocuklara önlük dikmekten daha iyi bir tafta, şifon tuvalet dikmek geliyor

bu terzilerin elinden, nedense! Bak burda yeşil şifonumla, bak burda mavi brokarımla, bak burda ipek kadifemle... Bunlar hep sizsiniz. "Nedense Yardımseverler'in terzileri çok iyi dikiş bilirlerdi." İyi dikiş bilenini tutarsanız, iyi olur. Olmaz mı?

Babam da çevrenize girip, ne çok politikacı tanıdı. Sonra hep şu konuşmalar: Yok yahu, sahi mi? Seyran'daki o bağ, sekiz dönümlük o yer, sadece üç bin lira öyle mi? Kapatalım şurayı. Çankaya tepesindeki, hani o Dikmen'e ağan sırt var ya, şunu da bir soruşturalım validanım. Yolu suyu yakında yapılacaksa borç harç hemen kapatalım. Ne mi yapacağım peder bey? Yahu basmanın metresi şu kadar oldu bugün. Benim alacağım da basma değil ki, toprak, toprak... Yakında her yan öyle bir dolacak ki, santimi mücevher olacak oraların, santimi. Hem toprak meselelerini siz benden sorun efendim. Benim memleketteki bütün müvekkillerim hep toprak davası olanlar...

Sonra bir telefon bankaya. Her bankada da bir yakın tanıdığı vardır, nedense... Şimdi de Namık mıdır nedir, o işte: Bana biraz kredi lazım Namıkçığım. Haa, bak ne diyeceğim. Çankaya'nın arkasında bir tarla ister misin, bir tarla?

Bu evde, "Hay keşke seni almasaydım", "Hay keşke sana varmasaydım"lar; "Bir oğlan doğuramadın be!", "Sen kusuru kendinde ara"lar; gidilen kulüplerde sarmaş dolaş olmalara çabuk dönüşür. "Yatakta da hazzetmiyorum senden!.." Babamdan bunu bile duydum. Hem kaç kez. Gelsin arkadan senin intihar numaraların. Babamın kiminle işi var, hemen salla tehditleri: Söylersem Galip Bey'e kaçırdığın vergileri, görürsün. Seni o reklamcı karının diline düşüreyim de gör bak...

Büyükbabamın ölümünü pek anımsamıyorum. Ama anneannemin cenaze gününü gayet açık biliyorum. Daha iki yıl önce. Koleji bitirdiğim yıl. Babaannemden de ansızın koptuğumu duyduğum gün. O gün... Ne tuhaf, başkalarına çok önemsiz bir şeymiş gibi gelebilir. Belki ilerde bana da öyle gelir. Ama henüz öyle gelmiyor.

O güne dek gerçekten severdim babaannemi. Çok severdim. O da sever beni. Biliyorum. Anneannemin cenazesine o da gitmek istemişti. Ordaydım. Yanındaydım o gün. Ömer Abi'yle Aysel Hala uğramışlardı. Aysel Halam: "Anne, mutlak gitmek istiyorsan Ömer götürsün. Benim dersim var, çıkamam, ama istersen Ömer götürebilir... Bir taksiyle gidersiniz, içinde beklersin..." Babaannemin yanıtı: "Yok yok. Oğlum götürür beni. İlhanım. Nerdeyse gelir alır."

Oğlum götürür beni, İlhanım, derken bir onurlanışı vardı!.. Kalabalıkta oğlunun cafcaflı arabasında görünmek istedi, Ömer Abi'nin tutacağı taksi de neymiş? Ömer Abi ile Aysel Hala'nın karşısında utanç duyduğum günlerden bir gün işte. Babaanneme karşı da içimde bir şey eksildi.

Ülke kaynıyor. Siz hâlâ oturunca, "Anne, arayamadık sizi... Evin eşyaları değişecekti..." diyorsunuz. "Anne, canımız burnumuzdan geldi. Bizim Gaziosmanpaşa'daki arsaya gecekondular yerleşmiş, uğraş da uğraş..." diyorsunuz. Ben şurda bir gencin vurulduğunu, burda bir arkadaşımın tutuklandığını söylüyorum. Hiç duymuyorsunuz sanki, "Kavunlar ne tatsız çıkıyor bu yıl" diyorsunuz.

Başınıza o kavunlardan birini fırlatmak istiyorum.

Konkende ne konuşuyorsun o kadınlarla ha, ne? "Sen saçını kime boyatıyorsun?" Ben yirmi bir yaşındayım anne, otuz bir yaşımda değil, anlasana!

Ölecek gibiydim o gün. Uğur'u götürdükleri gün. Uğur'suz hiçbir şeyim ben, bilmiyor musunuz? Bilemezsiniz, nerden bileceksiniz? Ama bilmen gerekir. Anamsan... O iki yılımı fakültede nasıl geçirdiğimi nerden bileceksin. İlk aylar hele, arkadaşlarımın, "Sen karışma bu işlere küçük hanım, hadi bakalım annenle berbere", "Kardeşim, Uğur, ne getiriyorsun o satılmışın kızını bizim yanımıza?" deyişlerini Uğur'suz göğüsleyemezdim.

Şimdi Uğur yok. Ben ne yapacağım? Uğur'u götürdüler. Ben burda kaldım. Ben hiçkimsesiz kaldım. O gündü işte. Eve koşmuştum: Anne Uğur'u götürdüler!..

Eve koşmuştum. Konken masası kurulmuş.

"Bize birer martini hazırlasana Ayşen."

Başını kaldırmıyorsun. Yüzüme bakmıyorsun. Halimi görmüyorsun. Ölecek gibiyim anne...

Odama kapandım. Ne yapmalıyım?

Dört gün önce bulvardan geçerken sınıf arkadaşlarımdan biri, beni tanımamazlığa geldi. Yanına koştum:

"Cem, nereye?"

Yüzüme baktı. Hiç karşılık vermedi. Ben o bakışı unutamam. Bir insan kendinden nasıl kuşkuya düşer, bunu yaşadım. Bana bir muhbirmişim gibi baktı. Ama niye?

Nereye tutunacağım? Ben bu evde olmak istemiyorum. Ben arkadaşlarımla olmak istiyorum, yalnız onlarla. O Amerikalı'nın arabasını yakmak için ilk öne atılanlardan biri de bunun için bendim. Arkadaşlarım bana güvensinler, beni beğensinler istedim. İşte bir fırsat. En önde atıldım. Şimdi o arkadaşlarım, "Ayşen'i aramıza salanlar onu yalandan gözaltına aldılar" diyorlarmış. Sen bunun ne demeye geldiğini anlamazsın anne. Sen konken masasının başında, martinilerinizi hazırlamamı bekliyorsun. Yanılmamışım. Tepeme dikiliyorsun:

"Ayşen? Hani bize martini hazırlayacaktın?.."

Saç boyası kokuyorsun. Tırnak cilası kokuyorsun. Fondöten kokuyorsun. Sauna kokuyorsun. Masaj kokuyorsun. Altın kokuyorsun. Elmas kokuyorsun. Semih kokuyorsun hatta –yanılmam–, hatta tümgeneral, orgeneral kokuyorsun. Bu sıralar en çok üniforma kokuyorsun. Kan kokuyorsun, kan! Her şey kokuyorsun, ama hiç anne kokmuyorsun.

"Canım ne yatıp duruyorsun? Cevap versene!.."

"Uğur'u götürmüşler..."

"Uğur da kimmiş?"

Dinle, dinleme; durmadan Uğur'u anlatırdım oysa. Hep onu anlatırsam, bu eve dayanabilirim sanırım. Uğur'dan konuşursam, içerden gelen kahkahalara, onların "Ay ben Göksel'e bayılıyorum!"larına karşı korunabilirim sanırım.

Uğur da kimmiş? Kimse için bir şey olmayabilir. Benim için çok şey.

Uğur da babasıyla çatışıyor. Annesiyle değil ama. Belki de onun için Uğur'un kendine güveni var. Uğur'dan bunu öğrenebilirdim. Arkadaşlarımdan korkmamayı, onların iğneli sözleri altında ezilmemeyi, bir anne kazanabilmeyi. Nasıl çabalıyordum! O ürkekliği üstümden atabilmek, kendimi arkadaşlarımla aynı çizgide görebilmek için kendime karşı ne zorlu sınavlar veriyordum.

Güller'e gitmiştim bir gün. Gül henüz içeri alınmamıştı. Güller'de Zehra da vardı. Gül'e bir şeyler anlatıyordu. Ben girince sözü değiştirdi. Yerinde duramıyordu ama, kıpır kıpırdı. Sonra dayanamadı, odadan çıktı. Gül'e seslendi:

"Gül, biraz gelsene!"

Gül gitti. Odada yalnız kaldım. Kendimi çok kötü duydum. Benden bir şey saklıyorlar. Benim bazı şeyleri öğrenmemi istemiyorlar. Özellikle Zehra. Neden bilmemi istemiyorlar? Koridorda fısıl fısıl ne konuşuyorlar? Gül... O bile... Neden, "Ayşen'in yanında da konuşabiliriz Zehra" demiyor.

Uğur da kimmiş?

Hemen Uğur'u düşünmüştüm yine. Burda, benim yerimde olsa ne yapardı? Kendisinin bu duruma düşürülmesine izin vermezdi. Nasıl?

Ürkeğim. Hep ürkek. Onların bu tür tutumları karşısında bunca ürküp bezmesem, her yerde, her fırsatta ne gözüpek bir devrimci olduğumu kanıtlamaya çabalamazdım. Herkeslerden önce ben bağırmazdım. Kahrolsun faşistler! Sonra, o gün, o odada da öyle kalakalmazdım. Ürkekliğimi çoğaltmazdım. Yanlarına gidip, "Ne fısıldaşıyorsunuz böyle?" diye de sırnaşmazdım soluk soluk gülümseyip. Suçlu bir gülümseme.

Tutumum, çok acemiceydi. Belki Zehra, kendisine attığım taşın ne olduğunu anlamadı bile. Koridora çıkıverdim. Zehra hemen sustu tabii. Ben de yanağına bir fiske vurdum:

"Ne o, şimdi hücreler ikişer kişilik mi?"

Sonra da, o iyi marka blucinine dokunup, "Ne marka Zehracığım. Çok güzel!" dedim.

Evet, çok acemiceydi kendimi savunma biçimim. Sesim titriyordu. Bunu söylerken sesim, kendine güvenen birinin sesi değildi. Ertesi gün, Gül'den duydum. Ben çıkınca Zehra, "Sersemin aklı fikri hâlâ blucin markalarında..." demiş.

Gül de durmuş, ciddi ciddi soruyor:

"Neden öyle dedin?"

Ağlamak istiyorum. Omuz silkiyorum. Açıklamayacağım.

"Babandan biraz para isteyebilir misin Ayşen? Çocuklara bazı ihtiyaçları alınacak..."

Demek içerdekilere babamın parasıyla bir şeyler alınacak? Bu babamdan bir çeşit öç alma mı olacak, yoksa "Sen ancak babanın parası nedeniyle sıkışık zamanlarımızda işe yararsın" anlamına mı gelecek? Hangisi?

Uğur, kurtar beni!

Baban sana da para gönderiyor mu şimdi, içeri? Gönderirse alıyor musun?

Öyle ya, pastanelerde oturduğumuz zaman da, o dondurmaları kimin parasıyla ödediğini düşündürtmezdin bana. Bak, böyle bir soru benim de şimdi aklıma geliyor.

"Kızım, ne yatıp duruyorsun? Duymuyor musun beni?"

"Duymuyorum!"

"Aksiliğe başlama yine. Bak misafirleri yalnız bıraktım. Hatçe martini hazırlamayı hiç beceremiyor. Aksi gibi İnci'nin de martini isteyeceği tuttu. Nerden öğrendiyse..."

"Anne, lütfen çık!"

"Aman peki. Zaten senden bir şey isteyende suç."

Annem yine de duruyor. Gitmiyor. Şu dünyanın ortasında bir gülle daha atması gerek. Dünyamla birlik beni de tümüyle elinden çıkarmadan bu gülleyi tam kıvamında, tam istediği yere nasıl oturtmalı?

"Biz konkenden sonra hep birlikte çıkıyoruz. Baban Anadolu Kulübü'nde bekleyecek. Sen ne yapıyorsun?.. Aaaa, sahi bak unutuyordum. Ercan gelecek. Telefon etti. Seni pub'a götürmek istiyormuş... Duydun mu Ayşen?"

Ercan'ı kapıdan çevirmek kolay. Pub'a gitmemek de kolay.

"Herhalde gidersiniz..." diyor annem.

Kalkıp oturuyorum. Buz gibiyim.

"Herhalde gitmem!"

Annemin önünde sesim hiç titremiyor. Babamın önünde sesim hiç titremiyor. Ama arkadaşlarım beni kendilerinden ayrı tuttukları her ân, her yanım titriyor.

İçerden annemin küçük küçük hıçkırıkları geliyor. Kendisine "Geber!" dediğimi sindirmek isteyen hıçkırıkları.

Bugün nerdeydim? Bugün kiminleydim?

Gidecek bir yer aradım.

Akşamüstü Gül'ün babasına uğradım. Fazla mesai yapıp kızına kitap, yiyecek, öteberi götürecek. İşyerinde, birtakım kâğıtların başında birtakım toplama çıkarmalar yapıyordu.

"Gül'den haber soracaktım da..."

Bütün memurlar gitmiş. Burda rahat konuşabilirim sanıyorum. Yanılmışım. Benim rahat konuşabileceğim, rahat oturabileceğim hiçbir yer yok. Gözaltından çıkarıldığımdan buyana temelli yok. İşte, Gül'ün babası da hemen duvarlara bakıyor. Camlara bakıyor. Kapılara, tavanlara, yerin karo döşemesine bakıyor. Açık sarı üstüne yeşil ve pembe benekleri olan çimento taşları. Onlara bakıp, "İyi" diyor. "Çok iyi."

Hepsi bu. Sonra uzun uzun bu kâğıtlar üstünde ne iş yaptığını anlatıyor. Hangi ormanların kaç metrekare olduğunu, bu yıl ne kadarının kesildiğini, on yıl önce ne kadarının baltalığa ayrıldığını, şimdi de ne kadarının yanmış olduğunu anlatıyor. Ara vermeden.

"Mahkemeleri ne gün, belli mi?" diyorum Uğur'u düşünerek. Uğur da olsa böyle yapardı, diyerek...

Elini sallıyor. Bunun ne anlama geldiğini bilmiyorum. Evet, hayır. Hangisi? Yoksa, sen boşver, ilgilenme bunlarla mı demek istiyor?

Uğur'un içeri alındığının haftasına, biz de Gül'le gözaltına birlikte götürüldüğümüz zaman, her şey ne kadar daha iyiydi. Bir yirmi gün için ne güzel bir aileydik. Gül, babası ve ben. Her görüş günü. Kızına ne getirirse bana da onu getirirdi. Ben gözaltından çıkarttırıldım. Gül kaldı. Gül tutuklandı. Bizi ayırdılar.

Uğur da şimdi, son mektubunda, "Yorma kafanı bizler için" diye yazıyor. "Burda, dışarda olmaktan daha iyiyiz. Hadi kızım, senin işin sana..." Sen nasılsın, diye sormuyor. Bu soru hiçbir yandan gelmiyor. O zaman ben, bütün arkadaşların evlerini dolaşıp yakınlarına, "Nasılsınız?" demem gerektiğini, gözaltından çıkartıldığımdan buyana bana uzak duran arkadaşlarıma da, "Nasılsınız?" demem gerektiğini sanıyorum. Beklemiyorum onlar sorsunlar: Nasılsın Ayşen?

Bu soru yok. Aramıza giren buzdağlarıyla savaşıyorum:

"Bir şeyler yapalım çocuklar."

Sessiz duruyorlar. Bazan, "Yapılacaklar yapılıyor" diyorlar.

Gül'den sonra, bir kez de Mustafa bir şey istemişti benden, "Senden bir şey isteyebilir miyiz?" demişti.

Nasıl sevinmiştim. Keşke canımı isteseydiler! Doğudan getirilen çocuklar... Aileleri burada olmadığı için yakından ilgilenecek kimseleri yokmuş. Babamdan biraz para alabilirsem...

Bunun için babamla çatışmamam, evle küsmemem gerek. Ercan'la da pub'a gitmem. Ama evle çatışıyorum, Ercan'la da hiçbir yere gitmiyorum işte. İçerdekilere yardım etmek istemediğim sonucu çıkıyor.

Gül'ün babasının yanında bunları düşünüyordum. O evden kaçmak, ortadan yok olmak. Bir süre yanlarında kalabileceğim birileri olsa. İş bulsam. Kazandığımın hepsini Mustafa'ya versem. Kime gideyim? Babaanneme gidemem. Hemen gelir, götürürler beni. Babaannemin yanında olmak zaten, yine hep bizimkilerle

olmak demek. Babamın parasıyla satın alınmış o zevksiz, yaldızlı büyük masada yemek yemek, o zevksiz, saray özentisi kadife koltuklarda oturmak demek.

Tezel'e hiç gidemem. Beni istemez. Çocukluğum dışında toplasam dört kez ya gördüm, ya görmedim Tezel'i. Son iki yıldır hemen hiç görmedim. "Ne yapar? Nasıl yaşar bu kız? Ne yer, ne içer?" diyordu babaannem. Tezel bir de beni ne yapsın? Nasıl taşısın?

Aysel Hala'yla konuşmalıyım. Ömer Abi'yle konuşmalıyım...

Kolejdeyken nasıl uzak dururdum onlardan! Anamın babamın istediği gibi bir kızdım o zamanlar. Ömer Abi bizim fakülteye geldiğinden buyana, değiştiğimi, değişmek istediğimi belki de anlamıştır. Belki de severler beni. Aysel Halam da sever mi? Bir gün, babaannemin zoruyla ona telefon etmiştim. "Hayrola?" Bütün sorduğu bu. Hayrola? Bir derdin mi var? Başka türlü aramazsın sen bizi. Bunu mu demek istemişti, bana mı öyle geldi. Vaktiniz varsa, size gelmek istiyorum Aysel Hala, diyecektim.

"Hiç. Bir hatırınızı sorayım dedim" deyivermişim.

"İyiyiz Ayşen. Sen nasılsın?"

Yakın bir ses değil bu. Tarafsız bir ses. Ayşen, kop ordan, bize gel, bizimle kal, diyemez miydi? Sen nasıl yetiştiğini biliyor musun, diyemez miydi taa o zamanlardan? Kaç yıldır hiçbir doğum günümde, hiçbir armağan vermedi bana.

O zaman böyle düşünüyordum. Fakülteye girene dek, anamın babamın kafama doldurduklarıyla 'Bu da halam olacak, öz halam. Hiçbir doğum günümde hiçbir armağan vermedi bana' diye düşünüyordum.

"Babaannemin yanından arıyorum."

Kısa bir sessizlik olmuştu. Sonra güldüğünü duydum Aysel Hala'nın:

"İyi. Annem aileyi birlikte tutmayı sever."

İçime büzülüp kalmışım.

"Ama Ayşenciğim, sen artık çocuk değilsin ki, değil mi? Kendi canın ne zaman isterse, ne zaman içinden gelirse arayabilirsin

bizi. Seviniriz. Kendin istersen, seviniriz. Bizi görmeyi sen istersen çok seviniriz. Aileyi birarada tutmak annemi çoktan aştı..."

Çok karışık, çok da uzun gelmişti bu konuşma bana. O zaman yani. Yeniden böyle bir şeyler duyarım, bana yeniden bazı sorumluluklar yüklenir korkusuyla mı nedir, bir daha arayamamıştım onu.

Nasıl bir kadındın acaba? Bunu bile doğru dürüst bilmiyorum. Biraz çekiniyorum. Ama fakültede, arkadaşlarımca önemsenebilmem için onun da, Ömer Abi'nin de adlarını sık sık anmayı, bu adlara sığınmayı öğrenmiştim. Oysa, ne tuhaf işte, Ömer Abi'ye fakülte koridorlarında birkaç kez rastlamamı saymazsak, ikisinin de nasıl insanlar olduklarını bile bilmiyorum.

Gül'ün babasının yanında uzun süre kalamadım. Onu, hep ormanlar üstüne bana bilgi vermeye zorluyormuşum duygusuna kapıldım.

Eve dönmek istemiyorum.

Yine Ercan gelecek. Olup bitenlerle, arkadaşlarımla, benim sorunlarımla ilgileniyormuş gibi görünecek yine. Kimse benimle, benim istediğim şeyleri konuşmuyorsa, Ercan'ın ilgilendiğim her şeyle ilgileniyor görünmesi beni yenebilir. Gittikçe yalnızlaşıyorum. Ercan yenebilir beni. Gül'ün babasından ayrıldığımdan beri ise iyice güçsüzüm. Eve gitmek istemiyorum. Ercan'ı görmeyeceğim.

Kızılay'dan Çankaya'ya kadar yürüdüm. Korkunç bir sıcak var. Yokuş boyu egzoz tütüyor, asfalt eriyor. Yanımdan vınlayarak geçen arabalara, kendilerini Mustang'larının, Mercedes'lerinin içinde yokuş yukarı kaptırıveren, birbirleriyle yarış eden bütün şımarık oğlanlara haykırmak istiyorum. Çankaya'daki bütün çaylıhaneleri, içkievlerini, lokantaları, butikleri taşa tutmak istiyorum. Tepede büyük kumandanlarımızın güzel evlerini koruyan erlerin caddeye çevrilmiş tomsonlarının ucunu elimle iki yana iti itivermek istiyorum. Ya da onların ucuyla vurulmak.

Eve girmek istemiyorum. Babam seyahatte olmasa yine iyi. Annemle kavgaya başlarlar ya da defolup giderler bir yere, kendi halime kalırım. Ercan gelince de kapıyı açmam, olur biter. Annemle kendi halime kalmam olanaksız. Sanki herkesin peşine birini takanlar, benim de peşime onu taktılar. Hiçbir iz sürücü, annemden daha titiz bir izleyici olamaz şu günler.

Parka indim. Kente bakıyorum.

Bu kentte Ayşen diye bir kızın, onca kimsesi arasında bunca kimsesiz olduğunu kim bilebilir? İnce, uzun, belki güzel; iyi bakımlı, iyi giyimli, blucini kendisine çok yakışan bir Çankaya kızının ölümü dileyecek denli yalnız olduğunu, çıkmazda olduğunu kim bilebilir? Kim bilebilir, sonunda, Mustafa'nın diretmelerinden yılarak, o parayı bulmazsam artık kesinlikle hainliğimin ilan edileceğini bilip Ercan'la dansa giderken, beklenen şu para için bunu yaparken en sonunda, o paranın gideceği kimseleri bile sevmez olduğumu, onlardan yıldığımı, yanlarında olmaktan yıldığımı, uzaklarında olmaktan da büsbütün yıldığımı kim bilebilir?

Birini seven biri var mı acaba bu kentte? "Kahrolsun faşizm!" diye bağırmasa da? Sözümü geri aldım. En çok şimdi böyle bağırmak gerek. Bağırdım. Bekledim. Kimse tutuklamadı beni.

Tozlu, puslu bir sıcak altında soluyan kente bakıyorum.

Bu kentte korkusuz tek kişi yok sanki.

Sevmekten korkmayan kimse yok.

Aklıma sevebileceğim birini getirmek istiyorum. Onu arıyorum. Uğur. Uğur, beni sevmiyordun. Bana acıyordun. Beni yetiştirmenin gururunu seviyordun. Şimdi uzağındayım. Şimdi attığın tohumların yeşerdiğini göremeyeceğin kadar uzağındayım ve beni bırakıyorsun. İyi bir öğretmen değilsin. Sabırlı değilsin. Hep en yakına bakıyorsun.

Güneşin batması çok uzun sürüyor bu kentte. Güneşin yükselmesi çok uzun sürüyor. Çok uzun sürüyor alacakaranlık. Ne gece, ne gündüz.

Ne uzun sürdü güneşin batması.

Parkın alt yanında bir duvarın üstüne oturdum. Gül'ün babasını düşündüm. Gül'ün babası bana ormanlardan, orman yangınlarından anlatmayabilirdi. Kendi içinin yangınını anlatabilirdi. Benim derdimi sorabilirdi. Aptalım. Ne çok bekledim. Bekledim, Ayşenciğim, iyi görünmüyorsun. Hadi bize gidelim. Bu hafta görüşe de birlikte gidelim, olur mu, desin. Bu hafta Gül'e birlikte gidelim, demek istemiştim ona. Gül'e bir kitap götürmek istiyordum. Bir şiir kitabıydı. Şiirler götürmemi küçümseyebilirler. Orada, içerde, "Burjuva kızına bak, şiir okuyor, bize de getire getire şiir getirmiş" diyebilirler. O şiirleri okumasını nasıl istemiştim Gül'ün. Babasının karşısında otururken ise, Gül'e Engels'in bir kitabını götürmek istiyorum, demiştim. Duymazlığa geldi. Haklı. Oraya böyle bir kitap götürülür mü? Bu kez cümle cümle ezberlemiştim. Yine de nasıl oluyor, bütün bu yazılanlar, ezberlediklerim, evimde öğrendiklerimden, bu düzenden duyduğum nefretten daha öfkeli kılamıyor beni? Acaba halk, uzağımızdakiler, işçiler, öğrendikleri zaman nefreti, öğrendikleri zaman öfkeyi; devrilesi bir düzeni nerden öğreniyorlar? Bu kitaplardan mı? Benim gibi, bir merhabasızlıktan, bir sevgisizlikten, bir bakıştan, baskıdan ve açlıktan mı yoksa? Açlık. Şimdi soruyorum: Kim daha aç? Hangisi daha öldürücü?

Bunu arkadaşlarıma söyleyemem. Onlara böyle bir açlığın sözünü edemem.

Hızla bir sona doğru kaydığımı duyuyorum. Burada yalnızlıktan içim kazınıyor. Bir parkın kızgın beton duvarı ise canımı almaya yetmiyor.

Karanlık. İyice karanlık şimdi. Eve gitmeyeceğim. İntihar etmeyeceğim. Arkamdan gülmelerini istemiyorum. Ölmekten değil, en çok arkadaşlarımın arkamdan gülmelerinden korkuyorum. Ağlayan yine annem olacak. Bunu istemiyorum.

Aysel Hala, çok mu geç? Şimdi sana gelemez miyim? Tanışamaz mıyız? O telefonumda olduğu gibi değil, kendim istediğim için, kendim seçtiğim için seni arayamaz mıyım?

Üç saat önce ağır ağır, isteksiz çıktığım yokuşu koşarak iniyorum. Caymamalıyım. Korkmamalıyım. Aysel Halam beni görün-

ce çok sevinecektir. Bana, ne yapmam gerektiğini söyleyecektir. Ömer Abi... Evet. Evet. Ona sadece hayranım. Ona çok saygım var. Başka bir şey değil. Büyük bir saygı. İnan hala, salt Ömer Abi'yi görmek için gelmiyorum size, inan!.. İnanmayın...

Gözaltından çıkartıldığımda fakülte kapalıydı. Sık sık uğradım. Kaç kez koridorları arşınladım. Ömer Abi'ye rastlarım diye umdum, rastlamadım. Bana, "Nasılsın?" diyecek başka kimseler de olabilirdi tabii... Fakülte kapalı bulunmasaydı...

Kızılay'a inene dek koştum. Halama gideceğim. Ömer Abi'ye. Cayarım diye korkuyorum. Cayarım diye koşuyorum. Acaba hâlâ o evdeler mi? Ne çok ev değiştiriyorlar. Nerde oturduklarını bile doğru dürüst bilmiyorum. Geçen yıl, bir gün babaannemi kapılarında taksi ile bırakmıştım. Bulabilecek miyim orasını? Belki de tatildeler... Annem Bayramoğlu'ndaki "villasına" gitmek için hazırlanıyor. Villam, der o. Benim yüzümden gecikmiş bir deniz kıyısı. Gitmesi geciktikçe, sırtı göğsü açık giysiler dikinmesi çoğalıyor. Bikiniler prova ediliyor. Evin içinde, yarı çıplak, iri bir dana gibi dolanıp duruyor. Babam işlerini bir türlü uçlayamıyor diye kızıyor. Benim şoför okulumu savsaklamama söyleniyor.

Karamürsel'in önünden yukarı döndüm. Artık koşamıyorum. Soluğum kesiliyor. Burdalar mı acaba halamlar, bu kentte? Ya bulamazsam? Mutlak bulmalıyım onları, Ömer Abi'yi mutlak görmeliyim. İkisini de. Ömer Abi ya yalnızsa evde. O zaman ne yaparım? Yüzüne nasıl bakarım?

Ona son kez fakülte kapısında rastlamıştım. Bana uzak bakmıştı. Belki kalın çerçeveli gözlüklerinden ötürü bana öyle gelmiştir. Ömer Abi bana hep yakınlık gösterdi. Neden uzak baksın? Meğer beni görmemiş bile. Asistanıyla konuşa konuşa geçip gittiler. Hiçbir şey yapamadım. Bir zaman yaptığım gibi, "Ömer Abi!" diye seslenemedim bile ona.

Başka bir gün seslenmiştim. Koridorda görünce arkasından koşmuş, "Ömer Abi!.." demiştim. Dönüp bana bakınca yüreğim ağzıma geldi sandım. İçim bir tuhaf oldu. Güzel bir şeydi. Hiç

bilmediğim, Uğur'la da bilmediğim bir şeydi. Güzel bir şey olduğu halde korktum.

İkinci yılımın başlarıydı. Arkadaşlarım geçen yıl, Ömer Abi'nin yeniden Devlet Planlama'dan çıkarılışını tartışırlarken, gazetelerde boy boy resimlerini görüp, boy boy demeçlerini okurlarken, "Aslaaaan! İşte bizden biri daha!" diye çığlıklar atarlardı. Annem, sarı saçları, altın zincirleriyle o koca arabanın içinde fakültenin önüne dayanmaya başlamıştı. Bunu yeni yeni akıl ediyordu. Ben de, sanki yediğimiz içtiğimiz ayrı gitmiyormuş gibi, arkadaşlarım gazetedeki resimlerine bakarlarken "Ömer Abi der ki... Ömer Abi'nin düşüncesine göre..." diye başlayıp Uğur'un çok seveceği, Gül'ün sevineceği, Zehra'nın da bana bakıp çok şaşıracağı yalanlar atıyordum. Ah Ayşen, kendini önemsetebilmek için ne yalanlara sığındın sen! Şimdi Ömer Abin seni tanımazsa görürsün.

Ömer Abi, bizim fakültede iki yıldır üst sınıflara ders veriyor. Bizler içinse, gökyüzünde bir tanrı o. Başka zaman olsa arkadaşlarımın kendisini arkasından Ömer, diye anışlarını yadırgardım. Ama onlar arasında birini adıyla anmak büyük bir şeyi anmaktı artık. "Bakın çocuklar, Ömer geliyor" dedikleri sıralar...

Ona koridorda rastlayıverince, içimde patlayan güzelliği kendimden bile gizlemeye çalışarak, işte bir kez daha yanımdakilere kendimi beğendirebilme çabası. Başka zaman olsa, onun o uzak, dalgın duruşu karşısında yüreklenip de yanına gidemezdim. Başka zaman olsa, daha pek çok nedenlerle öyle yüreklenip de koşamazdım yanına. Şimdi, içimde taşan duygudan da öte korktuğum bir şey var benim. Arkadaşlarım. "Hadi kızım, anacığın seni bekliyor. Berbere gidecekmişsiniz!.." "Sana ne be Türkiye'nin nasıl kurtulacağından, dünya işçi sınıfının nasıl birleşeceğinden? Hadi sen babanın yanına bakalım..." "Hadi, şu ehliyeti al artık alacaksan da, o arabayı kaçır, bize getir. Yakında gerekecek..." Sonra da gülerlerdi. Bıkmış uzanmıştım bu sözlerden. Hadi Ayşen, koş Ömer Abi'nin yanına. Her gün, her gece ananla-babanla değil de, onunlaymışsın gibi giriver koluna. Boynuna sarıl, sarıl ona.

Sarılmak? Bunu yapamam. Bugün hiç. Ya anlarsa? Peki, seslen öyleyse. Sesleniver: Ömer Abiii!.. Zehra'daki şu hazırola geçişe bak. Uzaktan Ömer Abini görünce, senin koluna değişine bak. Her zaman senden elli santim açık yürüyen Zehra'ya bak. Onlara sen kendin, tek başına yetmiyorsan, iyi ya, ver hakkını şu robot kafalı kızın. Şimdi, ilk kez ayrımında olduğun çılgın duygunu bastır. Bir devrimci ol, iyi bir devrimci. Öldür o duygunu. Sonra da seslen, sesleniver işte, hadi...

"Ömer Abii!.."

Ömer Abi'nin dalgın bakışlarına –yoksa kalın çerçeveli gözlüklerden mi öyle görünüyor?– bir ışık düşüyor. Hayır, korkmana, gerilemene gerek yok. Sen ona arkadaşlarından çok saygı duyuyorsun. Peki, büyük, çok büyük bir sevgi duyuyorsun ona karşı. Şimdi en uç noktada olan bir sevgi. Peki aşk, peki aşk. Çocukluğum neden bu denli uzak geçti ondan?

"Merhaba Ayşen. Derse mi?"

Elimi tutuyor. Kolumu koluna geçiriyor. Sanki beni her gün görüyor. Beni her gün düşünüyor. Yüreğim çatlayacak. Derken, iki hafta önceki konferansında bir Ömer Abi. Derken, fakülte kapısından girerken gözetlediğim... Sanki bütün bunları tek tek biliyor. Her şeyi biliyor. Her şeyi bilen Ömer Abim, sevgiyi de biliyor. Beni arkadaşlarımın yanında yıkmadı. Bozmadı. Teşekkür ederim Ömer Abi... Eğer ben, bir tek ân, her şeyi birlikte sevdiysem, bütün dünyayı ve insanları bir tek ân sevdiysem, bundan ötürü de çok sevindiysem, işte o ândı bu. Ömer Abi'nin benim kolumu kendi koluna geçirdiği ân.

"Derse değil Ömer Abi. Sanırım derse girilmeyecek. Öğrenci Birliği toplantı halinde. Kararı bekliyoruz."

"Çünkü dün gece polis yine yurtlara girdi" diye atılıyor Zehra. Her zaman her şeyi kendisinin yönettiğini sanır. Sanki yurtlara polis girmesini de tek başına kendisi engelleyecek.

"Herhalde biliyorsunuzdur" diye ekliyor çığırtkan sesiyle.

Ömer Abi'nin yüzü bulanacak, arkadaşlarımı da, beni de azarlayacak sanıyorum. Bu güzel ân bitecek. Öyle bir şey olmuyor. Serinkanlı, rahat, "Bilmiyordum. Şimdi geliyorum" diyor.

O zaman da ben bozulmuştum. Anımsıyorum. Sanki Ömer Abi'nin her şeyi bilmesi gerek. Dün gece sabaha doğru olmuş bir işi, fakültenin önüne post serip saniye saniye izlemiş olması gerek. Zehra'nın bir dudak büküşü, Uğur'un heyecanı ne çabuk bulaşıveriyor bana. Her saniye. Her durum karşısında. Zaten daha sonra aşkımdan da korkacağım. Uğur'a yöneldiğimi sanacağım. Onun koruyuculuğuna sığınacağım.

"Biz sürekli boykot istiyoruz" diyor Uğur. "Siz ne dersiniz efendim?"

Ömer Abi'nin bir şey demesine fırsat yok ki. Zehra, yumruğunu havaya kaldırıp, "Kahrolsun faşistler, emperyalistler!" diye bağırıvermez mi?

Bu kez de korkunç utanıyorum Ömer Abi'den. Sanki Zehra o yumruğu Ömer Abi'ye kaldırmıştır sanıveriyorum.

"Zehra... Ne yeri var şimdi canım..."

Sözümü bitirememiştim. Zehra kaplan gibi, gözleri çakmak çakmak, nerdeyse ağzında tükürüğü kabararak konuştu benimle:

"Her zaman her yerde bunu bağırmalısın. Bağırmayacaksan yanımızda işin ne?"

Ömer Abi'nin kolu altındaki kolum bir seğirme geçiriyor. Titrediğimi anlamıştır. Artık bunu anlamaması olanaksız. İşte tıp tıp vuruyor elimin üstüne. Beni yatıştırmaya çalışıyor. Zehra'ya ne karşılık vermem gerek Ömer Abi? Onunla nasıl konuşmam gerek şimdi? Bilemiyorum ki. Ondan çekiniyorum. Hemen siniyorum. Hadi Ömer Abi, susma. Koru beni. Kurtar beni. Beni sev, Ömer Abi.

Ömer Abi, "Makineleri, fabrikaları mı kırmak istiyorsunuz, sistemi mi?" diye sormuştu onlara. Sesi dingin. Bakışları sevecen.

Ne demek istedi acaba? Hiçbir şey anlamıyorum. Üniversitede makinenin işi ne, fabrikanın işi ne?

"İkisini de efendim, ikisini de..."

Ne kolay konuşuyor bu Zehra.

"İkisini de olur mu? Elbette sistemi" diyor Uğur da.

Bense yalnız babam gibi babalar, annem gibi anneler olmasın, yiyip içtiğimden, giyip çıkardığımdan utanmayayım istiyorum. İçimdeki o bir tek en güzel ândan utanmayayım istiyorum. O duygudan korkmayayım. Bunun için makine ve fabrikaları kırmak ya da sistemi kırmak; hangisini seçmem gerekiyor? Üniversite içi, üniversite yönetimine karşı savaşım belki de fabrikaları kırmaktır. Babamdan, annemden utanmamak, arkadaşlarımdan korkmamak, içimdeki bu yeni çağıltıyı bastırmamak da o zaman belki sistemi kırmak olur. Düşünmeliyim. Bulmalıyım. Yok, ben belki de Uğur'u sevmeli, Ömer Abi'yi ise sadece saymalıyım.

Şaşkınlaştıkça aptallaşıyorum. Artık kitaplardan ezberlediklerimi de karıştırıyorum. Aysel Halamlar'a gitmekle gitmemek arasında bocaladığım için de, indiren gecenin serinletemediği bu çirkin kaldırım taşları büsbütün boğucu.

"Sistemi parçalamak üniversitede sürekli boykotla mı sağlanıyor?" diye gülümsemişti Ömer Abi.

Arkadaşlarımla birer çocukla konuşur gibi konuşmasından hem hoşnutum, hem değilim. Şimdi Ömer Abi de düşecek onların gözünden. Şimdi Zehra da, Uğur da başlayacaklar: Bırak o bildiri devrimcisini!

Boykot devrimciliği bildiri devrimciliğinden öte bir şey olmalı. Sonra ben yine ayrılacağım Ömer Abi'den. Yine bu arkadaşlarımla kalacağım.

Uğur, Ömer Abi'nin serinkanlı gülümseyişi altından kalkabilmek için, "Daha bu sabaha karşı kaç arkadaşımızı toparlayıp götürdüler. Siz de nerdeyse boykot kararını küçümseyeceksiniz" diyor.

Uğur bile ne çabuk değişiyor. Ne çabuk kuşku duyuyor. Ben de... Ben de... Kalın çerçeveli gözlükler ardındaki bakıştan titremem bir aşk mıydı gerçekten?

"Sen ne düşünüyorsun Ayşen?"

Öyle ya, ben ne düşünüyorum? Koşup yanına geldiğime, arkadaşlarımı da onun yanına sürüklediğime göre, benim de diyecek bir sözüm olmalı.

"Benim için önemli olan güç birliği Ömer Abi. Arkadaşlarımla birlik olmak."

Daha ne yapabilirim? Bireyciliğimi başka nasıl yana atabilirdim? Nasıl olsa Lenin, "Gençliği örgütleyin" dedi. Nasıl olsa Zehra da, bir grup arkadaşın kendi eylemlerinden bile kuşkuya düştükleri günün birinde, altı kırmızı kalemle çizilmiş şu satırları onların önüne atıverdi: "Üniversite içi küçük çatışmaların başlangıcı, göründüğü gibi küçük değildir. Bu, çok büyük bir başlangıçtır. Çünkü bunu, er geç çok büyük sonuçlar izleyecektir... Gençlik, öğrenci gençlik, savaşıma karar verecektir..."

"Atlama, atlama!" diye çıkışmıştı o gün de Gül. "Aradaki cümleyi neden atlıyorsun? Neden 'özellikle işçi gençlik' sözünü atlıyorsun ha? İşçi olmadığın için mi?"

"Sen işçi misin sanki?" diyor Zehra da. Tuncer Abi'nin bizim aramızda ona verdiği önderliği biri elinden kapıverecekmiş gibi.

"Durun çocuklar. Daha önce şunu hatırlayın" diyor Uğur da. "Ne demiş Marx? 'Gençliğin eylem biçimi küçük burjuvanın eylem biçimidir. Küçük burjuva davranışlarının serüvenciliği, kaypaklığı, sorumsuzluğu ve şiddete, teröre yatkınlığı gençlik eylemlerinde de görülür...'"

"Bu bir özeleştiri mi?" diye haykırıyor Zehra.

"Öyle say" diyor Uğur.

"Ben gerilemem!" diyor Zehra.

O zaman Uğur da çekingenleşiyor. Pısmamak için, gereğinden sert bir sesle, "Kim geriliyor?" diyor.

Nerde olmuştu bu tartışma? Bana yüzyıllar öncesi gibi geliyor. Daha bu tartışmanın üstünden hafta bile geçmeden nereye gittiler onlar peki? Televizyon, radyolar onların adlarını saydı. Benim adımı neden saymıyorlar? Ömer Abi, o günkü rastlaşmamızda,

aylar önce yani, bize bir şey söylemeliydiniz. Her şeyi öyle ortada bırakmamalıydınız. En azından Uğur'a da, Zehra'ya da, bir gün gelin, konuşalım, demeliydiniz. Beni onlardan ayrı tutmamalıydınız. Oysa, "Bunları ayaküstü konuşamayız Ayşen. Bir gün bize gel. Aysel de sevinir" dediniz.

Size gelmedim. Arkadaşlarımı da çağırsaydınız gelirdik. Yalnız gelemedim. Yalnız olunca, içimdeki bütün korkulardan korkmasam gelirdim. Ama böyle, siz yürüyüp gidince yanımızdan, Zehra da, "Yahu, bu da mı korkaklaşmış nedir? Beğenmiyor mu eylemlerimizi?" dedikten sonra tek başıma gelemezdim. Sonra... Aramıza yeni girmiş bir Mao da var. Adını henüz duyduğum...

Mao'nun sözlerini duvara şöyle yazdıklarını görmüşsünüz: "Genç aydınlar, öğrenciler! Geniş yığınları harekete geçiriniz. Onları örgütleyiniz!"

Bu duvar yazılarını okuyup, "Pek güzel. Ne zaman çıkılıyor kırlara?" demişsiniz. Tuncer Abi'nin önderliğinde bir grup size bağırmış:

"Çıktık bile!"

Ardından Tuncer Abi öne fırlamış:

"Bizimle misiniz, değil misiniz?"

Gözlüğünüzü çıkarmışsınız. Hohlayıp silmişsiniz. Yeniden takmışsınız gözünüze, "İsterdim ama, artık eskisi kadar iyi yürüyüşçü değilim. Dağları rahat tırmanamıyorum" demişsiniz.

"Mao altmış yaşında her yere koşuyordu ama!" diye haykırmış o da.

"Belki de gittiği yerlerde iyi bakılıyordu ona."

"Hocam, halkımıza güvenmiyorsunuz siz, halkımıza güvenmiyorsunuz!" diye bağırmış son sınıf öğrenciniz Tuncer Abi. Ardından hep bir ağızdan bağrışmışlar:

"İn aşağı, in!.."

Onlara ne dediğinizi, onları nasıl yatıştırdığınızı bilmiyorum. Onlar yalnız kendi dediklerini aktarırlardı çünkü: Maliye Tetkik Kurulu'ndayken, Planlama'daki raporlarının, araştırmalarının başındayken iyidir bunlar. En devrimcileri kitapları yorumla-

makta, yorumlayıp bize aktarmakta da biraz işe yararlar. Ama iş somut eyleme geldi mi, yan çizerler. Göze alamadı tabii. Bu eski sosyalistimiz de hemen yan çizdi. Kimimiz fabrikalarda, kimimiz kırsal kesimlerde görevler üstlendik. İki köyde toprak işgali sağladık. Ona da, gelsenize bizimle şu köye diyoruz, belim ağrıyor, diyor adam. Hah hah, haaaaay!.. Bunlara kalırsa Kreisler'i tersyüz geri çevirmek yeter. Bir gün halkın kendisi defedecek Kreisler'leri. 6. Filo'yu karasularımızın eşiğinde daha, duman edecek. Yakındır, yakın!.. Güneşin zaptı yakın!.. Biz bu Ömer'den yana umutluyduk ya, boşunaymış. Lafa bakın. Şimdi koşullar hazır değilmiş daha. Şimdi serüvencilikmiş bizimki. Halk yeterince bilinçlenmeden örgütlenemezmiş. Harekete geçirilemezmiş. Geçirilirse de çok kıyım olurmuş. Yetti bu ılımlı sosyalistler de!

Birkaç gün hep böyle konuştular. Hep Tuncer'in önderliğinde. Artık yanında Yıldız, kantinde, koridorlarda çın çın öttü sözleri. Yıldız yanındayken daha atak. Lider olmaya daha yakın.

Size gelemezdim Ömer Abi. Tek başıma size geldiğimi de duymalarını hiç istemezdim. Kaynağı siz olan, içimdeki o büyük, güzel çağıltı ise en fazla ürkütüyordu beni.

Zehra da, gün günden daha erkekleştirdiği sesi, iki santimlik kısa saçları, üstüne geçirdiği o erkek parkasıyla sıska, sarı, çirkin; güm diye indirmez mi:

"Yuh be bize! Biz de ne çabuk kanıyoruz bazı adamlara yahu!.. Onu göklere çıkaran hangi sol basın? Burjuva sol basın! Hemen koşullanıyoruz. Bu açık ayrımı bile göremiyoruz arkadaşlar!.."

Sonra bana dönüyor.

"Git kız, söyle şu eniştene de, halanın kocası mıdır nedir, söyle ona da, o karıyı boşasın hem. Biz halkımızın geleneğine aykırı düşen sosyalistlerden hoşlanmıyoruz..."

Zehra'ya çullanmamak için güç tutmuştum kendimi. Onu daha sıska, daha sarı, daha çirkin bulmuştum. Yine de Uğur'u bile takabiliyor peşine. Uğur eylemde onunla, pastanelerde benimle...

"Ne bakıyorsun be? Git sor bakalım, halan niye atılmış şimdi kürsüsünden?"

Halam kürsüden mi atılmış? Ne zaman? Allak bullağım.

Gül hemen yetişiyor. Dost kolunu boynuma atıyor. Uğur'un bile gösteremediği bir yürekliliği gösteriyor:

"Bunlardan Ayşen'e ne Zehra? Arkadaşlarımızı yakınlarıyla, geçmişleriyle falan yargılamaktan ne zaman vazgeçeceksin sen?"

Böyle konuştun Gül. Şimdi nasıl oluyor da, mektuplarıma karşılık vermiyorsun? Nasıl oluyor da, görüşlerde benden uzak duruyor, bir süredir beni oraya yeniden gelmekten alıkoyuyorsun? Sen de değiştin Gül. Uğur'dan da ileri...

"Yakın ilişkilere ve geçmişlere sünger çekilirse dava su alır!"

Zehra'nın Gül'e yanıtı buydu. Boyun damarlarını geren, onu olduğundan çirkin kılan bir katılıkta...

Kimin kızı Zehra? Evi nasıl? O âna dek bunu hiç merak etmemiştim. Zehra'nın nerden geldiği, kimin nesi olduğu kimsenin de aklına gelmiyordu. Görünümü mü düşündürmüyordu bunu? Adanalı olduğunu biliyorum, hepsi bu. Adana'dan bir işçinin kızı mı, pamuk tarlalarında çalışan bir ırgatın kızı mı yoksa? Hadi canım, bir ırgat kızı başkentin bir üniversitesine kadar nasıl gelebilirmiş! Nasıl şetlant bir süveteri olabilir ve altı ayda bir gözlük çerçevesi değiştirebilir, hepsi birbirinden çirkin ama hepsi de birbirinden pahalı? Zehra'nın kimin nesi olduğunu o gün düşünmeye başlayabilirdim. Bense Zehra'ya hep inanmak istiyorum. Yıldız'a da. Herkesi kendisiyle ölçmek. Yıldız artık hep Tuncer Abi ile. Kimse Yıldız'ın babasının kim olduğunu sormuyor. Yıldız sordurmuyor. Bir davranış sorunu olmalı bu. Hep ben. Annemin yüzünden... Belki ben de kendimi saklamasını bilmiyordum. Yoksulluk edebiyatında, beceriksizdim. Bu değil. Ben, bir kişi olmaya çalışıyordum. Adım adım.

"Senin halanın bir zamanlar bir öğrencisiyle çok yakın ilişkisi olmuş, bilmiyor muydun? Ömer Beyimiz buna ne dediler acaba?"

Babam. Annem. Şimdi sıra ötekilerde: Halam, eniştem, öteki halam. Sonra sıra babaanneme de gelecek tabii.

Daha üç gün önce Ömer Abi'yi koridorda görünce saygıyla toparlanan bu Zehra mı? Ömer Abi'nin dersinde geçen o olay-

dan sonra, Tuncer'den işareti alır almaz, bu ne kolay suçlamalar? Ne çabuk çamur atmalar?

"Yok yahu!.."

Kaba kaba güldüğünü duyuyorum Uğur'un. "Kimmiş bu öğrenci? Ben de Serap Hoca'yı mı ayarlasam yoksa?"

Uğur, bu bir şaka bile değil! Uğur, babam konuşuyor sanıyorum. Her zaman gözlerime yumuşacık bakan sen, şimdi nasıl bu Uğur olabiliyorsun?

O gün Zehra'yı annemden, Uğur'u babamdan ayırabilmek için çok güçlük çekmiştim.

Gül olmasa, senin yanından kaçabilir, daha ta o günden tek başıma kalabilirdim Uğur. Ya da daha o günden anneme koşup, arkadaşlarım senden daha sığ, diyebilirdim. Saçlarımı bakımlı ellerine usul usul okşatabilirdim. İstediğim tek şey kalmış gibiydi, biliyor musun? Memleket bir yana dursun; küçük bir güzellik, içten bir yakınlık... Suç mu bu? Annemle babam, halam üstüne öyle çiğ, çirkin konuşurlardı ki, kulaklarım o sözlerle öylesine dolmuş, kafam öylesine koşullanmıştı ki, bir kadının kendisinden genç birine çıkarsız ilgisi, bir genç kızın kendisinden çok büyük erkeğe aşk duyması ayıpların en büyüğü gibi gelirdi bana. Yaşamamışların koydukları kurallarla her şeyi nasıl genelleyiveriyoruz. O öğrenci kimse, ben onun kadar yürekli, istediğinin üstüne gidebilen biri olabilseydim, Ömer Abi'ye...

"Beni şaşırtıyorsun Uğur" dediğini duyuyorum Gül'ün. "Senden beklemezdim. Ağzının suyu akıyor nerdeyse..."

Sen utanmayı bilirdin Uğur. Gül'ün sözleriyle kıpkırmızı oldun, kırık dökük konuştun:

"Şaka... Şaka canım... Çirkin bir şakaydı, farkındayım... Özür dilerim... Senden de Ayşen... Bu ben değilim, biliyorsun..."

Elbet, senin de düştüğün yerin acısını birinden, tam yerinden, Zehra'dan çıkarman gerekiyordu; öyle yaptın:

"Saçmalamayalım Zehra! Hem ben sana bir şey söyleyeyim mi? Bazan bir öğrenciyle hocası arasında da çok güzel yakınlık-

lar kurulabilir... Aşk gibi, ondan da ileri... Biz aşksız, sevgisiz bir devrim düşlemiyoruz herhalde?"

Aşk, sevgi... Bunlar ne aşağılık sözler Zehra için:

"Hıhh, aşk-meşk!" diyor. Omuz silkiyor.

Tuncer Abi o zaman karışmıştı söze:

"Bana bak Zehra, baban bir şarkıcı kadına tutulup anamı bıraktı, Adanalı o fabrikatör oğlu da seni değil, başka bir kızı sevdi diye kadınla erkek arası her ilişkiyi kirli görmen gerekmez. Bu kini sil içinden artık!"

Tuncer Abi'nin şimdi bir Yıldız'ı olmasaydı, biz Zehra'yı hiç bilemeyecektik demek? Yüreğim Ömer Abi için çağıldayıp durmasa ben, Aysel Halamı hep Zehra'nın bildiği gibi bilecektim demek?

Zehra'nın ağladığını, "Orospu çocukları!" diye yakasını paçasını yolduğunu anımsıyorum. Çok üzülmüştüm. Ne yapacağımı şaşırmıştım. Tuncer Abi'yi de çok acımasız bulmuştum, ne yalan söyleyeyim. Bizim yanımızda açıklamayabilirdi.

"Kes bu gülünçlükleri!" diye üstelemişti oysa. "Yeter be! Yüz verdik, tepemize çıktın. Bana bile burun kıvırır oldun. Devrimciliğe sıvanan herkes, önce kendi içindeki hastalığı temizlesin, işte bu kadar!"

Yıldız sessiz, dokunulmazlığı olan bir kraliçe gibiydi Tuncer Abi'nin yanında. Zehra ise, Tuncer Abi'nin bir dediğini iki etmez, onun ağzının içine bakardı. Sanıyorum o gün koptular. Uzun süre belli etmediler ama, alttan alta düşman kesildiler. Bu ise hiç rahatlatmadı beni. Sanki daha derin bir çukura düştüm. Daha da şaşkınlaştım.

Her şeye şaşıyorum. Her şeye şaştıkça ağlamak istiyorum. Her gün bir nedenle ayaklarımın altından kayıyor yer, toprak. O günler içinde bir gün size gelirsem bütün bunları anlatıvermekten de korktum. Sonra da o güven veren, beni ısıtan kolunuza artık hiç kopamayasıya sığınıp kalmaktan Ömer Abi.

Şimdi geliyorum. Şimdi beni nasıl karşılayacağınızı bilmiyorum.

Gecenin karanlığı üstüme abanıyor. Serinlik asfalta değmiyor. Ama beni ansızın üşütüyor. Ürperdiğimi duyuyorum. Bütün gün o sıcakta dolaştım. Şimdi bozkır gecesi iyice serin. Hâlâ dolaşıyorum. Önce Gül'ün babasına gittim. Gidecek başka yerim yoktu. Bir ara babaanneme bile telefon etmiştim. Postaneden. Ona sığınmak istemiştim: Yaşar büyük temizlik yapıyor Ayşenciğim... Perdeleri yıkattım... Parkeyi cilalayacak şimdi... O da iyice sakarlaştı artık... Avizenin tozunu alayım derken masanın üstündeki vazoyu kırıvermesin mi? Çok kızdım Ayşen... Çok söylendim... Bir yandan da kaçıp gitmesinden korkuyorum yavrum... Yenisini bulmak kolay değil... Kalakalırım şu zamanda... Babandan çekiniyor da ondan duruyor, yoksa... Bunlar ıssız ev sevmiyorlar çocuğum... Neyse, az önce yepyeni bir çift pabucumu verdim de gönlünü aldım yeniden... Sinirlerim yatıştı desem, yalan... Şimdi balkonu yıkıyor. Beni duymaz... Bir toz almış yine, görmelisin... Sandalyelerin aralıklarına bezi şöyle bir sokmamış... Durup duruyor... Alınsa yeri var... Hemen çöküyor... Her saat... Hep... Hemen çöküyor...

Herkes için bir yerlere çöken bir toz var.

Babaanneme ne dedim? Yaa? Evet. Öyle mi? Vah vah...

Çok uzun konuştu. Ya da bana öyle geldi.

Çevremde tek kişi yok. Bir tek kişi bulunsun da, "Arkadaşlarından ne haber?" diye sorsun. "Sen ne yapıyorsun? Nasılsın?" desin. Tek kişi olsun da, "Boynu altında kalsın bu faşistlerin, işkencecilerin" desin. Birlikte yaşadıklarımın içinde, şu ândaki çevremde böyle diyecek tek kişi yok. Var, var. Ercan'ın kardeşi. Hakan var. Onun da sessizliği beni ürkütüyor. Abisi peşimden kopmadıkça, o benden kaçıyor. Abisi üstüme düştükçe, kendisine açılabileceğimi sandığım bu çocuk, benden uzak duruyor. Belki de abisinden uzak durmaya çalıştığı için, benden de uzak durmak zorunda kalıyor.

Geçenlerde bir gün, ona dolmuş durağında rastlamıştım. Neden bilmiyorum, beni ya suçlarmış, ya sorguya çekermiş diye ürktüm. Bu sersem abime niye pas veriyorsun, diye sorarsa ya?

Ercan'a pas mı veriyorum? Nasıl olur? Tek başıma kaldıkça onu yanımda buluyorum. Her boşluğu kolluyor bu Ercan. Her yıkkın günümün içine çıkıp geliyor. Nerden de kokusunu alıyor? Hakan'ı durakta görünce, ürke ürke, "Merhaba" demiştim.

"Merhaba Ayşen."

Ürkecek bir şey yok. İçine kapanık bir çocuk işte. Abisi gibi yapışkan değil, hepsi bu. Hakan'dan ürkmen yersiz.

"Sana geçmiş olsun diyemedim, özür dilerim. Geçmiş olsun..."

Yüzüne bakamamıştım:

"Nasıl geçtiğini biliyorsun Hakan."

"Evet" diyor, durgun bir sesle. "Arkadaşlarına karşı da kötü duruma düştün, kendine karşı da. Özellikle kendine karşı. Nerden bilecektin? Senin kusurun değil ki. Takma kafanı. Aslolan bundan sonrası."

Yaşından ne kadar büyük görünüyor. Ercan'dan büyük görünüyor. Gülümsemek istiyor, ama nedense bir türlü elinden gelmiyor. "Takma kafanı... Aslolan bundan sonrası..."

Takan ben miyim? Çıkınca bu denli yalnız kalacağımı bilseydim, o gözaltından cesedimi taşırlardı benim! Hakan'a buna benzer bir şey söylemeye hazırlanıyordum. Aydınlıkevler'e gidecekmiş. Bineceği dolmuş gelmiş, koştu gitti.

Ercan söylüyor: Bir süredir evde kimseyle konuşmuyormuş.

Hakan'dan çekineceğim yerde abisinin inadından, benim her boşluğum içine hemen koşup yerleşmesinden çekinsem daha doğru: Bak Ayşen, ben de onaylamıyorum işkenceyi. Babamdan hesap bile sordum. Engel olun, dedim. Kaç kez. Hakan gibi küsmeden, bağları tümüyle koparmadan konuşmaya çalışıyorum onunla. İnan. Ama...

Ardından bu "ama"lar, "fakat"lar, "lakin"ler, gelmese bazan on Ercan'a bile on dakikadan fazla dayanabileceğimi sanıyorum. En azından "Oh olsun onlara... Ellerine sağlık aslan ordumuzun, CIA'nın, Kontrgerilla'nın, MİT'in" falan demediği için. Çünkü babamdan buna benzer laflar duyuyorum. Annemden buna benzer laflar duyuyorum. Babaannemden bile buna ben-

zer lafların suyunun suyunun suyunu duyuyorum. Bari o sussa! Ercan, benim öfkem, benim oflarım poflarım karşısında sabırlı duruyor. Durup beni dinliyor. Ne geçirdiğimi anlar görünüyor ya, bu bile yetecek bana artık. En çok, en en çok bundan ürküyorum. O parayı annemden olsun koparabilmek için Ercan'la dansa gitmeye boyun eğdiğimde, Mustafa'nın isteğinden üzüntü duyduğumu ne diye andım sanki? Ercan da tabii, "Kendi evin olsa, çevreni, dostlarını kendin seçebilirdin en azından. Anneni babanı daha az görür, arkadaşlarınla da daha özgür olabilirdin"i yapıştırdı.

Evlenme teklifini yinelemesinin yeni bir yolu. Bu yol bana gitgide uygun görünmeye başlıyor. Görünmüyor, görünmüyor... Görünmesin!..

"Belki ama, o evin içinde sen olmayacaksın Ercan!"

Şurda, bir başka durakta Hakan'a rastlayıversem şimdi. Rastlasam ona, kendi sessizliğinden çok, Ercan'ın konuşkanlığının beni ürkütmeye başladığını söyleyeceğim. Bu bile iyi gelecek. Tam adını koyamıyorum. Adını koyamadığım o şey üstüme üstüme yürüyor.

Çankaya tepesinde parka oturduğumdan buyana iki dakika geçmedi sanıyorum. Şimdi nerdeyim? Nasıl bir hızla indim, nasıl bir hızla geçtim Kızılay'ı, ne zaman yürüdüm o uzun, her yanı gece kulüpleriyle dolu Gazi Mustafa Kemal Bulvarı'nı? Hiçbir şey olmamış sanki. Hiçbir şey olmuyor. O kulüpler dolup dolup boşalıyor. O tavukçular, işkembeciler dolup dolup boşalıyor. Soğuğu iyice duyuyorum. Çok sıcak bir temmuz sonu gününün çok soğuk bir bozkır gecesi şimdi. Titriyorum. Çenelerim birbirine vuruyor. Ben halama nasıl giderim? Gidince ne derim? Yüzüne nasıl bakarım? Ömer Abi'yi görünce titremem nasıl en uç noktalara varmaz? Özlemim bu sorulara karşılık bulabilmemin çok ötesinde.

Bir gün bize gel, demiştiniz ya Ömer Abi... Ancak bugüne dek erteleyebildim. Artık erteleyemiyorum. Ertelemem için kimse yardımcı olmuyor. Ne yapmalıyım? Dönecek yerim yok.

Mebusevleri... Mebusevleri... Orasıydı tabii. Babaannemi taksiyle bıraktığım yer... Hangi sokaktı, hangi apartman?

Yolun sağındaki tek katlı, bahçeli ev gözlerime tanıdık geliyor. Tam böyle bir evin karşısında durmuştuk. Dört katlı falan bir yapıydı. Yandan girişi vardı, yanılmıyorsam. Demir bir kapıyla küçük bir bahçeye giriyordun. Babaannemi o kapıdan geçirmiş, sonra geri dönmüştüm. Karlı buzlu bir günle böyle bir gecenin bahçesi birbirinden çok uzak. Şu ağaç var mıydı? Böyle çiçekli miydi bu giriş? Ben isli, kara, ağaçsız bir bahçe anımsıyorum. Yine de buradan geçebilirim. Merdivenleri çıkıp bütün kapıların üstündeki adları tek tek okuyabilirim. Gelmeden telefon etmeliydim. Burda olup olmadıklarını, doğru adreslerini, beni isteyip istemediklerini öğrenmeliydim. Hiçbirini yapmadım. Kendimi tepenaşağı bırakıp Çankaya'dan kentin ortasına dek koştum. Bacaklarım titriyor. Sendeliyorum. Yatışmalıyım. Titrememi geçiştirmeliyim. Ben halamı görmeye gidiyorum. Ben halamı görmeye gitmiyorum. Ben Ömer Abi'yi görmeye gidiyorum. Ben ikisini de göreceğim; bu kadar! Beni görünce ikisi de çok sevinecek. İkisi de mi? İkisi de. Halam da? Halam da. Halam en çok sevinecek. Ona derim ki: İnsanlararası sevgisizlikten yıldım. Bana yardım et hala!

Bunun ardında ne var? Kocanı sevmeme izin ver.

İzin mi istenir böyle durumlarda, ne yapılır?

Otomata çekinerek bastım. Saatime baktım. On bire geliyor. Bu saatte kapılarını çalmamı nasıl açıklayacağım onlara? Gül'ü anlatırım. Hayır, Gül'ün babasını anlatırım. Bu öğleüstüki Gül'ün babasını. Yok. Uğur'u anlatırım. Hadi kızım, hadi, diye yazışını bana. Onu anlatırım. Ya da, daha Uğur böyle yazmadan önce, beni Uğur'suz koydukları, artık hiçbir şeysiz koydukları günkü annemi anlatırım. Yalnız onu anlatsam yeter. Annemi anlatırken babamı anlatırım. Hiç iyi sevemeyişlerini kızlarını. Çocuklarını

çok kötü sevişlerini anlatırım. En çok Ercan'ı anlatırım. Şimdi artık en tehlikelisi o. Bazan kendi kendime, bu çocuğa karşı insanlıkdışı mı davranıyorum acaba, diye soruyorum. Çünkü ne de olsa onu tanımaya bile çalışmadım. En çok onu anlatırım işte. Değil, belki de en çok Hakan'ın sessizliğinden ürktüğümü, babasına ve abisine düşmanlığını sürekli canlı tutabilmesinden ürktüğümü anlatırım. Ya da hepsini birden anlatırım en iyisi. Zehra'yı anlatırım. Tuncer Abi'yi belki... Yıldız'la elele olunca değişen, gülümsemeyi öğrenen Tuncer Abi'yi... Hep anlatırım. Kolejdeki beni, sonraki beni, şimdiki beni... Hepsini, her şeyi birden anlatamazsam Tümgeneral Hayrettin Özkan'ı anlatırım. Babamla uzun uzun motor alışverişi konuştuklarını... Bunu nasıl anlatırım? Babam hiç sevmiyor Hayrettin Özkan'ı. Yine de birlikte yemeklere çıkıyorlar. Yemeklerden dönüşte babam, şu adamın kuyruğunu bir kıstırsam, diyor. Bu ne demek? Anlatın. Ben bildiğim her şeyi anlatırım da, bir şeyi anlatamam. Belki, "şu adamın kuyruğunu bir kıstırsam"ın ne demek olduğunu bile anlatabilirim de, tek şeyi anlatamam. Yavaş yavaş içimden boşalanlarla yavaş yavaş ya da ansızın beni içlerinden boşaltan herkesin ve her şeyin yerini, usul ama derinlere kök salarak Ömer Abi'nin alışını... Bunu anlatamam size. Bunu kendime saklarım. Çok titriyorum.

Üçüncü kattaki arka dairenin kapısında, göz alıcı olmayan biçimde yazılmış adlarını gördüm. Bizim evin kapısında babamın adı kocaman bir levha üstüne kazınmıştır. Sapsarı, çok parlak, altına çok benzer pirinç bir levha üstüne. Burada, zilin dibindeki minik dikdörtgenin içine salt soyadlarını yazmışlar. Çoğullaştırarak. Elim bir türlü o yuvarlak düğmeye uzanamıyor. Zile bassam da kuş sesleri verse, çok bozulacağım. Bu kapının gerisi de önünde sonunda iki kişilik bir dünya işte. Nice toplumcu olsalar, iki kişilik bir dünya. Gerisi onların soyut kalabalığı. Kendimi yakaladım: Yüreklenmeye çalışıyorum. Hadi Ayşen, çekinecek bir şey yok. İki kişilik bir dünya topu topu. Zile bas, içeri gir. Ben geldim. Merhaba. Nasılsınız?

Ömer Abi evde de takıyor mudur o kalın çerçeveli güzel... Gözlük işte canım, gözlüklerini?

Otomat çoktan söndü. Düğmeye basamadım. Merdivenleri yeniden aydınlatamadım. Ben bu kapıdan içeri giremem. Yasak! Yasaklar salt bizim evde mi? Salt o koğuşlarda, nizamiye kapılarında mı? Burası bana yasak. Aysel Halama çok uzağım. Çünkü Ömer Abi'ye gereğinden fazla yakınım. O burda yalnız oturmuyor. İki kişi oturuyorlar.

Karanlık merdivenlerden tökezleyerek kaçtım. Sokak boyu Aysel Halamı suçlayabileceğim bir yığın şey aradım. Kolejdeyken ben, bana doğum günlerimde armağanlar getirmemiş olmasına kırıldığımdan gayrı hiçbir şey bulamadım. Bulduğum bu şeyse, ona karşı duyduğum utancı çoğaltmaktan öte bir işe yaramadı. Annemin onun hakkında evde ileri geri söyledikleri ise, şimdi Aysel Halamı gözümde biraz daha büyütmeme yarıyor.

Ansızın, ben gözaltındayken beni görmeye neden gelmediğini düşündüm. İkisi de gelmedi. Halam da, Ömer Abi de...

Ben onlar için çoktan varolmayan bir Ayşen'im.

Ömer Abi, "Bir gün bize gel" dediği zaman da, beni oraya gitmekten alıkoyan birçok neden arasında en gerçeğini o zaman buldum.

Üç yıl var. Belki dört. Babaannemde yemekteyiz. O sıralar çekilmez bir kızdım, ama değiştim hala. Babamla aranızda kötü bir tartışmanın patlak verdiği o akşam, sana edepsizce dudak büküp, ağzımda kocaman bir madlen çikolata, "Ama siz de öğrencilerinizle bile geziyormuşsunuz, görmüşler işte!" deyiveren Ayşen değilim. İnanın değilim. Olsaydım, Ömer Abi'ye tutkumdan ötürü kendimi suçlardım. Oysa içimdeki tek güzellik, bu duygu. Kendimi suçlayamıyorum.

Döndüğüm yol, geldiğim yolun aynı. Tek ayrımı, gece kulüplerinin sarhoşlarını, kusmuklarını dışarı taşırmış olmasında. Laf atanlar, arabalarıyla karı kız peşine takılan yeni zamparalar. Ben kendimi ansızın bu kulüplerden birinde sevgisizliği çoğaltan ya

da sevgisizliğin çoğalttığı bu adamlardan biriyle kucak kucağa görüyorum. Delirecek kerte korkuyorum. Bir taksiye binemiyorum. Artık bundan da korkuyorum. Çok üşüyorum. İçim dışım buz kesiyor. Üşümek hele, korkudan fazla çıldırtıyor beni. Ben o uzun caddeyi, geçit vermez karaçalılarla dolu bir ormanı geçercesine, oram buram yırtılarak, her yanım çizilip kanayarak geçiyorum.

Bütün o uzun, çirkin caddeyi aşınca, en sonunda ağladım: Ama siz de beni gözaltındayken bile aramadınız!

Benimle görüşmelerine İlhan Dereli ve Müjgân Dereli'nin engel olduklarını henüz bilmiyorum ki. Yanlışınız var, yanlışınız var... Ayşen niye gözaltına alınsınmış? Sizin kışkırttıklarınızla bir mi o? Ayşen bizim kızımız. Ayşen, Bayramoğlu'nda. Denizde.

Aysel Halamla Ömer Abi bunun gerçek olmadığını öğrendikleri zamansa, onlar beni çoktan dışarı çıkarttırmışlardı bile. Gül'den ayırmışlardı. Uğur'dan ayıracaklardı. Kime söylesem, benim o koğuştaki yirmi günümün, ömrümün en özgür yirmi günü olduğuna inanmaz. O yirmi günden Hayrettin Özkan ve İlhan Dereli eliyle çekilip çıkarılmanın, tek kişilik en dar bir hücreye kapatılmak olduğunu anlayabileceklerse daha çok olabilirdi. Ben rastlamadım. Biraz Hakan... Durakta rastladığım zaman seçtiğim bakışı... Bana yakınlık duymaktan utanan bir bakış değil miydi o? Örtünüp kaçan?

Eve vardığımda saatin kaç olduğunu bile bilmiyordum artık. Annem de soruyor:

"Nerdeydin?"

Ben nerde olduğumu kendime söyleyebilsem!

Müjgân Dereli içerde, kırılan tırnağına baka baka inildiyor.

Ne tuhaf! Koşup, boynuna sarılıp "Anne!.." demek istedim. Kendimden en çok o zaman utandım.

Böyle bölük pörçük utanıp durmaktansa bir kez utanırsın, olur biter Ayşen. Ercan'la evlenirsin, olur biter.

"Yalnızlığı göğüslemek herkesin kolay başarabileceği bir iş değil Ayşen" demişti Ömer Abi. O gün.

İki buçuk ay sonra, bu kez hiç çekinmeden, utanmadan kapılarını çaldım. İçeri girip mavi nikâh çağrı kartımı önlerine koydum.

"Ayrıca çok da gençsin..."

Dişlerim birbirine vurmuyor artık. Başım yanmıyor. Ne soğuk, ne sıcağım. Ancak taa derinlere inmiş, hiç çıkmamasıya taa derinliklerime saplanmış kızgın bir demir ucu. Benim tek yaşayan yanım. Onu orada gizli tutarak, hiç ele vermeyerek, ama ellerime baka baka Ömer Abi'ye bir şeyler anlattığımı anımsıyorum. O kızgın demir ucunu ele vermemeye çalışmanın telaşıyla, bölük pörçük, abuk sabuk, kopuk kopuk annemden, babamdan, Ercan'dan, arkadaşlarımdan anlatıyorum ona. Ne kadarını anlattım, bilemiyorum.

Anlattıklarımın anlatılmaya değer bir yanı olduğuna kendim bile inanamıyorum. Ömer Abi'ye, "Ayrıca henüz çok gençsin" dedirten de bu olmalı.

Yalnız kalmıştık. Oldukça uzun bir süre. Bu uzun süreyi içimdekini elevermeden geçiştirmem gerekiyordu. Ağlamadan, titremeden; Ömer Abi beni sakla, beni sev Ömer Abi, çok sev, demeden geçiştirmek.

Ben kapılarını çaldığım sıra Aysel Halam çıkmak üzereydi. Bir arkadaşıyla yeni bir araştırma mı yapıyorlarmış, bir kitap mı hazırlıyorlarmış da, birlikte çalışacaklar mıymış; oraya gidiyormuş. Yine de geri döndü. Eksik olmasın! On dakika için kapıdan döndü. On dakika oturdu benimle. Bunu küçümseyemem. İlk ürkekliğimi, ne de olsa ilk yabancılığı gidermekte yardımcı bir on dakika. Hiç bilmiyordum. Dinlendirici, yatıştırıcı bir yüzü varmış. Yüz çizgileri... Hiç bilmiyordum; örselenerek güzel. Bu sözü bir yerde okumuştum. Çok sevmiştim. Kitapta altını bile çizmiştim. Örselenerek güzel olmaya da karar vermiştim galiba. Beni Ömer Abi'yle yalnız bırakma hala. Gitme, kal!.. Ben her

şeyden korkar oldum. Bak işte şimdi yeniden... Şimdi sadece Ömer Abi ile yalnız kalmaktan korkuyorum.

On dakika oturdu bizimle. Bir şeyler konuştuk elbet. Ne konuştuk?

"Az önce, tam çıkarken kapı önünde bir kıpırtı duyunca irkildim. Senmişsin Ayşen... İrkildim işte... Belki de Ömer'i götürdükleri sabahtan bende kalan bir şey... O sabahın bende böyle bir iz bıraktığını bilmiyordum Ömer. Şu hale bak. İrkiliverdim. Şimdi kendime kızıyorum!"

"Kendini bu kadar denetlemen gerekmez Aysel. Kendine kızman gerekmez..."

İlk konuşulanlar bunlar olmalı. Ömer Abi'nin "kendine kızman gerekmez" deyişinde ne vardı? Halama karşı sevecen miydi, alaycı mı, iğneleyici mi? Tam ayırdedemedim. Ömer Abi götürülmüş demek? Sonra da bırakılmış! Ne zaman? Neden bilmiyorum? Ömer Abi de bu konuya hiç değinmedi. Neden?

"Kendime kızdım elbet" diye yinelemişti halam, kocasına bakarak. Sesi iyice kulağımda:

"İnsan bu sıralar kendini sürekli denetlemeli. İçinde ürküntü biriktirmemeli. İstenen bu çünkü. Buna karşı içini durmadan yoklamalı insan... Durmadan sınamalı. Güven bir kez gitti mi, kolay kolay geri gelmez, biliyor musun?"

Kime soruyor? Bana mı, Ömer Abi'ye mi, karşısında bir yığın insan var da onlara mı, hiç belli değil. Yok, belli; kendi kendine söylüyor.

"Herkesi yalnız içeri değil, kendi içlerine de tıkmak istiyorlar. Nerdeyse de başarıyorlar bunu. En çok buna tetik durmalı. Çünkü bugünlerin bir de yarını var, değil mi? Bugünler yarına ağdığında ne olacak? Asıl o zamanı korumak gerekiyor. Şimdiden... Serinkanlılıkla..."

Koru öyleyse, hala. Hadi. Şimdiden. Serinkanlılıkla. Buyur işte nikâh kartım. Düğünüme beklerim.

Aysel Halam çağrı kartını gözleriyle, ama kartın altındaki adları yüksek sesle okuyor:

"Babası İlhan Dereli... Babası Hayrettin Özkan..."

İç denetimini yitirmek üzere olmalı. Bir sigara yakıyor, eli usulca titredi mi, bana mı öyle geldi?

"Kalkınan memleketimizin milli temeline yeni bir harç olmak üzere, öyle mi?" diye mırıldanıyor. Hırçın değil. Acı değil. Garip bir gülümseme.

Az önceki sözlerini geçersiz kılmak için bu denli acele davranmamalıydım.

Ömer Abi'ye bakıp kalmıştı.

Hani utanmayacaktım? Yer yarılsa, içine girsem! Yarını kurtarılacak olan ben miyim? Benim gibiler mi? Ben de vardım ama, yok muydum? Yok muyum?

Haykırmak istiyorum.

Ömer Abi'nin sesini o ara duyuyorum:

"Bozulma, bozulma" diyor halama. "Güven bir kez gitti mi, kolay kolay geri gelmez, diyen sensin. Asıl buna karşı uyanık durmak gerek, diyen sensin. Ayşen Tümgeneral'le evlenmiyor. Oğluyla evleniyor!.."

Kınayan, dahası azarlayan bir ses. Ben daha önceleri onları hiç böyle görmedim. Birbirlerinden hiç o ânki gibi uzak görmedim. Son üç yılda mı oldu bu uzaklık, son üç ayda mı, son üç dakikada mı? İki kişinin her şeye karşı; boralara, fırtınalara, o hısımlıklara, akrabalıklara; yıpratıcı bir geçmişe, çalkantılı bugüne, nankörlüklere ve atılmış adımları en küçük bir fırsatta geri döndürme heveslerine karşı; iç dünyalarındaki çalkantılara karşı –yaşamak kolay mı?–, bakıp besleyerek sürdürebildikleri bir birliktelik. Onların birlikteliği. Benim kafamda böyle yer etmiş, iki buçuk ay önce, bir gece nice çabalasam kafamdaki o yerini bozamadığım bu en güzel birliktelik. Bu diretken birlikteliğe şu uzaklık ne zaman bulaştı? "Ben onlarınki gibi bir birliktelik olacaksa evlenirim" demiştim Gül'e. Çok önceleri. "Yoksa hiç evlenmem!" Bu kendiliğinden olabilen bir şeymiş gibi.

Halama öyle bakma Ömer Abi. Hayrettin Özkan'ın oğlu yarın onun yerini almaya aday. Hem daha üstü kapalı, ünifor-

masız biçimde. Ben Hakan'a varmıyorum ki. Uğur'la da değilim. Sizi sevip oturmakla da yetinmiyorum. Ben Ercan'a varıyorum. Ercan'a varınca ise Aysel Hala, karta, ha milli temele harç diye yazmışlar, ha yazmamışlar; fark etmez değil mi? Sizinki gibi bir birliktelik kendiliğinden olmaz belki, ama o temele toprak değil çimento dökülmüşse, orda da hiçbir şey yeşermez artık. Katılıktan öte.

"Her şeyden alınıyorsun Ömer. Hemen savunmaya geçiyorsun. Sende yeni olan bu. Benim dediğim, az önce beni öfkelendiren hastalık da bu işte. Kaçınmamız gereken şey bu. Gerginliğin yolunu şaşırtmamak. Yanlış yere yönlendirmemek onu..."

Ömer Abi'ye bakıyor, öğütleri yine kendine. Ne savaşkan kadın!.. Başkalarından önce kendini denetlemekten yorulmayan bir kadın. Ömer Abi'ye karşı yakınlığı, dostluğu, aşkı, evet belki aşkı bile terliklerini giyip oturmuyor kanımca. Bunca yıl sonra... Yıllar sonra bile, o birlikteliğin ayaklarını uzatıp yorgun oturmasına boyun eğmiyor. Benim algıladığım bu. Asıl öğrenmem gereken bir şeyi en son, artık işe yaramayacağı bir zamanda öğrenmem iyice boğuyor beni. Ömer Abi'ye bakıyorum. Hiç tanık olmadığım bir yorgunlukta, bezginlikte, "Peki Aysel, peki. Hadi sen gecikme artık. Biz Ayşen'le otururuz" diyor.

Halam gülüyor:

"Öyle ya, siz iki kazazede, şimdi birbirinizin dilinden daha iyi anlarsınız."

Yok. Bir taş atma değil bu. Bir iğneleme değil. Öyle serin, tatlı bir gülüştü gülüşü. Sesinin tonu öylesi yumuşak. Yine de Ömer Abi'nin bezginliğinin azalmadığını, arttığını algıladım. Yönünü şaşırmış bir gerginlik hatta.

Gerginlik her köşe bucakta. O gerginlik buraya kadar sızmış işte. Nice çabalasalar, nice çabalasam, burada bile umduğum o bütünlüğü bulamıyorum artık. Yara bere almamış tek birliktelik yok mu peki? Ömer Abi'nin bezgin, yaralı duruşu, kendimi ona neden yakın duyduğumu açıklamaktan çok uzak. Sevmek mi onu, onun için üzülmek mi bu; hangisi? O yaralı duruş, Ercan'a

"Peki" deyişimi rahatlatan bir soluk üfürüyor içime: Adaaam sen de! Ömer Abi bile yorulduysa, adaaam sen de!..

Aysel Hala'nın serin gülüşü, savaşkanlığı bana yetmiyor. Ömer Abi'ye baksana...

Ben içimden bu "Adaaam sen de"yi çekerken halam da, "Beni hoşgör Ayşen. Düğününe gelmeyeceğim" deyip gidiyor.

"Gelemeyeceğim" bile değil. "Gelmeyeceğim." Gelme. Adaaam sen de!..

O çıkıp gidince, geride bir kurtuluşun değil, bir ezikliğin izini bıraktı. Ömer Abi'deki bir tedirginlikle.

Aysel Halam şimdi geri dönse. Şuraya yeniden otursa. Bir zamanlar değerini bilemediğim o yakın, sıcak bakışlarıyla baksa bana. "Evlenmek zorunda mısın, senin için bir şey yapabilir miyiz?" dese. Ömer Abi'ye bir kez daha özlemle, bütünlükle baksa. Ömer Abi de bezginliğinden sıyrılsa, halamı kucaklasa, sarılıp öpse benim yanımda. Öpse, sarılsa, içinde tek tortu barındırmayan bir yakınlıkla sarılsa, bu Ömer Abi'yi şuramda saklı tutarak sanki, nikâh kartımı yırtacağım: Düğün yok, diyeceğim. Caydım.

Aysel Halam dönmedi ki. Dönüp bize sarılmadı. İkimize de. Benden çok Ömer Abi bekledi sanıyorum.

Beni yaşımdan çok yaşamış kılan, Ömer Abi'ye bölük pörçük anlattıklarım değil. Anlattıkça hepsi önemini yitirdi. Onlar hiç. Hemen hemen hiç. Halamla Ömer Abi'nin artık ne tümüyle birlikte, ne tümüyle ayrı olamayacaklarını, işte buna benzer bir şeyi, nedenini bilmeden algılamam... Beni asıl yaşlandıran bu. Dilimi dolaştıran, Ömer Abi'ye, beni şimdiki ben yapan ne varsa, onları anlatmayı beceremememin nedeni de bu... Az önce halamın sormasını istediğim soruyu, "Neden Ercan? Neden bu kadar çabuk? Evlenmek zorunda mısın?" sorusunu şimdi Ömer Abi'nin sormasını önlemek istercesine dilim dolanarak, anlatmak istediklerimi birbirine katarak, karıştırarak... Bundan ötürü de büsbütün yorgun düşerek... Bundan ötürü başımı Ömer Abi'nin omzuna dayamak zorunda kalarak... Taa derinlerimdeki kızgın demir

ucunu ele vermekten kıl payı kurtularak... Bütün bunlardan ötürü de Ömer Abi'ye, "Yalnızlığı göğüslemek herkesin kolay başarabileceği bir iş değil Ayşen" dedirterek...

'Ayrıca çok da gençsin" diye bağlamak zorunda bırakarak sözünü. Bana acıdığını sezerek... Acımasın. Acımasın. Ben kendime acımıyorum.

Ayrıca hiç genç değilim Ömer Abi. Size olan sevgime analık duyguları bile karışıyor. Hiç genç değilim. Hiç genç olmayacağım. O, taa en derinlerdeki kızgın demir ucunun sıcaklığını, "Size olan saygıma başka duygular da ekleniyor" diye başlayıp da, iyice dışa vuruvermek üzereyken engelleyip bastırabildimse, yaşlanmış bulunmamdandır...

Sonra işte Ercan, elinde koca bir demet kırmızı gülle geldi. Ercan'dan bile utandım sonunda. Ercan'ın benden caymayışındaki inada saygı duyduğumu bile söyleyebilirim. Babam öfkeli. Benim için üzülen tek kişi galiba Ercan. Hakan görünmedi. Uğur'dan da mektup gelmemişti. Gül'den de...

Tezel ne yapıyor acaba? İçkisini mi içiyor? Yok. Ben içki içmeyeceğim. Ben Ercan'la evleneceğim.

"Aysel Halam gelmiyor, ama ne olur siz gelin düğünüme Ömer Abi... Ben yalnızlığa güç dayanan biriysem, beni yalnız bırakmayın. Gelin, olur mu Ömer Abi?"

XII

Musluktan akan suyun şarıltısına düğün salonundan taşan uğultu karışıyor. Ne idüğü belirsiz bu uğultu başımı döndürüyor. Tuvaletlerin bulunduğu taraflardan biri, "Yahu pilav ayakta kalanlara nasıl dağıtılacak be!" diye bağırıyor. Paldır küldür ayak sesleri işitiyorum. Birileri pilavın nasıl dağıtılacağını sormak üzere emekli albaya koşuyor olmalı. Ayak seslerinden eksilen gürültülerin yerini çabucak sarhoş bir sesin şarkısı alıyor: "Mademki gidiyorsun bırakıp burda beni!.."

Lavabonun üstündeki aynada kirli su damlaları. Kirli su damlaları arasında ellisine merdiven dayamış, o merdiveni dayarken temiz kalmaya fazla özen göstermiş yorgun yüzüm. Bu yüze bulaşmış bir şarkı. Oxfordlu Ömer'in şu âna dek çok iğrenç bulacağı o şarkı, aynada yarı dökük saçlarıyla duran bir başın yanına Aysel'i de getirip konduruyor. Dost bir şarkı. Bu şarkının nerdeyse bizim ikimizin şarkısı olduğuna inanmaya hazır, dağınık bir Ömer. Mademki gidiyorsun bırakıp burda beni, ben de öyleyse düğüne giderim... Gelini şuramda duyar, kız kardeşinle de hiçliği paylaşırım. Belki az sonra onu bir otele götürürüm. İçmeyi sürdürürüz. Çok mu içtim? İçerim. Artık senatonun hiç mırın kırın etmeden, ilk kez Danıştay'a falan başvurma zorunda bırakmadan onu, eski işine iade eylediği, herkesin de fıs fıs fıs, bunun nasıl böyle olduğunu sorup durduğu bir profesörüm ben. Orada,

o odalarda ya tepeden tırnağa kahramanlar, ya tepeden tırnağa satılmışlar var. Bana ise, ne oralarda, ne evimde bir metrekarelik yer yok. Gerilimin yolunu şaşırmasına izin vermemeliymiş!.. Sen, yirmi küsur yıllık bir tanışıklığın yolunu şaşırtıyorsun ya, kime ne demeye hakkın var Aysel? Artık senin de ağzından çıkanı kulağın duymaz oldu:

"Ayşen'i kurtaranlar Ömer'i de kurtarmışlardır, deniyormuş..."

Bu iğrenç söylentiye değil de, her zamankinden çok bana inanıyormuş gibi altını çize çize konuşan bir Aysel. Altını çizdikçe, gerçekte kime inandığını daha iyi eleveren bir Aysel:

"Böyle deniyor senin için, biliyor musun? Gülünçlüğe bak sen!"

Evet. Gülünçlüğe bak sen! Böyle denildiğini bile bile, onların kurdukları bir düğüne gidiyorsun...

Böyle demek isteyen de Aysel. Mademki gidiyorsun... Söylenenler doğru. Söylenenler haklı. Allah bilir sen orda, içerde korkmuş ve kimbilir nasıl davranmışsındır sorgunda?

Nasıl davranmışım sorgumda? Benim bildiğimden de ötesini bilebilen bir Aysel! Sözümona alesta duracak. Gözünü dört açacak da, yitirilmiş gençlik yılları gibi budalaca geçirmeyecek olgunluk çağını. Açma gözlerini. Bakma öyle. Ayna çok kirli. Doğru. Engin'le olup biteni anlattığın zaman araya bu pislikler, bu güvensizlikler girmemişti. O zamanlar nasıl da uygardık, aşkındık. O zamanlar aynanın yüzü böylesi bulanık değildi.

Aşkınlığımızı kanıtladık: Engin'i anlamaya çalışarak. Aysel'i de, beni de anlamaya çalışarak. Yeni bir araştırma, inceleme kitabı hazırlar gibi. Artık anlamaya çalışmalar gerekmez. Artık kendisinin dışarda, benim üç hafta içerde bulunmuş olmamın getirdiği ayrılığa yepyeni, son moda gerekçeler bulunmalı. Nasıl bir yüzdü o? Sözde kocasına güveniyor. Bu güven sonsuz. Sözde sonsuz. Ne kadar sonsuz? Eve döndüğüm geceki sevincinin içine, pek çok da kuşkuyu bulayabilmesi kadar sonsuz. Acaba nasıl bir adamla yaşayacak artık. Acaba Engin gibi dirençli olabildi mi? İşte ondaki böylesine sonsuz bir güven.

"Neden salıverdiler seni? Nasıl böyle çabuk?" diye sorabilecek kerte sonsuz. "İçerde mantar hastalığı yaygın diyorlar..."

Demek ben orda bir şey kapmış olsam, bir mikrop falan, herhangi bir mikrop, fiziğim o mikrobu yenemese, demek suçlanacağım? Üstelik o mikrobu önüme ilk çıkana bulaştırmaktan kaçınmayacağım?

Ama biz alınganlıklarımızı inceltmekte de çok başarılıyız. Kendimizi bunun için de iğneyle kuyu kazarak, acılarımızı ele vermemeye çalışarak eğittik. Alınganlıklarımızı kimselerin ulaşamayacağı aşamalara vardırırken, kırgınlıklarımızı da, onları örtbas eden takılmalara dönüştürme becerisini kazandık. Öpüyorum Aysel'i:

"Bizi, bir mantar hastalığıyla da olsa, birbirimizden ayrı kılmaya özen gösterenlere karşı aynılaşmalıyız."

Öpüyorum onu. Ona sarılıyorum. Daha çok da, gülüyorum.

Koşarak banyoya kaçtı. Ağzını yüzünü iyice sabunladı. Beni bile sapasağlam olduğumdan kuşkuya düşürecek kerte çok sabunladı ağzını, her yanını.

Ben de kendimi lavabonun başında, oradaki kirli sabunla ağzımı sabunlarken yakalıyorum. Bir yandan içim sürekli bir tümceyi yineliyor: Aptal karı! Nerdeyse nefesimden kaçacaksın. Budala! Bu yaptığının anlaşılır tek yanı yok. Bunun akılla açıklanabilecek tek yanı yok. Aptal karı!..

Ne diyorum ben? Aysel için "Aptal karı" diyorum. Çok içtim, evet. Tezel'e bıraktım kendimi. Böylece, en incelmiş yerlerden geçip gelen Ömer, halkına yaklaşıyor işte! İlk kez, hem de sevgili karısı için bir küfür kullanıyor. Güzel. Herkes bir şeyler öğreniyor. Asıl en belalı günlerin insanlara bir şeyler öğretebileceğinin en sağlam kanıtı. Aptal karı. Beni kendimden bile kuşkuya düşürdün! Ertesi gün hastaneye gittim. Tepeden tırnağa baktırdım kendime. Bunu da sana açıklamadım; –ben hesap vermeye hiç alışmadım–, sana da açıklamadım. Bu yaşta daha tek hücresi eksilmemiş, pırıl pırıl bir adam olduğumu... Yok, övünmüyorum, sapıtmıyorum, sana verecek hesabım yok, kuşkun yılan gibi

kemirsin içini, benden kork, daha kork, daha çekin benden de... Dışarda kalakalmış olmanın acısını böyle bastırmaya çalış! Ben Ayşen'i sevebilecek, Tezel'le içip içip gülebilecek kerte hayat doluyum, daha kırk yıl ayakta duracağım, daha çok üzüleceksin benim için –alkolik koca– sen nasıl olur da Ömer?..

Başımı suyun altına tutuyorum. Yüzüme su çarpıyorum – aman dikkat et, üstün ıslanmasın–, daha çok su çarpıyorum yüzüme. Kâğıt peçetelerden birkaçını birden yakalıyorum, yüzümdeki damlaları kuruluyorum, ıslak saçlarımı kuruluyorum. Aynada kirli su damlaları aşağı doğru kayıyor; ince uzun ipçikler. Kirli camlarda yağmur izi. Bana bak Aysel, senin suçlu olduğun tek nokta bu değil. Körpecik, şaşkın bir kızı, abinin kızıdır diye hiç arayıp sormadın. Onun Ercan'la milli temele harç olmasına izin verdin. "Benimle kim ilgilendi? Kim elimden tuttu çocukluğumda?" Eh ne yapalım, herkes senin gibi katır diretkenliğinde olamaz, koşullar insanları bir başka yerinden kıskaca alabilir; sen kendinin savcısı olmayı fazla ileri götürdün. Aysel, sen böyle değildin. Ayşen değişmek için çırpınmış bir kız. Tezel cin gibi kadın. Onlar ikisi de, evet, ne yapalım, belki biraz abartarak, belki biraz aptalcasına, ama sana güveniyorlardı. Örnek bir insan... Aptalcasına maptalcasına, mademki buna inanıyorlardı...

"Mademki gidiyorsun"u, şarkının sadece bu iki sözcüğünü yineleyip duruyor dışardaki sarhoş ses. Musluktan akan suyun beni ayıltmasına izin vermiyor. Beni, bilimin, aşkınlığın ve tepeden tırnağa uygarlığın dışında, sallanan bir dünyaya çağırıyor. Orda insan olmanın dünyasına buyur ediyor: Pek güzel. Sen sapasağlamsın Aysel. Çok güzel, bana, "Neden yatmıyoruz birlikte?" diye sormayı kendine yasaklayacak derecede sağlamsın. Hadi canım! Belki de ağızları kebap kokan, doğudan gelme, sana da "bacım, bacım" deyip duran o heriflerle yatıyorsundur. Ne gurur ondaki! Bana sormayacak. Hiç sormadı: Ne oluyor sana, neden bu derece uzaksın benden? Bunu hiç sormadı. Hiç sormayacak. Ne gurur bendeki de! Seni çok özledim, ama sana dokunmak istemiyorum. Sorsana neden, diyemiyorum. Bunu diyeceğim

yerde, gidip gidip oramı soğuk sulara tutuyorum. Bir zamanların ünlü aydını artık bir geneleve de gidemez!.. "İçerde mantar hastalığı yaygın diyorlar..."

Yaygın olan bir şey var, doğru. Ama mantar hastalığından da kötü bir şey. Birkaç aklı başında adam dışında, içerdekilerin çoğu dışardakileri küçümseyerek mi bakıyorlar, elbet Aysel'in de buna karşı bir savunusu olmalı. O, bu tür bakışlara pabuç bırakır mı? Ayşen mi o? Bundan yılar mı? Kocası olmaktan öte şunca yıllık dostu, fikir arkadaşı, âşığı, her şeyi olan Ömer'e değmekten kaçınarak bunu ödetir o. Dışardakilere reva görülenin üstüne o da böyle çıkar işte.

"Öyle ya, siz iki kazazede, birbirinizin dilinden daha iyi anlarsınız şimdi."

Demek hiçbir şeyin üstüne çıkamamıştı. Hem şaşkın bir Ayşen ne bilecek bu sözün, "Öyle ya, içerden çıktığından buyana bana dokunmak istemeyen bir Ömer, beni dünyasından kapı dışarı etmiş bulunuyor. Yollarımız ayrılıyor" anlamına geldiğini?

Herkesin yakalanıp esir alınabileceği bir yer var. Sorguda beni esir alamayanlara, beni kendi gözümde aşağılatamayanlara karşı –bu bir köpek havlamasıdır, bir köpek havlaması kimi alçaltabilir?– karım beni, benim gözümde yerin dibine batırmayı başardı. Aysel, bana dört yıl önceki bunalımlı günlerini anlatırken en insandı. Ben, belki de gerçekte Engin'i anlamadım, onu anlamaya çalışmadım. Belki de ben, o akşamın en duyarlı, en insan Aysel'ini sevdim. Acılı günlerin, acılı bir tek gecenin örselediği kimseleri sayın! Bu duyarlığı yaşayanlara, kendinden hesap soranlara saygı duyun ey insanlar! Sonra? Sonra, yine sallandığı yerden doğrulup kalkıyor –demek doğrulamamasını özlüyormuşum–, yer yerinden oynasa yapacak bir şeyler buluyor; kıyamet kopsa çalışarak mutlu kılıyor kendisini. Bense artık bir ân, küçük bir dakika iyice zayıf görmek istiyorum Aysel'i. Gelsin, her yanı istekle dola taşa, dayanamıyorum, desin. Bu dayanamama ne adına olursa olsun, onun ağzından "dayanamıyorum" sözcüğünü bir defacık, içtenlikle duy-

mak istiyorum. Benim aşkınlığım bu kadar. Çünkü ben, gerçekten dayanamıyorum. Çalışarak mutlu oluyormuş! Yardımsevici karılar derneğinin kılık değiştirmiş yeni bir üyesi bu Aysel artık. Nerden buluyor bu işleri, o mutlu olma yollarını? Neden intihar etmiyor?

"İntihar etmeyeceksek içelim bari..." Harika bu Tezel. Tam böyle gecelerin dostu. Şimdi ne yapıyordur? Ayşen için bana attığı sözün ardından, o masada, abiler, yengeler, yeğenler, damat tarafı ve damatla çevrelenmiş olarak? Belki intihar etmiştir artık. Artık bu kadarına dayanamamıştır. İçkisinin arasında ona peşmelba yedirmeye kalkışmalarından ölmüştür ya da. Asıl Aysel artık bu kadarına dayanamamıştır. İyice koptuğumuzu bu akşamüzeri açık ve seçik anladıktan sonra, ben de Tümgeneral'le İlhan'ın kurdukları bu düğüne gelir gelmez, mutfağa gidip havagazı musluğunu açmıştır artık. Aç o musluğu, iyi aç. Bir ân kıyıda durup kendimi dinleyişimi, ayakta sallanışımı her gün her bakışınla, her davranışınla yüzüme vurup durmandan usandım! Ben bundan usandıkça sen, bu Tümgeneral'le o abi tarafından kurtarıldığıma nerdeyse kesinlikle inanıyorsun, değil mi? "Hep alınıyorsun..." Hiç alınmıyorum. İnanıyorsun buna. Yaşananın ne gülünç bir prova olduğunu görmezden gelerek... Herkeslerin şaşıp kaldığı, saygı duyduğu aklın, mantığın her şeye eriyor, buna ermiyor. İkide bir şu laf:

"Ömer, Tarık'ın ne yaptığını biliyor musun? İçeri alınmış, iki gün sonra da bırakılmış, çünkü birçok şey uydurmuş, uydurdukça da birçok arkadaşın içeri alınmasına neden olmuş. Seni de o..."

İnsan konuşurken biraz dikkatli olur. Senin kocan tek şey uydurmadı, kimsenin adını vermedi, helalar yıkadı, ama gözündeki yeri aynı işte. Benim kendimden kuşkum mu var? Kendimden kuşkum var da, senin gözüne girmeye mi çalışacağım, kendimi savunmaya mı kalkacağım söylentilere karşı? Ben Ayşen miyim be!..

"Salak karı!" deyip çıkmıştım evden. Kapıyı vurarak. Herhangi bir gecekondu adamı gibi. İçimde de büyük bir rahatlama duyarak. Evet, evet; artık buna dayanamaz. Mutlak intihar etmiştir.

Ansızın ayılıyorum. Kafamı soğuk suya tutmak ayıltmamıştı beni. Zihnim, "mutlak intihar etmiştir" der demez; Ayşen'in sevgisinden, bana karşı duyduğu apaçık belli o gençlik sevdasından ağzım kulaklarımda, içerde düğün salonunda dolanıp dururken hiç aklıma gelmeyen bu şey aklıma gelir gelmez... O gençlik sevdasından çok hoşlandığım için de, büyük bir suçluluk duygusuna yakalanarak.

Kendimi kapılara, duvarlara çarpa çarpa dışarı, merdiven başına fırlıyorum. Bir garson önümden kocaman, üstü yağlı etlerle dolu bir pilav tepsisi geçiriyor. İçerden alkışlar yankıyor.

Bir ses, "Sevtap Sezer geldi! Sevtap Sezer geldi!.." diyor.

Bir başka garson, elinde boş tabaklarla bana çarparak geçiyor. Orkestradan bir tii sesi yükseliyor. Yeni alkışlar oluyor. Baygın bir kadın sesi, "Aziz misafirler, değerli dinleyicilerim, büyük bir paşamızla büyük bir işadamımızın kıymetli yavrularının bu mutlu gecesinde... vb." diyor. Yine alkışlar.

Önüme ilk çıkan kulüp görevlilerinden birine sordum:

"Telefon nerde?"

Eliyle bir yeri gösterdi. Oraya yürüyorum.

Aysel böyle bir saçmalık yapar mı? Bilmiyorum. Kafam alışık olmadığı yerlerde dolanıyor, her şey bulanık. Ben de hiçbir şeyden emin değilim artık.

Evimizin telefon numarasını anımsayamamak en çok öfkelendiriyor beni. Bu telefonu bulmakla o numarayı anımsamak arasında bir yüzyıl geçti. O yüzyıl süresinde içerdeki gelin de, Tezel de, Tezel'in kendini alkolle tüketmeye andiçmiş çakmak çakmak bakışları da, şarkıcının iç gıcıklamaya heveslenen sesiyle yalan yanlış tempo tutmalar arasında attığı "Mutlu olun siz, mutlu olun siz!.." şarkısı repertuvarın bu ilk özel nağmesi de volkan külleri altında kaldı.

"Efendim?" diyor bir ses karşıdan. Aysel'in sesi.

"Alo?" diye yineliyor. Tedirgin bir ses bu. Biraz da öfkeli.

Ne diyeceğim?

"Alo? Alo?"

"Benim..."

"Ah evet, Ömer..." diyor Aysel'in ansızın sevecenlik dolan sesi. "Bu gece telefon yine çalıp çalıp kapanıyordu da, ben... İyi misin?"

"Değilim."

"Sarhoş musun Ömer?"

Sarhoş musun Ömer? Lafa bak. Keşke intihar etmiş olsaydı. Salak karı, diye bağırıp çıkmıştım. En azından o zaman dünyanın sonu geldiğine inanamaz mıydı? Bu direnci nerden buluyor? Bu çökmezliği nasıl besleyebiliyor?

"Sarhoş olmasaydım aramazdım seni, değil mi?"

"Lütfen..." dedi Aysel'in belli belirsiz bezginleşen sesi. Belli belirsiz hoşnutum. "Lütfen ıvır zıvır alınganlıklarla yorma beni Ömer. Beni de, kendini de. Nasıl bu kadar değişebilirsin ve bu yaştan sonra?"

Ivır zıvırmış!.. Yaşımda ne var? Ayşen'in bana tutulduğunu bilseydin...

"Değişmenin yaşı olmaz, diye ötüp duran sen değil misin?"

"Ötüp durmuyorum ben!" diye haykırdı... "Neyi nasıl anlıyorsam, onu söylüyorum. Hem ne demek bunlar? Ne demek ötüp durmak? Bunu söylemek için mi telefon ediyorsun?"

Taşı yerinden kımıldattım. İyice hoşnutum.

"İntihar edip etmediğini anlamak için" dedim.

Evet. Çıldıran benim. Çıldırıyorum. Yaşanmamış, yaşamak için kendime izin vermediğim gençlik salaklıklarımı şimdi yaşıyorum. Demek hiçbir şey atlanamıyor. Atlanan her şey gelip bir yerden uç veriyor. Şu Aysel'i de gerçekten çıldırtabilsem! Ne oluyor? Karşı taraftan ses soluk çıkmıyor. Kesin bir sessizlik. Aysel'i biraz salaklaştırabilsem! Onun gençliği salakmış. Bana rastlayana dek. Yazık, artık salaklaşmaz. Neden ses vermiyor? Soluk alışı bile

duyulmuyor. Ne demiştim ona? Evet. Ölüp ölmediğini anlamak için arıyorum, dedim.

Çıldırıyorum.

"Aysel?"

Ses yok.

"Aysel.. Özür dilerim..." Ses yok. "Özür dilerim, dedim."

"Beni ağlatıyorsun. Hepsi bu."

Ağlıyor! Gerçekten ağlıyor. Şunca yıllık sevgilim, arkadaşım, dostum, her şeyim; bilmez miyim? Ağlıyor. Onu ağlatıyorum. Onu ağlatıyoruz. Onu ağlatmaktan gayrı tek şey yapamıyorum. Buna hem çok üzülüyor, hem çok seviniyorum.

"Ağladığın için de utanıyorsundur."

"Utanmıyorum. Ben bir kez daha, bir otel odasında ağlamıştım. İyice ağlamıştım. O zaman da utanmamıştım. Şimdi de utanmıyorum. Ne sanıyorsun sen beni? Taş mı? Taş mı ha, taş mı Ömer?"

Şimdi her yanı titriyordur. Yok, titremiyormuş. Ağlaması da duruverdi zaten. Apaçık, dupduru bir ses şimdi hattın öteki ucundaki:

"Gerçekte ben gülmeye hazırlanıyordum. Gülüyordum da. Çünkü sen gittikten sonra buraya bir konuk geldi. Hâlâ burda. Çok eski bir arkadaş. Yıllardır görmediğim. Önce telefon etti. Evdeysek bizi görmeye gelecekmiş. Buyur ettim. Hepimiz çıldırmışız. Ama biz daha az çılgınız Ömer. Daha sağlıklı sayılabilirsin sen de. O düğünde olsa bile..."

"Ne demek istiyorsun?"

"Nasıl geçiyor düğün?"

"Ben seninle konuşmak için açtım telefonu. Araya düğünü sokma şimdi."

"Ayşen nasıl? Ne yapıyor Tezel?"

"Ağlasan bundan iyi!"

"Sevil'i gördükten sonra güç olacak artık ağlayabilmek."

Gülüyor. Onun o çocuk kahkahası bu. Bin yaşına da gelse atabileceği güzel çocuk kahkahası. Bir şeyin tadına, gırgırına

iyice varmış olduğu zaman kopan kahkahası. Bu gülüşü sevmeye bırakmıyorum kendimi, "Asıl sen içmiş görünüyorsun" diyorum ona.

Yok, tek yudum içmedim ben. Kurtulabildiğiniz bir saatte Tezel'i alıp buraya gel. O zamana dek ben de biraz içip size yetişmeye çalışırım. Rapor beklesin. Bu gece için bekleyebilir. Ne olur, Tezel'i alıp buraya gel. Siz bir düğündesiniz ama, ben de bir düğündeydim. Tezel'i alıp gel. Yatmayacağım. Bekleyeceğim sizi. Konuşmak hepimize iyi gelecek. Uzun süredir konuşmadık üçümüz. Tezel'e söyle. Çok özledim onu."

"Tezel kimseyi özlemiyor ama, bilmiyor musun? Seni de özlemiyor."

"Yanılıyorsun. Kimin kendisini gerçekten sevdiğini bilir o."

"Senden daha ileri demek ki bu konuda?"

Sözümdeki çirkin iğnelemeyi anlamak istemiyor. Kaçıyor, kaçıyor. Sesi de uzaklaşıyor sanki. Güçlükle izleyebiliyorum:

"Sevil... Tezel onu tanır. İçiyorsa onun gibilerine rastlamaktan ötürü içiyordur. Anlamalıydım. Sevil... Kent gerillacısı olmuş... Bizden para istiyor. Tezel'i de nerde bulabileceğini soruyor. Kendisini bir süre konuk edip edemeyeceğimizi soruyor ayrıca... Sevil... içerde... Şimdi gönderirim onu. Gençler ölüyor, bütün soytarılara gün doğuyor."

"Ne diyorsun sen be!" diye haykırıyorum ansızın. "Bana ne, Sevil mi, Sevgi mi, her kimse ondan?"

Yüzsüz bir kadın oldu Aysel. Tam duyarlıklı bir ânını yakalamışken, Aysel kum tanecikleri gibi avuçlarımın arasından kayıp gitti. Tezel'i özlemiş. Beni değil..

"Demek Tezel bile senden daha ileri sevmek konusunda, anladın mı? Bunu söylüyorum ben, anladın mı Aysel? İşitiyor musun? Mantar hastalığım falan da yok. Hiçbir eksiğim, kusurum yok. Seni yitirmekten gayrı hiçbir bokum yok!.."

Telefonun yüzüme kapandığını duydum. Yıllardır kurulmuş ve hiç boşanmamış sinirlerimin freni patlamış olmalı. Dinleyeni olmayan telefonun içine haykırıyorum:

"Kaçmakla kurtulamazsın, kurtulamazsın, kaçak!"

Her yanımdan terler boşanıyor. Yanımdan geçen sarhoş bir delikanlı, adam iyice sarhoşlamış, diye bakıyor bana. Kendimi toplamama bile fırsat bırakmadan üstüme gelen bu delikanlı kim? Kim bu hödük, daha dün köyden çıkıp da cafcaflı kravatına koca bir düğüm atmayı öğrenmiş, öğrendiğini de basbas bağıran bu sırıtık tip kim? Defoooool!

"Sizi rahatsız mı ettiler abi?" diye yılışık yılışık yaklaşıyor. Tam bir komando suratı ya da bir badigard. Bilmez miyim? Bu suratları hemen ayırdedebilmemiz için örnekleri bol bol sunuldu.

Delikanlı aynı yılışık gülümsemeyle konuşuyor:

"Abi, bir şey varsa söyleyin, hemen çaresine bakayım. Ben Ahmet, abi... Siz beni tanımazsınız, fakat ben dayımdan ötürü de sizi..."

Mutlu olun!.. Siz mutlu olun!..

Şarkının ardından kopan çılgın alkışlar. Haykırışlar. "Bravoo!"

Sevil gerilla olmuş. Ali Usta'nın Ahmet'i sivile, sivil polis olmuş.

Aysel çok gülmekle çok ağlamak arasında sıkışmış. Tezel alkolik. Ayşen kırgın bir gelin. Ömer yeni bir aşk arıyor, haberin olsun.

Baygın kadın sesi, "Yeni bir aşk arıyorum haberin olsun!" diye başlar başlamaz isterik kahkahalar arasında isterik alkışlar kopuyor. Polis Ahmet de beni karım Aysel'den korumaya çalışıyor. Daha neye çalışıyor Polis Ahmet? Polis Ahmet daha leş gibi kokan ağzıyla, burnumun dibine sokulmuş, mırıldanıyor. Kimse bilmesinmiş, ben bir beyefendiymişim, aklıbaşında bir beyefendiymişim ben, benim bilmemde bir mahzur yokmuş, yani abisi aklına bir şey gelmesin, bu Polis Ahmet, damadı da, gelini de, damadın öz kardeşi Hakan'ın –haddine mi düşmüş, bir şey yapabileceği yok ya hergelenin, gene de tedbirli olmalı– tasalludundan korumak için bizzat İlhan Bey tarafından ve bizzat Tümgeneral'in kendisi tarafından kiralanmış bir geceliğine, gel oğlum sen, hem etrafa göz kulak ol, hem gözün bir düğün

görsün, çünkü biliyor musun abisi, tabii başka görevliler de var, lakin onlar sivil olmadıkları için buralarda dolanmaları yakışık almaz, onlar aşağıdalar, kulübün çevresindeler, Tümgeneral'in koruyucuları, kapıyı da koruyorlar, lakin bu genç it takımı yine de belli olmuyor ki abisi, bakarsın, değil mi ya, bu sefer de bacadan düşerler, düşmüyorlar mı, hangisi yakınınmış uzağınmış, milli servetmiş değilmiş diye düşündü, zaten o komünist Hakan'ı iyi tanır Polis Ahmet, iyi tanır yere bakan hergeleyi, ne demek öz kardeşine, "Düğününde vuracağım seni" diye fırlayıp çıkıyor evden, sinek küçük lakin mide bulandırır değil mi abisi, bakarsın bu mutlu geceyi de kana bulamaya sıvanırlar, bu sebeple işte koridorlardan, kapı önlerinden, merdivenlerden de eksik olmamalı...

Ağzım bir karış açık, Ahmet'in yüzüne bakıp kalıyorum. Bana öyle geliyor ki, her şey bu gece beni ya çok güldürmek, ya delirtmek için düzenlenmiş bir oyun. Ben, Tezel'e anlattığım o romanı gerçekten yazsaydım, düşgücüm, böyle çarpık bir suratı, böyle çarpık bir zihnin saçma sapan sözleriyle bulup çıkaramazdı ortaya. Zavallı Ahmet! Onu Maltepe köprüsü üstünde, başında pırıl pırıl "Fruko" tabir edilen kaskıyla kendini dayısının iteklemelerinden korumaya çalışırken görür gibi oluyorum. Sonra, Ali Usta'nın bir yolboyu onurla kahır arasında vuruşa vuruşa anlattıkları: Hiçbir şey yıkamadı beni bu hayatta, hiçbir şey böylesi kahretmedi Ömer Bey. Fakat, bir zamanlar çaresizlikten kendi ellerimle polis okuluna veriverdiğim bu Ahmet yıkacak. Ya vurulup ölecek, ya kardeşlerini vurmak için gözünü kırpmayacak. Benimle oturmak istemiyor artık. Benim işim uşaklıkmış. Ben o gün ona iyi bir tokat patlatmamak için koca bir buzdolabının motorunu yaktım. Aslında polislik de bir iş, işler içinde. Kötü mü? Bu benim Ahmet, Ömer Bey, bilse ki arada bir topluca yaptığım işlerden aldığımın birazı da çamsakızı çoban armağanı kabili, partime gidiyor, beni de vurmaya kalkar inanın. Yüzüme karşı yapamaz, arkamdan, kuşkudayım...

Ali Usta'nın içerdeki kır çiçekleriyle onun kahır çekmiş, onurlu yüzü gözlerimin önünde; Ahmet'e kızamıyorum bile. Demin Aysel'le konuşurken duymadığım ölçüde büyük bir acı duyuyorum. Ahmet'i şu sırıtık yüzünden kurtarmak, onu dayısının ve kardeşinin dirençli güzel dünyasına göndermek için elimden hemen bir şey gelmeyecek.

Ahmet'e bu sarhoş halinde ve kendim de pek ayık olmayarak "Sen kendini kurtar aslanım" demem şu ân çok gülünç kaçacak. Kötü bir çorba bu. Burnumu tıkasam, gözümü yumsam da, yenilip yutulamayacak bir çorba.

İlhan, "Yeni bir aşk arıyorum haberin olsun..." diye mırıldanıp göbeğini de hafifçe çalkalayarak düğün salonundan çıkıveriyor. Beni Polis Ahmet'le karşı karşıya, buram buram terlerken seçer seçmez şarkısı boğazında, attığı göbek de olduğu yerde donup kalıyor. Yüzü alabora. Bir şeyde suçüstü yakalanmış çocuk suratı. Ama çabuk toparlanıyor. Doğruca Ahmet'in üstüne yürüyor:

"Lan eşşoğlu eşşek, ne yapıyorsun sen burda?"

"Lan eşşoğlu eşşek" hazırola geçiyor. Ellerini karnına kavuşturuyor, kekeliyor:

"Birinin birine bağırıp küfrettiğini duydum da abi..."

Bu ürküntü ortasında beni İlhan'a şikâyet etmeyeceğinden emin değilim artık.

"Hadsitt!.."

İlhan elinin tersiyle kovalıyor Polis Ahmet'i. Delikanlı, olduğu yerde sallanırken de, buyruklarını sıralıyor:

"Yerinde dur, yerinde, anladın mı? Ne fazla, ne eksik!.. Çizmeden yukarı çıkma, işte bu kadar!.. Şuna bak, leş gibi de içmiş. Len, hiçbir şeyi tadında bırakmazsınız siz, bilmez miyim. İpin ucu derhal kaçacak değil mi? Len siz nesiniz siz! Ben bu memleketimden çektiğimi inan kimseden çekmedim Ömer. Ellerinden tut, adam et, mecburi hizmetlerini bile öde, esirlikten kurtar, hepsini yap; lakin bunların adam olmaya niyeti yok kardeşim..."

Yeniden bir "Hadsitt..." Ahmet'e. Ahmet'in hiç beklemediğim sırada, beklemediğim ölçüde düşmanca bakışları İlhan'a saplanıyor. Eyy insan onuru! Sen kişiyi düştüğü yerden kaldıran tek kurtarıcısın! İlhan, Ahmet'te uçveren o bakışın ayrımında değil; koluma girip beni düğün salonuna doğru çekiyor.

"Ben de zaten seni aramaya çıkmıştım. Böyle uzak durma canım, böyle ayrıksılık etme gözünü seveyim. Gel karış aramıza dosta düşmana karşı... Sen belki bilmezsin seni nasıl sevdiğimi. Ben seni, bizim inat kafa Aysel'den ileri sevmişimdir inan olsun. İkisi de anlamadı beni. Tezel de, o da anlamadılar. Benim nasıl bir adam olduğumu hiç anlamadılar. Bir zamanlar onlar için nasıl çırpındığımı, iki körpecik kız, şu hayhuy ortasında ziyan olup gitmesinler diye nasıl, nasıl..."

İlhan sallanıyor. Son "nasıl"ın arkasını getiremiyor. Çünkü ağlıyor. Mendilini çıkarıp yüzüne bastırarak, içeri girmeden önce kendisine bir çekidüzen vermeye çabalayarak, gürbüz bir oğlan çocuk gibi ağlıyor.

"Çok içtim be!" dedi ansızın. "Karıştırdım."

Silkelenip güldü:

"Kız evlendirmek de hiç kolay değilmiş ha... Gel sen benim içime sor..."

İki kez iç çekiyor. Üçüncüsünü yüreğine bastırıyor. Şimdi yeniden büyük işadamı. Güçlü. Yıkılmaz. Ağlamaz. Fitnat Hanım'ın deyimiyle "kapı gibi" bir İlhan.

"Nerdeyse düğün pastası kesilecek, sen hâlâ aile masasını şereflendirmedin azizim!" Ve omzuma sevgi gösterisi bir yumruk:

"Anasını avradını, ne dünyaymış bu dünya be!.." Ve ne anlama geldiğini bilmediğim, boş varil gümbürtüsünde bir kahkaha.

İçkinin İlhan'da iyice abarttığı cüret, yıllardır onunla aramda duran kilometrelerce uzaklığa artık pabuç bırakmıyor. Bana karşı öfkeyle donanmış bir saygısı vardı. Saymadan edemediği için öfke, öfkelenmeden edemediği için de saygı. Şimdi taşra kentinde akşam piyasasına çıkmış iki küçük memur olarak kolkola giriyoruz düğün salonuna. "Ben her yere girerim, girdiğim gibi de

çıkarım, öyle mi? Aysel'le telefondaki aşağılık konuşmam dahil, her şeyin üstüne koluma girmiş bir İlhan'la kazık gibi yürürken, durum hiç de düşündüğüm gibi görünmüyor. İçimde kötü bir bulantı, dışımda gülünç bir manzara. Ahmet'in düşmanca bakışı da benim bir kuruntum olmasın? Bir özlemim?

Emekli albay koşup geliyor işte. Şarkıcı kadın, daha da baygınlaştırdığı sesiyle, "Son olarak efendim, mutlu çiftlere ve sizlere benim hayranı olduğum bir şarkıyı sunuyorum" diye repertuvarının son şarkısına başlarken Ertürk de, "Artık pastayı getirsinler mi İlhan Bey?" diye soruyor.

"Kime ne soruyorsun be kardeşim. Bana ne soruyorsun? Usulü ve sırası neyse öyle yapılsın işte!.."

Defol yanımdan, diyor, çabuk defol! Ben şimdi bir profesörün kolundayım. Millet görsün, biz burnu havada, bizleri adam yerine koymayan aydın takımıyla istersek nasıl elense geliriz, görsün millet! Benim elde edemeyeceğim ne var be, ne var?

İlhan'ın kolu hep kolumda. Sıkı sıkıya tutuyor beni. Hatta emekli albayı usulca yana itmekte bile bir sakınca görmeyerek topluluğa son görkemli tablosunu sunuyor. Şarkıcı kadının, şarkının adını söyleyip de en çılgın alkışların patlak verdiği ândı. Artık şarkı mı alkışlanıyor, bizim kolkola içeri girişimiz mi, bilmiyorum. Fazla da fark etmiyor zaten. "Gül ağacı değilem / Her gelene eğilem!.." Kalabalık, alkışlar arasında bu şarkıya bir ağızdan katılıyor. Önden arkadan, darmadağınık katılıyor. Derken Tezel'in, sütbeyaz rakı bardağının bir dikişte yarısından fazlasını boşaltırken hınzırca gülerek bana bakışı: Kendini bu kadar önemsemeseydin, bu girişten böylesi sıkılmazdın Ömer!..

Sersem! Öyle bir Polis Ahmet, "Sizin için ne yapabilirim Tezel Abla?" deseydi sana, herkesle zor dalga geçerdin. Ahmet, Tezel'e böyle deseydi, bu Tezel herhalde, Tabii bana bir şey yapabilirsin polis bey kardeşim. Koş şurdan bir kadeh içki bul getir. Bu arada Hakan'ı da ensele ve sık kurşunu üstüne, hadi bakayım aslanım, derdi. Beni içkimle rahat bırak, derdi. Yok, öyle demezdi.

Aman kardeşim, ben kendimi korumuyorum ki, sen beni ne diye koruyacaksın? Hadi marş marş, derdi.

"Çek elini elimden / Ben sevgilin değilem" diyor şarkıcı kadın. Herkes de sallangaçlı seslerle aynı şeyi söylüyor.

En ilgisiz şarkılarda bile insanı dürten bir güç olmalı. Aysel'e telefonum, o en bayağı sözlerim, karımın telefonu yüzüme kapamasıyla düşmüş bir alkolik gibi akan sele bırakıverişim kendimi, Tezel'in gülüşüyle değilse, bu şarkının sözleriyle bir tekme yiyor tarafımdan. Kolumu İlhan'ın kolundan kurtarıyorum. Ansızın gözaltından evime, Aysel'in yanına döndüğüm saatten önceki Ömer'im. O güne dek olan Ömer'im. Henüz en yakın arkadaşlarının kendisinden kuşkulanmayı akıllarının köşesinden geçiremedikleri, kendisi tarafından öpüldü okşandı diye karısının banyoya koşup ağzını, her yanını ova ova sabunlamadığı, gözlerini yeğeniyle onun üstüne dikip domuzca serzenişlerle, "Öyle ya, siz iki kazazede, şimdi daha iyi anlaşırsınız" demediği zamanlardan önceki Ömer. O masaya gidersin. Herkesi, Tümgeneral ve karısı dahil, dünün şalvarlısı, bugünün Amerikan vatandaşı Eytın Hanım dahil, gözlerini yarı kapamış iki yana sallana sallana şarkıcı kadına eşlik eden Müjgân dahil, herkesi, hepsini efendice selamlayabilir, yine de onların dışında, uzağında kalabilirsin. Hatta artık Ayşen'in burdaki herkese karşı usul usul yırtıklaşmaya başlayan yeni yüzüne bocalamadan bakabilirsin. Salt sana bakarken hüznünü saklamayan o yüze... Babasının kollarından kurtulmuş, şimdi senin koluna girerek dans pistine fırlamak için can atıyor. Bu özlemi karşılıksız bırakma. Ona en güzel düğün armağanın, onu bir kez kollarına alman. İyice bastırarak göğsüne, yürek çırpınışlarını duyarak dans etmen onunla.

Şimdi ben eski Ömer miyim gerçekten?

Ayşen kollarımın arasında dans ederken bayılıverirse ya? Ya da, Yeşilçam'ın o umutsuz aşk simgesi kızlarının dublaj sesiyle, benim için artık tek saadet şu ânın hatırasını ölünceye kadar kalbimde saklamaktan ibaret bulunmaktadır, derse? Derse, ben de yaşı geçmiş mustarip âşık rolünü oynar, o rolün dublaj sesiy-

le: Aaaağhh!.. Doğacak ilk çocuğunuz erkek olursa, ona benim adımı koyunuz, koyunuz ki bu çocuk, başlamadan nihayete eren talihsiz saadetimizin ıstıraplarla dolu şu menhus dünya ortasında tek şahidi olarak yaşasın, aaağhh, derim. Gözpınarlarımızda birer damla yaş. Bir de andiçme töreni: Sizi hiç unutmayacağım. Ben de sizi hiç unutmayacağım. Fısıltılı bir: Ayşenim... Fısıltılı bir: Ömerim...

Bu film, en sonunda ortasına düştüğüm iki ailenin masasında eksik kalmış tanıştırmalar yapılırken çevriliyor. Film, o çocuk doğana, adı Ömer konana, sonra bu yeni Ömer, bir gün çocuk bahçesinde oynarken topunu bir zamanların çok ünlü bir profesörü, kör bir yaşlı adamın ayakları dibine kaçırana dek sürebilir, artık oraya dek sürünce ise, sürer de sürerdi: Çocuk Ömer, topunu almak için koşar, üstü başı lime lime dökülen bu yaşlı körü görür, onun haline acıyabilir, içinde bir "hissi kablelvuku" ile ona derinden yakınlık duyabilir, bu yakınlığın "saikiyle", anne, anneciğim, şu zavallı adama bak, ne olur alalım, bizim eve götürelim, diye bağırabilirdi. Tek şahit o pek değerli çocuğun isteği kırılmaz ve ben sokakta bulunmuş hasta bir kedi gibi Ercan'ın villasına götürülür, orada yıkanıp paklanırdım, giydirilip kuşatılırdım ve o zaman Ayşen beni tanır, Ömer Abii!.. diye bir çığlık atar ve tam o ânda, tam o ânı vurgulayan bir müzik patlak verir: la la la laaa!..

"Yedek subay ölür de /dönmez er meydanından!.."

Ne oluyor? Neden "Yedek Subay Marşı?" Oysa ben filmin sonunda patlak verecek müziğin "Eroica" olacağını düşünüyordum. Bu masada her kafadan bir ses çıkıyor. "Eroica"nın "Yedek Subay Marşı"na karışması bundandır. Eytın Hanım: "Ay ilahi Yılmaaaz, seni gidi yaramaz, senin başının altındandır bu sürprayz!" Hayrettin Özkan: "Gül ağacına erkek tarafından bir nazire, 'Harp Okulu Marşı' olacaktı ya, neyse, hah, hah, haahh!.." Nuriş Hanımefendi, fısıltıyla: "Amaaan Hayrettin, benim içim kan ağlarken sen de!.." Müjgân: "A, vallahi dayanamam, kalkın hadi, hep birlikte!.." Tezel, alçak sesle: "Asker marşıyla halay çekmek."

Yüksek sesle: "Dünyanın en eğlenceli ülkesi benim ülkem!.." Ercan: "Hadi Ayşen, kalkıyoruz. Bak herkes nasıl coştu." Gönül Hanım: "Hadin çocuklar, hadin durmayın!" Ayşen: "Benim için hava hoş!" Ve yine o hüzünlü bakışı bana. Suç bende değil, "Eroica" çalsaydı belki seni dansa kaldırabilirdim sevgili Ayşen. İlhan: "Ben de yürüyeceğim!" Haykırır: "Biiis!" Ertürk, haykırır: "Baştan!" Bir komut.

Pistte bir yığın insan kolkola girmiş, kuyruk kuyruğa gelmiş, samba adımlarıyla "Yedek subay ölür de dönmez er meydanından"ı oynuyor! Bir kez biz de Aysel'le Süreyya'da "Brazil-Brazil"i böyle, herkes birbirinin belinden tutarak, herkesle kuyruk kuyruğa gelerek oynamıştık. Ülkem her zaman eğlenceli; Tezel'in hakkını da yememek gerek. Ama yarın başka olacak.

Yarını uzunboylu düşündüm sanıyorum; yoksa o baygın sesli kadının son şarkısını ne zaman bitirdiğinin, ben bir filmi çevirirken pistin üstünün nasıl öyle çarçabuk doluverdiğinin, tabağımdaki Ankara tavasından koca bir lokmayı da yanında susuz rakıyla ne zaman gövdeye indiriverdiğimin daha iyi ayrımında olurdum. İlhan'la Müjgân pistteki kuyruğun en başındalar, gelinle damatsa en sonunda: "...de dönmez er meydanından... ...de dönmez er meydanından..." Bu plak çizilmiş.

Derken Ayten Hanım piste tek başına fırlıyor. Dört sıra Japon incisini boynundan havaya kaldıra kaldıra, Amerikan danslarında olduğu gibi, tek başına katılıyor oyuna. Bir eliyle de durmadan Ertürk'le oğlu Yılmaz'a el ediyor: Gel, hadi gel, gelin canım!.. Ve dayanamayıp sesleniyor:

"Come on!.. Hınzır Yılmaz, Come on, diyorum sana!.."

Tezel'in kahkahaları da isteriye dönüşüyor. Sürekli yineliyor:

"Ey güzel Türkiyem! Ey güzel Türkiyem!.. Sen nelere kadirsin!.."

Hayrettin Özkan, bu güzelliklerdeki payından övünçlü; rakı bardağını Tezel'in bardağına vuruyor –Tezel bardağını milim kıpırdatmasa da yerinden–, arkasına yaslanıyor:

"Türk gibisi, Türkiye gibisi var mıdır? Milletimiz ve insanımız daha da güzelleşecektir."

"Sizlerle Paşam, sizlerle..."

Tezel'i susturabilirim. Ona, bu iş gırgıra gelmez, bazı paşalar gerçekten inanırlar sonra her şeyin onlarla başlayıp biteceğine, diyebilirim. Ama demiyorum. Yüzüme gülebilir şu ân Tezel. Şu ân, Hayrettin Özkan'ın, ince alayları bile ciddiye alma eğiliminde olduğunu taş çatlasa anlatamam Tezel'e. Görmüyor musun, Paşa her şeyin merkezinde kendini görmeye başladı, diyemem.

Hayrettin Özkan, Tezel'in sözünden pek hoşnut, ama Nuriş hanımefendi nice çabalasa, o hoşnutlukta kendine açılan yere rahatça yerleşemiyor. Arada bir, "Çok içti Gönül, eniştene göz kulak olun" demese, mutlak kocasının kulağına eğiliyor ve soruyor:

"Hakan'dan bir haber yok mu?"

Tümgeneral, yanındaki artık Nuriş Hanımefendi de olmuş olsa, kulağının dibinde öyle, karı vızıltılarına pabuç bırakacak adam değil. Bunu da en sonunda kanıtlıyor zaten. Masaya çok sert bir asker yumruğu indirir indirmez, "Anıp durma o sıpayı bana!" diyor.

Ne ben, ne Tezel işitmiş oluyoruz. Ektiğin tohumların nasıl yeşerdiğini görüyor musun Tezel?

Eniştesinin sözünü bir tek Gönül Hanım işitmiş oluyor. Başına ne gelirse, nice itilip kakılırsa, hep her şeyi işitiyor olmasından. Şimdi de yine iki arada bir derede kalmış yüz çizgileri, acınası sesiyle, "Aa, öyle demeyin Paşa Abi. Anadır ne olsa. Ablamın yüreği kan ağlıyor" diyor.

Tezel'le ben yine işitmiyoruz. Hiçbir şey de görmüyoruz. Hayrettin Paşa buna da kesinlikle inanmakta. İnanmasa iki kadını elinin tersiyle iki yana sıyırıp da, "Kesin artık!" diye kükremezdi.

Memleketin temeline dinamit koyan öz oğlu da olsa, gözünü kırpmayacak. Çok tarafsız bir paşa bu. En tarafsızlarından.

Kayınvalidem çekine çekine bana –demek o da her şeyi görüp işitenlerden– soruyor:

"Paşa niye öfkelendi oğlum? Bir şey mi var?"

Yanıtı Tezel'den:

"Orkestra, marşı yeterince canlı çalmıyor da anne!"

"Dahası nasıl olsun?" diyor Fitnat Hanım da. "Sizi bilmem, ama benim başım tuttu çocuklar."

Ardından bu kez de onun annelik inildemeleri:

"Aysel de oluverseydi... Ne olur sanki geliverseydi... Şöyle güzel bir günümüzde, hep birlikte..."

Ne olsa bir çeyrek saattir bir paşanın yanında oturmaktayım. O paşadan etkilenmiş bir Ömer'im. Kükrüyorum: "Bırakın artık şu Aysel lafını, çok rica ederim!"

Ardından hızla büyük bir yudum susuz rakı.

Kayınvalidemin yirmi şunca yıldır bende tanık olmadığı bir saygısızlık, hatta edepsizlikle homurdanmıştım: Bırakın şu Aysel lafını artık!

Elbette; sabunla ovula ovula yıkanan bir ağzın, üç aydır birlikte bir yatağa girmeyişlerimizin, kızının o ucuz mahalle ağzıyla, "Öyle ya, siz iki kazazede, şimdi daha iyi anlaşırsınız" demelerinin, yüzüme kapanan o telefonun, benim düşmüş alkolik ağzıyla kullandığım sözlerin, ya kahramanlar, ya satılıklarla dolu üniversitenin, her şeyin üstüne de beni kurtarmaya sıvanan Polis Ahmet'in –onun belki de onurunu anımsaması–, koluma giren İlhan'ın, marş nedeniyle çevrilmesini bitiremediğim filmin ve Tezel'in geri kalmış nihilizminin kışkırttığı Tümgeneral'in acısı bir yerden çıkarılmalıydı. En zayıf yerden. Gününe tam yaraşır bir tutumdayım. Zayıf, güçsüz, her şeyden habersiz, Ayşen'in anlattıkları olmasa da, bir kırılan vazosundan haberli Fitnat Hanım'ın üstüne bile basıp geçeceksin kabaralı postallarınla.

Kayınvalidemin başı. O başın titremekte olduğunu seçiyorum. Bu baş, orkestradan ortalığa dökülen, pisttekilerin sert adım vuruşlarıyla iyice canlandırdıkları "er meydanındaaan"larla hiç uyumu olmayan bir biçimde titriyor. Bitti. Bu en mutlu gününde,

çocuklarının içinde hayat arkadaşıyla en mutlu olduğunu sandığı Aysel'i bile mutlu değilmiş meğer! Meğer bu Ömer, o kibar görünüşü altında ne kaba, ne ezici bir adammış. Paşa'nın öfkesine kurban olayım. O bir şey mi? Kimbilir kızım bu saygısızdan neler çekti. Hiç bilemedik. Tevekkeli kaç yıldır hepimize küs, hepimizden uzak. Sebebi buymuş demek. Demek abisinin dediği gibi komünist falan olmalarından değilmiş!..

Bir mors alfabesi söker gibi, titreyen o başın içinden bunları söküp çıkarıyorum. Önüme dökülenlere aldırmıyorum. Kayınvalidemin üzülmesi ilk kez üzmüyor beni. Tezel'e bakıyor. Kendisini, dünürlerinin yanında damadı tarafından azarlanmış bir anne olmaktan kurtarmasını bekliyor. Ama Tezel, yakasına o sarı goncayı taktı; işi bitti. Bundan öte parmağını kıpırdatacak değil. Süt gibi beyaz rakının kalanını boşaltıyor midesine.

Yağları donmuş Ankara tavasıyla dolu tabaklarımızın dörtbir yanına dizili solgun karanfillere bakıyorum. Sonra, buruşuk kıvırcık salata yaprakları arasında katı yumurtalar. Sarıları ezilip, sonra krema sıkacağıyla yeniden beyazların ortası doldurulmuş katı yumurtalar. Kedi boku gibi halka halka dönerek duran yumurta sarıları. Yine solgun karanfiller arasında bir levrek tabağı. Mayonezli. Her bir yanından didiklenmiş. Zar gibi döndürüle döndürüle incecik kesilmiş havuçlar. Kimse havuçlara el sürmemiş. Gevşemiş mayonez bulaşığı kara zeytinler... Sonra... Hayrettin Özkan'ın çekinmesiz bir geğirtisini duyarken –Korgeneral ve maiyeti bu masada nöbet tutup duramazlardı ya, onlar çoktan gittiler, başka bir düğüne, başka bir tanıklığa– Tezel, bana gülerek ayağa kalkıyor:

"Çişim geldi. Nerdeydi tuvalet?"

Ayağa kalkınca sallanacağını sanıyordum, sallanmıyor. Tezel'in tutumu böyle bir incelik göstermeme izin vermese de, "Ben götüreyim" deyip davranıyorum.

Burdan kurtulmak için can attığımı bile bile, beni burdan kurtarmamak için elini domuzcasına omzuma bastırıyor:

"Ooo" diyor, "her çişe gidişte yanımda birini arasaydım!.."

Bu arada kayınvalidemin, bu gece onuruna, ne olursa olsun bana kırılmadığını da belirtmesi gerekiyor tabii:

"Ömerciğim götürsün seni işte" diyor alçakgönüllülükle.

Oysa Tezel'in "çişim geldi"sini duymamış gibiydi.

Tam kalkıyordum; omuz başımda Ertürk. Yine bir trafik polisi gibi elini kapıya doğru dümdüz uzatıp, "Bu yanda Tezel Hanım, buyrun" diyor. Tezel'in böbreklerini bile gözetliyor bu adam!

Gittiler. Onca içkiden, sıcak ve bunguluktan, mide bulandırıcı bir masada bir saattir oturup durmaktan hiç etkilenmemiş bir Tezel. Hiçbir şey onun hücrelerinden içeri sızamamış, kanına girememiş. Rus biçimi bluzu içinde hafif tombul, diri, buraya ilk girdiği zamanki kadar da havalı; emekli albayın "pardon, pardon"larıyla açtığı yoldan yürüyüp gidiyor.

Masadan kalkacağım. Ama pistin yanından geçerken reklamcı kadının ya da Eytın Hanım'ın beni kolumdan tutup oraya çekmelerinden korkuyorum. Artık her şeyden korkuyorum. Ayşen'in bir zamanlar olduğu gibi. *Les peuplades primitives utilisaient leurs doigts pour compter.* Henüz Oxfordlu değilim. Lisedeyim. Lisede. Yabancı dil sınavındayım. Liseliliğimin yabancı dili. *Les progrès des Mathématiques* parçasını okuyorum. Sonra tahtaya yazıyorum: *Les peuplades primitives utilisaient leurs doigts pour compter.* İlkel topluluğun bir üyesi olarak parmaklarımla sayıyor ve o sınavlardan bu geceye tam otuz yıl geçtiğini buluyorum. Sonra "tahrir" sınavına giriyorum: Eski Türk ahlakının ilkelerinde şöyle bir yazı vardır: "Kibir küçüklüktür. Ahlaklı insan kendini olduğundan fazla görmeyendir." Düşündüklerinizi yazınız.

Düşündüklerimi yazıyorum. Kayınvalidemin, "Hasta mısın oğlum?" sorusunu duyar duymaz, eğilip buruşuk yanağına bir öpücük konduruyorum. Yüzü pudramsı bir şey kokuyor. Fitnat Hanım'ın yüzünü öperkendi: Nuriye Hanımefendi, iki damla gözyaşını kıyısı dantelli bir mendile sildi. Kompozisyon 9, tarih 8, matematik 10, Fransızca 10, fizik 9. Sesin hızının tayini, esneklik, serbest düşme formülleri. Serbest düşme formülleri... Happy Birthday to my HUSBAND...

Hah, hah, haaa!.. Henüz bir çömez olarak gittiği uluslararası bir kongreden bana gönderdiği doğum günü kartına bak! Şimdi de çoktan kapatılmış bilmem ne sosyalist derneğinin bilmem ne raporunu hazırlayışına bak. Yarın yine gerekecekmiş... Bir kez sen ne hakla Sevil mi, Sevda mı, neyse işte, o kadıncağızın gerillacı olmasıyla alay ediyorsun ha? Annen senden daha çok kendi yerinde. Ben de kendi yerimdeyim işte. *Les peuplades primitives utilisaient leurs doigts...* İlkel topluluklar sayıları parmaklarıyla sayarlardı. Hesabı parmaklarıyla yaparlardı. Dı'sı yok. Yapıyorlar. Burda. Anadolu Kulübü'nde. Matematiğin gelişimiymiş, evrimiymiş... Hepsi burda işte. Burda, Anadolu Kulübü'nde. Salak karı sen de!.. Senin o dört başı bayındır kocan, aklı, bilgiyi, duyarlığı, aşkınlığı, her şeyi kendinde toplamış kocan, parmaklarıyla sayıyor. Otuz yıl. Ayşen şu yaşta, ben bu yaştayım. Hela koridorun üç adım solunda. Tezel altmış bir kilo. Ertürk ikinci mutlu tesadüfü peşinde. Kayınvalidem, hasta mısın oğlum, diyor. Nuriş Hanımefendi Hakan'ı düşünerek iki damla gözyaşını, kıyısı dantelli mendiline siliyor: Ellerin damatları bile yanıbaşında, yanaklarını öpüyor. Benim oğlumsa... Sayıyorum. Parmaklarımla. Didiklenmiş levrek tabağında gevşemiş mayoneze bulalı tam on sekiz zeytin var. Adam başına birer buçuk porsiyon. Beş kurşuna dizilmiş piliç, üç asılmış sülün, dört kendini emniyet penceresinden aşağı bırakmış peynir parçası. Fasulye pilakisi. Sayabildiğim kadarıyla tam yüz elli altı kuru fasulye; sarmısaklı, soğanlı sarı vıcık bir su içinde yüzüyor. Ankara tavası. Yağlı et parçalarından geriye kalan üç işe yaramaz parça, artan pilavın göbeğinden yana kaymış. Tam on dokuz çift rakı bardağı, şarap bardağı, koka kola bardağı, Frukolu votka bardağı; hangisi kimin bardağı? Sekiz hain lakerda tabağı. Beş casus, ajan, itoğlu it kadınbudu köfte tabağı. Dura dura tabaklarda iyice kararmış dokuz fesat, kuşkucu dana dili. İkisi de bağrına çatalı yemiş, tabağında serilip kalmış. Henüz dokunulmamış on bir zeytinyağlı biber dolması, üçünü Tümgeneral'in geğirdiği.

Artıklarla dolu bir sofranın başındayım. Garsonlar kirli tabakları toplamadan peşmelbayı koşturuyorlar. Kayınvalidem bir şey sormuştu: Hasta mısın oğlum? Midem bulanıyor anneciğim. Yanaklarından öperim. Sardunyaların nasıllar, iyiler mi? Ya kadife koltukların? Bu rakı sulu anneciğim...

"Sizin rakı çok sulu" diyor Hayrettin Özkan. "Oğlum, rakı getir!.."

Peşmelba bu rakıya nasıl meze edilir?

Soluk soluğa, yelpazelenerek dönüyorlar. "Yedek Subay ölür de dönmez..."in ardından kopan "Çıktık açık alınla"cılar, artıklarla dolu masaya teker teker dönüyorlar. Eksik bir masa bu. O yeşil başlı ördek var ya paşam, hani benim yıllardır birlikte yaşadığım o yeşil başlı ördek var ya, siz asıl onu boğazlayıp bu sofraya kondurmalıydınız ve onunla bir güzel geğirmeliydiniz ki, başköşeye kurduğunuz masa bir işe yarasın. Bir işe yarasın bu nikâhlı, kokteylli, yemekli, şarkılı-marşlı düğün.

Tezel helada, Ertürk'ün bekçiliğinde böbreklerini boşaltıyordu. Ayşen, daha az hırçın, "Marşla da dans ettik sonunda" diyordu. Müjgân, sinema yıldızlarına özenip de pek tutturamadığı sarı uzun saçlarını yelpazeleyerek, "Ay çok güzel oynadık" diyordu. Eytın Hanım, "Siz hiç sakat bir çocuğun anası oldunuz mu?" –neyimiz varsa onun sayesinde– diyordu. Pembe banyo köpüğü, "Anneee, şu oğluna bir şey söylesene" diyordu. Ertürk'ün oğlu Yılmaz, kız kardeşine, "Çekil be, şimdi misket havası çalınacak!" diyordu. Gönül Hanım da, "Yılmaz iyi oynar misketi" diyordu korka korka. "Babası, gel şu kızına bir söz anlat" diyordu. "Şımarık pis! Bıktım senden. Niye kopardın ruganının atkısını domuz!" Pembe köpük, uçsuz bucaksız bir yaygarayla ağlıyordu. Nuriş Hanımefendi mendilini tam ütü kat yerlerinden, tam o çizgilerden devşirerek yılan derisi çantasına koyuyordu. Reklamcı İnci, oyuncu kocasını ensesinden öperken İlhan'a göz kırpıyor, Pierre Loti Semih de reklamcı İnci'nin öptüğü ensesini nerdeyse eliyle temizleyerek Müjgân'a, "Pes dedirtinceye dek döndüreceğim seni" diyordu. Tümgeneral bir kez daha geğiriyor, arkasına yasla-

nıyor, "Nerde Ertürk, şu Ahmet'i çağırsın bana bakayım" diyordu. Ta, ta, ta, taaa... Yeni ve hepsinden canhıraş bir ti borusu. İlhan, Paşa'nın paşalığını çoktan ezip tüketmiş, "Boşver Paşa, Ahmet'i. Unut. Bak, düğün pastası geliyor" diyordu.

Şak, şak, şak, şak... Avuçlar patlayacak.

Epey nazlandıktan, başoyuncular gibi selama en geç çıkıp kendini yeterince alkışlattıktan sonra, dokuz katlı pasta, orkestra yüksekliğinden patlayan boru sesleriyle girdi içeri. Tekerlekli bir masa üstünde. Altın rengi örtüsü kralların yatak odası perdeleri gibi dilim dilim büzülmüş, iki garsonun –biri de özenini, dilini dışarı çıkararak ortaya vuruyor– kan ter içinde ittiği; kadifeleri, şifonları, brokarları –brokar mıydı, sim işleme miydi yoksa bu kumaşlar?–, kara üstüne beyaz çizgili ceketleri, kurşuni ceketleri, pullu çantaları, şişman kolları, kalçaları iki yana itip kendisine yol açtıkları bir masa üstünde: Bembeyaz. Gelinden daha beyaz giyinmiş bir düğün pastası bu. Etekleri kat kat bir gelinlik. Birinci kat, en büyük börek tepsisi kadar. İkinci kat, tatlıcıların tatlı tepsisi kadar. Üçüncü kat, evlerdeki börek tepsileri kadar. Dördüncü kat, büyük bir servis tabağı kadar. Beşinci kat, geniş bir yemek tabağı kadar. Altıncı kat, fukaranın plastik yemek tabağı kadar. Yedinci kat, Müjgân'ın özel çay servisi yaptığı zamanlar kullandığı pasta tabakları kadar. Sekizinci kat, bir neskafe fincanının tabağı kadar. Dokuzuncu katsa, küçük bir fincan tabağı kadar, ama yüksek boylu. Bir karış boyunda bir silindir. Silindirin üstünde gelinlikli gelinle, smokinli damat. Şekerden ya da porselenden. Damadın Tanzimat bıyıkları var. Gelinin elma yanakları var. Kolkolalar, yüz yıl öncesinde, bir yalının özel odasında fotoğraf çektiriyorlar. Dokuzuncu katta, ayakta durmuşlar. Ayaklarının altında, her beyaz katın çevresinde yaldızlı oymalar, gümüş ve altın rengi güller... Flaşlar, daha pasta iki garsonla orta yere itilirken patlamaya başlamıştı. Flaşların patlaması dinmek bilmiyor. Alkışlar da dinmek bilmiyor.

Garsonlar koşuşturuyorlar. Peşmelba dağıtırken değiştirmeyi akıl edemedikleri tabakları döke saça, kıra yara şimdi değiştiriyorlar. Gönül Hanım, üstüne sirkeli zeytinyağı akıtan bir garsonu azarlıyor. O da en sonunda azarlayabileceği resmi bir yer buluyor işte: Allahın belası, gözün kör mü? Mahvettin kadifemi.

Bu arada erkek tarafının yakını olduğunu da belirtmesi gerek. Kime? Tabii yine garsonlara, "Şahane olmuş pastamız, enişte" diyor Tümgeneral'e. Paşa duymazdan geliyor. Çünkü Müjgân'ın duyduğunu, sinirlendiğini, sinirini yatıştırmak için de, hıh, sanki kendileri yaptırdılar, demeye getirerek alayla gülümsediğini görüyor.

"Şampanyalar!" diye kükrüyor İlhan.

Gözleriyle emekli albayı arıyor. Yok. Emekli albay kız kardeşini çişe götürdü. Bu en önemli ânı feda edebilmesi için daha önemli ânlar peşinde olması gerek.

"Nerde Ertürk?" diyor Gönül Hanım ağlayan sesiyle. Garsonun birini sırtından iterek, "Şampanyalar gecikti!" diyor.

Ayşen'le Ercan –kim götürdü onları oraya?– pastanın başında hazırolda duruyorlar. Boru seslerinin susmasını bekliyorlar. Boru sesleri diniyor. Bir kez daha "Love Story". Ama bu kez iyice ağır turda.

Sanıyorum gözlerimi, birinci kattan kesilen ilk lokmanın Ayşen'in ağzına verilişini görmemek için yumdum. Şimdi salt sesler... İnci'nin sesi, "Resim çekilsin, şimdi çekilsin!" diye haykırıyor. Gönül Hanım, "Daha işkembe çorbası verilecek. Sonradan..." diyor. Bir şişe patlıyor. Köpüklü şarap şişesi. Biri daha patlıyor.

Gözümü açtım: Müjgân, Eytın Hanım ve Gönül Hanım dokuz katlı pastanın yanında duruyorlardı. Küçük küçük kestikleri dilimleri kocaman tabaklara koyup garsonlarla masalara, ayakta bekleşenlere gönderiyorlardı. Kesme, bölme işini garsonlara bırakmıyorlar... Ayşen, töreni tamamlamış, omuz başımda dikiliyor. Kocası da onun omuz başında.

"İşkembe çorbası da verilecekmiş, duydun mu bey?" dedi yaşlıca bir kadın.

Kayınvalidem bu kadına utangaç gülümsüyor. Bir şeyler de kendisinin bildiğini belirtmek üzere:

"Evet efendim" diyor. "Malum, içildi..."

Orkestranın önüne zayıf iki kız çıkmış. Biri sağ, öteki de sol kolunu yukarı kaldırmış, iki yana sallanarak, "Cim bom bom, cim bom bom!" diyorlar. Cırlak sesleri var. Başım çatlıyor. Eytın Hanım, "cim bom bom"ları duyar duymaz, pasta paylaştırma görevini bir yana atıp, ortada kalan dar boşluğa fırlıyor. El çırpıyor. Herkesi yeniden piste çağırıyor:

"Haydin all together! Haydin all together!.."

Hayrettin eniştesine öpücükler gönderiyor. Yeğeni Yılmaz'a, "Gel haydi, oynayalım. Dikilip durma öyle kazık gibi, idyıt!.." diye bağırıyor.

Reklamcı kadın, oyuncu kocasını sırtından piste itiyor:

"Sonra tıkınırsın! Pasta mı görmedin oğlum!.."

Budalalığına en çok kendisi gülen Yılmaz, halasına katılmadığı için, Eytın Hanım da bankacıyı yakalıyor. Bankacının yuvarlak gövdesi Eytın Hanım'ın zıplamalarıyla uyumda güçlük çekiyor. O da olduğu yerde sallanarak Eytın Hanım'a el çırpıyor.

Herkes apaçık işte. Olduğu gibi. Tanımadığım, huyunu suyunu iyice bilmediğim çok kalabalık bir toplulukla bir yolculuğa çıkmış gibiyim. Frenleri patlamış bir kalabalık.

"Cim bom bom"lar arasında kurtuluyorum masadan. Ayşen'in irkilen sesini duymak istemiyorum:

"Ömer Abi!.."

Bir fakültenin koridorundayım. Körpecik, çekingen bir ses, "Ömer Abi!.." diye sesleniyor.

Dönüyorum. Hayranlığına sevda bulaşmış bir çift on dokuz yaş gözü. Ayşen'in başka biri olmaya hevesli, biraz da ürkek bakışları. İnsana bu ürkekliği silme, o hevesi de besleyip büyütme duygusu veriyor. Duygunun yetmeyeceğini biliyorsun.

Pastalı, peşmelbalı masadan kalkarken Ayşen'in eli kolumu tutuyor: "Ömer Abi!.."

Sonun sonu bir dilek gibi: Ömer Abi, gitmeyin!..

Gözlerim istencimi kanıtlıyor; Ayşen'in yüzüne, gözlerine değil, onun koluma tutunmaya çalışan pırlanta halkalı sağ eline takılı kalıyor. Kolumu o elin altından sıyırıyorum. Orkestra, "cim bom bom"un son notasına tokmağı indirirken sevgisizliğe yepyeni doğmuş bir sestir duyduğum. Pek çok sancının ardından nur topu gibi doğuvermiş madensi bir ses:

"Konfetiler yerde sürünürken kimsesiz olmak zor. O saat geldiğinde, en çok size düşman olabilirim..."

Ercan'a teşekkürlerimi sunarım. Müjgân'a teşekkürlerimi sunarım. Gönül Hanım'a, reklamcı kadına, Pierre Loti-Keşanlı Ali kırması adama teşekkürlerimi sunarım. Hayrettin Özkan'ın bu bir tabur askeri peşimize düşüyor. Beni Ayşen'den, Ayşen'i benden kurtarıyor.

Kurtarıyorlar: Pasta yemediniz Ömer Bey. Pasta yemedin Ömer. Pastadan yemelisiniz beyefendi. Pasta, profesörüm!.. Yahu, pastadan bir lokmacık tatmadan nereye?

Kıvıl kıvıl kurtçuklarla dolu bulanık suyu, bu çığlıklar koparken yüzerek geçtim. Onlar Ankara tavası üstüne peşmelbayı, ardından da beyaz kremalı pastayı yutarlarken. Ağzından köpükler saçan şarap şişelerinden birini de, ter içinde masaya dönen bankacı yakalamış, başına dikiyordu.

Tezel, nerdesin? İçmenin ilmini öğrenmemişlere en azından bunu öğretebilirdin. Öyle ya; senin öğretmek istediğin bir şey yoktu. Böylece benim de "O saat geldiğinde en çok size düşman olabilirim"i değerlendirmeme yer yok.

Çıkarken kullandığımız asansörü, inerken kullanmak istemiyorum. Çünkü asansöre o sırada başları örtülü iki kadınla, tepesi takkeli adam biniyorlar. Hatta başı örtülü kadınlardan biri geri dönüp, düğün salonunun kapısına doğru, namazda selam verilir-

ken iki yana tükürüldüğü gibi, "Tüh, ne şıllık olmuş Remzi'nin kız kardeşi o gâvur ellerinde, tüh, tüh!.." diye tükürüyor.

Asansörü onlara bırakıyorum. Merdivenlere yürüyorum. Ölgün bir ışıkta basamakların sarımtırak yeşil halıları. Halılar döne döne iniyor. Döne döne iniyorum. Konfetiler yerde sürünürken zor olan neymiş?

Ara katlardan bir yerde –ikinci mi, üçüncü mü?– kale duvarı gibi iki yanı yüksek yapılarla korunmuş dar sokağa bakan merdiven penceresi önünde bir kıpırtı. Orda duran biri.

"Gidiyor musunuz hocam?"

Tuncer. Yukardaki salonun sigara dumanından mı, çok içmekten mi, ağlamaktan mı yoksa, gözleri kan çanağı. Tuncer ağlamaz. Sigara dumanından.

"Evet Tuncer."

"Cim bom bom"lar bitti. Pasta da dağıtılıp bitti. Üst katlarına el sürülmeden. –Niye yeni doğmuş bir sesti gelinin sesi?– Tuncer'in kan çanağı gözlerine, katlar arası bir pencerenin önünde pan yapmış asansör örneği asılıp kalmışlığına bakarken bomboşum. Aslında, ne yapsam, ne etsem onun, kürsümün karşısına geçip "İnin aşağı, inin aşağı!.. Bizimle yürüyün!"lerini unutamıyorum. Bu nedenle Tuncer'e yanıtım, alışılmıştan öte soğuklukta bir yanıt oldu.

"Bense sizinle konuşmak istiyordum hocam..."

"Yarın... Ya da başka bir gün..."

Tuncer'in buraya adamakıllı mutlu girip, hemen hemen mutsuzlaşan yüzünü daha fazla görmek istemiyorum. Merdivenleri hep iniyorum. Tuncer de birkaç basamak inmek zorunda kalıyor:

"Hocam?.. Yarın nerde olacağımı bilmiyorum. Burada... Çok sıkıldım ben... Çıkıp gidiyordum ama..."

Çıkıp gidiyorsan, çıkıp git. Yıldız'ı çok seviyorsan onun yanına koş ya da. Merdiven aralığında dikilip durmaktan daha sağlıklı bir şey yapmış olursun. Bir aşkı yaşarsın; başarabiliyorsan, bunu küçümseme... Konfetiler yerde sürünürken... Sürünene dek...

"... Sokaktaki erlere ve polislere bakıyordum... Bir dakika, beni dinleyemez misiniz?"

Çok konuşuyor bu Tuncer. Her zamanki gibi. İşte hâlâ konuşuyor:

"Bizim düğünümüz de böyle bir şey olmalıydı... Çok mu heyecanlıydım, çok mu sarhoş; ayrımına varamamışım... Sanki bu topluluk içine ilk kez girmiş gibiyim hocam... Sonra, şimdi yani, burdan çıkınca, kapısında nöbetçilerin beklediği bir eve nasıl gireceğim? Giremeyecek gibiyim. Yıldız'a çok sıkıldığımı, bunaldığımı, ama çok bunaldığımı söyledim. Neden, diyor. Neden, diyorsa hocam..."

Soluk soluğa. Bana yetişmişti. Nerdeyse önümü kesen bir sabırsızlıkta. Yine de fakülte sıralarındaki sabırsızlığını ince süzgeçlerden geçirmiş bir Tuncer bu. Geçirmediyse de geçirmenin ta içinde. Epeydir. Sanki Lozanlı günlerinden başlayarak hep buna özen göstermiş, bu pencerenin önünde bile buna özen göstermekteydi. Değil. Bu benim avuntum. Her öğretim üyesi gibi benim de öğrencilerinde bir şeyler yeşertebildiğini yakından görme özlemim. Ne ki, bu özlemle avunulabilecek bir gecede değiliz. Başımsa çatlıyor. –Konfetilerin yerde sürüneceği saati beklemeye söz vermedim ki ben.–

"Şimdi konuşamayız Tuncer... Sabah..."

Tuncer iki basamak yukarda kalıyor. Ben Tuncer'i bırakıyorum. Bir ân önce sokağa çıkmalıyım. Bir ân önce, eve Aysel'e... Ben bunu çok daha önceden düşünmüştüm: Aysel, telefonu yüzüme kapattıktan sonra ne yapmıştır? Sonra Polis Ahmet'e rastlamıştım. Sonra, İlhan onu benim önümde küçültülmüştü. Sonra, Ahmet'in dalkavukluktan düşmanlığa değişen bakışını görmüştüm. Sonra, İlhan benim koluma girmişti. Ahmet'in o bakışını görmemişti. Sonra, iki kadeh susuz rakı içmiştim. Ardından da çok sulu bir rakı. Sonra, düğün pastası... Artıklarla dolu bir masa... Sonra Tuncer... Tuncer miydi o?.. Sonra ne yaptı Tuncer? Az önce ağlamış... Çok içmiştir, ondan. Bir düğün gecesinde herkes sırayla ağlıyorsa, çok içmiş olmaktandır. Hem çok

içmiş olmaktan, hem âdet yerini bulsun diye. İlhan ağladı. Ayşen ağladı. Kayınvalidemin gözleri zaten nicedir sulanıyor. Ama bu gece mutluluktan ağladığını sanıyor. Tezel'inkini saymazsak –var mı, yok mu o çocuk?– bir tanecik torununun düğünü; o da ağladı tabii. Sonra, Nuriş Hanımefendi de ağladı. Anadır, ağlanmaz mı? Hakan ne zaman vuracak abisini. Müjgân nikâh kıyılırken ağladı. Güzel ağladı. Tam sırasında ve "Kocacığım, kocacığım" diyerek. Rimelli kirpiklerini kırpıştırırken, tam Müjgân gibi ağladı. Müjgân bir kez de "Yedek subay ölür de..." ile tepinirken ağladı. O tepinmeden masaya dönünce yani. "Ay gülmekten gözlerimden yaş geldi çocuklar!" diyerek ağladı. Tümgeneral Hayrettin Özkan, çoğu kimsenin sevinçten ağlamasına baka baka geğiriyor. O da ağlayacak. Ama ancak başkaldıran Hakan'ı dize getirdikten sonra. Çünkü, her şeyden önce vatan. Her şeyin de bir zamanı var. Her şey sırayla. Tüfek ikiye ayrılır: Tahta kısmı, demir kısmı: Bu Ercan'ın bir babası var Ömer Abi, görmelisiniz! Onun için her şey ikiye ayrılıyor. Tüfek gibi. Tahta kısmı, demir kısmı... Ayşen böyle demişti. O gün. Aysel bizi, iğneleyici bir gülümseme ile "Siz iki kazazede, şimdi daha iyi anlaşırsınız" diye başbaşa bırakarak çıkıp gittiği zaman. Sen kıvır dudağını, kıvır. Gencecik bir kızın, kaç yıllık kocanın acısına, herkesin acısına sırt çevir. Acı senin yanına hiç uğramayacak sanki. Sanki hep öyle dimdik ayakta durabileceksin!.. En güçlü görünen en kötü dayanır.

Yaa, sonunda Aysel bile ağladı. Buradan uzakta. Yalnız bir odada. Neydi adı o kadının? İşte o eski tanışının gerillacı olduğunu öğrenince, çoktandır unuttuğu çocuksu gülüşüyle gülüp dururken ağladı. Ben ağlattım. Başardım!.. Ağlattım onu. Telefonu yüzüme kapattı. Artık tükendi işte. Artık intihar etmiştir!

Son basamakta tökezliyorum. Gören oldu mu? Sırıtıyorum. Sırıtmamı bir türlü engelleyemiyorum. Çok istiyorum doğrusu. Sırıtıp duracağıma ağlayayım istiyorum da, bir türlü başaramıyorum. Ömer Abii!.. Hadi bakalım Ayşen, hadi güzel çocuk, şimdi doğruca Ali Usta'nın elleriyle aydınlatılmış gelin odasına! Bak orada, senin yeni evinde, senin yaşında bir çocuk, Hakan yaşında

bir çocuk, dayısının yanında çalışıp duruyor. Bu saatte bile. Bak bakalım ona, o abisi Ahmet'i vurmayı düşünüyor mu hiç? Hakan ne demiş? "Vuracağım seni düğününde. Ya girerken o kulübe, ya çıkarken" mi demiş? Gördün mü, bizim koruyamadığımız seni, Ercan'dan Hakan kurtaracak!

O gülmelerimden birine yakalandım. Geçiştiremiyorum. Ahmet'in yüzü nasıl değişmişti öyle? Kadınların pastayı dağıtışları hele; bir mevlitte, okunmuş helva dağıtıyorlar sanki. Hah hah hah!..

"Delirdin mi, neyin var?"

Tezel'in sesi mi bu, kendi sesi mi bu, kendi sesim mi? Güzel. Çok güzel. Tezel'in sesiyse de güzel, benim sesimse de güzel. Delirdin mi, neyin var? En tedirgin olmayacak kimselerin bile seslerinin tedirginleşmesi, ne güzel?.. Çok güzel!..

Biri omuzlarımdan tutmuş silkeliyor: Kendine gel!..

"Kendine gel Prof.!.. Burası senin üniversiten değil. Hadi bakalım, yıka şu bokları!.."

Gülümseyerek yıkıyorum helanın boklarını. "Gülme Profesör, gülme! Yalatırım şimdi haa!.." Herif beni kolumdan yakalamış, amma da tartaklıyor. Böyle, çıldırmış gibi tartaklayıp durmasa, gülmeyeceğim. Gençliğimde de benzeri gülme krizlerim tutardı. En çok kız kardeşim Zeynep'in şımarıklıklarına kahkahayı basınca, o da "Gülmesene, gülmesene!" diye üstüme çullanıp iyice zıvanadan çıkınca... Adam beni tartaklayıp durmasa gülmezdim. Helayı da daha iyi yıkayabilirdim. Elimde değil. O başımı duvarlara sürttükçe gülüyorum. Ben güldükçe adam zıvanadan çıkıyor: Bu aydın takımıyla başımız dertte kumandanım. Bunlara yeni yöntemler uygulamalı... Hadi Prof., kalk bakalım, yürü benimle!.. Gülümsüyor albayım, gördünüz mü, gülümsüyor!.. En çok bu adam çileden çıkarıyor beni albayım. Albayım, emredin, bunu başkasına versinler, yoksa delireceğim albayım!.. Öyle mii, bağlayın şunun ayaklarını ulan!..

Elimde değil. Elimde değil. Adamdan çok kendim kendimin gözü önüne geliyorum. Daha çok gülüyorum. Bir akşamüzeri: Yahu bu zırdeli! Zırdeliden çıksa çıksa bunak bir profesör çıkar. Vatanın temeline dinamit koyacak biri çıkmaz.

Bir piyangoda benim biletime vuran büyük ikramiyenin nice vergisi var daha ödenecek. Kurtulduğunu sanırken sen... Artık zor gülerdin.

Kim bu? Ayşen mi başı omzumda duran, Aysel mi? Tezel'miş. Hayret! Başı omzumda hıçkıra hıçkıra ağlıyor: "Allah kahretsin!.. Allah kahretsin!.. Ne maskara bir gece bu be! Ne mağmum bir düğün!.."

Allah kahretsin ya... Bu maskara gece, bu mağmum düğün, en çok gülenimizi en çok ağlatıyor. En aldırmazımız en çok yaralanıyor.

Nerdeyiz? Aşağıda, birkaç saat önce yığınla kimsenin kürklerini –hepsini değil elbet–, koyu renk paltolarını, rölöve ve fötr şapkalarını, onlarla birlik geçmişlerinin yarısını da bıraktıkları vestiyerin önündeyiz. Daha birkaç saat önce sepet sepet, buket buket çiçeklerin koşturularak en üst kata çıkarıldığı kapının önündeyiz. Ali Usta'nın kır çiçekleri bu barajı nasıl yıktı, bunca yozluk arasına kara bulutları yarmış kış güneşi örneği nasıl sızdı? Kapının ağır, kurşun rengi camları ardında toplum polisleriyle askerler... Tuncer'in dar bir pencereden seyrettiği... Buraya hiçbir güzellik kolay kolay sızamaz. Ali Usta da amma romantik adammış. Amma romantizm bir yandan da. Ayşen'in yüreğinde bir küçük güzelliğin izi kalsın diye, o çiçekleri... Her yerde küçük bir ışıldak gibi dolaştırabilmek için kendisini de, hah hah haah!..

"Gülme!.. Gülme!.." diyor Tezel. "Neyin var? Dinle..."

Dinliyorum: Merdivenlerden aşağı, ta buraya hora tepen ayak sesleri, sarhoş haykırışlar dökülüyor: "Ateş düştü şalvara!.. Ateş düştü şalvara!.."

Yukardakiler şalvara düşen ateşle hora teperlerken pullu giysisi üstüne yemyeşil bir pelerin atmış, kilolarca boyalı bir

kadın giriyor içeri. Yanında palabıyık bir adam. Pelerinin açık önünden kadının çıplak göbeği görünüyor. Sonra, pullu iki kapçıkla örtülmüş göğüsleri. Kadının tam üç yeri pullarla, boncuklarla kapatılmış. Kestirmeden. Şimdi bu kestirmeden örtülmüş yerlerine banknotlar art arda sokuşturulacak. Sonunda kadın Tümgeneral'in masasına çıkacak. Aile masasına. İlkel toplumun bir üyesi olarak parmaklarımla tek tek saydığım artık öteberi, salam dilimleri, katı yumurtalar arasında kıvranmaya, kalça göbek sallamaya başlayacak. İşkembelerle paçalar arasında. Derken geri yatıp alnını Tümgeneral'e uzatacak. Paşa'nın eli bir türlü cebine gitmeyecek. Eli salt dansözün tombul beyaz bacaklarına gidecek. O zaman İlhan bir kez daha Hayrettin Özkan'ın yardımına koşacak. Gittikçe borçlanıyor Paşa. Her adımbaşı. İlhan tutup, on birinci banknotu dansözün alnına yapıştırıyor. Aynı ânda Hayrettin Özkan'ın kulağına fısıldıyor: At şunun baldırına bir çimdik, Paşam!.. İlhan'ın kışkırtıcılığı kadının baldırlarına, göbeğine ve göğüslerine eklenince Paşa ne yapsın? Artık o zaman Hayrettin Özkan biraz daha borçlu kalacak. Ve müteşekkir. Dansöz, Paşa tarafından onurlandırılmış baldırını ovuştura ovuştura aile masasından uzaklaşırken Paşanın da şurasında usul bir pişmanlık: Bu düğün biter. O borçlar nasıl ödenecek? Paşa terliyordu zaten. Şimdi daha çok terleyecek. Kolay mı her şeyin üstüne vatanı koymak? Her şey de yalnız ikiye ayrılmıyor işte, araya bir de asi oğul giriyor, hah hah hah!..

"Dinle, diyorum Ömer! Gülme, dinle!.."

Dinliyorum. Bir ses, "Ne var, ne yok?" diyor.

Polis Ahmet. Koca düğümlü kravatını çözmüş. Dişlerinin arasında bir kibrit çöpü, kapının içinde duran bir toplum polisine gizlice bir yudum rakı içiriyor. Gördüğümü gördü. Bozulmasa bozulmayabilir. O bir türlü engelleyemediğim gülüşüme sinirlenebilir. Oysa Polis Ahmet bozuluyor. Önümde ikinci kez utanca itilmiş buluyor kendini. Başı önünde, ağzında çiğnemeden durakalan o kibrit çöpü. Bir şey söylemek istiyor sanki. Ama ya

o kibrit çöpünden, ya benim dinmez gülüşümden, buna olanak bulamıyor. Gülmemi engelleyebilseydim, Ahmet'in omzuna elimi koyar, hadi oğlum, sen buralarda durma, hadi Ali Usta'nın, dayının yanına git, diyebilirdim. Diyemiyorum ki. Ne tuhaf – sevinmeli miyim, üzülmeli miyim?–, Ahmet ağzındaki kibrit çöpünü önüme tükürecekken cayıyor, bu çöpü ne yapsam şimdi, diye şaşırıyor ve çarçabuk kapının dışına çıkıyor. Çıkarken başını iki kez döner kapıya tosladı. Kapıya tosladığını seçmeyebilirdim. Onun, o kapının içinde iki kez dönüp de sonra dışarı çıkabildiğini seçmeyebilirdim. Seçmeseydim belki gülmemi daha uzun süre dindiremeyecektim. Kapının içindeki toplum polisi elindeki rakı kadehiyle kalakaldı. O kadehi nereye saklayacağını bilemiyor. Tuncer'i dinlemedim. Onu katlar arasında bir yerde bıraktım: "Yarın ben nerde olacağımı bilmiyorum hocam..."

Yutkunuyorum. Sesimin iyice boğuk çıkacağını biliyorum:

"Nedir Tezel?"

Tezel derin bir soluk alıyor:

"Hele şükür!.. Dur şurdan ceketimi alayım da çıkalım..."

Alkolik Tezel! Durmadan burnunu çekiyor. Dinle, dinle, diye yırtınıyor, sonra da ceketini giymeye gidiyor. Geri kalmış ülkenin geri kalmış nihilisti sen de! Dinliyorum işte, ceket giymenin sırası mı? Kaç yıl var, ben Tezel'i böyle paçaları tutuşmuş, böyle gözleri yaşlı görmedim. Ona bakacağıma Polis Ahmet'e bakıp durdum. Tuncer'i düşündüm. Tümgeneral'in dansöze ne yapacağını bile. Tezel'i dinlemedim ben. Aysel kafama girdikçe onu ordan çıkardım. Aysel düşüncesini kovalayıp durdum kafamdan. Aramıza yerleşen bu ilk büyük uzaklığı kabullenip oturmamalı. Mutlak bir şey yapmalı. Yapar o, durmaz... Ne yaptı peki? "Sabrımla oynama Ömer!.." Buna benzer bir şey söylemişti. Sabrıyla oynadım: "Sevmek konusunda Tezel bile senden ileri!.." Telefonu yüzüme kapadı. Sonra ne yaptı? Tezel hep içti, intihar etmedi. Aysel düğüne gelmedi, o hiç içmedi... Tuncer değil mi o? Merdivenleri koşarak inen, bana hiç bakmayan, kapıya da toslamadan dışarı fırlayıp giden Tuncer değil mi? Yıldız yok. Aşk yok mu?

Hiçbir yerde kalmamıştır diyemem, görmedim. Buralarda yok işte. Ayşen var. Ayşen yok. Aysel... Lütfen şu ceketi bırak Tezel! Sen ceket peşinde koşacak kadın mısın canım?

Zaten ceketini almamış, "Ceket batsın, çıkalım!" diye geri geliyor.

Gözleri hâlâ ıslak. Boyaları akmış. Sokakta delice oynamış, elini yüzünü çamura bulamış bir çocuk.

"Aysel seni telefonla aradı. Bulamayınca benimle konuştu..."

Konuşmuş!

Tezel'i şu ân gerçekten güzel kılan bütün yüz çizgilerini, akan boyalarını, torbalaşmış yorgun gözaltlarını tutup tek tek öpmek istiyorum. O yüzde hüznün en derini uç vermiş. Bundan böyle güzel yüzler olacaksa, sanki yalnız acı ve kahır çekmiş yüzler olacak onlar. Aysel'se telefon etmiş. Hiçbir şey olmamış gibi... Hiçbir şey olmamış... Ben ona, Tezel bile sevmek konusunda senden ileri, dememişim gibi!.. Her şeyin altından dipdiri kalkabilirsin Aysel, ama bunun altından değil. Havagazına koşmazsın, koşmamalısın. Yine de bir şey yapmalıydın, bilmiyorum ne, ama bir şey... Hiçbir yıkıntı olmamış gibi davranmamalıydın...

Yukarda Ankara misket havası. Sokakta yoğun bir kömür kokusu.

Tezel'in koluna giriyorum.

"Tezel... Sen neden ağladın peki? Aysel, o Sevil nedeniyle çok gülüyordu..."

Sesim daha boğuk çıkıyor. Ben hiç ağlamamışım. Sonra da, Aysel yeterince ağlamadı, diye öfkeleniyorum.

"İşte o Sevil'den ötürü zaten... Dinlemiyorsun ki... Evet, o zirzop bu gece size gelmiş... İşte ondan ötürü... Allah kahretsin!.. Anarşinin de bir onuru vardır be!.. Bu Sevil gibiler o onuru bile koruyamadılar. O onur bunlarla korunur mu? Anarşiyi bile ayağa düşürdü bunlar, yanar yanar ona yanarım..."

"Doğru dürüst anlatsana Tezel!"

Cipleri, cemseleri geçiyoruz. Arabalarla tıklım tıklım dolu, yoğun is kokulu dar caddede, çirkin vitrinlerin önünden yürüyoruz.

"Bağırma!" diyor Tezel, en çok kendisi bağırarak. "Bir anarşisti saklıyormuşsunuz diye evinizi basmışlar işte... Şimdi oraya çöreklenmişlerdir... Anladın mı? Seni sormuşlar. Eve gitmeyeceksin."

Durdum.

"Aysel, kendisi?"

"Onu da sorguya götürüyorlarmış. Bize haber iletmesine izin vermişler. Ben evde olmayacağım, dedi. Herhalde, Ömer eve gelmesin, demek istedi değil mi? Ben öyle anladım."

"Demek istediği apaçık. Doğru anlamışsın..."

Köşe başındayız. Ne yana sapmam gerektiğini düşünüyorum.

"Düğüne gelmedi de ne oldu sanki?" diyor Tezel. "Sevil gibi birinin yanında, kötü kent gerillacılığından sorguya!.."

Başkent gecesinin yağlı kara soğuğu kuşatıyor bizi. Ünlü serinkanlılığım ağır ağır geri geliyor. Eski yerine dönüyor. Tezel'in gözyaşlarını yeniden koyvermemek için yutkunup duruşuna bakıyorum:

"İyi işte, ağlamak ne oluyor? Buna salt gülünür Tezel."

Tezel, umutsuzluğunun doruğuna çıkmış, oradan aşırı duyarlılığının kurbanı başını sallayıp duruyor. O duyarlılığı alkolle, vurdumduymazlık ve gırgırla örtbas etmeye çalışa çalışa yıprattığı yüzünü buruşturuyor:

"Ayrıca senin, dayak budalası olmuş çocuklar gibi umut budalası olmuş karın ne dedi biliyor musun? Sesini iyice yükselterek, iyidir, iyidir; bizi ayırırken bizi birleştiriyorlar işte, dedi!.."

Ah Aysel, birlikteliğin böylesini ancak dünkü çocuklar düşünebiliyor, romantik genç kızlar ve önünde daha nice deneyleri olacak delikanlılar... Koskocaman kadınsın sen, kendini ince sınavlardan geçirmiş bir kadınsın, sana yaraşır mı?

Böyle düşünüyorum, ama aslında içimde küçük, uçarı bir sevincin ıpıldamasını da engelleyemiyorum. Ne yana sapmam gerektiğine ise bir türlü karar veremiyorum. Artık hangi anlama alırsa alsın, Tezel'e, "İyi ya buna büsbütün gülünür" diyorum.

Titreyerek koluma giriyor Tezel:

"Yok" diyor, "yok. Anadolu Kulübü müdür neyse, işte şurdaki o düğüne gülünür ya da bu evlilik ciddiye alınırsa, ciddi bir öfke duyulur. Halis bir başkaldırı. Ama Aysel gibi biri, içeri alınmaktan ya da Sevil yüzü suyu hürmetine sorguya götürülmekten gizli bir sevinç duyabiliyorsa, ne yapılır? Ağlanmaz mı? İnsanların bu derece şaşkınlaşmasına, bir direncin böylesi çocuksulaştırılmasına ha, ağlanmaz mı? Başına devlet kuşu –hangi devlet kuşu canım, yiğitlik kuşu– konmuş gibi almış bu işi; apaçık işte. Buna ağlanmaz mı Ömer? Ağlanmazsa, insan çekip kurşunu beynine sıkmaz mı?"

Ağlanır, ağlanır. Ama buna değil. Başka bir şeye. Ben bile bir ân için Aysel'in götürülüşünün onu benimle yeniden ve aynı noktada bir bütün kılacağını umdum. İster istemez aramıza girmiş çatlağı pekiştireceğini umdum. Onun bu özleminden uçarı bir sevinç duydum. Bu umut boşuna. Bu sevinç boşuna. Böyle bir şey olmayacak. En azından hemen olmayacak bu. İnsanların üstünden iyi kötü bir silindir geçecek de, o insanlar hiç yara bere almadan çıkacaklar o silindirin altından, öyle mi? Kanayacaksın, kanamıyorum diyeceksin. Her bir yanın sızlayacak, sızlamıyor olacak. İnsanlık adına ne büyük ikiyüzlülüktür bu. En çağdaş ikiyüzlülük. Ben nasıl üç ay önceki Ömer değilsem, Aysel de dünkü Aysel olmayacak. Birçok şeyle şimdi ilk kez karşılaşacak. Ben onunla yeniden, ama sanki ilk kez karşılaşacağım. Yeniden tanışacağız. Yirmi yıl hiç birlikte yaşanmamış gibi yeniden başlayacağız. Arada bir Ayşen ve onun düğün gecesi. Onu, Hakan'ı, Tuncer'i, Ahmet'i tek tek ve daha çok, daha derinden düşüneceğiz. Hepsini tek tek daha iyi tanımaya çalışacağız. Yorgunluğun tam eşiğinde, yorulmayı düşünmeye bile fırsatımız olmayacak. Ağlanacaksa da bunun için ağlamak, sevinilecekse de bunun için

sevinmek gerek. Engin'e karşı gizli bir düşmanlık beslediğimi kaç yıl sonra, bir ânda yakaladım içimde. "Bu ne sevinç!" demiştim Aysel'e. Dudağımın kıyısında hiç de insanca olmayan bir gülümsemeyle... Aşkınlığımı yeniden gözden geçirmem gerek. En çok tutunmak istediği kolların onu, arkasından kopmak istediği yerlere doğru iteklediği Ayşen de akılda tutularak, benimki gibi düşmanlıklar besleyebilmek artık sadece utanç verici. Ağlanacaksa da bunun için ağlamak, sevinilecekse de bunun için sevinmek gerek. Ayşen her gece Ali Usta'nın aydınlattığı odaların elektrik düğmesini çevirecek, başucu lambasını söndürecek, Ercan'ın yanına uzanacak ve her gece, sıcaklığı derisinden içeri asla sızmayan kollar arasında istese de, istemese de benden önce Ali Usta'yı düşünmek zorunda kalacak. O küçük sarı kır çiçeklerini, o çiçeklerin üstündeki kartı görse de, görmese de buzdolabının kapağını Ali Usta'yı düşünmeden açamayacak. Pikabına hiçbir plağı, araya bir gölge girmeden koyamayacak. Çamaşır makinesinin başındayken, Ercan'ın menisi akmış donunda mızrak gibi bir cümle: "Ali Usta'dan geline..." Ağlanacaksa da bunun için, sevinilecekse de bunun için... Oğlan tarafı da, kız tarafı da şu ânda, misket havasını oynarlarken bile, için için soruyorlar: Hakan nerede? Hakan ne yapacak? Hakan'ı sormayanlar da soruyor: Neden darman dumansınız? İğneüstünde bir düğün oldu bu. Ağlanacaksa da buna ağlamak, sevinilecekse de buna sevinmek gerek. Bu gecenin, son dakikada en açık seçik görebildiğim yüzü ise Tuncer. Düğüne onu budalalaştıran çok mutlu bir yüzle girdi; çok bunalarak yarın nerde olacağını, yarına nerden başlayacağını bilemeden çıkıp gitti. Yıldız'sız. Tuncer yarın, bu düğünde sıkıldığından fazla bunalacak. Ne de olsa dünün bağsız öğrencisi değil. Yeni bağlarını ya pekiştirmesi, ya koparması gerekecek; en güç olan da bu. Doktor olmadan, doçent olmadan, Prof. olmadan önce kendisi olmak. O kartvizitleri taşıyan KİŞİ olmak. En çok burda zorlanacak. Ağlanacaksa da bunun için, sevinilecekse de bunun için... Ve Ahmet. Hiçbir şey ağızda çiğnenen bir kibrit çöpünü tükürüvermek denli kolay değil.

Bu bile güç oldu Ahmet için. Bir kişi önünde yüzüne fırlatılan "hadsitt"tirlerle ilk kez ayrımına vardığı onurunu, öfkesini ya da düşmanlığını cebine tıkıştırılan bahşişler, parlak kravatına attığı düğümler arasına nasıl saklayacak. Nereye fırladı gitti? Hakan'ı vurmaya mı, özündekini bulmaya mı? Ağlanacaksa ilki, sevinilecekse ikincisi için...

Geriye dönüyorum. Dar, çirkin sokağa, o sokağın üstündeki kimliği kimliksiz yapıya, Anadolu Kulübü'ne bakıyorum. Üst katın bol ışıklı camlarına sıkı sıkıya çekilmiş perdeler düğünü örtüyor. Düğün sokağa ve geceye örtük duruyor. Bakışlarım bir kez daha kapı önlerinde dolaşıyor. Tuncer'i ya da Ahmet'i, hatta geri itilmiş bir özlemle Ayşen'i –porselenden mi?– görürüm sanıyorum. Salt düğünü bekleyen erleri, polisleri ve cipleri görüyorum. Tuncer'in iki kat arası dar bir pencereden seyrettiği...

Anacaddeye çıkmak üzere Tezel'i çekiyorum:

"Yürüyelim."

"Bir ara delirdin sandım" diyor Tezel.

Yazık, keşke delirseydin, demek istiyor sanki... Sonra gülüyor. Ama artık keyfinden, gırgırından, ereksiz başkaldırısından iyice eksilmiş bir gülüş bu:

"İntihar etmediğim gibi, doğru dürüst de içemedim bu gece. Daha doğrusu, içtiğimin bile tadına varamadım. Daha doğrusu, ayılmak zorunda kaldım. Aysel ya da senin yüzünden... Ya da başka her şeyden... Senin o dinmek bilmez gülüşünden... Neydi o?.."

Sözünü bitiremiyor.

Arkamızda, az önce bıraktığımız sokağın içinde bir silah patlıyor.

Tezel kolumda, sıçrıyor. Tek kurşunla vurulup can veren kendisiymiş gibi ansızın bir sıçrıyor, sonra kıpırtısız kalıyor.

"Biri vuruldu" diyor hemen hemen uzak.

"Öyle" diyorum.

Tezel'in kolumdaki ağırlığını duymuyorum.

Hakan mı birini vurdu, Hakan'ı mı vurdular? Tuncer mi birini vurdu, Tuncer'i mi vurdular? Ahmet mi birini vurdu, Ahmet'i mi vurdular? Yoksa vurulan gelin mi? Az önce düğün pastasının dokuzuncu katından, Tanzimat bıyıklı damadın kolundan sıyrılıp kaçarak aşağıda, o kurşun renkli kapının önünde, dokunsan dağılacak incelikteki porselenden sütbeyaz minik bir leke gibi duruyor sandığım? Vurulan bu imge mi yoksa?

Gül'ün Tarım Bakanlığı'nda çalışan babasına ne mutlu! Bütün çocukların ve bütün bu tür adların en önüne kesinlikle koyabileceği bir ad var. Ben bu kurşuna tek bir ad veremiyorum. Adlar kafamda sayılarını her ân biraz daha çoğaltıyor, kurşunların fırladıkları namlu ağızları ise çaplarını her ân biraz daha genişletiyor.

"Bakacak mısın?"

"Aptal ve ânlık yiğitlikleri sevmem."

Aysel delerek geçiyor yüreğimden, aklımdan.

Yürüyoruz. Anacaddeye çıkıyoruz. Gerimizde düdükler ötüyor. Koşuşan ayak sesleri.

Eski yapıları gece saatlerinde yıkıyorlar. Anacaddede de zaten daha kurulurken yıkılmaya yazgılı eski yapılar gümbürtüyle yıkılıyor. Bir süre sonra sıra arka caddelerdeki, yan sokaklardaki yapılara da gelecek. Kentin ortasında, adı hem Anadolu, hem Kulüp olan yapı da yıkılacak. Bir süre sonra ise, ordaki düğünleri bile artık kimseler anımsamayacak. Bu düğünlerden geriye birtakım fotoğraflar kalacak. İçlerinden birinde damat annesinin tümgeneral kocasının gülüşüne şaşkınlıkla baktığı. Bir başkasında gelinin, o resimlerde görünmeyen birine imdatla sevda karışımı bir çığlıkla baktığı... O yapılar, o yapılardaki düğünler unutulabilir, ama o fotoğraflar kaldıkça, o fotoğraflardaki bakışlar da kalacak.

Yıkımların gümbürtüsü, arka, dar sokaklardaki siren seslerine karışıyor. Bu seslerin, şu sıra kendi gümbürtüsüne boğulmuş bir düğün salonundan duyulabileceğini ise hiç sanmıyorum.

Görevlilerden biri, üst kata tırmanmaya başlamış olmalı. Belki de ilk başvuracağı yer, Tezel'i hela kapısında yitiren emekli albay Ertürk... İşte, bu düğünün konfetileri olmayacak Ayşen. O saat gelmeyecek. Ağlanacaksa da bunun için, sevinilecekse de bunun için...

Tezel derin bir soluk alıyor. O soluğu hemen hiç boşaltmaksızın, "Bir kadeh içki olsa!.." diyor.

Alınıp da boşaltılmamış bu soluktan ötürü, şu ân ya da yarın ne olacağını hemen hemen hiç düşünmediğim tek kişi Tezel'dir sanıyorum.

"Adam gibi bir içki olsa..." diye yineliyor.

"Buluruz."

"İntihar etmeyeceksek içelim bari!.." Daha düğünün ta başında böyle söylemişti. Şimdi daha kısa kesiyor. Salt "Bir kadeh içki olsa" diyor. İçtikçe ayılmak zorunda kalacak, ayıldıkça içecek. İçimde yakaladığım yepyeni bir şey. Bu, o bungun düğünden de, Aysel'in götürülüşünden de, Ayşen'den de, evime dönemeyişimden de, dahası o tek kurşundan da öne geçiyor. Her şeyi kavrayıp içine alıyor: Tezel bile yaşamak istiyor!

Şuramda, en sahici sevinçle en sahici üzünç arası bir yerde, en sahici acısıyla bir yara açılıyor. Gözlüklerimin ardında gözlerim her yanı tarayarak görebildiği kadarıyla bu düğün gecesinden bende kalan bu düğüne tanıklığım değil, yaram. Bu bir canlılık belirtisidir. Taşın kanadığını kim görmüş?

"Rezil bir geceydi" diyor Tezel.

"Pek değil..."

Çünkü bunu derken sesim, yüzüm, her yanım hiç olmadığı kadar sıcaktır. Kendimi bile şaşırtan bir sıcaklık. Demek yaram kanıyor? Beni o ısıtıyor. Bir düğün gecesinde en azından bir Tuncer, ilk kez kendi kendisiyle kavgaya girdiyse; bir Ahmet, ilk kez kendi içinde bocaladıysa; Tezel, o silah patladığı ân vurulduğunu duyumsadıysa ve artık ölüm lafı edemeyecekse, bir kurşun kendisine ilk kez bu kadar yakın geldiyse ve şuramda açılan en sahici

yaram beni ısıtıyorsa, usul usul kanayarak ısıtıyorsa, içine kayıplar karışsa da, bu düğün eksiltmeyen bir düğündür.

Kendi elleriyle deştiği yüreğini avuçlarında tuta tuta kişi olma çabasını sürdüren Aysel'i aramaya koyulmalıyım. Yanımda, yedeğimde elbette Tezel. İçerek yaşayacağına göre...

"Önce Aysel'i bulalım" diyorum Tezel'e.

Tezel, bir bankanın neon ışıkları altında duruyor. Dudakları aralanıyor. Nerdeyse, "Sen ara, ben içkimi içeceğim" diyecekken diyemiyor. Yüzüme bakıp kalıyor.

"Biraz daha konuşsana. Yani, herhangi bir şey söyle. Sesin yeniden çıksın yani..."

"Aysel'in izini bulalım, sonra da adam gibi bir içki..." diyorum. "Aysel götürülmesinin, hele Sevil yüzünden götürülmesinin bir erinç kaynağı, bir onur kaynağı olmadığını çoktan anlamıştır. Onun durumu bir ân böyle almasına neden benim; böyle bir ân şaşkınlaşıp tökezlenmesine... Engin'i aramıza dostlukla katarken bile eksilmeyip çoğalan birlikteliğimize –'bile' dememeliydim ama, katarak demeliyim– eksiklik bulaşmıştır kaygısı... Dün, adam gibi pekiştirmeye çaba harcadığı ne varsa, yeniden çatlamıştır kaygısı..."

Daha konuşmak, bu konuda pek çok konuşmak istiyorum ama, Tezel yetenekli parmaklarını usulca dudaklarıma koyuyor:

"Anladım" diyor. "Anladım Ömer. Sonra yine sarhoşlayabilirim. Ne ki, bir tek ân, şu ân ayık olduğuma seviniyorum. Yoksa ayırdettiğim şeyin gerçekliğine, kendi zamanı içinde ve benim için gerçekliğine inanamazdım."

Bu kez ben şaşkın bakıyorum Tezel'in yüzüne. Neon ışıkları altında bu yüzü, bu yüzün çizgilerinde vurdumduymazlıktan, bir kòpuştan arınmış duyarlı anlamı çırılçıplak yakalayarak büsbütün şaşkınlaşıyorum.

"Seni sayardım Ömer. Senden çekinirdim hatta... Sana, seni sevdiğimi de söylerdim ama, sever miydim? Sevmezdim galiba. Seni kuru, fazla serinkanlı bulurdum. Sesinde hep öğüt vermeye hazır bir tınlama olurdu. Bu beni ürkütürdü. Bu gece elime geçe-

ni seçmeden içtimse, belki de senden bana geçen o ürküntüden korunmak içindir... Bilmiyorum. Beni suçlamana izin vermemek içindir... Sana karşı da önüme küstahlıkla örülmüş bir savunu kalesi çekmek için... Az önce, 'İlkin Aysel'in izini bulalım' derken sen, sesin çok değişik çıktı. Ardından söylediklerinde de... Bildiğim sesinin çok dışında bir tınlaması vardı. Yüzüne bakıyorum; öğüt verici değilsin. Bana öyle geliyor ki –elbet yine içeceğim, hep içeceğim ama–, şu ândaki sesin ve yüzün varoldukça, içerek içmeyerek dayanmak zorundayım. Dayanmak... Utanıyorum!.."

Her yöne doğru atılmış bir çığlık gibi Tezel'in "utanıyorum"u. Koskocaman bir solukta ordan boşalan yere, kendi içine büzülüyor. Islak bir kedi örneği büzülüyor. Sonra ansızın dikleniyor. Kahvaltı artığı balrengi gözlerinde çılgın bir ışık yanıyor.

"Ama" diyor Tezel, "sesindeki bu tınlama yapaysa ve yeniden sınayıcı kesilirse en büyük düşmanın olabilirim."

İçerek içmeyerek; intiharın değil, sessiz bir ölümün değil, çıldırının –işte o, yaşama dalmış çıldırının– eşiğinde bir Tezel görüyorum. Ürperiyorum.

Neyse ki yaram hep usul usul kanıyor. Beni o ısıtıyor.

Bir taksiye biniyoruz. Anadolu Kulübü'nü geride bırakıyoruz. Burnumda kömür ve barut kokusu, kulaklarımda hâlâ Ankara misket havası ve şuramda o yara.

Ankara, 1974-1978

HAYIR...

SABAH

İçinde çok hoş duygularla uyanıyor. Son günler uyuyamadığı uykuların hepsini birden uyumuş. Beyni aydınlık, düşünceleri açık seçik:

Kolay sanmıştım ilk düşündüğümde. Zayıf kadınlar yapmıştı bu işi. Alçakgönüllülük istiyor, kendini beğenmişlik değil. Cesare Pavese, bin dokuz yüz elli.

Zayıf kadınlar ha? Stefan'a ne buyrulur; genç, güçlü kuvvetli Mayakovski'ye ne buyrulur; ya Kirillov'a; peki kendinize ne buyrulur? Sorun zayıflık olsa! Başkaldırı... Başkaldırı... Parçalanmış değerler karşısında hayatla uyum sağlamak ikiyüzlülüktür. Nükleer çağın değerleri... Doğal ölüm denen şey, gittikçe sayısından eksiltmektedir. Bu noktada, bütün seçilmiş ölümler cinsiyetsizce ele alınmalıdır. Değer ölçülerini yitirmiş bir zamanda, onların karşısına kaçış-direniş, güç-güçsüzlük gibi ölçüler konulmamalıdır.

Beyni aydınlık, düşünceleri açık seçik.

Eh, evet, boynu yine biraz tutulmuş, kolları da uyuşmuş. Fakat işte bu kadar.

Oda loş ve herhalde soğuk. Burnunda, yanaklarında nemli bir serinlik var. Çünkü aylardan aralık. Çok belli bir nedenle de, ayın gününü çıkarmak hiç güç değil.

Bugün, o gün işte. Resmi kâğıttaki yazıya, ekindeki çağrı kartına göre, aralığın yirmi ikisi. Kuşkusuz ayın bir de yılı var. Ama

üç yüz altmış beş günde bir gün için o kadar da önemli değil. Zaten zaman öyle hızlı akıyor ki, bugünden yarın oluyor. Üstelik yıl dediğin, sadece bir özettir: Savaşlar daha yaygınlaşmıştır, telefonlar ekranlıdır, yiyecekler daha tehlikelidir, domateslerin büsbütün tadı tuzu kaçmıştır, hayatlar daha sıkı bir denetim altındadır, intelsatlar yukarda dört dönmektedir, yine de günübirlik yeni tatlar tuzlarla yeni özgürlükler aranmaktadır. Kimbilir, insanlar kendileri için bile daha az düş kurmaktadır, yetiniş yaygınlaşmaktadır.

İşkillenecek ne var ki? Beyni aydınlık işte, düşünceleri açık seçik.

Gözlerini yeniden yumuyor. Yatağında küçük bir kızın yarasız beresiz, serin gülümseyişiyle gülümsüyor. Sırtını cama dönüyor; dönmesiyle sol bacağında hafif bir kasılma duyuyor: O gün bugündür, biraz ayakta kaldığım zamanlarda sol ayak bileğim şişer, ama bu kasılma ilk.

Yenins. Hep yirmi yaşında. Yine hiç bozulmamış duru bakışları onun. Yine tutku. Yine inanç. Düş.

Yenins hiç şaşırmaz ki. Yine şaşırmıyor. Bu kasılmayı, o hafif aksak yürüyüşü doğal sayıyor. Bunun böyle olması gerekiyordu, böyle oldu. Bu da öyle olacak: Belli bir gün, belli bir saat, belli bir ân, bir deniz kıyısı, denizde bir sandal ve çağırışı sandalın: Aysel.

Aysel, kıyıda, sandala hayli kuşkulu bakıyor: Yenins benim on yaş, yirmi yaş, yüz yaş daha yaşlı olacağımı, bacak kasılması bir yana, artık bastonsuz yürüyemeyeceğimi de biliyor muydu? Bastonumla uzaklara gidemezdim. Ancak onur plaketine. Ancak o kadar...

Taksiden indi. İnerken bastonu arabanın kapı eşiğine takıldı. Usulca sendeledi. Özerk Milli Kültür Kurumu tören salonunun kapısında bekleşenlerden biri koşup onu tuttu. Koluna girdiler. Biraz kargatulumba edip salona götürdüler. İçerde bekleşenler. Kürsüde çiçekler, mikrofonlar...

Elini ilk sıkan, Kültür Kurumu Bilim Hizmet Dalı Değerlendirme Seçici Kurul Başkanı Prof. Dr. İhsan Türközü oldu. Onu

öteki üyeler izledi. Bu arada bol fondötenli yanaklarına iki sıcak öpücük konduran ise, eski öğrencilerinden Doç. Üner. Sırada, eski asistanı Alev, yanında yakın dostluğunu hiç esirgememiş bulunan yazar; –Alev'in her zamanki ağlamaklı yüzü, bu törene sevinip sevinmediğini ne kadar elevermiyorsa, yazar dostun her zamanki çekinikliği, içine kapanıklığı da gün adına fazla bir şey söylememekte...– Neyse ki ötekiler, gazeteciler, foto muhabirleri, hattâ bir TV ekibi, başka çağrılılar, havada hoş bir önemlilik kokusu estirerek törenin başlamasını beklemekteler...

Saçın güzel olmuş, dedi fısıltıyla yazar dostu. Yakışmış.

Boyattım bugün, dedi Aysel de kikirdeyerek, sevinçle.

Çok iyi görünüyorsunuz, dedi Doç. Üner, yüreklendirici.

Çok süslendim, ama daha kapıda her şey boşa gidecekti çocuklar. Bastonum takıldı, neredeyse çamurların içine kapaklanıyordum!

Alev (dehşete kapılmış):

Ay, Allah korusun!

Aysel (hem öğretmen, hem delişmen):

Haydi canım! İş ona kalsaydı...

Konuşmaya tanık olanlar, ortada pek hoş bir şaka varmış gibi, güldüler. Bir ses:

Ne kadar sevimli!

Bir fotoğraf: Törenin neşeli başlangıcından bir ân. (Yazar dostu yere bakmış. Üner'in kafalar arasında sadece sakalı çıkmış, kıvırcık tel yumağı gibi. Kendisinin ise eski siyah deri çantası plastikmiş gibi görünüyor, neden öyle görünüyor, hayret!)

Bugün de o çantayı mı alacak, ne yapacak? Çantadan hoşnut değil; yine de gözlerini açmıyor: Kürsüye çağrılınca, orada herhalde birkaç sözsöylemek gerekecek. Çantayı daha bilmiyorsun, daha fotoğrafa girmedi. Beynini topla, unut çantayı. Önceden hazırsın zaten. Beynini topla, konuşmanı hiç şaşırmaksızın, tek sözcüğü unutmaksızın yap! Kürsüdesin. Sana sözverildi. Başla:

Özerk Milli Kültür Kurumu Bilim Hizmet Dalı Değerlendirme Kurulu'nun değerli başkanı, değerli üyeleri, burada beni yalnız bırakmayan pek sevgili ve saygıdeğer meslektaşlarım, bilim dünyamızın sayın üyeleri, sosyal bilimlerin sanatla, edebiyatla yakın ilişkisini herzaman önemsemiş, pek sevdiğim yazar, sanatçı dostlarım, öğrencilerim, basın ve yayın kurumlarımızın pek sevgili üyeleri!

Bir zamanlar, biraz daha değişik koşullar altında sökülmüş bulunan madalyalarımın şimdi, yanına çok parlak bir yenisi de eklenmiş olarak yerine takılmasından duyduğum büyük üzüntü, hattâ öfke ve başkaldırıyı dile getirebilmek için pekçok söz aradım. Şu ândaki düşüncelerimi açıklama konusunda hiçbirini de yeterli bulamıyorum. (Ölüm sessizliği.) Yarın, politikanın fırtına makineleri yeniden tozu dumana kattığında, madalyalarımızla birlik yine yerlere çalınmayacağımızı kim söyleyebilir? Kalk-yat! Kalk-yat! İrfan ordumuzun tarihi, talime çıkarılmış eratın yazılamamış tarihine benzetilmiştir. (Gülüşmeler, alkışlar.) Kışlaya girmeyenlerse zaten asker kaçağı, vatanın hainleri! Neyse ki, yatkalkla soluğu kesilmeyenler de hep onlar, hep onlar... (Alkışlar.)

Bu ülke düşünce insanlarımızı yerden yere çaldı, onları vurdu, vuramadıklarını yaraladı, bilim yuvalarının dışına kovdu; yetmedi, vatan sınırlarının dışına kovdu ve eğer arada sırada da onlar için birazcık iyi bir şey yapmak zorunda kaldıysa, bunda da hep geç kaldı. Onların ya bunayacak kadar yaşlanmalarını, ya ölümlerini bekledi. Yaşlılar madalyaların ağırlığını nasıl taşısın? Ölüler güneşi ne yapsın? (Alkışlar.) Ya bu arada, Nuh'un gemisinde bir yer kapma telaşıyla hemcinslerini türdeşlerini sille tokat suda boğmaya kalkanlar? Onlar da, kendi türlerini tükettiklerini, artık bugün, kamu iletişim araçlarının bu kadar yaygın olduğu bir zamanda da görmedilerse, hiçbir zaman göremeyeceklerdir. (Mırıltılar.)

–Tam burada, Seçici Kurul üyelerine, özellikle de Kurul Başkanı'na döneceksin, ve...–: Beyler, ayıptır! Ülkemizin bir bilim insanına, o kimse yurtdışında bir özendirme ödülü, minik

bir rozet kazandı diye tören kurmak, şimdiye dek saydığım ayıpların içinde en büyüğü. Burada onurdan söz ediliyor. Verilecek plakete, "onur plaketi" deniliyor. Bizleri neden ödünç terazilerle tartıyorsunuz? Şurama o rozet takılmadan önce nerelerdeydiniz? –Cevat Fehmi Başkut: *Harput'ta Bir Amerikalı*. En iyisi, bunu atla, söyleme.

Bizlerin keşfedilmemizi bile başkalarına bıraka bıraka, keşiften yoksun bir toplum olduk. (Sürekli alkışlar.)

Aysel, başını çevirdi, alkışlara öncülük edenin Seçici Kurul Başkanı Prof. Dr. İhsan Türközü olduğunu gördü. Zaten Başkan, az sonra da mikrofonu eline alıp, en bilge, en olgun, en dost sesini kullanarak:

Prof. Aysel Derelimizin aklı fikri her zamanki gibi pırıl pırıl; kendisi her zamanki gibi genç ve coşkulu. Onunla onur duyuyoruz, kendisinden bu güzel vatan için daha pekçok değerli çalışmalar bekliyoruz ve bu plaketi ona bu dilekle sunuyorum, dedi.

Gazeteciler:

Yeni bir inceleme yapıyor musunuz, Sayın Prof. Dereli?

Prof. Aysel Dereli:

Evet efendim, şimdi ben, A y d ı n İ n t i h a r l a r ı v e G e l e c e ğ i n B a ş k a l d ı r ı s ı diye bir araştırma yapmaktayım. (Patlayan flaşlar.)

Bir gazeteci:

Konuyu biraz açar mısınız? Bu araştırmayı neden, hangi amaçla yapıyorsunuz?

Prof. Aysel Dereli:

Şimdi efendim, ekonomik güçsüzlüğün baskısı altında ezilerek canına kıyanlar ayrı bir konu. Bu konuyu ekonomistlere, psikiyatrlara ve politikacılara bırakacak olursak, ben, tarihteki bütün aydın intiharlarını, hattâ aydın olsun olmasın, düşünsel bir eylemi bulunsun bulunmasın, intihar etmiş bütün roman kahramanlarını ele alıyorum, çünkü nihayet onlar da roman yazarının düşünsel eyleminin birer sonucudurlar. Kısacası, Kleist, Zweig, Woolf, Yesenin, Mayakovski, Van Gogh, Beşir Fuad, Cem Sar

ve daha birçoklarıyla birlikte, Kirillov'u, sonra tabii Stavrogin'i, Anna Karenina'yı, işte ne bileyim, Emma Bovary'yi, bizim Bihterimizi, daha ayrı bir konumda olmak üzere Turgut Özbenimizi...

Bir başka gazeteci (bilgisini göstermek üzere hemen atılır):

Fakat, Turgut Özben kendisini öldürmemiştir ki. İntihar edip etmediği belli değil! Çekip gitmiş...

Prof. Aysel Dereli (delikanlıya alaycı bir bakış savurduktan sonra, sürdürür):

... Özbenimizi, bir anlamda Mersault'yu... Zebercet'i...

Bir ses (yanındakine):

Bunlar kim yahu?

Prof. Dereli:

Sonra... Şimdi aklıma geldiği kadarıyla, bir anlamda da hem Antigone'yi, hem de Edward Bond'un *Early Morning* oyunundaki çağdaş kahramanı gözönünde tutarak, bütün bu kişilerin değişik zamanlarda, farklı koşullar altında, çeşitli düşüncelerle çeşitli biçimlerdeki intiharlarını araştırıyorum. Bunlardan hemen hiçbirinin kendilerini öldürmeleri, ânlık edimler değildir. Bazılarınınki öyle görünse bile... Araştırmamın amacı, hangi koşullar, hangi düşünce gelişimleri, hangi iticiler altında, gerçek anlamda sonsuz özgürlük neden seçilmiş, gelecekte böyle bir seçimin koşulları ve anlamı ne olacak, bunu bulgulamaktır. Öyle ya, acaba gelecekte, yani insanın kendi varlığı üstünde bilinci daha yükseldikçe, bugün güncel özgürlükler adına bildiri imzalayanlar kadar da intihar edenler olacak mı? (Gülüşmeler.) Bunu araştırmaktayım. Bana öyle görünüyor ki, insanda bilinçlilik durumu geliştikçe, varoluşu sorgulama, kimliklere saldırıya karşı başkaldırma ve sonsuz özgürlüğü seçme oranı da yükselecektir. Velev ki...

Bir gazeteci (keser):

Ama bu, çok ürkütücü bir gelişme olur!

Prof. Dereli (ona sevecen bir tebessüm gönderir, hattâ hafifçe göz kırpar):

velev ki dünya, herkesin kendi adına karar verebildiği bir dünya olsun. Velev ki, hür varlığın unutturuluşu son bulsun. Teknolojik çağın, her türlü varoluş anlamını ortadan kaldıran yönelimi durdurulsun.

Aynı gazeteci:

Çok tehlikeli...

Prof. Dereli (acı acı gülümser):

Yazık ki öyle. Zaten incelemeyi yapmamın amacı da, bu tehlikeli gelişmeyi önleme çabalarına karınca kararınca bir katkıda bulunmaktır.

Birkaç kişi (bir ağızdan):

Bu tehlike önlenebilir mi? Ne yapmalı?

Prof. Dereli:

Ah, özür dilerim, protezimin vidası çıktı, dişim sallanıyor; fazla konuşamayacağım.

(Gülüşmeler, "Ne şakacı, ne sevimli" mırıltıları...)

Başkan Yardımcısı (fırsatı kaçırmaksızın):

Sizi artık şöyle alalım, daha fazla yormayalım aziz Prof. Dereli. Bir şey için. Bir meyve suyu, pepsi?..

Prof. Dereli:

Sert bir martini olsun!

Başkan Yardımcısı (kıskançlığını örtbas etmeye çalışarak):

Ooo, maşallahınız var! İki bin yılına dimdik, ayakta girmektesiniz. Başarılarınız büyük, sağlığınız yerinde...

Yazar dost (o ânda belirir):

Konuşman çok iyiydi. Güçlü bir belge. Kutlarım seni. (Kulağına fısıldar): Dokundurmalarını anlamadılar... Hih hih hih... –O zaman neye yaradı sanki?– Hih hih hih... Ama, anlayan anladı. Dinle, lütfen başkasına sözverme. Kokteylden çabuk kurtulmaya bak... Şey... Elbette üstüne baskı kurmak istemem. Seni nefis bir balık lokantasına götürecektim de. Eğer...

–Dünya nimetleri!–

Prof. Aysel Dereli (dalgınlaşır, gözleri biraz sulanarak):

Yazık. Yenins'i beklettim. Boşu boşuna...

Yazar dost (alınmıştır):

Yenins de kim?

Aysel (dostuna yanıt vermez; sessiz kalır): –Umudu varsa, anlayışı da vardır.– (Sonra endişeli):

Protezimin vidası daha kürsüdeyken gevşedi. Belli oldu mu?

Yazar dost:

Konuşmana hoş, değişik bir aksan kattı sadece.

Aysel (daha endişeli):

Keşke herkes senin baktığın gözle baksa, senin dinlediğin kulakla dinlese...

Azıdişlerinin yerine konmuş ikişerden dört takma dişi diliyle yokluyor: Sallanma falan yok. Üstelik öteki dişlerim de henüz sağlam. Bacağımdaki kasılma da yok artık. Çabuk döndüm, herhalde ondan oldu. Baston da nereden çıktı? Daha dur bakalım...

Şimdi gözkapaklarını bile isteye aralıyor. Yorganı üstünden atıyor, ağır ağır kalkıp yatağın içine oturuyor. Ellerini üstüste yumruk yapıp açıyor, yumruk yapıp açıyor. Uyuşan parmaklarını, kollarının kaslarını gevşetiyor. Sonra da ayağa kalkıp, boynunu on kez soldan sağa, on kez sağdan sola döndürüyor; öne indiriyor, arkaya yatırıyor ve kireçlenmeye başlayan omurlarının çıtırtılarla açıldığını hemen hemen işitebiliyor. Evet işte, şimdi beyni daha da aydınlık: Yeni bir gün başladı. Yepyeni, üstüne toz konmamış bir gün başlangıcı.

Günün başlangıcı, bir romanın ilk satırları, ilk sayfaları gibidir. Adım adım ilerlenir, iyi ya da kötü, yavaş ya da hızlı, mutlak bir şeyler olacaktır. Önce hava. Acaba nasıl?

Yatak odasının perdesini aralıyor, gözünü betonlar, bacalar arasındaki boşluklara ayarlayıp gökyüzünü aranıyor: Sadece havanın durumu bile, önümüzdeki zamanın belirleyicisi olabilir; giyim kuşamlarımızdan gidilecek yerlere ulaşma saatlerimize dek pekçok şeyimizi etkileyebilir.

Günün başlangıcı istektir, umuttur, bir savaş çağrısıdır, bir savaşa katılımdır, vazgeçiştir, iyimserliktir, kötümserliktir, tuzaktır, açık bir kapı, karanlık bir dehlizdir; azbuçuk bir belirlilikle en uç belirsizliktir. Belirsizliğin kendisi başlıbaşına bütün düşlere açık, upuzun bir serüvendir. Her yeni günü ötekinin aynı olmaya yazgılı ileri yaştakiler de, özellikle onlar, bugünün başka bir gün olacağını düşleyebilirler. Gecelerin uykuları değil, asıl sabahların uyanıklığı onlar için düşlerin en bereketli hazinesidir.

Düşünceler beyninden hızla akıp gidiyor. Gözlerinin önünde ışıklı-solgun, renkli-renksiz, sesli-sessiz kareler, dikdörtgenler, üçgenler, daireler, uzunlu kısalı çizgiler uçuşuyor: Bakarsın, çok özlenmiş biri, az sonra nihayet çıkagelir; telefon nihayet herkes için iyi olacak bir haberi taşıyarak çalabilir; bir ses nihayet: *Sürdürecek miyiz böyle?* diye sorabilir. Böyle? Ya da diyebilir ki: *İşte artık kendimle yüzyüzeyim; rahat değil, ama bunda insanı bağımsız kılan bir yan var*; yeryüzünün tek benzersiz şiiri.

Günün başlangıcı: Yeni tasarılar, alınan kararlar, beklentiler, aldanışlar, engelleri hiçe sayışlar, yiğitleniş, kovalanan geçmiş, atlatılacak bugün, aranan gelecek, içte direnişler...

Yapılan ilk iş ise, pencere önüne gitmek, perdeyi sıyırıp gökyüzüne bakmak, dış dünyanın en genel durumunu anlamak üzere havayı şöyle bir koklamaktır. Ayrıca, ayak bileğim de şiş değil henüz ve henüz, çağın orta yaş diye adlandırdığı bir yaştayım.

Kendisini bir törene, tören değilse Yenins'e eli bastonlu sürüklemiş olduğunu sanması da çok saçma.

Olağanüstü bir dirilikle bembeyaz yün çoraplarını ayağına, saks mavisi yeni sabahlığını sırtına geçiriyor; az önce yarı bilinçle araladığı perdeyi bütünüyle açıyor, camdan dışarısını belli bir gerçeklikle görüyor.

Gökyüzü fildişi bir aydınlıkta.

Sis mi, üstüste yığışmış alçaklı yüksekli çatıların bacalarından tütüp, esintisiz bir sabahta havaya asılıp kalan kömür dumanı mı? Herhalde ikisi de. Ancak yağış olmadığı, henüz olmadığı kesin.

Her şeyin üstünü yoğun bir kömür kokusu örtmüş olmasa, sisin ve isin altında yağmurun mu, karın mı, yoksa açık güneşli bir günün mü yattığını kestirebilirdi. Neyse ne. Günün başlangıcı bir hiçe sayıştır, dememiş miydi?

İster yağmur olsun, ister kar; günün gündemi hemen yazılacaktır; o da çabucak yazıp bitiriyor.

Her sabah yapılanlar:

Odun sobası yakılacak. (Apartman kat sahipleri kalorifer kömür giderini paylaşmada hem anlaşamıyor, hem ödeyemiyorlar.) Elektrikli kahve kabı prize takılacak. (Dua: İnşallah elektrik kesilmez.) Oda ısına, kahve kaynayadursun, diplerdeki protezi çıkarıp ova ova yıkamak dahil, dişler iyice fırçalanacak. (Neyse vidalar sağlam, yerli yerinde duruyor.) Duşta uzunca kalınacak. (Su kesilebilir, elini çabuk tut.) Saçlar da yıkanacak. (Bunu her gün yapılmayanlar listesinde göstermek gerekti.) Başta havlu, sırtta bornoz, sobanın yanındaki yayı göçmüş topal koltuğa oturulup (benim sol bacak onunkinden sağlam) sol ayak bileği kâfur kokan ilaç kremiyle usul usul ovulacak. Günün ilk kahvesi içilecek. Saksı bitkilerine su verilecek. Çöp torbası kapının önüne konulacak. (Hepsi de, kırıktan sonra uygun kaynamamış sol ayak bileği kemiğinden ötürü, hafif aksayan bir yürüyüşle...) Bunu unutma temrini yapılacak. (Temrin pek güzel işe yarıyor; aksayışı insan içinde belli etmiyorum. Hiçbir şeyi...) Parantez içi cümlelere son verilecek. İçten geçenlerin içte kalmasına elden gelen özen yine gösterilecek, sonra da hem sıcak tutacak, hem de bir Cumhuriyet Türkiyesi profesörüne uygun düşecek biçimde, derli toplu bir şeyler seçilip giyilecek. (Yine döpiyes?) Etek ceket ciddiyetine her zamanki gibi bazı küçük başkaldırılar olacak. Üniformanın asaleti, olanaklar oranında çoraplar, pabuçlar, eşarplarla bozulacak. Kulaklara, başkaldırının asıl kanıtı, amorf mercan küpeler takılacak...

Yenins:

Bugün mercan küpelerinizi neden takmadınız?

Aysel (utangaç):
Bilmem ki. Nasılsa unutmuşum...
Yenins:
Siz sizseniz, mutlak mercan küpeleriniz olmalı.
Aysel (hoşnut):
Peki.
Küpelerini takıyor. Hem de daha kahvesini bile içmeden.

Güneşli kahve terasındaki masalar masif ağaçtandı. Merengli elma payının üstüne bir arı konmuş. Bir arı, merengin şekerine nasıl tutunup kalırsa...

Henüz duşa girmediğini düşünüp, küpelerini geri çıkarıyor.

Ayna ne kadar da tozlanmış. Ama bugün toz alınmayacak. Toz alma, haftada bir yapılanlar gündeminde yazılıdır.

Saçlar... (Yine ne çok dökülüyor.)

Cumhuriyet'in bir başka dişi profesörünün Asur kadın mektuplarını tabletlerinden okuduğu çok ilginç konferansında, genç bir tarihçi de cebinden kendi tabletini çıkarıp okumuştu:

"Aysel Hanım, sizi hiç tutucu bilmeyiz, ama galiba tutucu bir yanınız var."

"Neymiş efendim?"

"Bildim bileli saç biçiminiz aynı. Hep bu boy, hep bu renk, hep bu biçim."

"Yanılıyorsunuz. Bazan ortadan, bazan da yandan ayırıyorum."

Konferanstan sonra, çözülen mektuplar üstüne böyle derin, önemli tartışmaları olmuştu. Aptal adam! Ben de seni hep aynı kıvırcık kaşlarla görüyorum. Arasıra da fönleyebilirsin pekâlâ. Eline bir cımbız alıp inceltebilirsin de...

Bakkalda rastladığı orta yaşlı adam çok daha iç açıcı, moral vericiydi. Ona araştırmalarından söz açmıştı:

"Kızımla ben incelemelerinizi hep okuyoruz. Hem toplumumuzu, hem kendimizi daha iyi tanıyoruz sayın profesörüm..."

Gevşeme, gevşeme. Sonra ne olacaktı? Sobanın üstünde ince bir dilim kepek ekmeği kızartılacak. Tuzu alınmış bir parça beyazpeynirle yenecek. (Kibrit kutusu büyüklüğünde. Diyet formüllerinde öyle yazıyor.) Kapıcıya bugün hiçbir şey gerekmediği söylenecek. Öğleye doğru ikinci fincan kahve, şekersiz olarak içilecek. Pavese'nin günlüklerine son bir kez gözatılacak. *Bir şeftalinin, bir üzümün mutluluğu. Kim daha fazlasını ister?* diye yazmış. *Yaşıyorum. Bu da yeter.* Ne gözütokluk, ne alçakgönüllülük! Sonuçta, yetinmeyi sıfıra indirerek... Daha sonra, orta büyüklükte bir elma yenilecek; kabukları sobanın üstünde yakılacak ve yanarken kabukların çıkardığı koku ne hoş, denilecek. Elma bahçelerinde dolaşıyormuşsun gibi.

Bu hayattan vazgeçmedeki tat da hoş. Bir şeftalinin tadından çok daha hoş. Makedonyalı yazarın intiharını karısıyla geçimsizliğine bağlayanlar ise büsbütün yanılıyorlar. Günün ve ilişkilerin aksayışına boyuneğmemek siyasadır. Siyasa yarındır.

Fakat bu sabah Aydın İntiharları ve Geleceğin Başkaldırısı üstünde çalışılmayacak.

Sobaya odun atıp tutuşturuyor. Kahve kabını prize takıyor.

Her sabah ve her gün yapılmayanlar:

Evet, bugün hiç çalışılmayacak. "Kim, niye sonsuz özgürlüğü seçecek" kehaneti yerine, berbere telefon edilecek. Boya için öğlen saatlerinde bir zamanda randevu alınacak. (Artık mahalle berberleri de çok kalabalık oluyor. Herkes saçlarına fırtınada diken diken olmuş özgürlük havaları verdirebilmek için saatlerce boyalara, fırçalara, makas ve jölelere tutsak kalıyor; her özgürlük gibi bunun da bedeli pahalı ödeniyor.) Telefondan sonra, tırnakların cilası yenilenecek. Bir değişiklik olsun deniyorsa, iki kat cila. Böylece, bu gri güne birazcık tozpembesi katılabilir. (Görüyorsun çocuğum, saçımı bazan da yandan ayırıyorum. Yeni Gencin Tarihsel Toplumsal Temelleri mi dediniz? Demediniz mi? Sahi, hiç merak etmediniz mi?) Pekâlâ, banka...

Öğle tatilinden önce bankaya gidilecek. Uluslararası Sosyal Antropoloji Enstitüsü'nün dergisinde yayınlanmış üç değişik bildiriden doğan telif hakkı tahsil edilerek evin kira borcu, ev sahibinin banka hesap no'suna yatırılacak. (Saç dipleri ak, bir ayağı aksak, ama kaşkolü renkli mi renkli bir kadıncağıza bankalarda ya da bir postanede her zaman rastlanabilir. Ben kendime oralarda buralarda makbuz ödeyip borç yatırırken sık sık rastlarım.) Eh, çıkmışken bari, postaya verilmek üzere, yazılması geciktirilmiş üç mektup yazılacak. (Duşun suyu yeterince sıcak değil. Su yeterli akmıyor da ondan.)

... Mektuplar yazılacak:

Prof. G. Syvertsen
Varşova Üniversitesi
Sosyal Antropoloji Bölümü
Konuk Öğretim Görevlisi
Varşova, POLONYA
Değerli Meslektaşım,

Aydın İntiharları ve Geleceğin Başkaldırısı araştırmam için bana çok değerli birkaç belge göndermişsiniz. Sonsuz teşekkürler.

Heinrich Von Kleist'ın kız kardeşine yazdığı, henüz yayınlanmamış bir mektubunun fotokopisi ile Bulgar asıllı ozan ve oyun yazarı Peru Yavarov'un iki mektubunun fotokopisi, benim gibi, şu ânda geleceğin radikal aydın başkaldırılarını bulgulamaya çalışan bir toplumbilimci için gerçekten eşsiz birer hazine değerinde. Gönderdiğiniz belgeler Kleist'ın da son kerte politik bir tavırla hareket ettiğini, artık en küçük kuşkuya yer bırakmayacak biçimde kanıtlıyor. Zaten, Pavese'nin günlüklerinden altını çizdiğiniz, art anlamı gözden kaçmış o iki minicik tümce de öyle.

Hepimiz biliriz ki, aydınlarda ânlık bunalım denen durum, onların gelecek düşüncesiyle ilgilidir. Gelecek düşüncesinin günlük hayata yansıması ise politikadır. Dün olduğu gibi bugün de, kız kardeşe yazılmış bir mektup, üstü karalanmış bir itiraf,

haykırmayan bir politik tutumun göstergesi olabilmektedir. Yazık ki böylesi tutumlar, kimileri için hâlâ günlük hayatın yükünden kaçış olarak görülebilmektedir. Buna bir "marazi ruh" yaftası yapıştırılabilmektedir ya da. İnsanın düşünsel faaliyeti derinleştikçe, başkaldırı sesinin de derinlerden, boğuklaşmış olarak gelmesinden daha doğal ne var? Haykırmalar, savsözler, değerli meslektaşım, savsözler, ancak yüzeyden yüzenlerin kulak yırtan gürültüsünden başka bir şey değil.

Yavarov'un intihar nedeninin, sadece mutsuz evliliği olmadığı, bana gönderdiğiniz belgelere göre, ne kadar açık! Tanınmış biri olmayan bir dostuna yazdığı bu mektuplar, Makedonya ihtilaline katılmış, düzenin özgür varoluş yollarını tıkamasına, haksızlıklara karşı çeşitli başkaldırı yolları denemiş bir ozanın giderek, yinelemenin dışına çıkmayı, artık yenilenemeyecek bir karşı duruş eylemini sorun edindiğini kanıtlıyor. Yavarov, tutsaklıkları bir yana, kendilerinin bile farkında olmayan insanlarla çevriliyken, bir kadınla, yalnızca bir kadınla nasıl mutlu olabilirdi ki? Pavese, bir şeftalinin damağına verdiği tatla nasıl yetinebilirdi? Von Kleist ya da Mayakovski, dostun düşmanlığını doğallaştıran bir hayatla nasıl uyum sağlayabilirdi?

Bu yaz sizinle seminerlerde buluştuğumuz zaman, araştırmam henüz yeterince ilerlememişti. Bugüne dek, bilinç aşaması düşük olduğu oranda sonsuz özgürlüğü seçme oranının da düşük bulunduğu ülkemdekiler başta, intihar etmiş otuza yakın sanatçı, yazar, yirmi kadar roman kahramanı –bunlara intihar eğilimleri gösterenler, yani dün ya da bugün insan varoluşunun anlamını sorgulayanlar dahil–, bir o kadar da düşünce ve politika adamının hayatlarına kendi elleriyle son verme nedenlerini, kuşkusuz onları böyle bir seçime götüren nesnel koşulları içinde irdeledim. Herhalde biliyorsunuz, günlük politikayla haşır neşir olan, kitleleri tarihin geçici bir sürecinde peşlerinden sürüklemeyi amaçlayan kişiler arasında –sürükleyebilen liderlerde değil– intihar oranı çok düşük, yok denecek kadar az. Olanlarda da sorun bence, toplumlara değil, kendilerine dayanamamanın bir sonucu. Sanat-

çılarda ise tam karşıtı. Oysa, ilk bakışta ne kadar da başkaymış gibi görünür, değil mi?

Kirillov'un, varlığını yokluğunu sorguladığı Tanrı yerine kendisinin tanrı olmasını seçtiği bir dönemde, örnekleri gruplamak hiç güç değil. O zamanlar, düşünce ve eylemlerin odak noktası hâlâ daha Tanrı. Tanrı, o zamanın insanı için hâlâ bir sorun. Ama olmadığına kesinlikle inandığı bir Tanrı yerine kendini koymayı –çünkü o zaman Tanrı'nın varlığı gerçekten reddedilmiyor demektir– da reddeden bugünün aydınını ve kuşkusuz buradan giderek yarını da mümkün olduğu kadar az yanılgıyla görebilmem içinse, daha pek çok belge taramam gerekiyor. Kaynaklara eğilmek, insanların boş alanlarının kullanımıyla üstü kapalı kalmış ya da çarpıtılmış aydın intiharlarını çözümlemek benim için gitgide çekici bir konu haline geliyor. Bazan öyle noktalara varıyorum ki, ürkmüyorum desem yalan olur. Yarını şimdide yaşayanların, şimdiyi yarının ışığında görebilenlerin sayısı arttıkça, yani varoluşun sorgulama alanları genişledikçe, gelecek zaman aydınının daha çok sayıda kendini öldürebileceği varsayımım neredeyse kesinlik kazanıyor. Artık Ortaçağ keşişleri gibi davranılamayacak bir dönemde, artık düşünce adamının kendi "ben" tanrısına da yüz vermez olduğu bir zamanda, kendini ortadan silişin anlamları da herhalde değişiklik gösterecektir. Düşünün, Stavrogin'in alçakgönüllülüğü bile, uyumun, uzlaşmanın utancından güçlü değildi.

Beni böyle bir çalışmaya iten ilkağızda ülkemdeki aydınların gitgide daha çok sayıda gönüllü başeğme durumlarını sorgulamaya başlamaları oldu. Sorgulamanın ilerletilmesiyle sorun, başkalarının kurtarılmasından kendi kurtuluşlarını tartışmaya, kendilerinden kaçarak başkalarına sığınma yüreksizliğiyle hesaplaşmaya doğru bir ivme kazanabilir. Uzun bir uyku, genelde uyanışı en uç noktaya sıçratabilmektedir. Teknolojik değer üretiminde önemli katkıları bulunmayan, kendini bulguları ve düşünsel eylemiyle birlikte yükseltememiş olan bir "aydın" dünyası, bu değerlerin giderek insan hayatında açtığı yaraları

hangi sorumluluk ya da suçluluk duygusuyla savunacaktır? Suç, savunmayı gerektirir. Bu da, bu bile, insanın hayatta kalması için bir bahane olur.

Keşke size, araştırmamı yakın bir zamanda tamamlayabileceğimi söyleyebilseydim. Soruyorsunuz, belirtmek zorundayım, sonuç beni ürküttüğü için, zaman zaman böyle bir araştırmadan cayma eğilimleri göstermekteyim. Toplumlar nicedir geçmiş dinlere sığınmaya başladı. Yeni dinler, yeni inançlar üretimi zayıfladıkça, daha doğrusu bu üretim "kullan at" formülünün uygulatıcısı fabrikasyon üretimin bir dalı haline geldikçe, herhalde geçmiş dinlerin en eskilerine doğru bir sığınış da gözlemlenecek. Kalite mal arayanların, birörnekliği sevmeyenlerin, geçmiş kültürlerde, ancak oralarda, dinlenecek bir müzik, tadacak bir tat, üstünde oturacakları bir koltuk peşinde olmaları gibi.

İşte, araştırmayı sürdürdükçe karşıma böyle, birbirini çağıran bir yığın soru çıkıyor. Her bilimsel araştırmada olduğu gibi. Sözü çok uzattım, ama şuna da değinip bitireyim izninizle:

Edward Bond, teknolojik ilerlemenin, insanın varlık nedenini dayandıracağı temel değerleri yok etmesi karşısında hayatı hâlâ, böylece sürdürebilmenin "faşistik" bir yalan olduğunu söylüyor ("faşistik" sözcüğünü galiba şimdi ben uydurdum) ama kendisi hâlâ yaşıyor. Hem de temel değerlerin yokolduğu bir ortamda. Bu noktaya varan, bunları düşünebilen bir sanatçının, yalana karşı ilkin kendisinin, "Hayır!" demesi gerekmez mi?

Şaka bir yana, ona, size, hepimize sağlıklı uzun ömürler dilediğimi belirterek,

vesaire, vesaire...

Tezel Dereli
El Corte Nueva
Lope de Vega Sokağı, 8-C
Madrid, İSPANYA
Canım Kardeşim,

Az önce bir profesöre yazdığım mektup içimi kararttı. Kimbilir onu okuyana neler yapacak...

Şimdi sana yazarken (işte nihayet) kendimi ışıklı bir hayata sıkı sıkıya tutunmuş gibi duyuyorum. Hayat değişecekse, kendini değiştirebilenlerle değişecek, yinelenişe ayak uyduranlarla değil. Seninle övünüyorum.

Ne hoş bir adreste oturuyorsun. Yeni yerinden pek hoşnut olmana sevindim. Oturduğun yer galiba Cervantes Sokağı'nı keser ve her zaman da şarap kokar. Uzun bir süre önce oradan geçmiştim. Lope de Vega'nın müze olan evini görmeye gitmiştim de... Evin arkası minik bir bahçeye bakıyordu. Bir yerlerden o çok gölgeli küçük bahçeyi görebiliyor musun, yoksa sadece taşları yosun tutmuş ıslak duvarlı şarap mahzenlerine mi bakıyorsun? Nereye bakarsan bak, herkesin göremeyeceği şeyler göreceğinden ve tablolarında bunları bize de göstereceğinden eminim. Bence sanat, içinde yaşanabilecek tek dünya. İnsanın özgür olduğu tek yer.

Sesinin titremeye, gözlerinin sulanmaya başladığını yazıyorsun. Yaşlılığın kapını tıklattığını falan... Bunu kabul edemem. Baksana ben bile, bu yaşımda –aramızdaki on beş yıllık farkı düşünsene– sadece başkalarının ölümleriyle uğraşmaktayım, unutma. Onların hayattan çekip gitmelerini gözetleyerek kendi hayatımın sonunu görmezlenmekte beceri üstüne beceri kazanıyorum.

Neyse, şu berbat El Tores semtinden kurtulduğun iyi oldu. Serginde bulunamadığım için hâlâ üzülüyorum. Seminerlerden dönüşümde, burada, gazetelerde rastladığım haberleri kesip sana postalamıştım. Eline geçti mi? Geçmediyse de üzülme. Zaten pek ilgileneceğini de sanmıyordum ya, ülkenden esintidir deyip yolladım. Gördüğün ya da tahmin edeceğin gibi, hepsi çeviri haberler, oralar-

da çıkmış yazılardan çeviri övgüler. Bizde eleştiri, tanıtım yazıları yazanların çoğu, dünya prömiyeri ülkemizde yapılmamış her sanat faaliyeti, her edebiyat eseri için klişe sözlerinin dışında sözler de söyleyebiliyorlar, ne tuhaf değil mi? Dün burada yine elli beş öğrenci coplandı. Bildiğin çevreler, küçük küçük kımıldanışlara karşı bile şimdi çok daha öfkeli, ama daha az telaşlılar. Bence için için, "O kadar sert gittik, yine olmadı" diyorlar, ancak kendilerine göre "oldurmaktan" düne oranla biraz daha eminler. Sermaye kendini, yerine biraz daha yerleşmiş duyuyor. Yıllardır televizyonların, gazetelerin, dergilerin başköşelerini işgal edip durmalarının başka bir anlamı var mı? Geçenlerde yoğun bir kar yağışı oldu ve işçileri işyerlerine götürecek yolların hepsi tıkandı. Esnafın müşterisi de evlerinde mahsur kaldı.

Sana böyle tatsız tuzsuz haberler vermek istemem. Çünkü sen bana üstüste çok güzel haberler veriyorsun. Kerem'in yeni yıl tatilinde yanına geleceğini söylüyordun. Herhalde artık gelmiştir. Peki ama, genç adamlar tatillerini ne zamandan beri karıları, sevgilileriyle değil de anneleriyle geçirir oldular. Bazan zamanı anlayamamaktan korkuyorum...

Yenins:

Neden korkuyorsunuz?

Aysel:

Artık kuşkucu oldum. Güven yitimi.

Yenins:

Ne kötü bir bilgi!

Aysel:

Evet, çok kötü. Fakat unutulması olanaksız bir bilgi.

Yenins:

Kendinize yeni bir şans tanıyabilirsiniz. Benimle olabilirsiniz.

Aysel:

Yo, yooo, sakın! Kanabilirim. Kanmaya yatkınım ben. Yeni umutlar edinmeye...

Yenins:

Sizin en güzel yanınız. Haydi, son bir kez. Denemeye değmez mi? Benimle denemeye?

Aysel:

Başımı suyun yüzüne, battığım aynı noktadan çıkarmak istemiyorum artık.

Yenins:

Lütfen...

Aysel:

Peki, ne yapacağız?

Yenins:

Bir sandala bineceğiz. Sisi yarıp gideceğiz.

Aysel:

Yeni bir yanlışa katlanabilirim, ama eskisine hayır.

Yenins:

Yanlış mı? Eski bir yanlış mı bu sizce? Hiç değilse battığınız nokta değişir, batsanız bile...

Aysel:

Rahat verin, önce şu mektubu bitirmeliyim, sonra düşünmeliyim...

... Ah Tezelciğim, bunu nasıl düşünürsün? Evet, sen Madrid'desin, Kerem Paris'te kaldı, Oktay ise burda, ama insaf, onu gör dersen bile göremem ki. (Dün akşam birisi evin altında, arabasının radyosunda, "Gel desen de gelemem ki" şarkısını çalıyordu. Arabanın bütün kapıları ardına dek açık. Yer gök inliyor. O şarkı yine iyiymiş. Ardından, "Seni kara topraklar alsın" diye bir şey başlamasın mı, kanlı gözyaşları her yandan çığlıklarla akıyor, değdiği her yanı yıkıp geçiriyor. Dayanamayıp pencereden başımı uzattım: "Fakat nedir bu? Ne yapıyorsunuz?" Sesimi işittirmem olanaksız. O zaman insan kendi sesini de, seslerin geneline uydurmak zorunda kalıyor, uydurmak ne kelime, birkaç ton daha yukarı çıkıyorsun. Ben de öyle yaptım. Arabanın yanında duran adam da dedi ki: "Evin radyosu da, teybi de bozulmuş. İçeriye çalıyorum. Başka türlü nasıl işitsin çocuklar?" Ne kadar haklı değil mi?) Kısacası, Oktay'ınki de apayrı bir dünya. Şirketi gitgide büyüyormuş. Bir banka satın almış. Adı yaygın sinema oyuncuları ve milli mankenlerle gece kulüplerinde sık sık görülüyor. Pek de şık. Gazetelerin artan magazin sayfalarından

edinebildiğim bilgiler bunlar. Sokaktaki vatandaşın hayatı kadar onunki de bize yabancı kaldı. İşte, aile ve mahalle dedikoduları bu kadar.

Oktay senin gibi bir kadını artık hiç ilgilendirmemeli. Doğrusu neden sorduğunu anlamadım. Ah, özür dilerim. Nasıl anlamam? Kerem'in babası değil mi o? İnan, altmış sekiz ruhunun bir ürünü olduğunu ben bile unutup gitmişim Kerem'in. Ürünü verenler, birbirinden çok uzak, birbirine o kadar aykırı noktalarda olunca, insanlar unutabiliyor. Yeniden hoş gör.

Şekerim, Kerem'i müzelerinle, galerilerinle bezdirme sakın. Son sergin maddi açıdan seni hayli rahatlattığına göre, şöyle biraz Mayorka'ya falan gidin. Denize girin. Silindir şapkalı George Sand'ı anın. Bu arada beni de iyilikle anın tabii. Gözlüklü kitap kurtluğumla alay edebilirsiniz. Ama sakın, bir ayağım üstünde sekerek yürüyüşüme gülmeyin. Zaten şimdi vereceğim haber karşısında diliniz tutulacak, bir ân, hiçbir şey yapamayacaksınız. Kendinize gelince de, eminim şapkalarınızı havaya fırlatıp, yerde üç takla atacaksınız.

Biliyor musun, beş ay önce bana âşık olana, beş ay sonra ben de âşık oldum. Üstelik onu bu arada hiç görmedim. Aşklar ancak böyle güçleniyor ve sürüyor(muş), öyle mi? Onun bende öylece kalmasını istiyorum. Dondurulmuş bir gül gibi. Sence Yenins, güzel ve kalıcı bir ad mı? Herhangi başka bir ad da olabilir. Senin yaratıcılığın ona başka bir ad verebilir; nasıl istersen. Yenins'in anlamı ne, nereli bir ad? Biliyorsan yaz bana. Galiba ben bu adı hiçbir yerli olmadığı ya da her yerli olabileceği için hayli gizemli buluyorum. Büyüleyici.

Sağlığım iyi, neşem yerinde. Arasıra sol ayak bileğim biraz şişiyor; hattâ bu sabah bacakta bir kasılma da oldu, ama bu doğal artık. Kendime yepyeni, şekerpembesi terlikler satın aldım. Saks mavisi bir sabahlık. Az sonra da saçlarımı boyatmaya gideceğim. Hem de, onunla ilk karşılaştığım zamanki güneş rengine. Yenins yirmi yaşında. (İster misin Yenins, Zühtü falan gibi bir şey olsun!)

Bugün bana bir onur plaketi verilecekmiş. Kâğıtta öyle yazıyor. Kurul Başkanı telefonla da pekiştirdi zaten...

Ah Tezel, galiba düş gücüm zayıfladı. Daha doğrusu, diri, güzel şeyleri daha zor tasarlayabiliyor, ama sık sık yetmişlerimde, seksenlerimde, hattâ yüz yaşımda olabiliyorum. Gitgide, sürekli devingen, canlı hayata daha az, ama intihar etmiş aydınların, düşünce insanlarının ölüm nedenlerini ve ölüm biçimlerini anlamaya daha çok zaman ayırıyorum. Bu durumda karşıma, el değmemiş güzellikte, tutku dolup taşan, günü dünü ve yarınıyla yaşayan Yenins diye birinin çıkması olağanüstü bir şey tabii. Böylece, hiç merak etme, hayata bağlılığım, çalışma ve sevme gücüm yerli yerinde duruyor. Aşka her zaman çok şey borçlu oldum.

Yeni araştırmamın konusu beni, geldiğim her yeni noktasında biraz daha kendine çekiyor.

Şekerim, artık bu akşama hazırlanmalıyım,

falan, filan...

Yüzü gözü köpük içinde, bir ân duruyor. Hay Allah, ne akıl! Boyadan önce saç şampuanlamaya ne gerek vardı? Dikkat, günlerin gündemlerini çok kötü yazmaya başladın.

Köpüklerden çabucak kurtulmak istiyor, ama su o kadar az akıyor ki... Sımsıkı kapanmış gözler, her zamanki gibi içine bir ıssızlık duygusu yayıyor. Açık gözle pekâlâ başedilebilen yalnızlık...

Layana:

"Yalnız yaşamayı nasıl başarıyorsunuz, ne olur bana da öğretin."

Aysel:

"Lütfen bir daha kapımı çalmayın. Telefon da etmeyin."

Layana:

"Boş kata birinin geleceğini söylemişlerdi. Günlerdir bekledim. Sizi beklemiştim."

Aysel:

"Yukarda mı oturuyorsunuz?"

Layana (umutla):

"Evet. Çok yalnızım. Girebilir miyim?"

Aysel (iki arada bir derede):

"Az önce de geldiniz. Sonra telefon ettiniz. Size, yorgun olduğumu söyledim, değil mi?"

Layana:

"Beş on dakikacık..."

Aysel (ansızın, kesin):

"Hayır. Beni yalnız bırakın!"

Layana (yakaran bakışlar):

"Akşam gelebilir miyim?"

Aysel:

"Hiçbir zaman."

Bu çiçekleri de götürün.

Onları sizin için topladım.

Benim için hiçbir şey yapılmasını istemiyorum.

bağlanış, sözveriş, önünde sonunda kopacak bir ilişki... istemiyorum.

–Kara saçlı Layana yirmi beşlerindeydi. Tavanda mikadan kuşları sallanıyor.–

Karl:

"Geride bıraktığı mektubunda kuşların size verilmesini istiyor. Almak hoşunuza gider miydi?"

Aysel:

"Evet. Ayrıca çok üzgünüm."

Karl:

"Ben de. Böyle olacağını düşünmemiştim."

Layana... Kara saçlı Layana...

Yalnız yaşamayı nasıl başarıyorsunuz, ne olur bana da öğretin.

Nasılsa su, biraz daha güçlü akıyor şimdi; duşun deliklerinde incecik, biraz sert iplikçikler halinde fışkırıyor, teninde varlığını daha iyi duyuruyor. Belirgin değişler, okşayışlar, sırtından, göğüslerinden aşağı doğru akışlar... Ömer'in okşayışları mı, Engin'in öpüşleri mi? Tenine o kadar yakın gelmiş iki erkek. İkisi de yok artık. Duygularını belli belirsiz uyandıran onların okşayışları, öpüşleri değil. Suyun ılık ılık yukardan aşağı kayışı. Boyuneğiş. Yetiniş. Bir şeftalinin, bir üzümün tadı. Takılması unutulmayan mercan küpeler, günlerin grisini renklendirecek pembe tırnak cilası ya da mavi bir sabahlık. Hayat başka nedir ki? Alçakgönüllük istiyor, kendini beğenmişlik değil. Suyun gövdemden aşağı kayışı... Ne hoş, ne hoş... Daha ne istiyorsun be kadın!

Günün ilk kahvesini içmekte sabırsızlanıyor. Kapıcı gazeteleri bırakmıştır. Ayak bileği ovulacak, mektuplar yazılacak...

Duştan çıkıyor. Ayaklarına şekerpembesi terliklerini, sırtına da bornozu değil, yeni sabahlığını geçiriyor. Başında havlu, odaya doğru yürüyor.

Engin Ünal
Gece Gözetimcisi
Gentofte Yaşlılar Yurdu
Kopenhag, DANİMARKA
Sevgili Engin,

Sana Layana'nın evinden taşıdığım mikadan kuşlar altında yazıyorum. Bu çok önemli. Vicdan azabı denli önemli. Lear'in ruhunu kavuran cehennem denli önemli. Layana'nın, yalnızlığa yengin düşmemek için fazla genç olduğunu anlamak bile istemedim.

Seninle bir daha konuşmak isteyeceğimi hiç sanmıyordum. Gönderdiğin mektuplar, kartlar burada duruyor. Kırık dökük, fazla bir şey söylemeyen satırlar. Tıpkı, yıllar sonra yeniden buluştuğumuzda olduğu gibi. Fakat biz, buluştuk mu? Evet, sana yazacağımı hiç sanmıyordum. Artık asla, eskisi gibi olamayacak olduktan sonra, ne anlamı var? Yine de ne tuhaf, işte yazıyorum.

Kendim için mi, senin için mi? Böyle bir sorunun olması bile ne acı Engin. İkimiz için olsun. Keşke olabilse...

Hayatın yakasını koyvermeyi istememek gibi bir şey bu. Yeniden başlamak. Bunun için de konuşmak gerekiyor. İçimizi sonuna dek açmak belki.

Engin, artık öğrenci değilsin. Hoşlanalım hoşlanmayalım, coşkuları budanmış, hayat deneyimleri zengin, kırkında kocaman adamsın. Nasıl olur da özel hayatın üstünde kendin karar veremezsin? "Onunla evlensem mi?" Bunu, kendinden başka birine sorman ne demek? "Şimdi ne yapayım?" diyordun. Deliye dönmüştüm. "Biz ne yaptık? Neyi tamamladık?" Böyle dedin Engin.

Hayatımız; taş duvarları, demir parmaklıkları, aşılması mutlak gerekli ve aşılan sınırları, bizim adımıza bizim dışımızda akıtılan bütün yasak suları hiçe sayarak adım adım geliştirilmiş bir ilişki, bu başarı evet, belki de ömürlerimizin bu tek gerçek tacı hiç yokmuş, olmamış gibi, "Ne yaptık ki?" diye sorabiliyorsun. "Sonuçta işte yine bir kadın, bir çocuk, ekmek, su, don, fanila uğruna yaşlılar yurdunda sürüklenen bir ömür" diyebiliyorsun. Beni kırdın. Yaşanmış yıllarımıza, benim için hiçbir zaman "hiç" olamayacak bir emeğe saygısızlık ettin. Acıları, sevinçleri hiçe saydın. Ama bunları sana orada söyleyemedim. Galiba bunu bir onur sorunu yaptım. Sonra, bütün geri dönüş yolculuğum boyunca ve burada sık sık düşündüm. Düşündüm ki ben, üstüne çok emek verilmiş, eski genç ile yeni gencin yakın gelebileceği kadar birbirine yakın gelmiş bir ilişkiyi yokmuş, hiç olmamış sayamayacağım. Kendimde, bu kadar anlamsız bir geçmişe dayanma gücünü bulamam...

Aysel:
"Hiç değilse, aşk bu, de bana."
Ömer:
"Aşk olması mümkün mü?"
Aysel:
"Peki ne öyleyse?" –Ne olur bana, bir bağış, karşılığında da gençliğe tutunuş, deme.

(Ömer, suskun, önüne bakar.)
Demek aile kurumunun böyle akitleri de var?

... Engin, bir ân kesmek zorunda kaldım. Zaten ne diyeceğimi de pek iyi bilemiyorum. Sadece, yeni bir buluşma noktamız olabileceğine inanmak istiyorum. Hiçbir akit içermeyen, salt kırılmışı onarabilecek yepyeni bir buluşma noktası...

Engin:
"Ne kadar romantiksin! Sen hep böyleydin."
Aysel:
"Kötü bir şey mi bu?" Düş yoksa, ne olabilir sanıyorsun?
... Bana geçen yıl sözünü ettiğin "Siyasal Sürgünler" araştırmasını bir yana bırakma lütfen. Soruna çok yanlı ve kaçamaksız bir yaklaşım, tarihsel bir olguyu bugünkü koşullarıyla da yarına aktarma açısından ne kadar yararlı olur. Bu yaz seninle buluştuğumuzda –buluştuk mu?– bana bundan da söz açacağını sanıyordum. Yalan söyledim, bana sarılmanı, elimi, yüzümü, gözlerimi öpmeni istiyordum. Aramıza yıllar girdi. Ah Engin, görüyor musun, şimdi bu satırları yazarken birden gözlerim sulandı. Ne oluyorum? Kendime acımaya mı başladım? Kendimize?

Masanın çevresinden dolanırken bu son paragrafı kafasından hemen siliyor; mektuptan çıkarıyor.
... Oysa bu akşam onuruma bir plaket veriliyor. Verilecekmiş yani. Ne tuhaf, değil mi? Bugünler ülkemizde bir plaket dağıtma bolluğu var. Ama ben, sıranın bana da gelebileceğini hiç düşünmüyordum. Bu madeni levhalar, ölenlere ve ölmek üzere olanlara çabuk çabuk dağıtılıyor; ölenlerin çocuklarına sunulmak gibi bir formül altında elbette. Böylece, bir kuşak tükenmek üzere. Benimkine bakma. Benimki biraz ithal malı. Ülkemizden birine oralarda Yeni Yankılar ödülünün verilmesini yine önemsemezlik edemediler, çünkü buna son yüz elli yıllık tarihimiz engel. İlkel kavimden ulus olma savaşımı içindeki toplulukların incelemecilerine verilen bu ödülü benim neden koşa koşa almaya gittiğimi

sorarsan, çok basit. Artık bıçak kemiğe dayanmıştı, bu paraya ihtiyacım vardı, bir. Kendimin asla alamayacağı o uçak biletiyle seni kucaklamaya koşabilirdim, iki.

Seni, karanlık ve aydınlık bütün günlerimiz için kucaklarım. Ayrıca da...

vesaire vesaire...

Elektrikli kaptan, tasına kahve boşaltıyor, gazeteleri kapı önünden alıyor, yayları göçük topal koltuğa oturuyor: Engin'e daha başka bir mektup yazmalısın. Duygularını bu kadar elevermen gerekmez. Artık gerekmez.

Engin,

Elim değmedi, mektuplarını yanıtlayamadım. Kusura bakma. Yine bu sıralar başımı kaşıyacak vaktim yok. Sen nasılsın? Dayanışma Derneği'nin çalışmaları nasıl gidiyor? "Siyasal Sürgünler" incelemen üstünde yeniden düşündün mü? Ben iyiyim. Daha uzun yazmak isterdim ama şu ânda,

vesaire, vesaire...

Yenins:

Bana neden güvenmiyorsunuz?

Aysel:

Artık beklememeyi öğrendim.

Yenins:

Ama hayatınıza girdim.

Aysel:

Çıkarsınız. İnsanlar birbirlerinin hayatını yıllarca işgal ettiklerinde, orada neredeyse kök saldıklarında bile, selamsız sabahsız, hiçbir açıklama yapmadan çıkıp gidebiliyorlar. Sizse henüz eşikte bile değilsiniz. Henüz kısa bir tanışıklık.

Yenins:

Fakat onlar eskimiş insanlar!

Aysel:

Her şey eskir. Siz de. Üstelik sizinle ortak yaşanmış hiçbir şeyimiz yok.

Yenins:

Ama sonra, aradan birlikte yaşanmış uzun bir zaman geçmiş olacak.

Aysel:

Birlikte mi?

Yenins (yüzünde, bakışlarında en küçük bir kuşkunun izi olmaksızın):

Evet, birlikte.

Kahvesini yudumluyor, içine güzel bir sıcaklık yayılıyor:

Ne ışıklı bir görünüm! Osman'la Ayşe, gölde birlikte kulaç atıyorlar. Dün de, üniversitenin laboratuvarında, bilgisayarların aydınlık ekranı önünde birlikte çalışıyorlardı.

O yabancı kentte, ayrıca da "Nükleer Çağın Değerleri" konusunda verdiği konferansı dinlemeye gelmişler. Hayır, kendisini hiç de yalnız duymuyordu. Engin'le pek iyi bir karşılaşma olmamıştı, o kadar. Düşle gerçek hiçbir zaman birbiriyle tam uyuşmaz.

Ayşe... Pırıl pırıl kara gözleri onun:

"Aysel Hanım, boş bir zamanınızda size çalıştığımız laboratuvarı göstermek istiyoruz."

Osman... Kararlı, yetişkin adam halleri onun:

"Sakın, vaktim yok demeyin. Konferansınızda söylediklerinizüstüne soracak yığınla sorum var. Bu değerlerin ülkemdeki, ülkemizdeki karşılıklarını konuşalım."

Aysel:

"Çoktan beri mi buradasınız çocuklar?"

Ayşe:

"Ben bir yaşımda gelmişim. Babam göçmen işçiydi..."

Osman:

"Ben militan devrimciydim. İşte, bildiğiniz gibi..."

Aysel:

"Şimdi, burada üniversitede?"

Ayşe:

"Oh, çok oldu bitireli. Osman doktorasını verdi. Ben asistanım..."

Aysel:

"Ne üstüne? Yani..."

Osman (güler):

"Elektronikler... Bir çeşit beyin tartımı diyelim..."

... Bugün de gölde kulaç atıyorlar. Tatil gününün bu güzel sabahında, günışınları suya ağaçların üstünden hiç kırılmadan vuruyor, suyun yüzünü ışıltılara boğuyordu.

Gürcan, yanıbaşımda. Hep sevecen. Ona gülümsüyorum.

Gürcan:

"Üşümüyorsunuz ya?"

Aysel:

"Güneş öyle hoş ısıtıyor ki..."

Sizlerin varlığı öyle hoş ısıtıyor ki beni...

Tatlı tatlı gerinmişti. İçine yayılan mutluluğun gevşekliği. Yenins suskun. Oysa varlığı, an an çok güçlü. Kimi gölde yüzen, kimi kıyıda ateş yakan, etleri şişlere geçiren gençlerin, onların işte, Gürcan'ın, Ayşe, Banu, Egil ve Osman'ın, Bernt, Karin ve Peter'le Yasin'in varlıkları denli gerçek. Göldekilerin kulaçları, ışık kırılmaları arasında uzaklaşıyor, uzaklaşıyor... Aynı zamanda ağaçların arasından geçen ince, esmer gölge: Layana.

Layana, tek başına. Eğilmiş göl çiçekleri topluyordu. Öyle, mutluluk gevşemeleri arasında bir ân göze çarpan, sonra unutuluveren ânlık bir görüntü. Böyle bir resim.

Unutulmaz olan, günler boyu o, batmayan güneşler...

Sobanın üstüne ince bir dilim kepek ekmeği koyuyor. Saksı bitkilerine su veriyor: Mikadan kuşlar altında mektuplar yazılacak; postaya verilmek üzere çantaya konulacak. Kaban giyilecek. Sonra, içi müflonlu botlar. Ama torbaya alçak ökçeli rugan iskarpinler de konulacak. Onları almalı mıyım?

Ömer:
"Böyle parlak şeyler giymezdin."
Aysel:
"Arada bir gerekli. Güzel durmadı mı?"
Ömer:
"Biraz yadırgadım. Şurasındakiler ne?"
Aysel:
"Minicik madeni süsler. Ne var bunda?" –Ayşen'inkiler hiç gözüne batmıyor ama!

... Berberde yalnız saç dipleri değil, bütün boya yaptırılacak. Evet, evet, renk tıpkı yaz günlerindeki gibi, bir ton açık olacak Bahattin Bey.

Bankaya gitmek içinse, bugünün onuruna bir taksiye binilecek.

Bankanın kapısından girerken adamın biri öyle kötü çarptı ki, yere kapaklanacağını sandı. Üstelik adam ayağına da bastı, bir de azarladı:

Hanım, ayak altında dolaşmasana!

–Taksiye binmek neye yaradı ki?–

Aydın İntiharları ve Geleceğin Başkaldırısı'na bir akşam önce düşülen not: *Aşkın kayığı / Günlük yaşama çarptı*, diyor Mayakovski. (İbid)

Mektupları postaya verebilmek için kuyrukta uzun süre bekledi. Sıra nihayet kendisine geldiğinde, gişedeki kız ters ters baktı:

Yeter canım! Herkes bütün para veriyor. Bozuk para verin!..

Şunu bozabilir misiniz beyefendi?

Beyefendi işitmedi bile. O zaman sağına soluna bakındı. Kimsenin kimseyi gördüğü yok. İnsanlar arasında kara kalın perdeler gerili. Perdelerin gerisinde herkes kendi derdinde.

Kıza dedi ki:

Ah, bozduramıyorum.

Kız dedi ki:

Ben bilmem. Gidin bir yerden bozdurun işte. Kim var sırada?

Sıradan çıkmayı, şişmeye başlayan ayak bileğiyle kuyrukta bir o kadar daha beklemeyi göze alamadı.

Aydın İntiharları ve *Bu dünyadaki yaşam, özlemi çekilen bir yaşam değildir.* Lin-Po demiş bunu, diyor Hollandalı bir Protestan papazın oğlu olup da, Paris'te bir otel odasında kendini öldürmüş bulunan Boris Harloff. Haberleşmek için para ve pul, habercilerin yerini aldığından buyana, kazanılan zamanı kuyruklarda harcamamız neden gereksin canım?

Kıza karşı biraz diklendi:

Buradan hiçbir yere gidemem!

Sizin kulağınız işitmiyor mu? Bozuk yok diyorum ya!

Kız, öyle bir haykırış haykırdı ki, insanlar kara perdeleri birazcık araladılar; burunlarının ucunu gösterdiler. İşte hepsi tanık. Çözülmeyecek bir sorun yok:

Paranın üstü yerine pul verebilirsiniz pekâlâ!

Öyle istiyorsanız, baştan söyleseydiniz!

Kız, böyle deyip, arkada bekleşenlere gülücükler gönderdi ve onlara, bunun beyni sulanmış galiba, gibisinden bir işaret yaptı. Tanrım, işte şimdi hepsi hem gördü, hem işitti.

Aynı ânda gözü, kızın arkasındaki hantal saate ilişti:

Zaman ne kadar hızlı akıp gitmiş! Şurada ne kaldı ki?..

Törenden önce kıyıya inerek bir köşeden şöyle, sisin içinden gelip geçen tankerlere bakmayacak mıydı? İnsan ancak onlara bakarken, evet ancak o zaman, hayatın neresinde durduğunu anlayabilir. Ey zamanımın korsan gemileri! *Eğer ben siz olsaydım, bir çiçek, bir inek* –ya da bir korsan gemisi– *olsaydım, hayatın tadını ben de çıkarırdım*, demiş Dostoyevski. (Bkz.: *Bir İntihar Olayının Yargılanması.*)

Sis olacak mı? Sandal mı olacak?

Yenins olmayacak mı?

Hep banka memurları, PTT memurları, tank, tüfek, tanker, vergi, makbuz ve boyuneğişler mi olacak? Plaketimi, bir korsan gemisi gibi kuşanmaya gitmeyecek miydim? Gitmeyecek miyim?

Gündemde tıkır tıkır işleyen bir gün, tam bu noktaya gelince, nasılsa takılıyor. Sol ayak bileğini usul usul ovarken, duralıyor. Bu akşamüstünün, kafasında karışık ve karanlık kalışına şaşıyor:

"Korsan gemileri de nereden çıktı?"

Akşamüstüne ait tasarımların karanlıkta kalışı gibi, bu da yeni. Kendi kendine yüksek sesle konuşması yeni. Canı sıkılıyor, ama sonra omuz silkiyor: Hastalık bu kadar başlangıçta tanılanmışsa, önlenebilir.

Kızarmış ekmeğini, kibrit kutusu büyüklüğündeki peynirini yiyor, soğumuş kahvesinden bir yudum daha içiyor, gazetelere uzanıyor. Şimdi günle kuşatılmış, bütünüyle herkesin olan zamanın içinde.

Savaş, hastalık, cinayet, yangın, sel baskınları, trafik kazaları, yeni keşifler, batan şirketler, çıkan şirketler, iç anlaşmalar, dış

anlaşmalar, NATO, Toto, AET, AİT NWD, IFO, OAP, WBD, DPT, SOS, IMT, ODTÜ, APA, YÖK, KLM, STF, ATFS, – Oooo, Almanya'nın yeni Çalışma Bakanı bir Türk!– SAS, NWE, siyasal skandallar, açılışlar, kapanışlar, gebe bir erkek fotoğrafı, biten yargılamalar, bitmeyen yargılamalar, açlık grevleri, lokavtlar, oburluktan çatlayanlar ve uzaydaki en yeni gelişmeler arasında, orta sayfalarda, orta boydan biraz alta düşmüş bir haber daha:

Sosyal Bilim Onur Plaketi
Prof. Dr. Aysel Dereli'ye Bugün
Veriliyor

Haberin altında fotoğrafı. Nereden bulmuşlar, ne zamandan kalmışsa, objektife biraz kederli bir gülümseyişle gülümseyen, orta yaşlarda, hoşça bir kadın fotoğrafı.

Fotoğraftaki gülümsemeden etkilenmiş gibi, hemen hemen aynı biçimde gülümsüyor: Günün güzel bir karikatürü, ama ancak dünle bugün yanyana, içiçe çizildiğinde.

Bunu başarabilen de bellek.

Bir zamanlar komünizmi övme suçlamasıyla hakkında dava açıldığı haberini de, biri sosyal demokrat, öteki liberal görünümlü iki gazete ile bir dergi, bu fotoğrafıyla vermişlerdi. O yıllar böyle şeyler fotoğraflı falan haber olurdu da... Daha sonraları, bu gazetelerden biri ve birkaç dedikodu düşkünü, dolayısıyla çoksatar gazete, üstüne kocaman puntolarla:

BİR SAHTEKÂRLIK OLAYI
Prof. Aysel Dereli'nin
Uzaklaştırıldığı Fakülteden
Bazı Araştırma Raporlarını
Kaçırdığı Öne Sürülüyor

diye yazdıklarında ise, haberin içine fırlak gözlü, boğazına kılçık kaçmış gibi buruşuk yüzlü, sevimsiz mi sevimsiz bir fotoğrafını gömmüşlerdi. Resmi gören kimse, bu yüzün hemen hemen bir

kedinin boynunu bükerek koparmaya yatkın anlamına bakıp, fotoğraftakinden her türlü melaneti bekleyebilirdi.

Şimdi bile midesinde aynı bulantıyı duyuyor: O muhabiri gerçekten boğazlamak istemiştim!

Gazete muhabiri:

"Erkek öğrencilerinize özel bir düşkünlüğünüz olduğu da söyleniyor. Ne dersiniz?"

Başından kayan havluyu yeniden, biraz da sinirli sinirli sarıyor kafasına: Kedi boğazlayan yüzüm, o ân çekilmiş fotoğraftaki yüzüm. Öyle olmalı. Genç muhabirin sırıtık sırıtık sorduğu soruyu işitince, en denetimli insanın bile, bir gün öldürebileceğini anlamış, hiçbir şeyden değilse, bu yepyeni ve çok somut bilgiden korkmuştum.

Bu sabah, sevimli hattâ güzel bile denilebilecek yüzünün altında, incecik puntolarla yazılmış şu satırları okuyor:

"Özerk Milli Kültür Kurumu Bilim Hizmet Dalı Değerlendirme Komitesi, Sosyal Bilimler Seçici Kurulu, sosyal bilim onur plaketinin bu yıl Prof. Dr. Aysel Dereli'ye verilmesini kararlaştırmıştır.

Prof. Dereli bu onura, Hayatı Savunma Şekilleri (Hayatı Savunma Biçimleri olacak) ve Hayatı Savunma Biçimi (aslı: Hayatı Savunma Bilinci) üstüne yaptığı özgün ve kapsamlı incelemesiyle birlikte bugüne dek sürdürdüğü bilimsel araştırmaların tümü gözönünde tutularak, değer görülmüştür.

Prof. Dereli'nin incelemeleri arasında, Kişiliğin Kurulması ve Korunması (neyse, bunu doğru yazmışlar), İnsanlarda ve Toplumlarda Boş Alanların Değerlendirilmesi (Hayır! Boş Alanların Kullanımı. KULLANIMI!), Nükleer Çağın Değerleri gibi çalışmaları vardır. Bilindiği gibi, değerli toplumbilimcimiz, bundan birkaç ay önce de geçtiğimiz yıllarda iki yaygın yabancı dile çevrilmiş bulunan İnsanlarda ve Toplumlarda Boş Alanların Değeri (Allah kahretsin!) incelemesinden ötürü Uluslararası Sosyal Antropoloji Enstitüsü'nün Yeni Yankılar ödülünü kazan-

mıştı. Bu, bugüne kadar, gelişmekte olan ülkeler bilim özendirme ödülü niteliğinde idi. (Ülkemizden birine verilince, özendirme olmaktan çıkıyor demek?)

Prof. Dr. Dereli'ye onur plaketi, Özerk Milli Kültür Kurumu küçük toplantı salonunda bugün saat 18.30'da yapılacak bir törenle verilecektir."

Bu satırları, kitapların ad yanlışlarını hemen düzeltme tepkisi olmasa, başka birinden söz ediliyormuş gibi okuyabilirdi. Fotoğrafına, başka birine bakıyormuş gibi, bir kez daha nasıl bakıyorsa, öyle.

Fotoğrafın yanında kısa bir hayat hikâyesi de yer alıyor. Bu kadar özete indirgenmiş hayatlar hiçbir zaman ilgisini çekmedi. Şimdi, şu dört satırlık hayat da büsbütün ilgisi dışında kalıyor. Gazeteleri katlıyor, kahvesini bitiriyor, kalkıyor.

Pamuk, aseton. Bu da pembe cilamız.

Engin:

"Dersine ilk girişte seni açık pembeye boyalı tırnaklarınla görünce yadırgamış, ciddiye bile almamıştım."

Aysel:

"Neden?"

Engin:

"Öyle ya, bize beyninin parlaklığı gerekli birinin dış cilaya ne gereksinimi var?"

Aysel:

"Dışla içi birbirinden hiçbir zaman ayrı tutmadım. (Biraz acımasız) Ayrıca, itiraf et ki, bana yatmayı önerdiğinde beynim meynim de umurunda değildi."

Engin (kızarır):

"Özür dilerim."

Aysel:

"Önemi yok."

Anlayış. Gülümseme: Anlaşma.

Sakin sakin tırnaklarının cilasını üflüyor: Öyle ya, bin dokuz yüz altmış sekizler. Her şey çabucak ve kolayca çözümlenirdi. İpler henüz çok kalın. Gemi halatı denli kalın. Hayat kılcallarına ayrıldıkça, insan dolaşık sorular yumağı karşısında kalıyor: Peki, biz ne yaptık? Seni kutlarım, fakat ben ne yaptım? Şimdi ne yapayım? Nasıl yapayım? Ne dersin, evleneyim mi?

Ansızın, az önce Engin'e yazmayı tasarladığı mektubu yazmaktan cayıyor: Ne yanıtını verebileceğim, ne de vermek istediğim soruların buzula döndürüldüğü yüreğimle ona iyi, güzel, sıcak bir şeyleri nasıl söyleyebilirim ki? Banyoda, ılık duşun uyandırdığı duygular da uzun sürmedi zaten. Bugün öteki mektuplar da bekleyebilir. Şimdi ne diye postanelerde itilip kakılmak? Ama bakalım, çantamda hazır pul varsa, Prof. Syvertsen'e kısa bir teşekkür mektubu atayım. Ne olsa adamcağız postanelerimizden habersiz.

İçinde belli belirsiz bir isteksizlik, hoşnutsuzluğa benzer bir şey yakalıyor: Uyandığımda önümdeki günü apaçık, dümdüz görüyordum. Ne oldu ki? Ne değişti. Hiç. Elbet, Tezel'e de yazmalıyım. Onunla konuşmak beni keyiflendirir. Ama epeydir, Tezel'e yazarken eski neşemi bulamıyorum. Aydın intiharlarına kendimi fazla kaptırdım galiba. Kız kardeşimin anamızın gömülüşünde bulunmaması... Tırnaklarım ne kadar sarı; cilanın örtemeyeceği kadar. Artık... Bir gün tırnakların ölgün sarısını görürsün, bir gün göz altların şişer... Bir bir eskimek. Camus'nün *Yabancı*'sındaki Mersault, "İyileşmeyen tek hastalık, yaşlılık" demiyor muydu? İyileşmeyen ve her gün biraz daha kötüye giden... Kanser gibi. Neyse, Camus, genç denecek bir yaşta öldü. Tırnaklarım pekâlâ. Ne sarı, ne bir şey. Evet, Tezel'e de yazmalıyım. Gömülüşte bulunamaması... O sıralar Avustralya'da. Bu bile komik. Kaç yıl oldu. Datça'dan, inin cinin top oynadığı bir mevsimden yazıyor:

"... Ayşen'le general oğlunun o Allah'ın belası düğünü, senin gözaltı durumun, Ömer'in sulanan gözleri, gizli dünyaların çatlayıp açılışı, seslerimizde insan sesine benzer bir şeylerin tınlaması nihayet... Bilmiyorum. Yeniden düşünmem gerek Aysel. Yalnız,

yapayalnız. Sen nasıl başarıyorsun örnekse? Her tokattan sonra hayata hâlâ nasıl gülümseyerek bakabiliyorsun? Bu tutumundan her zaman kuşku duymuştum. Hep rol yapıyorsun gibi gelirdi ve böyle sanmak işime de gelirdi. Fakat, gözaltından çıktığında, kuşkuyu elimden aldın. Dayanışın, direnişin, gülüşün, hepsi sahici, hepsi sensin, kendinsin. Ciddi ciddi düşünmeliyim. Her şeyin çift ölçülü, ikiyüzlü yaşandığı bu toplum hayatıyla nasıl başedeceğimi bulmalıyım. Seni üzmemeliyim. Oğluma güven vermeliyim.

Çok şaşacaksın; canım içki istemiyor. Buraya taşıdığım şişeler hiç açılmamış duruyor. Yoksa öldüm mü? Ölüyor muyum? Üstelik öyle de sağlıklıyım ki. Kendimi hiç bu kadar sağlıklı duymadım. Hava da çok güzel. Akşamların gizli bir ışığı var. Sanki gökten yansımıyor, hayatın içinden fışkırıyor. Deliler gibi resim yapıyorum. Her tabloya çalışırken, bu da bitince tamam, diyorum, ama sonra hiç ara vermeden yeni bir tabloya başlıyorum. Bu da bitsin, tamam. Gerçekte hiçbiri bitmiyor. Bitirmiyorum. Yakında sana, bir tuvalde annemizi göndereceğim. Hızla değişen hayatın akışıyla didişmeyi insanların başına saran kendisiymiş gibi, bundan suçluluk duyan, bu nedenle içe gömüşü doğal sayan, herkese karşı bakışlarında bir özür dileyişle dolaşan annemiz... Onu benim için sıkı, çok sıkı kucakla, onu sevindir. Ne yaparsan yap, onu sevindir. Ona suçsuzluğunu söyle..."

Aylar sonra bir mektup daha:

"... Puldan anlayacağın gibi, Tanca'dayım. Yani, Tanca'dayız. Galeri sahibi bir İngiliz'in teknesindeyim. Tekne diyorsam, sülün gibi bir yat. Merak etme, adamın üç çilli çocuğu, bir de artist gibi karısı var. Birbirlerine pek de tutkun görünüyorlar, ama ben hâlâ bir açıklarını bulmaya çalışıyorum. Kadın mı çok zengin ve adam karısının çevresinde bu yüzden dört dönüyor; adam mı karun, kadın bu kadar kuyruk sallıyor; yoksa ikisinin de mi tuzu kuru ve kuru tuzdan yılıp denizlere açıldılar; pek anlayamıyorum. Ancak onların daha Datça kıyılarında bir keşifte bulundukları kesin. Özellikle kadının tablolarım karşısında, 'Extraordinaire!' çığlıkları atışı, ne saklayayım, beni buna inanmaya yatkın bir

zamanımda yakaladı. Şaka bir yana, yeni tablolarım gerçekten güzel Ayselciğim. Ama onların, üstüme ne hesap kurduklarını bilemiyorum. Zaman gösterir. İşin ucunda, çok basit, somut bir gereksinim yatıyor tabii. Bunlar kıyı kıyı gidiyorlar; demirleyebilecekleri uygun koylarda demirliyorlar ve içecek suyu, yakıtı nasıl sağlayacaklarını, yumurtayı nerede bulacaklarını, karaya çıkış iznini nasıl alacaklarını bir türlü kimseye anlatamıyorlar... Yine de çok inceler. Bana, 'Tercümanımız olur musunuz?' demediler. 'Bir sanatçı olarak bize katılmak istemez miydiniz?' diye sordular, Datça'daki bir haftalık, denizden çıkma ahbaplığın sonunda. Hem de, salt ortada çıkar sorunu olmadığını iyice anlayayım diye herhalde, bütün yolculukları süresince kendilerine katılmam ricasında bulundular. Pekâlâ, neden olmasın? Biliyor musun cancağızım, bir gün, tablolarımdan biri için, 'Eh işte, şimdi gerçekten bitti!' deyivermekten korkmaya başlamıştım. Yarın Tanca'dan ayrılıyoruz. Afrika kıtasını dolaşarak da vb... Şekerim, anacığımız iyi mi? İlhan domuzu yeni ne haltlar karıştırıyor, bana yaz. Anneciğimizin hayatta duruşunu, özür dileyen bakışlarını sana ancak Antalya'dan gönderebilmiştim. Orada rastladığım ikinci kocamla. Durum yatıştı memlekette, bizim eski 'komünistimiz' Memoşçuk da derhal bir film kıvırtıp altın meyve peşine düştü. Aaa, sahi bilmiyor muydun? Ben de o kadar akıllı geçinirim, ne budalayım! Memoş, tabloya el koymuş olmasa bari. İnsan ona anasını teslim eder mi? Her şeyi hoş gördükten sonra, hem birinci, hem de ikinci kocamı hoş görmeyi bir türlü nefsime yedirememek de benim ayıbım doğrusu. Demek onlara fazla güvenmişim. Şu ânda kendimden hoşnut değilim. Bitiriyorum. Kerem'e gözkulak ol lütfen. Bir de mahkeme kararı aldırdılar, ben çocuğuma bakacak tıynette değilmişim... O kadar da kızmayayım, belki de haklılar..."

Giyineceği şeyleri seçmek için, şu daraldı, bunun boyu kısa, bunun yeri değil, bari yeni bir bluz edinseydim, falan derken, bütün bu eski mektupların yanıtını ilk kez ve toptan veriyormuş

gibi, Tezel'e ta yüreğinin derinliklerinden kopa kopa, şöyle kısa, özlü iki satır göndermesin mi?

Ama sonuçta Kerem sana koştu, sen de onu, kimsenin senden beklemediği özverilerle yetiştirdin. Seninle övünüyorum.

Tezel'in cenazede bulunmaması... Bundan ötürü kendini bir türlü bağışlayamaması... Bu da ondan beklenemezdi. Uzun süre, dili tutulmuş gibi sustu. Sonra, çok sonra yazmıştı:

"Annemi, ömrüm boyunca düşünmediğim kadar çok düşünüyorum. Kadınlık tarihinin çok özel bir bölümü gömüldü sanki. Fitnat Hanım'lar bir daha hiç, ama hiç olmayacak. Biz, onları anlamaya gerek bile duymayacak kerte kökünden kopmuş, kendini beğenmiş bir nesiliz. Önceden bildikleri geçersiz ilan edilmiş, bir günde bilmeleri gerekenlerle henüz tanıştırılmış bu insanlar, Salim Bey'ler, Fitnat Hanım'lar, babalarımız, analarımız yani, Meşrutiyet ile Cumhuriyet arasına sıkışıp ufalandılar. Ne sivil, ne asker bürokrat olan, ne de geçmişlerinde servet ve soyluluk bulunan bu takım, bağlandıkları son umut noktasında unutuluşa bırakıldılar. Onları bizler de unuttuk. Beethoven'i sevmiyorlar, dans etmesini bilmiyorlar, Goya'dan bir bok anlamıyorlar, kısa çorap giymemize kaş çatıyorlar, diye homurdanmak üzere aklımıza getirdik onları. Üstelik henüz kimse, onların doğru bir tarihini yazmadı. Allah kahretsin! Keşke ben de senin gibi, annemizin son günlerinde yanında olabilseydim..."

Aysel:

"Anacığım, sen ölme. Henüz yaşamadın ki."

Fitnat Hanım (solgun, gülümser):

"Dört ömür birden yaşadım. Daha ne yaşayabilirim ki? Dört ömür, evet. Salim Beyimle kendiminki, bir. Abin İlhan'ınki iki. Seninki, üç. Tezel'inki dört. (Ansızın bulanan bakışlar.) Hani, neredeler? İlhan yok mu? Tezel nerede? Gelmedi mi? Neredeler?.. (Dilin dolanışı.) İnsanlar... Neredeler? Ömrüm nerede?.."

İçindeki yarı şaşkın sitemin sesine vurduğu tek ân.

Tıpkı o son dakikadaki gibi, üstüste yutkunuyor. Fazladan, gözünde iki damla yaş beliriyor. Gözlerini elindeki bluzun etek ucuna siliyor: Ne oluyorum canım? Sabah sabah aklıma neden kederli şeyler geliyor? Hem de böyle bir günde? Bu göz sulanmaları da yeni. Hah işte, bu ceket. Ben bunu arıyordum. Fakat soğuk burası. Sobaya birkaç odun daha atmalıyım.

İç çamaşırlarının üstüne saks mavisi sabahlığını yeniden geçirip bitişik odaya yürüyor. Sobaya odun atacağı yerde, çalışma masasının başına, Layana'nın kuşları altına oturup, gece, araştırması için çabuk çabuk aldığı notu okuyor:

"...da görüldüğü gibi, intihar nedenleri çok karmaşık ve çeşitli. Başka bir dünyada, başka bir hayatı yaşama istek, inanç ve istencinden, hiçbir dünyada hiçbir hayatı istememeye dek, birbirine karşıt iki uca doğru uzanabilmekte. Ölümü bir çırpıda seçen Hollandalı yazar Boris Harloff, (?) *Tarihsiz Günlük*'ünde, '*Gidebileceğim hiçbir yer yok*' derken, kendine üstünde uzun uzun düşünülmüş ağır ölümü biçen Antonin Artaud da, '*İsteyerek kopardım kendimi yaşamdan, yazgımı değiştirmek istedim*' diyordu. (–) Kuşkusuz, kendilerine, kendi istençleri dışında ağır ölümler biçilmiş olanlar bu yeryüzünde sayılamayacak kadar çok ve incelememin kapsamı dışında. Uzun bir düşünsel faaliyet sonucu, enine boyuna tasarlanarak gerçekleştirilmiş intiharlara 'bilanço intiharlar' da deniliyor. Karar ânı somut gerçeklik kazandığında, bu bilançonun geçirdiği bütün evreleri bilme olanağımız ise oldukça sınırlı. Bazı sanatçılar, yazarlar, günceleriyle, dostlarına, yakınlarına yazdıkları mektuplarıyla bizi bu evrelerden bir oranda haberli kılmışlardır. Ama Pavese'nin günlüklerinden anlaşıldığı, Mayakovski'nin de intiharı onaylamaz tutumundaki karar değişiminde görüldüğü gibi, bilançoyla eylem, tasarlanma süreciyle uygulama, birbiriyle her zaman örtüşmeyebiliyor. Ayrıca, bu sanatçıların ve yazarların intihar konusundaki düşünsel faaliyetlerini, içinde bulundukları ruhsal durumu o günlüklerde, notlarda ya da mektuplarında tam gerçekliğiyle dışa vurup vurmadıklarını bilme olanağımız yok. Düşünsel faaliyetin karar ânı olan son ânda bırakılan kısa

notlar, kısa bir mektup ya da Japon yazarı Naoji'nin (–) yaptığı gibi bir son vasiyetname, son dakikaların adım adım yazılışı da belli oranda bir özdenetim, çeşitli bastırmalar altında kalmıştır herhalde. Dolayısıyla, bu yollarla dışavurumların, hesaplaşma evrelerini tam gerçekliğiyle ortaya koyduğunu söyleyebilmemiz güç. Tasarlanma süreci, daha denetimsiz, gerçek, gerçeğe çok yakın biçimde ancak roman yazarlarının kahramanları aracılığıyla bize aktarılabilmektedir. İntihar olgusunu en çok sorgulayan Dostoyevski, bu sorgulamayı *Cinler, Delikanlı* gibi romanlarındaki kahramanlar yoluyla çok daha özgür biçimde dışlaştırmıştır. Hayatla uyum sağlama, yani hayatı sürdürme dürtüsü, yokoluşla varoluş arasındaki gel-gitli ve çelişkili durum nedeniyle, birçok sanatçı, birçok yazar, ertelenemezliğin özgürlüğünü ancak yapıtlarında yaşayabilmiştir.

Bilindiği gibi bu inceleme, düşünsel faaliyet sonucu gerçekleştirilen intihar olgusuna eğilmekle sınırlıdır. Çağımız insanı, geleceğin gerçeğini artık salt umut ya da tek başına umutsuzluk, 'hiçlik' olarak algılamamaktadır. Canetti, büyük bir açıklıkla belirtiyordu: Geleceğin gerçeği, hem aydınlık, hem karanlık, yani parçalanmış bir gerçekliktir. Teknoloji, yaptığı kadar yıkmakta, yıktığı kadar da yapmaktadır. (–) Varlıkları ancak düşünsel faaliyetleriyle kanıtlanan aydınlar, parçalanmış bir gelecek gerçeği karşısında belki de tarihlerinin en trajik dönemini yaşamaktalar. Aydınlatma işlevleri, kendileri dahil bütün insanlığı programlayan bir yokedişe de gelip dayanmıştır. Bu noktada çağımız aydınının iç hesaplaşması çok daha karmaşıklaşmakta; hesaplaşma, onur ve övünç denli, utanç ve reddedişi de barındırmaktadır. İşte, bu incelemeden amacım, özellikle söz ettiğim iç çatışmanın sonuçlarını görmeye çalışmak. Bu amaçla, geçmişin aydın, sanatçı intiharlarına eğilirken, yukarda değindiğim nedenlerle araştırmada, insan dünyasını gerçek hayattakinden çok daha özgürce ve derinlemesine kurcalayan, hesaplaşma sürecini aydınlatmada önümüze geniş olanaklar seren romanların kahramanlarına özel önem yüklenmiştir..."

Yazdığı notu okuyor, sonra da kâğıdı yazı makinesinden hemen çekip çıkarıyor: İncelemenin giriş bölümünü neden yeniden yeniden yazıp duruyorum? Beni tutan, kararsız kılan bir şey var. Tanrı'ya değil, akla inanan, Tanrı'nın değil, aklın yolunda giden insan, ölümden yeni bir Tanrı yaratmaz. Tanrı'sı olmayan hayatın ölümü de yoktur. Fakat ya içsel özgürlük? Düşünsel faaliyet içindeki insanın, bütün zamanlar için taptığı bu Tanrı? Özgürlüğü onun varoluşunun tek nedeni. Özgürlüğü kurup korumak, bu çetin savaş, bütün savaşlar gibi ölümü içinde taşır. Her şeyin beni terk ettiği, benim kendimi terk ettiğim ânda yeni bir umut buldum. Yenins'in varlığı bir başkasının yokluğu oldu.

Ellerini gözlerinden geçiriyor: Onaylamadığın bir hayatı değiştirmek, sonsuza dek buna çalışmak mı? Ama bu... bu Sisyphos/Prometheus öğretisi... Tanrılara inanılan bir zamanın öğretisi... Yineletmeyi dayatan, yinelemelerde direniş adı altında bir yücelik bulan bu inanış... Bizi birörnek sürüngenler haline getiren bir zamana karşı gerçek, sahici bir başkaldırıyı önleyen bu inanış değil mi? Aslında ne kadar zavallı bir boyuneğiş bu... bu, "zalimin vurduğu yerde bin çiçek açtırırız" keşişliği... Direncimizi kanıtlama, gaddarın bulunduğu yerde yiğit olma uğruna, aynı şeyi yeniden yeniden denemeye nasıl bunca bir gönüllülükle boyuneğiyoruz? Olimpos Dağı'nın tepesinde neden hâlâ tanrılar oturtuyoruz? Neden omuzlarımızı hep birlikte o dağların altından çekmiyoruz? Kurumlar... Özerk ve Milli ve...

Yazı makinesine yeni bir kâğıt geçiriyor. Ömrünün ilk düşünsel temriniymiş gibi, alnı kırışmış, dudakları büzülmüş, bir çocuk ciddiyetiyle, tuşlarda büyük harflere basa basa yazıyor:

HER DURUMDA ÖZGÜR KİMLİĞİMİZİ KORUYABİLMEK ANCAK EDİMLE SÖYLENEBİLECEK ŞU İKİ SÖZCÜĞE BAĞLI: YİNELEMEYE HAYIR...

AYNILAŞMAYA HAYIR. AYNILIĞA HAYIR. YİNELEMEYE HAYIR...

Duruyor. Yeniden yazıyor.

Masanın başından hemen kalkıyor: Yoo, bu sabah "Hayır" bilincini kurcalamaya hiç de hevesli değilim. İşte sis açılıyor. Belki de güneş çıkacak. Yağış olmayacak. Bankaya gideceğim. Berbere gideceğim. Plaket törenine...

Üstüne bütün günü götürebilecek bir şeyler geçirmek üzere yeniden yatak odasına gidiyor: Bir şeyler geçirmek olur mu? Şöyle, özenle giyineceksin. Kendinden hoşnut kalacaksın. Zaten iki yıl öncesine dek omuz kemiğim kırılmamıştı, ayak bileğim de sapasağlamdı. Binlerle insan kırılıyor, yarılıyor, teknoloji de ekliyor, yamıyor; ayaktayız. Ayaktayım.

Aysel:
"Siz dağa çıkmıyor musunuz?"
Yenins:
"Herkes çıkıyor. Hepsi de aynı şeyi yapıyor. Bu onların kendi seçimi değil. Ama seçimleriymiş sanıyorlar..."
Demek Yenins de birörnekliğe karşı.

Yatağının kıyısına oturmuş, ayak bileğini kalın bir bantla sıkı sıkı sararken gülümsüyor: Ne değişiklik!.. Daha da değişik olsun deniyorsa, herkesin her zaman giydiği ten rengi külotlu çorap yerine pekâlâ annemin miras üleşiminden payıma düşen ve beni şaşkınlıktan şaşkınlığa düşüren pembeye çalar beyaz ipek çoraplar giyilebilir. Tam bilek üstüne minicik birer gonca gül işlenmiş. Evet, özellikle benim yaşımdakilerin her zaman aynını giydikleri ten rengi külotluyu giymeyeceğim. Gonca güllü ipek çorapları giyeceğim. Sabah sabah? Evet efendim, sabah sabah! Bu çoraplar bir kez olsun giyilmeli. Babam anneme daha ta Cumhuriyet öncesi, Osmanlı başkentinden kimbilir ne heveslerle almıştır bu çorapları? Besbelli annem, yatak odasına kapandıklarında da, özel bir defile için bile giymemiş bunu; babamın özlemi içinde kalmış. Herkesin içinde kalan düşleri... Hiçbir düş, hiçbir tasarı, hiçbir özlem sandıklarda kalmamalı.

Çorapları bacaklarına hevesle geçiriyor, doğrulurken ağzından küçük bir çığlık fırlıyor:

"Ay belim!"

Aynı ânda sağ bacağından aşağı ince bir akışı algılıyor. Bakıyor, sandıkta yıllar boyu bekleye bekleye direncini yitirmiş ipek, kaçmış; yarım parmak eninde akıp gitmiş. Omuz silkiyor: Aldırmaaa... Şimdi de vizon rengi yün etek, kemik rengi ipek bluz, piye dö pul ceket, demin bulduğum işte... Ee, ne oldu? Yine tepeden tırnağa pastellere boyandık. Neyse ki, bluzun fırfırları, çorabın gonca gülleri...

Oldu işte. Hazırım.

"Ben hazırım Üner. Gidebiliriz."

"Hocam, sizi böyle görmek ne hoş!"

Ama o sabah, bu sabah değil. İki yıl öncesinin bir haziran sabahı.

Hava erken saatte bile sıcak, boğucu idi. Duruşmaya eski öğrencilerden Doç. Üner'in kolunda gidecek. Küçük çiçekli lacivert giysi, rengi güneşten kızıla çalar olmuş lacivert keten ceket, ne denli temizleyip boyasa, uç yenikleri belli iskarpinler...

Doç. Üner de, hiç sevmediği halde takım bir şey giymiş, hiç sevmediği halde kravat takmış; hocasının eski bir kapı çerçevesi içinde derli toplu, hattâ canlı duruşuna, neşeli neşeli gülümseyişine bakıyordu:

"Gerçekten, gözlerime inanamıyorum. Alçıda iken üstünüze çöken kendini bırakmışlıktan, bizleri şaşırtan karamsarlıktan en küçük bir iz bile taşımıyorsunuz bu sabah. Eskisinden on yaş daha genç görünüyorsunuz inanın."

"Ee, yargıca titrek, sarsak bir ihtilalci resmi çizmek istemeyiz değil mi?"

Gülüşüyorlar.

Devlete, hükümete hakaret ve halkı isyana teşvikle suçlanıyordu.

Duruşma salonuna girerken Doç. Üner'in kolundan çıkmıştı. Her zamanki yürüyüşüymüş gibi, kendine seke seke bir yürüyüş

uydurmuş, o serçe adımlarıyla gidip sanık yerine oturmuştu. Yargıcın arkasındaki pencereden içeri tozlu ışın demetleri dökülüyordu.

Savcı, suç belgesini okuyor:

Bay Devlet Başkanı!

Bay Hükümet Başkanı!

Büyük Millet Meclisi'nin yeni üyeleri!

Bir varmış, bir yokmuş, zamanın birinde bir ülke varmış...

Evet, herhalde artık böyle, bir masal gibi başlamak gerekiyor. Hukukun içindeki mantığın dışına çıkıldığı bir yer ve dönem başka nasıl anlatılır? Fakat, bugün bize masal gibi gelse de, gelecekteki insanlara büsbütün masal gibi görünecek olsa da, bu çağda, bugün, burada yaşananlar masal değil. Bir masal akıldışılığında olup biten her şey gerçek. Bir Ortaçağ zorbalığında yaşanan her şey gerçek.

Bu ülkede yine bir asker darbesinin olduğu, sıkıyönetimce binlerce insanın tutukevlerine tıkıldığı, henüz dava bile açılmadan haklarında yasaların biçebileceğinden öte cezalar biçildiği, onların çeşitli işkencelere uğratıldıkları, bazılarının ortadan kaybolduğu, bazılarının sakat kaldığı, hattâ üstlerine yüklenen görevlerin çokluğu ve ağırlığı altında ezilen birçok emir kulunun, yeterince robotlaşmamış bir yığın işkencecinin de ya delirdiği, ya intihar ettiği bir gerçek.

Bütün bunlar, Anayasa'yı tağyir, tadil ve tebdil suçlamalarıyla oluyor. Ama bütün bunlar da, sizler Anayasa'yı tağyir, tadil ve tebdil eylediğiniz için olabiliyor. Dünkü Anayasa'nın suç saymadığı şeyleri bugün sizler, kendi kesip biçtiğiniz yasalara göre suçlu kılıyorsunuz. Olmayan bir yasaya dayanarak hem suç, hem ceza biçiyorsunuz.

Yalan bir yasanın yalan Başkanı, Başbakanı, Meclis üyeleri! Hepiniz aşağı, hepiniz aşağı!

Bu ülkenin bütün insanları!

Ortada sıkıyönetim yasalarıyla ziyana uğramış tek kişi kalmayana dek sizleri, hep birlikte bu yalan yönetimin bütün buyruklarına, "Hayır!" demeye çağırıyorum. Tarih önünde gerçekten suçlu olmak istemiyorsak, sırtımıza zorla binmiş olanların kendi kendilerine yaptıkları bütün uygulamalara, "Hayır!" diyelim. Üstlerine oturdukları omuzlarımızı altlarından çekelim.

"Hayır!" diyelim.

İşte ben diyorum: "Hayır!"

Katılınız: "Hayır!"

Prof. Dr. Aysel Dereli

Savcı, bütün belgeyi tınlatarak, "Hayır"ları ise silik bir biçimde okumuştu. Okumasını bitirince, yargıç öksürüyor:

"Bunları siz mi yazdınız Prof. Dereli?"

"Evet."

"Evet"i zapta geçiriliyor.

Yargıcınki de öyle bir yorgunluk ki –hele şu bungun hava, şu sıcak– bu durumun ona, daha baştan kimlik tespitini eksik yaptırdığı anlaşılıyor. Adamcağız, önündeki dosyayı sıkıntılı sıkıntılı karıştırıyor.

"Bir dakika... Bir dakika... Soyadınız Dereli değil mi? Uzel mi? Uzel değil mi?"

"İdi. Boşandım. Yine Dereli. Zaten araştırma kitaplarımda da kızlık soyadımı, Dereli'yi kullanırım."

Yargıç, sanığa inanmaz. Yine inanmıyor, durmadan dosyayı karıştırıyor. Sonunda aradığını bulmuştu demek.

"Yani Prof. Dereli sizsiniz ve şimdi okunan belgeyi de siz yazdınız?"

"Evet. Yazalı üç yıl oluyor."

Yazıcının önündeki makinenin sesi artık işitilmiyordu.

"Zapta geçirilmesini istiyorum Sayın Yargıç. Yazalı üç yıl oluyor. Üç yıl önce, el yazımla hazırlanmış bir taslaktan ibarettir."

Yazı makinesinin sesi yeniden işitilmiş, sonra artık hep işitilmişti.

Savcı, sanıktan sorulmasını istiyordu: Acaba sanık, okunan belgeyi yazarken beslediği menfur niyeti hâlâ besliyor muymuş?

Doç. Üner, hocasına genç, dinç, yiğit, üstelik bedava bir avukat da bulmuştu. Fakat Aysel, özellikle böyle durumlarda insanın kendi sözünü kendisinin söylemesine inanıyor. Söylenecek olanlar, tıpkı düşünüldüğü gibi söylenmeli. Tabii ses tınısı da çok önemli:

"Eğer bir savcı, niyetlerimizin polisliğini doğal sayabiliyorsa, düşüncemden ötürü zaten burada bulunmamam gerekirdi Sayın Yargıç. Çünkü haklılığı böylece burada, bizzat Sayın Savcı tarafından kanıtlanmıştır."

Gözü bir ân, dinleyici sıralarındaki bir avuç insan arasında oturan, yüzündeki anlama bakılırsa orada bulunmayı hem gerekli sayan, hem de bu gerekten sıkılan yazar dostuna ilişmişti. Alev ve elbet Doç. Üner de oradaydılar ama, nedense en çok yazar dostunun önünde kendini suçlu buldu: Hukukun olmadığını söylüyorum, mahkemelerin yasadışılığına inanıyorum, sonra da hem reddettiğim bir mahkemede duruşmaya geliyor, hem de her sözün sonunu bir "Sayın Yargıç", "Sayın Savcı"yla bitiriyorum.

Artık yalnız bunu düşünüyordu: Reddedilmesi gerekli bir şey, tam anlamıyla reddedilmeli. Biz ne tuhaf aydınlarız. Hayır, ben aydın maydın değilim. Ancak, bu savcıya oranla aydınım, o kadar. Baksana ne diyor:

"Hangi niyet polisliği? Sanık, kafasında olanı bir kâğıda dökmüş bulunuyor. Düşünce, kafasından dışarı çıkmıştır. Kendisinden, başkalarının da katılmasını düşünmediği bir ihtilal fikrini neden kaleme aldığının sorulmasını talep ediyorum Sayın Yargıç."

Tozlu günışınları artık yargıcın başına, omuzlarına dökülüyor, onu hemen hemen bir cüppe olarak gösteriyordu. Ağzı da görünmüyor. Yalnızca ses. Sert, kurşunsu bir ses:

"İşittiniz. Evet? Sizi dinliyorum. Kısa olsun!"

"Açıkçası, o zamanlar elbette düşüncelerime başkalarının da katılmasını istiyordum. Elyazımla yazdığım bu taslak biçiminde değil ama. Onu, bir çeşit sesli düşünme gibi karalamıştım kendi kendime. Henüz denetlenmemiş, akla malolmamış bir öfkeyle, ânlık tepkiyle. Kuşkusuz düşüncelerim değişmeyecekti, daha akla uygun biçimde dizgeleştirecektim söylediklerimi, sonra da makinede yazıp teksir ettirecektim. Ama, öyle oldu ki, tam o günler adıma gölge düşürülmeye çalışıldı. İnsanlarda ve Toplumlarda Boş Alanların Kullanımı incelememden ötürü sahtekâr ilan edildim. Ondan önce, görece bir demokratik ortamda aynı inceleme önemli bir çalışma olarak karşılanmış, o güne dek de kitabım elden ele dolaşıp durmuştu. Demokrasi askıya alındığında ise, belirttiğim gibi, incelememi uzaklaştırıldığım Sosyoloji Bölümü raporlarına gizlice elkoyarak yaptığım, üniversiteye ait bir araştırmayı kendi malımmış gibi kullandığım öne sürüldü. Gerçi Sosyoloji Bölümü'nce, bütün diretmelerime karşın böyle bir araştırmanın yapılmasına asla izin verilmediği de ortaya çıktı, adıma gölge düşürmeye çalışanlara karşı açtığım davayı kazandım, ama çok iyi bilirsiniz ki Bay Yargıç, basın, suçlamaları büyük puntolarla ve günlerce verir, aklanmaları en az göze çarpacak biçimde, şöylece bir kez. Kamu vicdanı ise suçlamayı unutmamaya daha yatkındır. Yıpratma mekanizmaları bu kuralı iyi bilirler..."

Yargıcın sesi daha sert, daha kurşunsu çıktı:

"Bunlar sorulmadı. Kısa kesin!"

"Özür dilerim, fakat iftira olayına değinmeden şu noktayı açıklamam olanaksız. Anlattığım durumda, artık kimsenin adıma güven duymayacağını düşündüğüm için –çünkü aklansak bile bu yıllar alıyor– Anayasa'nın ortadan kaldırılmasıyla ilgili düşüncelerimi de kendime saklamak, kendi içimde başlayıp biten bir başkaldırıyla yetinmek zorunda kaldım. Adı geçen inceleme kitabımda, çocuk ticaretinden silah ticaretine, vatan ve namus bekçiliğinden güzellik yarışmalarına dek, insanlarda ve toplum-

lardaki boş alanların nasıl, hangi amaçlarla doldurulup kullanıldığını açık örnek ve kanıtlarıyla göstermiştim. Araştırmamda, dünyada ve ülkemizde militarizmin bu boş alanları doldurmada nasıl önemli oranda bir rol..."

Yargıcın sesi, yine tozlu ışın yorganı altından, ama bu kez en vurucu bir ateşlemeyle patlamıştı:

"İfadenizde dikkatli olmanızı tavsiye ve sorulanın dışına çıkmamanızı da bir daha ihtar ediyorum!"

O ânda toz bulutunun içinde nedense bol miktarda ter damlacıkları ışıldıyordu. İnsanın, boşlukta dönen tuzlu su benekçikleriyle savaşması, bir çeşit yıldız savaşlarını da çağrıştırmıyor değil...

"İyi ama, şimdi ben burada neye göre yargılanıyorum? Dağıtımı bile yapılmamış, üstelik de adıma gölge düşürerek beni içine tıktıkları hücreden ötürü yapılamamış bir yazı nedeniyle... Başkalarına malolması çok baştan engellenmiş görüşler için. Bu görüşler salt elyazısıyla, henüz düşünce bile olmayan bir taslak..."

Ah, bıraksalardı, hazır eline fırsat geçmişken, sözlerine şunları da eklemek isterdi: Bu ülkede pek çok aydına yapıldığı gibi, bir gece kapım çalınıyor, içeri girilip kitaplarım yerlere yıkılıyor, dosyalarım, kâğıtlarım karıştırılıyor; birçoğu alınıp götürülüyor; bundan üç yıl sonra da kendimi burada, karşınızda buluyorum. Özel hayatlar bile ortadan kaldırılıyor. İnsanın evinin içi gibi, kafasının içi de denetim altına alınmak isteniyor. Peki, bu durumda düzenin o kadar titizlikle savunduğu, askerin kendisi için o kadar saklı tuttuğu mülkiyetin korunması hakkı ve görevi nerede kalıyor? Ve işte Bay Yargıç, orada, izleyiciler arasında oturan Doç. Üner, kazandığı bir bursla gitmiş bulunduğu yurtdışından, kolunun altında kendi ülkesinde asla yapamayacağı çok değerli bir incelemeyle dönüyor; bağlı bulunduğu bilim çatısı altında tek bir kişi henüz bu bilimsel incelemeyi görememiş, merak bile etmemişken, bu çatının kapılarını yüzüne kapanmış buluyor. Bu durumda yasa nerede? Suç ne, cezasını kim kesiyor?

Bir bilim adamının yetişmesi için dökülen avuç dolusu paraların, milletin uğradığı kayıpların hesabını kim verecek, bu kayıpları kim ödeyecek?

Bunlara benzer pek çok şeyi oracıkta sayıp dökmek istemişti elbet. Ama mahkemelerde ancak suçlamalar uzun ve bine bin katılarak yapılabilir, uyduruk belgeler günlerce okunabilir. Savunmalar da, kulak ardı edileceğine göre, bazan günlerce sürebilir ama, sonuçta en kısa yanıtlar istenir: Bunları siz mi yazdınız? Evet. Altındaki imza sizin mi? Evet. Bu düşüncelerinizi basarak veya herhangi başka bir yolla başkalarına da yaydınız mı, bunu yaparken cebir kullandınız mı? Hayır. Sanığın, devlete, hükümete hakaret, halkı isyana sevk etmek maksadıyla yazdığı müşevvik vasfındaki belgeyi, aynı zamanda da kesin suç teşkil edecek şekilde basmak, yaymak ve cebren başkalarına da okutmak, imzalatmak veya emsali fiillerde bulunup bulunmadığının tahkiki için duruşma filan ayın, falanca günü, saat bilmem kaça bırakılmıştır. Çıkabilirsiniz.

Aylar sonra, genç, dinç, yiğit ve bedava avukat, haklı bir gururla aklanma kararını getirmişti.

"Biliyorsunuz, davanız tutuklu da sürebilirdi."

Kendisine ne kadar saygı göstermiş, bu dava için ne kadar çırpınmış bir genç adam, sanığın duruşmalarda gereğinden fazla konuşmasının sakıncalarını bu kadarcık olsun dile getirmesin mi?

Yoksa biraz da yaşlanmaya başlamaktan mı, dünü bugünü, her şeyi hep birlikte döküp durmuştum ortaya? Bak şimdi ayırdında oluyorum; karşımda birini bulunca, çenemin hemen hiç durmamasıya oynadığını yani...

Doç. Üner sevinç içinde, Alev sevinç içinde, dostlukları o sıralarda ilerleme kaydeden yazar da kuşkusuz, ama o da aklını şuna takmış:

"Sanki temelde bir suç varmış gibi, mahkeme sonucuna 'aklanma' deniyor. Aklanma! Suç peşinen kabul ediliyor, sonra temizleniyor... Yüzlerce insan sanki pismiş de, davaları süresince çamaşır makinesine atılıp tertemiz edilmişler!.."

Çocuksu, ince ve utangaç. Böyle yazarlar çok değil artık. İnce, utangaç, ama başkaldırısı çok daha temel yerlere uzanıyor. Alışılagelmiş anlam kaymaları, yanlış kullanılmış tek bir sözcüğün büyük yıkımlara yol açabileceği onu her şeyden fazla ilgilendiriyor. Yazar dostu. O, birden kucaklanacaklardan değil, yanında adım adım yolaldıkça sevileceklerden.

İftira olayının ardından Nükleer Çağın Değerleri'nin, böyle bir araştırma hiç yapılmamış gibi karşılanması, bu yazar dostu kara kara düşündürmüştü. Ama, "aklanma" işlemi sırasında nedense incelemenin birden yıldızı parladı.

Eteği giymiş, bluzu ve ceketi sırtına geçirmiş: Dava. Aklanma. Gelişen bir dostluk, yurtdışından da bir teselli armağanı.

Aynaya şöyle, yan gözle bakıyor. Odanın loşluğunda bile kendinden pek hoşnut kalmıyor: Bunlar bir zamanlar üstümde ne kadar hoş dururdu. Etek dar, ceketin önü kapanmıyor; iki ucu yukarı doğru kalkıyor. Şu bluz eskiden cankurtaranımdı benim. Her şeyin içine yaraşırdı. Ama artık yaka çarpık, önünde de bir türlü çıkmayan meyve lekesi...

Günün gündemine hemen bir madde daha ekleniyor: Duruma boyuneğilmeyecek. Bugünün onuruna değilse de, kendimden hoşnut olmak için, bankayla postane arasında yeni bir bluz satın alınacak!

Pahalı, ama güzel şeyler satan o ünlü dükkâna girdi. Yollar vıcık vıcık. Kaldırımlar yine tuzak dolu. Hava berbat.

Dükkâna biraz aksak, hayli ıslak, ama kesin kararlı girdi.

Duvar içlerine gizlenmişçesine etekler, bluzlar, takımlar, öğleden sonralıklar, akşamdan sonralıklar olarak grup grup asılı giysilerin başında iki genç kız, birer nöbetçi gibi durmaktalar.

Sabah sabah ikisi de çok boyanmış, ikisi de pek süslü. Konuşup gülüşüyorlar.

İçeri giren, başı bereli, ayak bileği, az yukardaki tuhaf gül goncalarına dek bantlı, müflon botlu, ellilerinde, altmışlarında belki de yetmişlerindeki kadına şöyle bir baktılar: Hayırdır inşallah! Bu saatte böyle dükkânlar açık olmak için açılır; müşterilerimiz daha yataklarından bile kalkmamıştır.

Sırtlarını çevirdiler; içeri kimse girmemiş gibi konuşup gülüşmelerini sürdürdüler: Aman boş ver!.. Canı sıkılan emeklinin biri işte. Besbelli gönül eğlendirmeye, zaman öldürmeye çıkmış. Böyleleri askılardakileri elleyip elleyip giderler...

Bir bluz bakmak istiyordum...

Sesi, hiç beklemezken, pürüzlü pürüzlü çıktı. Kızlardan biri isteksizce yanına geldi:

Kimin için olacaktı? Yani kaç yaşlarında, kaç beden?

Kendisi için olduğunu söylemek neden o kadar güç sanki! Bu kez öyle toprak rengi, kemik rengi bir şey istemiyor. Ölü değil, canlı bir renk olmalı. Günü, sisi ışıtmalı. Ayak bileklerinin yukarısındaki minik gül goncalarıyla cilveleşmeli. Ama nasıl? Ama ne biçim, ne renk? Aklı bir ân başka şeylere takılınca, renkleri bile gözünün önüne getiremez oldu: Kızlar bu sabah gazetede resmimi görselerdi, gayrete gelirler, içimi açacak bir şey bulmaya çalışırlardı. Fakat bu kızlar o gazeteyi nereden görecekler? Görseler de, o kadar haber, kocaman puntolu başlıklar, önemli olayların büyük fotoğrafları arasına sıkışıp kalmış resmim gözlerine bile çarpmamıştır. Çarptı diyelim, boş alanların kullanımı, hayatı savunma bilinci falan gibi sözler bunlara ne desin? Zaten o fotoğraf yıllar öncesinin. Kızlar şimdi onunla bu halim arasında nasıl bağıntı kursunlar?

Omuzlarını dikletti: Ben müşteriyim. Velinimetleriyim!

Kendim için olacak.

Her şeyi görmek de ne kötü! Keşke görmeyebilse... Kızların dudak büküşleri gözlerinden kaçmadı tabii.

Yanında duran sordu:

Kaç beden?

Bu kızlar, bakınca anlamıyorlar mı? Hiç kilo alma, göğüsler, kalçalar genişledikçe genişlesin, bacaklar da incelsin. Otuz sekizler, kırklar, hattâ yavaş yavaş kırk ikiler de geride kaldı. Kırk ikiye girerim girmesine de, bel kısmı yukarı toplar.

Kırk dört beden olacak kızım.

Kız burun kıvırdı:

Burası kırk ikiye kadar çalışır.

Nedense inanmadı:

Yaaa? Öyle mi? Bu akşam onuruma bir tören var da, diyordum ki, böyle bir gün için, şöyle zarif, neşeli bir bluz...

Bu kez uzakta duran kız, sözünü kesiverdi:

Siz en iyisi YGB'ye gidin. Orası hem yaşlı, hem geniş beden çalışır.

Kırık dökük dışarı çıkarken, en çok törenden söz açtığı için kızdı kendine. Ardından da kızlardan birinin ötekine:

Bu kadın da, şu haliyle, bu havada ne diye dükkân dükkân dolaşır durur Allah aşkına, dediğini işitti.

Bunu işitir işitmez, dudaklarında bir kıpırtı, içinden dışarı dökülen bir homurtu:

Dolaşıyorsak, kimse kırk yılın başı alınacak bir bluz için mal beğendirmeye ayağımıza kadar koşmuyor da ondan.

Aynanın içinde kendini değil de, satıcı kızların alaylı alaylı gülen yüzlerini görüyor. Onların gülüşleri sessiz, ama kendi sesi kulaklarında çın çın ötüyor: Bu akşam onuruma bir tören vardı da...

Bunu neden önüme ilk çıkan iki satıcı kıza duyurmak istedim sanki? Gerekli gereksiz, çok konuşur oldum. Yapmayayım, diyorum, bir de bakıyorum, yine yapmışım. Karşıma ilk çıkana, uluorta...

Çevresine bakınıyor: Yoo, evimdeyim. Yalnızım. Kimseye bir şey söylemiş değilim. Uluorta söyleyen gazeteler: "Bir Sahtekârlık Olayı."

Haberin ardından, yanında yöresindeki bütün o alkışçı kalabalık usul usul çekilmişti. Geride kalanlar işte, Doç. Üner, eski asistanı Alev, kadroya tam o sıralar dahil olan yazar ve tabii Ömer. Onu da kendisi uzaklaştırdı. Yalnız onu. Yabancı bir ülkenin yabancı otel odasına gönderilmiş çiçekler: "Kutlarım. Sevgiler." Yanıtsız bırakılmış bir telgraf.

Bluzun çarpık yakasını da, meyve lekesini de bir eşarpla örtmeyi deniyor: Bu eşarp, o eşarp değil mi? Başkentin bulvar pastanelerinden birinde Ayşen'le buluşmaya gidilirken bağlanan eşarp? O zaman da ağzımdan, söylemeyi hiç düşünmediğim bir söz fırlamıştı. Ama o sabahki, denetim eksikliği yaşlılığın bir belirtisi falan değildi. Üstelik hâlâ kırk beden giyiyordum, ayak bileklerimde de en ufak bir şişme yoktu.

Hava da öyle güzeldi ki!

Bulvar üstündeki o şık pastanenin terasında buluşmayı Ayşen istemişti. Evlerden birinde değil, dışarda...

Kalabalık, yabancı gözler, insanı denetler; onun olduğu gibi olmasını, ânlık tepkilerini önler. Karılar, zorba kocalarının öcünü en iyi, birlikte gittikleri dost ziyaretlerinde, komşu gezmelerinde alırlar. Onlar yalnızca, aile kurumu başkalarının göz denetimi altındayken kendilerini güvencede duyar; itilip kakılan olmaktan çıkıp, itip kakan olurlar: Bunu demin anlattın ya Arif! Arif, kravatına damlattın işte!..

O sabah giyinirken kuşkusuz böyle şeyler düşünmüyordu. Ömer'in bir günü bir gününe uymayan, ya gereğinden neşeli, ya gereğinden çok içine kapalı, suskun hali aklına takılıyor, bir yandan da, ilerlemiş yaşına karşın, aynadaki genç, canlı görünümüne bakıyordu. Gri-mavi, uzun, genişçe yün hırkanın üstüne çıkarılmış beyaz bluz yakası, yumuşacık dökülen gümüş grisi etek, yumuşacık mokasenler... Şu, pek çok pastel rengin birbiriyle müthiş uyumlu bir kaynaşma içinde durduğu güzelim eşarbı da yakanın altından şöylece, sözümona gelişigüzel geçirivermişti. Son aylarda nedense arada bir gerileyen kendine güven geri gelmiş, yerli yerinde duruyor...

Hava da öyle güzeldi ki!..

Şimdi eşarbın renklerinde o eski tazelik yok. Kumaş da, çok ve esirgemesiz kullanılmış hayatlar denli yorgun. Odanın loşlu-

ğu hiçbir şeyi örtüp gizlemiyor: Beni öyle okul kızı kılıklarına büründüren salt havanın güzelliği miydi?

Ayşen'le dışarda bir yerde buluşmaya gitme düşüncesi onda, bir yenilenişe, kitapların, yazıların dışına çıkmaya çağrı duygusu da uyandırıyordu; ama pek emin değil. Galiba istemeden, kendini bir yarışa sokuyordu. Bu buluşmaya gitse mi, gitmese mi? İlkağızda böyle bir bocalama da geçirmişti.

Eşarbın duruşunu beğenmeyip çözüyor: Öyle mi bağlasam, şöyle mi? Bu kararsızlıklar yeni değil. Belki de, minik bir kırıntı olarak o güzel bahar sabahı başladı. Gitsem mi, gitmesem mi?

Oysa, yeğeninin Anadolu Kulübü'ndeki düğününe gitmemekte ne kadar kararlıydı. Damat babası, Mart darbesi Tümgenerali ile gelin babası işadamının, abisi İlhan'ın o yıllar kurdukları düğün-bayram, gözünde bir dizi yeni ölüm ve kıyımın, bir dolu yıkımın antlaşmasıydı sanki. Böyle algıladı. "Kalkınan memleketimizin temeline yeni bir harç olmak üzere..." Düğün çağrı kartında böyle yazılıydı. Kanla atılmış ve karanlığa açılan bu temel harcının bedelini ödeyen salt gelin Ayşen'le damat Ercan olsaydı! Ama gerçekte belki asıl onlar, kınalanıp boyanmış birer kurban... O, başlangıcına uygun, kuralını izleyen evlilik... Ayşen, Ercan'ı hemen dolaba kaldırıp, nice çılgın gönül avuntularından sonra, toptan dolap ve hayatı dışı kılmış; yedi yıl başka sularda yüzüşün ardından, atılan sahte temel kentine dönüyor. Fakat, düğün öncesinin Ayşen'i ile boşanma sonrasının Ayşen'i arasında bir bağ, bir benzerlik kurmak ne kadar güç!

Yeğeninin düğün çağrı kartını tuhaf bir utangaçlık, yanaklarında gizli bir ateş, hattâ saç diplerinde ince bir ter çığsamasıyla bırakıp gittiği gün aklına geliyor da...

Mavi bir kart. Üst ucunda gaga gagaya vermiş iki kabartma kuş. Barış. Anlaşma. Ne yalan!

Ömer:

"Ayşenciğin düğününe gitmeliyiz. Onu sevindirmeliyiz..."

Aysel:

"Sen gitmek istiyorsan, iyi ya Ömer, kendi bileceğin şey elbet. Tezel de İstanbul'dan gelmiş işte. Birlikte olursunuz. Beni sayma."

Ömer:

"Ama Ayşen yeğenin senin. Çok üzülür. Sana önem veriyor. Ondan öte, anneni düşün..."

Aysel:

"Annemi öyle bir dünya ortasında görmeye dayanamam."

Ömer (hayli alaycı):

"Peki, sen bu düğüne gitmezsen ne olur? Yeni bir dünya mı kurulur?"

Aysel:

"Lütfen üstelemë..."

Çat, çat, çat, çat... Yazı makinesine eğilip, İnsanlarda ve Toplumlarda Boş Alanların Kullanımı incelemesinin "Asker Ocağı" bölümüne devam.

Eşarbı bu kez de yakanın içine sokuşturuyor; aynada artık onu değil, yüzünde beliren alaycı gülümseyişi yakalıyor. Bu, Ömer'den, çeyrek yüzyıldan fazla birlikte yaşadığı adamdan kendisine bulaşmış bir gülümsemeye benziyor. En çok şimdi: Bu ocağı daha iyi tanıyasın diye, üniversitedeki kürsüden uzaklaştırılmamış, Anadolu Kulübü'ndeki düğün daha sona ermeden, kendini askeri bir cipin içinde gözaltına götürülürken bulmamış mıydın?

İnsanın, varoluşuna bir anlam verememesinden gelen o boşluk, "hiçlik" duygusunun, asker ocağında nasıl doldurulduğunu da örnekleriyle, çok somut biçimde gösterdiği zaman, –incelemesi ancak iki yıl sonra yayınlanabilmişti– kuşlar havada iyi kötü süzülmekte. Ortalıkta görece bir özgürlük. İncelemenin "Asker Ocağı" bölümüne göz yumulabilir, araştırmaya belli çevrelerde alkış tutulabilir. Hattâ kendisi de, yeniden kürsüsüne dönebilir, uygun koşulların getirdiği alkışlar, profesörlüğünün önündeki engelleri bile ortadan kaldırabilirdi. Ama hangi "asker ocağı", vatanseverlik, yiğitlik, şan, şeref, tek kurtarıcılık gibi yüklenmeleri, insandaki boş alanların kullanılması yolu olarak gören incele-

menin bu ocaklarda inanç sarsılmasına yol açmasına sonuna dek göz yumabilir? Üstünde kendini farklı ve güçlü duyduğu temelin altından çekilmesine kim izin verir?

... İnsan, varoluşuna bir anlam kazandırmaya çalışırken, yaşadığı dünyada iki ana yüklemenin baskısı altında kalır: Maddi ve manevi güçlülük değerleriyle yükleme. (21)

"İncelemenin bu noktasına dek, kişinin maddi değerlerle yükleme baskısı altında varlığını nasıl anlamlandırmaya çalıştığını gösterdim. Manevi yüklemenin en çarpıcı örneğini ise, bu bölümde çeşitli yönleriyle inceleyeceğimiz askerlik kurumunda görmekteyiz. Manevi yüklemenin hem çok açık, hem çok üstü örtülü bir örneğini oluşturan bu kurum, hemen belirtmeliyim ki burada, ordular şöyle olursa iyidir, böyle yaparsa kötüdür gibi militer bir anlayış içinde değil, bütünüyle militarizmin dışında bir bakışla ele alınacaktır. Eğer yiğitlik, vatanseverlik, şan, şeref, ulusun ve ülkenin kurtarıcılığı, tek koruyuculuk gibi manevi yüklemeler, savaşma bilincinin ayakta tutulması, giderek de savaş ticareti için birer kullanma aracı olmasa, kuşkusuz bu incelemenin dışında kalırdı. Bu arada, kadın eşitliği ve özgürlüğü için çalışan bazı feminist örgütlerin, erkek kavramları yücelten kurumlara değil de, doğrudan 'erkekleştirilmiş' insana karşı 'savaşmasını' yadırgadığımı belirtmeliyim. Bu tutum, elmanın kurduyla değil, kurtlu elmayla yapılmış kompostoyla savaşımdır. Feministlerin bile ne kadar erkek kavramlarla yüklü bulundukları, bu çalışmanın ayrı bir bölümünü oluşturacaktır..."

Fakat bunları yazalı çok oluyor. Hâlâ, yeniden yeniden yazılabilecek olsa da, şimdi bugünün içinde. Bu eşarp, bluzdaki bu leke... Aynadaki gülümseyiş çoktan solmuş. Tüyleri tarazlanmış berenin içine ıslak saçlarını çabuk çabuk sokuşturuyor. Artık karşısındaki aynada gördüğü bir şey yok. Zaten Ayşen, çoktan boşanmış. Tümgeneral emekli olmuş, Kalender'de dinleniyor. İlhan Dereli, kendine yeni iş alanları bulmuş, kâh Londra'da, kâh Cenevre'de. Yanında da ara sıra emekli Albay, Kore Kahrama-

nı Ertürk. –İlhan'ın, bu adamdan hiç hoşlanmazken, yanından neden ayırmadığı da anlaşılır şey değil! Ne onunla, ne de onsuz olabilen bir hali var. Gençlerin boşanması, ailelerin kopuşu falan emekli Albay'ı hiç etkilememiş görünüyor. O kadar bağlı bulunduğu eniştesi Tümgeneral Hayrettin Özkan'ı otuz ağustoslarda bile görmeye gitmiyormuş...

Artık başka generaller...

Artık başka bir üniversite...

Artık başka işadamları...

Bambaşka bir üniversite: Artık kimse de beni görmeye gelmiyor.

Ama Ayşen geliyor. Hem de hiç olmadığı denli sık.

Ayşen (dapdaracık siyah deri pantolon, uzun pırıltılı saçlar):

"Bu güneşli pazarı ikiniz böyle kapalıda, kitapların arasında mı geçireceksiniz?"

Ömer (çok sevecen):

"Ne yapalım istiyorsun?"

Ayşen (elinden hiç düşmeyen sigara):

"Sizi Gölbaşı'na götürmeye gelmiştim."

Aysel (gözlükler, dağınık saçlar):

"Ben çıkamam. Çalışacağım."

Ayşen:

"Aaa, ama halacığım! Biraz açık hava sana iyi gelir."

Ömer:

"Sahi, biraz çıksak? Kapana kapana rengin soldu bak."

Aysel (ikircikli):

"Bugün olmaz. Siz çıkın haydi."

Ayşen (acıyla mı, aldırmazlıkla mı belli değil):

"Biz Ömer Abi'yle yalnız çıkınca dedikodu oluyor. O bir şey değil de, birtakım kara bıyıklı adamlar, bu ağırbaşlı bey, bu şarkıcı karıyı iyi ayarlamış valla, biz niye ayarlayamıyoruz yahu, diye bakıyorlar..."

(Delişmen kahkahalar...)

Az önce duşa girerken çıkardığı mercan küpelerini yeniden takmadığını anımsıyor: Nereye koymuştum onları?

Yenins:

Siz, sizseniz, mutlak mercan küpeleriniz olmalı.

Olsun bakalım: Küpeleri takıyor. Ama kulaklarında da hâlâ Ayşen'in kahkahaları. Onun bu gülüşü beni ne kadar irkiltirse, Ömer'i o kadar sevindiriyor. Sevine sevine yeğenimle çıkıyor. Ben ne yapıyorum? Her gün biraz daha kararlılıkla çalışmalarıma kapaklanıyorum. Öğrencilerimden yine uzakta... Şurayı da imzalayın lütfen. O zamanın böyle diyen dekanını demek bu akşam göreceğim? Yüzü hiç gözümün önüne gelmiyor şimdi. Fakat Ömer'inki geliyor. Hem de...

Ömer:

"Araştırma kitapların övüldükçe hırslı olmaya başladın Aysel! Pek güzel çıkabilirdin bizimle. Sendeki bu çalışma gücü, ille başarma hırsı da..."

Bu yüz, bu ses ilk kez suçlayıcı. Hem de, kendisini herkesten çok sevindirmesi gereken Ömer'in sesi, yüzü.

"Ne dediğini biliyor musun?"

Ömer, anlamıştı; galiba biraz utanmıştı da.

"Kimbilir, belki de seni kıskanıyorum. Çünkü ben, şu karışık, şu üstümüze ölü toprağı serpilmiş günlerde bir türlü kafamı toplayamıyorum. Hattâ ne derse gitmekten, ne yeni bir düşüncenin peşini kovalamaktan tat alıyorum... Seninle bir deniz kıyısı özlüyorum. Yalnız bunu..."

Nedense, başındaki bereyi geri çıkarıp yatağın üstüne fırlatıyor. Küçük bir dolapta, bir şey aramaya koyuluyor: Ona çoktandır dikkatlice bakmamıştım. O ân baktım: Bu serinkanlı, olgun ve dingin prof.'taki, onca yıl birlikte olduğum adamdaki şu uçarılık yeni. Alnındaki gerginlik yeni. Hiç de, her şeye karşı isteksiz bir adam alnı değil... Sanki bir gençlik aşısı yemiş. Yeni olan bir şey daha var. Konuşurken gözlerime bakmıyor; usulca kaçırıyor bakışlarını. İşte asıl bu... Bu, çok, ama çok yeni...

"O kadar istiyorsan gideriz. Neden gitmeyelim? (Bir ân.) Ama acaba, daha önce benimle konuşmak ister miydin? İçini açmak istemez miydin?"

"Ne gibi?"

İşte yine o serin, dingin adam. Yooo değil! Böyle bir Ömer'le de ilk karşılaşıyordum ben.

Erkeğin yaşdönümü bunalımları ile bakışlarını uzun yıllar birlikte yaşadığı kadından kaçırması arasında da bir ilişki var mıdır? Bu, kendine pek güvenen bir erkek de olsa –fakültesinde ona aşkından düşüp düşüp bayılan kız öğrencileri bilmez miyim?– böyle bir dönemde yeniden toy bir delikanlı utangaçlığına dönebilir mi? –İçimden, "kaypaklığına" diye geçmişti oysa.

Ama işte artık ortalıkta bahar kokuları vardı. Boynundaki eşarp, nisan ayının ılık esintisiyle uçuşuyor, uçları ikide bir yüzüne vuruyordu. Burnunda, esintinin Meclis bahçesinden toplayıp getirdiği ıslak çimen kokuları. Yüzünde tasasız bir gülümseme. Kararsızlıklar son bulmuş: Canım Ayşenciğim, biliyorum, Ömer Abine hayransın, onunla olabilmek için her fırsatı değerlendiriyor, yoksa yaratıyorsun. Beni gitgide gözlüklü bir öğretmen olarak görüyorsun. Ömer de seni görünce seviniyor, hemen hemen yeniden gençleşiyor; senin şakalarına, çağdaş uçarılıklarına bayılıyor, özellikle hem dış hayatta, hem de iç yaşayışımızda edilgenleştiğimiz şu günlerde o, senin varlığınla diriliyor, yeni bir güç ediniyor. Senin otuz yaşın, onun elli beş yaşı karşısında dallardan fışkırıveren ilkyaz yaprakları denli hayata çağırıcı, göğüs sıkışmalarına, bel ve bacak ağrılarına aldırışsız bıraktıracak denli canlandırıcı. Ama çocuğum, Ömer'le benim aramda, benim bile tam adlandıramadığım, sanki kökü tarihte, fazla sağlam bağlar var. Bilinçle yaşanmış bir geçmiş, bilinçle seçilmiş bir gelecek zaman umudu var...

Gelecek zaman umudu mu? İçgüvenini buna bağlamak da artık yalan olur. Gelecek zaman... Onu tasarlayamıyordu bile. İlk kez, yarının yüzünü hiç göremiyordu. Ne Ömer'le, ne başkalarıyla, bütün bir ülkeyle, hattâ bütün bir dünyayla...

Yarı yolda eşarbını çözüp çantasına tıkıştırmıştı: Kendi kendimi kandıracak değilim ya? Bu eşarp bana takma bir güven duygusu, yapma bir umut veriyor. Başka da hiç!

Dolapta aradığı renkli atkıyı bulup, çalıştığı odaya geçiyor. Mikadan kuşların masanın üstünde sallanıp duruşunu, bu sabah yine başka bir tavanda sallanıyorlarmış gibi görüyor.

Layana:

"Yalnız yaşamayı nasıl başarıyorsunuz, ne olur bana da öğretsenize!"

Aysel:

"Kapıma bir daha gelmeyin..."

Oysa Layana yine gelmiş, eşiğe de göl çiçekleri bırakmıştı.

Güneşli kahve terasında, merengin şekerine yapışmış arı, oradan kalkacağa hiç benzemiyordu. Aşağıda, fiyortların ötesinde deniz, hiç batmayan bir güneş altında, mavi, sarı ve erguvan pırıldayıp duruyor. Adalar, o saatte, çok daha uzaklara gitmiş gibi. Layana, kimsenin tutmadığı eli boşlukta, ağır çekimle uzaklaşıyor.

Aysel:

"Onu durdurabilirim!"

Yenins:

"Kendinizi suçlu duymanız gerekmez."

Aysel (ağlar):

"Ama mikadan kuşlarını benim almamı istemiş!"

Yenins:

"Siz de alırsınız. Son dileğini yerine getirirsiniz ve o kuşlar sizinle karşıt bir anlam kazanır."

Yenins'in ince parmaklı, güzel ve becerikli eli, önlerindeki merengli turta tabağını bir yana itiyor; kahve fincanlarını usulca iki yana sıyırıyor. Çok derin bir acıyla yüzüne bakıp kalan Aysel'in elini eline alıyor, derisi buruşmaya yüztutmuş, birkaç yaşlılık çiliyle çillenmiş eli yumuşacık öpüyor, günışınlarıyla hemen hemen yaldızlanmış güzel yanağını o elin avcuna yaslıyor usulca.

"Ah!"

Hiç öylesi şiirsel bir "ah" işitmemişti.

Merenge yapışmış arı çoktan uçtu. Orada kanat çırpıp durması ne kadar tedirginlik vericiydi!..

Ayşen ise, fincanlarda kahveler soğurken diyor ki:

"Halacığım, siz hiç ikiyüzlülük etmezsiniz. Bundan hoşlanmazsınız. Zaten düğünüme de bu nedenle gelmemiştiniz, öyle değil mi? O halde benim şu ândaki açıksözlülüğümden de hoşlanacaksınız. Hattâ, bu açıksözlülüğümden ötürü beni hiç sevmediğiniz kadar seveceğinizi sanıyorum. Kocanızdan çocuğum olacak!"

"Peki ama, bunu bana neden kocam söylemiyor?"

Ağzından çıkanı kulağı da işitir işitmez, hayatın insanı deneyeceği alanların bitmezliğini düşünmüştü. Ne kadar tuhaf. Ayşen, bu sabah fazla rimellemediği uzun kumral kirpiklerini iyice kaldırmış, hemen hemen on yıl öncesini hatırlatan güzel gözlerini yüzüne dikmiş, kıpırtısız beklerken, yalnızca bunu...

Eşitçe yaşanmış birliktelik, araya biri girer girmez mülkiyete bölündü. O ân, kendimden hoşnut olabildiğim tek şey, dilimin dolanmamış, gözlerimin sulanmamış oluşu. Ama asıl, Ayşen'e oracıkta bir tokat patlatmadığım için kendi kendimi kutlayışım... Yaşanmış uzun yıllara mı, akla mı, kendime mi borçlu olduğumu bilemediğim bir içdenetim, özellikle ânlık duygu tepmelerinin önlenmesi sözkonusu olduğunda imdada yetişen o "aşkınlık"...

Ne aşkınlığı canım, Bulvar'daki bir pastanede, herkesin önünde oturuyorduk. Kalabalık insanı denetler, olduğu gibi olmasını önler; kitlenin beklentilerine ters düşersek, kendimizi sisle çevrili bir sandalın ortasında, tek başımıza buluruz, demedin mi?

Öyle bir şey mi demişti? Her gün yaşanılan, dolayısıyla sık sık düşünülen, hattâ söylenen bir şey, gözlerimizi sabaha ilk açtığımız ânlarda insanın içinden yeni bir tümceymiş gibi geçiyor bazan.

Mikalara usulca dokunuyor. Kuşlar sancılı sancılı, sanki güçlükle hızlandırıyor boşlukta dönüşlerini. Her şeye karşın, tavanda bir noktaya tutunmuş iplerin ucunda olmanın verdiği güvenle.

Neyse ne; küçükmüş büyükmüş, azmış çokmuş demiyor, insanı her olguda yeniden sınıyor, evet.

Sınav çok terleticiydi. Ama yüzakıyla aşmıştı ya!

Ancak bununla övünebilmişti: Tutukevlerinde işkence, dışarda hoyratlık kolgezerken, zorbalık bir hayat biçimi olup çıkmışken, bu kıran kırana zaman içinde, hiç değilse... Hiç değilse elbet –az yiğitlik mi bu?– büyük dalgaya, o güçlü çağrıya karşın sürüklenmemekte, genel bir yaşama yeri olan aşağılara doğru çekilmemekte direnmek; kimseye bir fiske vurmamak, vurmamış ve vurmayacak olmak, kışkırtı oyununa gelmemek, dudaklara anlayışlı bir derviş gülümsemesi oturtmak, sesini en olgun tınıya ayarlamak, kısacası, aydın rolünü en başarılı bir biçimde oynamak ve Ayşen'e, "Kendi adıma sevindiğimi elbette söyleyemem Ayşenciğim; bu doğru olmaz. Ama haklısın, bu açıklamayı tek başına yüklenmene büyük saygı duyuyorum yavrucuğum" diyebilmek.

"Kocam" sözünün ağzından fırlayıverişi dışında fire verdiği söylenemezdi. Eli ayağı titrememiş, çığlıklar atmamıştı. Ayşen, "Ömer Abi"sinden gebe kalmış. Bunda ne var? Çocuğu sevip büyütmeye hazırlanmak gerek. (Yalancı! Zaman senin için asıl o sabah parçalandı. Tuzla buz oldu.) Tek sorun, onun gerçek bir birlikteliğin meyvesi olup olmadığına duyulan kuşku.

–Öyle ise, kendisi için büsbütün kötü!– Değilse, hem kendisi, hem çocuk, hem de Ayşen ve Ömer için kötü. Ama bütün bunları dert edinmemeliydi canım. Bu bebek de, pek çok bebek gibi, perçinlenmiş bir baskı ortamında büyür giderdi işte...

Devetüyü eski bereyi içerden buraya taşımış, nereye koyacağını bilemiyormuş gibi, çevresine bakınıp duruyor. Sonunda onu yine başına oturtuyor, hâlâ nemli saçlarını yine içine tıkıştırıyor. Sonra da, bu bereyi ikidir neden bu kadar erken giyip durduğuna şaşıyor:

Her şeyi, hep birlikte sorun edinmiştim pekâlâ. En çok da, çocuk gerçek bir birlikteliğin, olmazsa olmaz bir sevginin ürünü mü, değil mi, diye bilmek istemiştim: Bakalım Ömer, hayatındaki çeyrek yüzyıllık yerimi Ayşen'e aşkla mı veriyor? –Çok ucuza gitmek ikinci bir yıkılış olurdu. Her şeyin bir anlamı bulunmalı. Kopuşların olduğu kadar, birleşmelerin de...

Aslında, doğru olmamasını dilediği şeyi işitmek istiyordu:

"Ömer, hiç değilse, aşk bu, de bana!"

Ömer, gözlerini yummuş, yüzü solgun, son aylar üstüne giyindiği pırıltıdan eser yok:

"Aşk olması mümkün mü?"

Neden olmazmış ki? Bu kuşağın erkeği böyle. İçlerinden yarısı cinsel tutkuya hiçbir zaman "aşk" adını veremediyse, –Platoncu yazar dostum– yarısı da salt cinselliği, yalnızca onu "aşk" yapıp çıktı. Sonra da bir eksiklik: Neden sürmedi ki?

Şöyle geniş bir zaman olsun diye kolladığı o pazar sabahı Ömer'e elbette bu kadar kaba çözümlemelerden söz açmış değil. Kendini hâlâ denetleyebiliyordu. Eğer buna içdenetim denebilirse... Çünkü, bir kez daha üstelemişti:

"Aşk değilse, ne peki?"

Böyle durumlarda duygular, düşünceler ne kadar birbirine karışıyor, her söz nasıl da hiç istenmeyen yerlere fırlıyor ve insan nasıl da budala bir küçük kız oluveriyor!

Sonra, utanç. Ömer'deki utanç. Haberi onca yıllık "yoldaş"ına ilk verenin Ayşen oluşu, Ömer'in buna kendisinin yüreklenememiş bulunmasından doğan yıkkınlığı. Boşluk. O da, bir yeniyetme gibi böyle bir şeyler mırıldanıp duruyordu galiba. Şaşkındı: Şimdi ne yapmalıyım? Evlenmeli miyim?

Çalışma masasının üstündeki dağınık kâğıtları, kitapları birazcık toplamaya savaşırken, onları elinin tersiyle itiveriyor: İnsan bir şeyi neden iki kez yaşasın canım! Bütün yinelenişler beni delirtebilir.

Upuzun bir ömür boyunca, yürekte uçsuz saygı, büyük sevgi, dostlukla, güvenle alıkonulmuş iki erkek, böyle bir ortamda o güzel kuleyi de yıkıyor. Ah Engin, bana her şeyi söyleyebilirdin. Fakat bu sorular... Biz ne yaptık? Ne yapmalıyım? Evlenmeli miyim?

Kendinden başka dayanabileceğin hangi duvar kaldı peki, hangi tavan noktası Prof. Aysel Dereli?

Başını kaldırıp, dönüşleri yeniden ağırlaşmış mika kuşlara bakıyor; hemen hemen yüksek sesle mırıldanıyor:

"Oraya sıkı tutunun. Eğer bu yaşlı dünyada, böyle işte, birbirinizin çevresinde dönüp durmak var olmak demekse!.."

Ömer de, tutunacak bir nokta ararcasına, kırık dökük bir şeyler mırıldanıp durmuştu. İki kişilik bu olgun dünya da, birbirinin çevresinde bile dönemeyecek kerte yaşlanmıştı demek! Ayşen'in kararlı bir dokunuşuyla Aysel de, Ömer de ucu belirsiz bir karanlığa doğru kayıp gidiyorlar...

"Bir hayatın kırıntıları" adını taktığı defterine sığınmıştı sonraları. Defterle dostluğu, yokluğa alışıncaya, kendine dayanıncaya kadar sürmüş olmalı...

Çekmeceleri karıştırıyor: Sahi, nereye attım onu ben?

Ansızın büyük bir telaşa kapılıyor. Bulmazsa olmaz bir çırpınışla aranıyor küçük not defterini: Hazır soba yanarken, hep unuttuğun bu işi bitirmelisin. Defteri sobaya atıp yakmalısın. Kırıntılardan ibaret bir hayat, neden ortalıkta sürüklenip duracakmış ki?

Sonunda, yarım daktilo kâğıdı büyüklüğündeki mavi kapaklı defteri buluyor. Kapağın mavisi solmuş. Hemen açıyor sayfalarını ve şu ân, son bir kez görmek istediği kırıntılardan birini, elini koymuşçasına buluyor; okuyor:

"Pazar öğleye doğru, ilkin Ömer kendini öldürmeye kalktı. Gerideki yılları ve geleceğin çocuğunu düşünüp caydı. Derken Aysel, kendini öldürmeye kalktı; şimdiyi düşünüp caydı! Şimdi? Biri sol, öteki liberal görünümlü iki gazetenin –bari ötekiler olsaydı, insan kolayca gülüp geçebilirdi– "Bir Sahtekârlık Olayı" diye başlık atmalarının üstünden daha kırk sekiz saat geçmemişti. Şimdi herkes ne der? Prof. Dr. Aysel Dereli, sahtekârlığının ortaya çıkmasından ötürü intihar etti, derler. Hayatlarımız ne kadar başkalarına bağlıysa, ölümlerimiz de başkalarına bağlı. Aysel de, o ânı yaşayan işte bu başkalarıymış gibi, bir hayat kadar ölüm de yanlışlara garkolmasın diye, başkalarının değerlerine boyuneğip, kendini öldürmekten cayıyor."

Hiçbir etki yapmıyor bu satırlar üstünde; onu yalnızca gülümsetiyor. Başkalarına ne kadar yabancıysa, kendini de kendine o kadar yabancı kılma dürtüsüyle, söz ettiği kimse başka biriymiş gibi yazışına gülüyor. Aysel şöyle düşündü, Aysel böyle düşündü. Aysel şöyle duydu, Aysel böyle duydu... Kırıntıların hayatı kendinden öylesi uzaklaştırılmış.

Bu uzak ve yabancı hayatın kırıntılarını atıyor işte sobaya. Hem de kolayca:

Ancak, bütünün parçalandığı ân, o kadar rahat yakılıp atılamıyor.

Aysel-Ömer:

"Baba olmak istediğini bilmiyordum."

"İstemiyordum ki... Hiçbir zaman istemedim."

"Ayşen'i aşkla sevdiğine, ondan bir çocuk yaptığına göre?"

"Onu aşkla sevdiğimi söylemedim."

"Lütfen! Hiç değilse, aşk bu, de bana Ömer."

"Aşk değil."

"Aşk değilse, ne?"

"Aşk olsa, bu seni sevindirir miydi?"

"Hayır. Sevindirmezdi. Ancak ilişkinizin ve bu ilişkiden dünyaya bir çocuk getirmenizin bir anlamı olurdu." –Bizim, içinde yaşadığımız tarih parçasında, anlamlandıramadığımız için yapmaktan kaçındığımız...

"Çocuk, iki tohumun birleşmesiyle olur."

"İnsanlarda başka bir şeyin de gerekli olduğunu sanırdım." –Yüzünde küçümseyen bir anlam.

"Aaaa, evet, tabii... Ayşen'in bana, bensiz yaşayamayacağı duygusunu vermiş bulunması, kendime güvenimi geri getirmiş olamaz mı?"

"Kendine güvenine de ne olmuştu ki?"

"Seninle üç aydır sevişmedik."

"Sen isteksizdin!.." –Ah, yatak bahsini, yatak dışında hiç konuşmamışlardı. Şimdi nasıl oluyor da?..

"Öyle... Çünkü artık bittiğini... bittiğimi sanıyordum."

"Erkekliğinin?"

"Bunları konuşmak istemiyorum. Hoşlanmıyorum. Senin bütün merak ettiğin, Ayşen'de beni çeken şeyin ne olduğu. Bu değil mi?"

"Hayır. Değil. Bunu biliyorum. Her yaşdönümüne girmiş adamda olduğu gibi, seni çeken de onun gençliği, diriliği. Herkes gibi. Sorun, yaşlıların aşksız mı kalacağı falan da değil; sorun, benim seni hiçbir zaman herkes gibi görmemiş olmam, görmek de istemeyişim." –İçinde yaşadığımız gergin ortam, bende cinsel istek bırakmamıştı, bir güç edinmek, falan gibi şeyler söylemesini istiyordum, ama işte:

"Neden farklı olacakmışım ki? Sen neden farklı olacaksın? Yalnızca bunun peşinde koştun. Farklı olmak. Sonra da oturup, asker ocağındaki, 'Siz farklısınız, siz en yiğit, siz en vatanseversiniz, siz yılmaz, yıkılmazsınız' gibi bir yüklemeyi, insanlardaki boş alanlardan birinin daha kullanılması olarak koyuyorsun ortaya. Peki, sen kendini bu kadar farklı görürsen, benim farklı olmamı beklerken, hangi boş alanını dolduruyorsun? Bunu da neden almıyorsun incelemene? Neden hâlâ bağırıp çağırmıyorsun? Başıma şu tablayı neden fırlatmıyorsun? Neden yakama yapışıp ya da boynuma sarılıp, 'Beni bırakma, ayrılmayalım' diye ağlamıyor, çırpınmıyorsun? Neden, sensiz ne yapacağımı sormuyorsun bana? Alışkanlıkları nasıl altedeceğimizi neden düşünmüyor, herkesin haklarını savunan sen, neden kendi haklarını, bizim ikimizin haklarını savunmuyorsun?" –Bir ân sessizlik.

"Hak mı? Doğacak çocuk üstünde benim ne gibi bir hakkım var ki? Engin'den bir çocuğum olsaydı, onun üstünde senin ne hakkın bulunacaktı?"

"Ödeştiğimize inanıyorsun. Onun için bu kadar kolayca, sözümona bu kadar anlayışlı, kıyıya çekiliyorsun."

"Bunu sen söylersin diye bekliyordum. İyi ya işte, ödeştik Aysel! Böyle demek istedin gerçekte."

–Demek, bu ilişkinin anlamını, taa dipten, gizli gizli böyle çözümlemiş. Hiç düşünmediğini sanıyordu. Demek bu kadar kaçmış düşünmekten?..–

Fakat hayret, Ömer yeniden o eski serinkanlı, yeniden öğreten, bilgi veren, ama verdiği bilgileri insanın kafasına kafasına vurmayan adam:

"Bak canım, biliyor musun, senin Engin'le olan ilişkine ben, bugünlere dek hiç bu kadar ikirciksiz bakamamıştım. Öyle bakamadığım için de kendimi suçlayıp duruyordum. Hele fakültende, özel hayatının bu parçası, önüne genel hayata bir saldırı gibi çıkarıldıktan sonra, kendimi suçlama hakkımın bile elimden alındığını düşünüyordum. Ama doğrusu, bu konuda senin kendini suçlayıp durmakta olduğunu hiç mi hiç anlamamıştım.

Hayatım, gövde senin gövden. Onu nasıl istersen kullanabilirsin. Bunu ancak bugün, kendime karşı hiç yalansız söyleyebiliyorum."

–Uzun, acıklı bir susuş.–

"Bu bilgi, fazla bir şeyi çözmüyor. Doğacak çocuğa yine de bir nüfus kâğıdı, o kâğıtta da bir baba adı gerekiyor."

"Evet. Yazık ki hâlâ öyle gerekiyor."

"Demek, istesek bile, herkesten hiç de farklı değiliz. Ben, sandığın gibi farklı değilim. Tutum değişik, sonuç aynı: Herkesin hayatını yaşıyoruz. Farklılık sadece bir yanılsama; hepsi bu."

Masanın üstünde duran bir kitaba uzanıyor. *Aşkın ve Savaşın Gündüz ve Geceleri*: Neşe, kederden daha çok cesaret ister. Eduardo Galeano böyle diyor. Ama yazar başka şeyler de söylüyor:

İşkence odalarında işkenceciler, kurbanlarının önünde kahvaltı ediyorlar. Babalarının kaldıkları yer üzerine çocuklar sorguya çekiliyor; çocukların nerede bulunduğunu söylemeleri için de babalar tavana asılıp, elektrik veriliyor. Her günün değişmeyen haberleri: Yüzleri siyah kukuletalarla örtülü sivil giysili kişiler dört Ford Falcon'la geldiler. Hepsi ağır silahlarla donanmıştı. Ekip arabaları, katliamdan sonra olay yerine vardılar. Hapishanelerden çıkarılan mahkûmlar, "kaçmaya çalışırlarken", ordu raporlarına göre, kendi taraflarından hiç kimsenin yaralanmadığı ve ölmediği çatışmalarda ölüyorlardı.

Bu kitabı, o günlerde de aslından okumuştu: Araçların markalarını değiştir, siyah kukuletaları kara bezlere ve gözlüklere çevir, yılları, günleri, tarihleri biraz geri ileri oynat: Farklı mısın, değil misin? Engin Ayşen mi, Ayşen Engin mi? Ömer'in dizlerine kapanıp, yakasına yapışıp, beni bırakma, diye mi haykıracaksın ya da ona, bensiz sen ne yapacaksın, diye mi soracaksın? Hiçbirinin anlamı yok. Çünkü zaten özel hayatlar diye bir şey yok. Ayşen'le Ömer'in çocuğu da, Galeano'nun betimlediği bir tarih dilimi içinde doğacak. Asıl sorun bu. Asıl sorun, özel hayatları özel hayatlar olarak yaşamanın suç oluşu.

Kitabı bırakıp, yanda, alçak tezgâhın üstündeki kaptan irice, parlak bir elma alıyor. Kabuklarını ağır ağır soyuyor; soyduğu kabukları, sobanın üstüne koyuyor:

Bir şeftalinin, bir üzümün tadı. Yaşam başka ne ki?

Özel hayatlar artık ancak başkalarının ağzından, yabancıların diliyle söylenebilir. Çeviri hayatlar...

Bir sabah, şurada, bu koltukta oturan yazar dostuna, olabildiğince yüksek sesle, "Yanan elma kabuklarının kokusunu duymak ne hoş. İnsan burada bile kendini elma bahçelerinde dolanıyormuş sanabilir!" demişti.

Odayı ansızın değişik bir ışık dolduruyor. Başını çevirip eprimiş tığ işi yarım perdelerin üstünden gökyüzüne bakıyor:

Hem güneş, hem kar. Ne tuhaf hava!

Ayşen, pencereden dışarı baktı:

Hem güneş, hem kar. Ne tuhaf hava!

Ömer, elindeki gazeteyi, hem de tam, uzun yıllar birlikte yaşamış olduğu kadının tatlı tatlı gülümseyen yüzünün orta yerinden ikiye katladı, ilgisizce bir yana bırakıp camın önüne, kadınlığının en zengin çağındaki Ayşen'in yanına gitti. Onun, fildişi ince sabahlığı içindeki diri, istekli gövdesine sarıldı. Dışarı, öylece, birlikte baktılar. Kızlarının okul taşıtına doğru koştuğunu gördüler.

Ayşen:

Çantası da ne kadar ağır.

Ömer:

Uçuşan karların ortasında, çantalı bir kelebek.

Ayşen:

Çok şirin bir kız oldu.

Ömer:

Annesinden güzel değil.

Ayşen:

Aaa, yapma şimdi...

Ömer:

Hadi yatalım.

Ayşen:

Açgözlü seni... Sahi, kızımıza yılbaşında ne alalım?

Ömer:

Barbi alalım mı?

Gülüştüler. Ömer, Ayşen'i oracıkta, camın önünde istekle, uzun uzun öptü.

Onları karşı camlardan kim gördü? Gözlüklü, boyalı saçlarının dipleri bir santim ak ve yalnızlığından ötürü başkalarının hayatını gözetleyen bir kadın gördü. Fildişi sabahlıklı bir yıldızla kır saçlı adam camın gerisinde koklaşıyor, okula giden kırmızı paltolu kızlarına bakıyorlar. Adam, altmışını çoktan geçmiş olmasına karşın, sağlıklı, dinç, aşk dolu... O işte, Prof. Dr. Ömer Uzel. Hani, ekonomimiz üzerine sürekli makaleler yazan, önemli yerlerde sık sık açıkoturumlara katılan, konferanslar veren; televizyon ekranında, okumuş kadınların yüreklerini hoplatan...

Ömer:

Bana yeniden hayat verdin Ayşen.

Ayşen:

Sana âşığım. Hep âşıktım.

Kızları başını yukarı kaldırdı; onlara el salladı. Onlar da ona. Çocuğun okul taşıtına binişini mutlulukla –sabırsızlıkla?– izlediler. Taşıt gitti. Onlar da, tutuşmuş nefesleri birbirinin içinde, geniş ve rahat yatak odalarının geniş ve rahat yatağına attılar kendilerini. –Gözlüklü kadın için bu kadarını varsaymak hiç güç değil.

Aşağıda, solgun günışınlarıyla karışık yağan karın altında zıplayıp oynayan çocuklara bakıyor. Okul taşıtı yok. Pencerelerde istekle birbirine sarılmış ana-babalar yok. Çocuklar, yere düşer düşmez eriyen karın çamura buladığı ucuz bir topu ayaklarından kaçırıyorlar. Top, aşağıdan gelen bir arabanın altına doğru yuvarlanıyor; onlar da topun peşinden gözükara koşuyorlar. Çığlık çığlığa. Arabanın sürücüsü, büyük bir gıcırtıyla fren yapıyor, araba

kayıyor; sol yanda duran dört yaşlarındaki oğlana çarpıyor. Oğlan, yarım metre öteye fırlıyor, dört ayak üstüne düşmüş kediler gibi hemen kalkıp ötekilerin arasına karışmaya çalışıyor.

Pencerenin önünde, yüreği ağzında: Bir gün, biri gidecek bunların. Nasıl olur da, bu kadarcık çocukları araba yolu üstüne salarlar? Nerede anneleri babaları? Hepsi de bıkkın, bezgin...

Kar serpintisi baskın çıkıyor. Güneşin yüzü biraz örtülüyor. Çocuklardan büyükçesi, çamurlu topu yakalayıp arabanın çarptığı çocuğun başına vuruyor. Oğlan, ancak o zaman büyük bir yaygarayla ağlamaya başlıyor. Dizlerinden aşağı kan... Karşı camlardan birinden genç bir kadın başı uzanıyor. Kulaklarında madenden iri küpeler:

"Ağlama gebertirim!"

Sonra, hem hırçın, hem bezgin ekliyor:

"Aaa Cezmi, bak hele... Hem kar, hem güneş!.."

Hem kar, hem güneş!

Ayşen'in bencillikten, hırçınlıktan, en çok da acımasızlıktan artık yorgun düşmüş sesi.

Ömer, bu sesi işitmedi bile. Gazetedeki fotoğrafa bir kez daha baktı. Altındaki yazıyı yeniden okudu: Bu anaforda kendi kendine yüzebilmesi ne güzel. İşte, başardı.

Ayşen'in aynı hırçın sesi:

Sana söylüyorum! Kızına el sallamayacak mısın?

Ömer, kalın çerçeveli gözlüklerini düzeltti, o da gazetedeki resme gülümsedi:

Bir dakika...

Ayşen, sinirli sinirli homurdandı:

Yalnız kitaplar, yalnız gazeteler... Başka hayatımız yok ki zaten!

Ömer, en soğuk ses tonunu bulup çıkardı:

İçine girmek istediğin hayat bu değil miydi yoksa?

Ayşen'in gözleri ansızın dolu dolu oldu, sesi titrek:

Sevilmek istiyordum. Sadece sevilmek...

Camın önünden uzaklaştı, hıçkırarak odadan kaçtı.

Ömer, gazeteyi bıraktı. Kalktı, sakin sakin gülümseyerek telefonun yanına gitti: Aysel'i aramalı, onu kutlamalıyım.

Ama Aysel, birkaç ay önce, yabancı bir ülkedeki bir otele gönderdiği çiçeklere teşekkür bile etmemişti. Yurda döndüğünden buyana da kendisi hiç arayıp sormamıştı. Elinden geldiğince uzak. Ben aramasam, o hiç aramayacak.

Demek yaralar sarılmış, yeri de çoktan soğumuştu. Hattâ kabuk bağlamış.

Biraz çekinik, yine de çevirdi numaraları.

Telefonun ziliyle irkiliyor: Ömer olabilir mi? Odur. Fakat açmayacağım. Mutlu mu, mutsuz mu, yeni hayatından, babalıktan falan hoşnut mu, bilmiyorum. Daha doğrusu, uzağımda soluk alıp veren her şey kadar biliyorum onu da. Böyle olunca... Yabancılar gibi... Ne konuşacağız? Kutlarım. Teşekkür ederim. Hava çok tuhaf bugün. Hem kar, hem güneş. Öyle. Telefonun sesine ne oldu? Cızırtı var yine, iyi konuşulmuyor. Evet, anlaşılmıyor. Bu telefonlar da, hep böyle. Bizimki dün, bütünüyle kesildi. Bizim de sular kesikti. Hay Allah, bu cızırtı...

Telefonun zili durmak bilmiyor. O zaman, nedense kaldırıyor almacı.

Ömer değilmiş. Yazar dostuymuş.

Dün, gece yarısına doğru da aramıştı. Onur plaketleri için ne denir, böyle günler nasıl kutlanır, pek bilemiyormuş. Yazarlar yazar; günlük hayat içinse pek söz bulamazlar söyleyecek. Ne desem, ne desem, diye gece yarısına dek ovunmuş. Şimdi de, bir yandan özürler diliyor. Sakın, uyandırmış mıydı? Günün güzel olsun, demek, öylece içinden gelivermiş de...

Kendini, mutlu mutlu telefonun kordonuyla oynarken yakalıyor: Ne içine kapalı, ne utangaç adam. Gözleri en derin, en anlamlı şeyleri söyler. Sesi de. Ama ağzı, dili... Onu hep yüreklendirmem gerekir.

Yine öyle yapıyor:

"Bir gün dostluğundan, iyi gün dileklerinden yoksun kalırsam ya da ben senin değerini bilemezsem, ne kadar yazık olur!"

Sevindi mi? Yüzü nasıl? Bilmiyor: Hayatlarımız birer telefon hayatı olup çıktı.

Biraz, gazetedeki haberle dalga geçiyor, gülüşüyorlar. Yazar dostu, o halde akşama toplantıda görüşeceklerini söylüyor.

"Haber yazısı yanlışlarla dolu, ama güzel bir resmini basmışlar."

"Bilmem ki nereden bulmuşlar? Ne zaman çekildiğini bile anımsamıyorum inan."

Aman yarabbi, ne ikiyüzlülük! Fotoğrafı nereden bulduklarını da biliyorum, kimin, nerede çektiğini de.

Telefon eden Ömer olsaydı...

Ömer:

Bu fotoğrafı ben çekmiştim, anımsıyor musun?

Aysel:

Evet canım. Birlikte gittiğimiz o kısacık tatilde...

Ömer:

Ne güzel bir tatildi!

Tatil güzel miydi? Neşeye gerekli her tür cesareti yok eden üç gün. O üç günün sonunda objektife bu kadar içten gülümsemiş olabilir miyim gerçekten?

(Ömer-Aysel. Perdesinin bir kanadı sarkmış, balkon demirleri paslı deniz kıyısı motelinin leopar desenli battaniyeleri olan odasındalar. Odada hafiften bir lağım kokusu.)

Ömer:

"Neden geldik buraya kuzum? Su yok, elektrik yok. Ancak sabahtan akşama şu cırlak müzik."

"İkimiz varız ya! Ama bu artık sana yetmiyor."

"Kimseye yetmez. Böyle bir motelden de, böyle bir tatilden de kimse hoşnut kalmaz."

"Dinle Ömer... Konuşmalıyız. Çıkmazdasın, biliyorum. Bu yüzden de her şey batıyor sana. Bu tatili ben istedim. Senin için istedim. Peki, ikimiz için istedim."

"Ben çıkmazda falan değilim."

Ben! İkimiz yokmuşuz. Yoktuk. Suskunluk. Suskunluk. Birbirinden ilk kez bu kadar sıkılan iki kişi. Tam üç gün üç gece. Gerçekten, neden gitmiştik sanki? –Ayşen henüz dışarda bir pastanede buluşma önerisini de yapmamışken?

Üçüncü günün sabahı, nasılsa güneş denizin yüzünü biraz ışıldattığında Ömer, sanki birlikteliklerinden son bir anı edinmek ister gibi:

"Şurada bir fotoğrafını çekebilir miyim?"

Cesaret Aysel. Cesaret! Haydi gülümse. Çıt.

Kederin çağırdığı cesaret, Ömer'e bu son gülümseyiş, şimdi bir gazete sayfasına yapışıp kalmış. Ne acıklı bir tatildi Ömer. Hayır, bu fotoğraf orada çekilen fotoğraf değil. Orada fotoğraf falan çekmedik biz. Bütün gücümüzü seferber edip, giderayak kederi gülünç şakalarla aşmaya çalıştık, o kadar. Çünkü, ne de olsa, salt özeli değil, geneli de yırtılıp parçalanmış bir tarih içinde insan, kendinden bunca hoşnutlukla gülümseyemez. Neşeye cesaret de, az ya da çok, bir zaman ister.

Ayakkabılığın önünde, ağzında bir ıslıkla –nasıldı bu parça, Aydın'la söyleyip durduğumuz? Vou baber ate cair... Vou baber... Vou baber...– içi müflonlu botlarını temizliyor: Aynı botlar ayağımda, rumbalar, sambalar oynadığımız... Güneş karı geriletebilirdi pekâlâ. Şimdi yollar vıcık vıcık bir çamurla kaplanır. Ama ben taksiye bineceğim. Gündeme öyle yazdım.

Botlar, çamur yollar, taksi falan der demez, o sabah, o genç kadın. Elbette canım, neşe kederden daha çok cesaret istiyor. Yine pis, yine insanın her umudunu yok eden bir sabah içinde, bir kar çiçeği gibi karşıma çıkıveren o genç kadın. Adını bile öğrenemedim. Sormayı unuttum.

Ama o günler yeni bir romana çalışan yazar dostuna, "Romanında bu kadının da mutlak bir yeri olsun. Adına da Kardelen de" demişti.

İtilirsin, kakılırsın, yerlere düşersin, kalkarsın, yeniden itilirsin, yeniden kalkarsın. Kalkarız. Ağırsıklet boks şampiyonu karşısına çıkarılmış, şikeli maçın acemi cılız yumruk düşkünü gibi. İşte yine yerdeyiz. Bir... iki... üç... toparlanıyoruz.. üç... gayret. Dört... Biraz daha gayret. Beş... Dizlerimizin üstüne kalktık bile. Cesaret. Altı... Bravo! Kalkmanla, iki tur atmadan daha, gözünün üstüne yediğin yumrukla, yerlerde. Yine kalkarız. Bir... iki... üç... Sonunda öyle olur ki, insan kalkabilecek olsa da, kalkmak istemeyebilir. Bunu bilinçle seçebilir. Uyumu, maçı, başarıyı kökünden reddedebilir. Yepyeni bir başkaldırı olabilir.

Yenins:

"Siz her zaman genç kalmalısınız. Hep böyle..."

Aysel:

"İnsan ringe çıktı mı, korkularını içine gömer. Görünüş her şey demek değildir."

Yenins:

"Ringin umurunuzda olduğunu hiç sanmıyorum. Sizi gördüm. Seçtim sizi. Yanılmış olamam."

Aysel:

"Dinleyin. Ne yamama bağlılıklardan hoşlandım, ne yamama umutlardan ve inançlardan, ne de yamama bir hayattan..."

Yenins:

"Ama buradasınız. Bir gençlik turundasınız."

Aysel:

"Biletleri satan kız, beni kendi hayatımın dışına sürmek istiyordu. Dağcılık mı yapacaktınız? Böyle dedi."

Botlar ne kadar da kirlenmiş. Üstelik, her temizleyişimde biraz daha daralıyor sanki.

Botları bir yana koyup yabanlık rugan iskarpinleri deniyor: Kötü! Giyilmeye giyilmeye tamtakır olmuşlar. Batan tırnakları feci acıtıyor. Ömer'le Ayşen'in benden başka çağrılısı bulunma-

yan nikâhına katılmış rugan iskarpinler... Ondan bir hafta önce, Ömer'le çıkılmış bir akşam yemeğinde giyilmiş rugan iskarpinler. O zamanlar hiç mi sıkmadılar ayaklarımı?

İskarpinleri hemen çıkarıyor. Ama içinde bir rahatlama olmuyor.

"Eskisi gibi olabilmemiz için herhangi bir umut görüyor musun Ömer?"

"Hayır."

"Ama bu 'hayır'ın suçlusu yok. Seçilmiş, kararlaştırılmış bir 'hayır' değil bu..."

"Evet, öyle. Ancak, şimdi ilişkimizin yüzü değişti."

"Biliyorum. Dostuz."

Lokantadan döndük. Ruganlar ayağımda. Bir koltuğa oturmuş, bacak bacak üstüne atmış, üstte kalan bacağımı rahat rahat sallayarak, evet, diyorum, dostuz. Her zaman.

Ömer'in gözleri dolu dolu. Neyse ki bu tehlikeli ân uzun sürmedi. Telefon çalıyor. Annem hasta. Hemen gitmeliyim. Hemen gidiyorum.

Gece yollarda jandarmalara, polislere, nöbetçi erlere rastlamışlardı: Polislerden biri portakal soyuyordu.

Portakal soyan polis, o gece değil. Başka bir sabah. Başka karlı bir sabah...

Ayakları şekil değiştirmiş, tırnaklar batıyor, ruganlardan hayır yok, botlar eski. Yine de tel bir fırçayla çabuk çabuk fırçalıyor botun antilopunu: Kış başı yeni bir bot almayı denedim denemesine, hem rahat, hem sevebileceğim bir çift bot, evin bir aylık kirası. İnsan, ayağından önce başını bir yere sokmak istemiştir hep.

Yenins:

Beni bekleyin. Birlikte olalım. Sisi yarıp gidelim.

Aysel:

Ama cancağızım, sandal hem alttan, hem üstten su alıyor.

Yenins:

Sandalı değiştirelim.

– Elimi hiç örselenmemiş, yumuşacık, güneşle yaldızlı yanağına koymuş.–

Sandalı değiştireceğiz.

Hevesli hevesli kalkmış, şarkı türkü hazırlanmıştı: İşte ortalık yavaş yavaş açılıyor, karanlık yırtılıyor. Yıllar sonra ilk kez, gençlerle olacağım. Beni aradılar. İzmir'de bir konferansa çağrıldım. İncelemelerim yeniden sözkonusu ediliyor.

Bütün gece kar yağdı.

Kar bütün gece yağdı. Hâlâ da yağıyordu; henüz bütünüyle aydınlanmayan sabahın içinde savrulup duruyordu. Ağzında şarkılar türkülerle hevesli hevesli hazırlanmasına karşın, üstünde bir kırıklık, bacaklarında, sırtında ağrılar. Sabahın içinde savrularak yağan kar, beton yığınları arasında ışıklı bir nokta gibi duran minik bahçenin kuru dallarında tutunamıyor. Orada durmuş, karın, dışarı açılan camlı kapı önünde yığışıp yığışmayacağına bakıyordu: Bu havada hiçbir uçak kalkmaz. Keşke kalkmasa!..

İçinden geçen bu dilekten hemen utanmıştı: Ne demek, keşke kalkmasa? Konferansa gitmek istemiyor musun? Bu, çoktandır insanlara, özellikle gençlere bir şeyler söyleyebilmen için sana verilmiş ilk fırsat.

Tavuk boğazlayan yüzü gazetelerde çıktığından beri, bir sığınış gibi sürdürdüğü yeni incelemeleri olmasa, toplum-insan bilimiyle uğraşıp durmuş bulunan kendi varlığından bile kuşkuya düşebilirdi. Nükleer Çağın Değerleri diye bir inceleme hiç yayınlanmamış gibi karşılanmıştı işte.

Hemen havayollarına telefon edip, uçakların kalkış yapıp yapmayacağını öğrenmeliydi.

Alıcıyı kaldırmış, fakat hat bir türlü açık sinyali vermemişti. Beklerken kahvesini çabuk çabuk yudumluyor, o ara kafasından,

konferansında nükleer çağın değerleri üstüne söyleyeceklerini geçiriyordu.

... apaçık ki, üçüncü büyük savaş artık nükleer silahlar savaşı olacak ve bütün savaşların en kısası olacak. Bu, insan türüne karşı en büyük toplukıyımın programlanması demek. Yanılma payı da bulunmayan bir programlama bu. Bir ân, bugün değer biçtiğiniz herşeye, evlerinize, arabalarınıza, sevdiklerinize, öfke duyduklarınıza, uğrunda çaba harcadığınız, ulaşmayı istediğiniz amaca, dünyaya, ülkeye bu açıdan bakın. Varoluşunuzun anlamını bu açıdan değerlendirin. O zaman, önceden bildiğimiz, ayağımızı bastığımız bütün değerler, birer değer olma niteliğinden sıyrılmaz mı? Aynı bağlamda, savaş der demez ilk akla gelen kurumun, orduların varlık nedeni de ortadan kalkar. Bugün artık, savunma anlamındaki değeriyle bile, orduların varlığını gerekli görmek, maddi ve manevi gücümüzün yarısı gibi büyük bir oranı bir "hiç"e yatırmak demektir. Bu, yaşadığımız süre boyunca, daha kötü beslenmemiz, daha kötü ısınmamız, daha kötü sağlık koşullarıyla yarı yaşar bir hale gelmemizdir. Bu "hiç" uğruna, bizleri yok edecek güçlerin ekmeğindeki yağı kalınlaştırmak demektir. Çağımızda bizler, silahlanmayı isteyerek değil, çağdışı kaldığını çoktan görmemiz gereken bu silahlanmayı reddederek daha iyi korunabiliriz, geleceğimizi de çok daha iyi koruyabiliriz. Ordular, ülkelerini savunmak mı istiyor? Gerçekten bunu istiyorsa, tank, tüfek, uçak, bomba anlamında bir silahlanmaya, üretime hiçbir katkısı bulunmayan kadrolar beslemeye karşı olmalıdır. Hayatımızı en basit anlamda özgürce yaşayabilmemiz için, nükleer çağ insanının üstünde durabileceği yeni değerlerden biri, bu anlayış olmalı. .....

Zaman daralıyor, telefon hattı bir türlü açılmıyor. Sinirli. Sabırsız: Demek uçağı kaçırmak istemiyorum?

Kendinden yeniden hoşnut kalmıştı. Bu sabah anayola dek yayan yürümeyi bir yana koymalı. Oradan öte de dolmuştan, minibüsten, otobüsten caymalı. Uçağı ille yakalamak istiyorsa, bir

taksiye binmeli. Kendisine pek sık bağışlayamadığı bu lüksü, bu sabah zorunlu olarak bağışlamalı. Neyse, hat açıldı. Ama yanıt yok.

Çorabının üstüne bir çorap daha geçirmişti. Bu kez de, botlarının ayağını sıkabileceğinden kuşkuya düştü: Şimdi uçakta da şişecekler, kesin... Ayakkabı ayağı sıkarsa, kafayı da sıkar, konuşmam iyi olmaz. Fakat, bu soketleri giymezsem, ayaklarım ıslanır, konferansta sesimi soluğumu ayarlamam güçleşebilir.

Yeniden uçağın kalkmamasını dilemişti. Sanki bu kez salt bu umutla, alanı yeniden aradı. Nasılsa biri çıktı, sesi pek huysuzdu. İzmir uçağının kalkıp kalkmayacağını henüz bilmiyorlarmış.

"Gelin burda bekleyin" demişti huysuz sesli kız.

Telefonlu taksiden de yanıt veren yoktu. En iyisi hemen çıkmak.

Dört beton yapı arasına sıkışmış briket "villa"nın kadını korkuluksuz, beton "teras"ında kömür kovasına kömür dolduruyordu. Daha önce iri linyit parçalarını bir baltacıkla kırıyor, tak tak sesleri, o erken saatte, uçuşan karlar arasında köşe bucak bütün mahalleyi dolaşıp herkesi bir bir ayağa kaldırıyordu.

Her zaman ağır omuz çantasına, hafifçe dönen başına karşın, kayıp düşmemeye aşırı çaba harcaya harcaya anayola sağ salim çıkmayı başardı: İki hafta önce Belediye'nin açtığı geniş çukur hâlâ kapatılmış değil. Çukurun üstüne biri, eğreti bir tahta uzatmış, kar da örtünce, daha kötü... İnsan gözü her ân yanılabilir; her ân çukura düşülebilir.

Serin hava kendisini usul usul diriltiyordu. Bütünüyle kentin sabah hayatı içindeydi işte. Ama bu, aynı zamanda bir savaşın içinde olmak demek. Hem de en ilkelinden, göğüs göğüse bir savaşın içinde. Nükleer çağın yeni değerleri üstüne söyleyebilecekleri, dinleyenlere çok uzak gelmeyecek miydi? İnandırıcı olabilecek miydi?

... Şimdi daha somut örneklerden söz açalım. Günlük yaşamımıza bakalım. Sabah kalktınız, soluk soluğa işinize, okulunuza falan yetişmeye çalışıyorsunuz. Bir amaç için. Ekmek parası, kentteki evinizden sonra deniz kıyısında da bir yazlık sahibi

olmak, diploma alıp doktor çıkmak vesaire. O ânda önünüzde, hepinizi birden içine alıp yutacak bir çukurla karşılaşsanız ne yaparsınız? Ya geri döner, ya henüz çukura düşmemişseniz, bunun kapatılmasını kendinize ilk amaç edinirsiniz. Kafanızda biraz önce önem taşıyan değerler değişmiştir...

Daha iyi bir örnek: Bütangaz patlaması. Onca emek, para, gaz servisine onca ricayla çocuklarınıza sıcak bir çorba içirebilmek üzere getirtilmiş gaztüpünün patlaması...

Kar hâlâ savuruyor, ama yarım saat önceki kadar değil. Rüzgâr hafiflemiş gibi. Morların, eflatunların, nefti ve şarap renklerinin alaşımı yün atkısı, uzun püsküllü uçlarıyla önünde sallanıp duruyor, bu onu neşelendiriyordu. Yolun ağzında biri, yanındakine, "Bizim deli saraylı gidiyor" dedi, işittim. Desin. Herkesi, kendi küçük delilikleri ayakta tutar.

Anacadde, kaldırımlar esmer bir bulamaçla kaplı...

Sefer dışı iki otobüs, hiç durmadan art arda geçip gitmişti. İki de minibüs geçti; karla karışık bulamacı yayaların üstüne fışkırtarak. Boş geçen otobüsler yükünü alabilecekleri kadar almış görünüyorlardı. İçleri yorgun yüzlü adamlarla dolu. Serpme çamurla kaplı minibüs camlarının gerisindeki bu yüzler çok uzak, hayatın dışında imişler denli uzak görünüyorlar...

On beş dakika boyunca tek boş taksi de geçmedi.

Bir durakta bir şeyi, yalnız o şeyi beklemek ona hep, geri dönüşsüz bir selde sürüklenme duygusu verir. Ardından da Estragon, Vladimir'e, "Si on se quittait" derdi, "ça irait peut-être mieux?" Ayrılsak, belki daha iyi olur, ha?

Ama kimse birbirinden ayrılmaz. Hep birlikte sürüklenilir. Beklenir. Zamansa hızla akmakta. Zamanın dışında dikilmek, beklemek...

Taksiden umudu kesip, önünde duran ilk minibüse binebilmek, Godot'nun da nihayet geldiğini muştulamış gibiydi: İnsan hayatta her zaman Godot gelmiş gibi yapıyor zaten. Tiyatroya zamanında yetişebilmek, birinin verdiği sözü tutması, beklettiği yere gelmesi, en sonunda içinde olabildiğin bir otobüs, bir mini-

büs... Küçük şeyleri beklemekten, büyüklerini düşünmeye sıra gelmiyor. Saatse, daha şimdiden yedi otuz. Sekizde havaalanında olabilmek için artık bir tansık gerek.

Araçlar uçuca eklenmiş, yaya hızıyla ya gidiyor, ya gidemiyorlardı. Dörtyol ağzına varır varmaz minibüsü bırakmak, orada bir taksi yakalamaya çalışmak... ABD ve Sovyetler'in nükleer üsleri, SS-20 roketlerini Avrupa'dan kaldırmaları büyük bir anlam taşımaz. Nükleer bir hayatın henüz başlarındayız... Şu kamyonun arkasından püsküren kara duman da... Mazot ucuzmuş... Hayatlar da gitgide ucuzluyor.

Botları hâlâ fırçalıyor: Ne kadar kirlenmiş! Killi bir çamur, tutkal gibi yapışmış. Deli miyim neyim? Sokağa çıkar çıkmaz yine aynı şey olacak, ben hâlâ... E, ne yapacaksın? Voltaire'in uşağına yemek vermemesini haklı mı çıkaracaksın?

Eğer kalkıyorsa, artık ne yapsam etsem uçağı kaçırmış olacaktım. Ancak, elimden geleni yaptığımdan kuşku duymamalıydım.

"Sizin kuşağın aydın kesiminde idealizmin dışına bir türlü çıkılamamıştır. Hattâ biz sizlerde sık sık mazoşist eğilimler de yakalarız."

Engin, yarı şaka, yarı ciddi böyle der dururdu. O öyle diyedursun, biz dörtyol ağzına varamadan kaldık. Önümüz de araçlarla doluydu. Arkamızda minibüsler, kamyonlar, binek arabaları çığ gibi birikmekte. Silahlı askerler, dipçikleriyle yederek insanları güçbela binebildikleri araçlardan indiriyorlardı. Birkaç polis sürekli düdük çalıyor, telsizleriyle çalımlı çalımlı konuşuyorlar. Kimden emir alıyorlar, kime emir veriyorlar, belli değil. Bu telsizler. Oyuncağa doyamamış erkeklerimizin yeni oyuncakları. Bir işlevinin olması önemli değil. Alo alo. Duydun mu? Tamam. Alo alo, sesim geliyor mu? İyi. Oldu tamam... Tamam. Oldu...

Polislerden bazıları, araçlardan indirilen insanları, bir düşman taburunu göğüslercesine göğüsleyerek, yoldan kaldırımlara, ağaç, duvar diplerine doğru sürüyorlar. İtekleniş, itiliş, dalga dalga bir geri çekiliş...

Araçların hepsi de boşaltılmıştı. Kavşakta kimseye yol verilmiyor. Bu önlemler ne için, kim aranıyor, kim gelecek, kim geçecek? Vatandaş hiçbir şey bilmiyor. Hiçbir şey de sormuyor. O berbat kış sabahında, bir yerden bir yere gitmeye zorunlu yüzlerce, binlerce insanın bir tek insan, bir araç ya da kendilerinin bilmediği bir amaç için feda edilmesini boyuneğişle karşılamak?

Fakat kendisi de boyuneğdi işte. Geldiği yoldan, bu kez yaya, çamurlara bata çıka, ama sevine sevine geri döndü. O sıralar sığındığı, Doç. Üner'in bahçe katına. Apartmana girene dek gözü de, kafayı da pasaklı bir kadının mutfağına döndüren kargaşa, üç basamak inilip bu kata girilir girilmez son bulur. Hele, hiç beklenmedik ânda karşına çıkan o küçük bahçe. İşte, bahçeye açılan camlı kapının önünde, o rahat koltukta, çayını yudumlaya yudumlaya, karın şimdi savrulmadan, dingin yağışını seyre koyuldu bile! Daha sonra, gece okumayı yarım bıraktığı kitabı, Galbraith'in *Kuşku Çağı*'nı aldı. Denemeciyle zaman zaman tartışarak okumanın keyfini çıkarmaya başladı. İçinde, konferansa gidemediğinden ötürü hiçbir yazıklanma, sözverdiği yerde sözverdiği saatte bulunamamaktan ötürü en küçük bir üzüntü yok. Neden yarı yolda indirildiklerini, bütün bu insanların şu saatte bulunmaları gereken yerlere nasıl ulaşacaklarını da düşünmedi; daha binerlerken otobüslerin bilet kutularına sokuşturulmuş biletleri, oturur oturmaz dolmuş, minibüs sürücülerine ödedikleri paraların ne olacağını falan, bunların hiçbirini düşünmedi. Şimdi salt, Galbraith'in metropol göç üstüne söylediklerine katılıyor; bu katılmayla gövdesine hoş bir gevşeme yayılıyor, giderek koltuğunda uyuklamaya başlıyor...

Kitap elinden düştü. Dudaklarında dinginlik, doygunluk ve güvenlikten yapılma bir tebessüm çiçeği...

Çamurlu dörtyol ağzında itilip kakılırken çabuk açan bu çiçeği ağzından koparıp almıştı. Püskürtülmeye direnebileceği kadar direniyor, onu kaldırımlara yığılmış sessiz ve sorusuz kalabalıktan biri yapmaya kararlı askerlere, polislere karşı duruyordu.

Omuz çantası kaymış, renk cümbüşü yün atkısının bir ucu aşağılara sarkmış, pembe ruju, üstdudağının ince çizgileri arasına hemen kül kül birikmiş; durmadan hesap soruyordu:

"Bu kadar insan işyerlerine nasıl ulaşacak? Hastalar hastanelere, doktorlara, çocuklar okullarına nasıl yetişecek? Bilet, dolmuş paraları, peşinen ödenmiş her şey ne olacak?"

Askerler, ses, nefes geçirmez bir zırhla kaplıydılar. Polisler de gitgide sertleştiler:

"Buyruklara uymak zorundasın hanım. Gerile bakalım!"

Kendisi de sertlikte geri kalmamıştı:

"Uçakların kalkışı ertelenecek mi? Fabrikalarda zamanında işbaşı yapamayanlar hoş görülecek mi? Yevmiyeleri kesilmeyecek mi?"

Polislerden biri, Aysel'i biraz daha itmişti:

"Gerileyin hadi!"

Öteki polis ise bir portakal soyuyordu. Yalnızca askerler polislere, polisler de birbirlerine hoşgörülü. Salt sivil vatandaştan esirgenen her şeyden ötürü bu kez açıkça başkaldırmıştı:

"Gerilemiyoruz! Yolumuza devam etmek istiyoruz!.."

İşte o ânda işitmişti. Nihayet, hiç değilse, hiç değilse mırıldanan kalabalıktan birkaç kişinin de ses yükselttiğini işitmişti. İçinden bir sevinç dalgası tam da yükselirken, birden solup pörsüdü:

"Ne istiyor bu kadın yahu? Anarşik midir nedir? Buyruk varmış. Ne yapsın adamlar? Hem niye bizim yerimize konuşuyor bu? Bizi niye işin içine katıyor?"

Ses yükseltenler bunları söylemekteler. Aynı ânda çamurlu ayaklar biraz daha geri çekilmişti. Bir yığın ürkek ve yorgun gövde, yapıların duvarlarına üstüste yapışmış sanki. Polisin yeni bir itişiyle çamurlu kaldırıma oturakalan da kendisi olmuştu. Renkli atkısının bir ucu kirli sularda...

Gülüşenler de vardı. Başta da, portakal soyan polis. Turuncu portakal kabukları bulamacın ortasında pırıldayıp duruyor... Aynı polis, hoşgörülü bir yüz takınmış, portakal dilimini olduğu gibi yuttuktan sonar, "Haydi bakayım, yardım edeyim de kalkın hanım teyze..." demişti.

"Gine iyi. Asker götürse götürürdü bu kadını şimdi..." dedi kalabalıktan biri de.

Canı bir fincan daha sıcak kahve istiyor. Odaya dönüp derin kahve tasına elektrikli kaptan kahve boşaltıyor: Berbere telefon edecektim hani?

Unutmuş. Şimdi ediyor: "... olur mu Bahattin Beyciğim? On bir buçuğa kalmaz oradayım."

Telefonu kapatıyor: O sabah her şey o kadar da kötü, umutsuz değildi canım. Polisi itmiştim. Beni kaldırmasını istemedim. Çamurda öylece oturup dururken yanıbaşıma biri çökmüş, tutup elimi avuçları arasına almış, eğilip kulağıma fısıldamıştı:

"Bilirsiniz Aysel Hanım, kalabalık adına her ân, her dakika bir şey yapmamak gerek. Çocuklar kucakta, hep kucakta taşınırlarsa, yürümeyi geciktirirler."

Kahvesinden bir yudum daha alıyor: Ona pek hak veremedim. Vermemezlik de edemedim. Yüzüne bakıp kalmıştım. Demek, hiç bilmediğim yerlerde, üstüme atılan iftiradan en küçük biçimde etkilenmeyenler de var. Genç bir kadın. Adı Kardelen olsun, dedim. Genç bir kadın. Adını sormamıştım. Ona sığındım.

"Erkek kardeşim buradaki tutukevlerinden birindeymiş. Ama hangisinde; arıyor, bulamıyorum."

Böyle demişti. Beni tutup kaldırmıştı. Koluma girdi. Bir süre birlikte yürüdük.

"Yeni Gencin Tarihsel/Toplumsal Temelleri-Geleceği adlı incelemenizi daha önceki darbede, tutukevindeyken okumuştum. Son olarak Hayatı Savunma Biçimleri ve Hayatı Savunma Bilinci'ni okudum. Hepsini bilmekte çok geç kaldığımızı düşünüyorum."

"Biz de yazmakta geç kaldık zaten."

Sonra ayrıldık. Ben evime... Üner'in evine yani... sığındığım... cankurtaran simidi gibi sarıldığım... Hayatı Savunma'yı tamamlayabilmek için... o rutubetli bodrum katında...

İçinin dili dolanıyor, plağı tökezliyor.

Sekseninci yaş günü kutlanan ozanın ardından mahallesinin çocukları, "Yazar, yazaaar, bok yazaaar / Çükümü görse ne yazaaar!" diye haykırıyorlarmış.

Törende söylemişti. Ağlayacak sanmıştık. Hıçkırığa benzer bir gülüşle gülüp duruyordu.

Silkiniyor: Ama bunların hiçbiri de bugünün gündeminde yazılı değildi. Bu kadar oyalanırsam kirayı yine yatıramam, bu elli beş metrekarelik yerden de atılırım. Sonra, berbere de gecikirim. Canlı ve neşeli olmalıyım.

Sobanın kapağını kapatırken, ayağı odunlara takılıyor, sendeleyip düşecek gibi oluyor: Sekseninci yaş günü kutlanan ozan... Törende ayakta güç duruyordu. Ölgün bir sesle, uzun konuştu. İzleyicilerden:

"Bunamış bu. Keşke hiç konuşmasaydı..." diyenler oldu.

Yaşlı ozan sözlerini, hıçkırığa benzer bir gülüşle bitirmişti:

"Mahallemdeki çocuklar ardımdan, 'Yazar, yazaaar, bok yazar / Çükümü görse ne yazaaar!' diye haykırışıyorlar. Tuhaf bir zamanı yaşıyoruz. Onlar öyle bağırıyor, ben Dylan Thomas sayıklıyorum: *Don't go gentle into the good night / Rage, rage against the dying of the light*... Gerçekten tuhaf bir zaman yaşıyoruz."

Yaşanan tuhaf zamana kahkahalarla gülenler olmuştu:

"Neyse, sözünün sonunu neşeli bitirdi."

Neşeliymiş... Neşeli. Yani cesur... Cesur, yani neşeli. Herkes... İşte bana da bir bilim hizmet plaketi veriliyor. Bu ozanımızdan aşağı yukarı çeyrek yüzyıl kadar daha geç doğmuş olmaklığım... Yaşları düşünmemek gerek. Düşünmezsen, dilediğin yaşta olursun.

"Aslında geç kalmış bir saygı bu" demişti Prof. Dr. İhsan Türközü, Seçici Kurul Başkanı.

Önceki gün haberi ilk veren o olmuştu. Herhalde artık yetmişlerinde vardır. Sesi pek ezik büzük çıkıyordu. Eski bir meslektaşının bu başarısından duyduğu sevinci bildirmiş, yılların özlemini törende giderebileceklerini umduğunu söylemişti:

"Yurtdışında da ülkemizin yüzünü ağarttınız. Size her zaman değer vermiş, saygı duymuşumdur."

Saatine bakıyor: İki krakerle biraz süt içme zamanı. Çoktan çıkmış olmalıydım, ama şu sütü içeyim bari. Yoksa yollarda yine baş dönmeleri...

Küçük bir tasa süt boşaltıp sobanın üstünde ısıtıyor: Yanık kokusu! Hay Allah, ayağım takılınca sobanın kapağını iyi kapayamamışım. Kapatacağım derken önüne korlar dökülmüş... Al işte, canım cicim kilimde de yeni bir delik. Kıvılcım sıçramış...

Korları maşayla alıp alıp sobaya atıyor: Bir de yangın çıkarırsam!.. Bu eski çini soba... Sözde onarıldı. İşte kapağı yine tutmuyor.

Güçlükle kapatıp mandala bir de şişe kapağı sıkıştırıyor: Bırakılmaz sanılan nice alışkanlık bir bir geride kalırken insan yeni alışkanlıklar ediniyor. Yıllarca kaloriferli katlarda yaşadıktan sonra, odun kömür almayı öğrenirsin. Kürekle soba külü boşaltırsın, külleri götürüp boş bir arsaya dökmesini öğrenirsin. İlk zamanlar yakalandığın düşkünleşme, sanki herkes tarafından aşağılanmakta olduğun duygusu geçer, bu senin en doğal hayatın olur çıkar. Yeni ölçüler edinirsin. *Tek bir koltuğun bile bulunmadığı yerde yepyeni bir oturup kalkma, yepyeni bir yaşama biçimi elde edilir.*

Gerçi Michel Butor bunu, edebiyat dilinden ne anlaşılması gerektiğini açmak için söylemişti, ama söz, Aydın İntiharları ve Geleceğin Başkaldırısı çalışmasının özünü, amacını öyle iyi betimliyordu ki, incelemesinin başına almadan edemedi. Zaten, düşünsel bir faaliyet olarak intihar, yeni bir dil kurmaktan başka nedir ki?

Krakerini kemirip sütünü yudumlarken, ayrımında bile olmaksızın çalışmasının sayfalarını karıştırıyor, orasına burasına göz gezdiriyor: "... gibi, kendini öldürme eyleminin somut anlamdaki biçimleri sayılamayacak denli çok değildir. İnsanın kendini bilinçle alkole verişinden bilinçle ortadan silişine, anarşizmden toplum dışına çıkışa, delirmeye dek uzanan uzun ölüm biçimleri

bir yana bırakılırsa, ölümü seçişin ânlık edimleri, baldıran içmek, damar kesmek, kendini asmak, beynine kurşun sıkmak, ne bileyim, balkondan, çatıdan atlamak, uygarlıkların ilerleyişine koşut olarak bazı öldürücü ilaçların, uyuşturucuların, gazların sağladığı olanaklara başvurmak gibi şeylerdir. Buna karşın, intihar nedenleri –kuşkusuz burada incelediğimiz anlamda, düşünsel bir faaliyet olarak intiharın nedenleri– büyük çeşitlilikler gösterir. Aydınların somut koşullarından türemiş düşünsel dizgelere temellenen, hem de bu dizgelerle çatışan, onları değiştiren, biri ötekine aşkın süreklilikte bir çeşitlilik bir bu. Fakat çeşitlilik bununla da sınırlı kalmaz. Aynı zamanda da hayat ve ölümle birer insan 'tek'i olarak hesaplaşan aydın sayısınca çeşitlenir..."

"... ki, aydınların kendilerini öldürmeleri –öldürme biçimi ne olursa olsun– artık on dokuzuncu yüzyılda, hattâ yirminci yüzyıl başlarında dayandığı nedenlere dayanamaz. Çağımız aydını, örnekse Dostoyevski'nin Kirillov'unun tartıştığı biçimde, Tanrı'nın varlığı-yokluğunu tartışmamaktadır artık; ne kendi dışında, ne kendinde bir Tanrı'nın varlığına inanmaktadır o. Daha önce belirttiğim gibi, bugün düşünsel faaliyet içinde olan insan, Camus'nün Mersault'sunun 'hiç'lik ve 'hiç'liğe başkaldırış anlayışından da uzaklaşmıştır. 'Cehennem başkaldırıdır' anlayışı ise, nükleer bir zamanı yaşayan bugünün aydını için yeterli bir yanıt teşkil edememektedir. Artık hayatlar, bilgisayarlar başında oturan herhangi bir teknokratın çılgınlık ânına bağlı ve o teknokrat yalnızca günlük bir sorunundan, zamanımızın yaygın bir sorunu haline gelen 'stres' durumundan ötürü delirebilir; delirip önündeki düğmeye basabilir. Bu durumda, aydının, insan varoluşunu sorgulayışı da yeni boyutlar kazanmaktadır. O şimdi, büyük bir sürünün bir üyesi olmayı reddedişle tekniğin kendisini büyük sürünün zorunlu üyesi kıldığı en kıstırılmış noktasındadır hayatın. Öyleyse, bu yeni durumda, aydın intiharının anlamı da, 'tek'liği ortadan kalkmış bütün toplum üyeleri sayısınca çeşitlilik göstermeyecek midir? İnsan, aklıyla akıldışılığa ulaştırdığı bu

dünyada artık yalnızca kendine başkaldırmak durumunda kalmayacak mı?.."

Kâğıtları masaya fırlatıyor: Aydınlık değil... Yeterince aydınlık değil... Şu ev sahibinin banka hesap numarasını nereye yazmıştım ben? Uluslararası Sosyal Antropoloji Enstitüsü'nden gelen ödeme kâğıdı nerede? Bu masa da... karmakarışık. Kaos... Kaos... Kitap arasında kurutulmuş frezya... Ne işi var burada? Dağılıp gitti işte. Edinilmiş alışkanlıklar gibi, incelikler de her zaman pusuda bekler; kendilerini gösterebileceği aralıklar kollar, yoksa yaratır.

Yurtdışındaki ödül töreninden sonra –Enstitü'nün yalnızca bu çağrı dolayısıyla yer ayırttığı– oteline döndüğünde, odasında kocaman bir buket ak frezya vardı. İçerisi mis gibi kokmuş...

Yenins:

Sizi hep, bir kucak ak çiçekle düşünüyorum.

Aysel:

Bunların frezya olması gerektiğini nereden çıkarıyorsunuz?

Yenins:

Frezya mı dediniz?

Yenins henüz yirmi yaşında ve onun henüz yerleşip kalmış alışkanlıkları yok. Ama, Ömer'in var. Çiçekler Ömer'dendi: "Kutlarım. Sevgiler."

Aylardır ne onu, ne Ayşen'i düşünmüştü. İşte yenilik bu. Yeni edinilmiş yaşama biçimi bu.

Kapı çalınıyor. Kapıcıdır. Ona bugün hiçbir şey gerekmediği söylenecek. Hayır, süt de istemez. Teşekkür ederim: Unutulmak istiyordum. Geçmişi kendimin de unutmasını, en çok bunu istiyordum.

O kent geçmişsizdi. Karin'in evi de, otel de, sonra, bir süre oturduğu, tatile çıkmış genç öğrenci çiftin evi de geçmişsiz. O evin eşyaları, duvarları, duvarlardaki tablolar, posterler, fotoğraflar... Hiçbir şey, hiçbir şeyi anımsatmaksızın... Ancak, o zaman

geleceği tasarlamak da güçleşiyor, hemen hemen olanaksızlaşıyor. Üst katta, tavanda asılı mikadan kuşlar...

O kuşlar da kendisi için o kadar geçmişsizken, nasıl apansız bir geçmiş, dolayısıyla da yeni bir gelecek tasarımıyla yüzyüze bırakmışlardı kendisini...

Yenins:

"Sizsiz ben yarım kalırım. Bensiz siz, eksiksiniz. İkimiz birlikte bütün ve yeni bir insan oluruz. Yeryüzünde o kadar çok özlenmiş şey oluruz."

"Siz inanç ve düş dolusunuz. Ben artık değilim."

"Benimle olun. Birlikte olalım..."

–Ah canım, öyle de güzel ki, ona kanabilirim!..–

Ama üst katta, onun kadar güzel, yirmi beş yaşında bir genç kadın ölmüştü. Layana. Onun kapı önüne bıraktığı göl çiçekleri. Hayır, onun "İmdat!" diyen sesi:

"Yalnız yaşamayı nasıl başarıyorsunuz, ne olur bana da öğretin!"

Krakerinin son parçasını ağzına atıyor, son yudum sütünü içiyor. Kimseye hiçbir şey öğretmek istemiyorum. Salt en son şeyi, Aydın İntiharları ve Geleceğin Başkaldırısı'nı tamamlamak... Belki... onu da...

Karinler bahçe içinde, perdesiz bir evde yaşıyorlar. Onların perdesi leylak ağaçları, sardunyalar, iki ulu ıhlamur, ortancalar, güller, ormanlık dağlar, bir kilise kulesi ve hiç batmayan güneş.

Orada, orman içinde, güzel bir evin güzel bir odasında konuk edilmişti. –Engin'le biraz kalabileceğini ummuş olması ne acıklı. Yola erken çıkmış, toplantıların yapılacağı kente de programların başlamasından erken gelmiş. Yeni Yankılar ödülüne çok hevesli bir görgüsüz olarak. Karinler alıkoydu. Bozgunluğu elevermemek gerek: Orada evim taşınıyor da, bu yüzden biraz erken...

Güzel bir ev, evet. Pencerelerin doğa perdesi hele. Ancak, batmayan güneş, sönmeyen bir gökyüzü aydınlığı altında uyumak da yepyeni bir alışkanlık edinmeyi gerektirir. Bu alışkanlığı bir türlü edinememişti. Dört gecenin dördünde de gözlerini yummadı. Sonra otel odası. Hiç değilse pancurları vardı. Sonra, seminerlere de katılması istenince, kendisine bırakılan öğrenci evi. Yine ormanda, yine perdesiz pencereler. Ya da salt estetik bir kaygıyla, doğanın görünümünü, batmayan güneşin yüzünü örtmeyen süsleme kanatları.

Eve taşınır taşınmaz, yatacağı odanın camına bir çarşaf germişti. Çarşafı cama gererken çalınan kapı: Beni buraya getiren Karin'le Egil bir şey mi unuttular acaba?

Gidip açmıştı: Karşısında kara saçlı Layana:

"Burası ıpıssız. Konuşacak, hayatı paylaşacak kimse yok. Geldiğinize öyle sevindim ki..."

Yorgunluk, uykusuzluk, yalnız, yapayalnız kalma isteği.

Eğer o sabah kendisine sorulsaydı, bu yeryüzünde tek ve en son istediği şey ne? Vereceği yanıt bu olurdu: Yalnız kalmak.

"Yazık ki sizi içeri alamayacağım."

"Sonra gelsem olur mu?"

"Hiçbir zaman... Lütfen."

"Ama neden?"

"Yeni hiçbir ilişki istemiyorum."

Çünkü sezmişti. Layana kişinin hayatına bir kez girdi mi, çıkıp gideceklerden değil.

Kapıyı kapatıyor: İşte nihayet insanlara karşı kesin olabildim.

Bilmediği, hayatında hiçbir yeri bulunmayan eşyalar arasında yürüyordu: Üstelik yalnız falan değilim. Tam, istediğim kadar kalabalığım. Yenins var.

Onunla git git, bir geçmiş edinmeye başlamıştı bile...

Ev sahibinin banka hesap numarasını nihayet bulup, bir kâğıda yazıyor: Kuşkusuz gençlerle yarışamayacak, o dağlara tırmanamayacaktım. Ama kim beni, dağcılık turuna bir bilet almaktan alıkoyabilirdi ki?

Ödül töreni bitmişti. Henüz seminerler başlamamıştı. Mikadan kuşları havada sallanıp duran genç kadın da henüz ölümü o kadar yakınına taşımamış.

Otelle öğrenci evi arasındaki güneşli hafta sonunu kent dışında yeni tanıştığı bir yığın insandan uzakta, denizden de uzakta –nemli hava bitkinleştiriyor–, dağlarda geçirmek istiyordu.

Kentin turizm bürolarından birine girişi, broşürlerden bir tur seçip gişedeki kıza uzatışı... Kız, bir seçilen tura, bir karşısındakine bakmış, sonra, dudaklarında şaşkın bir gülücükle sormuştu:

"Dağcılık mı yapacaktınız?"

Bu kadar.

Yanılmış. Girdiği turizm bürosu, gençlere yalnız dağ sporları için turlar düzenleyen bir büro imiş.

Sütü genzine aldırıyor, üstüste öksürüyor: İnsanın, hayatın dışına doğru itilecek bir döneme girdiğini anladığı ân, hiç de hoş bir ân değil! Kimse bana, dağlara tırmanamayacak denli yaşlandığımı bu kadar açık söylememişti. Sonra, sık sık söylendi bu. Satıcı kızlar, portakal soyan polisin, "Hanım teyze..." deyişi; hepsi eskiden beri belirtilmiş; ama ancak dağcılık yapamayacağımı söylemek isteyen genç kızın şaşkın, yoo belki de alaycı gülümsemesinden sonra bir bir anımsanan... Yine de gittim o tura. Özellikle gittim.

Gözü, annesiyle babasının siyah çerçeveli fotoğrafına ilişiyor: Ömer, annemin cenazesinde ne kadar da gençleşmiş görünüyor. Hiç de yaşdönümü geçiren, bunalımlar içinde bir adama benzemiyordu. Herhalde, genç bir dulu gebe bırakmış olmanın getirdiği güvenden...

Ömer'in erkekliğine bu kadar önem verdiğini sanmazdı. Yazar dostu, eski bir romanında, ülkedeki gerginliğin yatak odalarına dek sızdığına, sevişmeleri soldurup yok ettiğine değinmişti. Bu bölümü okuduğu o çok eski yıllarda, "Haydi canım!" diye geçirmişti içinden.

Prof. Syvertsen'le Tezel'e yazdığım kartları çantama koymuş muydum ben?

Kuşkusuz gençler, gereçlerini alıp dağlara tırmanmaya gittiler. Kamp öteberilerini, hepsini... Kendisi, bir battaniyeye sarınmış olarak aşağıda, otobüsün kâh içinde, kâh dibinde. Dağın eteklerinde. Ama orada kalan biri daha var. Boynu kız, ağzı delikanlı, bakışları dingin, derin bir su olan Yenins. Kendisi, yalnız kendisi olmaya adaylığını koymuş bu genç insan...

Aysel:
"Siz niçin onlarla gitmediniz?"

Yenins:

"Hepsi de aynı şeyi yapıyor ve yapacak."

Aysel:

"Bunun için geldiler."

Yenins:

"Sizinle kalmak istedim."

Aysel:

"Ama niçin?"

Yenins:

"Turizm bürosundan çıkarken gördüm sizi. Neden gitmeyecekmişim, diyordunuz. Böyle demiyor muydunuz?"

Aysel:

"Yüksek sesle mi?"

Yenins:

"Hayır. Yüksek sesle değil. Ama ben, böyle dediğinizi biliyorum."

Gece. Dişleri soğuktan birbirine vuruyordu. Yenins, dağın eteğinde bir ateş yaktı. Güneş, birkaç saatliğine battı. Günbatımı ışıklarından gündoğumu ışıklarına bağlanan zamanboyu, solgun yıldızlar altında, ateşin başında oturdular. Tek kelime konuşmaksızın artık. Bir ara uyuyup kalmış; başı önüne düşmüş. Silkinip utançla uyandığında, Yenins öylece yüzüne bakıp duruyordu. Batıp batmadığı belirsiz güneş, iki dağ arasında yeniden doğuyor...

Telefonun ziliyle irkiliyor: Açmayacağım. Çıktım. Telefonu açmaya, teşekkür ederim, ya evet kar atıştırıyor, demeye hiç de istekli duymuyorum kendimi.

Yenins:

Yaşamaktan hiç kaçmadınız siz.

Aysel:

Her zaman kaçtım.

Yenins:

Yaşanması yaşanmaya benzeyen şeylerden demek istiyorum.

Aysel:

Yaşanacak fazla bir şey de yoktu zaten.

Yenins:

Yalnızca başkalarının hayatını yaşadığınıza inanmıyorum.

Aysel:

Herkes gibi. Sanırım yalnızca bunu yaşadım. Belki... Evet, bir kez dışında... Bir kez, genele benzemeyen bir yaşantım oldu.

Yenins:

Ne zaman?

Aysel:

Durun bakayım... Avrupa'da gençlik hareketleri olmuştu. Sonra, ülkemde de oldu. Sonra değil, hemen o sıralar. Genç bir sevgilim oldu.

Yenins:

Fakat bu size özel değil.

Aysel:

Sevgilim öğrencimdi. Bu, benim toprağımda çok özel bir bitkidir. Herkesin bahçesinde bitmez. Biterse de hemen toprağa gömülmesi gerekir. Bin dokuz yüz altmış sekizler...

Yenins:

Geleceğin belleği...

Aysel:

Gelecek mi dediniz? Ama ben gidiyorum.

Yenins:

Lütfen... Lütfen daha gitmeyin. Tutun elimi. Elimden tutun.

Yeni olan bu işte! İçinde bulunduğu, içinde bulundukları zaman ve durumu seyretmemesi. "Ne kadar gülünç!" ya da "Ne kadar güç!" dememesi yeniydi. Çünkü hiçbir şey gülünç değildi. Güç de değil. Yenins'in elini, masif tahta masanın üstünde yarı yola dek uzatışı gülünç değil, kendi buruşuk ve benekli elini yarı yola dek uzatışı güç değil; bakışların kucaklaşması hiç, hiç gülünç değil.

Gülünç olan gerileyiş. Ellerini geri çekişi, gözlerini kaçırışı, parmaklarını tahtaya sımsıkı yapıştırışı... Osman, gölden çıkıyordu. Ayşe hâlâ kulaç atıyor. Gürcan, her zamanki ince dikkatiyle sırtına bir hırka koyuyor: Üşüdünüz mü?

Evet, biraz ürperdim. Çünkü oradan, ağaçların örttüğü kıyıdan bir gölge geçiyordu. Kara saçlı Layana. Onu, Engin'le gerçekleşmeyen buluşmadan önce tanısaydım...

Layana göl çiçekleri toplamış. Çiçekleri bir gazete kâğıdına sarmış, uzun bekleyişten sonra, kendisine hiç açılmayan o kapının önüne bırakmış. Yenins'le uzatılmış bir zamanın, yaşanmış bir gezintinin ardından, geç saatte, çok geç saatte, belki de sabah, orada buldu. Bulundu. Gazete kâğıdının içinde bir de not bulundu: "Sizinle olmak isterdim."

Osman, Ayşe, Gürcan'la bir geçmişim var. Karin, Egil, Paul ya da Jean'a katılınarak kurulmak istenen gelecek. Fakat sen kimsin Layana?

Yenins tutkudur.

Tutkuyu bu kadar kendisi yapan hiç kimsem olmadı Layana.

Engin soruyordu:

"Ne yaptık biz? Ben şimdi ne yapayım?"

Layana'nın kuşlarını, bir sözveriş gibi buraya kadar taşımış olması, getirip masanın üstüne asması... Layana da bir geçmiş oldu. Geride bıraktığı mektubu bir geçmiş:

"Sevgilim, Karl Sevgilim,

Sen gittin. Çocuklarımızı götürdün. Yabancı bir ülkede yeniden yalnız, hiç kimsesizim. Dönüşü olmayan bu öncesiz, sonrasız sürgünlüğü nasıl omuzlayabilirim?

Günler geçti. Aylar...

Bir süre için aşağı kata yerleşen güngörmüş yüzlü kadının kapısını yeniden çaldım. Yeniden aynı şeyi sordum: Yalnız yaşamayı nasıl başarıyorsunuz, ne olur bana da öğretin!

Beni yine istemedi. Utanç içindeyim. Yine buradayım. Evimizde. Evimiz... Çocukların yatağı üstüne kapandım. Ağladım. Utanç içindeyim.

Sevgilim, gecenin günaydınlığı bile çoktan soldu. Gece yarısından çok sonra gelen o bildik mürekkep mavisi, usul usul gri laciverde döndü. Uzakta deniz, bildiğin deniz, adaların, yarımadaların koyu yeşili ortasına serpilmiş iri sedef parçaları, ezberlediğim eğrileriyle hep bu sedef parçalarının donuk pırıltısı... Böcekler ötüyor. Yine kurbağa sesleri. Yalnızca gurbet yaralarını derinleştiren sesleri onların. Boşlukta, boşluktayım. Görünmez ipler ucunda asılı, havada dönüp duran mikadan kuşlar. Tavana senin astığın. Ama benim tutunabileceğim herhangi bir nokta yok. Onlar, o cennet kuşları, iplerin ucunda hiçbir zaman yalnız olmazlar. Birlikte dönerler. Boşlukta da olsa...

Bir yabancıyım. O da öyle. Fakat bunu paylaşmaya gerek duymuyor. Aşağıda gezişini işitir işitmez, daha ilk sabahında, kapısını çalmıştım. Benimle konuşmak bile istemedi. 'Yalnız kalmak istiyorum' dedi. Ama üçüncü gününde, üniversiteden gençler onu göl kıyısına götürdüler. O da gitti.

Hep o bildiğin sırnaşık kediyim Karl. Bir sokak kedisiyim. Defalarca kapısına gitmiş, yanıt alamayınca, defalarca telefon etmiştim. Hep aynı soruyu sordum ona. Hemen bütün gecelerini yalnız geçiriyor. Ben başaramayacağım Karl.

Sonra onları göl kıyısında izledim. Gençlerleydi, fakat yine yalnızdı inan. Ona göl çiçekleri topladım. Kapısına bırakıp yukarı çıktım. Yukarı, evimize. Evimiz... Seslerinizden boşalmış. Çıt çıkmıyor. Çiçeklerden bir ses gelir diye umuyorum. Saatler geçiyor. Çıt çıkmıyor. Sarı mavi güneş...

Camı açıyorum. Dışarıda hava alışılmadık güzellikte. Ilık bir gece, sevgilim. Ben hâlâ, o güngörmüş ve ayak sesleri, yüzü, bakışları sonsuz yalnızlıkta kadın, o elimi tutar, saçlarımı, kedi tüylerimi okşar diye umuyorum. O da olmazsa, kim olabilir? O ise seni, çocuklarımızı, buranın alışık olduğum seslerini ölesiye aradığımı anlamıyor. Sen anlamıyorsun Karl. Bir Arap kızının sürgünü sessizlik ve sevgisizlikle başedemeyeceğini... Sana anlatamadım. Seni bezdirdim sadece. Özgürlüğünü anladım,

seni buralarda yeterli bulunandan fazla sevdim. Öyle sevdim ki, çocuklarımızı verdim. Beni bırakıp gittin.

İşte, camın ötesinde, kısa süren mürekkep laciverdi bir kez daha açılıyor. Birkaç saat önce batıda silikleşen portakal rengi aydınlık şimdi doğuda beliriyor. Kızıllık dağılıyor, fakat Filistin sarısı hiçbir yerde görünmüyor.

İçinde hiç insan olmayan bir aydınlık. O, kimseye duyguyla bağlanmak istemiyor. Tıpkı sen. Hayır, değil. İçinde, benim de bir zamanlar bildiğim, ama artık unuttuğum bir dayanak noktası olmalı.

'Neden istemiyorsun beni? Ama neden?'

'Yukarı çıkın ve bu kapıyı bir daha da çalmayın. Telefon da etmeyin.'

Sürdüremiyorum Karl, sevgilim. Sürekli, tavandan sarkan mikadan kuşlara bakıyorum. Boşlukta dönüyorlar ve ben onları kıskanıyorum. Çünkü tutundukları bir nokta var. Tavanda bir nokta. Bir noktacık. Bu kadar basit. Şimdi, turuncu aydınlığın dağıla dağıla her yanı alacasız bir sarıya boyaması denli tek ve yalın.

Ben herkesi sevdim. Orada, aşağıda, ülkemin ölülerini, burada yukarıda bütün dirileri, seni, çocuklarımı, alt kata gelen yaşamış kadını, hepinize fazla gelecek çoklukta sevdim. Burada kendisine çiçek toplayacağım başka kimse yok ki Karl. Ondan başka. O, son umudum benim. Kuşlarımı ona verin.

Güzel bir tavan bu. Üstünde binlerce nokta var. İnsan herhangi birine tutunabilir.

Kuşlarımı ona verin.

Evet, sayısız olanakla dolu bir tavan. Yine de bana en uygunu, mikadan kuşların yeri. Kuşlarımı ona verin. Layana."

"Ne olmuş? Nasıl olmuş?" diyordu Karin.

Kocası Egil, endişeyle Aysel'in bir ânda yüz yaşına gelmiş yüzüne bakıyordu:

"Gelin, çıkalım..."

Aysel kekeliyordu:

"Ben... Bilemezdim ki... Fazla yorgundum..."

Egil, elini birazcık daha bastırıyor onun omzuna:

"Haydi, gelin."

Bu kez, hayır, yalnız kalmak istiyorum, diyememişti. Birlikte çıktılar.

Yenins, merengli elma turtasına konmuş arıya bakıyor:

Kendinizi suçlu duymanız gerekmez.

Hava çok hoş. Kentin tepesinde, denizi, adaları gören bir noktada, bütün ülkelerin bayraklarıyla donanmış, ışıl ışıl güneşli bir kahvede oturuyorlar. Garson kızın bacaklarında mor çoraplar var. Erguvan rengi ya da. Zaten kahveyi çeviren çitlerin önünde de bir sıra leylak ağacı, büyük bollukla fışkırmış eflatun çiçekleri onların.

Aysel:

Kimsenin tek başına kimseyi kurtaramayacağını öğreneli yıllar var. Yine de Layana'nın...

Yenins, uzanıp bir parmağını onun titreyen dudaklarına koyuyor:

Şiiiişt...

Uzun bir sessizlik. Büyük bir suskunluk. Belki de dinginlik.

Yenins:

Sizi seviyorum.

Üstlerini örten inci mavisi aydınlık, zamanın atlası, bir patlamayla deliniyor. Ortalığa kırılmış bir zamanın parçaları saçılıyor. Ürkütücü, ama büyüleyici de...

Aysel:

Kimseyi sevmeyin. Kimseye de çiçekler vermeyin. Sonsuz özgürlüğü koruyun, koruyun.

Yenins:

Sizi seviyorum.

Bu, onca yanardöner kırıntılar arasında belli belirsiz bir umut pırıltısı. Ancak o kadar. Dokunsan uçacak, en küçük esintide sönecek mum ışığı...

Işığın üstüne bir fanus oturtmuştu. İşte, kalıcı tek güzellik, dondurulmuş beyaz gül.

Şemsiye alsa mı, almasa mı? Çıkmadan önce, pencereden görünen küçük gökyüzü parçasına bir kez daha bakıyor: Güneş biraz daha örtülmüş. Kar, kara benzemiyor. Belki ince bir yağmur...

İki dağ arasında gün doğuyordu.

Adınız ne?

Yenins.

"Siz neden onlarla tırmanmadınız?"

"Bir sürü onlar. Hepsi de aynı şeyi yapıyorlar. Onlarla varolduğumu duyamıyorum. Farklı bir gelecek kuramıyorum."

Bu farklı geleceği geçip gitmekte olan biriyle mi kuracaksınız?

Bir geleceğim olacaksa, sizinle olacak.

İki dağ arasında gün biraz daha yükselmişti. Gece güneşi batarken de ortalık sarımsı maviliğe boyanırdı. Layana, turuncu olduğunu söylüyor. Alaz rengi. Ama Layana yok artık. Yenins var. Dondurulmuş beyaz gül... Yokolmasından korktuğu.

Yerde ayaklarına dolanan dergileri, gazeteleri gelişigüzel topluyor: Yeni bir gençlik, yeniden deviniyor. Geçmişleri en bastırılmış toplumlar, topluluklarda insanlar ses yükseltiyor. Ama bu aynı şey değil. Yenins diye biri olmayabilirdi. Hiçbir düş, hiçbir tasarı... Bir törene çağrıldım. Fakat bu, gelecek değil. Bu, baştan sona kaç kuşağı parçalamış bir geçmiş. Yinelemelerle yazılmış bir geçmiş. İşte, yazarların kimi yine, saldırılacak asıl yerleri bir kıyıya koyup, birbirlerine saldırıyorlar; düşmanlarından önce kendi kendilerine kıyıyorlar. İşte, benim, hayatı sessiz, insanlarla ilişkileri ürkek, yazdıkları çoksesli, insanın derinliklerine bakışı gitgide daha kaçamaksız yazar dostum için, "Kaleminin keskinliği köreliyor" diye yazıyorlar şu dergide. Bir başkası onu,

"korkaklık"la suçluyor. Hem de gerçek gerçeği, insanın ele geçirilmesi en güç durumunu arayış yolunda gözüpeklikle yürüdüğü, yazarlığının belki de en yürekli döneminde. Bu, dıştan önce ya da dışla birlikte kendi içlerine de bakmaya çağırdığı insanları ürkütüyor. Hayatın bu en güç işini yüklenmeyi sevmiyorlar. Ondan kaçıyorlar. Kaçıştan utancı, kendi dışındakilere, "korkak" diyerek savuşturuyorlar.

Bir kıyıya toplamak üzere derlediği gazeteleri, dergileri yeniden ayaklarının dibine fırlatıveriyor. Elleri ceketinin düğmelerini bir türlü ilikleyemiyor: Ne var? Sabah uyandığımda o kadar hafif olan yüreğim neden ağırlaştı? Öylesi açık, aydınlık ışıyıp duran beynim neden karışıp bulandı? Yoo, karışan beynim değil, sadece parmaklarım. Askıda kalan hiçbir şey yok. Bu sabah günün gündemi yazıldı. Kapıcıya çöp torbası verildi. Berbere telefon edildi. Artık çıkıyorum. Tören akşam saat on sekiz otuzda. Bilim Hizmet Değerlendirme Kurulu Seçici Üyeleri: Prof. Dr. İhsan Türközü, Kurum Başkan Yardımcısı ve Bilim Hizmet Değerlendirme Kurulu Başkanı. Sonra yine Prof. Dr. Ülkü Soner, İÜ, MSÜ Öğretim Görevlisi... Hiç tanımıyorum. Demek sesi soluğu çıkmaz bir prof. Başka? Ercan Özkan. İşte bu mükemmel! Mart darbesi generallerinden Hayrettin Özkan'ın oğlu. Ayşen'in eski kocası. Peki ama böyle bir değerlendirme kurulunda ne işi var? Öyle ya, işte EL-BAHR Bankası Kültür Vakfı'nda danışmanmış. Adamın temel eğitimi ne, onu bile merak etmemişim. Ayşen haklı: "Benimle hiçbir zaman yakından ilgilenmediniz halacığım. Beni, annemin, babamın ve Ercan'ın dünyasında seçeneksiz bıraktınız." Neyse, Ercan'la düğününe gitmek içimden gelmemişti ama, Ömer'le nikâhına giderek gerçek bir ilgi gösterdim ona, bütün akrabalık borçlarımı ödedim. Fakat Ercan Özkan... Ona neyi danışmış olabilirler? Bu yılın plaketini Prof. Aysel Dereli'ye verelim mi, vermeyelim mi? Bence verelim beyler, ona verelim, muvafıktır. Ne olsa eski bir hısım. Hem de beni boşayan

kadınla onu boşayan adam birleştiler. Bizim de onlara karşı birleştiğimizi görsünler!

Yok canım, daha neler! Artık bu kadarını açık açık söylememiştir. Eylül darbesi generallerine nispet mi? Her şey olabilir; ama hiçbir şey aslıyla açıklanmaz. Ayıptır. Canım sonuçta, adamcağıza böyle bir iş vermişler, o da yerine getirmeye çalışıyor işte. Başka? Öteki seçiciler kimlerdi? Doç. Zehra Sezer. BÜ İşletmecilik Bölümü. Aaa, öyle ya, bu doçent hanım da Ömer'in eski öğrencilerinden. Zaman ne kadar çabuk akıyor. Yine de bazı şeyler insanın aklına takılıp kalıyor; Zehra öğrencisiyken Ömer'e, "Haydi dağlara, kır gerillasına!" diye bağırırmış. Yoksa bu Zehra, o Zehra değil mi? Ne farkeder canım? Sonra? Sonra kim var? İlkay Sarıgöl. AÜ-HAÜ Sosyal Bilimler Bölümü doçentlerinden. Herkesler üniversiteden uzaklaştırılırken o direndi, sakal kesmesi gerekiyorsa, kesti. O, "Galileo tutumunda haklıdır" diyenler yanında yer aldı. Tam bir bilim adamı. Yararı da gün gibi ortada işte. Plaketin bana verilmesinde büyük katkısı olmuştur herhalde. Sarıgöl, sosyal demokrat eğilimli olduğunu da pek gizlemedi canım. O kadarına izin var. Eh, denge fena kurulmamış. Her eğilimin temsilcisi yok elbet, ama sonuncu üye, TDK emeklisi Günay Eren'i de işin içine katınca hem milli, hem demokratik, hem resmi, hem özerk bir kurul işte. Daha ne olsun? Fakat Ercan...

Kapıda kendisini ilk karşılayan Ercan Özkan oldu. Elini sıkıp kulağına çabucak, Seçici Kurul'da ağırlığını koyduğunu fısıldadı. Böylece, üstüne çöken bir ağırlıkla bir adım daha atamayacağını sandı. Neyse ki Kurul Başkanı ile Doç. Zehra yetiştiler; onu Ercan'ın ağırlığından kurtardılar:

Sizi şöyle alalım Aysel Hanım.

Tören salonuna doğru yürüdüler. Küçük salonun kırmızı koltuklarında otuz kırk kadar insan oturmakta. Onların arasından geçtiler. Geçerken Alev'in ağlamaklı yüzünü, Doç. Üner'in hoşnutsuz bakışlarını seçti. Yazar dostu mahcup mahcup gülümsedi.

Onun da bakışlarında gerçek bir sevinç yok. Salt, "aldırma, bu da geçer" gibilerden bir gülümseyiş, hattâ bir göz kırpış.

Aldırmayacaksam burada ne işim var? Senin ne işin var? Aldırmayacaksak bana hem gece yarısı, hem sabahın köründe neden telefon ediyorsun? İşte o da sekseninci doğum günü kutlanan ozanın töreninden sonra aldığı kararı bozmuş, ilkelerini hiçe sayıp gelmiş. Beni yalnız bırakmamak için elbet... Fakat, onun dışında ne Üner, ne Alev aradı. Ama ben, bir kere telefonu açmamıştım.

Sağ yanında Prof. İlhan Türközü, Doç. Zehra Sezer, sol yanında da Ercan Özkan olduğu halde fotoğrafları çekildi. –Yanyana görünmemiz, Ercan için gerçekten önemliymiş...

Kabanını üstüne geçiriyor, sağına soluna bakınıyor. Kapıdan çıkarken telefonun çaldığını işitiyor yine: Açsam mı? Evet, açsam iyi olacak. Belki bir Yenins...

Geri dönüyor, almacı kaldırıyor, fakat geç kalmış. Karşı taraf tam o ân kapatıyor.

Arayan Engin miydi yoksa?

Telefonun başında bir ân bekliyor: Belki yeniden çalar. Belki arayan gerçekten Engin'dir.

İçinde böyle bir beklenti olduğunu seçiyor, buna çok şaşırıyor: Mektuplarına, kartlarına artık hiç yanıt vermemişken –ne soğuk satırlardı onlar, dayanışma derneklerinin çalışmaları, yeni sürgünlere ayıramadığı zaman, vesaire...– açıkçası artık sesini bile işitmek istemediğini sanırken... Kanallar, mavnalar, gemiler, doklar kentinin uzağında, dünyadan elini eteğini çekmiş görünen bir köşede, Yaşlılar Yurdu parkında... Saçları, bıyıkları kırçıl, kaşının altında, telörgünün yırttığı yara izi, gözleri onu o yapan ateşini yitirmiş, "Eski bir öğrencin olmakla övünüyorum" diye bir şeyler mırıldanıyor.

Çantasını karıştırıyor: Galiba bir şey unuttum. Postaya verilecekleri aldım mı ben? Almış. Peki Engin'e...

Ona yazmayı da düşünmüştü. Fakat sonra caydı.

Yaşlı ozan, töreninde, "Bugünleri gördüğüm için çok mutluyum" demişti. Onun bu mutluluğunu yazık ki pek az kişi paylaştı. Büyük bir bölümü, bu adam bunamış, dedi. Prof. Dr. İhsan Türközü, telefonda plaket müjdesini verdi: Eski bir meslektaşınız olmaktan onur duyuyorum.

Engin, bunu işitse ne yapardı? İkisinin kullandığı ortak dil. Başarı. Övünme. Onur duyma...

Kurum Başkan Yardımcısı'nın sesi aynı ânda ton değiştirdi. Yumuşak, saygılı tınılar, yerini tam karşıtına bıraktı. Şimdi bu ses daha genç, bir o kadar da uzak ve soğuk:

"Kurul toplandı. Hakkınızda alınan kararı size bildirmek durumundayım. Şunu okuyunuz. Bu kâğıdı imzalayınız lütfen."

Dar, dik, kirli merdivenlerden dikkatli dikkatli iniyor. Her basamakta, geride bir şey unuttum mu duygusuyla. Önünde ise karlı, yağışlı bir gün var.

Gece kar yağmış. Evin içinde kızarmış ekmek kokusu. Camlardan içeriye beyaz bir ışık doluyor.

Ömer, çabuk çabuk gidip geliyor, gömleğinin üstüne eski bir süveter geçiriyordu. Bu hızlı gidiş gelişleri, arada bir çayını, ağzını yaka yaka yudumlayışı, onun da elini ayağına dolaştırıyordu. İşte, açık pembe rujunu dudağına sürerken taşırdı. Ders notlarını çantasına doldururken hepsi de yerlere saçıldı. Sinirlendi. Son aylar sık sık sinirli oluyor. Ülkede hava çok gergin. Üniversitede daha gergin.

"Senin ilk saatte dersin yok ki! Neden acele ediyorsun Ömer? Bak benim de elimi ayağıma dolaştırdın."

"Seni ben götüreceğim" demişti Ömer. Eskimeye yüztutmuş bir evliliği savunmaya hazır, tatlı tatlı gülümsemişti.

"Neden o?"

"Kırk ikisinde de hâlâ hoş, üstelik hâlâ çok dinamik bir kadınla birlikte karda yürümek iyi olur diye düşündüm."

Demek bugün doğum günüm! Unutmamış.

Ömer'in elini tutmuştu. O eli yanağına koymuştu. Hayır, kendisini hiç de bezgin, sinirli duymuyor. O baskılar da öyle sürüp gidecek değil ya?

"Gömleğini değiştirmemişsin?"

"Akşam değiştireceğim. Yemeğe çıkalım. Çoktandır dışarda bir yerde yemedik."

"Mum ışıkları da olacak mı?"

"Olsun mu?"

Olabilirdi. Kimi gözaltında, kimisi tutuklanmış dostlarını, işkenceleri, asılacakları, asılmışları, Engin'i de her ân düşünmüyorlardı nasıl olsa. Hayat çoğunca, hiçbir şey olmamış, olmuyormuş gibi akıp gidiyordu. Hele Ömer için. Daha dün gece tartışmışlar, kendisini günlük hayatı tepkisel bir başkaldırıya, hattâ tek kanallı günlük siyasaya indirgemekle suçlamıştı. O da onu, her zamanki gibi fazla serinkanlı olmakla. Bu tutumuyla vurdumduymazlık, hattâ boyuneğiş arasında ne fark vardı sanki?

Darbe oldu, uzun, boğucu bir yaz geçti. Şimdi de kar yağıyor. Ömer için zaman, sanki durmadan değişerek akıyordu. Kendisi içinse mevsimler bile değişmiyor. O günler, önlerindeki bahar Ömer'in de tutuklanacağı akıllarında bile yoktu. Akıllarında olan: Engin'e istediği kitapları verdiler mi acaba? Ayşen'i neden aramıyoruz Ömer? Ama bunu yalnız kendine sorardı. Dışa değil: Çocukcağızı içeri almışlar. Nedeni babası İlhan'la annesi Müjgân olacak değil ya. Nedeni, aralarında bir yere ilişmeye çalıştığı arkadaşları, büyük ölçüde de ben ve Ömer değil miyiz? Ayşencik, darbe öncesi, solun gözbebeği Ömer Abisiyle ne kadar övünürdü. Arkadaşları onu da aralarına alsınlar diye, bine bin katarak... Aman, abim İlhan'la ilintili hiçbir şey yanıma yaklaşmasın. Şimdi, Ayşen'le telörgüler arasından görüşebilmek için bile, babasına selam çakmak gerekecek... O da bunun tadını çıkaracak: Ne o halası, vicdan azabı mı çekiyorsun yoksa?

Böyle bir şey işitmekten, İlhan Dereli'nin içten pazarlıklı yüzünü görmektense, Ayşen'i aramayız, olur biter. O kadar değil. İlhan'ın yangın baba yüreğini de unutmak istiyordu.

"Gerekli olanı yapmıyor, yararsız bir üzüntüyü yaşıyorsun" demişti Ömer de.

Hayatın her adımında hâlâ daha Prof. Ömer'in öğrencisi olmak canını sıkmaya başlamıştı. Aslolan, fakültede bu dönemin adamlarıyla takışmak değil, aslolan orada kalıp bilime hizmeti sürdürebilmekmiş!..

Daha apartman kapısından çıkmadan, karşıda oturan kaynakçının triportörüyle yeri göğü inleterek geçtiğini işitti. Kapı camları zangırdadı, oradaki çöp torbasını delik deşik etmiş, bir yığın pisliği kapı önüne saçmış kedilerin bile tüyleri diklendi: Kaynakçı bu sabah geç kalmış.

... aslolan bilime hizmeti sürdürebilmek. –Çok iyi sürdürdün! Beni de öğrencilerinin yerine koyup duruyordun, ama senin de yanlış hesap yaptığın çok şey var.

Herhalde o sabah Dekan Prof. Dr. İhsan Türközü, önüne Senato karar kâğıdını uzattığı zaman, öfkeden fazla gizli bir sevinç duyması bundandı: İşte Ömer'in verdiği ders, bütün o "aslolan"ları hiçbir işe yaramadı.

İşte o da yanılabiliyor!

Kapıyı kızarmış ekmek kokuları üstüne örtüp çıkmışlar, karda elele yürümüşlerdi oysa. Daha sonra bindikleri dolmuşun silecekleri yoğun yağan karı süpürmeye yetişemiyordu. Gözlerinin önünden Başkent'in başka bir karlı günü çabucak gelip geçti. Ama o zaman yanında oturan Ömer değildi, Engin'di: "Beni neden yeni araştırma ekibine almadınız hocam?" Sesi suçlayıcı. Silecekler dolmuşun ön camına düşen karı süpürmeye yetmiyordu yine. Öğrencisinin, hiç beklemediği bir zamanda sorduğu soru üstüne, tarafsızlık ilkesini bozmak istemediğini düşünüyordu galiba. Ona, "Hem dersleri aksatmamak, hem de geçimini sağlamak için çalışmak zorunda olan bir öğrencisin. Böyle bir araştırmaya yeterli vaktin bulunmadığını sanıyordum" demişti. Dolmuşun önünden geçtiği fakültenin konferans salonunda bütün ışıklar yanıyordu. Orası, orada Ömer'le elele dinlenen konserler. Gençlik yılları... Bu karlı havada Ömer'in uçağı Erzurum'a inebildi mi acaba? Aklından bu geçmişti.

O zaman akşamüstüydü. Şimdi sabah. Şimdi yanında oturan Ömer ve bu kez de Engin'i düşünüyordu: Acaba ona işkence ettiler mi? Ediyorlar mı?

Sulusepken bir kar altında, dar kaygan sokağı iniyor. Bu kente taşındığından buyana dördüncü ev, dördüncü mahalle. Her kezinde komşuların birbirlerine daha saygılı davrandıkları bir yere yerleştiğini sanırken, daha curcunalı, karmaşık semtlere düşüyor.

İşte emlak alım-satımcısı, bir aracın bir egzoz borusu, şu susturucu dedikleri şeyinin de olması gerektiğine inanmamış Avrupa Kemal, küçük pikabının kapıları, pencereleri de şangırdayarak, koyu bir duman içinde, iki yana gösterişli çamurlar sıçrata sıçrata sokağı geçiyor. Bu tanıdık sese, karısı ve üç çocuğu dışarı fırlıyorlar. Kadın elini beline koymuş, "Akşam şerifler hayırlar olsun, hayırsız adam!" diye haykırıyor. "Adam olan adam, evine akşamları gelir, sabahları gider." Pencerelerden birinden uzanan komşusuna da, "Bizimki efe. Tam tersini yapıyor kardeş!" diyor, kahkahaya hiç benzemez bir kahkahayla. Çocuklar ağlaşıyorlar.

Avrupa Kemal, resmigeçidini tamamlarken, kendisi, kaldırımı bulunmayan sokakta, çamurlardan korunmak için hangi duvara yapışacağını bilemiyor, bir çöp varilinin dibine sığınıyor. Kediler onun da tepesinde bir yığın oluşturmuşlar. Susturucusuz pikap, park yeri aranarak üç yapının önünde tam bir eşekarısı gibi vızıldayarak dönüp duruyor, o sırada kristal avizeli evlere gaz dağıtan tüpgaz pikabının önünü kesiyor.

Botlar şimdiden su almaya başladı bile. Ya inci pembesi ipek çoraplara sıçrayan balgamlı çamur benekçikleri? Aldırma, sonra hepsi birden temizlenir.

Köşeyi dönüyor, hoparlörlü patates soğan satıcısının kamyonuyla burun buruna geliyor. Kamyondan ayrıca canhıraş bir şarkı da tepedeki Ermeni Ortodoks Kilisesi'nin kulesine dek ulaşıyor. Yapılardan birinden bir yeniyetme, "Zor döversin!" diye kendini öyle frensiz atıyor ki dışarı, önüsıra giden tilki kürklü, Rus kalpaklı ve sipsivri ökçeli yapay deri çizmeleri olan genç kıza çarpıp yere düşürüyor. Kürkler arasından fışkıran ses: "Hayvan! Ağıl kapısından mı çıkıyorsun?"

İçinde bir sevinç: Rus kalpaklının yerinde ben olabilirdim.

Tutup ona yardım etmek istiyor, kız itiyor: "Eşşekler!"

Halk ihtilali bu. Halk ihtilali. Anlayışlı ol. Her şey çarçabuk düze çıkacak değildi ya? Halk işgallerinde önce banyo küvetlerinde koyunlar kesilir, ortancalar arasında inekler dolanır, çocuklar parke taşlarını yolup mermer merdivenleri kırarlar. Dişini tırnağına takmış halk, ancak bu kadar bir ihtilal yapabildi işte. Can havliyle, itiş kakış. Sanki ilkeli düzenli halk devrimlerinde hiç halktan altta kalan olmaz mı?

Arkada kalan tilkili kız, yeniyetmeyi bırakmış, durmadan memlekete, memleketin insanlarına lanetler savuruyor.

Anayola çıkarken, kendi önünü de Çöpçü Ali'nin çalı süpürgesi kesiyor: "Allah ömürler versin Aysel Hanım. Allah tuttuğunu bin bereket etsin!"

O çalı süpürgesinin önündeki bulamaçlarda neyi süpürebileceği belli değil. Ali'ye geçiş harcını ödüyor.

Ömer sık sık, "Halkınla aynı kültürü paylaşmaya hazır mısın?" diye sorardı.

İyi, hevesli bir öğrenci gibi, "Elbette hazırım" dediği günleri düşünüyor da... Gençlik yılları. Dinlenen orkestra konserleri...

Bakkalın meşrubat kamyonu bütün kaldırımı kaplamış. Geçebilirsen geç.

Sonuçta Engin'in hangi tutukevinde bulunduğunu öğrenebilen de kendisi değil, Ömer olmuştu. Serinkanlılığı somut sonuçlar almakta pekâlâ yararlıydı işte. Kendini korumaya yetmese bile, Engin'in yerini bulabilmişti. Hiç telaşsız. Hiçbir şey olmamış gibi. Kimsenin yüzüne karşı, "Haksızlık bu!" diye haykırmıyor. Ama nihayet, o da bağıracaktı. Mumların ışığında yemek yemeye hazırlanırlarken, "Haksızlık bu!" diye homurdanacak. Süngünün ucu en yakınına, kendine değince...

Hiç değilse o gece Ömer'e karşı suçlayıcı, iğneleyici olmak istememiştim. Sürekli başkaldırı halim, kurcalayıcılığım onu bezdiriyordu.

Ama Dekan'ın karşısındayken hiç de denetlemedi kendini. Son kerte kurcalayıcı, sorgulayıcıydı.

Kaldırımın dibi batak. Batağa saplanmamaya, ayak bileğini zorlamamaya özen göstererek, duman rengi kabanının içinde

kuyruksuz karga benzeri karşı kaldırıma sıçrıyor. Kocaman, renk cümbüşü atkı, karganın boynunda, omuzlarında dalgalanıyor. Orada durup bir taksi bakınıyor. Yoldan hızla geçen bir özel oto, kirli suları kaldırımdakilerin üstüne fışkırtıyor. O durumda, Dekan'ın yakasını hâlâ koyvermemesi şaşırtıcı: Benim öğrencilik yıllarımda o gencecik bir asistandı. İhsan Türközü'ne hiçbir zaman güven duymadım. Belli bir nedeni var mıydı? Bilmiyorum. Yüzünde her zaman pazarlıkçı bir gülüş olurdu. Acaba bu akşam nasıl bir yüzü, nasıl bir gülüşü olacak? Hava pis. İçim üşüyor. Oysa işte, en kalın şeyim üstümde. Başka ne giyebilirdim ki? Buradan taksi maksi geçmeyecek. Geçenler de durmuyor.

Delik deşik kaldırımda yürüyor.

Ömer'le fakülte kapısında ayrılmışlardı. Her zamanki gibi. Birbirlerinin yanaklarını öperek. Ömer, "Üşümüşsün" demişti; usulca hohlamıştı yanağına.

İçinde hoş bir ılıklık, merdivenleri genç kız çevikliğiyle koşa koşa çıkışı... Atkılarıyla, yün bereleriyle yanından geçip giden çocuklara şen "günaydın"lar savuruyordu: Bir bölüğü az sonra karşımda olacak. Ne güzel, derslerime istekle giriyorlar. Cemal gibi birkaç namus ve vatan "komiserimiz" de yok değil ya –geçen yıla dek Cemal'lerin varlığı bu kadar açık değildi– geride kalanlar derslere gerçekten ilgi duyuyorlar. Özellikle bu ilk derste konu, kendi hayatları.

Ülkede gençliğin durumunu, sorunlarını irdeliyorlardı. Konuya yepyeni boyutlarda yeniden dönmek gerekmişti. Altmış sekiz gençliği... Onların hızla dalga dalga yükselişi ve bayrak direğinin kırılışı. Kimdiler? Jön Türklerden ya da Cumhuriyet'in eski gencinden farkları neydi?

Odasında saçlarını taramış, rujunu tazelemiş, evde dağılan notlarını sıraya diziyordu.

"Dekan sizi görmek istiyor hocam."

Eski öğrencisi, şimdiki asistanı Alev, çekinik çekinik içeri girmiş, hep o, bir hata yapmaktan korkan sesiyle böyle demişti. Her zamankinden de kararsız görünüyor.

Alev böyledir. Hiçbir bilgiyi tam anlamıyla kavrayamadığına inanır, yarım bilgiden vebadan korkar gibi korkar. Öğrenciliğinde üstüne fazla gittim galiba. Bir kez sınıfta, arkadaşlarının önünde alaylı alaylı, "Ah Alev, toplum deyince hep en yakınına bakıyorsun. Biraz daha üstelesem, mahallenizin arkasındaki gecekondulardan öteye gidemiyorsun" demiştim. Sapsarı kesilmişti. Şimdi de uzağa, daha uzağa gidebilmek için çabalayıp duruyor. İnce eleyip sık dokuyan fazla kimse de yok ki.

Alev'e gülümsemiş, Dekan'ı sonra görebileceğini söylemişti.

"Hemen gitmeliymişsiniz hocam."

"Şimdi ders saati. Dersi aksatmak istemiyorum. Çocuklar, bu kışta kıyamette, kör karanlıkta yollara düştüler..."

Alev önüne bakıyordu.

"Yanılmış olmayı isterdim. Ancak, sanıyorum ki, zaten size artık derse girmeyeceğiniz söylenecek."

Evet, evet, Alev böyledir. Üstüne yapışıp kalmış bir kötümserlik var onun.

Yine de merak etmişti tabii. En azından Alev'in haklı olup olmadığını.

"Sen çocukların başına git bari. Ben şimdi gelirim."

Arkasından seslendi:

"Al şu notları da, bakın bakalım, makro analizler mikro düzeyde ne kadar geçerli çıkıyor... Ben hemen gelirim."

Çarşıya sapan köşebaşında Muhtar'a rastlıyor. Adam her zaman suratı asık, kendisini görmezlenerek geçip giderdi. Bu sabah usulca kıyıya çekiliyor nedense, sesinde, çıkarabildiği oranda saygılı bir tınlayış: "Günaydın hocam" diyor.

Bu ne değişiklik! Daha bu yaz, pasaport için konut belgesi almaya gittiğinde, "Bu nüfus kâğıdı sizin değil" diye tutturmuştu. "Fotoğraf size hiç benzemiyor." Nasıl benzesin? İlkokulda yapış-

tırılmış bir fotoğraf, şimdiki bana nasıl benzesin Muhtar Bey! Sanki bu kâğıt için kendisini günlerce uğraştıran, git gel yaptıran muhtar, bu muhtar değil. Günaydıın hocam.

Tuhaf, hiçbir benzerliği olmadığı halde, Muhtar'ın yüzünü yıllar öncesinin Dekan yüzüne benzetiyor. Çarçabuk, "Günaydın efendim" deyip sıyrılıyor yanından.

Dekan'ın yanına girerken, bu tumturaklı adam yine uzun bir söyleve, "Biz gençliğimizde..." laflarına başlamasa bari, diyordu içinden.

Şimdi apaçık anımsıyor. Bütün o sabahı. Bütün o konuşmayı. Bu da ne diye korna çalıp duruyor? Önündeki yürüyebilse yürür. Görmüyor musun, yol tıkalı? İlerlemeyen bir trafikte taksiye binsen ne olacak?

Dekan, koltuğundan şöyle usulca bir kımıldamış, hemen de geri oturmuş, önündeki sumenden bir kâğıdı alıp parmaklarının arasında sıkı sıkı tutarak, masanın yanındaki vinileks kaplı koltuğu göstermişti:

"Oturun bir dakika."

"Oturmayayım. Derse gireceğim."

"Oturun oturun. Vaktiniz var."

Vakit varmış! Oysa, aynı dekan, darbenin ertesi günü, fakülteye kışla düzeni getirmiş, öğretim üyeleri için sekreterinin önüne bir de devam imza defteri açmamış mıydı? Sekreteri... Cemal, öğrencilikten de, bilimden de caymış, Sosyal Bilimler Bölümü'ne memur olmaktan pek hoşnut görünüyordu. Artık takım giysi, kara gözlük... Zaten az önce de kapının yanındaki iskemleden kalkıp, kasıla kasıla, "Ben geliyordum, Alev'i görünce..." gibilerden bir şey mırıldandı. Şimdi daha da baskınlaşmış dört köşeliği onun. Altdudağının sol yanağını aşağıya çeken o sinsi gülümseyiş:

"Girin. Dekan Bey sizi bekliyorlar."

Girmiş ve şimdi Dekan'ın uzattığı kâğıdı okuyor: Bilmem kaç tarih, bilmem kaç sayılı kurul kararı.

Uzun, anlamsız bir yığın laf kalabalığı arasında, anlaşılabilir tek tümce: ... muvacehesinde yapılan kovuşturma; Sosyal Bilimler Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Aysel Uzel'in öğrencileriyle kurduğu özel münasebetler, onlar arasında eşitlik ve bitaraflık prensibine riayet etmediği sabit görülüp aynı serbesti dahilinde milli örf ve âdetlerimizle uyuşmayacak ve vatanın bütünlüğünü sarsacak fikirler aşıladığı da tespit olunduğundan ders verme yetkisinin geri alınmasına kurul kararıyla...

"Şunu imzalamanızı rica etsem?"

"İmzalamayacağım, hayır!"

Yok, öfkeli değildi. Hiç hem de. "Hayır!" derken bile sesinin öylesi tok, serin çıkışına kendi de şaşırmıştı. Oysa, "Hayır!" önemli bir söz. Bu kadar sıradan bir "Hayır" öyle bir âna, öyle bir duruma hiç de denk düşmüyor. Ömer'den kendisine, sandığından da fazla bir şeyler geçmiş olmalı; hattâ gülümsüyor:

"İmzalamayacağım, evet. Bu sorun Mart öncesi de önüme gelmişti. Ama o zaman hiç değilse böyle çoğul değildi, 'öğrencileriyle...' gibi. O zaman tek bir öğrenci sözkonusu idi. Bu benim özel hayatım. Özel hayatımı derslerime yansıttığım iddiası ise, tümden yalan ve geçersiz."

"Kimisine ödev veriyor, kimisine vermiyorsunuz..."

"Öğrencilerin sosyal durumlarının gözardı edilmemesi gerektiğine inanırım, bu bir. İkincisi, tarafsızlık ilkesini bozduğum iddiasının yersizliği konusunda daha önce kurula başvurmuştum; haklılığım kabul gördü. İddia geri alındı. Dosyama baksaydınız, görürdünüz. Yeni kurul, demek istiyorum, dosyamı inceleyebilirdi. Çünkü şimdi çok daha sıkı tutulmakta olan dosyalarımız, fişler falan var, yok mu? Hem, ikide bir öne sürülen şeyin haksızlığı ortaya çıkmasaydı, o zamandan bugüne öğretim üyeliğim nasıl sürebilirdi?"

Kendisi ne kadar soğukkanlı ise, Dekan o oranda sinirleniyor, gerginleşiyordu:

"Yine itiraz edebilirsiniz tabii. Ama bu kez bir sonuç alabileceğinizi sanmıyorum."

"Kanıtları ve tanıklarınızı bilmek istiyorum."

"Normal zamanda yaşamıyoruz. Ayrıca, tanık bildirmek usulden değildir."

"Ama mesnetsiz atan muhbirler geçerli!"

"Rica ederim!"

"Dersime gireceğim!"

Dekan, bu kez ayağa kalkmıştı:

"Bizi zor kullanmak durumunda bırakırsınız. Doğru bir şey olmaz... Bir bilim çatısı altında..."

Bilim çatısı altındaymış! Bilim çatısı altında silahlı erler, dipçikler, coplar... Hoş artık Dekan'ı dinlemiyordu bile. Hattâ, kapının yanında, kulağı kirişte bekleyen Cemal'i de görmüyordu artık. –Anlayış... Anlayış... Onun çirkin dokundurmaları kimbilir hangi doyumsuzluklarının sonucu. Çocukları anlamalıyız...– Ama artık onun oradaki varlığını görmüyor.

Peki, neyi gördüm? Her zaman ana giriş kapısında, koridorlarda nöbet tutan erlerin tüfekleriyle dershanenin önünde bir duvar oluşturduklarını. Başta Alev, kapının iç yanına birikmiş öğrencilerimin çatılı silahlar arasındaki yüzlerini, öfke, çaresizlik karışımı bakışlarını.

Dekan haklı: Bu kez Senato'ya başvurması, dava açması, bütün o dilekçeler, bütün o tanık aramalar... Hepsi boş.

Şimdi bir üstgeçidi tırmanıyor: O kadar çamur, bu kadar yukarlarda nasıl birikiyor? Bu demir köprüler, özellikle yaşlılar ve hastalar için bir işkence.

Ama bankaya ulaşmak için bu geçidi de aşmak gerekiyor: Basamaktaki demir çıkıntıya dikkat!

Kendini ansızın üstgeçit merdivenleri altında, kafası gözü yarılmış buldu. Bir yerlere yetişmeye çalışan vatandaşlar üstüne basıp geçtiler, basıp geçtiler; nice düşüp kalkışla sürüp gitmiş bir hayat da böylece son buldu.

Yenins:

Yaşamaktan hiç kaçmadınız siz.

Aysel (bir gözünü aralar):

Öyle. Ama o dağa tırmanmak bu dağı aşmaktan kolaydı. Hava güzeldi. Güneş batmıyordu. Öğretim üyeliğime son verildiğinde ise, henüz kırk birinci yaş günümü kutluyorduk. Kırk ikime basıyordum.

Bilimle uğraşmak, bilimle uğraşmaktır. Hele laboratuvarınız toplum ve insanlarsa...

Piyano çalmasını unutmaktan korkan piyanistler gibi, gece gündüz, dur durak bilmeksizin –cinsel hayatını bile yok sayarak–, küçük duygu kırıntılarıyla yetinerek, araştırmalar, incelemeler... İki yıl sonra, öğrencilerinin arasına yeniden dönebildiğinde, araştırmaları yankı yapmış bir bilim kadını. Hem de gözlük takmış.

Ömer:

"Seninle övünüyorum Prof. Hanım."

Aysel:

"Geceleri geç saatlere kadar ben çalışırken pek de hoşnut değildin, itiraf et."

Ömer (utangaç bir delikanlı gibi gülümser):

"Sevişmemiz de gerekiyor. Son demler..."

Ondan böyle, ta hayatın içinden, herhangi bir vatandaş sözü işitmek! Her şey hızla değişiyor. Kullandığımız dil de değişiyor. Yaygın kültüre uygun olmaya başlıyor... Eski dekan da artık ortalarda değil. Sekreter değişmiş. Cemal'in yerine delişmen bir kadın oturtmuşlar: Tülin Hanım.

Tülin Hanım, eskiden evraktaymış. Bir akşamüstü odama telefon etmişti. Vaktimi almazsa, biraz görüşebilir miymişiz?

Üstgeçidin merdivenlerini kazasız belasız inmiş, saçaklardan insanların üstüne şap şap damlayan sular altında bankaya doğru yürüyor: Az kaldı. Bir blok daha, tamam. Az önce merdivenlerden yuvarlandığımı, cesedimin üstüne basılıp geçildiğini de nereden çıkardım? Kötümser olmaya başladım. Durmadan homurdanan, çöplerden, çukurlardan, çamur sıçratan arabalardan yakınıp du-

ran bir yaşlı. Çok değil, yakın zamana dek bu aynı yollarda, uzun yürüyüşlerimde aklımda hep yeni araştırmam olurdu. Şimdi: Şu kaldırıma bak, şu trafiğe bak, şu vatandaşa bak, işte yine kazmışlar yolu, daha dün örtmüşlerdi, bu eski parke taşlardan da ne istiyorlar, aman yarabbi, çizmelerin fiyatlarına bak! Allah kahretsin, semtte bir tek kitapçı vardı, o da kasetçi olmuş!..

Tülin Hanım, hayat dolu, tuttuğunu koparan biri. İnsana, yakınmayı hiç öğrenmediğini düşündürüyordu. Erken dul kalmış, iki oğlunu yetiştirmiş.

"Oğullarımdan biri, sizin öğrencilerinizden Can" demişti.

"Can'ı anımsıyor musunuz?"

Evet, bu utangaç yüzlü çocuğu çok iyi anımsıyor.

Şimdi onun yüzünü, o zamandan da açık, aydınlık görüyor. Hele kızlara yaklaşmakta özel bir çekingenliği vardı.

"Yine öyle. Hep öyle kaldı" demişti Tülin Hanım.

"Can şimdi ne yapıyor?"

Her şeye gülüvermeye o kadar hazır Tülin Hanım'ın yüzü donuklaşmıştı.

"Hiç. Benimle oturuyor. Okulu bitirdi, ama çalışmak istemiyor. Hep odasına kapanıyor. Yalnız kitap okuyor, müzik dinliyor. Benimle bile çok az konuşuyor."

–Ah, Can... Öyle ya, Can. Soyadını hemen çıkaramadım. Bu yıl bir şiir kitabı yayınlanmış. Hâlâ okumamış olmam ne kötü; şuradaki kitapçı yerinde dursaydı...–

Tülin Hanım, sözü fazla uzattığı duygusuna kapılmış olmalıydı:

"Aslında ben size Cemal'den söz edecektim."

İrkildi mi, şaşırdı mı, sıkıldı mı? Şimdi ne ilgisi var Cemal'in?

"A, evet. Eskiden sizin işinize o bakardı, değil mi?"

Kadıncağızın yüzü iğrentiyle buruşmuştu:

"Hayır. Onun işi benim işim değil. Onun işi muhbirlikti, ajanlıktı, her çeşit bokluktu... Ah, özür dilerim."

Bu tür yakıştırmalar her zaman canını sıkar: Her zaman biri, yanlış bir damga yiyebilir. Cemal'in sorunları vardı, kabul. Doyumsuzluklarını çok ilkel biçimde dışa vuruşları vardı. Ama ajanlık...

Bu noktada kendini, Tülin Hanım'ı dinlemeye hiç de istekli duymamıştı. Fakat o, sanki kaç yıldır içine oturup kalmış bir uru çıkarıp atmak istiyordu:

"Kitaplarınızı resmi soyadınızla, yani kocanızın soyadıyla yazmadınız değil mi?"

"Evet. Onlarda kızlık adımı kullanıyorum."

Bankaya yaklaşırken omzuna biri vurup geçiyor; usulca sendeliyor: İyi ki öyle yapmışım. Hayatın sandalı karaya oturdu, adım yine kızlık adım oldu. Tülin Hanım ise hâlâ karşımda:

"Can da öyle söylemişti. Aysel Dereli, benim hocam olan Aysel Uzel, demişti. Doç. Aysel Uzel. Mart darbesinden sonra evrakta adınız o kadar çok kâğıt üstünde geçti ki. Ama Cemal'in adı bir kez bile ortalarda görünmedi. Hiçbir kâğıt üstünde geçmedi. Kanıt ve tanık peşindeydiniz, anımsıyor musunuz? Kimse size kanıt da, tanık da göstermedi. Cemal ise ortalıktan yokoldu. Galiba önce İzmir'e, sonra da yurtdışına göndermişler..."

"Bilmiyorum..."

"Bir öğrencinizle özel ilişki kurduğunuzu ortaya atan o!"

Bir delikanlıyla gözgöze geliyor. Şimdi de, o zamanki gibi yaralı bir gülümseyişle gülümsüyor: O kadar özel, o kadar da anlamlı bir ilişki, sanki tarihin her ânında biraz daha kire, anlamsızlığa batıp bulanarak karşıma çıkıp duracak. Kimse, kendine en özeli koruyamayacak.

"Bunu neden şimdi söylüyorsunuz Tülin Hanım?"

Can'ın annesi izin isteyip bir sigara yakmıştı:

"Çünkü başta bilmiyordum. Başta Can da bilmiyormuş..."

"Can'ın ne ilgisi var?"

Aslında hiçbir şey bilmek istemiyordu. Beynine iğne gibi saplanan bir kuşku: Engin mi, gerçekte o mu kirletti bu anlamlı ilişkiyi? Güzel ve kalıcı bir dostluğa evrilmiş birlikteliği bu kadar ortalık bir konu haline o mu getirdi, kendisi içinde yüceltip dururken? Başka kim olabilir?

Engin, üç yıl tutukluluktan sonra serbest bırakılmıştı. "Ömer Hoca, mektuplarınızdan bana büyük güzellikler yansıyor. Sizin

bu yakın ilginiz olmasa, insanlığım bir daha geri alınması olanaksız büyük kayıplara uğrayabilirdi. Sevmeyi, aşkı yepyeni boyutlarda öğreniyorum." Tutukevindeyken Ömer'e yazdığı mektuplarından birinde böyle diyordu.

Fakat Tülin Hanım, onun "sevmeyi, aşkı yepyeni boyutlarda öğrenmediği", henüz öğrenmediği bir zaman parçasından konuşuyor. Açıklamaları onda, her şeyin dışında, salt Engin'e yönelmiş kuşkuyu çoğaltıyordu:

Övünmek için arkadaşlarına benimle yattığını falan mı anlattın? Altmış sekizler ve dokuzlar fakültesinde, onların gözünde o kadar pırıltılı, o kadar önemli bir yerinin oluşu bundan mıydı yoksa?

Tülin Hanım'ın ziyaretinden sonra, o günler ne zaman Engin'i görse, böyle bir soru yüreğinin derinliklerinden dudaklarının ucuna dek yükselir, sonra zorlu bir savaşımla geriletirdi bu soruyu: Bu kadar aşağılara nasıl inebilirim? Bunu düşünmek bile yeterince çirkin. Hem ya "evet" derse?.. İşte asıl o zaman her şey "hiç" olur. "Hiç"ten beter olur.

O kadar yaş yaşamasına, o kadar çeşitli kafa ve gönül eğitimine karşın kuşkuyu tanımakta küçük bir kızınki denli saf kalmış yüreği, ilk kez böyle bir tanışıklıkla birden eskiyivermişti sanki.

"Cemal hakkında gerçekten bir şey bilmiyor musunuz?"

Tülin Hanım da, sesi, soruları da peşini bırakmıyor. Ona taa üstgeçidin oralarda rastladı, hâlâ daha yanından ayrılacağa benzemiyor. Bankaya bile neredeyse birlikte girecekler. Üsteliyor:

"Bilmiyor musunuz sahi?"

Bilmez olur mu? Ancak, o günü de, o kadar tiksinti duyduğu o zaman parçasını da unutmaya çalışıp durmuştu.

Mart darbesi öncesiydi. Yollar, işlerinden dönen başkentlilerle tıklım tıklım. Kızılay'da yana sapmış, Sakarya Caddesi'ndeki bakkallardan alışveriş yapmaya gidiyordu. Araba kornaları, balıkçıların, sebzecilerin haykırışları... Ama bir fısıltı, kulağının dibinde yine de kendini işittirebiliyor. Sol yanı aşağı kaymış dudaklar arasından yapışkan bir sıvı gibi kayan fısıltı:

"Bir öğrencisiyle yatan, ötekiyle de yatar. Ben de öğrenciniz değil miyim? Benimle de yatın..."

Kusmak istemişti. Ama ne fısıltıyı işittiğini belli etti ne de midesindeki bulantıyı.

Cemal, aynı şeyi bir kez de okulun koridorunda yinelemişti.

Bankanın kapısında bir ân duruyor. Soluk soluğa kalmış: Çabuk yoruluyorum.

Can'ın annesinin sesi kulağına artık inişli çıkışlı çarpıyor. Sözler dağınık, savruk:

"Cemal, öğrencilerinizden birinin... adı Engin'miş değil mi?.. Onun size tutkun olduğunu sezmiş... Zaman nasıl hızlı akıyor... Altı yıl mı?.. Belki yedi yıl önce. Hani öğrenciler boykotlar yapıyor, fakülteleri işgal ediyorlardı!.. Ne günler... İki oğlum... aralarında... unutur muyum? Öğrencilerin hocalarına âşık olmaları çok normal bence... Kızlar oluyor... oğlanlar niye olmasın? Ben de lisedeyken... Cemal, size tutulan öğrencinizle sizi artık adım adım... izliyor... Olaylar da, kafasına göre... hep sizin gibi öğretmenlerin başının altından... Birinde öğrencinizle dolmuşa mı binmişsiniz... kar... Çankaya'ya gitmişsiniz... Akşam karanlığı onunla eleleymişsiniz... Can'a söylemiş... oğlum istememiş... dinlemek istememiş... Diyormuş ki Cemal, bak diyormuş... Bunlar... bu solcular... eşitlik istemiyorlar mı?.. Eşitlik... Her şey herkesin... iyi öyleyse, işte haydi bakalım. Birine veren ötekine de vermek zorunda..."

Can, öyle ince, utangaçtı ki, bunu hocasına asla söyleyemezdi. Engin'e bile... Yooo ama, Engin'e söylemiş olmalı. O günler değil miydi? Aynı sınıftan iki öğrenciden biri, ötekini sağcı diye öldüresiye dövdü.

Engin'e çok öfkelenmişti o zaman: Başkaları senin gibi düşünmüyor diye, nasıl olur da kabagüce başvurursun?..

O ise, yere bakıyor. Gorki bıyıklarını kemiriyor. Yanıt yok.

Tülin Hanım da sussa artık. Fakat, ne olursa olsun anlatmaya gelmiş odasına. Susmuyordu:

"... Kıstıracağım onları, diyormuş Can'a..."

Neden hep Can'a? Çünkü ancak Can gibiler insanlığın bu kadar aşağıda olduğuna inanmak istemezler. Pislik üstlerine üstlerine gelirse, gözlerini sımsıkı yumarlar; insanoğlunun kıskançlık, doyumsuzluk gibi ayıplarından utanç duyarlar.

"... Zaman bana şunu çok iyi öğretti Aysel Hanım. Muhbirler de, ajanlar da ancak Cemal gibi ruh hastalarından çıkar. Ancak onlar bu kadar kolay kullanılırlar..."

Tülin Hanım yine de çok iyi niyetliydi. Çıkarcıları da ruh hastaları arasına kattı. Ama bu bilgi benim için hiç de yeni değil.

Toplumlarda ve İnsanlarda Boş Alanların Kullanımı incelemesinde ajanlık, muhbirlik, provokatörlük olgularına oldukça geniş yer ayırmıştı. Beri yanda Tülin Hanım'ın sağduyusuna kulak vermemek de olanaksız:

".. Güç bir hayatım oldu. Her şeyle, en çok da erkeklerle fazlaca boğuşmak zorunda kaldım. Unutmayın, bu toplumda iki oğlan çocuk büyütmeye zorunlu, dayanaksız, dul bir kadınım Aysel Hanım. Kim, yataklarımıza niye girmeye kalkar, çok iyi biliyorum. Ben, kimi kendi isteğimle yanıma alırım, buna da kimsenin burnunu sokturmam, çok şükür onu da öğrendim. Korkum yok. Seçtiğim adamların hepsiyle de mutlu olabilirdim. Hayata daha kolay dayanabilirdim... Fakat seçmediklerim, istenmemeyi nefislerine bir türlü yediremeyen o saldırgan güruh yok mu?.."

Sanki Tülin Hanım için artık, kendisini yormuş bütün erkeklerden öç alma günü gelmiş. Gülen gözlerinde öfke, nefret kıvılcımları yanıp sönmeye başlamıştı. Bir üniversite çatısı altında, bir profesörün karşısında olduğunu bile unutup, "O puştlar..." demişti ıslık gibi bir sesle. "Sanki eski dekan da neydi? O da puştun tekiydi. Bana her fırsatta iğrenç teklifler... 'Mecbursun'a getirmeye çalışmalar..."

Demek, o kadar neşenin, o canlılığın altında bu yıpranmış sinir! Tülin Hanım, hem titriyor, hem ağlıyordu:

"Eğer o zamanlar sizinle uğraşanın Cemal olduğunu bilseydim..."

Bilse ne yapabilirdi ki? Evrak memurluğuna muhtaç dul Tülin Hanım.

İşte, onlardan bir ikisi de banka gişelerinde oturuyor. İşte onca boyanın altında, hayattan bunalmış yüzler, oksijen yanığı saçlar, durmadan soğan soymuş, bulaşık yıkamış eller.

Hıçkırıklara boğulan Tülin Hanım'ın bıraktığı yerden şimdi onlar mı sürdürüyor, ne oluyor: Benim Sosyal Bilimler'deki kürsümden uzaklaştırılmamın üstünden iki ay geçmiş geçmemiş. Cemal bir gün Can'a, sandviççide rastlamış. Takım giysi, kara gözlük; pek kendine güvenli, pek tepeden bakar görünüyormuş.

Tülin Hanım'ın hıçkırıkları duruyor, bir sigara daha yakıyor:

"Cemal, Can'a demiş ki... Yeniden affedin beni, fakat aynen böyle demiş: Aysel orospusu beni kaytarıyor, ötekine gidiyor, öyle mi? Gününü gördü işte! Ben göz yummam oğlum. Her şey eşit diyen solculara bak sen. Yummam göz!"

Bankada, gişelerin önünde üçer beşer kuyruk olmuş insanlar. Ortalıkta bir uğultu. Bu havale için hangi gişeye başvuru...

"... Oğlumun intihara kalkıştığını biliyor muydunuz? Can'ın?"

"Bunun için mi? Cemal'in tutumu için?.."

"Bunun için, sonra, kimbilir daha neler için... Bilir miyim? Can, anasına 'orospu' denilip durmasından da yılmıştır herhalde... Oğullarımız da analarının namus bekçileridir, bilirsiniz. Hele ortada baba yoksa."

Cemal, Cemal'in yaptıkları falan özel olarak ilgisini çekmiyordu. Ancak, Tülin Hanım'ın kendisini prof. bir kadınla eşitleyen, nihayet eşitleyebildiği nokta: İkimiz de aynıyız işte!

Kitaplardan edinilen bilgiler önce kafadan geçiyor, hayattan öğrenilenler, önce yürekten...

Beş kişilik kuyruğun altıncısı olarak sırada bekliyor. Gişedeki kadın... Hele şu taraftaki. Onun Tülin Hanım'ı çok anıştıran bir yanı var. Önündeki kuyruk ne kadar uzarsa, iç dinginliği de o kadar artacak duygusu yaratıyor.

Tülin Hanım, odasından, prof. bir kadınla eşitlenmenin iç rahatlığıyla çıkmıştı: Öyle ya, bakın bakalım, bakın işte! Koskoca bir profesöre de "orospu" denilebildikten sonra...

Sıfatı yıllardır tek başına yüklenmek zorunda kalmıştı. Şimdi, kendisiyle Prof. Dereli arasında kimbilir daha kaç yüzlerce, kaç binlerce eşiti var.

Gişedeki yanık saçlı kadından gözünü ayıramıyor: Bazan, bir iş için sekreterliğe gittiğimde Tülin Hanım bana gülümser, göz kırpardı. Sanki eskisinden delişmen, eskisinden neşeli... Bu eşitlenişten en küçük rahatsızlık duymadım. Arada ona kantinde rastlarsam, yanına otururum:

"Biliyor musunuz, canım yeniden çok güzel bir aşk yaşamak istiyor Tülin Hanım."

"Benim de Aysel Hanım. Fakat ben yaşayamam. Biri artık otuzunu geçmiş, iki erkek anası, bir de torun sahibiyim. Bitti o günler..."

Yolunu burada benden ayırması. Ne yazık!

Yollarımızın burada birbirinden ayrılması, ne yazık!

Banka havale çekini gişedeki orta yaşlı kadına uzatıyor. Kadın, çeki evirip çeviriyor, başını kaldırıyor; karşısındaki önüne bir demet maydanoz koymuş gibi, uzak uzak bakıyor:

"Ne olacak bu?"

"Tahsil edecektim..."

Kadın çeki yanındaki gişeye, oradaki kadının önüne fırlatıyor:

"Böyle geçin."

İki adım ötedeki kuyruğun sonuna ekleniyor: Evet, tabii, o kadınla benim aramda en küçük bir ortaklık, bir hayat yakınlığı yok. Yüzü içinden geçeni eleveriyor: IISA, ne demekse, nere oluyorsa... Zaten her gün karşımıza böyle abuk sabuk şeyler gelir. Kimse de başvuracağı yeri doğru dürüst bilemez. IISA mış! ITEO, OIT, PTOI, CFCD... Bütün şifreleri ezberlemek zorunda mıyım?

Yandaki gişede sıra nihayet kendisine geliyor. Bu kez de o gişedeki kadın evirip çeviriyor çeki:

"IISA da neymiş?"

"Altında yazıyor efendim. International Institute of Social Anthropology. *Uluslararası Sosyal Antropoloji Enstitüsü Dergisi*'nden geliyor da..."

Kadın, inanmazca dudak büküyor:

"Orada bekleyin" diye buyuruyor, çeki alıp dipteki masalardan birine gidiyor.

Orada bekliyor, "bekle" denilen yerde, birkaç ofis koltuğu dolu olduğu için, iki ayaklık yer kalmış bir duvarın dibinde: Sanki, düşük faizle büyük miktar kredi istemeye geldim de... Beşer onar sayfalık üç bildirinin telif ücreti için bile kredimiz yok. Bilim hizmet plaketinin de kredi sağlayacağı yok. Neymiş bu? Değersiz bir maden parçasına ne gibi bir güven duymamızı bekliyorsun bayan? Demek, eski dekan, Milli ve Özerk Kültür Kurumu'nun başkan yardımcısı? Telefondaki sesi ne kadar yumuşak, ne kadar saygı ve güven duyan bir sesti. Onu bu akşam onur plaket töreninde görmek pekâlâ hoş olabilir. Hoş mu? Hayır. Eski dekan, kimbilir kendini ne kadar güç taşıyor. Şimdi Cemal'leri, Tülin Hanım'ları, Mart'ları, Eylül'leri, "Şurayı da imzalayın"ları, "Bir Sahtekârlık Olayı"ndaki "Biz, bir bilim yuvasına yakışmayan bu türden çirkin olayların üstüne gitmek mecburiyetindeyiz. Suçlanan Prof. Dereli'nin kendini nasıl savunacağını inanın ben de siz basın mensupları kadar merak ediyorum"lu demeçlerini unutup, yokmuş sayıp, bir onurlandırma törenini başlatmak kolay mı?

Gişelerin oradan adını çağırıyorlar. Şurayı imzalayın. Burayı da. Çekin arkasını da imzalayın.

Uluslararası Sosyal Antropoloji Enstitüsü'nün ödül töreninde konuşmasını yaparken, bir ân gözleri kararmıştı. Sanki, salonda kendisini dinleyen yabancı bilim adamlarının yüzleri tek tek ülkesindeki kimi yüzlere dönüşmekte... Onlardan biri, parmağını sallaya sallaya: Devlete ve hükümete hakaret ettiniz, halkı isyana kışkırttınız!

Bir başkası: Benimle yatın!

Bir diğeri: Vatan haini!

Bir başkası daha: Üniversite araştırması üstüne kendi imzasını atmaktan çekinmeyen düzenbaz prof.!

Bir diğeri: Komünist! Yatakçı!

Sonra da gözaltı.

Geride kalanlar sessiz durup, sadece gülümsüyorlar. Kurucuları arasında bulunduğu Sosyal Bilimler Derneği'nden de çıt

çıkmıyor. Eh, onların da özürleri var, onların da başı dertte: Bir bilim kuruluşu, toplumun üstünde kalacağı yerde, 1 Mayıs'lara katılıp toplumun arasına karışmış. Faaliyetten men. Ne yapılabilir ki?

Dernek olmayınca, dernek kişileri de yokoluyor, ne tuhaf. Ses yükseltenler yine derneksiz kişiler olmuştu.

Alev, utanç içinde, ağladı ağlayacak yüzünü yere eğmiş; yer yarılsa, içine girse. Yazar dostu –o sıralar henüz yakın dost değillerdi–, o eşsiz Donkişot, öne fırlamış, "Bugüne dek araştırmalarıyla insan ve toplum hayatımızı aydınlatmakta önemli çabalar göstermiş bir bilim kadınımızın en küçük bir kanıtı bulunmayan, gerçekle en ufak ilişkisi olmayan bir suçla suçlanmasının sessizlik, hattâ bir çeşit sevinçle karşılanmasını, ülkemin aydınları adına utanç verici buluyorum!" diye haykırmıştı. Onu da, alaylar, yuhalarla susturmak isteyenler oldu. Buna gönül indirmeyenler, sırtlarını döndüler, başlarını çevirdiler: İşkencelerde yitip giden gencecik hayatlar varken, bununla mı uğraşacağız?

Alev inliyordu: Peki ama, zorbalık ha içerde, ha dışarda. Zorbalık her yerde zorbalık değil midir?

Üner, koluma girmiş, tıp tıp elime vuruyor: Siz çalışmalarınızı sürdürünüz hocam. Aslolan çalışmalarınız.

Bana sık sık Ömer'i düşündürmüşsündür Üner.

Ömer de, karnı burnunda Ayşen'le ziyaretime gelmişti: Şimdi ben ne desem, inandırıcı olamam. Ne de olsa...

Yeni Yankılar ödül töreni böylece son buluyor. Yok, son bulmamış. Törenin ardından verilen kokteylde Prof. Syvertsen ona bir kadeh beyaz Mozel şarabı uzatmış, mavi gözlerinde muzip gülümsemelerle, "İşittiğimize göre, bu aynı incelemenizden ötürü ülkenizde başınız epey derde girmiş" demişti.

Kendisi de gülmüştü o zaman:

"Evet. Zaten bu ödül de bana burada onun için verildi."

Onur plaketi de, orada o verildi, diye verilmektedir. Plaket verildi diye cezası kesilir, o cezadan ötürü de yeni bir ödül verilir,

o verilince çift ceza kesilir; çifte ceza daha anlı şanlı bir ödül demektir.

Gözaltından çıktıktan sonra Tezel, kıkır kıkır gülüyordu:

"Haydi bakalım, sen de artık adam sırasına girdin."

Öyle ama Tezelciğim, önce şu evin kirasını yatırmak gerek. Ev sahibinin hesap numarası neredeydi? Bir de mektup yazmış. Kirayı bu aydan itibaren artırıyormuş. Oysa, telif ücretlerinin arttığı falan yok.

Tezel:

Burunlarına onur plaketini dayarsın, artırırlar.

Aysel:

Bizimki, yaygın kültür dışında bir iş. Böyle işlere plaket verilir, ama para verilmez.

Tezel:

Öyleyse sen de "Yaşlı Müslümanların Cinsel Hayatı," diye bir inceleme yaparsın...

Kendini yokluyor; evden çıkarken dik tuttuğu gövdesinde bir kendini bırakmışlık algılıyor. Artık hiç cinsel istek duymuyor mu, yaşlı bir Müslüman olarak? Ah evet, daha sekiz ay kadar önce, Aydın ölüm döşeğinde iken, elini tutup öptüğü zaman, yanına uzanıp ona sarılmak istemişti. Aydın'ın bakışları, bu çok sevdiği dünyayı bırakıp gitmekten ötürü öyle kederliydi ki... Yok, bu herhalde cinsel istek değildi, sevecenlikti! Kuşağının insanları, o tarihsel dostluklar eksile eksile... Kimisiyle yollar ayrıldı, kimi öldü. Çoğu da karaciğer, safrakesesi... Kanser.

Gentofte Yaşlılar Yurdu parkında Engin'le yanyana otururken ise, ona karşı tensel hiçbir şey duymadı. Bu çok üzücü. Her anlamda. Hoş, altmış sekiz fırtınası durulunca, aralarındaki yinelenmeyen, ama zaman zaman kendini duyuran tensel ürperişler yerini ölü dalgaların kıyıya dingin, dostça, güven verici çarpıp duruşlarına bırakmıştı. Ama Karin'in kocası, Egil; bak işte onunla pembemsi ışıklar altında vals ederlerken başı dönmüş, gözü kararmıştı. Vals bitmesin istedi. Egil de istedi bunu; bu kadarı

anlaşılır. Ancak, bu deney de tam olarak Müslüman bir cinsellik sayılmaz. Melez. Ayrıca, valsin bu yaşta başını döndürmesi büsbütün doğal. Üstelik her dans, her sanat eseri gibi, insan hayatında afrit, afriolant, her neyse, böyle bir gizem taşır. İştah açıcıdır.

Kan ter içinde bankadan çıkıyor. Yaya geçidini bile doldurmuş arabalar arasından sıyrılmaya çabalıyor. Şu çok pahalı özel otolardan biri üstüne üstüne geliyor. Arabanın şımarık halli, kabadayı kılıklı genç sürücüsüne hemen hemen yumruk sallıyor: Haydi, ez bari, ez bari!..

Bunu da yüksek sesle mi söyledi, alçak sesle mi, ayrımında değil. Dudakları kıpır kıpır. Şımarık genç, camdan başını uzatıyor:

"Yürrüüüü öğretmen teyze!"

Onunkisi yüksek sesli.

Ayaklarının ucuna kocaman bir balgam düşüyor; o da yüksek sesli. Adam sırım gibi. Ama insanda istek değil, salt daha kötü bir isteksizlik uyandırıyor. Yaşlı Müslümanların cinsel hayatını biri çıkıp incelese iyi olacak. Ama bilimsel yöntemlerle... ve ne acı, ne acı! "Öğretmen" de küfür yerine kullanılıyor artık.

Yıkkın, hantal, karşı kaldırıma atlar atlamaz, bir zamanlar savunmasını üstlenmiş yiğit ve bedava avukatla gözgöze geliyor, ama avukat onu tanımıyor bile!..

"O kadar çok genç insanın savunmasını üstlendim, içlerinde en genci sizsiniz bence. Sonuna dek de böyle kalacaksınız, eminim."

"Aklanma"dan sonra böyle demişti oysa. Ah hep o bankalarda beklemekten, şu şımarığın, "Yürrüüü" demesinden falan oldu. Gül goncalı çoraplarıma gülüp duruyorlar, gülsünler. Ne bilecekler sandıkta beklemiş özlemlerin karlı ve pis bir güne yiğitçe karşı durduğunu? Hayatın şiiri...

Sekseninci yaş günü kutlanan ozan, bütün sabah, yeni şiirlerini yayınlatabileceği bir yayınevi arayıp durdu. Bütün öğleden sonrayı tozlu bir kütüphanede geçirdi: Bakalım Şair Eşref, şiirlerinde kaç adet küfür kullanmış?

Akşam, yollarda aradığından fazla küfür buldu. Otobüslerde itilip kakılmış olarak, yorgun bitkin evine giden sokağı tırmanmaya koyuldu. Tam, oturduğu yere yaklaşırken, mahallenin çocukları tarafından görüldü. Çocuklar, "Yazar, yazaaar, bok yazaaar/Çükümü görse ne yazaaaar!" diye haykırıştılar.

Pencerelerde, kulaklarında kocaman, at nalı kadar küpeleriyle, "Yarın Gülten'e geliyor musun? Bak ama, bu sefer hediye götürülmeyecek, oyun masasına birer Cumhuriyet altını konulacak, ona göre" diye konuşan anneler, gülüştüler. O zaman çocuklar da, oyunu gerçek sandıracak kerte başarıyla oynayıp, daha yüksek sesle haykırıştılar:

"Öcü geliyoooor!.. Anneeee, öcü geliyoooor!.."

Çığlık çığlığa duvar arkalarına, çöp bidonlarının gerilerine kaçıştılar. Annelerden biri, utançla yere bakan, bitkin, yaşlı ozana bağırdı:

"Aaaa, ayıp değil mi, okumuş yazmış, yaşını başına almış bir bey olacaksınız. Çocukları ne diye korkutuyorsunuz canım?"

Kadın için okumuş yazmışlık, ağzına vur, lokmasını al, demek. Yaşlı ozan için: Ne pahasına olursa olsun, seviye düşürmemek...

Seviye düşürmedi. Ağzına vurulup yere düşürülmüş lokmayı eğilip almaya gönül indirmedi. İçi ezik, kuyruğu kısık, kendini evine dar attı.

Berbere giden köşeyi dönerken, bütün bu görüntüleri gözünden de, içinden de silmeye çalışıyor. Zaten Yenins de, hiç bozulmamış düşleri, tutkusu, güveniyle kendisine yeni bir hayat için titreşimler gönderiyor:

Deniz olacak
Sis olacak
Yepyeni bir sandal olacak
Sandalla açılacağız
Sisi yarıp gideceğiz.

Yenins de hayat gibi; yetinmek bilmiyor. Yine hayat gibi; alçakgönüllü. Sandal yerine bir rokette falan olmayı düşünmüyor. Belki o bile, bunu şiirsel bulmuyor.

Yaşlı ozan, o akşamdan sonra artık tek dize yazmamış.

"Son" demiş, "son, bitti."

"Ama son diye bir şey yok ki Tezelciğim!"

Yıllar önce kız kardeşine böyle söylediği zaman, Tezel çok öfkelenmişti: "Seni de şeltoksladıklarında, son diye bir şey olup olmadığını anlarsın!"

Fakat, yoktu işte. Artık tek dize yazmayı reddeden ozan bile, sekseninci doğum günü törenine katılmıştı. Sen de Tezelciğim, sen de işte, hiçbir zaman, hiçbir tablonu bitirmiyorsun. Fakat, iyi ki de bitirmiyorsun cancağızım? Yoksa her kezinde kendini aşan o güzelim tabloları yapamazdın.

Saatine bakıyor: Zaman öğleye yaklaşmış. Mükemmel! Kuaföre, biraz gecikme de olsa, hemen hemen sözverdiğim saatte gelebildim.

Kuaförün kapısını, kendini pek coşkulu sandıracak bombalı bir "Günaydıııın"la itip içeri giriyor:

"Beni şöyle güzelcene bir boyayın Bahattin Bey!" diyor.

Der demez de sesi, kendi kulaklarında kötü kötü çınlıyor: Ne söyledim ben?

Gentofte Yaşlılar Yurdu'nun loş koridorunda karnını kaşıya kaşıya yürüdü. Ayaklarında şekerpembesi havlu terlikler, gül goncalı tozpembe ipek çoraplar bacaklarında, üstünde, etek uçları sarkık, saks mavisi sabahlık, seyrek ve yedi renge boyalı saçlarında biri sarı, öteki mor iki fiyonk. Loş koridorda karşısına çıkan ilk bakıcıya, beni bu akşam için şöyle güzelcene bir boyayın, dedi. Bakıcı güldü: Olur, dedi, gitti. Bir daha görünmedi. O da yine karnını kaşıya kaşıya yurdun güneşli parkına çıktı. Banklardan birinde, bir kayın ağacının altında oturan yazar eskisine, beni bu akşam için şöyle güzelcene bir boyayın, dedi. Yazar eskisi de dedi ki: Yeni ayakkabılarımı çocuklarım almış, vermiyorlar. Dansa gideceğiz... Eşref eşeği de nerede kaldı? Siz neden hâlâ naldan küpelerinizi takmadınız sultanım, çocuklara söyleyiniz, olmazsa rica ediniz, pabuçlarımı... Karnını kaşıya kaşıya, bu kez de boş tahta masanın önüne, dirseklerini dayayarak oturmuş yaşlı kadına

gitti: Beni bu akşam için şöyle güzelcene bir boyayın Bahattin Beyciğim. Yaşlı kadın da ağlaya ağlaya dedi ki: Söyleyin onlara, bize artık elmalı turta vermesinler hemşire hanım, merengli pay versinler, parmaklarım tuşlarda kelebekler, arılar gibi uçuşsun, bu böyle olmaz, akordu bozuk piyanoyla elmalı turta mı yenirmiş, söyleyin onlara, taburemi de değiştirsinler... Ama siz de beni bu akşam için şöyle güzelce bir boyayın, olmaz mı Bahattin Bey? Bahattin Bey de boya tasıyla geldi, saçları boyamaya hazırlandı, ama yedi renge ilaveten iki renkli fiyongayı görünce, geniş çimlik boyunca çığlık çığlığa kaçmaya başladı: Öcü geliyooor, annee, öcü geliyooor! Engin hemen yetişti, parkta güneşlenen bütün yaşlılara dedi ki: Sayın hocamıza bu akşam bilim hizmet onur plaketi veriliyor. Hepiniz çağrılısınız. Hocasına da dedi ki: Gelin biraz sevgilim, şöyle oturun, dinlenin. Sonra da saçınızı boyatmaya gideriz.

Uslu uslu oturdu, çoraplarının gül goncalarına, şekerpembesi terliklerine baktı.

Kapının önünde durmuş, utangaç utangaç yere bakıyor:

"Özür dilerim Bahattin Bey... Saçımı, diyecektim, dilim sürçtü... Yaşlanıyorum..."

Bahattin Bey, efendi efendi gülümsüyor:

"Aman estağfurullah profesörüm, daha durun hele!.. Şu sokağın gürültüsüne baksanıza. Bu curcunada hepimizin dili dolanıyor."

Onun bu inceliği pek iç rahatlatıcı olmuyor. Sanki karnında bir kaşıntı var. Sanki şimdi geri, sokağa çıksa, köşede toplarını bir eski çeşmenin mermer duvarına güm güm vurup duran, arada bir o topu yoldan geçen araçların altına kaçıran çocuklar, hep bir ağızdan bağıraşacaklar:

Deli deli tepeliii! Kulakları küpeliiii!..

Elleri hemen kulaklarına gidiyor, başını çeviriyor. Dışarı çıkmasına gerek yok. Camın ötesinde dinmez kornalar çalınmaya başlıyor. Yoldan, armağanlık paketler gibi kurdelelerle sarılmış, üstüne kocaman fiyonk atılmış, arka camına çiçeklerden at nalı

yapılmış bir gelin arabası, peşinde bir dizi, herbirinin kornası ayrı nağmeler koyveren araba, arabaların önüne, "Bahşiş bahşiş!.." diye atlayan çocuklar... Yollara paralar, altın pullar saçılıyor. Bahattin Bey, alışkın, müşterisinin altına vinileks kaplı bir koltuk çekiyor; o da aynanın karşısına hemen hemen çökercesine oturuyor: Çocuklar... ezilecekler...

Sekseninci yaş günü kutlanan ozan, kolunun altında dergileri, gazeteleri, başında eski beresi, yorgun; okumuş yazmış ve kuyruğu kısık, oturduğu apartmandan içeri girdi. Pencerelerdeki büyük küpeli kadınlardan biri, ardından bağırmayı sürdürdü:

"Ayıp değil mi, çocukları neden korkutuyorsunuz? Terbiyeleri size mi düştü? Zaten milletin her işine burnunuzu soka soka... Aaaa, yeter canım!"

Bekledi. Yaşlı adamın geri dönüp kendisine herhangi bir yanıt vereceğini umdu. Ama böyle bir şey olmadı. O zaman, kocaman küpeli kadın daha kötü sinirlendi; öteki penceredeki kadına yaşlı ozanı şikâyet etti:

"Adama bak yahu! Sabah sabah bizim Erhan'a, 'Bugün başkasının camını taşlayanın yarın kendi kafası taşlanır' dedi. Kulaklarımla duydum. Yok be? Valla! Tehdide bak sen!.. Aman, boş ver, uyuz bir yazar. Cürmü kadar yer yakar. Ay, yazar mıymış bu? Ne yazarmış? Bok yazacak, ne yazacak? Boş veeer... Unutma, Gülten'e gidiliyor. Bu sefer hediye, pasta falan gitmeyecek, oyun masasına en az bir altın konulacak..."

Başını kaldırıyor, aynada kendi gözlerinin ta içine baka baka, "Bütün boya olacak Bahattin Bey. Bir ton da açık lütfen..." diyor.

Genç kadın, kaldırımda yanıbaşına oturmuştu. Bir elini elinin içine almış, gülümsemiş, "İki kişilik bir oturma grevi yapabiliriz pekâlâ" demişti.

Sonra da kulağına fısıldadı:

"Fakat çocukları hep kucakta taşırsanız, yürümeyi geciktirirler..."

Tam böyle mi demişti? Polisin biri portakal soyuyordu.

Ben ne dedim?

"Kucağa almayınca da eziliyorlar."

Bütün boya olacak Bahattin Bey. Bir ton da açık olacak.

Deniz olacak, sis olacak, ambalajlanmamış bir roket olacak, sisi yarıp gideceğiz.

Delik bir sandalda işimiz ne Yenins? Baksana, hem altından, hem üstünden su alıyor.

Sandal, usul usul batıyor.

Don't go gentle into the good night
Rage, rage against the dying of the light.

Yaşlı ozan töreninde okuduğundan buyana Dylan Thomas'ın *Under Milk Wood*'undan beynine, diline takılıp kalan dizeler... Yazar dostu çevirmiş, son günler o da sık yineliyordu bu dizeleri:

Girme yumuşak gevşek şu mübarek geceye
Başkaldır, başkaldır sönen ışığa...

Beyni şimdi de bir o dilde geçiyor aynı şeyi, bir bu dilde:

Don't go gentle into the good night / Girme yumuşak gevşek şu mübarek geceye – Rage, rage against the dying of the light. / Başkaldır, başkaldır sönen ışığa!..

Elbette Dylan, cancağızım, elbette; fakat ölüm döşeğindeki yaşlı babanız bir yana, bugün artık başkaldırı nasıl olacak? İnsanlar kitle halinde programlanıyor. Salt hayatları değil, bu hayatın başı gibi sonu da programlanıyor. Bir teknokratın çıldırıp da basılmayacak düğmeye bastığı ân... Beri yanda ise, balgam, plaket, kira, ajan, mercan küpe, saç boya ve yazar dostumun, "Şu çok basit görünen şeyin, 'the good night'ın dilimizde tam karşılığını bulamadım, en doğrusu bana 'mübarek'miş gibi geliyor, fakat o da..." deyişleri, yaşlı ozanın, "Bitti. Son!" çığlığı. Bunu anlatmıştı. Herkesi kahkahalarla güldürmüştü: Bunamış, dedik ama, neyse sözünün sonunu neşeli bitirdi.

Kuaför Bahattin Bey:

"Ah siz bu mahalleyi daha önce görecektiniz. Biri geçerken öteki kıyıya çekilirdi. Şurada bir konak vardı, Ahmet Hamdi Beyefendi sık gelirdi, sonra oradaki çeşmenin başında ulu bir çınar vardı..." diyor, bir bölmenin arkasında boyayı karmaya gidiyor.

Yaşlı ozanın adını sorarsam, Bahattin Bey de artık bilemezse... Nostaljisi çınar ve çeşmeden ibaretse?..

Gece, ozanla uzun bir konuşma tutturmuştu kendi kendine. Sonra da oturup Aydın İntiharları ve Geleceğin Başkaldırısı incelemesine yeni bir bölüm yazmıştı:

"... Toplum bilincinin, 'Orada kal!' dediği, bütün yüküyle önüne gerilip orada durdurmaya, orada tutmaya azmettiği basamakta dikilip durmak, insan aklı ve duygusu bir üst basamağa çıkmaya en hazır bulunduğu ânda, onda katlanılması güç, hattâ olanaksız bir tutukluluk durumu yaratır. İnsanoğluna uygulanabilecek işkencelerin en ağırı... Çoktan aşılmış olması gereken basamaklara yeniden dönmeyi başarabilmemizin, kalabalıktan kopmama güdüsünden, toplum bilinciyle uyum sağlamaya yatkınlıktan başka anlamı yoktur. Bu yatkınlık, gerçek ilerleyişin önündeki en ciddi tuzaktır. Robot, birörnek, tek renk, tek biçim insanlar ortaya çıkarmakta uzun yollar katetmiş olan, uygarlığın ilerleyişinde olağanüstü bir rol oynadığı halde, bu rolü artık salt kendine gönüllü kulların varlığıyla sürdürebilen teknoloji, devrimine kendi tuzağını da hazırlamıştır... Değişik arayışlar, toplum bilinci dışında kalan her türlü olanak bu denli yok edilecekse, insan ilerleme umudunu nereden alacaktır? Umut, insana has bir yetenek çünkü. Makinelerin umudu olmaz. Bu noktada yalnızca bip bip buyruklarına uyulur, toplum bilinciyle uzlaşmada öncesiz sonrasız bir yatkınlık edinilir..."

Onur plaketini Kurul Başkanı Prof. Dr. İhsan Türközü'nün elinden aldı. Flaşlar patladı, kameralar çalıştı: Biraz şöyle döner misiniz? Döndü. Bir de şöyle durun. Durdu. Prof. Dr. İhsan Türközüyle bir poz daha. Belki ilki iyi çıkmamıştır. Bir daha. Ercan Bey, Zehra Hanım, sizler şöyle, Aysel Hanım, siz ortaya. Onlar

öyle, siz de orada, peki, İhsan Bey, hocam, plaketi Aysel Hanım'a bir daha uzatır mısınız?

Plaket bir daha verildi, zapta geçildi. Yeniden eller sıkıldı:

Değerli üyeler, değerli meslektaşlarım!

Hiçbir şey hatırlamıyorum. Çok mutluyum.

Edward Bond da cehennemin dibine!

Araştırmasında ondan da kaynak göstermişti. Çünkü Bond, "Şiddet Üstüne" başlıklı bir yazısında diyor ki:

"... Teknolojik bir kültürde saldırganlığın yol açtığı acılar o kadar korkunç ki, şu soruyu sormadan edemiyoruz: Bu durumda insanların var olmalarını haklı kılabilecek herhangi bir ahlak anlayışı var mı? *Early Morning* adlı oyunumdaki kişilerden biri bu soruya, 'Hayır!' yanıtını veriyor ve intihar etmeye kalkışıyor. İşin en şaşırtıcı yanı, onun gibi düşünen pek çok insan, onun gibi davranmaya yanaşmamakta, her günkü hayatlarını sürdürebilmekte. Bu yetenek aslında kafalarının ne kadar yüzeysel çalıştığını ve duygularının kaypaklığını çok iyi göstermektedir. Kendilerinde bir dervişlik ya da manevi güç bulduklarını düşünmek de yanlış. Onların 'gerçekliği' aslında tembellerin faşizminden başka bir şey değil."(37)

Siz saçımı güzelce bir boyayın Bahattin Bey. Çünkü, bunları böyle söyleyen adam da intihar falan etmiş değil. Tabii bu düşünceleri dilimize kazandıran da. Bununla birlikte incelememde Bond'a da bir yer ayırdım. Ne olsa düşünmek, eylemenin ilk adımıdır. Bu nedenle, belli olmaz ki, *Early Morning* yazarı da bir saat sonra sözüyle hayatını uyumlu kılabilir. Bu her zaman olabilir. Belki de siz şimdi saçımı boyarken olup bitecektir. Yarın sabah da gazeteleri açtığımızda şu satırlarla karşılaşacağız: Yazar Edward Bond, geride, "Artık varoluşumu haklı kılacak herhangi bir ahlak anlayışı bulamıyorum" diye yazdığı bir pusula bırakarak, fazla miktarda aldığı uyku haplarıyla hayatına son vermiştir. Çifte

standartlı bir yaşayışın yaygınlaştığı çağımızda bu, en anlamlı aydın başkaldırısı, en güçlü bir uyarı olarak nitelendirilmiştir.

Bahattin Bey, yandaki bölmede sakin sakin boyayı karıyor. İntiharı, "en anlamlı aydın başkaldırısı" olarak nitelendirenler sakin sakin bifteklerini kesiyorlar.

Gazeteler de sakin sakin yazdılar: Bir Sahtekârlık Olayı.

Sonra mezarlar, sürgün adasından sakin sakin Devlet Adamları Kabri'ne taşındı.

Sonra aynı gazeteler yine sakin sakin yazdılar: Uluslararası Sosyal Antropoloji Enstitüsü Yeni Yankılar ödülü Prof. Dr. Aysel Dereli'ye verildi. Değerli incelemecimizle onur duyuyoruz.

Asılanlar sakin sakin asıldı.

Sakin sakin sahtekârlık, sakin sakin onur: İkisi de aynı inceleme için.

Ayşen de bir sabah sakin sakin, "Kocanızdan bir çocuğum olacak" dedi. Sakin sakin çaylarını içtiler. Yalnızca bir pazar sabahı, sakinlik bir ucundan yırtılır gibi oldu: "Hiç değilse, aşk bu, de bana!"

Aşk da değilmiş!

Sonra Cemal'i yurtdışına paketlediler. Layana kendini astı ve anneler çocuklarının mezarlarını aradılar; hayat da sakin sakin aktı.

Hukuk olmayan yerde yargı, aşk olmayan yerde çocuk, hayat olmayan yerde de ölüm.

Hiçbir şey hatırlamıyorum değerli konuklar, hiçbir şey. Mutluyum. Sakin sakin Aydın İntiharları ve Geleceğin Başkaldırısı incelememi sürdürüyorum. Toplu aydın intiharları olacağa benziyor.

Ama bu çok tehlikeli.

Evet, ama unutulabilir. Hayatı sakin sakin sürdürebilmenin anlamı da başka nedir?

Hiçbir şey hatırlamıyorum Bahattin Bey, hiç!

Boyayı iyi sürün. Yıllar, pardon, aklar kapansın.

AKŞAMÜSTÜ

"Hayır, delirmedim. Çünkü hâlâ hatırlıyorum."

Engin, az önce bunu içinden mi geçirmişti, yoksa dışa doğru mu söyledi; kendisi bile tam ayrımında değil. Fakat, birkaç adım sonra Dr. Bernt, onaylayıcı bir baş sallamasıyla şöyle dediğine göre, dışa doğru söylemiş:

"Deliler hatırlamazlar. Yurttaşınız için hatırlamak, iyileşmenin belirtisi olacaktır."

Daracık asfalt yolu bırakmışlar, şimdi karla kaplı ince bir yolda ilerliyorlar. Dr. Bernt, elinde konuğunun küçük yol çantası, birkaç adım geride kalan hastaya tam da delirmiş denemeyeceğini, günlük yaşama zaman zaman ayak uydurabildiğini anlatıyor.

Öğleüstünün akşama aktığı saatler. Hava, dumanlı pleksiglas kadar saydam. Ancak o kadar. Karlı yerin ak ışığı, bu dumanlı cama vuruyor, aklık gökyüzünü ve çevreyi biraz görünür kılıyor. Güneş, isli cam gerisinden, batıdaki kayın ormanı üstünde silik sarı bir ışıkla batıyor.

Ruh sağlığı hastanesinin parkındaki hastalar, belli belirsiz bir güneşi yine de güneşten saymışlar; son ışık kırıntılarından da yararlanmak mı istiyorlar, yoksa bir bakıcının gelip kendilerini toplayarak içeriye sokmasını mı bekliyorlar, belli değil. Üçü beşi hâlâ parkın kanepelerinde tuhaf biçimlerde oturuyorlar.

Parkın kıyısında, tam da indiği otobüs durağı karşısında, Engin'e, Leningrad mimarisini çağrıştıran, içinden art arda nedense, "Lenin-Petrograd, Lenin-Petrograd" diye geçirten, hep aynı nedenle kurşuni olması gereken, ama krem rengine boyalı hastane binası, onu kederli bir yüz gibi karşılamıştı. Berideki, az daha koyu renge boyalı, derli toplu bir asker kışlasını andıran yapı da... Hepsinin camları, Noel ağaçları gibi ışıklı. Karın ve yapıların tekdüzeliğini bozan ise salt, geniş parkın epeyce yukarısındaki eski bir Ortodoks kilisesinin çan kulesi...

Dr. Bernt, şurasının da yatakhane ve yemekhane bölümü olduğunu söyledi galiba. Daha ötedekiler, ince yolluklarla başka ince yolluklar arasında uzanan dar asfaltın ucundaki üçer katlı, küçük pencereleriyle hepsi birbirinin aynı yapılar ise personel lojmanları imiş. Lojmanlar, doğudaki daha sık ağaçlı bir ormanın eteklerinde. Oralardan öte, yumuşak eğimlerle uzanıp giden kesintisiz aklık...

Yapıların, parktaki hastaların kederli yüzleri olmasa, görünüm, otobüste yolboyu yanından yöresinden akıp giden görünümden çok farklı değil: Kar, sessiz aklığıyla her yeri biraz daha birbirinin aynı kılıyor. Günboyu yanan elektriklerin camlarda, elektrik direklerinde solgun sarı ışıyıp duruşu da...

Güneş, gün ortasında bile lamba ışıklarını birazcık olsun öldürgünleştiremediğine göre, insanların onun doğumundan-batımından söz açmaları da hayli tuhaf geliyor Engin'e. Zaten Dr. Bernt de, kendisini otobüs durağında karşılayınca, sevinçli sevinçli, "Şanslısınız" demişti. "Noel zamanı güneş, bu iklimde olacak şey değil!"

Engin, kırçıl bıyıkları altından kıs kıs gülmüştü: Yıllardır, gökyüzündeki en küçük aydınlanmada onların böyle çocuklar gibi sevinişine alışamadım.

Ruh sağlığı hastanesinin parkında oturan hastaları seçişi de o zaman. İçlerinden biri, bir ağacın dibine çökmüş, yüzünü elleriyle örtmüş. Parmaklarını öyle sıkı bastırmış ki, gözleriyle elleri arasında kalabilecek birkaç milimlik yarı aydınlık bölgeyi de aradan çıkardığı söylenebilir. Asıl aykırı olan bu işte. Sırtın-

da kalın mavi bir battaniye, kanepelerden birinde oturan genç kadın, başına sardığı atkının püsküllerini koparıp duruyordu. Ondan epeyce uzakta, blucinli bir delikanlı, sırtında yine kalın mavi battaniye, bir şezlongda kitap okuyor. Kuşkusuz okuduğunu sanıyor. Besbelli, hava daha da kararsa, ortalık zifiri karanlık olsa, aynı şeyi sürdürecek. Soğuğa karşın, şezlongda koskocaman ters bir V gibi büktüğü dizinin üstündeki öteki ayağı çıplak. Çıplak ayağının iki parmağı arasına bir kalem sıkıştırmış, boşluğa bir şeyler yazıp duruyor.

Engin, bunu seçmeseydi, delikanlıya yine de bir ruh hastası diyemezdi. Sağlıklı bir boyun, akıllı bir yüz, o yüze derin bilgilerle yüklü bir anlam veren, kalın, güzel çerçeveli gözlükler... Onu görür görmez, duygudan boşalmış, belki de küllene küllene dümdüz, ışıltısız kalmış yüreğinde apaçık bir kıpırdanış yakalamıştı: Çoktan unuttuğum, Petra'yla sevişirken de kendini duyurmayan bir kıpırdanış. Fiziksel bir duyarlık değil. Duygu. His.

Bu yeniden diriliş belirtisi onu hem çok sevindirmiş, hem de ürkütmüştü: Alacakaranlığa karşın, varlığını bu kadar açık ortaya koyan, bu kadar anlamlı bir yüzle ilk karşılaşıyorum. Fakat salt yüzü mü? Duruşunda, ayak parmaklarının arasındaki kalemle boşluğa bir şeyler yazışında, çok biçimli çıplak ayağında ya da belki sadece bunda, hayır, bütün varlığında beni heyecanlandıran bir şey var.

Müzelerde, büyük ustaların tablolarıyla ilk karşılaştığında da benliğinde böyle, yepyeni bir uyanış olmuştu. Gençliğinde, ancak doğanın güzelliği karşısında gelen iç coşkusu. Mitinglerin coşkusunda eriyen, yokolan o büyüleniş. Fakat, ruh hastası bir delikanlı karşısında; bu ilk. Bu ürperiş...

Gözlerini hemen kaçırmıştı delikanlıdan. Kendinden utanarak, ürperişe öfke duyarak. Zaten, birkaç adım sonra göreceği başka bir yüz, tam karşıtı duygularla büyülenişi yeniden küllenmeye yardımcı olacak.

Ortalıkta çıt çıkmıyor. Salt, Dr. Bernt'le birlikte karda ilerleyen ayak sesleri. Bir de, ta ilerdeki elektrik motorundan süzülen ince bir cızırtı.

Dr. Bernt, parkın yanından geçip, asfalt yola girdikleri sırada, "İşte orada" demişti, "size sözünü ettiğim hasta... Yurttaşınız olan kimse bu işte..."

Yurttaşınız, diyor, yurdunuz, diyor hâlâ. Oysa, yurttaşlıktan çoktan çıkarılmış olduğunu biliyor.

Aklından bunlar geçiyordu. Ama, Dr. Bernt'in gösterdiği adama bakar bakmaz, dudaklarından anlaşılır anlaşılmaz biçimde dökülen bu olmuştu:

"Hayır, delirmedim. Çünkü hâlâ hatırlıyorum!"

Aynı ânda içinden, büyük şaşkınlığını örten bir sevinç dalgası gelip geçmişti: Yıkkınlık günlerini aşabilmiş olmayı hayatımın gururu saymıştım. Yine de, ruh sağlığımın yerinde olup olmadığını hiç şu ândaki kesinlikle bilmiyordum. Yıkılmadım, hayır. Ben yıkılmadım. Yıkılan o işte!

Der demez de, içinden geçen bu yoz sevinç dalgasından utanışı: Yıllar sonra Aysel'le karşılaşmamız o kadar acıklı, öyle başarısızdı ki... Kaç aydır o kötü duyguyu üstümden atamadım. Pek önemi yokmuş sanılan, yine de insanın yüreğini ince ince oyup duran... Kendime güvenimi elimden alan... Yeniden "delireceğim" deyip duruyordum. Bu kadar saçma olabilir miydi o buluşma? Doktorun gösterdiği hastayı tanıyınca, hatırlayabilmenin güvencesine sığındım. İyiyim. İyiyim. Aysel, mektuplarımı yanıtsız bırakabilir, telefonlarıma uzak, ilgisiz yanıtlar verebilir. Ama düzelecek. Bir şaşkınlık ânının üstümde bu kadar derin iz bırakması gerekmez. Biz neden böyleyiz? Neden geçmişin tutsaklığından kurtaramıyoruz kendimizi? Oysa Petra, ilişkimiz ve çocuk konusunda ne kadar özgür davrandı. Onun hiçbir kararı başkasına bağımlı değil. Çocuğun babası olan bana bile.

Yol üstündeki adamı tanıdığından beri, böyle karmakarışık, nereye oturtacağını bilemediği duygular, düşünceler... Ya öfke

ya da salt sevinç, ikircikiz bir sevinç duyması, geçmişle şu ânın gerçeğine en uygunu olmaz mıydı?

Beklenmedik bir zamanda, çoktan unutulmuş bir yüzle karşılaşmak! O işte. O. Aradaki yılları bir sıçrayışta atlıyor, Engin'in karşısına, tam da kendisinin şimdiki yaşında biri olarak çıkıyor: Fakülte yıllarının maraz yüzlü, çizgi gözlü delikanlısı.

Oysa Cemal, tanınmayacak durumda. Saçları çok seyrelmiş, zayıflığı tuhaflığa dönüşmüş, bir ara yüzünde arma gibi taşıdığı kara gözlükleri yok, gözleri ise çizgi mizgi değil, hemen hemen yuvalarından fırlamış, kızarık, ıslak gözler. Üstünde yeşili solmuş, yünü tarazlanmış bir kazak var. Bacaklarında lekelerle dolu bir pantolon.

Engin, bu yüzdeki, gövdedeki büyük değişime karşın, tanıma duygusunun nereden geldiğini bilmiyor. Geçmişin takım giysisi, kara gözlükler, dik, kalıp bir duruş... Şimdi bu, o mu?

Hastanın yüzü yola dönüktü. Bir sokak lambasının altındaydı. Yolun kıyısına bırakılmış hurda bir Volkswagen'in orasını burasını kurcalayıp duruyor, arabaya tekmeler de savuruyordu.

Birkaç adım ötesinde durmuş, ona bakıyorlar:

Cemal, arabayı bırakıyor, evecenlikle karşıdaki garaj bozması yere seğirtiyor, bir ân oranın karanlığında yitiyor; hemen geri çıkıyor; bir kriko, bir kerpeten, bir tornavidayla geliyor; gereçleri hurdanın orasına burasına batırıyor; takıp çözüyor, büküp gevşetiyor. Sonra da bir adım karşıya geçip, elleri belinde, eski arabaya uzun uzun, ciddi ciddi bakıyor; öfkeli öfkeli bir şeyler mırıldanıyor; yeniden aynı evecenlikle garaj bozması yerin karanlığına dalıyor; ardından, soluk soluğa yine köhne arabanın yanında, yine birinin canını bile isteye acıtırcasına, kriko takılmayacak yere krikoyu takıyor, vidası bulunmayan yere tornavidayı dayıyor; büküyor, büküyor...

Dr. Bernt'in açıklamalarına göre, niyetlerinin gizli hiçbir yanı kalmamış. Aklında ne varsa onu yapıyor. Herkesin gözü önünde.

Cemal, işte bu kadar değişmiş. Fakat Engin, onu hemen tanımıştı: Dudağını soldan alta çeken içten pazarlıklı gülümsemesi yerli yerinde duruyor. Öfkesine bile aynı ürpertici gülümseme eşlik ederdi. Yine öyle.

Hastanın yanından uzaklaşıyorlar. Akla bambaşka bir konumda gelen Aysel. Bir ân yine, örtülü her şeyin üstüne çıkan, külleri canlandıran çıplak ayaklı delikanlı, bu garip iç titreşiminin Petra'nın gövdesiyle geriletilmeye çalışılışı, Cemal'in üstüste, çeşitli zamanlarda, çeşitli konumlarda gözlerinin önünde çakıp çakıp gidişi... En sonunda, bütün bu birbirine karışan resimlerden yalnız biri, kendine bir durağanlık ediniyor. Zihnin makinesi, o kareyi donduruyor.

Rotterdam'da garsonluk, bulaşıkçılık ettiği günlerden bir gün. Böyle bir akşamüstü...

Bardakları kuruladığı bölmeden müşteriler görülebiliyordu. Fakat o, bir makine hızıyla çalışmak zorunda. Aynı hızla salata yapraklarını, küçük bir dilim domatesi, didiklenmiş tavukla ekmeklerin arasına sokuşturmak... Geride yapılacak ne varsa... Patron servisi üstleniyor.

Yanık yağ, patates kızartma kokusu. Kırmızı bir sosun içinde sürekli cızırdayan sosislerin kokusu...

"Şurada oturan kara gözlüklüye bir bira, bir de tavuklu sandviç götür."

Yerin yüz yirmi kiloluk sahibi, burnunun ucundan damlayan teri silip böyle demişti.

Cemal'i o zaman tanımıştım. Ama o zaman daha kolaydı. Eprimiş de olsa, aynı takım giysi, aynı kara gözlükler, kilit taşı sallansa da, dikliğini korumaya çalışan aynı omuzlar.

Tanır tanımaz oracıkta bir silah buldu. Bira ve sandviç bekleyen sarışın adamı kara gözlüklerinin tam orta yerinden vurdu.

Fakat silah yok. Olmasın. Orada, tezgâhın üstünde bir et bıçağı var. Bıçağı kaptı, bira ve sandviç bekleyen adamın üstüne yürüdü, tam kalbinin olduğu yere sapladı. Adam yıkıldı, kara gözlükler yere düşüp parçalandı. Kan.

"Yorgun musunuz?" diyor Dr. Bernt.

"Belki biraz. Ama burası çok dinlendirici. Hava tertemiz."

"Çalıştığınız Gentofte de öyledir. Ancak biraz daha rutubetli sanırım."

"Her şeye karşın, benim için bir değişiklik. Çağrınıza yeniden teşekkürler."

Daha ince bir yola sapıyorlar. Ağaçlardan birinde, kargaya benzer bir kuş ötüyor. Bu, sürekli bir akşamın içinde yeniden akşam olduğu duygusunu veriyor insana.

Orada, yapay mermerden bir masanın başında oturuyordu. Her yanından gurbetin, yeni yaşama ayak uyduramamanın çaresizliği akıyor.

Engin, ellerini kurulamış, bira bardağını ve sandviçi bir tepsiye yerleştirmişti. Önünde bulaşıkçı önlüğü, başında beyaz bir külah, biçimini değiştirmeyi hiç düşünmediği Gorki bıyıklarında birçok ak tel. Havasızlık. Yüksek bir müzik. Kalabalık.

Tepsiyi Cemal'in önüne bırakırken gözgöze gelmişlerdi. Dudağı soldan aşağı çeken gülümseme:

"Türk müsün ahbap?"

Cemal'i işitmemiş gibi yapmıştı. Tepsiyi bırakır bırakmaz hemen yanından uzaklaştı, ama Cemal'in ardından ne dediğini kuşkusuz işitti:

"Eşşoğlueşşekler, bir de kendilerini gizlerler. Türk'e Türk olduklarını bile söylemez bunlar... Sanki ekmeklerini ellerinden kapacağız..."

Başını çevirip, geride, hurdanın yanında bıraktıkları hastaya bir daha bakmamak için kendini güç tutuyor: Cemal, beni tanımamıştı. Orada, biracıda da. Herhalde böyle bir rastlaşmayı hiç aklına getiremediğinden.

Şimdi, o akşamüstü ile bu akşamüstü arasında, yeniden üç yıl daha var. Cemal'in sarı saçları epey seyrelmiş...

Üner'in de saçları dökülmüş, tepesi adamakıllı açılmış. Çok sigara içiyor, ama neşesi yerinde. Çünkü o, buralardan geçici, bilimin ucunu da koyvermemiş. Dünya dillerinde erkek kavramlar, deyimler, sözcükler üstüne bir araştırma yapıyormuş. Bu erkek dilin, saldırganlık eğilimlerini nasıl beslediğini ve en akla gelmez

alanlarına dek hayatın içinde nasıl kök saldığını ortaya çıkaracakmış. Rotterdam Garı'nda birkaç saati vardı, orada buluştular.

Eski arkadaşı, yeni çalışmalarını bir çocuk heyecanıyla anlatırken Engin, yüreğinin derinliklerinde ince bir sızı duymuştu: Annem de benim, kendisinin en anlamayacağı dilden konuşan biri olmamı isterdi. En anlamayacağı konularda uğraşan biri: Oku oğlum! Oku oğlum! Âlim ol.

"Ne içerdin Üner?"

"Bira."

Üner, "Bira" der demez, Cemal. Sanki, hayatın bütün biralı alanlarını o ele geçirmiş.

"Cemal'i anımsıyor musun?"

"Hangi Cemal?"

"Hani bizim fakültede?.. Ben içerdeyken galiba Dekan'ın sekreterliğini yapmış. Okula yeniden döndüğümde, baktım, hep çakı gibi, takım giysi..."

"Haaa, o mu? Tabii, muhbir Cemal! Ajan Cemal..."

Bu kez, usulca dönüp geriye bakıyor. Sokak lambasının altında Volkswagen hurdasını hâlâ tartaklayıp duran adam. Muhbir Cemal. Ajan Cemal... Ben bunu hiçbir zaman Üner kadar rahat söyleyemedim. Aklıma geldiyse de kovaladım. Onun çirkin saldırılarını, özellikle bizde en büyük tabu sayılan hocayla öğrencisi arasındaki yakınlaşmayı bir kınayış, bunu hazmedemeyiş olarak aldım. –Öteki çocuklarda beklenmedik, garip bir saygı uyandıran o, bir eşi daha yaşanmaz... Nasıl tanımlayacağımı hiçbir zaman bilemediğim... yakınlık.

"Cemal'i gördüm Üner."

"Deme? Nerede?"

"Burada. İlk zamanlar çalıştığım sandviççide."

"Konuştunuz mu?"

"Ne konuşayım ki onunla? Zaten beni tanımadı. Galiba tanımadı."

"Tanımıştır. Ama tanımamış gibi yapmıştır. Başka ne yapsın ki?"

Cemal, hep o yapay mermer masanın başında. Hep boynu bükük. Üner de onu, yüzüne çöken koyu yalnızlık sisiyle görseydi, sesinde birazcık olsun hoşgörü tınlamaz mıydı?

O sis artık, hurdanın başındaki adamın bakışlarına dek yürümüş. Orada koyulmuş.

Dr. Bernt de hâlâ ondan konuşuyormuş. Sözlerinin başını kaçırmış. Dikkatini toplayıp, ev sahibinin dediklerine kulak vermeye çalışıyor.

"... bu hurda, onun gözünde artık uzağında kalmış bir durumun, belki de birtakım insanların simgesi. İçindeki düşmanlık, saldırganlık eğilimleri her zaman çok güçlü olmuş. Şimdi bunları böyle açığa vurmakta... Bizce garaj, ne bileyim, herhangi karanlık bir köşe, onun saldırganlığını yüreklendiren, ona destek veren yer ya da kişi, kişiler... Tam bilemiyoruz henüz. Şu ânda çıkarabildiğimiz sonuç bu. Hurdayla oynamasını, ele geçiremediği, gizlerini çözemediği hiçbir yanı kalmadığına inanana dek sürdürecek. Öyle sanıyoruz. Yurttaşınızda, kendi hayatında var edemediği bir bütünlüğü, bütünün güzelliğini bozma eğilimi saptandı."

Eğer hepsini doğru anladıysa, Dr. Bernt'in durumu hayli abarttığını düşünüyor: Nereden çıkarırlar böyle sonuçları? Nasıl da hemen genellerler?

Yine de doktorun anlattıklarını önemsemiş görünmesi gerekmiyor mu? Adamcağız, hasta üstündeki bulguları öylesi heyecanla anlatıp durduğuna göre?

"İnsanla nesnenin, nasıl desem, sığınma ya da bilgi taşıma yeriyle karanlık bir garajın yer değiştirmesi... yani bu... bu durum, onun önüne sizlerin koyduğu bir olanak mı? Artık olmayan bir şeyi, başka bir şeyle karşılamak yani?"

"Hayır" diyor Dr. Bernt, "onu buraya getirenler, ruh sağlığının ciddi biçimde bozulduğunu ilk böyle anlamışlar..."

Engin'in içinden kocaman bir küfür geçiyor: Cemal'i kullandıklarında, hasta olduğunu bilmiyorlardı sanki! Zaten hasta olduğunu. Hangi aklı başında, ruh sağlığı yerinde insan...

Yeniden Dr. Bernt'e kulak veriyor:

"... elinin altındaki her sağlam aracı sökmek, bozmak istiyor, sonra da hemen karanlık bir köşe aranıyormuş. Biz başka bir şey daha saptadık. Bunun, kendisine verilmiş önemli bir görev olduğuna inanıyor."

Doktor, ansızın durup geri bakıyor:

"Onunla konuşmayı bir denemek isterdiniz belki?"

"Yoo hayır, şimdi değil!"

İrkilmişti. Cemal'i tanır tanımaz, aklından geçenler ne olursa olsun, neyi anımsamış bulunursa bulunsun, onu hastalardan herhangi biri gibi algılıyordu. Bunun böyle de kalmasını istiyor. Uzak. Hiçbir zaman hayatında yeri olmamış biri. Doktorun, sık sık, "yurttaşınız" deyip duruşlarına bile canı sıkılıyor, hattâ bundan ötürü sinirleniyordu. Oysa işte Cemal, yıllar önce, fakülte kantininde, bacaklarını ayırmış, bir SS subayı gibi karşısında durmakta:

"Ulan Bolşevik bozuntusu, ananla da yat bari!"

Ona karşı öfke mi, acıma mı, iğrenme mi duymuştu, tam bilemiyor. Şimdi de içinde aynı karmaşık duygu.

Üner'le Rotterdam Garı'nda buluştukları akşamüstü ise Cemal'e yalnızca acımışlardı: Zavallıyı delirttiler!

Sonra da, daha önce yüzünü bile görmediği bir kentin elli kilometre uzağındaki bir ruh sağlığı hastanesine atmışlar: Artık zararlı oluyor!

Belirli aralıklarla tarihlerinin kaç belirli döneminde kimbilir kaç genç, böyle kullanılıp kullanılıp atıldı? İçlerinde ayılıp da, kendilerine dayanamayanlar bile var.

Başını silkeliyor: Bu ilk. Kendi dışımızdakilere ne olduğunu düşünmem ilk. Acıma duygularına kapıldığımız akşamüstü kendimize gülmeye başlamıştık. Üner takılmıştı: Yahu seni ben hiç bu kadar yufka yürekli bilmezdim!

Sonra da uzun uzun, hocalarının İnsanlarda ve Toplumlarda Boş Alanların Kullanımı incelemesini konuşmuşlardı.

Somut olaylar, bir inceleme konusu haline gelince soyutlaşıyor. Hele zamanla, yaşananlar tarih olunca... Oysa inceleme, her inceleme gibi bir yığın somut sayısal verilerle, açık örnekler,

kanıtlar, belgelerle dolu. Sonra bir gün, bu örnekleri, soluk alıp veren birinin gerçekliği kadar gerçeklikle karşınızda görüyorsunuz. Soyutla somutun alaşımında... Hem var, hem yok. Hem çok yakın, hem çok uzak.

Yolun ucundaki lojman pencereleri, kedi gözleri benzeri küçük ışık benekleriyle benekli. Bu görünüm insan ruhunda hem bir ıssızlık duygusu yaratıyor, hem de o pencereler gerisinde birtakım kimselerin yaşadığını haber veriyor. Baltık Denizi'ni geçerlerken, fiyortlarda, adalarda, sisin arasında yanıp sönen deniz fenerleri...

"Doktor... Hastayı buraya getirenler, kendisini arıyorlar mı?"

"Kimse aramıyor. Hastane ücreti bir zaman posta çekiyle ödenmiş. Son iki aydır onun da ödenmediğini işitmiştim. Bırakılan adreste ise kimse bulunamıyormuş."

Uzun, karanlık bir geçmiş, kötü yazılmış bir tarih, şimdi sanki bütünüyle kendi omuzlarına yükleniyor, Engin'in içi ürperiyor: Buraya bunun için mi çağrıldım? Alacaklısı olduğum yerin borcunu ödemeye mi?

Dr. Bernt, ondaki bu tedirginliği, bir çeşit ruh üşümesini sezmiş olabilir mi? Takılıyor:

"Sahipsiz hastaları kapı önüne bıraktıkları görülmemiştir. Zaten yurttaşınızın kimliğinde 'siyasi mülteci' yazılı. O nedenle ülkesine de iade etmezler..."

Şimdi apaçık gülüyor:

"Devletin koruması altındadır. Yerleşikliği benimkinden sağlam yani..."

O sırada lojmanın girişindeler artık. Engin, girişteki aynada yüzünü seçiyor: Gülmekle ağlamak arası, şaşkın bir yüz. Hemen hemen yarı açık bir ağız: Cemal'le aynı konumda buluşmak! Siyasi mülteci... Birbirine öylesi aykırı iki hayat, şimdi aynı kimlik altında buluşuyor öyle mi? Aynı yazgıyı paylaşıyor? Yazgı mı? Ne yazgısı?..

İki kat merdiven çıkıyorlar. Ev sahibi, üstüne Noel süsü asılı kapıyı açıyor, önden giriyor, çantayı kısa bir koridorun ucundaki odaya bırakıyor. Penceresinden karla kaplı ormanlık tepenin, oradan öteye yumuşak iniş çıkışlarla uzanıp giden dümdüz aklı-

ğın göründüğü bir oda bu. Sanki bir yerlere gizlenmiş ayın ışığı, karları yaldızlandırıyor.

"Odanız burası. Umarım rahat edersiniz. İsterseniz biraz dinlenin. Benim şimdi gitmem gerek yazık ki. Az sonra iki hastayla seansımız var. Saat on altı otuz sularında gelir sizi alırım. Çay-kahve zamanı... Kantine gideriz. Arkadaşlarla tanışırsınız. Bizim her şeyden konuştuğumuz gevezelik saatimizdir. On sekizde bir parti veriliyor. Personelden bazısı Noel'de evlerine gidecekler de... İşte öyle, onlar gitmeden önce, erken bir parti. Mutfak burası. Bir yorgunluk kahvesi falan yapmak isterseniz. Ya da içecek başka bir şey... Dolapta bulursunuz. Hepsi burda..."

Mutfakla oturma odası aynı yerde. Dr. Bernt, çabuk çabuk konuşuyor:

"Başucunuza bir lamba koydum. Ama galiba yeterli ışık vermiyor."

Yeniden arkadaki odaya geçiyorlar:

"... gece ampulü değiştiririm."

Dr. Bernt, pencereden ormanı gösterip, orman cinlerinden, geyiklerden falan da söz açıyor galiba. Gitmeden önce ekliyor:

"Partiden erken kaçarız. Kasabaya kadar ineriz. Bakalım, içki içip dans edecek bir yer buluruz herhalde..."

Onun böyle, yarımşar saat, birer saat aralarla her şeyi bir yerlere sıkıştırmaya çalışması adamakıllı bunaltıcıydı. Hele, uykusuz geçen bir gecenin, değişik yolculukların, en önemlisi de hiç beklemediği bir rastlaşmanın ardından.

Doktor çıkar çıkmaz derin bir soluk alıyor. Şimdi gerçekten yorgun duyuyor kendini. Karlı ormana bakan pencere önünde dikiliyor: Şu ân, burada olmak ne tuhaf!

Bu, kaçıncı değişik pencereden, kaçıncı değişik manzaraya bakışı.

Duvarda Klee'nin bir özgün baskısı asılı. Bir de Chagall'ın *Yeşil Kemancı*'sı. Bunlar dışında ne bir fotoğraf, ne de küçük masanın üstündeki bir kadehte duran renkli kalemler sayılmazsa, doktorun özel hayatına ilişkin herhangi bir şey. Bir otel odası denli özel hayattan, burada yaşayanın ilgilerinden boşaltılmış bir oda.

Sahi, kimdir Dr. Bernt? Bir ailesi, çocukları, sevgilisi falan yok mu? Dalında uzmanlaşmayı en uç noktalara götürmek isteyen bir ruh hekimi. Sanki bütün dünyası, çalışmaları, hastaları arasına sıkıştırdığı iki "coffee break"le Noel partileri, seminer, konferansların uzantısı kokteyller.

Aslında Oslo'danmış. Ama kuzeyde ne kadar ruh sağlığı hastanesi, ne kadar yaşlılar yurdu varsa, hepsinde bir süre bulunmak, onun başlıca sporu. Hiç düşünmemişti. Engin, Dr. Bernt'i bir ân Ortaçağ'ın gezgin keşişlerine, kiliseden kiliseye göçen din adamlarına benzetiyor.

Onu, iki üç ay kadar önce, Kopenhag dışındaki Gentofte Yaşlılar Yurdu'nda tanıdı. Doktorun aynı zamanda da meslektaşı olan yeni yurt müdürü, İskandinav ülkelerinden on-on beş kadar genç ruh hekimini, doktorasını yapmakta olan birkaç toplumbilimciyi, iki de pedagogu, yeni deneyler ve bulgular üstünde bilgi alışverişi için biraraya getirmişti. Uygulamalı çalışmaları da içeren bu toplantılarda doktorlar, Yaşlılar Yurdu'nda zaman zaman gece gözetimini de üstlendiler.

Gece gözetimciliği!

Ormanın eteklerinde bir ışık sessizce kayıyor, kayıyor. Bir arabanın farı olmalı. Fakat, alacakaranlıkta, arabanın kendisi görünmüyor. Farların ışığı gerçekten de orman cinlerinden birinin, aylasıyla oradan oraya kayıp gittiği duygusu yaratıyor. Aydınlık kesintili çünkü. Araba, ağaçların arasında bir yitiyor, bir beliriyor olmalı.

Gece gözetimciliği!

Bazan, günün attığı saatlerde, yorgun, uykusuz gözlerle yurdun parkında dolaşmaya çıkar. Özgürlük dakikaları. Büyük sessizlik. Yaşlılarla birlikteyken diri tutmaya çabaladığı yüreğini parkın ağaçları arasında çılgınca koşarak onarıma soktuğu zaman parçaları. Yazsa ve günışınları sık yapraklar arasından süzülüyorsa, koştukça gözlerinin önünde batıp çıkan ışın demetleri, cinler perilerle yarıştığı duygusunu verir. Sonra göle benzeyen havuz. Havuzun kıyısında soluklanışı. Her kezinde de hemen hemen aynı soru:

Ne işim var burada?

Belki de ömrünün, sürekliliği olan tek işi. Ondan öncesi öğrencilik, tutukluluk, yeniden öğrencilik, yeniden tutukluluk: Tutukluluk. O sıralar en sürekli işim buydu işte. Sonra, salıveriliş, Aysel'i sevindiren, bitirme sınavlarına girişi, yeniden teslim çağrısı, kaçış, bulaşıkçılık, garsonluk, duvar boyacılığı, ülkeden göçmüş insanlarda, kendinden önce gelen arkadaşlarda yatılıp kalkılan geceler, tutunacak bir dal aranan akşamüstleri... Siyasi sığınma hakkını alıncaya dek... Cemal'le aynı kimlikte buluşuncaya dek...

İçi yeniden ürperiyor; gövdesindeki bütün kan, olanca basıncıyla beynine yürüyor sanki.

Petra, gerçek bir "siyasi sığınma"nın ne anlama geldiğini anlayamıyor. Anlamasına da olanak yok. O, rahat rahat takılıyor: "Bütün ülkeler, bütün kentler senin!"

Şunu da ekleyebilirdi, ama incelik göstermiş, o kadarla yetinmişti: Biliyor musun, bu ülkede, birçok konuda senin önceliğin benden fazla. Bir ev sahibi olabilmek örnekse...

Özgürlük-Dayanışma Derneği'nde tanıdığı, tanışmalarının haftasında da, "Senden hoşlanıyorum. Benimle yatar mısın?" diyen Petra, çok sevdiği isli balığın, o isli balık olana dek ne yollardan geçtiğini ne bilsin? Bilse de, her lokmada onu düşünecek değil elbet.

Oysa, yüzüp yüzüp karaya çıkılacağı ânda, o en umutlu ânda bile sorulur: Ne iş yapabilirsiniz ki? Uzmanlık dalınız ne? Toplumbilim okudum. Sosyal Hizmetler Bölümü'nden bir de diploma aldım. Ohooo, bütün Avrupa'da kıran kadar sosyal bilimler, sosyal antropoloji mezunu var. Çoğu, uzmanlaşabilmek, yeni, ilginç bir şeyler bulabilmek için, başka toplumlarda diyar diyar geziyor. Hemen herkesin aynı şeyi yediği, aynı şeyi giydiği, aynı tip evlerde oturduğu, aynı tür evlilikler yaptığı, aynı yollardan aynı araçlarla geçtiği, aynı süre çalıştığı, aynı çağdaş kültürün içinde yaşadığı, hemen hemen aynı hastalıklara yakalandığı bir yerde, nasıl bir özgün çalışmayla toplumbilime katkıda bulunabileceğinizi düşünüyorsunuz? Kendi özel konumumla. Siyasi sürgünlüğü, gelinen yer bağlamında incelemek örnekse? –Ah, Aysel Hoca, Aysel, konuya özgür bir kafayla, hiç özdenetimsiz yaklaşmamı ne kadar istemişti! Oysa, onun beklediği anlamda hiçbir zaman özgür duymadım kendimi. Bağlandığım bir özel tarihim, geride de o kadar çok ölü ve yaralı varken... Yine de bir şey yapmalıyım, özel tarihime olan borcumu ödemeliyim. – Peki, hangi dilleri biliyorsunuz? Türkçe. Onu sormuyoruz, bilimsel bir araştırma için zorunlu olan dillerden hangisini biliyorsunuz? Latince'den başlayarak örnekse?..

Aysel Hoca ise diretiyor: Hâlâ başlamadın mı şu incelemeye? Önce kanavasını çiz. Size öğrettiğim yöntemleri anımsa...

Ormanın üstünden, mavi kırmızı ışıklarıyla bir uçak geçiyor şimdi de: Sanki Aysel'in, bana bu kadar uzak olan şu uçaktan ne farkı vardı? Sanki Petra'nın Aysel'den ne farkı var? Zaman, Aysel'le beni birbirimizden bu kadar uzaklaştırmış, böyle ayırmış olabilir mi?

Fakat, yıllar geçtikçe, gitgide daha sık ayırt ediliyor bu ayrılışı. Bir savunu, bir güzelliği savunu gibi sık sık da onun bir bakışına, birlikte ve çok yoğun yaşanmış bir zaman parçasına, bir söze, onun bir mektubuna sığınıyor.

İşte o mektuplardan biri:

"Cancağızım, bir gün yine buluşacağız. Uzun uzun konuşacağız. Birlikteliğimiz çok daha anlamlı olacak. Hayatın ve neşenin cesaretinden hiç eksiltmeyeceğiz. Neşeye ve hayata düşman olanların asla yaşayamadığı ve yaşayamayacağı daha büyük aşklar, daha derin dostluklar yaşayacağız. Ama bu arada da hayat sandalının kıyıya çarpmaması gerekiyor, değil mi? Bunun için ilkağızda en hayati olan sorunu çözmeliyiz. Bana hiç yakınmadın. Ama oralarda, günlük hayatı ayakta tutabilmek için neler yaşadığını tahmin edebiliyorum.

Sözün kısası: Çok iyi bir rastlantı oldu. Eskiden, bir dizi konferans vermek üzere buraya, bizim bölüme gelen Prof. de Bruijn, bu yaz tatilini ülkemizde geçirmeye karar vermiş. Beni arayıp buldu. Ona senden söz açtım. Gentofte Yaşlılar Yurdu diye bir yer varmış. Ama Kopenhag'a taşınman gerekiyor. Prof. de Bruijn, yurt müdürünü yakından tanıyormuş. Kendisinin adresini, telefon numarasını aşağıya yazıyorum. On beş ağustostan sonra, de Bruijn'e telefon et; randevu al, onu görmeye git. Çekingenlik etme, mutlak git, görüş onunla. Senden haber bekleyecek. Onu ben geçmişte tam bir ay sırtımda taşıdım. Üniversite kendisini hem davet etmiş, hem adamın yatacağı yeri bile düşünmemişti. 'Canım, goley...' Hep böyle demezler mi? 'Canım, goley...' Kolayı molayı, profesörün bütün yükü omuzlarıma kalmıştı. Bu yaz da öyle. Üstelik bu sefer olanaklarım da pek sınırlıydı. Her şey bir

yana, tadı tuzu yerinde bir adam olsa bari. Esprisi kıt, dünyası da pek öyle sanıldığı denli geniş değil. Hem zaten ben, yaşlıları pek sevmem. Yaşlılara ancak, çok büyük zekâ iseler katlanabilirim. Bu nedenle bazan kendime bile güç katlanıyorum artık. Her neyse işte, Prof. de Bruijn iyi, yumuşak bir adamcağız. Tonton. Bize de bu ara gerekli olan zekâ, bilimsel derinlik falan değil. Sana iş bulmaya sözverdi, o kadar. Görüyor musun, işte ben de içten pazarlıklı biri olup çıktım. Ülkemi ona şirin göstermek için değil, ne de tarihi bir dalkavukluktan cancağızım, fakat salt şu iş olsun diye, bizim tontonu oldukça iyi ağırladım.

Umutlarım boşa çıkmasa bari. Kendisini ara. Bakalım, bu adamların verdiği söz, sağlam söz mü; bu arada bunu da anlamış oluruz hem. Ha sahi, bak en önemli noktayı unutuyordum. Prof. de Bruijn, aynı zamanda Özgürlük-Dayanışma Derneği gibi bir derneğin üyesi imiş. Siyasi sığınmacı olan biriyle ilgilenmek zaten görevleri, mademki böyle böyle dernekler kuruyorlar...

Cancağızım, son mektubun pek karamsardı. Bu hiç hoşuma gitmedi. Belli bir yakınman yok, ama ben anlamaz mıyım? Hoş, kendim de başka bir kente, başka bir çevredeki yeni ve dul hayatıma uyum sağlarken epey bocaladım, olmadık beceriksizlikler ettim. Daha sonra uzun uzun anlatırım. Aslında yepyeni bilgiler edindim. Ama bu bilgileri yerli yerine oturtana dek epey güçlük çektim. O sersemlikle banyoda düşüp oramı buramı kırdım. Hepsi geçti. Şimdi çok iyiyim. Merak etme.

Haydi cancağızım, bana güzel haberler ulaştır..."

Bu mektubu gülümseyerek, çokça da Aysel'in sağlığını merak ederek okumuştu. Okuduktan sonra da...

O yıl, ağustosun on altıncı günü, sabah, Prof. de Bruijn'in telefon numarasını çevirdi. Karşısına bir kadın çıktı. Hiçbir ilgi izi taşımayan bir kadın sesi:

Kimsiniz?

Engin, Prof. Aysel Dereli tarafından arıyorum.

Kim dediniz? Hangi Prof. Dereli?

Prof. Dereli. Türk, Prof. de Bruijn'in bu yaz kendisine konuk olduğu...

Bir ân sessizlik. Sonra ötede mırıltılar oldu. Sonra da aynı kadın dedi ki:

Sizi de, sözünü ettiğiniz kişiyi de tanımıyoruz. Bir yanlışlık olmalı.

Daha bir ay önce ülkemdeymiş. Tatilde...

Olabilir. İnsanlar her yere tatile çıkabilirler.

Telefon çat diye kapandı.

Olacak olan buydu işte. Aysel'in de şu iyimserliği! Sanıyor ki insanlar, birtakım insansal özelliklerini hâlâ ve her yerde koruyorlar. Hem canım, ne diye tatile çıkmış bir adamın yakasına yapışıyorsun? Neden onların güneş banyolarını yarıda kesip de, benim için onlardan iş istiyorsun? Kendin için asla yapmadığın bir şeyi, ne diye benim için yapıyorsun? Hayatın sandalı karaya oturmamalıymış! –Öyle mi yazıyordu? Ha, kıyıya çarpmamalıymış...– Olacak olan bu işte!.. Ne seni tanıyorlar, ne benden haberleri var.

Oysa, herhangi fazla bir umuda kapılmaksızın, bu kez Kopenhag'dan ve eylül başlarında nihayet Prof. de Bruijn'i sahiden aradığında, telefona adamın kendisi çıkmıştı:

"Aaaa, evet. Prof. Dereli bana sizden söz etmişti. Ona saygım büyük. Fakat ben daha erken arayacağınızı sanıyordum."

"Siz döner dönmez aramak istememiştim."

"Bense, hocanız adına bir şey yapabilmek için sabırsızlanıyorum. Yarın derneğe gelir misiniz?"

"Saat kaçta?"

"On beş olsun mu? Bu saat size uygun mu? Pekâlâ, o saatte sizi orada beklerim. Adresi yazar mısınız?"

"Adresi biliyorum."

Yaşlı profesör, tanımadığı birine neden bu kadar yakınlık gösterdiği, zamanını neden hemen ayırdığı iyice bilinsin istiyordu galiba. Telefonu kapamadan önce eklemişti:

"Hocanız, benim için unutulmaz bir kadın. Onun öğrencisi olmakla övünebilirsiniz."

Sonra kapattı.

Telefon kulübesinde bir ân dikilip kalmıştı. Bıyıklarının ucuna asılı hoş bir gülümseyişle: Benim için o, unutulmaz.

"Aradığım salt bir kadın gövdesi değil. Beynimle de doymak istiyorum. İnsan iyiyi kötüyü birbirinden ayırınca, iç dünyası zenginleştikçe, beyniyle de doymak istiyor."

Daha yirmi üçlerinde, belki de yirmi dörtlerinde, hocası Doç. Aysel'e bir gün böyle demişti. O da ne gövdesini sakındı, ne beynini, ne iç zenginliğini. Hiçbirinde cimrilik etmedi, elinde avcunda olanı sakınmadı. Bin dokuz yüz altmış sekizler. Hayat denizinin umut yüklü sandalı. O eksiksiz doyumla kendimi, koca bir tarihi tersine çevirip yeniden yazacak denli enerji dolu, güçlü duyuyordum. Cemal'in pislikleri, coplar, göz yaşartıcı bombalar, hiçbiri hiçbir yerime değmeksizin. Coşkumun faturasını ise yine en çok Aysel ödedi.

Mektubunda ise yazıyor: Cancağızım, şimdi her şeyden önce karnının doyması gerek.

Bu kadarla yetinir olmayı hiç düşünmüş müydü ki Engin? Düşünmüş müydüm?

Dr. Bernt'in gösterdiği yatağın ucuna ilişmiş, elleri bacaklarının arasında, öylece duruyor: Bana her zaman, verebileceği her şeyi vermiş bir kadına, yıllar sonra, Gentofte'nin parkında, birikmiş bir özlemin şiirinden tek dize söyleyemedim. Kelimeler... Kuru ve anlamsız. O kadar değil, ona karşı suçlayıcı bile olabildim. Açığa vurduğumdan da fazla suçlayıcı... Neden? Oysa, az önce Cemal'i bile anlamaya ne kadar yatkındım.

İnsan ruhuyla ilgili en küçük bilgi kırıntısını dağlar kadar ciddiye alan Dr. Bernt'e, anlamayı da, hoş görmeyi de en son düşünebileceği kimseye bile anlayış gösterebilirken, Prof. Aysel'i anlamaktan kaçtığını, hattâ ona karşı içinden suçlayıcı şeyler geçtiğini söyleseydi, adam bundan ne sonuç çıkarırdı acaba? En ufak bir yakınlığım olmayan, asla da olmayacak olan biriyle saçma bir noktada buluşuyor, fakat o kadar çok ortaklığımız bulunan biriyle gitgide ayrı düşüyoruz. Dr. Bernt, bu ne demek? İleri yaşında verilmiş bir özendirme ödülünü alabilmek üzere, verilmeyen pasaport duvarlarını zorlaya zorlaya yabancı ülkelere koşan, sonra da rahat rahat anayurduna dönebilen Aysel'den çok daha yakınım sanki, anayurduna dönemeyen, hiç de dönemeyecek olan birine... Bu ne demek Dr. Bernt?

Dr. Bernt, gözlüğünü çıkardı, hohlayıp camını sildi, yeniden taktı; uzun uzun düşündü, sonra kestirip attı:

Bu benim uzmanlık alanıma girmez. Olsa olsa siyasal bilimler alanına girer. Devletler hukukuna falan. Bilemeyeceğim.

Kendini sırtüstü yatağın üstüne bırakıyor. Tavandan aşağı, çiçekli basmayla kaplı masum bir abajur sarkıyor. Minicik mavi çiçekler, yeşil yapraklar, kırmızı benekler... Abajur tavanda, ışığın biraz soldurduğu renkleriyle belli belirsiz dönüyor. Cemal de, hurdayla garaj bozması yer arasında soluk soluğa gidip geliyor. Ancak karın aydınlattığı bir göğün altında. Son çocukluk. Son bir kez daha, çocukluğunun oyununu oynuyor: Bu düşman olsun. Bu komutan olsun. Bu da ben olayım: Düşmana hücuuuuum... Yakaladım komutanım!

Kurulan taklar, atılan hava fişekleri, takılan madalyalar, çalınan bandolar: Annem beni yetiştirdi... Bu ellere yolladı...

İkisinin de neden aynı noktada buluştuklarını çözemeyen Dr. Bernt, bu kadarını elbette çözecektir. Freud, tarihi ve toplumu yeterince hesaba katmadı. Hattâ hiç katmadı. Ama şimdiki ruhbilimciler katıyorlar.

İki asker darbesi arasında, sosyalizmin kuramını çok iyi bellediklerine inandıklarından mı, kötü öğrendiklerini düşündüklerinden mi, birkaç arkadaşıyla Reich'a merak sardırmışlar, hele Dobrenkov'un *Fromm ve Yeni Freudculuğun Eleştirisi* kitabını ellerinden düşürmez olmuşlardı. Ama sonra? Acaba, Dr. Bernt, "burjuva ideolojisi ve revizyonizmin eleştirisi"yle ne kadar ilgilendi? İşte, başucuna bir kitap koymuş: *Wild Fruits, Vegetables and Flowers.*

Kitabı karıştırıp, yabanıl meyvelerin, sebzelerin, çiçeklerin, resimlerine bakarken gülümsüyor: Onun, yokmuş gibi duran iç dünyası da bu olmalı. Doçentlik tezinden, uzmanlaşma çalışmalarından artakalan zamanını, dağlarda kırlarda kendi kendilerine açıp, kendi kendilerine solan çiçeklerin türlerini, hayatlarını incelemekle geçiriyorlarsa, hiç şaşırmam. Herhalde benim, buralardaki ilk zamanlarımda, gelen her mektubun pulunu toplamam gibi, gelgeç bir heves de değildir bu. Nesli tükenmekte olan ve tükenen kır çiçeklerinin, yabanıl sebze ve meyvelerin tükenme nedenlerini enine boyuna araştırıp duruyordur.

Parktaki çıplak ayaklı delikanlı gözlerinin önünde bir ân belirip yitiyor yine. Bu insan türünün yeniden bir eşine daha rastlanmayacağını sanıyor. Ayak parmakları arasına sıkıştırılmış bir kalemin boşluğa yazdığı yazı. Bu mu etkiledi beni acaba? Fakat, bütün gövdenin duruşundan, yüzün anlamından yayılarak bana geçen, içimi ürperten büyüleyicilik...

Görüntüyü hemen kovalayıp, Dr. Bernt'in yabanıl çiçeklerine, meyve ve sebzelerine sığınıyor: Arugula, Rutabagas, Truffles, Shallots... Yaşlılar Yurdu'nda verilen haşlanmış sebzelerin, salataların ne olduğunu biliyor muyum? Yediğim mantar türünün?.. Bayan Turid'in ormandan derleyip bana sunduğu o garip çiçekler ne çiçeği?..

Doktorun doçentlik tezi, ilk çocuklukla son çocukluk, bebeklikle yaşlılık, yani bunaklık arasında süreklilik gösteren ortak eğilimlerin saptanması üstüne imiş. Bu eğilimleri saptayarak,

kaynaklarını bulgulayacakmış. Gentofte'de bir gece gözetimi sırasında söylediğine göre, toplumsal ve tarihsel koşullar, kültürel hayat, insan ruhunda bu iki yaşın ortak eğilimlerini açığa çıkarmayı güçleştiren kalın örtüler oluşturuyormuş. Katları, katmanları, dokularıyla birbirinden büsbütün farklı bu örtülerden herbiri, kendi koşullarının izinde tek tek aralanıp açılmadan, ilk ve son çocukluğun ortak noktalarını tam olarak bilebilme olanağı yokmuş. Örnekse, bir Kızılderili yaşlısı ile bir İzlanda yaşlısı farklı bunuyorlar, bir Çinli çocuk ile bir İspanyol çocuğu farklı ağlıyor, farklı deviniyor, farklı şeylere gülüyorlarmış. Gentofte'de gece gözetimcisinin deneyleri, tanıklığı da kendisi için çok önem taşıyormuş. Böyle diyordu.

Tıpkı o iki gece boyunca olduğu gibi şimdi de dudak büküyor, çiçekler-sebzeler kitabını kapatırken yüzünden hattâ alaycı bir gülümseme geçiyor: Çoktan bilinen bu kadar çok bilgiden, nasıl henüz hiç bilinmeyen bir sonuç çıkabilir ki? Benim gibi, meraksız bir toplumun üyesi için, bütün bunlar hattâ biraz can sıkıcı.

Çocukların, yaşlıların ve delilerin en çok neye güldükleri, en çok neden korktukları, en çok hangi ortak sözcükleri ve deyimleri kullandıkları, en çok neyi düşledikleri, en çok neyi sevdikleri, neye üzüldükleri, neden heyecanlandıkları, neye öfkelendikleri; bunların hangi iklimin, hangi coğrafyanın, hangi toplumun yaşlıları, çocukları ve delileri oldukları; Gentofte'de kakalarını yiyen yaşlıların da bulunup bulunmadığı, kaçta kaçının bunu yaptığı; en sık kullandıkları ünlemin ve sözcüğün ne olduğu, en çok hangi nedenle ne gibi yalanlar söyledikleri; çocukları kandırmak için büyüklerin söyledikleri yalanlar benzeri, yaşlıları da kandıracak ortak yalanların kullanılıp kullanılmadığı; çocuk oyunlarına benzer oyunlar oynayıp oynamadıkları, çocuk oyunlarındaki kavgalara benzer ciddi görünümlü şakadan ya da şaka görünümlü ciddi kavgaların buradaki yaşlılar arasında da olup olmadığı...

Dr. Bernt, bütün bunları bilmek istiyor, gece boyu gözünü kobaylarından ayırmıyordu. Dağlarda, kırlarda dolaşırken de

gözünü yerden ayırmadığını varsaymak, neden gerçeğe çok uzak düşmek olsun?

Aslında Gentofte'dekilerin hiçbiri de ruh hastası değil. Hiçbiri deli değil. Hattâ içlerinden bir ikisinin uğradığı hafif bellek kaybı dışında, hiçbirine bunak da denemez. Onlar, toplumdışına itilmiş yaşlılar sadece. Fiziksel güçteki azalma nedeniyle hayatın hızına uymakta güçlük çekenler, bundan ötürü çevreleri boşalmış olanlar, kimsesizler falan. Yine de içlerinde hâlâ golf oynayanları var. Kadınlar çok süslenirler, boş zamanlarında, sanki bu zamanlar pek kıtmış gibi, ormanda sazlardan, ağaç liflerinden çabuk çabuk sepetler, abajurlar örer, erkekler bir tek bile vuramadıkları geyik avlarına çıkarlar. Kadınlarla kadınlar, erkeklerle erkekler arasında da bazan büyük, tutkulu aşklar yaşanır. Cinsiyetin zaten önemi kalmamıştır. Yine de sonsuz bir kıskanma özgürlükleri vardır.

Dr. Bernt, gece gözetimine katıldığı gecelerden birinde kendisinden bunları dinlemişti. Hem de derin bir ilgiyle. Bilmediği bir bilgi kırıntısına rastlayabilir mi diye. Sonra da sordu:

"Çocuklar da öyle değil midir?"

Çocuklar mı? Pek bilmiyorum. Yakınımda hiç çocuk olmadı. Ama şimdi Petra'dan olacak. Herhalde gülüşü Danimarkalı, ağlayışı da Türk olacak.

Kalkıp, yatağın üstüne oturuyor: Adam ne dese, içimden gülmek, onunla alay etmek geliyor. Ama bu, onun değil, benim eksikliğim olmalı.

Yüzünü yıkamak için banyoya gidiyor. İşte orada, ev sahibine ait, ama aslında herkesin olan, hiçbir özelliği bulunmayan ötebeberiler var. Diş fırçaları, tıraş makinesi falan gibi: İlk tanıştırıldığımda ondan hiç hoşlanmamıştım. Katı gerçeklerden habersiz, duygudan uzak, tek bir sözcüğü bile yanlış anlamamak için insanı yoran bir adam. İlk gözetim gecesinde ise, öyle ya, onunla alay etmeye kalktım:

"Bakın, yaşlı kadınlarımızdan biri, yatarken bir fincan ıhlamur içiyor, bunu her zaman yapar; ilginizi çeker mi acaba?"

Hiç alınmamıştı. Bunu bir şaka olarak almıştı. İkinci gece ise, elini tutarak uyumak isteyen yaşlı bir kadının yanında, eli elinde tam kırk beş dakika kımıldamadan oturdu. Bu adayış beni duygulandırmıştı. Bu sabır... Ben olsam yapamam. Sıkılırım. Sinirlenirim. Her zaman gençliğin sorunları, çalışan insanların dertleriyle ilgilendim. Sonra da, yaşlılara gece gözetimciliği... Bu işe sadece katlanıyorum. Hele, yaşlılara bir inceleme konusu olarak bakmak! Bu bana çok ters geliyor.

Fakat işte, yaşlı kadın, eli Dr. Bernt'in elinde, gülümseyerek mışıl mışıl uyuyakalmıştı. Belki de yaşlılığının en mutlu gecesi...

Aysel'le ben ise...

Yüzüne üstüste su çarpıyor.

Akşamüstü. Parkta oturuyorlardı. Yurt pansiyonerlerinin en kederli saati. Bu kederli saat onların isteklerini çoğaltır, günboyu unuttukları ağrıları, çarpıntıları, nefes darlıkları, korkuları, kendilerini bırakmış bir oğul tek tek akıllarına gelir. Çok geçmez, yarım saat sonra Engin'in onlardan en sorumlu olduğu zaman parçasına girilecektir.

Aysel karşısına böyle, ansızın çıkmıştı. Yıllar sonra kavuşmanın ilkağızdaki coşkusu, bir iki "Hay Allah, nereden çıktın böyle?" kekelemelerinden sonra uçup gitmiş...

Parkın kanepesinde, yanyanalar. Hemen hemen noktasız virgülsüz konuşan, mahallenin muhtarından tut da, pasaport alabilmek için ne kadar didinmek zorunda kaldığını anlatan Aysel. Aktarmalardan birinde uçak şirketi valizini kaybetmiş, bakalım bundan sonra kalacağı adrese göndereceklermiş, bütün dünya seyahat ediyormuş, ülke zaten akıl almaz bir kaos yaşıyor, dört yüz elli çocuğu sünnet ettiren, elbet bunu yeni seçimlerde oy toplamak için yapan partinin masalara yığdığı etlere, pilavlara, tatlılara yöre halkının nasıl saldırdığını görsen, kendini Hindistan'da sanırdın...

Derken, ansızın, üstünde sönmüş bir kandil hali.

Dr. Bernt'in banyosundaki aynada kendi yüzünü değil de, Aysel'in o ândaki yüzünü görüyor ve içinde belli belirsiz bir sızı:

Elini elime almak, bir kolumu omzuna atmak aklımdan bile geçmedi.

Gözü, Aysel'in çenesinde çıkmış minik ak bir kıla takılıp duruyordu: Yaşlanmış. Onun yaşlanabileceğini hiç düşünmezdim. Ne kadar da çok konuşur olmuş! İnsanda elini tutma isteği bırakmıyor ki. Zaten kendisi de oralarda değil.

Aşk yok. Duyarlılıklar eskimiş. Kendileri dışında her şeyden konuşulmuş. Artık kırık dökük:

"Bu park ne kadar güzelmiş..."

"Yaaa, fena değil..."

"İşin ağır mı?"

"Sabahları rahat. Öğleden sonraları biraz. Bu saatten sonra ve bütün gece ise... Yoruculuktan öte, sıkıcı."

"Yine de bir iş."

"Öyle. Sağ ol."

"Aşk olsun."

"Keşke önden haber verseydin."

"Sürpriz olsun istedim."

"Hay Allah... Ne kadar şaşırdım... Sizi bir bayan arıyor, dediler de..."

Herhangi biriyle de böyle şeyler konuşulur. Aysel, herhangi biri nasıl olur? Bir "Evet", bir "Hayır" bile bu buluşmayı çok daha anlamlı kılabilirdi.

Aysel, araya giren kısa suskunluktan tedirgin olmuş gibi, yine çabuk çabuk bir şeyler anlatıyordu:

"Beni buraya getirecek otobüsü bulana kadar, aman sorma sorma... Hiç bilmediğim bir kentin ortasına inmişim. Orası burası derken, bir dolu zaman kaybettim. Bari şu benim valiz bulunsa... Sana birkaç kitapla kazak falan getirmiştim, orada kaldı işte... Ne güzel ağaçlar bunlar!.. Nedir? Kayın mı? Dur bakayım, kavak mı yoksa? Kavaklar da çeşit çeşittir yaa..."

Engin'in gözü yine onun çenesindeki minik ak kıla takılıp kalmış.

Sonra?

Az sonra...

Engin:

"Beni hiç sormayacak mısın?"

Aysel:

"Bir şey mi var?"

Engin:

"Kendinden hiç söz açmayacak mısın?"

Aysel:

"Aptallık etme. Başka neden söz açıyorum ki? Haaa, evet, Yeni Yankılar diye bir ödül veriyorlar. Onu almaya gidiyorum işte."

Engin:

"Aaa, öyle mi? Sevindim. Ülkenin yüzünü ağarttın. Eski bir öğrencin olmakla her zaman övünmüşümdür."

Aysel:

"Ne diyorsun sen kuzum?"

Sessizlik. İşte o, sönmüş kandil hali, asıl o zaman.

Hayır, böyle olmayacak. Yeniden başlamalı. Daha doğru bir yerden. Fakat nereden? Nasıl?

O aranırken, Aysel başlamıştı yeniden:

"Özgürlük-Dayanışma Derneği'nde bir de dergi çıkardığınızı yazmıştın. Çıkaracağınızı ya da... Sahi ne gibi çalışmalar?.."

"İşte canım..."

"Ne demek?.."

"Şimdi bunları mı konuşacağız?"

Bu havlulardan hangisini kullanacağım acaba? Canım, adam hepsini temiz koymuş işte. Al birini, kurulan...

Parkın kanepesinden, Aysel'in yanından ayağa fırlayıvermişti.

Son yıllar sık sık üstüne gelen o sabırsız, gergin hali:

"Özel hayatlarımız yok mu bizim?"

Aysel (bir insanı ortalama kılan kahkahalardan birini savurarak):

"Ay bunu sen mi söylüyorsun Engin? Ne zaman özel hayatlardan söz açsam, bir küfür saymaya başlamıştın..."

Neyse, o ortalama insan hali çok kısa sürmüştü. İşte, sesinin güzel, derin anlaması yine:

"Söylesene ne oldu? Kırkında kendin, kendinin aklına mı geldin? Otur. Anlat haydi. Kendine, dış dünyaya baskın çıkan yeni bir iç yaşam mı edindin?"

Hayır, yine olmadı. O güzelim ses tınısına karşın, yine olmadı. Çenesindeki beyaz kıl ise, batmayan, batmasıyla da çıkması birolacak olan günışığı altında pırıldayıp duruyor.

Uzaktaki havuzdan kurbağa vıraklamaları geliyordu.

O en kederli saat.

"Hiçbir şeyin, hiçbir şeye baskın geldiği falan yok Aysel. Öff, neler saçmalıyorum! Sevinçten..."

Sevinmedi mi? Elbette. Hem de nasıl...

Yüzünü kuruluyor, banyodan çıkıyor: Bir kahve içsem iyi olacak.

Elektrikli ocağın üstüne kahve kabını koyarken ayırdında oluyor. Ancak şimdi: Ona bir fincan kahve bile sunmadım. Parkta oturduk. Sıkışık bir zamanda... Bir uçağa atlamış, bir otobüs bulmuş... Yaşanınca unutulmaz buluşmalardan biri olsun diye... Unuttum mu? Hayır. Nasıl unuturum? Fakat, ne kadar solgun bir buluşma. Unutulmaz olan bu işte.

Fincanına kahve koyarken büyük bir yürek sarsıntısına uğruyor. Az önce, içini ince ince oyan sızı, suyun kaynama öncesi edindiği minicik minicik kabarcıklardan sonra, durmaksızın kendi üstüne devrilmeye başlaması benzeri... Elini tutmadım, kolumu boynuna atmadım, ona hiçbir şey sunmadım. Hiçbir şeyi akıl edemedim. Böyle bir zamanda en söylenmeyecek şeyler, boşu boşuna harcanmış sözcükler. Özel hayatlar deyince de:

"Bir çocuğum olacak. Ne yapsam? Evlensem mi?"

Hani çok konuşur olduğunu düşünüyordun? Susuyor oysa. Uzak bakışlarla bakıyor bana. İyice kekeliyorum:

"Ne yaptık biz? Ben ne yaptım? Yine bir çocuk, bir aile..."

Aysel, akşam serinliğinde üşümüş olmalı. İnce yazlık hırkasının içine büzülmüş. Şimdi insana sevecenlik duyguları veren

bir küçük kız. Değil. O zaman, bu kırmızı hırkayı da nereden bulmuş, diye düşünmüştün.

Şimdi gözlerinin önüne geliyor: Güzel bir kırmızıydı oysa. Narçiçeği gibi bir renk. Hiç de yaşlanmış falan değil, narçiçeği hırka onu açmıştı, yaraşmıştı. Yeni alınmış herhalde. Belki de bu akşamüstü için, havaalanlarından birinden alınmış. Kollarındaki kat yerleri hâlâ belli. Dahası, etek ucuna yapışmış minik bir etiket. Unutulmuş. Malın numarası mı, fiyatı mı, belli değil, o kadar minik bir yuvarlak.

Evlilik... Çocuk... Bu konuya nereden gelmiştik peki? Ona bundan söz açmam gerektiğini düşünüyordum düşünmesine, fakat, böyle değil, bu biçimde değil.

"Peki, ne anlatacaktın bana özel hayatınla ilgili?"

Çok mu ilgisizce sordu, çok mu uzak? Yanıtım da o kadar uzak, öyle anlamsız:

"Burada bir sevgilim var da, Petra... Yani işte, yatıp kalktığımız... Çocuk olacak. Hiçbir zaman evlenmek istemedim, biliyorsun. Hiçbir zaman bir aile... Fakat, çocuk... Ne bileyim, ben anlamıyorum yüzüstü koyanları..."

Gençlik yıllarının kararlı, ne istediğini bilen delikanlısı yerine, olgun yaşında aptallık simgesi bir yeniyetme.

Kahve fincanını alıp oturma odasının asfalta bakan penceresi önüne gidiyor. Orada, uzakta, yol lambası altında bir gölge hâlâ deviniyor.

Aynı şeyleri beceriksizce yineleyip durdum: Ne yaptık biz? Ben ne yaptım? Sonuçta ev bark sahibi olunacak, çoluk çocuk, her akşam aynı saatte sofraya oturulup, rızkımızı veren Allah'a şükürler edilecekse...

Cemal, kimin oğluydu acaba? Nasıl bir aile hayatı vardı?

Aysel üşümüş bir sesle, "Buna Petra'yla karar verirsiniz" demişti.

"Sana açılmak istemiştim..."

"Onayımı mı bekliyorsun? Anan değilim ki senin..."

Garip bir gülüşle gülüyordu. Şaka mı, baştansavış mı?

Adam ne yapıyor orada? Bu sefer de karlara yatmış debeleniyor. Onu bu durumda asıl Aysel görmeliydi! Ama Aysel'in hiçbir şeyden haberi yoktu ki. Cemal'i biraz serkeş, biraz hımbıl, olsa olsa zayıf karakterli bir öğrencisi olarak biliyordu, o kadar. Ona vurduğum gün kaşlarını çatmıştı: Senin gibi düşünmeyenlere karşı kabagüç kullanmak zorunda değilsin!..

Ben yapmadımsa, o yapabilirdi; pekâlâ elini uzatabilirdi. Kaç günbatımında yoksunluğunu duyduğum bir sıcaklığı sunabilirdi bana. Bu soğuk ülkeler...

Bu soğuk ülkenin yaşlı bir kadını bile isteğini açığa vurmuştu. Eli, Dr. Bernt'in elinde uyumuştu. Bizse, buz gibi ayrıldık. Üstelik de, her şey yerli yerindeymiş gibi yaptık. El sıktık, herkesin herkese yaptığı gibi, hiçbir yere değmeyen dudaklarla yanaklardan öpüştük. Onu otobüs durağına kadar bile götüremedim. Parkın kapısında yolcu ettim. Havaya gönderilmiş öpücüklerle yanaklarından öptüm, evet. Öperken, yoldan geçen bisikletli şişman kadını gördüm.

Engin:

"Ne kadar kısa oldu..."

Aysel:

"Yine de bir buluşma. Seni iyi gördüm."

Engin:

"Keşke seninle gelebilseydim."

Bisikletli şişman kadın, kısacık bir şort giymişti. Etli kalçaları bisikletin selesinden taşıyor...

Aysel:

"İşini bırakamazsın ki... Sonra, benim de vaktim olmayacak."

Engin:

"Dönüşte de uğrayamaz mısın?"

Aysel:

"Ah, hiç sanmıyorum Engin..."

Mısır püskülü saçlı bir küçük kız, annesinin elinden tutmuş, sıçraya sıçraya önlerinden geçiyor. Ne şirin şey!

Engin:

"Kızın tatlılığına bak..."

Aysel:

"Gerçekten, pek şeker."

Engin:

"Bana zaman ayır, hemen dönme. Bundan sonra, kimbilir nasıl, nerede..."

Aysel:

"Dur bakalım. Şu tören bitsin de... Bir de seminerler falan varmış galiba."

Küçük kız el sallıyor. Onlar da ona.

Engin:

"Telefon et, bana numaranı bildir."

Yurdun hoparlöründen bir ses adını çağırıyordu:

"İçerden bekleniyorsunuz! İçerden bekleniyorsunuz!.."

Aysel:

"Seni çağırıyorlar. Gecikme, hadi."

İlk aşkım, en eski dostum değil, bir zamanlar her nasılsa öğretmenim olmuş biri ayrılıyordu yanımdan.

Uzaklaştı. Ağaçların gölgelerine karıştı. Arkasından baktım; yürüyüşünde hafif bir aksama mı vardı, bana mı öyle geldi? Sol ayak bileği şişmiş. Ayaklarında kocaman yüzlü hantal sandallar...

Parkın kapısından dışarı fırladı. "Bekleniyorsunuz, bekleniyorsunuz!" anonslarına aldırmadan, Aysel'in peşinden koştu, koştu. Otobüse binmeden ona yetişti; soluk soluğa; kucakladı, sımsıkı kucakladı. Hem ana, hem sevgili, hem dost, hem hoca; hepsini hep birden öptü öptü; birlikte yaşanmış güzel günler sayısınca, birlikte yaşanmış kötü günler sayısınca, gelecekte yaşanacak çok daha güzel, az daha acı günler sayısınca öptü: Biz hiçbir zaman ayrılmadık. Hiç ayrı kalmadık. Kalmayacağız da...

Çenesinde beyaz kıl falan yok. Narçiçeği hırkası ona çok yaraşmış.

Her zaman spor, ama çok zarif pabuçlar giyerdi. Ağzından, boşa harcanmış tek tümce çıkmaz.

Aysel, iki yanı karla kaplı asfalt yolda uzaklaştı. Sırtı dik, yürüyüşü çevik. Ayak bileği şiş değil. Bir ân geri döndü, o en güzel gülümsemesiyle gülümseyerek lojman penceresinden kendisine aşkla bakana el salladı. O da ona el salladı: Seni şimdiden özledim.

Birden, Aysel'in aynı yol üstünde Cemal'e rastlamasından korkuyor. Kahve fincanını bir yana koyup, sırtına kalın montunu atıyor, bu rastlaşmayı önlemeye koşuyor sanki.

Aysel yok. Karın donuk ışıltısında silinip gitmiş. Fakat Cemal, hâlâ hurda arabayı tekmeleyip duruyor. Bu doğaya, böyle bir yere, bu akşama büsbütün yabancı bir dilde sürekli haykırıyor: "İtoğlu it! İtoğlu it!"

Elleri kolları yara bere. Çok üşümüş olmalı, ama üşüdüğünün ayrımında değil. Parktaki hastaların hepsi içerlere çekilmişler. Ortalıkta kimseler görünmüyor.

Cemal'in haykırışları gitgide artarak bu derin sessizlikte yankılanıyor, vahşi hayvan çığlıklarına dönüşüyor. Hasta, bazan kendini karların üstüne atıyor, sonra birden toparlanıp hurdaya saldırıyor, başını kaportaya vuruyor, vuruyor...

Engin, ne yapacağını şaşırmıştı. Bir, ruh sağlığı hastanesine doğru yöneliyor; bir, dönüp Cemal'i tutmaya çalışıyor... O sırada, ortalıkta üç hastabakıcı birden beliriyor. Kolalı mavi önlükleri, mavi kepleriyle, sağdan soldan koşturuyorlar. Karda, kâğıttan bebekleri andırıyorlar.

Kepinin üstünde bir yıldızı olan hastabakıcı, ötekilere sert sert söyleniyor. Sesi, bir robottan çıktığı izlenimi veriyor:

"Bu saatlere dek neden dışarda bırakıyorsunuz bunu?"

Beriki, çok genç, çocuk görünümlü bir hastabakıcı, son kerte saygılı yanıtlıyor:

"Doktorlar bugün bir süre kendi haline bırakmamızı istemişlerdi."

Engin, bacağına rastlayan bir tekmeyle yolun kıyısına yıkılıveriyor; çocuk yüzlü hastabakıcının ağzından minik bir kahkaha fırlıyor. Kepi yıldızlı hastabakıcı ise, önlüğünün cebinden bir düdük çıkarmış; düdüğü sert sert öttürüyor. Kısa, kesin aralıklarla. Düdüğün sesine Cemal, hemen yatışıyor, hazırola geçiyor, bir asker selamı çakıyor:

"Derhal komutanım!"

Engin, düştüğü yerden olup bitene bakıyor. Bunun ne anlama geldiğini öyle iyi biliyor ki. Dr. Bernt asla anlamayacak. O, üniformluğu bütün bir dünya olarak yaşıyor. Hayatın içine sızmış, dokularında erimiş, doğallaşmış, sivrilikleri, acıtıcı yüklemeleri yumuşamış olarak...

Şimdi Cemal, iki hastabakıcı arasında, öyle, dimdik yürüyor, bir yandan da, anadilinde noktasız virgülsüz konuşup duruyor. Sağ-sol, sağ-sol der gibi:

"Benim neyim var? Benim vatanım var. Yok başka sevgilim, sevgili vatanımdan başka. Hayhay komutanım. Derhal komutanım. Beni ayırmayın, vatanımsız komayın. Sen misin? Sen kimsin? Vatanım mısın? Sevgilim misin? Sen benim vatanım ol, sevgilim ol benim, seni ben..."

Hastabakıcıların kolalı eteklerinde en küçük bir dalgalanma olmaksızın, sırtlarında en küçük bir eğilip bükülme, adımlarında en küçük bir gerileme, herhangi bir kararsızlık olmaksızın, en küçük bir şey, bir değişme olmaksızın Cemal'i hastaneden içeri sokuyorlar. Onun karlı yerde çıkarmaya çalıştığı rap rap sesleri, hastane kapısının ışıklı çerçevesinde eriyip siliniyor.

Engin, çöktüğü yerde kavalkemiğini ovuşturup duruyor:

Kapısı böyle bir akşam karanlığı çalınmıştı. İlk deney. Sivil giyimli biri, kavalkemiğine bir tekme attı: "Yürü lan, vatan haini!"

Doğruluyor, bacağında o akşamki topallama, o kırığa yakın sızı var mı, diye kendini yokluyor. Hayır. Bir şey yok. Cemal'in yıllarca vatanı bu anlamda seve seve yorgun düştüğü, daha eşikte sille tokada, tekmeye başlayan sivil giyimli adamınki kadar gücü kalmadığı anlaşılıyor.

Hastabakıcıların hastayı soktukları kapıdan Dr. Bernt çıkıyor. Telaşlı bir hali var.

Engin ona usul bir el hareketi yapıyor: Beni gördü. Geliyor. Buraya herhalde yurttaşıma çevirmenlik yapayım diye çağrıldım.

Ama yanılmış. Dr. Bernt, hastanın bu nöbetlerinde ne dediğini, hattâ niye dediğini ezbere biliyor:

"Bundan önce araştırmalar yaptığım hastanede eski SS'lerden biriyle karşılaşmıştım. Bir dizi seanstan sonra, o yıllarda en büyük düşmanının genç Fransız kadınları olduğu çıktı ortaya. Herbirinden nefret ediyormuş. Yahudilerden bu nedenle yeterince nefret edemediği için de kendinden nefret ediyormuş. Daha çocuk yaştayken, küçük bir Fransız kızı tarafından onur kırılmasına uğratılmış da... Ona duyduğu ilgiyi küçümsemeyle karşılayan bir Fransız kızı..."

Ah bu ruhbilimciler! Getirip getirip her şeyi çocukluğa ve cinselliğe dayarlar.

Onur kırılması! Bütün zamanların başına bela olan, yanlış bir onur anlayışının yüklenmesi değil mi sanki? Ben erkeğim, ben güçlüyüm, ben tekim, herkesin kurtuluşu benden sorulur, bunu yalnız ben bilirim, beni hor göreni tekmelerim, erişemediğim her şeyin yokolmasını isterim, istemeliyim...

Usulca gülüyor:

"Herkes, sevgi açlığından tavşanları boğazlayan Lenny'dir mi demek istiyorsunuz doktor?"

Dr. Bernt de gülüyor:

"Olur mu öyle şey? Steinbeck hayli abartmış."

Altından geçtikleri bir dalı silkeliyor, üstlerine lapa lapa bir Noel karı yağdırıyor:

"Yurt, yuva, bir kadın sıcaklığından, bir aşktan yoksun kalan herkes, eline geçirdiği yumuşak, sıcak her şeyi boğazlasaydı, ben kimbilir kaç İtalyan gencini haklamıştım şimdiye dek."

"İtalyan genci mi?"

"Size aykırı gelebilir ama, gençliğimde, bir vapur yolculuğunda tanıdığım çok güzel bir İtalyan gencine vurulmuştum. Evet, *Venedik'te Ölüm*. Okudunuz mu? Romanın öyle etkisindeydim ki... Ölümsüzlük ve ölümsüz bir güzellik arayışıyla büyülenmiştim."

Engin'in içinden rahatsız edici bir duygu geçiyor. Tam da şimdi, çıplak ayağıyla havaya bir şeyler yazıp duran gencin, bir saat kadar önce uzandığı şezlongun önünden geçiyorlar. Sırtında mavi battaniye, güzel, anlamlı bir yüz... Bir kez daha, hoşlanmayla bundan kaçış arasında asılı kalıyor. Dr. Bernt'in ise asılı kaldığı hiçbir nokta yok. İç dünyasını açmak için bir fırsatın doğduğu şu ânda rahat rahat açıyor onu. Thomas Mann'ın roman kişisiyle kendini nasıl özdeşleştirdiğini, vapurdaki İtalyan gencini adım adım nasıl izlediğini, onun tarafından nasıl fark bile edilmediğini anlatıyor. Yine gülüyor, ama bu gülüş, şimdiye dek bilinenlerden farklı. Biraz buğulu:

"Üstelik ben de gençtim..."

Bu insanlar, gerektiğinde kendilerini ne kadar kolay açıklıyorlar! Petra da böyle: Senden hoşlanıyorum. Benimle yatar mısın? Çocuğu doğurmak istiyorum. Onu, kendi anladığım gibi yetiştireceğim.

Gerçekten Petra'nın çocuğu dert edindiği yok. Evlenip evlenmemeyi de. Nikâhı yani. Kendini sonsuz bir özgürlükte duyuyor. Yine de ne çok intihar. Neden bu kadar çok intihar? Şimdi Dr. Bernt, ne demek istiyor? O kadar açık konuştuğu halde, tanıştığımızdan buyana bana gösterdiği ilginin, yakınlığın anlamını hâlâ çözebilmiş değilim. *Venedik'te Ölüm*'müş! Petra'dan sonra Dr. Bernt... Haydi Engin, fiziğinde bir etkileyicilik olduğunu sen de biliyorsun. Ama sen insanları kafanla etkilemek istiyordun.

Her şeye karşın, kendine duyduğu güven, Aysel'le Gentofte'deki buluşmadan buyana kendinden çok eksiltmiş olan güven, hemen hemen azmanlaşarak geri geliyor. Dışa vurulmaktan özenle kaçınılmış bir hoşnutluk. Gerçekte belki de, ayakta kalabilmeyi, direnebilmeyi kendinden bu kadar hoşnut olmasına,

girdiği her yeri az çok ele geçirebileceğini bilmesine borçluydu. Ancak, yanındakinin sözleriyle sarsılıyor:

"Bir ara bana, ülkenizde siyasi tutuklu olarak demir parmaklıklar gerisinde kaldığınızı söylemiştiniz Engin. Doğrusu bu deneyimlerinizi ayrıntılarıyla dinlemek isterdim. Kimbilir, yurttaşınızı sağaltacak ipuçlarını buralardan bile derleyebiliriz."

Acıların, bütün insanlığın yararı amacıyla da olsa kullanılması Engin'e her zaman ters geldi. Tutukevlerinden bir kahraman gibi çıkmamak, yurtdışında siyasi sığınmacılığını tek başına, bir marka adı olarak kullandırmamak için kendini çok özel eğitimlerden geçirmesi gerekti.

Başka bir karlı dalın altında başını eğiyor: İşkenceyi, işkence görenleri, işkenceciyi konu edinen kitapların çoksatar oluşu bile beni hep ikilemler içinde bırakmıştır. Acılar satılıyor. Ama eziyet mekanizmasının, haksızlıkların da gözler önüne serilmesi zorunlu. Yapılan insanlıkdışı işlemler, yaygın biçimde bilinmeli. Fakat, beni tedirgin eden şu: Çektikleri kimine ün sağlar, onları birer kahraman yaparken, kimileri yitmiş hayatları, sakatlıkları, hastalıklarıyla unutuluşun içine bırakılıyor. Kimse onlara hiçbir şey ödemeyi düşünmüyor. Onlar, her zamanki gibi, en sahipsizler. Onlar meçhul askerler. Adları yok. Çünkü yürürlükteki sistemle en küçük bağları yok. Bu meçhul askerler adına, bu soyutlanmış hayatların haklarını arama ve geleceğin özgür yaşamına armağan etme adına, berikilerin birer ses olmasında ne sakınca var? Ancak yaygınlaşmış adların, tekil kahramanların toplumların üstünde bir etkinliği olabiliyorsa?.. Bilemiyor. Her zaman, hak aranırken başka birilerinin, hem de kimsenin hiçbir hakkını yememişlerin haklarının yendiği duygusunu bir türlü üstünden atamıyor. Çektikleri ödenmeyenler...

İşte şimdi de, Cemal'i böyle bir durumda görünce hem ona acıyor, hem de onun yararına olacak bir yardımdan uzak durmak istiyordu.

Dr. Bernt'e şu iki yanıtı da aynı inanışla verebilirdi:

Bırakın doktor, ona delilikten de öte, ölüm yaraşır. Hattâ onu ben kendi ellerimle öldürmeliyim.

Elbette doktor, onu sağaltacaksa, istediğinizden fazlasını da anlatabilirim. Kullanılmış biri, kendini kullananların cezasını neden tek başına çeksin?

Hangisi?

Besbelli yıllar, öç duygularını törpülemiş, büyük oranda alıp götürmüş. Artık "öç" dese de, gözlerinin önüne gelen tek tek yüzler değil. Karşısına aldığı, alçaklığın yüzünü birer insan yüzü biçiminde henüz tanımadığı günlerdeki, ilkgençlik yıllarındaki gibi, bir sistem, o sistemin değerleri. Soyut.

Rotterdam sandviççisinde sözümona ateşlediği tabancayı bir kez bile eline almadı, et bıçağını kimsenin kalbine saplamadı. Eli yüzü olan öç hedefi, tepeden tırnağa kolalı önlükler, kepler içindeki hastabakıcılar arasında uzaklaştı, yokolup gitti.

Dr. Bernt, sürdürüyor:

"... Yurttaşınıza bazan böyle nöbetler geliyor. Ama eskisinden daha seyrek. Bize kalırsa, kırklarında içine düştüğü bu durum..."

Onun sözünü kesiyor:

"Bana kalırsa Cemal, yirmisinde de, on altısında da bugünkü kadar hastaydı doktor."

"Onu tanıdığınızı bilmiyordum."

Yanıt vermiyor. Şimdi bir görevlinin parkta küçük bir kampanayı çalışını dinliyor. Kampana sesi, camlardan dökülen sarı ışıkların yer yer pırıldattığı karlarda yankılanıyor sanki; yankılanıp her köşe bucakta yumuşak tınılarla dolanıyor.

"Çay-kahve saati" diyor Dr. Bernt, bir kapıdan girerlerken. "Geyik eti sever misiniz? Söylendiğine göre, bugün akşam kahvaltısı için özel bir börek hazırlanmış. Ardıçlı geyik etiyle yapılmış. Partide hep hazır yiyecekler olur. Haydi, şunun tadına bir bakalım."

Adapazarı'ndaki çocukluk günleri damağından bir ardıç lezzetiyle gelip geçiyor: Hayret, Aysel'i sınıfta ilk gördüğüm zaman da ağzıma bu tat yayılmıştı. Onu ilk öptüğümde daha da baskınlaşan tat. Gentofte'deki buluşmada ise, tadı, kokusu

bulunmayan bir burukluk. Boğaza duran bir şey. "Anan değilim ki senin..." Tartışmamız bile kırık dökük, yarım, tatsız... Memleketi de konuştuk tabii. Ama biz, memleketi böyle mi konuşurduk? Bunca ateşsiz, kıvılcımsız?..

İçinde büyük bir yazıklanma. Yazıklanmayla karışık derin bir özlem: Onu bulmalıyım. Sesini işitmeliyim. Güzel, çok güzel şeyler söylemeliyim ona.

Dr. Bernt'in sesi:

"Şöyle geçelim..."

"Daha önce bir telefon etmek istiyordum? Buradan mümkün mü?"

"Elbet. İşte orada. Şu kabine girin."

"Uluslararası."

"Aynı kabin. Sizi ilerdeki masada bekliyoruz. Hani pencerenin önünde, biri kızıl sakallı iki kişinin oturduğu..."

Kendi iç sesi, doktorunkine baskın çıkıyor, onu uzaklaştırıyor, siliyor:

Alo, Aysel?

Zaman insanları ayırabilir, ama asıl hayatın da ayırmasına neden izin vermeli? Biz birbirimizin dünü, bugünü, yarını değil miyiz? Dostluğumuz benim tek mülküm, bugüne dek edindiğim en büyük zenginliğim. Seni çok özlüyorum. Seni ben, nasıl desem...

Duygularını, düşüncelerini anlatmakta henüz icat edilmemiş sözcükler bulmak istiyor. Bulduğu sözlerin hiçbiri yetmiyor.

Zaten, aradığı numara da yanıt vermiyor.

Hemen hemen yüksek sesle mırıldanıyor: Gece yine ararım. Sabaha doğru da ararım. Onu bulmalıyım.

Seni bulmalıyım Aysel. Yeniden konuşmalıyız. Çocuğu nasıl sorun edebildim? Senin karşında Petra sorunuma nasıl öncelik verebildim? Özür dilerim Aysel, özür dilerim. Yurt Müdürü artık tanışının tanışı olan müdür değil, seni de müracaatta pek sıcak karşılamadılar, orada çalışan birine randevusuz gelişini yadırgadılar. Buralarda herkes, toplum düzeni adına konulmuş kurallara

uyar. Biletçisi bulunmayan taşıtlarda kimse biletini deldirmekten, kutuya atmaktan kaçınmaz, bunu unutmaz, öyle çılgınlıklar yapmaz. Çılgınlıkların yeri ve zamanı vardır, çılgınlıkların da... Ama ben izin isteyebilirdim. Vermezse işi bırakabilirdim, hayatın coşkusu adına bu çılgınlığı yapabilirdim. Birlikte çıkardık. Birbirimizi anlardık. Yeniden, kendi koymadığı kurallarla uyumu hiçleyen birer kişi olurduk. Çevreni kuşatan hoyratlıklarla nasıl başa çıktığını sorardım sana, Ömer'den sonra –ne olsa– çekilmesi zorunlu yalnızlıklarını... Bakışların... Giderayak ne kadar yalnızdı! Seni büsbütün yalnızlaştırdım. Ayak bileciğin şişmiş. Onu bile aylar sonra ancak bu akşam bilinçle biliyorum. Özür dilerim Aysel, çok özür dilerim...

Dr. Bernt'le masadaki iki genç adamdan biri, Avrupa Nükleer Silahsızlanma Örgütü'nün Ruh Hekimleri Derneği üyesi imişler. Ardıçlı geyik etiyle yapılmış börekler yenilip kahveler içilirken, ağaç köklerine besin taşıyıcı bir tür mantarın yavaş yavaş ortalıktan silindiğini, ormanlardaki neslinin tükendiğini, yapraklar üstündeki koruyucu cila tabakasının eridiğini söylüyorlar.

İriyarı, kızıl kıvırcık sakallı doktor, bir Viking torunu:

"Bunlar çoktandır biliniyor" diyor. "Nükleer araştırmaların insan ve çevre sağlığı üstünde ne derin yaralar açtığını herkes kabul ediyor. Başta da araştırmaları sürdürenler. Evet, nükleer üslerin yerleri değiştiriliyor, ama deneyler durdurulmuyor. Bu durumda, biz doktorların da insanları sağaltma görevleri herhangi bir değerden yoksun kalıyor. Korkunç bir ikilem! Bir yandan, ölüme en yakın yaşlıların bile son demlerini acısız geçirmelerine çabalıyorsunuz, öte yandan çocuklar daha doğmadan, ölüm onları hazır bekliyor..."

Ötekisi, ruh doktoru değil de, farmakolog olanı da kuzeyli. Ama o, Viking torunu değil herhalde. Cılız, çilli, hayli de duyarlı:

"Mesleki açıdan bu böyle. Ama itiraf edelim, ayrıca suçlu da buluyoruz kendimizi. Atom ilk parçalandığında, dedelerimiz, babalarımız bayram etmişlerdi..."

Birkaç yıl önce Aysel, bir mektubunda yazıyordu: "Avrupalılarla, özellikle yaşlı Almanlarla konuş. Onlara, İkinci Dünya Savaşı'nda bütün o kıyımlar olup biterken neden hiçbir şey yapmadıklarını,

neden sessiz kaldıklarını sor. Sana, bizim hiçbir şeyden haberimiz yoktu ki, diyeceklerdir. Bilmiyorduk, diyecekler. Ah Engin, yarın da insanlar bugün için, bilmiyorduk, haberimiz yoktu mu diyecekler? Hepimiz böyle mi diyeceğiz? Bilmiyorduk. Haberimiz yoktu. Mezarı belirsiz ölülerimiz olduğundan bile haberimiz yoktu..."

Nükleer Çağın Değerleri incelemesinde, bu değerlerin hayatın her alanına egemen olduğunu, buna karşın dünya nüfusunun büyük çoğunluğunda sonsuz bir duyarsızlığın hüküm sürdüğünü göstermişti. Daha çok, bu yeni çağın moral değerleriyle ilgiliydi. Hayatın algılanışındaki farklılıkların arası her gün biraz daha açılıyordu.

İncelemesi, ülkesinde hiçbir yankı yapmadı.

Sütlü kahvesinden bir yudum alıyor. Biraz buruk, gülümsüyor:

"Bu tehlikeli gelişmeye hiçbir katkısı olmamış bizler, ne kadar rahatız oysa! Bu işte en küçük vicdani sorumluluğumuz yok" diyor.

Kendisi bile ayrımında. Bakışlarında yeniden kıvılcımlar tutuşuyor, sesinde acılı bir nüktenin tınısı. Ötekiler gülüyorlar.

Viking torunu, etli börekten iri bir parçayı oburlukla yutuyor:

"Öyledir. Yürümeyenin pabuçları da, paçası da temiz kalır."

Engin de çatalındakini yutuyor:

"Beri yanda, güç ve şiddet yarışında olanların umurlarında bile değil sizin çelişkileriniz, aydınca vicdan azaplarınız falan. İstediklerinden çok, vicdanı çıkarılmış, içi boşaltılmış bilim adamı ordusu kurdular. Hem de özel yetiştirme kamplarında. Vakıflarında, teknoloji merkezlerinde..."

Susuyor, yeni sözcükler aranıyor: Bu dili de bir türlü doğru dürüst öğrenemedim gitti. Konu, günlük hayatın dışına çıktı mı, zorlanıyorum. Ne demek istiyordum? Bu orduyu kurdular, çünkü artık kendilerini kendilerine karşı savunmaları gerekiyor.

Çilli, ufak tefek farmakolog ona, keşfedilmiş yeni bir adaya bakar gibi bakıyor: Öyle ya, artık dünyanın her yanında, her şeyden haberli insanlar var. Artık konuşuyorlar, sesleri çıkıyor.

Engin ise, bir ân gözlerini yummuş: Aysel'in sesini aylardır işitmedim. Onunla yine konuşamadım.

Ve çabuk çabuk yazdı:

Bütün zamanları tek bir sözcüğe nasıl sığdırabilirim Aysel? Böyle bir sözcük henüz dillerin hiçbirinde yer almıyor. Bu sözcük, yalnızca içimizin dilinde var. Dışa vurulduğu ânda dağılıyor, o olmaktan çıkıyor; anlamından yoksun kalıyor.

Sana sadece, "Hocam" diye seslensem, olmuyor. "Dostum" desem yetmiyor. Yalnızca sevgilim olsan, dünya bir yarım dünya. "Aşkım" demekte de bir yıpranmışlık var. Garip bir eskimişlik. Oysa ben, gençliğimde olduğundan da yeni, taptaze duygularla hissediyorum seni.

Otobüs durağına doğru gidişini görüyorum. Yılların yorgunluğuna direnen, şişmiş ayak bileğini elevermeyen, içinin kırılıp dağılan parçalarını yollara saçıp gitmeyen sana bakıyorum; yüreğim saygı, sevecenlik, aşkla kabarıyor. İşte, Petra ve çocuğumla da böyle olmalı. Olmaz, diye korkuyorum. Seninle aynı tarihi yaşadım, seninle duygu ve akıldan oluşma bir tadı tattım. Bu tadı biliyorum ve eksikliği her zaman eksiklik olarak kalıyor.

Kuşkusuz bir tarih iki kişiyle yazılmaz. Fakat biz, bir ülkenin değilse de, kendi tarihimizi kendi ellerimizle yazdık. Buna inanıyorum. Yaşadıkça da yazmayı sürdürmeliyiz. Tek kişilik tarihler hiçbir şeyin, hiçbir tarihin başlangıcı değildir. Ama iki kişilik tarihlerin bir önsöz olduğuna şimdi öylesi derinden inanıyorum ki.

İşte yüreğim üç zamanı birden kucaklıyor. Seni kucaklıyor. Her zaman. Engin.

İrkiliyor. Kızıl sakallı Viking torunu soruyordu:

"Neden bize katılmıyorsunuz?"

"Nasıl yani?"

"Bernt, Özgürlük-Dayanışma Derneği'nin üyesi olduğunuzu söyledi. Avrupa'yı nükleer silahlardan arındırma çalışmalarına da katılabilirsiniz pekâlâ."

Öyle. Hayat her ân, anlamlandırılmaya hazır bekliyor. İnsanlar, bambaşka yerlerden, bambaşka kültürlerden gelip, hayatın en can alıcı, ortak bir noktasında buluşabiliyorlar.

Onlara, yalnız Kopenhag'da, dünyanın her yerinden, her ırktan iki binin üstünde insanın bir örgütte nasıl buluşup dayanış-

tıklarını anlatıyor heyecanlı heyecanlı. Bir ân susuyor, yine acılı bir nükteyle ekliyor:

"Fakat bizimki NFE değil. Nuclear Free Europe! Avrupa'nın kurtuluşu!.. Bizler hep soruyoruz, neden NFW değil diye. Yani Nuclear Free World. Böyle olmalı değil mi? Burada kuşkucu oluyoruz. Avrupalı hâlâ ve yalnız kendi adasının kurtuluşunu düşünüyor. Sanki artık böyle bir kurtuluş olabilirmiş gibi. Bence, dünyayı bekleyen ortak tehlikeye karşı bile ırkçı, milliyetçi, ayrılıkçı bir tutum bu..."

Viking torunu atılıyor:

"Ama bugün bu gelişmelerden en çok zarar gören Avrupa!"

"Fakat, özünü emdiğiniz bir şeyin posasını başkalarının kapısına yığmak anlamına gelmez mi bu?"

Sessizlik. Acaba yine fazla alınganlık mı ediyorum? Aşağılık duyguları mı?..

Sessizliği Dr. Bernt bozuyor. Bir çeşit özür dileme gibi:

"Konuğumuz politik bir savaşın içinden geliyor da..."

Yine sessizlik.

Biraz canı sıkılıyor: Asıl şimdi ilgi odağı olacağım. Yakında da, bir tabağın içinde, egzotik bir meyve gibi Avrupa Topluluğuna sunarlar beni. Sunulanlar olmadı mı? Yıllar boyu, tonla. Batı, gelişiminden ne kadar sıkıldı. Sıkıldıkça yeni oyuncaklar, yeni hava delikleri aradı, sonunda da oyuncakların en tehlikelisini buldu. Para, kurban istiyor. Kurban da tören. Tören, para istiyor, para da kurban... Ama, bu iyi yüzlü ruh doktorları, bu farmakologlar, deliler, yaşlılar benden ne istiyorlar?

Doklarda bir gemi tayfası. Öğrenciymiş. Eğitimini yarıda bırakmış.

Engin:

"Neden?"

Tayfa:

"Canım sıkılıyordu."

Engin:

"Neden?"

Tayfa:

"Her şey aynı. Geleceğimi bile biliyorum. Her ân intihar edebilirim."

Engin:

"Başkaları, henüz daha böyle bir can sıkıntısını arıyor."

Tayfa:

"Belalarını arıyorlar."

Engin:

"Gelişime karşı mısın?"

Tayfa:

"Senin gelişim dediğin, kişiliğin ortadan kaldırılmasıdır. Bütün kapılar, yollar, geçitler çıkar adına senin için seçilmiş, çizgin çizilmiştir. Bir rumuzdan, bir sayıdan ibaretsin artık. Şu, yaygınlaşan dile baksana, bütün bu kısaltmalara: OECD, IMF, AIT, NATO, CENTO, IBM, FBI... Bizler de birer rumuzuz. Senin toplumunun üyesi olmak isterdim."

Engin:

"Git ol da, ananı ağlatsınlar."

Tayfa:

"O zaman da anamın gözyaşlarını dindirmeye çalışırdım. Bu iyi bir iştir. Değil midir sence? Bizim analar ağlamayı da unuttular, gülmeyi de..."

Engin:

"Hadi siktir oradan!"

Öğrenci tayfaya neden küfretmiştim sanki? Onun gerçeği de bu. Bizim, fazlalığından alamadığımız tadı o, diyar diyar gezerek arayıp duracak.

Oğlan:

"Senin memlekete birçok kez gittim" demişti. "Orada hayatın başedilmesi gerekli günlük zorlukları insanları ayakta tutuyor. Her zaman yapacak bir işiniz var. Sizden bir şey beklendiğini duyabiliyorsunuz."

İşittiği küfür, pek hoşuna gitmişe benziyordu.

Cılız farmakolog soruyor:

"Demek yurdunuza dönemiyorsunuz?"

"Öyle."

Ama sorun daha ağır. Sınırsız bir dünya için çalışırken, doğduğum yerin sınırlarının bile kapalı oluşu.

Bu kadarını o duyarlı, çilli yüzlü delikanlıya söylemiyor. Belki de fazla dram kokar diye ürküyor.

Hepsi de, bir süre düşünceli düşünceli kahvelerini içiyorlar. Sessizliği Dr. Bernt bozuyor. Havaya biraz neşe katmak istercesine ellerini birbirine vuruyor:

"Beyler, hastabakıcıların partisine bekleniyorsunuz!"

"Hepsi de konservelerini açmışlardır şimdi" diyor kızıl sakallı.

Dışarı çıktıklarında kar yağıyordu. Yumuşak, ışıklı bir kar. Hiç ışığı olmayan günlerin aydınlatıcı karı. Ortalık öyle güzel ki...

Cemal'e ne oldu acaba? Ne yapıyor? O da aramızda olabilirdi, karda yanyana yürürdük. Fakülteye aynı kapıdan nasıl girmişsek, akşamüstleri nasıl çıkıyorduysak kente akın akın, öyle... Kardeşim, siz kendinize yatacak bir yer bulabildiniz mi? Nerede kalıyorsunuz?

Kalabalıkta öylesi yitmiş bir hal. Akşamüstlerinin kimsesizliği.

Şimdi Cemal'in o yüzü, o akşamüstüler yüzü... Onu ilk, böyle görmüştü.

Sonuçta yatacak bir yer buldu. Mavi kartondan iki hastabakıcı arasında, kliniğe götürüldü. Orada durmadan, vatanım sevgilim, sevgilim vatanım, diye diye eski kazağını paraladı. Hastabakıcılardan biri, ona bir iğne yaptı. Cemal dinginleşti; uslu uslu çorbasını, kompostosunu içti. Ağzını sildiler. Bembeyaz bir yatağa yatırıldı. Boşluk. Bellek dümdüz. Tek iz yok. Tek anı, tek bugün, hiçbir yarın... Ayak değmemiş karlar denli dümdüz, ak pak bellek...

Dört adam, karın aydınlattığı yolda, iki yapı arasında yürüyorlar.

"Artık durmaz. Bu böyle haftalarca yağar, yağar."

Yine Dr. Bernt'in sesi. Bu sese, önüne geldikleri ışıklı küçük kapıdan dışarı süzülen müzik sesleri karışıyor. Yapının aydınlık

camlarını renkli kâğıtlar, çiçeklerle donatmışlar. Camlı kapının hemen yanında kocaman bir Noel ağacı.

Farmakolog, kirpiklerine biriken karı çırpıştırarak bilgi veriyor:

"Aslında salon, hastaların Noel eğlencesi için düzenlendi. Ama biz, erken bir başlangıç yapacağız."

Engin, ışıklı yapının eşiğinde duruyor. İçeri girmeye hiç de istekli duymuyor kendini. Yanındakilerden özür diliyor:

"Aranıza sonra katılsam olur mu? Kar çok güzel yağıyor. Biraz yürümek istiyorum."

Konuksa da, değilse de, bu türden öneriler onları yadırgatmaz. Sadece biri, örnekse Dr. Bernt, sorar: Gelmemi ister miydiniz? Hayır. Biraz yalnız kalmak istiyorum. Güzel. Canınız ne zaman çekerse, bize katılın. Bir şeyler içeriz. Tabii.

Ormanın eteklerinden geçen ince karayolunda sis lambaları yanıyor. Uzaktan kar temizleme araçlarının farları seçiliyor: Bir yerde okumuştum. Titian, bir ressama üç rengin yeterli olduğuna inanırmış. Acaba hangi renkler? Belki de, siyah, beyaz, bir de ara renk. Ressamına, zamana ve uzama göre değişebilecek bir ara renk. Şimdi, bu karlı akşamın tablosunu çizen ressamın ara rengi sarı. Farların, lambaların puslu çekinik ya da yırtıcı atılgan elektrik sarısı. Ardımda kalan hastane yapılarının camlarını benekleyen sarı. Doğal aklık ve karalığın arasına sızan bu yapma, teknolojik renk.

Ayaklarının altında karlar gıcırdıyor. Kar, Cemal'in hurdasını da hemen örtmüş. Bir kez daha Volkswagen eskisinin minik kar tepeciği yanından geçiyor: Koğuşta, bütün gece, patlak bir göz benzeri yanan ampul. Tek sineği, en küçük pervaneyi, en ufak aykırı kıpırtıyı gözden kaçırmaksızın... O zaman, bizim tablomuzun ara rengi değildi o sarı ışık. Bizim tablomuz, iki renk. Kara ve sarı. Kara-sarı. Tenlerimize dek işleyen... Ormanlardaki bir tür mantar tükeniyormuş. Yaprakların koruyucu cilası eriyormuş. Kızıl sakallı Viking torununun üstünde durduğu tehlikeyle somutta yüzyüze geldiği düşünülemez. Başucunda yanan ampule, salt ampul diye bakıyor o. Biz, kuş uçurtmayan bir gözetleme kulesi, bir namlu ucu, bir işkence aracı olarak görürdük. İkisi de teknolojik sarı ışık oysa.

Asla bir üçüncü kez, patlak sarı gözün sultası altında olmayacaktı. Asla!

Dıştan bakıldığında yadsıyışla kaçış ikiz kardeşmişler sanılır. Oysa, biri ötekine düşmandır; biri ötekinin karşıtı. Yadsımanın resmi adının kaçış olması, karşı koyuş gerçeğini çarpıtmaktan başka nedir ki? Bunu da yeni bir karşı koyuşla aşmak gerekir. Nasıl mı?

Kendi kendine gülmüştü: Elbette "kaçarak"...

Gerisi, bilinmezliklere doğru giden uzun bir "kaçış" yolu. Bu yolun başındaki tek bildik durak ise, Ömer'le Aysel'in oturdukları yer.

O zaman da akşamüstüydü. O zaman da kış. Karanlık.

Birçok arkadaşı gibi, adı bir kez daha arananlar listesinde. Ama bu "av" partisinde kapısını kimseye saf saf açmayacak; o pis tekmeyi yemeyecek kavalkemiğine. Yadsımayla kaçış arası hesaplaşma kısa sürmüştü.

O zaman da akşamüstüydü. O zaman da kış. Karanlık. Fakat şimdi karanlığı aydınlatan bir kar aydınlığı var, yüzü görünmeyen ayın ortalığa saçtığı belli belirsiz bir ışık. Zaman, o tek akşamda da ışıklıymış gibi geliyor şimdi.

Kapılarını, yemeğe çağrılı bir konuk gibi çalmıştı. Ama eli yüzü, üstü başı hiç de kendine çekidüzen vermiş, eline de bir demet çiçek almış konuk hali değil.

Onlarsa bütünüyle böyle aldılar. Sanki bekleniyordu. Perdeler, her gün yapılagelen bir hareketle çekilmişti. Önemsemezcesine. Sonra da yemek için masaya oturulmuştu.

Aysel:

"Biz de eve henüz dönmüştük. İyi ki başka yere uğramadık."

Ömer:

"Şarap içeriz değil mi?"

Engin:

"Eh bir bardak..."

Aysel:

"Biriniz salatayı yapsın. Benim şarap bardağımı yanıma verin. Kim etinin üstüne peynir koymamı ister?"

Engin:

"Ben isterim."

Ömer:

"Ben istemem."

Aysel:

"Salatayı sen yapıyorsan, bak canım, oradaki tabağa işte..."

Ömer:

"Yanında kalınca bir kazak var mı? Benimkini al."

Engin:

"Siz sabah sakın kalkmayın. Ben erken giderim."

Aysel:

"Sonra... Uygun olduğu zaman bize yaz."

Engin:

"Tabii."

Ömer:

"Kazağı şuraya bırakırım. Bir de... İlkağızda yardımı dokunabilir..."

Engin:

"Sağ olun Ömer Abi."

Aysel:

"Kahvesinin yanında konyak isteyen var mı?"

Ömer:

"Ben isterim. Engin?"

Engin:

"Peki. Bir lokmacık."

Aysel:

"Dışarda hava ne kadar soğuk. Ev de iyi ısınmıyor."

Engin:

"Konyak beni ısıttı doğrusu."

Ömer:

"Oraya yabancı bir iki dostun adresini yazdım. Hepsini arayabilirsin. Çekinme."

Aysel:

"Başucuna çalar saati koydum. Gerekirse..."

Engin:

"İyi geceler."

Ömer-Aysel:
"İyi geceler Engin."

Kar temizleme araçlarını geride bırakmış, ormanın eteklerine doğru yürüyor: Her gün aynı şeyi yapıyormuş gibi, birbirimizin yanaklarından öptük. Birbirimize iyi uykular diledik. Hepsi bu kadar. Böylesi yalın. Yoo, bu kadar değil. Yatmaya gitmeden önce, kendimi tutamamış, Aysel'e takılmıştım:

"Umarım, on yıl önceki Sevil Hanım rolünde değilim?.."

Güldüler. En çok Aysel gülmüştü:

"Eh, olursan ne yapalım?"

Evet. Galiba işte bu kadar.

Son ânda söylenmiş böyle bir sözden, yapılmış bir şakadan ötürü aklına gelen Sevil Hanım, onu ister istemez gülümsetiyor: İnsan yurduna, toprak ve töreden başka, nelerle bağlıdır? Çocukluğuyla, anılarıyla, yakınları, akrabaları, dostları, küçüklü büyüklü olaylarıyla. Herhalde asıl bunlarla. Sevil Hanım denen bir kadıncağızın gülünçlü-acıklı hikâyeleriyle hattâ... Onun, bir fıkra gibi, yeri geldiğinde anlatılıp duran küçüklü büyüklü serüvenleri!.. Sevil Hanım, Aysel'in ilkokul arkadaşıymış. Bu çooook geçmişte kalmış "akrabalık", onun uygun gördüğü zamanlarda ortaya çıkardığı bir yakın dostluk biçimine bürünebiliyormuş. Kadıncağızın ömrü, irili ufaklı dolandırıcılık olaylarıyla dolu. Mart darbesi ardından Aysel'in "yataklık" suçlanmasıyla gözaltına alınışı o kadar komik ki!..

Sevil Hanım olsun da, uzak yakın dinlemeden, adres defterinde onun adı bulunmasın, olur mu? İnsanların karşısına akıl almaz zamanlarda, akıl almaz yerlerde çıkmasıyla ünlü.

Evet, evet, bir yurttan, yurttaşlıktan söz açılabilmesinin nedeni, bazan bu kadar küçük şeylere bağlı işte. Yüzünü bile görmediğiniz, ama çok iyi tanıdığınız şeylere.

Sevil Hanım bir gün Amerikan pazarından sürme aşırırken yakalanmış ve hemen bas bas bağırmaya başlamış: "Faşistleeer! Ben solcuyum, ben komünistim! Bana bu yüzden iftira eden pis faşistler!"

Sonra da soluğu Aysellerde alışı onun:

"Aysel, beni tanımadın mı?"

"Özür dilerim, çıkaramadım."

"Aysel, ben Sevil değil miyim? Senin okul arkadaşın Sevil? Hani, Savcı'nın kızı?.."

"Durun bakayım..."

"Hayır, durmayalım. Beni içeri al, sonra anlatırım..."

Aysel'i peşinde "faşistler"in olduğuna öyle de inandırmış ki...

Aysel sonra anlatmıştı: Sevil'i anımsamıştım tabii. Arada bir kez de fakülteye gelmişti ama... Onun üstünden de yıllar geçmiş. Ne olsa eski okul arkadaşım. Onu ötekilerin eline nasıl bırakırım? Fakat, salt sürme olayından mı izleniyordu acaba? Gerçekten hâlâ bilmiyorum. Ardından evi hemen bastıklarına göre, başka bir şeyler de olmalı değil mi? Ömer de o gece Ayşen'in Anadolu Kulübü'ndeki düğününde. Evde yalnızım. Yoo, bana aptal, saf, safalak falan demeyin lütfen. Bir ilkokul arkadaşı, büyük inandırıcılıkla size, yardımınıza gereksinimi olduğunu söylüyorsa, ona inanmak zorundasınız. Tersini yapmak daha kötü olabilir çünkü. İki haftalık gözaltından daha kötüsü olabilir. Ömür boyu kendinizi suçlayabilirsiniz.

Baskı dönemlerinin yalnız ciddi, trajik yanları anlatılır. Oysa, dramlardan öte komediler de...

"Başucuna çalar saati koydum. Gerekirse..."

"Umarım, on yıl önceki Sevil Hanım rolünde değilim."

"Eh, olursa ne yapalım?"

Ömer Abi, o, ben; kahkahalarla gülmüştük.

Sonra, birbirimizin yanaklarından öptük: İyi geceler. İyi geceler...

Ayrılışın kederli-neşeli durağı. O ev, onlar, yattığım oda, başucumdaki çalar saat içime müthiş bir dinginlik, geleceğe güven duyguları vermişti. Sanki, birkaç saat sonra tehlikelerle dolu yollara düşecek ben değildim. Bir dakika bile uyuyamam sanıyordum; tam dört saat deliksiz uyumuşum. Saatin ziliyle uyanabildim. Zil sesi durdu ve evde artık çıt yok. Onlar orada, hemen bitişiğimdeki kapının gerisindeler. Kulakları bende, bek-

liyorlar. Gece geldiğimi, sabah gittiğimi unutmaları gerekiyor. Uyuyormuş gibi yapıyorlar.

Kapıyı usulca örtüp çıkmıştım. Sokakta, başımı kaldırıp camlarına baktım. En ufak bir sarı ışık yok. O renk yok. Kar yağıyor. İşte, buna yakın bir sıklıkta. Camın gerisinde, perdelerin arkasında bekliyorlar. Ev derin bir uykudaymış gibi yapıyorlar. Dönüp bir kez daha baktım. İki tül arasından Aysel'in yüzünü seçer gibi oldum. Belli belirsiz. Galiba bana el salladılar.

Herhangi bir gün gibi ayrıldık. Bunu iyi başardık. Ayrılışı. Fakat, yeniden buluşmayı? Hayır, onu hiç iyi başaramadık. Buluşmanın "herhangi bir şey" olması gerekmiyordu. Özel, olağanüstü bir gün... bir zaman...

Engin (sevecen):

Ayak bileğin şişmiş?..

Aysel (aldırışsız):

Eh, evet. Ne olsa yıllar... Yaşlılık.

Yaşlılık olur mu? Alev yazmıştı. Unutmuşum. Nasıl unuturum? Alev, çok ayrıntılı bir mektubunda yazdı:

"Sevgili Engin,

Şurada birbirinden kopmayan, birbirinin izini yitirmeyen kaç arkadaş kaldık ki? Bütün iyi, güzel birliktelikler tek tek solup gitti sanki. Ne zaman koyu umutsuzluklara kapılsam, Aysel Hocamızın neşesine bakıp kendimden utanıyorum. Bu utançla toparlanıyorum. Her akşam kolu kanadı kırık olarak çıktığım üniversiteye ertesi sabah, haydi belki çocuklara minik de olsa yeni bir şeyler öğretebilirim, diye gidiyorsam, inan ki en yakınımdaki örnekten, Aysel Hocamızdan aldığım güçle oluyor bu. 'Arayış, şekerim' dedi bana geçen gün, 'arayış... Hayatımızın tek anlamı da, tek gerçeği de bu.' Oysa, incelemelerinden ötürü dün onu alkışlayanların bugün çevresini nasıl boşalttıklarını görsen! En çok bundan utanıyorum Engin.

Bana yazdığına sevindim. Lütfen arasıra yaz böyle. Çok azaldık. Altmış sekizlerin o diri heyecanını nasıl özlüyorum bir bilsen! Gerçi hiçbir zaman senin kadar inançlı olamadım. O gün-

lerin devingenliğine de hep bir dolu sorularla yaklaştım. Hâlâ da, kafasındaki her soruya en az ikiz doğurtan Alev'im. Vıdıvıdıcı, kuşkucuyum. Yine de, geçmişte kafamı oyan soruların bir anlamı vardı. Bugün de hâlâ arayışlardayım, ancak bu arayışlarımın içinde yaşadığımız şu toplumla herhangi bir bağı kalmamış gibi bir duygu var içimde. Gittikçe soyutlaşan sorular. Fikirler... İnsanımızdan gittikçe uzak düşüyorum anlayacağın. Bunu işitmekten hiç hoşlanmayacaksın, biliyorum. Ama kendime yalan söylemeyi bir becerebilseydim, sana yalan söylemem de çok kolay olurdu.

Aysel Hocamıza saygım büyük. Onun o, hiç eskimeyen coşkusuna hayranım, fakat zaman zaman kendisine çok şaştığımı da saklayamayacağım. Bazan, ayakta durabilmek için bir oyun oynadığından bile kuşkulanıyorum. Evet, ayakta. Çok güzel direniyor. Aydın olarak ayrıcalıklı bir yere yerleşmekten de özenle kaçınıyor. Ama biliyor muyuz, ne pahasına?

Belki işitmişsindir, bir kaza geçirdi. Ayağı, omzu alçıya alınıp da hareketten yoksun kaldığı gün, bir ân için de olsa, bakışlarına çöreklenen korkuyu anlatamam sana. Herkesin başına gelebilecek bir şeyden neden bu kadar korktu dersin? Oysa işte, o kadar da yalnız değil. İzin verdiği oranda Üner, ben, yazar dostu, birkaç yeni öğrencisi hep yakınındayız. Aysel Hocamızın bakışlarında yakaladığım bu korku, o gün bugündür beni çok düşündürüyor. Salt, elden ayaktan düşme korkusu değil bu bence. Hayatı hep anlamlı kılmaya çabalarken, Cyrano gibi, anlamsız bir biçimde yokolma, silinip gitme korkusu.

Yine abarttığımı düşünebilirsin. Fakat ben Aysel Hocamıza salt hoca gözüyle bakamadım ki hiçbir zaman. Onda, bir kuşağın, o kuşaktan bir avuç insanın hem onurlu, hem çok acıklı-gülünçlü serüvenini görüyorum. Yanılıyor muyum?"

Ona ne yazmıştım? Elbette yanılıyorsun Alev. Bunu, ister bir kusur olarak al, ister bir olumlama olarak; fakat Aysel tektir. Ya da benim için öyle. Başka türlüsü olanaksız.

Hayır, Alev'e yanıtında yazdığı bunlar değil. Hattâ, bir yanıt verdi mi, şimdi bunu bile anımsamıyor. O sıralar, hayatın o kadar

katı gerçekleriyle yüzyüze idi, dağılışın yol açtığı boşlukta öylesi savruluyordu ki, Alev'in soruları, yorumları, hepsi bir hiçti. Hiç. Şimdi ise, bu mektubu neredeyse satır satır anımsıyor: "Aysel Hocamızın bakışlarına yerleşen korku... Salt elden ayaktan düşme korkusu değil bu bence. Hayatı hep anlamlı kılmaya çalışırken, Cyrano gibi, anlamsız biçimde yokolma, silinip gitme korkusu..."

Kılıç yerine, kafaya indirilmiş bir odun.

Petra:

"Seninle bir tarih bağım yok. Onun için, tensel heyecan dışında, belli bir duygu heyecanı yok. Gövdenden, sana dokunmaktan hoşlanıyorum."

Dürüst olunca, kırıcı olmak da kaçınılmaz. Petra'nın her sevişme ardından buna benzer şeyler söylemesi kırıcı. Gentofte'de Aysel'e işi bitmiş biri olarak bakmamış mıydın? Dürüst ol. Yeni Yankılar ödülleriyle avunmaya çalışan, ülkesi için hâlâ bir şeyler yaptığına inanmak zorunda biri. Cumhuriyet'in ilk idealist kuşakları. Zamanın ardından en hızlı koşabilenleri bile, önünde sonunda başına yediği bir odunla... Alev'in o gözlerde yakaladığı korku bu olmalı.

Fakat Aysel tektir Petra. En azından benim için öyle. Onunla bir tarih bağım var. İnsanın dostları olur, sevgilileri, tanışları, akrabaları olur. Hattâ yoldaşları. Ama zamana dayanan tek ilişki, bir ân için, bir gecelik bile olsa, hepsini birden kapsayan ilişki. Yanımdan geçip gittiğim, tanıdığım ânda sırtımı döndüğüm Cemal bile... Onu anlıyorum. Seni hiç anlamıyorum Petra. Dünyaya nasıl bir çocuk getiriyoruz biz? *Tarihi yapan el, seni de yapıyor...*

Duruyor. Derin derin soluklanıyor. Hep, gerçekler deyip durdum. Ama gerçeklerin arkeolojik kazılar istediğini de sık sık unuttum. Kim söyledi bunu? Nerede okumuştum?

Düşünüyor, bulamıyor.

Bir tren düdüğüyle irkiliyor. Tren, ormanın kıyısından donuk ışıltılarla geçiyor; kalın bir tül perde gerisinden akarak, geçtiği yerleri hızla geride bırakıyor.

Cemal'e rastlayışında, yerli yerinde sandığı bütün düşünce ve duygularını altüst eden bir yan var. Tren geçip, ortalık yeniden aynı sessizliğe bürününce içinde bulunduğu durumu apaçık algılıyor. Dr. Bernt'in çağrısına uyup da buraya adımını attığı ândan beri, açıkçası Cemal'i o acınası durumunda gördüğü zamandan beri, beyninde, yüreğinde boy gösteren kargaşa. Geçmişle ilintili her şey sürekli değer değişimine uğrayınca, şimdiyle, gelecekle ilgili her şey de aynı değer değişimine uğruyordu. Cemal'den nefret etmesi gerekiyor, fakat edemiyor. Aysel'le yaşanmış geçmiş güzellikler, o uçsuz bucaksız güven, hattâ, aşk, bir türlü bugünün malı olamıyor. Ona değgin her anı, hem kendine olduğundan fazla yücelikler ediniyor, hem her yüceliş yaşanan zamanla ufalanıyor; büyük duygu patlamalarına kuşku ve sürükleniş eşlik ediyor. Bir müzik parçasının kreşendoları ardından boy gösteren ağır aksak bölümler gibi. Artık şimdiki Aysel'den nasıl bir güç edinebilir ki? Yorgun bir gövde, yorgun bir yürek hayatta hangi dinamik rolü oynayabilir, Aysel, hayatın kederine hangi neşeyle karşı koyabilir? İşte, tükenmişliği örtbas etmeye çalışan söz bolluğu ağzında, işte çenesindeki minik ak kıl, işte aralarına giren uzaklık, işte hafif aksayarak otobüs durağına doğru gidişi onun. Uyduruk ödüllere, değer ölçüleri günlük siyasaya göre değişen başarılara "evet" deyişler...

"O tektir" demişti az önce, hemen hemen yüksek sesle. Aysel'in tek ve farklı kalmasını öyle istiyordu ki, kantinde onu telefonla aramaya kalkışıp da, yanıt alamayınca için için sevinmişti hattâ. Demek umutlu değildi? Yanıt alsaydı, ne olacaktı ki?

Aysel:
Aaaa, sen misin Engin? Nasılsın?
Engin:
Fena değil. Sen nasılsın?
Aysel:

İyi. Ne olsun, çalışıyordum işte. Hava çok soğuk. Odun sobası burayı pek iyi ısıtmıyor. Ben de elektrik sobasını taktım fişe. Fakat bu kez de ikide bir sigorta atıyor.

Engin:

Neden bir gazsobası almıyorsun? Şimdi çok iyileri var.

Aysel:

Var, evet. Gelecek kışa alırım belki. Orası daha soğuktur herhalde?

Engin:

Sorma... Sorma... Ne çalışıyordun?

Aysel:

İşte, geçmişteki aydın intiharlarını inceliyorum. Geleceğin başkaldırı nedenleri ne olacak acaba diye...

Karlara bata çıka geri dönerken, bu konuşma gerçekten olmuş gibi yüzünü buruşturuyor: Hayata değil, ölüme açılan, hayatın günlük sorunlarına değil, geçmişin bitmiş şeylerine eğilen bir inceleme kimi ilgilendirir ki?

Yeni gençliğin sorunları, boş alanların kullanımı, hayatı savunma biçimleri ya da nükleer çağın değerleri gibi doğrudan yaşanan hayata ilişkin araştırmalardan sonra Aysel'in böyle birdenbire ölümlere yönelmesi...

Ansızın, karşıda ışıkları sarı sarı yansıyıp duran hastanede hastaların ruh sağlıklarını yitirmelerindeki nedenlerin bulgulanması ile aydınların gelecekte hangi nedenlerle intihar edebileceklerinin araştırılması arasında hiçbir fark bulunmadığını anlıyor: Ölümün soyutluğu, ilkağızda insana geri dönülmez bir şey üstünde boşuna zaman harcanıyormuş düşüncesi verebiliyor. Hayatın günlük, katı gerçeklerini yakından yaşarken, ormanlarda bir tür mantarın tükenişinden aşırı tedirgin olanları ciddiye almayabiliyoruz. Kurtarılacak hayatların hangi yarına armağan edileceği, yaşanan zaman içinde bizi hiç mi hiç ilgilendirmiyor. Bunu, bu gerçeği görmek, o gerçeğe inanmak anlamına da gelmiyor. Aynı nedenle Aysel'in son araştırmasına dudak büktüm. Bu

incelemeyi salt, onun yorgun hayatının çağırdığı bir "kaçış" olayı olarak aldım. Önü kapalı bir durağa niçin yolalındığı bilinmezse, önü açık bir hayat nasıl savunulabilir ki?

Az önce, hurdanın başındaki Cemal'e sırtını dönüp yürümüştü. Öç duyguları törpülenmişti, ama içinde ona iyi gelebilecek herhangi bir katkıda bulunma isteği de yoktu. Dr. Bernt, bunu sezmişti. Üstelememişti.

Adımlarını sıklaştırıyor: Benim için Cemal olan şey, onun için bir ruh hastalığı. Milyonlarca yüzü olabilen, yani artık belli bir yüzü bulunmayan şey. Tanıdığım günden buyana Dr. Bernt'in kılı kırk yarışlarına da, Aysel'in son araştırmasına ilgisiz kaldığım gibi, ilgisiz kaldım.

Sessizlikle çevrelendiği şu dingin ortamda, arkeolojik kazısından ortaya çıkan sonuç bu oldu: İtiraf et ki sen bilimi ancak ânlık çözümleriyle bilimden saymışsın Engin. Aysel'i de, hayatın günlük gerçekleri ortasında omuz omuza iken, bilimsel araştırmaların Aysel'inden çok daha fazla önemsedin, sevdin, ancak o ânlarda gerçekten taptın ona. Renkler soluklaşıp, günlük hayatta hemen yeri olmayacak biçimde dibe çekildiğinde ise, o kadar önemsediğin bu insan bile değerinden azalttı senin gözünde. Kendi üstün körlüğünü, derinliklerin de ölçüsü yapıp çıktın.

Adımlarını biraz daha sıklaştırıyor. İçinde bir gecikmişlik duygusu: Aysel'i yeniden aramalıyım. Sonra da Dr. Bernt'i bulup Cemal'i görmeye gitmeliyim. Ona, Cemal, demeliyim, Cemal...

Bu adı içinden geçirirken, sesinde ilk kez insanca tınlayışlar yakalıyor.

Dingin yağan karın altında artık hemen hemen koşarak lojmanların yanına varıyor. Dr. Bernt'in oturduğu kata çıkıyor, onun verdiği anahtarla kapıyı açıyor; üstünü başını silkelemeden dosdoğru telefonun başına gidiyor. Aysel'in numarasını bir kez daha çeviriyor, bekliyor:

Alo, Aysel? Gentofte'de kolumu boynuna atmalı ve sana şunu söylemeliydim: Ne kadar güzelsin. Çünkü orada, yıllar sonraki o ilk buluşmamızda hiç olmadığın denli güzeldin. Hazanlarda

yapraklarını döken, ama özsularını yeni bir bahara saklı tutan ağaçlar denli güzel...

İç sesinin bu tınısından da hoşlanıyor. Sözcükler bir müzik parçası gibi akıyor sanki.

Bekliyor: Aysel, şimdi açacak telefonu. Ben böyle diyeceğim. Şunu da: Ölümünde hayatı barındıran bütün yüzler güzel Aysel. Çıplak ayağının parmaklarıyla boşluğa bir şeyler yazan delikanlı ne kadar güzeldi bir bilsen! Gözümün önünden hiç gitmeyecek. Orada yanımda oturuyor ve çabuk çabuk konuşarak akşamın kederini savuşturuyorsun. Bir ölüm ânını hayata bağlamaya savaşıyorsun. Bu güzelliğini hiç unutamam.

Aysel ne yanıt verecek? Neşeli neşeli gülecek:

Senin gördüğün güzellikler yalnız sanatta var, diyecek. Senin güzel bulduğun her şey, senin gözünün çizdiği tablolar, diyecek.

Bekliyor. Öteki uçta zil uzun uzun çalıyor. Bekliyor. Aysel'in telefonu yine yanıt vermiyor.

Gözünün çizdiği güzel tabloları boynuna asmış, içinde kendi uyumunu bulan o müzik, eğlenti salonunda Dr. Bernt'i aramaya gidiyor: Saat henüz on dokuz. Gece Aysel'i yeniden ararım. Ömer Abi'yi de aramalıyım. Ayşen'i sormalıyım. O zamana dek elimi Cemal'in omzuna koymuşumdur. Ona, Cemal, demişimdir, Cemal, kardeşim... Bak, yabancısı olduğumuz bu kentte de insanlar akşamları ışıklı yerlerde toplanırlar, yer, içer, müzik dinler, sohbet ederler. Birbirlerini tanımaya çalışırlar. Biz de çıkalım mı? Daha ekonomik olsun ve daha çok insanı, daha iyi tanıyalım diyorsak, kitap okuyalım. *Venedik'te Ölüm*'ü okuyalım mı? Ya da *Savaş ve Barış*'ı okuyalım. Anımsa. Aysel Hoca bize bilimi hep edebiyatın eşliğinde anlatır. "Bilmediğiniz bir insan hayatını nasıl kurtarabilirsiniz ki?" der. "Kendi hayatını yaşayamayan, başkalarınınkini de öldürür." Düşüncelerle hayatın somut gerçekleri birbirini tutsun diyorsak, düşünceleri hayatın içine sürmeliyiz. Tarlayı sürer gibi yani. *Kırmızı ve Siyah*'ı okuyup bitirdim. Sen de oku. Sonra konuşalım, olur mu?

Cemal'le hiç de böyle konuşmadılar. Ne kendisi, ne öteki arkadaşlar: Onu ittik. İtip karşı olduğumuz adamların eline teslim ettik. O günler biz çoktuk, Cemal'ler azdı. Çoğalmalarında bizim de biraz payımız yok mu acaba?

Eğlenti salonuna giden ince yola sapmadan önce, hastanenin önündeki kalabalığı seçiyor. Üstlerine kalın pelerinler almış hastabakıcılar oradan oraya koşuşturuyorlar. İriyarı iki hademe bir sedye taşıyor; sedyeyle birlikte küçük kalabalığın arasına dalıyor, görünmez oluyorlar. O ışıkta hastanenin önü, gitgide yakın plana gelecek bir film sahnesini andırıyor.

Hemen hemen aynı kılıklara bürünmüş, biri ötekinin tıpkısı insanlar arasında Dr. Bernt'i ve arkadaşlarını seçmesi kolay olmamıştı. Ama ötekiler kendisini hemen seçiyorlar.

Dr. Bernt, gözlük camları buğulu buğulu, iki elini çaresizlikle iki yana açıyor; yüzünden, bakışlarından derin bir keder taşıyor.

Birkaç saat önce parktaki şezlongda gördüğü çıplak ayaklı delikanlı, gözlerinin önünden bir kez daha, hızla geçiyor. Bir ölüm duygusu. Ortada bir ölüm varsa, sanki yalnız ona yaraşacaktı. Güzel bir ölüm düşlenebiliyorsa, bu mutlak onun ölümü olacaktı...

"Herkesin eğlenti salonunda toplandığı bir sırada, hastalardan biri kendini üst kat penceresinden atmış" diyor Dr. Bernt.

Kalabalık aralanıyor. Hastabakıcılar ölüyü sedyeye almışlar, üstüne mavi battaniye çekmişler; içeri götürüyorlar.

"Kim?"

Yanıtı işitmekten korkuyor. Cemal olmasın! Hayır, ölümü öylesi yakıştırdığı güzel delikanlı da olmasın. Hiçbiri olmasın.

Kızıl sakallı:

"Yaşlı bir kadın" diyor. "Ne garip, hayata yeniden katılabilmeyi en çok o isterdi. 'Buradan çıkar çıkmaz dansa gideceğim. Yeni bir sevgilim olacak.' Böyle derdi."

Viking torunu usulca gülüyor. Öteki, çilli yüzlü farmakolog hep susuyor, yere bakıyor. Kalın ve gitgide daha soğuk yağan kar, ölümün izlerini hemen örtüyor.

Küçük kalabalık dağılıyor. Bir bölüğü yeniden eğlenti salonuna doğru yöneliyor.

Dr. Bernt, koluna dokunuyordu:

"Haydi gelin, kasabaya gidelim. Orada bir şeyler içelim. Değişiklik olur."

"Bir dakika."

Beride, duvarın dibinde Cemal'i görmüştü. Baktığı yöne bakınca Dr. Bernt de görüyor onu. Cemal, sıkıca giyinmiş, oracığa çömelmiş, kollarını sakin sakin göğsünde kavuşturmuş, öylece duruyor.

Yanına gidiyor, elini onun omzuna bastırıyor:

"Cemal?"

Cemal, bakışlarını ona kaldırıyor. Üzgün üzgün, "Ne can bir kadındı, bilseniz" diyor. "Onunla dansa gidecektik. Sözvermiştim. Giyinip gelmiştim işte..."

Az önce dışardan seyrettiği trenin içindeler şimdi. Ormanın yanından geçen demiryolu, kasabayı çevre köylere bağlayan yolmuş. Dr. Bernt, bu havada arabayı almanın akıllıca olmayacağını söylemişti.

Elektrikli trenin içi ılık, aydınlık. Sıralarda oturan tek tük insanlar.

"Sabahları tıklım tıklımdır" diyor Dr. Bernt, "akşamları da kasabadan dönüşlerde."

Sonra, gidecekleri yer üstüne bilgiler vermeye başlıyor. Onu dinler görünüyor: Biri ötekinin aynısı kasabalar, küçük kentler. Bir tren istasyonu, bir alışveriş merkezi, bir küçük alan, bir kilise, donuk ışıklı bir iki barla bir otelin, otel olduğunu elevermeyen kapalı yüzü...

Karşı sırada oturan kadına takılıp duruyor gözü. Blucininin üstüne geçirdiği kaba, kalın, gocuk gibi şeyi, içeri girer girmez çıkarmıştı. Kolsuz, göğsü cömertçe açık, el kadar kırmızı bir fanilayla kaldı. Şimdi, bir bacağını ötekinin üstüne atmış, elindeki dergiyi karıştırıp duruyor.

Gözü ona takılınca, Petra'yı düşünüyor; rahat, gevşek oturup kalkışlarını, odadan odaya çırılçıplak dolaşışlarını, gittikçe kabaran karnını... Petra'nın dik, sağlıklı gövdesini özlüyor. Dr. Bernt, karşılarındaki genç kadından, onun sutyensiz, özgür göğüslerinden hiç habersiz duruyor.

Petra'yı özlüyor: Ama ne kadar mekanik bir istek bu. Susamak gibi, canım bir kadeh içki istiyormuş gibi. Yasaklanmamış herhangi bir şey. Ne tuhaf, insan hakları, göçmen hakları, nükleer silahlanmaya karşı yürüyüşlerimizde de ülkemdeki karşı koymaların heyecanı yok. Duygunun değil, mantığın buyruğu...

Ve yine Aysel. Bu akşam sık sık o: Öğrenci yatağımda hocamla sevişmem... Ne kadar çoksesli, çokboyutlu bir sevişmeydi.

Eziklikten, utançtan ve korkudan gurura, yiğitliğe, büyüklüğe ve övünce sürekli değişen, birinden ötekine geçişlerle, görkemli bir senfonik müziği dinlercesine değil, yaşarcasına; o müziğin ta kendisi olarak... Bir daha yinelenemezdi. Sanki yinelenirse büyü bozulacak. Kozmik bir ân. Kaosun ardından gelen denge ve uyum. Evrenin oluşumu gibi bir şey değil miydi bu? Gerçekten yinelenemezdi. Aysel, yeniden olamayacak olanı sezgiyle mi bulmuştu, bilgiyle mi? Bunu zaman zaman sorup durmuştu kendi kendine. Fakat işte, bu türden bir ilk deney, insan hayatının nasıl da takıntısı olup çıkıyor.

Sonra, bütün kadınlar eksik, bütün sevişmeler, aşklar, dostluklar eksik.

"Evli misiniz doktor?"

Nedense, bu tepeden inme soruya ikisi de gülüyor.

"A, evet, evet, evliyim" diyor Dr. Bernt. "İki de çocuğum var. Neden sordunuz?"

Sıkılıyor. Kekelemeye başlıyor:

"Bilmiyorum... Özür dilerim. Cemal'e rastladıktan sonra, kimbilir, onunla başka bir anlamda da aynı konumda olma korkusu belki. Gözleyen ve gözlenen. Doktorla hasta... Öyle ya, mesleğiniz dışında hiçbir şey bilmiyorum hakkınızda."

Dr. Bernt, yine gülüyor:

"Özel hayatım yok ki. Hayatım bu işte, gördüğünüz... Ha, sahi, karım ve çocuklarım Leiden'de otururlar. Arasıra buluşuyoruz."

Pencerenin dışındaki puslu seyrek ışıklar gitgide sıklaşıyor. Karşılarında oturan genç kadın, dergisini katlayıp çantasına

koyuyor, koltukaltlarını cömertçe gösteren geniş, rahat hareketlerle gocuğunu giyiyor yine.

"Geldik" diyor Dr. Bernt. Kalkmadan önce ekliyor:

"Siz de, ben de hastam olmadığınızı biliyoruz. Kendinizi Cemal'in yerinde görmeniz için hiçbir neden yok. Tam karşıtı, belki de birlikte bir yardımımız dokunur ona. Hastanın geçmişi hakkında ne kadar çok şey bilirsek, o kadar iyi. Doğrusu, onu tanımış olmanız beni şaşırttı."

Yine gülüyor:

"Sakın, sandığımdan da yakın bir tanışıklığınız olduğunu söylemeyin bana?"

"Bir zamanlar onu öldürmeyi bile düşünmüştüm. Az önce ise, kendini pencereden atan hastanın Cemal olmasını istedim mi, istemedim mi, pek bilemiyorum. İstemedimse, onun için fazla güzel bir ölüm olur, diye düşünmüşümdür."

Dr. Bernt, sessiz kalıyor. Tren minik bir sarsıntıyla duruyor.

Girdikleri bar, bahçeli bir evin oturma odasını andırıyor. Köşedeki ocakta büyük bir ateş yanıyor. Yumuşak ışıklar, çığırtkan olmayan bir müzik. Barda şişman bir adam var. Servisi karısı yapıyor. Pencere önlerinde rahat sedirler, sedirlerin önünde ise, masif tahta masalar... Masaların hemen hepsi dolu, yine de ortalıkta kalabalığın uğultusu bile yok. Öyle ki, dışarda yağan ve durmadan camlara biriken karın sesi bile, biraz kulak verilse, işitilebilir.

Şarap içmeye karar vermişlerdi. Dr. Bernt, barın sahibini iyi tanıyor. Karısı, eski bir Fransız şarabı açmıştı.

Şimdi ne önemi var, Engin pek bilemiyor, ama doktor hâlâ merak ediyordu. O da, Cemal'in hayatı üstüne bildiği ne varsa, hepsini anlattı. Bu arada, ister istemez kendi hayatından da parçalar... Aysel'i hep ve öncesiz sonrasız kendine saklamak isterdi. İkinci kadehler biterken en çok ondan söz ettiğini ayırt ediyor. Ama artık özel bir ilişki anlamında değil. Bir ülke, bir tarih parçasını anlatır gibi.

İşte yine: Aysel, Gentofte parkının kapısından otobüs durağına doğru yürüyor. Şiş ayak bileği üstünde hafif aksayarak. Kırmızı hırkası, geniş yüzlü hantal sandalları... Kimse, birkaç gün sonra onun, bir yığın yabancı bilim adamı karşısında, insanlarda ve toplumlarda boş alanların kullanımı ya da nükleer çağın değerleri üstüne önemli konferanslar vereceğini aklına bile getirmezdi.

"Ülkemin bir avuç aydını, onca itilip kakılmalara karşın, hâlâ direniyor, hep de direnecek, biliyor musunuz doktor? Bunu bugün sizlerin tasavvur etmeniz bile olası değil."

Sözünü böyle bağlıyor.

Sonuçta bundan kendine bir övünç payı çıkarmış olmalı. Sesi, gençlik yıllarının militanı gibi tınlamıştı.

Dr. Bernt de, bir ân sessiz kalmış, sonra mırıldanmıştı:

"Ama sizin hayatınız da büyük bir direniş örneği. Bu gücü nereden alıyorsunuz, bilmek isterdim."

Kendi payına düşen bu övgüden rahatsız oluyor. Yüzünü buruşturuyor: Bu bakışın altında ne büyük bir küçük görüş yatıyor! Buralarda en çok bu nedenle onur kırıklığına uğruyorum.

Kendi kendine övünmeye hak buluyordu da, ayrı dünyadan insanların şaşkınlık göstermesine katlanamıyordu. Gerçekten anlaşılmayan bir şeyin, gerçekten alkışlanıp desteklenmesi mümkün mü?

Parmağını yarı şaka, yarı ciddi Dr. Bernt'in gözüne sallıyor:

"İyi bilirsiniz doktor, çocuklar kendilerine çocuk gözüyle bakılmasından hoşlanmazlar. Cemal'in ne yollarda kullanıldığını anlattım size. Onun hayatından ve hastalığından çıkaracağınız sonuçları bilimin neresine yerleştireceksiniz bilemiyorum, ama en alçakça, en bayağı yollara başvurularak yok edilmeye çalışılanlar, sadece en doğal olanı yapmak, aklın yolunda onurla yaşamak istediler. Bu da, özellikle sizlerin tarihlerinizin yabancısı olmamalı."

Gülerek başladığı sözünü hırçınlaşarak sürdürmüştü. Dr. Bernt:

"Kendinizi sürekli savunu halinde tutuyorsunuz. Hep gerginsiniz" diyor hınzır bir gülümsemeyle. "Bence bütün insanların, doğum ve ölüm gibi, çok ortak bir yanları daha var; hiçbir koşu-

lun farklı kılamadığı bir yanları. Tarihte hiçbirimizin gerçek bir başkaldırısı olmadı. Özgürlükler hep belli sınırlar içinde arandı. Özgürlük diye, din değiştirildi, tarikat değiştirildi, tiran değiştirildi. Bu sınırlar içinde ileri geri oynamalar uygarlık-ilkellik, kölelik-özgürlük sayıldı. Bu sınırın dışına çıkanlar, kendilerini gerçekten özgür kılanlar yalnızca sanatçılar ve deliler. Onlar dışında kimse, yönetenin dayattığı sürü hayatlarının güvencesinden yoksun kalmak istemiyor. Yönetilmek rahat. Bu kolayımıza gidiyor."

Onun sözünü kesmek, karşı koymak istiyor. Fakat doktor, herhalde şarabın da etkisiyle, soluk almadan konuşuyor şimdi. Bakışlarında gitgide bir şeytansılık:

"Bugünkü hayatlarımızın Ortaçağ hayatından hiçbir farkı yok. Yine rahipler, yine tilmizler, yine cinayetler... Farklı olan yalnızca araçlar ve gereçler... Özgürlük bilinci denen bilincin çok yükseldiğini sanıyoruz. O kadar yükselmiş bu bilinç, nasıl oluyor da, hem de bu kez seve isteye, yani gerçekten kendi isteğiyleymiş gibi, kendini şu rezil para ve tüketim dünyasına prangalatıyor? Ha, bana çıkar ilişkilerinden söz açacaksınız. Bu ilişkileri kuranlar mı özgür sizce? Herkes kendine bir efendi seçiyor. Kendisi, yalnız kendisi olmaktan korkuyor."

Özgürlüğü salt yaratıcılara ve delilere özgü olduğunu söyleyen doktor, bir deli mi yoksa? Her deli gibi, söylediklerinin kimisinde gerçek payı var elbet, ama bu kadar bir reddediş, böylesi bir hiçseyiş...

"Size katılmam olanaksız. Doğanın kölesi ilkel insandan, doğaya egemen insana geldik. Dünyaya, hiçbir şey değişmemiş gibi nasıl bakarsınız?"

"Doğanın da, kendimizin de tepesine yeni efendiler diktik. Özde değişen bir şey yok."

Doktorun içten olabileceğine inanmıyor:

"İnsan özgürlüğü açısından hiçbir ilerleme görmüyor, dahası bu konuda yarın adına da hiçbir umut taşımıyorsanız, araştırmalarınızı onca titizlikle nasıl sürdürebiliyorsunuz?"

Dr. Bernt, hıçkırığa benzer bir kahkaha savuruyor:

"İşim bu! İşimin kölesiyim de ondan."

Önündeki yarım bardak şarabı bir dikişte içiyor. Hıçkırığa benzer gülüşü de, şarabını böyle bir dikişte içişi de keder verici. Adamcağız, yarım saat önceki intihar olayından etkilenmiş olamaz mı? Sağaltmaya çalıştığı kimseler, kendi kurtuluş yollarını kendileri seçince işte, bir ân için, çabalarının, araştırmalarının boşunalığı duygusuna kapılmış olamaz mı?

Üsteliyor:

"Ayrıca, NFE'de de faal üyesiniz. Niçin?"

"Hayatta kalıp, gönüllü kulluğumuzu sürdürebilmemiz için."

Hayır, buraya şu şarabın başına, böyle bir soru-yanıt oyunu oynamak üzere oturmuş olamazlar. Her şey gittikçe anlamsızlaşıyor. Doktorun çağrısını başlangıçta doğal, basit bir çağrı saymıştı. Adam şu söylediklerini Viking torununa ya da çilli farmakoloğa falan da söyleyebilir pekâlâ. Söylemiştir de. Birbirlerini dinlemiyorlar mı yoksa?

İşte artık, açık hesaplaşma ânı gelip çattı:

"Peki, Gentofte'de benimle niçin ilgilendiniz? Beni buraya neden çağırdınız? Ne bekliyorsunuz? Haydi doktor, benimle yüzleştirerek Cemal'e bir test uygulamayı düşündüğünüzü söylemeyin sakın."

Dr. Bernt, bardağına yeniden şarap dolduruyor. İçiyor, susuyor. Bardakilerden birçoğu kalkıp gitmiş. Müzik durmuş. Dışarda lapa lapa yağan karın sesi şimdi hemen hemen işitilebiliyor. Ortalıkta biri, terliklerini sürüyerek sinsi sinsi dolanıyormuş gibi. Bu adam da, bu gamlı kar sesi ortasında böyle susup duracak mı?

Üsteliyor:

"Neden doktor?"

Karşısındaki, akıllı, hoş bir gülümsemeyle gülümsüyor:

"Canım, kötü yazarlar gibi her şeye bir yanıt bulmamı beklemeyin benden!"

Yüzündeki, bakışlarındaki şeytansılık silinmiş. Zaman zaman üstüne çöken o meleksi hal de yok artık. Meleğin de, şeytanın da sivrilikleri budanmış, biri ötekinin içinde erimiş, insana benzer biri, şarabını dünyanın bütün zevklerini tadıyormuşçasına içiyor. Ona şu ân duyduğu yakınlığı bir kez de Gentofte'de duymuştu. Kobaylarının çevresinde merakla dönüp dururken, salt deney peşinde, makineleşmiş biri olmadığını duyduğu saatte.

Elini uzatıyor, doktorun koluna dokunuyor:

"Peki ama, hiç değilse Gentofte'deki yaşlı kadının elini tam kırk beş dakika boyunca, o kadar sevgiyle, sevecenlikle neden tuttuğunuzu söyleyin."

Gözlük camları mı buğulandı, ona mı öyle geliyor?

"Tuttuğum onun eli miydi bakalım? Yoksa kendi elimi mi tutuyordum? Bak Engin, ben başkalarının korku nedenlerini araştırırken, her zaman kendi korkularımı buldum."

... Bu adamdan ürküyorum Aysel. Umutlarımı elimden alıyor. Yarın düşüncesini yok ediyor. Beni etkilemeye başladı. Bundan korkuyorum. Hiçbir şeyin değişmediğini, insanoğlunun kendine hep yeni efendiler arayıp bulduğunu, özgürlüğe sahip kişilerin yalnızca sanatçılar ve deliler olduğunu söylerken, ister istemez kendi kendime sordum: İnsanlık çocuklarına çok renkli, fazla hareketli olduğu kadar da çok kırılıp dökülmüş, yaşlı bir dünya bırakmıyor mu acaba? Özgürlüğü hep verili sınırlar içinde arayıp durduğumuz bir gerçek mi? Korkuyorum Aysel. Önü sonu belirsiz bir suyu yüzerek geçerken korkmadığım denli korkuyorum. Haftanın iki günü dayanışma derneğimize gidip geliyorum. Orada, henüz eskitilmemiş yarınları için savaşanlarla birlikteyim. O zaman kırkında, hâlâ bin dokuz yüz altmış sekizlerin beni olarak buluyorum kendimi. Hâlâ daha ne kadar sınırlı istekler... Ekmek özgürlüğü, istediğin yerde çalışabilme özgürlüğü, kendi ırkını, rengini, kültürünü yaşayabilme özgürlüğü... Buradakiler bunları isteyebilmeyi öğrenmekten bile ne kadar mutlular! Papanın arabasını kara mürekkeple boyamayı, kendi kültürlerini yok sayanların kapılarına kara çelenkler bırakmayı öğütlüyoruz.

Ayrılıkçılığa karşı herbirimiz elimizde birer pankartla caddeler boyu yürüyoruz. 1 Mayıs'lar kutluyoruz. Burada, bütün bunların özgürlük olduğunu düşünüyorum. O dayanışma ortamında kendimi hâlâ çok genç duyuyorum. Yarına umutla bakabiliyorum. Ama bir ân, bir durakta beklerken, bir yolculuğa çıkmışken, sessiz kar altında yürürken, çoğu kez uykumun arasında ya da işte Dr. Bernt gibi inançsız bir adamın karşısında, böyle ânlık çakımlarda, bütün bunları zamanın ne kadar dışında kalarak yaptığımızın bilincinde oluyorum. Üstelik çok parçalanmış, fazla karışık bir zaman bu. Bu kadar parçalanmış bir zaman gerçeğini doğru kavrayamamaktan, en çok bundan korkuyorum Aysel. Elimi tut ve söyle: Bugünün insanı, kendi gerçeğini kum taneciklerine dönmüş, bunca ufalanmış bir zamanın ortasında nasıl tam kendi gerçeği olarak kavrayabilir? Az önce doktora, "ilerleyiş" dedim. İlerleyişi yadsımasına öfkelendim. Fakat, çok derinlerde seziyorum, öfkelenmek bir şeyi çözmüyor, "yarın" demek her şeye yetmiyor. Ben hâlâ seni sevdiğim ve sana bağlandığım gibi bir ikinci kişiye bağlanamadığımı anlıyorum. Bu gece, bunu açık seçik bilmek de beni çok ürküttü. Seni, ülkemin, toprağımın, tarihimin en canlı ânının yerine koyduğumu ayırt edince, kendi gelişimimden söz açmam bile güçleşti. Hayır, altmış sekizlerin günlerinden daha iyi bir gün yaşamıyorum. Arayışlarım Aysel, henüz gerçekleşmemiş bir özgürlüğe özgürlükmüş gibi bakmama yetmiyor. Fakat bunu, ne kadar gizli söylüyorum. Ancak sana fısıldayabiliyorum. Ne kadar ürkek bir fısıldayış bu. Çünkü, Gentofte'deki karşılaşmamız, o kısa zaman parçası, bana, insan hayatında bir kez gerçekleşebilecek o kadar ender birlikteliğin de solup dağıldığını söylüyor. Bana güvenini yitirdin. Sana güvenimi yitirdim mi? Evet, biraz. Birazsa, bu çok şey demek değil midir? Senin uzlaşmasızlığın benim en büyük umudumken... Aysel, galiba sevinçliydin Yeni Yankılar ödülünden. Yarın ülkende de seni alkışlayacaklar. Alkışlıyorlar ve sen belki, "Evet" diyeceksin, "işte yendim. İşte dün armalarımı sökenler, bugün geri veriyorlar onları..." Kim onlar, Tanrım, kim?

Hayatlarımızı nasıl kendi istedikleri yönde biçimlendirebiliyorlar? Alıyorlar, veriyorlar... Sizlerse, salt ayakta kalabilmek için...

"Saçmalama Engin. Yalnızca ölülerin düşleri yoktur. Düş yoksa, ne olabilir sanıyorsun?"

Aysel'in sesi kulaklarında çınlıyor. İrkiliyor. Titreyen elindeki şarap bardağından masaya birkaç damla şarap sıçrıyor.

Saçmalayan doktor. Bardağı bu kadar dolduracak ne var? Ne zaman koydu bunu?

"Yine telefon edeceğim doktor."

Kalkıyor. Dr. Bernt, şaşkın bakıyor:

"Benden sıkılıyorsunuz, durmadan bir yerleri arıyorsunuz?"

"Aradığımı yerinde bulamıyorum ki."

Tam masadan ayrılacakken, duruyor. Doktorun buğulanmış gözlük camları altından yanaklarına doğru yaşlar süzülüyor.

Alo? Alo, Petra? Petra, doktor ağlıyor. Şimdi ne yapmam gerekiyor?

Şarabın etkisi geçince, gözyaşları da diner.

Petra'ya telefon açsa, böyle sorsa, alacağı yanıt herhalde bu olurdu.

Petra, dramı sevmez. Duygulara yüzvermez.

"Ne oluyorsunuz doktor? Dramı yalnız biz Doğuluların sevdiğini sanırdım."

"Durmadan birilerini arıyorsunuz. Ne güzel. Benimse karımı, çocuklarımı bile aramak gelmiyor içimden. Ne yararı var? Her şey ezberlendi..."

İki elini masaya dayıyor, doktora doğru eğiliyor:

"Benim içinse her şey yeniden başlıyor sanki. Biliyor musunuz, Cemal'i anlatırken size sözünü ettiğim hocamı arıyorum akşamdan beri. Onunla paylaşmam gereken o kadar çok yeni şey var ki..."

Bir parmağını uzatıyor, çok içinden gele gele doktorun çenesindeki iki damla gözyaşını alıyor. Bu, adamcağızı büsbütün sarsıyor:

"İşte buydu Engin" diyor titrek, buğulu bir sesle, "sizdeki bu çocuksu kıvılcımdı beni çeken. Gözlerinizden taşan bu sıcaklık, Cemal'i hoş görebilmeniz hattâ, gerçek mi, değil mi; bilmek istediğim buydu."

İçinde bir hafilikle, gülümsüyor:

"Ne anladınız peki?"

Doktor, usul usul hıçkırıyor:

"Bilmiyorum... İnanmak güç."

"Siz hiç kimseyi sevmediniz mi doktor? Hani, aklınıza geldiği ânda sesini işitmezseniz ölecek gibi olduğunuz? Kendinizi boşlukta duyduğunuz? Hani, bir kopuşa, şu ha var, ha yok ilişkilere dönüşmesine katlanamadığınız? Bu olmasın, sakın olmasın diye, yeri yerinden oynatabileceğiniz?.."

"Vapurdaki İtalyan genci..."

"Onunla birlikte yaşanmış hiçbir şeyiniz yoktu ki. Bir geçmişiniz. Geleceği de olmayan bir büyüleniş bu..."

Parktaki güzel delikanlının yüzü, bir kez daha, çarçabuk gelip geçiyor gözlerinin önünden. Dr. Bernt'se masaya kapaklanmış, usul usul hıçkırıyor.

Kendinden mi kaçıyor, koskoca adamın hıçkırıklarından mı; bunu pek bilemiyor. Koşarcasına ilerdeki telefon bölmesine doğru yürüyor: Saat dokuz. Artık gece. Artık yerindedir, evindedir...

Ona söyledi: Delirmedim Aysel, çünkü hâlâ hatırlıyorum.

Yine söyledi: Seni, yıllar boyu hiç olmadığı kadar çok düşündüm bu akşam. İyi, kötü, doğru, yanlış; fakat beynimdeki kaos ortasında kendi yerinde duran tek şeysin. Bu kaosu yalnız senin sesinle, senin var olduğunu bilmekle aşabileceğimi hissediyorum.

Sanki, herkesler duysun diye, ta içinden kopan bir sesle haykırdı sonra: Başkalarına bir çılgınlık, bir takıntı olarak gelebilir Aysel, ama ben biliyorum: Sen benim tek sağlam, en sağlıklı yanımsın!

Numaraları çeviriyor: Artık gece. Artık evindedir.

GECE

Burnunun ucuna yapışıp kalmış bütangaz kokusuyla merdivenleri tırmanıyor. Daha ikinci katı bulamadan durup soluklanıyor: Artık şu sigarayı bırakacağım. Tasarladığım roman da bitsin, mutlak bırakacağım.

Bu sözveriş ardından, yeni bir kitaba başlar gibi, hemen yeni bir sigara yakıyor. Dumanı derin derin içine çekiyor: Umarım Aysel evindedir. Umarım sağlığı yerindedir... Akşamın kötü saati, yollar tıkandı; trafik aksadı, töreni ondan kaçırdı.

Böyle düşünüyor, ama burnundaki gaz kokusunda hiçbir gerileme olmuyor. Kokular, renkler, yüzler, imgeler... Kırk yıllık yazarlığının demirbaşları. Bir bakıştan, bir küçük kan damlasından, tek bir tümceden, herhangi bir gaz kokusundan, bozuk bir musluktan damlayan su sesinden, önünden geçip giden cezaevi arabasından ya da denizde, siste usul usul sallanan bir tekneden, en çok da teknenin içinde tek başına oturan bir kimseden, karşılaşılan ve ânlık her şeyden genişleyerek kurulmaya çalışılan roman dünyaları...

Dik, dar merdivenleri yeniden tırmanmaya başlıyor: İyi ama Aysel'in ne işi var bu yapma hayatlar içinde? Üstelik beklendiği yerde görülmemiş, arandığı yerlerde bulunmamışken?..

Tören onun adına düzenlenmişti. Yepyeni, her yanı koyu renk tahta kaplı bir toplantı salonu, yüz kadar çağrılı, çiçeklerle süslü

bir kürsü, üç mikrofon, Özerk Milli Kültür Kurumu Başkanı, Başkan Yardımcısı –yüzsüz herif!– Kurum Seçici Kurul üyelerinden birkaçı, gazetelerin, dergilerin ilgili bölümlerinden genç muhabirler, acemi fotoğrafçılar, hattâ bir TV çekim ekibi de –üç beş saniyelik bir yayın için–, hepsi, her şey onu bekliyordu. O ise gelmedi. Başta evi, telefonla aranan hiçbir yerde de bulunamadı. Resmi belge dışında, onuruna düzenlenen toplantının gün ve saati kendisine ayrıca Seçici Kurul Başkanı Prof. İhsan Türközü tarafından telefonla bildirildiği zaman da ne yanıt verdiği anımsanamıyordu. "Hayır" dememişti. Fakat, "Evet" demiş miydi? Bilinmiyor.

Üçüncü kata çıkan merdivenlerin yarısında durmuş, düşünceli düşünceli sigarasından birkaç nefes daha çekiyor: Bana ne demişti? Aysel'e, hem dün gece, ister istemez kutlamak için, hem de bu sabah erkenden, "Seni evinden alayım mı? Birlikte gider miyiz ya da artık törende mi görüşürüz?" demek için iki kez telefon ettim. Yine söyleyemediklerim söylediklerimden çok olmak üzere... Sana her gün biraz daha çok bağlanan, artık salt seninle olduğu zaman geçen saatleri boşuna akıp geçmiş saymayan bu yazar dostunu oraya birlikte gitme sevincinden neden yoksun bırakıyorsun sanki? "Evde olmayacak mısın? Kuaförde mi olacaksın? Eh, o halde, toplantıda görüşürüz..."

Buna karşı ne yanıt vermişti? Görüşürüz? Görüşemeyiz? Hangisi?..

Yazık ki görüşemeyeceğiz. Çünkü ben o saatte orada olmayacağım.

Böyle bir şey söylemiş miydi? Hayır, böyle bir şey demedi. Demiş olsa anımsarım. Bukadar da bellek kaybına uğramadım ya? Ona, törenden sonra birlikte yemeğe gitmeyi önerecektim. Sonra içimi açacaktım. Bu kez kesin açacaktım.

Yüreğimi açacağım...

Aysel:

Aşk mı? Bağlılık mı? Haydi canım, beni güldürme! Bu zamanda, hem de bu yaşta? Keşke inanabilsem. Sanırım fazla yaşadım. Apaçık ki sen yine yazıyorsun. Her roman yazarı gibi, yine kuruyorsun...

Henüz tam tamına böyle konuşmadıysa bile, bir zaman önce şöyle demişti ya:

"Bugünün gerçeği parçalanmış bir gerçek. Aşklar da..."

Yine böyle demesinden korkuyordu. Korkuyor. Hep korktu. Bugünün gerçeğinin kolayına kavranabilir bir gerçek olmamasından çok, romanlarında hayatlar uydurup durmasının kendi hayat gerçeğini bilinmez, inanılmaz etmesinden. Yazdıklarının ne kadarı uydurma, hayatının ne kadarı gerçek? Belki de artık son kez bağlandığı insanın, açıkçası sevdiği kadının da bunları birbirinden ayırt edemeyeceğinden korkuyor. Üstelik Aysel'in ha deyince görülemeyen hınzır, alaycı bir yanı da var. Bu yanını hiç beklenmedik ânda, kırılmaya çok yatkın bir zaman parçasında ortaya çıkarabilir; ince, güzel her şey bir kez daha paramparça olabilir; umut bir daha dirilmemesiye solabilir.

Boynundaki renkli fuları biraz gevşetiyor: Ah Aysel, senin için ben, sadece bir yazarım. Yazar bir dostun. Yakın arkadaşın. Öyle ya, bu çok sık kullanılıyor. Biz arkadaşız, denilip duruluyor. Bundan bir çeşit huzur duyuluyor. Sınırlar tehlikeli çizgilere dek genişletilmemeli. Şimdi ortaya neden sorun çıkarmalı? Neden, sonu kırgınlıklara ulaşacak yorgunluklar?..

Bu kadar yorgun muyuz? Aşkı bile yeni bir sorun sayacak kerte yorulduk mu?

Otomatiğin ışığı çok kısa sürüyor. Her katta düğmeyi yeniden aranması, ona yeniden basması gerekiyor. Her kısa aralıklı karanlıkta da burnunun ucundaki gaz kokusu yoğunlaşıyor; her soluklanışta ise, aynı sözveriş: Artık sigarayı bırakacağım.

Artık ona yüreğimi açacağım. Sahici bir bağlılığın hâlâ yaşanabilir oluşuna inandıracağım onu.

İki sözveriş arasında hemen hemen hiçbir ayrım yok. Ne birini gerçekleştirebileceğine güveniyor, ne de ötekini. Sanki artık tek bir gerçek var. İkidebir gözünün önünde canlanan sahne:

Kapıyı açtı. İçeri girdi. Lambayı yaktı. Odanın aydınlanmasıyla, Aysel. Aysel, yerde yatmakta. Üstünde saks mavisi bir sabahlık. İnce, güleç çizgilerle dolu yüzünde bir günbatımı dinginliği. Hattâ, kendi evreninin kandilini kendi elleriyle söndürebilmiş olmanın getirdiği bir doygunluk; bir çeşit utku belirtisi. Bu yaşta, bu durumdaki herkesin oluruna bıraktığını oluruna bırakmamışlığın getirdiği güzellik. Odada boğucu gaz kokusu...

İçgüdüsel bir atılımla pencereyi açtı. Gaz kokusu dışarı çıktı, linyit kokusu içeri daldı. Geri döndü, Aysel'in nabzını eline aldı. Yüreğinde çırpınışlarla gözü, önü açık sabahlıktan solgun, gölgeli bir gövdenin çıplaklığına kaydı. Evet, çıplak. Çıplak ve ölü.

–Aysel'in çıplaklığı nasıldır acaba, etleri pörsümüş, derisi fazlaca sarkmış mıdır, diye sık sık düşünmüş, bunu düşünmesiyle gözünün önüne geleni kovalaması birolmuştu: Her şey uzaktan, giyinikken sevilmeli. Hiçbir şeyin fazla yakınına gidilmemeli. Bütünlük ancak yazarak korunabiliyor. Güzellikler ancak yeni bir kurgulamayla sürekli olabiliyor...–

Sabahlığın etek uçlarını çekip, çıplaklığı örttü.

Dibine ermiş sigaranın izmaritini atabileceği bir yer aranıyor. Dördüncü kat merdivenlerinde otomatik yine sönüyor. Yine karanlık. Karanlık bu kez ışıklı bir karşılaşmaya dönüşüyor:

Zile bastı. Kapıyı Aysel açtı. Üstünde pastel renkte zarif bir giysi. Pasteli aydınlık kılan kolyesi, mercan küpeleri, dudağının pembe ruju, gözlerinin mavi farı, en çok da ışıltılı gülümsemesi.

Aysel-yazar:

Ne iyi ettin de geldin! Ben de şimdi seni düşünüyordum.

Gerçek mi? Beni mi düşünüyordun?

Yani, tasarladığın şu roman, *Kırık Zaman Parçaları* takıldı da aklıma. Başkahramanı günlük, kaçınılmaz küçük uzlaşmalarla yadsıyış arasında bir yerde bırakman bence... Ama girsene...

Bu tasarıda seni yadırgatan ne?

Sanırım ben, bir karar beklentisindeyim...

Ne de olsa romancı hayata bağlı kalmak zorunda.

Hayatta bu kesinlik yok mu, diyorsun? Ama artık... Otursana...

Bırak romanı şimdi. Törene neden gelmedin?

Tören mi? Ne töreni? Hiii, unuttum! Görüyor musun, ne dalgınlık! Öyle ya, onur plaketi... Nasıl unuturum? Ne olacak şimdi?

Unutmasan gelecektin demek? Ozanın sekseninci yaş gününü anımsasana...

Ama ne de olsa...

Keşke unutkanlıktan değil, bilerek gelmemiş olsaydın. Sana bugün yaraşacak olan bu. Dün seninle o kadar uğraşan prof. bozuntusunun elinden o plaketi almak... Onu almak!.. Sonra da her zamanki klişe sözler, kutlu olsunlar, mutluyumlar... Döneme göre rota değiştirenleri artık birileri elinin tersiyle şöyle bir itmeli... İlle bir plaket vermek istiyorlarsa, postayla göndersinler, ne yaparlarsa yapsınlar... Uyuma yatkınlık gitgide doğallaşıyor.

Verilmesi de, alınması da kimseyi etkilemeyecek bu küçük onuru o kadar önemsemeye değmez.

Küçük, büyük, arada bir fark yok. Temelde...

Bu hep tartışılır. Yine de herkes...

Ben seni hiçbir zaman herkes gibi görmedim.

Ne dersen de, töreni unuttuğuma üzgünüm. Ne içerdin?

Hiçbir şey. Yemeğe çıkalım. Seninle ikimiz üstüne konuşmak istiyorum... Yani... Neyse... Haydi çıkalım da...

Otomatiğin düğmesine yine basıyor. Sigara izmariti hâlâ elinde: Peki ama, ona ne diyeceğim? Seni seviyorum mu diyeceğim? Töreni önemseseydin unutmazdın; unuttuğun için seni daha çok seviyorum mu diyeceğim? Seni seviyorum. Bu söz artık hiçbir de-

ğer taşımıyor ki. Bütün kötü Amerikan filmlerinde herkes birbirine durmadan, "Seni seviyorum" diyor. Ayağa düşmüş sevgiler...

Sahanlığın eski betonu pul pul. Taşlar öyle kirli ki. Buranın kapıcısı ne yapıyor? Şuraları hiç silmiyor mu? Silse de, silmese de kir betona işlemiş. Onun kopmaz bir parçası olmuş. Sonra kapı önlerine yığışmış ayakkabılar, her sahanlıkta ikişer çöp torbası... Hepsi, estetik kaygılarımıza ne kadar aykırı. Aysel'e böyle bir yerde oturmak mı yaraşırdı? Ülke içimizi bile biçimliyor, dışımızı mı biçimlemeyecek? Yılların profesörüymüşsün, değerli bir bilimciymişsin! Yaşadığı yeri değil, kendini seçip koruyabilene ne mutlu...

İzmariti öfkeyle yere fırlatıyor, ayağının ucuyla eziyor; içine sinmiyor. Eğilip yerden alıyor onu, katlar arasındaki naylon çöp torbalarından birine tıkıştırıyor: Ona içimi açmak için şöyle loş ışıklı, hoş bir köşe bulmalıyım. Bu çevrede öyle bir yer de yok ki. Düşündüğüm gibi bir yere varana dek ise, sevda ışığı değil elbet, ama cesaretin ışığı sönmüş olur. Evdeyse, onu sağlıklı bulursam, en iyisi önereceği içkiyi içeyim, Aysel'e kendi atmosferinde açılayım. Oturduğu yere kattığı hava yine de gidebileceğimiz her yerden çok daha uygun. Fakat başbaşayken, o kadar da yalnızken... Üstelik orada, o başbaşalıkta hep kendimizden kaçarız, kendi dışımızda konulara sarılırız. Kitaplar, benim tasarılarım, onun incelemesi, toplum, başka insanlar... Kapıyı çaldığımda ya banyoda falansa?..

Onu hiç çıplak görmemişti. Birlikte denize bile girmediler. Her zaman loş akşamüstleri, resim galerileri, konferans salonları, nesli tükenmeye yüztutmuş, içine kapalı eski lokantaların yumuşak ışıklı köşeleri, iyice giyinilip kuşanılmış uzun yürüyüşler, evet yine ve yalnız başkalarından, ülkeden, dünya sorunlarından, görülmüş bir filmden, okunmuş bir kitaptan söz açtıkları yürüyüşler... Ancak bir kez, bir kuşluk zamanı habersiz uğrayıverdiğinde Aysel kapıyı parlak kumaştan kırmızı bir pijamayla açmıştı. İşin içine Aydın karışmadıkça, onun bütün çılgınlıklarını seviyorum; yaşama dört elle sarılışlarına hayranlık duyuyorum. Ben

sözkonusu olmamak koşuluyla, her zaman büyük, tutkulu bir aşk yaşayacakmış gibi, aşklara o kadar hazır ve açık halleri.

İşte, kırmızı pijamasıyla:

"A, dur, giyineyim."

"Lütfen, kalabilirsin böyle..."

"Ne çarpıcı renk, değil mi?"

"İçaçıcı, evet."

"Bu bir şey değil. Geçende saks mavisi bir sabahlıkla şekerpembesi banyo terlikleri satın aldım kendime. Otursana..."

Arkasını dönünce, pijamanın sırtında boydan boya bir dragon deseni. Karadut moru bir dragon.

Ah işte onun bu, yıkılıp giden gövdeye teslim olmak istemeyişleri, sanki adım adım kazanılan canlılıklar, Aydın'la rumba, samba oynamaya gidişleri hattâ...

Hayır, bunu sevmiyor. İşin içine Aydın karışınca, hayata bağlanışın renkli kementleri sevimsiz, hattâ itici oluveriyordu.

Derin bir soluk daha alıyor: Neyse ki Aydın... Ne demek, neyse ki? Adamın ölümünden gizli bir sevinç duyuyorsun neredeyse...

Bir kat daha tırmanıyor: Artık yaşlılığa doğru yolaldığımızı unutup, en tepelerde bir yer kiralaması da olacak şey mi? Haydi kendisine vız geliyor, bari beni düşünseydi. Bu kata tırmanmak benim için her zaman ölüm, ölüm... Sık sık gelip gidemeyeyim diye sanki... Üner'in evi buradan iyiydi. Hiç değilse çıkmıyorsun, iniyorsun...

Yüzünü buruşturuyor: Neresi daha iyiydi canım? Eski bir öğrencinin koruyucu kanatları altında. Sığıntı gibi. Bence iyi olan, yine de o yarı bodrum katıydı. Orada da şu kaza...

Törende herkes bekleşiyordu. Prof. Aysel Dereli'nin yolda bir kaza geçirmiş olabileceği, fenalaşabileceği falan kuşkusuz ilk akla gelen şeylerdi. Hastanelere, trafiğe bir bir başvuruldu. Bir yandan da gazete muhabirlerini oyalamak gerekiyordu. –Prof. Türközü, asıl bunu sorun edindi kendine, hokkabaz!

Her yere telefon edilmişti. Fakat, Prof. Dereli adında bir kaza kurbanına, bir kalp hastasına, saralıya, alkoliğe, deliye, ilgili yerlerin hiçbirinde rastlanmadı. Öyle ya, kaza geçirmediyse, delirmiş olmalıydı. Onun sözverdiği yere, sözverdiği saatte gelmediğini kim görmüş?

Evine gidilmesini ilk başta önerenler de olmuştu, sonradan akıl edenler de. Gerekirse polise kapı kilidinin kırdırılabileceği bile düşünülüyordu. O zaman ortaya atılmam, kapı kilidini yiğitçe savunmam gerekti:

"Önemli bir durum varmış gibi, henüz kapı falan kırdırmayalım İhsan Bey. İzin verin, ben önden bir gidip bakayım..."

Neyse ki, Prof. İhsan Türközü de, önerisini işiten başkaları da anlamlı anlamlı bakışmadılar: Demek bu adam onun evine öyle her istediği zaman dalabiliyor?

Böyle bir şeyi düşünemeyecek durumdaydılar. Her kafadan bir ses çıkıyordu. Tören yapılsa mı, yapılmasa mı? Gazeteler ne yazsa, ne yazmasa?

Kilidi kırdırmayı önleyebilmişti. Aysel'in salt kendine ayırdığı ayrıcalıklı yerini korumuştu yüreğinde. Fakat, ya önlenebilecek bir felaketi önlemekten alıkoyduysa herkesi? Bir insan evindeyse, telefonlara da yanıt vermiyorsa?..

Banyoya girdi. Aysel'in yerde, yarı çıplak yattığını gördü. Yanıbaşında üç tüp uyku ilacı. İçleri boşaltılmış tüpler... Ülkenin koskoca bir profesörünün, başkaları tarafından bu durumda görülmeyişine sevindi. Bu durumda: Baş burkuk, göğüsler yere sarkmış, etler gevşek, ayaklardaki şekerpembesi terliklerden biri musluğun altına kaymış...

Işık yine sönüyor, o da yine duruyor. Ama bu kez ışık sönmese de duracaktı galiba: Aysel'i o durumda ben mi göreceğim, tek başıma?

Geri döndü, merdivenleri üçer beşer atlayıp sokağa çıktı.

Lambanın düğmesine basıyor, yine tırmanıyor: Nereye kaçıyorsun? Karşına bir sorun çıkınca hemen tabanları yağlıyorsun. Aman, yazman için gerekli huzuru kimseler, hiçbir şey kaçırmasın da... Aman, başına bir dert açılmasın, bir cesetle uğraşmak hele... Aman, Aysel bile, kendine sakladığın kutsal, dokunulmaz zamanlarının, el değmez yalnızlığının içine dalmasın. Sen böylesin işte. Bencil yazar!

Yarı bodrum katında geçirdiği o kazadan sonra Aysel'e hiç değilse bir süre kendisinde kalmasını önermişti. Ya, "olur" deyiverirse diye de az korkmamıştı doğrusu. Aysel, duyarlı kadın, anlamaz mı? Önerinin içten olmadığını bilmez mi?

"Hayır canım, senin zamanın hepimizinkinden değerli. Önemsediğim bir yazarın zamanından çalma suçunu işletme bana."

Böyle demişti. Nekadar inceydi. Ama benim içim hiç rahat değildi. Evinin bir anahtarının da bende bulunmasını rica ettim ondan. Yalnızken, ya başına yeni bir kaza gelirse, ya hastalanıp kalırsa?.. Evimi onunla paylaşma önerimde çok içten değildim belki, ama şu tedirginliklerim, onun sağlığını merak edip duruşlarım çok içten, çok gerçek. Aysel, en azından beni hoşnut etmek için, bir anahtar daha yaptırıp vermişti. Ancak, bu anahtarın bana bağışladığı özgürlüğü hiç kullanmadım ki. Bu eve Aysel'in yokluğunda bir kez bile girmedim. Gezilerinde çiçeklerine hep Alev su verdi. Ben, habersiz uğradığım zamanlarda daima zili çaldım. O kadar merdiveni boşu boşuna tırmandığım bir sabah, yorgun bitkin geri dönmeyi bile göze aldım.

Aysel:

"Bakkala kadar gitmiştim. Neden girip oturmadın kuzum?"

Yok. Giremezdi. Hep, hoş olmayacak bir durumla karşılaşıvermek korkusundan.

Nasılsa yüreklendi. Anahtarı kilide sokup kapıyı açtı. Baktı Aysel, üstünde kurbağa yeşili bir kombinezonla. Kurbağa yeşili ki, en nefret ettiği renk.

Hemen geri çıktı.

Her şey olabilir. Tek başınayken kimin hangi yüzüyle yaşadığını kim biliyor? Kendisinin bu yaşta hâlâ bikini don giyip, yazları evin içinde donla dolaştığını kim biliyor? Kış geceleri yatarken başına annesinden kalma papatyalı yün bereyi geçirdiğini kim biliyor? Üstünde çalıştığı romanlarda bir bölümü dilediğine yakın biçimde yazamadığı zaman, makinesinin üstüne kapanıp ağladığını, artık tek satır yazamayacağı korkularına kapıldığını, yazdığından çok hoşnut kaldığı zamanlar ise masanın başından fırlayıp şıkır şıkır oynamaya başladığını kim biliyor? Kim biliyor artık Aysel'den başka kimseye yakınlık duyamadığını, onca umutlu şeyler yazarken bile ölümü düşlediğini?

Kulaklarında Aysel'in sesi. Sırtında mor dragonuyla:

"...şekerpembesi banyo terlikleri de satın aldım. Gidip gidip çok renkli şeylere saldırmam yaşlanma belirtisi değil mi sence?"

Gülüyordu. Onun o, kendisiyle dalga geçerken boy gösteren gülüşü.

Gözlerini çevirmiş, Aysel'in söylediğini işitmemiş gibi yapmıştı. Aklına Aydın'la şakalaşmaları gelmişti de: Hayatla bu kadar inatlaşmak da niye sanki?

Son kata tırmanıyor: Neyse, bitti işte.

Merdivenler bitti, ama hem hayattan, hem ölümden kıskandığı kadının sesi sürüp duruyor:

"Bak Aydın olsaydı böylesi itirafıma sağır kalmaz, başını çevirmezdi. Cık cık cık, ne yaşlanması, dur bakalım. Hem sen yaşlanmazsın, falan derdi..."

Bunu söylerken gözleri buğulanmamış mıydı? Galiba buğulanmıştı. Fakat, içleri kan ağlarken kahkahalar savurup duranlar benzeri, canlı renklere sığınışına değil, herhalde Aydın'ın artık olmayışına.

Işık yine sönüyor. Arkasını çatı katı sahanlığının duvarına dayayıp duruyor: Aysel'i o zaman da Aydın'ın ölüsünden kıskanmıştım. Onu bu fırsatta gözümden düşürtecek çatlaklar arandım. Aydın'da ne buluyordu ki? Ne buldu? Artık hiçbir şeyi ciddiye almaz olmuş bu eski solcuda, boş gezenin boş kalfası bu deli Galatasaraylı'da ne

buluyordu? Ne bulacak? Elbette bende, Alev'de, hattâ artık hayatta olmayanı. Neşeyi. Adam, ileri yaşında bile coşku doluydu. Aysel'i eğlendiriyordu. Birlikte, kırk yıl düşünsem benim aklıma gelmeyecek yerlere çıkıyorlardı. Mart darbesine dek tonla sol kuramsal kitaplar bastı, hepsini peynir ekmek gibi sattı o sıralarda. Emekli vali babasından da hazırına birkaç kat, oh, gel keyfim gel. "Halk kitaplarından değil, kendi hayatından öğreniyor, kendi yollarını kendileri buluyor onlar..." deyip deyip keh keh gülüşleri. Ciddi midir, şeytanlık mı belli değil. Ola ola tam bir gece kuşu olup çıkmış. Nereden bulursa, tarihten çoktan silinmiş olması gereken yerler buluyordu. Çingeneler falan yine neyse ne de, bu zamanda rumba, vals edilen yerler hele!.. Kaç kez keyifle anlattığı halde Aysel'i samba, çaçaça falan yaparken gözümün önüne getiremedim. Doğrusu, kurbağa yeşili kombinezonu da zorla giydirdim ona. Ölüsüne ise az önce rahatça geçiriverdim o yeşilleri, mavileri. Dragonlu kırmızı pijamasına bile ölümün gölgesi düşüyor. Şu ânda pekâlâ benim bilmediğim, Aydın'ın bildiği o lokallerin birinde rumba oynamakta olabilir. Aysel, orada gözüne kestirdiği bir delikanlıyı pekâlâ dansa kaldırmış olabilir.

Aysel:

Bu valsi birlikte yapmaya ne dersiniz?

Delikanlı:

Sizi döndürmem kolay olmayabilir ama?

Aysel:

Bir deneyelim.

(Şiş ayak bileğine, genişleyen kalçalarına karşın delikanlının kollarında tüy gibi. Delikanlı şaşkın):

Nasıl bu kadar güzel vals yapabiliyorsunuz? Nereden öğrendiniz?

Aysel:

Cumhuriyet'in okumuş ilk genç kuşakları, tango ve vals demektir.

Delikanlı:

O kadar da yaşlı olamazsınız.

Aysel:

Değilim tabii...

Artık otomatiğin düğmesine basmıyor. Sanki o son katta, karanlığın içinde öylece dikilip duracak; zile basmaya ya da anahtarı kilide sokup kapıyı açmaya hiç yüreklenemeyecek. Aysel, oradaki varlığını duysun da, kapıyı kendisi açsın diye bekleyecek:

Aysel (bir çığlık atar):

Ay, sen miydin? Ödümü patlattın! Ne bilirim bu saatte, hem de zifiri karanlıkta kapımın önünde birinin dikildiğini?..

Yazar:

Özür dilerim... Çok üzgünüm... Şey... Seni merak etmiştim de...

Aysel:

Merak ettiysen kapıyı çalsana, polis gibi dikileceğine orada... Yani ömrümde senin kadar çekinik insan görmedim. Gir hadi, gir içeri Allah aşkına. Dur, bir yudum su içeyim bari.

Bu durumda ona bir yürek nasıl açılır? Varlığına muhtaç bulunduğu nasıl söylenir?

Yazdığı romanlarda gerçeklerle korkusuzca yüzleşebilir, Aydın'ın gece lokalleri gibi o da kendi kuyusundan olmadık müzikler, danslar bulup çıkarabilirdi. Gerçek hayatta ise kaçış. Çağımızın ünlü yazarlarından biri, "Biz hayatta yaşayamadıklarımızı yaşatırız romanlarımızda" demiş. Ne kadar doğru.

Karanlıkta biraz daha dalıyor kendi kuyusuna: Ne tuhaf, Aydın öldüğünden beri ben daha diriyim. O denli renksiz, kokusuz değilim. Hattâ daha yürekliyim. Sen de bunun herhalde ayrımındasın Aysel. Siz birlikte öylesi neşeliyken ben içime kapanıyordum. Aranızda gereksizliğimi, fazlalığımı duyuyorum. Bir çeşit kırgınlık. Aydın öldü, şimdi rahatım. Çekinik falan değilim...

Evet, evet, yalnızca romanlarda insanlar kendilerinden kaçamazlar. Bütün yollar tıkanmıştır. Fare delikleri yok. Roman kahramanları ne denli gizlenmek isterlerse istesinler, yazarı onların yakasına yapışır; kaçmalarına izin vermez. Sonra da, aşk gerektiği

yerde aşk, yiğitlik gerektiği yerde yiğitlik, ölüm kaçınılmaz olduğunda ise ölüm. Dahası, roman yazarı, kendi ölümünden kaçtığı oranda, onlara bu en uç özgürlüğü bağışlayabilir. Ah, ne yazık ki kendisi, roman kişilerine bağışlayacağı çeşit çeşit özgürlükler adına, yaşamın tutsaklığında onu sürdürmek zorunda...

"Aslında bu pijamayı, beni hayat dışına sürmeye çalışanlara inattan satın aldım. Herhalde öyle. Biz yaştakileri bir dağcılık turuna katılmaktan alıkoyacak olanlara karşı dragonlu kırmızı bayrak!.."

Şu Yeni Yankılar ödülünü almaya gittiğinden buyana, yüzüne, davranışlarına sanki yepyeni bir anlam geldi. Canı çok yanmış, ağır hastalıklardan sonra yeniden yaşama dönmüş birinin önümüzden akıp geçen, değerini bilmeyi unuttuğumuz her şeye dört elle sarılışı gibi. Biraz kederli bir coşku değil miydi bu? Gözlerde hülyalı titreşimler... Şimdi kapıyı açsa, beni burada görse, ah canım, nefes nefese kalmışsın, der. Dur, arkana şu yastıkları yığalım. Konuşma istersen, biraz soluklan. Bak, bu arada sana ne göstereceğim. Geçen gün sahaflarda şu *Yedi Gün* dergilerinin cildini buldum. Otuz dört yıllarının... Cilt kapağında kamelyalı bir kadın fotoğrafı. Hüseyin Cahit, Malta'daki sürgünlük yıllarını anlatıyor. Cemal Paşa'nın son yılları da ilginç fotoğraflarla bezeli. Ama bak, burada da Naci Sadullah'ın, ilk kadın derneği kurucularından, eski başkan Nezihe Muhittin'le yaptığı bir söyleşi. Nezihe Muhittin Hanımefendi, Naci Sadullah'a uşağı eliyle bir kadeh likör sunduktan sonra, prenses olma şansını nasıl yitirdiğini anlatıyor. Kadın haklarımızın baş savunucusu, prensesliği elden kaçırmışlığına hayıflanırken öylesi içten ki. Bak sahi, *Aydın İntiharları* araştırmam için Prof. Syvertsen'den çok değerli iki belge geldi. Söylesene, Boris Harloff kim? Onun için bir altnot koymam gerekiyor. Zaten işaretledim. Ha, bir de, Yavarov adında bir yazar tanıyor muydun? Eski bir Makedonya ihtilalcisi. Tarihler, karısıyla geçimsizliğinden ötürü intihar ettiğini yazıyor. Bundan kuşku duymuştum. İşte, bir dostuna yazdığı mektu-

bun fotokopisi: "Gidilebilecek en son noktaya dek başkaldırımı sürdürmeye zorunlu duyuyorum kendimi." Bunu sezmiştim, ne tuhaf değil mi?

Ne kadar mutlu görünüyor. Hem dostunun ziyaretinden, hem eski *Yedi Gün* cildinden, hem çalışmalarının ilerleyişinden. Hem, Harloff soru işaretini atlamamış olmaktan...

Şimdi artık kapının ziline bassa mı? Zile basmadan kapıyı açıvermek de olmaz. Açarsa...

Açtı. Bu kez de Aydın, divanda ve bikini bir donla...

Zile basıyor. Bekliyor: Aklını neden Aydın'a takıp duruyorsun? Aydın öldü. Allahsızlığını, tanrıtanımazlığını açıkça haykırabilmiş, buna yüreklenebilmiş tek kişimiz olduğu halde, yani onu bile cenaze namazları, mezarlık dualarıyla gömdük.

İçerde ayak sesi falan var mı, diye kulak kabartıyor; pek bir şey işitemiyor. Tam bu sırada alt katlardan birinin kapısı açılıyor, bir erkek sesi haykırıyor:

"Cenabet karı! Seni karılığa alanın da!.."

Aynı kapı güm diye kapanıyor. Adam merdivenleri hep öyle, bağıra çağıra iniyor:

"Ev de batsın, evlilik de batsın, çocuklar da yerin dibine geçsin! Bıktım be! Ulan eşşek miyim ben burada?"

Bıkmış babanın-kocanın haykırışları sokakta da sürüyor. Aşağıda çocuklar ağlaşıyor. Genç bir kadın sesi:

"Ölsem de kurtulsam!.." diye inliyor.

Stefan Zweig'ın bu türden bıkkınlıkları olamazdı elbette. Aysel'e anımsatmalıyım. Zweig'ı unutmuş olabilir pekâlâ...

Soluğunu tutmuş, seslerin dinmesini bekliyor: Alt kattakiler... Onların ne Zweig'dan, ne de karısından haberleri var. Ya aile kurumuna tek fiske vurmamış feministlerimiz!.. Doç. Üner ise, hem bu yarı yoldan düzeltmecileri destekliyor, hem de Alev'e durmadan, "Artık evlenelim" diyor. Yaşlılığında kendine bakacak birini mi arıyor, nedir? Ah Alevcik. Üner'i iki kez yıktın sen. Bir: Evliliğe sürekli "hayır" diyerek. İki: Kafandaki nice sorunun yanı-

tını tam alamadan, ama girdiğin analizin sonucunu tam ve kesin, "kanser" diye alarak...

Üner, törenin başlamasını beklerken ne kadar yıkkındı. O bile sonunda güler yüzünü yitirdi. Takım giyinmiş, ister istemez kravat takmıştı yine. Salt, hocasına duyduğu derin saygıdan.

Bu toplantıya giderken kendisi de solgun fularının yerine şarap rengi, eflatun karışımı yeni bir fular bağlamamış mıydı? O fular hâlâ boynunda. Üner'den kötü haberi alınca, üstündeki bu canlı renkten utandı. Ama fuları çıkarmadı da. Aysel görsün istiyordu.

Onun beni böyle neşeli renkler içinde görmesini istiyordum. İçine çekildiğim inimden yalnız onun neşesini desteklemek üzere çıkmaya hazır olduğumu anlamasını... Ne diyorsun? Aydın'a mı öykünmüştüm? Hayır, asla!

Karanlıkta fuları hemen çözüyor, katlayıp cebine koyuyor. Anahtarı çıkarıyor, kilide sokmaya çalışıyor: Böyle bir zamanda fuları muları nasıl sorun edinebilirsin? Sen olmazsan, ben nasıl olurum Aysel? Bile isteye, senden bile sakınarak yaşadığım yalnızlık dünyamı nasıl ayakta tutarım? İstençli bir yalnızlık da, hattâ belki asıl o, tek ve sağlam bir dayanak noktası istiyor. İnsanla ilintili bir dayanak noktası. Önünde sonunda, tavanından sallanan mikadan kuşlar değiliz ki... Onların bile...

Kilidin deliğini bir türlü bulamıyor. O zaman otomatiğin düğmesine yeniden basmayı akıl ediyor: Lütfen Aysel, bir anahtar fazla yaptıralım da... Ne olur ne olmaz... Yeni bir kaza, bir şey...

Aysel'in aklına başka şeyler gelmesinden korka korka böyle söyleyip durmuştu. Ama hayır, onun aklına hiç de kendi aklına gelenler gelmemişti. Bunu çok doğal karşılamış, hattâ bu ilgiden duygulanmıştı. Öyle değil miydi? Seninki de yarım sevda; evini paylaşmayı göze aldırtmayacak yarım bir sevgi... Böyle diyen bakışlarla mı baktı yoksa? Sahicilik. Ne olursa olsun sahicilik. Aysel'in dünyasını kendine özgü bir dünya yapan bu değil mi? Fakat ona olan bağlılığım gerçek, sahici...

Durup dururken gaz kokusunu da nereden çıkardım? Gaztüpsüz, havagazsız bir yerde neden gaz kokusu olsun? İçerde yanabilen şeyler, bir odun sobası, bir de, tek gözlü elektrik ocağı. Öyleyken, ortalıkta gazla son verilmiş bir hayat görüyorsun.

Evde gaztüpü bulunmadığını anımsayınca, burnunun ucundaki koku da siliniveriyor. Bu kez de orada, ille doldurulması gerekli bir boşluk sanki: Buraya çok az önce telefon edildi. İçerdeyse, sağlığı da yerindeyse, telefona yanıt vermesi gerekmez miydi? Ne olmuş olabilir?

Kapı pat diye açıldı; uzanıp lambayı yaktı: Aman Allahım!

Aysel içerde. Ama tavanda, bir ipin ucunda asılı. Tam da, daha önce bir düzine kadar mikadan kuşun sallanıp durduğu yerde. Boynunda bir ilmikle. Saks mavisi sabahlığın kuşağı...

Zihni bu sahneyi ne büyük bir çabuklukla düzenlemiş olmalı ki, tavanın o noktasının altında bir masa, masanın üstünde de bir yazı makinesi bulunduğunu unutmuş. Üstelik tavanın yerden yüksekliği iki metre var, yok. Bu kötü kurgulayışa karşı içinde gizli bir öfke yükseliyor. Kendini hoşgörmezlikle sahneyi hemen düzeltiyor. Kuşağın ve Aysel'in altından ilkin masayı bir yana çekiyor, sonra da evecenlikle daha akla yakın, daha kısa bir yol seçiyor: Masayı olduğu yerde bırakıp, Aysel'i tavanın başka bir noktasından sallandırıyor; bir koltukla pencere arasındaki iki metrekarelik boşluğun üstünden. Cansız sarkan bacakların altına da küçük bir iskemle yerleştirmeyi unutmuyor, ama yere devrilmiş bir iskemle...

Korkunç bir şey bu!

Korkunç olan ne? Aysel'i sabahlık kuşağının ucunda asılı görmem mi, yoksa onca gereksinim duyduğum insana ikide bir böyle ölümler yakıştırıp durmam mı? Alçak! Ne yaptığını sanıyorsun sen? Kendi üstünde deneyemediğini, şimdi roman kahramanlarından birine uygun görmekle de yetinemediğini...

Nicedir, içinde yaşadıkları böyle bir zaman parçasında, aydınlara yaraşır tek radikal başkaldırının artık intihar olduğunu

evirip çeviriyordu kafasında. Bu kadar kıstırıldıkları, yavaş yavaş sistemle ve altkültürle uyuma zorlandıkları, sağlıklı tek bir dernek bile oluşturamadıkları bir dönemde de, intihar eden tek bir yazarın bulunmaması... Aysel'in son araştırmasına habire alkış tutup duruşun neden sanki? Allah yine de gecinden versin, ancak uygarlık, sırası geldiğinde fare deliklerine sığınmayı onuruna yediremeyen aydınların kendilerini öldürme edimleriyle de ölçülmez mi sanki? Karşı duruş, reddediş... Rezil, leşkargası! Kendin yapsana öyleyse...

Eli ayağı dolanıyor. Anahtarı kilitte bir türlü döndüremiyor. Sahanlık buz gibi. Ama şakaklarında ince bir ter.

Uzun bir bekleyişin ardından Doç. Üner'in tedirginlikler içinde, endişeye batmış bulanmış yüzü:

"Nerede kaldı acaba?"

"Trafik berbat. Belki..."

"Sakın başına bir kaza gelmiş olmasın?"

Çok tuhaf, kaza sözü, Aysel'in kırık ayak bileği, dağılmış omuz kemiğinden gayri hiçbir çağrışım yapmamıştı kendisinde. Çünkü o kaza çoktan geçti. Başı sonu görüldü. Aysel, alçılardan bütüncene çıktı. Eh, yürürken hafif bir aksama... O da, bu yaştan sonra artık... Bugün değilse yarın, nasıl olsa olacak. Bacaklar, kollar biçim değiştirecek. Romatizmalar artacak...

Bekleşenlerden çoğu salondan çıkıp gitmişlerdi. Saat sekize geliyordu artık. Ortalıkta en genç, en hevesli bir muhabirden başka gazeteci falan da kalmamıştı. TV çekim ekibi, Prof. Dereli'ye boykot kararı aldıracaklarını mırıldanmıştı. Ercan adında genç bir adam, banka kültür danışmanı mı ne imiş, aynı zamanda Seçici Kurul üyelerinden, kendini beğenmiş, budala suratın teki, "Herkese mahcup oldum" diye homurdanmıştı moraran bir yüzle. Başkan, başka bir toplantıya çağrılıymış. Kendi onuruna bir yemek veriliyormuş da... Başkan Yardımcısı ise burnundan soluyarak ortalıkta dolanıp duruyordu. Plaketin kadife kutusu hâlâ elinde.

"Aysel Hanım'ın böyle yapacağını bilseydik! Bilim, evet; ilim tabii, ama önce insanlara saygılı olunmalı..."

Birden değişmiş, üniformalı, gaddar biri kesilmişti sanki. Doç. Üner, dişlerini gıcırdatıyordu:

"Ne demek istiyorsunuz Prof. Türközü? İnsanlar hastalanabilir de. Başlarına bir kaza gelebilir."

"Gelmemiş işte. Her yere sorduk."

"Şu kıymetli plaketinizden önce, Aysel Hoca'ya ne yaptığınızı düşünseydiniz..."

"Asıl siz ne demek istiyorsunuz?"

"Haydi haydi, konuşturmayın şimdi beni!"

Neredeyse birbirlerine giriyorlardı. Her zaman o kadar muzip, şakacı olan Doç. Üner, yumruklarını sıkıyordu. Sırtını Prof. Türközü'ne dönüp mırıldandı:

"Alev'e telefon edeceğim. Belki de onun yanındadır."

Üner'in kolunu tutmuştum. Onu önlemiştim:

"Hayır. Bir de Alev'i endişelendirmeyelim. Zaten çok kötü bir gününde. Hem Aysel onun yanında olsa, bir telefon etmez miydi?"

Üner'in beyni boşalmış gibi. Yüzüme boş boş bakıp duruyordu. Galiba aklı hâlâ, plaket kutusuyla çıkıp giden Prof. Türközü'nde. Onunki de ne biçim sevda. Alev'i unutmuş, aklı hocasında ya da Prof. Türközü'nde. Öyle ya, Alev'in azraili henüz belli bir gün ve saat için randevu vermiş değil. Zaten aklıma çeşit çeşit ölüm sahneleri getiren hep Üner. Hep onun, onda görmeye alışık olmadığım endişeli yüzü. Ne kadar serinkanlıdır oysa.

Prof. Türközü, geri dönmüş, Üner'e alaylı alaylı bakarak, "Madem öyle, polise kapısını kırdıralım bari..." demişti.

Yiğitçe ortaya atılmıştım o zaman:

"Ben gidip bakarım... Henüz kilit kırdırmayalım..."

Üner de atılmıştı:

"Ben de sizinle geleyim."

"Sen kal lütfen. Burada bekle. Belki bu arada..."

Genç adam, tuhaf tuhaf bakmamış mıydı yüzüne o zaman?

"Üner'de kalayım da, bari genç öğrencilerine düşkün hoca unvanımı hak edeyim."

Aysel, kazadan sonra, kimin evinde kalacağı konusu tartışılırken böyle demişti. Üner, koynuna o kadar beklediği dört kadın birden girmişçesine mutlu görünüyordu:

"Hah şöyle! İşte size yakışan karar da bu hocam."

"Bana her zaman güç verdin Üner. Çok üstüme gelme, yoksa sana âşık olabilirim yavrucuğum..."

Aysel'in, Doç. Üner'i kendisinden fazla önemsemesinden korkup duruyordu. Onun evinde, onunla birlikte kaldığı aylar... Bu aylar pekâlâ fazlasıyla yakınlaştırmıştı ikisini. Onlara içinde bir kırgınlık, küskünlük duyuyordu. Ne zaman uğrasa, Üner'in hocasını şapur şupur öpüp duruşlarına, onu keyiflendirmeye çalışışlarına sinir oluyordu.

Şimdi yeniden kendine kızıyor: Aysel, dedin mi, kıskanmadığın, korkmadığın, kuşkulanmadığın hiçbir şey, hiçbir kimse yok. Kendine güvenmiyorsan, o kadar bağlandığın kadına güven bari. Dostsanız, dostsunuz demektir. Hadi Üner neyse ne de, Aysel'in o günlerdeki iç kırgınlıklarımdan, gizli küskünlüklerimden bile haberi bulunmayışı... Biliyor da aldırmıyorsa, kötü. Farkında olmuyorsa, bu daha kötü.

Delice bağlandığı herkes, yıllar içinde tek tek kayıp gitmişti dünyasından. Hemen hepsi, büyük sürünün bir üyesi olmayı seçtiler. Onları böyle mi düşlemişti? Genel ahlaka uyumda bu kadar gönüllü davranacakları hiç aklına gelmemiş miydi? Kuşkusuz sürüye katılmayanlar da vardı. Fakat onlar da, ya kırlara-köylere çekilmişler, ya kendilerini geceli gündüzlü içkiye vermişlerdi. Ya hiçbir şey yaratmıyorlar, ya ortaya edebiyatla ilgisiz işler çıkarıyorlar... Git git, ehven-i şer'ci olunuyor.

Burada duruyor. Ötekiler de kendisine böyle bakabilirlerdi pekâlâ. Gizli kırgınlıklarından Aysel'in nasıl haberi yoksa, günlük histeriye katılmamak uğruna yazıp da yayımlatmadığı, çekmecesinde beklettiği iki kitabından da kimsenin haberi yoktu: Herkes

de bana pekâlâ tükenmiş bir yazar gözüyle bakabilir. Yeni tasarılarımdan kimin haberi var?

Aysel'in, hem de güle oynaya hayata katılarak; araştırmalarını, incelemelerini yayınlatarak; şu son aylara dek çalışmalarına sağır kalınmasından hiç etkilenmeyerek sorgulayışlarını sürdürmesine, buna karşın yine de sürekli muhalif kalabilişine hayrandı. Alev'i de seviyor, ama onun muhalefeti hep ağlayan bir yüzle. O kadar kılı kırk yarıyor ki, ortaya tek büyük inceleme çıkarmadan işte, ölüm geldi, kapıya dayandı. Kimbilir şu "en iyi, en doğru, en güzel"ciliği iç dünyasında onu ne kadar hırpaladı. Üner... Sevimli adam, ne yalan söylemeli. Büyük sürüye katılıp katılmadığını, genel histeriyle uyum sağlayıp sağlamadığını düşündürtmeyecek kadar şirin, sevimli, zeki... Fakat sonunda Aysel... Aysel bile...

Ona bu akşamüstü onur plaketini verecek olanları düşünüyor da. Aysel, Prof. İhsan Türközü'nün elinden plaketi alacak, teşekkür edecek, üstelik de mutluluğunu, sevincini bildirecekti herhalde. Kural böyle.

Ama törene gelmemişti işte. Ortadan böyle ansızın yokoluşu bir seçim mi, yoksa kötü bir engel mi; hayati bir engel? Herhalde sonuncusu. Çünkü, törene gelmeyeceğine, o plaketi almayacağına değgin tek işaret yoktu ortada. "Süsleneceğim" demişti üstelik. "Berbere gideceğim."

Anahtarı kilitte biraz daha zorluyor; neden sonra hep ters büküp durduğunu kavrıyor. Bu kez öbür yana büküyor, kapı kolayca açılıyor. Hemen de giriyor. Öksürüyor, karanlıkta bir ân bekliyor: İçerde olsaydı bir yerden ışık gelirdi; Aysel, ses verirdi.

İçi ürperiyor: Keşke Üner de olsaydı. Benimle gelmesini neden önledim sanki? Şimdi neyle karşılaşacağım? Ne yapacağım, eğer...

Hemen hemen fısıldıyor:

"Aysel?"

Hiçbir yanıt yok. Çıt yok.

Sesini biraz daha yükseltiyor:

"Aysel!.."

İçerde olmadığı apaçıkken neden hâlâ ondan bir yanıt beklediğine şaşıyor.

Burada gerçekten yalnız ve bu yalnızlık onu çok ürkütüyor. Aysel'siz bir hayata nasıl katlanabileceğini bile düşünemeden...

Polis Komiseri (kuşkulu kuşkulu yazara bakarak):

Onu bu durumda ne zaman buldunuz?

Yazar (kekeleyerek):

Şey... Saate bakmadım, ama... Herhalde sekiz, sekiz otuz falan olmalı...

Polis Komiseri (sert):

Sekiz mi, sekiz otuz mu? Zapta nasıl geçirelim?

Yazar (başkaldırır):

İnsan yakın birisinin cesediyle karşılaşınca saate bakmak nereden aklına gelsin?

Polis Komiseri (daha sert):

Yalnız mıydınız? Onu gördüğünüzde ölmüş müydü? Ceset tam burada mıydı, yoksa başka yerdeydi de?..

Bir karabasandan uyanır gibi silkiniyor. Sanki hâlâ, komisere doğru bir yanıt verebilme amacıyla gözlerini odanın karanlığında gezdiriyor.

Henüz içeriye tek adım atmamışken, dağınıklığına karşın kendine özgü bir düzen kurabilmiş çok tanıdık bir yerde olduğunu biliyor: Bu ona biraz güven, hayli iç rahatlığı veriyor:

İşte buradayım. Aysel'in, kaç ev değiştirdikten sonra, son bir buçuk yıldır oturduğu çatı katındayım. Onun bildik eşyaları arasındayım. Geniş iki adım atarsam, bir koltuğa çarpabilirim. Üçüncü adımı atarsam, üstünde yazı makinesinin, dağınık kâğıtların, öbek öbek kitapların durduğu masaya toslayabilirim. Oradan dar bir yarım daire çizersem, soba. Sobanın yanında, sağa sola ya da ileri doğru tek adım atmamalıyım. Atarsam, oraya istiflenmiş odunları devirebilir, öteki bacağımı bir başka koltuğa çarpabilirim. Tam sobanın önünden geri geri iki adım çekildikten

sonra, bu kez sağa doğru bir yarım daire çizmeli, hemen de durmalıyım. Çünkü, küçük, alçak bir masa, yerdeki elektrikli kahve kabı, gazete, dergi yığınları, bir karış ötede de bol yeşillikli saksı bitkileri... Duvar diplerinde başımı sakınmalıyım, çünkü alçak duvarların kitap rafları, onların keskin kıyıları, uçları... Ama saksılarla kitap rafları arasında kalan daracık boşluğu yakalayabilir, oradan iki adım yürüyebilirim –tabii eğer tam o noktada tavanda biri asılı değilse–, pencere önündeyim. Camı ancak alttan yarıya kadar örten tığ işi, eprimiş perdenin – "Annem, sen bu eski elişi şeyleri seviyorsun, diye vermişti. Kimbilir hangi gençliğinden artakalan..."– üstünden bakarsam, karanlıkta bir yığın çatı, baca ve kömür dumanıyla yağıp yağmadığı hâlâ belirsiz ince sulu karın örttüğü gökyüzünden bir parçayı seçebilirim. – "Burayı yalnızca geceleri, bütün bacalar sustuğu zaman havalandırıyorum. Şimdi sakın açma. Linyit dumanı dolar..."–

Aysel'in sesi ve işte bütün bunlar önceden bildikleri. Evin içi gibi, ev sahibinin hayatı üstüne de bazı ayrıntılar... Ama iç yaşamı? Gerçekten, onun iç yaşamı üstüne ne biliyorum?

Şaşkınlıkla ayırdında oluyor: Öyle ya, özellikle bu son yıl bana iç yaşamından çok az söz açtı. Hemen hemen hiç.

Yıllar sonra yurtdışına nihayet çıkabilmiş, oradan kendisine birkaç güzel kart göndermişti:

"Değerli dostum, Amsterdam'da uçak aktarırken yazıyorum. Atlet fanilaları, şortlarıyla uçakları dolduran, sırtları çantalı genç kızlarla delikanlılara, şimdi barda, karşımda oturan Zimbabve güzeline bakıyorum. Başında yüksek türban, bilekleri dirseklerine dek bilezikli, boynunda ağır kolyeler ve kendinden çok hoşnut. Yürüyüşü her yeri ele geçiriyor. Burada oturuşu da. Dünyanın ne kadar ve ne güzel değişmekte olduğunu düşünüyorum. Uçakta küçük bir şişe Beaujolais içtim, burada sürdürüyorum. Esrikleştim. Kucaklarım."

"Cancağızım, gideceğim yere varmadan Engin'i görmeye uğradım. Öyle şaşırdı ve sevindi ki, dili tutuldu. Akşam saati ve oturduğumuz park biraz hüzünlü. Ne olsa Yaşlılar Yurdu'nun par-

kıydı. Zaman bizi ayırmasın. Sevgiler." Aynı kartın bir köşesinde incecik, titrek başka satırlar: "Onunla buluştuk. Buluşmak..."

Bir üniversite kampüsü fotoğrafının arkasında:

"Yeni Yankılar falan, ama burada gördüğüm saygı, sevgi pekâlâ da hoşuma gitti işte. Yaşlı ozanımızın doğum günü törenini unutamıyorum. Kendine iyi bak."

Munch'un *Plajdaki Beyazlı Kadın*'ının arkasında ise şunlar:

"Yenins'le tanıştım. Keşke sen de tanışabilsen. Hiç batmayan güneşli günler yaşıyorum. Ah cancağızım. Bilsen..."

Bu kadar. Bu ne demekti peki? Yenins kim? Yenins'ten bir daha hiç söz açmadı, ben de sormayı unuttum. Ayaküstü tanıştığı biri olmalı.

Dönüşünde, gezisinden kalın çizgilerle söz açmıştı. Aklı artık bütünüyle yeni araştırmasında. Bir de Layana.

"Biliyor musun, Layana öldü. Bu kuşlar onun."

Hiçbir ipucu yok. Aysel'in şu ânda nerede, ne yapmakta olduğunu söyleyecek tek gerçek bilgi yok.

Sanki ışık olursa, onu da tam olarak, bütün iç dünyasıyla görebilecekmiş gibi, elini divanın yanındaki ayaklı lambanın düğmesine uzatıyor. Fakat duruyor, hemen basmıyor o düğmeye. Lambanın yanındaki, duvara dayalı divan...

Aysel, divanın üstünde. Bileğinden kanlar akarak...

Burnunun ucunda, gaz kokusundan boşalan yeri, hemen kan kokusu alıyor. Yüreği daralıyor, elleri titriyor: Şimdi ne yapmalıyım?

Romanda olsaydı, kolaydı. Birçok seçenek var. Ama hayatta ve gece, bir yazar, üstelik de çok sevdiği, bileklerini kesmiş bir kadını ne yapabilir? Hiçbir ön hazırlığı yokken, işin içine bütün duygular da yoğunlukla karışmışken, cesedi taşıtmayı başkalarına nasıl bırakabilir ya da bu çaresiz sahnenin üstünden nasıl atlayıp da başka bir bölüme geçebilir?

Bir ân, çıldıracak gibi oluyor. Bütün gücünü toplayıp, titreyen parmak uçlarıyla düğmeye basıyor. Aynı ânda burnundan kan kokusu siliniyor. Derin bir soluk alıyor: İşte, bildiğim bir yerdeyim.

İşte bildiğim divan ve işte orada bileğinden kanlar akan Aysel falan yok. Salt, bol bulamaç yastıklar. Sık sık sevecenlikle arkama yığdığı. "Otur cancağızım, rahat et. Kahve içer miyiz? Tazedir. Şimdi kaynattım. Anlatsana, yeni romanın nasıl gidiyor? İşin çok güç. Bir ülke romanı yazılacaksa, orada toplumun aynası olacak tipi, tipleri bulmak bugün hayli güç olmalı..."

Hayır, tipiklik peşinde falan değilim. Toplum panoraması... Bu panorama bugün bir yazar için ancak ortalıktaki kaosu aşma çabasıyla anlam kazanabilir. Düşünsel bir çabayla... Bir ân. Salt bir ân. Açılabileceğim tek nokta bu. Artık yalnız bu...

Gözlerini odada gezdiriyor. Her şey yerli yerinde. Sobanın üstünde yakılmış elma kabuklarına dek, her şey... Şimdi burnunda elma kabuklarının durmuş oturmuş yanık kokusu.

Aysel, kokuyu içine çekiyordu:

"Sen de dene. Ocağının üstünde arasıra kabuk yak. İnsan, bu betonlar arasında bile elma bahçelerinde dolaşıyormuş gibi oluyor. Elmaların çiçek açtığı mevsimi düşleyebiliyorum."

Gülümsüyor: Yaşamın yalanları, romandakinden çok daha fazla. Çok daha gerçek. Gerçek yaşam ancak yalanlarla sürdürülebiliyor. İki kuru, kıvrık kabukla elma bahçeleri falan. Bizim yaptığımız salt işimize yarayacak yalanları seçmek, işimize geldiği biçimde yanyana, altalta, üstüste getirmek. Kuru kabuklar altına yanan bir soba kondurmak...

Oysa soba çoktan sönmüş burada. O cılız, varla yok arası kokunun yerini çoktan cam aralıklarından sızan linyit kokusu almış. Oda buz gibi. Masanın üstündeki mikadan kuşlar, sanki üşüyerek, titreyerek sallanıp duruyorlar görünmez iplerinin ucunda.

"Layana'nın kuşları... Sana Layana'dan söz açmışım değil mi?"

Hayır, hiçbir şeyden, gerçek hayatlara, insan yaşamına değgin hiçbir şeyden söz açmadık birbirimize Aysel. İçlerimizin hangi sobanın ateşinde yanıp kavrulduğunu bilmiyoruz.

Kahve kabı prizden çekilmiş. Yazı makinesine her zamanki gibi bir kâğıt takılı. Yazılı olsun olmasın, o kâğıt hep vardır orada; hep yazılmayı beklemektedir.

Olağanüstü hiçbir şey yok. Masanın yanındaki dar duvara asılı sanat takviminde bile. H. Vecih Bereketoğlu'nun *Manzara*'sı. Kış manzarası, denizde. Gün, olması gereken: Bugün. Yani Yirmi iki aralık. Aysel, takvimi bu sabah yırtmış. Fakat akşamına kendisi yok.

Erken saatte onunla konuştum. Buradaydı. Şu telefonun başında. Dün gece de, onu arasam mı, aramasam mı, kutlasam mı, kutlamasam mı, uyduruk bir töreni önemsediğimi sanır mı, sanmaz mı, diye diye gece yarısını bulmuştum. Sonunda da numarasını çevirmiştim. Sesi uykulu uykulu geliyordu:

"Beni neden bu saatte yatağımdan kaldırıyorsun?"

Kekelemiştim. Almacı hemen geri, yerine bırakmak istemiştim:

"Ah, özür dilerim... Ben... Gerçekten özür dilerim... Erken yatmazdın da. Uyumuş muydun?"

Gülmeye başlamıştı:

"Yooo, hayır, hayır! Ama nedense kendimi çok derin bir uykudan uyanmış gibi duydum birden."

Bununla bir şey mi söylemek istemişti? Ne söylemek istemişti acaba? Yatmamış evet. Hâlâ Aydın İntiharları ve Geleceğin Başkaldırısı incelemesi üstünde çalışıyormuş.

"Benim incelediklerim somut, elle tutulabilir başkaldırı örnekleri. Bu nedenle göze pek az görünebiliyor. Oysa, düşünürsen bir de cesetleri olmayanlar var. Sinmiş, ikiyüzlü bir hayatla uyum sağlayamayanlar, bu uyumu sağlamaktansa, kendilerini ortadan silenler, silinişi, bu istençli seçimi bir reddediş olarak yaşayanlar var. Tarih çoğunun hayatlarının nerede son bulduğunu yazmıyor. Kansere yakalananları, karaciğerini tüketenleri falan da seçilmiş bir ölüm olarak yazmıyor. Evet, delirenleri yazıyor, ama, 'delirdi' diye yazıyor. Senin *Kırık Zaman Parçaları*'nda tasarladığın başkahramana gelince... Onun da ne olacağı belli değil henüz..."

Ansızın konuyu değiştirmiş:

"Biliyor musun, hayatımda tanıdığım en çekinik, en kuşkucu insansın. Oysa romanlarındaki insanların hayatına ne kadar çekincesiz dalıyorsun" demişti.

Ürperiyor: İyi ama, Aysel çoktan yitip gitmiş gibi, neden hep geçmiş zaman kipi kullanıyorum? İşte kulaklarımda onun, hep öyle canlı, neşeli sesi. Yanımdaymış gibi:

"Söylesene, ne olacak şimdi? Törende onuruma kuzu mu çevrilecek, yoksa beş rekat namaz mı kılınacak, toplar mı atılacak yoksa? Ne olacak? Bunu sen bilmelisin. Bize yarını bugünden söyleyebilecekler yazarlar da değilse, kim olabilir başka? Ben sanatçının büyücü olduğuna inananlardanım."

Dün gece de, bu sabah da söyledikleri hemen hemen bunlar. Bunlardan ne sonuç çıkarabilirim? "Orada görüşürüz" dedi mi, demedi mi? Gerçekten anımsamıyorum.

Sesinde zaman zaman bir başkaldırı tınısı vardı. Ama, "Berbere gideceğim, süsleneceğim..." de dedikten sonra, gününün programını isteyerek bozabileceğini, töreni yadsıyabileceğini düşünebilmem olanaksız. Hem o, hayatta kalındıkça hayatta kalındığının, onunla uzlaşıldığının tek gerçek olduğunu bilmez mi? "Siliniş" demekle ne demek istiyordu? İstiyor yani?..

Dudaklarında yine de uçuk bir gülümseme, odanın ortasına doğru birkaç adım atıyor, hemen de duruyor: Şimdi düşünüyorum da, yurtdışında aldığı ödül onu, bugün, bu akşamüstü verilmesi tasarlanan onur plaketi kadar keyiflendirmemişti. Bunu da nereden çıkarıyorum? Yüzünü görmüyordum ki. Yalnızca sesini işitiyordum. Sesle daha kolay oynanabilir, insanlar daha kolay yanıltılabilirler. Aysel'in açık, duru bakışlarını, hâlâ bir çocuk saflığında olan gözlerini görmeliydim. O gözler, asla yanıltmazlar. Oyunu beceremezler.

İçindeki tedirginlik yeniden yoğunlaşıyor. Yazı masasına doğru bir adım atmışken, sanki biri onu tutuyor. Aysel'in yüzü, gözlerinin önünde derinleşmiş çizgilerle beliriyor. Bakışlarında bir dalgınlık. Aydın'ın cenazesinden sonraydı. O gece, evet. Evinde yalnız olmak istememişti. Birlikte yemek yemişler, sonra buraya gelmişlerdi. Bütün yemek boyunca Aydın'la arkadaşlığı-

nın en gülünecek yanlarını anlatıp durmuştu. Ta ilkokulda, bir taşra kasabasında başlayan, ne ayrı, ne birlikte olup biten türden yakınlık. Aysel, iç dünyasını yine çok az elevermişti:

"Aydın, Cumhuriyet'in bürokrat oğlu, ben Osmanlı'nın esnaf kızıyım. Gel de, kişilerden yola çıkarak bir toplumun tarihini çözümleme. Fakat galiba bu daha çok senin işin..."

Burada oturuyorlardı işte. Elektrikli kapta kahve kaynıyor. Konyak kadehlerinde birer parmakçık da konyak.

"Keşke Aydın'ı ciddiye alsaydım, bir toplum birimi olarak değil, hayır. Bir kişi olarak, keşke!" dememiş miydi? "Aydın benim için, birlikte gülünüp oynanan, şakalar edilen, pek bir derde şifa olmayan, yine de varlığı kaçınılmaz bir toplum katmanının hayli soyut yüzüydü sanki."

Gözleri sulanmıştı. Sulandı yani:

"Bilim işte böyle geneller. Ama sizler, siz edebiyatçılar hiçbir şeyi bu anlamda genellemezsiniz, değil mi? Herkesin, toplum katlarının temsilcisi olan roman kahramanlarını sevmiyorum. Bu kadarını ben de görebiliyorum. Fakat, örnekse senin kahramanların, onlar çok kendine özgü, özel kişiler. Onları tanımak güç; bizim göremediğimiz yüzler onlar. İşte Aydın. Onun delidoluluğu, delişmenliği, genel parçalanmışlığı unutmak istercesine ve eline yüzüne bulaştıra bulaştıra ille de oynamak istediği o rumbalar, ettiği valsler... Hep özgür, kendini gerçekten özgür duyan, özgürmüş gibi yapmayan, sahiden o olabilen kadınların özlemini çekip durması... Onu ciddiye almaya değmez miydi sanki?"

Bilmiyor. Aydın üstünde fazla düşünmedi. Salt, Aysel sözkonusu olduğu zaman. Salt kıskançlıkla, küskünlük, kırgınlıkla... Aydın'ın ölümünden birkaç yıl önce yine Aysel "Ömür bu adam! Çılgın. Şimdi de piyano dersi almaya başladı" demişti. "Piyano öğrenecek ve açık havada, bir söğüt ağacının altında, sabahtan akşama, akşamdan sabaha yalnızca Harmandalı Zeybeği'ni çalacakmış!"

Ben homurdanmıştım:

"Aman canım, bırak şu zevzeği! Harmandalı'nı çalmak için piyano öğrenmek gerekmez."

Ciddiye alınmayacak her şeyi pek güzel ciddiye alıyoruz işte.

Aydın'ı o zaman da kıskanmıştı. Şimdi ise birden içi burkuluyor. Bir ân, onun ölümünde kendi ölümünü görüyor. Aysel'in bu cenazeden sonra da, "Ah, keşke..." dediğini. Bundan ürkmesi gerektiğini mi, buna sevinmesi gerektiğini mi bilemiyor. Kaosu aş. Kaosu aş, beynindeki kaosu...

Elini usulca yazı masasının önündeki küçük iskemlenin arkalığına koyuyor –az önce tavana asılmış bir Aysel'in ayakları dibine devirdiği–; sanki bu el şimdi onun hâlâ çok kıpırtılı omuzlarından biri üstünde duruyor. Hemen hemen fısıldıyor:

"Seni salt düşüncede değil, duyguda da sevdiğimi söylemeliyim sana: Bir gün, ah keşke, keşke bilseydim... dememen için."

Silkiniyor: Şimdi düşünülecek olan bunlar değil. Ortadan yokolan da ben değilim, Aysel. Keşke Üner'e hemen hemen homurdanarak sırtımı dönmeseydim: Sen kal, ben giderim.

Üner gerçekte ne kadar anlayışlı davrandı. Bir adım geri çekildi, biraz şaşkın, bana yol verdi: Elbette, tabii. Sizi anlıyorum.

Anlıyor mu acaba? Onun, kendisiyle hiçbir sorunu yokmuşçasına yalın, duru bakan gözleri. Sık sık Aysel'i çağrıştıran. O bakışlar bu akşam biraz endişeyle gölgeli. Hem Alev'in durumundan, hem hocasının hiçbir yere hiçbir haber vermeden törene gelmeyişinden. Belki de yok, onun kendisiyle bir sorunu yok. Hayatla barışık. Bizlere her zaman engin bir hoşgörü ve anlayışla bakıyor. Yoo, bizlere acıyor herhalde. Cumhuriyet'in ilk idealist kuşakları... "Ey Türk Gençliği! Birinci vazifen..." Hiç de hazırlıklı olmayan omuzların onca görevi üstlenişiyle yıkılan kuleler, bozulan düşler ve artık ya bizden öncekilerde ya bizden sonrakilerde yeni bir güç aşısı arayıp duruşlarımız. Her kezinde birlikte suya gömülüşler ya da dıştalanış, dıştalanış. Olmadık bir zamanda yeniden göreve çağrılış, olmadık bir zamanda göreve hücum. Görev, görev! Başımızda eski kurtarıcılık tacımız, sırtımızda eprimiş şövalye zırhımız, yeniden başlamak, yeniden yeniden... Ve artık istemeye istemeye, artık bıkkınlıkla yine de

birbirimize sarılışlarımız. Bunun bir sığınış olduğunu hiç elevermek istemeyerek. Yalnızlıktan ne kadar korktuk! Tek kalmaktan.

Evet, Üner acıyor bize. Sevecenliği buradan kaynaklanıyor. Aysel de bunu bir değerbilirlik sanıp durdu zaten. Duruşmalarından birine Üner'in kolunda geldi. Öne atılmayı sevmiyorum. Aysel'e: "Duruşmaya ben götüreyim seni," demedim. Sonra da Üner'i küçümsedim tabii: Yiğitlik taslıyor. Halkı başkaldırıya kışkırtmakla suçlanan bir prof.'un yanında duracak da, ilericilerin gözünde yükselecek! Herkesin korkup sindiği bir zamanda, üniversitesine yeniden dönebilme kapılarını bütün bütün kapayarak, "Bravo Doç. Üner'e..." denecek. Artık yiğitliğin, yüceliğin terazisi günlük politikanın güdük ölçüleri olup çıktı... Başka ölçü yok. Aykırı bir başkaldırı yolu yok. Üstümüze gaz döküp yakmak yok... Dökülenlerden eldeavuçta kalanlarla yeniden başlamak... Yitirilmiş güçler, eskimiş güvenlerle... İşten atılmayı, hapse tıkılmayı göze almaktan başka karşı duruş yolu yok. Aykırı tek ses yok.

İşte, o zaman da böyle şeyler düşündüm. Hep, kendi yapamadığımı başkalarının yapmasının özlemini çekerek... Alçak! Üner, hakkında böyle şeyler düşüneceğin en son kişi olmalı değil mi? Onu o günler böyle değerlendirmemin, benim de günlük politikanın güdük ölçülerine yenilmemden başka ne anlamı var? Duruşmaya gitmek mi, gitmemek mi? Aysel'in yanında görünmek mi, görünmemek mi? Dilekçelere imza koymak mı, koymamak mı? Bildirilere katılmak mı, katılmamak mı? Düzen ve baskıcı dönemler en doğal edimlerimizden birer kahraman yaratıyor. Böyle dönemlerde, o en doğal edimler, eğilimler insanda bir yanlışlık duygusu uyandırıyor. Değerler sarsılmıştır. Biz, gerçekten biz miyiz, değil miyiz? Her şey bulanıklaşıyor. Eskinin o büyük, tutkulu roman kişileri, o keskin yadsıyışlar artık yazılamaz oluyor.

Şimdi apaçık anımsıyor. O günlerde Aysel'e: "Bugünler yanında görünmesem iyi olur" diye takılmıştı. Güne ne kadar da uygun bir nükte! Öyleydi elbette. Ama kimbilir, duruşmasına, belki de, Aysel'in bu şakayı ciddiye alabileceğinden çekindiği için gitti. Belki de, bugüne dek hep onun yanında kalışı, onu

yüceltişi... Kimbilir, kimbilir?.. Her şey olabilir. Basında çirkin bir iftiraya uğradığı zaman pek çok kimse Aysel'in çevresinden uzaklaşmamış mıydı? O kadar yalnızlaştırılmasaydı, Aysel'e bu kadar yapışacak mıydım bakalım? Hangi doğallık? Hangi doğal edimler, eğilimler? Artık böyle şeylerden söz etmek olanaksız. Böyle olmak olanaksız. Ben de kimbilir, neden dolayı Aysel'e... Bildiriyi yayacakmış. Ama, iftira olayından sonra, artık adına güven duyulmaz diye... İşte bizi yalnız günlük ölçüler yönetiyor, biz kendimiz değil. Kimse kendine kalmıyor, kendinin efendisi olamıyor. Her şey darbelere, yarışmalara, ödüllere göre. Cehennem başkaları değil. Cehennem, artık kendimiziz...

"Artık son. Sürüye katılmaya, günlük çatapatalarda aydınlıklar görmeye son. Paydos!"

Alev anlatmıştı. Aysel, o gece böyle demiş. Yani, banyoda baygın düşüp, her yanını kırdığı gece. Yaşamlarımız elimizden alınıyor. Kararlarımız, neredeyse bir filmi görmeye karar verişimiz de, piyasaya sürülecek herhangi bir şeye bağlı. Aysel'in, "Sürüye katılmaya son!" dediği ândaki sesini işitmek, o ândaki yüzünü ben de görmek isterdim. Herhalde ciddi değildi. Öyle dediği günden bugüne aradan kaç yıl geçti. Herhalde kesin değildi. "Bitti, son"larımız bile ne kadar dağınık, parçalı...

Önceden hiç düşünmediği halde, masanın yanından ayrılıp ansızın banyoya yöneliyor. Kısa, karanlık bir koridorda duruyor: İnsan, hem de o baş dönmeleri arasında kalkıp da reklam delisi bir senaryocunun çağrısına koşar mı? Fakat Aysel, özellikle Aydın'ın ölümü ardından, o sarsılışla, "En çok gülenleri en fazla ciddiye almalıyız" demedi mi?

Ah onun bu aşırı duyarlılıkları! Zekâsını zaman zaman budalalaştıran iyimserlikleri... Onlar, o senaryocu oğlan gibiler hıçkırıklarını elevermemek için sırıtmıyorlar ki Aysel, daha çok sırıtabilmek için sırıtıyorlar. Bu kadarını nasıl ayırt edemezsin?

Hiç yakınmazdı. Yakınmaz yani. Ama bir kez yakındı. İşte o filmin ilk gösteriminden sonra. Banyoda geçirdiği kazadan sonra. Kendine çok kızmış. –Ya yine öyle?..

Omuz ve bacak alçıda, yarı kendine öfkeli, yarı kendine gülerek anlatıyor; organik zamanla bilinç zamanı arasında:

"... hani bir ara, dışardan ders veriyordum ya üniversitede? İşte o zamanki öğrencilerimden biri telefon etti..."

Yüreğim kulaklarını dikmişti yine. Doç. Üner takılıyordu:

"İşte peşinize bir delikanlı daha taktınız! İtiraf edin, itiraf edin!.."

"Ah Ünerciğim, beni hep sevindirmek istersin! Fakat şimdiki gençler bizi peşlerinde istiyorlar yavrucuğum. Biz de kuzu kuzu gidiyoruz..."

Yeni bir film çevrilmiş de. Filmin senaryosunu, telefon eden öğrencisi yazmış. İlk gösterimde ille Aysel'in de bulunmasını istiyormuş.

"Nasıl içten, coşkulu bir çağrı, anlatamam. Hocam, diyordu, sanırım toplumsal çözümlemeleri çok doğru bir film oldu."

Homurdandım:

"Beş para etmez bir senaryo yazdığı buradan belli daha!"

Aysel, alçılı omzuna tak tak vurmuştu:

"Evet ama, telin bu ucundaki sen değildin, bendim. Oğlan da, sizin görüşleriniz benim için çok değerli, ne olur gelin, bizi eleştirin, kusurumuz varsa söyleyin, diyordu. Ne olsa benim de böyle aranıp sorulmalara, düşüncelerimin önemsenmesine susadığım bir zamanım..."

Alev, ağladı ağlayacak:

"Hocam!.."

"Aaa, ne var bunda? Bensiz o düğün olamazmış sandım. Öğrencimin üstelemelerini işitseydiniz, siz de o filmin ilk gösterimi sizsiz asla yapılamazmış sanırdınız. Oysa, o gün gelip çattığında başımda kötü bir döngünlük, içimde bir boşalma, beynimde bir sıkışma. Belki tansiyon düştü, belki çıktı, ne bilirim."

Üner yine takılmıştı:

"Zaten başkalarına akıl dağıtanların kendine hayrı yoktur. Doktorlarsa, kendini topluma adamış aydınlar için icat edilmemiştir tabii..."

"Canım, öğrenciye sözverirken bir şeyim yoktu. Hava da berbat mı berbat. Ama sözvermiştim artık. Asıl Tezel duymasın, çocuklar, gecenin gidişatını sakın duymasın, benimle kötü alay eder..."

Koridorun lambasını yakıp yakmamakta, banyo kapısını açıp açmamakta kararsız: Kendimi iyiden iyiye soyguna çıkmış biri gibi duyuyorum. Hem, ya içerdeyse, yıkanıyorsa?..

Kulak kabartıyor. Bir su sesi var gibi, ama alt kattan mı geliyor, içerden mi, böyle bir apartmanda bunu bilmek olanaksız. İnce, uzak bir su şırıltısı arasında açık seçik işittiği ise hep Aysel'in geçmişten çıkıp gelen sesi:

"... yağmur, kıyamet... Yine de kalkıp gittim. Sözvermiştim..."

Alev inliyor:

"Ahh hocam! Sözverişler artık..."

"Ağlama. Şuradan bir sigara uzat bana. Sözverilmişse, sözverilmiştir. Kalkıp gittim. Filmin gösteriminin yapılacağı yerde her zamanki yüzler, bildik kalabalık. Tabii haklısınız, öğrencimin beni kapıda karşılayacağını sanıyordum. Öyle bir şey olmadı. Onu, kalabalığın arasında, uzaktan gördüm. Bir ara o da beni gördü. Şöyle, hani hiç o üstelemeleri, ille gelin, beklerim hocam, deyişleri falan yokmuş gibi, belli belirsiz bir el sallayış, sonra da çevresindeki kalabalıkla konuşmasını sürdürüşü... Ne yapsın, görüşlerine güvendiği o kadar çok kişisi olunca, hepsiyle nasıl başa çıksın? Derken efendim, kendisi, yönetmen, başoyuncusu falan fotoğrafçılara poz vermeye durdular. İş, iştir. Başka ne bekliyordum ki? Herhalde, baş dönmelerim, iç boşalmalarım nedeniyle fazla duyarlı bir hal aldım, alınganlaştım... Ne bileyim, salonda toplanmış kalabalıktan hiç değilse birinin bana yakın, sıcak bir selam vermesini bekledim. Oysa, böyle bir şey olmadı. 'Nasılsınız?' diye yanına sokulduğum birkaç kişi de, 'Siz nasılsınız?' demeyi bile benden esirgedi. Artık adı sahtekâra çıkmış, ununu eleyip eleğini duvara asmış bir prof. eskisiyim nasıl olsa. Bu etiket üstüme nicedir yapıştırılmış, orada duruyor. Artık bana kim aldırır?"

Şaşkındım. Onu hiç böyle, kendine acır bir halde görmemiştim. Başkaldırdım:

"Büyütmüşsün, evet. Çok büyütmüşsün. Epey hastaymışsın belli... Genel bir kopukluğu, nasıl salt sana karşı bir tutummuş gibi alırsın?"

Sigarasının dumanını havaya savuruyor, sesinde alaycı titreşimler:

"Ama pırıl pırıl, fırından yeni çıkmış mis gibi şöhretler çevresinde nasıl halka olunduğunu görseydin, genel kopukluğun sade, bana, sana, senin gibi, benim gibi sırtına geçmişini yüklemişlere karşı geçerli bulunduğunu kara kara düşünmezlik edemezdin sevgili yazar dostum. Üç ayda bir roman yayınlamazsan, artık yoksun, bunu bil."

Sanki o gündeymiş gibi, yine omuz silkiyor. Banyonun kapısına tık tık vuruyor; içerden bir yanıt gelecek mi, diye bekliyor. Artık su sesi de yok. Çıt yok: Yatağa bağımlılık, o alçılar, sargılar, kendine güvenini sarsmış olmalı. Anlatırken dudakları titriyor, gözleri sulanıyor, kolay şartlanışlara ve unutkanlıklara zaman zaman başkaldırıyor, derken toparlanıp kendine gülüyor, yine kendi kendisiyle alay ediyordu:

"Gerçekten, o oğlan beni neden çağırdı acaba? Yağmur yağacağını da bilmiyordu ki, salonu dolduramayacak olmalarından korksun. Bakın, yine rica ediyorum, sakın Tezel'e duyurmayın. Ben bile o geceyi kendimden gizlemeye, hiç olmamışa getirmeye çalışıyorum. Hele şu sargılardan çıkayım, bir gün bunu başaracağım, elbet hepten unutacağım. Bu, ta o zaman bile çok kolay olabilirdi, eğer film bir şeye benzeseydi! Berbattı. Senaryo da, kurgu da, oyun da... Dışarda hava daha berbat. İçerde nedense yönetmenin, senaristin, oyuncuların, fotoğrafçının yanakları öpülüp duruyordu. Birbirini kutlayan kutlayana. Herkes herkesi, herkes kendini kutluyor. Eh, nasılsa kimseler farkında değil, vefa ve incelik denen şey de çoktan rafa kalkmış olduğuna göre, usulca sıyrılıp çıktım sokağa. Yağmur, fırtınayla karışık, insanın suratına suratına çarpıp duruyor. Bana da diyor ki: Sanat ve sözveriş adına hasta hasta sokaklara fırla-

manın cezasını çek! Biliyor musunuz, büsbütün dengemi yitirip, saldırganlığın, şiddetin, kimvurduya getirişin havaya da geçtiğini düşündüm o ara. Öylesi bir perişanlık. Karşıdan karşıya geçeceğiz, dizlerine dek, ağdalı bir suya dalıyorsun. Otobüs, dolmuş durakları uzak, taksi sürücüleri yüzüme bile bakmadan geçip gidiyorlar suları fışkırtarak. O köşeden bu köşeye seğirtiyor, kova kova kirli su yemiş bir halde, sellerde yüzüyorum..."

Alev, daha kötü inliyordu:

"Ah hocam, ah! Salondan çıkmadan bana bir telefon etseniz olmaz mıydı?"

Üner, kıs kıs gülüyor, ben homurdanıyorum:

"Etmez... Kimseye muhtaç değildir kendileri..."

"Dinle bakalım, muhtaç mıymışım, değil miymişim? Bir taksi ya da sizler olsanız yine iyi... Çırpına ede, yüz metre kadar ilerleyebilmiş olacağım. Baktım, artık içerden boşalanlar da arabalarına binmiş, neşeli neşeli gidiyorlar. Bir ara, eski öğrencimi, yeni senaristi, başka bir özel arabanın içinde, yanında güzel kızlar, yakışıklı oğlanlarla güle oynaya yanımdan geçerken gördüm. O ân, yağmuru, her şeyi unuttum ve yalnızca, evet yalnızca tek bir duygu kaldı bende: Benim de, o ve onlar tarafından bu halimde görülmemden korktum. Başım daha beter döndü, içim daha kötü boşaldı. Korkunun böylesini hiç yaşamamıştım dostlarım. Dahası, Ömer'siz kalışımdan o yana, yeni bir şeye daha alışmam gerektiğini anladım. Bu şey, beni daha çok korkuttu..."

Sesini becerebildiği oranda pes tona ayarlıyor, başını banyo kapısına yaklaştırıp fısıldıyor:

"Aysel? Aysel, orada mısın?"

Yanıt yok. Daha doğrusu yanıt, art arda, "Korktum... Korktum... Korktum..." oluyor.

İşte, orada burada kolayca, askerden korktu, sıkıyönetimden korktu, yönetimden korktu, geleceğinden korktu falan diye konuşabiliyor, yazabiliyorlar. Bunlara gelene dek, insanların ne kadar daha günlük, alelâde, ne kadar daha yakın, kendi kendisiyle ilintili korkuları var. Yağmurda, ıslak kedi halinin öğrencisi tarafından

görülmesi korkusu var. Acınmaktan korkusu var. Yeni bir duruma alışmış sanırken, alışamamış olduğunu görmenin korkusu var. Hiç sanmazken, içinde yakın birinden, koruyucu bir erkekten yoksunluğu yakalayıvermenin korkusu... Küçük boy ve çok özel korkular...

Aysel de, "Ama" diyordu, "böyle pek özel korkularım olduğunu anlayınca, daha çok korktum. Bunları altedemeyecek kerte yaşlanmış olmaktan işte..."

Sonuçta, nihayet evine ulaşıp da, kurunmak üzere banyoya girdiğinde ise:

"Gerisini hatırlamıyorum Hakim Bey!"

Böyle söylemişti.

Gözlerini açınca, kendini o yarı bodrum katının banyosunda, buz gibi bir betonun üstünde bulmuş. Sallanan bir ayak, çöken bir omuzla. Yapayalnız. Ne Doç. Üner, ne Alev, ne Engin, ne Ömer artık, ne de ben. Ne senaryocu, ne şu, ne bu...

Ya yine?..

Banyonun kapısını itip açtı. Baktı Aysel, her yanı kırık çıkık, yerde iniltilerle...

Kulak veriyor. Hiçbir yandan herhangi bir inilti falan gelmiyor.

Kapıyı yeniden açtı, baktı. Baktı Aysel, üç tüp ilaç yutmuş, ölü... ölmek üzere... çıplak... değil, saks mavisi sabahlık... değil. Küvette. Küvet ağzına kadar suyla dolmuş taşmış; Aysel suda boğulmuş... boğulmuş... değil... Duşta, çıplak. Etleri sarkık, memeleri... Bir çığlık:

Aaa! Nedir canım, pat diye giriyorsun içeri! Evimin anahtarını bunun için mi verdim ben sana? Çökmüş bir gövdeyi banyoda dikizleyesin diye mi? Çık dışarı!..

Utançla geri çekiliyor.

Hayır ama, daha banyonun lambasını bile yakmamıştı ki. Şimdi yakıyor. Çekinik, utangaç, çabuk bir gözatıyor içeri: Soyguncu gibiyim. Tam bir hırsız.

Ak pak duş perdesi, ak pak havlular, musluğun üstündeki daracık cam rafta diş fırçası bardakları, sırları dökülmüş küçük bir ayna. Yerde ise yalnızca, şekerpembesi bir çift havlu terlik. Ken-

disine bundan söz edildiğinde gözlerinin önüne bile getiremediği çığırtkan pembe. Hayır, şekerpembesi falan değil, çingenepembesi!

Aysel'i bu terliklerle gözünün önüne getirmesi güçtü. Güç. Bu güç olunca, şimdi yatak odasına gitmesi, artık evin içinde olmadığını bile bile, onu bir de orada araması büsbütün güç.

Ansızın, yer gök inliyor sanki. Diş fırçası bardakları birbirine vuruyor, daracık cam raf şıngırtılarla titreşiyor.

"Mahalledeki kaynakçı triporteriyle geceleri son kez saat sekiz otuza doğru gider, son kez saat on bire doğru döner, dönerse. Onun gelip gidişlerinde dişimi falan fırçalamaya kalkmam. Bilirim ki, triporter park edene dek elimden diş fırçamı düşüreceğim ya da macunu fırçanın üstüne bir türlü sıkamayacağım."

Aysel'in bu eve taşındıktan sonra, bir ara söylediği.

Kaynakçı, üç tur atarak uzun bir törenden sonra triporterini park ediyor. Bir kadın camı açmış olmalı, haykırıyor:

"Geldin mi?"

Çok iyi bilinen bir şey üstüne neden soru sorar insanlar? Günde boşu boşuna kullanılan sözcüklerin sayısı toplansa, bunlar uçuca eklense, dünyanın çevresini üç kez dolanacak bir sözcük kuşağı çıkar ortaya herhalde. "Hiçe harcanan zamanlar" adında bir hiç kuşağı.

Ben de ne dikiliyorum burada hâlâ? Aysel'in evinde olmadığını bile bile ne arıyorum banyosunda, köşesinde bucağında?

Yine de kendine engel olamıyor. Yatak odasına yöneliyor: Belki de uyuyakalmıştır.

Evin, bilmediği tek köşesi. Aysel'in bu en özel dünyasına birkaç adım olsun atmak isterdi.

Yapamıyor. Salt, eşikten bakıp geri çekiliyor.

Gözüne tek bir yatakla, yatağın üstündeki saks mavisi sabahlıktan başka şey çarpmamıştı.

Kendini iyiden iyiye soyguna çıkmış bir hırsız gibi duyuyor. İçinde ele geçirilecek herhangi değerli bir şeyin bulunmadığı, bomboş bir kasanın kilidini boşu boşuna kırmış beceriksiz hırsız gibi. İşin sonunda ne bir yıkanma, ne bir sevişme sahnesi, ne kur-

bağa yeşili kombinezon, ne bir cinayet, ne de intihar... Hattâ, açılan kapıların ardında boşa dönen bir plak, bir teyp bile yok. Tablalarda yarısı yanmış bir sigara, büyük alevlerde tüten eşyalar, evraklar... İşte, romanlarım da böyle. Büyük, çarpıcı olaylara yüz vermeyen şeyler yazıyorum. Basit hayatlar... Yaşandığı sürece kimseye hiçbir şey dememiş olan ne varsa, onlar kat kat açılmalı, gizlerinden sıyrılmalı, organik zamanla bilinç zamanı arasındaki uzun ve çok dolambaçlı yolda gerçekleşen, gözle görülmeyecek denli küçük aşamalı değişimler, doğan gün, patlayan fırtına, boşanan yağmur benzeri bir somutluk kazandığı ânda ele geçirilmeli. Değişimin elle tutulur olduğu ân, o tek büyülü zaman parçası yakalanmalı.

"Düşündüğüm romanı hâlâ yazamadım Aysel."

"Yazsaydın, bitmiş olurdu... her şey..."

"Tek bir ânın, o en kısa sürenin romanını yazmak isterdim yine de..."

"Ama cancağızım, ânlar yazılamaz ki. O da değişir, yakaladığın ânda başka bir şeye dönüşür..."

Ölümü ilk, enine boyuna o zaman konuşmuşlardı. Varoluşçu anlamda bir sonsuz özgürlük aranışı değildi üstünde durdukları. Eski şövalyelerin onur ve yiğitlik uğruna hançeri bağırlarına, namluyu beyinlerine dayamaları da değil. Kendi elleriyle kurup yücelttikleri makineler, silahlarla, teknolojik bir zamanın efendiliğiyle yüzleşmek gerekiyor. İnsanın kendi türüyle, kendisiyle, yalnız kendisiyle hesaplaşması... Tanrı kavramı altüst olduğu, onurun, kahramanlığın anlamı tepeden tırnağa değiştiğine göre, ölüm ve onu seçişin anlamı da...

Yatak odasına girmemişti, ama oradan büsbütün uzaklaşmamıştı da. Yatak örtüsünün nasıl bir şey olduğunu, Aysel'in başucundaki çekmecede aşk mektupları ya da siyanürlü bir yüzük saklayıp saklamadığını bilmek isterdi. Bir yerde bir not, salt, "Martıların yavrularını uçurduğu mevsim" ya da "Her şey birden terk ediyor beni, ben her şeyden, büyük uyumdan hızla uzaklaşıyorum"

diye yazılmış bir not. O yalnız yatakta hâlâ bir erkeğin sıcaklığını özleyip özlemediğini bilmek istedi.

Bunlardan hiç söz açmadılar. Yalnızca dünya, ülke sorunları, birlikte içilen şaraplar ve her gün konuşulan şeyler: Ne iyisin. Teşekkür ederim. Hayır, istemez, bu kadar yeter. Et ne güzel pişmiş. Sokakları yine kazdılar. Yine biri çukura düştü. Sol güçler nasıl birleşebilir? Evet, haklısın, telefon kesikti. Elektrik faturasını yine şişirmişler. Yine savaş. Gitgide evlere kapanır olduk. Ama oralara bile bütün ülke... Tutukevlerinde durum berbat. İşkence yokmuş, adama bak! Yine imza toplayalım bari. Bari yine bir dernek kuralım da, hiç değilse bir ses... Fakat bu camiler, bu türbanlılar... Nereye gidiyoruz? Bir yazı yazalım yine. Bence Galileo'nun yaptığı doğrudur. Bence Makyavel'ce bir aydın tutumu her zaman bağnazların ekmeğine yağ çalmakta, onları yüreklendirmektedir. Özgür düşünce bir kazanırken, bağnazlık bin... Yine de başka türlüsü hiçbir şey yapamamak, hiç kazanmamak olurdu. Ne yapacağız yine, yine ehven-i şer, deyip sosyal demokratları mı destekleyeceğiz? Elbette, başka seçim şansı yok ki şimdi. Benim var. Kendimden başka kimseyi desteklememek. Öfkeyle söylüyorsun. Ya ne yapacağım? İşçi ve işçileşmenin son bulduğu, insan emeğinin yerini makinelerin, bilgisayarların aldığı bir zamanda, işçileşmeyi mi bekleyeceğim? Fakat yine... Zamanı iyi tanımalıyız. Zamanı iyi tanıyor muyuz? Yoksa bize tanıtıldığı kadar mı?..

Kuşkusuz bunlar da konuşulacak. Fakat kendileri? Kendileri artık hiç yok. İç dünyalar, iç yaşamlar yok. Bunları deşmek ne zamandan beri bir suç oldu? Dış zamanın karşısına iç zaman konmayınca kozmik ân nasıl yakalanacak? Bir tek yoldan. Kendini sonsuz özgür duymakla. Reddedişle. Yapayalnızlıkla...

Burun kanatları oynuyor. Oraya yeni bir koku yerleştirmeye çalışarak yeniden oturma-çalışma odasına geçiyor. Burada onu ilk karşılayan yine tavandan masanın üstüne sarkmış mikadan kuşlar oluyor. İnci mavisi kuşlar, görünmez ipler ucunda ürpertilerle dönüp duruyor.

"Bunu buradan kaldırmalıyım. Bana hep ölümü düşündürüyor. Belki de ölümü düşündürdüğü için kaldırmıyorum."

Şurada, işte ben bu koltukta, o ise divanın şu köşesinde; oturuyoruz. Aysel, derisi hafifçe kırışmış boynunu uzatıp kuşları gösteriyor. Sonra ekliyor:

"Çoğu kez ölümü hayatdışı bir şey olarak algılıyoruz. Hayatın bir parçası olarak değil. Yani, hiç algılamıyoruz."

Burun kanatları daha belirgin oynuyor: Bir ân. O ân, beynim yepyeni bir romana açılmıştı. Bir dilden ötekine geçilmeyi bekleyen yepyeni bir hayata. Yine geceydi. Yandan vuran ışık, kuşların rengini dağıtıyor, onları o olmaktan çıkarıyordu. O kadar canlı, hayata o kadar sıkı sıkıya bağlı görünen Aysel'in çığlık çığlığa, iri kanatlar çırparak özgürlüğe, sonsuz özgürlüğe...

"Ama cancağızım, ânlar yazılamaz ki" diyordu o. "An da değişir, yakaladığında hemen başka bir şeye dönüşmüştür bile..."

İçindeki iblis ayaklanmıştı. Dudaklarından, yalnız kendisinin sezebileceği sinsi bir gülümseme geçmişti, anımsıyor:

"Yine de insan, bir kezcik olsun eliyle bir şeyi, ne bileyim, bir yaşamı tutmak, işte bu, budur, demek istiyor. Ya da karşıtı: Bir kezcik, bir şeyi, bir yaşamı, o, o olacağından emin, avuçlarından salıvermek..."

"Dondurulmuş beyaz gül. Demek, umut diye buna deniyor!"

Bir kahkaha patlatmıştı Aysel.

Ansızın susmadı mı? Susup derin derin düşünmedi mi?

"Bütün kitaplar" demedi mi sonra, "bütün iyi ve güzel kitaplar bilinç ânlarımızı ışıldatan kitaplar değil midir? Bütün tablolar, heykeller, müzik parçaları? Avuçlarımızdan kaçan ne varsa, ancak onlarla yakalayabiliyoruz."

"Ama değişmiş olarak."

"Biz de değiştiğimiz için."

Hep böyle genelleyerek. Hep böyle soyut. Sözlerde kendimize hiç yer ayırmayarak...

Dalmış. O işte, şurada oturuyor. Yine aynı şeyi söylüyor:

Fakat aynı olması mümkün mü?

O gece, bütün sözlerin soyut, genel bir anlamı, ağırlığı vardı evet. Şimdi ise fazla özel. Şimdi sadece, aradığı kadının nerede olabileceğini aydınlatacak birer ipucu.

Yazı makinesine takılı kâğıda bakmaktan kaçınışı, bundan önceki kaçınışları, bundan önceki çekinişleriyle aynı mı? Daha önce salt oraya aktarılmış düşünceleri merak ederdi. Şimdi oraya o düşünceleri yazan kişiyi merak ediyor, onun gizli kalmış yanlarını. Şimdi, "Niçin?" diye bilmek istiyor. Bunu niçin yazdı? Kendisiyle ilintili olarak, niçin?

Makineye doğru eğilmişken, telefon ziliyle irkiliyor. Kendini suçüstü yakalanmış gibi duyuyor.

Sanki Aysel:

O kadar yakınıma gelme. Sakın okuma!

Sanki kendisi:

Fakat, niçin?

Telefonun zili gecenin içinde çınlayıp duruyor. Açıp açmamakta hâlâ kararsız. Açması da gerek. Buraya Aysel'i aramaya, onu beklemeye, ondan bir haber edinmeye geldi. Bunu bilenler, durum üstüne bilgilenmek isteyenler var. Bunca gizli düşünce, bu kadar varsayım, çeşit çeşit ölüm biçimleri, biriyle yüzyüze geldiği, ağzını açtığı ânda herkesin oluverecek sanki.

Kendini yatıştırmaya çalışıyor: Arayan herhalde Üner'dir. Belki de Ömer'dir. Aysel, onun kendisini arasıra aradığını söylerdi. Söyler. Fakat çoktandır adı bile geçmedi. Ömer için ne düşünüyor, onun arayışlarında ne duyuyor, bilmiyorum. Boşandığı adam hayatında kapanmış yaldızlı bir anı defteri gibi duruyor. Sayfaları bitmiş, kapanmış, üstüne kilit vurulup bir dolaba kaldırılmış... Öyle görünüyor. Ama salt bir görünüş bu. Arayan belki de Engin'dir. Olamaz mı? Aysel'in yurtdışından attığı kart: "... Onunla buluştuk. Buluşmak..." Bu kadar. Evet, elbet, Yaşlılar Yurdu'nda akşamüstlerinin ne kadar kederli olduğu falan da... Bazan gözleri olduğundan öte ışıldar: "Ömrümüzün, emekle,

acıyla kazanılmış ne kadar sevinçli parçaları da var. O parçalar bizim ziynetimiz, en büyük güvencemiz..."

Telefonun zili sürekli çalıyor.

Almacı kaldırıyor:

"Evet?"

Ne tuhaf, sesi diri, hemen hemen neşeli çıkıyor. Bağlandığı kadın burada, yanındaymışça...

Arayan Prof. Türközü imiş. Onun sesi soğuk, hattâ biraz azarlayıcı. Prof. Dereli evlerine dönmüşler mi bari? Yine de son bir kez sormadan bilmem ne yapmak istememişler. O halde basına verilecek haberi dinleyin. –Neden bana okuyor?– "Prof. Dereli, adına düzenlenen törene nedensiz gelmediğinden onur plaketi kendisine verilememiştir. Hiçbir açıklamaya gerek duymadan gösterdiği bu tutum Bilim Hizmet Değerlendirme Kurulu'nca gözden geçirilip tartışılmak üzere..."

Diyor ki, kurul şimdi artık karar değiştirir herhalde. Kendisi plaketin başka birine verilmesinin oya konulmasını önerecekmiş.

Adam yalnızca biçimlerle, elinde kalan plaketi nereye koyacağı, kimin eline tutuşturacağıyla ilgili. Biri ya da öteki, yığınla inceleme kitabı yayınlayan var, onlardan herhangi birine verilebilir. –Yeni Yankılar bizlere ışık tutmuştu, bu Aysel Hanım'ın seçilmesi için bir kolaylık teşkil etmişti, çünkü ne olsa herkesin, bütün üyelerin o kadar incelemeyi tek tek gözden geçirmesi de kolay değil.– Batı terazisinin tarttığı bir şeye karşı koyan da çıkmaz pek...

Prof. Türközü'ne asıl bunları söylemek, "Gerçek bu değil mi zaten?" diye sormak isterdi. Ama kendileriyle konuşulup konuşulmayacak kişiler kafasında çoktan sınıflara ayrılmış. Telin öteki ucundakiyle neden tartışmaya girsin şimdi, buna neden gönül indirsin?

Prof. Türközü konuşurken, kendisi de makinede takılı kâğıdı bilinçsizce okuyup durmuştu. Hiçbir şey anlamaksızın, bir, iki, üç kez okuyor o satırları. Uzak, hiçbir ayrıntısını elevermeyen bir görüntüye bakar gibi.

Sözcük dizileri ağır ağır yaklaşıyor, şekillerin önündeki sis açılıyor, anlam görünür oluyor:

HER DURUMDA ÖZGÜR KİMLİĞİMİZİ KORUYABİLMEK ANCAK EDİMLE SÖYLENEBİLECEK ŞU İKİ SÖZCÜĞE BAĞLI: YİNELEMEYE HAYIR.

AYNILAŞMAYA HAYIR. AYNILIĞA HAYIR.

Biraz ara verip, daha alta da şöyle yazmış Aysel:

HER DURUMDA ÖZGÜR KİMLİĞİMİZİ KORUYABİLMEK ANCAK EDİMLE SÖYLENEBİLECEK ŞU TEK VE SON SÖZE BAĞLI: HAYIR...

Kurul Başkan Yardımcısı'nın telefonda başka neler söylediğini artık işitmiyor. Almacı yerine bırakıyor. Aynı ânda Aysel'in sesi kulaklarında bir çığlıkla yankıyor:

"Hiçbir zaman gerçek bir başkaldırım olmadı. Asla! Hep özgürlüğün kıyılarında dolanıp durdum..."

"Kimin oldu ki? Benim oldu mu?"

Kendini öne sürerek Aysel'i aptalca avutmaya kalkıştığını anımsıyor: Daha birkaç gün önce. Güzel bir kış güneşi yakalayıp kıyıda yürüyüşe çıkmıştık.

Solgun günışıkları denizden esen ıslak rüzgârı kurutmaya yetmiyordu. Hafta içinde bir günün saat onlarında, işine gidenler gitmiş, işi olmayanlar uykuda. Ortalıkta alışılmadık bir sessizlik var ya da gürültüye fazlaca alışıldı. Kıyıyı çalı süpürgeleriyle süpüren belediye işçilerinin çöp kutularını tangırdatmaları, çöp kamyonlarının, her yanları zangırdayarak dönemeyecekleri yerlerde dönmeye, daracık bir sokağa girmeye çalışmaları, yuvarlanan çöp varilleri, minibüsünü kenara çekmiş sürücünün kapıları açık aracından ortalığa çın çın dökülen kaset efkârı, fırtınada yerlere düşmüş telefon kabloları başındaki PTT onarımcılarının bağrış çığrış maç tartışmaları, herşey ses geçirmez bir camın gerisinde olup bitiyordu. Aysel'le birlikte bulunmanın güzelliği buradaydı işte. Burada. Artık uyumda çok güçlük çektiği dış dünyayı ancak o zamanlar unutabiliyordu. Yalnızken çirkin, kırıcı, yıkıcı bulduğu her şey gözüne hoş görünüyordu.

Tasarladığı romandan konuşuyorlar. Kimseye tek satır söz etmediği çalışmalarından ona sürekli söz açışı, yıllar içinde adım adım gelişmiş bir alışkanlık olup çıkmıştı. Sanki artık bağlanabildiği bu tek kişiden de bir ilgi belirtisi gelmezse, yazmanın hiç anlamı kalmayacak. Aysel her zaman ne kadar ilgiliydi. İlgili yani:

"Karısını, çoluğunu çocuğunu, çiftini çubuğunu bırakarak kaçan, gerçek ve doğru saymadığı her şeye karşı direnen bu yerli Tolstoy'u nereden bulup çıkardığını gerçekten merak ediyorum. Çünkü,

genelde insanlar önünde sonunda hayatla barışıyor, onunla uzlaşarak yaşayıp gidiyor. Gençlikte başkaldırı, bir yadsıyış kolay anlaşılabilir. Ama, denenebilecek her şeyi denedikten, hayatın istediği bu sabrı gösterdikten sonra, ölüme beş kala, 'Ben benim!' diyebilmek... Işığın sönmeye yüztuttuğu ânda asıl sönen ışığa direnebilmek... Sen, ilk kez topluma aykırı, olağanüstü bir roman kahramanı tasarlıyorsun bence. Ya da, hayatta bulunmayanı romanda gerçekleştirmek. Bu bir özlemin anlatımı olacak. Yanılıyor muyum?"

Yolun üstünde Aysel'e sarılmak, onu öpmek, ona daha, daha sıkı sarılmak istemişti.

Yine de hayat güçlü. Romanı kuramıyordu işte. Aydın intiharlarını inceleyerek geleceğin başkaldırısını bulgulamaya çalışan dostuna, düşünsel faaliyet sonucu kendini sahiden özgür kılmış bir kahraman armağan edemiyordu. Ama yazar, önünde sonunda düşleyebilirdi. Ütopyaları yardımına çağırabilirdi. Bilincinin ise somut gerçekleri sayıya dökmesi gerekiyor. İnsanları birer rakam olarak görmesi...

Bir kahveye girmişler, ıhlamur içiyorlar. Aysel, işte o zaman söylemişti:

"Hiçbir zaman gerçek bir başkaldırım olmadı. Hep özgürlüğün kıyılarında dolanıp durdum..."

Üşümüş ellerini hohluyordu. Camın ötesinde martılar, denizin çöplerine inip inip kalkıyor. Daha bir hafta kadar önce. Biliyor muyuz, özellikle bu son yıllar kaç aydın, Aysel'in böyle açıkça itiraf ettiğini kendi kendine düşünüp durdu? Biliyor muyuz, sıkışıkta kalınan bu noktada kaç kez, kendini örtbas ederek yine?..

Aysel'in üşüyen ellerini tutmak, avcunda ısıtmak istemişti. Ama yapamadı. Buna hiç mi hiç hakkı olmadığını sandı. Salt, kederli kederli mırıldanmıştı:

"Kimin oldu ki Aysel? Az önce, belki de yaşamda bulunmayanı tasarlıyorsun, dedin. Gerçekte, kendimde bulunmayanı, kendimde bulamadığımı desek?"

Aysel, şaşkın:

"Aaa, yoooo... yazarın kendinde olmayanı tasarlayabileceğini sanmam. Ütopyalar bile ayak basacağı bir yer ister."

Tedirginlikle bakıyordu yüzüme. Hattâ biraz ürkmüş. Bense gözlerimi masanın çatkılı örtüsüne eğdim.

Her durumda özgür kimliğimizi koruyabilmek...

Gözlerimi çatkılı masa örtüsüne dikmiş, Aysel'in kurduğu bu tümceyi kurmaktan kaçınıyordum.

Bir kez daha görece bir demokrasi ortamında çabucak düzenlenmiş şu tuhaf kültür turnesini yarıda bırakıp dönmüştü. Döneli iki gün oluyor ve camları buğulu kahvede ıhlamurlarını yudumluyorlar: Özgür kimliği geliştirmek değil, ancak olanı koruyabilmek. Özgürlükler askıya alınınca, her şey geriye gidince, ölçüt, eldeavuçtakini saklı tutabilmek olup çıkıyordu işte. Bu bile ne kadar güç...

Yapılan çağrıda turnenin, ilerici yazar ve sanatçıları biraraya getirdiği, bunun bağımsız bir düzenleme olduğu yazılıydı.

Ihlamur bardağını tabağa bırakıyor; kırık, hayli utanç içinde, Aysel'e anlatıyordu:

"... çağrı mektubunda yazılana bak, yozlaştırılmış kültür yaşamımıza çağdaş bir içerik kazandırma yolunda atılacak bu önemli adım, turneye katılmasını dilediğimiz siz sanatçı ve yazarlarımızın, aydınlarımızın desteğiyle gerçekleşecektir. Ülke kültür tarihi önünde suçlu kalmayı istemeyeceğiniz umuduyla vb...'"

Aysel, yargılayıcı olmaktan mı kaçınıyordu, karşısındakinin yarasını mı kanatmak istemiyordu, sakin sakin gülümsemişti:

"Baskı, gözdağı verişler gelince, bir yanlı gelmez ki..."

Yazı makinesinin başına çökmüş, çenesini avuçları arasına almış, gözleri hâlâ büyük harflerle yazılı satırlarda:

Her durumda özgür kimliğimizi koruyabilmek...

Sonra da o çağrı. Çağrıya boyuneğişi. Kendinde, kendi içinde kurduğunu sandığı kulenin tepetaklak yıkılışı, benliğinde hâlâ bu yıkılışın uğultusu...

Çağrı mektubunu yırtıp attığında kule dimdik ayaktaydı henüz. Bunu, içsel özgürlük kulesini ya da kalesini, üstelik hiç

özel çaba harcamadan, doğallıkla, sonuna dek koruyacağından da emin. Bundan kuşkunun sözü bile olmaz, akıldan geçmez. İşte, hem "aydınlara" seslenip, hem onlara tarihsel sorumluluklarını anımsatmakta hiçbir sakınca görmeyen çağrı mektubu çoktan kâğıt sepetini boylamıştı ya! Yepyeni kurulmuş, çiçeği burnunda Sanat ve Kültür Derneği'nin düzenlediği turne çağrısı... Kurucular arasında pekâlâ ağırlıklı kişiler de var. Turneye katılmayı düşünmeyen tek yazar yokmuş. Tatilde, yurtdışında olanlar, hasta ve yatalak durumdakiler, bir de tabii çağrılmayanlar sayılmazsa...

Ertesi akşam tiyatroda rastladığı, çağrının altında da imzası bulunan genç yazara yine de sormadan, düşüncesini belirtmeden edememişti:

"Turneye çağırdığınız kimseleri ne gözle gördüğünüzün farkında mısınız? Ülke aydınına elkoyma hevesinin yalnız karşı taraftan geldiğini düşünmek yanlış olur bu durumda. Faşizm de yalnız topla, tüfekle, insanların kıçına cop sokmakla olmaz. Haddini bilmezliğin, bırakın aydına, insana saygısızlığın her biçimi faşizmin ta kendisidir. Tarihsel sorumluluklarımızı tartma terazisini elinizde tutma hakkını kim veriyor size?"

En kötüsü, kafalardaki bu çarpıklık da değilmiş. En kötüsü, karşı duruşlarımızın da zamanla artık hiçbir ağırlığının kalmamış olması. Bu sözleri işiten genç adamın, söyleyenin yakasına yapışmasını falan beklerdi. Oysa öteki, son kerte yumuşak, alttan alıcı:

"Ah abi, haklısınız. O kadar çok şeye koşturuyoruz ki... Gerçekte o çağrı yazısını yazan arkadaş çok iyi bir çocuktur. Ama ne yapsın o da, heyecanlanmış. Yıllardır o kadar sessiz ve dağınık kalınmışlığa bir son verilmesinin getirdiği heyecanla işte... Biz de bakacak zaman bulamadık. Artık bunu sorun edinmeyelim. Dayanışalım, yeniden canlanalım, bu turneyi en etkin bir biçimde gerçekleştirelim..."

Oturdukları kahvede Aysel'e bunlardan söz açmıştı:

"Benim gerçek bir başkaldırım, bir yadsıyışım oldu mu ki Aysel? Bir silinişi, üstüne vurulacak damgayı falan hiçe sayamayarak, bunu göze alamayarak, sis biraz aralanır aralanmaz, görev

çağrısına uyup, kültür turnesine... Zorbalığa karşı o kadar dağınık kalınmışken..."

Sonuçta bu turneye katılmış bulunmasının ağırlığını üstünden bir türlü atamıyordu. Kendi yapamadığını Aysel yapmış, yazar dostunun öfkeden, utançtan titreyen ellerini elleri içine almış, onu avutmaya çalışmıştı:

"Unut demiyorum, unutma. Ama aynı oranda, özgürlüklerimizi sıraya dizmek zorunda kalabileceğimizi de anımsa..."

"Gittiğimiz her yerde ilkin sosyal demokratlar partisine katılan yeni üyelerin yemin töreni yapılıyordu. Her şeyin üstüne, bu yalana ne demeli? Kullanıldığını anlamak ne kadar onur kırıcı, ne yaralayıcı... Ve ben hâlâ ne kadar budalayım Aysel. Ne işim vardı ki o turnede?"

Aysel, gülümsüyordu:

"Galiba neden gittiğini bulabiliyorum."

Turneyi hemen yarıda bırakmıştı. Dönmüştü. Zaten gitmeyecekti. Zaten... Zaten... Tiyatroda rastladığı dernek üyesi yazara da açıkça söylemişti bunu. Fakat, utançtan Aysel'e artık asla söyleyemeyeceği şey şu: Tiyatro gecesinden sonra, belki iki gün sonra, yolda çok ünlü bir ozana rastlamıştı:

"Güzel bir turne olacak. Katılıyorsun değil mi?"

"Hayır."

"Katılmalısın. Katılmazsan korktu, geçmişten yıldı, derler... İlericilerin yılmadıklarını, yılmayacaklarını gösterecek ilk önemli girişim bu..."

Yaa, öyle mi? Korktu, yıldı mı derler? Ne yıldım, ne de korkuyorum. Eh bari, katılayım ben de...

Şimdi kim özgür? Ben mi? Özgür bir birey... Haydi oradan! "Korktu", denmesinden korkmuş biri nasıl özgür olabilir ki?

"Korkak" bilinmeyi göze alabilseydi, belki... Belki özgürleşme yolunda bir adım atmış olabilirdi. Dahası, başkalarının gerçekten özgür kararları için de bu, küçük bir başlangıç, minik bir tohum...

HER DURUMDA ÖZGÜR KİMLİĞİMİZİ KORUYABİLMEK ANCAK EDİMLE SÖYLENEBİLECEK ŞU TEK VE SON SÖZE BAĞLI: HAYIR...

Günlerdir beyninde dönüp duran bir tümceyi Aysel'in yazı makinesinde, bir kâğıtta yazılmış görmek! Ancak edimle söylenebilecek.....

Kendini bir karabasanın içinde buluyor: Ben mi onun son sözü söylemiş olmasını istiyorum, o mu benim son sözümü özlüyor?

Bu noktada, hayatları denli ölümleri de birbirine karışıyor.

Uzun bir romanın sonunu organik zamanla gelecek zaman arasındaki gölgeli alanda bırakabilirsin. İkiye yarılmış bir zamanı okura karanlık ve aydınlık olarak birlikte sunabilirsin. Böylece izleyiciye elkoymaktan, bu zorbalıktan kaçınabilirsin. Ama, kendi kendinin efendisiysen, kendine kendin elkoymak zorundasın.

Boynuna fularını doladı. Kendini, az önce Aysel'i saks mavisi sabahlık kuşağıyla astığı yere astı.

Sıçrıyor. Telefonun zili acı acı çalıyor yine. Kurtuluş! Arayan herhalde Aysel'dir. Hayır, onu yitirmiş olmak istemiyor. Aysel bir sığınıştı. Sığınış. Kaçabileceği tek delik.

Fakat, almacın içinde bir erkek sesinin ne işi var? Arayan Engin'miş. Ona, "Hocanız burada değil şimdi" diyebiliyor sadece. Öteki ne söylüyor? Roman mı? Ne romanı?

"Efendim? Anlayamadım, özür dilerim..."

"Ne güzel sizi işitmek. Nasılsınız? Yeni romanınızı ne zaman okuyacağız?"

"Ah, ben de sizin kadar merak ediyorum..."

"Aysel'e... Yani Aysel Hoca'ya söyler misiniz lütfen... Şey... şey der misiniz? Ya da daha sonra arasam?"

"Nasıl isterseniz. Tiyatroya gitmişti..."

Engin galiba daha konuşmak istiyordu, ama nedense kendisi kısa kesip hemen kapatıyor telefonu. Bir ân şaşkın kalıyor: Tiyatroya gitmiş. Bunu ben uydurdum. Fakat, intihara göre tasarlanmış bir roman, tiyatroya gidişle bitirilemez ki...

Yeniden çalışma masası başına dönüyor. İncelemenin dağınık kâğıtlarını gelişigüzel karıştırıyor. İşte, bu sayfalar yeni yazılmış olmalı. Açgözlülükle yutuyor satırları:

... Toplum bilincinin, "Orada kal!" dediği, bütün yüküyle önüne gerilip orada durmaya, orada tutmaya azmettiği basamakta dikilip durmak, insan aklı ve duygusu bir üst basamağa çıkmaya en hazır bulunduğu ânda, onda katlanılması güç, hattâ olanaksız bir tutukluluk durumu yaratır. İnsanoğluna uygulanabilecek işkencelerin en ağırı... Çoktan aşılmış olması gereken basamaklara yeniden dönmeyi başarabilmemizin, kalabalıktan kopmama güdüsünden, toplum bilinciyle uyum sağlamaya yatkınlıktan başka anlamı yoktur. Bu yatkınlık, gerçek ilerleyişin önündeki en ciddi tuzaktır.....

Yeni romanını tasarlarken Aysel'in bu incelemesinden haberi yoktu. Tıpkı Aysel'in de roman tasarısından haberi bulunmayışı gibi. Akıllarını aynı zaman parçasında kurcalamış aynı düşünce, ikisini de hem sevindirmiş, hem de açıkçası ürkütmüştü. Sevindirmişti, çünkü ikinci bir kişiyi de ilgilendiren bir durum, yüzü henüz görünmese de, olgu niteliği kazanıyordu. Ürkütmüştü, çünkü olgu sonuçta, şimdiye dek kaçılabilmiş fare deliklerinin tıkanmasını buyuruyordu. İnsan aklı ve duygusu bir üst basamağa çıkmaya en hazır bulunduğu ânda, toplum bilincinin, "Orada kal!" dediği basamakta dikilip durmak...

Dörtbir yandan bağrışılıyor: Aslolan yaşamaktır! Aslolan yaşamaktır! Tutukluluksa da, değilse de, bütün delikleri açınız, bütün fare deliklerini... Hava, hava!.. Yarın "af" çıkacaktır.

Hangi suçun affı?

Az önce okuduğu satırları yazan kadın, daha yakın zamana dek, "Fakat cancağızım, toplum bilinci dediğimiz bilinçten hepimiz sorumluyuz" diyordu.

Ansızın duruyor. Sayfalardan birinin altına tükenmezle yazmış. Yine büyük harflerle: YENİNS.

Birkaç kez yazmış bu adı böyle. Tam bir sayıklama.

"Yenins'le tanıştım. Keşke sen de tanışabilsen. Hiç batmayan güneşli günler yaşıyorum."

Gönderdiği kartlardan birinde böyle diyordu. Munch'un, bir karta basılmış beyazlar içindeki kadın resmi arkasında.

Kalkıyor. Pencerenin önüne gidiyor. Camı açıyor. Islak bir gece. Zifiri karanlık gökyüzüne bakıyor, orada Yenins'e bir yüz bulmaya çalışıyor. Ama yok. Ona herhangi bir yüz veremiyor. Bir ses, bir renk, bir biçim... Hiçbiri yok.

Yenins kim, Aysel?

Yanıt da yok. Sessiz ve karanlık gece. Aysel'siz ve Yenins'siz gece. Sanki, biri olsaydı, öteki de mutlak olurdu. Şimdi boşluk.

Kendini açık pencereden karanlığın boşluğuna bıraktı. O boşlukta yüzüyor. Ne gövdenin ağırlığı, ne bir duygu, ne en küçük düşünce, ne geçmiş, ne gelecek... Boşlukta boşluk.

Özgürlük bu mu?

Bir araba sesi. Bu sesle nemli soğuk havanın iliklerine dek işlediğini duyumsuyor. Yüzüne iri yumuşak kar tanecikleri çarpıyor. Ürpererek camı hemen kapatıyor: Sobayı yaksam, odayı ısıtsam.

Yere çakıldığımda duyacağım acı ne olurdu acaba? Ne kadar sürerdi? İnsanlar büyük şeyleri seviyor. Bu küçük korkular onları hiç ilgilendirmez. *İntihar etmekten korkuyorum. Çünkü büyük olmaktan korkuyorum.* İmza: Nikolay Stavrogin Dostoyevski. Stavrogin'e ölüm, yazarına hayat.

İşte odunlar, eski gazeteler ve kibrit.

Oracıktaki koltuğa çöküyor, gözünü alevlere dikiyor: Böyle bir havada sıcak bir eve dönmekten herkes hoşlanır.

Doç. Üner, gecenin saat on bir sularında, yanına Alev'i de almış olarak çıkageliyor. Yazar, o sırada Aysel'in masada yarım kalmış incelemesini bir kez daha didiklemekte, çekmecelerini karıştırmakta, ortadan yokoluşa hâlâ daha ölümlü bir anlam yükleyebileceği ipuçları peşinde koşmaktaydı. Kapı çalınınca kendini güçlü ve birbirine karşıt duygular içinde bulmuştu. Tam anlamıyla suçüstü yakalanmışlık, utanç, yiğitleniş ve sevinç: Yokluğunda, birinin kâğıtlarını, çekmecelerini karıştırmak... Ama onu bulmak için, nerede olduğunu da bilmem gerek. Yapmaya bir türlü yüreklenemediğim... Yere çakıldığında insanın duyacağı acı ne olur acaba? Uzun mu sürer? Sonsuz özgürlük diye bir şey yok. Sonsuz özgürlük, boşluktur. Direndim, yaşıyorum. İşte geldiler, sığınış, kaçış. Kurtuluş...

Kurtuluş uzlaşmadır.

Bakışlarını kendinden, hemen yeni gelenlere çevirmişti: Hocasının, adına düzenlenmiş bir törene gitmeyişi, bu saate dek de ortalarda görünmeyişi, Alev'e yakında öleceğini bile unutturmuşa benziyor. Ayrıca Üner de, ölüm düşüncesini ondan ve kuşkusuz kendisinden uzaklaştırabilmek için, Aysel'in hâlâ daha ortalarda görünmeyişine akla gelebilecek en kötü anlamları yakıştırmaya çalışmış. Yazarın yüzünde buruk bir anlam: Bizden uzaklaşan nereye giderse gitsin... Üner'le Alev, buraya gelmeden önce birkaç hastane, polis karakolu falan da dolaşmışlar.

Alev:

"İster misiniz, bu yaşta bir de tutuklamış olsunlar onu? Emniyete falan götürmüş olsunlar?" diyor oturur oturmaz.

Bu olasılık Üner'e galiba hafif görünüyor; onda hiç mi hiç alışık olunmayan trajik bir tutum gösteriyor:

"Benim aklıma çok daha kötü şeyler geliyor..."

"Aaa, büyütüyorsun Üner!"

Alev'in yüzündeki bütün kötümserlik izlerinin silinmiş bulunması olağanüstü bir şey! Yazarın dikkatini şimdi en çok bu çekiyor: Daha önce hayatına girmiş birkaç erkek, Üner'le süreklilik kazanan ilişkisi onu evde kalmış mutsuz kız görüntüsünden kurtarmaya yetmemişti. Ama, hastalık, ölüm korkusu ardından sökün eden, bir kişinin, artık şu ân salt Aysel'in durumuna değgin sorularla dolu bu gece, sanki Alev'i yaşamı güleryüzle yüklenmeye hazır kılmakta.

İşte, bir elini Üner'in eli üstüne koyuyor, usul usul okşuyor bu eli:

"Sakin ol. Bak göreceksin, az sonra, karla kaplı bir deniz kıyısında, hem de gece vakti hiç yürüdünüz mü çocuklar, diye çıkagelecek Aysel Hoca. Her yanından ışıklar saçarak... Öyle ya, genelde kaldırım olur, kar olmaz. Kar olur, deniz olmaz..."

Ne budalaca bir iyimserlik! O da farkında bunun. Yine de gülümsüyor:

"Ya da belki, gece vakti yanlarında ne işi olduğunu sonradan kendi kendine bin kez soracağı, yine de yinelenmiş yanlışlar dosyasına sokmakta hiç acele etmeyeceği bazı gençlere takılmıştır. Bu çocuklar onu, dumandan göz gözü görmez bir kahveye falan götürmüşlerdir. Yolda önünü kesip de, biraz konuşabilir miyiz hocam, dedilerse, dayanamaz..."

Üçü de gülüyor.

Yazarın gözünde, Aysel'in tartışmadan pembeleşmiş, yeni bir dirilik kazanmış yüzü canlanıyor. Az önce ölümlerden ölüm biçen kendisi değilmiş gibi, onu şimdi kesinlikle o dumanlı kahvede varsayıyor. Hem de yanını yöresini çok süsleyerek: Başının üstündeki hoparlörden düzendışı Bob Geldof, karşısındaki televizyon ekra-

nında düzeniçinden de düzeniçi "Kimin Bu Nehirler Bu Dağlar" programı, önlerinde boyalı bayat çaylar, ortalıkta, ama hocam, nasıl olur da sivil toplumu bir alternatif diye savunabilirler, haykırışları... Aysel'in o curcunada onlara ciddi ciddi dert anlatmaya çalışması. İşte, aşamadığı tek tutucu yanı, bu saf çocuk halleri onun... Bu yanı hep öyle kalsın. Niye? Çünkü, arada sırada da karşınızdakinin budalalığı gerekli size. Kendi üstünlüğünüzü algılamazsanız...

Silkiniyor. Nedense, biraz da yüksek sesli gülüyor.

Zorla da olsa, Aysel deyince kederi aşamayan tek kişi Üner. O da gülmekte, ama hep kötü sonuç peşinde:

"Öyleyse bile, öğrencileriyle artık yalnızca sokaklarda, kahvelerde buluşabilmek bir öğretici için ne kadar acı! Kimbilir..."

Yazarın içinden yeni bir titreyiş geçiyor: Bu "kimbilir"in ardında, onlar gelmeden önce, benim Aysel'e yakıştırdığım tümen tümen ölüm biçimi gizli.

Soba gürül gürül yanıyor. Odada mis gibi kahve kokusu. Dışarda lapa lapa kar.

Üçü de fincanlarına kahve dolduruyor. Alev'in evinden bir şişe de güzel konyak getirmişler. Aysel'in yuvarlak kadehlerinde konyaklarını yudumluyorlar.

Üner:

"Bir de Ömer Bey'i arasa mıydık? Telefon edip sorsak?.."

Alev:

"Bu havada oraya uçarak gidecek değil ya? Hem ne diye şimdi onları boşu boşuna?.."

Yazar:

"Siz gelmeden az önce Engin aramıştı."

Alev:

"Demeyin? Ne söyledi?"

Yazar:

"Hiç, öyle... Bir hatır sormak falan... herhalde..."

Alev, divanın yastıklarından birini daha çekiyor arkasına, rahatça gömülüyor oraya:

"Bu yaz hocayla buluşmuşlar... Ne kadar değişik, güzel bir dostluk onlarınki. Nasıl desem, coşkun, kalın çizgilerle başlayıp da zamanla incelen... Hani sanki, özenle örülmüş, emek işi bir..."

Daha sürdürecekken cayıyor: Onlara, Engin henüz öğrencisi iken, hocamın bir otel odasında geçirdiği geceyi anlatsam mı? Ülkedeki kimlik aranışından, tarihi yapma konusunda kişilerin kendileriyle ne oranda yüzleşip yüzleşmediklerinden konuşuyorduk da, öyle çok duyarlı bir ânında değinmişti o geceye, yıllar sonra. Ama ben, onun anlattığı gibi anlatamam ki şimdi. Bu hesaplaşmanın anlamını tam olarak yansıtamam. Bozarım. Zaman geçti. O türden dikkat ve duyarlıklar çok eskidi. "Yılan gömleği değiştirir gibi ölmeye yattım." Söylediği böyle bir şeydi. Ne tuhaf, içimde ilk kez, bunu bir başkasından söz açar gibi söylediği duygusu var. Başta kendisi, artık kişisel düşünce ve duygularımızı hiç aktarmıyoruz karşımızdakine. Paylaşmak, yük olmakla eşanlamlı sanki. Ya da belki, ortalama duyguların, ortalama insanları olup çıkmamızdan. Karşımdaki yazardan bir yazar dünyası algılayamıyorsam... Oysa, yazdıklarında algılıyorum. Yaşarken, hayır...

Yazar, gözucuyla onu süzüyor: Alev, gerçekten çok hoş bu gece. İç didişmeleri bitmiş gibi. Rol yapıyorsa da, iyi yapıyor. Fakat bu teslim oluş nasıl hoş kılabilir insanı? Meleksi bir yüz, yumuşamış bakışlar. Sorguları eksik. Bu gece, çevresine yaydığı dinginliği hoş bulmam ne kadar kötü! Aysel'i bile yeterince merak etmiyoruz. Biri, bizim yerimize bir şey yapsın istiyoruz, hepsi bu.

Tedirginlikle kımıldanıyor oturduğu yerde. Üner, konyağından büyük bir yudum alıyor. O da gözucuyla yazarı süzüyor: Bu dostumuz da, zaten pek konuşkan değildir, büsbütün dut yemiş bülbül kesildi bu gece. Haydi canım Üner, Alev'in öleceğine, hocanın başına kötü bir şey gelmiş olabileceğine gerçekten inansan, adamcağızın can sıkıcı suskunluğunu kendine sorun edinemezdin. Alev iyileşecek. Hoca da neredeyse çıkıp gelecek ve hayat eskisi gibi akıp gidecek. Yeni bir araştırma yapacağım ve yine, bu olanaklarla işte bu kadar, diyeceğim. Diyeceğiz. Herkese

neşe ve umut saçma ödevimi yerine getireceğim. Ama gülmemek de olanaksız. İşte, yazarımız hocamıza âşık ve kendinden utanan bir aşk bu. Kıskanç yaşlı aşkı. Oysa, bütün yazdıkları mülkiyete karşı duran sayfalarla dolu. Öyleyken, bağlandığı kadına bir mülkiyet duygusuyla, Engin'in telefonuna bile sinirlenerek... Örtbas ederek onun ne dediğini... Bu kuşak zaten yaşı da bir sorun yapıp çıkar. Aysel Hoca başka türlü mü sanki? Ömrü boyu kendini aşmaya çalıştı. Kendini aşan aydınların bulunmadığı bir yerde, aşmaya çalışanlar idolümüz olup çıkıyor. Bu yetinirlik... Onları seviyorum. Hocayı da, yazarı da, Alev'i de. Alev... O olmazsa ben ne yapacağım? Kılı kırk yaran yeni bir meraklı kuş daha nereden bulacağım? Yeniden... Seni bencil kerata seni! Kayıptan anladığın, kendi kayıpların öyle mi? Yaşlılıkta, elden ayaktan düşünce sırtını Alev'e dayayacaktın ne güzel... Yalan. Şu âna dek böyle bir beklentim yoktu.

Konyağından büyük bir yudum daha alıyor. Gerçekte, yalnızlığı yaşamayı bildiğini biliyor. Bilgileri içinde kendine güvenini pekiştiren tek bilgi de bu. Ayrımında bile olmadan omuzları dikeliyor, iç sesinde neşeli tınılar: Aşka saygı duyalım, yazar dostumuzu biraz konuşturup avunduralım.

"Biliyor musunuz üstadım, üç beş yıl önce Engin'le Kopenhag'da buluşmuştuk. Engin ne kadar yakışıklı, kıvılcımlı bir delikanlıydı öğrenciliğinde, bilemezsiniz. Dışa açıktı. Ataktı. Baktım, içine kapalı biri olmuş. Ya da yıllar sonra o ilk karşılaşmada bana öyle geldi. Kolay değil tabii yaşadıkları. Yine de, yılların insanları durultması... Ama asıl söylemek istediğim, bizim sınıfta bir Cemal vardı. Alev tanır. Geldiğinde bu Cemal üstüne hocayı konuşturmalı yaa... Biz ona, 'Ajan Cemal' derdik... Hayatın rastlantıları hiç eksik değil. Bu Ajan Cemal..."

Alev, kaş çatmadan, yumuşak bir ses tonuyla karşı durup onun sözünü kesiyor:

"Hiç sevmem böyle yakıştırmaları. Zavallı bir oğlandı o."

"Dur ama, kesme. Size asıl söylemek istediğim üstadım, bütün pisliklerini bile bile biz orada, o gurbet ellerinde bu adama acıdık. İnsan ruhuyla ilgilenen biri olarak bu işe ne dersiniz siz?"

Yazar, biraz şaşkın bakıyor:

"Bunu, yeni öğretiler insandaki acıma duygusunu olumsuzladığı için mi soruyorsun? Sanki tedirginsin?.."

Bu kez Üner şaşırıyor:

"Öğretiler?.. Bu soruyu, böyle bir baskı altında kalarak sorup sormadığımı gerçekten bilmiyorum. Aslında, ben neyse ne de, Engin... Neyse, geçelim. Hımm, sahiden güzel bir konyakmış bu."

Yazar:

"Geçenlerde, Fransız bir ressam dostum bana bir şişe Armagnac getirdi. Henri Faget kavından, hem de hors d'âge bir şişe..."

Üner:

"Aşk olsun! Böyle iyi dinlenmiş içkileri kendi kendinize içiyorsunuz demek? Bize haber bile vermiyorsunuz."

Yazar, her zaman dudağının ucunda hazır bekleyen utangaç gülümseyişiyle gülümsüyor:

"Şişe hâlâ öylece duruyor canım. Sizleri bekliyor. Zaten çalışırken evdeki içki şişelerini unutmak zorundayım..."

Alev, yastıkların arasından usulca toparlanıyor:

"Sahi, yeni bir roman yazıyorsunuz galiba? Gerçi yazarlara bitmemiş bir çalışma üstüne soru sormak bana saygısızlık gibi gelir ama..."

Yazar, büsbütün utangaçlaşıyor:

"Oysa bizler, ah bir soran olsa, diye dört gözle bekleriz... Ya da ben..."

Kahkahalar.

"... ya da ben öyleyim herhalde. Bu çalışma... bir sanatçının, geçmişinde yalnızca hayata bağlılığı, coşku ve direnişi terennüm etmiş bulunan bir sanatçının intihar tasarımı üzerine. Düşünsel birikimin yeterli bulunmadığı bir yerde, düşünsel faaliyet olarak intihar da askıda kalmaz mı? İzlek ardında iz sürerken, inan Alev, kendi gözümde kendim çok gülünç durumlara düşüyorum."

Üner, bir elini alnına vuruyor:

"Hay Allah, ne oldu, Aysel Hoca'yla sözleştiniz mi yoksa? Çünkü o da, bildiğiniz gibi..."

"Bu da tuhaf ya da kaçınılmaz bir rastlantı işte. Engin'in Cemal dediğin o adamla rastlaşmasının kaçınılmazlığı gibi kaçınılmaz. Belki de artık pek çok insan, üstüste yaşanan bunalımlar sonucu, 'herkes'i bir yana koyup, kendi kendisiyle yüzleşmek durumunda kaldı. Hayatın direttiği bir şey. Fakat bence, henüz kimsede bu yüzleşmeyi dışa vurma gücü ve cesareti yok. Henüz kimileri için, dini bir yana koysak bile, başka türlü baskılar sözkonusu. Her şeye karşın bilimsel bir incelemeci olarak Aysel'in yine de bütün dünyadaki düşünce ve hayat birikimiyle temellendiği bir yeri olmalı. Demek istediğim, bilim ille de yerel hayata bağlı kalmak zorunda değil. Ama roman, ne denli evrensel izlekler peşinde olursa olsun, bağlı bulunduğu hayatı gözetmek zorunda..."

Düşünceli düşünceli kahvelerini, konyaklarını yudumluyorlar.

Yazar: Romanın kozmolojik olgusunu onlara nasıl anlatmalı? Romanı kurmak, en ince ayrıntılarına dek tasarlanmış bir dünyayla yola çıkmak demek. Bu ayrıntıları ise ancak bağlı bulunduğumuz, içinde yaşadığımız hayattan derleyebiliriz.

Alev (bu gece bakışlarında ilk kez kuşkuculuk): Saçmaladı galiba. Keşke hiç açmasaydım bu konuyu.

Üner (içinden geçen alaycı gülüşü yüzüne yansıtmamaya çalışarak): Bizim bu romancılarımızın da yerellik tutkuları... Şu dar dünyayı bir türlü aşamadılar. Sözde içlerinde kendini en özgür duyanlardan biri bu, o da intihar konusunda bile yerel hayatı gözetmekten dem vuruyor hâlâ...

Yazar (onların ne düşünebileceklerine en küçük bir ilgi duymaksızın, kendisiyle boğuşarak): Örtük yaşama biçimi, bu noktada cinsellikten de ağır baskılar altında. Romanımızın en tabu alanı, intihar. İnsanımızın en tabu alanı. Üstelik daha yazarın kendisi, bu izlek karşısında kendi kendini sınırlıyor. Dışa vurulan, telefonlarda konuşulurken, insanın kendi sesi dışında bir ses kullanımı. Alo? Bu "Alo?"lar her kılığa bürünür. İnce, kalın, kıvrak, tepeden bakıcı, alttan alıcı, dalkavuk, kuşkucu, keyifliyken dertli,

dertliyken keyifli... İnsanımızın "Alo"su, kendisi nasılsa tam öyle olan bir "Alo?" değil; kendisini nasıl göstermek istiyorsa öyle...

Alev:

"Ne olacak romanın adı?"

Yazar:

"Alo."

Üner:

"Efendim?"

Gülüyorlar.

Yazar: Konu değişse...

Alev:

"Sobaya birkaç odun daha atacağım. Üşümeye başladım."

Yazar:

"Saat kaç?"

Üner:

"Yarıma geliyor."

Bir ân. Sessizlik.

Üner:

"Engin'e hocanın törene katılmadığını söylemiş miydiniz?"

Yazar, şaşırır:

"Aysel'in tiyatroda olduğunu söyledim galiba. Böyle söyledim mi? Belki aklımdan geçti de..."

Alev:

"Öyle ya canım, *Cyrano*'yu görmeye gittiyse, ancak döner. Gideceğim diyordu."

Üner:

"Kendisine onur plaketi verilecek bir gün ve saatte neden gitsin tiyatroya?"

Yazar:

"Sizler gördünüz mü bu yeni sahnelenişi?"

Üner:

"Çankırılı Rostand insanda postmodern bir tat bırakıyor doğrusu."

Yazar: Acıma duygusu falan diye, demin benimle de dalga geçiyordu zaten. Romanımdan özellikle şu Üner'in önünde neden söz açtım sanki?

Üner:

"Gülmek gerekiyor üstadım, gülmek! Yoksa herkes tek tek asar kendini, sizin roman da ayrıntı bolluğuna kavuşur."

Üçü de kahkahalarla gülüyor:

Alev:

"Biraz daha konyak içeceğim."

Üner:

"Siz üstadım?"

Yazar:

"Evet. Bir parmak lütfen. Tamam, tamam. Çok oldu."

Üner:

"İçelim. Daha sabırlı oluruz."

Alev:

"Canetti'den öğrendiğime göre, Hitler, mimarı Speer'e, bir zafer anıtı yapacaksınız, en azından Birinci Dünya Savaşı'ndaki ölülerimize layık bir anıt olacak bu; bir milyon sekiz yüz bin şehidimizin adı tek tek granite kazılacak, diyormuş. Böylece, Napoléon'un Paris'teki Arc de Triomphe'unu geride bırakacağını düşlüyormuş. Hitler için önemli olan, ölüler kitlesinin uyandırdığı duygu yani..."

Üner:

"Ee tabii, ne kadar ölü, o kadar zafer! Buna içmeyecek miyiz?"

Yazar: Sarsıldı, ama belli etmiyor. Şaklabanlıklarıyla örtbas ediyor, despotların asıl kitlesinin ölüler kitlesi olduğu düşüncesini. Canetti, bunu da söylüyordu.

Alev:

"Bir ayak sesi işitiyor musunuz?"

Üner (gider, kapıyı açıp bakar, geri döner):

"Kimse yok. Kediler çöp torbalarını eşeliyor."

Alev:

"Biz gelirken merdivenler zaten perişandı."

Üner:

"Sokak kedisi diye bir tür kedinin bulunduğu her namuslu ülkede... Öyle ya, daha kedi sorunlarımız var. Üstadım, kedi sorunu ile düşünsel faaliyet olarak intihar olgusu arasında çok sıkı bağlar bulunuyormuş gibi geliyor bana."

Gülüşüyorlar.

Üner ansızın başını kaldırıyor, masanın üstüne sarkan mikadan kuşlara bakıyor. Uzun uzun bakıyor onlara. Kadehindeki konyağı bir dikişte sonuna dek içiyor.

"Şu trafiğe bir daha telefon etsek mi?"

"Buranın telefon numarasını bırakmıştık ya Alev."

"Saat ikiye kadar da gelmezse, polisi arayalım mı çocuklar?"

"Geçende garip bir karpuzcu götürülmüş; ailesi günlerce bulamamış izini."

"Bak şimdi. Aysel Hoca karpuzcu mu yahu? Koskoca profesör. Hem de, eline geçmese bile, milli ve özerk bir kültür kurumunun onur belgesine değer görülmüş bir profesör, öyle değil mi üstadım?"

Yazar: Üstüme büyük bir yorgunluk çöktü.

"Haydi siz içerde biraz uzanın. Ya da isterseniz evinize götüreyim sizi. Hoca gelir gelmez telefon ederiz, haber veririz Alev'le..."

"Bu karda arabayı bile çalıştıramazsın Üner. Sizlerle kalayım daha iyi."

"Nasıl isterseniz. Beklerken şu incelemeye bir gözatsak nasıl olur?"

"Lütfen Üner, karıştırma hocanın kâğıtlarını. Hiçbir şeye el sürme, rica ederim."

"Aaa yo, bakacağım. Yoksa, evden ölü çıkmış duygusuna kapılırım. Bu kuşlar da... Şunlara bakın, ne kadar yencecik şeyler. Daha soluğumla titreşip dönmeye başladılar... Aydın İntiharları ve Geleceğin Başkaldırısı... Gerçekten merak ediyorum bu incelemenin sonucunu."

"Birer kahve daha içer miyiz?"

"Hoca, bu sabah da çalışmış galiba. Makinedeki kâğıtta, 'Her durumda özgür kimliğimizi koruyabilmek ancak edimle söylenebilecek şu tek ve son söze bağlı: Hayır...' diye yazılı."

Üner, Alev'in de, yazarın da ses soluk kesip kendisine kulak kabarttıklarını biliyor, bilmezden geliyor:

"Daha önce yazdığını beğenmemiş sanırım. Haklı. İki adet son söz fazla tabii. Bir adet yeter."

"Belki de bu, incelemenin sonudur Üner?"

"Gelince kendisine sorarız."

"Demek öyle yazılı... Hayır, diye mi yazılı?"

"Evet. Daha önce görmemiş miydiniz üstadım?"

"Hayır."

Üner: Yalancı. Kaçak.

"Bana kahve koyma Alev. Bu konyak yeter. Bizde akıl olsa, bu kadar çok kahve içmeyiz. Gemiye sandala falan da binmeyiz. Üstadım, ben şimdi Gelibolulu Mustafa Âli'nin *Mevâidü'n-nefâis fî kavâidi'l-mecâlis*'ini okumaktayım da, bu bilgiler tahtında söylüyorum. Kitabı hepinize tavsiye ederim. Görgü ve toplum kuralları üstüne zengin bir ziyafet sofrası. Burada, uyku ve şehveti kesmekte öteki sulu şeylerden ayrılan kahve dedikleri kara çorak suyun aşırısında idrarı tutamamak hastalığının boy göstereceği buyrulmaktan başka, bir zorunluluk olmadan gemiye, sandala binmek, deniz yolculuğu etmek de akıllı ve bilgili kimselere yakışmaz, deniyor. Elbet şimdi soracaksınız. Bu zorunluluk sınırı ne peki, diyeceksiniz. Efendim, bir kıyıdan bir adaya geçmek, ancak adada bulunan bilgin birinden yüce şeriat yolunu öğrenmek sözkonusu ise uygun düşermiş... *Girme sefîne içre sefîh etme kendünü / Gark olmasın yem-i âdeme gevher-i vücûd*... Hoca, burada bir kâğıda da tekrar be tekrar 'Yenins... Yenins... Yenins...' diye yazmış. Bu Yenins de ne ola ki?"

Yazar: Üner de benim gibi, Yenins'in yüzünü pencerenin dışında görebileceğini umuyor herhalde.

Alev:

"Benim karnım acıktı. Yiyecek bir şey yok mu?"

Yazar:

"Bak, orada elmalar var."

Alev:

"Siz de ister miydiniz?"

Yazar:

"Hayır. Teşekkür ederim."

Alev:

"Camı kapat Üner. Donuyorum."

Yazar:

"Kabukları sobanın üstüne koyuver lütfen."

Üner:

"Yenins... Bu, özgürlük ya da Yeni İnsan anlamına gelmesin?"

Alev:

"Buz kesti burası. Biraz daha odun atayım..."

Yazar:

"Elma kabuklarının kokusunu duyuyor musun?"

Alev:

"Evet. İnsanda çok hoş duygular uyandırıyor. Hele böylesi karlı bir gecede. Bahar gelivermiş gibi..."

Üner:

"Hayatın yakasını hiçbir anlamda koyvermeyelim dostlarım!"

Yazar sıçrıyor, başını ansızın ona doğru çeviriyor. Üner, kendini açık pencereden boşluğa bırakıyor: Budalaca bekleyip durmak yerine, arada sonsuz özgürlüğün de tadına bakılmalı.

Bir ân. Odada en büyük sessizlik.

GÜNDOĞUMU

Kar dinmiş. Fakat sis yoğun. Günışınları, yükselen kalın sedef rengi bulutları zorluyor. Sisin içine belli belirsiz bir aydınlık vuruyor.

Denizde bir sandal, bir hayal gemisi benzeri, sisi yararak usul usul uzaklaşıyor kıyıdan. İçinde hiç kimsenin seçilemediği bir sandal bu. Yine de sürüklenerek değil, yolunu çizmiş, o yolu bilircesine kayıyor sisin içinde. Geride, bir çocuğun neşeli gülüşlerini bırakıyor sanki. Kıyıya vuran dalgalarda o gülüşün ince izleri.

Yazar, uykusuz ve çok kötü bir gecenin sonunda, denizdeki sandalı ilk gördüğü ân, bir karabasandan sıyrılmış gibiydi oysa. Gözlerini ovuşturmuş, elini alnından geçirmiş, sisin içindeki sandala bir kez daha bakmıştı: Sandal ve sandalda orta yaşlarda, hattâ yaşlıca bir kadın, tek başına.

Aysel:
Beni çağırışın öylesi güçlüydü ki, gelmemezlik edemezdim.
Yenins:
Geleceğinizi biliyordum.
Aysel:
Fakat yüzünü iyi seçemiyorum. Ancak sesin. Onu işitiyorum.
Yenins:
Düşleyebilirsiniz. Siz bunu yapabilirsiniz. Tasarlayabilirsiniz.
Aysel:
Sis fazla kalın.

Yenins:

Sınırı geçtiniz ama. Yinelemenin, aynı'nın dışına çıktınız.

Aysel:

Her gerçek başlangıç, ölümle eşdeğerdedir, ölümü seçmek kadar yüreklilik ister, derdi bir yazar dostum.

Yenins:

Hayat gibi, düşünceler de kendi sınırları içinde kaldığında doğru olabilir bu. Oysa bakın, bizim kıyıyla bile hiçbir ilişkimiz kalmadı.

Aysel:

Batmayan bir güneş altında çok daha gerçektin.

Yenins:

Hayır. Fazla aydınlık da, sis kadar aldatır. Göz kamaşır, hamlıklar örtülür, keskinlikler yumuşar.

Aysel:

Yeni bir incelemeye başlamalıyım. Yeni insanın yüzünü görmeye çalışmalıyım. Senin gerçek yüzünü.

Yenins:

Ancak geçmişle, sizinle görünür olabilirim. Siz bunun için gereklisiniz bana.

Aysel:

Bu sınırsız yolculukta?

Yenins:

Evet. Bu sınırsız yolculukta.

Aysel:

Bunun bir kaçış olup olmadığını soruyorum kendi kendime.

Yenins:

Kaçış değil, reddediş. Reddedişin kaçış olmadığını ileri süren siz değil miydiniz? Anımsayın.

Aysel:

O zaman başkalarından söz açıyordum.

Yenins:

İşte gülümsediniz. Gül goncalı çoraplarınız ne güzel.

Aysel:

Sesin ne güzel...

Yazar, oturduğu ıslak bankta, bir tankerin sis düdüğüyle irkiliyor: Üner'i o pencereden aşağı iten ben değil miyim sanki?

Gözlerinde nem, içinde gizli bir hoşnutluk, uzakta artık bir nokta gibi kalan sandala bakıyor. Aysel'i bu kıyılarda artık hiç göremeyeceğini, yazılmış tarihinin burada bittiğini biliyor.

Üner?

Üner, siste uzaklaşan sandaldan çok daha gerçek şimdi. Somut bir ağırlıkta...

Bense...

"Tek bir ânın, o en kısa sürenin romanını yazmak isterim Aysel."

ÂN

İşte, olgun yaşta bir kadın, durgun suda, sisle çevrelenmiş bir sandalın içinde oturmaktadır. Tek başına. Geceyle gündüz arasında.

Beynin hemen hemen bir "hiç"le eşdeğerdeki büyük karmaşası, bir çeşit dilsizliği ardından seçilebilirliği olan ilk tümce ise bu. Sonra artık, dingin, dengeli bir akışla ötekiler...

Yıllardır böyle sürer durur. Ama hiç beceremedi; tek bir ânın, o en kısa sürenin romanını hiç yazamadı. Yazamayacak da. "Çünkü ânlar yazılamaz."

Fakat umabilirsin, arayabilirsin, uykun yarılır, kalkar gelirsin, bir kıyıda durursun, bakarsın, siste bir sandal, sandalın içinde de tek başına oturan olgun yaşta –belki de değil– bir kadın görürsün. Bu hiçbir şeydir. Ya da sadece böyle bir resimdir. Kırık, kaygan zaman parçalarından oluşmuş, görüldüğü ânda dağılabilir olan en son görüntüdür; göz mercekleri sayısınca, o merceklere ve o merceklerden yansıyan her şey oranında da değişebilir, çoğalabilir.

Yapılabilecek olan, çeşitli son görüntülerle oynamaktır. – Gazeteler yazdı: Bir bilim adamımız kendini hızla giden trenin altına attı.

Sandalda bir delik açabilir, onu usul usul batırabilirsin. Daha önce var olan yarığı tıkayabilirsin: Sandal durgun suda öylece du-

ruyor. Sandal, suda ansızın yokoluyor. Sandal, dingin suda usul usul batıyor. Sandal sisi yarıyor, kararlılıkla, ardında şen gülüşler bırakarak yolalıyor. Dalgalar kuduruyor. Sandal, köpüren sulara batıp batıp çıkıyor; dalgalarla sürükleniyor; gelip kıyıya vuruyor: *Hayatın ve aşkın sandalı karaya çarptı.*

Hepsi de bir son görüntü. Ancak, kırılmış kaygan zaman parçaları yanyana dizilebilir, üstüste yığılabilir, herbiri ötekinden çeşitli uzaklıklara konulabilir: Eldeavuçta olmuş olanlar, eldeavuçta olanlar, eldeavuçta olacak olanlar... Dünler, bugünler, yarınlar... Mayıslar, martlar, eylüller; şubat, haziran, aralık ve temmuzlar. Gündoğumları, günbatımları, acılar ve sevinçler, akşamlar, geceler ve yine sabahlar... Hepsi, hep birlikte durmadan yer değiştirmektedir. Yer zamanla, zaman yerle değişmekte.

Yakalandığı ânda başka bir şeye dönüşen ân, aynı nedenle sonsuz çözme, bir o kadar da birleştirme olanaklarıyla yüklüdür.

Hayatın takvimi zamanı günlerle, haftalar, aylar, yıllarla sıraya dizer. Beynin takvimi bu sırayı bozar, karıştırır, ayıklar, seçer, birleştirir ve bunu, yüzünü görmeyi özlediği bir yarının merakıyla yapar.

Don't go gentle into the good night / Girme yumuşak gevşek şu mübarek geceye / Rage, rage against the dying of the light / Başkaldır, başkaldır sönen ışığa.

Aydın İntiharları ve Geleceğin Başkaldırısı incelemesi, incelemecinin bıraktığı noktada durmaktadır. Bir ân, farklı bir ışık çakımı; gelinen nokta değişebilir.

Varlığın –sonsuz özgürlüğün– tekliğini seçenler: Sanatçılar, yazarlar, düşünürler, dolayısıyla bazı roman kahramanları; bütün seçilmiş ölümler, istençli silinişler ve reddedişler, yinelenişe ve uzlaşmaya, "Hayır..." diyenler... Yarını şimdide, şimdiyi yarında yaşayanlar; şimdiyi şimdiden seçilebilir kılan bilinçler... Bilincin bu aşamasında bir nüfus artışı beklenmektedir. Fakat aynı nedenle de, bilinçlerdeki fazlalıklar hemen budanmakta, yaşanan güne uyum sağlanmaktadır: Plaket töreninde buluşalım. Birer konyak daha içelim. Bekleyelim, neredeyse gelir...

Hayatın yakasını hiçbir anlamda koyvermeyelim dostlarım.

İşte, genç bir bilim adamı kendini hızla giden trenin altına atmıştır. Aynı zamanda işte, olgun yaşta, belki de yaşlıca bir kadın, durgun suda, sisle çevrelenmiş bir sandalın içinde oturmaktadır. Akşamdır.

Zaman ilerlemiştir. Aynı ânda gerilemiştir de.

Boş bir sandal, sisi yararak uzaklaşmaktadır. Kararlılıkla.

Sabahtır.

Uykuyla uyanıklık arasıdır.

Baştan alabilirim. Parçaları kendimce yanyana dizebilir, üstüste yığabilir, birini ötekinden farklı uzaklıklara koyabilirim.

ÖĞLEN (Nısfinnehar):

Hayır, hiçbir şey hatırlamıyorum sayın konuklar, hiç! Siz boyayı iyi sürün Bahattin Beyciğim.

Temmuz 1984 - Temmuz 1987

Türk edebiyatının başyapıtlarından *Dar Zamanlar* üçlemesi, ilk kez tek ciltte okurlarıyla buluşuyor.

"Ağaoğlu, *Ölmeye Yatmak* romanının başkişisi olan Aysel tipinde, eğitim düzeyinde ortaya konan Batıcı Cumhuriyet ideolojisi ile aile düzeyinde ortaya konan geleneksel ideolojiyi karşı karşıya getiriyor."

Hilmi Yavuz

"Oğuz Atay'ın *Tutunamayanlar*'ı ile aydınların iç dünyasına açılan pencere, Adalet Ağaoğlu'nun o nefis yapıtı *Bir Düğün Gecesi* ile Tanpınar'ın *Huzur*'unun bir uzantısı niteliğine bürünmektedir."

Vedat Günyol

"Adalet Ağaoğlu, yalnızca *Hayır...*'ın son halkasını oluşturduğu üçlemesiyle, bütün romanlarıyla kimi sorunsalların peşinde bir yazar kimliğindedir. Romanlarında en öne çıkan yan, düşünsel içeriktir. Hayır... onun bu özelliğinin belki de en yoğun biçimde alımlanabileceği bir roman..."

Füsun Akatlı

EVEREST
www.everestyayinlari.com
f/everestyayinlari
/everestkitap
/everestyayinlari